

BIBLIOTECA FACULTĂȚII
de
Limba și literatura română

Cota

4 15325

Inventar

27180

ION DIACONU
ȚINUTUL VRANCEI

Ètnografie — Folclor — Dialectologie

III

Miorița

Coperta: *Silvia și Mircea Muntelescu*

ION DIACONU

ȚINUTUL VRANCEI

ETNOGRAFIE – FOLCLOR – DIALECTOLOGIE

III

MIORIȚA

Ediție îngrijită și studiu introductiv de
PAULA DIACONU BĂLAN

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INVENTAR CĂRȚI NR. 271/20

EDITURA MINERVA

București 1989

INTRODUCERE

Continuarea editorială a monografiei *Ținutul Vrancei* la răstimp de 20 de ani după apariția primelor două volume¹, credem că cere unele lămuriri de ordinul biografiei operei.

Ion Diaconu, autorul monografiei, a încheiat cercetarea terenului folcloric vrâncean (și a zonelor limitrofe) în anul 1970, dispunând atunci de tot materialul adunat în aproape jumătate de veac; considera ca parte preponderentă a rezultatului anchetelor sale minuțioase cele 500 variante ale *Miorișei*, selectate dintr-un număr mult mai mare de texte, dintre care se știe că s-au publicat în 1930 doar 91², cite erau adunate atunci. Acestea au reapărut în 1969³ (împreună cu alte « Balade », cu « Doine. Boșiti. Strigături »), prefațate prin două studii care au expus aspectele teoretice de pînă în august 1968, tratînd *Criterii asupra monografiei etnografice, folclorice și dialectale*, apoi *Vrancea etno-istorică, sociologică, folclorică și dialectală*. Celelalte variante ale *Miorișei*, peste 420, au constituit obiectul unei îndelungate cercetări „de birou”, cînd Ion Diaconu a definitivat concluziile sale în 257 *note critice* aferente. Elaborarea acestora s-a realizat pe etape, autorul lor revenind de trei, patru și chiar de cinci ori asupra conținutului și a formei de redactare⁴. Uneori cursul redactării nu a respectat ordinea numerică a *notelor*, după cum s-a finalizat o problemă în studiu, sau alta. În septembrie 1984 autorul a considerat încheiat lucrul pentru volumele acestea ale monografiei. Între timp a lucrat și asupra altor materiale află-

¹ În 1969, la Editura pentru Literatură: *Ținutul Vrancei*. Etnografie-Folklor-Dialectologie, I², II; redactor, Ioan Șerb.

² *Ținutul Vrancei*, I, 1930, București, „Atelierele grafice Socec”, *Texte* — p. 3—159.

³ V. *ibid.*, I², *Texte* — p. 315—457.

⁴ Cum se poate oricînd vedea după datele specificate la sfîrșitul fiecărei *note critice*, în ms.-ul aflat la ingr. ediției de față,

toare încă în manuscris și a publicat o lucrare în afara cuprinsului monografic dar intim legată de ansamblul operei¹.

Ultima selecție a textelor am realizat-o sub supravegherea autorului (din septembrie până la 8 noiembrie 1984), când încă a mai eliminat 9 texte dintre variantele motivului *Miorița*, rămânând spre publicare acestea 402 prezente. Sistematica volumelor al III-lea și al IV-lea, diferită de a celorlalte anterioare — așa cum se va vedea —, a fost stabilită de Ion Diaconu. Am considerat o datorie de onoare să-mi iau răspunderea pregătirii complete pentru editare a manuscrisului pe care l-am respectat aproape fără abatere. Din motive de spațiu a fost necesar să rezum unele părți din *nota crit.* 182; iar *nota crit.* 75 nu a putut fi cuprinsă decât prin *sumarul* ei, concluziile autorului fiind însă, date „ad literam”. Intervențiile îngr. ediției în textul original sînt notate cu *.

În privința ortografiei: am avut asentimentul să se scrie *folclor*, *folclorist* etc., în loc de *folklor*, *folklorist* etc. (așa cum a apărut în lucrările publicate de Ion Diaconu); tot prin hotărîrea sa două cazuri fonetice au fost notate altfel ca în trecut²:

1. — vocalele *a*, *e* deschis s-au notat *â*, *ê* (în onomastica satelor: *Păltin*, *Păulești*, ...), sau *ę* (în expresia: *âi vidę tu*); acum se notează *ă*, *ê* (*Păltin*, *Păulești*; *âi vidę tu*);

2. — *g* (gh) dinaitea lui *e*, *i* s-a notat *g* (*gęrsu*, *Giorgi* = Gheorghe); acum se notează *gh* (*ghęrsu*, *Ghiorgi*). Explicarea acestor schimbări de notare se dă în *nota crit.* 249 (p. 462 vol. IV).

Am modificat personal scrierea s.f. *viață*, pe care în *ms.* l-am aflat *vieață*, dar am păstrat regionalismul *sără* (în loc de forma generală *sedră*), după cum îl rostea părintele meu și în vorbirea curentă.

Ultimul *text accesoriu* (fără indice de număr) este o variantă culeasă de folcloriștul Petru Caraman, în 1919, de la lăutarul vestit al Vrancei, Vasile Botiță; a fost dat „prietenului Diaconu” pentru a-l transcrie în sistemul notației sale diacritice, urmînd a fi publicat în vol. III al monografiei *Ținutul Vrancei*. Între timp a apărut în volumul *Literatură populară*³. Îl republicăm în transcrierea culegătorului.

¹ *Cîntăreți și povestitori populari*. Cîteva criterii asupra monografiei folclorice, București—1980, Ed. Minerva; redactor Ioan Șerb. Aici aflăm, ca procedeu al *anchetei unice*, monografia informatorului caracteristic pentru aria cercetată.

² V. nota asupra ediției din primul volum al *Ținutului Vrancei*, 1969.

³ V. Petru Caraman, *Literatură populară*, în *Caietele Arhivci de folclor*, III, Iași—1982, p. 345—348. Volumul s-a publicat postum, sub îngrijirea lui I. H. Ciubotaru.

S-a apreciat aproape fără abatere în ultimul timp, apartenența folcloriștului Ion Diaconu la școala marelui său profesor Ovid Densușianu pentru care a manifestat admirație fără rezervă și recunoștință exemplară. Însă activitatea emulului nu a fost de la început pînă la sfîrșit și în totalitate tributară formației de bază¹. Credem potrivit să subliniem aici originalitatea *metodei proprii de cercetare* datorită căreia Ion Diaconu a adus recunoscuta sa contribuție la dezvoltarea studierii științifice a folclorului.

În volumele III și IV ale monografiei aflăm în primul rînd privirea circumspectă asupra metodei din tinerețe, cu unele lacune păgubitoare interpretării comparativiste de mai tîrziu (*nota* 26; n. 182)². Autocritic este semnalat și un aspect general al metodei, anume neputința de a fi cuprins în cercetare chiar toate cătunele Vrancei. Spre surprinderea noastră citim următoarea subliniere: «Bineînțeles concluzia (extrasă de Ion Diaconu după 50 de ani pe teren!) rămîne relativă, fiindcă ancheta totală nu am putut-o realiza în întinutul întreg: opt cătune au rămas neanchetate» (n. 182). Încă o scădere a metodei proprii, meru amintită de Ion Diaconu ca neîmplinire inevitabilă, a rămas studierea separată a versului (fără melodie)³.

Dincolo de aceste scrupule care vădesc etica profesională desăvirșită, sintem datori să deslușim, cum am spus, originalitatea metodei de cercetare a lui Ion Diaconu. Ne vom folosi aici numai de mențiuni din cuprinsul volumelor III și IV ale monografiei.

Cercetarea totală a ținutului, principiu de bază al metodei de școală, a fost aplicat particular în cazul nostru. Materialul din cele opt cătune nestudiate nu credem că ar fi adus modificări fundamentale interpretării critice și concluziilor. Mai curiind va trebui să

¹ Iată că volumele de față ale monografiei *Ținutul Vrancei* relevă iar direcțiile preluate de la savantul înaintaș: preeminența cercetării obiective (de teren) față de interpretarea speculativ-teoretică („de birou”); studierea completă a unui ținut etnografic caracteristic, în vederea realizării monografiei cu triplă structură: folclorică, etnografică, dialectală; culegerea directă a *materialului folcloric* reprezentativ și a *textelor-convorbiri* care să configureze starea etnografică a ariei studiate; notarea diacritică a graiului, singura modalitate utilă dialectologică; interpretarea comparată a textelor folclorice, pentru concluziile teoretice sobru și clar expuse.

² Simplificarea comunicării ne cere să trimitem la *Notele critice* numai prin cifra arabă corespunzătoare.

³ Colaborarea lui I. Diaconu cu muzicologul Constantin Brăiloiu, nedorit întreruptă de evenimente, a reprezentat singura posibilitate a autorului de a împlini complet monografia ținutului său natal. Despre metoda cercetării „în doi” (etnograf-dialectolog și etnograf-muzicolog), așa cum au aplicat-o specialiștii aceștia în Vrancea și în zonele limitrofe, sînt utile relatările în a căror obiectivitate ne putem încrede (v. n. 27).

observăm cunoașterea aproape „om cu om“ a celor 29 de sate și a cătunelor aparținente. Distingerea cîntăreților proeminenți în fiecare sat (cătun) nu s-a realizat la întîmplare, ci printr-o selecționare atentă a celor vestiți în comunitatea sătească pentru calitățile de interpret al melodiei și versului popular.

Partea absolut personală a anchetei de teren așa cum a realizat-o Ion Diaconu stă în modul de culegere a variantelor motivului prin metoda *experimentului folcloric* cu un informator (metodă de *verticalitate psihologică*; v. n. 18. De exemplu: două var. obținute la un sfert de oră una după alta — n. 100; două var. obținute la 20 minute una după alta — n. 191; două var. distanțate de o jumătate de oră — n. 57; trei var. succesive, la două și trei ore una după alta — n. 113; două var. aflate la interval de o zi — n. 90; cinci var. cu doi ani și apoi opt luni diferență de timp una după alta — n. 22; cinci var. cu revenirea la același informator după 29 ani — n. 12; un text, la 40 ani după cel din 1927 — n. 132) și cu doi informatori (metodă de *paralelism și orizontalitate psihologică*; v. n. 18. De exemplu: mamă-fiică — n. 134; mamă > fiică-soț = n. 94; tată > fiu-soție = n. 18; două femei vecine și prietene — n. 187). Prin *racordajul* textelor (= metodă de recompunere a textului pe cale experimentală, în ancheta de teren; v. n. 18), care presupune experimentul prin revenirea în timp asupra aceluiși informator (primul caz) și anchetarea simultană a doi informatori (cazul al doilea), cercetătorul a tins să obțină *variantele de bază* (= var. care se presupune că este cea mai apropiată de materialul învățat [preluat] cîndva de informator-informatori (v. n. 27). *Sursa* acesteia se dezvăluie și în *textul-convorbire* care este absolut trebuitor interpretării critice. Însă nu toate afirmațiile informatorilor sînt luate ca atare; în mai multe *note critice* întilnim raționamentul subtil științific prin care se deduce o sursă contrarie, uneori infirmată vehement de subiectul în cauză (v.n. 35; n. 49; etc.).

Revenirea pe teren este «oricînd și oriunde, lege constantă», cu specificarea că acest criteriu fundamental al metodei s-a aplicat numai în cazul informatorilor deosebiți (v. n. 134).

Caracterul pozitiv al cercetării a impus respectarea cu strictețe a datelor de teren, fără denaturări („mistificări“, cum le-a numit) în ceea ce privește informatorul și textele obținute de la acesta¹. S-a arătat că Ion Diaconu, „cel ce a chestionat un număr record de subiecți“², „recunoștea cu franchețe că aceștia n-au fost întot-

¹ Respingerea acuzei care i s-a adus în privința existenței informatorilor săi (v.n. 27) a fost provocată prin însușirea nejustificate care au urmărit, probabil, minimalizarea operei.

² V. Iordan Datcu—Sabină Cornelia Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, București, 1979, Ed. Științifică și Enciclopedică, p. 173.

deauna talente superioare“¹. Să arătăm însă că revenirea de mai multe ori în timp la același interpret a avut în vedere numai informatori remarcabili. Experimentul aplicat înșilor mediocri sau scăzuți se realiza la interval de cel mult o zi, pentru verificarea memoriei în regres. Faptul că în colecția de față au fost reținute și unele *variante disparate, dislocate, degradate*, demonstrează, între altele, tocmai diferența dintre interpretul proeminent și vehiculatorul limitat, cu înclinare redusă pentru vers și cîntare, cu memoria uzată; sau, în cazuri mai rare, existența individului total abrutizat, complet insensibil la frumosul poetic-muzical. Elementele țin de latura socio-psihologică a metodei și nu trebuie raportate la valoarea estetică intrinsecă a colecției, ele constituind „probe“ de alt ordin.

Oricum, punerea în discuție a inexistenței (în trecut) a informatorilor lui Ion Diaconu ni se pare o problemă abătută de la adevăr, întru totul falsă. Cercetătorul nu numai că a anchetat indivizi reali, dar i-a cunoscut absolut pe toți în filiația de familie, în ordinea ocupației (mai întii *păstoritul*), în privința conservatorismului etnic regional prin naștere și prin păstrarea neabătută a tradiției în cazul plecării temporare din ținut, chiar în situația mutării dintr-un sat în altul (prin căsătorie, în primul rînd), apoi prin realele contacte cu orașul și modernizarea (școală, armată, etc.), în ansamblul individ-colectivitate. De aceea nu a admis ancheta folclorică „pripită“, fără întregul repertoriu de date etnografice și bio-sociale ale subiecților; nefiindu-i la îndemînă *scrisul imediat*, și-a rezervat dreptul ca măcar *postum* să poată atrage atenția că „în plin secol XX, după Densusianu“ — cum spunea — nu mai este permis empirismul în „folcloristică“².

Cunoașterea terenului folcloric se implică „congener“ la *cercetătorul localnic*. Condiția este ca acesta să fi devenit un *specialist*. Bunele intenții, conștiinciozitatea și perseverența cercetătorului localnic, fie numai *culegător*, nu substituie formația completă a specialistului, el trebuie să fie bine „orientat“ în *folclor, etnografie, dialectologie* și (neapărat) în *muzicologie*, pentru ca cercetarea să aibă valoare științifică și rost în cunoaștere. Dar ni se atrage atenția că asemenea formație completă încă nu a fost realizată, specialiștii

¹ I. Datcu, *Amintirile lui Ion Diaconu despre Constantin Brăiloiu*, în *Revista de etnografie și folclor*, nr. 2/1985, p. 181.

² Situația unor tinere cercetătoare din București care, după câteva zile de teren în satul *Hărăstău*, au popularizat prin scris și prin radio ca „stegar al tradiției locale“, pe un interpret popular al cărui bunic venise din Ardeal (v.n. 55); acesta nu era nici măcar un talent interpretativ proeminent. Se știe că folcloristul Diaconu a combătut asemenea procedee și în cazul unor specialiști formați care s-au pronunțat superficial despre Vrancea.

ondatori înșiși avînd numai cel mult trei dintre domeniile numite, ca mod aprofundat de comunicare¹. De aceea a fost și va rămîne necesară asocierea a cel puțin doi specialiști care să admită în prealabil metoda comună *de teren*². Aceste distingeri privind specialistul și formația sa, nu apropie cunoașterea de *empirism*; cercetătorul localnic fără pregătire în cel puțin trei dintre științele congruente sus-numite, se vede exclus de metoda lui Ion Diaconu, indiferent pentru ce etapă a cercetării. Ca subliniere a acestui principiu ni se prezintă 30 *texte accesorii* obținute prin *cercetătorul (culegătorul) auxiliar*; el este un intelectual din sat, de preferință localnic, solicitat de *cercetătorul propriu-zis*, să depisteze informatorii și să-i ancheteze după indicațiile primite de la acesta. Se vede că textele realizate nu au valoare documentară, singurul progres al cercetării prin *auxiliar* rămînînd depistarea unor informatori pe care specialistul urmează să-i ancheteze. Cu prilejul condiționării cercetătorului (culegătorului) auxiliar, sint iar depreciate de către autorul monografiei metodele „romantice” de culegere a folclorului; este necesară combaterea lor în cazul unor publicații neștiințifice care încă mai apar, sau cînd vine vorba despre „restituirea” apologetică a colecțiilor din trecut (v.n. 240; n. 242).

Mai aflăm iarăși susținut punctul de vedere experimental „în funcționalitatea organică, vitală, a cîntecului popular integrat” cînd „melodia și versul rămîn organic congruente”. Concluzia este că „Terenul actual folcloric-dialectal ne oferă încă dovada perpetuării versului prin melodie: femeile îndeosebi pot reproduce mai greu un text liric fără acordul lui cu melodia aferentă. *Bărbatul* — aflat într-un rest de stadiu arhaic, dar precumpănitor în redarea *Mioriței* — se mai sprijină pe instrumente (*fluier, caval, vioară și cobză*). Pe cînd femeia rămîne mereu în inima *versului cîntat*.” (n. 215).

În cele de pînă acum am încercat să relevăm *componenta experimentală a metodei* așa cum ne-a apărut din *Notele critice*. Etapa primă a cercetării, anume *ancheta de teren*, este „cheia de boltă” a întregului demers, conferindu-i, sau nu, caracterul științific. Nici o speculație teoretică nu se permite fără practica de teren³. Afir-

¹ Într-un rînd, I. Diaconu și-a exprimat regretul că Bartók și Brăiloiu n-au fost și dialectologi, iar Densusianu, muzicolog; după cum el însuși n-a putut aprofunda domeniul muzicologiei. Unele observații pe care le-a făcut încă de timpuriu asupra *melodiei* în circulația motivului *Miorița* le-a cotate drept simple „tatonări”.

² V. nota crit. 27.

³ Chiar în cazul unor afirmații ale lui Octavian Buhociu, singurul comparativist care a relevat (fie și în „coloratură lirică”) valoarea excepțională a *variantei LXVI*, aflată de I. Diaconu și care se va vedea că l-a preocupat pînă la sfîrșit, nu au fost admise elementele aproximative referitoare la realitatea folclorică.

mașiile nefondate pe „probe de teren” rămîn „teorii goale” iar specialiștii care judecă folclorul „de la birou”, nu sint folcloriști.

Autorul s-a văzut nevoit să-și revendice tocmai partea aceasta, absolut originală și total pusă de el în practică, a metodei. Însă *paternitatea experimentului* l-a preocupat numai cînd tendențios nu i-a fost recunoscută (v.n. 27), cînd se vede nevoit să explice din nou (pentru a cita oară?) în ce constă *experimentul folcloric*, unde, cînd și în ce mod a fost aplicat întii, de ce *racordajul* trebuie privit ca o componentă a cercetării de teren și nu a comparativismului „la birou”. Specifică: „Aceste precizări sint pentru progresul unei discipline (*Dialectologia folclorică* — în *notă*) care în ultimele trei decenii a mers foarte anevoios către consolidarea voită de Ovid Densusianu în 1909, cînd a stabilit principiile directe în metodologia folclorului. Poate cercetătorii tineri de azi, și mai cu seamă acei «de miine», vor găsi un simbul de adevăr în *experimentul folcloric*.” (n. 27). Se vede că folcloriștii a fost sigur pe metoda sa deîndată ce aceasta s-a validat experimental¹. Să distingem că a considerat utilă combaterea nu a *oamenilor*, ci a *ideilor neclare* care împiedică adevărul științific. În ceea ce l-a privit, a avut simțămîntul răspunderii față de afirmația scrisă.

Revenind la componentele metodei să continuăm cu elementul intermediar între momentul culegerii și acela *al analizei textelor*: *transcrierea* corectă a formei poetice (și muzicale). Aceasta nu se poate lipsi de *notarea diacritică* într-un sistem potrivit care să sugereze rostirea fonetică a *graiului*. Erorile de transcriere, încă mai regretabile în cazul republicării unor texte corect notate inițial, prejudiciază formei poetice a cărei materializare se află întii în *grai* și apoi în lexic, în imaginea poetică, în versificație.

¹ În contrast cu unele opinii vădit lipsite de bunăvoință, prof. I. C. Chițimia rămîne dintre pușinii specialiști în vremea din urmă care au scris corect despre activitatea integral meritorie a folcloriștilui retras într-un oraș de provincie, aplecat numai asupra lucrului său, „fără să deranjeze pe cineva cu existența sa” (v. articolul *Ion Diaconu-75*, în *Revista noastră*, an. VII — nr. 55—56—57, Focșani, 1978, p. 886). Aceasta a fost, desigur, o încurajare venită din partea „prietenului de generație”, dar și a „confratului întru disciplină”, pentru împlinirea unei meniri nu întotdeauna favorizată de împrejurări. Ne permitem o destăinuire: a reieșit din discuții că mîhnirea provocată de rătălmăcirea ideilor sale l-a afectat tot mai puțin pe Ion Diaconu în timpul lucrului la definitivarea monografiei *Ținutul Vrancei*. Singurul fapt care îl preocupa în ultimii zece ani ai vieții a fost să aibă timpul necesar pentru „a pune pe hirtie” ceea ce aflase, cu certitudine pentru sine, despre *Miorița*.

Nu este necesar să arătăm diferențele de notare pornind de la prima etapă de studiu (școala Densusianu) și până la colecția actuală. Ne vom mărgini să subliniem că autorul ne face cunoscută intenția sa, păstrată în timp, de a perfecționa și simplifica notarea (v. 249).

Procedeele special al *racordajului folcloric* nu reprezintă o elaborare livrescă, ci un mod al cercetării de teren; coroborarea textelor se realizează chiar în momentul culegerii — în cazul a doi informatori — și ulterior — cind este vorba de variante succesiv obținute de la același informator —, însă fără să se intervină cu modificări de fond sau de desfășurare față de redarea *pe viu*. Specialistul transcrie și inseriază scriptic *modificările redării*, acestea aparținînd numai *cîntărețului popular*, singurul în drept să fluctueze forma poetic-muzicală a motivului (n. 27). Autorul a aplicat metoda aceasta de cercetare întrucît și-a dat seama (pe teren) că uzura memoriei informatorilor duce, în timp, la *sfîrșimarea motivului* deci la pierderea *fondului folcloric local*, acela implantat în spiritualitatea străveche și legat de viața societății patriarhale. Ori tocmai acest *fond autentic local* l-a preocupat în studiul său, pentru a contura particularitățile etnografice, folclorice și dialectale ale „ținutului de baștină”, parte componentă a ariei generale de existență a românilor. În volumul de față se va putea constata cum *racordajul folcloric* a determinat în mai multe cazuri aflarea *variantei de bază*. Metoda este dată ca bună prin prezentarea acestor exemple, fără tendință de absolutizare: însuși autorul ne dă și cazuri cind nu a obținut variante valoroase, cu toată strădania sa prin *racordaj*; dar și atunci cercetarea este *completă* în ceea ce privește pe informatorul în cauză: el a redat tot ce și-a putut aduce aminte, în momente succesive și în ambianța sa familială, ambele prielnice anchetei, din varianta învățată cîndva și apoi modificată prin *contaminare* și proprie inventivitate (creatoare sau nu!) în decursul unei vieți. Cu alte cuvinte, modificările nu se datorează improvizației de moment, aceasta avînd însă și ea rostul în *creativitatea populară*.

Experimentul folcloric și *racordajul* se văd deosebit utile etapei ultime a cercetării, așa cum a prevăzut metoda lui Ion Diaconu. *Analiza materialului* căpătat de pe teren se face în timp nedefinit: începînd cu observația imediată asupra textelor obținute, trecîndu-se printr-o etapă de asimilare subconștientă (de către cercetător) a materialului întreg și a datelor esențiale, finalizînd cu munca „de birou” cînd se aplică principiul *comparativismului critic*. Elaborarea unor concluzii teoretice se justifică numai pentru punerea în evidență a *fondului folcloric* aflat, anume relevarea specificului regional și a trăsăturilor generale în aria etnografică de circulație a *motivului*. Speculațiile teoretice rupte de realitatea folclorică și etnografică, nu mai puțin de realitatea dialectală, se exclud din rîndul scrierilor

cu valoare științifică după cum nici interpretărilor „extremiste” nu li se poate da credit total, ele rămînînd „revizuibile” dacă nu prevăd cunoașterea aprofundată și completă a motivului, indiferent din ce unghi de vedere a fost dezvăluit (n. 182).

În etapa comparării *variantelor* și a analizei *textelor-convorbiri*, *critica internă de text* s-a făcut în scopul concluziei corecte și a afirmației validate, „autorizate”, de realitatea folclorică. Din acest moment se poate porni la continuarea cercetării, fie prin specialistul în cauză, fie prin acei care vor urma.

Critica internă de text urmează *criteriul cantitativ* (numărul versurilor într-o variantă; numărul variantelor motivului privind o anumită direcție a cercetării) și *criteriul calitativ* (gradul de păstrare a graiului arhaic regional; frumusețea imaginii poetice¹ dezvăluită prin grai deci și prin exprimarea verbală: lexicul, continuitatea logică a comunicării; *temele* motivului² și succesiunea lor; unitatea planului tematic; configurația poetică și elementele figurative: *forma* poetică; legătura dintre *conținut* și *formă*; substratul estetic-filosofic al unității conținut-forma. (Vom afla aceste elemente ale analizei în tot cuprinsul *Notelor critice*). Raportarea s-a făcut la două variante obținute în timp de la același informator (n. 12, n. 60; n. 88; n. 103 etc.), la variantele de la doi informatori (n. 87 etc.) și la materialul unui sat întreg, reprezentat prin informatorii anchetați (n. 22; n. 23; n. 24; n. 25 etc.). Totodată este analizat și *textul-convorbire* aferent variantei, făcîndu-se și compararea informațiilor extrase din mai multe *texte-convorbiri* care privesc problema. De aici vine *argumentul etnografic* în sprijinul obiectivării

¹ Să subliniem că *frumusețea imaginii poetice* rămîne, după părerea noastră, singurul element subiectiv al analizei privind *criteriul calitativ estetic* în comparativismul lui Ion Diaconu. Numai volumul de față poate da ideea integratoare a metodei precum și rezultatele teoretice ale cercetării întreprinse de acest folclorist. Vom observa cum „criteriul estetic” nu „a fost înlocuit tacit cu altul tipologic”; apoi că ni se propun două variante „arhetip”, varianta literarizată — modelul Alecsandri și varianta păstorească — modelul vrâncean „Costanda Păun”, în vederea întocmirii atlasului circulației motivului *Miorița*, propus de Ion Diaconu (în cuprinsul *Notelor critice*) ca etapă imediat trebuitoare cercetării (cf. Petru Ursache, *Dialectologie folclorică*, p. 36–37, în *Eseuri etnologice*, 1986, „Cartea românească”; autorul acestui studiu, care a subliniat în mai multe rînduri, substanțial și obiectiv, importanța lucrării și a ideilor lui Ion Diaconu, firește că nu a avut perspectiva întregului demers al cercetării deîndată ce numai în volumele de față ale monografiei se expune în toate privințele „Ținutul Vrancei”, ca obiect și metodă, cercetat prin motivul *Miorița*).

² Pentru variantele *Miorița*, autorul a folosit scara tematică P. Apostol—A. Fochi, pe care a considerat-o trebuitoare analizei, și cea mai apropiată modalității sale de conceptualizare.

concluziei. De exemplu, într-un caz când se pune problema versurilor „Si mă-îngroăpi-n struînga oilor,/În zocu meilor,/În bătaia berbecilor;“ (text. CMLXXX 31–33), autorul a observat că „berbecii nu stau în păstoritul de vară la un loc cu micii; acum sint cîrlani, avînd boteiul lor separat“ (23). Sau, cînd într-o variantă cei „trîi şjobănei“ au pe lîngă „trîi cîrdurî de neî“ și „trîi tîrmi, di oi“, autorul relevă că acest element aparține fie improvizării fie fondului extravrăncean întrucît în fapt etnografic, mai ales în transhumanță, nu s-a putut o asemenea realitate (n. 89).

În etapa analizei comparative *perspectiva bibliografică* este mult avută în vedere. În primul rînd cunoașterea de profunzime a colecțiilor care cuprind variante ale motivului cercetat, folosite însă printr-o ierarhizare optimă operativității, în legătură cu caracterul științific sau empiric al metodei culegătorului respectiv; apoi „orientarea“ de largă perspectivă a specialistului în *domeniul teoretic* al problemei, pe baza căreia să-și fi făcut, în prealabil, o concepție proprie stabilă¹. Pentru interpretarea teoretică este necesară o *formație umanistă interdisciplinară*, adică specialistul tinde să devină un intelectual competent, sigur pe ceea ce afirmă, nu numai prin cunoașterea limitată la *obiectul Folclorul*.

Se mai pune problema, tot în cadrul metodei de față, a *modului de comunicare* teoretică prin care specialistul relevă ideile sale; anume *stilul* exprimării științifice prin scris. Ion Diaconu a evitat redarea „literară“ greoaie, ba mai mult, s-a pronunțat împotriva verbalismului excesiv și a conceptualizării sterile, înclinînd spre *concizia* exprimării într-un limbaj clar și util conținutului semantic. Putem aprecia evoluția de la descriptivismul de bună documentare care caracterizează studiul introductiv al monografiei *Ținutul*

¹ În același timp cu cercetarea directă și tot mai completă a Vrancei, specialistul a depus eforturi neprecupețite pentru a-și procura cele mai importante tratate europene de folclor și de etnografie, dîndu-și seama, după modelul marelui său profesor Ovid Densusianu, că nu va putea ajunge numai pe cale pragmatică la nivelul interpretării științifice a datelor de teren. Pe baza solidei formații de școală, apoi autoformativ, a ajuns la o concepție de sinteză asupra fenomenului folcloric, pe care a ilustrat-o în lucrarea *Reflexiuni despre cîntecul și versul popular, nedepășită în multe privințe pînă astăzi*. Aceasta a fost teza sa de doctorat (publicată la Focșani, 1946, tipografia „Cultura“), distinsă apoi de Academia Română cu „Premiul Statului I. Heliade-Rădulescu — 1948“. Aflăm aici clarificări trebuitoare cercetării etnopsihologice și etnosociologice a *melosului* (versul-melodia) popular. Anterior, prin studiul *Psihologie și creație populară* (v. *Anuarul Arhivei de Folclor*, III, 1935, imprimeria „Cartea Românească“, București, p. 7–25), unele delimitări teoretice de aceeași natură fuseseră făcute mai restrîns; alte probleme, precum circulația folclorică și lăutarii, au fost după aceea dezbătute (v. *Folclor din Rîmnicul-Sărat*, III¹, 1948, tipografia „Cultura“, Focșani, p. 5–63).

Vrancei, I (1930), pînă la nivelul concluziv al comparativismului din *Notele critice* aici de față, în volumele III și IV ale noii serii monografice (*Ținutul Vrancei*, I²–II, 1969). Poate nu greșim afirmînd că distanța aceasta apreciabilă reprezintă de fapt individualizarea cercetătorului Ion Diaconu în raport cu școala Densusianu de la care a pornit și al cărui „reprezentant de seamă“ se spune că a fost¹.

*

Prin culegerea și compararea critică a textelor folclorice, etnografice și dialectale din volum, autorul a urmărit să releve că în *aria* cercetată (ținutul Vrancei), importantă *zonă etnografică*, există *motivul* caracteristic *Miorița*, reprezentativ pentru spiritualitatea din trecut și de astăzi². Circulația motivului („*dinamica folclorică*“ este termenul autorului încă din 1930) demonstrează „*viața*“ acestuia, diferită ca intensitate de la un sat la altul chiar în cadrul ariei cercetate, apoi în zonele limitrofe (satele „de trecere“ spre șes și spre oraș *Bolotești, Găgești*, aflate acum în cercetare, și *zona Rîmnicului-Sărat*, anterior studiată). Motivul se relevă prin *variante* care trebuie tratate conform metodei proprii. Primul scop al culegerii variantelor este de a se realiza *colecția folclorică*, pe cît posibil completă. Aceasta constituie un *document* reprezentativ, necesar în sfera folclorică (apoi în aceea mai largă, a culturii naționale), cu atît mai prețios cu cît fondul arhaic prezintă o dezagregare pronunțată în epoca modernă, în legătură cu schimbarea structurii patriarhale a mediului optim circulației motivului *Miorița*; (*satul și stîna* cuprind grupul social cel mai conservator etnografic și folcloric). Dar colecția ca scop în sine reprezintă doar o direcție a finalizării; autorul a realizat *colecția critică*, adică inserierea variantelor într-un anumit sens, de unde să se desprindă *variate aspecte* cantitative și calitative ale motivului. *Ideea centrală* a colecției critice de față a izvorit dintr-o „descoperire“ de teren.

În anul 1926, Ion Diaconu a aflat de la bătrîna *Costînda Păm*, 70 ani, din satul *Spinășți*, o variantă a *Mioriței*³ cu totul diferită de materialul cunoscut. Tînărul cercetător a publicat întii în revista *Grai și suflet*, apoi în monografia din 1930 *Miorița* aceasta pe care mai tîrziu a cotat-o drept „curat păstorească“. Pînă foarte tîrziu ea nu a atras atenția în mod deosebit specialiștilor (v. *nota crit.* 182); dar a rămas pe primul plan în atenția „descoperitorului“. Treptat folcloristul a observat că unele elemente de bază din « var. LXVI » a

¹ I. Datcu, *art. cit.*, în *Rev. de etnografie și folclor*, nr. 2/1985 p. 181; cf. Prof. I. C. Chițimia, *art. cit.*, în *Revista noastră*, an. VII, nr. 55–56–57, 1978, Focșani, p. 866.

² Autorul reamintește în mai multe rînduri că a studiat *Miorița* vrănceană în actualitatea terenului pînă la 1970.

³ V. *Ținutul Vrancei*, I² (1969), p. 417–420.

Costăndei Păun reapar într-un fel, îndeosebi la informatorii din mediul păstoresc; încă o versiune întrucîtva asemănătoare ca structură tematică și ca elevație poetică, nu a aflat. A presupus varianta Costăndei Păun în legătură cu stratul străvechi al motivului *Miorița*, o supraviețuire inexplicabilă încă, întru totul reprezentativă pentru cultura noastră populară. A avut astfel intuiția *motivului-tip*, stabilit în „formele lui succesive”, care poate fi precizat prin culegerea și compararea „tuturor variantelor unui motiv”¹. După cinci decenii de cercetare Ion Diaconu afirmă că var. *Costănda Păun* rămîne ca *motiv* definitoriu *Miorița*, *tipul* păstoresc. Firește că starea primară a *motivului-tip* nu se dezvoltă ca atare în forma muzical-poetică redată de informatoare; în timp au decurs nenumărate variații, structurate poetic și muzical în variante, dintre care aceasta este una *de bază*; dar caracteristica *fondului arhaic local* s-a păstrat în esență pînă la noi. În absolut toate *Notele critice* de față se raportează analiza la acest fapt pozitiv, constatată în ancheta de teren. Aflăm despre „*Fondul local* provenit (într-o var.) de la bătrînă” (n. 1); despre „*Fondul primar* din tradiția locală” („tăria... din bătrîni”; n. 3); despre „*Viața curat etnografică* a baladei” (*text cu melodie*; n. 3B); despre „*Cîntăria* păstorului străvechi” (n. 22). Mai întîlnim „*fondul local străvechi*” (n. 13), „*materialul străvechi*” (n. 27), „*fondul păstoresc*” (n. 18), „*fondul păstoresc al țintului*” (120), „*fondul păstoresc local*” (n. 119); sau aprecieri ca acestea: „La origine admitem că a fost un *text păstoresc rudimentar*” (n. 56); unele variante din satul *Cóza*, „pleacă din lumea ciobanilor” (n. 27); alte texte „provin dintr-o sursă locală străveche” (n. 23); „Textul primar, întîlnit și memorat de bătrînă, a fost de tip arhaic” (n. 108); „Textele sînt ecou din păstoritul vrăncean, ferit de atingerea cu cartea școlară” (n. 160). Ni se relevă „*fondul local disparent*” (n. 18), sau „*fondul local degradat*” (n. 18). Mai există în aria vrănceană a motivului *Miorița* și un *fond local flotant* (n. 96). „*Creația nativ tradițională*” stă în opoziție cu „*decalcul în ton popular*” (n. 12). Concluzia este că „*Melodia cea mai apropiată de tipul genetic primitiv a supraviețuit îndeosebi prin păstoritul vrăncean; pe cînd textul etnografic s-a alterat mereu prin contaminări [...], risipindu-se apoi în variante, unele ajungînd niște texte prozaice*” (n. 6).

Problema *fondului local* nu s-a mai pus exclusiv în legătură cu geneza *Mioriței* în Vrancea²; aceasta a trecut în planul secund al cercetării, devenind preminent aspectul mai larg al interpre-

¹ V. *Folklor din Rîmnîcul-Sărat*, II, 1934 Focșani, tipografia „Cultura”, *Introducere*, p. XCI.

² Totuși Ion Diaconu combate și aici teoriile care impun geneza ardeleană sau musceleană a motivului (n. 182).

tării comparate, anume acela al «variantelor arhetip»¹, reprezentative pentru întreaga arie de circulație a motivului, subiect de care s-a preocupat și Octavian Buhociu (n. 182 și următoarele). Însă spre deosebire de acest comparativist de prestigiu, Ion Diaconu a considerat la sfîrșitul studiilor sale că sînt două *motive-tip Miorița*: primul a fost literarizat de marele nostru poet național Vasile Alecsandri pe baza variantei obținute de Alecu Rusu, la *Sovéja*, și incredințată prietenului său pentru valorizare; al doilea a apărut din fondul local păstoresc printr-o interpretă de talent neobișnuit, bătrîna *Costănda Păun*, din *Spinéști*. Celelalte variante admise de O. Buhociu ca *arhetip* sînt respinse de I. Diaconu prin *critica internă de text* (v. *nota crit.* 182 în totalitate).

Fondul local păstoresc a preexistat *tipului literar Alecsandri*, realizat prin „șlefuirea” variantei populare sovejene (vrănceană la origine); deci varianta *tip păstoresc* a *Costăndei Păun* este mai aproape de «arhetipul» motivului, fiind mai puternic legată decît versiunea literară, de „*viața curat etnografică*” a baladei.

Terenul etnografic vrăncean prezintă în foarte rare cazuri varianta devenită clasică a *Mioriței*, așa cum a publicat-o poetul Vasile Alecsandri (în 1852 și 1866); tot rare sînt și variantele „curat păstorești”. Cazul comun este al variantei care prezintă *fondul local păstoresc*, arhaic, contaminat cu var. *Alecsandri* (majoritatea *notelor critice* dezvoltă elementele și mediul contaminării). Specialistul și-a pus problema demersului evolutiv pînă la această situație aproape generalizată astăzi în circulația vrănceană a motivului. A ajuns la concluzia că s-a produs „*Procesul de suprapunere inversă* pornindu-se de la versiunea cultă (a textului) spre melodia populară din lumea păstoritului” (n. 29). Iar contaminarea textului popular prin suprapunerea inversă l-a numit «efectul Alecsandri». Să arătăm cum se prezintă faptul în cuprinsul *Notelor critice* din volumele acestea, pe baza variantelor și a *textelor-conversuri*.

Circulația motivului, implicit rezistența sa în timp se realizează prin *interpretul proeminent* (de vers și melodie populară). Acesta se distinge în familia sa (n. 1A; n. 14) și în comunitatea sătească. Pentru situația din urmă: informatoarea *Cucgăna Ursu*, 65 ani, „În *Cóza* era o personalitate” (n. 22); informatoarea *Iqăna Hurzuj-Brătu*, 84 ani, era „fruntașă de generație” (n. 90); bătrîna *Irina Stoian*, 70 ani, din *Nistorești* era în 1967 „fruntașă între femeile din satul ei” (n. 103); tot astfel bătrînele *Iqăna Ghéba*,

¹ Termenul de la O. Buhociu este mai rar folosit de I. Diaconu.

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ DE LINGVISTICĂ
 INVENTAR CARTEA Nr. 29120

76 ani, satul Páltin (n. 120), *Anica Mórtu*, 77 ani, satul *Bírsăști* (n. 11), sau poeta-cîntăreață *Ioána Dánili-Bușili*, 44 ani, satul *Păulești* (n. 128), se distingeau prin talentul lor, dar și ca figuri proeminente în sat. Cei mai de seamă informatori au fost însă considerați *ciobanii și baciai*: *Miclăa Rotăru*, „cioban și baci de-a treia generație” era baciul frunțaș de pe Valea-Milcovului (n. 5) *Chîjorghi Hulpôj*, 108 ani, din *Nistorești*, — informator excepțional —, fusese „cioban și baci în tinerețe și maturitate” (n. 114). Îndeosebi prin filiația directă a acestora s-a urmărit perpetuarea *Mioriței* în legătură cu păstoritul. Mai întii circulația motivului „în cîntare, într-o familie de ciobani” (n. 66), sau „Viața baladei în familia de păstori a lui *Anghil Băicán*” din satul *Nistorești* (n. 95); apoi la urmașii din prima și a doua generație, cazul informatoarei *Sánda Anghil Fórii*, 71 ani, *Spinéști* (n. 191), fiică și nepoată de baci din familia vestitului *Anghil Fórii*, din același sat (n. 95). Cite un cîntăreț al *Mioriței* de odinioară a rămas ca o figură aproape legendară, precum ciobanul *Tuduráki* din *Cóza* (n. 22).

Modul caracteristic de circulație al motivului *Miorița* în Vrancea a fost *cîntarea*, îndeosebi aceea păstorească, presupusă a fi și cea mai veche. „Cîntarea păstorească a asigurat baladei — prin fluier, caval și viers cu melodie — vigoarea circulației în tot trecutul ei.” (n. 121). La stîină *Miorița* „...era o *cîntări* tradițională care trebuia să fie știută într-un fel” de întreg personalul (n. 15). De aceea învățarea cîntării din fluier, la stîină era aproape obligatorie în trecut (n. 61). „Denumirea păstorească a baladei: *Cînticu nígari* [...], alternînd cu *Cînticu oilor*” a devenit abia mai tirziu „*Cînticu níoriți*” (n. 51). Alături de aceasta, repertoriul păstoresc mai cuprindea „*Șirjagu oilor*”, cîntat din fluier (n. 57). Balada era „ca un cîntec *ritualic*”, se apreciază (n. 114) din textul-convoorbire al lui *Chîjorghi Hulpôj*. Melodia autentică, a „răsunat de veacuri pe trei văi care au fost nodul etnografic vital în păstorit: 1. — Pútna; 2. — Nărúza; 3. — Zábála.” (n. 153). De la stîină, melodia a trecut, cum subliniam mai sus, în familiile bacilor și ale ciobanilor, unde „*Miorița* era cîntată și pe la nunți cînd se «imbrobodia nírjasa». Melodia[...] a mijlocit *funcția ritualică* a poemului” (n. 57). Aflăm și despre modul de circulație a baladei într-un sat cu trecut păstoresc străvechi (n. 22). *Níorița* se învăța de la bunicul care a cîntat balada din fluier și „diñ guri” (n. 18; n. 116; n. 117 etc.); sau de la altcineva care o cînta „cu cavalu” (n. 3), mod specific de interpretare la stîină. În trecut, toată lumea în sat cînta *Miorița*: o fetiță de 13 ani era căntată „de bătrînii íuaintáși”, ca să le cînte balada pe la șezători, nunți, logodne (162); *Níoára* a fost folosită pînă și drept *cîntec de leagán* (54, p. 712); o bătrînă octogenară analfabetă, a fost în tinerețe o *pasionată a cîntării* (n. 160); o bătrînă

din *Réghju*, oarbă, a murit la 98 de ani, cîntînd *Níorița* (n. 160). Aflăm că mulți informatori au fost buni cîntăreți ai melodiei (de exemplu, în *nota crit.* 74). Motivul a circulat prin *recitare* numai în anumite cazuri: bătrîni (soț-soție) care nu mai puteau cînta (n. 14); în situația extrem de rară a memorării textului fără melodie de către un cioban care-l reda la bătrînețe *recitat* (n. 18); cînd textul a fost învățat dintr-o carte (o ediție a poeziilor lui Alecsandri posterioră anului 1889—1900), pe care ciobanul și-a cumpărat-o de „la librării” (n. 26); cînd textul a fost învățat în armată (n. 12); îndeosebi prin învățarea de la școală. Această ultimă posibilitate a *motivului recitat* a fost și principala sursă de contaminare, cînd fondul local păstoresc s-a aflat puternic amenințat.

La primă vedere, pare surprinzător cum varianta literarizată a pătruns, prin *manualul școlar*, apoi prin *broșura de colportaj*, în Vrancea de la sfîrșitul veacului trecut, într-un ținut izolat de munte și conservator etnografic; însă volumul de față ne dă numeroase probe ale „substituirii tradiției prin carte” (n. 34). În *Notle critice* apare mereu constatarea că o variantă este „Numai textul manualului școlar” (n. 54), firește însă, că nu păstrat integru, sau în stare „pură”. În școală se predă *versul fără melodie* (n. 34); deci balada era *recitată* (n. 22). Balada, de cele mai multe ori, nu era „predată” de învățător, ci memorată la întîmplare de elevi (n. 215), îndeobște mecanic. Dar forma „strălucitoare”, deosebit măiestrită de poet, a atras pe mulți dintre elevii vrănceni astfel că, după învățarea din familie a *cîntării*, unii au preferat modelul cărții-de-cetire, deși îi impresionase mult melodia baladei însușită în primii ani ai copilăriei (n. 118); alții au rămas indiferenți la lectura „poizii” din manualul școlar, avînd acasă tradiție păstorească puternică (n. 215). Oricum, prin copiii școlarizați, *Miorița* lui *Alecsandri* a intrat în circulație tot mai frecventă pînă în timpul nostru, printr-un „*procedeu de compilație orală* (cartea peste tradiție!) cînd melodia rămînea cu totul înlăturată” (n. 76). S-a petrecut procesul lent dar definitiv al „stingerii exemplarelor poetice superioare”, provenite din mediul păstoresc (n. 76). Se dă ca exemplu excepțional cazul unei posibile infiltrări a textului literar chiar la o stîină unde *Níorița* nu se știa „cu vórbi”, ci se cînta numai din fluier pînă la venirea unui copil de 14 ani, fost școlarizat, devenit „struñgáriu”, care a răspîndit var. literară între ciobani (v. 61).

În mai mică măsură *cartea de colportaj* a operat (de ex.: n. 12) contaminarea fondului local.

Cea mai interesantă dovadă că textul Alecsandri s-a cunoscut în Vrancea ultimelor decenii ale secolului trecut rămîne *Miscelaneul Práhuda* (n. 136), unde se află varianta literară scrisă de mină de-un anonim vrăncean.

Privind circulația motivului, anterior instituirii școlilor în satele vrăncene, contaminarea s-a produs încă pe două căi: *trans-humanța* și *practica profesională lăutărească*. Poate că mai veche a fost intruziunea motivului liric „Ciobănașul”; apoi asimilarea unor versuri din balada *Mihu copilul* (n. 68), posibilă influență a baladei *Mănăstirea Curtea de Argeș* (n. 57), evidentul reflex din balada *Corbja*, cuprinderea fragmentului amintind de „drumu Banătușii” (n. 53; respectiv n. 77) etc. Pe cale lăutărească se face contaminarea cu motivul „femeia din Breb”, ducind la trivializarea motivului „maica bătrână” (n. 198). O variantă prezintă contaminarea fondului vechi și a unei variante lăutărești cu un text care a întilnit varianta literară și cu un cîntec de haiducie (n. 55), astfel că procesul de întrepătrundere a mai multor surse nu este simplu, el prezentînd *stratURI succesive*.

Indiscutabil că lăutarii au avut rostul lor în *vehicularea* motivului. Într-o primă etapă, lăutarul țaran a fost „cîntărețul satului — la hore și la nunți (de exemplu, *Niron Anușoju* din satul *Bodăștii*; v. 13). — în vremea cînd nu pătrunseseră lăutarii”. Întilnim referiri despre „un lăutar *rumân orb*, dar priceput *viorist*” (n. 19).

„În ținutul prin excelență păstoresc, lăutarul [țigan profesionist] nu era socotit ca priceput cunoscător al baladei păstorești [...]. El nu putea rivaliza cu măiestria ciobanului, cîntăreț excepțional din fluier și caval [...]” (n. 50), cum a fost *Tădădir Pătulja* — „ultimul cîntăreț măestru vrăncean al *Mioriței*, din fluier și din caval (un artist excepțional!)” — (n. 52). Dar au fost cazuri de lăutari deosebit înzestrați care au contribuit creator la păstrarea motivului. *Vasili Pirvu-Botfi* a rămas pentru multă vreme în memoria vrăncenilor care se mindreau să fi învățat *Miorița* de la el (n. 43; n. 208; n. 220). Al doilea lăutar renumit în Vrancea nordică, *Ion Vîngagi*, nu i-a umbrit faima; una din fiicele lui *Vîngagi* spune că a deprins *Miorița* de la *Botfi șel bătrîn* și nu de la tatăl ei (n. 58). În volumele de față ale monografiei mai sînt cercetați lăutarii: *Neculaș Duși* aducînd pe Valea-Milcovului (satul *Andrejașu-di-sus*), influențe de pe Valea-Nehoiului (n. 2); *Dragoșir Flôrja*, din *Rêghiu*, figură deosebită de interpret (n. 152); *Aînghil Predôj Cîtu* (n. 50), fiul unui vestit lăutar din trecutul satului *Hărăstău*; *Ion Babêl (Săcu)*, ultimul lăutar «țigan» provenit dintr-o veche familie de profesioniști; „avea în ținut repertoriul epic cel mai cuprinzător” (n. 53); *Asanăki Dădu* din satul *Nistorăștii*, lăutar epigon, cu scăderea capacității profesioniste (n. 92) Este amintit cu admirație cobzarul *Marin Curtjănu*, din satul *Colăcu* (n. 18).

Din *Note...* se relevă ceea „ce vine din lumea lăutarilor” (n. 18). Astfel se distinge prin analiza internă de text că variantele din satul *Hărăstău* se află sub influența materialului lăutăresc (n. 49); sau care sînt elementele *tipic lăutărești* (n. 53). Este atent urmărită *sursa lăutărească* (n. 31; n. 55), precum și influența textului *Aleksandri* asupra practicii lăutarilor (n. 49).

O direcție principală a analizei prin critica internă de text ne dezvăluie *forma* în legătură cu conținutul. Evident se relevă *forma poetică*. Folcloristul dialectolog, cu auzul și memoria muzicală remarcabil dezvoltate (dacă este să ne luăm numai după precizia notării diacritice, făcută direct pe teren!), a observat totuși, dar pe cale empirică, următorul element esențial pe care, ne spunea, l-a confirmat și specialistul muzicolog Constantin Brăiloiu: „Melodia rămîne o plăsmuire artistică *oarecum* mai fixă în Vrancea: textele variantelor se adaptează chiar în cazul lăutarilor la o temă melodică fundamentală, desigur că deosebită de la păstor la lăutar, dar păstrîndu-și — în repertoriul păstoresc — structura particulară pe care nici un alt ținut românesc nu o are” (n. 17).

Elementul esențial, numai al formei poetice de astă dată, este *graiul*. Cu scrupulozitate și competență desăvîrșită, folcloristul dialectolog surprinde cele mai mici fluctuații ale *foneticii*, cînd *variația* survine chiar în cuprinsul aceluiași vers, apoi în evoluția unei variante. S-a studiat *graiul* la un singur informator, la mai mulți din același sat, apoi specificul fonetic al întregului ținut și aceasta prin variantele motivului *Miorița*. Nu întimplător autorul monografiei a crezut de cuviință să atragă atenția aici asupra dubletului lexical *vrăncean-vrincean*, ca expresie tipică a vorbirii locale (v. referirile la *nota crit.* 75).

Problema *graiului* a fost poate prima care l-a determinat pe Ion Diaconu să susțină preferința sa pentru *cercetătorul localnic*, devenit *specialist*. Ne permitem să apreciem că nici un alt folclorist venit pe terenul etnografic și dialectologic vrăncean nu a reușit, fie și cu aparate moderne de înregistrare-redare, să transcrie diacritic atît de exact și sugestiv pronunția informatorilor, ca autorul monografiei acesteia. De aceea prevenim cititorul să nu aprecieze defavorabil frecvențele „corectări” pe care le află în vol. III și IV, la adresa unor notări diacritice lacunare, sau chiar greșite.

În privința *lexicului*, se prevede aceeași înclinare pentru cuvîntul „dim bătrîn” și atitudinea reținută față de „paradarea” cite unui ins care vrea să se adapteze forțat la vorbirea orașului; astfel, din prima categorie, sînt bine relevate formele gerundive, aparținente la *graiul arhaic* (n. 84; n. 110; n. 127 etc.)

Coerența lexicului și unitatea lui dau faptul obiectiv al frumuseții *imaginii poetice* (n. 12; n. 14 etc.). Nu aflăm în cuprinsul

lucrării analiza figurilor poetice: Ion Diaconu a considerat că poetica folclorică încă rămâne în discuție pentru o estetică a sa caracteristică.

Pornind de la „echilibrul [tematic al] conținutului textului clasic“ (n. 20) și de la admirația pentru „Splendoarea versiunii artistice șlefuite în 1852 și 1866“ (n. 23) se caută și în variantele de față continuitatea *temelor* și unitatea *planului narativ*. Dar vedem că nu se compară cu varianta Alecsandri, pentru a se stabili valoarea estetică față de acest etalon, ci în vederea distingerii diferențelor de conținut. Se apreciază că «arhetipul» vrăncene nu a cuprins *localizarea* versiunii Alecsandri (n. 12). Planul tematic păstrat din „tipul primitiv“ al motivului are dialogul preliminar, apoi indicarea complotului (descoperirea planului ciobanilor), stabilirea locului îngropării, enumerarea obiectelor de îngropăciune, și se încheie cu plingerea oilor (n. 16). O *variantă de bază* din satul *Găurji* este apreciată printre cele puține mai aproape de fondul străvechi. Ea conține (conform scării *Apostol-Fochi*) *tema 7* (întrebarea ciobanului), *tema 8* (descoperirea planului ciobanilor), *tema 10* (locul îngropării), *tema 11* (obiectele îngropării care aici sint: „Păltin la Kișoari,/Brădășel la cap./Flușeraș la cap./Bășim la Kișoari“; n. 40). Simplitatea planului tematic este calitatea estetică fundamentală a variantelor păstorești.

În privința conținutului: „...lipsa fondului epic introductiv, ceea ce este o caracteristică a *Miorișei* vrăncene“, distinge varianta specifică; aceasta începe cu „dialogul dintre cioban și oia *bucălăi*“ (n. 11). Să subliniem că majoritatea variantelor din volumele III și IV prezintă particularitatea, chiar și la „forma tocită“ când „pare să avem faza secundară a dezagregării“ (n. 31) deci „ultima fază a *sfărâmării* motivului“ (n. 37). Alte diferențe de conținut față de modelul literarizat privesc problema numărului personajelor baladei și cum variază ele (n. 82); dar aici intră în discuție și elementul provenit din materialul lăutăresc (n. 48). În variantele autentice păstorești personajele sint reduse iar trifurcația regională a „ciobăneilor“ lipsește; de cele mai multe ori nu reiese cine a plănuit omorul. Se mai relevă *localizarea* din var. Alecsandri așa cum s-a suprapus peste fondul local păstoresc. Iată una din sublinierile autorului: „Am mai spus că din punct de vedere etnografic nu se poate admite ca «stîna de oi» să fi fost vreodată în ținut, la munte, și nici în altă parte a țării, «Pi-un Kișor di plaj» sau «in zăvoș»“ (n. 121). Un tip izolat, unic, al *Miorișei* vrăncene pune deosebit problema localizării (n. 105), aducînd formula introductivă „*Pi triș crăș di munș/Si cobșări triș cirduri di oi*“ și aceasta dovedită a fi departe de realitatea păstorească, dar poate că existentă în

var. culeasă de A. Rusu. Alecsandri ar fi înlăturat-o: „În această modelare lexicală de artă desigur că au operat mai întii impulsul artistic superior, apoi bunul simț românesc, spiritul limbii și al creației populare, alături de tactul filologic excepțional cu care Alecsandri a luptat, consecvent și dirz, începînd din 1855, paralel cu fronda sa politică, și împotriva ereziilor lingvistice și gramaticale“, apreciază autorul (n. 105). În variantele preponderent păstorești vrăncene problema nu se mai pune datorită structurii tematice. Se mai aduce o emendație la text. Alecsandri, anume asupra versurilor „*De toși întrebînd/Si la toși zicînd*:“ care „includ un vag non-sens“ (n. 130); interpretul popular a „lucrat“ redîndu-le printr-un singur vers („*Pi toș întrebînd*:“; v. text. MCCXXXVI și *nota crit.* 130). „Redarea propusă o credem mai firească, în logica faptelor și structura normală a gândirii poetice populare“ (n. 130), încheie autorul. Dar cea mai pronunțată diferență de conținut între var. păstorească și modelul Alecsandri stă în tratarea *testamentului ciobanului*. Poporul a respins, în majoritatea variantelor vrăncene (v. de exemplu, n. 182, privind text. MCCXIII—MCCXV), ceea ce poetul a introdus nefiresc: în var. clasică ciobanul cere să fie înmormîntat în două locuri de-odată („În strunga de oi,/Să fiu tot cu voi“ și „În dosul stîinii,/Să-mi aud cîinii“). Privind problemele esențiale ale conținutului, se mai relevă absența finalului apoteotic cu „nunta cosmică“, în variantele distinctiv locale. În schimb, aici se remarcă adausul unei grupe de *sase versuri* care conturează mai plastic portretul ciobanului (v. n. 182).

Încă mai interesante devin diferențele de conținut între modelul literar și variantele locale cînd *improvizarea* este activă, *creatoare*, ducînd la imagini sugestive (n. 59; n. 128; etc.). Într-o variantă toate „*niorișii*“ au dus pe „*măjucăța*“ „*șjobănașului*“ la mormîntul lui, unde au ricit „cu Kișoari“, scoțîndu-l afară (n. 166), dezno-dămînt absolut diferit de al modelului clasic. Deosebit se încheie în altă var. prin „Adunarea oilor și plînsul lor sára la mormîntul «stăpinului»“; sau „Ciobanul, auzînd de tăiuuire, pleacă pe nesimțite de la stîna cu turma de oi, întîlnindu-se cu «baba bătrîni»“ (n. 132). Aceste elemente „naturiste“ țin de o altă ordine „a vieții și a morții“ incît în *Notele critice* se conturează treptat ideea că varianta publicată de Alecsandri nu este *autentic populară*, ci literarizată; pînă aici, nimic nou față de interpretările existente, cînd însuși poetul a recunoscut „șlefuirea“. Deosebită rămîne constatarea lui Ion Diaconu că versiunea Alecsandri, revenind din nou la popor pe calea cărții, a *contaminat* n u m a i î n t r - o m ă s u r ă fondul local păstoresc, venit din strat arhaic, încă viguros prin multe variante aflate pînă în 1970. «Efectul Alecsandri» este problema centrală a colecției critice constituite de prezentele volume

ale monografiei. *Sistematica* lucrării s-a fixat în ordinea importanței „probelor” demonstrative: prima secțiune cuprinde cele 402 variante ale *Mioriței*, notate de la CMXX până la MCCCXXII; secțiunea a doua este constituită din 257 note critice, notate: 1, 1A, 2, 2A, 3, 3A, 3B, 4, 4A, 4B, 5, 5A, 5B, 6, 7, 8, ... până la 249. Notele critice 1—181 incumbă elementul inductiv al raționamentului științific; nota 182 expune critic problema «efectului Alecsandri», discutând materialul folcloric aflat și expunând părerile autorului asupra bibliografiei aferente; notele critice 183—249 sînt concluzive și se adresează „la obiect” cititorului, acum fiind și acesta în cunoștință de cauză. Față de necesitatea acestor calități demonstrative, notele... au un anumit mod de redactare și o întindere diferită. Dimensiunile neobișnuite ale notei critice 182 îi dau, împreună cu conținutul, ținuta studiului de sine stătător; numai că acesta trebuie înțeles neapărat în legătură cu tot demersul explicativ din Notele critice anterioare. Variantele colecției și tot corpus-ul teoretic capătă altă semnificație în lumina notei critice 182 care nu poate fi dislocată din actuala sistematică a lucrării¹. În secțiunea a doua a lucrării mai apar și alte note critice ample, cerute de importanța problemei studiate, cum vedem că dezvoltă, de exemplu, nota crit. 215.

Precizarea problemei centrale a cercetării prin sistemul demonstrativ organizat, face concludentă ideea că varianta literarizată de poetul Vasile Alecsandri se bazează pe un «arhetip» păstoresc care se relevă cel mai pregnant în varianta «CXVI» a vrâncencei Costânda Păun, singurul text autentic popular din tot „materialul mioritic” publicat până acum. Astfel vol. III și IV ale monografiei, rămîn cele mai importante în ansamblul lucrării Ținutul Vrancei².

În legătură cu concluzia că «efectul Alecsandri» este o realitate caracteristică în circulația vrânceană a motivului *Miorița*, din critica internă de text se mai desprind și altele, importante pentru diversificarea aspectului teoretic.

¹ Autorul a reflectat mult timp dacă să nu se publice această notă extinsă la sfîrșitul vol. IV, dar a hotărît ca definitiv să-i mențină locul cursiv în secțiunea a doua a lucrării.

² Așa cum a anunțat primul studiu introductiv al volumelor din 1969, în consens cu aceasta și publicistica editorială de atunci, volumele V și VI cuprind un material valoros pe care Ion Diaconu l-a repartizat astfel: în Vol. V — Balada. Doina. Bocetul; în Vol. VI — Strigăturile. „Colocășia”. „Iertăciunea”. „Cîntecul miresii”. Colindul. Cîntecul de stea. Plugul. Descîntecele. Textele-convorbiri. Registrul informatorilor. Registrul geo-etno-istoric. Onomastica. Toponimia. Glosarul. Volumul al VII-lea, albumul etnografic *Vrancea pitorească și etnografică*, constituind țelul preocupării de peste 40 ani, rămîne singura lucrare lăsată în formă incompletă între manuscrise; însă este foarte avansată ca realizare și bine sistematizată pe secțiuni, dispunînd și de studiul orientativ.

Interpolarea cîntecului liric *Ciobînașul* în balada *Miorița* s-a făcut prin contaminare într-o fază anterioară pătrunderii modelului literar; elemente ale acestui cîntec (de exemplu, v. n. 11; n. 13) se află și în variante mai puțin sau deloc atinse de «efectul Alecsandri». De asemeni, episodul „negura” și episodul „mama metamorfozată în corboaică” fac parte din fondul local flotant. Uneori se distinge întrepătrunderea unor influențe ale materialului din Ardeal (transhumanța) cu reflexul lăutăresc din Muntenia, ca într-o var. din satul Spîlbir unde fondul păstoresc redus nu a fost contaminat de modelul literar (v. n. 195). Din materialul lăutăresc vine episodul specific „Dunărea” după cum maniera lăutărească de redare a adus în fondul local vrâncian, *versurile rădăcitoare* (n. 18), grupate în „strofe”, sau libere, care în aceeași măsură cu motivele lirice hibride au denaturat forma tipică (v. n. 142). Se subliniază la fiecare ocazie care sînt influențele de conținut și de formă, parvenite din materialul lăutăresc (v. indeosebi: n. 188; n. 195; n. 198; apoi: n. 49; n. 53).

Circulația motivului, potrivit cu toate influențele numite, a structurat diferit forma variantelor vrâncene, cînd și *improvisația* ca element intrinsec orălității a contribuit permanent. Să urmărim sublinierile autorului în privința „categoriilor” formei poetice din materialul prezent.¹ Se întilnește o formă apropiată «arhetipului» păstoresc (n. 11), adică o „variantă restrînsă cu fond local străvechi” (n. 16; n. 7; n. 18). Forma locală poate fi redusă, restrînsă prin degradare, sau prin procesul de sinteză (v. n. 9). În primul caz fondul local se vede disparent (18), sau este inconsistent (n. 19). În cazul al doilea apare forma epică sintetizantă, cu reducerea elementului liric (n. 4B).

„Splendoarea versiunii artistice șlefuite în 1852 și 1866” (n. 23), adică „modelul literar” (n. 44), forma aflată în cartea-de-cetire a școlii primare, nu s-a păstrat fără modificări decît în cazuri rare, cum am mai spus; atunci ele sînt simple „debitări” mecanice datorate memoriei foarte bune a informatorului (v. text. accesoriu MCCCXX, p. 628—631). Obișnuită este modificarea fondului literar din școală, ducînd la forma fragmentată a tipului Alecsandri (n. 12), adică la forma poetică reductivă (n. 6).

Uneori „sincretizarea” baladei cuprinde material din mai multe surse (v. patru surse detectabile, așa cum reiese din nota

¹ Dintr-o însemnare izolată, una din numeroasele „fișe de lucru”, rămase în manuscris de la folcloristul Ion Diaconu, reiese și o altă clasificare a sa, importantă pentru tipurile „mioritice” vrâncene: 1. tipul păstoresc pur (sau nativ); 2. tipul Văii-Milcovului; 3. tipul conglomerat sovejan; 4. tipul interpolat arhaic-literar denumit «efectul Alecsandri»; 5. tipul estetic superior izolat (var. LXVI); 6. tipul lăutăresc comun; 7. tipul lăutăresc dominant; 8. tipul dezagregării parțiale; 9. tipul pulverizării totale.“

crit. 17). Se ajunge la forma extinsă a baladei vrâncene, exemplar realizată prin tipul conglomerat mioritic (v. definiția, în nota *crit.* 182). Contrastind cu aceasta, forma heteroclită (n. 77), prin procesul de heteromorfază a degradat unitatea conținutului cu forma, căci aflăm deplină confuzie între elementele eterogene de fond (n. 68).

Un gen aparte al baladei în zona etnografică a Vrancei rămâne tipul Văii-Milcovului (n. 142).

În legătură cu psihologia creației populare, se pune problema legăturii dintre imaginarul colectiv și acela individual. Dedublarea, contrastul simbolic și trecerea dintr-o categorie în alta apar nu numai în modelul literar și apoi, din acesta, în unele variante locale (*moartea-munta*: n. 11), ci un mod specific în fondul păstoresc, rezistind acolo, probabil, din vremuri imemorabile (*mișcarea-zăcerea*: n. 6; relația cauză-efect, *fluierul-vîntul*: n. 7; animalul neobișnuit, reflex al animalului monstruos: n. 8; elementul miraculos în trecerea *viața-moartea*: n. 23). Uneori comutarea pare să rezulte din amestecul senzorial imediat, dar tot atât de bine poate fi interpretată ca un vestigiu al funcționalității simbolice străvechi, menținut doar pentru aspectele materialiste ale sugestiei (culoarea = = mura neagră = pământul negru: n. 10). Oricum, să distingem, odată cu autorul monografiei, diferența între „La negru zăvoi” la modelul Alecsandri și „mura neagră” din cele șase versuri care s-a arătat că rămân specific-locale în completarea portretului ciobanului.

Ion Diaconu s-a preocupat și de substratul filosofic al Mioriței. Aminteste în treacă „Impresia de nedădă trecere din viață, în moarte” (n. 9); sau mai precis formulat: „...rămâne ca impresie ultimă, calmul, intimitatea retragerii în natură, unde viața și moartea sînt continue existenței” (n. 11). Într-un loc subliniază că var. are „în substrat [...] aceeași caracteristică filosofie păstorească asupra vieții veșnice în natură” (n. 18). Dezvoltarea concepției folcloristului asupra problemei, se poate afla în nota *crit.* 66); aici aflăm despre „retragerea senină din involburarea vieții aspre în ideea morții prin desemnarea țaranului nostru înțelept. Așa adeverește materialul etnografic și folcloric cunoscut pînă astăzi din Vrancea. Viziunea creștinismului rar se implică parțial în asemenea s t a r e u l t i m ă care pleacă din substratul daco-getic. Prin urmare, este o expresă atitudine de resemnare măreață în fața morții inexorabile: ea înlătură suferința, salvînd pe om prin viziunea așa numitului *panpsihism cosmic*, care — chiar pentru unii folcloriști marcanți — [...] — ar alcătui nucleul primitiv al Mioriței.”

Cît privește materialul informativ din *textele-convorbiri*, acesta abundă în sensuri în primul rînd pentru părerea informatorilor asupra motivului Miorița. Autorul monografiei le-a „tradus” în exprimarea conceptualizată. Astfel se subliniază, din graiul specific al țaranilor vrânceni anchetați: funcția creatoare a talen-

tului individual într-un grup redus (6); despre genetica versului popular plăsmuit de insul talentat (vedem chiar „operația contemporană a închegării unei variante”, sincretizată din patru surse (n. 17); despre „structură, vechime, mod de redare (n. 24); despre problema variantelor (n. 30). Referitor tot la circulația motivului: „În trecut, greutățile vieții înlăturau asemenea « cîntări diî vekju »; iar azi, redarea muzicii prin radio influențează „ce vine din tradiția poporului” (n. 38). În timpul actual circulația baladei se vede în stagnare (n. 121). Dintr-un *text-convorbire* reiese convingerea că baba Tûdura Vrânșioaja ar fi fost cîntăreață eponimă a Mioriței (n. 32). O bătrînă „avea [...] naivitatea să creadă ca reală ficțiunea Mioriței” (n. 44), pe cînd un informator proeminent din satul Văsiș s-a lămurit prin realismul elementar, asupra sensului figurativ al baladei (n. 214). Un octogenar judeca pătrunzător problema genetică a motivului: „Miorița în cîntare și-ar avea rădăcinile în substratul nostru etnic geto-dac”. Tot el relevă perpetuarea prin generații a folclorului (n. 79). Un informator *exceptional* explică modul cum a contaminat el însuși forma păstorească de la bunic, cu Miorița „după cărți, di Vasîli Alicsândri” (n. 85).

Alte mărturii din *textele-convorbiri* referă la viața socială din trecut: exploatarea prin argăție (n. 18); analfabetismul (n. 18; n. 20; n. 97; n. 105), deseori întreținut de „învățătorul aspru pînă la absurd cu copiii [...]; altul, inconștient și corupt” (n. 18); viața grea a școlarului din familiile nevoiașe (n. 54). Întîlnim figura unui nedreptățit din primul război mondial, la care Miorița suplinea rolul doinei propriu-zise cu caracter elegiac” (n. 16) și informații vrâncene despre războiul din 1916—1918 (n. 196). Sînt cuprinse referiri la haiduci (*Bujor, Codrișanu*: n. 4B) și la rolul lor social. Se face portretul ultimului haiduc din Vrancea, sovejanul Panait Moringlav (n. 25). Iată unele specificări pentru viața economică din trecut: unitățile de măsură vechi (n. 25); relații comerciale — înainte de anul 1916 — între Vrancea, Brașov și Brețcu (n. 12). Satul și genealogia satelor din ținut (n. 214), viața copiilor și a părinților de sărbători (n. 19), cîntecele și dansurile locale (n. 124), „jocurile bătrînești” (n. 19), jocurile de la horă (n. 208), ceremonialul nunții sovejene (n. 177), oferă subiect pentru *textele-convorbiri* deosebit de interesante. O categorie specială de informații relevă viața satului prin eresuri: prevestirile bătrînilor (n. 117); o bătrînă octogenară își socotea vîrsta după „ziua jepilor” (n. 82). Obiceiurile *priveghiului*, „cu manifestări venite din primitivismul animist” (n. 7), prevedea cîntarea Mioriței, practica jocurilor cu „uîneș” (n. 23) și „jocurile de priveghi” (n. 201), păstrate ca o particularitate a ținutului. Prețioase rămîn referirile la legende („baba Tûdura Vrânșioaja” și „Stefan-șel-Mări, ctitorul legendar al Vrancei”: n. 32).

Autorul apreciază că dintre toate *textele-convorbiri* privind viața satului vrâncean, cel mai valoros („O magistrală pagină de antologie etnografică!”) arată traiul unora dintre bătrâni, împovărați de greutatea prea apăsătoare. „Ei se resemnau cu o măreție aproape eroică.” (n. 122). Însă *textele-convorbiri* mai mult urmărite de etnograf au fost acelea de la informatorii ciobani și baci, apoi de la familiile acestora. Apare organizarea și funcționarea stinii la cimp (n. 5) și la munte (n. 25); păstoritul oilor „la djal” (în apropierea satului; n. 19); alcătuirea gospodăriei de păstor, îmbrăcămintea și obiceiurile (n. 156): *faza întâi* a păstoritului în Vrancea nordică („sfătuirja di primvâra” a „stăpînilor de oi” ca „si aliagi” personalul „stini di la munti”: (n. 204) și întoarcerea „botejului” în sat după „împărțirja” de la stină („Cel mai cuprinzător *text-conv.* privind păstoritul vrâncean în trecut, documentul este unic: provine de la o femeie născută, trăită și îmbătrinită în mediul păstoresc de familie”; n. 191. Aceasta este *Sânda Añghil Foriș*, 71, *Spinéști*, fiica vestitului baci și nepoată *Costândeii Păun*). Mai este cercetată transhumanța: „Contactul păstoritului local cu cel din Bărăgan” prin țărani vrânceni săraci care se duceau într-o regiune fertilă ca să se înstărească (n. 213); vrâncenii duși ciobani prin Moldova, spre Birlad și „mălu Prútului” (n. 200); păstorii vrânceni înstrăinați temporar pentru ocupația lor (n. 216). Transhumanța ardeleană și întretărirea ei cu păstoritul din Vrancea se vede cel mai bine prezentată de *Añghil Băjcan*, 62 ani, din satul Nistoréști; de la acesta a rămas valoroasă *schifă etnografică* despre portul, instrumentarul ciobanilor, medicina empirică de la stină (n. 95). „Știri documentare unice despre organizarea stinii, păstoritul de iarnă, varietățile de oi, prelucrarea lînii în gospodărie, îmbrăcămintea și viața ciobanilor, bolile oilor și îngrijirea lor, instrumentarul, cîntecele și jocurile păstorilor odată cu *Niorîța*” a dat bătrînul *Ghîorghii H’ulpoj*, 108 ani, din satul *Nistoréști*, cel mai vîrstnic informator din cuprinsul colecției.

*

Pe lingă varietatea informației, *textele-convorbiri* ne oferă ocazia să desprindem atitudinea autorului monografiei față de realitățile vrâncene din trecut. Găsim pagini cu valoare literară care înviorează lectura. Descrierile de peisaj, creionarea succintă dar sugestivă a portretului unor informatori — adesea oameni sărmani pe care Ion Diaconu îi privește cu compasiune —, paginile memorialistice marcate de livrescul „subțire”, dar consistente afectiv prin păstrarea naivității sincere a copilului-țaran de odinioară, se apropie de *eseu* cînd capătă extensie ca în evocarea „bîtei *Nedélija*”. Am păstrat aceste mărturii discrete care, de altfel, nu împiedică revenirea de la digresiune, la tonul științific al scrierii; le consi-

derăm tot atît de interesante ca *textele-convorbiri*. De astă dată ne vorbește despre locurile, camenii și obiceiurile Vrancei, un localnic trecut prin cele mai înalte școli românești. Profesorul care a format atîtea generații de copii din ținutul său «de baștină» se vedește și în cuprinsul *Notelor critice* un bun cunoscător al psihologiei elevului și al vîrstelor școlare (n. 34; n. 49). Observațiile sale sînt vădit moralizator-didactice la adresa învățămîntului „primar” din trecut. Ne pare remarcabilă *nota crit. 118* în care se dă planul metodic al unei lecții cu *Miorîța* așa cum ar fi trebuit făcută în școlile vrâncene; sugestia, credem că rămîne bună și în actualitate.

Prin preliminariile succinte de mai sus am urmărit să dăm cîteva date informative în biografia operei, care pot să intereseze ca venind de la cineva din preajma autorului. Reliefarea unor aspecte speciale ale cercetării și sublinierea concluziilor, s-au făcut aici în lumina materialului din volume, dar și în urma discuțiilor avute cu Ion Diaconu de-a lungul anilor. Însă afirmațiile atîta timp gestate în conștiința folcloristului, apoi de atîtea ori revizuite după redactarea *Notelor critice* n-ar mai fi avut nevoie de nici o subliniere. Departate de a voi să „desființeze” *Miorîța* artistic literarizată de primul nostru mare poet Vasile Alecsandri, ceea ce nici nu s-ar putea cînd această formă a baladei a intrat definitiv în circuitul național și chiar european, autorul lucrării de față a atras atenția prin volumele III și IV ale monografiei Vrancei asupra *Niorîței* din veac păstrătoare a geniului anonim, cîntată prima oară de păstorul, poate vrâncean, care a configurat *poetic și muzical* credința neamului său în veșnica existență a omului, «pulverizat după moarte în infinitul naturii». Prin simbolurile arhetipale dezvăluite într-o plămuire unică de artă populară, modesta *Niorîța* a bătrînei Costânda Păun din Spinéști ne-ar putea oricînd reprezenta în universalitate, alături de strălucitoarea *Miorîță* a „bardului de la Mircești”, atît de bogată în imagini poetice.

Rămîn mereu recunoscătoare părintelui meu pentru tot ce-am învățat din cei treizeci și cinci de ani comuni închinăți Vrancei.

PAULA DIACONU BĂLAN

TEXTE

Andreiașu (~di zjos, ~di sus)

BALADE

MIORIȚA¹

CMXX*¹

- Pi-o gurî di raj,
Pi-um picior di plaj
Se coborâ-n vale
Și lî-ațin în cale
5 Trei turme de oi,
Cu trei çibânei:
Unu-i moldovian,
Unu-i uñgurian,
Și altu-i vrânçjan.
10 Dar çel moldovian
Și cu uñgurian
Mări, s-a vorbit
Și s-a sfătuit
Ca si mi-l omçari
15 Pe çel vrânçjan,
Ci-i mai ortomán:
Ari oi mai multi,
Mîndri și cornuti,
Cai învâțaț,
20 Și ciñi mai bărbaț.
Dar çja mioriți
Cu lina plăviți
De trei zile-ncoaçi
Gura nu-i mai taçi.
25 Atunçi çel vrânçjan zice:
— Mioriți lai,

¹ V. vol. I² (1969), pag. 315.

* Cifra romană CMXX (= 920) înseamnă numărul de ordine al textului; iar cifrele arabe 1, 2, 3 etc., puse după numerotarea cu cifre romane, indică numărul de ordine al *notelor critice*: 1, 2, 3, 4 etc. Ordinea satelor este dată alfabetic.

Lai, bucălai,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ț mai tače;
30 Ori iarba nu-ț plăce,
Ori apa nu-ț plăce,
Ori jeș' bolnăvjoari,
Drăguți mișari?
— Drăguțele bači,
35 Mii toati-m' plăci;
Da vorba di-asari,
Și di-alatăsari
Ačeja nu-m' plăci...
Dă-ț oile-ncoaci
40 La negru zăvoi,
Că-ı iarba de noi,
Și umbra de voi.
Că čeı doi frățiori,
Că-s mai mărișori —
45 Cel moldovian,
Cu cel unșurian —
Mări, s-a vorbit
Și s-a sfătuit:
La apus de șoare
50 Să mi te omșare,
Că ai oi mai multe,
Mındri și cornute,
Cai învătaț,
Și cini mai bărbat.
55 Și vor să mi ti-nșroapi
Tot în dosu stini,
Uni zac și cini.
— Mioriți lai,
Di-o fi să mor
60 Pi-ačeșt cimp cu flori,
Roșă-ı să mă-nșroape
În strușga oilor,
În șocu meilor,
Și zbırdu mișarelor.
65 Iar la cap să-m' pușe,
În cel păltinăș,
Cheı trei flușeraș:
Fluiru di os,
Si-n cinti dușos;
70 Și ačeł de fag,
Si-n cinti cu drag;

Iar ačeł de șoc,
Si-n cinti cu foc.
Cin' vıntu va bati,
75 Prin jełi-a străbati...
Iar la čea măıcuți
Să nu-ı șpuı, drăguți,
Că m-au omorit,
Și m-au înșropat.
80 Tu doară să-ı spuı
Ci m-am înșurat
Pıști-un vırf di plai
C-o fatı di craı,
Iar la nunta măı
85 A căzut o ștıa;
Șșarili și luna
Mı-au ținut cununa;
Preuș: nuni mari...
Aičeı-am uıtat-o, la șfirșit. O ștıu di la mama,
90 dar și diň cartı-o parti diň ıa.

(26.X.1967), Andrijeșu-di-zos, Budeniș
-Toadıri Călinoiu, 48.

CMXXI_{1A}

— Nioriți lai, bucălai,
Di triș zili-ncoası
Iarba nu-ț măı plası,
Gura nu-ț măı tași;
5 Nu ștıu: iarba nu-ț plası,
Di gura nu-ț tași?
— Ba iarba-m plası;
Da vąd bini, ștäpini,
C-ai si ni laș;
10 C-am auzıt
C-a si ti omșari
Șșobani șeılanț,
Ci ai oi mai multi,
Și mai cornuti.
15 — Nu-ı nimica, șoi lai, bălai,
Daci vez ci morju,
Mă-nșropaț în dosu stini,
Ca si mı-auz cini.
Si-m' punit la cap:
20 Flușeraș di nuc,
Oili si mi li-aduc;

Flujeraş di os,
 Oili si mi li văz...
 Ieu atita ştiu: pim batrîni¹, pim copii. Toţ
 25 batrîni cînta, cu copii. Îm partîa Vrånşî-a fost
 asta; acolu s-a cîntat cu şjobani iştîia. Io am
 auzît batrîni cîntîn' la petresîri. Nu-ñî-aduc aminti
 di numili batrînilor cari i-am auzît cîntîn'. Ba-
 30 trîni cînta diñ guri, cuñ spun şi io. Am auzit-o
 şi io: ba pi colîa, ba pi colîa...

(22.X.1967), Andrejaşu-di-Zîos, Butucoasa
 Şiripări-Mărija Dînu, 55.

CMXXII₂

Miorişa

Pe virf de măgura
 Fұлgeră şi tună:
 De vo săptămîni
 Nu si măi răzbuni...
 5 — Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 De trei zile-ñcoaci
 Gura nu-s mai taçi;
 Ori iarba nu-ţ plaçe,
 10 Or apa nu-ţ plaçe?
 — Ba iarba im' plaçe,
 Şi apa im' plaçe;
 Dar s-a lăudat
 Baçju uñgurjanu
 15 Şi cu çel oltjanu
 Ca la apus de soari
 Să mi te omçari,
 Căçi ai oi multi,
 Mîndri şi cornúti,
 20 Şi cai învâtaţ,
 Şi ciñi mai bărbaţ.
 — Şi d-o fi si mor,
 Să nu le spuî lor;
 Çi să mă înçroapi

¹ Fenomen fonetic izolat de graiul ţinutului.

25 Aiçi, pe aprçapi,
 Tot în dosu stîni,
 Ca si-mi-az ciñi;
 În struñga de oi,
 Să fiu tot cu voi.
 30 Şi la cap si-m' puî:
 Fluieraş de fag,
 Mul' ziçe cu drag;
 Fluieraş de socu,
 Mul' cîntă cu focu;
 35 Fluieraş de os,
 Mul' ziçe dujos.
 Iar dac-oi întilni
 Măicuţă bătrînă,
 Cu brîu de lină,
 40 Pe cîmp alergînd,
 Pe toţi întrebînd:
 „Nu cumva-aţ găsit,
 Nu cumva-aţ văzut
 Mîndru çjobănel
 45 Tras pintr-un inel?
 Feţişçara lui:
 Spuma laptelui;
 Perişoru lui:
 Pana corbului;
 50 Mustăçioara lui:
 Spicu griului“...
 ...Şi dî-o fi si mor,
 Să nu le spuî lor;
 Să le spuî curat:
 55 Că m-am înşurat
 P-o guri di raj
 C-o fati de craî;
 Şi la nunta mîja
 A căzut o stîja;
 60 Soarele şi luna
 Cari mi-a pus cununa;
 Preoţ: munţ mari;
 Păsări: lăutari;
 Păsirili: miî,
 65 Şi çeru stăcliu.

Atita-î *Miorişa*. „Stăcliu“: adica jera çeru
 limpede cîn' a murit jel. Asta diñ cartî-o ştiu.

70 Îs buzojan, parvenit aiși. Am venit aiși cu mesă-
rija; m-a oprit ȝamini; cu războju m-añ oprit
aiși; ș-añ stat aiși. Añ vinit înșurat diñ Buzău.
Da femeja nu m-a măi lăsat si plec d-aiči; nu
s-a mai îndurat si plecăm d-aiči; ci ni-a murit
aiči činči copii, și șasi 'la Buzău, în comuna
75 Calvini, di la Cizlău măi înainti, pi valia Neh'o-
juluj. Păi sint aiči din treize' și noui...

80 La-nceput îi dim bătrini-auziti *Miorița*. Da-m
părțili čelilanti-i diñ carti. Iera lăutari bătrini
diñ valja Buzăului. Ieram băjet di vo șaișpsi
ani cîn' i-am auzit: „Ia, zi-i, mă!” Da și io
cînta diñ viȝari de mic; da mă dučañ cu lăutari
șei bătrini. Ieram începător de viȝari. Ni-aduc
aminti di lăutarul Neculaș Marin Dúlca, lăutar
bătrin, în comuna Calvini. Iera acolu lăutari
măi mult, tot bătrini lăutari; tineri, prea pușini.

(21.X.1967), Andreiașu-di-sus-lăutarul
Neculaș Dúti, 66.

CMXXIII_{2A}

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncoasi
Iarba nu-ț măi plasi,
5 Gura nu-ț măi tași;
Ori jești bolnăvȝoari,
Drăguți miȝari?

10 A-ntrebat-o čjobani. Di-acolja si rupi: nu
măi știu! Daci n-añ ținu' socotjali... Ia a fos',
zodijași: și n-a omorit-o pi ia. Da l-a omorit
șjobani: doș l-a omorit. Șjobanu i-a spus niȝari,
ci daci l-a omori, si-i pui la cap:

Fluieraș di fagu,
Si cinti cu dragu;
15 Fluieraș di osu,
Si-i cinti dușosu;
Fluieraș di socu,
Si-i cinti cu focu.

20 Asta-i *Niorița*. O știu și ieș dim bătrini, ca
uñkeșu neș.

(17.X.1967), Andreiașu-di-șjos, Fetig-
Žitarj-Măriuța Oltjanu, 66.

CMXXIV₃

De-șeja ni-am măi-adus aminti diñ jeli: am
auzit acuma băjeți šitin' dintr-o carti:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
5 Di trii zili-ncoasi
Iarba nu-ț măi plasi,
Gurița nu-ț măi tași...
— Nii iarba-m' plasi;
S-a vorbit trii șjobani
10 Ca si mă omȝari...

Nu!
Ca si ti omȝari
La o vremi di sari.
— Daci m-a omori,
15 Si mă-nȝropat
Îñ struñga oilor,
Îm bătaja...

Nu!
Îñ žjocu neilor.
20 Și si-m' pui la cap:
Fluieraș di socru,
Ci cinti cu focu;
Fluieraș di fagu,
Ci cinti cu dragu;
25 Fluieraș di osu,
Ci cinti dușosu...

Ni-aduc aminti ci maici-sa pi cimp alerga, di
ciuta pi băjetu iș:

Perișoru luș;
30 Pana corbuluș;
Okışori luș;
Murili cimpuluș;
Mustășjora luș;
Skicu cimpuluș...
35 — Si-i spuș ci m-a-nȝropat
Îñ struñga oilor,
Îñ žjocu neilor...
Ci m-am înșurat
Cu mindra crașuluș...

40 Acolu, unj-a murit...

Carti n-am învățat dicit doui clasi. *Niorița*
ni-a intrat în cap di la băjeț diñ șȝoali. Niș
ni-a fos' drag cinticu ista; și cîntam cin' il auzam.

Îi mîndru tari cînticu ista ! Plînzîam, cî-î di zali. . .
45 Nu vîez? Ci s-a cununat c-uî crai mari; adici s-a
cununat cu mindra craiului...

Am auzît-o di la ȝaminî măi bătrîni: di la
un tata-moș a neș. Cînta diî cavál. Îi mor',
săracu; ȝera di-o suti șîîșî anî cîn' a murit. Ni
50 cînta din cavál voșîa asta. Di pi șî cînta cu caválu,
povestîa vorbili. Voșîa-î di-acolu, și cuvintili.
Diî carti-s furati-așa... Tărija-î dim bătrîni!

Uîneșu-așela avîa pâr alb, cum îi ghiocu.
Ș-avîa barbî albî, cole-așa, atîrnatî, și Keptânatî
55 frumos. Țera om bun tari la suflit! Ni strînzîam
sărbătorili pi bătătúra lui-avîa o bătătúri cu
ȝarbî frumoșî! — ni-adunam fetili lui, și nepoș,
și h'îșî: avîa multîșoari. Mama mîa a fos'h'ica
lui. Țel ni cînta diî cavál, ni povestîa din tine-
60 rîșili lui; cum a trăit și ȝel în văduvîa lui: a trăi'
și ȝel vo douîzăș di anî văduv. În tineretîli lui-a
fos' ȝospodărîu.

(23.X.1967), Andrijeșu-di-ȝios — Voica
Mocănu, 74.

CMXXV_{3A}

— Nîorîti lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-nȝoășî
Gura nu-ț măi tași;
5 Orî ȝarba nu-ț plași,
Orî ȝeș' bolnăvîoari?
— Nu-s bolnăvîoari...
Pi-um pișîor di plai
Cobȝari la vali
10 Trii ȝîobăneî:
Unu-î moldovîan,
Unu-î vrăîșîan,
Șî unu... ortomán. (Sic!)
— Mári sî vorbirî
15 Șî sî sfătuirî
Pi la apus di sȝari
Sî ní ti omȝari...
— Di-o fi sî mă omȝari,
Sî mă-nȝoȝapi

20 În struîgi di oî,
Sî fiu to' cu voi.
Șî la cap sî-m' pui:
Fluȝeraș di osu,
Mul' cîntî duȝosu;
25 Fluȝeraș di fagu,
Mul' cîntî cu dragu.
Țar de-î vidîa pi cîmp,
Alergînd și plîngînd,
O mamî bătrîni
30 Cu briu di linî,
Sî-î spuî cî m-am însurat
C-o fatî di crai;
Șî la nunta mîa...

Aișî nu știî...
35 A fos' nuntaș...

Am uȝtat; nu știî...

Păltinășî ní-a fos' nașî meî...

Sî h'î știut, sî mă h'î răzgîndit! Da așa: la
pripîali...

40 Nașî meî-a fos' păltinășî...

Nu știî cum... M-oî măi răzgîndi, daci treșî
pe-îșî. Cuî î-a vînit sî ȝîi socotîali di Nîorîta?

...Sȝarili și cu nuna

Nî-a fos' cununa...

45 Li spuî îm bóbit: pi sârîti. Țera frumos tari
cînticu ista! O avîam poizîi la șȝoali. Țera șeva
frumos! Dipi șî m-aî cāsătorit cu omu di-ntăî,
cari-a murit pin nouî suti șaișpăzășî, aî cîntat-o.
Di-atuîșîa, di șîîzăș' și trii di anî, di cîm is vādani,
a fos' vîața mîa cam amărîti; n-am măi cîntat-o.
Cîn' am învăța' Nîorîta, c-a h'î fost învătătórîu
Andrijeșcu, c-a h'î fos' Cristîian, cu-amîndoî am
50 învăța' Nîorîta asta. Nîorîta ní-o didîa la poizîi;
o avîaî nîmercurîa poizîia. Nî-o didîa la poizîi,
55 pi di-a rostu... Ă, hă-ă, p-a stat oili nipăzîti?...
Țera șîobanî! Oî h'î-azît-o și di la vuî bătrîn.
Da di șîobanî: nu cunosc...

(20.X.1967), Andrijeșu-di-ȝios — Săfta
Potóp, 75.

O știu, așa, pi-apucati: nî-a intra' citi una-ñ
cap. Măi știu și pi altili cari-am învățat în carti.
Acu s-a zlaghit mințili: nu măi ții minti. Trebi
si nî-aduc aminti iar. Daci nî-aduși sineva aminti,

- 5 api spuj. *Miorița* o știu așa:
— Qai bucălai,
Di trii zili-ñcoși
Gura nu-ț măi tași,
Iarba nu-ț măi plași,
10 Apa nu-ț măi plași;
Oiti birsanî,
Ori jeș' năzdrăvanî?
— Și iarba-m' plași,
Și apa-m' plași;
15 Dar pi tini s-au vorbit
Ca si mi ti dobçari
Pi la apus di sqari
Acel vrănçjan
Ș-açel moldovjan,
20 Pentru c-avjaj oi multi,
Multi și cornuti.
— Daci m-a omori,
Si mă-ngroki în dosu stini,
Si mj-auz cini lătrîndi...
25 Cam așa-î. Am ujtat-o. Iera luñgi.
Și la cap si-m' pui:
Flujeraș di osu
Si-ñ zîși dujosu;
Flujeraș di fag
30 Si cînti cu drag;
Flujeraș di socu
Si cînti cu focu.
Vîntu, cin' a bati...
Nî-aduc aminti și di asta; am ujtat legăturili...
35 Vîntu, cin' a bati,
Pin flurî-a străbati...
Aisja s-a-ñkegat!...
Oili s-or strînzi,
Pi mini m-or plîuži
40 Cu lacrim' di sînzi...
Și dac-ar măi h'i, am ujtat-o. Diñ carti nî-aduc
aminti c-am întilnit-o, ș-auzin' dipi la altu zi-

cîndi. Da diñ carti măi mult. Iera poizii, în
cartia-di-sitiri: jera cu domnitori, cuñ si zîșja
45 pi-atunçja.

- La școal-an fos' trii clasi. Am învățat cu unu
Radu Șușu, diñ Vrañșja; cu Siñion Cristijan
șel bătrîn. *Miorița* nî-o didja la poizii di-o pove-
țjam, n-o cîntam: numa pi spusî. Așa, pi-apucătî-
50 am auzit-o și di la altu: cin' jera unu cari spunja
citi-o poizii, jo băgam la cap. Di la bătrîni, ca
mini n-am auzit-o. Da di la çaminj măi în vrist-am
auzit-o: n-o cînta, numa spunja diñ gurî. Spunja,
așa, fărî glas: numa cum o spuj-așa-m poizii;
55 așa am auzit-o. Diñ flurî am auzit *Șirîagu oilor*,
ca o dojn-așa. Da di la lăutari n-am auzit di loc
Miorița.

(22.X.1967), Andrijeșu-di-zișos, Răkitășu-
nic-Ion Sirbu, 75.

CMXXVII₁

— Nioriți lai,
Lai, bucălai, ...

- De-iși nu măi știu! Nu știu nișj-uñ felju di
cîntic. Din carti știu numa „Tatil nostru”. Añ
5 fost om năcăzit, piñ străinî. Am muñșit zi și
noapti, vaj di capu neų! N-am iubit cîntisili,
c-an fos' năcăzit, ș-añ trăit pi la bojerî, vaj di
capu neų! Am muñșit cu ziua, añ trăit și pi la
curțili lor. Cu ziua, cu luna, vaj di capu neų!
10 Am muñșit la Anghénii Dăscilu, și nu nî-a da'
ñica! Dî-acolîa am plecat, și m-añ dus la al'
bojer — jera pin noui suti șajsprăzășî. Di Anghénii
Dascilu-a rămas praf di jel! N-a avu' copkij...
Înc-am blăstămat noj: dac-am muñșit o gră-
15 ma(di) di timp, și nu nî-a da' ñic!

(22.X.1967), Andrijeșu-di-zișos, Butucça-
sa-Șiripari-Ion Dinu, 76.

CMXXVIII_{1,1}

Pi-o gurî di rajû,
Pi-um piçjor di plajû,
Iată, vin în cali
Trei turmi di oj

5 Cu trii ȕjobănei:
 Unu-î moldovian,
 Altu je vrănĉian,
 Şi unu uŃgurian.
 — Drăguţuli baĉi,
 10 Dă-ţ oili-Ńcoăĉi
 La mindru zăvoi,
 Că-î iarbi di oi
 Şi umbri di noi...
 — Mioriţi lai,
 15 Lai, bucălai,
 De trii zili-Ńcoăşi
 Gura nu-s măi taşi;
 Ori jeş' bolnăvjoari,
 Ori it faşi di capu tău,
 20 Ori di căpuşoru neş,
 Mioriţi, mişari?
 — Baĉjul uŃgurian
 Şi cu ĉel vrănĉian
 Mări se vorbiră
 25 Şi se sfătuiră
 Că pe l-apus de soare
 Vrja si ti omşari
 Baĉjul uŃgurian
 Şi cu ĉel vrănĉian.
 30 — Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Io, di-o fi si mor
 Pi cimp de mohor,
 Si mă-ngropaţ
 35 Aişja, in struŃga de oi,
 Să fiu tot cu voi;
 In dosul stini,
 Si-mi-auz cini.
 Şi la cap si-m' puî:
 40 Flujeaş di fagu,
 Mul' zisjaŃ cu dragu;
 Flujeaş di osu,
 Mul' zisjaŃ duşosu;
 Flujeaş di socu,
 45 Mul' zisjaŃ cu focu.
 Iar pe cimp di-aţ întilni
 Măjcuţi bătrini...
 Pi cimp alerga
 Şi pe toţ întreba:

50 — Nu cumva-aţ văzut
 Mindru ȕjobănel
 Tras ca printr-uŃ inel?
 Mustăşjoara lui;
 Şkicu griului;
 55 Okişori lui;
 Mura cimpului;
 Şi să-î spuî curat:
 Că m-am înşurat
 C-o mindri crăjasi
 60 A lumi mirjasi;
 Şi la nunta mja
 A căzut o stja;
 Şoarili şi luna
 Mj-a ţinut cununa;
 65 Braz şi păltinaş
 Jeî mi-au fos' nuntaş;
 Păsareli: mij;
 Şi steli: făcliî.

Pi de-îşi nu măi ştiu; am uţat. Am învăt-at-o
 70 diŃ şcoali, di piŃ clasa a trija; sin' şajză' şi trii
 di ani di-atuŃşi. În vătătoriu jera SiŃion
 Cristijan. Cu *Nioriţa*: ni-a dat-o s-o-Ńvătăm ca
 poizii-Ń carti; şi ni-asculta la lecţii.

Bătrini-o cînta diŃ fluir *Nioriţa*. Cîntarja o
 75 ştiu pintru c-o cînta din fluir moşneţi bătrini.
 Şi tati-Ńju-a cîntat-o. Io dila tati-Ńju-am auzit-o-n
 tăj cîntarja.

(16.X.1967), Andriješiu-di-Zjos-Ion Păsă-
 rôiu, 77.

CMXXIX_{4B}

Mioriţa-Nioriţa: aş-a-î zisja la mocani; da-Ń
 carti-î zisja *Mioriţa*; pi n-o ştiu toat, -am uţat-o:

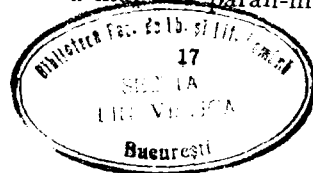
Pi-un piĉior di plai,
 Pi-o guri di rai
 5 Iată, vin in cale
 Trei ȕjobănei
 Cu trei turme de oi:
 Unu vrănĉian;
 Unu moldovian,
 10 Şi unu...
 Nu ştiu cum ai zisi...
 Unu, uŃgurian.

15 Celu uñguriã
 Și cu cel vrãnșian
 Avia șjudi pi șel moldovian... nu ștju cum
 ij ziși...
 Mări, se vorbiri
 Și si sfãturi...
 Acu ni-am adus aminti!
 20 Ca si-l omșari
 Pi cel vrãncian...
 Cã l-apus de șoare
 Ca sã mi-l omșare
 C-ari oj mãi multe,
 25 Ciijnj mãi bãrbaț,
 Și caș mãi invãțãț.
 Am uțat, domle!
 O șai nãzdrãvanı
 Di trij zili-ñcoșai
 30 Gurița (II-Gura?) nu-ı mãi tași...
 Nj-a ars cartja cu *Niorița*... S-a ars toati
 cãrțili meli; ij dimul': sin' vo zãși anj di-atuñșj.
 Cartja iera carti-di-sětiri, di cin' ñnvãțam jey
 ñn școali: dimult... is șãptizãșj di anj... ij
 35 dimult!
 Școala jera la Andrejașu-di-zjos. De-ıșja tre-
 pãdam acolu. Nj-apuca sara pi drum-sin' șãpti
 kilometri de-ıșj pin la școali. Ij loc ñncrețit: la
 djal, divali; joti, cum ij pi-ıșja: ti laș divali, jesh
 40 la djal. Sara așjunzjam acası pi-ntuneric. Mãj
 ișa mama-nãinti, pi marzina pãduri, ci-nj jera
 urit: jeram bãjeț. La școali plecam diminjãta,
 pi-ntuneric. Fãșjam școali toati zıpa pin' la un
 timp. Dj-acolija s-a skimbat, și fãșja pin' la
 45 douisprãzãsi. Dipi douisprãzãsi vinja alti clası.
 Miñcarja o luam cu noj, ñn traștj. Doui trãștj-
 avjam: una cu miñcari și una cu cãrțili. Miñcari
 ni luam șj-avjam și noj: briñzi, ouı. Auniorj,
 ñn zi di sãc: șjapı, cartșafi h'jerti, persh uscati.
 50 Jeram ñmbrãcaț jarna cu sumãn, cu bũndı.
 Unj-avjam-dipi sama noastrı-coșoșeli, kep-
 tãri; și-n cap cãșjuli. Vara avjam și pãlãrii di pai.
 Domnu Sınion Cristijian ni da pai, și ni-nvãța
 jel cum și-mpletești pãlãrija. Nj-arita cuñ si
 55 coșai pãlãriili; ni-arita cuñ si hultuiejști poñi.
 Acu cu *Niorița*: ni da lectjii — jera o zi di
 poizii, am uțta' și zi. Jel zıșja: „Luãț *Miorița*

ș-o-ñvãțãț pi dj-a rostu". Și ni-asculta. Acu s-o
 spuı mãj diparti.

60 Cã l-apus de șoare
 Si ti omșare,
 Ci aj oj mãj multi,
 Mindri și cornuti.
 Atuñșja jel a spus:
 65 — Daci m-a omorı,
 Si mã-ngropaț
 ñn dosu stini,
 Si mj-aud cini.
 Și la cap si-m' puı:
 70 Flușeraș di fag,
 Mul' zıși cu drag;
 Flușeraș di os,
 Mul' zıși dujos;
 Cin'o bati vintu,
 75 Piñ jeli-o strãbati,
 Oili s-or strıñzi,
 Pi mini m-or plıñzi
 Cu lacrimj de siñzi.
 Am uțat, c-am pãțit multi...
 80 Iar daci te-ı ñntilni
 C-o babı bãtrini
 Cu briu di lini,
 Tu si nu-ı spuı ci m-a omorıt.
 Si-ı spuı ci m-am ñnsurat
 85 C-o fatı di craj,
 Pi-um picjor de plaj...
 Aj, nu!
 Braz și pãltinaș
 Mj-a fos' nuntaș;
 90 Șoarili și luna
 Mj-a ținu' cununa;
 Preuți...
 Nu ștju... am uțat... Daci nu am cartja!
 Rar uni si gãsãști cartja așeja...
 95 Di si si vorghes' dișjaba: n-am auzıt pi-bãtrinj
 spunin' *Miorița*, nișj cintin'; dicit ñn cartj, -a-
 atit-am auzıt. Bãtrinj-avja alti cintiși: cintiși
 hajdușejști, di drãgusti. Jeti, unu hajdușesc:
 Sapa-ı lati, coșada-ı scuı:
 100 Mã lovești pisti burtı,
 Nu mãj vãz pãrali-m puñgi!

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICA
 INVENTAR CARTI Nr. 2412

65 Sî li spuî sî-m' pui la cap:

Flujeraş de fagu,
Mul' zîsi cu dragu;
Flujeraş de osu,
Mul' ziçe dujosu.

70 Cin' a bati vintu,
Piñ jeli-a străbati...
Cin' vintu-a străbati,
Oili s-or stringi,
Pe mini m-or plingî

75 Cu lacrimî de sînge...
Ni-aduc aminti cî jera şi cu baba bătiîni
C-uñ cair de lină...

Da am uitat.

— Da nu ne-î văzut uñ şjobănel,

80 Cu trupu supţirel,
Parci jera tras pîntr-uñ inel?
Feţşoara lui:
Spuma laptelui;
Mustăşioara lui:

85 Spicu griului;
Okşori lui:
Ca murili... Mura cimpului...
— Tu să-î spuî cî la nunta mja
A căzut o stja;

90 Şi ni-a fos' nuntaşi
Brazi, păltinâş;
Viorişti i-am avut...
Lăutarî-am avut...
Păsiri: lăutarî;

95 Steli-ñ făclii.

Nu mai ştiu de-îşi. Cin' am auzît-o ieşu întăi,
am auzît-o di la şjobani; ieram di şajspî ani-
atuñşi. Ieram la oi, tot aişia, pi-Andrişeu. Iera
uñ uñkeş, Cristijan Dănijan; avia şajzâ' şi şasi
di ani. Şi jel avia oi; şi io mă-ntilnjam cu jel pi
100 iemaş. Jel avia vo sutî şinţaş di oi, a satului.
Ieşu aviam doîi sutî, tot a satului. Iera atuñşi
în sat doîi stîni. La a meli jera başju tati-nju;
la sela, jera jel stăpin: Dănijan — jera o sutî
105 şinţăşi. Vez? Şi tati-nju-a fos' başju, şi bunicî-
nju-a fos' şjoban şi başju. Cristijan Dănijan în
spunja, cin' mă-ntilnjam pi iemaş cu oili: „Ioti,
măi, Mieljo, -nvaţi şi tu uñ cîntic di la mini:

Niorîta“. Şi-ñşepja sî zîci diñ guri cuvintili; şi
110 măi zîşia şi diñ fluir. Nu ţiu minti di cîti ori-a
cîntat. Toati vara a cîntat. Daci mă-ntilnjam cu
jel în toati zilili, pi varî, ş-al doilja an, ş-al trii-
lja!... A fost aşa cam patru verî; di-acolja jel
a murit. Numa di la jel l-am auzît; di la alşi-
115 neva, nu.

Tati-nju nu cînta *Niorîta* nişi diñ guri, nişi
diñ fluir. Nişa ni-a plăcut sî-nvâţ, diñ fluir; am
învăta' to' di la Dănijan. Iera un om grăsulju,
nituñs, cu pljati, cu păru lung. Umbla cu căşjuli
120 curmăti: o scăpai pi ripi, şi dusja di-a dura divali,
pi rikî; nişi n-o putei prindi! Măi jera căşjuli
purtăriaţi, ca a mja. Asta nu-î rătundî: ii căşjuli
ţugujeti. A mja-i măi ascuţit-oljaci.

(29.X.1967), Adrişeu-di-zjos-Mielja
Rotăru, 78.

CMXXXI_{5A}

Pi-om piçior di plaj,
Pi-o guri di raj
Iată, vin în cale,
Se cobor la vale
5 Trei turmi di mei
Cu trei çjobănej:
Unu-î moldovjan,
Unu-î uñgurijan,
Şi unu-î vrăñşjan.
10 Iar çel uñgurijan
Şi cu çel vrăncjan
Mări, se vorbiră
Şi se sfătuiră
Că l-apus de soare
15 Ca să mi-l omşare
Pe çel moldovjan,
Că-î mai ortomán,
Ş-ari oi mai multe,
Mîndre şi cornute,
20 Şi caj învâţat,
Şi cinj mai bărbaţ.
Dar çja miorîta
Cu lina plăviţa
De trei zile-ñcoaçi

25 Gura nu-î mai taçi...
 Orî jarba nu-î plaçi?...
 — Mioriți, mișari,
 Orî ieș' bolnăvțoari?...
 Aisja aň cam uțtat-o și jo. Aisj' ni sî pari
 30 ci măi saı seva...
 — Drăguțule baçe,
 Dă-ț oile-ñcșaci
 La verdi zăvoi,
 La umbri di noi;
 35 Că l-apus de soare
 Vreu să mi țî-omșari
 Bačjul uňguriňan
 Și cu čel vrăncșan.
 — Mioriți, mișari,
 40 Să-î spuı lui vrăñșian
 Și lui uňguriňan
 Ca sî mă înșroape
 Aisj, pe aproapi:
 În struňga de oi,
 45 Să fiu tot cu voi.
 Asta să le spuı;
 Iar la cap să-m' puı:
 Flușeraș de os,
 Mul' zice duios;
 50 Flușeraș de fagu,
 Mul' zice cu dragu;
 Vintul, cind a bati,
 Prin ıclî-a răzbati,
 Și-oilî s-or stringi,
 55 Pe mini m-or plinși
 Cu lacrimj de singi.
 Iar dac-aı intilni,
 Dac-aı vedja
 Măișuța bătrină,
 60 Cu briul de lină,
 Pe cimp alergind,
 Pe toțj intrebind:
 „Nu cumva-aț văzut,
 Nu cumva-aț intilnit
 65 Mîndru čjobănel
 Tras printr-un inel?
 Fețșoara lui:
 Spuma laptilui;
 Mustășioara lui:

70 Spicu griului;
 Okișori lui:
 Mura cîmpului"...
 Iar la čja măișuță
 Să nu-î spuı, drăguță;
 75 Să-î spuı curat:
 Că m-am înșurat
 C-o mîndri crășasi,
 A lumi mirșasi;
 Că la nunta mja
 80 A căzut o stja;
 Șoarele și luna
 Mî-au ținut cununa;
 Braz și păltinaș
 I-am avut nuntaș;
 85 Preuț: munți mari;
 Pasiri: lăutari;
 Păsăreli: mij
 Și steli: făclij.
 Cam asta-î *Miorița*. Am învățat-o-ñ șșoali.
 90 Ieram cam di zăși aň — ci m-a da' di opt aň
 la șșoal-acolu, la bisărici-ñ sat. Is dojsprăzăși
 kilometri de-iși-acolu. Șăși aň-am trepădat de-iși
 la șșoali. Iera așă: plecam de-iși diminișata la
 șșoali, și vinjam la uň șșas diň-sar acasi. Iera
 95 domnu rău atuñșja. Plecaň cîn' sî lușina oliaci
 di ziuı; și staň țoatî ziuă atuñșj la șșoali, nu ca
 acuma. Învățătörju ıera Sîňion Cristijan: ıera-ñ
 vătătörju bun, diștept. Ieraň la șșoali cam pin
 nouză' și șasi-adic-o mij op' suti nouză' și șasi.
 100 Țoamna, pi ploı, mă scăpam pi girli, și mă udam:
 vinjam sara ud. Mă zvînta acasi părinți. Nu m-am
 prija bolnăghit, cum a h'i fos' socotjala: aň fos'
 sänătos.
 Cîn' ıera kjar rău tari-avan, adici vremi ră:
 105 vremi di jarni, niňșoari, sau vînt; și Țoamna:
 ıera ploı di multi orj multi zili — la noi sî zisj
 „vlógu“ — cîn' ıera rău tari, di nu mă puțjaň
 duși, măi lipsam. Cum ıera timpu: daci ținja
 timpu măi mul' rău, lipsam și ieș. Daci sî fășja
 110 timpu bun, mă dușjam iar. Odat-a fost o vremi
 ră, di n-am putut s-ažjuňg acasi; ș-aň tras la uň
 gospodărju. Odat-aň rămas la Țoadir Bobóc
 — ıera dincolu-ñ Răkitășu. Am măi rămas odati la
 Vasilj-a Ūrsi — ij zisja șamini-ñ sat; da-l kema

115 Vasili Luŋgu. Iera-ñ vali, la Răkitașu-ñ vali.
Rămînjam acolu-o Țapti. A dou-ză, daci si fășja
vremja bunî, mă dușjañ la șoali; daci nu, vinjam
acasî. Iac-așa am învâțat ieș șasi anj în șoali...

120 *Niorița*: n-a fos' bătrînî de-șeja cari si cîntî-
așa-n njamu nostru. Încolu di pi la șjobanî n-am
auzit-o. Aiși, di la lăutarî, n-am auzit-o. O h'i
cîntat-o jeș cîn' n-am auzit-o io. Da n-am auzit,
n-am auzit cîntîndi *Miorița*.

(22.X.1967), Adrejașu-di-țjos, Butu-
cșasa-Șiripărî-Petrja Șirbu, 79.

CMXXXII_{5B}

— Nioriți lai, bucălai,
Di trii zili-ñcșasi
Gura nu-ț măi tași;
Orî țarba nu-ț măi plași,
5 Nișj-apa nu-ț plași?
— Ba apa-m' plași;
Dar țarba nu-ñî măi plași,
C-am auzit
Ci s-a sfătuit șjobani:
10 Vrja ca si ti omșari...
— În dosu stîni m-a-ñgropa:
În dosu stîni,
Un' si-ncarci cîni...
Cîn' li dă di miñcari, cîni si-ñcarci.
15 Si-m' pui la cap:
Flușeraș di osu,
Si cînti dușosu;
Flușeraș di fagu,
Si-ñ cînti cu dragu;
20 Flușeraș di sócru...

Nu măi țij minti! Di si si măi zic, daci nu țij
minti? *Niorița* o știu dim bătrînî. Carti n-am
învâțat în vjața mja! Cîntisi? N-añ cîntat în
vjața mja, c-an trăit rău cu uñkeșu. Nu, nu știu
25 nișj-uñ cîntic!...

(16.X.1967), Andrejașu-di-sus-Iliñca
Mánja, 80.

CMXXXIII.

Pi-om pișor de plaj
So cobșari-ñ vale
Trii turmi di oi
Cu trii çjobănej:
5 Unu-ï moldovjan,
Și unu-ï uñgurjan
Și unu-ï vrănçjan.
Çel uñgurjan
Cu çel vrănçjan
10 Eï, mări, si vorbiră
La um pus di șșari
Ca să mi-l omșari
Pe çel moldovjan
C-ari oi mai multe,
15 Mîndri și cornute;
Și să mi-l îngrșopi
An dosu stîni
Une zac cîni.
Stăi, c-am uțat aiçj-oljaci...
20 — Mioriți, miorja,
De trei zile-ncșaci
Gurița nu-ț măi taçi;
Or țarba nu-ț plaçi,
Orî-apa diñ conaçi?
25 — Și țarba-m' plaçi,
Și apa diñ conaçi;
Da çel uñgurjan,
Cu çel vrănçjan
Eï, mări, si vorbiri
30 Ca la um pus di șșari
Si mi ti (II — Mi si ti...) omșari.
— Mioriți, miorja,
Tu, mări, să le spuș
Si mă-ñgrșope
35 An struñga oilor,
Uni zjoaci mei.
Di va vini o babi bătrînî,
Tu, mări, să-ï spuș
Ci m-am înșurat.
40 Și la nunta mja
A căzut o stja;

Sqarili și luna
Mî-au ținu' cununa.

(15.X.1967), Andrejașu-di-Zjos-Stașju
Okjan, 82.

CMXXXIV¹

- Pî-om piçjor de plaj
Si coboari-n vali
Trii turmi di oj
Cu trii șjobănej:
5 Unu-i moldovian,
Unu-i uñgurian,
Și unu-i vrănçjan:
Çel uñgurian
Cu çel vrănçjan
10 Eî, mări, si vorbiri
La um pus di sqari
Ca si mi-l omqari
Pe çel moldovian,
C-ari oj măi multi,
15 Mîndri și cornuti,
Și să mi-l îngrqapi
În dosu stini
Uni zac çini.
— Mioriți, miorja,
20 Di trii zili-neqaci
Gurița nu-ț măi taçi;
Or iarba nu-ț plaçi,
Ori-apa diñ conaçi?
— Și iarba-m' plaçi,
25 Și apa diñ conaçi;
Da çel uñgurian,
Cu çel vrănçjan,
Ii, mări, si vorbiri
Ca l-um pus di sqari
30 Si mi ti omqari.
— Mioriți, miorja,
Tu, mări, si li spuî...
Vez? Am ujtat! La vrista asta ujt. Ziși-așa:
Si mă-ñgrqapi

¹ Varianta b a fost notată la două ore după a.

- 35 În struñga oilor
Uni zqaci mei.
Și la cap si-m' pui:
Uñ fluir di os
Çe suni dujos;
40 Și unu di fag
Çe suni cu drag;
Și unu di soc
Çe suni cu foc.
Di va veni o babi bătrini
45 Și va-ntreba di mini:
„Çini mi-a văzut
Mîndru çjobănaș?
Okșori lui:
Mura...

50 ori „floarja“?

- çimpului;
Sprinçenili lui:
Pana corbului;
Mustăçjoara lui:
55 Spicu griului“...
Tu, mări, si-i spuî
Ci m-am înșurat
C-o fati din Țariğrad;
Și la nunta mja
60 A căzut o stja;
Sqarili și luna
Mî-au ținu' cununa.

- Atita-i tot! O știu cam di la șqali-ă, hă, çit
ii di-atuñși!... Cî-ntr-o carti-di-çetiri-añ găsît-o.
65 Si cînta. O cînta și vioriști: ii o-ñvâțasi dipi
la noi, ș-o cînta. Niorița iera porniti di la noi,
di la șqali; carti-a adus-o. Aișja-ñvâțătóriu
nostru, Simion Cristiian, ni-o da-ñ lectii, și
ni-ascultă...
70 Oî h'i-auzit-o și di la vum bătrîn, ci si cînta
atuñși. Nu si cînta-ñ șqali; în șqali iera lecsii.
Bătrîni-o cînta diñ fluir și diñ gurî: unija diñ ii.
Poatiși ii si h'i-adăugat șeva, colja: „Mă, da s-o
măi înfrumușam: si măi punim și isî-așa...“
75 Io am învâțat-o pintru ci ni-a rămas în cap.

(1967) — Același.

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
De trei zile-ncoasă
Gura nu-ț măi tași;
5 Ori iarba nu-ț plași...
Intorsura n-o măi știu...

Ori-apa nu-ț plași?
— Mii apa-m' plași,
Și iarba-m' plași.
10 Gura nu-m' măi tași
C-am auzit
C-a si ti omqari
Și si ti-ngrqapi-n struŋga oilor,
În mižlocu meilor.

15 — Di m-a omori,
Și m-or îngropa
În struŋga oilor,
În žjocu meilor,
To' cu voj voj h'i.

20 Și la cap si-m' pui-um flujeraș di osu,
Ci cînti dujosu;
Flujeraș di fagu,
Ce-n cîntă cu dragu;
Flujeraș di socu,

25 Ce cînti cu focu;
Cîn' va bati vîntu,
Sîngur va cînta,
Și oili m-or asculta,
Și oili m-or plînzî

30 Cu lacrimi di siŋzi.

Cam atita-i; cam așa-i. Nu-ni măi-aduc aminti
alseva diŋ Niorița. Întăi añ setit-o diŋ cartja-
di-șetiri, cum is poiziili-acuma. Învătorju-
Cristijan sel bătrin, Simion Cristian — cari-o
35 didja la lectii, și ni-asculta. N-o cîntam cu melodii.
O cînta și bătrini: cînta diŋ guri. Cînta diŋ fluir
șjobani. Iera șjobanu Cristijan Damian: o cînta
diŋ fluir. Cîn' l-am auzi' cîntin', jera mari: jera
di șăptizăș di añi. Cînta la mqartja lu tata moșu
40 Ion Žitja, șjobanu-aista, ni-aduc aminti.

Da dumneata știj ci la mort cînta, žjuca nebuni
iștija. Nu-i ca divali: si-i žăljasci. La privégħju
jera așa: cîntau, žjucau: qamini stricaț, bré!

Žjuca „sîrba“, žjuca di „hori“. Ioti, kjar la mqar-
45 tja lu tata — Dumnezău si mă jerti, sāracu!
— am avut viorist, și pi unu cu fluiru. Doui
hori žjucau: una afari, și una-n cası — așa ziuca,
domli! În cası cînta uŋ om cu fluiru: Cozma
Istrati, avja vo patruzăș di añi; ș-afari cînta uŋ
50 viorist: unu Alisandru Flórja. Vez si lumi sâl-
batici jera măi di mult?

Sălbătăsii! Žjuca toati nqaptja, pinı dimi-
nița. Diminița pleca, si (du)șja acasi...

Nqaptja mujerili nu boșja pi mort: boșja
55 numa žjuca. Iestj-o povestj-așa:

Cin a h'i la mqartja mja,
Si ghii pokj si mă șetjasci,
• Si fimej si mă boșjasci.
Și la grqapi, cim m-o duși,

60 Si-m' pui la cap o cruși;
Ș-in virfu crușj-o sticluți di yn dulsi,
Ca si vazi mjam di njam
C-am bău', și to' măi am...

Cintarja asta a făcut-o qamini bătrini. Asta
65 o cînta piŋ crižmi, cim' bja la petrecanii...

La privégħju s-apuca și lega mortu di nelžoc
c-o frîŋghii; băga frîŋghija pi ferjastı, pi sup
ferjastı: fășja-m păreți-o gauri di băga frîŋghija,
ca si nu bazi lumja di sami. Și la nezu nopti
70 trăzja di-afari di frîŋghij, și si scula mortu-n
cur; lumia țipa-n toati părțili, măi ales fimej,
băjeț: credja c-a-nghijet mortu! Api di-acolija-l
vidja ci-i legat, și si liniștja lumja. Vinja gospo-
dărju — ruda mortuluı — și spunja: „Da si fasıț,
75 măi qamini buni? D-apij asta-i trjabi crești-
njasci?“ Ci siș cu mortu nu știja di asta.

Și si măscau: fășja mascı diŋ Kej di qai:
fășja barbı, okj; și vorghja diŋ ja di-acolu:
vorghja prostij di-a lor — di asta nu-n dau
80 sama... Jo, cin' am văzut ci si mascăzi, la
„plugușor“, nu i-am măi priiit piŋ cası...

Sup' mor(t) nu si virau. Di žjucat žjuca tine-
retu; da di cîntat, nu cînta.

(17.X.1967), Andrejașu-di-žjos, Răki-
tășu-Mari-Stan Oltjănu, 84.

Pi-um pičjor di plaj,
 Pi-o gurî di raj
 Se coboari-n vale
 Trei turmi di oj
 5 Cu trei čjobănej:
 Unul uŋgurjan,
 Unu vrănčjan;
 Adic-amindoj vrănčenj šuilanț.
 Vrja si mi-l omqari
 10 Pe čel vrănčjan.
 Miorița zbjarî mereu: cini latrî — asta nu-
 i în carti.
 Și iel ari oj măj multi,
 Mîndri și mărunți.
 15 Čel čjoban uŋgurjan
 S-a hotărît si mi-l omqari,
 Ci ari oj măj multi.
 Iar oaja bucălai
 Činti-ntr-un fluieraș...
 20 Oilî s-adunî...
 Cini latrî...
 Iel o-ntriabi:
 — Di ci zbjerî?
 Ia i-a spus:
 25 Ci čel čjoban uŋgurjan
 Vrja si mi-l omqari,
 Ci-i măj ortómán,
 Ci ari oj măj multi.
 Iel răspundi:
 30 — Di m-a omori,
 Si mă-ŋgroqapi-n dosu stîni
 Uni oilî s-adunî,
 Și cini latrî.
 Și né-i puni la cap așel fluieraș;
 35 Cîn' a bati vîntu și v-o cînta,
 Oilî meli si vor aduna,
 Și vor zbera:
 — Seqali, seqali, čjobănaș,
 Di-ț vez turma cuñ s-a adunat
 40 Piñ fluierașu cari-a cîntat...
 Asta nu-i pusî-n carti. O ștîjam pi di-a rostu,
 da daci-mbătrînești! Di șaptizăș di anj am
 iŋvâțat-o diñ carti. Atuñș si-ñvâța činčî clasi.

45 Nj-a stricat băieți cartia cu *Miorița*. Măj jera-ñ
 ja Curtja-di-Arziș, cu Manoli:
 Pe Argiș in žos,
 Pe uñ mal frumos
 Negru-Vodi s-a hotărît
 Si fac-o minăstiri
 50 Pentru pomeniri;
 Si lucra zîua,
 Nqaptja si surpa...
 Iera alta, *Novac și corbu*:
 Novác, Novác, babadác...
 55 Măj jera o poizii *Coman Spătáru*, — așa-i
 zisja; a lui *Mihaj Vitázru*; Trăjan cel mari:
Impáratu Trăjan; ci vrăñseni ieștiia a ținut
 îmbrăcămîntja di la reğili *Dečebal*. Măj jera-ñ
 carti, di cîn' cu Plevna, *Peneș și Curcanu*, c-așa
 60 zisja la soldat: „curcani“; ci purta, la șaptizá'
 și șaptj, -un fulg di curcan la capeli, isja-ntr-o
 parti. Turși zisja: „Aláh, Aláh, sariț, ci ni minîfici
 curcani!“ „Atuñșj-a rămas țara indepedenți;
 amintilja jeram ocupaț di turși. Ci-năinti bojeri
 65 intra conducători: cari da măj mul' tribút tur-
 șilor, așela domnja. Țara nqastri de-seja a fos'
 condusi di greși, di armenj. Uți, Șútu, Șiăcu,
 Urlénj jera armenj. Aldi Férhat: armeni! Pă-
 mintu romănesc jera cupriñs di bojeri.

(15.X.1967), Andrejășu-di-žjos-Stojca
 Rotáru, 84.

A-ntrébat-o uñ șjoban:
 — Nioriți, nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Nu știu: jarba nu-s plași,
 5 Nu știu: apa nu-i bunî?
 — Țoati-m plași: și jarba, și apa.
 Da s-a vorghit șjobani:
 Moldovjanu și cu muntjanu
 Si ti omqari
 10 Și si ti-ŋgroqapi
 Din dosu stîni,
 Uni zac cini...

- Și si-m' pui la cap
Flujeraș di fag;
15 Cîn' a bati vîntu,
Flujerașu nî-o cînta,
Oili s-or aduna.

De-își nu măi știu. Întăi și-ntăi l-am auzit
di la Costantin Răscănu Hîngărău: jera un lăuta-
20 rju di la Réghiu. Di la jël l-am auzit jo întăi;
și di-acolja nu l-am măi auzit. Añ ținu' minti;
da acu nu măi ții minti. Acu nu măi știi nimnja:
s-a trecut *Niorița!* Nu măi cînt-acu lucruri
veki; și niși năravuri vekî nu si măi urmîazi.
25 Carti, jo n-am învâțat în școală.

(17.X.1967), Andrejașu-di-zișos, Fetig-
Zitări-Ion Oltjanu, 86.

CMXXXVIII₁₀

Di *Niorița* și si știu? O cînta șjebani cari jera
pi-atușja cîn' jerañ tinîr, și jerañ și jo șjeban.
Añ lua' șjebănija asta di la șăpti ani m-añ trudit
la oj: pi la Valja-njagri, pi la Cinéni, pim munți
5 Vrañsi. Șjebani cînta diñ bușim, diñ fluir.
Niorița o cînta diñ fluir. Diñ bușim cînta cintiși,
jeti cum: ú-u-u-, lăt, lăt', lăt, ú-u-u. *Niorița*
nî-o aduc aminti-așa:

- Nioriți lai, bucălai, ...
10 Pi-uñ piçior di plaj,
Pi-o guri di raj
Si coboari divali
Trii turmi di oj,
Cu trii șjebănej.
15 Ba ij di toț a fos' șăpti: cu bașju, cu cutari...
O nioriți zghera di trii zili:
— Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
Or jarba nu-ț plași,
20 Di gura nu-ț tași?
— Nii apa-m' plași;
Da am auzit
Ci s-a sfătuit
Tovariși tăj
25 Ca si ti omoari
La un apus di șqari

Și si ti-ñgroapi
În dosu stini,
Acolu latrî cîni.

- 30 — Daci m-a omori,
Si li spuî si mă-ñgroapi
În struंगा oilor,
În zjocu oilor...

Nu!

- 35 În zjocu ñeilor...
Cam aișja...

Și la cap si-m' pui:
Fluir di socu,
Ca si cînti cu doru;

- 40 Fluir di fagu,
Si-ñ cînti cu dragu;
Flujeraș di osu,
Si cînti măi dujosu.
Vîntu, cîn' a bati,

- 45 Piñ jeli-a străbati,
Și oili s-or strîñzi,
Și pi mini m-or plîñzi
Cu lacriñj di siñzi.
Daci te-î întilni

- 50 C-o babi bătrîni
Cu briu di linî,
Diñ furci trăgîndi,
Și diñ guri-ntrebîndi:
„N-aț văzut... ; ci am șăpti băieț:

- 55 Ii lupti pi toati părțili...
N-aț văzut uñ șjebănel
Tras pintr-uñ inel?
Fața luj: ca spuma laptiluj;
Okisori luj:

- 60 Mura pămîntului;
Sprîșenuli luj:
Ca pana corbuluj"...
Si spuî ci m-am însurat
C-o fati di-mpărat...

- 65 Așa am apucat dim bătrîni. Zișj di stja:
c-a kicat o stja. Di stja c-a kicat, și di șqari, și
di luni, nu nî-aduc aminti si h'j-auzi' pi la șjo-
bani. Nî-a trecut piñ ureki-așa șeva, pi la Făgă-
răș. Muntî-s mult; da n-am auzi' *Niorița* cu nun-

- 70 taș, cu braz, cu paltinaș. N-am priîns-o așa, di si si vorghesc! Înî pari niia ci ni-a trecut, așa, piî cap; da nu-î priîsi cu temeî.

(16.X.1967), Andrejâșu-di-sus-Ion Vrân-șajiu, 87.

Bîrsăștî

CMXXXIX¹

- Io aî fos' șjoban, ș-aî fos' și vâcârîu. Șjoban aî fos' aprôapi ci nu măî știu: vo șapti aî; aî fos' vâcârîu vo doîspsi aî; aî fos' câprârîu vo opt aî. Aî fos' și divali, la cîmp, pi la Focșâni.
- 5 La noi, îî Bîrsăș' aî fost îî munț doîspsi aî, îî muntli Zîurziu. Și vâcârîu tot îî Zîurziu-aî fos', c-acolu-î muntli nostru, a Bîrsăștilor. Că-prârîu-aî fost aiși, îî sat, îî mukili jectîja stârpi. Țoati vjața aî fos' cu oili, c-aî fos' băjet tari
- 10 năcâzit și-nstrâinat: n-am avu' tati, n-am avu' mamî. Sîîgur aî crescu' piî strâini...

Carti nu știu, ci pi timpu-așela nu si-îvâța carti la noi. Si-îvâța numa la Ghidra și la Focșâni...

- 15 Munț-atuîș jera plinî di păduri; ca de-îja la Valja-Sâri nu măî videî dicit păduri, tot păduri... Daci îșaj la gol, apăî videî șparili. Încolu, nuvideî șparili di loc... Îî muntli jârbi nu jera: jeraauma „măcrîș jepurêsc” — așa-î zîșja; și jera numa
- 20 cit dêștu: ca cit puî dêștu jera floarîa lui. la triî h'iri di măcrîș creștîa floarîa-n sus...

Di la stîni pornîam și merzîam cu oîlî pin la douîspreși, pinî gâsaj jârbi di păscut. Di-aîjazi jâr mă dușjâî cu jeli, dipi mulșeri...

- 25 Cu oili plecaî diî sat piî mai, la muntli. Și vinîam înapoî la Sîntâmârija-mari. Mă plătîa stăpîni oilor trijzâș di fraîși pi an. Și mă multâ-îjam cu puîin, ci jeram om năcâzit. Pîatunș pin la o sutî di liî jera plătît șjobanu pi van daci

¹ Zbuciumatul cioban, câprar și vâcar, a murit îî să fi comunicat *Miorița*. Rămîne îînsă documentar *textul-coorbire*.

- 30 jera vojnic, zdrâvin. La o stîni jeraî citi trij-patru șjobanî: cum jera cîrdu di mari. Îî cîrd jera și șâsi, și op' sutî di oî...
Qaja o plătîa stăpînu zâși, șiîspreși fraîși pi vari. Îl plătîa numa-î banî pi șjoban. Bașju
- 35 jera plătît cu zâșîiujali: la zâși ôci-î didîa o ôci di brîîzi...

La Bîrsăștî jera o stîni, și la Topêștî-o stîni. Fiicari sat cu stîna lui. Îî stîni jera citi șapti „stăpîni”. Stăpînu-avîa citî-o sutî șiînzâș, citi

40 douî sutî di oî. Nu jera ca acû: fiticari om ari citi pōati. Acu, daci ari citi trijzâș, patruzâș, șiînzâș, fași-o stîni...

- La Sîntâmârija-mari, cîî vinîa oili di la muntli, n-adușja șjuvâli-î sat: li lâsa la muntli,
- 45 piî zîuru stîni. Li punîa pi jarnî îî prijzma stîni: li-ascundîa piî păduri, li punîa piî butuși, sup fruîzîș, piî cazături — cazături-s butuși, lemni, scōrburi di brad. Jera di dimul(t) cază-turi marî: cit casa asta a mîa. Nișî pasîrîa nu
- 50 pătrundîa acolu, piî butuși șiîa, așa jera di deș, di-acoperîa pâmîntu...

- Di la stîn-adușja-î sat numa cazânu, c-avîa nevoi di jel îî gospodârîi. Da șjuvâli rămîîja acolu țoati: rămîîja crînta, cûzbili; lâsa și diî
- 55 gâlêț; lâsa râvâlu, știânu...

Am auzi(t) di *Niorița* cîîntîî țigani pe-își. O cînta și șjobani la muntli, la stîni: ûni diî fluir, cari putîa. Unî nu putîa. Io am uitat-o. Da pōati niî-oî-aduși-o amînti, ca si ț-o spuî cîî îî mai vinî la noi.

(1936), Bîrsăștî — Sîîion Amarîni, 76.

CMXL₁

Niorița di la tati-nî-o știu, c-a fos' șjoban cit a trâit; di la douîzâș di ani piî cin'a murit a fos' șjoban: avîa șaptîzâ' și op(t) di aî. Îl kema Sîîion Andriêș.

- 5 *Niorița* niî-a fos' dragî cîntârîa. Mă dușjâî cu ghîtili la muîci, auzâî cuî cîntî alți, și băgan la ureki. Sara, cîî sta oili, numa tetîa cînta, și jo ascultam. Vorbili, jêtili-s așa:

— *Nioriți* lai,

- 10 Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tasi!
Nu știu: iarba nu-ț plași,
Iarba di pi cimp,
- 15 Apa diñ ulucu?
Nioriți, riți,
Cu lina plăviți,
Furu ț-ar fura,
Lupu ț-ar miñca!
- 20 — Tași, stăpini, tasi,
Nu mă blăstăma!
Ț-oj spuni seva:
S-a vorghit doj veri primari
C-ar' si ti omqari
- 25 La apus di sqari;
Ci aj oj măi multi,
Albi și cornuti,
Și cu lăsături pi frunti;
Și aj cini bărbat,
- 30 Și caș niñvătaș.
— Nioriți, riți,
Cu lina plăviți,
Dragi niqari,
Di ieș' năzdrăvani,
- 35 Și di-a h'i si mor,
Di-a căuta măicuța mja,
Și di ț-a-ntreba,
Tu si-i spuș curat
Ci m-am înșurat
- 40 C-o fati di craș,
Pi-oñ kișor di raj.
Dar la nunta mja
A căzut o stja;
Sqarili și luna
- 45 Ni-a ținu' cununa;
Bradz și cārpinaș
Ij mja fos' nuntaș.
Sini mă scālda?
Plqaja cim' plova.
- 50 Sini mă-ñgropa?
Rikili cin' si surpa...
Tim(p) mul(t) n-a trecut,
Și mama luș-a sosit,
Și-ntreba și căuta:

- 55 — Dragi neguriși,
N-өгura o-ntreba ja, piñ păduri...
N-aj văzu' fiu meș?
— Kjar si h'i-l văzut,
Nu l-añ cunoscut!
- 60 Și feli' di fiu aj avut?
— Nan(t) și supțirel,
Tras într-oñ inel...
Fețișqara luj:
Spuma laptiluj;
- 65 Okișori luj:
Mura cimpuluj;
Mustășioara luj:
Spicu griuluj...
— Niorița mja,
- 70 Cān' oj hi si morju,
Si mă-ñgroapi
Îñ struñga miñzārilor,
Îñ zjocu ñeilor.
Sī-m' pui fluir di soc.
- 75 Sī cinti cu foc;
Fluir di fag,
Sī cinti cu drag...
Ghersu l-añ cam uitat, ci n-am măi cîntat-o
di mul(t). Da ni-l aduc io aminti...

(1963), Birsăști — Anica Mortu, 77.

CMXLI, CMXLII, CMXLIII₁₂

- Ieti, si ț-o spuș pi di rost, ci di cîntat nu
măi pošju cînta di loc:
Niorița am învătaș-o-ñ școali, la armati.
Añ gāsit-o-ntr-o carti, la Focșāni. Io știjañ si
- 5 șitesc di-acasi. Da di-acasi măi nu știjañ carti-
așa di ghini. Da-ñ jera nija drag si rāscolesc,
așa, cārțili, cin' li vidjam uneva. Am învătaș
carti, -așa-, pi djal, pi rīpi, cu oili și cu ghitili
la pășșuni. Litirili li-am dipriñs la o primārii:
- 10 a, e, i, o, u. Iera și niști litiri măi vekj, nu ca
șeli di-acu: az, buki, vedi, zveti, glagori, zoli,
zimni, rīfi, pocoi, nesīcu, mislēti — jestia jera li-
tirili kirilisi, di la turc. Selilanti li-am învătaș
piñ armati, cum it spusaj. Da la școali n-am învă-

15 ȕat o ȕoabi, cî ŝcoali nu ŝi pominȕa-ñ ŝatu nostru
cîn' ȕerañ ȕo copkîl...

Diñ cartȕa ŝeja am învȕa' *Nioriȕa*. Da
ȕera multi cintȕri; lȕ-am mȕi uȕtat, cî-ȕ multi
vremi dȕ-atuñŝi. ŝtiȕ ŝi melodiȕa, cî tot diñ
20 armat-añ dipriñs-o, di la unu mȕi bȕtrîn: ȕera
om plutonȕriȕu. Añ cintat-o dȕ-atuñŝi di multi
ori, cî mȕ kema mult s-o cint. Da acuma-s la
niputeri — ŝi ŝi mȕi poȕ la nouȕ-ȕ-doȕ di ani!

În sat o cintañ la citȕ-o vesȕlii: pi la sȕr-
25 bȕtori, pi la bilŝȕri. Da amintiriȕa n-o cinta
în toȕti zîlii.

Si-ȕ cint o doȕni, ŝi s-o scrii frumos; cî nu
crez ŝi h'ii vu unu s-o ŝtii ca mini pi di rost, cum
o ŝtiȕam în tinereȕi: n-am uȕtat o ȕoabi diñ ja!

30 Sus, îñ virnav dȕ-om brȕduleȕ
S-a oprit oñ ŝoȕmuleȕ:
Îel ŝi uȕti drept în ŝori,
Tot miŝcin' diñ aripȕoari.
ȕos, la truñchȕu bradului

35 Creŝti floȕariȕa fagului: (*sic!*)
Îa di ŝori ŝi fereŝti
ŝi di umbrȕi ŝi lipeŝti.
— Floriŝicȕi di la munti,
Îo ŝin' ŝoȕm, ŝoȕmuȕ di frunti.

40 Îeŝ diñ umbrȕi, din tulpini,
Si-ȕ vȕz faȕa la lumini;
C-a venit pȕri la mini
Miros dulŝi di la tini:
Cȕt am pus în gȕndul meu

45 Pi-o aripȕi ŝi ti ieȕ.
—ŝoimule duȕos la graȕ,
Fiicari cȕ-a luȕ traȕ:
Tu aȕ aripȕi zburȕȕoari
Ca ŝi ti înalȕ la ŝori.

50 Îo: la umbrȕi, la rȕcoari,
Am meniri-ñfloritȕari.
Tu: ti leȕini sus, pȕ vȕnt;
Îo: mȕ legȕn pȕ pȕmȕnt.
Du-ti-ñ cali, merȕi cu ghini,

55 Fȕr-a ti gȕndi la mini!
Cȕ ie lumȕa-ñŝȕlȕtȕari (*sic!*)
Pent-o pasiri ŝ-o floȕari...

Asta am învȕat-o to' diñ carti. Om di
nouizȕa' ŝ-atȕ di ani, n-am învȕat ȕo citi zȕ-
60 luzȕli toȕti? ŝi asta-ȕ una!

Cartȕa ŝeja cu „ŝoȕmu“ avȕa ŝi *Nioriȕa*.
Si-ȕ spuȕi ŝi „Dulŝi Bucovini, vesili grȕdini“, cȕ
to' dȕ-acol-o ŝtiu... Îȕa, ñȕ-aduŝȕi-aminti una
di draguŝti:

65 Pi ŝel dȕal, pi ŝel colnicu
Treȕi-o mindri ŝ-oñ vojnicu:
ŝi mindruȕa hȕulindu,
ŝi vojnicu kiundu:
— Bȕietȕi, ŝi ti usuŝi

70 Ca pinȕa cari-o miniñŝi,
ŝi ca ghinu cari-l beȕ!
Mȕ-aȕ fȕgȕduit cȕ ŝi mȕ ieȕ,
ŝ-acu tu nu mȕi vreȕ...
Aȕȕuñȕi-tȕ-ar ŝȕliȕa mȕa

75 Undȕ-a h'i caliȕa mȕi grȕa!
Calu ŝi ŝi poticȕȕasci,
Îñ creŝtit ŝi ti trȕntȕasci,
Mina ŝtiñȕi ŝi ȕ-o friñȕi,
Mina drȕaptȕi ŝi-ȕ scrȕntȕasci,

80 Si ŝi ȕȕi dȕloȕi cu dȕntȕi,
Ca ŝi ti plȕñȕi pȕrintȕi!

Asta-ȕ învȕatȕi di la unu Vasili Coȕocȕriȕu,
diñ Birsȕŝti, îmȕinti di ŝȕŝprȕzȕŝi¹. Merȕȕam
cu ieȕ, dȕ-añ trecut graniȕa diñcolu, ca ŝi luȕm
85 citȕ-o hȕni di la Braŝov, cȕ ȕera mȕi ieftiniȕ-acolu
ca la ȕarmarȕaŝili noȕstri. Ni conduŝȕa piñm muntȕ
unu Ion Glȕȕȕi: umbla cu neguŝtori. Îera om
bȕtrîn, di ŝȕptizȕŝi di ani. Citi pinȕ-am miñcat
ȕo cu oȕmini di iŝtiȕa bunȕi, cȕ mȕ-mbrȕoŝȕa.
90 Îerañ tovariŝ bun ŝi ŝiñŝtit!

Hȕñnili li luam di la Braŝov. Da-ntȕi ni
duŝȕañ la Brȕȕcu, ŝi dȕ-acolu-apucam la Braŝov.
Nu ŝi putȕa alfȕliȕu, cȕ ieȕ ŝtiȕa uñȕureŝti, ŝi noi
nu ŝtiȕam ñic! Luam kimȕri, scurteȕŝi pin' la
95 briu, ploŝŝi dȕ-acolu-aduŝȕam ploŝŝi di ñiri, la
nuntȕ, cȕ pe-iŝȕa nu ŝi fȕŝȕa... Noi merȕȕam pi
ȕȕos, nu cȕlȕri, cȕ trebuia pi graniȕi ŝi ti fereŝ'
di uñȕurȕi. ŝi Vasili Coȕocȕriȕu cinta cim'merȕȕam
piñm muntȕ; ŝi ȕo lȕ-ascultañ ŝi li diprindȕam rȕpidi,

¹ Anul 1916.

100 c-avjañ ținiri di minti. Cîn' ti dușej la munti,
suaia criasta dialului, parci ti vesălia pădurili!...
Cintaria *Nioriș* o știu din tinereți. Ț-am
măi spus-o jo dumneta. Nu măi ții minti di
cin' nu ț-am măi văzut. Ci ieraș și dumneta
105 ținir atușii — joti, parci ti văz! — și tot di pi
Nioriș umblai... Acu ai înălghit și mneta. A
h'i vo douizăș-țriizăș di ani?...
Pi-oim pișior di plai,
Pi-o gurî di rai,

110 Iată, vine-ñ cali
Trii turmi di mej
Cu trii șjobănei:
Unu je Vrañșjanu,
Unu-i Uñgurjanu,

115 Unu-i Moldovjanu.
Dar cel uñgurjan
Și cu șel vrañșjan
Mări, si vorbiri
Și si sfătuirî

120 Ca-n apus di șqari
Ca si mi-l omqari,
Ia, pi Moldovjanu,
Ci-i măi ortomanu:
Ari oi măi multi,

125 Mîndri și cornuti,
Și caș învâțaț,
Și cini măi bărbaț.
— Drăguțuli bași,
Dă-ț oili-ñcqași

130 La negru zăvôju,
Ci-i jarbi di oi
Și umbrî di voj.
— Me(i)qari bîrsani,
Di jeș' năzdrăvani:

135 Di trii žili-ñcqași
Gura ta nu tași...

Variantele II, III au fost verificate la două ore și jumătate
și opt ore după prima.

(II, III) vers. 110: Iată, vini-ñ cali,
Si cobqari-ñ vali

(II, III) vers. 136: Gura ta nu tași:
Or jarba nu-s plași,

Apa diñ ulucu,
Sarija dim butucu?

— Stăpini, stăpini,
140 Măi kjami-ț oñ cini:
Cinili tău
Cel măi bărbătescu,
Și cel măi frățescu...
Ci mi s-au vorbitu
145 Bași di uñgurjan,
Și cu șel vrinșjan,
Ca-n apus di șqari
Ca si ti omqari...
— Meqari bîrsani,
150 Si spuș lu Vrinșjanu
Și lu Uñgurjanu:
Di m-or omori,
Si nu mă înqroapi-n dosu stini
Uni zac și cini;
155 Si nu mă înqroapi
În struñga di oi,
Žiocu meilor,
Bătaja berbeșilor...
Vintu, cin' a bati,
160 Piñ jeļi-or răzbati,
Și jeļi m-or plinži,
Cu lăcrim' di siñzi:
Șeli okenăti,
Cu lăcrim' di mqarti;
165 Seli okeșali,
Cu lăcrim' di žali...
— Da, nu ni-aț văzut,
Nu ni-aț cunoscut
Măicuța bătrini(a)
170 Din drugî-ndrugin',
Diñ oki lăcrămin':

(II) vers. 136: Kjami-ț și oñ cini: / (III), invariabil.

(II, III) vers. 141: — Miqari bîrsani,
Di jeș' năzdrăvani,

(II, III) vers. 161: Și jeļi s-or strinži,
Pi mini m-or plinži

(II, III) vers. 169: Măicuți bătrini,
Cu briu di lini,

(II, III) vers. 171: Diñ oki lăcrămin',
Diñ gurî-ntrebîn':

- Nu Ți-aț vȃzut,
Nu Ți-aț cunoscut
Mindru șjobȃnel
175 Tras printr-un inel:
Mustășjoara lui,
Spicu griului;
Perișoru lui,
Pana corbului;
180 Okișori lui,
Mura cȃmpului...'
Da di Ți-aț vidja,
Și Ți-aț cunoștia...
— Si li spuț curat:
185 Cȃ m-am ȃnsurat
C-o fati di crai...
ȃar la nunta mja
A cȃzut o stja;
Șoarili și luna
190 Ți-a ținu' cununa;
Brad(z) și pȃltinăș
I-am avu' nuntaș;
ȃa, munți mari...
Pȃsirȃ lȃutari,
165 Și steli fȃclij...

(1957), Birsăști — Ion Apanaghȃ, 92

B o d e ș t i

CMXLIV₁₃

— Țioriți lai,
Lai, bucȃlai,
Di triȃ zili-ȃcșasi
Gura nu-ț mȃi tași;

- (II, III) vers. 176: Fețișoara lui,
Spuma laptelui;
Mustășjoara lui,
(II, III) vers. 184: — Si-ȃ spuț curat
(II, III) vers. 186: C-o fati di crai,
ȃa, di pisti plai
(II) vers. 187: Și la nunta mja
(II) vers. 188: A kȃcat o stja;
(II) vers. 194: Pȃsirȃ mari: lȃutari,
(II) vers. 195: Pȃsirȃ mițȃ
Și steli fȃclij...

- 5 Nu știu: ȃarba nu-ț plasi?
— ȃarba mja-m' plasi;
Dar am auzȃt
Cȃ s-a sfȃtuit
Doȃ șjobani
10 Unu moldovȃn
Și cu șel vrȃnșȃn
Ca si ti omșari
La apus di șoari,
Cȃ aȃ oȃ mȃi multi,
15 Multi și cornuti,
Cȃni mȃi bȃrbat,
Cȃi mȃi vojniși.
— Dar dacȃ m-a omori,
Șini m-a pȃzi?
20 — Pȃsirli cȃn' or țirpicȃi.
— Șini m-a scȃlda?
— Ploili cȃn' or ploȃa.
— Șini m-a-ȃgropa?
— Fruȃza cȃn' s-a scutura.

(28.XII.1967), Bodăști — Floȃria Țiron
Anuțoȃu, 70.

CMXLV

- Țioriți lai,
Lai, bucȃlai,
Di triȃ zili-ȃcșasi
Gura nu-ț mȃi tași;
5 Nu știu: ȃarba nu-ț plasi?
— ȃarba mja-m' plasi;
Dar am auzȃt
Cȃ s-a sfȃtuit
Doȃ șjobani
10 Șel moldovȃn
Și cu șel vrȃnșȃn
Ca si ti omșari
La apus di șoari,
Cȃ aȃ oȃ mȃi multi,
15 Multi și cornuti,
Cȃni mȃi bȃrbat,
Cȃi mȃi vojniși...

- Dar dacî m-a omori,
 Si mă-ñgroapi-n dosu stini,
 20 Uni latrî cini;
 Fluieraş di fag
 Si ni-l pui la capu,
 Si-ñî cinti cu dragu;
 Fluieraş di osu,
 25 Si-ñ cinti dujosu;
 Cin' a bati vîntu,
 Oili si si strîngi-n dosu stini,
 Pi mini si mă plîngî:
 Si mă plîngî duiosu
 30 Cu lacrimî di focu.
 Dar dacî m-a omori,
 Sini m-a plînzî?
 — Pasirli cin' or ţirpicii.
 — Sini m-a scâlta?
 35 — Ploili cin' or ploia.
 — Sini m-a-ñgropa?
 — Fruñza cin' s-a scutura.

Am auzit-o di la uñkeşu ñeu. Iel di unj-a
 h'i auzit-o, Dumnezău ştiî!... Ij mor' di uñspră-
 40 zăşi anj; şi jera di şaptizăş di anj. Diñ fluir nu
 măi dau-o vorbi cuñ cinta! Da cinta şi diñ
 gurî! Pe-işja, pim Bodestî, nu jera viorist; şi
 iel cînta flăcăilor diñ fluir: pâni-ñcoaşî li-a cîntat.
 Numa auzai: „Ia, măi lasî cîntarîa di zjoc,

45 şi măi zi-î di žali:
 Cuñ ti laş pi drum divali...

Lăutari jera di iştija di-a noştri: cari diñ
 gurî, cari diñ fluir...

(1967) — Aceeaşi.

CMXLVI₁₁

- Nioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di trij zili-ñcoaşî
 Gura nu-ţ măi taşi;
 5 Ori jarba nu-ţ plaşi?
 — Nija jarba-m' plaşi;
 Da am auzit
 Ci vrja doj si ti omşari:
 Doj şjobănaş,

- 10 La un colţ di plaj;
 Si si ti-ñgroapi
 În struñga oilor;
 Oili ti-or plînzî
 Cu lacrimî di siñzi.
 15 — Di m-or omori,
 Si mă-ñgroapi-ñ struñga oilor,
 În zjocu mjeilor;
 Oili s-or strînzî,
 Pi mini m-or plînzî
 20 Cu lacrimi di siñzi.
 Si-m' pui la cap
 Fluieraş di fagu,
 Si-ñ cinti cu dragu;
 Fluieraş di socru,
 25 Si-ñ cinti cu focu.
 Ioti, di piñ cap, aşă; di pim bătrîni, ci-
 tiva cuvinti li-añ ţinu' minti. Am auzit-o di pi
 la părinţi niî: di la tata ñeu, Ion Grósu... D-api
 or măi ţij minti di cin' ij mort? Di vo trijzăş'
 30 di ani. Jera cu pléti, cuñ si purta atuñşja. Ş-a
 murit la şaptizăş şi siñşî di anj.

(28.XII.1967), Bodestî — Mărija
 Tqadir Popa, 72.
 (Soşia lui Tqadir Ion Popa, 77 — text.
 CMXLVII, nota crit. 15).

CMXLVII₁₅

- Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di trij zili-ñcoaşî
 Guriţa nu-ţ măi taşi...
 5 Mi s-a vorbit şel vrăñşjan
 Si-l omşari pe şel moldovian:
 Ari oi măi multi,
 Negri şi curnuti...
 — Di m-a omori,
 10 Si mă-ñgroapi-ñ struñga oilor,
 În zjocu ñeilor;
 Şi la cap si-m' pui:
 Fluieraş di os,
 Ca si-ñ cinti dujos;

15 Fluieraș di corn...

Am ujtatu...

Fluieraș di fagu,

Sî-n cînti cu dragu...

Ia-î frumoași; da cari țini minti!...

20 Vintu, cîn' a bati,...

Aișia nu știu....

Oili s-or strînzî,

Pi mini m-or plînzî

Cu lăcrîni di sînzî...

25 Am umblat cu oili, ș-am auzit-o pi la șjobani. Ieram băjecăndru: ca băjeți iștia... Am umbla' vo doispăși anj cu oili: pi la muntî-n „Novésili“-m muntili păuleștilor. Io am umbla' cu cirlani vo trij-patru anj. Cîn' intraî în păduri

30 primăvara — cîn' întărcam oili — și ca si vez soarili, nu putej sî-l vez în stînga-n driapta; ti ujtaj în sus ca sî-l vez. Păsir'li li-auzaî piîn viv, piîn braz, șiripîind: videj citi una! Primvara, cîn' ti dușej cu nei-m păduri, sî-șingă cuși: îț

35 vinja si plînzî cîn' înșepja a cînta...

Niorița: am prișș și io citiva cuvinti di la șjobanî bătrîni. Aș stat doj anj strușgăriu; și di-acolja aș luat cîrdu-m primiri: îț da pi samî — îț număra — patru-sîș' suti di oi; și țoamna

40 trebuja si răspușz: s-adușî numîru. Trebuja si ștîj și cîț cirlanî ari omu, sî-î daî țoamna-napoî: altu-avja zăși; altu, doșî-ășî.

Vara plecan cu oili-n șini; și sara vidjam, dipi vîrvu Cozî, luîniîli-n Focșanî...

45 Nî-aduc aminti c-am auzî *Niorița*-ntaj di la unu Țoadir Dușîtru; unu Toma a Iléni; iștîja iera șjobanî marî, bătrîni, ca cum is jeu acu.

Diîș fluir: m-aș trudit, și n-am patut învâța si cînt.

(28.XII.1967). Bodéști — Țoadir Ion Popa, 77.

CMXLVIII₁₆

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-șicoași
Gura nu-ț măj tași;

5 Nu știu: iarba nu-ț plasi...

Da am ujtat, di la „iarbi“-șicoași cuș ghini! Sint gaminî di măj știu... Crez ci zîși și di „api“; da nu știu jeu... Ieli iera pusî ghini...

Sau apa nu-ț plasi...

10 Crez ci-î cam așa... Răspundi oaja; da nu știu cum...

— Niia iarba-m' plasi;

Da am auzî

Ci s-a sfătuit

15 Ca si ti omșari,

Și si ti-șgroșapi...

Nu pošju-acolja s-o dumiresc io ghini!...

În strușga oilor,

Îm bătaja berbeșilor,

20 În zjocu încilor...

Nu știu cum spunî-acolu:

Și la cap si-m' pui:

Fluieraș la cap;

Bușim, la kișjoari;

25 Oili s-or strînzî,

Pi mini m-or plînzî

Cu lăcrîni di sînzî.

Asta-î! Șini-o măj ștîi? Dumnezău-a măj ștî! Și si măj zîșim, daci noj ujtăm?... Nu

30 știu cuș ghini:

— Șini tî-a piîzîț?

Nu știu:

— Frușza cîn' s-a scuturat,

or:

35 — Codru cîn' s-a scuturat...

Îmi pari:

— Frușza cîn' s-a scuturat...

Parci... parci... Pi păreri, așa...

— Șini l-a-șgroșpat?...

40 Mă ții' ci:

— Djalu cîn' s-a surpat...

Da nu-î!... Sau: munț-a h'i... Omu încu si h'i fos', ci jel li ștîja pi țoati. Și io li ștîjam; da li-am ujtat...

45 D-apî si si-l măj auz? Oî h'i măj auzî' și pi-alsineva; io di uni măj știu? Da pi uñkeșu încu l-am auzî întaj *Niorița*. Diîș fluir nu cînta; nu l-am apuca' cîntin'. Da diîș gurî todjauna cînta, ca si si măj jeî, si măj ujtî di dureri; c-a

- 50 vini' rănit diñ războju din noui suti saispși, și
nu i-a da' nimnja nîc! Cînta; da n-a fost iel
kjar așa: si-î dja mîna. Da cînta ghini *Niorița*.
Cînta, cî-î cîntic cañ di žali; și luî iî plășja, ca
si-î măi trjaci di dureri....
- 55 Di la lăutari; n-am obișnuit. Și și-oi h'i știut
din tinereți di pi la lăutari, am uțat. Sîni știi!...
Vorbi di-a bătrînilor...

(28.XII.1967), Bodăști — Nastasija
Ketrôju, 79.

CMXLIX₁₇

- Ieu din tinerețili meli tot clămpănjam cîntiși
diñ bătrîni. Acuma li-am cam uțat pi-așelia
cîntiși. Cîntam și *Niorița*: cuñ s-a lăsat șjebani
diñ munti cu oili. Iera unu diñ Spinăști, dac-ai
5 h'i-auzît dumneta di iel: Añghil Fôrîi¹. Cînta diñ
fluir; diñ fluir cînta. *Niorița*-ñ voși? Măi mul'
diñ fluir! Iel, Añghil Fôrîi, cîn' cînta *Niorița*
diñ fluir, s-aduna oili-ñ žjuru luî. Oili jera-mprăș-
tieti-ñ žjuru luî; și cîn' prindja a cînta *Niorița*,
10 oili s'aduna grămadi: arikili oilor cari jera la
maržini. Ieli cunoștja cînticu...

Niorița: nu poșju cînta; da numa vorbili si
ți li spuî. Ioti, cum a fost:

- A fos' triî tovariș, iî. Un tovariș a fos' mocan,
15 și unu-a fos' brețcân, și unu-a fos' vrăñșjan.
Acum, aista, di brețcân, a fos' măi lăudat diñ
șjilant: avja oi măi multi, și cinî măi iñvățat
dicît așilorlant. Și iel avja o nioari năzdrăvani,
brețcân; ș-a priñs a zghera. Da iel:

- 20 — Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Da tu di ni-ț fași
Qar di capu neū,
Qar di capu tău!
- 25 La apî ti dau,
Tu apî nu beî;
Io la jarbî ti dau,
Jarbî nu miniñși;
Io sari-s dau,

¹ *Păstorit. Vrancea*, 40 fig. 31, 44 text. II.

- 30 Tu sari nu liñži...
La guri di raju,
Pi kișior di plaju
Tot l-apus di șori
Tot cî si cobșari
35 Triî cîrduri di oi,
Cu trîi șjobănej.
Iel iî spus-așa nioari, brețcân; da nioara:
— Stăpini, stăpini,
Tovariși tăi
40 To' ni s-a vorghit
Si ti omșari,
Si ti ușidi. (sic!)
Iar iel c-auza:
Nioara-î spunja.
45 Da iel a spus așa:
— Da voi, veri măi,
Și di m-aț ușidi,
Di m-aț omori,
Voi si mă-ñgropaț
50 Iñ žjocu neilor,
Iñ struñga oilor.
Și voi de-ț vidja,
La cap si-m' puniț:
Flujeraș di fag,
55 Mul' ziși cu drag;
Flujeraș di osu,
Mul' ziși dușosu.
Bușjumașu neū
La cap si ni-l puniț;
60 Vintu, cîn' a bati,
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or pliñzi
Cu lacriñj di siñzi.
Vintu, cîn' a bati,
65 Flujeraș ni-a ziși,
Munți cî s-or strîñzi,
Pi mini m-or pliñzi.
Iar voi, veri măi,
Și di n-eț vidja
70 O babi bătrîni,
C-uñ căir di lini,
Diñ mini-ndrugînd,
Diñ kișioari mergînd...
Dar voi, veri măi,...."

75 Baba a zis:

- Drazi neĭ ŝjobănaș,
Voĭ n-aț văzut
To' di-uñ ŝjobănaș
Di-odatî cu voĭ?
80 — Mătușĭ, mătuși,
Și feliu di ŝjoban?
— Drazi neĭ ŝjobani,
Fețișpara lui:
Spuma laptilui;
85 Okîșori lui:
Mura cîmpului —
Çoptî la răçqari,
Nĭazĭuñsi di sqari;
Çoptî la pămînt,
90 Nĭazĭuñsi di vînt —
Mustășioara lui:
Skicu griului;
Sprîñsenili lui:
Pana corbului...
95 — Mătuși, mătuși,
Noĭ nu l-am văzut;
Da am auzit
Cî s-ar h'i-ñsuratu.
— Pi ŝinĭ-a luatĭ?
100 — Pi-o fatî di craĭ.
Tot di pisti plai.
— Sini l-a cununat?
— Doĭ lușifereĭ,
Cî ij is frățiorĭ;
105 Sqarili și luna
Ĭ-a ținu' cununa...

Cam asta-ĭ *Niorița*... Ioti, di uñ' s-auz cin-
tarĭa asta: o cînta çamini cu voși frumçosî, cu
vorbi frumçosî, ca cuñ cîntî popa la leturghii.

110 Cînta pi la coražuri, pi la crižmî. Mă dușĭaň și
jo. O cînta çamini — çamini di rînd: și măĭ
bătrîni, și măĭ tinirĭ. Dacî prîndĭa ĩia coraž,
cînta...

115 Apiĭ, ieraň trecut di șaispsî anĭ cin' am auzi-
t-o-ntăi; cî pin la șaispsî anĭ ieraň la tata acasî:
ba păzam oili, ba vașili. Da di la șaispsî anĭ ĩñ
sus, am măĭ fos' ŝjoban pină la doĭză' și triĭ di
anĭ. Acu, m-a lua' la armatî. Cî nu m-a lua' la
doĭză' și unu, c-añ fos' mărunțal; și m-a aminat.

120 Nu ĭeram om nant, făcut gros, așă. Dipi armat-am
măĭ fos' la oj: citĭ-uñ an; doĭ, măĭ rar...

Niorița s-o h'i-auzit-o-ntăi: apăĭ, nu ĭeraň
kĭar ŝjoban. Crez cî *Niorița* asta a ĩșit ĩntăi di
la strămoși noștri, di la bătrîni. Io am auzit-o-ntăi
125 kĭar di la tata neĭ. Nu ĭera om ĩñvățat; da trăznĭa
și ĭel citĭ-o vorbi sara, colu. A auzit-o și ĭel dipi
la bătrîni. Nu dorĭĭa sara; măĭ cînta și ĭel: și
vruti, și nevruti' Da di la ĭel am auzit-o: di la
ghetu tata neĭ, il kema Neculaĭ Anuțoĭu. Ĭĭ
130 mort dipi nouĭ suti șaptispreși, cu războĭu. Api,
ĭera trecu' di șaptizăș di anĭ; da cĭț, nu știu.
Ai, ĭel cînta *Niorița* diň gurĭ, făr' di flúir: nu știĭa
sî cînti diň fluir ĭel. Frumos o măĭ știĭa!

Cum am spus-o ĭeĭ acuma, n-am auzit-o
135 toatî di la ĭel. Ĭel, ca omu cin' spuni diň gurĭ:
cin' măĭ lasî, cin' măĭ ĭa. Restu, cum a fost asta:
am măĭ priñs-o di la unu Ion Rúsú diň Negirléști
și di la Aňghil Fórii: toati-ntorsúrili. Ĭĭ-am ĩn-
adit jo pi urmî, dipi cum ĭera ĭeli, dipi cum a
140 curs ĭeli la rindu lor. Da dipi cum a fos' ĭeli, — așă,
ĭĭ-am spus jo: dipi cum a curs lucrurili...

Añ fos' ba colu, ba colu; da di la țiganĭ n-am
auzit *Niorița*. Țiganu-ĭ țigan: az zĭși, minĭ nu
zĭși! Io n-am auzit di la țiganĭ.

145 Fimeĭ cîntin *Niorița*: n-am auzit.

(28.XII.1967), Bodéști — Gavrilî Anuțoĭu, 94.

Colácu

CML — CMLI₁₈

- Nioriți lai,
Lai, bucalai,
Di triĭ zili-ñçoasi
Gura nu-s măĭ tași;
5 Ori ĭarba nu-ț plași,
Ori ĭeș' bolnăghioari,
Drăguți mioari?
— Drăguțuli bași,
Dă-ț oili-ñçoasi
10 La negru zăvoj,
Că-ĭ ĭarbă de noĭ

Și umbră de voi.
 Stăpîni, stăpîni,
 Măi kjami-ț ș-uñ cini,
 15 Ci bașiu moldovian
 Și cu uñguriian
 La apus di șqari
 Vrja si ti omqari,
 Că l-apus de șoare
 Vor să te omqare
 Bașiu moldovian
 Și cu uñguriian ... (II)
 Si h'ii vrăñșianu, si h'ii omorit! Si h'ii-a nostru
 20 cînticu!...
 Ci ai oi măi multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și cai învâțați,
 Și cîni măi băbați.
 25 Acuma țel spuni:
 — Mioriți lai,
 Di-o fi si mă omqari,
 Di-o fi si mor
 În cim(p) di mohór,
 Să le spuț
 Să mă-ñgrqape
 Ca să mă ñgrqape
 De voi mai aprqape: (II)
 30 În dosu stîni,
 Si mî-auz cini
 Și la cap si-m' puț:
 Flușeraș di soc,
 Mul' zice cu foc;
 35 Flușeraș di fag,
 Mul' zici cu drag...
 Acuma nu știu dac-am ažuñs pini la „măicuța
 mja! Vini mama“ și-ntrjabi:
 „N-aț vâzît, Și măicuța mja
 40 N-aț întilnit Cîn' va întreba:
 „Nu cumv-aț vâzît
 Nû aț întilnit (II)
 Mîndru șjobănel
 Di-acuma viu-acasi!...
 Tras printr-uñ inel?
 Mustășioara lui,
 45 Șkicu grîlului;
 Perișoru lui,
 Pana corbului;

Nant și supțirel,
 Tras printr-uñ inel;
 50 Okişori lui,
 Mura cimpului...
 Aiși nu știu: „mižloșelu“ cuñ spuni...
 Uñ șjobănel
 Nant și supțirel
 55 Tras printr-un inel...
 Io, cîn' ñi-aduc aminti, mer(g) dipi țeli; pi
 urmi li perd șiru. Acu s-adresăzi țar mioriți:
 — Mioriți lai,
 Si-i spuț măicuți meli
 60 Ci m-am ñnsurat...
 Ci nu zisi ci-ț mort...
 C-o mîndri crăjasi,
 A lumi merjasi;
 Și la nunta mja
 65 A căzut...
 Bătrini spunja: „a kicat“...
 A căzut o stja;
 Șqarili și luna
 Mî-a ținu' cununa;
 70 Braz și paltinaș
 Ieș mî-a fos' nuntaș.
 Ci pi țel l-a lăcrămat: Ci pi mini m-a
 lăcrămat (II)
 Ploili cîn' a (p)kicat, Ploili cîn' a plouat, (II)
 Da strofa asta (*sic!*) bănușesc c-acolu trebi
 75 pusî: la moartja lui. Așa bănuies': la moart
 jesti pliñs...
 Niorița to(t) diñ șqal-am priñs-o: dipi la
 băieț diñ clasa a patra, a șinșja; da di la băieți
 șiș marj. Da-ț adunat-așa: di colu, di colu; și
 80 di la tata-popa: tica-moșu, tica-popa. C-așa-ț
 zîșjam întăi: „tica-popa“. Añ zîs ci nu suni
 frumos „tica-popa“; ș-añ zîs „tata-popa“. „Tica-
 popa“ țera părintili Ion Băznúți¹.
 Si punim ca lumja-ntr-uñ loc: acolu, cu „mama
 85 bătrini“:
 „Și măicuța mja bătrini

¹ Preot vrăncean, activ in colecția de față (b. *Ținut. Vrancei*, vol. II, text. CLXVII-CLXIX, CLXXXVII-CLXXXIX, CXCIII-CXCIV).

Cin' va întreba,
Cin' va lăcrăma:
— Nu cumv-aș văzît,
90 Și n-aș cunoscut
Mindru șjobănel
Tras printr-un inel?“
Și pi urmi merzi măi diparti, cum v-añ spus.

(5.VII.1969), Colăcu — Climentă Bercu-
șiu, 63.

CMLII

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoaci
Gura nu-ț măi taçi;
5 Nu știu: iarba nu-ț plaçi,
Sau apa nu-ț plaçi?
Oar' ieș(ti) năzdrăvani,
Oiti birsani?
Di ieș' năzdrăvani,
10 Dă urekja lîngi mini:
Spunî-ativărat
Di am vum păcat!
— Drăguțule baçe,
Dă urekja-ñcoaci;
15 Vîno lîngi mini,
Sî n-auzi niminî:
Baçiu uñgurijan,
Cu çel moldovian
La sfîrșit di șçari
20 Vrja sî ti omçari,
Cî aș oi prja multi;
Și toati-s cornuti.
— Dragî mioriți,
Cu lîna plăviți,
25 Di va fi sî mor,
Sî mă-ñgropat
Îñ stîna di oi,
Ca sî fiu cu voi.
Și la cap sî-m' puî:
30 Uñ flujeraș di soc,
Sî-ñ cînti cu foc;
Flujeraș di fag,

Sî-n' cînti cu drag;
Flujeraș di os,
35 Sî-ñ cînti dujos;
Sî fiu îñ stîni,
Ca s-auz și cîni.
Asta auzam pi tata cîntin'. Iel a fost la viti,
și cînta pi djal. A fos' mereu la oi; și cu frati-su,
40 cin' jera băjetan.

(4.VII.1969), Colăcu-Pédurî (Pédurja =
= Pódura) — Neculai Bobóc, 67.

CMLIII — CMLIV

Pî-un piçior di plaj,
Pî-o gurî di raj,
Iatî, vini-ñ cali,
Sî cobçari-ñ vali
5 Trii turmi di oi,
Cu trii șjobănej:
Unu-î uñgurijan,
Unu moldovian
Și unu-î vrăñșjan.
10 Ieli cum merzja
Dim păscut vinja.
O oai zghera,
Stăpinu-ntreba:
— Tu, miçara mja...
15 Ia diñ mers stătja,
Stăpinu-o-ntreba:
— Miçari, miçari,
Cu lîna plăviçari...
Adicî jera lîna fumurii...
20 Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-s măi tași;
Or' iarba-s plasi,
Sau apa nu-s plasi?
— Drăguliți bași,
25 Daș oili-ñcoasi:
La umbrî di oi,
La zavoî di voi.
Iarba-m' plasi,
Apa-m' plasi,
30 Dar gurița nu-m' măi tași:
Sî s-a sfătuit?
Pi la apus di șçari

- Să mi te omqari
Başu uñgurjanu
35 Şi cu moldovjanu,
Căs'î-aveţ oi măi multi,
Buni şi curnúti,
Cai măi învâţat
Şi cini măi bărbaţ.
- 40 — Miqari, miqari,
Di ieş(tî) năzdrăvani,
Şi di voi fi si mor,
Pi cím(p) di mohor,
Mă rog si li spui:
45 Şi nu mă îngrqapi
Prîa mul(t) diparti;
 Şi prîa mul(t) diparti; (II)
Şi si mă îngrqapi
În dosu stîni,
În crîngu di oi,
50 Adica-n drumu lor...
 Să fiu tot cu voi;
 Aprqapi di voi; (II)
Cam în dosu stîni,
Si mî-auz şi cini.
Miqari, si spuî,
55 Şi la cap si-m pui:
Fluieraş de os,
Mlu(t) zişi frumos;
Fluieraş di sócru,
Mul(t) zişi cu focu;
60 Fluieraş di fagu,
Mul(t) zişi cu dragu.
Vintu, cin' ar bati,
Piñ jeli-a străbati,
Oili s-or strîñzi,
65 Pi mini m-or pliñzi
Cu lacriñi di sîñzi.
Miqari, miqari,
Di ieş(tî) năzdrăvani,
Şi di-oi fi si mor
70 Pi cím(p) di mohor,...
 Dim pascăn(d?) mergîni... (II)
 Şi di m-ei vidja (II)
De-î vidja
Pi cîmp alergîn'

- 75 O mamî bătrîni O babî bătrîni (II)
Dim mini-ndrugîni,
Ia cu furca-m' mini pleca...
Din oy lăcrămîni,
Din guri-ntrebîni:
80 „Cini mî-a văzutu
Mîndru çjobănelu
Tras printr-un inelu?
Feţişoara lui,
Spuma laptelui;
85 Mustăşoara lui,
SKicu grîului;
Okîşori lui,
Mura cîmpului;
Perişoru lui,
90 Pana corbului...“
Mîndru supţirel,
Tras printr-un inel:
Îi fis'îoru neş... (II)
Tu qai, si spuî Tu, miqara mîa,
95 Si ti-nduri di ja,
Şi si-î spuî curat(II)
Ci m-am înşurat;
 Şi ci mî-am luat
 O fatî dim Birlád:(II)
100 Şi la nunta mîa (I, II)
 A căzît o stjă;
Adica stjăya cari kerî cím' mqari omu...
Soarili şi luna
Mî-a ţinu(t) cununa;
105 Braz şi páltinaş
Îi mî-a fos' nuntaş;
Păsăreli mij,
Şi steli făcliî.
Învăţătorîu, la şcoalî la Valja-Sări, ni punja
110 s-o-ñvătăm. Triî ani l-am avut. Ieram bunî
la-ñvătături; da dacî părinţi nu m-a da(t) la
şcoalî, divali, la carti! Nîa-ñî plăşja cartja:
n-am avut parti di ja...
Învăţătorîu ni punja s-o-ñvătăm Niorîta.
115 Daci nu-ñvătăm ghini, ni punja pi coş di nuci:
aduşja di-acasi coş, ridica itări, cătrîñtîli, şi ni
punja pi nuşî.

Niorița? Auzañ și ȝo țigani cîntîn':

— Nioriți lai,

Lai, lai, bucălai,...

5 La oraș nu măi po(t) di ghini, și noi nu măi puteñ duși gréurli...

Di trii zili-ñcoasi

Gura nu-s măi...

Ȟoati ci la altu-o găsăști-alfélju, ghini vorba!
Ȟo o spuȝ cum am auzit-o ȝeu...

10 Gura nu-s măi tași.

Nu știu, ȝoami ț-i?

Nu știu, săti ț-i?

Aȝ pus pi ȝestȝa amîndouî?...

— Ba ȝo ȝarbi ñȝ-am păscut,

15 Ba ȝo api ñȝ-am băut... (II)

An măi Kerdu(t) diñ ȝeli!

O babî bătrini

Cu furca di sîrmi,

C-uñ cair di lîni,

20 Dim minî torșȝa,

Diñ kisȝoari merzȝa,

Diñ guri-ntreba:

— Dúniri, Dúniri,

Api tur(l)huri,

25 N-aȝ vâzît uñ șȝobănaș?

Și nu ȝera șȝobănaș,

Și ñȝ-era di fișȝoraș.

— Da și félju di om a fost?/

Da și félju di om ȝera? (II)

— Mustășȝoara lui,

30 Șkicu griului;

Okisori lui,

Mura cîmpului.

— Fișȝorașu tău

'I-ñgropat în dosu stîni

35 Uni plîng cîni și stăpîni...

Di-acu nu măi știu o bȝambi (=bȝabi?)
de-își încolu! Nu lȝ-oȝ h'i virît pi ȝoati la cap.
Atitȝa-s citi țȝ lȝ-añ spus. Asta am auzit-o ȝeu,
asta añ spus-o...

40 Da dor nișȝ țigani lăutariȝ nu prȝa cinta
Niorița. Am auzit-o pi la nunț. Acu șînzăș di anȝ,

cim' m-am măritat, am auzit-o. (Zi)șȝa ȝamini,
la masa-șȝa-mari, la lăutariȝ: „Mă, cîntȝ *Niorița*“!
Si punȝa ȝamini mesăñȝ la masȝ, colu; și lăutariȝ
5 țiganȝ cinta...

Am apuca(t) puțîn traȝ bun: vo triȝ-patru
anȝ pin' la noiȝ suti șȝașpsȝi. Pi urmȝ s-a strica(t)
lumȝa...

(5.VII.1969), Colăcu — Măria Bercúșju,
76.

CMLVII

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Mioriți, miȝari,

Or ȝeș' bolnăvȝoari?

5 ȝarba nu-ț măi plași;

De treȝ zile-ñcoaci

Gura nu-ț măi taçi;

Ȟeu nu știu ce aȝ.

Acu miorița a spus:

10 — Bačjul uñgurȝan

Și cu cel vrăncȝian

Mări si vorbirȝ

Și si sfătuirȝ

Pe la apus de șȝare

15 Să mi te omȝare.

— Mioriți, miȝari,

Tu să le spuȝ lor

Ca si mă ñngȝapi

Pȝ-aș măȝ aprȝapi:

20 Kȝar în dosu stîni,

Ca si mȝ-aud cîni.

Și la cap si-m' pui:

Fluȝeraș di soc,

Ce zȝce cu foc;

25 Fluȝeraș de fag,

Ce zȝce cu drag;

- Flujeraş di os,
 Ce ziçe dujos...
 Căci la nunta mja
 30 A căzut o stja;
 Sgarili şi luna
 Mă-a ținut cununa;
 Braz şi păltinaş
 I-am avu' nuntaş;
 35 Steli mij şi mij
 Au ars ca făclij.

Ieu ştiu puţin; da-î dimul(t) cînticu-aista:
 di cin' ȳeram ieu mititel, di patru, şînşj-anj. Da
 acu' s-a mărit: acu *Miorişa*-j atitja strofi...

- 40 Io añ fos' sârviitor: añ fost argát la Kişiorja.
 Şi mă trimetja cu căruţa cu peşti-n Túlnişi. Doui,
 trii zili mă duşjan; c-añ fost argát şap̄ti añj.
 La Túlnişj ȳera unu Dăságî. Cinta diñ fluir, da
 cinta şi diñ guri. Io ȳerañ di vo şajsp̄si añj. Poati
 45 I-am auzi' di vo doui, trii-orj, *Miorişa*. Pi urmî
 I-am avu' şi-ñ carti, *Miorişa*. Da ȳera mici: nu
 ȳera cum j-acú. Acú añ şetit la băjeţ intr-o
 carti: spunj-ajurja! Nu ştiu daci spuni sí-añ
 spus ieu.

(4.VII.1969), Colácu — Podurj — Ion
 H'ulpáru, 76.

CMLVIII

- Pi-um piçjor di plaj.
 Pi-o guri di raj
 Se cobor la vali
 Trej turme de oj,
 5 Cu trij çjorbănej:
 Unu-î moldovjan,
 Unu uñgurjan
 Şi unu-î vrănçjan.
 Iar çel uñgurjan
 10 Şi cu çel vrănçjan
 Vrja să mi-l omçari
 Pe çel moldovan,
 Că-î maj ortomán,
 Ş-ari oj măi multi,
 15 Mindri şi cornuti,
 Şi caş învâtaş

- Şi cini măi bărbaş.
 Iar çja mioriţi
 Cu lina plăviţi
 20 Di trej zile-ncõaçe
 Gura nu-î maj taçe,
 Iarba nu-î maj plaçe.
 — Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 25 De trej zile-ncõaçi
 Gura nu-ţ măi taçi,
 Iarba nu-ţ măi plaçi.
 — Drăguţule baçe,
 Dă-ţ oile-ncõaçe
 30 La verde zăvoj,
 Că-î jarbă de noj
 Şi umbră de voi.
 Stăpini, stăpini,
 Iţ kjamî ş-uñ cini:
 35 Çel măi bărbătesc
 Şi çel măi frătesc;
 Că I-apus de sçare
 Vrja să te omçare
 Baçjul uñgurjan
 40 Şi cu çel vrănçjan.
 — Miçari, miçari,
 Şi di-ar fi să mor
 În cîmp de mohor,
 Tu sí-î spuj lu vrănçjan
 45 Şi lu uñgurjan
 Ca sí mă îngrõapi
 Aiçi, pe aprõapi:
 În struñga de oj,
 Să fiu tot cu voj;
 50 În dosul stini,
 Să-mj-aud cini.
 Iar la cap să-m puje:
 Flujeraş de os,
 Mul(t) ziçe dujos;
 55 Flujeraş de soc,
 Mul(t) ziçe cu foc.
 Iar de-î întilni
 Măjcuţi bătrîni
 Cu briu di linî,
 60 Diñ okj lâcrămin'
 Şi de mine-ntrebîn':

- „Nu cumva ai văzut
Mîndru  job nel
Tras printr-u n inel?
- 65 Fe i gara lui,
Spuma laptilui;
Mustăcșjoara lui,
Spicu griului;
Peri oru lui,
- 70 Pana corbului“,
Tu să-i spu  curat:
Că m-am  nsurat
C-o m ndr  cr jas ,
A lumii miri asi;
- 75 C ş la nunta m a
A căzut o st a;
S arili  i luna
M -a ținut cununa;
Braz  i p ltinaş
- 80 I-am avu' nuntaş;
P s reli mij
 i steli f clii.
- Cam atita- . O  tiu di cin' am  nv ta' pi 
şo ali, la N r za. Iera dascil R il anu. Ni didja
85  oati s-o- nv t m. Cin' n -asculta, fiicari-o spunia
 oati. O ser a numa poizîia: v rsu nu-l ser a.

(4.VII.1969), Col cu-P dur  -  oadir
Kis orja, 77.

CMLIX

- N-am  nv ta' carti: pi vremurili-aşelja didei
 nv t toriuului u  caş,  i hai cu oili la păşuni,
la  arbi!...
- N-auz ci  eu umblam pi ripi, cu oili?  i cinta
5 b je i,  -asculta   i  o,  i prind a   i  o; da l -am
u tat:
- Nioriti lai,
Lai, buc lai,
Di trii zili- coasi
- 10  arba nu-  m i plasi;
Ori  eş(ti) boln v oari?
- Cum pu iam prindi  o atu ş! Vr a si zici,
 era  jobani: unu moldovian,  i unu vr ncian,

-  i unu u gurian.  -a ela vr ncian, cu-a ela u gu-
15 rian, s-a sf tuit ca si-l om ari:
— La apus di s ari
Vr a ca si ti-om ari
(II)  i si ti- groapi
 n dosu stini
- 20 Uni urlu cini...
- A a am pri s, a a v  spu ...  el răspundi...
Daci  o n-am putu' prindi! Iera  ca fata asta
cin' si cinta cinticu ista. Nu po i si dau r s-
pu su  i-a spus  jobanu... Am auzi' di fl iri,
25 da nu  tiu cum...
U  fluir di os...
parci...
- Cu baba bătrini,
Cu din i di lini,
30 Di  furci tor ia...
A-a, - i frumos cintic aista, da- i  alnic!...
Di  gur  gr ja...
Da nu  tiu  i spun a...
— N-aș auzit:
- 35 Trii  job nei
C-o turmi di oi?...
 era mama lu-a ela cari vr a si-l om ari...
N-aș auzit
Di-un  job nel a  eu
- 40 Cu oki ca murili?
Okişori lui,
Mura cimpului;
 i guri a lui...
Da nu  tiu cum m i zi i...
45  i sprinşenili...
Da nu  tiu cum...
Sprinşenili lui,
Pana corbului;
Musta a lui,
- 50 Ca skicu griului...
— Di cumva te-   ntilni cu-a m a
m icu i...
...Ci s-a  nsurat
Pi-u  Kis or di plaj
- 50 Pi-o gură di raj...
O cintam pi  „Gr apa ra i“ cu oili; pi-acolu-o
cintam... Daci  o n-am pus mina pi condei,
 -a  tr i'  i  eu!  eu  i c-o soră n-am  nv ta'

— Măicuti, măicuti, las' cî măi cosăsc oljaci,
și ghiu.
75 Iera di nouizăș di anj: cosa, prășa. Măi cosa
și măi cosa; di-acolia lua cōasa di-a sķinari,
și-nșepja si cinti:
„Pi di-asupra casî meli
Sîn' trij rinduri di rinduneli.
80 Nu sîn' rinduneli:
Sîn' dragustili meli...“
Ghetu uñkeș!...
— Of, păcatili meli!
Ofța la urmî uñkeșu... Cinta multi; da noj
85 n-añ ținu(t) socotiali de-șelia. (Zi)șja ci:
„Pi sup djal, pi sup păduri
Si dușî-o nevastî-n lumi
Cu pruficu nibotezat,
Di trij zili nu-î scăldat,
90 Nișî în fașî-nfășat,
Nișî în lîagîn legănat...“
Ș-atita l-añ știu' pin-aișj. Cuñ spunja tetja-
moșu: a fost o fimei horopsiti: n-a priñit-o părinți,
n-a priñit-o bărbati-su; ș-a trebui(t) si pleși și
95 ja uneva...
Măi știu uñ cîntic di-a uñkeșului: vorghja
cu baba, colu, pi vatri, di discînticu ista... ridja
cu baba cin' avja ij coraž:
„— Buna-diminjața, apî albi!
100 — Îs mulțames(c), Radî njagri! Si-s cauț?
— Si si-n caut: ni-a făcu' cu šiñșj dești
uscati,
Io în disfac cu zăși verz și-nfloriti,
Pisti cap aruñcati,
105 Si mă curiț di răutati.
Cuñ s-alezj bosijocu din țoati florili,
Din țoati burijenili,
Așa si m-aliagî pi mini, Rada (sau Mărija)
Discînticu ista-l fași și fata, și flăcău. Ia
110 bosijocu (ci-î im mini la jel). Jel avja alături-uñ
castron (o strakini) cu api-n jel. Lua un h'ir di
bosijoc, il punja-ntri dežitili di la amîndouî mi-
nili (dežitili-mpreunati); și cufundă mina-n api,
cu bosijocu-ntri dežiti. Cufunda-n api di trij-orj;
115 și discînta cum añ spus întăj. Și pi urmî zîșja
așa:

„Cuñ si curiți piraili di răutati, di bolovani,
di mărășini, di miluri,
Așa si mă curiți pi mini!
120 Ci ni-a făcu' cu šiñșj dežiti uscati,
Io ni-añ disfăcu' cu zăși verz și-nfloriti,
Pisti cap aruñcati!“
Ridica bosijocu diñ api, da pisti cap di trij
orj. Bosijocu sela-l punja uñkeșu dipi ureki, și
125 cosă, așa, țoati zîua. Spunja babi:
— Ioti, babi, ni-añ făcu' di dragusti az...
Daci m-oj duși-n sat și s-a uita v-o fimei la mini,
tu si tași diñ gur', -aj auzit?
— Pîrli-tj-ar focu si ti pîrliasci! Numa miñ-
130 șjunili li păzăști!
Noj ni dușiañ, luam izma-broaști, și punjañ
și noj, ca tica-moșu, la ureki.
Uñkeșu-avja trijzăș di oj ș-um măgar. Iarna,
im postu Crășjunului, pin-n ziju jel jera miñcat.
135 Baba-î fășja măligi; și cin' si luñina, jera sätul.
Îș lua oili, măgaru, și pleca la țarcu: jera cañ la
trij suti di metri di casa lui. Casa jera acoperiti
cu stufu; la zjam punja burduf di cai. O bătja-n
ținti, rōata-mpreziur, în loc di zjam. Nōaptja — ca
140 si bati vîntu, vara, si si răcorjasci-n casî-avia
un oblon di scînduri, și-l trăzja-n zjos (ci zîua-l
ridica-n sus).
La țarc da fin la oj: li-mpărța pēli, așa, mpre-
ziuru gardului. Di-acolja lua săcurja, și si dușja
145 la balti, tăja ghița rōati-mpreziur, și da drumu
si bei oili api. Di-acolja tăja o crañgi dintr-un
copașju, si dușja acasî, o tăja la tăitorju; si-ntor-
șja-n țarc, da jar fin la oj. Da dipi si tăja crañga
(lemnili di foc!), nu intra-n casî: zîșja ci daci
150 si duși-n casî, si tokești omātu, și dežiri daci
jes-afari. Pi urmî jar si dușja acasî c-o crañgi,
jar o tăja, jar vinja la țarc: țoati zîua, ca si nu
intri-n casî. Sara — cin' si dușja-n casî, miñ-
carja jera făcuti di babi — miñca, si culca; ș-a
155 dou-ză: din nou, di la capit!...

(4.VII.1969), Colăcu-Pόδuri — Rada
Sandu, 78.

- Nioriți lai, bucălai,
Di trii zili-ncăși
Gura ta nu-ț tași;
Nu știu: ȧrba nu-ț măi plăși...
5 De-ișja am uțat-o și ȧeu, di zii ci șjabanu...
— Nija-ni plăși și apa, și ȧrba;
Da am auzit
Ci m-or omori tovariși.
Daci m-or omori,
10 Si mă-ncropăț
În fața stini...
Nu știu-acolja cum zii...
În fața stini,
Uni latri toț cini...
15 Daci li-am uțat, domli profesir! Daci nu știu...
Și la cap uñ fluir si-m' pui:
Uñ fluir di os,
Si cinti dujos;
Uñ fluir di fag,
20 Si-n cinti cu drag;
Uñ fluir di socu,
Si cinti cu focu...
Li știjam atuñsja cin' umblam cu vașili: añ
fos' di vo șaptisprăzăși ani. L-am auzi' to (t) pim
25 băjeț, piñ feti. Carti n-am învăța' di loc. Atuñsi
umbla fetili cu vașili: așă ȧera! ȧera școala la
Colăcu. Și m-a scos la zjoc di dojsprăzăși ani, ca
si nu mă dja la școali. Și m-a lăsa' cu vașili!
ȧeram atita, așă: ȧerañ nici. Si ȧeram ȧeu di
30 dojspreși ani? ȧeram o siñguri fati la părint.
Învățătorju ȧera rău tari: bătja băjeți la curme-
zișu! Añ zis: „Nu mă duc la școali, ferjasci
Dumnezău!” Nija-ni ȧera frici di bătai, ci nu
ȧerañ kișcati di bătai di-acasi. Și ȧeti-așă añ rămas
35 pi-ntuneric!...

(4.VII.1969), Colăcu-Póduri — Vasilca
Nihaláki, 79.

CMLXIII — CMLXIV

— Nioriți, lai, bucălai,
Di trii zili-ncăși
Gura nu ni-ț măi tași;

- Nu știu: apa nu-ț plăși?
Nu știu: apa or nu-ț plăși?(II)
5 Sau ȧarba nu-i bun?
— Stăpini, stăpini,
ȧarba-i bun,
Apa-i bun;
Și doj șjobănej
Da siñ doj șjobănej (II)
10 Ni s-a grăit si ti omqari
Pintru ci aș oș multi și curnúti,
Ci aș oș multi și curnúti. (II)
— Nioriți, níoriți,
Cu lina lăitj,
Di ȧeș(tj) năzdrăvaní: (II)
15 Cum aș auzit?
I-am auzit c-ari...
Stăj, stăj, ci ghini-așă:
— Nioriți, níqari,
Di si vor si mă omqari?
20 — Pintru că dumnetă...
Nu, ghini álféju:
— Stăpini, stăpini,
Pintru ci aș oș multi,
Pintru ci aș oș prja multi, (II)
Míndri și curnúti.
25 — Nioriți, níqari lai,
Daci ij di m-or omori,
Ii di m-or omori, (II)
Si mă-ncropapi-n dosu stini,
În struñga oilor,
30 Îñ zjocu néilor.
Oili cin' or zghera,
Pi mini m-or bucura;
Și nei cin' s-or zjuca,
Pi mini m-or căuta...
35 Așă-a-a, asta-i! Aista-i cintic dim bătrinj,
sărași! Tata lu tata neș il cînta. L-a kemat
Ion Lejci. Și diñ fluir il cînta. Măi cînta auniori
și diñ gurí; da diñ fluir il cînta... ȧoti, li știu
și li-añ cîntat pini-ncăși. Li-añ dipriñs di cin'
40 ȧerañ nici. Stañ cu tata-moșu, și jel cînta:
— Si cintic cînt mata, tati-moșuli?
— Si, Niorița.
Așă, plecăm urekja, colu, la fluir, ci ȧera frumos.
— Tari-i frumos, teti-moșuli!

- 45 — Și, -așa-î cî-î frumos? Ț-î drag?
 — N-î drag, teti-moșuli...
 Ș-ascultam pîn-adornîiam... Ghersu-l știu
 oļjaci.

(7.VII.1969), Colăcu — Sânda Dănilă, 82.

CMLXV

- Niorîți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ñcoași
 Gurița nu-s măi tași;
 5 Nu știu: iarba nu-s plași?
 Sau apa nu-s plași?
 — Iarba-m' plași,
 Apa-m' plași;
 Da am auzît
 10 Cî s-a sfătuit
 Ca sî ti omqari
 Și sî ti-ñgroapi-n dosu stîni,
 Uni zac cîni...

- 15 Cînta uniia piñ armati. Da baba mîa știia
 ghini *Niorîța*. Cîm' pîașa, ia cînta *Niorîța*. Ia
 o stîia avan *Niorîța*: o cînta. Ieu nu știu ghersu.
 Vorbîlî-ajestîia di la babî lî-añ dipriñs oļjac-așa.
 Ia cînta cu glas. Ia avîia glas: cînta frumos. Și
 știia cîntîsi măi multi.

(4.VII.1969), Colăcu-Pôdnri — Stôjca
 Amălini (Nistor), 83

CMLXVI

- Niorîți lai,
 Di trii zili-ñcoași
 Gurița nu-ț măi tași.
 Nu știu: iarba nu-ț plași?
 5 Or apa nu-î bunî?
 — Apa-î bunî,
 Iarba-m' plași,
 Nâravu tău nu-m' plași...
 S-a sfătuit sî ti omqari
 10 Și sî ti-ñgroapi
 În struñga di oļ,

Și-ñ zîocu di ñei...
 La cap si-î pui
 Braz și păltinaș...
 15 Pî-uñ Kîșîor di plai,
 Pî-o guri di raj...

- Așela-î cu șîobănașu. Da io o spuî pi sârîti...
 Cum o știu? Aleu, da ierañ cu vașîli; ș-o cînta
 băjeți. Da acum a murit toț! A murit și mama
 20 lor... bunîși și răzbunîși... di unî-am auzît-o
 ieu... Da di bun-, așa, diñ guri-s bunî, da ra
 di mési... Li spuî cîntîsîli. Parc-añ sî mă duc
 cu ieli?...

(7.VII.1969), Colăcu — Paraskîva Pîntîja,
 86.

CMLXVII

Am obză(și) și șăsi di anî, așa mă țîi io...
Niorîța asta am auzît-o nu di la mini: di la bă-
 trîni. O știu di la bătrîni:

- Niorîți lai,
 5 Di si zgheri și zî, și noapti?
 Ori iarba nu-s plași?
 Or apa nu-s plași?
 Și oaja î-a spus șîobanului:
 — Cuñ sî beu și sî mîniñc:
 10 C-am auzi(t) cî vrîia sî ti omqari tovariși,
 Și sî ti-ñgroapi din dosu stîni...

Așa am auzît. Io nu știu, cî n-am împlîni'
 suta pîn-acu...

- Uni latrî cîni...
 15 Atîta știu! Stăi, stăi, cî măi ghini șeva:
 — Di m-a omorî,
 Si-m' punit flujeraș la cap...
 Flujerașîli... și sî cînti búsimîli...

- 20 Întîi l-am auzi' di la bătrîni; di la tata, di
 la mama: di la Mărija și Ion Pîntîja. A muri'
 dimult! Pî măi sîn' di șîia acu?...

Iî ñî-a spus *Niorîța*. Iî o cînta cu ghers.
 Unkeșu și dim búsim cînta. *Niorîța* și diñ fluir
 o cînta... Iî-așa zîșîa: „*Niorîța*“.

(5.VII.1969), Colăcu — Mărija Vasîlăki,
 86.

Întreghi di *Niorița*? O cintam, bré, cin' umblam cu oili. Da acu am uțat-o; s-a stricat idiili meli! Si-nșerc:

– Nioriți lai,

Lai, bucălai, (II)

5 Di trii zili gura nu-ț Di trii zili gurița nu-ț
măi tași. măi tași. (II)

Nu știu: iarba nu-ț plași, sau apa?

– Iarba-m' plași,

Apa-m' plași;

Am auzit

Da am auzit

Di trii zili-nșercasi (II)

10 Ci tovariși tăi
Ar(i) si ti omșari:

Unu-i moldovjan,

Altu-i...

Nu măi știu pi șellant...

15 – Nioriți lai,

Daci mă omșari,

Si mă-nșropăț

În dosu stini...

Ș-asei doș păltinăș

Ambele versuri evazive in

20 Cari scirții di vint... versiunea II:

Nu-ș(tiu) cum a spus iel;

Cin' vintu vor (sic!) bati,

Păltinășu vor scirții di

vint... (II)

Oili vor zghera,

Cini vor urla...

Añ spus-o cum añ spus-o, d-ap-aișja añ kerdut-o: măi ıesti, nu măi ıesti?...

25 Pi la dijal o cintam, pi la oi, cin' umblam cu oili. Înı jera inima tiniri, buni. Da acu, dižiaba!

Am păzit citi-o suti, doui, peste doui suti di oi auniori. Carti nu știu di loc. Io, cin' m-a lua(t) la război, l-am blăștăma(t) pi tetja, săracu, ci

30 nu m-a da' la carti.

Añ cinta(t) diñ fluir, da nu putiañ ghini-așa. *Niorița* mă trudiăñ s-o cint diñ fluir, da nu putjam: nu umbla dežitilı... Cinti unija: numa pin-audi, l deprindi,... Apii măi cinta *Șiriagu*

35 *oilor*...

Cu oili-añ fos' la munti, la Valja-njagri, Fruntja-mari – așa si kjami. Añ fos' cañ șăpspsi, opspși anı șjoban. Si-ț spuı cınticu „cu cucu“:

Cinti cucu si mă ducu

40 Iar mjerlița si mă-ntorcu

Și puı cătunuluı focu...

Cinti cucu-n Dımbovița

Si i si moai gurita...

Lı-am uțat, bati-li norocu di cintiși!...

(6.VII.1969), Colăcu – Neculaı Žina, 88.

CMLXX – CMLXXI

Añ fos' și șjoban, și bașiu. Măi mul(t) cu asta m-am ocupat; nu m-añ lua(t) di alta. Añ fos' și la Valja-Sări vo trii anı bașiu, la rin(d); la Kitiriș¹ vuñ an; și di-acolu-an fos(t) iñ sat.

5 Șiluam jeu, jera bun făcut.

Cu șjobanii, cu bășii, am pisti douizăș di anı.

Acu *Niorița*: cinta țigani pi la nunt. Mă-n-timplañ și lo acolu poati citiodati. Ș-apăi atita am auzit, atita o lăsam!...

10 Noı ni găsam citi șinșı-șăsi (ni cunoștjam!) di pim Birsăști, di pim Valja-Sări; și bjam citi-uñ păhar di ghin, mıncañ citi șeva; ci ghinu nu si bja făr' si miniñși: cu stomacu gol merzi, 15 merzi; da... si viri-ntri oki ghinu... si sui digrabi! Da așa toati noaptia: jeı un păhar, miniñși, și merzi!...

Di la jeı-am auzit-o *Niorița*; nu di la băjeț, sau di la sini știı sini. La stini n-am auzit-o, ci oili nu 20 si văita atuñși ca acu... İeti cum o știu:

– Nioriți lai, bucălai,

Di trii zili gura nu-ț măi tași,

Iarba nu-ț măi plași...

Nu măi știu!...

25 B. A. – Nii iarba-m' plași;

Da am auzit

Ci s-a sfătuit

Ca si ti omșari...

La apus di șğari... (BII)

¹ Formă metatezată de la topicul *Tikiriș*.

- 30 A. Asta am auzit...
 Și si ti-ñgrqapi
 În tirla oilor,
 În zjocu ñeilor.
 — Di m-a omori,
 35 Si mã-ñgrqapi
 În tirla oilor,
 În zjocu ñeilor...
 Și si-m' pui la cap:
 Fluieraș di fag,
 40 Si-ñ cinti cu drag;
 Fluieraș di os... (BII)
 (AII) Si-ñ cinti cu folos...
 Fluieraș di socu
 Si-ñ cinti cu focu... (BII)
 45 (AII) Oili s-o strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi...
 Cu lacrimî di sîñzi...
 Dac-ăj întilni
 O babî-ndrugîñ',
 50 Din guri-ntrebin'
 Di-uñ șjobănel:
 „Șinî-a vâzit uñ șjobănel
 Tras printr-un inel?
 Okîșori luî;
 55 Mura cimpuluî... (BII)
 (AII) Oki luî;
 Mura cimpuluî...
 Nî-aduc aminti diñ jeli-așa... Măi ghini
 știi baba, c-a auzît di la mini...
 60 Cî la nunta mîa
 Nî-a cîzit o stîa...
 Nu măi știu de-îșî...
 Șqarili și luna
 Nî-a ținu(t) cununa...

(5.VII.1969), Colăcu (punctul toponimic
 „Îm poñî”) — A. Iriñia Bercușî, 89.
 B. Catrîna Bercușî, 72.

C ó z a

CMLXXII, 1

— Nioriți lai, bucălai...

Cf. cu textele accesorii MCCXCIV — MCCXCV.

- Pi-un kișor di plai,
 Pi-o gurî di raj,
 Triî șjobănei,
 5 Triî turmi di oi...
 — Di triî zili-ñcqași,
 Nioriți lai,
 Gura nu-ț măi tași;
 Nu știu: ieș' bolnăvîoari?
 10 Vâz cî apa nu-ț plași,
 Iarba nu-ț plași...
 Di triî zili-ñcqași
 Gura nu-ț măi tași;
 Ieș' bolnăvîoari?
 15 — Nu sim' bolnăvîoari;
 Da a vorghit si ñi ti omqari
 Șel vrăñșjan.
 Cu șel uñgurîan...
 Si-l omqari pi șel moldovîan...
 20 Ca si ti omqari
 La apus di șqari.
 — Mioriți lai,
 Ieș' qai năzdrăvani!
 Si-î spuî:
 25 Daci m-a omori,
 Si mã-ñgrqapi-ñ struñga oilor,
 În zocu ñeilor.
 Si-m' pui fluieraș di fagu la capu,
 Si-ñ cinti cu dragu;
 30 Și la inimî si-m' pui fluieraș di osu,
 Si-ñ cinti dușosû;
 Și la pișioari:
 Fluieraș di sócru...
 Acu am uțtat cin' si-î măi cinti-acolu...
 35 Oiți, lăiti,
 Di te-î întilni cu mama mîa,
 Si nu-i spuî cî m-a omorit...
 Si-î spuî cî m-am iñsurat
 C-o fati di craiu;
 40 La nunta mîa
 Nî-a cîzut o stîa;
 Și ca... naș
 Am avu' pältinaș;
 Și nuntaș: braz ...
 45 Nu măi țîi minti: atita știu. Trebuîa si măi spuî:
 Măicuța mîa

Cu briu di linî,
C-uñ cair di linî...

50 Adi-ca vinit torcîn' mă-sa. Trebuia s-o spui
înainti asta.

Di cîn' ȳeram copkîli l-am auzît ! ȳera la fraȳi
nîi: pázam oili ; ș-o cînta' *Nioriȳa* cu oili.

55 Cîntam la djal și duminica; noȳ pi-acolu
fășjam sərbări ! Și la Pașȳi vinjam acasi: ni didjam
în scriñsim. Ni orînduȳa tetȳa cari si vinim di la
odai. Tetȳa păza oili di Pașȳi. Nî-aduc aminti:
stîȳiam împreȳururu lu tetia cîn' ni fășja okîñsili.
ȳȳucam împreȳur, cî-m' părȳa ghini cî-nî fășja
60 okîñșî frumoașî; da crușîti cu coaȳi di arin și di
mestiȳacîn. Mă-ñcălȳañ cu ȳeli, și mă dușȳañ la
horî. Dî-acolȳa nu măȳ vidȳañ hora-ñ okî: la oi,
la djal ! Păzañ ñei, vașili. Acolu mă lam și mă
keptanam: la djal!...

65 Bărbatî-ñȳu-ȳi mort. ȳel cînta' *Nioriȳa*; nu șȳiu
di une-h'i șȳiut-o. Lu bărbatî-ñȳu-ȳi cînta unu diñ
fluir, și ȳel ȳȳuca siñgur. Da ca ȳel nu ȳȳuca altu-ñ
Cóza.

ȳ-a cînta' și lăutarȳi lu bărbatî-ñȳu: măȳ
ȳera di vorghit si nu-ȳ cînti lui? ȳi cînta, și
70 ȳel ȳȳuca: „di tări“, „corăghêști“. Și ȳo añ ȳȳucat,
cîn' ierañ tinîri, „di tari“. Añ ȳȳuca' și „munte-
nești“, „păltinești“, „ȳȳumătati di briu“: așȳa li
zișȳa. An ȳȳuca' și „alunelu“.

ȳera uñ viorist: „ȳȳoru lui Radu“-ȳ zișȳa
75 lumȳa; diñ Cóa. ȳera rumîn diñ Cóa; și fășja
okîñșî ȳȳor. Fășja și viȳari, cum a h'i făcut-o
ȳel ! Fășja okîñșî di ñinuni ! Cîn' ȳi cînta diñ lăuti,
omu ñeu cînta diñ gurî:

Haȳ cu toȳi, măȳ băȳeȳ,

80 ȳ-auz una, ș-uñ vătui,
Și dă-ȳ bortî, bati cui!...

Dî-acolu ȳȳoru cînta așȳa:

Plîng, pi mîndra n-o auz...

Si mă duc la ȳa, nu poșȳu si străbat,

85 Cî-ȳ ferȳasta astupatî,
Și ușȳ-ñcuiatî!...

(24.XII.1967), Cóa — Măriȳa Burdúșȳa,
63.

— Nioriȳa lai,
ȳai, bucăȳai,
Di triȳ zili-ñcoașî
Gura nu-ȳ măȳ tașî;

5 Apa nu-ȳ plășî,
Orî ȳarba nu-ȳ buni?

Aista-ȳ șȳobanu cari vorghȳa cu ñȳoara.
Da dacî tu ȳeș' năzdrăvani,
Si-ñȳ spui cu-adivărat.

10 — Stăpîni, stăpîni,
ȳi s-a vorghit ca si ti omȳari...“
Pi-um piȳor di plăȳ,
Pi-o gurî di raj
Vin triȳ turmi di oi,

15 Cu triȳ șȳobăneȳ:
Unu-ȳ vrăñșȳan;
Unu, moldovȳan
Și unu-ȳ uñgurȳan...
— Așel uñgurȳan

20 Și cu șel moldovȳan
Mi s-a vorbitȳ
Si mi ti omȳari...

Așela moldovȳan și cu șel uñgurȳan si-l omȳari
pe șel vrăñșȳan...

25 Cî aȳ oi măȳ multi,
Mindri și curnúti,
Și cîni măȳ bărbatȳ,
Și cai ñvăȳatȳ.
— Mioriȳi lai,

30 Lai, bucăȳai,
Dacî mȳ-eș(ti) năzdrăvani, / Di ȳeș' năzdrăvani, (II)
Si li spui-așȳa:
Si nu mă-ñgroȳapi-n dosu stini,
Uni zașî cini;

35 Si-mă-ñgroȳapi-ñ struñga oilor,
ȳñ ȳȳocu (ȳocu) meilor.
Si-m' pui la cap:
Fluȳeraș di fagu,
Si-ñ cînti cu dragu;

40 Si-ñȳ pui la briu:
Fluȳeraș di sócru,
Si-ñȳ cînti cu focu:

Și la pițoari:
 Fluieraș di osu,
 45 Si-ñ cinti dujosu.
 Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di mi-eș' năzdrăvani;
 Di te-î duși la cimp la păscutu,
 50 Și te-î intilni
 C-o măicuți bătrini,
 Cu briu di lini,
 Și mi ti-a-ntreba, ci:
 „Uni-î fișjorașu neș?”
 55 Si nu-î spuî-ădivăratu:
 Ci m-a omori', m-a-ñgropatu;
 Si-î spuî ci m-am însuratu
 C-o mindri crăiasî,
 La lumi mirjasî.
 60 Adică: mirjasî pi alti lumi... Da si-î spuî-
 așa mă-si ca s-o îa cu gura. Adică: mă-sa-l
 căta, și nu didja di îel; da îel murisi! Daci îel
 a fost im pămînt, sāracu: nîrjasa jera diñ air...
 Netăli nu-nțalezi? S-o îa cu gura pi mă-sa; ci
 65 mă-sa-l căta, -l plînzîa; da îel si-ñsurasi cu
 moartia: asejia jera nîrjasa lui...
 Brazî, păltinași
 Mî-a fos' nîjia nuntași;
 Păsîrli nîstrij
 70 Niști păsîrî dim păduri...
 Nî-a fos' nîjia făcliî...
 Daci îel a fos' im păduri, sāracu, cin' l-a omorit!...
 Și la nunta mja
 Mî-a căzut o stja...
 75 Acu-ntrjabi îar mă-sa pi niqari:
 — Nioriți birsanî,
 Di ni-eș'(ti) năzdrăvani;
 Di trij zili-ñçoasi
 Umblu pi cimp plîngîn',
 80 Și caut fișjorașu.
 Di jeș' năzdrăvani,
 Si-ñ spuî-ădivăratu:
 Fișjorașu neș:
 85 Nal' și supțîrel,
 Tras pintr-uñ incl;
 Fețișjora lui;
 Spuma laptiluj;

Okîșori lui:
 90 Mura cîmpuluj;
 Mustășjioara lui;
 Spicu griuluj;
 Perișoru lui;
 Pana corbuluj...
 95 Asta-î! A măi h'i, n-a măi h'i, nu știu...
 H'i c-oî h'i măi kerdut, h'ii c-oî h'i-ădăugatu,
 nu măi știu cum a h'i...
 În școali n-am învăța' di loc, c-așa jera atuñsî.
 A plătit părinți școala: plăția la-ñvătătorî, și
 100 nu ti măi lua la școali. Trebuja si păzăș' vașili,
 oili. Auzăñ ci î-a dat învătătorîuluj — auzam
 pi-aldi mama, măi înçoasi — ci î-a dat o qali
 di unt (citi kilogramî-or h'i fost): o qali cu douî
 țoarti; și niști caș sārăț; nu măi știu ciț. Îel
 110 m-a șters di pi catalóg, și gata! Añ fos' ștjarsî,
 și n-am măi fos' pi lumja asta!... Didja uniia
 neș, didja oî. Si nu didja, di rămînja copkii
 proști!...
 Niorița-î priñsî diñ voșja poporului. Am
 115 priñs-o diñ urekî-așa: di pi la feti. L-oî h'i-ăuzit
 și di pi la flăcăi; sîni știi? Măi cînta pi timpurî
 și vioriști cîntiși vekî, cu haîdușî, pi la nunț, pi
 la petresîrî; și Mioriți, și di haîdușii. Niorița
 jera cîntic di șjobanî: uñ cîntic șjobănesc. Dum-
 120 netá nu vez ci spunî-acolu di trij șjobanî?
 Îl cînta lumja țoati: cari-l știia, cari-l putja
 cînta, și-î plășja si-l cînti. Ci dor nu cînti țoati
 lumja; da țoati lumja pçati s-asculti. Țoati
 lumja cînti, da... nu si potrighești! Li, li, li, li,
 125 pi djal, pi vali, toț copkii cînti; da nu si potri-
 ghesc toț la cîntic!... Fiicari cu gústu lui: altu
 măi frumos, altu măi așa, altu măi așa...
 Înăinti si-ñvăța la zîoc unu diñ altu: pi djal,
 pi cimp, cu vașili, cu oili.

(24.XII.1967), Cóza — Catrina Burdúșa,
65.

CMLXXIV ²¹

— Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Cu lina țigai,
 Di trij zili-ñçoaci

- 5 Gurița nu-ț taçi,
 Apa nu-ț mai plăci,
 Țarba di pi cîmp,
 Apa diñ uluc,
 Dar un lup si ti minînçi!
- 10 — Tași, stăpini, nu mai zîce
 Un lup si mă minînche:
 S-a vorbit muntianu
 Și cu moldovianu
 Si ti omqari
- 15 Și si ti-ñgroapi-n dosu stini,
 Uni zac vara cini.
 — Mioriți lai, bucălai,
 Di-aț vidja ci mă omqari
 Și mă-ñgroapi-n dosu stini
- 20 Uni zac vara cini,
 Si mă' luat
 Și si mă dizgropaț:
 Voi si mă-ñgropaț
 În struñgulița oilor,
- 25 În zjocu ñeilor;
 Și si-m' punit: buçjumaș la cap,
 Fluieraș la briu;
 Vintu mi-a bati,
 Buçjumu mi-a raği,
- 30 Fluieraș mi-a zîce,
 Oili s-or strînge,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu lacrămi di siñzi.
 Nioriți lai,
- 35 Lai, bucălai,
 De-ț vidja vo babi albi
 Pi piçjor mergînu,
 Dim minî-ndrugînu,
 Diñ guri-ntrebînu:
- 40 „Niorița lai,
 Cu lina țigai,
 N-aț văzutu, n-aț auzitu
 Di-un fiuleț a meu?”
 — Ba l-añ văzutu,
- 45 Și l-añ cunoscutu,
 Ci pini jeri ni-a păscutu;

Și l-a omoritu
 Muntianu și cu moldovianu.

(24.XII.1967), Cîza — Toádir Bosijóc
 Prícop, 65.

CMLXXV¹

- Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ñçoaci
 Gurița nu-ț mai taçi,
- 5 Apa nu-ț mai plăci;
 Apa diñ uluc,
 Țarba di pi cîmp,
 Dar un lup si ti minînçi!
 — Tași, stăpini, nu mai zîce
- 10 Un lup si mă minînche;
 Ci țarba nu-m' mai plăci,
 Țarba di pi cîmpu,
 Apa diñ ulucu:
 S-a vorbit muntianu
- 15 Și cu moldovianu,
 Si ti omqari...
 Pi țel vrăncjan: si omqari pi țel vrăncjan...
- Și si ti-ñgroapi-n dosu stini,
 Uni zac vara cini.
- 20 — Mioriți lai, bucălai,
 Cu lina țigai,
 Dac-aț vidja ci mă omqari,
 Și mă-ñgroapi-n dosu stini,
 Uni zac vara cini,
- 25 Voi si mă luat
 Și si mă dizgropaț:
 Voi si mă-ñgropaț
 În struñgulița oilor,
 În zjocu ñeilor.
- 30 Și si-m' punit: buçjumaș la capu,
 Fluieraș la briu;
 Vintu mi-a bati,
 Buçjumu mi-a raği,
 Fluieraș mi-a zîce,

¹ Text cules la o oră și jumătate după CMLXXIV.

35 Oile s-or stringe,
Pi mini m-or plînzî
Cu lacrămî di sînzî.
Oilî-a plecatu. O babî bătrîni s-a-ntilnitu...

40 Lai, bucălai,
De-ț vidja vo babî bătrîni
Pi piçior mergînu,
Dim mîni-ndrugînu,
Din guri-ntrebînu;

45 „Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Cu lina țigai,
N-aț văzutu, n-aț auzitu
Dî-uñ fiuleț a neșu?

50 — Ba știu, cî pîn-acu nî-a păzîtu:
L-a omorîtu muntîanu și cu moldovîanu.

Nu măi jesti dî-acu: atîta-l știu ieșu. Aista
nu-î diñ carti: l-am auzî' și jo pi tata neșu, dim
bătrîni. În tinerețili lu-î-a fos' om mușșitor, n-a
55 fos' șjaban. Nu știia diñ fluir, da cînta diñ gurî.

Niorița o cînta așa cum am cîntat-o ieșu.
Știța pi la odai, și cînta și jel. Mama nu cînta
Niorița. Ieșu atîta: di la tata neșu am învâțat-o.
O cîntam pi la djal... Nu cînt diñ fluir, și nișî
60 diñ caval; nî-a fos' drag, da n-am putut învâța...

Am auzî-o ș-acasî, și pi la djal. Pi la șăzătorî?
N-am auzî-o.

(24.XII.1967). Același.

CMLXXVI₂₂

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncșasi
Gura nu-ț măi tasi;
5 Orî iarba nu-ț plasi,
Orî-apa diñ ulucu,
Orî tărița dim burdúfu?
— Ba-m' plasi, stăpini, m' plasi;
Dar am auzîtu
10 Că mi s-a vorbitu,
Mi s-a sfătuitu

Bașul uñgurjan
Și cu șel vrănșjan
Ca si mi-l omșari (sic!)

15 La apus di șari,
Cî aș oș măi multi,
Multi și curnúti,
Și caș învâțat,
Și cîni măi bărbaț.

20 — Dar tu, miorița,
Cu lina plăvița,
Și dî-ar fi si morișu
Îñ cîmp di mohoru,
Tu să nu mă-ñgrokî

25 Colu-n dosu stîni
Undi zași cîni;
Tu aș si mă-ñgrokî
Îñ struñga oilor,
Îñ žjocu neilor.

30 Și să-m' puș la cap:
Flușeraș di fagu,
Mul' zîși cu dragu;
Flușeraș di osu,
Mul' zîși duiosu;

35 Flușeraș di sócru,
Mul' zîși cu focu.
Da tu, mioriți,
Cu lina plăviți,
Tu, di nc-î vidja

40 O babî bătrîni,
Cu briu di lini,
Tu si-î spuș-așa:
Căci m-am însurat
Pi-um piçior di plai,

45 Pi-o gurî di raj,
C-o fatî di crai;
Și la nunta mîa
Mî-a căzut o stîa;
Braz și păltinaș

50 I-am avu' nuntaș;
Și priot: munț mari;
Pasîri: lăutarî.

(24.XII.1967), Cîza — Cucșana Ursu, 65.

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
5 Ori jarba dipi cîmp nu-ț plași,
Ori tărița dim burdúfu,
Ori-apa diñ ulucu?
— Ba-m' plași, stăpini,-m' plași;
Dar am auzitu
10 Ci mi s-a vorbitu
Bașiul uñgurjanu
Și cu șel vrănčjanu
Ca si mi-l (ñi-l) omșari (*sic!*)
La apus di șari,
15 Ci ai oi măi multi,
Multi și curnúti,
Și caș iñvățaț,
Și cini măi bărbaț.
— Da tu, mioriți,
20 Cu lina plăviți,
Și di-ar fi si morju
În cîmp di mohoru,
Tu să nu mă-ñgrokî
Colu-n dosu stîni,
25 Uni zași cini;
Tu aș si mă-ñgrokî
În struñga oilor,
În ziocu ñeilor.
Și să-m' puș la cap:
30 Flușeraș di fagu,
Mul' ziși cu dragu;
Flușeraș di osu,
Mul' ziși dușosu;
Flușeraș di sócru,
35 Mul' ziși cu focu.
Da tu, mioriți,
Cu lina plăviți,
Tu, di ñe-ș vidja
O babi bătrini,
40 Cu briu di lini,
Din drugî-ndrugîn',
Din guri-ntrebîn',

¹ Text cules la 20' după CMLXXVI.

- Tu si-ș spuș-aș:
Căci m-am iñsurat
45 Pi-um picșor di plaș,
Pi-o guri di raș,
C-o fati di craș;
Și la nunta mja
Mi-a căzut o stja;
50 Braz și paltinaș
I-am avu' nuntaș;
Și priot: muntș mari;
Pășiri: lăutari.

(24.XII.1967). Acecași.

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
5 Ori jarba dipi cîmp nu-ț plași,
Ori tărița dim burdúfu,
Ori apa diñ ulucu?
— Ba-m' plași, stăpini,-m' plași;
Da am auzitu
10 Ci mi (ñi) s-a vorb(ș)itu
Bașiul uñgurjanu
Și cu șel vrănčjanu
Ca si ti omșari
La apus di șari,
15 Ci aș oi măi multi,
Multi și curnúti,
Și caș iñvățaț,
Și cini măi bărbaț.
— Da tu, mioriți,
20 Cu lina plăviți,
Și di-ar fi si morju
În cîmp di mohoru,
Tu să nu mă-ñgrokî
Colu-n dosu stîni,
25 Uni zași cini;
Tu aș si mă-ñgrokî
În struñga oilor,

¹ Text cules la un interval egal de timp după CMLXXVII.

În ȝiocu neilor.

Și să-m' pui la cap:

30 Fluieraș di fagu,

Mul' zîsi cu dragu;

Fluieraș di osu,

Mul' zîsi dujosu;

Fluieraș di sócru,

35 Mul' zîsi cu focu.

Da tu, mioriți,

Cu lina plăviți,

Tu, di ne-ȝ vidja

O babi bătrîni,

40 Cu briu di lini,

Din drugi-ndrugîn',

Diñ guri-ntrebîn':

„N-aț văzut un șjobănaș

Nant și supțirelu,

45 Tras într-un inelu?

Fetișoara lui;

Spuma laptelui;

Mustășoara lui;

SKicu griului;

50 Okişori lui;

Mura cimpului“...

Tu si-ȝ spui-așa:

Căci m-am înșurat

Pi-um piçior di plaj,

55 Pi-o guri di raj

C-o fati di crai;

Și la nunta mja

Mi-a căzut o stja;

Braz și paltinaș

60 I-am avu' nuntaș;

Și priot: munt mari;

Pășiri: lăutarȝ.

Ș-atita-ȝ tot! Am învăta' doui clasi; ș-a triiȝia clas-a dat pi frati-niȝ. C-atuñși-așa ȝera: scoteȝ

65 Am avut-o-n carti *Niorita*: aň șetit-o. Da măi mult am învățat-o, așa, di la uñkeș Costantin Tuduráki. Ghersu-l știȝ to' di la ȝel; ci daci ȝel, sáracu, cinta și diñ fluir, și diñ guri! Ci l-a avu' tata la cirlani, uñkeșu-așela, vo patru anȝ.

70 L-am auzi' di la ȝel ghersu-aista.

Tata, sáracu, nu cinta; ȝel muñșia la butuși: ȝi pocnja mațili!

75 Iȝ zisjañ lu uñkeș Costantin: „ȝe, măi spuni-o dati, măi moș Costantini!”

Bătrini-o cinta nu numa la stini; cinta cin' ȝi vinja lui: la citi-o petreșiri, la citi-un lăsa'-di-săc; pi la han, cin' si dușia: il punja oamini di cinta pi la tetja-moșu. Cinta și pi la șázatori; 80 pi-acolu nu si măi spuni! ȝel cinta, sáracu, și „șirjagu“: cum a kerdut oili, cum li-a găsit.

(24.XII.1967), Aceeași.

CMLXXIX¹ 23

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Di triȝ zili-ncoaçi

Gurița nu-s taçi;

5 Nu știȝ: ȝarba nu-ț plăci,

Or apa nu-ț plăci?

Or ȝeș' bolnăviori,

Or ȝeș' năzdrăvani?

— ȝarba-m' plăci,

10 Apa-m' plăci;

ȝar is tristișoari

Ci triȝ çjobănaș

Mi s-au sfătuit

Si mi ti omori

15 La apus di șori:

Unu-ȝ çel vrăncjan,

Unu moldovan

Și unu-ȝ uñguriȝan...

— Mioriți lai,

20 Di ȝeș' năzdrăvani,

Să-ȝ spui să nu mă-ñgroapi

În dosu stini

La un loc cu cini;

Si mă îngroapi

25 În struñga oilor,

În ȝocu berbeçilor.

Si-m' pui la cap:

Fluieraș di fagu,

Să-ñ cinti cu dragu;

- 30 Fluieraş di sócru,
Să cînti cu focu;
La picioari-um pãltinaş;
Glúga: agãţati;
Cîn' vîntu-a bati,
35 Glúga s-a scutura,
Cini se vor gudula...

Adicî, si bucurî. Şi asta-î! Pin-aiçî...

Niorîta o ştiu di cîn' m-añ trezît: o cînta şjebani la ureki. O cînta şjebani cu oili pi djal, ş-am priñs-o şî jo la ureki *Niorîta*. N-o cînta lumja la han: n-am apucat asta-ñ Cóza. Acolu cînta lãutari numa cîntisi țărăneşti, haiduşesti...

(24.X.1965), Cóza -- Ion Macové
Briñzói, 73.

CMLXXX¹

Şi si măi pot aduşi cu *Miorîta*? Şi-am cîntat atuñşî, aşa-î ş-acu. Si aî uñ cap di cãlindãriu ca si poţ ţinja minti! Un dicţionarju!... Fac ca şela: am miñcat fasoli, şî m-am trezît cu carni...

5 Şi-am vorbit înãinti cu *Miorîta*, tot aşa-î, pîn' la terminati. Di la un timp unu-o spuni cum o spuni; di-acolja s-a curmat!...

- Mioriţi lai,
Lai, lai, bucãlai,
10 Di trei zile-nçoaci
Guriţa nu-ţ taçi;
Orî apa nu-ţ plaçi,
Orî iarba nu-ţ plaçi?
— Stãpîni, stãpîni,
15 Apa-m' plaçi,
Iarba-m' plaçi;
Iar trii çjebãnaş
Çel vrãncianu,
Cu çel uñgurjanu
20 Şi cu çel moldovjanu

Is trei...

Mi s-a sfãtuit
Sã mi ti omçari

- 25 La apus di soari,
Ci aî oî măi multi,
Qakiş' şî cornúti.
— Mioriţi lai,
Lai, bucãlai,
30 Di ieş' nãzdrãvanî,
Sã-î spuî sã nu mã-ñgroapi-n
dosu stîni,
Uni zac ciñi.
De m-or omori,
35 Si mã-ñgroapi-ñ struñga oilor,
Îñ žocu meilor,
Îm bãtaja berbeçeilor.
Şi si-m' pui la cap:
Fluieraş di fagu,
40 Çe ziçi cu dragu;
Bucemãş di paltin;
La picioari-um pãltinaş
Cu gluga atîrnati;
Cin' vîntu-o bati,
45 Vîntu-a vîntura gluga,
Cini si vor gudura.

Asta-î ultima! Poati-a h'i şeva măi diparti: cari-o ştiu! Poati măi ştii çineva măi diparti çeva...

- 50 Cîntarja asta am auzît-o-ntãj pi la bãieţ.
Ni-adunam sara bãieţ — jera tirlî — şî cîntam colindu, plúgu; cîntam şî *Niorîta*, la bordei, cu toţi. Dumnetã cîntaj, cîntam şî jo dipi dumnetã. Pi urmî cîntam siñgur. Spunjam: „Ia, măi spuni,
55 măi cutari; ia, măi spuni, s-auz şî jo“...
N-am avut uñkeş, aşa, si cînti *Niorîta*. Tata jera nãcãžit: pin lumi; n-avijañ cu sini sta di vorbi. Nu cînta iel: jera vaî di mama luî! Mama: tot la félju! Lumî-amãriti...
60 Uñkeş cîntin' *Miorîta*: nu ni-aduc aminti. Am trãit cam siñgur, pi la odai, cum a fost atuñşî... Lãutari: or h'i cîntat pi la han, dracu si-î jei! Da n-am asistat aşa félju. Ieş numa dipi la bãieţ, auziri-aşa, am priñs *Niorîta*: cîn' jeram mic copil, am priñs la ureki-aşa.

(26.XII.1967). Acelaşi, 75.

¹ Text notat la doi ani dupã CMLXXXIX.

- Pi-un picior di plai,
 Pi-o guri di raj
 Iati, vin în cali,
 Se scobqari-n vale
- 5 Trei turmi di oi
 Cu trii çobânei:
 Unu-i moldovian,
 Unu-i uñguriã
 Și unu-i vrãncian.
- 10 Baçul uñguriã
 Și cu çel vrãncian
 Mãri, se vorbirã
 Și se sfãtuirã
 Ca l-apus de soare
- 15 Ca sã mi-l omoare
 Pe çel moldovan,
 Ci-i mãi ortomãn,
 Ș-ari oi mãi multe,
 Mindri și cornute,
- 20 Și cazî învãțat,
 Și cinî mãi bãrbaț.
 Iar çia miorițã
 Çu lina plãvițã,
 De trii zile-nçoaçi
- 25 Gura nu-ț (nu-i) mãi taçi...
 Iarba de pe cîmp,
 Apa diñ uluc...
- Acu o-ntriãbi stãpini-su:
 — Mioriți lai,
- 30 Lai, bucãlai,
 De trei zili-nçoaçi
 Gura nu-ț mãi taçi;
 Ori cu noi nu-ț plași,
 Ori ieș' bolnãvïoari?
- 35 — Stãpine, stãpine,
 Mija cu voi im' plãce:
 Iarba de pe cîmp,
 Și apa diñ uluc;
 Dar sã-ț spui curat:
- 40 Cãçi l-apus de soare
 Vrja si ti omqari
 Baçul uñguriã

- Și cu çel vrãncian,
 Ci aș oi mãi multi,
- 45 Mindri și cornuti,
 Și cazî învãțat,
 Și cinî mãi bãrbaț.
 — Mioriți, miqari,
 Dî-ar fi ca si mor
- 50 În cîmp de mohor,
 Sã-i spui lui vrãncianu
 Și lu uñguriãnu
 Ca si mã înqroapi
 Aisî pi aproapi:
- 55 În struñgi di oi,
 Si fiu tot cu voi.
 Și la cap sã-m' puie:
 Fluieraș di fag,
 Mul' zicî cu drag;
- 60 Fluieraș de os,
 Mul' zice dujos;
 Vintu, cin' a bati,
 Prin jeli-o strãbati,
 Oili s-or strîñze,
- 65 Pe mini m-or plîñze
 Cu lacrimi de siñze.
 Tu, miqara mja,
 Dac-ãj intilni
 O babî bãtrini,
- 70 Cu briu de lina,
 Pe cîmp alergînd,
 Pe toț întrebînd:
 „Cini mî-a zãrit,
 Cini mî-a vãzut
- 75 Dî-um mindru çïobãnel
 Tras printr-uñ inel?
 Fețișqara lui:
 Spuma laptelui:
 Okîșori lui:
- 80 Mura cîmpului;
 Perișoru lui:
 Pana corbului“...
 Tu, miqara mja,
 Sã te-nduri di ja,
- 85 Și sã-i spui curat:
 Ci m-am înșurat
 C-o fati di crai,

To' di pisti plaj.

Iar la čja măicuță

- 90 Să nu-ı spuı, drăguță,
Că la nunta mja
A căzut o stja;
C-am avu' nuntaș
Braz și pältinaș;
95 Priut și nunı marı;
Păsiri lăutari;
Păsareli mij;
Și steli făcliı.

100 Dim bătrini: di la ȝamini bătrini o știu, di la
tata, di la mama. Am măi furat diñ carti cıti-
oljacı. Cıt diñ carti, cıt di la bătrini...

Asta-ı poizii vekı, bré! İı apucături din njam
in njam! Cu toati cărtılı, da asta-ı apucati diñ
străbuni. O cınta fimeı, ȝamini. Măi cu sami
105 fimelli: s-aduna pi la clăși, pi la privégħiu; și
cınta.

İey o cin' și diñ caval, bré; o cin' s-auzi
și mama Bucureștului!" „Șiriagu“-l știu; asta
traži dim *Miorița*: cıntari măi luñgi. *Miorița*
110 nu-nsamnı cıntic di oi, șjobănesc?

(27.XII.1967), Cöza — Nedélc Látu 73.

CMLXXXII 25

Niorița? O știu oljacı:

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Di triı zili-ñcoası

5 Gurița nu-s măi tași:

Ȟar apa nu-s plași,

Ȟar ıarba nu-ț plači?

İa ıera năzdravanı, și știıa ci-ı omȝari stăpınu.
Pi sāmni ci i-a vorghit, așa mă gındesc...

10 — Ba apa-m' plači,

Și ıarba-m' plači;

Da čı-azuz pıntru dumnetá nu-m'
plači...

İa a auzi(t) dužmani luı sfātuin ca si-l omȝari:

15 S-a sfătuit

Bacıu luı uñgurıan

Cu bacıu luı vrăncıan

İı ıera tovariș in stına ačeıa...

Si mi ti omȝari

20 İa apus di ȝari.

— Mioriți, di ıeș' tu năzdravanı,

Si-ı spuı, daci mă omȝari,

Si nu mă-ñgrȝapi-n dosu stini

Uni zac vara cini;

25 Si mă-ñgrȝapi-n fața stini

Uni nu zac vara cini.

Și si-m' pui la capu:

Fluıeraș di fagu,

Si măi zicu cu dragu;

30 adica, si cınti cu dragu...

Fluıeraș di socu,

c-așa zıs și-ñ carti: „di socu“

Si-ı măi tragu cu focu.

Fluıeraș duıosu,

35 Si-ı măi zici maıca duıosu...

Trebuıa așa:

Si-m' pui la capu:

Fluıerașu di fagu...

Fluıerașu di osu,

40 Si-ı măi zicu duıosu.

Și de-ı întilni

Pi maıca mja,

Sau pi sineva,

Si-ı spuı

45 Ci m-am inșurat

Colıa, pisti plaj,

C-o fatı di craı.

Și la nunta mja

A căzut o stja...

50 Nu măi știu...

Cin' a plecat

O babı bătrini...

O cınt diñ fluir, numa melodiıa; ıa ari-o
táctic-așa...

55 İerañ flăcău cin' am inñvățat-o! Cam pin
nouı suti zăși. Umblam, hoınăriam, așa, dipi feti.
N-am inñvățat-o di loc diñ carti: tatı-ñıu nu
m-a da(t) la carti: zısıa ci n-ari šini păzi vašili...

İntăı am auzit-o piñ šjobani: ıera uñ šjoban
60 Saghin Pricóki; a fos' și bașıu vo douızăș di ani.
İera uñ om așa: străžnic, sfátos, o năpastı di

om! Și vrja Țel fășia-ñ stîni. Cum îi aldi di noi,
ni zvirȚa-m prăpăstii...

65 Atuñși sî didȚa di ȡai, la stîni, o ȡcî ș-uñ
siñzecu; iera ȡca lu Cúza: ȡca bătrîniasci. Siñ-
zecu Țera pisti litrî.

70 *NioriȚa* di la Saghin Pricȡki-am învătat-o:
Țel cinta cu oili pi coclăurili ȚestȚa. Saghin Țera
vojnic: ca Panaiti Moringláv, di la *SovéȚa*, cari-a
fos hajduc. Îl știu c-añ vorghit cu Țel. Țera
h'iorós: am bătut cu Țel la criȚmî. Țel zísȚa:

— A umbla-n lumi, ti skiñghȚi, mă! Da nu-s
rău, așa, cuñ zîsi lumȚa...

(24.X.1965), Cȡza — Tȡadir Răcuș, 75.

CMLXXXIII₂₆

PȚi-um picȡor di plai,
PȚi-o gurî di raj,
ȚatȚi, vini-ñ cali
TreȚi turme de mei,

5 Cu treȚi ȡȡobănei:
Unu-Ți moldovȚian,
Unu-Ți vrăncȚian,
Și unu-Ți uñgurȚian.
Țar ȡel moldovȚian

10 ȚȚi mai hortomán :
Ari oȚi mai multi,
Mîndri și curnúti,
Cai învăȚatȚ,
Și cinȚi măȚi bărbaȚ.

15 Mări, sȚi vorbiră,
Și s-a sfătuitȚ,
BaȡȚul uñgurȚian
Și cu ȡel vrăncȚian
Ca să mi-l omȡare

20 Pe ȡel moldovȚian,
Ci-Ți mai hortomán:
Ari oȚi mai multi,
Mîndri și curnúti,
Cai învăȚatȚ,

25 Și cinȚi măȚi bărbaȚ.
Țar ȡȚa mioriȚi

Cu lina plăviȚi

De triȚi zili-ñȡȡaȡi

Gura nu-Ți mai taȡi,

30 Țarba nu-Ți mai plaȡi.

— MioriȚi, miȡari,

Ori Țeș' bolnăvioari?

— Stăpini, stăpini,

Mări, s-a vorbit

35 Și s-a sfătuit

Ca baȡȚul uñgurȚian

Și cu ȡel vrăncȚian

La apus de soare

Ca să mi Ți-omȡare...

40 — OȚi birzani,

Di Țeș' năzdrăvani,

Și dȚi-o fi sȚi mor

Priñ cȡmp de mohor,

Asta să le spuȚi...

45 Țar la cap sȚi-m' puȚi:

FluȚeraș di fag,

Mul' zȚi ci cu drag;

FluȚeraș di osu,

Mul' zȚi duiosu.

50 ȡe, fluȚeru mi-a zȚi ci,

Oili s-or stringȚi,

Pe mini m or plinȚi

Cu lacrimȚi di singȚi.

De ȡȚa nu măȚi știu cuñ sȚi măȚi spuȚi. MăȚi

55 Țesti... zȚiȚa așa... zȚi ci:

DacȚi mi-aȚ vidȚa

O babi bătrini,

Cu cair de linȚi,

Di-ntrebat întreba,

60 Din oy lăcrăma:

DȚi-um mîndru ȡȡobănel,

Tras printr-uñ inel;

Mustăȡȡoara lui:

Spicu grȚuluȚi...

65 Asta să le spuȚi:

CȚi m-am îñsurat;

Ș-am avut nuntaș

Braz și păltinaș;

PreuȚ: muntȚ mariȚ;

70 PăsȚirȚi lăutari...

De-ișja nu măi ții minti: či-o măi fi, nu țiu
 minti. Ii dimul' di-atuñșja. Am apucat-o noj din
 tinereti, cin ierañ flăcăi: o cintam cim' păzam
 oili, *Miorița* asta. Și iera uñ uñkeș bătrîn pi
 75 timpu-așela, ca cum is ieu; il kema Costantin a
 lu Andronic; da-i zisja Costantin Tuduráki*.
 Avja uñ fluir di cinta *Miorița* di s-auza siñși
 kilometri! Ieu ieram in timpu-așela băjețal mi-
 titel; și umblam cu iel cu oili. Cin' cinta din
 80 „Djalu groki“, s-auza-ñ sat! Iel măi cinta Șjocir-
 lija diñ fluir. Cinta félju di félju di cintiși: „Bog-
 dănu“, „hora lu Ghjorghj“, „corăghești-m bătăi“,
 hori, sirbi, cum iera atuñșj dim bătrinj. Nu iera
 tuñs: avja pleti. Și cin' žjuca, așa fășja pletili...
 85 săltau!

Am avut-o piñ carti *Miorița*; daci n-am fos'
 vrejníc s-o stăpinesc! An șetit-o-ñ carti. Am
 avut io cartja: iera o carti di poizij. Si lua di la
 librării. Iera a lu Vasili-Alicsăndri. Și iera-ntr-însa
 90 tot félju di poizij. An cumpărat-o di la Focșănj,
 inăinti di noui suti șajspși. An dat cañ vo suti
 di lei pi ja. S-a pjerdut cartja! Iera cit trij dești
 di groasi.

Ieu añ făcut doui clasi primári. Añ luat, la
 95 Siñketru, la iczamin, premju a doilja. Daci
 tajci-ñju nu m-a măj lăsat!...

Măi iera-ñ cartja șeja „Cinticu șjarilui cu
 luna“:

Umblj, frati, mîndru șjari,
 100 Umblj ca si si înșjari:
 Noui anj, pi noui cai
 Cari noaptja pasc in raj;
 Umblj čeru și pămintu,
 Ca săgijata și ca vintu!
 105 Dar soții nu-ș găsăști
 Ca sorj-sa Iljana:
 — 'ajde, să ne logodim,
 C-amîndoj ne potrivim:
 Și la fați, și la...
 110 Și la dalbi frumusăți.
 — Nu si pçati fraț
 Si fii cununaț!

* Vezi text CMLXXVIII.

Cati-ț tu di șeru tău,
 Io di pămintu meu...
 115 Măi iera și alti poizij: iera țçatî cartja numa
 poizij.

(24.XII.1967), Cóza — Ion Rădúți, 82.

CMLXXXIV 27

Niorița am auzit-o di la bătrini, di la șjobanj.
 Asta-i di cin' lumia asta! O cintam și piñ sat,
 cu băjeți. Măi aprçapi c-o cinta lăutari. Am
 auzit-o și pi la nunti, pi la cumetrij. Io n-añ
 5 sta(t) pi la stinj: acol-o cinta diñ fluir. Io añ
 căpătat-o așa: din auziti. Și di la băjeț añ căpă-
 tat-o: di colja, di colja... di pi la șzătorj.
 Șzătorili si fășja lunja și mercurja: s-aduna flăcăi
 pi la gospodărija fetilor; fetili s-aduna jeli pi la
 10 o fati: jeli torșja. Noj flăcăi ni žjucañ cu jeli:
 li rupjam fusili, li năcăzañ. Fășjañ hori cum ar
 h'i la sərbătorj. Nu iera lăutari: cinta numa a
 noștri diñ fluir.

La șzătorj mă dușiañ numa la Cóza. Daci
 15 ti dușej la Túlnișj, ti șjomăžja! Noj nu tresjañ
 de-ișj. Daci tresiañ sərbătoarja la Tulnișj, ni
 didja flăcăi di-acolu citi-o fati si žjucăm. Alfélju
 ti bătja. „Cuț fat-o jej la žjoc?“ „Cutari...“.

Noi, dac-añ stat in Cóza, aișj-am auzit io
 20 *Niorița*. Nișj di la Túlnișj! La șççali n-am învățat
Niorița; am învățat alșeva...

Pj-um pișjor di plai,
 Pj-o gurj di raj,
 Si cobçari-ñ vali
 25 Trij turmi di mjej:
 Unu, moldovjan;
 Unu, crajovjan;
 Unu, uñgurjan.
 S-a vorghit șel crajovjan
 30 Cu čel uñgurjan
 Si-l omçari pi šel moldovjan,
 C-ari oj măi multi,
 Măj multi și cornuti,
 Și cinj măj *bărbari*,
 35 Și cai învățat...

A fos' cini cari păza la oi: cini măi voiniși;
ii țința măi bini...

La apus di șari
S-a vorbit și ni-l omșari,
40 La apus di șari...

Și si-l înșroapi-n dosu stini...
Meorița lai mi-a auzitu
Ci ii s-a vorbitu
Si-l înșroapi-n dosu stini

45 Uni zac și cini...
Trii zili niși n-a mișcat,
Niși n-a băut,
Niși n-a păscut.
Stăpînu-a-ntrebat-o:

50 — Meoriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-nșoasi
Gura nu-s măi tași,
Apa diș uluc nu-s plași,

55 Sarja dim burduf nu-s plași,
Atușj șa burdufu di șa, di dușja sari, di
dușja cutari...

Îarba di pi cimp nu-s plași.
— Stăpîni, stăpîni,
60 Îarba di pi cimp im plăși,
Sarja dim burdufu im plăși,
Apa diș uluc im plăși...

Stăpîni, stăpîni,
Cu gura di pini,
65 La apus di șari
S-a vorhit tovrășai tăj
Ca si ti omșari;
Si ti-nșroapi-n dosu stini
Uni zac și cini.

70 — Meoriți lai,
Cu lina țigai,
Di m-o omori,
Si li spuș-ășa:
Si nu mă-nșroapi-n dosu stini

75 Uni zac și cini;
Si mă-nșroapi-n ștrușga oilor,
În șjocu meilor.
Si-m' puniș la cap:
Flușeraș di fagu,
80 Mul' zishi cu dragu;

Flușeraș di osu,
Mul' zishi dușosu;
Flușeraș di șocru,
Mul' zishi cu focu.

85 Meoriți lai,
Lai, bucălai,
De-ș vidja vo babi bătrini
Cu cairu di lini,

90 Dim mini-ndrugin',
Din oy (II — oki) lăcrămin',
Si-ș spuș-ășa:
Pi-um pișjor di plaj
S-a-nșurat.

A luat fati di craș.
95 Di cununat sini l-a cununat?...

— Stăj!...

— Sini i-a ținu' cununa?
— Șoarili și luna;
Stelili: făcliș;

100 Braz și paltinaș
Ci i-a fos' nuntaș.
— Di cununat, șin' l-a cununat?
— Sapa și lopata..."
Baba ci vinja,

105 Pi Duni(u)șja o-ntreba:
— Dunișja, api lini,
N-a da(t) vuș voșnic in tini?
Dunișja-i (II — ci) rășpundja:
— Cis voșnișja-a dat im mini,

110 (II — Io) Nu cunos(c) pi nimini."
Meorița c-auza,
Babi ci-ș spușja:
— Babi bătrini,
Cu cairu di lini,

115 Fă-ti, mașc, -o corbușșari,
Și zbșari diș crașgi-n crașgi,
Și strigi: „cronc, cronc“.
Baba cșarbi s-a făcut,
Diș crașgi-n crașgi-a zburat,

120 Și diș guri c-a strigat: „cronc, cronc“
Șjos, la trușkju faguluș,
Audi glasu fișjoruluș:
— Dă-ti, mașci, șjos,
Și cat-o fșai latuș,

125 Sî-n cupriñzi rana toatăi..."
Îa zîos s-a dat,
Foai cî i-a căutat,
Rana cî i-a astupat...

(23.X.1965), Cóna — Toádir Mariján, 86.

G á u r î

CMLXXXV 28

— Mioriți lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoási
Gurița nu-ț măi tași;
Nu știu: iarba nu-ț plași,
5 Sau apa nu-ț plași?
— Ba nu, stăpini, nu, ...
Mi s-a vorbit moldovianu
Și cu uñgurianu
Și ti omșari

10 La un apus di șoari...

— Di m-or omori,

Sî-i spuș-așa:

Sî mă-ñgrșapi

Îñ struñga cu oi,

15 Ca sî h'iu tot cu voi.

La cap sî-m' puș:

Flușeraș di fagu,

Sî va cînt voui cu dragu...

Înăinti cînta șjebani di zîuca oili-năintja lor!

20 Șî unu di osu,

Sî va cînt dușosu...

Măi jera uñ flur, cî trii jera... Șî di cîni
spuș-acolu; da am uțat, di-acu patruzăș di
ani cîñ ț-am măi spus-o. Jera și c-o babi bătrîn
25 cu brîu di linî...

Nu poșju sî spuș pi omu-așela di la cari-am
auzit întii. Io jeram flăcău; cînta unu: jel cînta
acolu, și io cîntam îñ gîndu neș. Jera um bătrîn:
meștir jera jel di cîntisi! Jera um beșiv; avja

30 vo șajzăș și șîñși-șaptizăș di ani. Dipi șî-am auzi'

¹ Vezi *Țînut. Vrancei*, I², p. 334, text XI.

Ñiorîța odati di la jel, dintr-odat-an dipriñs-o.
Cînta jel, cîntam și io-n inima mja !... Pi urm-am
striñs măi mult flăcăi, și cîntam cu toți: șîlanț
sî lua dipi mini cum cîntam io; io cîntam unu
35 sîñgur întii, și ii cînta dipi mini.

(5.XII.1967), Gáurî (Livézili) — Purșej
(Mestjacín) — Sandu Róman, 61.

CMLXXXVI 29

Pî um-pișjor di plaj,

Pî-o gurî di rai

Sî cobșari-ñ vali

Trei turmi di oi,

5 Cu trei șjebănej:

Unul, uñgurian,

Șî unul vrăncian,

Șî unul moldovian.

Dar bașjul uñgurian

10 Șî cu cel vrăncian

Mári, sî vorbirî,

Șî sî sfătuirî:

La apus di șoari

Vor sî mi-l omșari

15 Pi cel moldovian,

C-ari oi mai multi,

Mîndri și curnúti,

Șî cai îñvățat,

Șî cîni mai bărbaț.

20 Dar drăguța mioari

Di trii zili-ñcoaci

Gura nu-i mai taçi,

Iarba nu-i mai plaçi...

— Drăguța mișară,

25 Ori ieș' bolnăvioari?

Că de trei zile-ñcoaci

Gura nu-ț mai taçi.

— Drăguțele bașju,

Dă oile-ñcoaci,

30 La mîndru zăvoju,

Cî-i jardi di noj,

Șî umbri di voi.

Cîci bașjul uñgurian

- Și cu țel vrânțian
 35 Vor să te omțari
 La apus di țșari.
 — Drăguță mițară,
 Di-o fi și mă omțari,
 Tu să le spuȳ:
- 40 Și mă-îngroapi
 În dosu stîni,
 Ca si mă-aud țarșicin' cîni.
 Și-m puȳ la capu:
 Fluțeraș di fagu,
- 45 Să cînti cu dragu;
 Fluțeraș de socu,
 Să cînti cu focu;
 Fluțeraș di osu,
 Să cînti duțosu.
- 50 Vîntu, cîn' a bati,
 Piî ȳeli-a străbati,
 Oili s-or strîîze,
 Pe mini m-or plîîze
 Cu lacrim de sîîze.
- 55 Drăguță mițară,
 De-ȳ întilni cumva
 Pe măicuța mȳa:
 O babă bătrîna,
 Cu furca cu lîna,
- 60 De mini-ntrebînd:
 „Cî nu aȳ vȳzut,
 Cî n-aȳ cunoscut
 Mîndru țjobănel,
 Tras printr-oî nel?
- 65 Perișoru luj:
 Pana corbuluj;
 Okișori luj:
 Mura cîmpuluj;
 Mustășioara luj:
- 70 Spicu grîluj“...
 Tu și-ȳ spuȳ curat:
 Cî m-am îîsurat;
 Și la nunta mȳa
 A cȳzut o stȳa...
- 75 Măȳ țesti; da dacȳ uȳt, uȳt! Dacȳ ȳo nu țtiu
 carti, țoti, mă ocup cu alti țelȳa: cu trebur'li.

L-am auzi' cîntin', l-am auzi' țetin'¹, și nȳ-a
 intrat îî ureki-așȳ: az o vorbi, mîîȳ o vorbi,
 poimîîȳ-alta. Cî ȳo îs ocupatȳ cu alti socotelȳ:
 80 cu gospodȳriȳa, cu muîca, cu lucru casi, cu copkii.

(2.XII.1967), Gȳaurȳ (Livȳzili) — Mȳriȳa
 Lȳca, 68.

CMLXXXVII ₃₀

- Uî cîntic șjobănesc, vrânșenesc. Numa așȳȳ
 l-a cîntat cari l-a putu' cînta!
 — Nioriȳȳ lai,
 Lai, bucalai,
 5 Di triȳ zîli-îîcoȳci
 Gura nu-ț mȳȳ taȳi;
 Ori iarba nu-ț placȳ?
 — Cî am auzit
 Cȳ s-a sfȳtuit
 10 Ațel vrânțian
 Ș-ațel uîgurȳan
 Ca si ti omțari
 Și să te îîngroape
 Îî stina de oȳ,
 15 Să fiȳ tot cu noȳ.
 — Di m-a omori,
 Si mă îîngroapi
 Îî tîrla di oȳ,
 Să fiȳ tot cu voȳ.
 20 Si-m punetȳ la cap:
 Fluțeraș de soc,
 Si cînte cu foc;
 Fluțeraș de fag,
 Să cînte cu drag;
 25 Fluțeraș de os,
 Să cînte frumos.
 Vîntu, cîn' a bati,
 Prin ȳeli-or străbati,
 Oili s-or stringe,
 30 Pe mine m-or plîîge
 Cu lacrimȳ de sîîge.
 Dacȳ te-ȳ îîtilni

¹ Este vorba de soțul ei; vezi text. CMXCII ₃₅.

- C-o babi bătrini,
 Și ți-o-ntreba:
 35 „Nu te-î întilnit
 C-un țăbănel voinic?
 Fețișșara lui;
 Spuma laptelui;
 - Mustățjoara lui;
 40 Spicu griului;
 Okșori lui;
 Mura cimpului“...
 Și-î spuî cî m-a omorit
 Acel vrânțian,
 45 Și c-uî uîgurian;
 Și m-a îngropat
 În tîrla de oi,
 Să fiu tot cu voi.

50 Ȃsta cîntic îî felju di felju! Si-l potrivim așã
 cun trebui: nu trebui sî luăm di işi, sî trîntim
 diîncolu! Trebi-așã cum îî îel.

L-am auzît întiî di la un viorist cintin' la o
 nuntî; nu di la alșineva; îî dimul'. İeram flăcăjaș,
 așã, di șaptisprăzăși, opsprăzăși anî.

(3.XII.1967), Găurî (Livézili) — Parșei
 (Mestjãvin) — Sându Hérkja, 70.

CMLXXXVIII¹ 31

- Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di triî zili-îcșoși
 Gura nu-ț măî tași;
 5 Oriî ȓarba nu-ț plași?
 Oriî apa nu-ț plași?
 — Nii ȓarba-m' plași;
 Da gura nu-îî măî tași...
 Acu am uîtat-o... O cînta to' șjobani-năinti.

(7.XII.1967), Găurî (Livézili) — Paras-
 kiva Kérșju, 73.

¹ Motivul se întilnește adesea degradat la bătrine.

CMLXXXIX 33

- Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di triî zili-îcșoși
 Gura nu-ț măî tași;
 5 İarba nu-ț măî plași,
 Șau apa nu-ț plași?
 — Ba ȓarba-m' plași,
 Și apa-m' plași...
 Da am auzît
 10 Cî s-a sfătuit
 Triî șjobănej
 Unu diî cutari loc; unu diî cutari... Nu
 nî-aduc aminti! Aișja am uîtat cum sî ți-î spuî
 pi șjobanî.

- 15 Sî ti omșari,
 Sî ti-îgrșapi
 La izvoru mari...
 În dosu stîni,
 Uni latrî cîni...
 20 Și la capu tău sî-ț pui:
 Flușeraș di osu,
 Sî cînti dușosu;
 Flușeraș di sócu,
 Sî cînti cu focu;
 25 Flușeraș di fagu,
 Sî cînti cu dragu...

Am auzît-o dim bătrini; di la mama. Șjobani
 măî cu sam-o cînta. Da Túdura Vrăîșșoaja îo
 crez c-a cîntat întăî Niorița asta. Cî fișjori îi-a
 30 fos' șjobanî.

Și mama mîa cînta Niorița. Ni spunja, ni
 povestja: „İoti, mam,-așã, îoti-așã“, di baba
 Túdura Vrăîșșoaja. İo am îm pomélnic pi Ștefan-
 sel-Mari, la bisărici! Nu c-am fos' nîamurî; da
 35 di la bătrini știm cî îel nî-a da' munți; și sî-l
 pominim îî veșî di veșî. Șăpti munț i-a-mpărțit
 băjeților babi Vrăîșșoaja.

(2.XII.1967), Găurî (Livézili) — Mărița
 Tóma, 73.

- O știu din auziți: ba pi la unu, ba pi la altu...
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ñcoasi
 5 Gura nu-ț măi tasi...
 Coborin' pi-um plai,
 Pi-o gurî di raj,
 Pi-um picior di plai
 Si coborari-ñ vali
 10 Trii turmi di oi,
 Cu trii çjobănej...
 — Mioriți, miçari,
 Dar nu știu çî ai
 Di gura nu-ț măi tasi.
 15 — Stăpini, stăpini,
 Mi s-a vorbit tovariși
 Si mi ti omçari
 La un apus di ççari,
 Că ai oi măi multi,
 20 Mîndri și curnúti...
 — Dar tu si li spuî lor:
 Di m-or omori,
 Si mă-ñgrçapi-n dosu stîni,
 Macar si mi-aud și jo çini.
 25 Ori în struñga oilor,
 Ca si-ñ triaçi și miça di dor...
 La cap si-m' pui fluier,
 Și la picçoari bușimu;
 Fluir di os,
 30 Ci çinti frumos;
 Și fluir di fagu,
 Ci çinti cu dragu;
 Și fluir di alun,
 Ci i șel măi bun...
 35 Acuma-î înkeçeti. Șççali n-am învățat. Añ
 dipriñs-o di pim băieț: dipi la unu, dipi la altu...
 Melodiça ș-acu o știu diñ gurî. Ghersu-l știu dim
 popor, din copkilării.

(3.XII.1967), Gânri (Livézili) — Purșej
 (Mestjacin) — Tççadir Trifu, 74.

- Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 De trii zili-ñcoasi
 Gura nu-ț măi tasi,
 5 Iarba nu-ț măi plași.
 — Drăguliți bași,
 Dă-ț oili-ñcoasi
 La verdi zăvoi,
 Că-î iarbi di noi,
 10 Și umbrî de voi.
 Căș pi l-apus di ççari
 Vrîa si ti omçari
 Baçjul uñguriian,
 Și cu çel muntian...
 15 Acuma îel a fos' vrăncian...
 Ci ai oi măi multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și çaj învățat,
 Și çini măi bărbaț.
 20 — Tu să le spuî lor
 Ca si mă-ñgrçapi
 Aiși, pi aprçapi:
 În struñga di oi,
 Să fiu tot cu voi;
 25 Saș în dosu stini,
 Ca si mi-aud çini.
 Iar la cap si-m' puje:
 Fluieraș di fag,
 Mul' zice cu drag;
 30 Fluieraș de socu,
 Mul' zice cu focu;
 Fluieraș de osu,
 Mul' zise duçosu.
 Dar tu de-î vidia
 35 O babi bătrini,
 Cu briu di lini,
 Pe çimp alergînd,
 Din oki lăcrămînd,
 Din gurî zicînd:
 40 „Nu cumva-aț văzut,
 Nu cumva-aț auzit
 Di-um mîndru șjobănaș?

- Fetișoara lui;
Spuma laptilui;
45 Perişoru lui;
Pana corbului;
Mustăcjoara lui;
Spicu griului“...
Şi si-i spuî curat:
50 Ci m-am însurat
C-o mindri crăjasi
A lumi mirjasi;
Că la nunta mja
A căzut o stjia;
55 Sgarili şi luna
Mi-au ţinu' cununa;
Preuţ: munţi mari;
Pasiri: lăutari;
Păsărele: mij:
60 Şi steli: făclii.

Asta-î Mioriţa. Întăi io diñ carti-am aflat-o:
cin' ieram în şcoali, iera-ñ cărţili noastri. Am
învăţat' şiñşi clasi, la Găurî.

Învăţătorju nu ni-o didja pi strofi: ni-o didja
65 toati. Şi kjar daci n-o putja spunî-uñ copkil
toati — altu nu putia si-ñveţi s-o spui dintr-odati
toati — atuñşi il asculta aldăti: „Ei, bini; aî
învăţat-o pin-aişi, de-iaşa s-o-ñveţ măi diparti,
pin la terminări“...

70 Da am auzit *Nioriţa* şi dim bătrîni: o cînta
şi tata cin' iera măi cu kef, aşa, cîm' bja citi-
oljacî di rakju. Cin' nu bja, iera măi amărit şi
jel. Da io măi bini m-añ lua' diñ carti. Dac-o
ştijañ diñ carti, ş-o auzañ di la altu, ascultam, da
75 n-o măi învăţam.

Tata tot aşa o cînta: nu iera skimbati vorbili.
Jel cînta şi diñ fluir. Io nu poş: ni-añ lua' fluir,
da n-am putu' cînta. Da jel cînta. Măi cînta şi
alti cîntişi:

- 80 Ş-am zis: „verdi griu mărunt“,
Cin' ni-aduc aminti, plîng,
Cum ieram, ş-acu cuñ sint...
Cin' ieram în vremja mja,
Şapti feti mă iubja:
85 Şapti feti dintr-uñ sat,
Ş-o nevastî cu bărbat.
Dar acuma: nişi una,

- M-a azuñs bătrîneţă...
Nu ştiu un tîrg undeva,
90 Ca si-ñ viñz bătrîneţa,
Şi cumpîr tinereţa...

(3.XII.1967), Găurî (Livézili) — Purşei
(Mestjacin) — Neculaî Bózju, 75.

CMXCIII³⁵

- Pi-om picjor di plaj
Iată, vin în cale
Treî turmi di oj,
Cu triî çjobănei:
5 Unu-î uñgurjan,
Unu-î vrăncjan,
Şi unu, moldovjan.
Baçjul uñgurjan
Şi cu çel vrăncjan
10 Mări, si vorbiră,
Şi se sfătuiră
Că l-apus de sgar
Vria să mi-l omgari
Pe baçjul moldovjan,
15 Ci-î maj ortoman,
Ş-are oj măi multi,
Multi şi cornuti,
Şi cai învăţat,
Şi cinî măi bărbat.
20 Dar çja mioriţa
Cu lina plăviţa
De treî zile-ñçoasi
Gura nu-î măi taşi...
— Ori ieş' bolnăvioari,
25 Mioriţi, miçari?
— Drăguţule baçju,
Dă-ţ oile-ncoaçi
La verdi zăvoi,
Ci-î jarbî di noi,
30 Şi umbrî di voi.
Cişi baçjul uñgurjan
Şi cu çel vrăncjan

¹ Cf. text. CMLXXXVI.

La apus de soare
 Vrja si ti omorari.
 35 -- Mioriți, liți,
 Cu lina plăviți,
 Si-î spuî lu uñguriãnu,
 Și lu vrãñșianu
 40 Ci, di-o fi si mor
 În cimp di mohor,
 Sã mã-ñgroropi
 Aiși, pe aproropi:
 În struñga de oi,
 Sã fiu tot cu voi;
 45 În spatili stini,
 Si-mi-aud cini.
 Iar la cap si-m' puje:
 Flujerãș di fag,
 Mul' ziçi cu drag;
 50 Flujerãș di soc,
 Mul' ziçi cu foc;
 Vintu, cin' a bati,
 Prin jeli-a strãbati,
 Oili s-or strinze,
 55 Pe mini m-or plinze
 Cu lacrim' de siñze.
 Dar de-î intilni
 Mãicuța bãtrina,
 Cu furca de linã,
 60 Din oki lãcrãmind,
 De mine-ntrebind:
 „Cini mi-a vãzut,
 Cini-a cunoscut
 Mindru çjobãnel,
 65 Tras pintr-oñ inel?
 Fețișqara lui:
 Spuma laptelui;
 Okisorii lui:
 Mura cimpului;
 70 Perișoru lui:
 Pana corbului;
 Mustãșioara lui:
 Spicu griului“;
 Tu sã-î spuî curat:
 75 Cã m-am inșurat
 Pi-um piçior de rãju,
 C-o fati di craju;

Soarili și luna
 Mi-a ținu' cununa;
 80 Preuț: munți mari;
 Pãsirj: lãutarj;
 C-am avu' nuntaș
 Braz și pãltinaș;
 Pãsãreli: mij,
 85 Și steli: fãclij.
 Dar sã-î spuî-așa:
 Cã la nunta mia
 A cãzut o stjã...
 În pari c-am mãi gãsit-o și-ntr-o carti. Da-î
 90 di mult: jeram în clasa... parc-a trija primari.
 Atuñși si fãșja siñși clasi; da jera-ñvãțãmint
 atuñși! Școala am fãcut-o-ñ Gãurj, aiși.
 În carti-o avjam ca poizii. Și ni-a dat-o
 s-o-ñvãțãm pi di rost invãțãtorju. A dat-o la
 95 memorizãri s-o-ñvãțãm. Avjam vinirja memo-
 rizãrja. Ni-a dat s-o-ñvãțãm toati, dintr-odati.
 Daci n-o știjej: dã-î pediapti! Arést, bãtai la
 palmi...
 Da jera-ñ strofi, *Miorița*. Melodija o știu de
 100 la tetja-moșu. Si vez si ghers avia jel! Știu di
 la jel nu numa ghersu: și vorbi, și versuri știu
 di la uñkeș. Iaca, așa o știu *Miorița*: dim punct
 im punct!...
 Asta-î veki tari, poizija asta a *Mioriți*. Jel,
 105 uñkeș Bozju, n-o cinta luñg-așa; o cinta scurt:
 cõtiva strofi-așa.

(2. XII. 1967), Gãurj (Livézili) – Ghjorghi
 Lúca, 75.

CMXCIII₃₆

Pi-o gurî di rãj,
 Pi-om piçior di plaj,
 Iati vin in cali,
 Si coborari-ñ vali
 5 Trij turmi di mej,
 Cu trij șjobãnej:
 Unu-î moldovian,
 Unu-î uñguriãn,
 Și unu, vrãñșian.

10 Dar  el vr ncian
  i cu  el u gurian
 S-au sf tuit a a:
 Ci pi la apus di  ari
 Vrja si mi-l om ari

15 Pi  el moldovian,
 Ci ari oi m i multi,
 M ndri  i cornuti,
 Cai  nv ta ,
  i cinj m i b rba .

20 O mioriti lai
 Di trij zili- c aci
 Gura nu-  m i ta i;
 St pinu-o-ntreba
 — Mioriti lai,

25 Lai, buc lai,
  arba nu-  plasi,
 Ori je ' bolnăvjoari?
 — St pini, st pini, ba:
 Nu sim' bolnăvjoari;

30 D  oili- c aci
 La verdi zăvoi,
 Ci-  jarbi di noi,
  i umbr  di voi.
 Dar bacjil  el vr ncian

35  i cu bacjil u gurian
 Ij s-a sf tuit a a:
 Ci pi la apus di  ari
 Vrja si ti om ari.
 — Mioriti lai,

40 Di m-or omori,
 Si li spu- a a:
 Si m - ngroapi
  n stru ga oilor.,
  n zjocu neilor.

45 Fluiru si ni-l pui la cap:
 Fluir di socu,
 Cint  cu focu;
 Fluir di osu,
 Iel cint  dujosu.

50 De-  vidja vinin'
 O babi bătrini,
  i-  furci c-u  cair di lini,
 Di tj-a-ntreba:
 „N-  văzut u   jobana ?

55 Fe i oara lui:
 Ca spuma laptelui...
 Nant  i suptirel,
 Di tre i printr-u  inel;
 Ok ori lui:

60 Mur'li codrului;
 Sprin enili lui:
 Ca pana corbului"...
 — Tu si-  spu- a a:
 Ci jo m-am  nsurat

65 C-o m ndri cr jasi;
  i la nunta mja
 A căzut o stj ;
  arili  i luna
 Mj-a  inu' cununa;

70 Braz  i p ltina 
 I-am avu' nunta ...
 Oili, cin' s-or strinzi,
 Pi mini m-or plinzi
 Cu lacrimi di sinzi.

75 O  tiu di cin'  eram micu. S-a găsit scrisi- 
 c rtili școlari. Pi mini nu m-a da' la  col , ci
  eram băiet di v d ni;  -am  nv ta' carti di
 buna-voja mja, acasi.  nt i-am avut un abe e-
 d rju: l-aș cumpărat dipi la b iet  cari  sa di 
  col . Si nira b iet  ci cum? Pi ij i- nv ta- nv -
 t torju,  i to' nu putja si  etjasci! Cum po ju
  nv ta sinjur acasi? Am cumpăra'  i pi clasa a
 doua,  i pi-a trija,  i pi-a patra; numa pi-a
  in ja, nu. Într-a patra,  i *Miorita!* Atun ja
 85  era a a: intr-a patra. Nj-a fos' dragi,  -am  nv -
 tat-o. Am  nv tat-o m i cu ljljaua: strofi cu
 strofi; ci  era compusi di  strofi; im m i multi
 zili. Ij compusi-  carti di  strofi. O strofi,  itind-o
 m i multi ori, a intrat în cap.  -a a, citi-o strofi
 90 pi zi, am  nv tat-o-ntr-o s pt mini; ci m i f -
  jam  i trjabi-  cas .

Nisj buni i nu  -am apucat; ci vekimja nu
  tija carti. Io n-am auzi' pi niminja *Miorita*;
 numa di  carti. N-am auzi' cintin' aisj în Găuri.

— Nioriți lai, bucălai,
Di trei zile-ñcoacă(ș)i
Gurița nu-ț măi tași...

5 Lî-am uita'; vorbi-s multi de-iestja... Îs
măi multi; lî-am uitat. Aista-î cîntic frumos:
il cînta toț băjeți pi djal...

Tu vei muri,
Și tî-oî îngropa
În zîocu meilor,

10 Îm bătaja berbeșilor...

Ăi, d-acuma: sănătati, și la unu, și la altu!...

O știu di cîn' ȳeram mititel. Îl cînta băjeți pi
djal: cînta diñ guri. Ari gherș: cari-l poati cînta!
Îl cînta cîn' ȳera cu ghitali pi djal...

15 Aista-î-uñ cîntic: a șjobanului. L-am uitat...
Îi mul' ș-uñ an, da obzăș și unu, și doi, di ani!
Nu l-am auzi' di la bătrîni dî-a niî. Di la lăutari?
Nu știu di asta nic! Da ȳeu știyam atita: aista-î
uñ cîntic bătrîn. Îl cîntam, și-nî ȳera drag.

20 Sin' cari știu si cînti mereu: li drag si cînti.

(7.XII.1967), Găuri (Livézili) — Ivan
Tudur, 81.

(A). D-apî-î dî-atita timp di cîn' o știyam!
Atuñșja o știyam. Acu — dî-atitja cîti lî-am
îndurat — merzi pim minti-așa... Ni-a făcu'
mama dimult!...

5 — Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoași
Gurița nu-ț măi tași;
Ori ȳarba nu-ț plăși?...

10 Acuma di șî spuî ȳo: „A trecut álba piñ ham“!...
vorbî vrănșenșasci. Adic-am îmbătrînit... „Alba
la roati, oiștja goli pi-o parti“...

¹ Degradarea completă a motivului era fenomen frecvent in
satele vrăncene între anii 1930—1970.

Ori ȳeș' bolnăvȳoarî?...
— Stăpini, stăpini,

15 S-a vorghit dușmani
Ca si ti omȳari;
Si ti-ñgroapi-n dosu stini,
Uni zac toț cîni...

Așa o știu. Măi știyam, da am uitat-o...

20 (B). Măi mul(t) știu ȳeu ca ȳel: di colja oliaci,
di colja oliaci... Măi zîși... Îi luñg aista...
Ziși-așa:

Mustășjora lui:
Spicu grîului;

25 Și păru-ñ capu lui:
Pana corbului...

— Si-nî pui la cap:
Flușeraș di fagu,

Ca si cînti cu dragu...

30 Nu știu o buki!...

Flușeraș di osu,
Ca si cînti dușosu...

(A). Ca si si loghiasci idiili meli dî-acuma cu
șeli dî-atuñșj? Nu si potrigheșc! Eî, há, sáraci

35 lumi!...

(B). Si si cîntăm noi, cîn' cînti dim păreti?
Ni-a lua' gustu! La difuzór, acolu... Acu, cîn'
cînti la Bucurști, cînti și-n casî...

(3.XII.1967), Găuri (Livézili) — Purșej
(Mestjacin) — (A). Neculaî Pópa, 81;
(B). Ráda Pópa, 76.

ȳo li știu: am avut o carti-acu patruzăș di
ani. Dî-atuñșj n-am măi povestit-o. Atuñș am
îñvâțat-o. Șî-am îñvâțat ȳo atuñșja, puñini-am
uitat. Añ kerdut cartja cu rãzboi. Miorița o
5 știu-așa:

Pi-om piçjor di plai,

Pi-o guri di raj

Iatã-vine-ñ cale

Sã cobȳari-ñ vale

10 Trii turmi di mej,

Cu trii çjobãnej:

15 Unu-î uŋgurian,
 Unu-î moldovian,
 Şi altu-î vrăncian.
 Dar cel uŋgurian,
 Şi cu cel vrăncian
 Mari, si vorbiri,
 Şi si sfătuirî
 Ca si mi-l omşari
 20 Pe cel moldovian,
 Ci-î măi bogătân,
 Ş-ari oi măi multi,
 Mîndri şi cornuti,
 Şi cai învăţat,
 25 Şi cîni măi bărbaţ.
 Dar čja mioriţi
 Cu lina plăviţi
 De trei zile-ŋcoăce
 Gura nu-î mai tače.
 30 — Ori ies' bolnăvjoari,
 Drăguţi mioari?
 — Prija iubit bačju,
 Dă-ţ oili-ŋcoăci,
 La negru zăvoj,
 35 Ci-î iarbî di oi,
 Şi umbrî di voi.
 Bačjul uŋgurian
 Şi cu cel vrăncian
 Mări si vorbiri,
 40 Şi si sfătuirî:
 La apus de şari
 Să mi te-omşari.
 — Oiţi birsanî,
 Di ieş' năzdrăvani,
 45 Si li-o spuî şi lor:
 Ca si *ma* îŋgroapi
 Pi-aiči, mai pi-aproapi.
 Asta si li-o spuî;
 Iar la cap si-m puî:
 50 Fluieraş di osu,
 Mul' zică dujosu;
 Fluieraş di fagu,
 Mul' zică cu dragu;
 Fluieraş di socu,
 55 Mul' zică di focu.
 Asta si li-o spuî:

Ca si *ma* îŋgroapi
 Kjar din dosu stîni,
 Ca si-mi-aud cîni;
 60 În struŋga di oi,
 Si fiu tot cu voi.
 Vintul, cin' a bati,
 Prin oi-a răzbati,
 Pe mini m-oţ plîŋgi
 65 Cu lacrim' de singi.
 Tu, mişara mia,
 Pe cîmp de-î vidja
 O mamî bătrîni
 Cu brîu di lini,
 70 Pi cîmp alergînd,
 Din oki lăcrămînd,
 Pi toţ întrebînd:
 „Nu cumva-aţ văzut
 Pe undi-aţ trecut
 75 Mîndru čjobănel,
 Tras pentr-un inel?
 Feţişoara luî:
 Spuma laptilui;
 Mustăčjoara luî:
 80 Spicu griului;
 Okişori luî:
 Mura cîmpului“...
 Tu, mişara mja,
 Să te-ndurî di ja,
 85 Şi si-î spuî curat:
 Ci m-am însurat
 C-o fati di craju,
 Pi-o guri di rajû;
 Şi la nunta mja
 90 A căzut o stja;
 Braz şi păltinaş
 I-am avut nuntaş;
 Preuţ: munţi mari;
 Păşiri: lăutari;
 95 Păsăreli: miî;
 Şi steli: făclij.

Atîta o ştiu. N-am învăţat io în şcoali niči-o
 zî. Nu jera-ŋ comuna noastră şcoal-atuŋşi. Da-ŋ
 armat-am învăţat si şetesc in două luni.
 100 Cartja cu *Mioriţa*-i ştiu titlu ij: *Carti di po-
 veşti*. Am căpătat-o di la un fratj-a neş, măi

mari dicî mini cu nouî anî. Nu ştiu di un-e h'i
 cumpărat-o îel. Cartîa avîa şi poiziî, avîa şi
 bázmi di hajdusii: *Gruîa lu Novac*. Îera grqasî
 ca dij-un lat di minî-n fili. Avîa vo patru suti
 105 patruză' şi patru di foi, adicî op' suti obză' şi
 op' di pazîni. Nî-a luat-o o fatî, ş-a dus-o piñ
 şazători; şi flăcăi-a luat-o diñ unu-n altu; şi
 cin' am întreat fata di carti, n-am măi găsît-o:
 nu ş-a măi putu' da sama di ja. A umbla' dim
 110 minî-n min-asa; şi nu i-am măi da' di rostu ij,
 di urma ij, la çini jesti.

Măi jera poiziîa *Sqarilui*:

Umbla, frati, sfintu sqari
 Umbla, frati, si si-nsqari:

115 Nouî crai, pi nouî cai,
 Umbla çerul şi pămintul,
 Ca săgiata şi ca vîntul,
 Şi potrîva nu-ş gâsa
 Ca sorî-sa Iljana,

120 Iljana Cosînzána.
 Amîndoî s-au întîlnit,
 Amîndoî s-a-mbrătoşat,
 Îñ fatî s-a sârutat,
 Şi-m mari s-a aruñcat.

125 Darî Dumnezău çjal sfint,
 Sfintu-n çer şi pi pămînt,
 Mîna-n vâlurî ci băga,
 Şi di minî i-apuca,
 Şi la çer ij aruñca:

130 — Tu, Iljanî Cosînzáni,
 Sufletâl fâri priháni;
 Şi tu, sqari luminat,
 Trupuşor fâri păcat,
 Cu oki si vâ zariş,

135 Da si fiş tot dispărîş!
 Zi şi noqpti, plinî di dor,
 Ardî foc nistîngător...

Atita o ştiu. Altî poizii nu-nî măi-aduc aminti.
 Am păşit multi di-atuñşî. Ş-am orghit di şăpti
 140 anî.

Îo añ fost la oj, şi argat pi la kjaburî, doispră-
 zăşî anî. Añ fos' şi la oj aşa: la unu, şăşî anî;
 la unu, şîñşî anî. Uñsprăzăşî anî-añ fos' şjohan.
 Añ fost aişia-n comúni, im munţi Vrañşi. Şi

145 şîñşî anî-añ fos' la uñ ojerîu di istîja, dim Bréţcu,
 din Trañsilvaniîa.

Nioriîa n-am auzît-o di la breţcáni: ij n-o
 cinta di loc. Ij nu cinta diñ flui. Vrañşeni cinta
 din flui; da breţcani nu cinta din flui. Ieş
 150 is orb acuma. Nu m-am putut îñvâta diñ flui;
 da fâşjam flui pintru cari putja si cînti. Uni-ñvâta
 di grabî: aşa jera datu luş di sus... Ieş nu mă
 putjam îñvâta si dau din dezîti; da fluşeram diñ
 gurî, di putja si žoaçi hora. Dipi si s-a toşit dîñşî,
 155 di-acoljîa n-am măi putu' fluşera... Dipi la lău-
 tarî n-am auzi' *Nioriîa*.

(7.XII.1967), Găuri (Livézili) — Ion
 Stafîje, 83.

CMXCVII₄₀

Îi zişî *Nioriîa*:

— Nioriîşî lai,
 Qai bucălai,
 Di triî zîli-ñçoşî
 5 Guriîa nu-ş taşî;
 Nu ştiu: iarba nu-ş plaşî?
 Nişî-apî nu beî!
 Di şî zgherî?
 Qar di cap iş faşî?
 10 — Iarba-m' plaşî,
 Şi apî beş.
 Stăpîni, stăpîni,
 S-a vorghit şjobani
 Ca si ti omqari,
 15 Şi si ti-ñgroqapi
 Din dosu stîni,
 Uni latrî cîni.
 — Daci m-a omorî,
 Si mă-ñgroqapi din dosu stîni,
 20 Uni latrî cîni;
 Îñ struñga oilor
 Şi-ñ žiocu néilor
 Ij m-or îñgropa;
 Şi si-m' pui:
 25 Páltin la Kişioari,
 Brădăşej la cap,

Flujeraș la cap,
Bușim la Kișjoari.
Părinti, di-or auzi,

30 Si spui ci m-am înșurat...

Si-i spui mă-si ci s-a-înșurat; și i-a pus bușim
la Kișjoari, flujeraș la cap... Șinț-or întreba di
jel, si nu-i spui c-a murit; si-i spui ci s-a-înșurat,
ci oili l-or boși, ci fluiri i-a cinta...

(8.XII.1967), Găuri (Livézili) — Irfua
Ion Bóghju, 88.

CMXCVIII

— Nioriți lai,
Qai bucălai,
Di trii zili-ñcoasi

5 Nu știu: iarba nu-ț plasi?

Niși-ai nu bej!

Di si zheri?

Qar di cap it fași?

— Iarba-m' plasi,

10 Si ai beu.

Cuñ si nu zher

Daci s-a vorghit șjobani

Si ti omqari, stăpini?

Si ti-or îngropa

15 În dosu stini,

Uni latri cini.

— Daci m-a omori,

Si mă-ñgroqapi din dosu stini,

Uni latri cini;

20 În zgheritu oilor,

Și-ñ zjocu neilor

Ii m-or îngropa;

Și si-m' pul:

Paltin la Kișjoari,

25 Brădășei la cap,

Flujeraș la cap,

Bușim la Kișjoari...

Mă-sa, cin' a auzi, așa si-i spui;

Pi jel l-a-ñgropat

30 Din dosu stini,

Uni latri cini;
În zjocu neilor,
În zgheritu oilor...

Il știu di cin' jeram jo nici, di cin' jera bătrini.
30 Il cintam cu fetili pi djal, cin' jeram di opspreși
ani; ci di opspreși ani jeram cin' m-am măritat;
c-aișja-i dipi mini locu uni-i casa asta; uñkeșu
neș-a fos' di la „Kiscu Radului“, din cătuna
șja mari...

35 Da șini nu-l cinta atuñși? Il cinta toț băjeți
pi djal. Nu ni-aduc aminti di la șini l-am auzit
întăi; ii dimul' di-atuñși!... Daci nu l-am măi
cintat! De-șelja diñ vekju citi nu cintam!

(8. XII. 1967), Găuri (Livézili) — Acecași

Hăulêșca

CMXCIX⁴¹

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Di trii zili-ñcoasi

Gura nu-ț măi tași;

5 Ori iarba nu-ț plasi,

Ori ieș' bolnăvjoari,

Drăguți mioari?

Furu ti-ar fura,

Lupki ti-ar miñca!

10 — Stăpini, stăpini,

Nu mă blăstăma,

Că nu-i vina mja;

Că, mări, să vorbiră

Și să sfătuiră

15 Bačju uñgurjan

Și cu țel vrănčian:

La apus de soare

Să mi te omqari,

Că ai oi măi multi,

20 Multi și cornuti,

Și caș învățaț,

Și cinj măi bărbaț.

- Miorița mja,
 Mișari, mișari,
 25 Di ieș' năzdrăvani,
 Și di-o fi să mor
 În cîmp de mohor,
 Să-î spuî lui vrănčian
 Și lui uîgurian
 30 Ca si mă îngroăpi
 În struîgă de oi.
 Să fiu tot cu voi;
 Or in dosu stini,
 Ca si-mi-aud cini.
 35 Și di-acoljia trebuia si zic:
 Asta să le spuî;
 Iar la cap si-m' pui:
 Fluieraș di fag,
 Mul' ziçi cu drag;
 40 Fluieraș di os,
 Mul' ziçi dujos...

Ajasta *Miorița* știu ieu. To' di pi la ȝamini
 bătrini am auzit-o. Am auzit-o-ntăi di la tetja-
 moșu. Ioti cum:

- 45 Aî lăsat odati săc: lăsat-di-săc dim bătrini:
 ș-a-nșeput si cinti fiicari-n lezja lui. Io jeram băjet
 di vo șasi anj. A-nșeput jel si cinti, tetja-moșu,
 diî fluir, și di-acoljia diî guri; a-nșeput si cinti
Niorița. Jel a fos' di nic copkil șjoban. Și cum
 50 it spuî: a-nșeput diî fluir, și di-acoljia diî guri.
 Ieu li-am priîs, citi-oj h'i priîs atuîșj. Di-acoljia
 aî dipriîs di la altu, cin' m-aî făcu' măj mari.
 Știu și cu „baba bătrini“; da nu știu cum ari
 legăturili. Ci dipi si l-a omorit, mama lui-a alergat
 55 si-l cauti:

- O babi bătrini
 Cu briu di lini... C-uî cair di lini...
 Din drugi-ndruga,
 Diî guri-ntreba,
 60 Diî Kisjoiari merzja:
 „Sini mi-a văzut,
 Sini-a auzit
 Un mindru șjobănel
 Tras printr-on inel?
 65 Fețișoara lui:
 Spuma laptilui;
 Perișoru lui:

- Spicu griului;
 Mustășioara lui:
 70 Pana corbului"...
 Tu, miorița mja,
 Si ti-nduri di ja,
 Si si-î spuî curat:
 Ci m-am iîsurat
 75 C-o mindri crăjasi
 A lumi mirjasi;
 La nunta mja
 A căzut o stja;
 Șoarili și luna
 80 Mj-a ținu' cununa;
 Braz și paltinaș
 Ij ni-a fos' nuntaș...

Nu măj știu... Ia-î mari, *Niorița*; da trebi
 si aibi legături...

- 85 Carti știu oljaci: doui clasi. *Niorița* am intil-
 nit-o, da nu-î carti la mini: aș-a-ntr-o carti,
 umblin'; da n-am avu' vremi s-o șetes' țoati.
 M-am uîtat oljaci și-î carti, cum nu! Nu știu
 unj-am văzut cartja așeja. Da nu m-am ales cu
 90 științi di carti...

Lăutari? Aiștija tiniri, nu! Și di-o cinti, o
 cinti diî vișari, fără guri.

(7.I.1968), Hăulășca — Neculai Cîtu, 63.

M₁₂

- Si-t spuî si ni-oj măj adușj-aminti:
 Pi-um picjor di plaj,
 Pi-o guri di raj
 Iatã, vine-î cale,
 5 Si cobșari-î vale
 Trej turme de mej
 Cu trij çjobănej:
 Unul, uîgurian
 Și unul vrănčian
 10 Și unu moldovjan.
 Dar çel uîgurian
 Și cu çel vrănčian
 Mărirî (*sic!*) și si sfătuirî

15 Să mi-l omgari pi moldovjan,
 Căci moldovjanu ari oĭ multi,
 Mindri și cornuti,
 Și cai măi învățați,
 Și cini măi bărbați.
 Dar cel moldovjan
 20 Din guri cuvintasi:
 — Di-o fi si mă omgari
 Pi la apus di sqari...
 Să mă-ngoapi
 Im bătătúra stini,
 25 Să fiu tot cu voi.
 Să mă-ngoapi-n dosu stini,
 Să-mi-auz cîni.
 Dar la buna mja măicuți
 Să nu spunîț, drăguți,
 30 Di-aț vidja-o pe cimp alergin',
 Și de mine întrebîn':
 „N-aț văzu', n-aț întilnit
 Fiçjorașu meu iubit,
 Tras printr-un ineluș?
 35 Perișoru lui:
 Pana corbului;
 Okișori lui:
 Mura cimpului;
 Mustășjoara lui:
 40 Spicu griului"...
 La buna mja măicuți
 Si spunîț ci m-am înșurat
 C-o mindri crăjasî,
 A lumi mirjasî;
 45 Căci la nunta mja
 A căzut o stja;
 Ș-am avu' nuntaș
 Braz și paltinaș;
 Pășiri: mi,
 50 Și steli: făcli.
 Dar la a mja măicuți
 Să nu spunîț căci m-am înșurat
 Cu-o fati di crai
 Pe-o guri di rai;
 55 Și la nunta mja
 A căzut o stja;
 Ș-am avu' nuntaș
 Braz mari și paltinaș...

60 Io am auzit-o di la tata ney. Cîm' prindja
 la curaz, așa, înșepja si cînti *Miorița*... A-învățat:
 știja și jel carti. Jel o cînta, și jo ascultam. Az
 așa, mîni-așa, ș-am dipriîs-o și jo...

Si cîn' diî fluir nu știu. Da jel știja. Jel a fos'
 șjoban pi divali, la bojeri.

(7.I.1968), Hăulêșca — Stan Săcălûș, 71.

MP 43

Am priîs-o-ntăi dintr-o carti. Da titlu știu
 ci jera di-a lui Alecsandri. Di-acu șajzăș di ani
 di cin' am învățat-o jeu! Nu jera poizii numa
 di-a lui; măi jera cu „Prêda Buzăscu“, cu „Curtja-
 5 di-Arziș“, „Banu Mărășini“, „Cînilu soldatului“,
 „Dorobântu“. În cartja-di-șitiri nu jera la mini.
 Io am intrat în școală în noui suti șinșji; ș-am în-
 vățat-o *Miorița* di plăseri: n-era drag si li-învăț;
 ci daci nu i drag omului, fasi șeva?

10 Cartja rămăsasi di la uñ văr di-a lu tata. În
 școală dac-oĭ h'i-învățat-o, am uțtat. În școală
 măi avjam *Doina* lu Eminescu.

Tqat-o știu!

15 Am uța' dac-am auzit-o dim bătrini, aiși,
 di la vuñ șjoban, di la vum bașju, *Miorița* asta.
 Di si si-ĭ măi luñzes' çoada la vulpi, dac-atîta-ĭ
 ja?...

20 Di la Botiți? Da ciț is ca Botiți? Lăutari-s
 palavrașii, ca si faci kef. Io n-am auzi' *Miorița*
 di la vuñ lăutarju.

(31.XII.1967), Hăulêșca — Șărbân
 Sqari, 73.

MII 44

Cînticu oilor

— Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Cu lina plăvai,

¹ Text. *Alecsandri* perfect memorat de bătrîn. Rămîne docu-
 mentar numai *text.-convorbire* în privința circulației motivului.

Zic așa, c-așa și cinta...

5 Di trii zili-ñcoăși
Gura nu-ț măi tași,
Niși iarba nu-ț plași;
Or' ieș' bolnăghioari?
— Nu sun' bolnăghioari:

10 Iarba-m' plași;
Da am auzit
Cî șel moldovian
Și șel uñgurian
Vrja și ti omqari,

15 Și si ti-ñgroapi
În dosu stîni,
Uni zac cîni.

— Daci m-a omori,

Si- mă-ñgropaț

20 În struñga oilor,
În zjccu ñeilor,
Îm bătaja oilor.

Acolu bățja oili și mjarǵi la struñǵi. Ii jera
trii șjobani; și doǵi s-a sfătuit si-l omqari pi șela,
25 cum i-e h'i zis luǵi; cî doǵi is iștija cari l-a omorit:
moldovianu și cu uñgurianu....

Și si ñi punit la cap:

Flujeraș di fagu,

Si-ñi cinti cu dragu;

30 Flușeraș di socu,

Si-ñ cinti cu focu;

Oili s-or strîñzi,

Pi mini m-or plîñzi...

De-așeja-i „cinticu oilor“...

35 Cu lacrimi di sîñzi...

Așa l-am apucat. Măi jera cu mă-sa luǵi:

O babî bătrîni

Cu cair di lini...

— N-aț văzu', n-aț auzit

40 Mîndru șjobănaș:
Nan(t) și supțirel,
Ca tras pint-un inel?

Fețișqara luǵi:

Spuma laptilui;

45 Mustășjoara luǵi...

Spicu griului;

Okișori luǵi:

Mura cîmpului;

Perișoru luǵi:

50 Pana corbului...

Ia cinta, ș-alerga, și-ntreba: pin' l-a găsit
mort. Daci nu l-a h'i-aritat cini di la stini!...

Tu si-i spuǵi cî m-am însurat

Pi-um pișior di plaj,

55 C-o fati di craǵi...

Cî la nunta mja

A căzut o stja;

Braz și pältinaș

Ñi-a fos' nuntaș;

60 Luna și stelili...

Și i-e h'i făcut? L-a h'i cununat, pqați...

Ñi-au fos' lumînrili...

Cî stelili-s aprînsi... Vra si zici: păsirili,
cin' a șiripiit, i-a fos' lăutari...

65 Di copkîl am auzit-o: si h'i fos' di vo șapți
ani, di cin' am văzu' și io lumja asta, di-am
prișeput si-i cînticu. Aista cîntic îi di pi la
Ștefañ-șel-Mari-apucat jel. Pqați l-am auzi' di
la părinti ñi; pqați l-am auzi' di la tata ñeu.

70 Cin' ni (du)șjam pi la păduri, il cinta, sāracu;
cî li jera drag și lor: li jera zînd di cînticu ista.
Cinta diñ gur-așa; c-atuñși jeram libiri la munț;
și ni dușjañ cu oili, cu vașili; și ni spunja di cuñ
si trag munți di la Ștefañ-șel-Mari: cuñ ni i-a
dăruiț...

75 N-am auzit-o *Niorița* di la lăutari: am auzit-o
di la qaminî di-a noștri. Lăutari cinta di-a lor;
nu cinta de-jeștja.

(31.XII.1967), Hăulêșca — Săfta Con-
durăki, 74.

MIII¹ 45

— *Nioriți* lai, bicălai,

Di trii zili-ñcoăci

Nu știu: iarba nu-ț plași,

Or' tărița diñ coh'iți,

5 Or' apa diñ cogheliți...

Atita măi știu diñ *Niorița*...

(7.I.1968), Hăulêșca — Ienăki Păvil, 74.

¹ Un text complet degradat într-un sat unde păstoritul nu
degenerase prin anii 1924–1930.

- Pi-um piçior di plaj,
 Pi-o guri di raj
 Se-ntilniră-ñ cali,
 Se coboari-ñ vali
- 5 Trej turmi di mej...
- Aşa am învăţat-o di şaptizăş di anj...
- Cu trej çjobănej:
 Unu-î moldovian,
 Unu-î uñgurijan,
- 10 Şi altu-î vrănşjan
 Iar çel uñgurijan
 Şi cu çel vrănçjan
 Mări se vorbiră
 Şi să sfătuiră
- 15 Ca l-a apus de soare
 Ca să mi-l omçari
 Pe çel moldovian,
 Că-î mai ortoman,
 Ş-ari oi măi multi,
- 20 Multi şi cornúti,
 Şi cai învăţat,
 Şi cini măi bărbaţ.
 Iar çja mioriţi
 Cu lina plăviţi
- 25 De trej zili-ñçoaçi
 Gura nu-î măi taci,
 Iarba nu-î măi plaçi...
 — Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
- 30 De trij zili-ñçoaçi
 Gura nu-ţ măi taçi:
 Ori iarba nu-ţ plaşi,
 Ori ieş' bolnăvioari,
 Mioriţi, miçari?
- 35 Ori ieş' năzdrăvani?
 — Drăguliţi başi,
 Dă-ţ oili-ñçoashi:
 La negru zăvoj,
 Că-î umbra de voj,

² Un text memorat din cartea-de-citire. De reţinut *text.-convorbire* parţial.

- 40 Şi iarba de noi.
 Stăpini, stăpini,
 Kjami-ţ ş-uñ cini:
 Şel măi bărbătescu,
 Şi çel măi frăţescu,
- 45 Căşi baçjul uñgurijan
 Şi cu çel vrănçjan
 Mări să vorbiră
 Şi să sfătuiră:
 Că l-apus de soare
- 50 Vrja si ti omçari.
 — Mioriţi, miçari,
 De ieş' năzdrăvani:
 Di-o fi si mor
 În cimp de mohor,
- 55 Să-î spuî lu vrănçjan
 Şi lu uñgurijan
 Şi mă-ñgroapi-n dosu stini,
 Ca si-m auz cini.
 Şi si-m pui la cap:
- 60 Fluçeraş de fag,
 Mul' zisja cu drag;
 Fluçeraş di socu,
 Mul' zisja cu focu.
 Vintu, cind o bati,
- 65 Piñ jeli vor străbati, [*sic!*]
 Oili s-or aduna,
 Pi mini m-or plinzi
 Cu lacriñi di sînzi.
 Mioriţi, miçari,
- 70 Di ieş' năzdrăvani:
 Tu, dac-aj vidja,
 O babî bătrini
 Cu cair de lină,
 Si nu-î spuî, draga mja,
- 75 Ci la nunta mja
 A căzut o stja...
- Adici si nu-î spuî c-a murit...
 Să-î spuî ci m-am înşurat
 C-o fati di crai,
- 80 Pi-um piçior di plaj...
 Atit si-î spuî...
- Vreş s-o dictez aşa cum am şetit-o ieş...
 Si-î spuî ci-n loc di lăutari ñi-a fos' päsir'li...

Am învățat-o-n școală. N-ă-o didă s-o-nvățăm
85 dintr-odată. N-ă-n cîntat-o; ca pozii țera. Am
auzit-o și di la bătrîni.

Am auzit-o di la lăutari; o cînta di-n vișari
Vasili Botiți.

(7.II.1968), Hăulêșca — Ion Hîrnja, 77

MV, MVI¹ 47

- Nîoriți lai, bucălai,
Di trii zîli-ncoasi
Gura nu-ț măi tași;
Ori-apa nu-ț plași:
5 Apa di-n uluc,
Iarba dipi cîmp?...
— Și si ti-ngrăpi
În dosu stîni,
Uni zac și cîni...
10 — Fluieraș la cap,
Fluieraș la kîșioari;
Bușemășu la kîșioari.
Di-n fluieraș a zîși,
Oili s-or strînzî,
15 Pi mini m-or plînzî...“
O babî bătrîni
Di-n kîșioari mergîn',
Di-n okî lăcrămîn',
Di-n guri-ntrebin':
20 — N-aț vazu' di-uñ șjobjanaș di-a neș?
Fețișoara lui;
Spuma laptelui; (II: Doui muri-a cîmpului);
Okîșori lui;
Doui muri-a cîmpului...
25 Di cîn' mama am auzit-o! Înî măi-aduc aminti:
Si-l îngropi-n dosu stîni,
Uni zac și cîni...
— Oili s-or strînzî
Și m-or plînzî

¹ Text. MVI a fost notat în experiment după trei sferturi de oră (vezi nota critică 47).

30 Cu lacrimî di siñzi...

Cîntarja asta o știu di la mama mja. Pi ja
a-nșeput a cînta. Nu știu cuñ cînta di-ntăi;
tot așa a zîs:

— Mioriți lai...

35 O cînta cîti-odat-așa, sara, pi la trjabî. Nu
cînta ja hỏzma. O cînta, așa, cuñ si cadi: cîntic
întreg.

Ierañ copkil cîn' am auzit-o. Ci nu-ț prja
da mîna niși ij s-o cînti: cîti-odat-așa...

40 Di la lăutari? Nu, n-am auzit nîca. Nu m-an
dus niș pi la nunț.

Uñkeșu neș a fos' șjobjan la oî: măi mul'
la oî a trăit. La oî a fos' păr' cîn' a căzut. A fos'
și piñ război; di-acolja a pus mîna pi șjobjanii,
45 piñi cîn' a murit. Iel cînta *Niorița* di-n fluir;
da di-n guri nu l-am auzit. Iel cînta di zăli, „și-
riagu“.

(31.XII.1967), Hăulêșca — Mărija Cîtu,
81.

MVII, MVIII¹ 48

Altu măi bătrîn, îñ satu ista nu măi jesti ca
mini: jeș is șăfu...

Niorița? O-nvățam îñ școală. Io n-am auzit-o
dim bătrîni: am învățat-o-n carti. Sin' șăp'-și patru
5 di anj di cîn' am învățat-o. Da *Niorița*-i bătrîni:
di mul(t), di cîn' lumja asta! Măi di mul' di cîn'
am învățat-o noi... Dipi carti spunja și lu șela,
și lu șela... Dac-am apucat-o di-n carti, -așa
ț-o spui:

- 10 Pi-um pișor di plaj,
Pi-o guri di raj
Si cobșari-n vali
Trii miș di mej
Cu trii șjobjanej:
15 Unu, moldovan;
Unu, uñgurijan;
Și unu, vrăñșjan.

¹ Text. MVIII a fost notat la o oră după întiul.

Dintr-aiştiia trii s-a sfătuit si-l omqari pi unu:

20 La apus di sqari
(Ca...) si mi-l omqari
Pi sel vrănsian,
Ci-i măi ortomán,
Ş-ari oi măi multi,

25 Mindri şi cornuti,
Şi cai învăţat,
Şi cinj măi bărbaţ.
Iar čja mioriţi
Cu lina plăviţi

30 Di trii zili nčoaşi
Iarba nu-i măi plasi:
— Mioriţi, miqari,
Ori ieş' bolnăvjoari?
Ia a spus ci nu-i bolnăvjoari. Da a fos' năzdră-

35 vani; ş-a spus ci la apus di sqari vrja si mi-l omqari... a spus ci-i omqari pi stăpini ij...
(sic!)

— Iar tu, mioriţi,
Si-i spui măicuţi...

40 Ci ja a plecat
Diñ furci torcin',
Diñ oki lăcrămin'...

A-ntrebat di fişjoru ij:
— Nu cumva-aţ văzut

45 Pi unj-aţ trecut
Fişjoru...
Nu ştiu cum i-a zis... aisj-am ujtat oljaci...
Mustăşjoara luj:
Spicu griuluj;

50 Perişoru luj:
Pana corbuluj...

Iel şj-a zis acolu:
— Daci ij la apus di sqari
Vrja si mă omqari,

55 Si-i spui si mă-ņgrqapi
Aisja aprqapi:
În dosu stini,
Ca s-auz şi cini.
La cap si-m' pui

60 Buşjumaş di fag;
Fluir dujos
Cari cinti dujos (II — Mul' cinti dujos),

Vintu, cin' a bati,
Prin jel-a răzbati,

65 Oili s-or strinzi,
Pi mini m-or plinzi (II — Cu lacrimi di sinzi).
Iar la čja măicuţi
Si-i spui, drăguţi, (II — Tu si-i spui, drăguţi.)

70 C-am avu(t) nuntaş:
Brazi, paltinaş;
Preuţ: munţ şi mari;
Pasiri: lăutari;
Pasir'li: mij;

75 Steli: făclij...

La moartja luj-a avut stelili; ci n-a avut, ca acu,
la cununii... Stăj, ci joti-aşa ghini-aisj:
Iar la şja măicuţi
Tu si-i spui, drăguţi,

80 Ci la nunta mja
A căzut o stja;
Sqarili şi luna
A ţinu' cununa... (II — Mj-a ţinu' cununa...)

Am avu(t) nuntaş:
85 Braz şi paltinaş...

(20.X.1965), Hăulęsca — Toma Bra-
tosin, 82.

H' crăstău (= Herăstrău = Vetręsti)

MIX¹, 49

Am auzit-o-ntăj *Ńiorija* di la uñ bătrîn diñspri Covăzna. Io jeram di vo dojspreşi anj, jel jera cañ di patruzăş di anj. A vinit pi la părinti niij. Iel jera ca breţcan, şi-i plăşja oili. A vinit

5 la tati-ņiu ş-a făcut uñ cuţit di şjobăniij, di h'ierarii. Di-acolja, di uni pinij uni, i-a da(t) tetja si bja um păhar di ţujci; şi pi urmij i-a vini(t) curaş, ş-a-ņşeput a cinta cintaria asta cu *Ńiorija*....

Îñ carti n-am întilnit-o; asta-i diñ auziri.

10 Ghini-aşa... ci jera şi-ñ carti; c-am avut-o-ñ clasa a patra, c-añ făcu şinşj clasi. Da asta a

¹ Cf. cu text. ştiut la 12 ani, in 1926 (*Ţinut. Vrancei*, I², p. 334, XII). De cercetat in special nota crit. 49.

uñkeşului, bătrînu-o cînta cu melodii, vinja
fõarti žalnici:

- Nioriţi lai,
15 Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoaşî
Guriţa nu-ţ taşi;
Or' iarba nu-ţ plaşi,
Ori ieş(tî) bolnăvîoari,
20 Drăguţi mişari?
— Drăguţule başi,
Dă oili-ñcoaşî
La negru zăvoj,
Ci-î iarbî di oi,
25 Şi umbri di noi...
— Drăguţi mişari,
Di ieş' năzdrăvani,
Cu lina plăvani,
Cini ti-o-ntreba,
30 Si-î spuî curat
Ci io m-am însurat
C-o fati di crai,
Pi-o guri di raj...
— Drăguţuli başi,
35 Trii şîobănej
Mări se vorbiră,
Şi se sfătuiră
Că la apus di şori
Vrîja si ti omşari
40 Başiu uñgurişan
Şi cu şel vrăñşian,
Ci ieş(tî) moldovan;
Şi ai oi mai multi,
Mindri şi cornuti,
45 Şi cinî măi bărbaţ,
Şi cai niñvătaţ...
Iar la şja măicuşî
Si nu-î spuî, drăguţi;
Şi si-î spuî curat:
50 Ci m-am însurat...
Şi di-o fi si mor
Îñ cîmp di mohor,
Tu, mişara mîja,
Si nu ti-nduri di ja... [sic!]
55 Ca si mă îngroşapi

Aişi, pi aproşapi:
Si mă-ñgroşapi-n dosu stini,
Si mi-auz şi cini;
Îñ žîocu neilor,
60 Îñ struñga oilor...
Vîntu, cîn' a bati,
Îñ voi-a răzbati;
Voi v-oţ strîñzi,
Pi mini m-o plîñzi
65 Cu lacrimî di siñzi...
Si mă mormintaţ;
La cap si-m' puniţ:
Flujeraş di os,
Mul' zişi duios;
70 Căvălaş di soc,
Mul' zişi cu foc;
Flujeraş di fag,
Mul' zişe cu drag.

Acuma spuni mioriţa:

- 75 — Io pi plai mergînd,
Diñ guri zberînd,
Am întilnit
Măicuţa bătrîni,
Cu briu di lini,
80 Diñ okî lăcrămînd,
Diñ guri-ntrebînd:
— N-aţ văzut,
Nu mi-aţ cunoscut
Mindru şîobănel
85 Tras printr-uñ inel?
Feţişşora lui;
Spuma laptelui;
Mustăşşoara lui;
Spicu grîului;
90 Okişori lui;
Mura cîmpului
— Ba noi l-am văzut,
Şi l-am întilnit:
Îel iesti-ñsurat
95 C-o fati di crai,
Pi-o guri di raj..."
Măici-sa şi făşja?
Păru diñ cap şi-l smulzîja,
Şi la pămîn' ci cădîja,
100 Pi fişşor ci şi-l plîñzîja...

Asta-î toată *Niorița*. Acuma-ntriabi:

A avu' nuntaș
Braz și pălținaș;
Preuț munți mari;
105 Păsiri lăutari;
Păsiri mij,
Și steli sfelii...

110 Ni-am adus-o toată-aminti... Părinți neji: tetja
neș-a fos' h'jerarju. Iel a măi cunoscut și vișara.
Pi urm-am învâța' și io țambalu. Dipeșeja aň
cinta' cu iel pi la nunt, la Vidra, pi la Focșani.
Aň cinta' di la virsta di șinsprăzăși aň pini măi
inșoăși. M-aň lăsa' di cîntat la țambal di vo
115 doji aň: struméntu s-a-nșvekit: arj-aproapi șajzăș
di aň, și nu măi am strúni; și, ti duși-n lumj-așa?
Strúni n-am putu' cumpăra di divali: ba nu-s
banj, ba cin' is banj, nu-s strúni. Di multi orj
m-aň dus túma piň Rîmnic, și n-aň găși' níc...

(8.VII.1967), Herăstău — Iiñca Lăș-
cănu, 53.

MX, MXI₅₀

O am diň bătrini di la tata Predoi Citu; a
murit im patru-ș-opt, di obză(și) și noji di aň.
Niorița-i-așa:

— Nioriți lai,
5 Lai, bucălai,
Di triji zili-nșoacăi
Gura nu-ț măi tači,
Iarba nu-ț măi plači,
Apa nu-ț măi plači...
10 — Stăpini, stăpini,
Kjami-ț ș-un cini,
Căči la apus di șari
Vrja să ti omșari
Bačjul moldovjan
15 Cu bačjul uňgurjan.
— Mișari, mișari,
Drăguți mișari,
Di-o fi si mor,
Si mă-nșgropi in dosu stini,
20 Si mi-aud cini:

Cini lătrind
Și oițili zberind.

(II- Și...) La cap să-mi puji

Flușeraș di soc,

25 Mul' cinti cu foc;

Flușeraș di fag,

Mul' cinti cu drag...

Uñkeșu trăja la Valja-nșagri. Cin' jeram copil,
caň di dojspsi aň, uñkeșu sara cinta *Niorița*;
30 și noji o-nșvâțam. Lăuta io am învâțat-o di la
șapti aň. Mă lua tata cu iel pi la hori, pi la nunt;
și cîntam cu iel.

(8.VII.1967), Herăstău — Iăutarul
Aňghil Predoi Citu, 55

MXII₅₁

Cinticu Nioari

Il știu: l-am auzit di cin' jeram nici, di pi
la munti, di pi la șjobani. Cinta um bașju bătrin
diň fluir: Siñion Șuti. Avjaň vo' șapti-opt aň
cin' l-am auzit. Păzaň ghitili pi lîngi stini. Uñkeșu
5 cinta diň fluir; și di-acolija ni spunja vorbili:
cum a fost uñ șjoban, și l-a omorit al(t) șjoban,
c-avja oi măi frumșoși.

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
10 Di triji zili-nșoăși
Apa nu-s măi plași;
Or' iarba nu-i buni,
Or' tu ișș(t)i nebuni?...
— Ci la apus di șari
15 Vrja si ti omșari,
Si ti-nșgropi din dosu stini
Uni urlu cini;
Unu-i moldovjan,
Și unu-i vrîșșian.
20 Și si sfături
Ca si ti omșari
La apus di șari..."

Și mămă lui, cin' a auzit, striga pi m păduri:

— N-ai văzu' pi dragu mami

25 Nant ca bradu?

Mustășioara lui;

Pana corbului;

Okișori lui;

Mura cîmpului,

30 Datî la pămînt,

Njatiînsî di vînt...

L-a-îngropat în dosu stîni;

Și la cap i-a pus:

Fluieraș di fagu,

35 Si cînti cu dragu;

Fluieraș di socu,

Si cînti cu focu;

Fluieraș di osu,

Si cînti dujosu...

40 Sçarili și luna

I-a ținut cununa;

Și fazî și paltinaș

I-a avu' nuntaș...

(8.VII.1967), Herăstău — Velica Găini,
59.

MXIII₅₂

Niorița o știu auzit-așa, di la vicriști și di pi la șjabanî cin' o cînta di m fluir. Iera unu Tqadir Pătulja din Nistoréști¹ cari-o cînta. Ni-o cînta di m fluir: cînta bini tari! Iera uî om vojnicu: 5 purta păru mari, ca pi timpu dașilor. Iera uî om fçarti dulsi la cuvîntu lui. Dac-uî copkil îl ruga si-i cînti, jel scotja fluiru: „Si vreî si-ț cînt, tati?” „Brîu bătrînéști”, sau „di tari bătrînéști”? Și jel cînta...

¹ L-am auzit cu muzicologul Const. Brăiloiu, în octombrie 1938; era un cîntăreț excepțional din fluir. Îl auzisem și cu Mihail Sadoveanu, în octombrie 1935, fiind atunci într-o excursie de cercetare etnografică și folclorică asupra Vrancei, timp de șapte zile (v. *Însemnări ieșene*, IV/1939, vol. XI, nr. 7, p. 87—94; v. extras. *În Vrancea*, cu M. Sadoveanu, Iași, 1939; cf. nota crit. 52).

10 *Niorița* o cînta di m fluir: o cînta și di m gurî bătrînu. Am auzit-o și ieș *Niorița* di la jel. I-a-i luîgi di fost. Așa ghini:

— N(M)ioriți lai,

Lai, bucălai,

15 Di triî zili-încoaș(ê)i

Gura nu-ț măi tač(ș)i;

Or' iarba nu-ț plači?

Mioari, mioari,

Or' ieș(ti) bolnăvçoiari?

20 Acuma ja-i povestja, cuî si zîci-î cîntari:

— Nu sim' bolnăvçoiari,

Dar am auzit

Căci la apus di șçari

Vor si ti omçari

25 Baçjul uîgurjan

Și čel moldovjan,

Ci aî oi măi multi,

Frumoașî, cornuti.

— Miorița mja,

30 Să nu le spuî lor

Kjar di-o fi si mor;

Să spuî-adevărat:

Căci io m-am însurat...

Iar di-o fi si mor,

35 Voi si mă-îngropaț

În spatili stîni.

Iar la cap si-m puniț:

Fluieraș di socu,

Căci cînti cu focu;

40 Cin' o bati vîntu,

Să hui pămîntu,

Voi-oț auzi

Ș-atunçi m-oț žali.

Să nu fiu dispărțit

45 Di voi și di stîni,

Și di cini draği

Cari hămujești,

Pi voi vâ păzaști.

Iar măicuți meli

50 Si-i spuniț cu žali:

Că m-am logodit

C-o tinîri mirjașî,

Frumoașî crăjașî.

Iar la nunta mja

55 A căzut o stja;

Soarili și luna
 Mi-au ținut cununa...
 Nu-ți măi-aduc aminti de-șișă. Pi urmă vini
 mamî-sa la stîni, și-ntriabi șjobani:
 60 — Nu cumv-aț văzut
 Um baçi părăsit?
 Mustăcioara lui;
 Pana corbului;
 Perișoru lui;
 65 Spicu grîului;
 Okșori lui;
 Mura cîmpului —
 Cșaptî la răcoari,
 Niarsi di șari;
 70 Cșaptî la pămînt,
 Nibătuti di vînt...
 — Niș nu l-am văzut,
 Niș l-am întilnit;
 Da am auzit
 75 Că s-a-nsurat
 C-o mîndrî crăiasî
 Și tînrî miriasî.

(8.VII.1967), H'erăstău — Nîrăuți Iuga,
 64.

MXIV_{ss}

Dim bătrîni îi zîșia *Niorișă*. Io o știu to' di
 la Botiți șel bătrîn. Da am uita', colja, cu mă-sa,
 cîn' a vînit mă-sa dipi iel:
 Pi-o gurî di raș,
 5 Pi-uñ kișjor di plai,
 Sî ațîn îñ cali,
 Sî cobor îñ vali
 Vo trii șjobănej
 Cu trii turmi di oi:
 10 Unu-i moldovjan.
 Unu-i uñgurjan,
 Și altu-i vrăñșjan.
 — Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 15 Di trii zili-ñcșași
 Gurița nu-s tași;
 Apa nu-s măi plasi,

140

Sau sarija dim burdufu,
 Sau apa diñ ulucu?
 20 — Stăpîni, stăpîni,
 Tșati-ñî sim' buni
 Acest moldovjan
 Și cu-ăcest uñgurjan...
 Sî ni ti omșari
 25 La apus di șari;
 Cî ai oi măi multi,
 Multi și cornuti,
 Și cai niñvătaț,
 Și cîni măi bărbaț.
 30 Sî ni ti omșari
 La apus di șari;
 Și sî ni ti-ñgroapi
 Kjar îñ dosu stîni
 Uni zași cîni.
 35 Da așest vrăñșjan și-i spunja?
 — Nioriți lai,
 Di m-or omori,
 Și m-or îngropa
 Îñ dosu stîni
 40 Uni zași cîni,
 Tu sî mă dizgroki,
 Și sî mă îngroki
 Îñ struñga oilor,
 Îñ zjocu mjeilor;
 45 La urekja furși,
 C-acolu-i măi dulși...
 Sî-m puniț la cap:
 Flușeraș di fag,
 Mul(t) cîntî cu drag;
 50 Flușeraș di sócru,
 Mul' cîntî cu focu...
 Ș-așișja nu măi știu; c-a vini' dipi iel mă-sa, ș-a
 spus:
 — N-as' văzit, așă:
 N-as' văzit uñ vojnișel
 55 Tras pîntr-uñ inel?
 Okșori lui;
 Mura cîmpului;
 Fețișșara lui;
 Spuma laptîlui;
 60 Mustășșoara lui;
 Spicu grîului...

141

— Babi slabi,
 Cu cuvintu di ispravi,
 Și di l-añ văzut,
 65 Noi nu l-añ cunoscut...
 Asta-i. N-a vru(t) si spui; ci daci l-a omorît
 i!... Di asta spui c-am uîtat...
 — Babi slabi,
 Cu cuvintu di ispravi,
 70 Iel s-a-ñsurat
 C-o fati di crai,
 To(t) di pisti um plai;
 I-a fos' nuna
 Sçarili și luna;
 75 I-a fos' nuntaș
 Braz și paltinaș...
 Asta-i, bré, asta-i țoati. Daci n-am măi cîn-
 tat-o! Acu ni-am aduș aminti... Li-a rămas
 oili lor, și cai. Iel, atuñș, l-a cununat șçarili și luna.
 80 Atuñș i-a vini' babi-ñ gind ci iel iî mort... Stelili
 i-a ținut făcliile, adici luîna...

(8.VII.1967), H'erăstău — Iăutarul Ion
 Babej (Săcu), 65.

MXV¹

Pi-o guri di raj,
 Pi-uñ kișjor di plai,
 Sa ațin în cali,
 Si cobor în vali
 5 Vo trii șjobănej
 Cu trii turmi di oi:
 Unu-i moldovjan,
 Și altu-i vrănșjan,
 Și unu-i uñgurjan.
 10 Acest uñgurjan
 Și cu-ăcest moldovjan
 S-a vorbit si mi-l omqari
 Pi-ăcest vrănčjan,
 C-ari oi măi multi,
 15 Multi și cornuti,
 Și cini măi bărbaț,

Și cai niñvățaț.
 Si ni-l omqari
 La apus di șqari,
 20 Și si ni-l iñgroapi
 În dosu stini
 Uni zași cini.
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 25 Di trii zili-ñcoasi
 Gurița nu-ț tași;
 Or' apa nu-ț plasi,
 Sau iarba nu-ț plași?
 — Stăpini, stăpini,
 30 Tqati ni sim' buni:
 Apa diñ ulucu,
 Sarja dim burdufu.
 Și apa-i salșii
 Cum im' plași mii.
 35 Da ij s-a vorbit —
 Acest moldovjan
 Și cu-ăcest uñgurjan —
 Si ni ti omqari
 La apus di șqari,
 40 Ci ai oi măi multi,
 Multi și cornuti,
 Și cini măi bărbaț,
 Și cai niñvățaț.
 Si ni ti omqari,
 45 Și si ni ti-ñgroapi
 Kjar in dosu stini
 Uni zași cini.
 — Drăguți miqari,
 Ii, di m-or omori,
 50 Și m-or iñgropa,
 Tu si mă dizgroki,
 Și si mă iñgroki
 În struंगा oilor,
 În zjocu neilor.
 55 Oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu lacrim' di siñzi.
 Si-m' puniț la cap:
 Fluieraș di fag,

¹ Text cules la două luni și-o săptămână după MXIV.

60 Mul' cînti cu drag;
Flujeraş di os,
Mul' cînti dujos;
Flujeraş di sócru,
Mul' cînti cu focu.

65 Acuma: aişja, c-a vini' m-ăsa dipi jel; aişja
aî cam uîtat-o ieu. Cîteva cuvînti nu ştiu, la
terminări; c-a vini' mă-sa dipi jel:

Mamî-sa dipi jel vinja,
Di jel întreba:

70 — N-aţ văzît uî voînîsel
Tras pentr-uî inel?
Mustăşjoara lui:
Şkicu grîuluî;
Okîşori lui:

75 Mura cîmpuluî;
Feţişpara lui:
Spuma laptîluî.
— Babi slabî,
Cu cuvîntu di ispravî,

80 Şi di l-am văzut,
Nu l-am cunoscut.

Aişja spuni:

Jel s-a-îsurat
C-o fatî diî...

85 Aşa... aşa...

... din Târigrad;
Î-a fos' naşi pältinaşi;
Sşarîli şi luna
Î-a ţînu' cununa...

90 Atîta-î. Măî sîn' vo douî vorbi:

— Di boşît sîn' l-a boşît?

— Păsîr'î-a şîripît.

— Di scăldat: îar mi l-a scăldat
Ploîli cîn' a ploîat.

95 — Di-îngropat sîn' l-a-îngropat?

— Malu cîn' s-a dărîmat...¹

(15.IX.1967). Acelaşi.

¹ V. versiunea *Ciobănaşul* (in *Ovid Densusianu, Vieaşa păsto-rească...*, II, p. 40).

Auzam pi bunica, cîn' legăna pi fratîli şi pi
sora mja, măî nîşî ca minî; şi li cînta *Niorişa* -- oî
h'î-avu(t) vo şăsi-şăptî anî — şi li cînta aşa:

— Niorişi lai,

5 Lai, bucălai,
Di triî zîli-îcoaşî
Gura nu-s măî taşi;
Or' îarba nu-s plaşi,
Ori-apa nu-î bunî,

10 Or' di cap ţ-ăî faşi?

— Stăpîni, stăpîni,
Şi îarba-î bunî,
Şi apa-î plaşi,
Nîşî di cap nu nî-oî faşi,

15 Şi di capu tău nî-oî faşi:
Cî la apus di şşari
Nî s-a hotărît sî ti omşari
Başju uîngurjan
Şi şel moldovan

20 Pi tîni, vrăîşjan...

Nu-îî măî amîntesc aşa ghîni...

...Şi la cap sî-m' pui
Flujeraş di fag;
Sî-m' pui măî zjos

25 Flujeraş di os;
Vîntul, cîn' a bati,
Piîî jelî-a răzbati...
Sî mă-îngroşapi-n struîga oilor,
Îî zjocu îeilor...

30 Vîntu, cîn' a bati,
Piîî jelî-a răzbati,
Oîli s-or strîîîzi,
Pi minî m-or plîîîzi
Cu lăcrîîî di sîîîzi.

35 Şi dac-ăî vidja
O babi bătrîîî,
Cu briu di linî,
Diîî kîşjor mergîîî,
Diîî guri-ntrebîîî:

40 — Pi unî-aţ trecut
Voî nu nî-aţ văzut
Fîşjoraşu îeu?

- Fetișoara lui:
Spuma laptilui;
45 Mustășoara lui:
Skicu grîului.....
Ioti, aiși nu-și-aduc aminti...
S-a făcut o niagri corboaiçi:
Diñ gurî croncănia,
50 Și jel răspundja:
— Tași, niagri corboaiçi,
Nu măi croncăni,
Căși nu ni-am murit!
— Nu-s niagri corboaiçi.,
55 Și-s măiçuța ta.
— D-eș(ti) măiçuța mja,
Ghino di mă ia...

(8.VII.1967), H'erăstău — Ion Găini, 70

Cintaria Nioriți

MXVII₅₅

- O cinta bătrini diñ gurî:
— Mioriți lai,
Cu lina țigai,
Di trii zili-ncăși
5 Gura nu-ț mai tași;
Țiia și nu-ț plași:
Pozăr di pi cîmp,
Sau sarja diñ burdúf?
— Stăpini, stăpini,
10 Țoati mi sim' buni;
Iar mi s-a vorbit
Cel uñguriian
Și cu cel vrăncian
Și ti omqari
15 Pă tini moldovian,
Pintru ci ai oi măi multi,
Și măi ortopáni,
Adici măi vojniçi, măi grasi...
20 Și dulăi bărbaț,

- Și cai niñvătaț.
Pă tini si mi ti omqari
La apus di șoari.
— Qai lai, bucălai,
25 Di-m' jești (II — tu) di-o năzdrăvani,
Pă mini, daci m-or omori,
Și nu mă-ñgroapi-n dosu stini
Un(d)i mi zac cini;
Si mă-ñgroapi
30 La cel paltin gălbii:
Sus, cu fruñza djași;
Žos, cu umbra grqasi.
Să-m' puje:
Fluieraș di fag,
35 Mul' cintă cu drag;
Fluieraș di sócu,
Mul' cinti cu focu;
Si-m' pui fluieraș di os,
Mul' cinti dujos.
40 Bučjumaș la cap si-m' pui:
Bučjumașu mja zışı,
Și oili s-or strîñzi,
Și pă(pi) cap m-or plîñzi.“
O babî bătrîni
45 C-uñ cair de lină
Dim mini-ndrugîn',
Diñ gurî-ntrebin':
— Voï n-aț văzut,
Voï noui čjobani,
50 Voï sivir(i) primari,
Voï n-aț văzut
Voï, di-um moldovian,
Tinăr și galant?
Mustăčjoara lui:
55 Spicu grîului;
Fă(e)țișoara lui:
Spuma laptilui:
Okışori lui:
Mura cîmpului...
60 L-a omorit pă jel acuma: i-a dat una-ñ cap, și
l-a omorit.
— Mătuși bătrîni,
Acu spuni îi
Noi l-am văzut
65 Pi Arziș iñ sus

C-o turmî di oi."

Îa mî-a apucat

Și s-a dus

Pi Arziș în sus.

70 Și s-a făcut ca o corboaică,

Ș-a-nșeput a cloncâni.

Dar îel răspundi:

— Corboaică bătrînî,

Ai auzi(t) cî sin' di perzări,

75 Ca carnja sî nî-o mănînșî?

— Io nu-ț sint corboaică,

Și io-ț sint di-o maică.

— Du-ti-n vâi adinchi,

Adu-nî liacuri dulci.

80 Baba i-a găsi(t) liacuri pintru îel, di l-a lecuit.

Acu s-a-ntors îel înapoi, di i-a luat îel pi iștița la răfuit. Cî îi nu-l omorisîri: numa l-a ametit di cap. Da îel, ca sî scapi di îi, s-a dus pi Arziș în sus. Cî nu jera diparti Arzișu di uni șjobănja îi.

85 Îel i-a omorit, a luat și oili lor, țoati cîti-a fost: una pintru alta... Îel a fos' moldovian dim Moldova...

O știu di la un moș a neș: îi învătăti catisma asta di la Neculaș Cîtu. Îel avja țetățja di nouizăș di anî cîn' a murit. Îeu jerañ flăcăjandru: can vo șajspși anișori. Cîntarija asta îel o cînta diñ vișari; și cînta și diñ guri. Cînta uñkeșu cîn' jera acasî. Îel fășja-n casî cîntarija. Îerañ cu baba, cu copkii lui; și îel cînta, și noi ascultam di dragu lui. Cînta frumos tari! Cañ di doșu ori-a cîntat-o îel, ș-am dipriñs-o. Îeu uñ basm, daci-l auz acu, ți-l spuî numajdicit, gata!...

Îerañ di doșizăș di anî. M-añ dus cu îel la munti, pi la stîni. Îerañ trii șaminî. Numa ni-am așazat sî ni hodinim sup uñ paltin. S-a pus zjos, ș-a cîntat o „cîntari di codru“, „di fruñzi“. A făcut o „oltenișci“ frumșasî. Numa „di codru“-a cîntat. Dup-asta ni-an dus la stîni. Acolu-a-nșeput îel a făși-o cîntari la bașju.

100 Bașju-l cunoștia; jera diñ Spinești, și-i cîntasî nunta îel. Tot ca o dojn-a făcut îel acolu: „Pi-o guri di plaj“, nu-ș(tiu) cum a cîntat îel aișja:

Tristi-î apa, izvorășu,

Da măi trist îi șjobănașu

110 Cîn' pliaci cu-a lui oiți,

Dispărțitul di bășiti...

O cînta diñ guri, da-î dimult tari!

Scobor oili dim munti,

Și rămîn plajur'li surdi,

115 Și bășita părăsiti...

Di mititel șjoban piñ munti

Sî past oili cornuti...

M-a pãli(t) doru de mumă,

Nu po(t) sî plec di la stîna,

120 Ca sî las mișarile,

Sî le minče fiarile.

— Munti, munti frățioari,

Fă-n și mișa di-o cãrari,

Si mă cobor măi la vali,

125 Sup șoalili muntelui,

La margîna satului,

Si-m' vãd surișarili;

Si-m' vãd pi măjcuța mișa

Cum mături bătătura...

130 Bașju i-a dat o zjuma' di caș; aghja a-ñcãput îñ gura trãști! Pi urm-am vinit acasî.

Ni dușjam piñ stîni, ș-adușjam cîti șifzăș, șajzăș di kilogrami di caș pi cai; cî ni dușjam cu cai. Sî dușja Neculaș Cîtu cu cobzari lui.

135 Io mă dușjañ cu cuțiti, cî m-am ocupa(t) cu h'jerãrija. Acu m-añ lãsa(t) di h'jerãrii: nu vãz ghini.

(8.VII.1967), H'erãstãu — Grigóri Stegãru, 70.

MXVIII¹

— Mioriți lai,

Lai, lai, bucãlai,

Di trii zili-ñcoșai

Gura nu-s măi tași;

5 Țișa sî nu-ț plasi:

Poțar dipi cîmp,

Sau sarja dim burduș?

¹ Text notat la trei ore și jumătate după MXVII.

- Stăpîni, stăpîni,
Toati mi sun(t) buni;
10 Iar mi s-a vorbit
 Ĉel vrăncian
 Și cu ĉel uŋgurijan
 Să mi te omqari
 La apus di sqari,
15 Pintru ci aĵ oĵ mǎi multi,
 Și mai ortopáni
 Și mai nǎzdrăvani;
 Și dulǎi bǎrbaț,
 Și cai ninvǎțaț.
20 — Daci mi-eș(t) di-o nǎzdrăvani,
 Sî spuĵ pǎ mini să mǎ-ŋgroapi:
 Sî nu mǎ-ŋgroapi-n dosu stîni
 Unî mî zac cini;
 Sî mǎ-ŋgroapi
25 La șel paltin gǎlbiu:
 Sus, cu fruŋza dĵasi;
 Žjos, cu umbra groasi,
 Și la cap sî-m' puni:
 Fluĵeraș di fag,
30 Mul' cintî cu drag;
 Fluĵeraș di sócru,
 Mul' cintî cu foc;
 Fluĵeraș di os,
 Mul' cintî duĵos.
35 Buĉjumaș sî-m pui' la cap:
 Buĉjumașu-ŋ zîci,
 Oili s-or stringi,
 Și pǎ cap m-or plinĝi..."
 Iaca o babi bǎtrîni,
40 C-uŋ cair dǎ linǎ,
 Dim minî-ndrugîn',
 Din guri-ntrebind:
 — Voĵ nouĵ ĉjobani,
 Voĵ sîvéri primari,
45 Ia, voĵ n-aț văzut,
 Voĵ, di-um moldovian,
 Tinîr și galant?
 Mustăĉjoara luĵ:
 Spicu grîlulĵ:
50 Okîșori luĵ:
 Mura cîmpulĵ;

- Fățișqara luĵ:
Spuma laptiluĵ.
— Mătuși bǎtrîni,
55 Ia, noĵ l-am văzut
 Pi Arziș în sus
 C-o turmî di oĵ...
 Ia mĵ-a zburat
 Diŋ fag în fag,
60 Și diŋ brad în brad
 Pin' mi l-a aflat.
 Ia a-nĉeput:
 Ĉorbqajci s-a făcut,
 Ș-a-nĉeput a croĉcâni
65 Ca corbqajĉili.
 — Aĵ, corbqajci bǎtrîni,
 Aĵ auzit ci sin' di pĵezari,
 Ca carnĵa sî nĵ-o minîŋși?
 — Io nu-ț sint corbqajci,
70 Și io-ț sin' di-o maĵci.
 — Daci-nĵ ieș(t) di-o maĵci,
 Du-ti-ŋ văĵ adiŋși.
 Adu-nĵ lĵacurĵ dulși...
75 Apĵ iel lĵ-a făcu' di petrecâni și lor... Asta-i
 tot. Am auzit *Niorița* di la moș Neculaĵ Citu.
 Nĵ-o fășĵa cîntariĵa adivǎrati cu lăuta, și diŋ guri.
 Io o sîngurĵ dat-am asculta' cîntariĵa asta. di la
 ureki.

(8. VII. 1967) — Același.

MXIX₅₆

- Nioriți lai,
Lai, bucǎlai,
Di triĵ zili-ŋĉoasi
Gura nu-ț mǎi tași;
5 Or' ieș' bolnǎvĵoari,
Miqari, miqari?
...La un apus di sqari
Vra sî nĵ-l omqari,
Ci ari oĵ multi,
10 Mîndri și cornuti,
Și cai niŋvǎțaț,
Și cîni mǎi bǎrbaț...

Și mătușa bătrini, cu cair di lini, a pleca'
si-ș cati băjețu-așela cari-a fos' șjoban, și l-a
15 omorit:

Și mă-sa lui a-ntrebat:
— Băjeți mătuși,
Șjobani mătuși,
Da nu ni-aț văzut
20 Tot uñ șjobănaș,
Nant și supțirel,
Tras pintr-uñ inel?
Mustășjoara lui:
Skicu griului;
25 Okșori lui:
Mura cîmpului;
Fețișșara lui:
Spuma laptelui.
— Mătuși, mătuși,
30 Kjar si-l h'i văzut,
Nu l-añ cunoscut...

A zis așija cari l-a omorit: a zis ci nu l-a cunoscut.

— Daci, di l-aț zări,
Aiși si-l îngropaț:
În struंगा di oi,
35 Si h'ii to' cu voi;
La stina oilor,
În zjocu neilor.
Și si-l îngropaț
În dosu stini,
40 Ca s-auzî cini.
Și si-i pui la cap:
Flușeraș di fag,
Si cinti cu drag;
Flușeraș di os,
45 Si cinti frumos...

L-am auzi' di piñ fraț di-a niș, di pi la băjeț.
Am auzi' di pi la băjeț di la șșoali: am avu' patru
fraț, și toț a fos' la șșoali. Numa pi mini n-a
vru' părinti si mă dei; zisșja: „Fata fași dîrvă-
50 léli în casî: coasi, țasi, -mpletéști, răsusești;
fași treburî în casî. Băjeți si-nveți! Fetili: lasi-li
si faci-ñ casî treburî!”

(16.IX.1967), H'erăstău — Nastasija
Brînzói, 76.

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Ditriș zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
5 Or' ies' bolnăghjoiari,
Mioriți, meșari?
— Nu sim' bolnăghjoiari;
Da am auzi'
Ci tovariși tăi
10 Vrja si ti omșari
Pi la apus di șșari,
Și si ti-ñgroșapi-ñ apus di șșari
În dosu stini
Uni urlî cini.
15 — Daci m-a omori,
Si nu mă-ñgroșapi-n dosu stini;
Si mă-ñgroșapi-ñ struंगi di oi,
Si fiș to' cu voi.
Si-m' pui la cap:
20 Flușeraș di os
Ce (Și) cinti (II — suni) dușos
Și-n dosu stini,
Si nu măi urlî cini;
Flușeraș di fag
25 Ce cinti cu drag;
Cin' a bati vintu,
Piñ jeli va răzbati,
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi
30 Cu lăcrîñi di siñzi...
Va vini o mamî bătrini
Cu briu di lini,
Pi toț întrebîn':
— N-aț văzut uñ șjobănaș?
35 Okșori lui:
Mura cîmpului;
Sprîșenili lui:
Spicu griului...

¹ Text. MXXI, notat la o jumătate de oră după întiul, a omis
vers. 39 - 41.

- Ba, Dqamni,-am văzut
40 Și pi-acolu-añ trecut:
Ci iel s-a-ñsurat...

De-iși nu-ñi măi aduc aminti... Am auzit-o cîntati di cîn' jeram băjet nic pe-iși, pi djalur'li jestja. O cînta șjobani cu vorbi și cu fluir'.
45 Cîn' îmbrobodja nîrjasa, jo am auzit-o și pi la nunț. Iñ carti n-am întilnit-o, c-am învâța' patru clasi primari. Nu vez' dumnetá? Di la o vremi li uñt pi toati. Apî šini trăiești, crești; šini moari, putrezîști...
50 Știų si cîn(t) diñ fluir o „sîrbi“; am învâțat-o di la lăutari. Cîn(t) „cînticu oilor“; apăi alti „sîrbi“; și-ț cînt „șîrjagu“; cîn(t) „dojna păduri“...

(12.VII.1967), H'erăstău — Gavrilu Colț,
85.

N ă r ú ž a

MXXII¹₆₈

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tači,
5 Iarba nu-ț măi plači:
Iarba-i nipăscuti,
Apa nibăutâi...

Asta ni si pari ci vini diñcolu, la „avrămjasci“
...nu măi știų... Ci li știų vorbili, li știų di la
10 Botiți șel bătrîn, nu ästa tînir.

(28. IX. 1967), Năruža-Lunca-Vojca Dudu, 53.

MXXIII₅₉

Pi-om piçor di plaj,
Pi-o guri di raj,
Iatî coboari la vali
Trej çjobănej

¹ Text lăutăresc degradat de-o cîntăreață cu țambalul.

5 Cu trei turmi di oï:
Unu, moldovjan;
Unu-i uñgurijan,
Și unu-i...
Nu-ñi-aduc-aminti!
10 — Mioriți lai,
Lai, bucălai,
De trii zili-ñcoasi
Gurița nu-ț măi tași;
Spuni-ñi: si ai tu di zgherj mereu?
15 — Cum n-aș zghera:
Ci s-a vorbitu
Çej doj çjobănej
Să mi ti omqari,
Să te-ñgroapi-ñ dosu stîni,
20 Unde latrî cîni...
Iatâ coboară la valc
O fimeci bătrîni
Cu păru bălăjor,
Diñ okj lăcrâma,
25 Și diñ guri-ntreba:
— Nu cumva aț văzut
Mîndru çjobănaș?
Fețișqara lui:
Spuma laptiluj...
30 Perișoru lui:
Pana corbuluj;
Okışori lui:
Mura cimpuluj...
Sprînsenili lui:
35 Pana cuculuj...

Asta a fos' maica lui cari-a-ntrebat. Nu
ñi-ac' (=aduc) aminti. Ș-añ rup' cãrțili, ci li-am
avut pãni-ñcoasi. Iera cãrțili di la școali...

L-a omorit ši doj șjobani, și l-a-ñgropat ij.
40 Bab-a vini' și i-a-ntrebat. Da ja n-a știut c-a
fost ij tovariș cu iel. Qaja a fos' nãzdrãvani. Și
qaja i-a spus lui c-ari si-l omqari ši doj șjobănej
cu turmili di oï; ci baba si vãita di șjoban. Iel
a-ñvãțat qaja si spui babi ci

45 Iel s-a-ñsurat
C-o fati di-mpãrat;
Fața ij: razili șqariluj;
Perișoru ij:
Mãtasa cimpuluj...

50 Nu știu cum...

— Nunu ni-a fos' șarili și luna...

— Sini Ț-a ținu' cununa?

— Șarili și cu luna;

Brădășej-a fos' vornisej;

55 Luminărili...

Priuț a fos' munți;

Țintari-a fos' lăutari;

Stelili-a fos' luminărili...

60 Tot așa am auzit-o di la bătrini. Și di la tati-niu-am auzit-o. Tati-niu-a fos' șjoban: patruzăș di anj numa la oj. A fos' bașju și șjoban im munți „Lăpușulu”. Diñ fluir n-a cîntat; da *Niorița* o cînta diñ guri.

(29.IX.1967), Nărúza-Petrestj — Sóra
Albu, 54.

MXXIV₆₀

— Mioriți lai,

Cu lina țigai,

Di trij zili-ncăși

Gurița nu-s tași...

5 Iarba di pi cîmp,

Sau apa diñ uluc?

— Stăpini, stăpini,

Mi s-a vorbit noui șjobănej

Cu turma di oj

10 Ci si ti omșari...

Si mi ti omșari,

Si ti-ncroșapi

În dosu stini

Undi trăjes' cini...

15 Pi-o guri di plaj

Mi si scoborá șjobănej

Cu turmili di oj

Și lua la-ntrebari;

Unu je brascán¹

20 Unu je român

Unu-i ungarjan,

Unu-i moldovjan:

— Da și-aveț cu mini

Si mă omoriț?

25 — Da sini Ț-a șoptit,

Ci noi niș nu ni-am gîndit?...

De işj în colu li-am uțat: am îmbătrinit...

Jeu l-am învățat di la un viorist bătrîn; jeram cu

jel, așjutorju luș: cîntam diñ cobzi. Dimul(t)¹

30 o șerja șjobani, șamini, pi la nunț, pi la cumetrij.

O șerja lumja și pi la petresirj. Măi șerja lumja

și pi cîntarija lu *Corbja*.

(4.VII.1967), Nărúza — cobzarul Iftini
Cășunjanu, 72.

MXXV₆₁

Tata neș avja oj. Cîn' jeram di vo doșpresi

anișori, am cumpărat uñ fluir diñ jarmaróc.

Șjobani vekj cînta diñ fluir *Niorița*, *Siriagu oilor*,

Hora bătrînășci, *Cîntic di hașdușj*, *Sirba bătrî-*

5 *nășci*; și cîntisili așestja-s di-a lor. Ij li cînta; și

li-añ dipriñs di la ij. Mă didja struñgariju. Ij,

dipi și mulzja oili, sara cînta diñ fluir pin-ador-

nja. Io nu dorñjam nișj jeș, ci-ni jera drag s-ascult.

Jeș li durañ, ci nu li cantañ ghini la-nșeput. Și

10 daci li-am băgat în cap — întorsurili țoati-a

lor — numa s-a da' deștili. Cîn' cînt, dai din deșiti,

jetij-așa... Da dipi și dipriñz, cînt trimurat:

trimurj deștu. Da cînt, copkil, cînt mereș, mereș...

15 Cîn' am înșeput si cînt, ieram di vo pașpresi

anj: dirlijam, înșepjam, așa... Ci cîntam și

noaptja, ci-m' plășja niia. Ș-añ cîntat așa, mereș,

patru anj: ci-i-i-ntam mereș, pi cîmp, sara, pi

liniști. Lumja zisja: „Ieti, mă, cînti Ienaki Luñgu;

20 ci numa jel cînti *Niorița*“. Ci-n sat măj cînti

unija diñ fluir; da nu poati nimnja cînta ca mini

Niorița. Din *Niorița* măj știu citiva vorbi:

Pi-om pișor di plaj,

Pe-o guri de raj,

Iaca colea-n vale

25 Trej turme de oj

¹ Formă alterată de la *breșcán*.

¹ Formă adverbială prescurtată de la *di dimult*.

- Cu trii ȕjobănej:
 Unu, uŃgurjan;
 Unu, vrăncjan
 Și unu moldovjan.
 30 Pe la apus de soare
 Baĕjul uŃgurjan
 Și cu moldovjan
 Măre se vorbiră
 Și sî sfătuirî
 35 Că pe la apus de soare
 Vrja sî mi-l omqari
 Pe ista vrăŃșjan
 Aista, a nostru, diŃ VrăŃșja...
 Ci ari oi măi multi,
 40 Mîndri și cornuti,
 Și caĕ învătaț,
 Și cin(i) măi bărbaț...
 Adici măi bunĕ ca a lor. Și de-ișja nu-Ńi
 măi-amintesc... Ci ĩel avja o qai năzdrăvani
 45 cari zghera-ntr-una, și zĕ și noapti. Ia a simțit
 cu trii zili-năinti; și baĕju vrăncjan a spus oi:
 — Lai, bucălai,
 Di trii zili-Ńcoășĕ
 Gura nu-ț măi tași;
 50 Ori ĩarba nu-s plași,
 Ori ĩeș' bolnăvĕoari,
 Mioriți, miqari?
 — Bașjuli vrăŃșjan,
 Nu sĕm' bolnăvĕoari;
 55 Dar vrja să te omqare,
 Pe la apus de soare,
 Baĕjul uŃgurjan
 Și cu ĕel moldovjan.
 — Mioriți, miqari,
 60 Daci m-a omori
 Aistora bașĕ —
 Bașjul uŃgurjan
 Și cu Ńel vrăŃșjan — (sic!)
 Să mă ĩngroape
 65 Din dosu stĕni,
 Sĕ mi-aud cĕni.
 Sĕ-m' pui la cap:
 Fluĕraș di fag
 ĕe-m' zĕce cu drag;
 70 Fluĕraș de soc

- ĕe-m' zĕce cu foc;
 Fluĕraș di os
 ĕe zĕce duĕos.
 Și cin' a vini...
 75 Mioriți, miqari,
 Vinĕ-o babi bătrĕni
 Cu brĕu di lĕni,
 Să spuĕ ci m-am ĩŃsurat
 C-o fatĕ di-mpărat;
 80 Și mi-a pus cununa luna...
 Ci soarili și luna
 Mi-a pus cununa...
 Nu știu cuŃ sĕ spuĕ-acuș:
 Braz și păltinaș
 75 Aiștiĕa mi-a fos' nuntaș...
 — Bașjuli, sĕn' și-o plĕŃzi?...
 Am măi uĕtat, daci n-am măi spus-o; ci ĩeraŃ
 tĕnir. ĩera-Ń carti, piŃ șqalĕ...
 — Păsir'li cin' s-or strĕŃzi...
 80 ĕĕntarĕa asta ĩera-ntr-o carti-di-șitiri: ĩera
 felĕu di felĕu di poiziĕ. Și cartĕa s-a rupt; a rupt-o-n
 ntăĕ băĕteți diŃ șqarți: rupĕa citĕ-o foai, pin'
 s-a gătĕt.
 Șĕobani? ĩĕ diŃ fluir fășja *Ńiorĕa*. Da vorbili
 85 nu li știĕa. ...ĩĕ nu cĕnta *Ńiorĕa* diŃ gurĕ. Nu
 știa nimnĕa vorbili... Vorbili ĕo li spunĕam lor.
 ĩera trii stĕni ĩn Năruza ĩn tĕnerėțili meli.
 Am fos' șĕoban acu șaizăș di anĕ, cin' nu vinĕsi
 niș războĕu din nouĕ sutĕ șaĕsprăzășĕ.

(5.VII.1967), Năruza — ĩenăki LuŃgu,
72.

MXXVI, MXXVII¹ 82

- Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Pi-om picĕor di plai,
 Pi-o gurĕ di raj...
 5 Di trii zili-Ńcoășĕ
 Gura nu-ț măi tași;
 Ori ĩeș' bolnăvĕoari,

¹ Text. II a fost notat la o oră după MXXVI (v. nota crit. 62).

- și-ntr-a știința țera, cî țera tot una cărțili-di-șitiri.
 35 Învățătoriu ńeu ńi-asculta la lectii.
 Am auzit-o *Niorita* și cîntin', in Túlńiși, cin'
 țeram copkil. O cînta oamini bătrîni tari! ńi-aduc
 aminti di-un uńkeș bătrîn, Neculaș Mășjuci; țera
 uń uńkeș ńinunat: șerja unu-o țigari di la țel,
 40 țel îi zîșja: „Zi bodaprosti, cî țeu am muńșit pi
 bani di-am cumpăra' țutj-un" ... Qamini zîșja:
 „La Neculaș Mășjuci zîșjai bodaprosti di-o țigari" ...
 Neculaș Mășjuci cînta *Niorita* diń fluir. O cînta
 și cu vorbi; di-aghja-ńi-aduc aminti di țel, ca
 45 cum aș ghisa...

(29.IX.1967), Nărúza — Podu-Nărúzi —
 — Vasili Botán, 73.

MXXIX. MXXX¹ 64

A pleca' trii șjobánaș: unu moldovjan, unu
 uńgurián și unu vrăńșian, cu trii turmi di oi.
 S-a așáza' pi-um munti nant și frumos. Unu
 avja o oiți lăiți; ș-a-ńșeput a zghera trii zili;
 5 iar țel a-ntrebat-o:

- Di ši zgheri, nioriți lăiți?
 Qar iarba nu-ț plási,
 Qar sarja diń gruńz,
 Qar apa diń căuș?
 10 Ia lăcrińi îi curzja,
 Diń guriți-i spunja:
 — Toati-m' plac, stăpini,
 Da mi s-a vorbitu
 Șel uńgurián
 15 Și cu șel vrăńșian
 Ca si ti omqari,
 Ci aș oi măi multi,
 Și cinj măi bărbat,
 Și cai măi umblători.
 20 — Oiți lăiți, nioriți,
 Si li spuș-aș:
 Di m-or omori,
 Ca si nu mă-ńgroapi
 Din dosu stini;

- 25 Si mă-ńgroapi
 În struńga oilor.
 La šiș doi páltiori. (II — páltineni.)
 Flușerașu ńeu si-l pui
 În šiș doi páltiori;
 30 Cîn' vintu ńi-a bati,
 Flușerașu-a zîși,
 Oili s-or strîńzi,
 Toț ši (II — ši ńi) m-or plîńzi
 Cu lăcrińi di sinzi.
 35 La uń an di zili, maici-sa a așteptat, cî dor
 s-a măi întoarsi. Cuń si si-ntoarci, daci uńgu-
 rjanu și cu vrăńșianu l-a omorit? Maici-sa a plecat
 ca si-l afli, si-l găsaci:
 Tot ši ńi-a-ntrebat
 40 Diń om in om,
 Diń șjoban in șjoban;
 Și-i întreba:
 — N-aț văzut uń șjobánaș
 A ńeu fișjoraș?
 45 Perișoru luș:
 Spuma laptiluș; (sic!)
 Okišori luș:
 Mur(i)li cîmpuluș;
 Mustășioara luș:
 50 Șkicu griuluș...
 Ia avja uń cair di lini:
 Din mini-ndrugă,
 Din gurî striga,
 Diń okj lăcrăma,
 55 Ia nu-l măi găsa...
 Atita știu. Maici-sa nu i-a măi găsit pi-așii
 șjobani. Ii i-a luat oili, i-a luat cai, și l-a-ńgropat
 acolu.
 O știu di la bunicî-mja, mama mami meli;
 60 îi zîșia „Măria Mohorqai". Am auzit-o *Niorita*
 di nici. Mă dușja mama la ja, acolu, -acasi la
 bunica; și torșja, lucra ši fășja ja acolu. Di-
 acolja noi invățam: ni spunja povești. Zîșja:
 „Fă, jo, an si morju; si-ńvățat di colz di lup".
 65 (Zi)șja ci: „Iotj-aș: dac-o qai o mursici lupu,
 și nu mqari, îi discinț in usturoi, il kisăz, și-l
 puș usturoju șela acolu unj-a mursăcat-o lupu"...

(8.VII.1967), Nărúza — Ștefana Colă-
 șjoju, 76.

¹ Text. II a fost notat la două ore după MXXIX (v. nota crit. 64)

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoaci
Gurița nu-ț taçi;
5 Or' ieș' bolnăvjoari,
Mioriți, miqari?
— Drăguțule baçi,
Dă-ț oile-ñcoaci
La verde zăvoi,
10 Că-i umbră de voi,
Și iarbi di noi.
Stăpini, stăpini,
Măi ia-ț ș-uñ cini:
Cel măi bărbătescu,
15 Cel măi cjobănescu,
Că l-apus de soare
Vrija si mi ti-omqari
Baçul uñgurian
Și cu cel vrăncjan,
Ci ai oi măi multi,
Mindri și cornuti,
Și cai învățaț,
Și cinj măi bărbaț.

De-ișja s-a-ñchegat: nu măi fași nica!...

- 25 Și di-o fi si mor,
Si li spuț curat
Că m-am înșurat
C-o mindri crăjasi,
A lumi mirjasi;
30 Și la nunta mja
A căzut o stja;
Ș-am avu' nuntaș
Braz și paltinaș;
Preuț: munț mari;
35 Păsareli: mij,
Și suti di mij...

Ș-a-ișja s-a-nchegat; pintru ci sin' șajzăș
și siñși di anj di cin' n-am măi sitit *Miorița*;
ci asta o știu diñ cartja di clasili primari.

...Ei, da jera cu fluirli:

- 40 Fluieraș di fagu,
Cuñ cinti cu dragu;

Fluieraș di socu,
Cuñ cinti cu focu...

- 45 ca pămintu!...

(27.IX.1967). Nărúza — Podu-Nărúzi —
Ștefan Tăturu, 75.

Puterja mja-i puterja pămintului... Așa
n-i cuvintu ney: adici-s sănatos; da la pămint
is gata si mă duc... Aștept ordinu: ba az, ba
minj; șjasu di moarti, ca si-i spuț băbėsti...

- 5 Añ fos' rānit in rāzboju șellant: m-a azjuñs
o pljasi di ghjulja pi șiafi. Ieti *Niorița*:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
6 Gura nu-ț măi tași;
Or' ieș' bolnăvjoari,
Or' di cap it fași?
— Nu sim' bolnăvjoari,

- 15 Niș di cap n-oi fași,
Im pling žalja mja:
Ci s-a sfătuit,
Din trii șjobănej,
Sel uñgurian
Cu sel muntjan,
20 Si mi-l omqari
Pi sel moldovjan,
Ci ari oi măi multi,
Mindri și curnuti...

Cu cornu rāșjușit, adici cornuti;

- 25 Cu cōarnili rāșjușiti.
— Ie tași, mioriți!
Daci ij m-or omori,
Si mă-ñgroapi
In tirla oilor,
30 In zjocu meilor.
Și la cap si-m' pui:
Fluieraș di osu,
Si-ñ cinti frumosu;
Si-m' pui fluieraș di fagu,

- 35 Si-ñ cînti cu dragu;
 Si-m' pui fluieraş di socu,
 Si-n cînti cu focu.
 Şi vîntu, cîn' a bati,
 Piñ fluirî-a răzbati,
 40 Oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or pliñzi
 Cu lacrimî di sîñzi....

L-am auzît cînticu ista di la fraţ măi mari
 cari cînta. Ii jera şîobani. Aviam unu măi mari
 45 ca mini. Iel a fos' vo şási ani şîoban im munti,
 la noi, aişi, im „Munţişoarili“, pi „Alunu“, pi
 „Djalu-negru“. Cînta *Niorîta* diñ guri. Nî-aduc
 aminti ci cînta cu vorbi, la aripa oilor; ci iel
 n-avja griži şi praşasci, or' si cosasci. Măi cînta
 50 mergîni cu oili la djalu, pascîndi ghitili. Cînta toati
 lumja *Niorîta*. Iera siobani: cin' cînta iî cînticu
 ista, si strîñzja oili lîngi iî.

(28.IX.1967), Nărúza — Piriu-húmi —
 Ghiorgi Coróji, 81.

MXXXIII, MXXXIV₆₇

- Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ñcoasi
 Gura nu-ţ măi taşi,
 5 Iarba nu-ţ măi plaşi,
 Apa nu-ţ măi plaşi,
 Şi-î cu tini?
 — Stăpîni, stăpîni,
 Nî s-a vorghit
 10 Tovarişi tăi...
 Si nî ti omqari,
 Şi si ti-ñgroapi-ñ struñga oilor,
 În zgheritu ñeilor.
 — Mioriţi lai,
 15 Di m-or omori,
 Si mă-ñgroapi
 În struñga oilor,
 În zgheritu ñeilor.
 Si nu mă-ñgroapi-n dosu stîni
 20 Uni stau (II — zac) şi cini.
 Buşjumaşu ñeu

Si nî-l puiñ la capu ñeu;
 Cin' vîntu ñî-a bati, (II — Vîntu ci
 ñî-a bati.)

Buşjumaş ñî-a trazi...

- 25 Si-m' pui la cap:
 Fluieraş di fag,
 Si cînti cu drag;
 Fluieraş di osu,
 Si-ñ cînti dujosu.
 30 Fluiriî-or cînta,
 Oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or pliñzi
 Cu lacrimî di sîñzi...

Mama mja o cînta diñ guri zîya, sara, cin'
 35 şidja la lucru, şi-î vinja iî a cînta. Iera uñ cîntic
 zalmic. Noi, copkii — ieram trii: doui feti ş-um
 băjet — stañ ş-ascultañ...

Cuñ si n-o auz şi di la alti? Bătrîni-o cînta di
 rînd! Cîntarja asta jera pintru toati lumja. O
 40 cînta *Niorîta* şi uñkesu ñeu.

Pî-o gurî di raj,
 Pi kişior di plai...
 — N-aj văzut uñ şîobănaş?
 Faţa lui:

- 45 Spuma laptelui;
 Mustăşioara lui;
 Şkicu griului;
 Perişoru lui;
 Pana corbului;
 50 Okişori lui;
 Mura cîmpului...
 Çapti la răçqari,
 Njaziuñsi la sqari;
 Çapti la pămînt,
 55 Njaziuñsi di vînt...
 Si nu-î spui mă-si
 Ci l-a omorit;
 Si-î spui
 Ci s-a-ñsurat
 60 C-o fati di crai,
 Pî-o gurî di raj;
 Sqarili şi luna
 I-a ţinu' cununiia...

Soarili și luna

65 I-a ținu' cununa...

O žali-a fos' ș-acolu! Cî daci jel a murit tinir,
fări sî-ș h'i făcut veljatu, hotărît c-a fos' žali...

(29.IX.1967), Nărúža-Petrștj — Flôarja
Nirsjoju, 81.

MXXXV⁶⁸

Niorița o știu aproapi di cîn' jeram di vo șapti-
opt anj, șel mul' doișpsi. Nu știu di unj-am auzi'
cintarja: oj h'i-auzît-o di la mama, di la tata.
Mamî, tati... sî pșati-ntîmpla și di la vuñ
bunic.

Io carti nu știu: daci nu m-a da' la șçali!
(Zi)șja cî daci șçala-i diparti... Atuñșj șçala
jera la Néra; șçala di la Vilcânjasa jera. Noj
fășjam parti-atuñșja din Néra. Pi timpu-ășela
10 fetili nu sî pomenja sî li dja la șçali! Șî băjeți:
plătja amjandî grja — părali multi, cum jera pi
timpu-ășela — și nu sî dușja la șçali. Șî tata a
plătît amjandî răzghitu; da nu știu cit timp.

Niorița-i așa:

15 — Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñçoasi
Gura nu-ț măi tași;
Or' apa nu-ț plași,

20 Or' țija ț-i greu
Cu trupu neș?
— Niija nu n-i greu
Cu trupu tău:
Ij cî s-a vorghit

25 Ca sî ti omșari
— Ij m-or omori;
Da sî nu mă-ñgroapi
Din dosu stini
Uni zași cini;

30 Sî mă-ñgroapi, ñgroapi
Îñ struñga oilor,
Îm plîșsu nișarilor:
Nișarili s-or strîñzi,

Ș-or înșepi-a plîñzi

35 Cu lăcrîñi di sîñzi...

Aișj s-a terminat! Io st' (=sînt) om năcăžit.
Am măj ujtat diñ jeli: măj sînt sāriti diñ jeli.
Atuñșj bini li știjam. Pșati cî n-am măj cîntat
cînticu ista di sîñzăș-șajzăș di anj.

(1967), Nărúža-Zghjaburj — Năstasi
Hănu, 88.

MXXXVI¹

— Nioriți lai,
Lai bucălai,
Di trij zili-ñçoasi
Gura nu-ț măi tași;

5 Or' apî nu-ț plași,
Iarba dipi cîmp,
Șî apa diñ uluc,
Șî sarja dim burdufu?
Or' țija ț-i greu

10 Cu trupu neș?
— Niija nu n-i greu
Cu trupu tău;
Șî niija cî-m' plași
Apa diñ uluc ,

15 Iarba dipi cîmp,
Sarja dim burdufu:
Ij cî s-a vorghit —
Trij șjobănej —
Ca sî ti omșari,

20 Cî aj oj măj multi,
Multi și cornuti,
Șî caș niñvătaș,
Șî boj niñžugaș,
Șî cini măj bărbăș;

25 Șî sî ti-ñgroapi
În dosu stini
Uni zac cini.
— Ij m-or omori;
Da sî nu mă-ñgroapi

¹ Text notat la o jumătate de oră după MXXXV (v. nota
crit. 68).

- 30 Din dosu stîni
 Uni zaşi cini;
 Si mă-îngroapi, -îngroapi
 În struîga oilor,
 În zîjocu îneilor,
 35 În plînsu nişarilor:
 Nişarili s-or strîîzi,
 Ş-or îîşepi-a plîîzi
 Cu lacrimî di sîîzi.

Acelaşi.

MXXXVII, MXXXVIII¹ 69

- Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di trei zili-încoaşi
 Guriţa nu-s taşi;
 5 Or' ieş' bolnăvioari,
 Mioriţi mişari?
 — Drăguţuli basi,
 Dă-ţ oili-încoaşi
 La negru zăvoj,
 10 Ci-î iarbi di noi,
 Şi umbrî di voi;
 Ci s-a sfătuit
 Başiu uîgurian
 Şi cu şel vrăîşian
 15 Pe la apus de soare
 Ca să te omşare,
 Ci ai oi măi multi,
 Multi şi cornuti,
 Caî îîvăţat,
 20 Şi cinî bărbat,
 — Şi di-a fi si mor
 În cîmp di mohor,
 Si mă-îngropaţ
 Aişî, pi-aproapi:
 25 În struîga oilor,
 În zîjocu îneilor,
 La cap si-m' puje:
 Fluieraş di osu

¹ Vezi în special nota crit. 69.

- Cari cîntî frumosu;
 30 Fluieraş di sóru
 Cari cîntî cu focu —
 La cap si mi li pui.
 Vintu, cînd a bati,
 Piî jeli-a străbatî,
 35 Nei vor auzi cînticu lor,
 Cu zăli m-or plîîzi
 Cu lacrimî di focu...
 Aişî sărim oljaci...
 Iar ducîndu-ti pi drum,
 40 Şi vej întilni
 O babî bătrîni
 Cu cair di lîîni, torcîn',
 Di mini-ntrebîn':
 „Nu cumva-aţ văzut
 45 Uî frumos şîobănaş
 Diî fluir doînaş?
 Okişori luî:
 Mura cîmpuluî;
 Mustăşioara luî:
 50 Spicu griuluî;
 Feţişoara luî:
 Spuma cîmpuluî...
 Sau „spuma laptiluî“... cam aşa...
 Si nu-î spuniţ ci ieş is mort;
 55 Si spuniţ ci io m-aî căsătorit
 C-o fatî crăjasi
 A lumi miriasî;
 Şi la nunta mja
 A căzut o stja;
 60 Şoarili şi luna
 Mj-a ţinu' cununa;
 Braz şi păltinaş
 I-am avu' nuntaş;
 Lăutarj-am avut
 65 Tşati păsîr'li diî codru;
 Preuţ: munţi mari;
 Păsîrj: lăutarj.
 Si-î spuniţ drept:
 Ci pi mini m-or scălda
 70 Djalurli cîn' s-or răsturna, (II — dărîma,)
 Şi ploili cîn' vor ploşa.
 Preuţi ci vor şeti:
 Păsîrli cîn' vor şiripi...

O știu diñ școală, și diñ cap. Cî mulș sitești-n
75 carti; dă s-a-ñkis cartja, s-a-ñchis și mințili!

Am învațat-o diñ plăserja mja. Învațătorju
nu ni punja s-o-ñvătăm; o-ñvăța fiicari dim
plăserja omului, diñ carti. Cîn' am învațat-o,
jeram cañ di vo opt ani. Is pisti obzăș di ani di-
80 atuñși. Qamini la șidéri, la băuturi, măi cînta
Niorija. La citi-o nuntî și cînta și *Niorija*: o cînta
lăutari.

Partja di la urmî nu-î diñ carti: îj culjasî di
pi la bătrîni, di pi la babi, di pi la uñkeș, di pi la
85 băuturi.

Bătrîni cari î-am auzît jo *Niorija*? Hă, hă,
și țarina trebi si h'ii praf! Iera unu Vasili Dragoe:
dac-am avut jo zăși ani cîn' a murit jel, îj mor'
di mult. Cîn' bia citi-oljaci, jel cînta și *Niorija*.

Cîntic așazatu, bătrînescu, cînta Mereuți Me-
reuți.

(28.IX.1967), Nărúza-Luñca -- Stănilă
Băcur, 89.

N e g r i l é ș t i (= Negirléști).

MXXXIX₇₀

— Mioriți lai,
Lai, bucalai,
De trii zili-ñcoaci
Gura nu-ț măi taçi,
5 Iarba nu-ț măi plaçi;
Or' ieș' bolnăvjoari,
Scumpa mja miqari?
Orî simț vuñ rău:
C-o fi si mor? ...
10 Pi-o guri di plaj,
Pi-o guri di raj
Si lasi la vali
Trei turmi di mej,
Cu trei păstorei:
15 Unu, vrănčjan;
Unu, uñgurjan
Și unu muntjan.

Čel muntjan și cu čel uñgurjan

Să gindiră, să sfătuiră:

20 Că l-apus de soare

Ca să mi-l omqare

Pe čel vrănčjan,

C-ari oî măi multi okeșali,

Și cornuti, cu lăsături pi frunti..

25 Trebuja s-o jeu de-și:

Pi-um picior di plaj,

Pi-o guri di raj

Si lasi la vali

Trei turmi di oî,

30 Cu trei čjobănej:

Unu, vrănčjan;

Unu, uñgurjan

Și unu, muntjan.

Čel uñgurjan și cu čel muntjan

35 Să sfătuiră, să gindiră:

Să mi-l omqari pi čel vrănčjan,

C-ari oî multi,

Okeșali și cornuti,

Și cu lăsături pi frunti,

40 Și cîni mari și bărbaț

Acu ni-ntoarcim la mioriți:

— Mioriți lai, lai,

De trii zili-ñcoaci

Gura nu-s măi taçi,

45 Iarba nu-s măi plaçi;

Or' aj vuñ gînd rău? ...

Scumpa mja miqari,

Di-o fi si mor,

Si mă-ñgropaț in dosu stini,

50 Si mi-aud lătrîn' cîini...

Si mă-ñgropaț in struंगा oilor;

Cîn' jeli s-or strîñzi,

Pi mini m-or plîñzi...

La cap si-m' punit:

55 Fluieraș di fagu,

Mult cîntă cu dragu;

Fluieraș di soc,

Mult cîntă cu foc;

Și fluieraș di os,

60 Mult cîntă dujos...

Vorbești miorița:

— Dragi stăpini,

- Mija iarba-m' plăci...
De trii zili-ñcoaci
65 De gura nu-n taçi...
Nu sim' bolnăvjoari;
Da simt un giñ-d rău:
Ci çjobanu uñguriã
Şi cu çel muntian
70 S-au sfătuit şi s-au gîndit:
Ci l-apus di soari
Să mi ti omçari...
— Dragi oiçi lai, lai,
Di-o fi si mor,
75 Ş-o vini o mamî bătrîni,
Cu briu di lini,
Pe poteçi-alergînd,
Pe ciñki întrebînd di-al jei feçior:
„Faça lui:
80 Spuma laptelui;
Mustăçioara lui:
Spicu griului;
Okişori lui;
Mura cîmpului;
85 Mizloçelu lui:
Înalt şi supţirel,
Tras ca pintr-un inel;
Perişoru lui:
Pana corbului.
90 N-aţ auzit, n-aţ văzut
Di-un nalt tinerel şi vojniçel?“

Acu vorbeşti mioriţa:

- Dragi mamî,
Am auzit ci jesti miri:
95 Munţi mari-a fos' nunj;
Brazi şi paltini i-a fos' nuntaşi;
Soarili şi luna
I-au ţinu' cununa;
Stelili: mij i-au fos' făclij;
100 Şi munţi mari i-a fos' preoţi...

O ştiu di la taçi-mju. Iel a fos' şjoban: şi-n
delta Dúniri, şi-m munţi Carpăt; pe-îşi, pi poalili
munţilor Carpăt, partja asta: Covásna, Făgă-
rás, Braşov. Iel a fos' dizärtör: a plecat diñ ar-
matî; şi douizăş şi şaptei di ani-a umblat pim
105 munţ şjoban. Cît a şjobănit s-a-ntilnit şi cu haj-
duşi di diñcolu, diñ Ardjal.

- Am auzit-o cin' jeram micuţ, pi la uñspreşi-
dojspreşi ani. Iel cînta diñ fluir, ci jera uñ cîntător
110 diñ fluir çi nu exista! Iel făşja şi flui. Cînta cin'
ş-aduşja aminti citi-o *Mioriţi* di asta. Citi deşti
mj-a rupt jel ca si-ñvăt *Mioriţa!* Da n-am avut
ureki muzicalî. Taçi-mju jera çel măi bun cîntător
diñ fluir diñ sat. Iel fluiurili nu li făşja din nimic,
115 dicit diñ corn: numai diñ corn!...

Di la lăutarî n-am reţinut, ci n-am ureki mu-
zicalî.

(6.I.1968), Negirléşti — Ion Băhni, 41.

MXL¹ 71

- Mioriţi lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoaci
Iarba nu-ţ măi plăci,
5 Gura nu-ţ măi taçi;
Or' jeş' bolnăvjoari,
Drăguţă miçari?...“
Iată vin îñ cale,
Se cobor la vale
10 Trei turme de oi,
Cu trei çjobănej:
Unu moldovian
Şi cu çel vrăncjan
Să vorbiră şi si sfătuiră
15 Să mi-l omçari
Pe çel uñguriã,
C-ari oi măi multi,
Mîndri şi cornuti,
Caj îñvâtaţi
20 Şi cinj bărbaţi.
— Miorţi lai,
Să le spui curat:
Căçi m-am însurat
Pi-o guri di plaju
25 C-o fati di craju.
Drăguţă miçară,

¹ Text diacritic notat la doi ani după text accesoriu MCCCXIV
(cf. nota crit. 71).

- Să le spuî lor!
 Să mă-îngroapi
 Tot aici, pî-aproapi,
 30 În struîga cu oi,
 Să fiu tot cu voi;
 În dosu stîni,
 Ca si-mî-aud ciîni.
 La cap sî-m' pul:
 35 Fluîeraş di fag,
 Să cînt oilor cu drag;
 Fluîeraş di os,
 Să cînt oilor duîos...
 Baba, mama lui, întreba di fiu îi. Îa plîngîa
 40 şi-ntreba:
 — N-aţ văzut un çjobănaş
 Aşa nalt şi supţirel,
 Parcî-î tras pintr-uî inel?
 Mustăçjoara lui:
 45 Spicu griului;
 Okişori lui;
 Mura cîmpului;
 Obrăzori lui;
 Ca buzori cîmpului...
 50 Ba nu!
 — Stăpini, stăpini,
 Kjami-t şi uî ciîni:
 Çel măî bărbătesc,
 Şi çel măî frăţesc;
 55 Lasî-ti-îñ vali-îñ zăvoi,
 C-acolu-î umbrî di voi!
 Şi îarbî di noi...
 Măî uesti da am măî uîtat. Ci dor nu stau
 numa cu îel, si-l cînt, cînticu...
 60 Di uni-l ştiu? Di la tati-îñu, di cîn' îeram mititel.
 Auzam di la îel. Îî bătrînescu; dim bătrîni. L-am
 auzît aşa: cînta îel sara, numa cîn' avîa coraţ
 îel. Îo ascultam; şi l-am învătat. Îel îî îera draţ
 oili. Başju n-a fost: îera un om gospodârju...
 65 Cîn' am auzî *Mioriîa* îeram di vo şasi-şăpti
 anî; sîn' vo patruzăş di anî... Îo î-am învăta'
 pi măî mulţ băieţ, aişî, *Mioriîa*. Cartî-am învătat
 vo patru clasi. Îñ cartî-añ da' şi di *Mioriîa*, la
 a patra. Da tot nu-î kjar cumu-î asta. Ci n-añ
 70 şîtit-o aşa punctual: n-am fost atent ca s-o şîtesc
 ca-îñ cartî! c-añ ştiut-o îeu dim mica copilării.

Aşa, m-oî h'i mai uîtat cu şi-î cartî... Am auzît-o
 şi di la un başju bătrîn: îera un moş, Macsîm
 Lázîr; asela cînta. Zîşja şi cuvintili... Lăutari:
 75 n-am auzît *Mioriîa*... *Mioriîa*-î zîşî. O h'i zîs
 şi *Nioriîa*, da n-am băgat îeu samî.

(5.I.1968), Negîrléşti — Ion Tăfti, 47.

MXLI₇₂

Nioriîa! Parc-am fos' boş di tot! Tata li cînta,
 sâracu; da cum n-am putut îeu prîndi dicît vor-
 bili îestîa:

- Nioriîi lai, bucălai,
 5 Di triî zili-îçoaşî
 Gura nu-ţ măî taşî,
 Îarba nu-ţ plaşî...
 De-îşî nu măî ştiu nişî-una!...
 Or' îeş' bolnăghîoari?...
 10 Măî uesti; da diţjaba: daci nu-l ştiu! Îî
 luîngî socotîjala; daci nu î-am băgat isi, îñ cap...
 Vorghîam îeu cu frati-îñu: „Mă, cum n-am îñ-
 vătat îeu diîñ fluir, diîñ vorbi, *Nioriîa* asta!“...
 Tata îeu a fos' şjîoban; a fos' mul' şjîoban.
 15 Auzăñ cî s-a dus di vo doîşpsî anî. A avut un
 tati rău; şi î-a dus îñ lumi pi copkîi; la uî stăpîn,
 unî-a trebuit slugî, cum îera boîerî-odatî. Ş-a
 crescut şjîoban. Ş-a vînit acasî la vo triîzăş di
 anî cîn' s-a-îñsurat. A tras la rădăşina hrîanului!...

(3.I.1968), Negîrléşti — Duîitru Stéjja,
 70.

MXLII, MXLIII₇₃

- Pî-uîñ kişjor di plaj,
 Pî-o gurî di raj,
 Îati ghîni-î cali,
 Sî coboari-îñ vali
 5 Triî turmi di oi,
 Cu treî çjobănej:
 Unu-î moldovîan,
 Unu-î uîngurîan,
 Şi unu-î vrăîşjîan.

10 Iar  el moldovian
  i cu  el vr ncian
 M ri s-a vorghit,
  i s-a sf tuit:
 Pe l-apus di  ari
 15 Ca si ni-l om ari
 Pe  el u gurian,
 Că-i ma  ortoman,
  -ari oi ma  multi,
 Mîndre  i cornuti.
 20 Iar  ia miori i
 Cu lina pl vi i
 Di trii zili- co i
 Gura nu-  ma  ta i.
 – Miori i, mi ari,
 25 Or' ie ' bolnăvioari,
 Or' apa nu-  pl si,
 Or' iarba nu-  pl si?
 – Dr gu ule ba i,
  i apa ci-m' pl si,
 30  i iarba ci-m' pl si;
 D -  oili- co i:
 La verdi zăvoi,
 La cimp di mohor,
 Ci-  iarbi di oi,
 35  i umbr  di voj.
 St pini, st pini,
 Măi k am -   -u  cini:
 Pi  el b rb tesc,
  i pi  el fr  asc;
 40 Ci m ri s-a vorbit,
  i s-a sf tuit
 Ba jul moldovian,
  i cu  el vr ncian:
 Pe l-apus de  are
 45 Să mi te om are.
 – Miori i, mi ari,
 Di ie ' n zdr vani,
  i di-o fi si morju
 La verdi z voj,
 50 La cimp di mohor,
 S -  spu  lu vr ncianu,
  i lu moldovianu
 Ca si m  ingro api
 Ai , pi apr api:

55 I  stru ga di oi,
 Si fiu tot cu voi:
 I  dosu stini,
 Să-mi-aud cini.
 Miori a m a,
 60 Glugulița m a
 S-o pui-  virvu părului;
  i-  glugi si-m' pui...
 C- sela iera prepeliagu di oi...
 Flu era  de socu,
 65 Mul' z ce cu focu;
 Flu era  de fagu,
 Mult z se cu dragu;
 Flu era  di osu,
 Mul' z se du osu;
 70 Vintu, cin' a bati,
 Prin icli-a r zbati,
 Oili s-or str nge,
 Pe mini m-or pling e
 Cu lacrimi de sing e.
 75 Iar tu, mi ara m a,
 Dac-  intilni,
 Daci mi-ej z ri
 O babi bătrini
 C-un cajer de lin ,
 80 Dim pi ioari mergin',
 Din furci torcin',
 Din guri-ntrebîn',
 Din oy l cr min':
 „Cini ni-a văzut,
 85 Cini-a intilnit
 M ndru  job nel
 Tras printr-o  inel?
 Must  ioara lu :
 Spicu griului;
 90 Fe i ara lu :
 Spuma laptelui;
 Ok ori lu :
 Doui muri  opti:
  opti la r  ari,
 95 Njati si di  ari;
  opti la p mint,
 Njati si di vint...“
 Tu, mi ara m a,
 Si ti-ndur  di ia,

- 100 Ci-î măicuța mja;
Și să-î spuî curat;
Ci m-am înșurat
C-o mindri crăjasi,
A lumi mirjasi...
- 105 Și la nunta mja
A căzut o stja;
Șorili și luña
Mj-a ținu' cununa;
Preuț: munți mari;
110 Pascri: lăutari;
Păsareli: mij
Și steli: făclij.
Iar la cja măicuți
Să nu-î spuî, drăguți,
115 Că la nunta mja
A căzut o stja;
C-am avu' nuntaș
Braz și paltinaș;
Păsareli: mij
120 Și steli: făclij.
Tu si-î spuî curat:
Ci m-am înșurat
C-o mindri crăjasi,
A lumi mirjasi.
- 125 Asta-î *Miorița*! Am învățat-o, *Miorița*, la
aripa oilor, la djal, c-avja tetja trij șjobani la
oî. Io vinjañ di la școală, și mă dușjañ la djal
la oî.
- Am învățat-o diñ cărt *Miorița*: dim mini
130 torșjam, și diñ gurî-ñvățam. N-era dragi cartja!
Miorița jera-ñ cartia di clasa a doua. Măi jera o
poizii:
„Ștefani măriia-ta,
Tu la Putna nu măi sta:
135 Lasî griža sfinților
În sama părinților...”
Asta-î *Dojna*.
Poizija asta-î a lu Eminescu. Am învățat-o
la aripa oilor, cin' luam cartja-m mini, și mă
140 dusian la umbrî, uni iera oili, ca si minîñsi șjo-
bani, și jeli si nu si pornjasci. Stam acolo pini
vinia șjobani, și pornja cu oili la pășuni. Fășja
hățaș, ca si faci oili lapti. Și io di-acolja mă du-
șjañ și strecurañ laptili, il h'ierbjam, strîñzjam

- 145 cașu, h'ierbjam zăru... Păi, di si si măi plătjasci
tetja și pe-iestja? Pîn la nezu nopti stitjam și
h'ierbjam zăru, alezjam urda. Cașu-l vindja tetja,
și fășja bani...

- Dumnetă spuî ci i-o parti diñ carti, la *Miorița*
150 asta. Da măi jesti șeva pus ș-așa; și nu-i in carti!
Asta trebi si h'ii di pi la bași, di la șjobani. Cin'
jerañ cu oili, liñgî vizăntăni, liñgî sovežani (a
vizăntănilor iera pi „Djalul lózi”); ni-ntilniam ba
la briñzi, ba la žintiți di-anjazi. Ni luam la vorbi:
155 unija cinta, alti povestja. Ș-acolu-am măi auzi'
Miorița asta. Ii și diñ carti, și măi căpătat di
prin graju poporuluî. Ghersu-l știu; da acuma am
imbătrinit: nu măi pošju cinta ca-n tinereți.
Cim prindiam a cinta *Niorița* — ij melodija žin-
160 doasi! — si h'i stat trij zili nimincat, și s-ascult!...

- A fost un șjoban la noj, diñ sus. A sta' la noj
vo șasi anj; și vari, și jarni. Cin' kema jel oili,
vinja oaja cañ cit ar h'i de-ışja la Birsăști¹.
Ghiorghi-a Ani-l kema. Jel cinta *Miorița* frumos!
165 Ii măi zisja: Ghiorghi Brețcanu. Briñzi ca a
luj, și oi ca a luî, nu măi iera!...

Di la lăutari n-am priñs *Miorița*: nu-n da mina
si mă duc la lăutari.

(3.I.1968), Negirlești — Añcuța Tăfti, 74.

MXLIV

- Îs di cin' lumja asta! Io si si măi știu?
— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñcoasi,
5 Jarba nu-ț măi plași,
Apa nu-ț măi plași.
— Și apa-m' plași,
Și jarba-m' plași;
Da mi s-a vorghit doî șjobănej
10 Ca si ti omșari,
Si ti-ñgroșapi-n dosu stini:
Îñ zgherātu oilor,
Îñ žjocu ncilor.
— Daci m-a omori,

¹ Distanță de 3 km.

- 15 Sî mă-ñgroapi
În dosu stîni
Uni trec oili
Și sî źjoaci ñei.
Și la cap sî-m' pui-uñ fluieraș:
20 Fluieraș di fagu,
Si li h'ii dragu...
(Noi si ni h'ii dragu... —II).

Aista-i măi frumos: di fagu, dicît di sócru.
Am auzi' șjobani cîntin' pi djal, dimultu!...
25 Ciț șjobani n-a cîntat! İera unu Ion İeni, cîn'
jeram jo ñici: diñ fluir il cînta; da măi zîșja
și diñ guri cițj-odati...

Din njamu ñeu: nu, n-am auzît. Niș lăutari:
nu m-am prja dus jo pi la lăutari s-auz.

(3.I.1968), Negirléști — Iliñca Briñzoj,
78.

MXLV, MXLVI¹ 74

Niorița o știu di cîn' jeram mititel. Am auzît-o
dim bătrînj: sî cînta diñ fluir, diñ șîmpoj; dipi
cum İera șîmpoaili: uñ felju di fluir, cu țaghîj;
İera făcu' diñ keli di ȝai. Cari İera cam șjobănești,
5 o știja. Și cari sta la ghiti, İarna, la odai, o-ñvăța...
Sî h'j-avut cañ zăși-doįpsî ani cîn' am îñvă-
țat-o jo. *Niorița*. Pîn' la doįpsî ani nu țîj minti
și-añ văzut ș-am auzît. Da di la doįpsî ani țîj
minti pîn-oj intra-m pămînt! Acuma, ujt și
10 bucătúra diñ guri: is bătrînj! Ș-acuma, İoti, cîs
bătrînj, cînt diñ fruñzi di păr. İar diñ fluir, nu
m-am putut îñvăța, kica-ñj-ar mînilî! Șja măi
frumȝasi cîntari İesi diñ fluir...

Nu ñj-aduc aminti di la șînj-am îñvățat-o-ntăj.
15 Da h'iin(d) tovariș di odăj, ñj-adunam și spunjam
una-alta. Așa am auzît-o:
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñcȝaci
20 Gurița nu-s taçi;
Or' İeș' bolnăvjoari?

Or' İarba nu-s plaçi?
Lua-tj-ar un lup!

— Stăpîni, stăpîni,
25 Nu mă blăstăma:
La un apus di șoari
Vrja sî ti omȝari
Unu uñgurjan
Și c-um moldovjan. (II — Cu moldo-
vjanu.)

30 — Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Daci İeș' năzdrăvani,
Sî mă-ñgroapi îñ struñga di oj,
Sî fiu to' cu voį;
35 Saų (II—Or'...) îñ dosu stîni,
Sî-m' auz și cîni...

Aișja cu fluirilj-am ujtat jo...
Si-m' pui la cap:
Fluieraș di sócru,
40 Ca sî h'ii cu norocu...

Lj-am măi ujtat jo... De-ișja: sî si-ñcure
ițili, c-apăj șadi rău! İs și flămin': n-am miñcat
di-asari. Az diminjați, İica n-am pus pi limbî!
İs om sârac, și n-am di uni căpăta șeva. Copkii nu
45 sî ujtî la minî; dac-ar h'i di ij îñ stari!...

Niorița: asta cîntari! Sî cînt-acu? Ai auzi'
dumnetá și cînt-um brostacu mergîn' pi drum
pim prafu??...

(26.X.1965), Negirléști — Vasili Briñzoj,
75.

MXLVII

Nu-ı api la moari! Daci-ț bati suflitu-ñ kept,
cuñ sî cînt?...

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñcȝasi
5 Gurița nu-s tași;
Orj İeș' bolnăvjoari,
Orj İarba nu-s plași?
Lua-tj-ar un lup!
— Stăpîni, stăpîni,

¹ Cf. text. MXLVII notat la trei ani după dublet.

10 Nu mă blăstăma:
La un pus di soari
Cin' sfințăști soarili...
Vrija si ti omșari
Ungurjanu și cu vrânșjanu,
15 Și unu, un moldovjan.
— Mioriți năzdrăvani,
Daci ieș' tu năzdrăvani,
Si mă-ngoapi
În dosu stîni,
20 Si mă-az și cîni;
În strușga di oi,
Ca si fiu cu voi...
Și cam ajasta-i: am uitat! Di patruzăș di
ani di cin' n-am măi cîntat-o.
25 Fluieraș di sócru
Si ni-l pui-n...
Am uitat jo aișia...
Fluieraș di fag
Cari si ni h'ii drag...
30 Fluieraș di sócru
Ca si cînti cu focu... Si cînticu
focu...
Aișî nu li măi pošu adușî-aminti!

(3.I.1968), Negirléști — Același, 78.

MXLVIII 75

Pi-oî verdi zăvoi,
Pi-o gurî di plai
Cobșari în vali
Treî turme de oi,
5 Cu treî çjobănej:
Unu, moldovjan:
Unu, ungurjan
Și unu, vrîncian.
— Mioriță lai,
10 Lai, bucălai,
De çi iarba nu-ț plače?
Ori ieș' bolnăvjoari,
Mioriți, mișari?

— Ba, nu-s bolnăvjoari;
15 Și iarba im' place,
Dar iată ce se sfătuiră
Baçiu ungurjan
Și cu cel vrîncian:
Să mi te omșare
20 Pe la apus de soare.
Ci ai oi măi multî,
Multi și cornuți,
Cai măi învâțat,
Și cîni măi bărbaț...
25 Adică puterniși...
— Dac-o fi si mă omșari,
Vor fi ai mei nuntaș:
Braz și paltinaș...
Aișî nu măi știu ieșu cuî si terminî!
30 — Daci mă omșari,
Si mă-ngoapi-n dosu stîni,
Undi bati vîntu bini...
Sau „tari“... așa șeva...
Uni latrî cîni...
La cap si-m' pui fluierașu:
Fluieraș di os;
Cin' o bati vîntu,
Si răsuni dujos.
Voi v-ăț aduna,
40 Și m-ăț lăcrăma...
Și dac-aț intilni
O babî bătrîni,
Cu brîu di lîni,
Din furci torcîn',
45 Di mini-ntrebîn':
„Dac-aț văzut
Un mîndru çjobănaș,
Al meu feçioraș:
Feçîșșara lui:
50 Spuma laptelui;
Okîșori lui:
Mura cîmpului:
Perîșoru lui:
Pana corbului“...
55 Atușia tu si-i spuî:
Ci m-am înșurat
C-o mîndrî crăjasi;

Și la nunta mja
A zărit o stja...

60 Saș:

A venit o stja...
Soarili și luna
Mj-au ținu' cununa;
Braz și pâlținaș

65 Aș zăcat ca nuntaș...

Miorița asta am auzit di la tata-moșu meu.
L-am auzi' cîntin' *Miorița*. Și măi cînta și diîn
caval: di șel lușg...

70 Din carti, *Miorița*? Io nî-aduc amînti cî-n
școali sî-nvăța. Da iera-n carti măi adăugati
puțin. Crez cî s-a făcut adăuziri, ca sî si pot-
ghjașci, sî rimezi strofili șelja. Nu-nî-aduc amînti
dac-am învățat-o diîn carti. Cam pin clasili trii-
patru dac-a apărut *Miorița*. Ieș imi amîntes' bini
75 cî n-am învățat-o diîn carti; numai di la bătrîn.
Daci-ntr-uî an am avut trei învățatori! Cartja
sî fășia cam la voja-ntimplări: ti dușei cu vașili,
ti măi dușei la școali, măi luai și sapa și ti dușei
la sapi...

80 Di la lăutari: nișj-odatî n-am auzi' *Miorița*.
Uști-aișj: iera popa Tăfti; iș avja lăutari luj:
pi Vinogăi. Sta pi prispa casî țoati zîua, la popi.
Acolu bja, acolu mîncă, acolu dorîja. Cîn' vinja
popa acasi, Vinogăi-î cînta „Hora lu popa Tăfti”,
85 făcutî di iel pintru popi. Și cîm' pleca popa,
încălica pi cal, și Vinogăi-î cînta „Hora-șja-mari”:
cîntarja di la nunti, cîn' școati nîrjasa afari.
Cîm' pleca popa di vali, la vii, la Țifăști, pleca
cu trășura cu patru cai. Avia teljañci la un cal;
și cîn' auza lumia teljañca, zîșja: „Tresi popa
Tăfti cu trășura”...

(4.I.1968), Negirlăști — Ion Mehedint, 75.

MXLIX₇₆

— Mioriți lai, bucălai,
Di trii zîli-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
Or' ieș' bolnăvjoari?

186

5 Or' apa nu-ț plași,
Or' iarba nu-ț plași?
— Ieș nu-s bolnăvjoari;
Și apa-m' plași:
C-am auzi'

10 Pi l-apus di șoari
Ci mi s-a vorbit...

Ei, am uțat aișj șini s-a vorbit: șel moldovjan
cu șel vrăñșjanu; și l-a omorit pi șel uñgurjan...

C-ari oi măi multi,

15 Multi și cornuti,
Caj învățat,
Și cînj măi bărbat.
— Dragi mioriți,
Dac-o fi sî mor,

20 Si mă-ñgropat
În dosu stîni,
Sî-mj-auz cîni.
La cap si-m' puniș:
Flujeraș di fag... /...di sócru.../

25 Ca sî-n fii drag..
Flujeraș di osu,
Mul' zîși dujosu:
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi

30 Cu lacriñi di siñzi...

A auzi' mă-sa c-a murit, ș-a pleca' dipi iel sî-l
cauti:

Dim pișoari mergiñ,
Din guri-ntrebin':
„N-aș auzit, n-aș aflat

35 Di-um băjat curat?
Oki luj:
Mura cîmpuluș;
Mustășjoara luj:
Spicu griuluș;

40 Păru luj:
Pana corbuluș;
Fața luj:
Spuma laptiluș"...
Sî-î spuniș curat:

45 Ci m-am însurat...
Și la nunta mja
A căzut o stja;

187

Braz, pãltinaș
Mî-a fos' nuntas;

50 Lãutari...

Pãsirî lãutari!

Di la tata am cãpãtat-o. Ieram copîl mic;
și sara tata ni cinta așa: „Mioriți lai, lai, bucãlai”.
Și di-acolîa dacî m-am fãcut mari, am mers la
55 școali; ș-añ dat di ia la școali: poizii. Am învãțat-o
la școali, ș-am povestit-o...

Tata nu știia carti, și nu fusãsi șjoban și
bașju. Iel o și cinta, ș-o și povestîa: cuñ l-a omorit,
șin' l-a omorit...

60 Nu știu s-o h'i-azut dipi la bași și șjobani...
Lãutari nu i-am auzit *Miorița*.

(3.I.1968), Negirlãstî — Vasili Bãbiș, 76.

ML77

— Nioriți lai,
Lai, lai, bucãlai,
Di trii zili-ñcoasi
Gurița nu-ț mãi tași;

5 Nu știu: miñcarîa nu-ț plasi?

Nu știu: apa nu-ț plasi?

— Stãpîni, stãpîni,

Cautî-n dosu stîni,

Cî șjobanu moldovjan

10 Ii ñngropat ñn dosu stîni,

Uni latrî cîni.

Nu știu cum mãi zîsi:

Îñ struñga oilor

A rãmas cînili

15 Si pãzascî stãpinu,

Ci-ñ ñngropat acolu...

Ii mãj mul', da nu știu ieu. Is mãj multi,
da nu poșju ieu si ñi-aduc aminti. Mãj jesti una:

Pi drumu Banatuluj

20 Treși oili Bađjului:

Toati șjuti și cornuti,

Cu lãțurî lãsaț pi frunti...

Cu lãțurili lãsati pi frunti... „lãțuri-

li": lina șeja luñgi, criãți. Di-acolîa mãj jesti-nãinti;
25 da nu mãj știu... Ieu așa l-am auzi' di la o bunicî:

— Stãpîni, stãpîni,
Nii apa și miñcarîa-m' plasi;
Cati-n dosu stîni:

Stãpinu ñeu l-a omorit

30 Și l-a-ñgropat ñn dosu stîni,

Uni urlî cîni...

La cap si-ñ pu-ñ flujeraș,

Si-ñ cînti cu doru:

Flujeraș di osu,

35 Si-ñ cînti cu doru;

Flujerașu si h'ii di fagu,

Si-ñ cînti cu dragu...

O cinta șjobani pi la oi, ñncõasi. Și h'iu-ñju-ñ
șjoban. Niorița o cinta și lumi di jazlanti: mocã-
40 nimi di-a noastrî, tinirî și bãtrîni. Iera uñ șjoban:
unu Ion Albu; și iel cinta *Niorița*, *Șiriagu oilor*:
cintiși bãtrineștî. Iel cinta și cu vorbi, și diñ
fluir. Cinta șjobani, cinta și bãjeți cu vașili pi
djalurî. Cinta și bunicu ñeu. Nu l-am apuca'
45 cîntin' diñ fluir. Da diñ guri cinta *Niorița*. Bunica
și ia cinta *Niorița*: sara, cin' lucra; și ziua cinta
pi sup poñi, cin' aduna-ñ grãdinî finu pi brazdî...

Di lãutari: n-an ținu' socotjali dacî cinta
Niorița.

(3.I.1968), Negirlãstî — Costanda Popa,
78.

MLI78

— Mioriți lai,
De trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț mãi tași;
Or' 'iarba nu-ț plasi,

5 Or' ieș' bolnãvjoari?

— Da am auzit

C-a si ti omõari

Bașju uñgurjan

Și cu șel vrãñșjan.

10 — Da di si si morju

Îñ cimp di mohor?

Si mã-ñgropaț

Pe-iși, pi aproapi:

Îñ struñga di oi,

15 Si fiu tot cu voi.
Si mă-îngropaț în dosu stîni,
Si mi-auz un cîni...
Și la cap si-m' puî:
Fluieraș di fagu,

20 Si-î cînt codrului cu dragu...

Dim bătrîni-o știu. Carti n-am învățatu. To'
pin lumi-am auzit-o. Nu ni-aduc aminti di la
șini. Daci n-am avu' școali, an ținut-o-ñ capu
ney. N-añ cîntat-o; numa vorbili li-am avut în
cap.

(3.I.1968), Negirléști — Içana Mojsi, 80

MLII₇₉

— Nioritî lai,
Lai, bucălai,

Di trii zili-îcșasi
Gurița nu-ț tași;

5 Nu știu: iarba nu-ț plași,
Or' ieș' bolnăvioari?

— Çiobani, çiobani,
Dă oili-îcșasi,
La negru zăvoiu

10 Ci-î umbrî di voi,
Și iarbi di oi...

Baçiul uîgurian
Și cu țel vrăncian
Să sfătuiră:

15 Pi l-apus di șori
Ca si mi-l omçari
Pi țel moldovian...

Poati ci Vrañșia nu iera cin' s-a făcu' cîntarija
asta! Cîntarija asta-î măi vekî ca toati cîntarili;
20 și-î măi întîi di Ștefan-șel-Mari; așa crez io.
Adici dim bătrîni tresi la tinereți, la tinereți!
Ș-așa c-a căpătat-o di-a aziuñs pinî az: dim bă-
trîni im bătrîni... Or' iera timpur'li ca acuma?
Nu iera cumpini di ploi mari, ca az. Daci Putna
25 a mers pi iarbi verdi!...

Ca si-l îngropapi-n dosu stîni, (sic!)

„Ca si-mi-aud cîni;

În struîga di oi,

Si hiu tot cu voi

30 Și si mi-aud cîni..."

A zis moldovianu:

— Cin' a h'i si mă omçari,

Si mă-îngropaț

În struîga de oi,

35 Să fiu tot cu voi...
Și la cap si-m' puniț:

Fluieraș di os,

Cintî dujos;

Fluieraș di fag,

40 Si-n' cînti cu drag;

Fluieraș di sócru...

Cum s-o prepunim noi? Nu-ni-aduc aminti!

Și la cap si-m' puniț...

Braz și paltinaș

45 Ni-a fos' nuntaș:

Cu baba bătrîni: a vinit maicja lui dipi iel:

— N-aț văzut uñ șjaban cu turma di
oi dipi iel?

Nant și supțirel,

Tras pintr-un incl...

50 Fețișoara lui:

Spuma laptelui:

Okișori lui:

Mura cîmpului;

Mustășioara lui...

55 Niși n-a avut iel mustăț-atuñșia: a fos' tinir,
nicăsătorit...

Perișoru lui:

Spicu griului...

N-aî cuñ s-o prepui alfeļu... Nu-ni-amintes'
60 cum i-a spus babi, adici mama lui... Or h'i
cărț diñ vekju cari-a h'i spuîn; da šini li ari!...

D-ap-añ cîntat-o și io Nioritja! P-așa ni-aș
aduși-aminti? Nu-ț aduși-aminti daci nu cînt!
A, ă, di cin' ieram în școala-am auzit-o: iera tre-

65 cuti-ñ cărț. Nu măi găsăș' cartja aseja: a luat-o răz-
boju... Din carti? Pi dac-an șetit-o! Oi h'i
măi uțtat citiva coñvorbiri; da tot am prins șeva!
Îs săptizăș și șasi di anj di cin' an fos' la școali:
ij timp di-atuñși!

70 Am măi scăpa' șeva:

C-ari cai învățat,

Și cinj măi bărbaț...

75 Vez? Acuma nî-am adus aminti! În carti
jera ca o poizii, ca o amintiri. Am învâțat-o pi
dî-a rostu. Și-nvâțătorju sî uita, colu, pi carti:
zic jo litirili bini? Si nu scăpăm noj litirili compusi;
c-o avjam scrisi pi cajet. Nî-asculta la lectjii
Niorița: nu merzja pi gișitili! Punia băieți s-o
80 spui pi dî-a rostu, ca o poizii; da n-o cîntam...
A murit bătrini cari-a fos' măj mari ca mini!
Am auzi' *Niorița* di la bătrini; da bătrini-s lut
di oali!...

(4.I.1968), Negirléști — Ghiorgi Pópa,
80.

MLII₈₀

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măj tași;
5 Ori jarba nu-ț plași,
Ori apa nu-ț plași?
— Jarba-m' plași,
Apa-m' plași;
Dar am auzit sfātuindu-si:
10 Ci l-apus di șari
Vrja sî ti omșari...
— Jar dî-a h'i si mor,
Ia, si mă-ñgropaț
Ia, in dosu stini,
15 S-auz și jo cini.
Si-m' puniț la cap:
Flujeraș di fagu,
Si-ñ cinti cu dragu...
Braz și paltinaș
20 I-am avu' nuntaș;
Șarili și luna
Nî-a ținu' cununa...
Il cîntam di cin' jeram băjet. Il cînta cînticu
istă mulț. Il cînta șjobani: măj cu sami șjobani!...
25 Apl, jo măj țij minti di la sini l-am auzit
intăj? Di un(di) l-oj h'i-auzit, nu măj sint acu...
Ari milodiija lui da nu i-o nimeresc acu...
N-am auzi' lăutari cîntin' *Niorița*.

(3.I.1968), Negirléști — Măriuța Păun, 82.

A. *Niorița* o știu dim bătrini, di cin' m-an
născut! Și niș nu si vorghia ci-ij diñ Ardjal!...
Am auzit-o-ntăj di la unu Ion Rúsú; jel jera
cotizent cu tati-niu. Io, si h'i fos' di vo zăși-
5 uñspreși anj. Omu ista avia obișeju di-ij trăzja
dim păhar; ș-atuñși cînta *Niorița*! Jel... ij
jera dragi. To(t) la citi-oñ curaz cînta *Niorița*:

— Nioriți lai,

Lai bucălai

10 Di trii zili-ñcoasi

Gura nu-s măj tași:

Or' jarba nu-s plași?

Or' ieș' bolnăvjoari?...
B.A. (Or' tirla nu-s plași?)

15 A. Ciși gurița nu-s măj tași...
— Ciși pi la apus di șari

Vrja sî ti omșari

Bașju uñgurjan

Și cu sel vrăñșjanu...

20 B. (Ci-ij măj ortomanu...)
A. Ș-ari oj măj multi,

Multi și cornuti

Și cai învâțat,

Și cinj măj bărbaț...

25 B.A. — Da dî-ar fi si morju
A. Si nu mă-ñgropaț

În dosu stini

Uni zac și cini;

Și si mă-ñgropaț

30 În struñga oilor,

În žiocu neilor...

B (Oita l-a boșit pi stăpinu ij:
— Dragi șjobănaș,

Fetișoara ta:

35 Spuma laptiluj;

Okișori tăj:

Mura cimpuluj;

Mustășjoara ta:

Skicu griuluj;

40 Perișoru tău:

Pana corbuluj...).

A. Dac-așa jera cînticu!... Poizii, poizii, da
tot a fos' șeva...

B.A. (— Cî la nunta mja)
45 A. A căzut o stîja;
Soarili și luna
Nî-a ținu' cununa...

B.A. (Braz și pâlinaș)
A. I-am avu' nuntaș;
50 Priuț: munți mari...
A fos' lăutari...

Di-acolîa un măi știu... Is cules-așa, la-n-
timplari... O știu to' di pi la iel, di auzîti, di la
tetja, cî și îel o cînta ghini... B. Io n-am învăța'
55 carti. Da uñkeșu-a-învățat oljaci, c-a fos' azent,
și prișeptorju... A. N-am măi spus-o din tine-
rêțili meli; cî vez, nu măi poș cînta: is bătrîn.
Da ștîjan și gheru iș.

(26.X.1965), Negirlêști — Petrija Dokióju,
83 (A). Mărija Dokióju, 80 (B)

MLV₈₂

Am împlinit obză(și) și șiñși di anî la „ziua
jepilor“: așa și kjamî ziua dipi lăsata-săcului,
dipi postu-șel-mari; i-o sərbătoari bătrînășci...
Niorița igesti-așa:

5 — Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zîli-ñçoasi
Gura nu-ț măi tași...

A zis cî ja a auzît cî-l omșari pi stăpinu-su-
10 așela...

Nisi jarbi n-aș păscut...
— Cuñ si-ñ ghii si minînc?
C-am aflat cî s-a vorbit:
C-a si ti omșari,

15 Și si ti-ñgroapi-n dosu stîni,
Uni zac cîni...
— Flușeraș di os...
Si li pui la cap...

Cuñ cînti: nu poșju si știu...

20 Si li pui la kișioari...

Daci îel a fos' șjoban, ș-a cîntat! Iș jera atuñși,
șjobani, jera un traș, așa, mprežjuru ghitilor...

Ca si batî vîntu,
Și jeli-a si fluiuri...

25 — Daci m-a omori,
Si mă-ñgroapi
În struñga oilor,
În zjocu ñellor...
C-așija cari l-a omorit a vrut.
30 Si-l ñgroapi-n dosu stîni,
Uni latrî cîni.

Da iel a zis:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,

35 Daci m-a omori,
Si mă-ñgroapi-n struñga oilor,
Uni zjoaci ñei.
Cî dușmani-l ñgroapa-n dosu stîni,
Uni latrî cîni....

40 — Si-ñi pui la cap:
Flușeraș di fag,
Cî cînti cu drag;
Flușeraș di os,
Cî zisi (cînti) dușosu...

45 Cu baba bătrîni: nu știu. Crez cî spunî-așija
cari știi carti...

L-am auzi' di cîn' m-an trezît, di cîn' jeran
copkîlî. Da or țînjam socotjali si știu vorbili-
ghini?...

50 Di la șini-am auzît-o-ntăi? Nu-ñi-aduc aminti
Bunî și străbunî!...

N-am auzît-o nișî la lăutari. Cari stau la ba-
luri, știu țoati șelia. Aldati nu jera ca acu: si si
faci „bal“ di flăcăi și di feti. Cînta, atuñșja,
55 lumja Niorița; da zîșja douî-triî vorbi, or zîșja
măi mult? Ţoati lumja ștîja-ñ sat vorbili igestja
cu Niorița.

(4.I.1968), Negirlêști — Mărița Lekja,
85.

N e r é z u

MLVI, MLVII¹ 83

O știu di la mama mja, dipi cîn' jera cu furca
pi vatrî; ca kestii di melodii, di la bătrîni. Da
vorbilî-a fos' măi puțîni la bătrîni. Și pi urm-añ
găsît-o piñ cârș măi mul(t): a măi luñzit-o...

¹ Text. II a fost notat la două ore după MLVI.

5 Vorbili s-a amestecat cu ȧstȧa cari-s acuma.
Da pȧia puȧin si diosibeȧti.

M-a pus la bandȧ di magnitofon totodatȧ; ŝi
n-a iȧi bini; nu nȧ-am adus aminti ghini: nu
m-am pregȧtit.

10 Pȧ-um picȧor di plaj,

Pȧ-o gurȧ di raj,

Iatȧ, ghin ȧn cali,

Si cobȧari-nȧ vali

Triȧ turmi di neȧ

15 Cu triȧ ŝjȧbȧnej:

Unu-ȧ moldovȧn,

Unu-ȧ ungurȧn,

ŝi unu-ȧ vrȧnȧian.

Iar ŝel moldovȧn

20 ŝi ŝel ungurȧn

Mȧri, si vorghiri

ŝi si sfȧtuirȧ

Cȧ la apus di sȧari

Vrȧ ca si-l omȧari

25 Pe basiu vrȧnȧianu

Cȧ-ȧ mai ortomanu,

ŝ-ari oȧ mai multi,

Mȧndri ŝi cornuti.

— Miorȧti lai,

30 Lai, bucȧlai,

Di triȧ zȧli-nȧȧoȧsi

Gura nu-ȧ mȧi taȧi;

Orȧ ȧarba nu-ȧ plȧsi,

Or' ȧeȧ' bolnȧghȧari,

35 Drȧguȧi nȧȧari?

— Drȧguȧuli basȧ,

Dȧ-ȧ oili-nȧȧoȧsi

La negru zȧvoȧ,

Cȧ-ȧ ȧarbȧ de noȧ

40 ŝi umbrȧ di voȧ.

C-am auzȧ aȧa:

Cȧ la apus di sȧari

Vrȧ si ti omȧari

Basȧu moldovȧn

45 ŝi ŝel ungurȧn.

Cȧ ȧȧ oȧ mȧi multi,

Mȧndri ŝi cornuti.

— Miorȧti lai,

Lai, bucȧlai,

50 De ȧeȧ' nȧzdrȧvani,

ŝi dȧ-o fi (II — di-a h'i) si mor

ȧn cȧmp di mohor,

Spune-ȧ lu moldovȧn

ŝi lu ungurȧn

55 Ca si mȧ ȧngȧopi

Pe-iȧi, pi aprȧopi:

ȧn struȧga di oȧ,

Si h'iȧ tot cu voȧ.

Astȧa si le spuȧ;

60 Iar la cap si-m' pui:

Fluȧeraȧ de fagu

Mul' zȧsi cu dragu;

Fluȧeraȧ di socu

Mul' zȧsi cu focu;

65 Fluȧeraȧ di osu

Mul' zȧsi duosȧ;

Vintu, cȧnd o bati,

Pȧn ȧelȧ-o rȧzbati,

ŝ-oili s-or strȧnȧzi,

70 Pȧ mini m-or plȧnȧzi

Cu lacrȧni (II — lacrimi) di sȧnȧzi...

Am treȧi la fiȧior, cum a-ntreba' di ȧa.

— Miorȧti lai,

Lai, bucȧlai,

75 Tu, dac-ȧȧ zȧri,

Saȧ ȧȧ ȧntȧlni,

O mȧȧcuȧi bȧtrȧni

Cu brȧu di lini,

Pȧ cȧmp alergȧnd,

80 Diȧ drugȧ-ndrugȧnd,

Diȧ gurȧ-ntrebȧnd,

ŝi la toȧ zȧcȧnd:

„ŝini nȧ-a vȧzut

Mȧndru ŝjȧbȧnel.

85 Tras pintr-uȧ inel?

Feȧȧȧara luȧ:

Spuma laptilȧ;

Mustȧȧȧoara luȧ:

ŝkicu grȧuluȧ;

90 Periȧoru luȧ:

Pana corbulȧ;

Okiȧori luȧ:

Mura cȧmpuluȧ —

Cȧptȧ la rȧȧȧari,

- Njatiński di sqari;
 95 Çopti la rãqari,
 Njatiński di vint...
 Tu, miqara mja,
 Si ti-nduri di ja;
 Si si-ı spuı curat
 100 Ci m-am insurat
 C-o fati di craı,
 Pi-o guri di plai;
 Si la nunta mja
 A cãzut o stja;
 105 Sqarili si luna
 A tinut cununa;
 Braz si pãltinaş
 I-a avu' nuntaş; (sic!)
 Preuţ muntı mari:
 110 Pasiri lautarı;
 Pãsãreli mij;
 Si steli fãcliı.

(27.VII.1967), Nerëzu — Mãriqara Tõma
 Bãrz, 42.

ML.VIII₆₄

- Dim bãtrini-am apucat-o. İeram bãjetan di
 doıspresı-triıspresı anı. İera um moşnjag, Simion
 Spulbir; a murit unkeşu dimul'... Si jo invãtañ
 si cint diñ fluir; si unkeşu İera si İel cu oilı.
 5 İo cintan diñ fluir *Niorişa*; si İel in spunja vor-
 bili. İel ştiya si cinti mãı puţin diñ fluir; si luj
 İi plãşja cuñ cintam jo diñ fluir voçja *Niorişi*.
 Spunja İel: „Cuvintili İoti-aşa-s“:

- Niorişi lai,
 10 Lai, bucalai,
 Di triı zili-ñcoasi
 Gurişa nu-ţ taşi;
 Or İarba nu-ţ plãşi,
 Or apa nu-ı buni?
 15 — Stãpini, stãpini,
 Ba İarba-m' plãşi,
 Si apa İe buni,
 Dar di tini nu-i ghini:
 Ci s-a vorghit doı şjõbãnaş —

- 20 Unu-ı unğurıań,
 İar unu moldovian —
 Ci pi tini si ti omqari...
 — Pi mini dacı m-oţ omorı,
 Si nu mã-ñgropãţ
 25 In dosu stini
 Unı dorm toţi cini;
 Si mã-ñgropãţ
 In struńga oilor,
 In şjõcu neilor.
 30 İar fluıeraşu neı —
 Şel di osişor —
 Si-l puniţ intr-unı virv di pãltior;
 Cin' vintu-a bati,
 Fluıeraş ni-o zişi,
 35 Oilı s-or strińzi,
 Pe mini m-or plinzi
 Cu lacrinı di sinzi...
 Fluıeraş di osı,
 In ziçe duıosu...
 40 İar la cimp d-eţ İeşi cu oilı,
 Si v-ãţ intilni
 C-o babi bãtrini,
 Cu briu di linı,
 Diñ furci-ndrugindi,
 45 Diñ oki lãcrãmindi,
 Si di mini-ntrebindi:
 „N-aţ vãzut, n-aţ auzit
 Di-um mindru şjõbãnel
 Tras printr-unı inel?
 50 Mustãçjoara luj:
 Spicu griuluı;
 Okişori luj;
 Mura cimpuluı“,
 Si-ı spuniţ ci m-am inşurat.
 55 Pi cinj-am luat?
 Luna si cu stelili,
 Si cimpu cu florili.
 Cini mi-a fos' cununa?
 Sqarili si luna...
 60 İeran copkilaş di vo triısprãzãşi ani; si unkeşu
 İera trecu' di şãptizãş di anı...
 Atunş cin' a vinit un tovariş di la Bucureşti, di
 İ-añ spus *Niorişa* (ci İera mãı mult), tovarişu şela

65 a spus cî ni trimeti niști fotografii, ca amintiri;
da balt-a rămas!...
— Altili nu măi ții minti, c-am trecu(t) piñ
vâluři multi...

(27.VII.1967), Nerézu — Alécsi Brátu, 55

MLIX₈₅

Am auzit-o-ntăi di la bunicu meu. Cîn' am
auzit-o aviañ vo opt ani. Iel o cînta diñ caval,
și știia și voçili; adic-o cînta și din guri c-o voçi
duioasi. Am auzit-o la aparat; da-ı mai așa ca
5 la bunicu meu: nu-ı plîngăriați.

Miorița añ cam amestecat-o cu si-am văzut
îñ carti; și nu-ñ-amintes' ghini. Iel spunja cî
jera trii șjobani: unu jera vrăñșjan, unu di la
cîmp, unu vinisi diñ Ardjal. Și cun s-a găsît ij? Ij
10 s-a-ntilnit ș-a vinit la stîni; jera-n tomnatic:

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Di trii zili-ñcoaci

Gura nu-ț măi taci;

15 Or' ieș' bolnăvjoari,

Miçari, miçari?

Acuma ieș nu știu...

Or apa diñ ulúc,

Or sarja dim burduf?

20 — Ba iarba-m' plaçi...

Nu știu çî spuni di apî...

Am o presimțiri,

Di tini nu-ı bini:

Açel uñgurijan,

25 Cu çel moldovjan

Mări, se vorbiră

Și se sfătuiră

Că la apus de șoare

Vrja si ti omçare...

30 Acu (zi)çi c-ar fi zis iel:

— Dac-o fi si mă omçare,

Si mă îngrçape

Pe-aiçi, pe aprçape;

Nu în dosu stîni

35 Uni staș toți cîni;

Çi-ñ struñga oilor,

Îñ žocu meilor.

Acuma spunja cî dac-o ntreba di iel.:

Di-o babî bătrîni

Cu briu di lini,

40 Di-o-ntreba di-uñ șjobănel,

Mîndru, suptîrel,

Ca tras prin inel,

Si-ı spuı cî s-a-ñsurat

C-o fati di craı,

45 La gura di plaı;

Șoarili și luna

I-a ținut cununa;

Braz și paltinaș

I-au fos' nuntaș;

50 Păsîrili: miı;

Și steli: făcliı...

Aiçi nu-m' dau sama: cî ieș to' di mic an da'
di *Miorița*, după carti, di Vasili Alicesândri;
și-n' dau sama cari cuvintî-ar fi di la uñkeș, și
55 cari diñ carti. Uite, asta cu „stelili făcliı“, nu jera
la uñkeș; dar înșeputu, cu „Mioriți lai“ pleca
di la uñkeș. Măi jera:

— Perișoru luı;

Pana corbuluı;

60 Fețișçara luı;

Spuma laptiluı;

Okișori luı;

Mura cîmpuluı;

Mustăçjoara luı;

65 Spicu grîuluı

Asta nu jera la uñkeș; jera-ñ carti, cred. Po-
vestja-n carti i-așa:

Pi-um piçior di plaı,

Pi-o guri di raı,

70 Iată, ies în cale,

Se cobor în vale

Trii turmî di oj,

Cu trei çjobănei:

Unu-ı uñgurijan,

75 Altu-ı moldovjan,

Și unu-ı vrăncjan.

Iar çel uñgurijan,

Cu çel moldovjan

Au kitit cu cali

- 80 adică pi-ascuñs, pi furiş
 Ca să mi-l omşari
 Pe-aşel vrănşian,
 Ci-î mai ortoman
 Ş-are oi mai multe,
 85 Mîndre şi cornute,
 Caî neînvăţat,
 Şi cîni măi bărbaţ
 Di-acolîa merşi-n continuari:
 — Drăguţule baçe,
 90 Dă oile-ncoaçi
 La verde zăvoi,
 Că-î umbră de noi,
 Şi iarbi di oi.
 De-icîa a văzit ci zghiari niorîta; şi urmjazi-n
 95 timplarija cum am văzit-o.
 La mişloc trebi si fi fost îel ceva: o răfujali-n-
 tri îj.

(28.VII.1967), Nerézu — Ion Postoláki,
 57.

MLX₈₈

Ştiu *Miorîta* di la tata. Îel îera fierar. O h'î-n-
 văţat-o di la tatil lui. O cînta cu melodii. Acu,
 vorbili si li stăñ di vorbi, ci-î cîntari veki:

- Pi-um picşor di plai,
 5 Pi-o guri di rai,
 Iată, vin în cale,
 Se scobşari-n vale
 Trei turme de meî
 Cu trei çjobănej:
 10 Unu-î moldovian,
 Unu-î uñguriian,
 Şi çellañ' vrănşian.
 Iar çel uñguriian,
 Şi cu çel vrănşian
 15 Mări, si vorbiră
 Şi se sfătuiră
 Ci la apus de şpare
 Ca si mi-l omşare
 Pe çel moldovian.
 20 Că-î mai ortomán,
 Ş-ari oi mai multi,

202

- Mîndri şi cornu(n)ti,
 Şi caî învăţat,
 Şi cîni măi bărbaţ.
 25 Îel a avu' ş-o çai cari-l prevestîa
 ...iar în dosu stîni,
 Unde urlî cîni...
 O çai birsanî
 Şi mai năzdravanî
 30 De trei zile-ncoaçe
 Gura nu-î mai taçe.
 Iar çel çjobănel,
 Tras printr-uñ inel,
 Diñ gură zicîa:
 35 — Oită, oită,
 Cu lina plăviţă,
 De trei zile-ncoaçe
 Gura nu-s mai taçe;
 Or iarba nu-ţ plaçe,
 40 Apa nu ţ-e bună,
 De nu taş' diñ gură?
 — Stăpîni, stăpîni,
 De trei zile-ncoaçe
 Gura nu-m' mai tace
 45 Că çei doi çjobănej,
 Tovarîşi tăj,
 Mări, se vorbiră
 Şi se sfătuiră
 Ci la apus de şpare
 50 Să mi te omşare,
 Ci aî oi mai multe,
 Mîndre şi cornute,
 Şi caî învăţat,
 Şi cîni măi bărbaţ.
 55 Aisî si mă măi laş' olşaci, si mă gîndesc...
 Aisîa îestî-un acşet, adic-o-ntrerupiri pi cari n-o
 cunosc îo: am uîtat-o...
 — Tu, oitş mîa,
 Tu, de-î vidîa
 60 Ci pi mini,
 Di m-or omori,
 Si mă-ñgroşapi-n struñga oilor,
 În zocu meilor.
 Şi la cap si-m' pui:

203

- 65 Fluieraş di osu,
 Će ziĉe dujosu;
 Fluieraş di fagu
 Će ziĉe cu dragu;
 Fluieraş di plop,
 70 De stă călătoru-n locu:
 De ĉe stă tot ar mai sta,
 Şi tot ar mai asculta...
 Vintu, cîn'a bati,
 Fluieru-o cinta,
 75 Oili s-or stringe,
 Pe mine m-or plinĝe
 Cu lacrimi de sinĝe.
 Tu, oiĉa mja,
 De-ĵ vidja măicuĉa mia:
 80 Măicuĉă bătrină,
 Cu briu de lînă,
 Diñ oki lăcrămind,
 Din guri-ntrebînd:
 „Nu cumv-aĝ văzut
 85 Pi undi-aĝ trecut
 Un mic ĉjobănaş
 Diñ fluir dojnaş?
 Feţişqara luĵ:
 Spuma laptiluj;
 90 Okişori luĵ:
 Mura cîmpuluj;
 Mustăşioara luĵ:
 Spicu griuluj“...
 Şi tu si nu-ĵ spuj
 95 Ci pe mini m-a-ñgropat
 În struñga oilor,
 În žocu meilor.
 Şi tu si-ĵ spuj:
 Ci m-am înşurat
 100 C-o fati di raj,
 Pi-um piĉior di plaj...

Atita-ĵ, domli; o-ñkeiĵ cu asta. Tata lucra
 la fierării; şi lucra, şi cinta. Iel ştia şi cînticu luĵ
Mihu Copilu; şi măĵ cinta şi pi *Ghişi Cătănuşi*.

(30.VII.1967), Nerézu-Ghiorghi Próca
 Răducănu, 61.

- Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di triĵ zili-ñcoaci
 Gura nu-ĉ mai taĉi;
 5 Ori ĵarba nu-ĉ plaĉi?
 (II — Ori -apa nu-ĵ dulĉi?)
 — Stăpini, stăpini,
 Mii ĵarba-m' plaĉi;
 Da am auzit
 10 Ci-ñ apus di şqari
 Vrja si ti omşari
 Baĉiul uñguriĵan
 Şi cu ĉel moldovĵan;
 Ci aĵ oĵ mai multi,
 15 Mîndri şi cornuti.
 — Drăguţi mişari,
 Di vor si mă omşari,
 Să le spuj-aşa:
 Să mă-ñgroapi
 20 În dosu stini,
 Ca si-mĵ-aud cini.
 Si-m' pui la cap:
 Fluieraş di osu,
 Će zisi dujosu;
 25 Fluieraş di socu,
 Će ziĉe cu focu;
 Fluieraş di fagu,
 Će ziĉe cu dragu.
 Şi di-a-ntreba
 30 O babi bătrini
 Di-uñ şjobănel
 Tras printr-uñ inel:
 Okişori luĵ:
 Mura cîmpuluj;
 35 Feţişqara luĵ:
 Spuma laptiluj;
 Mustăĉioara luĵ:
 Spicu griuluj;
 Perişoru luĵ:
 40 Pana corbuluj;
 Tu si-ĵ spuj-advărat:
 Ci m-am înşurat
 C-o fati di craĵ,

- Pi-o guri di plai;
 45 Ci la nunta mja
 A căzut o stja;
 Sgarili și luna
 Mi-a ținut cununa;
 Braz și paltinaș
 50 Ieș mi-au fos' nuntaș.

Nu ni-amintes' di cin' am auzit-o di la mama;
 o kema Anica Pavil Doni.¹ Mama o cinta di
 guri. La melodi-i ca o doini tristi, cum s-ar boși
 șineva. Am auzit-o *Niorița* cin' ierañ copkii.
 55 Ia lucra, stitja sara la scărminat di linî, la tors,
 cin' avja ia curaz. Noi ascultan la diñsa, ca copii.
 Ii plășja iș si-l cinti. Și măi cinta unu: di-um
 baču, tot așa... nu ni-l amintesc.

(31.VII.1967), Nerézu — Mădgălina
 Floroiu, 62.

MLXII

- Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncoasi
 Gurița nu-ț măi tași...
 5 Or iarba nu ț-i buni,
 Or apa nu-ț plasi?
 — Nișa iarba-ñi plasi,
 Apa n-i bunî;
 Da am auzit
 10 Ci s-a vorghit si ti omqari...
 Unu, Novăcu...
 Daci-l omqari,
 Si-l ingroapi
 La struंगा oilor,
 15 În zjocu neilor.
 La cap si-i pui:
 Flușeraș di fagu,
 Si-i cinti cu dragu;
 Flușeraș di osu,
 20 Si-i cinti uñ cintic dușosu;
 Flușeraș di soçu,

¹ În 1927 ne-a comunicat, la 63 de ani, un text (*Ținut. Vrancei*,
 P, p. 356, XXIX).

Si-i cinti cu focu...
 — Daci m-a omori,
 Si mă-ngroapi
 25 În struंगा oilor,
 În zjocu neilor.
 Și la cap si-m' pui:
 Flușeraș di fagu,
 Si-ñ cinti cu dragu;
 30 Flușeraș di osu,
 Si-ñ cinti dușosu...

Spuni ci și la kișioari si-i pui, nu-ș(tiu) și;
 li-am uțat. Cinticu-l știu di la njamur'li meli:
 di la bunica, di la tata mami; jel umbla cu
 35 caprili. Il cinta și diñ fluir, și diñ gur-amintrilja...

Pi-i di mul' di cin' l-am auzit! Umblañ cu
 oili și jo. Iel pleca cu caprili măi inainti; mă
 dușiañ și jo, hiț, hiț, dipi jel cu oili. Iel pleca-n
 nainti, ci fușja caprili. Caprili merg măi răpidi
 ca oili: jeli merg pi rîpi...

(29.VII.1967), Nerézu — Măriuța Niagu,
 70.

MLXIII, MLXIV¹⁸⁸

- Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncoasi
 Gura nu-s măi tași;
 5 Or iarba nu-s plasi?
 — S-a vorbit șjebani (II — S-a vorbit doi
 șjebanej)
 Ca si ti omqari...
 Da-i lung, da nu-l măi știu. Zic numa diñ
 jel-ășa: numa vo doi vorbi:
 10 Ci aș oi multi
 Car-is măi cornuti.
 — Di m-or omori,
 Si mă-ngroapi-ñ struंगा oilor. (II — Si
 mă-ngropaț iñ struंगा oilor),
 În zjocu neilor,

¹ Text. II a fost notat la o oră după MLXIII.

- 15 Îm bătaja berbesilor.
 Si nu mă-ngrăpapi-n dosu stini,
 Uni zași vara cini.
 Si-m' pui la cap:
 Fluieraș di os,
 20 Si cînti dujos;
 Fluieraș di fagu,
 Si cînti cu dragu;
 Fluieraș di socu,
 Si cînti cu focu...
- 25 Ii-a fost, acolo, tovariș cu toți: unu-i brașovjan,
 unu-i moldovjan, unu-i... nu ni-aduc aminti și-i.
 Îl știam înainti; da acu l-am uitat, c-am pățit
 multi.

(27.VII.1967). Nerezu — Añghelina
 Kitcósju, 71.

MLXV

- Tetia-bătrinu-cari-a murit bătrîn tari: poati
 h'i șinzăș di ani di cin' a murit di-o sutis înșj ani
 (il kema Ion Harsip; a kerit din Nerezu numilj
 di Harsip) — jel cînta *Niorifa*; ș-am auzit-o di
- 5 la jel, ȕeram băjetan. așa... O cînta diñ gurî.
 Nu țiu minti dacî cînta și diñ fluir. Jera uñ uñkeș
 domol, blind avan la felju luj. La vorbi 'jera o
 vorbi socotiti: jera cu socotjalî la vorbi. Da pi
 urm-añ șitit-o-ñ carti, la felju:
- 10 Pi-um picjor di plaj,
 Pi-o gurî di raj,
 Iatî, vin în cali,
 Se cobor la vale
 Trej turme de mej,
- 15 Cu trij ȕjobănej:
 A unuj moldovjan,
 A unuj vrănȕian,
 Ș-a unuj uñgurjan.
 Iar ȕel uñgurjan
- 20 Și cu ȕel vrănȕian
 Mări, se vorbiră,
 Și se sfătuiră
 Ca si mi-l omȕari
 Pe ȕel moldovjan,

- 25 Că-i mai ortoȕman:
 Ari oi mai multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și cai învâtaș,
 Și cini mai bărbaș.
- 30 Iar ȕea meorișă,
 Cu lina plăvișă,
 Gurișă nu-i taȕe...
 — Or' jeș' bolnăvjoară,
 Meorișă, meoară?
- 35 — Dragule baȕi,
 Dă-ȕi oile-ncoaȕe,
 Că-i ȕarbi de noj,
 Si umbră de voj
 La verdi zăvoij.
- 40 Mai kjamî-ȕ ș-uñ cini;
 Căș pe la apus de șari
 Vor să mi ȕi-omȕari
 Baȕjul uñgurjan
 Și cu ȕel vrănȕian.
- 45 — Drăgușă miȕară,
 Ieu, di-oi fi si mor
 În cîmp de mohor,
 Să nu le spuij lor;
 Să le spuij curat:
- 50 Că m-am înșurat
 C-o fatî di craij,
 Pi-o gurî di raj...
 Și să mă îngrăpape
 Aiȕi, în dosu stini,
- 55 Ca si-mj-aud jo glasu di la cini.
 Și la cap să-m' pui:
 Fluieraș de fag,
 Mult ziȕe cu drag;
 Fluieraș de os,
- 60 Mult ziȕe dujos;
 Vintu, cînd a bati,
 Prin jeli-or străbati,
 Oile s-or strînge,
 Pe mine m-or plînge...
- 65 Iar de-i vidja
 Pe cîmp alergîndi
 Măjcușă bătrînă
 Cu briu de lină,
 Diñ oki lăcrămindă,

70 De mine-ntrebîndă:
„Cini-a văzut,
Și cini-a cunoscut
Mindru țăobănel
Tras printr-un inel?

75 Fețișoara lui:
Spuma laptelui;
Okșori lui:
Mura cîmpului;
Mustăcioara lui:

80 Pana corbului” (sic!)
Să nu-î spuî, drăguță,
Că la nunta mîi
A căzut o stîia...

85 N-o mai poșiu țînîa minti. O ștîiam pi di
rost: puteî si mă scolî diî somn, ș-o ștîiam. Acu
am uîtat-o...

N-aî cîntat îî viața mîi diî fluir! Da diî
gur-aî cîntat. Melodiîa *Nioriî*-o ștîiu dim bătrîî,
dipi cum o cînta țămini: canî dipi la uîkeșu ista,
Harsip, am auzî-o-ntăî. Îel o cînta to' din
guri, nu din îîstrument.

(27.VII.1967), Nerézu — Duîitru Tátu,
72.

MLXVI, MLXVII¹ 89

— Nioriîi lai,
Lai, bucălai,
Di triî zîli îcoășî
Gurița nu-ț măî tașî;

5 Or iarba nu-ț plașî!....
...Șî apî nu bîa.
Numaj lăcrîîî curzîa....
Triî șîobăneî
Cu triî cîrdurî di îeî...

10 La apus di șçari
Vrîa sî mi-l omșari...
S-a vorghit, s-a sfătuit um moldovîan
Șî c-uî uîgurîan
Sî mi-l omșari

15 Pi șel vrăîșîan,
C-avîa oî mîndri și cornuî,
Cai învățaț,
Șî cîî bărbat,
Șîobanî îarmat...

20 Avîa triî turmi (II—cîrdurî) di oî.

25 Vrăîșîanu: n-a avu' ca îel nimîia oî; șeli
măî mîndri oî-a avut pi lumîa asta! Oaîa a simțît
di omor, di sfatu lor: puteri dumnezăîascî! Îa
îîu măî mîîca di loc, cî simțîsî c-a sî-l omșari pi
stăpînu îî. Nișçara șeîa a plîîș la îel, cî s-a prișeput.
L-a omorît la apus di șçari. Îel î-a spus niioriîi cî,
daci l-a omorî, sî-l îîgroșapi-îî struîga oilor,

Îîî îelzocu îelilor;

Sî-î pui la cap:

30 Fluir di fag,
A cîntat (II—Ca sî cînti) cu drag;
Fluir di soc,
A cîntat (II—Sî cînti) cu foc;
Șî fluir di os,

35 Sî cînti duîos...

Măî spuni:

Sî h'îi umbra lor

Șetina bradului...

40 Di-ntîlnîrîa cu baba, cu mama șîobanului, nu
ștîiu. Nîi îî-a spus-o băîeți îîî diî șçali. Am auzî-o
șî dim bătrîî; cî dim bătrîî am auzî-o-ntăî.

Îernam cîti sîînzăș-șăîzăș di oî. Cumpăram
primvara cîti sîînzăș di oî cu îeî; cumpăram din
partîa muntenilor: pim Buzău și Rîmnic. Șî
45 primvara avîaî cîti-o sutî di mîîzărî. Li dușîaî
și li vărîm la „Kiatra săcûilui”, pi Lăpuș, îî
„Fûru-îic”, îî „Preluîcî”. Noî „Kiatra să-
cûilui” — am cumpărat-o — noî, nerežăni — di la
Bodestî. Acolu-aî șîobănit numă la pârînt vo
50 șaîspresi anî. Dî-acolîa m-a luat îîî armatî, m-am
îînsurat; ș-a rămas la oî frați îîî: sîîșî fraț,
toț a fost șîobanî...

O cînta *Nioriîa* bunicu: o cînta cu fluiru.
Tata îeî to' cu fluir-o cînta. Măî cînta și vorbili.

(31.VII.1967), Nerézu — Petrăki Borcău,
74.

¹ Text. II a fost notat la o oră și jumătate după MLXVI.

- Nioriți lai,
Cu lina țigai,
Di trii zili-ncoași
Gura nu-ț măi tași;
- 5 Ori apa nu-s plași,
Ori iarba nu-s plași?
— Niia apa-mă plași,
Niia iarba-mă plași...
S-a vorghit moldovianu
- 10 Și cu uñguriianu
Ca si mă omqari,
Si mă-ngrqapi-n dosu stini
Uni zac cini.
Daci m-a omori,
- 15 Si mă-ngrqapi
(II — Ori...) în struñga oilor,
Ori în ziocu ñeilor...
— La moarti cin' ai murit
Atuñsja siñ ti-a boșit?
— Păsirlj-a širipiit.
- 20 — Di scaldat siñ ti-a scaldat?
— Ploili cin a ploiat...
Măi ții minti di la sinj-am auzit-o? Am
auzit-o diñ om în om. Is anj întrezj di zili!...
- Mustășioara luj:
25 Skicu griului;
Okisor luj;
Mura cimpului....
Perisoru luj;
Pana corbuluj;
30 Fețișqara luj;
Spuma laptiluj...
Măi știu piñ iel, așa...
Pi-uñ kișior di plaj,
Pi-o guri di raj...
35 Di ti-a-ntreba,
Si nu spuñ mami ci-s mort;
Si-ñ spuñ mami ci m-am inșurat
Pi-uñ kișior di plaj;.

¹ Text. Il a fost notat la 24 de ore după MLXVIII.

- Pi-o guri di raj;
40 Șqarili și luna
Ñi-a ținut cununa;
Braz și pältiori (II—Braz și pältinăș)
I-a avu' nuntaș...
Șqarili și cu luna
45 Ñi-a ținu' cununa"...

(27.VII.1967), Nerėzu — Ioana Hurzjũ
(Bratu), 84.

Nistorėști

MLXX₉₁

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
De trei zile-ñcoaçe
Gurița nu-ț tași,
- 5 Niși iarba nu-ț măi plași;
Nu știu: ieș' năzdravani,
Sau ieș' bolnăvqoarj?
Di-o fi si mor,
Si mă-ngropaț în dosu stini,
- 10 Ca si mi-aud cini.
Drăguță miqarã,
Daci mi-eș' năzdravani,
Mări mi se sfătuirã,
Mări măi vorbirã
- 15 Ca si mă omqari
Pi la un apus de soare
Bașjul uñguriianul,
Çjobanu moldovianu,
Cã am oi multe,
- 20 Mindre și cornute,
Caj învățat,
Si cini măi bărbaț...
O știu di la um bătrîn. Iel a fost în timp
bașju. Io an fos' șjoban di ñic: an fos' vo douizã'
25 și doj di anj. An ș-acu stini; și-s bașju la oili
qaminilor. În Miorița asta intri și dojna asta:
Mindru, mindru șjobănaș,
Tras printr-uñ inelaș; (sic!)

Fața lui;
 Spuma laptelui;
 Păru lui;
 Spicu griului;
 35 Oki lui;
 Mura cîmpului...
 Mama mja cîm' m-a făcut,
 Codrului m-a dăruit;
 Codrului di mic copil,
 40 Ș-acuma sun' um moșniag bătrîn:
 Barba-m' bati brațili;
 Mustățili, coțtili;
 Și pletili, spatili,
 Înebnesc' ș-añ si mor...

(13.IX.1967), Nistoréști — Apóstu Créțu,
 31.

MLXXI¹ 92

Niorița to' di la *Botiț-o* știu, da numa cîteva
 cuvinti:

— Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncoași
 5 Gura nu-s mai tași,
 Apa nu ț-i bunî;
 Qar' iarba nu-s plași?
 O lăsăm aișja!...

(1967), Nistoréști — Iăutarul Asanăki
 Dúdu, 55.

MLXXII 93

— Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Pe la bot bălai,
 De trii zili-ncoași
 5 Gura nu-s mai taci;
 Ori iș' bolnăvjoari,
 Miorița mja, miqari?

¹ Unul din textele lăutărești complet degradate, cum reiese
 și din nota crit. 92.

— Drăguțele bači,
 Dă-ț oili-ncoači
 10 În verdi zăvoj,
 Că-i iarbă di noi.,
 Si umbrî di voj.
 Mari se vorbiră
 Și si sfătuirî
 15 Ca la apus de soari
 Si mi ti omqari
 Baçjul uñgurian
 Și cu cel vrănçian,
 Că aș oș multi,
 20 Negri și cornuti,
 Și caș învățați;
 Și cinș bărbați...
 — Draga mja miqari,
 Dac-aș întilni,
 25 Și dac-aș zări
 Măicuți bătrini
 Cu briul de lini,
 Dim mini-ndrugîndi,
 Și la toț zîcîndi:
 30 „Sini mja-a văzutu,
 Cini-a cunoscutu
 Mîndru çjobănel
 Tras printr-un inel“?
 Fețișqara lui;
 35 Spuma laptelui;
 Perișoru lui;
 Pana corbului;
 Okişori lui;
 Mura cîmpului,
 40 Dar, miqara mja,
 Să nu te-nduri di ia, (sic!)
 Și să-i spuș curatu
 Cî m-am însuratu.
 Pi-o guri di plaju,
 45 C-o fatî di craju.
 Iar la nunta mja
 A căzut o stja;
 Paltini-am avut nuntaș;
 Preuț: muns mari;
 50 Păsiri: lăutari;
 Miș și steli di făclij
 Mi-au țînut cununa...

55 O știu di la uñ uñkeș bătrîn; umblam cu țel
cu vașili. Iel avja o tirlîșqari și noi țeram
cu oili. Iel țera siņgur: n-avja niș babi. Ișa și
țel la djal și stan di vorbi, și ni povestja di-ali
lui. N-o cinta, o povestja. Iera bătrîn: avja vo
obzâ' și șasi di anj. Diñ carti alféliu spunja:

Pi-um picior di plai

Se cobqari-n vali

60 Trei turmi di mei

Ci trii çjobănej;

Unul, uņgurjan;

Unu, vrăncjan;

Și unu, moldovjan ...

65 Cam atita am auzit diñ carti: dintr-o fqai
dintr-o carti aņ găsît-o. Di la uñkeș măi bini-am
dipriñs-o, ci-m' povestja.

(13.IX.1967), Nistoręști — Ion Băican,
58.

MLXXXIII 94

(A.) — Oiti, lăiti,
Di trii zili-ñcoasi

Gurița nu-s tași;

Și nu-ț plasi;

5 Iarba di pi cimp,

Sau apa diñ uluc?

— Ba țoati-m' plasi;

Ni s-a vorbit

Trii șjobănej

10 Si ni ti omqari,

Si ni ti pui, la uñ apus di sqari,

La spatili stini

Uni zac vara cini:

Unu, uņgurjan;

15 Unu, vrăncjan;

Și unu, moldovjan, ;

(B.) Pintru ci aj oi măi multi,

Negri și *curnuti*.

Adica cu cqărni.

20 (A.) — Di (B. Daci...) m-a omori,

Si mă pui-ñ struņga oilor,

Îñ șjocu neilor.

Fluțerașu neș si-l pui-ñ lina oilor; (sic!)

Și cin' a bati vintu,

25 Fluiru si cinti.

Bușjumașu neș

Si-l pui-ñ vîrfu paltiqrului;

Vintu cin' ni-a bati,

Bușjumu si-ñ cinti...

30 Acu cu corboajca...

— Fuți, corboajci,

Nu mă *crăpăi*...

Vez, acolja nu m-aduc aminti: nu țera cor-
boajca, țera mă-sa; și nu clăpăjești corboajca:

35 țera mă-sa, ci la striga' di sus

— Fuți, corboajci,

Nu mă clăpăi,

Niș cu șjocu nu mă șjocăni!

— Io nu sin' corbu si ti șjocănescu,

40 Io sim' mașca ta si ti leg la rāni.

— Nu mă lega,

Niș diñ gurî nu mă striga...

Nu măi șțju aișja cun ghini. Daci nu l-am
măi cintat, bré! Îl știu, ci-l cinta mama mja.

(11.IX.1967), Nistoręști-Dădăqasa —

(A.) Floarja Aga, 61.

(B.) Ștefan Aga, 71.

MLXXXIV 95

Niorița o știu di la tata-moșu neș Hristja
Băicān. A fos' pāzitor di oi: șjoban, cuñ si
spunja pi timpuri. Iel povestja sara la foc ș-o
cinta diñ fluir. Diñ fluir o cinta, și pi urmi ni
5 spunja și diñ gurî. Io țeram ș-inci c-uñ frati-a
neș măi nic. Stătjan la tirlî, cu ghitili, la djal,
la fineturj, țoamna, dipi si cosa iarba; țoti, -aișja
la djal: „la Onofrej“, așaj spuni. Iel cinta ca si
ni-ñveți pi noi. Avja oi; și numa zghera ciți-o
10 oai: „Ei, auz cuñ zghjari lăița“; ș-apăj di-acolja-
ñșepja si cinti. Cinta-ntăi diñ fluir; și di-acolja-
nșepja si ni povestjasci diñ gurî; cinta to' cu
ghers:

— Nioriți lai,

15 Lai, bucālai,

Di trii zili-ñcoasi

- Gurița nu-s tași;
 Nu știu: iarba nu-s plasi
 Iarba dim poiană,
 20 Apa diñ uluc,
 Sărija di burduf?
 — Da mija, stăpini,
 Toati-m' plac ghini;
 Da, mári, sí vorghiri,
 25 Ca sí ti omqari,
 La apus di soari,
 Bașiu uñgurijan
 Și cu șel vrăñșian.
 — Niorița mja,
 30 Si-i spui lu vrăñșian
 Și lu uñgurijan:
 Dac-a h'i sí mă omqari,
 Si mă-ñgroapi-ñ struñgi di oi,
 Si h'iu tot cu voi.
 35 Si nu mă-ñgroapi-n dosu stini,
 Si-ñi-aud lătrindî cini.
 Și la cap sí-m' pui:
 Fluieraș di fagu,
 Si-ñ cinti cu dragu;
 40 Fluieraș di socu,
 Si-ñ cinti cu focu...

Și li-am măi uțat. Ci-ñ spunja uñkeșu di colu... ;
 și jo li-am băga' digrabi-ñ cap. Ni-am măi adus
 aminti șeva:

- 45 — Niorița mja,
 Tu, dac-ai vidia
 O babi bătrini
 C-uñ cair di lini,
 Diñ guri-ntrebin';
 50 Dim minî-ndrugin',
 Si-i spui, nioriți,
 Ci jo m-am înșurat
 C-o fati di craju
 Pi-uñ kișior di plaju...
 55 Cam asta-i...
 Paltini: nuntaș;
 Brazi: preuț mari;
 Păsăreli: lăutarî...

- Și cam aișja-i; ci li-am măi uțat. Nu măi
 60 știu ca-năinti. Așa măi spunja jel uñkeșu unili.
 Di-aghia intrasim în școal-atuñșji. Añ făcu'

șiñșji clasi la școală. Am întilnit-o *Niorița* și-ñ
 carti: în clasa a patra. Da, țete, pe șeia am uțat-o;
 măi ghini-o ții minti pi-a uñkeșului. Ci daci-ț
 65 spuni omu, măi digrab-o baži în cap ca diñ carti.

Asta an ținut-o minti c-añ fos' șjoban toati
 viața mja: asta ni-a fos' mesărija. Păi, añ fost
 inăinti di armati. Am pleca' de-ışi la oi, la mocani;
 jeram cam di pașpresii ani. Iera niști covăz-
 70 neni din Covázna; ș-avja oi multi. Și jo m-an
 dus la oi, acolu, la Covázna; ci ni-a fos' draži
 oili. Añ sta' pi-acolu șapți ani, pin-am pleca' la
 armati-ñ noui suti douăz' și șapți. Añ vinit cu
 șiñzăș di oi di-acolu-acasi; li-am adus la părint',
 75 ș-apăi am pleca' la armati. Oili li-am adus di-acolu,
 di la „stăpin“, di la mocan; jera simbrija mja pi
 șapți ani. Am făcu' doi ani armati; și cin' m-am
 libirát, m-am apucat to' di mesărija oilor. Pi
 urm-añ sta' patru ani nicăsătorit, to' la oi, aișja.
 80 Și dipi și m-añ căsătorit, într-uñ siñgur an n-am
 umbla' cu jeli, -atita. Atuñș añ stat acasi. Și
 dipi asta, to' la oi-an fos' pini-m patruză' și
 unu, cin' s-a porni' războju. Acuma-n dau sim-
 brija-m bani. P-am fos' și-ñ șaiză' și doi, șaiză'
 85 și trii añ fos' șjoban. Pe-ışi-añ fost într-o vari-ñ
 „Lapoșu“, în șaiză' și trii; și-ñ șaiză' și doi añ
 fost în „Munțișorili“...

Cinta și la Covázna șjobani. Iera șjobani diñ
 Vrañșja, dipi la Birsăști, dipi la Sovéza, di pin
 90 Negirlești, di pim Páltin, din Nerézu. (Zi)șja ci
 vrinșeni noștri-s șii măi bunj oamini...

Jo cit añ stat acolu, la Covázna, stăpinu șela
 a ney mă juba măi mul' ca pi băjeți luji. Avja
 doi băjeț; și nu-i juba ca pi mini! Il kema
 95 Ion Kétrianu; jera așa: avja cañ vo șiñzăș di
 ani. Avja vo' op' suti di oi. Ierañ șasi șjobani la
 botej: jera unu dim Páltin; unu jera din Nerézu;
 unu-a fos' din Nărúza. Da așela din Nărúza știu
 c-a murit. Șel dim Páltin il kema Símion Lăbunț;
 100 așela trăjești ș-acuma.

Stam acolu, la Kétrianu, și vari, și iarni. Jo
 n-añ vinit acasi, di n-a știut niși tati, niși mamă
 trii ani di zili! C-añ fuži(t) di-acasi. Ieti cum a
 fostu:

105 Ieram om năcăžit; și mă pusășiri părinti
 argatu la uñ kjabur în satu ista: Costici Petraki,

învățătoriu. Avja vo patru vași și doi cai, șasi
 bucăț di țoatili. Iel și purta bini cu mini; da
 fimeja jera ră: măscărișoasi: ti ocăra, ti bazjo-
 110 corja di zija. Atușși-a vinit brețcanj cu oili-
 aișja-ntr-o jarni; cî jera fin mul(t) pe-isi. A vini'
 Kétrianu-așela, și c-un văr a lui. Au stat aișja
 la „Kjatra“, la unu Ghiorghi Hurzui; li-a da'
 nutreț; i-a vîndut iarba, dî-a mîncat oili. Costici
 115 Petraki-avja pămîn' to' lîngi Hurzui-acolu. Și jo
 mă dușjañ zîua pi la șjobani șija, pi la oî -iî jera
 patru- și-nî-jera drazi oili: li-azjutañ, colu, cîn'
 da fin la oî. Ca scutariu oilor — ca vătavu cir-
 duluj — jera unu din Sovéza: unu Ion Nîza.
 120 Scutariu ista nî-a spus într-o zi: „Mă, tu nu merz
 cu noi? Ci-ț dăñ și țij la primvari nej“. Io an
 șerit si-n dja și nîja uñ cățal, c-avja cinj mari,
 frumoș. Io, dac-a zis cî-n dă, añ zis: „Mergu“.
 Da știjañ cî nu mă lasi tata. I-añ spus di asta.
 125 Iel a spus: „Las' cî merz cu mini; și ti băgăm
 în sarișili noastri, în coțoasi“; c-avja și sarici,
 și coțocu. Io am pleca' dî-acolu; añ lăsa' vașili
 și cai lu Petraki-nkiș la tirlu, la iel, acolu; añ
 vinit acas-aișja, am pîndit pi mama—tata nu
 130 jera acasî — și nu hij-acasî; am intrat în casî, an
 luat uñ coțoc a lu tata, c-uñ suman mari pini-m
 pămînt; avja tata um băț bun: an lua' și bățu;
 an lega' coțocu și cu sumanu cu niști bėti dî-a
 mami (li-an găsî piñ casî); an luat-o pe-isi la
 135 djal, pin „Onofrej“, ș-am ișit în „dialu Năruzi“,
 ș-añ luat-o pi djal; ca si nu si ia tata dipi mini,
 si nu știi pi unî-am apucat — ș-am azjuñs în
 Nărúza, c-acolu jera căruțili mocanilor cu cai;
 an tras la o căruți di'șelja, m-añ suit într-o căruți
 140 — cî cunoștjam cai dî-acolu, di la djal; añ ridicat
 sarișili lor și m-am băga' cu-a meli; cu sumanu;
 m-am băga' sup sarișili lor, acolu; m-am învălit
 si nu mă vazî nimnja. Cuñ stam jo acolu,-a vinit
 scutariu șela cu stăpinu: „Mă, si, n-a vini'
 145 puju șela di vrăñșjan?“, l-a-ntreba' pi scutariu
 stăpinu: Ion Kétrianu. Da jo, cîn' a zis așa, añ
 ridica' capu di colu; și cîn' m-a văzut, a-nșeput
 si rizi; și m-a-ntreba' dac-am mînca' șeva. Jera
 o crizm-acolu: „Du-ti, mi, și ad-o pini“, a zis
 150 Kétrianu scutarului, lui Nîza; „cî briñz-avem

noi: im burduf, acolu“. Io : „Hai, si merzim!“;
 îni jera frici si mininc acolu, si nu ghii tata dipi
 mini. A pus șljavur'li la cai; cî șljavur'li jera
 155 luati lăturași, dî-acolja, di la orsic; și m-a suit
 în căruți, și... dă-i drumu la cai pi „prundu
 Zăbéli“ la vali! Io, di bucurii, n-am mîncat nica
 pini-ñ Ghidra: acolu-am mîncat oljaci. Oili jera-
 năinti: li-am azjuñs tuma-n Bolotésti. Cîn' am
 azjuñs oili, jo m-añ da' zjos diñ căruți: añ rămas
 160 cu oili. Nî-a da' stăpinu-o glúgi, cu briñza șeja,
 ca si minim(-c) pi drum dacî n-i țoami. Dî-acolja
 am mers cu oili pini-m Măicănéști în vara șeja,
 atușși, im Măicănéști, lîngă Brăila. Pi-acolu-añ
 stat trij anj: im Măicănéști, la um bojer cu moșija,-l
 165 kema Filodór. Al doilja an añ fos' la al' bojer,
 Dunitru Zjorzju. Al triilja an añ fos' la unu
 Zici Țițaju. Al patrilja an añ fost în Transilvania,
 la um munti, iș spunja „Keișqara“. Acolu-añ
 sta' di primvara pini țoamna. A šiñsilja an añ
 170 fos' pi-um munti-i spunja „Kileșu“. A șasilja
 an añ fos' la um munti, -l kema „Ciclón“, lîngi
 Bistrița-Năsăud. Ș-am pleca' țoamna dî-acolu,
 ș-añ vini' lîngi „bălțili Brăili“: uñ sat, aco-
 lu-i spunja „Mečin“; ș-am jernat acolu jarna.
 175 Nu li-an da' nutreț la oî: am mînca' salșii-li dă-
 rimam salșii— și cu pănășiti; așa-i spunja pi
 graju mocănes(c): pănășiti, asta-i stuf. Oili-l
 mînca di ninuni! Jera grasî oili: si zjucau!

Primvara am pleca' dim Mečin; ș-am vini' to:
 180 la Măicănéști, la um bojer, la unu Badát. Añ
 sta' țoati vara pi moșija lui; acolu-am avu' stina.
 La-ntăi nojemviri am pleca', ș-am vini' la Foc-
 șanj cu oili. Ș-an tras pi-o moșii la o cucqani, la
 una Orliănca. Añ stat acolja pini la-ntăi deșemviri;
 185 și zîua di doui deșemviri, sara, a vinit tata la
 mini, cî i-am trimăs jo scrisqari: auzam, așa,
 piñ qaminj, cî răcutiazî. Pi mini m-a răcutat în
 lipsi: io n-añ fos' la răcutari. Ș-a vini' tata la
 mini: „Măi băjeti, hai-acasî, c-a spus zindariu
 190 cî i-a vinit ordin di dus la armati. Și i-i dor mă-ti
 di tini...“; cî nu mă văzusi mama di șăpti anj.
 Tata a măi vinit odati la mini; da mama n-a
 vini' di loc. „Hai, și măi stăi și tu pi-acasî vo luni'
 di zili; cî niși nu ti măi cunoaști oamini cîn'

195 țî-a vidjă". Io: „Țeti, măi stăi și ghii stăpînu,
 și nî-aleg oili, și mă socotes' cu țel; ci măi am
 di lua' simbrîi di la țel". A sta' doui zili pîn-a
 vini' stăpînu di la Covázna. A vini' stăpînu marț
 sara; ńercuri diminjăta nî-ań sculat, ań făcut
 200 mîncări, -am mîncat. Dî-acoljă i-am spus: „Ei,
 neni Iqani, și ni socotim; ci, țotj, -a vini' tata, și
 mă ja acasi; c-a vinit ordin și mă ja la armati"
 ... Nî-am ales așeli șînzăș di oî ali meli; ba-ńci
 nî-a măi dat doui di la țel. Nî-ań luat -avian doj
 205 cinj a řii; i-ań luat. Avjiam um măgărúș: nî-am
 pus sarisili — doui sarisj avjiam — doui coțqasi
 di șeli mari; unu măi vekju, da unu țera nou,
 lua' di toamna: atuńși nî-l adusăsi, to' diń simbrîi,
 ci ni da-ń fiicari an citi-un coțqou. Măi avjiam
 210 o „zeki" — o manta; da mocanu-ı zîșja-ń limba
 lor „zeki". Sińși mij di lej avjiam bani: di la
 stăpîn, diń simbrîi; doui beșisi din brîńzi (jera di
 la oili meli) di citi zăsi kilograme beșica -beșisj di
 șeli mari, di bou.

215 Am pleca' di la comuna Vinătóri, dipi „malu
 Pucni", cum îi spuniań noj, vrăńșeni — și mocani
 to' „Pucna"-i spunja — am pleca' ńercuri dimi-
 njăta; și zjoj sara, în ziuă di Sfintu Neculaj, am
 azjufis acasi-n Nistorești. Cîn' m-a văzu' mama,
 220 mă săruta și plîńzia: (zî-)'șja c-am muri' pî-acolu,
 ci dacî n-a știu' di mini...

Avjiań cinj: nu cunoștia pi nimnja, numa pi
 mini mă cunoștia. I-an lega' pînî s-a-ńvățat. Cit
 un lup țera cînili! Avjiam pi unu „Hoțu": dacî
 225 lăsał traįsta cu fainî colu... și nu-ı dał di mîncari
 si si saturi, apî si năpustja odati, ș-apuca traįsta
 ș-o rupja cu gura, puțja si h'i fos' cu sirmî legati!
 Da niș di lup nu-ı țera frici, și niș di urs...

Stînili mocănești din Ardjal, din Transilvanija,
 230 țera măi buni ca la noj. Uni ținja brîńza, cașu
 — adici „cășărija" — țera ca beșju: nu vidja
 șoarili, luńina, di loc; băga brîńza acolu cu lu-
 nini di luminari. Nu intra niș musci, niș luńini.
 Si doskia brîńza șeja, și ișa galbinî ca turta di
 235 șjar'(-i)-așa ișa. Tot acolu ținja burdúfurli cu brîńzi;
 urda cari-o bătja la putinj; keili di qai, burdú-
 furli cari li fășja, di li argăsa: tot acolu li ținja.

Și la h'jerbătqari țera curățanii mari. Ci bașju
 și struńgarju: aseja țera mesărija lu! Daci

240 vinja stăpînu și găsa murdării, zvirłja gălețili
 murdari, i-ńjzura. Învalitoarili di brîńzi li opărja-ń
 fiicari prińz, și li spăla cu apî răsi, ca si nu ńiřqas-a
 acru, or si faci gherńi brîńza. Lińgurili, străkinili,
 245 lińgura di luat urda, cúpili di la găleț țera spălati,
 opăriti, curati; li spăla cu perija di pai. Da la
 noj: li spăla cu spălătorju, li măi rădjă cu cuțitu...

Brîńza dî-acolu țera măi buni ca la noj: măi
 buni mul(t) ca la noj!

... Șjobani lor nu prija cînta *Niorița*: a noștri-o
 250 cînta, și îi asculta. Niș diń fluur nu prija puțja ij
 cînta; to(t) vrăńșeni noștri cînta. Cîn' vinja stă-
 pîni, spunja la vrăńșeni noștri: „Ja, măi traįzi-o
Nioriț, mă; uń „șirjag" dî-a mîńzărilor; ja,
 măi, zî-ı"! În șapți ani, cit ań șjobănit jo la ij
 255 acolu, di la Covázna pîn la Bîstrița-Năsăud, nu
 i-am întilnit si cînti *Niorița*...

Apî, am avut uń șjoban dî-acolu, din Tó-
 plița români: o comuni dim Bîstrița-Năsăud.
 260 Iel țera șjoban cu mini, to' la stăpînu șela, Ion
 Kétrjanu. Iel nu știja si cînti din fluur. Și cin'
 inșepia si cînti șjobani noștri — vrăńșeni — diń
 fluur, iel toati ziuă sl ținja dipi șjobanu cari
 cînta *Niorița*, or cînta „șirjagu mînzărilor", or
 horj, sirbi vrăńșenești dî-a noștri. Iera Sîńion
 265 Lăbuńț di la Páltin: așela cînta ghini, ghini
 măi cînta! Doui fluurj-avja la țel: unu măi mari,
 unu măi ńic; așa li purta la brîu, la curaua cu
 ținti...

Și jo am avu' cură cu ținti, acăriți di purtat
 270 ași-ń ja; ni li-a kerdu' băjeți cari-a fos' și ij la
 oî, piń Covázna. Daci asta a fos' brjasla noastr-
 aiși, in Vrańșja... Măi avjiam un felju di clești
 mititel: „germărju", așa-i spunja; țera di scos
 275 gherni dipi țjaca berbeșilor — pi uni și kiși ber-
 beșili. Ci fășja gherni vara: si puńja musca
 și fășia gherni. Și la oî si fășja gherni: si puńja
 musca la fătășjunja oilor, si fășja gherni. Ii sco-
 țiań cu cleștili șela. Qaja și berbeșili il puniań
 cu Kișjoarili-n sus, cu spatili pi pămînt, și-ı
 280 scotjań gherni. Apăi puńiań la rani zámî di ste-
 regqoi; o h'jerbjam; măi puńiań zăr acru, di
 nu-l putej lua-ń guri; măi tari ca oțatu si-năcrija; ij

spunjam „țitāju” în limba bătrînjasci. Dacă pu-
njam în rana șeja, colu, di la un timp rana si
285 strînzja, si vindeca...

Măi avjan un kimerju — cî curața cu nasturj
jera pisti kimerju — măi aviañ cuțitu șjobănesc;
il fășjan la h'erari di iștiia. În kimerju măi ți-
njam spînt; cin' si-mbolnăghja ȝaja di dălac, iș
290 băgam trij h'ri di spînt; li băgañ cu sula, la coadi.
Sula avja un tocușor di lemn în cari-ô ținej. O
scotjam, impuñzjam ȝaja, băgam spîntu, apăi
o băgam sula di trij ori im pămîn(t); di-acolja
o băgam în tocușoru șela a iș. Bătrini ni-nvăța:
295 cin' băgam spînt la ȝai, bazj, așa, sulam pămîn(t)
di trij ori; în loc s-o șterg di ițari, o băgam im
pămînt...

Pisti kimériu și curața cu ținti atîrnam „ați
prestîți”, făcuti din linî di oi; jera o ghiți albî,
una niagri, și doui prestîți. Cu patru ghiți si
300 fășja. Li răsusjan c-o roati di lemn, ca o rubli:
cum jera rublili-năinti. Întăj li răsusjam pi
jelj-aparti. Fășjam patru găuri la roati, și una
la nîlzoc — jera šiñsî găuri, cu „inima” iș („inima”
jera gaura diñ nîlzoc). Va si zici: una la nêlzuc,
305 și patru găuri imprezjur, roati. Băgañ capitili
ghiților piñ seli patru găuri; li-nnodam dinafari,
ca si nu si tragi-napo. cin' o răsusjam, di-nvir-
tjam roata șeja. Ghițili jera šiñsî di toati. A
șiñsja jera la nêlzuc, ca „inimî” — așa-i spunja:
310 „inimî”. Și selilanti patru vinja răsusiti dipi ja.
Fiicari ghiți jera răsusiti dinăinti; da tari di tot
răsusiti. Dipi si viraș seli šiñsi ghiți-n seli šiñsi
găuri — adici „inima” la nêlzuc, și patru ghiți-
mprezjur, apăi susej di roati; și ja si susja-mpre-
315 zjur. Toati capitili jera-nodati-ntr-un loc: legati
di-uñ lemn, di-uñ cuj, ca si nu si dislezi ciñ
șjusej di roati. Ș-atuñș vinja ghițili una pi alta,
di ișa prestîți; cî bortili selja nu li da drumu si
ghii doui ghiți una pisti alta: fiicari vinja la locu
iș, acolu. Pi urm-o-nșiñzjam, colja, pisti nîlzoc.
320 Măi fășjam o ați, ș-o puniañ la glugi: așa jera
obișeju șjobănesc. Asta jera jera șjobănija din vekju.

(10.IX.1967), Nistoréști — Añghil Băicán,
62.

Cînticu *Niorița*, așa-i spunja:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trei zile-nȝoaci
5 Gurița nu-ț taçi;
Nu știu: iarba nu-ț plasi,
Iarba dim pojanî,
Sarja dim burduf,
Apa diñ ulúc?
10 — Ba, stăpîni, mișe,
Mișe toati-m' plac:
Iarba dim pojanî,
Sarja dim burduf,
Apa diñ ulúc;
15 Dar, mări, se vorbiră,
Și se sfătuiră
Baçiul uñgurjan,
Și cu țel vrănčjan
Ca să mi-l omȝari
20 Pe țel moldovjan,
Ci-i mai ortomán:
Are oi mai multe,
Mîndre și cornute,
Caj mai învâtați,
25 Și cinj mai bărbați.
— Miorița mja,
Să-i spuș lui vrănčjan,
Și lui uñgurjan,
Di-o fi si mă omȝari
30 La apus de soare,
Miorița mja,
Să le spuș așa:
Ca să mă înȝroape
În struñga de oi,
35 Ca să fiu tot cu voj;
Să mă-nȝroape-n dosu stini,
Să-mi-aud lătrîndi cîni.
Și la cap să-m' pușe:
Flujeraș de fag,
40 Să-mi-cînte cu drag;
Flujeraș de soc,

¹ În experiment text. II a fost notat la 24 ore după MLXXIV.

Să-m' cinte cu foc...
 Niorița mja,
 De-î vidja pe cîmp
 45 O babă bătrînă
 C-un caer de lînă,
 Dim mini-ndrugînd
 De mine-ntrebînd:
 „N-ai văzut un ȇjobănel
 50 Tras printr-un inel?
 Fețișoara lui:
 Spuma laptilui;
 Mustăĉoara lui:
 Spicu griului;
 55 Okișori lui:
 Mura cîmpului;
 Perișoru lui:
 Pana corbului“.
 Tu să-î spui-așa,
 60 Niorița mja:
 Că m-am înșurat
 Pî-um piĉior de plajă,
 C-o fată de craju;
 Și la nunta mja:
 65 Preoți, munți mari;
 Iar ca nuntaș:
 Brazi și păltinași;
 Păsăreli multi:
 Lăutari să-nî cînti.
 70 Și la cap nî-a pus
 Șapa și lopata.
 Iar la mormîntu neș
 A rămas paznicu
 Cinili dulău:
 75 Cel mai învățatu
 Și mai bărbatu.
 Așa te rogu,
 Mioriță laje,
 Laje, bucălaie,
 80 Că asta nî-a fos' nunta mja
 Cari s-o petrecu'
 Cit aî fos' ȇjoban
 Cu baĉjul vrănĉian
 Și ĉel uîgurian.

(11.IX.1967), Același.

Pî-o guri di raj,
 Pî-um pișior di plaj
 Iati vin în cali,
 Si coboari-Ńi vali
 5 Trii turmi di meș
 Cu trii ȇjobănej:
 Unu: uîgurianu;
 Unu je vrănĉianu,
 Ș-unu moldovanu.
 10 Dar aĉel vrănĉian
 Și cu uîgurian
 Mări si vorbirî
 Și să sfătuirî
 La apus di șoari
 15 Ca să mi-l omșari
 Pe ĉel moldovian,
 C-ari oi măi multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și cai învățat,
 20 Și cinî mai bărbaț.
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncoaĉi
 Gura nu-s măi taĉi;
 25 Or iarba nu-î bunî,
 Or sarja nu-ț plaĉi,
 Or jeș' bolnăvioari,
 Drăguți mișari?
 — Stăpîni, stăpîni,
 30 Toati mi sum'(-t) buni;
 Dar aĉel vrănĉian
 Și cu uîgurian
 Mări si vorbirî,
 Și si sfătuirî:
 35 La apus di șoari
 Să mi te-omșari,
 Căĉi aî oi măi multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și cai învățat,
 40 Și cinî mai bărbaț.
 — Mioriță baĉe, (sic!)

¹ În experiment text II a fost notat la o oră după MLXXXVI.

Daș oile-ncăci,
 Daș oile-ñ zăvoi,
 Că-î iarbi di voi
 45 Și umbrî di noi.
 Di ieș' năzdrăvioari,
 Drăguță mișară:
 Di m-or omorî,
 Să le spuî curat:
 50 Și adivărat —
 Să mă-ñgroapi colia:
 În struîga oilor,
 În žocu meilor.
 Să-m' pui la cap:
 55 Flușeraș di fag,
 Mul' ziçe cu drag;
 Flușeraș di os,
 Mul' ziçi dușos;
 Flușeraș de soc,
 60 Mul' ziçi cu foc.
 Vîntu, cîn' va bati,
 Prin țel va răzbati,
 Oili s-or stringi,
 Pi mini m-or plîngi
 65 Cu lacrimî di singi.
 Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 De cumva-î vidja
 O babi bătrîni
 70 Cu briu di lini,
 Tu să-î spuî curat
 Și adivărat:
 Că m-am înșurat
 Pî-o guri di plai,
 75 C-o fati di crai;
 Braz și păltinaș
 I-am avu' nuntaș;
 Șorli și luna
 Mî-a ținut cununa...
 80 Dar mi-l omorîri
 Și mi-l azvirîri,
 Iș, din dosu stîni,
 Uni zaçi vara cîni.
 Iată că vinja
 85 Măjculița sa:
 O babi bătrîni

Cu briu di lini,
 Din drugi-ndrugîñ',
 Din guri-ntrebîñ':
 90 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Nu cumva-ai văzut,
 Nu m-ei auzit
 Dî-um mîndru șjobănaș,
 95 Diñ fluir doinaș?
 Mustăcșjoara lui:
 Spicu griului;
 Perișoru lui:
 Pana corbului;
 100 Fețișqara lui:
 Spuma laptelui;
 Okișori lui:
 Mura cîmpului...
 — Ba mi l-am văzut,
 105 Și l-am petrecut:
 Căș mi s-a-ñsurat
 Pi-o guri di raj;
 (II — C-o fati di crai);
 Braz și păltinaș
 110 I-a avu' nuntaș;
 Șorili și luna
 I-a ținut cununa...
 — Tu, corbăoaiçi niagri,
 Singili i-ai supt,
 115 Carnia i-ai mîncat,
 Și l-ai îngropat...

O știu di la mama mîa: o cinta bătrînești
 ja. N-am avu' șjoban in niamu nostru; nu i-am
 apucat țo; or h'i fost. Da țo aň fos' șjoban vo
 120 șapți-opt aňi; pi la brețcâni, pi la mocâni, pim
 Moldova, piñ Covurlui. Carti-am lîvățat numa
 doui clasi-ñ comuna Păltin. In carti parc-am
 întilnit-o; da n-am avu' nevoi di ja pintru c-o
 știam di nic, pin-a nu intra-ñ școalî, di cîn' o
 125 cinta mama mîa. O cinta pi la tîrlî, pi la djal. O
 cinta cu ghers, ș-o cinta frumos. Cîn' o auzaî pi
 mama cintin', înșepeî-a plîñzi...

În Moldova n-am măi auzit-o, ca s-o cînti
 alșineva; țo n-am măi auzit-o. Diñ gur-aň cintat-o;
 130 da diñ fluir, nu. I-aň știu' milodița cîn' țerañ
 tinîr; da acu nu măi am versu-așela... Cîn' am

135 corjaž, o măi cînt. Acu-s ostenit. Cin' măi beu
cîti-um păhar di rakju, așa-m' măi ghini... Cin'
beu cin' is pi la djal, cin' is hodinit, o măi zic,
așa, din guri...

Io di la ja, di la mama, am învățat-o *Niorija*.
Di cin' jeran di șasi ani am învățat-o: niș nu in-
trasim în școală cin' o știjam. Și dac-am auzit-o
di la altu, habar n-aviam, c-o știjam: io n-o măi
ascultam!

(14.VII.1967), Nistoréști — Vojnja Nis-
toróju, 63.

MLXXVIII, MLXXXIX¹ 97

Pi-um picior di plai,
Pi-o guri di raj...

Am auzit-o și io di cin' jeran níci, dim bătrini;
cî nu știu carti: n-añ fos' niși-um priñz la școală.
5 Așa jera atuñșja: dà seva la uñ învățătoriu; da
tata, părintili copilului: „Di-acu tî-añ scăpa'
di școală!“... Și io: ni-era drag si-ñvăț. Jera un
învățătoriu dim Pătăști, Gligori Petrojanu-î spu-
nja lui. Și mă dușjan la școală; și jel in da bom-
10 bșani: (zi-)șja si mă duc la școală, si-ñvăț. Și
mama vinja și-ñ spunja: „Hai acasi, c-aș trjabi,
si lezină copkii“. Și nu m-a lăsa' la școală...

Uiti, si cobșari,

Trii turmi di oi

15 Cu trii șjobănej:

Unu i uñgurjan,

Unu-î moldovjan,

Și unu-î vrăñșjan.

Măi diparti si ni-aduc aminti, cî dor am uitat:

20 Și vrja si-l omșari

Așel uñgurjan

Și cu șel vrăñșjan

Č-ari oi măi multi,

Mindri și cornuti,

25 Și caș niñvățaț,

Și cinj măi bărbat

Dicit șilant.

¹ În experiment text. II a fost notat la o jumătate de oră
după MLXXVIII.

— Mioritș lai,
Lai, bucălai,
30 Di trii zili-ñcoșai
Gura nu-s măi tași;
Ori ieș' bolnăvșoari,
Drăguți meșari?
— Stăpini, stăpini,
35 Nu sun' bolnăvșoari;
Da mi s-a vorbit
Ca si ti omșari
Bașjul uñgurjan
Și cu șel vrăñșjan.
40 — Miorița mja,
Di m-or omori,
Si li spu-ășa:
Si mă-ñgroșapi-ñ struñga oilor,
Îñ zocu meilor;
45 Și si-m' pui flușeraș la cap,
Buș(č)im la picșoari:
Bučjumașu-a zisi,
Oili s-or strinzi,
Pe mini m-or plinși
50 Cu lacrimj di sinși.
Flușeraș di fag,
Mul(t) măi zisi cu drag;
Flușeraș di os,
Mul' măi zisi dușos.
55 Dac-aț vidja
O babi bătrini,
Cu briu di lini,
Pi cimp alergindi,
Pi toț întrebindi:
60 „N-aț văzut mindru șjobănaș
Al meu fečioraș?“
— Kjar si-l fi văzut,
Nu l-an cunoscut.
— Da-î lesni-a-l cunșasti:
65 Fețșșara lui:
Spuma laptilui;
Mustăčșoara lui:
Spicu griului;
Perșoru lui:
70 Pana corbului...“
Să-î spuniț așa

La măicuța mja: (sic!)
Ci Țo m-am înșurat;
Și la nunta mja
A căzut o stja;
Braz și paltinaș
I-am avut nuntaș;
Preot și munt marj;
Păsiri: lăutari...

Di-acu nu măi știu: atita-i. Altili nu-ni măi-aduc
aminti.

(16.VII.1967), Nistoréști — Zoița Hin-
toiu, 64.

MLXXX, MLXXXI¹, ..

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;

5 Adică zghera —

Nu știu: Țarba nu-ț plași,
Or apa diñ fintini,
Sau saria di la stini?
Or Țeș' bolnăghioari,

10 Drăguți nițari?

— Im plași și Țarba (II— Țarba-m
plași)

Și apa diñ fintini
Și saria di la stini;
Și niș nu-s bolnăvțoari

15 Io, dragi nițari.

Dar am auzit
Pi šiț doi șjobănaș —
Cel unțurjan
Și cu șel vrăñșjan —

20 Ci s-a vorghit

Si ni ti omțari
La apus di șqari,

Dă, dac-așa a fos' vorba lor...

Ci aț oi măi multi,

25 Mândri și curnuti,
Cai măi învățat
Și cini măi bărbaț.
— Dragi nițari,
De-i vidja

30 Ci m-or omori,

Si li spuț:

Si mă-ñgroapi-ñ struñga oilor,
În zjocu neilor.

Si nu mă-ñgroapi-n dosu stini,

35 —Uni zac vara toț cini;

Adica-i la spatj-acolu, uni nu-i nimnja...

Ci oili s-or strinzi,

Pi mini m-or plinzi...

Si li spuț:

40 La cap si-m' pui

Flujeraș di os,

Ci mul' zisi dujos;

Flujeraș di fagu,

Ci-m' cinti cu dragu...

45 Iar, dragi nițari,

Di ne-i vidja

O maicj bătrini

Cu cair di lini,

Diñ drugj-ndrugin'

50 Diñ guri-ntrebini',

Diñ okj lăcrămin':

„Șini mi-a văzut,

Șini-a auzit

Dj-um mindru șjobănaș?

55 Fețișoara luj:

Spuma laptiluj;

Mustășjoara luj;

Șkicu griuluj;

Okișori luj:

60 Mura cimpuluj",

Si nu-i spuț-ativărat;

Si-i spuț ci m-am înșurat

Pi-un kișior di plaj,

Pi-o guri di raj,

65 C-o fati di craț;

Și la nunta mja

A căzut (II—A kicat...) o stja;

Ș-am avui' nuntaș

¹ În experiment text. MLXXXI a fost notat la trei ore după
MLXXX; iar MLXXXII la două luni după cealaltă.

Braz și păltinaș;
70 Cununița mja:

Luna și c-o stja ...

Așa-i, di la sini-oj h'i auzit-o. Ba gines'(-c) ci di la mama mja, ci țera viqai.

75 A fos' năcăziti cu copki; ghetu tata a fos' gubáv, sáracu.

Gheru nu-l prija țij ghini minti: ghini cam așa...

80 Añ fos' cam năcăziti și io. Carti n-am învâța' niși-uñ șjas; ș-acu blăstim pi părint: si n-aibi loc în pămînt, ci nu m-a da' la carti!... Ni dușjam pi la prășit — țerañ nicușoarî — și ni cînta pi blanî, sâraca mama, si trîaci zîua.

(16.VII.1967), Nistoréști — Túdura
Dóldur, 65.

MLXXXII

Pi-om piçjor di plaj,

5 Ci ja așa-nșepi, dipi cum o știjam diñ cãrț. Frati-nju-o știja, c-a-nvâțat șinși anj. Io n-am învâța' di loc. Iel șetja poiziili si li-nveți pi di-a-rostu: iel șitja tari, înkidja cartja, ș-o spunja pi di-a-rostu; și pin-o-nvâța iel, o-nvâțañ și ieju.

Pi-o guri di raj
Cobqari trij șjobănej
Cu trij turmi di oj;

10 Unu-i uñgurjan,
Și unu vrănșjan;

Unu, moldovan.
Șel uñgurjan
Și cu șel moldován

15 Si uniri și si vorbiri
Pe țel vrănçjan

La apus de sqare
Ca să mi-l omqare
Ci ari oj măi multi,

20 Mindri și cornuti,
Caj măi învâțat,
Și cîni măi bărbaț.

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,

25 Di trij zili-nçoasi
Gura nu-ț măi tași;
Nu știu: țarba nu-ț plasi,
Apa diñ fintini,
Sau sarja di la stini?

30 Orî țeș' bolnăvjoari,
Drăguți miqari?
— Ba mi țarba-m' plasi,
Și apa diñ fintini,
Și sarja di la stini;

35 Niș nu-s bolnăvjoari,
Io, dragi niqari.

Dar am auzit
Pe țel moldovan

40 Și pe țel uñgurjan
Ci iej să uniră
Și se sfătuiră

La apus de sqare
Să mi te omqare
Că aj oj măi multe,

45 Mîndre și cornute,
Caj măi învâțați,
Și cîni măi bărbați.
— Măi dragă miqară,

De-i adivărat,

50 De-i vidja ci m-or omori,
Să le spuș:

Să nu mă-ngrqapi
În dosu stini

Unde zac vara toț cîni;

55 Și mă-ngrqapi-n struñga oilor,
În zocu meilor;

Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi
Cu lacrimj di siñzi.

60 Și la cap si-m pușe:
Flujeraș de os,

Mul' zice dujos;
Flujeraș de fag,
Mul' zice cu drag.

65 Măi dragă miqară,
Tu de-i vidja pi cîmp
O maică bătrîna
Cu cair de lină,
Din drugî-ndrugînd,

- 70 Diñ oki lăcrămind,
Diñ gur-intrebind:
„Cini mi-a văzut
Um mindru  iobănaş?
Feţişoara lui;
75 Spuma laptelui;
Okişori lui;
Mura cîmpului;
Perişoru lui;
Pana corbului“,
80 Tu să nu-ı spui-ativărat;
Să-ı spui că m-am înşurat
Pi-um picior di plai,
Pi-o gură de raj.
Şi să-ı spui că la nunta mja
85 A căzut o stja.
Noi am avut nuntaşi
Braz şi paltinaşi;
Cununija mja:
Luna şi c-o stja...

(11.IX.1967) — Aceeaşi.

MLXXXIII 99

- Mioriţi lai,
Lai, bucalai,
Di trii zili-ńcoasi
Gura nu-ţ mai taşi,
5 Iarba nu-ţ mai plaşi,
Apa diñ uluc,
Şi sarja dim burduf.
— Daci ıeş' doi şjobani s-au sfătuit
Că la apus di şjari
10 Pi mindru meu şjobănaş si ni-l omşari
— Daci m-a omori,
Si mă-ńgroşapi
În spatili stini,
Or „în dosu stini“...
15 Si mi-aud cini lătrîndi.
Si-m' pui la cap:
Flujeraş di fagu,
Si-n cinti cu dragu.
Şi la briu si-m' pui

- 20 Fluieraş di soşu,
Si-ń cinti cu focu.
Iar tu de-ı vidja
O babi bătrîni
Cu briu di lini,
25 Si di va-ntreba;
„N-a' văzu' cumva
Un mindru şjobănaş?
Okişori lui;
Mura cîmpului;
30 Mustăşjoara lui:
Spicu griului“...
— Ba io l-añ văzut
Ci l-a îngropat
În dosu stini
35 Uni latri cini...
Munţi: socri mari;
Păsiri: lăutari;
Şjarili şi luna
I-a ńinu' cununa...

- 40 O ştiu di la bunicu ńeu dipi mamî; cînta ıel,
aşa, şi noi ni ıera drag s-ascultăm. Noi ni rugam
di ıel: „Măi cînti, tatî-moşuli, cîntişi di-a matali
vekî, bătrîneşti“... Iel diñ guri cînta: avja o
melodii frumşasi, măcar ci ıera bătrîn.

(11.IX.1967), Nistoroşti — Iqana Hănu,
65.

MLXXXIV, MLXXXV¹ 100

- Pi-un kişjor di plai,
Pi-o guri di raj,
Iată vini-ń val
Trej turmi di neş
5 Cu trej şjobănej:
Unu-ı moldovan,
Unu-ı uşgurjan
Ş-aşellant vrăńşjan —
Mări se vorghiră,
10 Şi se sfătuiră
Başil moldovian

¹ Text. II a fost notat la un sfert de oră după MLXXXIV.

Și cu șel vrănișian
 Ca l-apus de soare
 Ca să mi-l omșoare
 15 Pî-așel uñgurjan,
 C-ari oî mai multe
 Mîndri și cornute,
 Și cai învâțați,
 Și cini mai bărbați.
 20 — Mișară, mișară,
 Drăguță mișară,
 De trei zile-ñcoași
 Gura nu-ț mai tași;
 Or iarba nu-ț plași,
 25 Or sarja nu-ț bunî,
 Or tu ieș' nebunî?
 — Stăpine, stăpine,
 Ba iarba-m' plași,
 Și sarja ie bunî,
 30 Și nu sin' nebunî,
 Dar o vesti bunî: (sic!)
 Nii (II—Mii...) în șoptiră
 Că bačjul vrănișian
 Ș-așel moldovjan
 35 Mări, se vorghiră
 Și se sfătuiră
 Ca la apus de soare
 Să mi te omșoare.
 — Nișari, nișari,
 40 De ieș' năzdrăvani,
 Și m-or înghropa
 Colja,-n dosu stîni
 Uni-n latrî cîni;
 Și la cap sî-m' puje
 45 Flușeraș sî-m' sune:
 Flușeraș de os,
 Să cînte dușos;
 Flușeraș de fag,
 Să-m' cînte cu drag...
 50 Iar de-î întilni
 Măicuță bătrînă
 Cu briul de lînă,
 Pe toț întrebînd,
 Pe mine căutînd,
 55 Tu să-î spuș-așa:
 Că m-am înșurat

C-o fati di crai,
 Pî-o guri di rai;
 Și la nunta mja
 60 A căzut o stja;
 Șarili și luna
 Mî-au ținut cununa...

Niorîța o știu parti dim bătrînî, parti diñ
 carti. Am auzit-o-ntăi dim bătrînî. Ierañ can
 di șinși-șăsi anî cin' am auzit-o-ntăi — nu in-
 trasîm în șoșali — di la bunicu ñeu. Iel o cînta
Niorîța diñ guri. Și di la iel am învățat și melo-
 dija. Iel m-a-ñvâța' si și scriu: c-uñ cărbuni pi
 lespidi, si fac unu, doî. Ni-amintes' ci la tîrli
 cînta iel *Niorîța*.

(10.IX.1967), Nistoroști — Ion Zăckianu
65.

MLXXXVI 101

Niorîța o știu dipi cin' ieram băjețaș, di pin
 noui suti șinșpresi. Dac-añ cam uțat-o! Ci
 m-añ lupta(t) cu greutățili, cu supărărili. Noi
 auzañ, știî, to' dim bătrînî, cin' cînta. Am auzit-
 5 o-ntăi di la unu Ștefan Dănilî. Am măi auzit-o
 di la Sînion Bîrzân. Îl cînta și diñ fluir și diñ
 guri. Măi meștir în cîntari era Ștefan Dănilî:
 si ocupasi măi mul' cu oili. Ghiniș-așa-ñ cîntari:
 — Niorîți lai,
 10 Lai, bucălai,
 Di triî zili-ñcoșai
 Gurița nu-s măi tași;
 Or iarba nu-s plași,
 Or tu ieș' bolnavî?
 15 — Drazi șjobănel,
 Io nu sim' bolnavî;
 Dar ni si pari
 Ci la un apus di șari
 O si ti omșari
 20 Triî șjobănej —
 Unu: moldovjan,
 Unu: vrănișian
 Și unu, uñgurjan —
 Ci la apus di șari

- 25 Vrja sî ti omşari,
Şi sî ti-şgrşapi-n dosu stini
Uni zac cîni.
- De-îşî în colş-am uştat-o... Zişi ci daci l-a omori
Şi-l îşgrşapi-ş struşga oilor,
- 30 În şzocu şiorilor.
Şi-ş pui la cap:
Uş fluir di os,
Şi-ş cînti duşos;
Uş fluir di fag,
- 35 Şi cînti cu drag;
Uş fluir di socş,
Şi cînti cu focş...
- L-aş cîntat: avşja melodii frumşasi. Da acuma
nu mşî posşju... A vini' mama luş -- di unş-a
- 40 h'i fost şa, dj-acolu -- ş-a-ntrebat:
--N-aş vşzut fişşioru şeu?
Feşşşara luş:
Spuma laptiluş;
Okişori luş:
- 45 Mura cîmpuluş;
Mustşşşoara luş:
Pana corbuluş...
- I-a spus ci şel s-a cşşşatorit:
C-o fati di craş
Pi-o gurî di plai...

(14.VII.1967), Nistorşşşî -- Ştefan
Vştri, 66.

MLXXXVII, MLXXXVIII¹

- Miorişî lai,
Lai, bucşlai,
Di triş zili-şcşşai
Gurişta nu-ş plşşi;
5 Or apa nu-ş plşşi,
Qar' finu nu-ş plşşi?
-- Ba, stşşpini, stşşpini,
Şişja apa-m' plşşi,
Şi finu-m' plşşi;
10 Da şi s-a sfşşşuit
Triş şşşobşnei

¹ Text. II a fost notat la o orş dupş MLXXXVII.

- Cu triş turmi di oş
Şi şi ti omşari,
Şi ti-şgrşapi-n dosu stini
- 15 Uni zac cîni.
-- Daci (II Di...) m-ar omori,
Şi m-ar îşgrşopa,
Şi-şş pui la cap:
Fluşeraş di fagş,
20 Şi-n cînti cu dragş;
Şi fluşeraş di socş,
Şi-ş cînti cu focş.
- Nu-l mşî şşşiu. L-am uştat di cin' şeram şici:
Cin' vîntu bşşşia...
- 25 Fluiru cînti cin' bati vîntu: tot acolu la
Şşşiorişa ghini. Şi c-o babi bşşşrîni şera, da nu
mşî şşşiu cuş şi-l prepuş... Şi mama şşşobanului
aşşşja cari-ntreba:
-- Uni-ş mindru şşşobşnaş?
- 30 Feşşşora luş:
Spuma laptiluş;
Okişori luş:
Mura cîmpuluş;
Mustşşşoara luş;
35 Şşşicu griuluş...
- Ş-acu urma:
-- L-aş vşzut,
Şi l-aş cunoscut:
Şi-ş groapî l-a bşşgat...

(14.IX.1967), Nistorşşşî -- Sşnda
Staşşşu, 68.

MLXXXIX, MXC¹ 10:

Cînticu m(ş)şşori

- Şiorişî lai,
Lai, bucşlai,
Di triş zili-şcşşai
Apa nu-s mşî plşşi,
5 Iarba nu-s mşî şestî bunî...
(II -- Apa nu-s mşî plşşi?)

¹ Text. II a fost notat la o jumşitate de orş dupş MLXXXIX.
Peste douş luni s-a notat text. MXXI (v. nota crit. 102).

— Stăpîni, stăpîni,
Apa nu-nî măi plăsi,
Îarba nu-nî măi plăsi...

- 10 Di trii zili-nçoasi... (II—vers. 10—12)
Îarba nu-nî măi plăsi,
Apa nu măi je bunî...

Di sî spui jo: aista-î cîntic vekju... îlștîjam...
Ni l-oj aduși jo amînti pîni mîni: la nçoapti m-oj
to(t) kiti, ș-oî to' cînta *Niorița* asta...

(16.VII.1967), Nistorêști — Paraskîva
Hurzai, 70.

MXCI

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-nçoasi
Gura nu-ț măi tași;

- 5 Nu știu: iarba nu-ț plăsi,
Sau apa nu-î bunî?
— Îarba-n' plăsi,
Apa-î bunî;
Dar nî s-a vorghit

- 10 Trii stăpîni
Sî mă omçari,
Și sî mă-nçroapi-n dosu stîni
Uni latrî vara cîni.
Jo li spun așa:

- 15 Di m-or omorî,
Sî mă-nçroapi-n struंगा oilor,
În zîocu neilor.
Și fluierașu di fag
Sî nî-l pui la cap...

- 20 Am uțtat! Îi cîntic vekî aista. L-am auzit
întăi di la mama Içana, mama mîa. A pî-s anj
dj-atușî! Ia cînta cîntic rægulat diñ gurî: pi
la prășit, vara, pi la muñcî. Iestîa-s toati vekî,
bătrînești. O cînta și-n casî, cin' o ažiunzîa și
pi ja oñ coraž: adicî la un lucru, la o furcî, lucrîndî.
Carti n-am învățat, ci pi vremea mîa nu sî prîa-
nîvățta carti. Drag nî-a fos', da nu m-a dat părintî

la carti: fetili nu prîa-nîvățta carti. Măi mul'
pîntu băieț iera dim bătrîni îm partîa școli.
Feti: citi una, așa...

(13.IX.1967), Nistorêști — Aceeași.

MXCII₁₀₃

Hai sî fașim *Niorița*! N-î dragî socotjala
asta. Și nu știu cuñ si zîc, și cuñ sî-nșep:

Fruñzî verdî ș-un susai,
Pi-un kișor di plaj,

- 5 Pî-o gurî di raj
Scobçari trii turmi di oj
Cu trii șîobănej:
Unu moldovian,
Unu uñgurian

- 10 Și unu vrânșian.
Vrânșianu-avja oj măi multi,
Mîndri și cornuți.
Dar o mioriți lai...

- Lai, bucălai,
15 Cu lina plăvai,
Di trii zili-nçoasi
Gura nu-ț măi tași;
Dar nu știu: iarba nu-ț plăsi,
Or di cap țî fașî?

- 20 — Stăpîni buni,
Nu-n fac di capu neiu,
Și-n fac di capu tău:
Cî șij doj veri primari
La apus di șçari

- 25 Vrîa sî ti omçari,
Cî aș oi măi multi,
Mîndri și cornuți,
Și cinî măi bărbaț,
Și caș nînvățtaș.

- 30 Și ja tot mereu zghera,
Și la șîobănaș striga.
Șîobănașu-î spunja:
— Mioriți lai,

- Lai, bucălai,
35 Di m-or omorî,
Sî li spui sî nu mă-nçroapi-n dosu
stîni

Uni zac vara cini;
Sî mă-ngrăpă-nî strunga oilor,
În zlocu meilor.

40 Sî si-m' pui la cap
Flujeraş di fag,
Sî-nî cînti cu drag.
Si-m' pui ia cap
Flujeraş di os

45 Sî-m' cînti duşos.
Sî-m' pui la cap
Flujeraş di socu
Sî-nî cînti cu focu.
Mioriţi, riţi,

50 Cu lina plăviţi,
Dî-a vini maica mîa
La voi şi v-va-ntreba,
Sî nu-i spuniţ c-am răposat;
Sî spuniţ cî m-am înşurat

55 C-o fati di-mpărat...

60 Nîoriţa şî-a h'i măi făcut, nu-nî măi aduc
aminti. Vez? Nu sî logheşti trîaba: cînticu-î cu
rostuluj... O babî bătrînî vinisî pi cîmp înşetinel,
cu furca-m briu... zîşîa, odatî... şî vinîa-nşe-
tinel, şi-ntreba dî-uñ şîobănel:

— N-aţ văzut uñ şîobănel,
Aşa: nant şi frumuşâl
Parcî jera tras printr-uñ inel?
Feţişoara lui:

65 Spuma laptiluj;
Perişoru lui;
Pana corbuluj;
Okişori lui;
Mura cîmpuluj;

70 Mustăşîoara lui;
Skicu grîluluj...

I-a spus cî s-a-nsurat c-o fati di-mpărat...

75 Nîoriţa: di uni măi ştiu, di uni-am învăţat-o?
Cî mama nu cînta; tata cînta. Io carti n-añ ştiut,
cî nu m-a da' la şcoalî. Cînta şî jo-n tinereţi.
Acu nu măi cînt, cî nî s-a isprăghit voşîa-n kept.
Tata neş cînta diñ cavâl; il kema Costantin
Coroju. Jel cînta Nîoriţa şî cu vorbi, pi la cîasî.
Merzîan la cîasî cu jel; jeran doî băjeţ, şî cu mini

80 trij cari putîa şî coasî. Ni duşîa şî cu jel la cîasî,
şî cosan tos patru. Şî jel ni cînta: merzîa-năintîa
noaştri cu brazda, noi dipi jel, şî cînta.

85 Uţi-ti matali: cîn' o cînt Nîoriţa, ia ghini ca
o cîntari diñ caval. Î cîntari tristî, î dureroşî;
pîntu cî jel îi vinit înşpri suferinţa lui, şpri moartî:
î ca um bosit.

(14.VII.1967), Nistoréşti — Irîna Stoian,
70.

MXCIII¹

Foi ş-uñ susai,
Pî-uñ Kişîor di plăiu,
Pî-o gurî di raşu
Scoborî, scoborî
5 Trij turmi di oj,
Cu trij şîobănej:
Unu-î moldovîjanu,
Unu-î uñgurîjanu,
Şî unu-î vrăşşîjanu;
10 Sî scoborî-n cali
Pî azîuñî-nî vali.
O mioriţi lai
Di trij zîli-ñcîasî
Gura nu-î măi taşî.
15 — Mioriţi lai,
Lai, bucălai,
Cu lina plăvai,
Di trij zîli-ñcîasî
Gura nu-s măi taşî;
20 Nu ştiu: iarba nu-ţ plaşî,
Iarba di pi cîmpu,
Apa diñ ulucu,
Sarîa dim burdufu?
Ieu nu ştiu: îţ plaşî,
25 Şau di cap îţ faşî?
— Stăpîni, stăpîni,
Bunuli stăpîni,
Tqati sîm' bunî;
Da nu-ñ fac di capu meu

¹ Text. II a fost notat la două luni după MXCII -(v. nota
crit. 103).

- 30 Și-n fac di capu tău:
 Cîi doj veri primari
 Mi s-a vorbit
 Și s-a sfătuit:
 Cîn' si scoborari-n vali
- 35 La apus di soari,
 Si ti omorari,
 Ci ai oi mai multi,
 Mindri si cornuti,
 Cai niinvataș,
- 40 Și cini mai barbaș.
 — Mioriți, mișari,
 Di jeș' nazdravanî,
 Și m-or omori,
 Si li spus-așa:
- 45 Si nu ma-ngroapi
 Din dosu stini
 Uni zac vara cini;
 Si ma-ngroapi-n strușga oilor,
 În zjocu neilor;
- 50 Acolu-n zavoï,
 Si h'iu tot cu voi.
 Și si-m' pui la capu:
 Flușeraș di fagu,
 Si-n cinti cu dragu;
- 55 Flușeraș di sóru,
 Si-n cinti cu focu.
 Ci nu mai sun'
 Pi lumi di loc...
 Cîn' vintu ni-a sufla,
- 60 Fluirili ni-or cinta,
 Oili s-or aduna,
 Pi mini m-or plinzi
 Cu zenunki plecati,
 Cu lacrimi varsati...
- 65 Si videñ si mai jesti, încotro mai merzi:
 Pi cimp de-i vidia
 Pi măicuța mia:
 O babî bătrîni
 C-uñ cair di lini,
- 70 Pi cimp vinindi,
 Diñ kișioari mergîndi,
 Dim mini(i) torcîndi,
 Diñ guri-ntrebindi,
 Diñ oki lacramîndi:

- 73 „Mioriți, riți,
 Cu lina plăviți,
 N-ai văzu' di-uñ șjobănelu
 Așa: nant și suptirelu,
 Parci-i tras pintr-uñ inel?
- 80 Fețișora lui:
 Spuma laptelui;
 Perisoru lui:
 Pana corbului;
 Okisoru lui:
- 85 Mura cîmpului —
 Copti la umbri, la răcoari,
 Njatiñsi di soari",
 Si nu-i spuniș ci m-a omorit,
 Și m-a-ngropat;
- 90 Si-i spuniș ci m-am înșurat
 C-o fati di-mparat...
 Cam asta-i. Mai jesti, da nu mai știu jeu. A mai
 spus jel șeva, da nu-ñi mai amintesc. Jel a spus:
 — Mioriți, mișari,
 95 Tu jeș' nazdravanî...
- Jel a spus numili lui: l-a kema' Birsan — a
 fos' băjet di-a babi Vrañșioai: sel mari. Și jel a
 spus ci ja, birsan si ramii-n numili ii, dipi numili
 lui, ci Birsan l-a kemat. Și jel, ca si crjazi ma-sa
 100 ci nu-i mort, a cîntat „hora mari“, hora veki.
 Așeja o cinta tata diñ caval. Cinta tata o hor-așa...
 asta, a lu Birsan. Ioti, c-am ujtat, colu, cin'
 ziși:
 — C-a si ti omorari,
 105 Ci ai oi mai multi,
 Mindri și cornuti,
 Cai niinvataș,
 Și cini mai barbaș...
- C-o mai uiș; da-ñ cîntari-ș aduși-aminti...
- 110 Așa jera cin' auzam jo pi tati-ñju, acu șajzăș di
 anj în urmî: jaca, așa jera „hora șja mari“ — a
 Vrañsi, pi cari-o cinta Birsan așela. Ci dipi numli
 lu Nistur — așa si vorbești! — a ramas satul
 nostru Nistoréști: dipi numili lui numitu. Nistur
 115 jera um băjet to' di-a babi Vrañșioaja.

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
De trii-zili-ncoași
Gura nu-ț măi tași.
5 Ci Țo Ți-am minat
Pe pițior di plai,
Pe gurii di raj,
Tu di cap iț fași;
Or iț și răsfași?
- 10 — Stăpini, stăpini,
Io di cap nu-ñ fac,
Da tu iț răsfași;
Ci mi s-au vorbitu
Sii doj veri primari
- 15 Să mi te omqare,
Și si mi ti-ñgroapi
Din dosu stini
Uni zac cini.
— Mioriți lai,
- 20 Lai, bucălai,
Di m-or omori
Și m-or ñngropa
Din dosu stini
Uni zac cini,
- 25 Tu si mă dizgroki
Și si mă ñngroki
Îñ struñga oilor,
Îñ žiocu meilor.
Bușemașu si mi-l puniț
- 30 Căpătăi la cap;
Glugulița: pinzi pi oki;
Fluierașu si mi-l puniț
Înr-uñ virv di plopu:
Plqaja l-a plova,
- 35 Vintu ci l-a bati,
Fluieraș mi-a ziși,
Oili m-or plinzi
Cu lacrimi di siñzi.
Mioriți, miqari,
- 40 Și di mi-a vini
O babi bătrini
Cu cair di lini,

- Cu briu di cămili,
Și di mi-a-ntreba:
45 „To' di-uñ șiošanaș,
Mija fișioraș;
Fețișoraș lui;
Spuma laptilui;
Okioșori lui;
50 Mura cimpului;
Mustăsili lui;
Spicu griului“...
Ș-atita a spus. A măi h'i pi alcumva, ieșu atita
știu...
Tu si nu-i spuș
55 Ci m-a omorit;
Si-i spuș ci m-am ñnsurat
C-o fati di-mpărat...
Bunica mja ni-a spus *Niorița*, nu alșineva:
mama lu tata neș. Bunica măi dožanja: măi
60 cinta uñ cintic, măi nu știu si, ti niři si...

(12.IX.1967), Nistoréști-Pödu Țrdi-mari
— Mária Döbri, 72.

MXCV, MXCVI₁₀₅

- Carti? Da m-a da' la șqali tetja? Nu m-a
da' la șqali, miñca-l-ar gherni!... *Niorița*:
iöti-așa-i, cit-o știu di la tetja, c-o cinta diñ fluir,
o cinta și diñ gurii; il kema Radu Moisi-i mort
5 acu; ii mor' dim patru' și noui; avja atuñș obzä'
și siñși di anj:
— Lăiti, lăiti,
Dragi nioriți,
Di trii zili-ncoași
10 Gura nu-ț măi tasi;
Or iarba nu-s plași,
Or apa nu-i buni,
Di-ñi umbli-așa nebuni?
— Ba iarba-m' plași,
15 Și apa ci-i buni;
Da s-a vorghit doj veri primari
Pi tini si ti omqari...
Stăi, c-añ greșit-o! Întăi ghini-așa:
Pi trii craș di muntș

20 Sî coboară trii cîrduri di oi...
De-isi ghini:

— Lăiți, lăiți,
Dragi nioriți,
Di trii zili-ncoasi

25 Gura nu-ț măi tași;
Or ȧarba nu-s plași,
Or apa nu-ȧ bunî,
Di-nȧ umbli-așa nebunî?

Di-acolȧa-ntriȧbi ȧel:

30 — Daci m-or omorî,
Sî nu mă-nȧroapi-n dosu stini
Uni zac cini;
Sî mă-nȧroapi-n struȧga oilor,
În ȧiocu neilor.

35 Oili cu bușjumu li-or bușjuma
adici șjobani

Și oili s-or aduna,
Cu fluiru li-a cînta;
Și ȧeli pi mini m-or plînzî (II—Și oili pi
mini m-or plînzî)

40 Cu lăcrînj (II—lăcrîmj) di sînzî,
Cu ȧenuȧkj plecaș,
Cu lăcrînj (II—lăcrîmj) vârsaș...

Măi diparti n-o știu. Atita o știu, c-atita o
cînta și tetȧa. I-uȧ cîntic aș... di ȧali. Cî dor
45 și ȧel avȧa oi: patruzăș-sînzăș di oi. Tatî-nju-a
fos' kȧabur, dipi mama mȧa: a avu' pȧmîn' mul';
cam șăsi fȧlși... Li-am auzi' și cîntișili ȧestȧa di
lumi, da nu nȧ-a intrat îȧ cap, nu nȧ-a plăcut.

(16.VII.1967), Nistoréșȧ-Tȧpa-ȧici —
Dobrȧa Mȧosi (Șitȧju), 72.

MXCVII¹

Melodia ghini-n zȧli; -aș-l cînta tata din fluir.

— Lăiți, lăiți,
Dragi nioriți,
Di trii zili-ncoasi

¹ Text. MXCV—MXCVI au fost notate în rȧstimp de o jumȧ-
tate de orȧ; iar MXCVII la douȧ luni dupȧ primele (v. nota crit.
105).

5 Gura nu-ț măi tași;
Oar ȧarba nu-ț plași,
Or apa nu-ȧ bunî,
Di-nȧ umbli-așa nebunî?
— Ba ȧarba cî-m plași,
10 Și apa cî-ȧ bunî...
Pi trii craș di munt
Coboară trii cîrduri di oi,
Trii șjobănaș...
— S-a vorbit doȧ veri primȧri
15 Pi tini sî ti omȧari.
— Daci m-or omori,
Sî nu mă-nȧroapi-n dosu stini,
Uni zac cini;
Sî mă-nȧroapi-n struȧga oilor,
20 În ȧocu neilor...
Bușjumu li-or bușjuma,
Oili s-or aduna,
Și cu fluiru li-or cînta;
Și ȧeli m-or plînzî
25 Cu lăcrîmj di sînzî,
Cu ȧenuȧkj plecaș,
Cu lăcrîm vârsaș...
Nu-l măi știu de-ișȧ. Și la urmî zîsi:
— Lăiți, lăiți,
30 Dragi nioriți....

Nu mă măi sȧltî inima, cî inima saltî la om!
În tinereșȧ cîntaȧ diȧ fruȧzî, di sî ninuna lumȧa.
Da acu...

(13.IX.1967), Aceaș.

MXCVIII, MXCIX₁₀₆

— Nioriți lai,
Lai, bucȧlai,
Di trii zili-ncoasi
ȧarba nu-ț măi plași;
5 Nu știu: apa nu-ț plași?
— Ba ȧarba-m' plași;
Dar bașju uȧgurȧn

¹ În experiment text. MXCIX a fost notat la o orȧ dupȧ MXCVIII
(v. nota crit. 106).

- Și cu șel moldovian
Mări si vorbiri
- 10 Ca si ti omqari
La apus di sqari,
Ci aj oj măi multi,
Și curnuti,
Și cai învâțat,
15 Și cini măi bărbaț.
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di-o fi așa:
Ca si mă omqari
- 20 La apus di sqari,
Si spuș si mă-ñgrqapi
În struñgi di oj,
Si h'iu to' cu voj;
Si nu mă-ñgrqapi-n dosu stini
- 25 Uni zac vara cini.
Mioriți dragi,
Daci ăi vidja
O babi bătrini
Cu briu di lini,
- 30 Diñ oki lăcrămîn',
Diñ guri-ntrebin', (II—Di mini-ntrebin'),
Si-î spuș curat:
Ci m-am înșurat
C-o mindri crăjasi,
- 35 C-o împărătjasi.
Si nu-î spuș, dragi miqari,
Ci la nunta mja
A căzut o stjia;
Și c-am avu' nuntaș
- 40 Braz și paltinăș...

Cam atita știu. Am auzit-o-ntăj di la bunica, mama mami. Oj h'î-azut-o și di la mama lu tata, adici to' bunici. Cin' jeram jo nucușor, jeli cînta. Mă lăsa mama, ci si dușja la djal, la triabi:

45 la prășit, la sășerat di griu, la aduna(t) di fin; mă lăsa cu dișsa; ja cînta. Și l-am băga' la cap. Ci jo carti multi n-am învâțat: numa doui clasi-am învâțat. Și pe-jestja lî-am învâțat cu greu; ci tata, dipi clasa-ntăj m-a lua' di la șqali, și m-a ținut pi liñgi jel, cu boi: umblam cu căruța. Dipi

50 doj anj m-am dus la Valja-Njagri: jera uñ că-lúgir la skit. Jera pi la Crășjun. Tata: „Joti,

- băjetu néu, a-ñvâța' carti-o clasi, cu premiu-ntăj; și di doj anj nu l-am măi da' la șqali". „Păcat, măi Apóstuli, ci n-aj lăsa' băjetu si-ñveți carti!"
- 55 „Dă, părinti...“ Tata nu vrja di loc si mă dja măi diparti. Ghiu acasi, și-î spuș mami. Mama: „Las' ci merg jo cu tini la Vetréști, la skit". Noi stam acolo, măi sus, la o odai, la „Masa Băra" si kjami. M-an dus a dou-za la părintili, cu mama. Și m-a adus părintili la șqali, la Herăstău. Am mintuit clasa a doua. Și pi urmî tata jar nu m-a lăsa' la șqali. Ș-añ rămas întunecat la minti! Da nișj covriți nu-î dau di pomani, Dumnezău
- 60 si-l jerti!
- 65

(14. VII. 1967), Nistoréști — Njagu Apóstu Dántiș, 77.

MC₁₀₇

Niorița o știu di la popa Tafti di la *Negirlești*. Di la jel am prins-o-ntăj, cin' jeram di douiză' și patru di anj:

- Mioriți, miqari,
5 Di trii zili-ncqași
Gura nu-ț măi tași;
Or ieș' bolnăghjoari,
Or jarba nu-s plași?
— Ci si sfătuirî
- 10 Șel moldovian
Cu șel uñgurjan
Ca si ti omqari
În zori di zi;
Și si ti-ñgrqapi
- 15 În dosu stini
Uni zac cini.
— Daci m-or omori,
Si mă plînzî in zori di zi
Și la cap si-m' pui:
- 20 Fluieraș di socru,
Si cînti cu foc;
Fluieraș di os,
Si cînti dujos...

(14. VII. 1967), Nistoréști — Njagu N. Dántiș, 78.

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncăși
Gura nu-ț măi tași,
5 Iarba nu-ț măi plăși;
Apa nu-ı bunı?
Tu nu ieș' nebunı?
— Iarba-m' plăși, (II—Iarba-ı bunı.)
Io nu-s nebunı.
- 10 Da s-a vorghit
Triai crai di la răsărit
Ca sı ti omqari,
Sı ti pui
Din dosu stini
- 15 Uni zac vara cini.
— Io mă rog, mă rog,
Sı-m' pui la cap:
Flujeraș di fagu,
Sı-n cinti cu dragu;
- 20 Flujeraș di osu,
Sı cinti dujosu.
Și io rog sı mă pui
În struŃga oilor,
În žiocu Ńeilor...
- 25 Oili s-or strinzi,
Pi mini m-or plinzi...
Cu lacriŃi di sinzi...
Și mama luı merzja,
Și diŃ gur-intreba:
- 30 — N-aț văzut uŃ șjobănaș?
Nu l-aț văzut, nu l-aț intilnit?
Fețișora luı:
Spuma laptilui;
Perisoru luı:
- 35 Skicu griului;
Okișori luı:
Mura cimpului
Căpti la răcari,
Njaziunsi di șari;

¹ Varianta a doua a fost notată la trei sferturi de oră după prima.

- 40 Căpti la pămint,
Njaziunsi di vint...
— Am auzi' ci s-a-nsurat
C-o fati di crai
Pi-o guri di rai...
45 „Șarili și luna
Nı-a ținut cununa;
Brazi nı-a fos' frați;
Și stelili: surorili...”

- Oj h'ı-auzit-o jo to' di la vum bătrin di uneva.
50 Carti n-am învățat: nu știu carti di loc. Iera un
cumnat di-a neu. Iera diŃ Spinesti. Di la jel am
auzi' cinticu ista-ntai, ci jel fusasi mocaŃ la oi;
adici om de-isja dus divali la oi. Acolu sı kema
ci-ı „mocaŃ”; așă sı kema, așă sı zisja; sı numja
55 ci-ı „mocaŃ la oi”. IeraŃ tiniri cin' l-am auzi'
di la jel.

(16.VII.1967), Nistoresti — Iqana
Murgu, 81.

MCIII¹⁰⁹

- Apai, cintam noi cin' ieram la dial, la ghiti,
și staŃ la dial. Măi spunjam povești. Iaca Niorița:
— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
5 Di trii zili-ncăși
Gura nu-ț măi tași;
Orı apa nu-ı bunı,
Orı iarba nu-ı bunı,
Gurița-ı nebunı?
- 10 De-isı am uțat-o...

(1967), Nistoresti — Ana Olariu, 81.

MCIV, MCV¹¹⁰

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncăși
Gurița nu-ț tași;
5 Nu știu: apa nu-ț plăși,
Or iarba nu-ı bunı? (II — Or sarja ari pămint?)

¹ În experiment text. II a fost notat la o oră și jumătate după MCIV (v. și nota crit. 110).

- Iarba diñ zăvoi
 A fos' pîntru voi.
 — Apa-ñî plâsi,
 10 Iarba-î bunî;
 Da ñi s-a vorghit, stăpîni,
 Şii trii şjობანეი —
 Unu-î uñguriñ,
 Unu-î mocân,
 15 Unu-î moldovîjan —
 Ñi s-a voroghî, stăpîni,
 Sî mă omqari pi mini.
 Da iî zîc sî mă-ñgroqapi-n dosu stîni
 Uni zac vara cîni.
 20 Dac ijo li spuî-aşa:
 Daci m-or omorî, (II — Daci... pi mini,)
 Sî mă-ñgroqapi
 Îñ struñga oilor (II — Uni zjოაცი ñei;)
 Ñei ñi s-or strîñzi
 25 Ş-or zjuca
 Pi djasupra mja.
 Ñiqarili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu zenunkî plecati,
 30 Cu lăcrîñi vârsati;
 Cu lăcrîñi di sîñzi
 Pi mini m-or plîñzi...
 — Di trii anî di zili
 Sqarili nu l-añ văzut,
 35 Numa şarki foşcîindi...
 Dar o corbqaiçi ñagri,
 Vinîndi djasupra mja,
 Mă clămpăñia.
 — Fuzî, corbqaiçi ñagri,
 40 Nu mă clămpăni;
 Cî m-aj clămpăni
 Dipi şj-oj muri!"
 Corbqaiç-a zîs di colu:
 — Nu sîn' corbqaiçi ñagri,
 45 Sî sîn' maîca ta.
 — Daci ieş' maîca mja,
 Ghino şî mă ja-ntri arikjioari,
 Şi mă sqoti la sfintu sqari;
 Di trii anî di zili
 50 Sqarili nu l-añ văzut..."

- Ajăsta-î *Ñiorîta*. Dac-aş avjia glas, aş cînta-ò.
 O ştiş di cin' jerañ ñici; am auzit-o, ş-am pus-o-n
 creştit... Sîni ştii di unja-m auzit-o? Dumne-
 zău sî măi ştii! Jo n-añ fos' la şqali, c-añ fos'
 55 sînguri la tata. Îi dipi timp, di cin' jera lumja,
 di cin' jeram jeu mititici... Am auzit-o di pi
 la cîntîsi, di pi la lumi. Da am ujtat di pi la sîni.
 Da asta-î frumqasî cari-o pçati cînta: ghini cu
 ghers, ghini cu zîndi.
 60 Ieti, măi sîn' nişti vorbi:
 Vintu-a traži,
 Flujeru-a zîsi,
 Pi mini m-or plîñzi...
 Păltinari la cap,
 65 Cu fluir di fag;
 Vintu-a traži,
 Fluiru-a zîsi,
 Pi mini m-or plîñzi...
 Dac-a măi rămîñja una nizîsi, merzi cruda
 70 cu nisărata... Alti cîntîsi li-am măi ujtat. Da pi
Ñiorît-añ cîntat-o di zînd.

(16.VII.1967), Nistoréşti — Márija Ága,
88.

MCVI_{III}

- Ñiorîti lai,
 Qai bucălai,
 La djal cin' işaj
 Tot îñ lăcrămaj.
 5 Nu măi lăcrăma,
 Cî şjობანაჟუ taju
 L-a omorit şii doj dužmanj,
 Sî l-a-ñgropat
 Îñ struñga oilor,
 10 Îñ zjocu ñeilor...

(11.IX.1967), Nistoréşti — Măgdalina
Nistoréju, 89.

MCVII, MCVIII₁₁₂

Ieş is di cin' lumja: împlinesc îñ nqaptja
 lu sfintu Ilii Pălii, la Sint Ilii, împlines' opzã

¹ În experiment text. MCVIII a fost notat la o jumătate de oră după MCVII; MCIX la două ore după precedentul (v. nota crit. 112).

- și noui di anj. Is cotizent nouiză' și noui. Nu știu
carti. Io am auzit-o *Niorița* di la un lăutarju,
5 di la Neculaț Citu. Da și di la uñ hin a ñeu. Ștefan
Brătii: cîn' cinta, urlá pámintu!... Ieti cum o
știu oljaci:
— *Nioriți* lai,
Lai, lai, bucălai,
10 Di trij zili-ncoasi
Gurița nu-s măi tași;
Nu știu: iarba nu-s plași,
Ori apa dim burduf?
(II — Ori iarba di pi cîmp?)
15 — Stăpini, stăpini,
S-a vorghit și (II și) doj șjobănaș
Ca si ti omqari,
Ci aj oj multi,
Și curnúti;
20 Si ti-ñgroqapi-n dosu stini,
Uni za' cini.
— *Nioriți*, si li spui-așa:
Di m-or omori,
Si mă-ñgroqapi
25 În struñga oilor,
În zjocu ñeilor;
Ci sara s-or strîñzi,
Tqati m-or plîñzi
Cu lacriñj di siñzi...

(12.IX.1967), Nistoréști-Romănești —
Stán Nistoróju, 89.

MCIX

- *Mioriți* lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ncoasi
Gura nu-ț măi tași;
5 Nu știu: apa nu-ț plași,
Apa dim burduf,
Iarba di pi cîmp,
Or' di cap it fași?
— Stăpini, stăpini,
10 Nu-m' fac di capu ñeu,
În fac di capu tău:

258

- Ci s-a vorbit
Și doj șjobănaș —
Uñguriãnu și moldoviãnu —
15 Si ni ti omqari,
Si ti-ñgroqapi-n dosu stini
Uni stau cini .
— Si li spui-așa:
Ci di m-or omori,
20 Si mă-ñgroqapi-ñ struñga oilor,
În zjocu ñeilor;
Ci sara s-or strîñzi,
Tqati m-or plîñzi
Cu lacriñj di siñzi.
25 Măi jera, da li-am ujtat di isj iñ colu. Am au-
zit-o di la unu Ștefan Brătii: jel cinta, jel zjuca!
Adici cinta diñ guri, și zjuca diñ kișioari. Cîn'
zjuca, si bătja cu minili pisti șali, și bătja și cu
kișioarili: fășja cu minili „pica, pica“! Jel cinta
30 *Niorița* numa diñ guri; diñ fluir nu cinta. Jel
a fos' și șjoban, și bașju: aseia i-a fos' mesărija
luj. Și frati-su-i tot bașju-a fost.

(12.IX.1967) — Același.

MCX, MCXI¹¹³

- *Nioriți* lai,
Di trij zili-ncoasi
Gura nu-ț măi tași...
Daci nu-ñj măi aduc aminti! Di zăsi anj
2 încoasi nu măi știu niñica... Am auzit-o-ntăj
di la unu Ghjorghj Prècup, din Spinéști. Io
avjañ vo pașpreși anj. Și vinja la tata; avja
ghin: în tqati toamn-adușja-ñ casi cîti patruzăș-
șiñzăș di deca di ghin. Da nu jera decî de jestja;
10 jera deca vekj: nu-ñcăpja-ñtr-o cofi. Vinja, sta
di vorbi, bja. Ghjorghj Prècup, ista, vinja la
noj jarna: șidja dižiaba, sta cîti-o zi, doui, și
trij. Șidja ij amîndoij di vorbi, bja, miñca. Dipi

¹ În experiment text. MCXI a fost notat la două ore după
MCX; iar MCXII la trei ore după MCXI (v. și nota crit. 113).

- și si fășia di corăz, jel cînta *Niorița*. D-ăpi numă
15 *Niorița* o cînta? Cînta multi... Lî-am uțtat, cî-s
anî muls la nêlzoc. Jel cînt' cînta *Niorița*, o cînta
cu ghers.

(12.IX.1967), Nistorêști -- Anița Dóldur,
95.

MCXII

- *Nioriți* lai,
Lai, bucálai,
Di trii zili-ncoási
Gura nu-s măi tași;
5 Nu știu: jarba nu-s plași,
Orî apa dim burduf?
— Stăpîni, stăpîni,
S-a vorghit șii doj șjobjanaș
Ca sî ti omqari;
10 Sî ti-ngrqapi-n struŋga oilor,
În žjocu nêilor...
Ieti, de-ışî nu-nî măi aduc aminti... Da l-a
cmorît. Jel a spus *nioriț*-așa:
— Păltinaș la cap sî-m' pui;
15 Cînt' vîntu nî-a bati,
Păltinaș s-a clătina,
Oili s-or strînzî,
Pi mini m-or plînzî...
Sara, cînt' or vini,
20 Cî pi mini m-or căta,
Și tot mereu or zghera...

(12.IX.1967) — Aceeași.

MCXIII₁₁₄

Asta-î averja: viderja și puterja! Bogățija?
Žjaba-î averi, dacî nu ieș(tî) sănătos... Dacî
nu ieș' sănătos, nu-î *Niorița*!...

- *Nioriți*, *nioriți*,
5 Di trii zili-ncoási
Gurița nu-ț măi tași;
Nu știu: apa nu-ț plași,

- Sau mîncarja,
Sau di cap îț fași?
10 Atușja a spus oaja:
— Toati-nî plași;
Da s-a vorghit doj frățiorî sî ti omqari.
— Apî, dacî m-or omorî,
Sî mă-ngrqapi-n struŋga oilor,
15 Șî-n žjocu nêilor.
Iar flujerășu sî nî-l pui-m prepeliagu;
Vîntu cînt' nî-a trazi,
Flujerașu nî-a cînta,
Și oili s-or aduna,
20 Șî m-or plînzî
Cu lăcrînj di sînzî...

- L-am învâțat di la șjobjani șjilant cari jera
veki. Cî și jo an fos' șjobjan: di la oî m-an dus
la armati. Añ fos' și mama bașjului!... Añ
25 fos' di la șapți anî pin' la douî-ș-opt, cînt' an tras
la sort. Añ fos' la oî la „Munțjșqari“; jera șapți
fraț în stîna lor, c-o mii di oî, și măi ghini. Jera
nouî șjobjanî cu jeli. Pi mini m-a da(t) struŋ-
gârju la oî, întăi, atunșî. Apîi m-a rîdicat măi
30 sus, și m-a făcu' scutarju; cî ținjam socotjala
stîni: citî briŋzi, cit caș. Jera greutati, sî li dja
la omeni dreptu lor. Jera ghelșug pi vremja
așeja... Pi urmî di la scutarju ti fășja bașju.
Bașju: jel da socotjala di briŋzi, di lapti. Scu-
35 tarju jera măi mul(t) cu socotjala oilor: citî sîn',
citi s-a kerduț; jel da sama di toati: cari-î mîŋ-
catî di urs, cari di lup, cari-s împărati piŋ șeki...
Cum sî-mpăra? Oaja sârja pisti șeki: um brad
kicat žjos, orî tăjet. Jel jera curățit di creŋzi;
40 da nu jera curățit ghini, diŋ carni, adicî diŋ
coazi. Șî șepu sela jera ascuțit. Oaja numa sârja,
ș-o tăja șepu sela la pîntiși. Ia, din repežjuni,
iș fășja vînt, sârja, și s-apuca di șep: î șfișja
pîntișili șepu sela, cum ar trazi cu cuțitu. Dacî
45 nu jera spartî-nuntru, o cusam kelja: o cusăŋ
cu andrjașu și cu ațî, și sî tămăduja. Iar dacî
jera spart-ununtru, cuțitu!...

- Pintru oî foloșam sula. O purtaŋ legatî la
kimerju, di zali; avja loc acolu, ș-o băgan la
50 țjacî. Avjaŋ și acărîți la briu: punjam așî-n ja,
acolu, di cusut cu jeli. Acărîța jera făcutî di
h'jer. Añ ș-acu o acărîți făcutî din tub di la armili

turşeşti; tub di-alamî; puştilor li spunja „Heri“
şi „Martin“, c-uñ siñgur glonţ. Lj-am avu' pini-
55 ñcoasi, pi la primării. Acăriţa o fâşja h'jerari.
Spintu il băgam cu sula, la coadi: viram uñ
h'irişor di spint; şi trăzia durerja şeja cari jera
ja bolnavi. Qaja, daci nu si vindica, ap-o tajej.
K'elja o fâşej cozoc; carnia o h'ierbiam în zâr;
60 ci scoţjam şjolanili, şi h'ierbjañ carnia, ş-o tri-
metjam omuluş acasi: om-o miñca.

Măj jera o boali si kema „žăgu“: uñ felju di
răpşjugi: si fâşja pi keli ca tărija; ci si fâşja
tărija şeja din nişti boboneli, şi spărzja. Noj
65 li lam măj mul' cu steregoai. Stăpini li măj da
cu zamî di tjuţjun, şi si vindeca. K'ica lina di
žăgu. Daci si vindeca, apî creşţja altî lini: da nu
jera ca şelanti jera măj scurti; şi măj groasi la
h'ir....

70 Pi oj li măj pâlja rişja: fâşja tot uñ felju di
burboniţi. Si scărkina şi si miñca cu gura pini
rupja şi kelja pi ja. O vindecaj to' cu zamî di
tjuţjun.

Măj zăşja di gurari, la guri: si boboşá la guri,
75 şi nu putia nica miñca. La boala asta n-avjañ
cu si li vindeca: li tresja lor, aşa. Măj jera gál-
báza: da citi-o ploai; şi dim ploai si fâşja gál-
bázi. Gálbáza ij miñca maşu, şi... cuşitu jera
ljacu!...

80 Şjobani si-mbrăca gros: cu cămeşi, cu iţari
groş. Punja jarna cozoc, sarici. Staj lingi jeli;
ci pădurja jera pustii, nu ca acu. Jera locuri la
adăpoasti fâşei şatri: apărari di vint; li fâşei
perdeli di-adăpost...

85 Oili toamna li lua şij cu citi zăşi oj, ci jera
puşini: li lua di la şjoban, şi li jerna fiicari-acasi.
Da stăpinu cu turma mari şinja boteju şi jarna;
ci nu si kema „stini“ jarna: stina jera numa cin'
li-nţarcaş şi li duşej la stini, la munti, pini toama,
90 cin' întarca qaja nelu. Li dădej la mirilit toamna,
la vinirja-mari. Unjori li dañ la sfintu Duñitru. Pri-
măvara qaja fâta. Cari jera scăpati, fâta din vremi.
Jeti cum jera: intra citi-um berbeşi — cari scăpa din
turma luş di-oparti — şi qaja rămınja miriliti.
95 Ia atuñş fâta măj di vremi: piñ faurari, pin
cişlezi; ş-aseja nej si fâşja mindri, frumoş. Ij
tăja la Paşti; ij tăja ij, qamini, şi măj digrabi,

ci jera di un(di) si taj... Ij tăja di kelşeli di făcut
căşjulu....

100 Alezia turma di oj: şeli negri di-o parti, şeli
albi di-o parti. Cu berbeşi tot aşa, ca si nu jesi
nei tărcaş; aşa si zisja: qaja njagri şi cu nelu
alb. Daci jera qaja albi, si mirlja cu berbecu alb,
şi nelu işa alb. Daci si mirlja qaja albi cu berbe-
105 şili negru, işa lina sinii, adici nu albi ghini. Măj
jera stoguşi: uñ felju di lini djasî diñ cali-afari;
şi nu luñgi: jera scurti, ca di-um pod di palmi;
işa citi trij kilograme di qai. Da acu nu măj
jesi lini multi: sint oj-acu di n-au uñ kil di lini.

110 Acu oili-s ca deştili-mpărţiti: nu-s la un loc...
Măj jera lina ţigai: moali şi supşiri la h'ir. Lina
jera măj buni la şeli ţigai, ci jera măj moali.
Fâşja fimeili diñ ja ştergarju di pus în cap: lua
bumbac supşiri, torsja lina supşiri, şi fâşja şter-
115 gari di si-mbrodija la cap. Măj fâşja căltuni
alghi, si moş tari. Jera şi lini ţurcáni: tot lini
njagri; da cu h'iru luñg, di nu si vidja pi supt ja
cin' ti uţaj. Işa citi zăşi kilograme di lini di la
qai....

120 Da si ni-ntoarsim toamna: daci stăpinu-avja
turmî di doşuti di oj, păstra turma jarna, cu
şjobani cu tot; jera citi doş la jeli. Jernaticu
jera uni jera bucata di cosiri, la djal, cum is jeşu
acuma. Cosa finu, şi-l fâşja omu clai. Şi liñgi clai
125 fâşja parcán:şatri di-adăpost. Parcănu si fâşja
aşa: băţja la nelzuc trij fursj; di-acolija punja
doriñzili djasupra. Din criviţ martási jera pini-m
pămint, ca si nu bati criviţu. Spri añjaza-zî jera
măj scurt martási, ca si rămii loc si intri oili. Omu,
130 cin' intra aişj, s-apleca.

La tirla di jarna miñcarja ş-o fâşja şjobanu;
ci diñ stămini-ñ stămini-i trimetja stăpinu-o
baniţi di mälaj; pintru şjobani, pintru cini.
Ij trimetja şi odături di săcu: cartofi, fasoli.
135 În zilili şelilanti-i trimetja carni di porc; porcu,
cin' il tăja, il creşţja citi doş anj, nu ca acu: il
tai crudu...

Şjobani purta jarna uñ cozoc pin la glezni,
si-l apiri di zer. Vara cămeşili li uñzja cu unt;
140 şi-ñ unt punja omagu şi steregoai: nişti burijeni
di la munti....

Cin' pornja cu oili, asta cinta-ntăi: *Niorița*.
Și cin' vinja cu oili-napoi, tot *Niorița* o cinta:
o cinta din fluur. Tot cîntic a oilor, șiragu; il
145 cinta to' din fluur. Din fluur măi cinta cîntiși
di zjoc: „tărăniasca“, „corăghești“, „di doj“,
„di briu“. Măi cinta un cîntic „muntenjasca“,
„hora lu Ghiorgi“: o hori frumoasî. Măi cinta
150 di žali. Măi cinta cîntiși hajdușești; li zîșja „cîn-
tiși di codru“-ghinj-așa:

Ci vara si vesălja,
Ș-avja și di uni bja și miñca,
Și kistoqalili li-acoperja
Di nu vidja omu;
155 Și si mindria în codru,
C-avja și bja și si miñca în codru...

Măi jera unu cu Žijanu: nu-l măi țiju minti.
Jera unu c-un hajduc: jel a fos' dres: adici numa
cu arzint putja si-l impuști, ci nu intra plumbu-ñ
jel.

(6.VII.1967), Nistoréști — Ghjorghi
Hulpói, 108.

MCXIV¹

— Nioriți lai,
Lai, bicălai,
Di trij zili-ncoași
Gurița nu-s măi tași;
5 Nu știu: di cap it fași?
— Ba di cap nu-ñ fac:
S-a vorghit și doj frățiorj a tăj
Si ti omqari.
— Ij, daci m-or omori,
10 În struñga oilor m-or înropa,
În zjocu neilor.
Iar flujerașu si ni-l pui-m prepeliăgu;
Cin' vintu nj-a traži,
Flujerașu nj-a cinta,
15 Oili s-or aduna,
Și m-or plinzi

¹ În experiment text. MCXIV a fost notat la trei ore și jumă-
tate după MCXIII (v. nota crit. 114).

Cu lacriñi di siñzi.
Asta-ij *Niorița*. Ajestja-s numa cuvintilj. Da
atuñș il cintañ cu toț șjobani.

(6.VII.1967) — Același.

Păltin

MCXV

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ncoași
Gurița nu-ț tași;
5 Nu știu: iarba nu-ț plași?
Qar iarba, qar apa?
— Ba toati-m' plac...
Da pi stăpinu neu
Nu ni l-aț văzutu?
10 — Di l-oj h'i văzutu,
Nu l-añ cunoscutu.
— Cum să nu-l cunoști?
Mustășjoara lui:
Pana corbuluj;
15 Fețișqara lui:
Spuma laptiluj;
Okisorj lui:
Mura cimpuluj...
— Io, dj-oj muri,
20 Si nu mă-ñgropaț
În dosu stini
Uni zac cini;
Si mă-ñgropaț
La melzocu oilor,
25 În zjocu neilor...
Pi-um pîcior di plaju,
Pi-o guri di raju
Mă lăsaj în vali,
Oili-m' păscutu,
30 Din căval cîntîndi,
Neluşaj žucîndi...

Îl știu că l-añ cîntat odatî. Odatî l-añ cîntat,
și l-añ zîucat, și l-am petrecut. Da acu l-añ cañ
lăsatu... L-am auzî' di la ȧa, di la mama mȧa
35 l-am auzî' ȧo. Di șîñșî anȧ ȧeram cin' l-am îñvȧtat.
ȧa-l cînta ȧavan! Îl cînta cu vorbi, și cu voșî
frumȧsî. Diñ cartî nu l-am auzî' ; ȧo l-añ știut
ȧașu di la mama.

(20.IX.1967), Pȧltin-Pȧdura — Flȧrȧȧa
Cȧtȧnȧju, 59.

MCXVI₁₁₅

Sî cin' *Nîoriȧa* cin' îȧ șȧarîli di-añȧazi? D-ȧpî
brȧasca nu cîntî pi uscatu!...

— Nîoriȧî lai,
Lai, bucȧlai,

5 Di triȧ zîli-ñȧȧașî
Gurîȧa nu-ȧ mȧȧ tașî;
Or ȧarba nu-ȧ plȧșî,
Orȧ ȧpa nu-ȧ plȧșî diñ ulucu,
Saȧ sarȧa dim burdufu?

10 ȧșu parci cînta șȧobani și basȧu. Cî ȧera vorba:
Basȧu bȧa și kefuȧești,
Șî di caș nu sî ħindești
Cî sî zȧurdêști...

Mȧȧ zîșȧa una:

15 Vȧȧ di vȧȧa di șȧoban:
Cuñ șȧdi-m plȧȧi' ca um par!...

Îl știȧ pi Cȧcȧșȧa lȧutarȧu di la Nîstorêști:
Cȧcȧșȧa ista cînta cîntîșî di oȧ, di ti nînunȧȧ! Da
sî terminȧm cazanîȧa oilor:

20 — Or ȧ-ȧ î inima ra?

C-ȧișȧa di șȧoban zȧhera ȧȧȧa: cî s-a vorȧhit
sî-l omȧari...

— ȧȧati sîm' buni:
Șî ȧpa-m' plȧșî,
ȧpa di ulucu,

25 Șî sarȧa di burdufu.
Da am auzî' :
Șî s-a vorȧhit
Sî ti omȧari, stȧpîni,
Șȧobanu uñȧurȧan

30 Șî cu șȧobanu moldovȧan...
Șî-l omȧari pi șel vrȧñșȧan,
Cî ari oȧ mȧȧ multi,
Mîndri și cornȧti,
Cîñȧ mȧȧ bȧrbaȧ,

35 Șî caȧ mȧȧ îñvȧtat.
— Pi la ȧpus di șȧari
S-a vorbit sî ti omȧari...
— Di m-a omori,

Șî mȧ-ñȧropȧȧ
40 Îñ struñȧa di oȧ,
Sî fiȧ tot cu voȧ.
Șî sî-m' pui la cap:
Fluȧeraș di fȧȧu,
Sî-ñ cîntî cu drȧȧu;

45 Fluȧeraș di osȧ,
Sî-ñ cîntî duȧosȧ...

Ș-ȧișȧa ħhini-ȧșu: coborîñ-sî oili din diȧl îñ
vali, s-a nîlnîñt — șîȧ doȧȧ șȧobȧni cari-l omorisîrî —
c-o bȧbi bȧtrîñî,

50 C-uñ cair di lîñî.

Întreba bȧba: mȧ-sa luȧ, Vrȧñșȧoȧȧa:
— N-ȧȧ vȧzut

Mîndru șȧobȧnel
Tras pintr-uñ inel?

55 Feȧîșȧara luȧ:
Spuma lȧptîluȧ;
Mustȧșȧoara luȧ:
Șȧicu ħrîuluȧ;
Okîșori luȧ:

60 Murîli cîmpuluȧ...

Murîli pȧdurîȧ... nu-ș cuñ spunȧa lȧutarȧu
Cȧcȧșȧa. Îel cînta *Nîoriȧa*; și io îȧ dam cîȧȧ-o
oci di ħhin di-ñȧ cînta.

65 Cȧcȧșȧa vîñȧa și pi la stîñî și ni cînta la șȧo-
bani, sî-ȧ dȧñ caș. Vîñȧa ȧcȧșî cu cîȧȧ-uñ cal
îñcȧrcat di caș. O lua pi la Kêtrȧsu, treșȧa Zȧȧur-
ȧȧu, sî lȧsa la vali: Mȧșȧa; dim Mȧșȧa treșȧa-n
Zbȧȧina; di la Zbȧȧina vîñȧa-ñ Nîșîna-n, Lȧpuș.
Zbȧȧina ȧera muntî mȧrî-, a Spîneștilor ȧera. Cȧcȧ-
șȧa lua muntî di-a rîndu, și cînta pi la ȧȧati
70 stîñîli...

ȧișȧa nu ȧȧî mîñti cuñ s-a mîñtuit cu *Nîoriȧa*.
Dor îȧ cînta pi la nuntȧ. Cîñticu ista sî cañ loȧȧȧa
și cu *Cîñticu nîresî*.

75 Ieș is șjaban di vo patruză' și șasi di ani.
Nioriș-am auzit-o și dipi la șjaban, dipi la bași
bătrini:

Iaca o maici bătrini
C-uș cair di lini...

80 Mindru șjobanel
Tras pintr-uș inel...

(26.IX.1967), Păltin — Ghiorghiti Bu-
căluți, 61.

MCXVII

O știu Nioriș di cin' jeram copii: am auzit-o
dipi la șjaban, di pi la qaminș bătrini:

— Nioriș lai,
Lai, bicălai,

5 Di triș zili-școași
Guriș nu-s tași...
— S-a vorbit ușgurișanu

Și cu moldovianu
Pi la apus di șqari,
Ca si ti omqari...

10 — Nioriș lai,
Di m-o omori,
Si mă-șgropi
Din dosu stini
Uni latrș cini.

15 Si-m' pui la cap:
Flușeraș di socru,
Mult cinti cu focu
Flușeraș di fagu,
Mult cinti cu dragu...

20 De-ișja nu-ș mai aduc aminti. Atișa știu.
Iel iș zalnic la cintari, ci l-a omorit. Da, uști,
daci nu-l știu tot... Il știu și di la tata, ci-l
cinta diș fluir.

(26.VII.1967), Păltin — Stăna Plôp, 63.

MCXVIII 118

Pi-uș Kisjor di plai,
Pi-o guri di raj
Iati ghini-ș cali,
Si cobqari-ș vali

Triș turmi di oș,
Cu triș șjobănej:
Unu, moldovianu;
Unu, ușgurișanu;
Și unu-ș vrășșianu.

10 Mări si vorbiri,
Și si sfătuirș
La apus di șqari
Vrșja si ni-l omqari
Bașju ușgurișan

15 Și cu șel vrășșian;
Ari oș măș multi,
Mindri și cornuti.
— Mioriș lai,
Lai, bucălai,

20 Di triș zili-școashi
Gura nu-ș măș tași;
Or jeș bolnăvșoari,
Lăiș nioari?
— Nu sîm' bolnăghșoari;

25 Stăpini, stăpini,
Ia-ș cu tini cini,
Căș bacșul ușgurișan
Și cu șel vrășșian
Vrșja si ti omqari

30 La apus di șqari.
— Lăiș, lăiș,
Di-o h'i ș-oș muri,
Si li spuș curatu:
Ci m-am însuratș.

35 Si li spuș si nu mă-șgropi
În dosu stini
Uni zac cini;
Si mă-șgropi
În nilzocu oilor,

40 În ziocu neilor,
Îm bătaia berbeșilor.
Și si-m' puș la cap:
Flușeraș di osș,
Mul' cinti dușosș;

45 Flușeraș di fagu,
Mul' cinti cu dragu;
Flușeraș di socu,
Mul' cinti cu focu,

Mul' cînti cu dragu' ;

Oili s-or strînzî,

Și pi mini m-or plînzî

35 Cu lacrimî di sînzî.

Aista-î... Așela cu baba bătrîni-î alti cîntari:
a fos' trii îns; ș-a pleca' cu oili pi cîmp; și

O babî bătrîni,

Dim minî-ndrugîni,

40 Diñ guri-ntrebîni:

„To' nu nî-aș văzut

Dî-uñ șjobănel?

Okîșori luj:

Mura cîmpului —

45 Çaptî la pămînt,

Nîazjuñsî di vînt;

Çaptî la răçari,

Nîazjuñsî di șari —

Fetișçara luj:

50 Spuma laptiluj...

Mustășjoara luj:

SKicu griuluj;

Perîșoru luj:

Pana corbuluj“.

55 — Mătuși, mătuși,

Di l-aș h'i văzut,

Nu l-añ cunoscut.

Ș-am auzit:

Pî-o guri di raj,

60 Pî-uñ kîșjor di plaj

Cî s-a însurat.

Luna î-a ținu' cununa;

Șarili î-a fos' făcliili;

Vîntu cîn' a bătut

65 Pi jel l-a-ñgropat.

— Și șini l-a scăldat?

— Ploili cîn' a ployat.

— Da șini l-a-ñgropat?

— Malu cîn s-a dărîmat.

70 Îl știu di cîn' jeram nice; cî jera tata-moșu
neș, și ni spunja, ni cînta. Măi jera uñ unkeș
bătrîn: jera prietin cu tata-moșu; și ni spunja
c-ari si jesi căruți făr' di boi. Da noi ni ninunam:
cuñ si jesi căruți fari boi? Ș-a fos' camjșanili
75 jestja carj-a ișit. Da di un(di) a h'i știut jel?
Jera bătrîn și-l kema Pavil Șiot. A, ă, jera di vo

obzăș di anî, jera mari! Cînta și jel *Niorîta*:
cînta cu tata-moșu cîm' bja rakiu. Nu cînta diñ
fluir, cînta numa diñ guri, cî nu fusăsi șjoban.

80 Atuñsia, pi vremîli-așelja, trăja greș çamini.
Tata-moșu neș trăja colu-m Pețicu. Avja moari-m
Pețicu; și trăja ghini, nu trăja rău, c-avja moari,
colu; cî șija vinja dipi rikî la moari, cu măsi-
nișu: citî-o baniți di grăunți dî-a skinari, šiñ-
spreși kili.

(23.IX.1967), Păltin — Tîdura Grösu,
70.

MCXX¹

Pi di cîn' m-an trezit, cu ja m-an trezit: di
cîn' jeram nice-o cîntam cu ghers.

— Nîoriți lai,

Lai, bucălai,

5 Di trii zili-ñçoasi

Gura nu-ț măi tași;

Or apa nu-ț plași,

Or di cap îț fași?

— Stăpîni, stăpîni,

10 Nu-î di capu neș,

Șî-î di capu tău:

Șîi doj verî primari

Nî s-a h'i vorghit

Sî nî ti omçari

15 La apus di șari,

Cî ai oj măi multi,

Șî țçati-s cornuti.

— Lăiți, lăiți,

Di m-a omorî,

20 Tot sî li spu:

Cî sî nu mă-ñgropai

În dosu stîni

Uni zac cîni;

Șî sî mă-ñgropai-ñ strușga oilor,

25 Îñ žjocu neilor,

Îm bătăja berbeșilor.

Flușerașu neș:

¹ Text notat la o jumătate de oră după întîiul, deși e fragmentat.

- Cin' vintu nî-a bati,
Flujeraş nî-a zişi:
30 Flujeraş di os,
Mindru şi duios;
Flujeraş di fagu,
Mul' cînti cu dragu;
Oili s-or striîzi,
35 Pi mini m-or plînzî
Cu lăcrînj di sînzî.

(23.IX.1967), Aceeaşi.

MCXXI₁₁₈

- Pi-um picjor di plaj,
Pi-o guri di raj,
Iati vin în cali,
Si scobqari-n vali
5 Trej turmi di oj,
Cu trij çjobănej:
Unu, uņgurjan;
Unu, vrăncjan,
Şi unu moldovjan.
10 Cel uņgurjan
Şi cu çel moldovjan
Ij si sfătuirî
Sara, pi la apus di sqari,
Pi çel vrăncjan sî-l omqari,
15 C-ari oj măi multi,
Mindri şi curnuti,
Caj măi învâtaţ,
Şi cînj măi bărbaţ.
Iar o oiţî bucălai,
20 Cu lina plăvai,
Nişî jarbî nu miîca,
Nişî apî nu bja,
Şi-ntr-una zghera.
Iar stăpinu mî-o-ntreba:
25 — Di şî zberj, fetiţa (II—, oiţa), mja?
„Oiţa“ stă bini!
Di şî țî inima ra?
Aişja a-ntrebat-o jel; nu ştiu cuñ si legăm
noj; aişja nu si măi ljağı! A-ntrebat-o jel:

- 30 Ori apa dim burduf nu-i plaşi?
Sau jarba di păscut?
— Stăpini, stăpini,
Tqati sim buni;
Dar m-i inima ra
35 Diñ cauza dumnetă:
Că şel moldovjan,
Şi cu şel muntjan
Sara, la apus di sqari,
Mi s-a sfătuit
40 Sî mi (ni) ti omqari...
Mă rog, jo añ furat-o diñ carti... Aşa scria-ñ
carti: „sî mi ti omqari“...
Ci aj oj măi multi,
Mindri şi curnuti,
45 Caj măi învâtaţ,
Şi cînj măi bărbaţ.
Atuñşja jel a vorbit cu oiţa:
— Oiţa mja,
Dac-o fi așa,
50 Şi ij pi mini m-or omori,
Sî li spuĵ si mă-ņgrqapi
În dosu stîni,
Si mî-aud cîni.
Oiţili s-or striîzi,
55 Pi mini m-or plînzî
Cu lacrimj di sînzî,
Ci lî-am fost um bun păzitor,
Şi mă-ņgrizam di viaţa lor.
Si-m' pui la cap:
60 Flujeraş di fag,
Mul' zîci cu drag;
Flujeraş di os,
Mult o zişi dujos;
Flujeraş di socu,
65 Mul' zişi cu focu.
Is pălit fqarti rău! Ci jera multi la mini;
da acu cu greu li leg. N-am fost întrebat di *Nio-
rişja* nişî-odatî di cin' am învâtaţ-o, şi pîni az.
Nimica, domli!
Dac-o fi şi s-o-ntimpla...
70 Am scăpărj diñ ja!
Şi pi cîmp aj vidja...
Stăj, ci lî-am scăpat!...

O babî bătrîni...
 Şi diñ gur-întreba...
 75 O babî bătrîni...
 Şi pi toţ a-ntrebat:
 „Şini mî-a văzut,
 Şini mî-a auzit
 Di-um mindru čjobănel,
 80 Tras ca printr-uñ inel?
 Trupuşoru lui...
 Aişja am uţtat!
 Tras ca pintr-uñ inel
 Nu măi ştiu si leg!
 85 Mustăčjoara lui:
 Spicu griului;
 Okişori lui:
 Mura cîmpului...
 De-işja am cam pierdut-o! Ia mult-a fost,
 da nu măi ştiu şj s-a petrecut. Nu măi pošju
 90 da nişj-uñ rezultat. Sin' săriturj:
 Perişoru lui:
 Pana corbului“;
 Tu spuĵ ci m-a omorit.
 Si spuĵ ci m-am însurat...
 95 Eĵ, de-işj nu măi am puteri! Munţi spuni ci
 l-a cununat... Brazî: ci ĵ-a fost...
 Braz şj păltinaş
 Ĵ-am avut nuntaş.
 Ĵar la nunta mĵa
 100 A căzut o stĵa...
 Pi dac-a căzut stĵaĵa, însamni s-o lăsăm, c-a
 murit...
 Sĵarili şj luna
 Mĵ-a Ńinu' cununa...
 105 Hă, hă, hă! Ĵeĵ is multumit, da ştiu ci ĵera
 multi... *Ńiorĵa* o stĵu diñ carti: cartĵa-di-čitiri.
 Am îñvăţat-o di la ĵetatĵa di şapti anĵ, di pin
 nouĵ suti şapti, cĵn' ĵeram îñ clasa a patra, a
 şinşĵa. Am auzit-o şj di la bătrĵniĵ, cu fluiru, ci
 110 vorbili bătrĵneşĵi din *Ńiorĵa* is tot cam ašelĵa
 diñ carti. Ĵo pi tata l-am auzi' cĵntĵn' *Ńiorĵa*.
 Tata avĵa multi cĵntări. Un moş avĵam di cĵnta
Ńiorĵa diñ fluir: ĵĵ da um plaĵ luñg, un cĵntic,
 aşa, di tĵ-adorĵa.

(19.IX.1967), Păltin — Masa Băra —
 Nĵăgu Nistorĵu, 71.

— Meoriĵi lai,
 Pi bot bucălai,
 Di triĵ zili-ñcĵaşi
 Gura nu-ţ măi taşi...
 5 — S-a vorghit fraĵi tăĵ din tĵrlĵ
 Pi tini si ti omĵari,
 Ci aĵ oĵ măi multi,
 Qakiş' şj curnĵti.
 — Meoriĵi lai,
 10 Daci m-or omori,
 Si li spuĵ si nu mă-ñgrĵapi
 Din dosu stĵni;
 Si mă-ñgrĵapi-ñ struñga oilor,
 Uni ųzoaci ŵei.
 15 Si-ñĵ pui la cap
 Fluĵeraş di os,
 Ci cĵntĵ mul' duĵos.
 Ĵñ grĵapa mĵa si-m' pui
 Fluĵeraş di fag,
 20 Ci cĵntĵ mul' cu drag.
 Voi, daci m-or omori,
 Si plecaţ de-işĵ,
 S-apucaţ pi plaĵ di vali
 Pĵni uni v-aţ ĵntilni
 25 C-o babî bătrĵni,
 Şj v-o-ntreba di mini:
 „N-aţ văzut uñ flăcăĵaş
 Aşa, nant şj supĵirel,
 Cum ĵl traĵĵ pintr-uñ inel?
 30 Okişori lui:
 Mura cîmpului;
 Feĵişĵara lui:
 Spuma laptĵlui...
 Du-mă-napoĵ la mormĵntu lui!
 35 Qaĵa diñ gurĵ zghera,
 Diñ kişĵor bătĵa,
 Pi mormĵntu lui, acolu, babĵ-ĵ arita.

(17.IX.1967), Păltin — Măriĵa Bucălĵĵi
 72.

¹ Ĵn experiment text. MCXXIII a fost notat la o oră şj jumătatē¹
 după MCXXII (v. nota crit. 119).

- Meoriți lai,
Pi bot bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
5 Nu știu: iarba nu-ț plași;
Nu știu: it fași di capu tău,
Sau în fași di capu neș?
— Tași, stăpini, diñ guri,
Nu mă blăstăma;
- 10 Ci și apa, și iarba-m plași,
Și niș nu-ñ fac di capu neș,
Și-ț fac di capu tău:
S-a vorghit frați tăi din tirlu
Pi tini si ti omșari,
- 15 Ci aj oj măi multi,
Oakiș' și curnúti,
Și cinj măi bărbaț,
adici măi buni;
Și cai măi învățaț,
- 20 adici măi graș, măi buni: si ținja di oj măi bini.
Tata zisja „caj“; da jo crez c-a fos' măgari, cum
is az. Așa crez jo, așa ni-ñkipuj ieu.
— Meoriți lai,
Daci m-or omori,
- 25 Si li spuș si nu mă-ñgrșapi
Din dosu stini;
Si mă-ñgrșapi-ñ struñga oilor,
În zjocu neilor.
Si-ñj pui la cap
- 30 Flușeraș di os,
Ci cinti mul' dușos.
În grșapa mja si-m' pui
Flușeraș di fag,
Ci cinti mul' cu drag.
- 35 Voj, daci m-or omori,
Si plecaț de-iși,
S-apucaț pi plaș di vali
Pini uni v-ăț întilni
C-o babi bătrini,
- 40 Și v-o-ntreba di mini:
„N-aț văzut un flăcăiaș
Așa, nant și supțirel,

Cum il traži pintr-ufi inel?

Okișori luj:

- 45 Mura cimpului;
Fețișșara luj;
Spuma laptiluj...
Du-mă-napoj la mormintu luj!
Qaja diñ guri zghera,
50 Diñ kișjor bătja,
Pi mormintu luj, acolu, babi-ș arita.

Am auzit-o di la tata neș, Pricopi Crușian.
Ieti-așa o cinta *Ñiorita*: o cinta la curățit di pă-
pușoj, ca pi-acuma: Vinja trii-patru băjeț — vinja
la curățit — feti, băjeț, flăcăi, țșamna, la porimb.
Iel o cinta dim plășerja luj: cinta și diñ fluir, și
diñ caval. Și cinta măi ghini ca flușerași iștiia
di az.

(17.IX.1967), Aceeași.

MCXXIV, MCXXV¹²⁰

- Ñioriți lai,
Lai bucălai,
La lini plăvai,
Di trii zili-ñcoasi
- 5 Gurița nu-s tași;
Qar iarba nu-s plași,
Di gura nu-s tași?
Or apa nu-ș buni,
Or tu ieș' nebuni,
- 10 Oiți, oiți?
Am măi ujtat; ci dor n-am măi zis-o di mul'
di-ațița ani!
— Ba nii apa-m' plași;
Da gura nu-n' tași
Ci io am auzit
- 15 Ci vrja si ti omșari șjobani,
Si ti-ñgrșapi-ñ dosu stini
Uni zac cini.
— Di m-or omori,
Si mă-ñgrșapi

¹ În experiment text. MCXXV a fost notat la două ore după
MCXXIV (v. nota crit. 120).

- 20 În struŃga oilor,
În Ńiocu Ńeilor.
FluŃeraŃu Ńeu
Si Ńi-l pui la cap...
Nu Ńtiu unŃ-a Ńis si-l pui: la cap, ca si cinti
cu Ńel...
FluŃeraŃ di fagu,
CuŃ cinti cu dragu;
- 25 FluŃeraŃ di osu,
Ci cinti frumosu;
FluŃeraŃ di socru,
CuŃ cinti di focu (II — cu focu...).
- 30 Am auzit-o di la um bŃtrîn. BaŃju Ńera. Îel
a murit la oi. Cinta *NioriŃa* Ńi diŃ gurî, Ńi diŃ
fluir. Io l-an diprins aŃa, ci Ńi-a fos' drag si cînt.
AŃ stat în siŃgurŃtatŃa mŃa, Ńi li-am invŃta'
35 cîntisilŃ-aŃa. AoŃleo, Ńeram Ńicî, mamî, cîn' l-am
auzit! Si Ńic: di doŃsprŃzŃaŃi anŃ, triŃsprŃzŃaŃi.
Dac-am fos' pi lingî Ńel, am pŃzit oili cu Ńel;
Ńi cu Ńel, Ńi fŃrî Ńel! Îel si lega di oili meli ci io
an fost argati, la o mŃtuŃ-a mŃa, sorî cu mama
40 mŃa.

(21.IX.1967), PŃltin-VilcŃni — IqŃna
GhŃba, 76.

MCXXVI₁₂₁

Cînticu NioriŃ

- Pi-unŃ kiŃjor di plaj,
Pi-o gurî di raj
A pleca' triŃ ŃjobŃnej
Cu triŃ turmi di oi:
- 5 Unu Ńe oltŃan,
Unu Ńe muntŃan,
C-a fos' dispŃrtiti ŃŃrili...
Ńi unu-Ń moldovŃan.
A iŃit în zŃvoi,
- 10 Uni-Ń stina di oi.
— MioriŃi lai,
Lai, bucŃlai,
Di triŃ zŃli-ŃcŃaŃi
Gura nu-Ń mŃi taŃi;

- 15 Qari apa nu Ńe bunî?
Ori Ńarba nu-Ń plasi?
— Ba Ńi apa Ńe bunî,
Ńi Ńarba-m' plasi;
Da Ńii doŃ ŃjobŃnej —
- 20 Unu Ńe muntŃan
Ńi unu Ńe oltŃan —
La apus di Ńqari
A pus gin(d) si ti omqari,
Ci aj oi mŃi multi,
- 25 Ńi mŃi curnuti
Ńi mŃi buzŃŃqari
Adicî mŃi buzati, mŃi vojŃisî, cuŃ si spuni...
Îs mŃi buni tari!
- Adicî mŃi di frunti.
- 30 Ńi au pus di gin' si ti-ŃgrŃapi
Acolo-n dosu stini,
UnŃ-au stŃtut cini
— Si li spuŃ-ŃaŃa:
Ci cu-advŃrat ci Ńei si mŃ-ŃgrŃapi
- 35 În struŃga oilor,
În Ńocu meilor.
FluŃeraŃu meu
Si-l pui-Ń virf di pŃltinŃ;
Cîn' vîntu a bati,
- 40 FluŃeraŃ a zŃce,
Oili s-or strŃŃzi,
Pi mini m-or plŃŃzi
Cu lŃcrîm' di siŃzi.
Oili meli
- 45 Ńi m-or strŃŃzi Ńeli...
Cu advŃrat
Cu glas am lŃsat
Ńi cu ŃurŃmint:
Si mŃ baŃi-m pŃmint...
- 50 Adicî si nu-l lasi si-l mŃnŃsi animalili Ńerului
pi-afarî. MŃi Ńesti cu mŃ-sa puŃin; da nu Ńi-aduc
aminti. MŃ-sa l-a cŃutat si-l gŃasasci:
MŃ-sa l-a cŃutat
Ńi nu l-a mŃi gŃsit:
55 Îel Ńera-m mormînt...
— Nu cumva aŃ vŃzut
Un tŃnr ŃjobŃnel
Nant Ńi supŃirel,
Tras printr-unŃ inel?

60 Fețișoara lui;
Spuma laptelui;
Mustășoara;
Spicu griului;
Okșori lui;

65 Mura cîmpului;
— Nu l-am auzit,
Niș nu l-am văzut. . .

Dacă l-a omorît, un' si-l vâzi șineva? Asta
jesti la urmî: cî nunțișoara lui:

70 I-a fos' nuntași
Braz și paltinași;
Și nevasta lui:

Aișja am uțtat ȧeu. Vini cam așa:
ȧarba cîmpului. . .

75 Si-nȧi măi-aduc aminti! . . . Cam atȧta-ȧi. Am
auzȧt-o to' dim bătrȧnȧ; di pim pȧrȧnȧ bătrȧnȧ.
Dacă nu mă-ntrebaȧ, n-avȧn di uni si-nȧi măi
aduc aminti. Așa mari povesti nu-ȧ; da acolu-ȧ
mari, la dumnevȧstrȧ.

80 Di cȧn' ȧeran tȧnȧr n-am măi cȧntat-o! Acuma
nu-m' măi dȧ mȧna di cȧntȧși. . . Diȧ fluir aȧ cȧnta'
puȧȧn; pi timpuriȧ aȧ cȧnta' puȧȧn.

Carti nu știȧ. Cȧn si mă duc la școalȧ, m-a
dat argat la strȧnȧ; nu ȧeran di șȧptȧ ani. Dupȧ
85 timpuriȧ, cȧn' ȧeram ȧo di zȧși ani, o cȧnta *Nȧioriȧa*
toatȧ lumȧa. Pȧni-ȧcȧoșȧ-o cȧnta: o cȧnta diȧ fluir
di rȧșuna dȧjalurli!

(19.IX.1967), Pȧltin / Ion Apostȧrȧu, 77.

MCXXVII₁₂₂

— Nȧioriȧi lai,
Lai, bucȧlai,
Di triȧ zȧli-ȧcȧoșȧ

5 ȧarba nu-ȧ măi plaȧi;
Or di cap ȧȧ faȧȧ,
Or ȧeș' bolnȧvȧoari,
Drȧguȧi miȧari?
— Mȧi drȧguȧi baȧi,

10 Saȧ „stȧpȧni baȧi”? Nu știȧ cun si zȧc și ȧo. . .
Dȧ-ȧ oilȧ-ȧcȧoșȧ,

La negru zȧvȧȧ;
Cȧ-ȧ ȧarbi di nȧȧ,
Si umbrȧ di vȧȧ.

15 Baȧȧu unȧurȧn
Și cu țel vrȧncȧn
Mereȧ si vorbȧc
Și si sfȧtuȧesc
Si mi ti omȧati,

20 Cȧ aȧ oȧ măi multi,
Mȧndri și cornuti,
Și cȧnȧ măi bȧrbaȧ,
Și caȧ niȧvȧȧȧȧ.

Am greșȧt-o și ȧo:

25 Mereȧ si vorbȧc,
Și si sfȧtuȧesc
Cȧ la apus di șȧari
Si mi ti omȧari.

Cȧ aȧ oȧ măi multi,
30 Mȧndri și cornuti,
Și cȧnȧ măi bȧrbaȧ,
Și caȧ niȧvȧȧȧȧ.

Apȧȧ aișȧ ȧar nu știȧ cuȧ si zȧc: cȧ si rȧȧȧ di
ȧȧoari, ca si-ȧ spui mȧ-sȧ:

35 — Drȧȧi mȧioriȧi,
Si li spuȧ lor
Ca si mă-ȧgrȧpi

Aișȧ, pi aprȧpi:
ȧȧ struȧȧi di oȧ,
40 Si fiȧ tot cu vȧȧ;

ȧȧ dosu stȧni,
Si mȧ-auz și cȧni.
Și la cap flujȧrȧș si-m' pui:
Flujȧrȧș di fȧȧ,

45 Si-ȧ cȧnti cu drȧȧ;
Si-l pui la șel pȧltȧior,
Si-ȧ cȧnti cu dor. . .

Nȧ-aduc amintȧ-a zȧșȧ partȧ,-așȧ, di-andȧra-
tȧli, nu cuȧ trebi, la rȧndu lor. . .

50 Si tu de-ȧ vidȧ
Pi măȧcuȧa mȧȧ
C-un cair di lini. . .

Din gurȧ-ntrebȧnd,
Și diȧ okȧ lȧcrȧmȧnd,
55 Din drȧȧȧ-ndrugȧnd,
Diȧ okȧ lȧcrȧmȧnd:

„Tu n-aj văzut
 Dî-um mîndru şjobănaş,
 Diñ fluir dojnaş?
 60 Okişori lui:
 Pana corbuluj;
 Saş: „Mura cîmpuluj“?...
 Sprînsenili lui:
 Spicu griuluj;
 65 Mustăşjoara lui:
 Îj pana... Spicu griuluj;
 Sprînsenili lui:
 Pana corbuluj;
 Okişori lui:
 70 Mura cîmpuluj“;
 Sî-î spuî cî m-am însurat
 C-o fatî di craî,
 Pî-um piçjor di plaj;
 Saş:
 75 Pi-um piçjor di raj;
 Nu ştiş cuñ sî spuî-aişj:
 Da la şja măjcutî
 Sî nu-î spuî, drăguţî,
 Că la nunta mja
 80 A căzut o stja;
 Ş-am avu' nuntaş
 Braz şi păltinaş;
 Preuţ: munţî mari;
 Păsîrî: lăutarî...
 85 Cam atita-î. O ştiş dim bătrînj, di la bunica
 mja cari-o cînta diñ gur,-a murit dî-o sutî şînsî
 ani. Ia cînta-ntăj *Niorişa*: o cînta frumos tari!
 Şi ein' azjuñzja di spunja:
 — N-aţ văzut uñ şjobănaş
 90 Diñ fluir dojnaş?
 ja-ñşepja a boşi. Sî-neca-m plîns, şi nu măj putja
 cînta. Noj — copkîi! — jerañ nîşj: trij nepoati
 jeram; noj n-avjam mamî — ja nî-a crescut — noj
 ridian di ja, sāraca! Şeli măj nîşj ridja di ja; ja
 95 ni ocăra. Ni măj blăstăma — (zi)şja: „S-aveţ şi
 voî parti ca mini! Sî plînzîţ şi voî ca mini!“ Ni
 pusăsi numi: „Nihoacă“, „Miñzoacă“... Aşa ni
 zîşja, cî nihotim ca miñzî şi ca jepili! Ni striga:
 „Fa nihoáci,fa; fa miñzoáci“! Şi noj ni-ascundjan
 100 dipi sobî... Duduja cîn' alerga baba dipi noj!
 Ia plînzja, cî-î muris-uñ flăcău: unu vinit diñ

războju di la şăptiză' şi şăpti. Ia a avu' nouî
 copkîi; şi numa unu-a scăpat: tati-riju. Zîşja,
 sāraca: „A murit, mamî, di tusî sacî“. Io crez cî
 105 jera oftici...
 Bunica avja vo douzăş di cămeş, cusuti cu
 „năşikit“; cî jera cămeş di cînipî, di fuşor. „Nă-
 şikitu“, jera-ñ costiş, îñ curmezîş, cusut cu linî
 ţigai făcutî-ñ sînjali, cî nu jera atuñşî bujâlî. Ar
 110 h'i măj bun-acu sînjala, cari ţinja măj ghini.
 Bujelurli di az: cuñ coş, cuñ sî şterzi cîn' o spelj
 cămeşa!
 Baba asta a noastrî — Păuna o kema — avja
 valurî di piñzî di cînipî. Lî-aduşja primvara di
 115 la odai-ñ sat; cî tşamna, cîñ sî muta la djal, li
 punia-ñ car şi li duşja la djal; şi primăvara li
 cobora-ñ sat di la djal. Cîn' li cobora, li punja-ñ
 cōrsii: uñ felju di căruţî pi doj druşj, îngrădiţ cu
 nuşeli; şi lî-aduşja valurli acasî. Jera citi douzăş
 120 di valurî di piñzî di cînipî. D-apî torsurili îj jera
 multi! Jera vestiti, harnicî tari, cî lumja zîşja:
 „A lua' spōrju di la fimeili şelilanti!“; adici bunica
 torsja mul' tari: avja spōrju. Stitja-ñ zenuñki
 şi torsja; şi ni zîşja: „Buturuşilor, nu faşîţ nişj
 125 ghebi, nişj bureţ! Buturuşî puturoşasi!...“ Jera
 uscati pi isj... dezitili îj di fus! Ia nu dorñja
 douî ōri pi noapti!

Cîn' vinja cu vâlurli di piñzî, li punja-ntr-um
 polobóc, cî n-avja lăz. Putja sî h'î-avut douî lăz,
 130 şi nu-ñcăpja vâlurli. Vâlurili li măj gaurja citî-uñ
 şoarişî: măj intra citî-uñ şoaroşî-m polobóc. Şi
 cu piñzî di cînipî ni purta, sāraca! O-nălgħja la
 prundu; şi jera albi ca zăpada piñza di cînipî;
 îj zîşja „piñzî di cîlt“. Cari jera măj buni, îj zîşja
 135 „piñzî di fuşor“; şi cari jera măj groasi, zîşja
 cî-î „di cîlt“, „di buşî“; buşî jera măj cîltōş, măj
 cu puzderii di la cînipî...
 La tîrg sî duşja rar bunica. Sî duşja la Odo-
 béştj din tşamni-n tşamni, îñ „zî di tîrg“. Cîñ sî
 140 duşja, lua citî-o cofi di ouî: citi obzăş-nouizăş di
 ouî, cit putja duşî femeja dî-a şkinari. Măj lua
 citî-o găini, douî,-m braţi. Ouşili li punja-n dăsaşj,
 or într-o cofi cu mălaş, ca sî nu sî spargî. Şi li
 vindja. Cîn' vinja bunica la djal, cumpăra şi ja
 145 citi-o lja(cî) di zăhîr — atuñşî il vidjam îñ okî!
 Nu jera ca acu... Măj aduşja citî-o băzmá la

fiicari; așa sî kema: „băzmă“. Măi lua și cîti-o
pîni, lua pești; și putîa ja cumpăra diñ sîi doi-trîi
lii cu cît vindîa ouîli și găina.

150 Dipi și-a murit fetili, baba li-a dat vâlurli di
pînzî di pomăni. Di-acolîa, dipi și nî-a făcu' trii
feti, nî-a făcu' marî, n-a măi tors, ghîatî babî...

(22.IX.1967), Păltin-Tožănu — Marîja
Lăbunt, 77.

MCXXVIII₁₂₃

Niorița? Nu știu di uni si-î ieu rostu:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zîli-ñicoași
5 Gura nu-ț măi tași;
Nu știu: iarba nu-ț plași,
Orî apa diñ uluși?
— Nii iarba-m' plași,
Apa diñ uluși-m' plași;
10 Dar am auzî
Ci s-a vorbit ca sî-l omğari
Și sî-l îngroapi-n dosu stîni
Un(di) si-ñcarci cîni...

Adicî: un sî sfădes' cîni.

15 Și la cap sî-m' pui:
Fluîeraș di os,
Cuñ cîntî dușos;
Fluîru di fagu,
Cuñ cîntî cu dragu;
20 Fluîru di socu,
Cuñ cîntî cu focu...

Acuma kipu lui:

Mustășioara lui:
Pana corbului...

25 Da, holera, nu-nî măi amintesc! Di cîn'
m-an trezî, auzañ cîntîndî *Niorița*, to' di la
bătrîni. Nî-aduc aminti di Toadir Grósu: iel
umbla cu oili, și cînta și diñ fluir, și diñ gurî,
cîn' măi bîa cîti-o liaci di rakiu, vorba șeja...
30 Iera bătrîn, sāracu! Iera un om vojnîc, ș-a fos'
șjaban întodjauna: cu fluîru la brîu, bătu-m
mîni, și dipi oi! Iera di vo șaptiză'și sînsî di anî

cîn' a murit, cam așa. Cînta frumos tari, cî asta
î-a fos' mesărija lui: fluîru-m mîni, și bătu.

(1967), Păltin — Ion Nikîfur, 77.

MCXXIX₁₂₄

Niorița... tata ieu măi lua una di isî, una
di colîa! Noi, copkii, dipi iel:

Pî-um piçîor (Kîsîor) di plaj,
Pî-o gurî di raj
5 Sî cobğari-ñ vali,
Îñ cañ vini-ñ cali
Trii turmi di oi
Cu trii șjobănei...
Unu-î uñgurîan,
10 Și unu-î vrăñșjan,
Altu-î moldovjan.
— Nioriți, niğari,
Or ieș' bolnăvîoari?
Or iarba nu-ț plași,
15 Or apa nu-ț plași,
Or di cap îț fași?
— Nu fac di capu ieu,
Și io fac di capu tău:
Șiî trii tovărășai a tăi
20 S-a vorbit sî ti omğari
Minî, la apus di șğari,
Ci aî oi măi multi,
Multi și cornuti,
Și cai niñvătaț...
25 Adicî bunî. Ci-î țînja çamini pim munt; nu
măi punja șaua pi î; ci sî dușja pim munt, cu
preuca di cai, di vāra. Iera préucî di cai, di nu
punja mina pi î; șitișîni... Préucî, adicî cai
măi mult adunaț: numa a unuîa iera préuca.
30 Așeja préucî iera numa a unuîa: șela cari l-a
omorît, ca sî li rāmii lor, si-mpărtascî î averîa
lui...

Cîni măi bărbaț...

Dă oili pi zăvoi,

35 Ci-î iarbî di oi
Și umbrî di voj.
Stăpîni, stăpîni,
Îț kjami ș-un cîni:

Pi șel măi frățescu
 40 Și măi bărbătescu.
 — Și-i doj tovrășăi a niș,
 Di m-ăț omori,
 Si mă-șgropaț
 Tot pe-iși pi-aproapi:
 45 În strușga di oj
 Si h'iu tot cu voj;
 În strușga oilor,
 În žjocu ņeilor.
 Si mă-șgropaț
 50 În dosu stini,
 Si ņi-auz și cini.
 Și la cap si-m' puș;
 Flușeraș di fag,
 Si-ņ cinti cu drag;
 55 Flușeraș di os,
 Si cinti dușos;
 Flușeraș di soc,
 Si cinti cu foc.
 Cîn' vintu a bati
 60 Piņ jeli-a străbati,
 Flușirili-or ziși,
 Oili s-or strîșzi,
 Pi mini m-or pliņzi.
 Iar di ņ-eț vidja
 65 Pi măișuța mja
 Din drugi-ndrugin',
 Diņ guri-ntrebîn',
 Pi cimp alergin(d),
 Di miņi-ntrebîn(d):
 70 — Și di-aņ văzit-o,
 Noj n-aņ cunoscut-o...
 Nu-i ghini-așa!
 — Și di l-aņ văzit,
 Nu l-aņ cunoscut.
 75 — Da-i lezņi-a-l cunșasti:
 Nant și sprinșenat;
 Fețșora luș,
 Spuma laptilui;
 Okșori luș,
 80 Mura cimpului;
 Mustășșoara luș,
 Spicu griului;
 Perșoru luș,

Pana corbului...
 85 — Si nu ņi-o-ntristaț,
 Și s-o bucuraț:
 Si-i spuniț ci m-am inșurat
 Pi-um pișșor di plaju
 C-o fati di craju...
 90 Ș-e h'i fos' craju pi-atușșja: or vum bogătaș,
 or vuņ reži, ș-e h'i fos'...
 Și la nunta mja
 A căzit o stja...
 Uņ sãmn. Ia credia ci-i stja; da a fos' stjaua
 95 șja stiņsi: moartja, si vedi trjaba, i-uņ sãmn...
 C-am avu' nuntaș
 Braz și pãltinaș.
 ņi-am avu' nunj marj,
 Și pãșiri lãutari...
 100 C-adica uņ felju di žali pi urma luș, ca si-i
 spui mă-si pi diparti: c-așeja a fos' di ferisiri pi
 urma luș...
 Am auzit-o di la tata ņeu: o cinta și bja
 rakiu; da nu cădja pi žjos: țoati treburli și li
 105 fãșja. Iel a fos' vinãtorju; a călca' toț muntji,
 țoati cărãrili; toati piraili li-a bătut... Diņ fluir
 n-o cinta: nu l-am auzit. Diņ fluir cinta alti cin-
 tiși: „di plai“, de-șelja, can diņ vekj, cum jera
 atușșj. Nu si zisja „di sirbi“; si zisja „di briu“,
 110 „di hori“.
 Sãrbãtorili jel nu si dușja-ņ sat: sta acasi,
 și vidja di ghiti. În sat si dușja numa cim' plãtja
 dãrili. Și zișja cinta cîn' iș da mina; cinta și sara.
 Cinta cu ghers, cuņ fãșja jel atușșj. An dipriņș
 115 ņiorija așa: si dușja pi la țar(c) cu ghiti, și
 cinta; ci măi ghini priņz cîn' ieș' ņic. Iel cinta,
 ș-ascultaņ și noj, fetili: trij feti-aņ fos'; ș-an
 dipriņș și vorbili, și ghersu. Da crez dumnetali
 ci nu l-aņ cîntat în tinerețili meli? Aņ cinta' multi
 120 cîntiși: si jera pi-atușșja. Ișã citi-uņ cîntic, il
 cîntam; si petreșja așela, ișã altu. Di un-e h'i
 vinit, ci vinja piņ feti, piņ fimej cari si dușja pi
 la muņci, pi la cimp, pi uni jera di muņsit. Iețj-uņ
 cîntic din tinerețili meli:
 125 Și iar verdi ș-un dudău,
 Cînt-o pasiri-m pirău:
 Tot focu cari-l am jeu...
 Colja-ņ vali, pi vilșeli,

130 Cinti două păsăreli:
Tot focu iniți meli!
Înverzăști fruiza-n crișg:
Doru șelor cari plîng...
Căș primvara cin' în ghini
Zghjari oili dim mini...

(24.XII.1968), Păltin — Stașca Drăgan,
78.

MCXXX₁₂₅

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Cornúti, țigai,
De trii zili-ncoasi
5 Gurița nu-ț tași.
Di ieș' năzdrăvani,
Mișari, mișari,...
Orj apa nu-ț plași,
Cin jeram băjetan, o știjañ ca „tatu nostru”;
10 d-api di-acolu-ncoasi...
Orj iarba nu-ț plași...
Aisja am ujtat cun si-i zicu...
Cu trii turmi di oi,
Cu trii șjobanej...
15 — Ba apa ci-m' plași,
Și iarba-m' plași;
Dar am auzit...
Ci pi la apus
Vrja si ti omșari
20 Mihu șjobanaș
Cu unu moldovianu
Și altu vrănșjanu...
Am ujtat-o ieu!
— Pi mini, di m-or omorî,
25 Si mă-ngroapi...
Din (în...) dosu stini,
Uni latrî cini.
Și la cap si-m' pui:
Flușeraș di es,
30 Će cinti frumos;
Flușeraș di fag,
Će cinti cu drag;

Flușeraș di socu,
Si-n cinti cu focu.
35 Īs bătrinești, d'-a nșastri... D-api-n război
nu li spun'am astia! Pi uni dracu n-am luptat!
Pi la Mărășăști, pi la Tertucăja. Ș-an fos' rānit
la Doga, aproape di Mărășăști. Añ fos' rānit rāu:
la mini n-āñ trii deșiti; in cap, la Kișior; testicu
40 stiņg nu-l am; uñ cartuș in cap; la Kișior, mitra-
lișera! Vai di capu neș, citi-am pāțit io!

— Daci te-i intilni

C-o babi bătrini,
Cu brū di lini,

45 Tu-nj spuș
Ci pi mini m-a omorit
Unu uņgurian,
Și unu vrănșjan.

Iar baba mergindi,
50 Pi drum alergindi,
Pi šini-ntreba:
— N-aț vāzut uñ flăcău?

Mustăcioara luș:
Pana corbuluș...

55 Okișori luș:
Mura cimpuluș...

Aisja am ujtat-o; astișia li-am măi ujtat.
Măi, nu n-o aduc aminti! A h'i măi spus șjobanu,
da am ujtat io.

(17.IX.1967), Păltin-Pădurj — Ion
Bucăluți, 82.

MCXXXI₁₂₆

Am intrat în școală — jera pin o mii op' suti
obză' și noui — și-nvāțatorju jera Costantin Său-
lăscu. Īel nu ni punja si-nvāțam *Niorița*: o-nvāțam
di gustu nostru. Īera-n cartja-di-șitiri di clasa a
5 patra. Añ șetit-o di vo două-trii orj, ș-am învāțat-o.
Acu n-o măi tiș minti kjar aș, țoati: nu m-am
măi interesat di ja. Măi învāțam una:
Dimbovița api dulși,
Șini-o bja nu si măi duși...
10 Timpu treči, apa curgi,
Nu măi vini Ći-a trecut;

Dar ăst riu a fos' și Țesti,
Și va fi în veți plăcutu...

15 unu: Măi Țera *Novac și corbu*. Di-acolȚa măi Țera

DobroȚjan scăldat în mari,
Și în valuri di răcȚari,
Mă simȚam de žale plin
Căci pe lume-eram străin.
20 Dar de cîn' s-a făcut Țară
Țara mȚa, română țară...

AisȚa l-am cam uȚtat: nu ni-aduc aminti!
Di-acolȚa măi Țesti *Movila lu BurȚel*; măi Țesti
Mihu Copilaș... *NiorȚa* ni-o aduc aminti-așa:

25 — MiorȚi lai,
Lai, bucălai,
De triȚ zili-Țcoaci
Gura nu-s măi tați;
Or Țarba nu-Ț plași?
30 — DrăȚuȚule bași,
Dă-Ț oili-Țcoasi
La negru zăvoi,
Că-Ț umbră de voi,
Și Țarbi de noi;
35 Că pe la apus de soare
VriȚa si ti omȚari
BașȚul uȚȚurȚan
Și cu șel vrăȚșȚan,
Că ai oi măi multi,
40 MȚndri și cornuti,
Caj învăȚaȚ,
Și cȚni măi bărbaȚ...
— Di m-or omori,
Si mă-ȚȚȚȚapi
45 În struȚȚa oilor,
În žocu meilor.
Țar la cap si-m' puȚ:
ȚluȚeraș di fagu,
Țe zȚce cu dragu;
50 ȚluȚeraș di osu,
Țe zȚce duiosu.
Țar de-Ț întȚlȚni
O babi băȚrȚni,
Cu briu di linȚ,
55 Pi cȚmp alergȚnd,
De mine-ntrebȚnd:

„Țini mi-a văȚut
MȚndru ȚȚobănaș
Țras printr-uȚ inel?

60 MustășȚoara luȚ:
Spicu griuluȚ;
ȚeȚșȚara luȚ:
Spuma laptilȚ;
Okișori luȚ:
65 Mura cȚmpuluȚ“.
Si-Ț spuȚ curatuȚ:
Ți m-am înșuratuȚ
Ț-o mȚndri crășasi...
Ț-am avu' nuntăș
70 Braz și păȚtinaș;
Că la nunta mȚa
Au căȚut o stȚa;
ȘȚarili și luna
Ți-a țȚnut cununa;
75 PășȚri: lăutari;
Steli: făclȚi...

Am auzȚt fimeȚ di la SpȚlbir cȚntȚn' *MiorȚa*,
cu cuvinti, cȚn' Țeram' copȚkil. M-am întȚmplat la
o petreșȚri; acolu-am auzȚt-o...

80 Di draguști? Di loc, niȚ! ȘȚȚu numa șȚ-am
în văȚa' diȚ carti. Nu iubȚam distrăbălăriȚi ȚeșȚa:
ni-a fost urȚt! Am fos' la petreșȚri, -am petrecut;
da, ferȚascȚ Hristos, n-aȚ cȚntat de-ȚeșȚa! N-am
avu' nișȚ melodiȚa, adici glăsu. Ni-aduc aminti
85 di Luca Iăcub: Țera palicariȚu, adici vesȚl¹.

(19. IX. 1968), PăȚtin-PăȚduri — Ion Hara-
bașȚu, 88.

MCXXXII₁₂₇

ApȚ s-o ȚeȚ diȚ capȚtu cȚnticuluȚ:

PȚ-o gurȚ di raiȚu,
PȚ-uȚ kișȚor di plaiȚu
ScobȚari oi multi:

5 Multi, multi și mărunti,
Numaj ȚakișȚi, cornuti,
Și cu triȚ șȚobăneȚi:

¹ V. ȚȚnut. *Vrancei*, I², p. 375, XLIII; vol. II, p. 252—256,
CDXLIV—CDLVII.

Unu-î moldovian,
 Unu-î uñgurian,
 10 Şi unu-î vrănşian.
 diñ stăpini, adic-aşa s-a povestit,
 Aşel măi vrănşian
 Avja oî măi multi,
 Multi şi mărunţi,
 15 Qakişi, cornuţi.
 — Mioriţi lai,
 Stóguşi, ţigai,
 Di trii zili-ñcoasi
 Şja guriţi nu-ţ măi taşi;
 20 Qar di cap it faşi?
 Qar di capu tău,
 Qar di capu neų?
 Qar iarba nu-ţ plaşi,
 Qar apa nu-ţ plaşi,
 25 Qar sarja nu-ţ plaşi:
 Iarba di pi cimpų,
 Sarja dim burdufų,
 Apa diñ ulucų?
 — Stăpini, stăpini,
 30 Iarba-m' plaşi,
 Sarja-m' plaşi.
 — Stăpini, stăpini,
 Cît oî trăi-n lumi
 Stăpinaş ca tini
 35 N-oî gâsi în lumi!...
 — Di te-î întilni
 C-o babi bătrini
 Diñ fus răsusini,
 Diñ furci trăgini,
 40 Diñ guri-ntrebini...
 — Mioriţi lai,
 Stóguşi, ţigai,
 Di oî h'i-ntilnitų,
 N-am cunoscutų.
 45 — Nu-î di-a nu-l cunqaşti:
 Feţişqara luj;
 Spuma laptiluj;
 Mustăşjoara luj;
 Skicu griuluj;
 50 Okişori luj;
 Mura cimpuluj —
 Muri cqapti la răcqari,

Niatinşi di sqari;
 Muri cqapti la pămînt,
 55 Niatinşi di vînt...
 — Mioriţi lai,
 Stóguşi, ţigai,
 Ci mi s-a vorbit
 Şij tovărăşăi a tăj
 60 Si ti omqari.
 — Di m-or omorî,
 Si nu mă-ñgroqapi
 Din dosu stini
 Uni zac cini;
 65 Si si mă-ñgroqapi
 În struñga oilor,
 În zburdu niqarilor,
 În zjocu neilor,
 Im bătaja berbeşilor.
 70 Flujeraşu neų —
 Flujeraş di cornų,
 Cuñ cînti cu dorų;
 Flujeraş di fağų,
 Cuñ cînti cu dragų —
 75 Si-l pui-ntr-uñ virf di pältior;
 Cîn' vîntu mî-a trazi,
 Flujeraşu-oî zisi,
 Iar oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 80 Cu lăcrinî di siñzi.

Aista-î. Pin-aişi il ştiu. Încolo l-or h'i ştiin'
 alţi măi mult. Trăin' în vjaşa lumi, cu cît n-oî
 h'i sta(t) di vorbi? Añ cînta' din fluir, ca cu
 cavalu-aşa... , añ zgîndărit şi jo, aşă... L-am
 85 auzit diñ om în om cînticu ista. Măi cînta citi-uñ
 lăutariu; jera aldi Hîngărău, di pi Reghiu. Oj
 h'i-auzi' şi di la mama.

Şjoban añ fos' la Faraqani. Pi urm-am avu'
 şi jo oî: añ vini' di-acolu, di la Faraqani, cu
 90 siñzăş di oî. Multi rînduri di oî am petrecut!
 Jo añ susit multi: añ făcu' negustorii, añ fos'
 şjoban, ş-am muñsit. Am avut um botej di-o
 sutî, şi pisti sutî, di oî...

(19.IX.1967), Păltin-Răduţari — Ionşti
 Búcur, 89.

- Pi-o guri di raju,
 Pi-un kisiur di plaju
 Scobqari oj multi:
 Multi, multi si marunti,
 5 Qakis' si cornuti;
 Trii stapinej,
 Cu trii sjobanej:
 Unu-i ungurian,
 Unu-i moldovjan,
 10 Si unu-j vransian.
 A sel vransian
 Avja oj mai multi,
 Multi si marunti,
 Qakis' si cornuti.
 15 — Mioriți lai,
 Stogusi, țigai,
 Di trii zili-ncoasi
 Sja guriți nu-ț mai tași;
 Qar di cap it fași,
 20 Qar di capu tau,
 Qar di capu neș?
 Qar iarba nu-ț plasi,
 Qar apa nu-ț plasi,
 Qar sarja nu-ț plasi;
 25 Iarba di pi cimpu,
 Apa diñ ulucu,
 Sarja dim burdufu?
 — Stăpini, stăpini,
 Stăpinaș ca tini
 30 N-oj mai gasi-n lumi!
 Sij tovarășaj a taj
 S-a vorbit si ti omqari
 La apus di șqari.
 — Mioriți lai,
 35 Di m-or omori,
 Si li spuj-așa:
 Si nu ma-ngrqapi
 Din dosu stini
 Uni zac cini;
 40 Si ma-ngrqapi
 In struŋga oilor,

¹ În experiment text. MCXXXIII a fost notat la două ore după MCXXXII (v. și nota crit. 127).

- In zburdu niqarilor,
 Im batata berbesilor.
 Di te-i intilni
 45 C-o babi batrini
 Diñ furci trăgini,
 Diñ fus răsusini,
 Diñ guri-ntrebini...
 — Mioriți lai,
 50 Stogusi, țigai,
 Si di l-oj h'i-ntilnitu,
 Nu l-añ cunoscutu.
 — Nu-i di n-a-l cunqasti:
 Fețșoara luj:
 55 Spuma laptiluj;
 Mustășoara luj:
 Skicu griuluj;
 Okisori luj:
 Mura cimpuluj —
 60 Muri cqapti la racqari,
 Njatinși di șqari;
 Muri cqapti la pamint,
 Njatiñși di vint...
 Flușerașu neș
 65 Si ni-l pui...
 Flușeraș di cornu,
 Cuñ cinti cu doru;
 Flușeraș di fagu,
 Cuñ cinti cu dragu —
 70 Si mi-l pui-ntr-un vurf di paltior;
 Cin' vintu m-a trazi,
 Flușerașu-oj zisi,
 Oili s-or strinzi,
 Pi mini m-or plinzi
 75 Cu lacrinj di sinzi.

(19.IX.1967) — Același.

Păulești

MCXXXIV₁₂₈

Cu *Miorița*: si știț ci jo añ cintat-o la șqali,
 in cañselarija școli. Sint can vo op(t)-noș ani...

5 or fi zăși, cam așa... ȧera domnu Teodorescu¹.
Și îi: vo trij. A vinit acasă ș' m-a-ntrebat dacă
știu vună cîntic bătrînesc di codru. Añ cîntat um
pic la școală:

— Hai, dragi, la școală, cî sînteiñ numa noi.
Cîm' colu: ȧera cañselarija plini... Măi ȧera di
fați Dantiș Nicolăi diréctoru di la Cóna: ȧera cu
10 soșija. Añ cîntat *Miorița*, kjar di la-ñseput pîni
la sfîrșit. Ș-a dat-o piñ gramofónu șela a lor: nu-ȧi
poș zîși; cî imidjat am auzît înapoi cînticu.
ȧaca cum am cîntat²...

15 Am îñvătăt-o dim bătrîni: di la bunica, diñ
străbuni ñei dim Păulești. Di nicăieri n-am auzît-o
diñ alti parti...

Pi-um pișjor di plaj,
Pi-o gurî di raj,
ȧată vine-ñ cale,
20 Se coborari-ñ vale
Trei turmi di oi
Cu trei çjîobănej:
Unu, moldovian;
Unu-ȧi uñgurijan
25 Și unu vrăncian;
Mări si vorbiră
Și să sfătuiră
Baçjul uñgurijan
Și cu çel vrăncian
30 Ca si-l omorari
Pi la apus di șorari...
C-ari oi măi multi,
Negri și cornúti,
Și cai îñvătăt,
35 Și cîni măi bărbaț.
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcocaçi
Gura nu-s măi taçi,
40 ȧarba nu-s măi plaçi;
Or jeș' bolnăvioari,
Miçari, miçari?
— Nu sim' bolnăvioari,

¹ Directorul școlăei.

² A urmat melodia cîntată cu elan, asemănătoare cu tipul
păstoresc local.

Miçari, miçari...

45 Dar pi la apus di șorari
Vrja si ti omorari
Baçjul uñgurijan
Și cu çel moldovian;
Cî ai oi măi multi,
50 Negri și cornúti,
Și cai îñvătăt,
Și cîni măi bărbați.
— Drăguți miçari,
De jeș' năzdrăvani,
55 Și di-o fi-si mor
Pe cîmp de mohor,
Tu să le spuȧi lor:
Ca si mă îñgroapi
Pe içi, măi pi-aproapi:
60 Îñ struñga de oi,
Să fiu tot cu voi;
Saȧ în dosu stîni,
Să-mi aud și cîni.
Și la cap să-mi puȧe:
65 Fluȧeraș de fag,
Mul' ziçe cu drag;
Fluȧeraș de soc,
Mul(t) ziçe cu foc;
Fluȧeraș de os,
70 Mul' ziçe duios...
Mioriți lai,
Di jeș' năzdrăvani,
Ș-eȧ vedja venind,
Pe cîmp alergînd
75 Măicuța bătrînă,
Cu briu de lînă,
De mine-ntrebînd:
„N-aț văzut
Mîndru çjîobănel
80 Tras printr-uñ inel?
Mustăçioara lui:
Spicu griului;
Fețișçara lui:
Spuma laptilui;
85 Okişori lui:
Mura cîmpului... mura codrului...
mura cîmpului...

Așa l-am apucat...

Perişoru luj:

90 Pana corbuluj...

Si videm acuma şî-a făcu' ņjoara şî cu bă-
trina... um pic, si ņî-aduc aminti!...

Tu si-î spuî măciuţi
Ci m-am înşurat...

95 C-o fati di...-mpărat.

Şi la nunta mja
A căzut o stja;
Şqarili şî luna

Mî-au ţinu' cununa;

100 Brazî şî păltinăşi

Ăja mî-au fos' naşi...

Preuţ: munţi mari;

Păsiri: lăutari;

Păsireli: mij;

105 Stelili: făcliî...

De-îşî nu măî ştiu ņinica... N-a cîntat atuņîşî
bărbatu meş, Dănilî Buşilî. Iel nişî nu jera acasî,
bărbatu-ņju: jera dus la djal după trjabî. Pi
mini m-a asculta' la trii-patru cîntişi¹. Am măî
110 cîntat pi asta: ...di codru... dracu si-l măî
ştii, nu ņi-l aduc aminti!... Aņ cîntat, si vă
spun, uņ cîntic cari-l ştiu bini:

Fruņzuliţi lin pelin,
Cuculè, ce jeş' hain,

115 De nu cînt' vara deplin?

Tu ciņş vara žumătati,
Ş-apoi zborî iņ alti parti...

Vara viî, vara ti duçi,
Cin' sun' dragustilè dulçi...

120 Aşa l-am auzi' pi vremja mja, cin' jeram tiniri:
la douizăş şî cîncî di anî. Şi pi ista l-aņ cîntat:

Fruņzuliţi fşai lati,
Cuculè, pasire dragi,
Urci-tè măî sus pi-o craņgi,

125 Şi cîntă-mî, să mi s-aljagi;

Ci tu cînt, cùce, cu foc,
De stă cālătoru-n loc...

¹ Reies date contradictorii cu un text publicat de folcloristul
Adriaņ Fochi în urma culegerii realizate la 27.V.1956, cînd se pare
că a fost anchetată informatoarea de faţă şî nu soţul ei, Dănilă C.
Buşilă, cum a apărut (v. *Miorişa*, Ed. Acad. R.P.R., 1964, p. 53,
text. CDLXXIII; pentru părerea noastră, v. nota crit. 128).

130 Iş cîntişi bătrineşti... Măî am pi ăla, cu
căprişara; da nu măî ţij minti... Si cînt întăî,
ca si-ņî-aduc aminti... Nu ņî-aduc aminti milo-
diş... iî to' čeva bătrinescu:

— Surişari căprişari,
Rşade codru la pşale,
Să-mî văd pe mindruşa-ņ cale,

135 Cu virfu ţiţilor şşali:
Mă usuc după pičşori,
Şi tremur că di liņşari....

Staţ, si ņî-aduc aminti:
Di m-aş faci-um porumbel

140 La mindră pi umerel:
Buzişşari să-î čjupesc...
Buzişşari, ţiţişşari,
Ş-apăî de če să mor, Dşamni!...

145 Nu măî ştiu... Io aņ cînta' măî multî-atuņ-
şja... Unu l-am compus io: l-am compus într-o
agonii di nebunjalî... aşa, ci-m' plăşja nişî si
cînt pim păduri... iî čeva dispri păduri... bačju...
iî compus di mini:

150 Cum te urçi la stină-n sus,
Pe cşasta de la apus,
Pe potičile bătrini
Une duc lumja la stine,
Întilniî... întilneşti iņ cale

155 Frşamăt de izvşare,
Poşene cu florî,
Turme de niorî,
Bačî lăşindu-se la vale,
Cîntînd dojna diņ cavale...

160 Şi uşîndu-mă la vale:
Čine treče pe cårare?
Uņ vojnic merşi cālari,
Si opreşti-m poşeniţi
Ş-aştepta o mindruliţi:

165 — Hai măî tare, mindruliţă,
Să stăm žos la umbruliţă;
Căčî je bine şî răcoare,
S-aud glas de căprişare,
Şi čerbi cuņ sar la vali...

170 Cam atita ar fi. L-aņ făcu' di vo patru anî:
stîn' cu oili şî cu vacili, mergin' pim păduri.
L-aņ făcu' diņ gînd: n-avjiaņ hirtii la djal. L-aņ

cintat în gând, și l-añ ținu' minti. Asta ar fi tot
cam di-a mja:

- 175 Fruñzuliți fir mătasi,
Prim pădurja rāmuroasi
Toati crengili si lasi;
Și se lasă la pāmint,
Și mă-ntriabi: de ce pling?
180 Cum n-oj plînge ș-oj ofta
Daci treçi vremja mja...
Fruñzuliți ș-o lalja,
Du-te, dorule, nu sta!
Și despică fruñzúța,
185 Si mă duc cu badja-n ja...
adici,-ñ fruñzi.
Și despici molidú,
Nu-n' dispica sufletú...
Fruñzuliță trei masline,
190 Măi înçoace, acu vo patru anj, l-añ făcu' pim
pāduri...
Cin pleçi, bade, de la mine,
Să-t (Si-t) jei și doru cu tine,
Să-l treçi hotare streine,
195 Să nu mai vină la mine!
Doru vine, tu nu vij,
Cărările sum' pustij.
Și drumurile sum' multe,
Și de doru tău bătute...
200 Cam asta-ı. Dor ni-om măi întilni, și mi-oj
măi-aduși-aminti, cı măi știu vo cıtiva.

(22.X.1965), Păulēști — Iqāna Dānili
Bușili, 44.

MCXXXV,₂₉

Niorița o știu di pi la niști bași bătrîni: unu
Ion Tătāriju — jera bașju vekju. Avja stina lîngi
Păulēști, im pāduri; si kema „Muntili strūñzi“,
la locu „Șasu strūñzi“, uni jera stinili di oj. Și
5 jera bașju Ion Tătāriju-așela. Iel avja cavál
mari, așa ca di-um métru. Și cinta iel, acolu,
diñ cavál. Și cinta și cu vorbi:

Pi-um picior di plaj,
Pi-o gurı di raj

- 10 Si coborari-n vali,
Pi-o coasti di cali,
Trij turmi di mej,
Cu trij cjobānej;
Unu-ı moldovjan,
15 Unu-ı uñgurjan,
Și unu-ı vrāñșjan...

Nu știu cum au măi făcut ij... în carti jera
scrisi poizija asta... s-a-a dus!... altu-a făcu'
tigāri din ja... și ni-a arita(t) numā cıti doui-trij
20 fili; cin s-o jey cartja di la iel, s-a kerdut cartja...

- Și sel uñgurjan
Și cu sel moldovjan
S-a sfātuit:
Ca pi la apus di șqari
25 Ca si mi-l omqari
Pi sel vrāñșjan,
C-ari oj măi multi,
Mindri și cornuti;
Și ari caj măi inalț,
30 Și cini măi bărbaț...
Și...

Nu știu: o nioriți to' mereu zghera... c-am
uțat-o domli! Și iel o-ntreba:

- Nioriți lai,
35 Lai, bucālai,
Ce aı tu?
Cı di trij zili-ñcoasi
Iarba nu-s măi plași,
40 Gura nu-s măi tași?

Niorița-ı spunja:

- Dragu neı stāpin,
Bașju uñgurjan
Și cu cel moldovjan
45 S-a sfātuit:
Cı pi la apus di șqari
Si mi te omqari...

Și nu știu cuñ s-a măi făcu' de-isja... is
pros(t) boti! Am uțat... O știjam dumnezăjești.
50 Ș-acu la bătrîneți, am uțat-o! Jera unu, Duñi-
traș(ă-c) Prostomāgu: jera cañ slab di minti.
Iel muñșja la tos frați, și jera gol-goluț!
Iel o cinta *Niorița* di rămineci înghețat!... Ieti, -am
uțat-o... Numili-ı jera Duñitru Djāconu; is
55 ca iel acu!...

... Si mă-ngrăpapi
 În dosu stîni,
 Ca s-auzî cîni... (?)
 La cap sî-m' pui:
 60 Fluieraş di fag,
 Ce cîntî cu drag;
 Fluieraş di os,
 Ce cîntî (zîsi) frumos...
 Vîntu, cîn' a bati,
 65 Piñ jeî a răzbati,
 Oili s-or strînzî,
 Şi pi min' m-or plînzî
 Cu lacrînj di siñzi...
 Ş-a-işî-am ujtat!... Di-a-ntreba şineva diñ
 70 sat di jel, sî spuî cî s-a-nşurat...
 Ş-a luat nîrjasî
 O mîndri crăjasî;
 Şi... braz şi paltinaş
 I-am avu' nuntaş;
 75 Şoarili şi luna
 Nî-a ţinu' cununa;
 Preuţ: munţi mari...
 Păsăreli: miî;
 Şi steli: făclîj...
 80 O ştîjan, domli, ca „tatîl nostru“! Ieti, cun
 ti zăluzăştî la bătrîneţi: ujt şi limba-n gurî!...
 Acun vo doî anî an da' di carti-n sat, la un gos-
 podariu, la um băjet a neş: o luasî di la um moş
 a luî dipi nevastî. Ş-añ şitit alti poizîj; da
 85 la *Niorîa* niş nu m-am ujtat: şî-î măî bun, an
 zis cî-î măî rău!...
 Va sî zici, am auzî-o şi di la başju şela bătrîn,
 Ion Tătariu, başju dim Păuleştî. Ş-am măî
 auzî-o şi di la moş Duñitru; şi di la altî. Acu:
 90 s-a cañ cîrat!... Tos s-a dus pi lumja şjalantî...
 Am auzî-o şi diñ carti. Întăj-am auzî-o di la
 Ion Tătariu. Pi urmi, di la moş Duñitru: jera
 cam tontălân: cînta noaptîa *Niorîa*, pi luñini,
 ducîndu-sî pi lunî, pi la odăj. Asculta lumja:
 95 „Ioti, mă, sîracu, zîsî cî-î prost... Da, joti sî
 cîntî di frumos!“ Cîntî unu diştept ca ista? Vez,
 sî j-a dat Dnezău şi luî!...
 Îñ şcoal-o avjam oljacî. C-am îñvâta' douî
 clasî şi jîjumătati: cîñ sî pornesc într-a trija,
 100 gata: s-a rup(t) podu! Añ kîcat bolnav di kîşjor;

ş-añ zăcu(t) di kîşjor doî anî, pi pat, făr' sî mă
 dau jîos dim pat...

Mă-ntreghî di şî-am uita' *Niorîa*? Apî daci
 trăjes' greu di tot: nu poşju muñşî, cî-s şi betîag,
 105 şi bătrîn. M-an dus într-o zî la comparativî;
 ş-añ şerut sî-n' dja şi nîja vo cîteva kilograme di
 făini di porumb: nu mul(t), ca la altî...; da
 măcar vo zăşi kilograme; or vo opt: cît o vrîa îj.
 — Cuñ sî-ţ dau jo duñitali? Cî duñitali poati
 110 măî aj... Zic:
 — N-am, c-acuma-s sîrac. Pintru cî sîrăşîja
 s-a avu' cu tetja ghini: nu sî-ndurî nişî di mini,
 cî sintem nişti sufliti buni... Ij s-a-nşjuñghet
 a ridi... Ş-atuñşî nî-a da' vo op(t) kilograme di
 115 mălaj.

(21.X.1965), Păuleştî — Gavrii Săcăluş,
 72.

MCXXXVI₁₈₀

Niorîa o ştiu di la tetja-moşu: nî-a rămas
 îñ cap povestirili luî. Añ găsî' *Niorîa* şi-n carti.
 Da cît-o ştiu. o ştiu di la uñkeşu neş. Poizîja diñ
 carti-an şitit-o; da asta o ştiu cum o spunja
 5 bătrîni, cum o spunja tetja-moşu. Da-ntîj nî-a
 povestit, ş-apîj pi urmi:
 — Ia, s-o şi cînt, mî.
 O cînta diñ gurî. Puţja sî cînti şi diñ fluir puţin.
 Ieti cum o ştiu:
 10 Pi timp, di mult, poat' sî h'ii patru suti di
 anî, cum îm povestîja jel nîja atuñşîja, vinja
 gamni di-mpăca iarbi pim munţi Vrañşî: vinja
 mocanî di piñ Moldova, şi măî mul' di piñ
 Ardjal. Ş-aîşîja a găsî' ş-uñ vrañşîjan cari-avîa sî
 15 jel oj, da măî puţini. Da moldovianu şi cu
 ardeliyanu-avîa măî multi. Ş-au căzut îñ veşînă-
 tati cu stînilî. Acuma, ardeliyanu şi cu vrănsîjanu
 s-a vorghit într-o zî ca sî-l omşari pi moldovian,
 cim' păştîja oili la iarbi, pi munti. O nîşari j-a
 20 auzî' vorghin'. Şî-nţalegin' cî omşari pi stăpîn-su,
 a-nseput sî zgheri mereş. Ş-a zgerat vo douî-trîj
 zili. Stăpînu-a-nşeput s-o şerti: „Miñca-tj-ar lupu,
 qai, sî to' zgheri-aşa, şi ti ţîj di capu neş?“ Ia

25 s-ă oprit, și i-ă spus și n-o măi blăstămi „ci, ia,
 uți și s-a vorghit bașju uñgurijan și cu șel vrăñșian:
 Ci pi-uñ apus di șori
 Au și ti omșari...”
 Atunși jel îi spuni ci:
 — Nioriți lai,
 30 Lai, bucălai,
 Daci jești-așa,
 Io nu țî-oj măi blăstăma.
 Și daci jești năzdrăvani...
 Și di-o fi și mor
 35 În cim' di mohor,
 Si-i spui lu uñgurijanu
 Și lu vrăncjanu
 Ca și mă îngrșapi
 Aisî, pi aprșapi:
 40 În struñga di oj,
 Să fiu to' cu voj;
 Măi din dosu stini,
 Ca și nî-aud cîni.
 Iar la cap și-m' puie:
 45 Flușeraș di osu
 Ce cînti duiosu;
 Flușeraș di socu
 Ce cînti cu focu;
 Flușeraș di fagu
 50 Ce cînti cu dragu;
 Vintu, cîm' o batî,
 Piñ jeli-o răzbati,
 Oili s-or strîñze,
 Pi mini m-or plîñze.
 55 Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di jeș' năzdrăvani,
 Și dac-ăi vidja
 O majci bătrîni
 60 C-uñ cair di lîni,
 Diñ fus îndrugîn',
 Pi cîmp alergîn',
 Pi toț întrebîn':
 — Că, cîni mî-a văzutu,
 65 Cîni-a cunoscutu
 Mîndru çjobănel
 Tras pentr-uñ inel?
 Fețișșara luj:

70 Șpuma laptelui;
 Okișori luj;
 Mura cîmpului;
 Perișoru luj;
 Pana corbului;“
 Tu, mișara mîa,
 75 Să te-nduri de ia,
 Și să-i spui curat
 Ci m-am înșurat
 C-o fatî di crai
 Pi-o gurî di raj.
 80 Iar la çja măicuți
 Să nu-i spui, drăguți,
 Ci la nunta mîa
 A căzut o stîa;
 Șarili și luna
 85 Mî-au țînut cununa;
 Braz și păltinaș
 I-am avu' nuntaș;
 Păsăreli: miș,
 Și steli: făcli...
 90 Asta jești povestîa. Lu-ntrebam:
 — Teti-moșuli, di și n-a zis ca și-i spui niorița
 babi c-a murit-șjobanu?“ Jel:
 — Nu și poati, ca și-i strîși inima dintr-o
 dati... Si-i spui numa ci s-a-ñșurat...
 95 Și lu-ntrebam:
 — Da cum, teti-moșuli, si vorghiasci çaja?
 Si pșa(ti) si vorghiasci çaja?
 Ni spunja jel:
 — Çaja, tati-moșuli, nu vorghja. Da sînt ça-
 100 minî çapoș, cari-nțăleg cînticu cucoșului și zghé-
 ritu ghîtilor; și cunos' și-ari și pățasci çamini;
 și cuñ și skimbî vremja. Și çamini iștița çapoș,
 daci si uți la tîni, ti prișepi daci spui-ativaru,
 or spui miñșjunî...

(21.X.1965), Păulești — Vasili Stănescu,
 73.

MCXXXVII

— Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di treș zile-ñçoasi
 Gura nu-ț măi tași;

- 5 Ori ieş' bolnăvioarl,
 Drăguţi mişari?
 — Drăguţule başi,
 Dă-ţ oili-încoaşi,
 Că la un apus di soari
- 10 Vrja sî ti omşari
 Başul uîgurjan
 Şi cu şel moldovjan,
 Cî aî oî măi multi,
 Mîndri şi cornúti,
- 15 Şi cai măi învâţat,
 Şi cinî măi bărbat.
 Dac-o fi sî ti omşari,
 Vrja sî ti-îngroapi
 În struîga di oî,
- 20 Sî tî-auzî cini.
 — Daci mă omşari,
 Sî mă-îngroapi
 La struîga di oî,
 Sî fiu cu voi.
- 25 Şi sî-m' pui la cap:
 Fluşeraş di fag,
 Sî cînti cu drag;
 Fluşeraş di os,
 Sî-ñ cînti cu... dor... frumos...
- 30 Oili s-or strîîzi,
 Şi m-or plîîzi...

Di vo şaizăş-şaptizăş di anî di cîn' n-am măi cîntat-o... Asta, cu baba bătrîni, n-o ştiu. Atîta ştiu... Ai, aî dipriîs-o diî şcoala primari. Di la bătrîni dim Păuleşti, n-am auzî-o. Asta-î diî capu îeu... Adici nu diî capu îeu, di la şcoalî. Nî-o didja la lectîi — daci îera-ñ carti! — şi nî-asculta la lectîi-învăţatorîu. Di cîntat, n-o cîntam; numa la poizii...

40 Spuî di lăutari: cînta lăutari la şcoalî? Io n-am auzî-o nişî la petrecâniî. Or hi cîntat-o lăutari, da îo n-am auzî-o.

(6.I.1968), Păuleşti — Ion Kérşu, 74.

MCXXXVIII

— Nioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Gura nu-ţ măi taşi...

- Pi-um pişior di plai,
 5 Pe o gurî de raj,
 — Di triî zili-încoaşi
 Guriţa nu-ţ măi taşi;
 Ori îarba nu-ţ măi plaşi,
 Ori apa nu-ţ măi plaşi?
- 10 — Şi apa-m' plaşi;
 Da am auzî
 Cî s-au sfătuit
 Ca sî-l omşari... Ca sî ti omşari,
 Şi sî ti-îngroapi
- 15 În struîga oilor,
 În zbêritu meilor...
 — Şi sî-m' pui la cap
 Fluşeraşu cari l-am purtat:
 Fluşeraş di os,
- 20 Căvâlăşu şel frumos;
 Oili s-or strîîzi,
 Pi mini m-or plîîzi
 Cu lacrimî de sînge...
- Ştiu Nioriîa cam di pin žuru lu opspreşi ani.
- 25 Am auzî-o pim păduri, pi la stîni, di pi la şio-
 bani. Îera ghetu Bogdan şel bătrîn, Toadir Bogdan,
 îera cîrlânariu: îel numa la cîrlani-a stat toati
 vîaţa, pi muntli Cîza. S-c h'i cîntat îel diî gurî-n
 tinereţili lui, da diî flui n-a cîntat. Îera uî om
- 30 poznâş: unkeşu fâşja mîncari diminţa, şi kema
 pi tovarişu lui la masi: „Scoal' Ghîlbî, di mî-
 niîci, cî t-aî făcu' bulz, n-aî trăi sî-l mîniîşî!”
 Da „Ghîlbî” îera o porecli: il kema Néculai
 Buşîli; şi îera cam puturos.

(6.I.1968), Păuleşti — Ghiórghe Săcălúş,
 74.

MCXXXIX₁₀₁

— Nioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di triî zili-încoaşi
 Gura nu-ţ măi taşi;
 5 Nu ştiu: îarba nu-ţ plaşi,
 Sau apa nu-ţ plaşi?
 — Nîia apa-m' plaşi,
 Şi îarba-m' plaşi;

100 pînă-n nou' suti opspreși. Añ cînta' din două
 instrumenti: la trîmbiți, și la clarinét. Șăfu di
 muzici ȕera Toadir Kirijac, din Negîrléști. Cîntasî
 la reğimentu „zăși Putna“. Înstrúcturu lui-a fos'
 șăfu muzicîi militari, Luciu, căpitan di muzici¹.
 Și dac-a vini' diñ armati, a-ñființat muzica asta
 cu noi: ȕeram šiñși inș. Cîntam la tobi, la ilicón,
 105 baritón, pistón, trîmbiți și clarinét. Cunostjiam
 puțin și notili. Asta a fos' prima fañfari-ñ Vrañșja.
 Cîntam pi la nunț, ȕarmaroași, cumetrii, la hori
 di feti și di flăcăi. O nuntî ȕera ȕeftini: prja bogati
 si h'i fos' nunta — înăinti di războju șel mari —
 ȕera o suti di lej. La o cumetrii: șăizăș, obzăș.
 110 La hori luam șăizăș di lej pi zi. Kirijac cînta diñ
 clarinét. Da cîn' cînta, s-auza di-a triilja sat!

Cîntam la fañfari și *Miorița*. Cîn' cînta Kirijac
 diñ clarinét, plîñzja țoati babili diñ Vrañșja!
 La nunta lu Siñion Baraghin, aișj, im Păulești,
 115 ni șerja lumja si cîntăm *Miorița*. La circiuma lu
 Neculaș Florja ni șerja ȕel cîntarja asta, ca circi-
 mar. Asta ȕera acu măi bini di šiñzăș di anj; ȕera
 pin noui suti dojspsî...

(30.XII.1967), Păulești — Trifu Uñgu-
 rjanu, 78.

MCXL₁₃₂

Știȕ *Niorița* di la mama mja; și ja o știȕa di
 la tetja-moșu. Tetja-moșu, șela, a fos' frați c-un
 popi; nu pošju si ții minti cum il kema: ni si
 pari ci Ioniți. „Popa țiganu“, așa-ȕ zisja, ci ȕera
 5 urit, negru...

Cînticu ista di cari mă-ntreghj l-am învâtat
 cin' ȕeram fati: cîntaș cu mama sara, la trjabî.
 Mama a muri' bătrîni: di noui-ș-patru di anj.
 10 Acu nu măi cînta *Niorița*: plîñzja și ș-adușja
 aminti...

Io o cîntam cîn' inj vinja niȕa: și ziȕa și sara.
 Nu mă dușjan la clășj, ci mă ținja diñ friȕ: nu
 umblan harhanăȕa piñ sat.

¹ Dirijorul de fanfară și compozitorul focșănean de origine
 italiană Lucio Vecchi.

Ioti, *Niorița* — d-api n-o măi știȕ ca-n tine-
 15 reți¹, cin' ț-añ spus-o to' duñitali; am măi uȕtat-o:
 — Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di triȕ zili-ñcȕași
 Gura nu-s măi tași;
 20 Or di cap iț fașj:
 Or di capu tăȕ,
 Or di capu neȕ?
 ȕarbi di pi cimp ț-an dat
 Api diñ uluc ț-an dat.
 25 — Stăpini, stăpini,
 S-a vorbit
 Briñcovjanu
 Și cu Moldovjanu
 Si ni ti omȕari...
 30 — Di m-or omori,
 Si mă-ñgrȕapi
 În zjocu neilor,
 Im plaju berbeșilor,
 În struñga oilor;
 35 Oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu lacrimj di šiñzi...
 Saricüş im paltinăș,
 Fluȕeraș in alunăș...
 40 Oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi...
 Vintȕ-a aburi,
 Sarica s-a clătina,
 Dulăi s-or gudulă...
 45 — Drazi mami șjobănaș,
 N-aț văzut, n-aț auzit...
 ... O babi bătrîni
 C-uñ cair di lini:
 Dim mini-ndrugîn',
 50 Din okj lăcrămin':
 — Am avut un fișjoraș:
 Oki lui,
 Mura cimpuluj;
 Fețșjora lui,

¹ V. *ȕinut. Vranc.*, I, p. 92, text LIV. Varianta a fost reprodusă
 in vol. *Miorița*, 1964, p. 854, text. CDLXXV, însă cu unele alterări
 fonetice.

55 Spicu griuluij...

Aista-î tot. A măi h'i măi luŋg, și măi mindru,
zis di altili, aista-î... A măi h'i: cu gura di plaj,
di raj... Atita l-an știut, atita l-an spus...

60 Așela, cu „cînticu zorilor“, l-am uita', nu ni-l
măi aduc aminti.

(21.X.1965), Păulești — Irina Pópa, 81.

MCXLI¹

Iar sî țî-l spuî cînticu ista?

— Nioriți lai,

Lai, bucălai,

Di triî zili-ñcoasi

5 Gura nu-ț măi tași;

Or di capu tău,

Or di capu neų!

Iarbî dipi cîmp ț-an dat,

Tăriți la uluc ț-an dat,

10 Și apî ț-an dat.

— Stăpîni, stăpîni,

S-a vorbit Dumbrăvjanu

Și cu Nilcovjanu

Sî ni ti omğari,

15 Și sî ti-ñgroapi-ñ dosu stini,

Uni zac și cîni.

— Mioriți, mioriți,

Di m-or omorî,

Si mă-ñgroakî

20 Îm plaju berbeșilor,

În zîjocu meilor;

Saricuş îm plătinaş,

Buşjumaş îñ alunaş;

Vintu mî-a bati,

25 Sarica s-a clătina,

Și buşimu ni-a cinta,

Dulăi s-or gudura.

Iat-o babî bătrîni,

C-uñ cair di linî,

¹ În experimnt text. MCXLI a fost notat. dialectal la doi ani și două luni după MCXL, și la patruzeci de ani după cel din 1927 (v. *Ținut. Vrance.*, I², p. 396, text. LIV; cf. nota crit. 132).

30 Dim minî-ndrugîndi,
Diñ guri-ntrebîndi:
— N-aț văzut,
N-aț auzit di-uñ șjobănaș?

Okîșori luî:
35 Mura cîmpuluî —
Çoapti la răcçari,
Nîazîuñsî di soari;
Çoapti la pămînt,
N'azîjunñsî di vînt —

40 Fețișçara luî:
Fața grîuluî;
Mustășioara luî...

Nu măi știu. N-añ cîntat di nu țîi minti!
Torc îñ furci, și staų surdi-ñ casî. Mă măi jeų
45 cu oili...

Babi: di undi sî-î spuî cî l-a omorit? Baba
a-ntrebat, îj s-a dus!...

O știu di la mama mia. Mama știia cîntiși
frumçosî... Di un' sî măi știi-acu? A putrezit:
50 s-a făcu' șenuși...

(30.XII.1967). Aceeși, 83.

MCXLII₁₃₂

— Miorița lai,

Lai, bucălai,

Di triî zili-ñcoasi

Gura nu-ț măi tași,

5 Iarba nu-ț măi plași;

Nu știu: iarba nu-ț plași,

Or apî di la ulucu,

Or तरीți dim burduvu?

— Și apî di la ulucu...

10 Și apa n-i ci-m' plași,

Și तरीți ci-m' plași;

Da ni s-a sfătuit

Bășju uñgurijanu

Și cu moldovjanu

15 Ca sî ti omğari

La uñ apus di soari,

Si ti-ñgroapi-ñ struŋga oilor,

Îñ (Și-ñ...) zgheritu neilor.

Si-î pui (sic) ! la cap... pătlinășu...

20 Fluieraș di fagu;
La pișoari: fluieraș di osu...
La um pältinaș...

Am ujtat aiși...

Măicuța bătrini
25 Cu briu... cu furca di linî,
Diñ furci trăgin',
Diñ guri-ntrebîn':
„Da nu ni-aț văzu'
Mîndru șjobănaș

30 Diñ oy lăcrămînd,
Diñ guri-ntrebînd...
Fețișoara lui:
Skicu griului...

Nu!

35 Mustășjoara lui:
Skicu griului;
Okșori lui:
Mura cîmpului...

Măj diparti, nu măj am: am ujtat... Apîj
40 plaju ista jera vestit: plaju Cóza jera vestit
pintru oj. Pi cuñ si n-auz, daci jeram im bătaja
lui? *Niorița* merzja diñ unu-n altu! Acu măj
merzja-aș?... O cinta flăcăi. Da acu măj cînti?
O cinta și diñ fluir: șini măj jera ca Añghil Forii?
45 Văleu, cîm merzja oili pi plaj, jel așo cinta; și
si strînzja oili cu jel! Cuñ si nu cînti *Niorița*?
O cinta, da am ujtat. Ietj-o cîntari:

La um pältinaș
Iestj-uñ șjobănaș...

50 Dac-am ujtat, c-am imbătrînit!... Ghersu
Nioriți? Ap-atuñșj il cîntam... Carti: nu, nișj-o
litiri nu știu! Atuñșj nu ni da părinți la carti.
Piñ ij, așo-i da la șoali copkii....

Añ Kerdu' multi! Șj-am avut, nu măj avem:
55 tinereți nu măj avem.

(31.XII.1967), Păulești — Măriuța Săcă-
lûș, 82.

MCXLIII

— Mioriți, mișari,...
Pi-om pișor di plaju
Pi-o guri di rajû

Iati vin în cali,
5 Coboari la vali
Trei turmi di mej,
Cu trij cjobănej:
Unu-j moldovjanu,
Unu-j uñgurjanu
10 Și unu-j vrănčjanu...
— Mioriți, mișari,
Or ieș' bolnăvioari
Di gura nu-ț tači,
Niči iarba nu-ț plači?
15 — Stăpini, stăpini,
Și iarba im' plači;
Dar gura nu-n' tači
Căci, mări, s-a vorbit
Și s-a sfătuit
20 Ca pi la apus di soari,
Ca si ti omșari
Bačju uñgurjanu
Și cu moldovjanu...
— Mioriți, mișari,
25 Dj-o fi ca si mor
Pe cîmp di mohor,
Ca si-j spuș bătrini
C-uñ cair di linî,
Cin' tj-o vidja,
30 Pe drum trecin',
Diñ furci torcin'...
Diñ furci trăgin'...
Diñ guri-ntrebîn':
„Mioriți, mișari,
35 N-aț văzut pe-iči
Trecin' mîndru cjobănaș?
Fețișoara lui:
Spuma laptiluj;
Mustășjoara lui:
40 Pana corbului"...
— Măicuți bătrini,
Cj-am văzu' pe-iși:
Mîndru cjobănaș.
Da, mări, s-a vorbit
45 Și s-a sfătuit
Januș uñgurjanu,
Și cu moldovjanu
Ca si mi-l omșari,

Și si mi-l îngroapi

50 În dosu stîni,
În struŋga oilor,
În žocu meilor.

Și la cap si-î pui:
Fluieraș di fagu

55 Ce cîntî cu dragu;
Fluieraș di osu
Ce cîntî dujosu;
Ca vîntu cin'a bati,
Oili s-or strînzi,

60 Pi mini m-or plînzi (sic!)
Cu lacrimî pi oki...

Măi jesti-o strofi: îj săriti:

— Si-î spuî ci s-a-nsurat... (sic!)

N-am legătur-aiși! Am ujtat...

65 C-o fati di craî,
Pi-o guri di raj;
Și la nunta mja
A căzut o stja;
Și nuntas:

70 I-am avut braz și păltinaș...

Am auzit-o-ntăi și-ntăi di la um bătrîn cari
zișja c-a fos' pi „Kișjoru Cózî”; zișja c-a fos'
bikét aiși, așa si kema atuñși. Îj măi zișja „beñ-
ket”: jera o casî, di jera pazî-ñ gura hățășului;
75 și jera controlu cin' tresja di diñcolu ghitili, oili;
ghitili mari, cîrdurli di oj. Aiși jera; pi plăju
Cózî: jera controlu di numărat. Uñkeșu-așela
fusăsi-m' paz-acolu: jera soldat, fășja armati.
Uñkeșu ista... jel cînta *Niorița*. O cînta, dom'li,
80 o cînta și diñ guri, și diñ fluir. Ieș jeram ca di vo
pașpsî anj; măi mari nu jeram...

Am întilnit-o și la școalî-ñ carti. Ș-o avjam
jo cartja pinî-ñcoași. Așa-î daci Kerz documentili:
crejeru... un hoț di romatizm, așela m-a degra-
85 dat măi rău....

Învățătoriu jera Petraki Añghil: jel ni-o
didja s-o-nvățăm; (zi)șja ci s-o-nvățăm tqati,
și s-o spunim pi la igzămîni. Da n-o da la toț: o
da la citi uniya cari jera măi înh'ipt; adicilja
90 măi c-oljacî di dișteptășjuni. Așija spunja *Miorița*
ciñ si da igzămîni.

(31.XII.1967), Păuleștj — Vasili Săcălăș,
82.

MCXLIV¹³⁴

Așa mă nigăljam cu băjeți pi vatri: li cîntam,
joti-așa... Acu-s véki: is bătrîni...

— Nioriți lai,

Lai, bucălai,

5 Di trij zili-ñcoași

Gura nu-ț măi tași;

Mă her si nu-ț plași?

Jarba or nu-ț plași,

Apa nu-ț plași,

10 Or jarba nu-ț plași?

Apa-î di la fintîni,

Jarba-î diñ grădinî...

— Apa-m' plași

Ci-î di la fintîni.

15 Și jarba je bunî

Ci je diñ grădinî.

Da am auzit

Ci la un apus di șqari

A vorghit si ti omqari,

20 Și si ti-ñgroapi-n dosu stîni

Uni zîjăun cîni.

— Di m-or omorî,

Si nu mă-ñgropat

În dosu stîni,

25 Uni latri cîni;

Si mă-ñgropat

În fața stîni:

În žlocu ñeilor,

Și-ñ zghéritu oilor.

30 Si-m' pui la cap:

Fluieraș di fagu,

Mul' ñe-î fos' cu dragu;

Fluieraș di osu,

Mul' ñe-î fos' dujosu;

35 Fluieraș di socru,

Mul' ñe-î fos' cu focu.

Oili s-or strînzi

Pi mormînt s-or strînzi,

Pi mini m-or plînzi

40 Cu lacrimî di siñzi.

Cin' vîntu ñj-a traži,

Gluga pèli ñi s-a fași.

Cin' vîntu ñj-a bati,

Gluga val s-a fași...

- 45 O babî bătrînî
 Diñ oÿ lăcrăma,
 Diñ guri-ntreba:
 — N-aţ văzît uñ şjobănaş
 C-um botej di cirlănaş?
 50 — L-añ văzît ş-am auzît:
 La un apus di sşari
 C-aş si-l omşari
 Moldovianu şî cu uñgurjanu...

(30.XII.1967), Păuleştî — Rusănda
 Bogdăn, 87.

MCXLV

- (A.) — Ńiorîţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di triş zili-ñcşaşi
 Gura nu-ţ măş taşi;
 5 Mă Ńer şî nu-ţ plaşi?
 (B.) Or şarba nu-ţ plaşi,
 Or apa nu-ţ plaşi?
 (A.) Apa-ş di la fintînî,
 Şarba-ş diñ grădinî.
 (B.) 10 Ńii apa-m' plaşi
 Ci-ş di la fintînî.
 (A.) Şî şarba şe buni
 Ci ie diñ grădinî.
 Da am auzît
 15 Ci la apus di sşari
 (B.) S-a vorghit şî ti omşari
 Şî şî ti-ñgroşapi-n dosu stîni,
 Ńuni zñşauñ cîni.
 (A.) — Di m-or omori,
 20 Şî nu mă-ñgroşap
 În dosu stîni,
 Ńuni latrî cîni;
 Şî mă-ñgroşap
 În faşa stîni:
 25 În şiocu Ńeilor,
 Şî-ñ zgheritu oilor.
 Şî-m' pui la cap:
 Fluşeraş di fagu,
 Mul' Ńe-ş fos' cu draguş;

- 30 Fluşeraş di osuş,
 Mul' Ńe-ş fos' duşiosuş;
 Fluşeraş di sócru,
 Mul' Ńe-ş fos' cu focuş.
 Oilî s-or strîñzi —
 (B.) 35 Pi mormînt s-or strîñzi —
 (A.) Pi mini m-or plîñzi
 Cu lăcrîñş di sînşî.
 Cîn' vîntu Ńî-a trazi,
 Gluga peli Ńî s-a faşî...
 40 „Peli“, adica cum păluşestî şeva.
 Cîn' vîntu Ńî-a bati,
 Gluga val s-a faşî...
 O babî bătrînî
 (B.) C-uñ cair mari di linî,
 45 Dim mini torşşia,
 (A.) Diñ oÿ lăcrăma,
 Diñ guri-ntreba:
 (B.) — N-aţ văzît uñ şjobănaş
 C-um botej di cirlănaş?
 50 Oki luj: ca mura cşaptî...
 Feşşoara luj:
 Spuma laptiluj;
 Mustăşşoara luj...
 (A.) L-añ văzît ş-am auzît:
 55 La apus di sşari
 C-aş si-l omşari
 Moldovjanu şî cu uñgurjanu.
 (A.) A, ă, pi unş-am auzît-o! Am auzî' şî şo pi
 mama, pi tata cîntîndî băieşilor. La şcşalî n-añ
 60 fost.
 Ńiorîşa o cînta cu ghers. Ş-o cînta şî băieşî,
 dor n-o cînta numa bătrînî. Măş di mul' şî şjuca
 băieşî, ş-o cînta. Da acu: or şî măş pomineşti?
 Tineretu-aista nu măş cîntî vekîmîli. Sîni cîntî
 65 vekîmîli, ridi di îş!...
 (B.) Ńiorîşa am priñs-o di la babî. Am auzît-o
 tot aşa: ni cînta nouî. Cînta cîn' avşia plăşeri, di
 nu şera supăratî.

(30.XII.1967), Păuleştî — (A.) Rusănda
 Bogdăn, 87;
 (B.) Marghîoala Săcăluş, 60.

Nioriț-am auzit-o di la bunicî-nîu Ion Tuvëni
— numa citiva vorbi:

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
5 Di trii zili-nçoasi
Iarba nu-ț măi plași,
Niși gura nu-s tași...
— Ci s-a sfătuit
Bașju uňgurjan
10 Și cu șel vrănșjan
Ca si-l omqari
Pi șel moldovjan,
C-ari oț măi multi,
Mîndri și cornuti,
15 Și cai învătaț,
Și cini măi bărbaț...
— Oiți lăiți,
De-ı vidja măjcuți
Cu briu di lini,
20 Și si-ı spui curat
Ci m-am înșurat
C-o fati di crai
Pi-o guri di raj...
Flujeraș di os
25 Mul' zîși dujos;
Flujeraș di fagu
Mul' zîși cu dragu...
Oili nî-or plînzi
Cu lăcrîni di sînzî...
30 Iar șja nioriți

Cu lina lăiți — adici qai lai... Iaca, de-ıși
nu-nî măi amintesc!... Si mă măi gîndes(c),
si-nî măi aduc aminti; ci diñ copkîlării n-am
măi cîntat-o: îj știu oļiaci și ghersu...

(9.X.1965), Poiana — Costantin Găini,
66.

... Di vo citiva vorbi nî-am măi adus aminti...
Ci-s bătrîn și nî-añ cañ kerdut mințili di cin' cu
boala asta a mja: m-añ cam aprîns la plămînj...
Cit-o știu, atita ț-o spui ș-acu:

- 5 — Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-nçoasi
Gurița nu-s tași,
Niși iarba nu-s plași.
10 Niqari, niqari,
Or jeș' bolnăghjoari?
— Nu sum' bolnăghjoari;
Da s-a sfătuit
Bașju uňgurjan
15 Și cu șel vrănșjan
Ca si-l omqari
Pi șel moldovjan
C-ari oț măi multi,
Mîndri și cornuti,
20 Și cai învătaț,
Și cini măi bărbaț...
— Iar șja măjcuți
Cu briu di lini...
— Asta si li spui,
25 Și la cap si-m' puț
Flujeraș di osu
Mul(t) duși duiosu;
Flujeraș di fagu
Mul(t) duși cu dragu...
30 Oili s-or strinzi
Și m-or plînzi
Cu lăcrîni di sînzî...
Iar la șja măjcuți
Si nu-ı spui, drăguți...
35 Și si-ı spui curat
Ci m-am înșurat
C-o fati di crai
Pi-o guri di raj...

Niorița asta am învățat-o cam pi la șapți-
40 opt ani. Ieram pi la dijal cu bunicu; ci jel a fos'
cam pi la oț. Sara țurlja din fluir, colu, și spunja

și vorbiri; măi lăsa fluru, măi cinta, colu, cu
cuvinti. Io stam pi vatri, liŋgi jel ș-ascultam...
Am diprins-o și cintarja. Iel cinta mereu sara.
Și io am ascultat-o di multi ori.

(13.X.1965) — Acclăși.

MCXLVIII

- Niorița* o știu din carti, din școali, di cin jeram
în clasa a patra, cam pin noui suti uŋspși. Di-
atuŋși n-am măi spus-o la nimnja, ci nu m-a-n-
treba' nimnja pin la dumneta. Pi-atuŋși, plăcut,
5 niplăcut, trebuja s-o-nveț, ci-ț serja învătățorja:
nu si măi uita uni da cu varga... Or învătăj
carti, or nu măi didej cu oki di ja!... Iera
doamna Aneta Furduj. Da și băieț bunj a ișit
dipi mina ij: Neculaj Žakjanu, Toadir Tuvëni:
10 — amindoj învătățorj bunj....
Pi-um pișor di plaj,
Pi-o guri di raj
Si cobor în vali
Trij turmj di oj
15 Cu trij șjobănej:
Unu-ij moldovjan,
Unu-ij ungurjan
Și unu vriŋșjan.
Iar șel moldovjan
20 Și șel ungurjan
Mări, si vorbirî
Și si sfătuirî
Ca si mi-l omqari
Pi șel vrăŋșjan,
25 Ci-ij măi ortoman:
C-ari oj măi multi,
Mindri și cornuti,
Și caj învățaț,
Și cinj măi bărbaț.
30 Iar șja mioriți lai,
Cu lina bicălai
Di trij zili-ncoași
Gura nu-ij măi tași.
— Mioriți lai,
35 Lai, bicălai,

Or ieș' bolnăvioari,
Mioriți, mioari?
Or jarba nu-s plași?
Gura nu-s măi tași...

- 40 — Ba jarba tari-m' plași;
Dar țel moldovjan
Cu țel ungurjan
Ij s-a sfătuit:
Ci pi la apus di șqari
45 Vrja si ti omqari...
— Mioriți, mioari,
Di m-or omori,
Voj si mă-ngropaț
În struŋga di oj.
50 Si fiu tot cu voj;
În dosu stini,
Si-m' aud cini.
Iar la cap si-m' puș:
Flujeraș di fag
55 Će zițe cu drag;
Flujeraș di os
Će suni dujos...
Iar mami si-ij spuș:
Ci la nunta mja
60 A căzut o stjă;
Șqarili și luna
Mj-a ținut cununa;
Păsirj, munți mari,
Păsirj: lăutari;
65 Păsăreli mij
Și steli făclij...

(9.X.1965), Pojăna — Ștefan Vojcu, 65.

P r a h ú d a

MCXLIX 126

MIORIȚA

Pe-unu piceoru de plaiu picior (1852, 1866)
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale, Eată (1852, 1866)
Se cobor în vale

- 5 Trei turme de mei miei (1852, 1866)
 Cu trei ciobănei. Moldovan(1852, 1866)
 Unu-i Moldovean Vrancean (1852)—
 Unu-i Ungurean Vrancean (1866)
 Și unu-i Vrancean.
- 10 Iar cel Ungurean Vrancean (1852)—
 Și cu cel Vrancean Vrancean (1866)
 Mari, se vorbiră, Mări, (1852, 1866)
 Și se sfătuiră
 Că pe la apus de soare Pe l-apus (1852, 1866)
 Ca se mi-l omoare să (1852)—se (1866)
- 15 Pe cel Moldovean Moldovan (1852, 1866)
 Că-i mai ortoman, Ș-are (1852, 1866)
 Și are oi mai multe
 Mîndre și cornute,
 Și cai învățați
- 20 Și ciini mai bărbați!... cini (1852, 1866)
 Dar cea mioriță Mioriță (1852, 1866)
 Cu lina plăviță lina(1852)—lină (1866)
 De trei zile încoace zile-n coace (1852)—
 zile-ncoace (1866)
- 25 Gura nu-i mai tace,
 Iarba nu-i mai place, Earba(1852, 1866)
 place! (1852)
 place, (1866)
 — Mioriță lae, bucalae, (1852)—
 Lae, bicălae, bulacae! (1866)
 De trei zile încoace
 Gura nu-ți mai tace!
- 30 Ori earbă nu-ți place, earba (1852, 1866)
 Ori ești bolnăvioară
 Mioriță, mioară?
 — Drăguțele bace!
 Dă-ți oile încoace Mioriță, Mioară?(1852)—
 Drăguță Mioară?(1866)
 — Drăguțele (1852, 1866)
 Dă-ți oile-n coace(1852)
 — Dă-ți oile-ncoace(1866)
- 35 La negru zevoi, zăvoi (1852)—
 zevoi (1866)
 Că-i earba de noi earba (1852)—
 earbă (1866)
 Și umbra de voi.
 Stăpîne, stăpîne, „Stăpâne, stăpâne!(1852)
- 40 Îți chiamă un ciine —Stăpîne, stăpîne, (1866)
 Cel mai bărbătesc ș-un cîne (1852, 1866)
 Și cel mai frățesc Vers.41—42 sînt ca în
 ed. 1866. În ed. 1852:
 Cel mai voinicesc,/Cel
 mai bărbătesc,
 l-apus (1852, 1866)
 Au să mi te-omoare (1852)
 —Vreau să mi te-omoare
 (1866)
- 45 Baciul Ungurian Ungurean (1852, 1866)
 Și cu cel Vrancean! Vrancean (1852)—
 Vrancean (1866)
 — Oiță birsană,
 De ești năsdraună năsdraună (1852, 1866)
 Și de ar fi se mor Și de-a fi să (1852)—
 Și de-a fi se (1866)
- 50 În cîmp de mohor,
 Să-i spui lui Vrancean Să spui lui Vrancean(1852)
 Se spui lui Vrancean(1866)
 Și lui Ungurean
 Că se mă îngroape să mă(1852)—seme (1866)
 Aici pe aproape
- 55 În strunga de oi,
 Să fiu cu tot cu voi;
 În dosul stinei stinii (1852, 1866)
 Să-mi aud ciini. cîinii(1852, 1866)
 Astea să le spui, Aste (1852, 1866)
- 60 Iar la cap să-mi pui Ear(1852, 1866)
 Flueraș de fag, Flueraș(1852, 1866)
 Mult zice cu drag!
 Flueraș de os,
 Mult zice duios!
- 65 Flueraș de soc,
 Mult zice cu foc!
 Flueraș de corn, Vers. 67—70 lipsă în var.
 Mult zice cu dor! Alecsandri.
 Flueraș de perj
- 70 Mult(zice?) cu vers Vers. 70 este indescifrabil
 (Multu-i cu vers?)
 Vîntul cînd a bate Vîntul că mi-a bate(1852)
 Vîntul cînd a bate (1866)
 Prin el a răsbate Prin ele-a răzbate (1852)
 ...resbate (1866)

- Oile s-or strînge
Pe mini m-or plînge
75 Cu lacrămi de sînge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.
Să le spui curat
Că m-am însurat
80 Cu o mîndră crăiasă,
Cu-o (1852, 1866);
crăeasă (1852)—
Craeasă (1866)
A lumii mireasă;
Că la nunta mia
A căzut o stea;
Soarele și luna
85 Me-au ținut cununa.
Brazi și păltinași
Mi-au (1852, 1866)
păltinași (1852)—
paltinași (1866)
I-am avut nuntași,
Preuți, munții mari,
Preoți, munții mari, (1852)
1866)
Pasări, lăutari
Paseri, lăutari; (1852),—
, lautari, (1866)
90 Passerele mii,
Și stele făclii!
Iar dacă ai zări
Păserile (1852, 1866)
Dac-ai întilni
Ear de-i întălni (1852)—
Ear dacă-i zări (1866)
Și mi-i întălni (1852)—
Dacă-i întilni (1866)
Măicuță bătrînă
Măicuță bătrînă (1852)—
Miicuță batrină (1866)
95 Cu briul de lină,
Din ochi lăcrămînd,
lăcrămînd (1852)—
lăcrimînd, (1866)
Pe cîmp alergînd,
Pe toți întrebînd
Pe cîmpi (1852, 1866)
Și la toți zicînd:
100 — Cine a cunoscut
Cine-a cunoscut (1852),
1866)
Cine mi-a văzut
Cine mi-a văzut (1852)—
Cine-mi a văzut (1866)
Mîndrul ciobănel
Mîndru (1852, 1866)
Tras printr-un inel?
Fețișoara lui
105 Spuma laptelui;
Mustăcioara lui
Mustețioara (1852, 1866)

- Spicul grîului;
Perișorul lui
Pana corbului;
Peana (1852, 1866)
110 Ochișorii lui
Mura cîmpului!...
Tu, mioara mia,
Tu, Miorița mea, (1852)—
Tu, Mioara mea (1866)
Să te-nduri de ea
Să... (1852)—Se... (1866)
Și-i spune curat
Și să-i spui curat (1852)
Și-i spune curat (1866)
115 Că m-am însurat
Cu o fată crăeasă
C-o fată de Crai (1852, 1866)
A lumii miriasă
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuță
Ear (1852, 1866)
120 Că la nunta mia
Să nu-i spui, drăguță,
Să nu spui (1852, 1866)
Că la nunta mia
C-a căzut o stia,
C-am avut nuntași
Brazi și păltinași,
păltinași (1852)—
paltinași (1866)
Preuți, munții mari,
Preoți, (1852, 1866)
125 Pasări, lautari,
Pasele (sic!) mii
paseri, lăutari (1852, 1866)
Cuvînt scris din neatentje
trunchiat
Și stele făclii!...

(24.IX.1967)

MCL 187

- Nî-aduc aminti *Niorița* — așa-i zîșja baba:
Niorița — di la „bătrîna Măriuța”: jera mama
lu mama mami, adică străbunica. Vara dorîjam
îm podu casî; jera likit. Așternîjam o rogozîni-m
5 pod, și dorîjam toț copkii; șăpti ieram și noi.
Cin' pleca mama „la cîmp” — avîjam loc „la cîmp”,
alături di Ivăñșești — mama kema pi „bătrîna
Măriuța”: așa-i zîșja mama; și noj îj zîșjam tot
așa. Cu baba stam și citi-o stămîni, cit sta la
10 cîmp mama. Sara baba torșja. Ia-ș fășja-m pod
uñ felju di pat, cî si culca oljaci măj sus ca noj:
punja niști scauni nișji; ni punja pi noj copkii și
li suiam sus, îm pod; așternja niști așternuturi
di cînipi, punja perni la cap, și si culca. Auniori

15 ni cînta, auniori ni măj povestja cun trăja bă-
trîni-năinti. Zîşja cî-n loc di zjamurj jera keli di
qai. „Cum, bătrîni Măriuți, cu keli di qai-n zjam?“
Noi ni ninunam di asta! Măj zîşja cî-n loc di lampi
jera opăiți-n roati di său: punja o fești-lî-n roata
20 di său, ș-ardja țoati nșaptja; și torsja, căjeră
căiri; adică fășja căiri. Măj împletja turétsj; noj
rîdjan di vorba asta! Li-mpletja din linî, ca
șjoraki; da lăghj n-avja. Noj rîdjam: di si nu li
fășja labi, di-i împletja numa pînî la glézni? Noj
25 întrebam: „Da fum nu scotja opăița?“ Ia (zî)şja
cî ardja citj-o roati di său pi nșapti, da fum nu
fășja. O măj întrebam: „Di-unj-avja ghitili său
așa mult?“ Ghitili nșastri jera grasi; și jarna
ghitili dorîja afari, pi omăt (nu zîşja „zăpádi“;
30 „omăt“ zîşja); cî jera grasi ghitili, și nu li jera
frig. Și cîn' tăja citj-o ghiti, fășjam multi roț di
său: fășja cañ citi roț di său li trebuja si arzi
jarna. Dj-acolja-ntrebam: „Di si nu-l miñcaț
său?“ „Pi (zî)și, nu-l miñcam, și-l păstram său
35 pîntru jarnî, cî gaz nu si găsa.“

Fășja zjamurli rătundj, -așa...; nu jera pă-
trati, ca acu; și punia keli. Noj întrebam: „Daci
jera keli di qai, bătrîni, cuñ vidia dac-avja linî?“
Ia spunja cî fășja poziți, adică smulzja lina; și
40 di vaci, zîşja cî li rādja cu coada toporului, cu
șenuși; și rāmînja numa kélja, ca si țoati si vazî.
Baba zîşja: „Nu si vidja cuñ si vedi cu razili
șqariluj; da bătja razili șqariluj în kelja diñ
zjam, și putja si vazî puțin, ca si faci trjabî-nun-
45 tru“. Treșja citj-uñ avion, și ij spunja: „Treșj-o
pasîri cu șjocu di h'jer"... Ni spunja multi, multi,
multi și di țoati!...

Bătrîna Măriuța ni povestja di Niorița cîn'
torsja ja sara: c-a fost uñ șjoban cari-avja oj
50 multi și grasi. Și alți nu putja fași oili c-ali luj,
așa, grasi, frumșasi. Ij s-a sfătuit, ij, într-o sari,
ca si-l omșari, si-ij ja oili. Și-n sfatu lor, a auzit o
qai, ș-a-nșeput si zgheri: a zgherat mereu, mereu.
Iel a-nșeput si cînti diñ fluir, și si-ntrebi qaja.
55 Noj o-ntrebam: „Cum, bătrîni, cuñ zghera ja?
Di uni știja ja?“ „Ia știja c-avja o presîmțîri di
la Dumnezău, iñ inimi; și-ij părja rău di stăpinu
ij“. Dj-acolja-nșepja si ni cînti cu voși:

— Nioriți lai,
60 Lai, bucălai,
Di trij zili-nșoasi
Iarba nu-ț măj plași,
Gura nu-ț măj tași...
Oiti bālani,
65 Lani, năzdravani,
Di trij zili-nșoasi
Gura nu-ț măj tași,
Iarba nu-ț măj plași;
Or ieș bolnăghioari,
70 Oiti bālani,
Lani, năzdravani?
— Nu sim' bolnăghioari,
Ba iarba-m' plași;
Da am auzit
75 Ci s-a sfătuit
Mîndri șjobănaș
Si ni ti omșari,
Si si ni ti-nșroapi
În dosu stîni,
80 Ca si-ț auz cîni.
Ij lung! Ia cînta, cînta... Dj-acolja-nșepja altu...
— Di m-a omori,
Si mă-nșroapi
Din dosu stîni
85 Ca si nîj-aur cîni.
La cap si-m' pui:
Flușeraș di fag,
Si cînti cu drag;
Flușeraș di soc,
90 Si cînti cu foc;
Flușeraș di os,
Si cînti duios.
Nu-ș (tiu) cuñ spunja di oj:
Cin' va suna,
95 Stîna s-a aduna,
Si țoati s-or strînzi,
Pi mini m-or plînzi...
Ni spunja ja:
C-ari oj măj multi,
100 Mîndri și cornuti...
La urmî spunja:
— Și de-ij întilni
O măjci bătrîni,

Cu briu di lîni,
 105 Pi cîmp alergînd,
 Di mini-ntrebînd:
 „N-aţ văzut
 Mindru şjobănel
 Tras printr-uî nel?
 110 Mustăşjioara lui:
 Skicu griului: ...
 Okişori lui:
 Mura cîmpului;
 Feţişqara lui:
 115 Spuma laptelui...“
 Di cîn' am pleca' di la mama, nişj-uî cîntic n-am
 cîntat!

— Si spuî cî m-am însurat
 C-o fati di-mpărat.
 Ş-a mja mirjasi-î spuni crăjasî...

120 Stelili şi luna
 Nj-a ţinu' cununa;
 Luşefiri mari
 Nj-a fos' lăutari...

125 Ia cînta, şi zîşja! Da uni l-a h'i ţînut minti
 ja atita, cî nu ştiîa carti! Nu ştiîa carti, cî niş
 mama mami nu ştiîa carti. Şi ja ni povestja-ntăj,
 ş-apăj ni cînta...

Am învăta' şapţi clasi: n-aş credi sî h'i-ntilnit
 Njoriîa piî carti! Njoriîa piî carti? Nu!...

130 Baba aşa jera obişeu iî: stînzja lampa,
 şi torşja la luîna focului. Nu ni lăsa pi noi cu
 lampa aprînsî. Noj o-ntrebam: „Cum poţ tqarsî,
 bătrîni, la luîna focului? Nu kişşj h'iru.? Şi
 ja (zi)şja ci: „Noj tqarsîm pi bişbiitu deştilor, di
 jesî h'iru oblu (adici nikişcat; tot una, fărî kişcă-
 tûri); n-avem nevoi di luîni“ .

(25.IX.1967), Prhûda — Mărija Boroş, 34.

MCLI 138

—Mioriîi lai,
 Lai, bucălai,
 Di trij zili-ncqaci
 Gura nu-s măj taçi,
 5 Jarba nu-s măj placi;
 Drăguţă miqari,

Or' ieş' bolnăvjoari?
 — Drăguţule baçe,
 Dă-ţ oile-ncqaci
 10 La negru zăvoj,
 Că-î jarbi de noi
 Şi umbră de voj.
 Cî la apus di sqari
 Vrja sî ti omqari
 15 Baçjul uîgurjan
 Şi cu çel vrăncjan;
 Cî aj oj măj multi,
 Mindri şi cornuti,
 Şi caj învătaţ,
 20 Şi cîni măj bărbaţ ...
 — Sî li spuî, miqara mja,
 Cî, dac-oi muri,
 Sî mă-îngraqapi-n dosu stîni,
 Ca sî-mj-aud cîni.
 25 Iar la cap sî-m' puî:
 Fluîeraş de fag,
 Mul' zîçe cu drag;
 Fluîeraş de soc,
 Mul' zîçe cu foc...
 30 Tu, dac-aj întilni
 Măicuţi bătrîni
 Cu briu di lîni,
 De mine-ntrebînd,
 Tu, miqara mja,
 35 Să te-ndurj de ja,
 Şi sî-î spuî curat
 Cî m-am însurat
 C-o fati di craj,
 Pi-o gurî di raj;
 40 Cî la nunta mja
 A căzut o stja;
 Sqarili şi luna
 Mj-a ţînut cununa;
 Braz şi paltinaş
 45 I-am avut nuntaş;
 Preuţ: munţi mari;
 Păsăreli: lăutari;
 Păsăreli: mij,
 Şi steli făclij.

50 Măi ȳesti:

Mustăşjoara luj;

Spicu griului;

Okşori luj;

Mura cîmpului;

55 Perişoru luj;

Pana corbuluj...

Şi nu ştiu cum, aişja nu ni-l măi amintesc...

Mioriţa o ştiu di la bunica mja, Ráda Cristej;
avja pisti obzăşj di anj. Tata-moşu, cin' a murit,
60 avja nouză' şi noui di anj; il kema Añghil Cristej.
Iel a fos' breţcán; ş-a fos' pin toati părţili şjoban.
Iera uñ şjoban vestit: avja suti di oj, şi citi
douizăş-triizăş di başj şi şjobanij. Bunica-ñcálica
65 sara pi-uñ cal alb, îmbrăcatí cu itari, cu căşjuli-ñ
cap; şi si duşja tuma spri Necúlili-munteni — aşa-ij
zişja locului — si duşja la stîni, la bărbat-su.
Şini-o vidja, zişja ci-ij bărbat, nu fimei. Iera o
fimei bărbătoasi. O lua pisti Tožanu, pi „djalu
mîndri“; şi fášja călari can doui ori pîni la stîni
70 la bunicu. Il vidja pi bunicu, şi vinja acasí. Si
duşja şi ja cim' putja. Ia nu ştiija di frici: iera,
bărbătoasi.

(24.IX.1967), Prahúda — Ráda Vilcán,
39.

MCLII 139

Cinticu *Nioriţi*-l ştiu di la bunicu neuj, Ion
Priútu Tátáru. Ii mor' dipi războju din noui
suti şaispsi; iera di nouză' şi triij di anj, iera
bătrín. Şi ştiija bunicu-asela! Ieram níci, şi li-an
5 diprins cintişili; da li-am măi uítat. Iel cinta
diñ gurí. Diñ fluir am avut al' bunic cari cinta,
Ion Behim — avja vo obzăş di anj cin' a murit,
tot bătrín. Ii mor' to' dipi războju din noui suti
şaispsi. Bunic-o cinta sara *Nioriţa*; ci vinja băjeţ,
10 sara, di-ij învâta carti; iera nepoţ, hiniij, veşini,
băjeţ orfanij cari nu ştiija carti. Iera o lajti bătri-
njascí-ñ casí, di colu pîni colu; şi băjeţí vinja şi
s-aşaza pi scauni níşj. Lajta iera ca bañci; şi iel
ni-ñvâta: la carti, la cintişí bisărişeşti, şi di jez-
15 lanti populari; şi la scris, di şetít, ci şcoala iera
diparti, la Páltin...

Nioriţa o cinta cin' stam la cintişí, -aşa. Şi
bunicu numa ni spunja: „Iotj, -aşa si cinti cu
vorbí *Nioriţa*, ş-o cinta aşa:

20 Pi-um piçior di plaj,

Pi-o gurí di raj,

Iată vine-ñ cale,

Se coboră-n vale

Trej turme de mej

25 Cu treij çjóbăneij:

Unu, moldovanu;

Unu, uñgurjan

Şi unu vrănçjan.

Măi, ci se vorbiră

30 Şi se sfátuiră

Baçjul uñgurjan

Şi cu çel vrănçjan

Pe l-apus de şoare

Ca să mi-l omşare

35 Baçjul uñgurjan

Şi cu çel vrănçjan

Pe çel moldovjan;

Ari oj măi multi,

Mîndri şi cornuti,

40 Şi caj învâtaţ,

Şi ciní măi bărbaţ.

— Mioriţi lai,

Lai, bucălai,

Di triij zili-ñçoasi

45 Guriţa nu-ţ taşi;

Orij iarba nu-ţ plăci?...
— Mioriţi, mişari,

Di jeş' năzdrăvani,

Şi di-o fi si mor

50 În cîmp di mohor,

Si nu li spuij lor;

Si li spuij curat

Ci m-am însurat

C-o mîndri crăjasí,

55 A lumi mirjasí;

Şi la nunta mja

A căzut o stjă;

Şoarili şi luna

Mi-a ţinu' cununa;

60 Braz şi páltinaş

I-am avu' nuntaş;

- Păsăreli: mij,
 Și steli: făclii;
 65 Preuț: munt mari;
 Păsiri: lăutari....
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncăși
 70 Gura nu-ț măi tači...
 Mioriți, mioari,
 Di ieș' năzdrăvani...
 — Drăguțuli bači,
 Dă-ț oili-ncăși
 75 La negru zăvoi,
 Că-i umbra de voi,
 Și iarbi di oi.
 Stăpini, stăpini,
 Și kjami-ț ș-uñ cini:
 80 Șel măi bărbătesc,
 Și cel măi frățesc...
 — Mioriți, mioari,
 Di ieș' năzdrăvani,
 Si li spuț curat,
 85 Și adivărat
 Ca si mă înagroapi
 În struŋga di oi,
 Si fiu tot cu voi.
 Vintu, cin' a bati,
 90 Oil-o străbati,
 Pi mini s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu lăcrimi di siñzi.
 Și la cap si-m' pui:
 95 Fluieraș di os,
 Si cînti dujos;
 Fluieraș di fagu,
 Si cînti cu dragu;
 Fluieraș di perșu,
 100 Si cînti cu versu;
 Fluieraș di socu,
 Si cînti cu focu.
 Pe cîmp de-i întilni
 O măjcuți bătrîni
 105 Cu briu di lini,
 Pi cîmp alergînd,
 Pi toț întrebînd,

- Diñ oy lăcrămînd:
 „N-aț văzut, n-aț întilnit
 110 Mîndru șjobănel
 Tras printr-uñ inel?
 Fețișqara luj:
 Spuma laptiluj;
 Mustășjoara luj:
 115 Spicu griului;
 Perișoru luj:
 Pana corbuluj;
 Okişori luj:
 Mura cîmpului“...
 120 — Si nu-i spuț, drăguți...
 Si spuț ci m-am înșurat
 Pi-um piçior di plaj,
 Pi-o guri di raj,
 C-o fati di craj.
 Și la nunta mja
 A căzut o stja...

(24.IX.1967), Prahúda — Gaftóana
 Báşju, 69.

MCLIII 140

- Nioriți lai,
 Lai, bucălai...
 Pi trii munțișóri
 Trii cîrduri di oi,
 5 Cu trii șjobănej:
 Unu moldovjan
 Și unu-i vrăñșjan,
 Și unu...
 Unu-i muntjan,
 10 — Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncăși
 Gura nu-ț măi tași;
 Nu șt(iu): iarba nu-ț plași,
 15 Nu-ș' di cap iț fași...
 — Nu-ñ fac di cap;
 Da am auzit
 Ci ni s-a vorghit
 Ca si ni tj-omqari,

- 20 Sî ti-îngroapi-n dosu stîni,
Uni urlî cîni.
— Di m-or omori,
Sî mă-îngroapi
În strînga oilor,
25 În zjocu néilor.
Sî la cap si-m' pui
Buşjumaşu neş;
Cîn' vîntu îj-a bati,
Buşjumaş îj-a zîsi,
30 Oili s-or strînji,
Pi mini m-or plînji
Cu lăcrînj di sînji.

L-am auzî' di la mama mja. Ia torşja-n furci,
colu, pi pojanî, şî cînta. Sî strînji oili rşatî pi
35 lîngî ja, pi lîngî babi, ci jera cînticu lor... Oili
zghera-n zjuru mami: şî strînji şjoatci-n zjuru
babi ca la şjobanî. Mama cînta şî cîntîsi di şeli-
lañti: di fruñzi, di hajduşii...

Cîñ zjuca hóra noastră bătrînjascî, jera aşă-
40 zati, brè! Sta, colu, lumja şî prîghja. Da acu:
parcî fulzîrî pintri ij cîn' zjoaci: n-aj şî prîghi!
Nu vez? A Kerit şî ruşînja din lumi: tineretului
nu i ruşîni di omu bătrîni! Rar ij unu măj aplecat,
măj cu ruşîni.

(25.IX.1967), Prahúda — Măriúta Corşiu,
78.

R é g h i u

MCLIV

Am învăţat-o di la surorili meli, ci nu jera pi
cartia mja atuñşî. Îns-auzañ şî io cîntîndî fetili.
Nu ştiu di uni ştiija gherşu. Măj spunja poizîja
Curtja-di-Arziş.

- 5 Pi-om picjor di plaj,
Pi-o gurî di raj,
Iată că venja
Trij turmi di mej,
Cu trij çjobănej;
10 Unu moldovjan;
Unu uñgurjan;

- Şi altu armjan.
Çel uñgurjan
15 Şi cu çel armjan
Mi să sfătuiră,
Şi mi se vorbiră
Ca si mi-l omşari
Pi çel moldovjan
20 Că ari oş măj multi,
Multi şî cornuti,
Şi caş învăţat,
Şi cîñ măj bărbat,
Şi să sfătuiră
25 Ca si mi-l îngroapi
La apuş di şari;
Iar în dosu stîni,
Undi latrî cîni.
— Mioriţi lai,
30 Lai, bucălai,
Di trij zili-ñçoaşî
Guriţa nu-s taşî;
Nu ştiu: apa nu-ţ plăci...
Orî jarba nu-ţ plăci?
35 Stăpînu nu-l vezî,
Pi mini nu mă creşî...

Atita ştiu. Îñî măj aduc aminti ciţ-o vorbî,
doşî:

- Flujeraş di fagu,
40 Mul' zice cu dragu;
Flujeraş di oşu,
Mul' zice duşosuş...
Diñ fluiş oş zice,
Oili s-or strînge...

45 Flujeraş di fagu...

Ci spunja ci-l puni la cap... Măj jesti vo
strofi, da am uştat-o.

Fetişşora luş;
Spuma cîmpuluş;

50 Okişori luş;
Mura cîmpuluş...

Aişja nu măj ştiu! Da-l ştijam di la sorî-mja
Ia li repeta, şî jo li prîndjam aşa digrabî. Ci nu
jera-n cartia mja, c-am învăţa' numa doşî clasi:
55 a vini' războju din noşî suti şajşpsi, şî gata!...
Añ fos' băjet sârac, da n-am avu' parti si-ñvăt

carti: diñ cauza războiului s-a stricat învățămîntu primar la copii.

(17.XI.1967), Rêghju-Válja Mîlcovului
— Maftéj Nástási, 62.

MCLV

Miorița-i zîșja la titlu ij; așa ȧera-ñ carti, cî
dî-acolu-o știų, c-am învâțat sîñșj clasî.

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

5 Di trij zili-ñcoași

Gura nu-ț măj tași;

Nu știų: ȧeș' bolnăghișari?

(Zi-)șja cî nu știi șj-ari, cî gura nu-ȧ măj
tași.

10 — Dî-a hi sî morȧu...

Is pîsti sîñzăș și șeva di anȧ di cin' am învâțat-o.
Asta-ȧ o pozîi; da ȧesti și cintic: l-am auzîț, da
nu l-am băgat în cap.

15 Nișara-ȧ spuni șjobanului cî s-a strîñs șjobani
șjilanț și s-a sfătuit:

La răsărit di șari

Vrja ca si ni-l omșari

Pi șel moldovan,

Cî-i mai ordoman (sic!),

20 Ș-ari oȧ măj multi,

Mîndri și curnuti,

Și caȧ învâțat,

Și cinȧ măj bărbaț...

25 Iera trij șjobani: unu ȧera vrăñșjan, unu
uñgurȧan, ș-um moldovȧan...

— Mioriți, mișari,

Dî-ar hi si mor,

Sî-ȧ spuȧ lu vrăñșjan

Și lu uñgurȧan

30 Ca si mă înșrșapi

Pe-ișj, pi aprșapi:

Îñ struñga di oȧ,

Si hiȧ tot cu voj.

Și la cap si-m' pui:

35 Flușeraș di fagu,

Mul' zîși cu dragu;

Flușeraș di osȧ,

Mul' zîși dușosȧ;

Flușeraș di socu,

40 Mul' zîși cu focu...

Di te-ȧ întilni

C-o babi bătrîni

Cu brîu di linî,

Sî-ȧ spuȧ cî m-am înșutat

45 C-o fatî di craȧ,

Pî-o gurî di raȧ;

Și la nunta mȧa

A căzîț o stȧa;

Stelili și luna

50 Mȧ-a ținu' cununa;

Braz și păltinaș

I-am avu' nuntaș...

De-ișj în colu-am măj uȧtat. Și pîn-
aișja-ȧ sărit: nu-ȧ kȧar așa cum a fost în carti.

55 Nu ni-aduc amînti si hi-auzîț vorbili di la
la vuñ uñkeș; diñ carti-am auzîț-o. Iera șaminȧ
bătrîni cari cinta diñ flurî „șîrșagu oilor“. Avȧam
ȧo un moș — il kema Ion Frățîli — cari cinta
diñ flurî „șîrșagu“. Cîñ' cinta diñ flurî, rîdica,
60 mîna, colȧa, la flurî, și fășja-ntorsătûrîli cari tre-
buja si li faci.

N-am învâțat alti cintîși, cî n-an ținu' soco-
țjalî cî m-ntrȧabi șineva di ȧeli; afari di șj-am
învâțat în școali, nu-nȧ măj-aduc amînti.

(26.X.1967), Rêghju-Válja Mîlcovului —
— Tșadir Vlășcu, 68.

NOTE CRITICE

text. CMXX

Nota critică 1 (satul *Andrijeșu-di-șos*, — *Budeni* — *Țoadir Călinofu*, 48)

Informatorul indică izvoarele variantei: o contaminare între ce auzise în copilărie de la mama lui (v. text.MCLVII—MCLVIII, apoi nota crit. 142) și versiunea Alecsandri, răspîdită (vom întilni cazuri variate) prin „cartja-di-șitiri“ a învățămîntului „primar-rural“ (mai ales după anul 1880 în zona Vrancei). Prelucrarea a dat un text simplificat și inferior față de-al mamei. Predomină versurile din carte (1—24, 81—88 etc). Fondul local — provenit de la bătrînă — abia se întrezărește (cf. 36—38, 61, 64, 65—66; MCLVIII-B 15—17, 33—36, 37—39), ajungînd accesoriu în materialul memorat difuz din textul clasic al manualului de școală.

text. CMXXI

Nota critică 1-A (satul *Andrejașu-di-șos*, *Butucăsa-Șiripârj* — *Mărița Dinu*, 55)

Informatoarea e soția unui bătrîn străin de cîntarea și versul popular. Cazul acesta arată — ca și altele următoare — că în viața de familie din zona Vrancei soțul și soția sînt doi factori inegali în raport cu realitatea folclorului poetic: unul poate fi uneori creator modest, ori măcar păstrător și vehiculator, pe cînd celălalt rămîne absolut pasiv.

Se vede părerea justă a interpretei asupra priorității Vrancei etnografice în legătură cu circulația baladei pe Valea-Milcovului (text.-conv. r. 25).

text. CMXXII

Nota critică 2 (satul *Andrejașu-di-sus* — *Neculaș Dufi*, 66)

Varianta — cu ecou literar indicat de informator — a pătruns pe *Valea-Milcovului* dinspre zona Buzăului adusă de-un lăutar

rămas locului aproape trei decenii. El a fost reținut de localnici fiindcă le plăcuse meșteșugul lăutăresc. Într-adevăr, lăutarul *Neculaț Dăți* era, în 1967, încă instrumentist bun, avînd și repertoriu epic (așa cum se va vedea din vol. V al *Ținut. Vrancei*), cu care rămînea atunci în această zonă folclorică al doilea cunoscător apreciable de baladă după lăutarul *Ion Babei* din satul *Herăstău*.

Dăți era originar din satul *Calvini* (de pe „Valja-Nehójuлуй”, județul Buzău), localitate unde pare să fi fost pînă acum un secol vreun focar lăutăresc activ; îl indică însuși informatorul (text. conv. r. 76–81). Din păcate cercetările folclorice asupra satului *Calvini* lipsesc în tipăritura din 1900 a lui Gr. G. Tocilescu. Aici s-a publicat, dar numai din satul *Chiojd*, un colind, un cîntec „de sperietură” (*Materialuri folklor.*, I, 528, 703), pe lingă 11 descîntece și-o ghicitoare, localizate însă vag: „din Buzău” (p. 538, 586, 597, 620, 650, 1155–1160). Nu găsim material epic și nici de proveniență lăutărescă. Tot așa între anii 1906–1907 ținutul Buzăului este absent din prima colecție română cu etnografie și folclor dialectal (Candrea-Densusianu-Speranția, *Grainul nostru*, I, 217–242). Abia în 1928 s-a publicat întii folclor din *Calvini* într-o monografie dialectală alcătuită sub autoritatea lui *Ovid Densusianu*. Dar materialul este și aici redus: o singură var. a *Mioriței*, 10 texte lirice și 8 descîntece, fără ca monografistul să se fi preocupat și de folclorul lăutăresc (N. Georgescu-Tistu, *Folklor. jud. Buzău*, p. 22, 45, 46–47, 62–63, 65 CLXXXIX „Voinea ciobanu”).

text. CMXXIII

Nota critică 2-A (satul *Andrejașu-di-țjos* cătunul *Fetiș-Zitârj* – *Mărița Oltșanu*, 66)

Fenomenul descompunerii baladei se întîlnește (anul 1967) prin *Vrancea propriu-zisă*, cit și în zonele folclorice limitrofe (de pildă, în satele de pe *Valea-Milcovului*). Iată primul caz chiar la începutul prezentei colecții. Reținem din text. conv. informația despre circulația motivului: femeia cunoștea textul „dim bătrîni”, ca și „uîkeșu” ei (v. CMXXXVII). Probabil că frîntura de față a deprins-o de la bătrînul ei octogenar care la rîndu-i o fragmentase prin uzura memoriei (cf. tema 11, obiectele de îngropat, 12–17).

text. CMXXIV

Nota critică 3 (satul *Andrijeșu-di-țjos* – *Vojca Mocănu*, 74)

Afirmația bătrînei că „niorița” i-a „intrat în cap di la băieți diîș școlali” (text. conv. r. 41–42) nu se verifică: textul nu are ecou direct din tipul literar al baladei (de pildă, localizarea și personajle lipsesc). Din contra, „tărija... dim bătrîni” (adică fondul primar din tradiția locală), numai cu redusă reminiscență în versuri (9–13, 31–32 „Okîșori lui:/Murili cîmpului”), se distinge mai ales în planul

textului care debutează prin dialog după procedeul general în repertoriul vrăncean. *Text.conv.* însă (r. 47–60) dovedește că motivul a fost auzit întii de bătrîna în familia ei. „Băieți diîș școlali” și alții „sătîn’ dintr-o carti”, se vede că nu au avut amestec în procesul improvizării. Să precizăm cum s-a întimplat transmiterea în familia din copilăria bătrînei.

„Cînticu *Niorița*” a fost auzit întii *cîntat instrumental* („cu cavălu”) de bunicu din spre mamă – un bătrîn centenar venerabil („dî-o suti șînșî anj cîn’ a murit”). După *cîntarca melodiei* (= „vósja”: „Ni cînta diîș caval vósja asta”), bătrînul „povestja *vorbili*” (= textul poetic: „Dipi și cînta cu cavălu, povestja *vorbili*”). Aici bătrîna a ținut să precizeze momentul acesta dominant, după care „cartja” nu a fost măcar cauză adjuvantă. „Voșja-j dî-acolu, și *cwintili* [deci de la bunic]. Diîș carti-s furăți-așa...”. Prin urmare „cartja” a rămas un contact efemer. Urmărind să aflăm cum s-a desfășurat „povestja” textului, a rezultat din lămurirea bătrînei că *zicerea* era un gen de recitare lentă, cam monotonă, fără gesticulație, însă repetată la cererea vrăunui nepot ori nepoată, care ținea s-o memoreze („s-o dispriîzi”). Repetarea era cu dicțiune clară, mai rărită, incit copiii și tineretul (auditoriul!) puteau să memoreze versurile pe îndelete. Textul dădea mai întii de lucru; melodia se memora mai ușor. Bătrîna a schițat plastic portretul bunicului, evocat ca un patriarh al familiei (r. 53–62). Timpul comunicativ favorabil era numai sărbătoarea. Pe lingă povestiri „din tinereții lui”, bătrînul cu vocație *cînta* de *predilecție* „niorița”. Înclinarea artistică era deci și în cazul acesta factorul decisiv în procesul transmiterii folclorice (prin dublul aspect: „voșja” – melodia; „vorbili” – textul poetic). Fiindcă și pe *Valea-Milcovului* nu masa populară a satului (întreagă, ori redusă) a fost în timp agentul activ de transmitere artistică, ci dintr-însa numai individul care avea sinergia ficțiunii poetice – vorba lui Goethe: cine a fost, oricînd și oriunde, în raport cu mediul social, un „ins prominent” („vorzügliches Individuum”).

text. CMXXV

Nota critică 3-A (satul *Andrijeșu-di-țjos* – *Săfta Potop*, 75)

Prezentarea altui caz despre pătrunderea *Mioriței* nu în mediul familial, ci în lumea copiilor, prin școală, sub îndrumarea unor învățători care „o didja la poizii”. În predarea lecției se excludea melodia (text.conv. r. 45–55). Caz generalizat în școala primară vrănceană a timpului acelaia (prin anii 1890–1900).

text. CMXXVI

Nota critică 3-B (satul *Andrijeșu-di-țjos* cătunul *Răkitașu-nic* – *Ion Strbu*, 75)

Miorița circula pe *Valea-Milcovului* (anii 1890–1900) și prin frecventă recitare a textului, fără melodie (text. conv. r. 44–55). Acest mod de circulație – paralel cu viața curat etnografică a baladei (text cu melodie) – desigur că s-a petrecut și aici prin contactul copiilor – apoi al tineretului – întâi cu manualul școlar (r. 41–47), la care s-au adăugat mai târziu, în viața matură, *broșurile de popularizare* (sporadice, prin „Casa școalelor”, Ministerul învățămîntului) și cele *de colportaj* aflate pe la iarmaroace, așa cum vom mai întâlni asemenea cazuri. Mijlocul acesta de comunicare curat verbală – petrecut în viața restrînsă de familie – s-a extins în ambele sate *Andrejașu* pînă la cei analfabeți, cuprinzînd și pe unii bătrîni.

text. CMXXVII

Nota critică 4 (satul *Andrijeșu-di-Țipș*, cătunul *Butucăsa-Siripări* – *Ion Dinu*, 76)

Avem cazul insului lipsit cu desăvîrșire de înclinare poetică-muzicală: din anchetă am aflat că rugăciunea „Tatăl nostru” – deprinsă și ea „din carti” – bătrînul o cunoștea numai fragmentar. El a rămas mereu strein de orice cîntare, fie chiar din repertoriul erotic, limitat, al cătunului *Butucăsa-Siripări*. La asemenea făptură – abrutizată de mizerie și exploatată pe la „curții” „boierilor” din podgorie (text.-conv. r. 4–9) – „*Niorița*” ajunge la ultima simplificare posibilă: supraviețuiesc numai cele două versuri inițiale din dialog, caracteristice de altfel pentru începutul repertoriului străvechi al baladei vrăncene. Să notăm că soția bătrînului, mult mai tină, nu fusese înăbușită de mizerie alături de cel vlăguit sufletește: ea zicea textul unei var. la care am referit (*Nota crit.* 1-A).

text. CMXXVIII

Nota critică 4-A (satul *Andrijeșu-di-Țipș*, cătunul *Budeni* – *Ion Păsăroiu*, 77)

Informatorul era, în 1967, un tip caracteristic pe *Valea-Milcovului*: bătrîn cu inteligența pătrunzătoare, admirabil cîntăreț din fluier și caval, iubitor de cîntare și povestitor de lucruri din bătrîni. Îl vom mai întâlni în cuprinsul colecției cu 4 texte lirice și 4 strigături (vol. V–VI).

Varianta știută e oglindire din manualul școlar, lucru precizat chiar de bătrîn (text.-conv. r. 69–73).

text. CMXXIX

Nota critică 4-B (satul *Andrijeșu-di-Țipș*, cătunul *Butucăsa-Siripări* – *Tqadir Dămijan*, 77)

Despre *Niorița* manualului școlar vorbește și acest *text. conv.* (r. 30–33, 47–49, 93–94), în care se văd și aspecte din traiul greu în trecut pe *Valea-Milcovului*: îndeosebi școala era anevoioasă (r. 32–49). Interesante sînt părerile bătrînului despre haiduci (*Bușor, Codrianu*) și rolul social privind haiducia. Diatriba împotriva exploataților greci este impresionantă (r. 106–115).

Varianta oferă o *formă epică sintetizantă*: faptele, inclusiv schimbarea stării de comportament a micarei, sînt prezentate discursiv; vorbirea curentă tinde să înlocuiască starea poetică. Lipsște apelativul „mioriți lai, mioriți lai...” caz rar între variantele vrăncene.

text. CMXXX

Nota critică 5 (satul *Andrijeșu-di-Țipș* – *Miclăja Rotăru*, 78)

Text.-conv. prezintă organizarea și funcționarea stîinii de la cîmp, unele practici ale păstoritului, îmbrăcămîntea păstorească, traiul la stîină și legătura între familia rămasă în sat și baciul dus cu oile la cîmp (r. 2–32).

Cu privire la *Niorița* (r. 1–2, 33, 96–18), se vede cum circula balada, în plin păstorit, pe *Valea-Milcovului* între ciobani și baci: var. aceasta – reflex literar greu de explicat în cazul personalului analfabet de la două stîni vecine (prin 1897) – o știa informatorul de la un cioban, bătrîn și original, care alterna zicerea textului cu melodia din fluier.

Miclăja Rotăru – aproape octogenar la data anchetei (n. 1889), cioban și baci de-a treia generație – era – baciul fruntaș de pe *Valea-Milcovului*. L-am aflat la nunta unuia din fiii săi și l-am abstras pentru ancheta documentară. A alternat cîntarea cu recitarea, în cursivitate ajutătoare pentru rememorarea versurilor.

text. CMXXXI

Nota critică 5-A (satul *Andrejașu-di-Țipș*, cătunul *Butucăsa-Siripări* – *Petrița Sirbu*, 79)

Varianta e numai textul manualului școlar, excluzîndu-se lăutării (text.-conv. r. 89, 121–123).

Informațiile despre învățămîntul primar din secolul trecut (anul 1896) pe răsfirata *Valea-Milcovului*, sînt uluitoare: școalarul de șapte-opt anișori, din familie nevoioasă, se lupta cu stihiiile aspre ale naturii – toamna pe ploi, iarna pe viscole – ca să străbată dimineața 12 km. drum numai pe jos, de-acasă la școală, iar sara de la școală înapoi.

Redarea perfectă (din memorie) a modelului Alecsandrii, vădește capacitatea mentală deosebită a elevului de altădată, acum bătrîn.

text. CMXXXII

Nota critică 5-B (satul *Andrejașu-di-sus* – *Ilișca Mănia*, 80)

Caz anume privind psihologia creației populare: se constată, privitor la trecut, lipsa de receptivitate folclorică în cadrul vieții de familie cu traiul aspru, când inclinarea pentru cîntecul popular era absolut redusă. Privitor la cazul respectiv, am aflat în sat, de la cunoscuții bătrinei, că făptura aceasta — o fire cu totul izolată — nu deprinsese nici melodie, și nici vers popular. Iarăși dovadă că în trecutul satului românesc nu mulțimea globală, numerică, a creat — și apoi a răspîdit — cîntecul popular, ci numai cite-un ins superior mulțimii prin memoria rezistentă și puterea plastică zării unor simțăminte adînci trăite întii de dinsul (*v.* opinia referentă, CMXXXIV Nota crit. 3).

text. CMXXXIII; text. CMXXXIV

Nota critică 6 (satul *Andrejașu-di-zișos* — *Staășje Okjan*, 82)

Bătrînul octogenar a confirmat și el că în trecut „*Niorița*” „și cînta” în *Andrejașu*, ca și pe întregia *Valea-Milcovului*. Dar în *Andrejașu* nu era plămuire lăutărească: lăutarii au aflat-o întii în lumea satului („*viorștiu... o-îvîțăș di pi la noi ș-o cînta*” — text. conv. r. 65—66). Așadar se admite un fapt real. Ar fi adus-o întii în sat — credea bătrînul — „*cartia-di-četiri*”, în care era ca „*lectții*”. Prin urmare bătrînul nu presupunea în geneză rolul păstoritului. Credea însă în alt fapt trăit și de el: în trecut bătrîni *cîntau* balada „*diî flui și diî guri*”. Dar nu toți, ci *n u m a i u n i i a* „*d i î i j*” (r. 72). Deci nu obștea întregă a satului *Andrejașu-di-zișos* cînta, ci numai cîțiva cu înclinare artistică (*v.* CMXXXIV Nota crit. 3). Aceștia „*poati și îj și h'i adăugat șeva*” — adică au șlefuit materialul tradițional („*Mă, da s-o măi înfrumușăm: și măi punim și işi-așa...*” (r. 69—71). Desigur că aici nu se vorbește de *c r e a ț i a* plurală simultană. Este numai enunțată — dar în mod simplist — funcția creatoare a talentului individual într-un grup redus (clacă, șezătoare, petrecere intimă).

În privința relației *tradiție-școală*, se vede în tot materialul colecției de față o stare generală privind Vrancea: școala satului nostru modern a rupt echilibrul în fondul muzical-poetic privind *Miorița* arhaică. Fiindcă melodia cea mai apropiată de tipul genetic primitiv a supraviețuit îndeosebi prin păstoritul vrâncean; pe cînd textul etnografic s-a alterat mereu prin contaminări (și cu versiunea scrisă, cînd *Alecsandri* a fost la răsruce!), risipindu-se apoi în variante, unele ajungînd niște resturi prozaice. Și aici vedem pe interpret urmînd modelul literar, într-o formă poetică reductivă. Chestionat din nou la două ore după prima interpretare, bătrînul își amintește aproximativ partea omisă și improvizează: „*Un flui di os/Ĉe sunî dujos*”; (CMXXXIV r. 38—39), modificînd substanțial imaginea schematică de var. *Alecsandri*. Așaosul cu „*fata din Țarigrad*” (r. 58), nu este organic motivului

Miorița. În schimb, o anumită imagine ne pare deosebită: în privința locului unde va fi înmormîntat ciobănașul, aflăm că cei doi dușmani ai săi plănuesc „*Să mi-l îngrăpi/Ĉn dosu stîni/Une zac cîni*.” (r. 16—18); dorința baciului este să-l îngroape „*Ĉn strunța oilor/Uni zjoaci mei*”. Se știe că mieii nu pot „*zjuca*” în strunga oilor; ei sînt duși la alt botei, odată cu maturizarea și despărțirea lor de oi. Prin asocierea subconștientă (mișcarea = strunga oilor = „*zjocu meilor*”), interpretul a redat poetic contrastul între intenția obscură a omorului (simbol = zăcerea, atitudinea statică a ciinilor în „*dosu stîni*”) și dorința luminoasă de viață a tînărului baci. Vom vedea că imaginea aceasta apare destul de des în repertoriul vrâncean al baladei.

text. CMXXXV

Nota critică 7 (satul *Andrejașu-di-zișos*, cătunul *Răhitășu-Mari* — *Stan Oltănu*, 84)

Forma restrînsă a variantei este interesantă îndeosebi prin aspectul improvizatoric al finalului, cînd interpretul leagă simbolul *fluier* de existența veșnică în natură a celui dispărut care pare să se identifice cu *vîntul* (r. 26—28); relația cauză-efect transferă *fluierul* din rîndul obiectelor de practică muzicală păstorească, într-o ordine mai largă, anume aceea a faptelor naturale între care respirația, suflul uman, și adierea vîntului aparțin aceleiași categorii de viață. Poate fi vorba aici despre credințe străvechi aparținînd panteismului primitiv, răzbătut din închipuirea colectivă în aceea individuală.

În text-conv. se află o mărturie despre „*priveghiu*” în zona Vrancei, cu manifestări ce duc spre primitivismul animist (r. 41—53, 66—80). Trebuie consemnate cîteva note particulare privind ceremonialul: la *priveghi* un cioban, apreciat în sat ca un bun cîntăreț din *fluier*, cînta *Niorița*. Se făceau și două „*hórj*”, cînd juca numai tineretul: una în camera mortului unde se cînta cu *fluierul* (tradiție păstorească!); cealaltă afară, în ogradă. Aici cînta un „*viorist*” și juca o parte din tineret, care apoi făcea *jocul măștilor*. Scena simulării mortului înviat, exuberanța tineretului ca în delirul dionisiac (cîntece de veselie dezordonată, rîsete stridente, glume aproape indecente), ca și practica aprigă a *măștilor* „*cu unkeș*” preced creștinismul, plecînd din magia primitivă practică înaintea cultului morții la geto-daci. Creștinismul nu a putut desființa, ci numai a temperat asemenea supraviețuire, care se întilnește astăzi la români îndeosebi în Vrancea. Particulara manifestare a fost consemnată de peste cinci decenii (de istorie, folclor, sociologie etc.), presupunînd că e urmă din cultul morții geto-dacice („*O parte din credințele populare, din descîntece, din leacurile băbești, trebuie să abiă o străveche*

origine dacă... Să fie «priveghiul» nostru, în forma arhaică în care apare el încă, în unele colțuri retrase ale țării, ca în Vrancea, formă care arată mai degrabă bucurie decât întristare, cu măști, cu jocuri cu glume, o moștenire a acestei vremi?” — C. G. Giurescu, *Istoria rom.*, I², (1935), p. 99; cf. C. C. Giurescu—D. C. Giurescu, *Ist. rom.*, I, (1974), p. 74—). Opinia istoricilor se remarcă și în literatura educativă, ori în descrierea naturalistă de popularizare („Interesant e obiceiul desigur cu totul arhaic, descris din Vrancea. La priveghiu, tineri travestiți fel și chipuri, purtând măști stranii, dansează în jurul focului. Nu lipsește muzica, toba și cobza, iar întreaga societate cîntă și joacă, scoțînd strigăte și chiuritură vesele, necrușînd în ele nici pe mort — Prof. I. Simionescu, *Tinere, cunoaște-ți neamul*, (1941), p. 54; *Țara noastră*, (1940), p. 338). Dar profesorul N. Iorga se pare că a infierat, în 1936, asemenea resturi de primitivism din „fondul milenar, thraco-dac al Vrancei: „Multe din ciudatele și jignitoare obiceiuri, de la morți, cu amestecul de tristețe și de beție zgomotoasă, cu glume, cu necuvințe, cu adausul de măști curioase, ca în cutare sate din Putna, pot veni din acest fond milenar“. (*Istoria rom.*, vol. I partea I, (1936), p. 87). În afecțiunea sa pentru ținut, istoricul a evitat să indice Vrancea în cauză, ca să nu-i știrbească nimbul legendar, localizînd vag zona etnografică a obiceiurilor acestora, preistorice, și încă inexplicabile etnopsihologiei (v. materialul descriptiv al priveghiului, în monografia *Nerej. Un village d'une région archaïque*, II (1939), p. 291—296; el „aparține unei epoci arhaice“ — p. 296).

Materialul ilustrativ se cunoștea în parte din anchetele sociologice asupra satului Nereju, efectuate în anii 1927—1928, de sociologul H. H. Stahl și muzicologul C. Brăiloiu (*Nerej. Un village...*, II, 288—289, planșele 293—296). În 1958, s-a adăugat materialului acestuia o schiță etnografică asupra măștilor din cătunul *Topéști* Mihai Pop, *Măștile de lemn din Bîrsești-Topéști*, în *Rev. folclor*, III¹, 7—22). Ancheta a fost reluată mai munțios, de alt cercetător, în 1968 (C. Eretescu, *Măștile de priveghi — origine, funcționalitate; Rev. etnografie-folclor*, tom. 13, nr. 1, p. 37—43). Materialul ilustrativ este adăugat și reproduș artistic de Romulus Vulcănescu (*Măștile populare*, 1970, p. 112, 160; toponimicul însă e deformat: *Topéști*, iar nu „Toplești“!).

text. CMXXXVI

Nota critică 8 (satul *Andrejașu-di-žjos — Stoșca Rotăru*, 84)

Se pare că bătrînul informator a întîlnit, după manualul școlar, și-o antologie de colportaj cu poezie populară și patriotică (text.-conv. r. 41—57).

Cît privește balada: se vede disparitatea ei la insul cu puterea memoriei scăzute, ca să păstreze măcar versul memorat din carte.

Cele 38 de versuri sînt improvizate, dar lipsite de invenție poetică. Finalul inexpressiv al variantei plantează elemente de bocet pe motivul *Miorița*. Versul absurd în care „oaia bucălai“ „cînti-ntr-un fluieraș“, pare o mutare a simbolurilor. Să fie aici imaginea unui animal fabulos sau o plămuire incoerentă a imaginației? Se înțelege din text că baciul cere mioarei să pună la mormînt fluierul din care cînta ea; cu însușiri miraculoase, fluierul acesta va aduna singur oile și ele vor chema din nou la viață pe ciobanul ucis. Un mecanism complicat al imaginării contopește animalul monstruos, cel puțin neobișnuit, cu simbolul *fluierul*. *Miorița* care cîntă din fluier poate veni, prin analogie, din sfera basmului; de altfel, varianta are pronunțată formă narativă: pînă și dialogul dintre baci și mioară este redat indirect. Deși unește elemente de baladă, basm și bocet, varianta rămîne un rudiment al *Mioriței*.

text. CMXXXVII

Nota critică 9 (satul *Andrejașu-di-žjos, Felig-Zitări* — *Ion Oltădu*, 86)

Forma redusă a variantei simplifică „testamentul“ ciobanului; rămîne pînă și aici, dorința de a exercita și după moarte ocupațiile păstorești în mijlocul oilor (r. 16—17); încheierea evazivă dă impresia de netedă trecere din viață, în moarte („Cin' a bati vîntu./Fluierașu űi-o cînta./Oili s-or aduna.,“ (r. 15—17). Deși nu are strălucirea *formeii extinse* a baladei, varianta, ca atîtea altele în formă restrînsă, păstrează planul tripartit al elementelor motivului; însă îi lipsește forța de concentrare a *formeii sintetice* pe care, așa cum vom vedea, o au unele variante din colecția de față. Aici, elementul liric lipsește, pe lîngă simplificarea expresivă.

Bătrînul analfabet era soșul unei informatoare anchetate (CMXXXIII *Nota crit.* 2-A). Varianta — auzită de la un lăutar cunoscut mai ales pe *Valea-Milcovului* — nu se aseamăna cu a soșiei, deși ambele prezintă formă restrînsă. Informatorul nu poate să redea satisfăcător ceea ce lăutarul rutinat e de presupus că știuse și cîntase, dar introducînd și el umpluturi lăutărești, pe lîngă alte preschimbări de-ale înaintașilor săi în ce auziseră aceștia prin lumea ciobanilor și-a baciilor din zona Vrancei. Lăutarul — menționat în *text.-conv.* (r. 18—20) — fusese ucenicul altuia, faimos, tot din Reghiu, „*Tqadir Bărtiș*“, în vîrstă de 87 ani, în 1919, cînd folcloristul Petru Caraman a notat de la dînsul *Cîntecul lui Marcoș-Pașa* (cf. D. Caracostea, *Poezia tradițională rom.*, II, 1969, p. 367). De la doi urmași ai lui și noi am notat, în 1927 două var. ale *Mioriței* (*Ținut. Vranc.*, I², 413 LXII, 414 LXIII). *Bărtiș* bătrînul și-a avut desigur „școală“ de lăutari. De la acesta (care fusese în contact cu lăutari din Muntenia și Dobrogea) este de presupus că s-a răspîndit *Cînticu Zeruluș* în satele vrăncene *Colăcu* și *Nereju* (i.e., II 1969, 65 CXIII, 68 CXIV, 69 CXV). Și tot de la el provin

două versiuni reduse din *Cîntarja Zerului*, notate de noi în toamnă anului 1967, iarăși în *Réghiu*, de la ultimul lăutar de „școală” veche locală (*Dragoșir Flôrja*). Cu ele se curmă viața celebrei balade în zona Vrancei. Se va vedea că text.-conv. alăturat acestor variante (care vor apare în vol. V), lămurește, și el, legătura dintre lăutarii de pe Valea-Milcovului în privința circulației motivului.

text. CMXXXVIII

Nota critică 10 (satul *Andrejășu-di-sus* — *Ion Vrănășianu*, 87)

O mărturie consemnabilă de la un cioban analfabet de pe *Valja-Nilcovului*, originar din Vrancea: a început ciobănia de la șapte ani „prin munți Vrănăși”, de unde el a venit în *Andrejășu*; iar de aici a ajuns „pi la *Cîneni*” și „pi la *Făgărăș*”, mereu cioban. Bătrînul — aproape nonogenar — se afla, în 1967, tot la *Andrejășu-di-sus*.

Din primele versuri (r. 10—14) varianta arată reflexul literar clasic, explicabil numai prin contactul analfabetului cu vreun cioban cunoscător al versiunii din școală. Contrar, se afirmă răspicat: „...n-am auzi' *Niorița* cu nuntaș, cu braz, cu paltinaș”; și nici „di stja c-a kicat, și di sqari, și di luni nu ni-aduc aminti si h'j-auzi' pi la șjōbanj” (text. conv. r. 65—68). Iar în privința personajelor stăm în echivoc; odată textul spune: „Si coboari divali/Trij turmi di oj./Cu trij șjōbănej” (12—14); după care bătrînul se rectifică explicativ: „Da ij di toj a fos' șapti...” (r. 15). Prin urmare sincronism temporar cu vreo var. ardeleană, sau chiar locală. Textul cuprinde și-un vers obscur (54) — pare ecou disparat din ciclul legendar „Tudura Vrănșjoaja” (v. MXCII—MXCIII, Nota critică 103).

Răsunetul versului popular (59—50 „Okșori lui/Mura pămîntului”) rămîne izolat, chiar problematic, sensul putînd fi izvorit din fondul străvechi sau dintr-un amestec senzorial: *mura* neagră — *pămîntul* negru.

text. CMXL

Nota critică 11 (satul *Birsăști* — *Anica Mōrtu*, 77)

Cunoaștem bine pe această bătrînă care ne-a preocupat din anul 1934. Pe-atunci era în plină tinerețe, singura femeie cunoscută în *Birsăști* pentru suplețea sufletească și capacitatea folclorică, mai bogată ca în 1963. Era în sat și descîntătoare. Se născuse și trăise în curat mediu păstoresc: tatăl ei fusese 58 de ani numai cioban (text. conv. r. 1—3). Am cercetat-o în doi ani consecutivi (1934, 1935; v. *Frămîntări didactice*, 10, nr. 8—9, p. 2286, text. republ. A. Fochi, *Miorița*, 884 DVI), pentru că ea se înrudea cu *Constantin Mōrtu* (insul povestitor fruntaș al satului în 1963,

1965). Urmăream posibilitatea unei transmiteri de material folcloric între dinșii, fiindcă erau rude (cumnați). Am stabilit — abia peste 29 de ani — că nu s-au influențat datorită absenței îndelungi din sat a ciobanului și baciului dus toată tinerețea în Vrancea și prin țară cu păstoritul. Încît materialul folcloric știut de fiecare ne rămîne deosebit: în 1963 *Anica Mōrtu* încă prefera lirica erotică și descîntecele; pe cînd bătrînul prețuia (în același an, și în 1965) cîntarea din fluier și caval, basmul, povestirile, și mai puțin lirica erotică (v. Diaconu, *Cîntăreși și povestitori populari*, 1980, p. 229—233, 234—239, 239—243 *Niorița*, 248—251 VII—XII, 266—303).

Cu privire la var. culeasă de A. Fochi în 1956, avem rezerve în legătură cu transcrierea (fonetica dialectală alternînd cu a limbii literare — v.l.c., 954 DCXLI) și condiționarea de rigoare a anchetei; credem că informatoarea, luată prin surprindere și, poate, în grabă, a dat o formă dispartă și redusă a baladei (28 versuri din 62 cite le avea în 1934; 68 în versiunea actuală).

Var. a III-a provenită de la *Anica Mōrtu* (cea de față, culeasă de noi în 1963) se apropie de ce-am publicat în 1934. Ea păstrează elementele de fond aflate atunci (republicînd-o în lucrarea sa *Miorița*, p. 884, Fochi apreciază că „variantea veche cuprinde multe elemente de tradiție locală” — v.l.c., p. 434) adăugîndu-se dialogul cu *negura* (51—59), pe lingă vers. 47—50 (interpolare din cîntecul liric *Cio-bănașul*). Adică memoria bătrînei iscusite era chiar mai activă în 1963, de cum fusese în 1934, la tinerețe, și rămîne discutabilă afirmația, prea categorică, a lui A. Fochi: „memoria informatorului s-a slăbit în mod evident” (*ibid.*, p. 434). Subliniem că var. de față prezintă un grad ridicat de improvizare. Noutatea stă nu numai în unele exprimări reieșite din mecanismul versificației („—*Nioriți, riți/Cu lina plăviți*,” — r. 21—32; „*Albi și cornuți/Și cu lăsături pi frunți*,” — r. 27—28), ci mai ales din modificările care îmbogățesc conținutul liric-dramatic (de ex. discuția dintre mamă și „neguriși”). Aflăm modificări în succesiunea temelor motivului, a „întorsurilor”. Față de var. Alecsandri, observăm lipsa fondului epic introductiv, ceea ce este o caracteristică a *Mioriței* vrăncene; versiunea aceasta, asemeni atîtora legate de arhetipul păstoresc, începe cu dialogul dintre cioban și oaia „bucălăi”. Deducem că întîmplarea are loc în cadrul colectivității primitive păstorești, („S-a vorghit doi veri primari/C-ar' si ti omoari” — r. 23—24) și nu în drumul tranșumanței de la munte la șes. La ranchetarea din 1963, metaforele care dezvoltau sugestia nunții mioritice în var. din 1934 (la rindu-le diferite de cele din var. Alecsandri), lipsesc. Alte elemente vin acum, poate din sfera basmului vrăncian. *Negura*, simbol antitetice binelui, personifică o ființă umană insinuantă care accentuează tănuirea omorului (deci dezvoltă motivul *Miorița*

în esența sa): „Kiar si h'i-l văzut./Nu l-añ cunoscut! /Si feli' di fiu aj avut?” — r. 58—59). Finalul variantei a III-a înlocuiește dedublarea moartea-nunta (dată concentrat în secțiunea de mijloc), cu indicațiile ciobanului în privința locului înmormintării, diferit față de var. Alecsandri (r. 67—77); adăugînd simbolul *fluierul* (de soc și de fag, respectiv: dorul, dragul), rămîne ca impresie ultimă, calmul, intimitatea retragerii în natură, unde viața și moartea sînt continue existenței.

Bogăția spirituală a bătrînei se dezvăluie și în ușurința cu care poetizează; transfigurînd limbajul local în vers expresiv („— Tași, stăpîni, tași./Nu mă blăstăma!” — r. 20—21; „Dî-a căuta măcuța mja./Și di țî-a-ntreba,” — r. 36—37; „— Dragi, negurfsi./N-ai văzu' fiu meu?” — r. 53—55), informatoarea prezintă cazul excepțional de bătrîn care-și păstrează pînă la sfîrșit, întreaga vigoare, activată de îndelungata „zicere” a *Mioriței*.

text. CMXLI—CMXLII—CMXLIII

(C.) (D.) (E.)

Nota critică 12 (satul Bîrsășți — Ion Apanaghii [*Dochițoiu*], 92)

De la bătrînul acesta nonagenar avem 5 variante aflate timp de 29 de ani: întîia notată în 1928 (*Ținut. Vrancea*, I², p. 321 IV), a doua în 1956 (A. Fochi, *Miorița*, p. 885 DVII), apoi aceste trei texte notate experimental în 1957. Așadar este posibilă o comparație a lor în vederea psihologiei creației populare și a studiului însuși privind *Miorița*.

Dar există și a 6-a variantă greu de admis în perspectiva criticii de text. Cu un an înainte de-a publica A. Fochi monografia *Miorița*, muzicologul C. Gh. Prichici publică, în colaborare, transcriind literar, o var. a baladei *Miorița* cu melodia respectivă. Ambele fuseseră culese de la informatorul ce ne preocupă aici (V. D. Nicolescu — C. Gh. Prichici, *Cîntece și jocuri populare din Moldova*, 1963, p. 45). Nota de teren este clară: „Miorița — Mgt. 776c. Cules în 1956” în „Rn. Vrancea, Com. Birsești. Inf. Ion Șt. Apanaghiei (zis *Dochițoaie*), 90 ani”. Textul al doilea — fără melodie, dar în transcriere diacritică — prezentat de A. Fochi în 1964 (*Miorița*, p. 885 DVII), are o notă de teren particulară: „Culeg.: A. Fochi — A. I. F. Mgt. 776c.”, data „19.V.1956” și „Inf.: Ion Ștefan a Panaghiei (*Dochițoiu*), 90 ani”. Prin urmare avem elemente de teren oarecum identice: același informator (la Prichici o deformare: „Dochițoaie” în loc de „Dochițoiu”), același indicativ de clasare în „Arhiva Institutului de Folclor” („Mgt. 776c.”) și — lucru capital de reținut — pe teren aceiași doi culegători care au cules împreună, dar la „23.5.1956” (de la un lăutar mediocru din *Tulnici* — v. și *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 93—94), „melodia autentică

a *Mioriței*”, dînd-o ca „un exemplu vrîncean”, desigur că apreciată de ambii culegători drept piesă de valoare documentară deosebită. Precizăm cu rigoare că în aceeași zi („23.5.1956”) — cînd cei doi colaboratori de teren au înregistrat, cu magnetofonul, de la lăutar („Mg. 785d.”) melodia *Miorița* (și nu era una expresivă, aleasă din păstoritul vrîncean!) — a fost cules magnetofonic („A.I.F., Mgt., 785c.”), de la același lăutar tulnicean, și textul integral al baladei, însă numai de către Adrian Fochi (*Miorița*, p. 872 CDXCIII). Transcrierea diacritică este relativă.

Trebuie să distingem o nuanță necesară înțelegerii clare: textul diacritic din „19.V.1956” este cules numai de „Culeg.: A. Fochi”. Dar cel publicat în 1963 (de Prichici singur) nu are precizat culegătorul. Iar melodia „Balada *Miorița*” — „Mg. 785d” (amintim: culeasă la „23.5.1956” de la lăutarul din „Tulnici”) — este notată de antolog în succesiunea următoare: „Culeg.: C. Gh. Prichici și A. Fochi”. Procedul e deosebit de cel privind melodia și textul din 1963 (publicate de Prichici cu notația vagă și lacunară: „Mgt. 776c. Cules în 1956”). Pe cînd textul dialectal, publicat în 1964, îl aflăm precizat riguros „Culeg.: A. Fochi — A. I. F., Mgt. 776c.”, data „19.5.1956” etc.

Să procedăm la o prezentare sinoptică a celor două texte (diacritic și literar) care au — accentuăm — același indice de clasare.

Cantitativ textele sînt diferențiate: cel diacritic conține 88 versuri, celălalt numai 80 (precizăm că cifrarea versurilor în text. literar am stabilit-o noi). Fondul lor este însă comun: o variantă fragmentată a tipului literar Alecsandri. Din cele 18 elemente tematice (scara P. Apostol — A. Fochi) lipsește în ambele texte *tema XI* (obiectele de îngropat), *Temele XIII* (alegoria morții), *XIV* (apoteoza ciobanului), *XVII* (nunta mioritică) și *XVIII* (reluarea apoteozei, cadrul nupțial), în text. diacritic, ca și în cel literar, sînt în bună parte absente, ori prezentate confuz (A. 81—88, B. 71—80), continuînd artificial *tema XVI* (portretul ciobanului. A. 73—80, —. 57—64). Iar în text. literar versurile în plus (65—70, 78—80) nu reușesc să se echilibreze ca în fondul versiunii clasice.

Dacă detaliem planul textelor, se vede bine cum sînt discontinue: diacritic rămîne, la început, paralel cu cel literar (cf. A. 1—15 = B. 1—15), prezentînd numai simpla variație de lexic de ex. A. 14—15 „La apus de șoare/Ca să mi-l omg are”; B. 14—15 „Ca-n apus de șoare/Ei să mi-l omoare...”). Dar în continuare text. literar nu are din cel diacritic *temele V* (motivarea hotărîrii; A. 16—20) și VIII (sfatul oii; A. 21—25, 41—44).

Urmează, parțial dispartate, *temele VIII* (întrebarea ciobanului; A. 26—32, B. 16—21) și VIII (descoperirea planului, A. 33—40, B. 22—28; sfatul oii — din text. A. 21—25, 41—44 — am indicat că lipsește în text. B.). *Temele* se dezvoltă apoi paralel: *tema X* (locul

îngropării; A. 45—56, 6. 29—39) și XII (plîngerea oilor; A. 57—64, B. 40—48). Se remarcă în text, diacritic eronata transcriere a vers. 63 „Ĉeli okișele (sic!)“, în loc de fonetica justă „Ĉeli okeșăli“ (v. vers. 152, text. I—III—1967), transpusă corect în text. literar (v. 47 „Cel ocheșele“).

Se continuă cu episodul „maica bătrînă“ (tema XV), care este incoerent în ambele texte (A.65—72; B.49—56) prin aceeași dispersare a versurilor — și anume: în text, diacritic episodul trece brusc, fără legătură logică, de la vers. 72 — prin vers. 73 — la tema XVI (portretul ciobanului, care în text, diacritic nu este marcat prin semnul dialogului; v. 73—80). Iar de aici întîlnim partea finală (v. 81—88, adică temele XIII—XVIII), care este complet dispersată, avînd și sensul obscur la patru versuri (85—88).

Starea aceasta incoerentă se vede și în text, literar, cu două adausuri disparate (cf. vers. 57—64: portretul ciobanului în care dialogul este însemnat, vers. 57; v. și 65—70).

Sfîrșitul textelor am remarcat că rămîne discordant (A. 81—88; B. 71—77), cel literar prezentînd nouă versuri (65—70, 78—80 care nu-i sporesc expresivitatea în partea finală, și nici nu pot stabili echilibrul organic între alegoria morții și splendoarea viziunii cosmice.

Cum rămîne să privim varianta din 1963, raportată la cea din 1964? Trebuie să credem că inițial s-a înregistrat cu magnetofonul melodia odată cu textul rostit în graiul dialectal respectiv. A. Fochi a transcris — în maniera sa diacritică — textul publicat de dînsul în 1964. C. Gh. Prichici a dat înfîșietate melodiei, reproducînd însă — în desfășurarea melodică — versurile corelative nu în realitatea graiului dialectal, ci transpuse (pe portativ, și în continuare) în limbaj literar (vers. 1—15). Prefacerea aceasta comodă trebuia neapărat explicată într-o notă obiectivă. Fiindcă procedîndu-se așa, s-a alterat starea etnografică a baladei.

Facem acum unele obiecții privind textul Fochi din 1956, 1964. El rămîne mai dislocat față de text. I—III din 1967¹. De pildă, vers. 15 „Ca să mi-l omqare“ (exact cu C.D.E. vers. 121 „Ca si mi-l omqari“) rămîne disparat față de următorul (16 „Că-î măi ortoman“), fiindcă nu avem indicată victima (ca în C.D.E. vers. 121—123 „Ca si mi-l omqari,/Ia, pi moldovjan,/Ci-î măi ortomanq“). Tot așa se remarcă în text, Fochi sensul contradicțoriu din vers. 24—25 („Că-î umbra de oi/Și umbra de noi“), corectat de sensul normal din C.D.E. (vers. 131—132 „Ci-î iarbi di oi/Și umbrî di voi“). După cum rămîn vagi vers. 65—80, fiindcă nu se

indică dialogul (la vers. 73 „Mîndru șjobănel“) care trebuia să fie explicitat prin două versuri puse impropriu în text (65—66 „Dar nu rîj-aș văzut,/Nu rîj-aș cunoscut“). În C.D.E. dialogul acesta este marcat corect: vers. 172—181 „... — Nu rîj-aș văzut,/Nu rîj-aș cunoscut/Mîndru șjobănel/Tras printr-uî inel:“ etc. De altfel în toate aceste trei texte conținutul vers. 172—173 apare mai unitar. Totuși întîlnim și aici disparitatea ultimului dialog (de la vers. 184 — Si li spui curat.“) care delimitează începutul părții finale a triplei variante, coerentă aici (vers. 188—195).

La același text Fochi, în transcrierea diacritică inadvertențele fonetice sînt destul de grave. Dăm numai cîteva exemple tipice: cf. vers. 5—6 („Trej turme di mjei/Cu trej șjobănej-i“) cu 27—29, 70 („Di jești năzdrăvană,/De tri zile-noqace/Gura ta nu tađi,.../Cu brîul de lind“). Sînt variații fonetice incompatibile cu graiul bătrînesc vrâncean! Cazul conjuncției și este și el edificator: se ramifică în tot textul pînă la ultimul vers. 88 („Și steli făclii.“; v. și vers. 11, 13, 19—20, 25, 34—35, 38, 44, 45, 59). Abia în două cazuri este redată în fonetica locală a bătrînului nostru (83 „Sqarele și luna“; 85 „Braz și păltinaș-i“). Alt fonetism contradictoriu: dubletul consecutiv al pron. reflexiv se (cf. 12—13 „Mări, se vorbiră/Și să sfătuiră; cf. cu 15 „Ca să mi-l omoare“ — și cu 40 „Ca si ti omoari“). Sau forma dublă de subj. (cf. 47 „Să-i spui lui vrâncean-u“ — cu 50 „Si nu mă ingrqapi“; redat exact în vers. 53 „Si ni mă ingrqapi“, ca în text, C.D.E., v. 156 „Si nu mă ingroapi“). Rămîne apoi vulnerabilă confuzia diacritică din cuprinsul aceleiași text. De exemplu, vers. 41 este transcris așa: „Kjamă-ț și un cine“, — procedeu eronat ca și la vers. 61 „Ĉeli okenati“, 63 (Ĉeli okișele“), 72 („Din oki lăcrămind:“) și 79 („Okişori lui-i“). Oare, această grafie fonetică specială se folosește pentru a marca palatalizarea labialelor. Încît trebuia transcris numai așa: „Kjamă-ț...“, „okenati“ — „okișele“, „okî“ — „okişori“ — după cum s-a notat corect la vers. 82 „A kicat o stea,“ (variat la text. C.D.E. vers. 188 „A căzut o stja“). Opus fățiș realității dialectale este apoi redarea lexicului în fonetism literar abuziv (1 — pișjor; 7, 11; 47 vrănčeanu-u; 38 vrănčean; 6, 73 șjobănej-i — șjobănel; 15—36 „Ca să mi-l omqare“ — „Da mi s-a vorbit“; 21, 37 — Drăgușule bașe,“ — „Bașjul ungurean,“; 26, 45 — „Miqară birsană,“; 30, 34—35 „Or iarba nu-ț plađi,“ — „Și iarba imj place,/Și sarja imj place,“; 37 „Bașjul ungurean“ etc.). În total sînt 37 de cazuri speciale în cuprinsul întregului text, față de cele 16 fonetisme literare din C.D.E., pe care le reproducem: v. 110—111 „Iată, vine-ñ cali/Trij turmi di meji“; v. 116 „Dar cel uñgurjan“ (alternînd cu v. 117 „Și cu sel vrănșjan“); 118 „Mări, si vorbiră“; 133, 149 „— Me(i)qarii birsană,“; 132 „Ĉel măi bărbătescu,“; 157 „đjocu

¹ Să le însemnăm prin simbolul C.D.E. pentru uzurînța criticii interne de text.

meilor,"; 162, 164 „Cu lacrim'di sînzi: (. . . di m̄arti;"); 177 „Spicu griului;". Le-am citat integral, ele dovedind — cum vom vedea — influența cărții și-a armatei la acest bătrîn disputat, se vede, de variați cercetători. . .

Ne vom referi acum la var. din 1928 (publ. în 1930), apoi la cele trei texte C.D.E. Prima se înfățișează după arhetipul vrâncean: evită localizarea versiunii Alecsandri, *tema I* (locul acțiunii), apoi *tema II* (momentul acțiunii, transhumanța) — cuprinse în var. Fochi, ca și în text. C.D.E. și începe cu *tema VII* (întrebarea ciobanului, v. 1—7), continuînd cu *tema VIII* (descoperirea planului, 8—16; aici sînt înglobate numai două din personajele acțiunii: „Bașu uîgurjan/Și cu șel vrănșjan," — deci plănuitorii, poate să fie ecoul manualului școlar din copilăria bătrînului). Se succed *temele IX, X și XII* (răspunsul ciobanului indicînd locul îngropării, și plîngerea oilor; vers. 17—38). Urmcează, fragmentată, o noutate, *tema XI* (obiectele îngropării: numai două fluierașe; vers. 39—43); apoi *tema XV* (episodul cu maica bătrînă, înglobînd, prea fugitiv, portretul ciobănașului „Din fluir doinaș"; vers. 44—51), pentru ca în vers. 52—67 să fie prezentate, tot fugitiv, *temele XVII și XVIII* (nunta, alegoria morții, cadrul nupțial). Planul var. se vede mai unitar decît în toate celelalte texte analizate aici. Se distinge însă legătura var. cu versiunea Alecsandri, poate că prin textul școlar, sau din armată.

Textul tripartit C.D.E. pleacă integral din versiunea clasică chiar după informația bătrînului nonagenar. Are în țesătură numai cite un ecou vag tradițional din ținut (140—141, 158—161, 164—166). Bătrînul ar fi aflat bulada într-o „carti, la Focșăni" (text. conv. r. 3—4). Apare deci, și aici, problema răspîndirii baladei prin broșurile de colportaj. Cărțulia de la Focșani cuprindea și faimoasa plămăuire — „dojni" o socotește informatorul — tot a lui Alecsandri: *Șoimul și floarea fragului* (r. 27—57). Se știe cum a fost prețuită contrafacerea aceasta de Muiorescu (încă din 1868) și folosită de lucidul critic în argumentarea în replica academică din 1900, contra ideologiei antipoporaniste a lui Duiliu Zamfirescu (*Critice*, III [1915], 279—294)¹. Faptul că informatorul *Apanaghii* (*Dochițoiu*) preferase din tinerețe decalcul în ton popular odată cu *Miorița*, dovedește cum și în Vrancea poporul, la rîndul său, nu poate distinge pașișea poetică tichuită cărturărește în manieră populară, de *creuția nativ tradițională*. De altă parte se vede iarăși clar că timp de peste un secol Alecsandri a rămas poetul

¹ Studiul lui Leca Morariu scris cu accent polemic continuu, actualiza, în 1933, poziția lui Ovid Densusianu din 1909 față de „dilentantismul științific" al „snobului D. Zamfirescu". Epitetul *snob* este al lui Leca Morariu (v. *Pentru cîntecul popular*, p. 24—31).

fruntaș care a influențat deosebit gustul păstorilor din Vrancea mai cu seamă prin *Miorița* talentului său, unic la noi, de strălucită epocă romantică în folclor.

Să subliniem și un fapt privind circulația baladei: se pare că și armata a răspîndit în Vrancea melodia ei prin soldații din ținut (v. 19—23). „Plutonieru" în cauză poate să fi fost din altă regiune, dar plecat tot din lumea țărănimii.

În satul natal prilejul de transmitere pentru bătrînul de față a fost numai în momentele bunei lui dispoziții („În sat o cîntam la citi-o veselii, pi la sărbători"), uncori, destul de rar, „pi la bil șjuri" vrăncene (Tikirîș, Ghîdra). Prin urmare nu oricînd: „Da amintirja n-o cîntam în tȃati zilili" (r. 25—26). Poate că tot familia lui, cu viața copilăriei între ciobani, a fost prima ambianță prielnică în memorizarea baladei (v. text. din 1928) pînă s-o învețe bătrînul „...-n șoali, la armati"; sau s-o găsească, mai tirziu, „...-ntr-o carti, la Focșăni" (afirmația nu pare contradictorie); iar „melodija" s-o desprîndă „diñ armati" (r. 3, 13—15). Momentele recepției au fost prea disparate (copilăria și școala, armata, iarma-focul, broșura de colportaj, drumuri în tovărășie prin Ardeal — r. 83—90). Încît contaminarea a fost cu totul discontinuă, și din surse opuse (redușă prin tradiție, dar accentuată prin manualul școlar și broșura de colportaj). Așa s-ar explica slabul ecou păstoresc local, menționat, din textul actual notat experimental în două reluări.

Prin text. conv. reținem și povestirea documentară privind relațiile comerciale — înainte de anul 1916 — între Vrancea, Brașov și Brețcu, pentru cumpărat îmbrăcăminte ardelenescă și obiecte de uz gospodăresc. Asemenea comerț clandestin era și mijloc mai rar, de răspîndire etnografică-folclorică pe timpul acela, așa cum vehicula însă și transhumanța.

Pitorească e și povestirea chipului cum a „învățat carti" bătrînul acesta: „... pi djal, pi ripi, cu oili și cu ghitili la pășșjuni". A fost prin anii 1870—1875. Pentru el alfabetul latin s-a încrucișat atunci cu „litrili kirilsi", pe care și le amintea, în 1965, cu claritate, dar și cu melancolia bătrîneții (r. 9—13).

text. CMXLIV—CMXLV

Nota critică 13 (satul *Bodéști* — *Flăcăria Niron Anuțoiu*, 70)

Două variante notate experimental la o oră una după alta. În ambele se află două grupe de versuri identice (CLXLIV 1—17, 18—24; CMXLV 1—17, 31—37) numai cu vers. 10 variat. În var. B. apare o grupă de 13 vers. absente în cea anterioară (18—30). Dacă notarea ar fi fost făcută expeditiv, am fi avut numai o versiune, trunchiată, lipsindu-i teme esențiale: locul îngropării, obiec-

tele îngropării, plîngerea oilor (acestea apar în grupa de 13 versuri).

Ambele texte au fondul local străvechi (CMXLIV 1-6, 18-24; CMXLV 1-6, 31-37), îndeosebi dialogul inițial comu majorității versiunilor vrăncene circulînd în sfera păstoritului. Var. e însă contaminată, în ambele texte, cu cîntecul liric *Ciobănașul* (CMXLIV 18-24; CMXLV 31-37) care se întilnește încă în 14 var., după cum se va vedea în cuprinsul colecției.

Ecoul *Mioriței* literare ne apare cînd se numesc personajele acțiunii: „Unu moldovjan/Și cu șel vrășșian“ hotărăsc omorul fără să fie indicată victima (în ambele, vers 10-11). Desigur că vine din lumea școlarilor. De notat circulația baladei în familie: de la soț (bun cîntăreț din fluiet) la soție. El era și cîntărețul satului — la hore și la nunți — în vremea cînd nu pătrunseseră „lăutarii“ în satul acesta istoric.

text. CMXLVI; v. și CMXLVII

Nota critică 14 (satul *Bodășți* — *Mărița Tçadir Pôpa*, 72)

Alt exemplu din viața *Mioriței* în cercul familiei: ce știe soția (în text. CMXLVI mărturisește că de la tatăl ei) nu depășește memoria soțului (v. CMXLVII) decît prin ordonarea relativă a materialului poetic. Bătrînul a putut zice o var. cam risipită, cu urme, poate, din cartea-de-citire (vers. 5-6), greu de lămurit la un analfabet. Totuși textul bătrînului aduce un plus față de-al soției: dacă în primul miorița spune destul de vag: „Da am auzit/Ci vîrja doî si ti omqari:/Doî șjobănaș,“ (7-9), indicînd printr-un vers expresiv și locul omorului („La un colț di plai“ — 10), dar fără să numească personajele — în schimb textul bătrînului precizează: „Mi s-a vorbit șel vrășșian/Si-l omqari pi șel moldovjan:“ (5-6). Cum să se explice desemnarea personajelor? Probabil că prin contactul cu școlarii satului. Dar asemenea reflex literar este redus, aproape stins.

Tot adaus față de textul soției este și completarea obiectelor îngropării (12-15), apoi lămurirea cauzei omorului („Ari oi măi multi,/Negri și curmăti...“ — 7-8). În consecință, se pare că bătrîna a căpătat textul știut nu „dila tata űeu“ ci de la soț, trăit în lumea păstoritului timp de 16 ani (text. conv. r. 25-27, 33-35).

Găsim interesant același text. conv. al bătrînului mai ales pentru descrierea plastică a codrului văzut cînd veneau primăvara oile la munte. Este ca o prezentare picturală mai rară în viziunea simplistă a păstorilor (r. 29-32). Odată am întilnit-o aidoma la un om matur (Diaconu, *Păstorit. Vranc.*, 45 III 31-41). Simțul acesta al frumosului natural se mai găsește la același bătrîn cînd descrie Foșanii văzut panoramic r. 43-44) de pe muntele *Virful Cózî* (altitudine 1582 m.; pe plaiul *Golu Cozi* — circa 1500 m.

— am cercetat, în 1938, „stina Cozănilor“ — se afla în regres față de ce era pe atunci păstoritul în Vrancea sudică).

În ambele texte apar aceleași versuri presupunînd contactul între conveștitori prin recitare și rar prin cîntare (CMXLVI 1-5, 18-20; CMXLVII 1-5, 22-24).

text. CMXLVII

Nota critică 15 (satul *Bodășți* — *Tçadir Ion Pôpa*, 77)

Descrierea sugestivă a codrului — amintită în text anterior — se găsește mai rar în texte-converbiri de-ale ciobanilor (cf. *Grai și suflet*, IV², 299-III, 30-IV). Aici e redată prin simțămintele bătrînului vrăncan de astăzi trăit în mediul păstoresc de pe cînd era „băiecăndru“.

Prin anii 1920-1930 *Miorița* se întilnea printre ciobani, la stîna, și simplu text literar, cînd cineva nu știa să cînte melodia din fluiet, caval, nici din gură. Însă era o „cîntări“ tradițională care trebuia să fie știută într-un fel. Am putut verifica în multe cazuri asemenea mîndrie față de tradiția păstorescă: cel care din personalul stîinii nu cunoștea deloc *Miorița*, era luat în ris. Cu baci *Anghil Fôrii* din *Spinăști* (v. Diaconu, *Păstirit. Vranc.*, 40 fig. 31 și 44II) nimeni nu trăia în stîna de nu cînta din fluiet măcar *Niorița* și „*Ștrîjagu oilor*“. Încît neștiutorul (cite un „flăcău“ mai tînăr) se sîrguia să deprindă într-un fel „cîntărija oilor“: măcar „sî dîrlîi diî fluiet“, adică s-o redea cît de vag putea. Pe cînd alfabetul școlii primare nu-l preocupa deloc.

Acum distincția aceasta de noblețe păstorescă, prin „*Niorița*“ a ajuns anacronism etnografic. Am aflat o stîna unde baciul nu auzise de „cîntărija bătrînășci“. El nu știa nici o pereche de versuri din baladă (cazul unuia întilnit în vara anului 1967, la *Soveza*, satul debutului bibliografic al *Mieoarei*, în 1846, prin Alecu Rusu),

text. CMXLVIII

Nota critică 16 (satul *Bodășți* — *Nastășia Ketrôju*, 79)

Varietă restrînsă, cu fond local străvechi (17-19, 22-24 31-41), aflată tot în mediul de familie (de la soț la soție). Textul păstrează simplitatea tipului primitiv: dialogul la început (1-12), urmînd indicarea complotului (13-16), stabilirea locului îngropării (15-19), enumerarea obiectelor de îngropăciune (22-24, și plîngerea oilor (25-27). Personajele acțiunii sînt absente. Este deci firesc să lipsească în această versiune păstorescă tocmai locul acțiunii: cele două versuri inițiale din poezia cîrții. În schimb în final găsim interpolat cîntecul liric *Ciobănașul* (31-41).

Bătrîna spunea că a deprins cîntarea de la soțul ei (text. conv. r. 42-44). Soțul nu fusese cîntăreț din fluiet, ci numai din gură. Se mai vede din același text conv. că poemul era

cîntare predilectă din gură pentru cine se afla apăsător de nevoi (aici este cazul unui luptător din primul război mondial, nedreptățit (46–54). În asemenea situație *Miorița* suplinea rolul doinei propriu-zise cu caracter elegiac.

text. CMXLIX

Nota critică 17 (satul *Bodășii* – *Gavrili Anuțolu*, 94)

Informatorul nonagenar¹ – cioban șapte ani – arată cum a plâzmuit *Miorița* prin îmbinarea unor var. provenite din patru surse: tatăl lui (cînta numai din gură), bătrîni și tineret din sat (buni cîntăreți din gură pe la petreceri) și doi ciobani din satele vecine, dintre care cel din *Spinăști* este bine cunoscut din 1930 (v. text. CMXLVII Nota crit. 15). Sursele au fost inegale: tatăl știa numai începutul. Bătrînul nu-și amintea ce-a memorizat din ambianța satului. „Întorsurili“ (= legătura momentelor în desfășurarea narativă) ar veni de la cei doi ciobani. S-a adaus plasticizarea proprie (69–73, 102–103) la materialul imaginilor tradiționale (64–65, 83–91 etc.). Influența „țiganilor“ (= lăutarilor) se exclude. Însă apar în chip inexplicabil trei versuri din Alecsandri (105–106), probabil prin școlarii din familie.

Sincretizarea s-a petrecut numai după memorizarea în răstimp a materialului poetic. Procesul unificării s-a desfășurat prin instinctul artistic de care bătrînul se vede că nu a fost lipsit: „Lj-am înădit jo pi urmă, di pi cum țera țeli, di pi cum a curs țeli la rîndul lor“ (text. conv. r. 138–141).

Bătrînul distinge critic rolul lăutarilor privind *Miorița*: acțiunea nu sînt creatori, ci numai fragmentatori ocazionali: ei „az zîși, minj nu zîși!“ (r. 143–144).

Remarcăm text.-conv. care ajută la înțelegerea geneticii versului popular plâsmuit de insul talentat. Anume, vedem procesul elaborării poetice în organizarea verbală a textului (aici, în cazul *Mioriței*). Este, putem spune, chiar operația contemporană a încheșării unei var., însă numai în alcătuirea ei poetică (lexic, structură gramaticală, prozodie). Fiindcă *melodia* rămîne o plămuire artistică oarecum mai fixă în Vrancea: textele var. se adaptează – chiar în cazul lăutarilor – la o temă melodică fundamentală, desigur că deosebită de la păstor la lăutar, dar păstrîndu-și – în repertoriul păstoresc – structura particulară pe care nici un

¹ În anul anchetei 1967, el era al treilea bătrîn ajuns la vîrstă venerabilă după Ghjorgi Hulpóji, de 108 ani (satul *Nistorăștii*) și *Vasili Kerșiu*, de 97 ani (satul *Scătura-Părósu*).

alt ținut românesc nu o are, nu o poate egala ca simplitate și frumusețe izvorită din străvechime, necum nu o poate întrece¹.

text. CML–CMLXXI

Nota critică 18 (satul *Colăcu*, cătunul *Pódurj* = *Pódurja-Pódura*)

Materialul prezent – din satul *Colăcu* și cătunul său *Pódurj* (= *Pódurja-Pódura*) – cuprinde 22 texte (7 var. în text dublet și 8 var. în text unic). A fost aflat de la 6 bătrîni (între 67 și 89 ani) și 10 bătrîne (între 63 și 86 ani). Culegera din 1928 (publicată întîi în 1930 – v. *Ținut. Vrance.*, I, p. 13–22VI–X; republ. în seria din 1969, I, p. 324–332) conține numai 5 var. ale *Mioriței* (aflate de la 3 informatori și 2 informatoare între 47 și 78 ani). Acolo se găsește cobzarul vestit, un analfabet, *Marin Curtjănu* (78 ani), apreciat în studiul folcloric comparat actual (v. D. Caracostea, *Poezia tradițională rom.*, II [1969], p. 154, 362; același și Ov. Birlea, *Problemele tipologiei folclorice*, 1971, p. 152). Acest bătrîn – cobzar de excepție – a știut o var. a *Mioriței* conținînd 179 versuri (*Ținut. Vrancei.*, I², p. 327 VIII). Are desfășurare epică (5–12, 17–27, 75–80; cf. Caracostea, *l.c.*, II, 362), păstrează ceva din tipul vrâncean (27–34, 52–55, 63, 65–70), cuprinde câteva episoade care pot fi de proveniență lăutărească (38–46, 85–91, 92–96, 163–165, 175–179), și pare să indice transhumanța către Moldova (81–84). Localizarea (1–3) amintește – ca reflex inexplicabil – de versiunea Alecsandri.

Materialul actual se îndepărtează mai des de var. cobzarului. Însă răsfrînge fondul păstoresc (text. CMLX–CMLXI, CMLXII,

¹ În această privință o eroare științifică privește pe folcloristul Adrian Fochi care militează pentru stabilirea obirșiei *Mioriței* („actul primordial de geneză“, adică „prima versiune a *Mioriței*“) în „zona de nord-est a Transilvaniei“ „regiunea dintre munții Rodnei și munții Călimanului“ (*Miorița*, 1964, p. 539). Dar cînd este vorba de „melodia autentică a *Mioriței*“ nu se dă ca exemplu una din regiunea ardeleană a textului însuși, ci se reproduce „un exemplar vrâncean“ ales din arhiva fonogramică a „Institutului de etnografie și folclor“ din București. Chiar așa admitînd *tezismul originii*, te-ai aștepta să afli o melodie găsită în sfera păstorescă vrânceană, iar nu una hibridă, culeasă de antolog și de muzicologul C. Gh. Prichici (v. Nota crit. 12) de la un lăutar epigon* din satul *Tulnișj*, (*Miorița*, 401–405). Din punct de vedere metodologic s-a anulat principiul coexistenței organice în folclor între textul poetic și melodia aferentă, amîndouă îngemănate în geneză și circulație tot timpul vieții lor etnografice, prea vitrege, în patru secole de transhumanță.

* Fiul lăutarului, fruntaș în Vrancea, *Vasili Pirvu-Boljiș* (v. MCCLXI Nota crit. 207; cf. Diaconu, *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, 93–97). Rămîne de presupus că urmașul mediocru deprinsese „cîntarea din lăută“ de la tatăl său, care, în 1919, comunicase lui P. Caraman un text excepțional.

CMLXIII—CMLXIV, CMLXV, CMLXVII, CMLXVIII—CMLXIX), ca și ce vine din lumea lăutarilor (CMLV—CMLVI, probabil și CMLXX—CMLXXI); sau din contactul cu școala primară (CML—CMLI). În privința aceasta var. CMLVIII rămâne caracteristică: un bătrîn (77 ani) a recitat versiunea Alecsandri în fidelitatea manualului școlar. Caz mai rar întâlnit în viața baladei vrăncene dintre anii 1924—1970.

Textele-convorbiri rămân documentare, informându-ne despre *Miorița* răspindită prin păstorit (CMLXIX); prin lăutari (CMLV—CMLVI); la petreceri fără lăutari (CMLXX—CMLXXI); prin contactul copiilor analfabeți (la păscutul vitelor; CMLXVI) cu cei care erau școlari (CMLIX, CMLXII); în mediul de familie cu copiii școlarizați (CMLIX); uneori și cu ciobani (CMLII); sau cu bătrîni buni cîntăreți „din guri” și „din fluir” (CMLXIII—CMLXIV, CMLXVII); în viața casnică, soțul deprinzînd textul de la soție (CMLXV); și — caz întâlnit și el în circulația *Mioriței* — între copiii școlari și surorile lor analfabete (CMLIX).

Iată și aspecte sociale de consemnat în textele-conv.: învățătorul aspru pînă la absurd cu copiii (CMLIV, CMLXII); altul, inconștient și corupt, răspîndind analfabetismul (CMLIX). Se amintește de exploatarea prin argăție (CMLVII). Iar CMLXI prezintă — cum vom vedea — date etnografice odată cu viața patriarhală a unui bătrîn trecut nonagenar.

Adăugăm câteva lămuriri despre conținutul particular al unor var. cu texte-conv. explicative, urmînd *racordajul folcloric*.

Text. CMLI a fost notat discontinuu la trei sferturi de oră după CML. Var. aceasta în *dublet* este un produs simplu, rezultat din ce memorase informatoarea în copilărie (la școala primară, printre elevii din ultimele două clase), contaminat apoi cu ce auzise dînsa de la „tica-moșu: tica-popa” („Da-i adunat — așa: di colu, di colu. . .”; text-conv. r. 80—84). Tot aici apare mîndria regională în legătură cu „*Niorița*”: informatoarea a modificat rolul personajelor, ca să iasă în evidență faptul că numai vrănceanul a fost sacrificat. Fiindcă, după părerea bătrînei, așa își dovedește *cînticu* renumita lui origine în ținut („Si h'ii vrănșjanu, si h'ii omorît! Si h'ii-a nostru cînticu!”; r. 19).

Text. CMLIV, notat la patru ore după CMLIII, este contaminare, într-o manieră liberă, a fondului literar din școala primară (v. localizarea și personajele; 1—9) cu versuri pornite din fantezia bătrînei (10—13, 15—19, 45—53). Mireasa — care aici este „O fati dim Birlad” (v. 98—99) — suprimă feeria cosmică a versiunii Alecsandri.

În text-conv. (r. 114—117) apare tipul învățătorului barbar: prin 1906 unul chinuia copiii care, avînd memoria slabă, învățau auevoie balada.

Text. CMLVI, notat la o jumătate de oră după CMLV: bătrîna informatoare (76 ani) a „auzit-o, *Niorița*, pi la nunț. . . cînta lăutari țiganj” (text. conv. r. 40—45). În plan textul este disparat, cu fond difuz în manieră lăutărească. Se disting cîteva urme ale profesionistului lăutar din ținut: apare „O *babi bătrîni*/Cu furca di *sîrmi*” (r. 17—18); apoi apare episodul „Dunărea” în dialog caracteristic stilului lăutăresc recitat, ori cîntat (23—29 „— Dúniri, Dúniri,/Apî tur(l)huri,/N-aș văzit un șjóbănaș?/Și nu ni-era șjóbănaș,/Și ni-era di fișjoraș./ — Da si félju di om-a fost?”). Finalul contradictoriu al var. răsfrînge aceeași urmă de lăutărisim (v. 34—36 — *Fișjorașu tău/I-îngropat în dosu stini/Uni plîng cîni și stăpîni*”).

Text. CMLXI, notat la un sfert de oră după CMLX: fondul local e mult mai redus. În reluarea textului s-a ajuns la nonsensul din vers. 9 — 10 („S-a vorghit șjóbani. . ./Și si ti-îngropă-pi-n dosu stini > Si mă-îngropă-pi-n dosu stini. . .”). Cele 18 versuri ale textului trunchiat sînt — prin simplitatea lor și planul redus — tot ce-a putut reține memoria, slabă chiar din copilărie, a bătrînei care însă impresiona, la 78 ani, prin naturalețea graiului din caracteristicul text-conv. Aici se află portretul unui bătrîn original — „tica-moșu *Njăgu*,” — de prin 1890—1900. Era o fire jovială, om inclinat spre cîntec și vers, deplin izolat de prefacerea sfîrșitului de veac. Rămînea totdeauna senin și gata de glumă; cam cu „baba” lui harnică și răbdurie („bunica Vojca”); duios cu trei nepoți rămași orfani, crescîndu-i harnici, iubîndu-le copilăria: la 90 de ani, poate că și trecuți, spunea bătrîna nepoată, el „avja dinț di spărțja alúni cu noj la-ntreșiri”. În gospodărie viața le era patriarhală. Vara el mergea la coasă, la prășit, dar cîndind și glumînd (la 90 de ani!). Iarna sta toată ziua, din zori și pînă seara, numai pe-afară, ba îngrijind de-un măgăruș și 30 de oițe, ba tîind cu „săcúrja” crengi pentru încălzit căsuța acoperită cu stuf, la geam cu „burdúf di qai”, și cu „oblón” ridicat ziua și tras noaptea. Bătrînul se ferea să intre în „odái” ziua, spunînd că așa i „sî tokești omátu pi oghéli și pi okiîși, și pi ur ni dējiri daci ješ-afari” (r. 27—125).

În povestirea simplă se cuprind și date etnografice (locuință, port), folclorice (un descîntec, 2 fragmente lirice) și lexic (pălărie *sudrii*, lină *sudrii*).

Consemnăm că prezentul text-conv. (notat în 1969) al bătrînei *Ráda Sándu* (78 ani) este în colecția de față unul din cele 13 piese antologice aflate — între anii 1927—1969 — încă de la șase bătrîne distince din Vrancea. Textele sînt următoarele: *Măriuța Cuca*, 70 ani, Păulești (*Ținut. Vranc.*, I², p. 408 text. VIII; an 1928. — *Ethnos*, I¹ [1941], p. 213 text. XV; an 1927, este text. MCMXVII, vol. VI din seria actuală). *Irina Stoian*, 70, Nistorești; an 1967 (text. MXCII—MXCIII). — Sanda Anghil Forii, 69, Spi-

nești; an 1965 (text. MCCXXXII). — *Măriuța Diaconu*, 65, Tulnisi; an 1947 (text. MMCXLI—MMCXLIV vol. VI al colecției de față). — *Ana Mustafi*, 87, Soveja-Dragoslovenj; an 1967 (text MMXXXVI—MMXLII). — *Marija Cristija*, 81, aceeași localitate; an 1967 (text. MMXLVIII—MMLVII).

Aceste 13 texte-conv. sint model de artă literară descriptiv-narativă, ca și de expresiv grai dialectal.

Text. CMLXII are fondul local mult degradat (victima este miorița). Text-conv. prezintă școala satului analfabet (în anul 1889): de frica învățătorului prea „rău” (el „bătja băjeți la curmezișu”!), părinții fetei (octogenara de azi!) au *scos-o* „la țioc [în *hórî*] di dojsprăzășî ani, ca sî nu mă dja la școală... Și jeți-așa an rămas pi-ntuneric!” (r. 25—35). Știrea corespunde cu alta, de prin 1890, tot din *Coldcu* (text CMLIX: „N-am învâța’ carti: pi vrémurli-ăsella didei învâțătorjului un caș, și haj cu oili la pășîni, la jârbi...”; mărturisește tot o bătrînă, 78 ani).

Text. CMLXIV, notat discontinuu la un sfert de oră după CMLXIII, prezintă o var. restrînsă și numai parțial dispartă. La sfîrșit conține patru versuri originale („Oili cin’ or zgheja/, Pi mini m-or bucură./Șî nei cin’ s-or țjucă./Pi mini m-or căută...”; 31—34), în substrat cu aceeași caracteristică *filosofie* păstorească asupra vieții veșnice în natură (v. Nota crit. 6). Balada a fost memorată prin 1894, cînd a cîntat-o bunicul bătrînei (deseori din fluler, „auniórj și diî guri”). Copila de-atunci — cu inclinare pentru asemenea „cîntic dim bătrîni” — asculta pînă o prindea somnul („Ș-ascultam pin-adorîjam”; text-conv. r. 47—48). La 82 ani bătrîna încă mai cînta „g’hersu” cu ușurință.

Text. CMLXV este tot cu fond local, dar degradat. A fost „deprîns” de bătrîn „di la babi” (soția lui care „știja g’hini *Niorița*” și o „cînta cu glas”, deci *melodie* și *text*). Ce auzise bătrînul la armată („Cînta unija piî armăti.”), nu l-a preocupat (text-conv. r. 14—19).

Text. CMLXIX, notat cu greu, și discontinuu, la un sfert de oră după CMLXVIII, de la un octogenar, în tinerețe cioban vreme de 18 ani. El a fost mediocru cunoscător de material poetic (vers. 39—43); ca și slab cîntăreț vocal și din fluier. Var. are fond local disparent, cu ecou literar imprecis (din personaje apare numai un „moldovjan”). Se observă graiul sărac în lexic, exprimarea improprie („Ș-asej doj pîltinaș/Cari scîrșî di vînt...”; 19—20), ideea construită eronat gramatical („Cin’ vîntu vor bati,/Pîltinașu vor scîrșî,”; 20(II)).

Cazul var. CMLXX—CMLXXI — notată prin *racordajul folcloric* — este excepție pe care o detaliam. Soția a memorat de la soț balada, și în decursul anchetei o știa mai bine. Soțul (aproape nonagenar în 1969) fusese cioban și baci în satul

natal, ca și în două sate vecine, timp de peste 20 de ani. Dar în mediul stîinii el nu deprinsese „*Niorița*”. Abatere curioasă de la tradiția păstoritului vrâncean motivată în chip ciudat (pare să ironizeze păstoritul din vremea cînd realizăm ancheta): „La stîni n-am auzî-o, ci oili nu sî vîita atuîșj ca acu...” (text-con. r. 19—20). Întîlnise rar balada pe la nunți în cîntarea lăutarilor: l-a lăsat indiferent (v. text-conv. r. 8—10). El a memorat-o mult mai tirziu: la o petrecere într-o noapte întreagă, aflîndu-se în tovărășia unor cunoscuți din două sate vrâncene („Noj ni găsam citi șîișj-șăsi, ni cunostjam...”). Vinul stimula vesela tovărășie („bjam citj-um pîhar di g’hin, miîcam citi șeva...”). Și din *cîntarea* melodiei, alternată cu *recitarea* textului, informatorul a memorizat un text rămas (în 1969) fără relief; iar în final cu ecou dispart din versiunea clasică (deși bătrînul era analfabet). Melodia nu mai putea s-o cînte.

Am spus că var. CMLXX—CMLXXI se încadrează în categoria celor notate după procedeul experimental numit *racordajul folcloric* (v. și cele discutate în monografia *Cîntăreți și povestitori populari*, p. 13, 31 [nota 52] — 35). Precizăm și aici că *racordajul* este de două feluri: A. — reconstituie de la un singur informator un motiv poetic esențial, notîndu-l *recitat*, fără melodie (*Miorița*, *Meșterul Manole*, *Cîntecul Gerului* etc.). Motivul își mai păstrează elemente expresive de fond, dar ele se prezintă dispartate la prima anchetă, și reproduce vag de memorie. Se înțelege că informatorul este un tip distins în mediul lui social. Însemnează una din două: ori că memoria stă obosită în timpul anchetei; sau că informatorul nu a reprodus motivul de mult timp, ieșit astfel din cîmpul memoriei normale. În acest caz, cercetătorul revine pe teren de mai multe ori într-un timp scurt, sau chiar îndelungat (o zi, o săptămînă, o lună, ori mai mult). Reia ancheta cu răbdare și tact. Dar în prealabil îl face atent pe informatorul aflat în *experiment* să se gîndească mereu la motivul poetic în cauză, pînă și-l amintește în conținutul aproape știut din timpul primei receptări. Propriu vorbind, anchetatorul sugerează informatorului să-și scruteze continuu memoria, pentru ca treptat să poată recompuce piesa propusă. El rămîne impresionat de îndemn. Are anticipat și mindria reușitei. Operația aceasta a *rememorării* îl pune pe subiect în agitație: are uneori și nopți de insomnie, caz frecvent la bătrîni (v. text conv. MCCLXIII, notat, în 1967, de la un octogenar depășit din *Tulnișj*, care numai prin cîntare, în timpul nopții, și-a rememorat *Miorița*). Materialul acesta *unipersonal*, notat succesiv, se integrează apoi organic în ordinea planului tipic, alcătuiindu-se așa motivul poetic întreg.

Această metodă am numit-o de *verticalitate psihologică*: ea face apel, cum am spus, numai la memoria unui informator de relief. Rezultatul l-am detaliat în monografia din 1969 (*Ținut. Vranc.*, I² p. 92–104 „Racordajul folkloric”). B. — Aspectul al doilea privind *racordajul* este procedeul de *paralelism și orizontalitate psihologică*. Acum se anchetează simultan doi informatori pentru reconstituirea unui motiv poetic, de obicei epic, știut parțial de unul dintre ei, dar dispersat, sau chiar uitat aproape complet. *Experimentul* folosește tot *recitarea* textului, notat fără melodie. Personal am folosit metoda aceasta în special pentru *Miorița*. În cazul acestei anchete reconstituirea este *stante pede*: se face odată pentru totdeauna. Adică nu mai poți eșalona în timp anchetarea celor doi informatori, fiindcă nu i-ai mai putea reuni ușor, ori poate niciodată (din cauze naturale etc.). Știi însă că ei cunosc motivul poetic din sursă comună, sau unul de la altul (a. — în cadru familial: părinți > copii, bunici > nepoți, frați > surori; și invers, soț > soție, ori soție > soț, părinți > soț+soție, etc. — b. — prin factori externi familiei: păstori > auditor, lăutari > auditor, etc.). *Racordajul* (= metoda de *recom-punere a textului*) operează acum în felul următor: unul din cei doi informatori (normal cel care a memorat mai întâi de la sursă-A) a *sfârșit* textul știut cândva întreg, și în planul lui normal. Cauzele au fost, pe lângă vârsta înaintată, sau memoria slăbită treptat, și lipsa ei de frecvență în timp îndelungat (așadar motivul poetic *neactivat* prin cântare sau recitare). Așa încît în primele momente ale anchetei informatorul principal A nu poate reproduce decît, niște versuri dispartate. Celălalt, auxiliar (B), cu memoria mai bună, asistindu-l, intervine în recitarea stîngace (uneori confuză, prea incorectă în exprimare) și introduce materialul uitat, sau știut evaziv de partener. Se notează întregirile succesive. Acestea — corelate cu ce-și amintește A — reprezintă, firește cu aproximație, materialul poetic inițial memorat în schemele: A > B (mamă > fiică; MCXLIV—MCXLV Nota crit. 134); C > A > B (mamă > fiică > soț; MLXXIII Nota crit. 94); C > A > B (tată > fiu > soție; MLIV Nota crit. 81); C + D > A > B (factori externi > soț > soție; CMLXX—CMLXXI); ? > A + B < ? (text rezultat prin memorizare din sursă diferită; MCCXXII—MCCXXIII Nota crit. 187).

Un caz din prima categorie de *racordaj folkloric* l-am notat (*melodie-text*), în octombrie 1938, de la un lăutar din fostul județ Rîmniceu-Sărat, colaborînd cu muzicologul *Const. Brăiloiu*. Este vorba de balada *Crivățu* (alias: *Cînticu Crivățului*, *Cîntecul Gerului*, *Cînticu lu Crivăț* — MCCCXLVI, *Marcuș Pașa și Crivățul*, *Cînticu Zărului* — *Ținut. Vranc.*, II (1969), p. 65 CXIII; etc.), pe care am

restabilit-o, ca text critic, în cinci reluări (*Ethnos*, I¹ (1941), p. 218—221 (melodia), 221—228 (textul)).

Amintim că *procedeul anchetei duble* (după sistemul muzicologului *Const. Brăiloiu* și cel al *racordajului folkloric* de față) a fost socotit ca o metodă pozitivă, în 1969, de folcloristul *Ovidiu Birlea* (*Metoda de cercetare a folclorului*, p. 94, 278). Experimentul a fost extins „pe scară largă”, de același autor, în cercetarea prozei populare epice (*Antologie de proză populară epică*, I—III, 1966).

text. CMLXXII

Nota critică 19 (satul *Cóza* — *Mărija Burdușa*, 63)

Cele trei texte au fost culese experimental la interval de doi ani (între MCCXCIV și MCCXCV) și opt luni (între MCCXCV și CMLXXII)¹.

Provin din text. *Aleksandri* auzit în lumea copiilor (cf. CMLXXII 18—20, MCCXCIII 15—17). Comparete, au toate fondul inconsistent: vădesc repetiții (MCCXCV 34—39; CMLXXII 8—10 și 14—15), versuri incoerente (MCCXCIV 20—26, 36—40; MCCXCV 16—22), chiar și două contradicții grave: în text. MCCXCIV — din 1965 — doi ciobani plănuesc omorul („Unu *moldovean*,/Unu *vrâncean*” — 15—19); în text. MCCXCIV omoritorii sînt trei ciobani („Unul *moldovean*,/Unul *ungurean*/Și unul *vrâncean*” — 11—15) care să omoare pe-al patrulea neindicat regional; iar în var. notată dialectal peste opt luni, „Șel *vrânșjan*/Cu șel *uğurjan*” omoară „pi șel *moldovjan*” (CMLXXII 18—21). A doua contradicție: victima dorește să fie îngropată cînd „În *dosul stînii*,/Unde latră ciinii;/În *strunga oilor*,/În jocul mieilor.” (MCCXCV 16—20), cînd „Nu în *dosul stînii*/Unde nu latră ciinii.” (21—22).

Numai text. MCCXCIV și MCCXCV păstrează ordinea relativă a temelor: pe cînd CMLXXII are finalul discontinuu prin memoria discursivă a bătrînei. Concluzia rămîne următoarea: la informatorii comuni *Miorița* se află într-o continuă viață flotantă. Adică textul stăruie ca o improvizare cu fondul mereu modificat. Iar expresivitatea artistică, prin strălucirea graiului, este total absentă.

Text-conv. informează: despre viața copiilor și a părinților de sărbători, „la djal” (păstoritul oilor) și în sat; despre unele „jocuri bătrînești” și un lăutar „rumân” orb, dar priceput „viorist”; despre un jucător original. „*Miorița*” se răspindea și în *Cóza* prin copii la păstorit (51—59).

¹ Despre culegătorul auxiliar v. MCCXCIV—MCCXCV *Nota crit.* 233.

text. CMLXIII

Nota critică 20 (satul *Cóza* — *Catrina Burdúșa*, 63 [65])

Textul diacritic și cele două accesorii au fost notate: MCCXCVI la doi ani după MCCXCV (ambele *accesorii*); text. diacritic CMLXXIII la opt luni după MCCXCVI¹.

Compararea lor arată că planul *temelor* este variat — de pildă, tema personajelor. Găsești peste tot disparitatea fondului; versuri contradictorii (MCCXCV 19—20, 25—29; MCCXCVI 13—23, 50—52), versuri obscure sau prozaice (MCCXCVI 54, 12), dispartate (MCCXCV 60—70) și flotante (MCCXCV 10—20; MCCXCVI 13—23; CMLXXIII 10—21). Odată rămân intacte câteva versuri (MCCXCVI 34—41; CMLXXIII 34—41). În texte enumerarea obiectelor se vede invariabilă (MCCXCV 30—38; MCCXCVI 39—44; CMLXXIII 37—44). În schimb grupa personajelor se modifică: dacă în textele din 1967 (CMLXXIII, MCCXCVI *accesoriu*) *ungureanul* și *moldoveanul* plănuiesc să-l omoare pe *vrâncean* (A. 19—21; B. 21—23), în cel *accesoriu*, din 1965, în locul *vrânceanului* apare un „mocan” care va fi omorât de „moldovean” și „ungurean” (MCCXCV 14—20).

În general nici un text nu ajunge la echilibrul conținutului celui clasic, de unde se vede că toate descind prin școlari și tineret, fără amestec lăutăresc.

Text-conv. este prețios: bătrina analfabetă spune cum a „prins” balada „din voșia poporului” (r. 114—129). Dar din „popor” numai insul distins *cîntă* expresiv: „Toați lumja *cîntă*, da . . . nu *și potrighes' toț la cîntic!* Fiicari cu *gustu* luț: altu măj frumos, altu măj-așa. . .”. Aceasta ar fi perspectiva variantelor *de relief*, mereu intermitente în raport cu masa enormă a celor mediocri.

Apare și un tablou sumbru: școala analfabetismului din trecut, cînd „învățătoriu” satului lua mită ca să *șteargă* școlarii „dipi catalog” și să rămînă ignoranți. Așa au dat mită părinții bătrinei. Iar rezultatul: „Iel m-a *șters* dipi catalog, și gata! Añ fos' ștjarsi, și n-am măj fos' pi lumja asta!” Descrierea infamiei este patetică; trebuie citit întreg pasajul zguduitor (r. 98—113).

Prezenta *notă. crit.* este completată de MCCXCVI—MCCXCVII *Nota crit.* 234.

text. CMLXXIV

Nota critică 21 (satul *Cóza* — *Iqádir Bosifóc Prícop*, 63 [65])

Au fost notate experimental și de la acest informator patru texte, dintre care două *accesorii*: la doi ani (MCCXCVIII—

MCCXCVIX și CMLXXIV) și la o oră și jumătate (CMLXXV după CMLXXIV).

Trebuie reținut un fapt: bătrînul analfabet (65 ani la ancheta a treia din 1967) avea o memorie susținută, încet text. CMLXXIV—CMLXXV apar mult mai unitare, apropiate de text. prim notat în 1965 (MCCXCVII). Așa încet găsim grupe întregi de versuri din acest text (1—17, 24—29) păstrate aproape intacte, cu prea mici modificări, în text. CMLXXIV (1—16, 21—41). Text. CMLXXV — notat la o oră și jumătate după CMLXXIV — prezintă materialul fără modificări în planul narativ. Dar două grupe de versuri cu exactă uniformitate fonetică de aspect arhaic (CMLXXIV 37—39, 42, 44—47; CMLXXV 42—44, 48, 50). Încet surprinde variația fonetică bruscă oscilînd în ambele texte între graiul local și limba literară (CMLXXIV 4—6, 9—12, 29—33; CMLXXV 3—5, 33—37).

Cit privește text. MCCXCVIII — notat cu opt luni înaintea text. CMLXXIV și CMLXXV — acesta rămîne ceva mai dispartat, cu repetiții (22—26) și cu versuri improvizate, fără să fie prozaice (35—40). Oricum, se distinge întipărirea fondului poetic străvechi, cu atmosferă de regionalism patriotic local — din versiunea clasică, preschimbată — stare întilnită în toate textele (MCCXCVII 12—14 „Că s-a vorbit *munteanul*/Și cu *moldoveanul*/Să te omoare. . .” MCCXCVIII 17—19 „Că s-a vorbit *munteanul*/Și cu *moldoveanul*/Să-l omoare pe cel *vrâncean*.”; CMLXXIV 12—14 „S-a vorbit *muntjanu*/Și cu *moldorjanu*/Si ti omqari.”; versuri exacte în text. CMLXXV 12—14).

Pentru completarea discuției, v. și text. *accesoriu* MCCXCVIII—MCCXCVIX *Nota crit.* 235.

text. CMLXXVI—CMLXXVII—CMLXXVIII

Nota critică 22 (satul *Cóza* — *Cucqána Ursu*, 65)

Cu această bătrînă (mai mult analfabetă: a urmat numai două clase primare) am făcut un *experiment* mui detaliat pentru că ea impresiona prin memoria durabilă, vioiciunea și spontaneitatea graiului apoi prin sinceritatea cu care-și comunica părerile despre oamenii din sat, ori cei din familie. În *Cóza* era o personalitate. Din ancheta printre femeile satului am văzut că avea memoria mai cuprinzătoare. Între cele 30 texte (13 diacritice și 17 *accesorii*), aflate vreme de doi ani în *Cóza*, cele cinci ale ei rămîn mai unitare în conținut, formă poetică și grai. De aceea ne-am hotărît să urmărim ce schimbare anume se petrece într-un timp mai îndelungat cu versiunea Alecsandri știută de o femeie cu memorie rezistentă.

După cele două texte notate literar (primul MCCC în 1965; MCCCC în 1967), la doi ani după întiul și la opt luni după MCCCC am venit noi pe teren (24 dec. 1957), notînd trei texte în transcriere diacritică: CMLXXVI, CMLXXVII și CMLXXVIII. Timpul

¹ Despre culegătorul auxiliar al text. *accesorii* — v. MCCXCIV—MCCXCV *Nota crit.* 233.

¹ Despre culegătorul *auxillar* al text. *accesorii* — v. MCCXCIV—MCCXCV *Nota crit.* 233.

scurt folosit pentru ultimele două texte (20' între ele, în raport cu CMLXXVI) a urmărit anume să stabilească variațiile de fond, lexicale și fonetice. Prezentăm comparativ starea lor.

Primele două texte (notate literar de un culegător stăruitor¹) nu sînt omogene: MCCCCI are 18 vers. adause în raport cu MCCC (6, 30—31, 39—52, 56). Încolo conținutul său (64 vers. față de 44 în text. MCCC) are numai ușoare modificări de lexic. Așadar la reluarea după doi ani text. MCCCCI s-a întregit.

Dintre cele trei texte notate experimental în transcriere diacritică, CMLXXVI, comparat cu MCCCCI, nu conține vers. 39—53, 56. Are în plus vers. 16—19. În privința topicii versurilor, a lexicului, se găsesc inversări (7—8 și 6—7); apoi iarăși modificări ușoare de lexic (MCCCCI 32—33; CMLXXVI 25—26 etc.).

Cele trei *texte diacritice* au, prin experiment, structura aceasta: CMLXXVII păstrează fondul text. CMLXXVI, adăugînd însă vers. 39—40 (din MCCCCI); mențin inversiunea vers. 6—7; după cum mențin și contradicția din text. CMLXXVI 14—16 („Ca sî mi-l omoari. . . /Ci aĵ oĵ măi multi,“; cf. 1—14, 16); modifică vers. 5 (ca în MCCC 4); introduce fonetismul literar (vers. 12; cf. CMLXXVI 13) care se menține și în CMLXXVIII 12, folosind numai două modificări ușoare de lexic (19—25).

În privința text. CMLXXVIII e de remarcat un fapt surprinzător: deși notat după o pauză scurtă (20' în raport cu CMLXXVII), bătrîna și-a putut repede restabili memoria (la sugerarea noastră: să se mai odihnească și să se mai gîndească!). Dar numai după doi ani și opt luni de la ancheta din 1965 (cf. MCCCCI Nota crit. 236 și CMLXXVI) textul și-a căpătat conturul aproape normal. Adică prin *experimentul folcloric* a revenit, măcar parțial, la structura inițială din vremea copilăriei (cînd s-a întîmplat contactul cu școala și cu ciobanul bătrîn cîntăreț „și diñ fluir, și diñ guri“; v. text.-conv. r. 66—76). Dacă am fi rămas la text. MCCC (întîiul cules!) — și chiar la celelalte două — am fi avut texte trunchiate care — cu toată întipărirea lor literară și cu materialul înlăturat în timpul cit memoriei bătrînei a stat inactivă — dovedesc și ele cum s-a modificat fondul baladei clasice, eliminîndu-se localizarea problematică (plăsmuită prin procedeu literar romantic!), pentru ca să înceapă textul (*re-devenit bun popular*) după criteriul vrîncean: prin dialog.

Să vedem comparativ ultimele două texte diacritice. Text. CMLXXVIII menține amplificînd, vers. 5 din CMLXXVII (normal în CMLXXVI 5); elimină contradicția din CMLXXVI (14—16) și din CMLXXVII (13—15) și revine la vers. normal 5 din MCCCCI;

¹ MCCCIV—MCCCXV *Nota crit.* 233; cf. MCCCXVIII—MCCCXIX *Nota crit.* 235.

menține vers. 31—42 eliminate din CMLXXVI, dar adăugate text. CMLXXVII (41—42) și intervalează o grupă de nouă versuri (43—51) absente în CMLXXVI și CMLXXVII. Textul total are 62 versuri față de 64 ale text. MCCC (dar acesta cu vers. 17—18, 34—53 repetate și cu vers. 60 improvizat, însă plastic: „Mi-a căzut o stea;/Surioara mea,“).

În același text CMLXXVIII observi în privința foneticii că se menține alternanța dintre CMLXXVII 10 („Ci mi s-a vorbițu“) și CMLXXVIII 10 („Ci mi[ñi] s-a vorb[gh]ițu“). Caz asemănător vers. 12 („Și cu șel vrănĵanu“) corelativ CMLXXVI (Și cu șel vrănĵan“) și CMLXXVII 12 („Și cu șel vrănĵanu“).

Cu deosebită înclinare spre tipul intelectual cărturăresc bătrîna s-a îndepărtat de *gustul* înaintașilor: în var. pe care o stăpînește cu claritate se întilnește numai un licăr palid de două versuri din „cîntărija“ păstorului străvechi (A. 5—7 „Orĵ jarba nu-ț plași Orĵ-apa diñ uluĉu,/Orĵ tărița dim burdhlu?“; B. 5—7 „Orĵ jarba di pi cîmp nu-ț plași,/Orĵ tărița dim burdufu,/Orĵ-apa diñ uluĉu?“; C. 5—7 „Orĵ jarba di pi cîmp nu-ț plași,/Orĵ tărița dim buđufu,/Orĵapa diñ uluĉu?“). Ea a preferat pagina ademenitoare a cărții școlare cu „Miorița“ lui Alecsandri (A. 39—52; B. 38—54; C. 38—62 etc.); cf. text.-conv. 65).

Același text.-conv. informează despre modul cum a receptat bătrîna *Cucoana Ursu* balada cu „cîntărija“ ei: textul i-a venit din carte. Apoi l-a auzit de la un cioban bătrîn, de aici poate că și firimitura de text local A. 5—7. Sigur însă că întîia melodie, pe care bătrîna o cînta încă expresiv în 1967, de la cioban a deprins-o („ghersu-l știu to' di la jel. . . cînta și diñ fluir, și diñ guri. . . L-am auzi' di la jel ghersu-aista.“; r. 69).

Ciobanul *Tudurăki* (v. r. 65—66) era un bătrîn sfătos; el a dezvoltat întîi bătrînei orizontul folcloric. Mediul familial i-a fost indiferent: „Tata, săracu, nu cînta; jel munșja la butuși; iĵ pocnja mașli!“ (r. 69). Mama fusese fără „ghers“: o anonimă. Iar soful îi era inferior: nu cunoștea textul baladei, doar melodia de cînd fusese și el cioban. Un bunic pare că și el cînta numai melodie (după cum reiese din discuția completă cu bătrîna).

În text.-conv. se vorbește și despre chipul cum circula *Miorița* la *Côza*: prin bătrîni (ciobani și baci) la stîna; apoi pe la petreceri. Prin urmare este indicată numai parțial modalitatea de răspîndire folclorică într-un sat cu trecut păstoresc istoric (v. cele relate despre *punctul de transhumanță* „pi Kișjoru Căzi“, „pi plaĵu Căzi“ — MCXLII—MCXLIII *Nota critică* 133). Bătrîna a menționat numai ce și-a amintit spontan la ancheta noastră. Celelalte moduri de circulație folclorică în *Côza* se pot vedea în text. CMLXXII *Nota crit.* 19; CMLXXIX—CMLXXX 23; CMLXXXI 24;

CMLXXXII 25; CMLXXXIII 26; CMLXXXIV 27; MCCXCVI—MCCXCVII 234; MCCXCVIII—MCCXCIX 235; MCCC—MCCCI 236; MCCCVIII—MCCCIX 239.

text. CMLXXIX—CMLXXX

Nota critică 23 (satul Căza — Ion Macovei Brînzoi, 73—75)

În *experiment* două texte au fost notate la interval de un an și șase luni (CMLXXIX în transcriere diacritică; MCCCIV *accesoriu*); iar CMLXXX (al doilea în transcriere diacritică) la opt luni după MCCCIV.

Privite comparativ, dintre toate trei, *var. de bază* rămâne CMLXXX: are plan mai unitar, mai concentrat, și fără un vers părînd improvizat prin lexic artificial (CMLXXIX 11: „Iar is *tristîșdări*” — tristă). Dar în textele diacritice apar trei versuri ușor contradictorii („Si mă îngrăpăși/În *struînga oilor*,/În *zocu berbecilor*.”; CMLXXXIX 24—26; cf. „Si mă-ngrăpăși-n *struînga oilor*,/În *zocu meilor*,/În *bătaja berbecilor*.”; CMLXXX 35—37). Sensul din text. *accesoriu* pare mai normal: „Să mă îngrăpe-n *strungă oilor*,/În *jocul mieilor*”; MCCCIV 26—27. Vers. 26 și 33 din text. *diacritice* sînt contrare realității păstorești: berbecii nu stau în păstoritul de vară la un loc cu mieii, acum sînt *cîrlan*, avînd boteliul lor separat).

Partea finală a testamentului (CMLXXX 38—46) apare mai normală în prezentarea imaginilor decît la primul text diacritic (27—36). Totuși vers. 41 („*Bucemăș di paltin*.”) — raportat la vers. 42—43 („*La pițioari-um paltinăș/Cu gluga atirnăti*.”) — pare că tinde spre ermetism formal.

Cît privește text. *accesoriu*, el își păstrează claritatea acelorăși imagini (MCCCIV 28—33). Dar partea finală ne pare să meargă spre miracole: cînd va „suna” ciobanul din „*buciumăș*”, „*Oile se vor sculă*,/Cini se vor *gudulă*,/Gluga *vint-o vintură*...” (34—38).

În ansamblul lor toate textele provin dintr-o sursă locală străveche (cf. dialogul inițial caracteristic: CMLXXIX 1—10; CMLXXX 6—14; apoi A. vers. 27—36; B. 38—46), în care a pătruns localizarea clasică (trunchiat ca în text. *accesoriu* 1—2, fără legătură logică cu dialogul ce urmează). Elementul *literar* se întilnește și în privința personajelor: aceleași ca în versiunea Alecsandri (A. 12—18; B. 15—22; C. 14—16), cu deosebirea că toți trei „*ciobănașii*” vor să-l omoare pe al patrulea necunoscut. Splendoarea versiunii artistice șlefuite în 1852 și 1866, a fost atîta de fascinantă, încît s-a păstrat pînă în 1967 localizarea trunchiată uitată în 1965 și în text. *diacritic* din 1967, dar îolosită disparat în text. *accesoriu*. Apoi a pus în periferia textelor diacritice materialul străvechi (CMLXXIX 32—36; CMLXXX 42—46), aflat în anii 1924—1928 în satele vecine cu Căza (*Păulășii*, *Hăulășca*; v. *Ținut. Vrance*,

I², p. 392 LII 25—28; 394 LIII 35—37; 396 LIV 33—41; 397 LV 15—19; 421 LXVII 40—49; 431 LXXII 30—41; 440 LXXVI 40—49 etc.).

În privința ordinii cuvintelor, se observă substituirea lor frecventă („În *jocul mieilor*” > „În *zocu berbecilor*” — MCCCIV 27 și CMLXXIX 26; sau „*Gluga: agățâți*; „*Cu gluga atirnăti*.” — CMLXXIX 33 și CMLXXX 43; sau „În *zocu berbecilor*.” > „În *bătaja berbecilor*.” — CMLXXIX 26 și CMLXXX 37). Variația se întilnește și în formarea cuvintelor: *bucemăș* > *buciumăș* (CMLXXX 41 și MCCCIV 33), *gudură* > *gudulă* (CMLXXX 45 și MCCCIV 36), *sôcru* > *soc* (CMLXXIX 30 și MCCCIV 31), *đakiș* > *oacheșe* (CMLXXX 27 și MCCCIV 21).

În privința foneticii dialectale realitatea este cu mult mai surprinzătoare: bătrînul de 75 ani, știutor de carte, a părăsit vorbirea localnicilor rostind cuvintele printr-un fonetism literar anarhic (v. CMLXXXIX 3—7, 9—10, 12—14, 16, 19, 26, 32, r. 37; CMLXXX 10—13, 16—20, 28, 36—37, 41—43. De aceea el rămîne o excepție în ținut, cînd este privit în ansamblul repertoriului *Miorița* în legătură cu problema limbajului. Iată de ce: dacă ceilalți bătrîni vrănceni anchetați de noi își păstrează 98% graiul specific ținutului, *Ion Macovei Brînzoi* apare ca un prețios ridicul folosind neologismul enorm deformat în stil pompos, retoric, pentru că el vrea ca vorbirea să-i apară întocmai ca la oraș. Truda rostirii este astfel penibilă. Ideea i se formează cu greu, rămînînd exprimată confuz. Asemenea grai păsăresc ajunge insuportabil pentru cine-l ascultă mai ales cînd se întilnește în narațiunea autobiografică (v. text. MCMLIII, care va fi cuprins în vol. VI al colecției). Evident că graiul bătrînului a fost deformat mai întii de lectura ziarelor, pe lingă unele cărți și broșuri (cum se vede din text.-conv. cit.) din care însă cititorul acesta dezorientat nu a putut căpăta înțelesul clar al noțiunilor abstracte, nici cursul firesc al ideilor. A reținut neologismul mai uzual, relativ sonor (ivalûta, amjândi, capitálu, situația, stabilimentu, uzătii, român, acspidiât, producția, mobil-imobil; *ibid.*, r. 8, 10, 11, 14, 15, 20, 24, 28), căruia el i-a substituit un înțeles inchipuit. De aici pornește o adevărată plagă neologică în vorbirea bătrînului acestuia: curată patologie verbală. De altfel rămîne caz unic de grai anormal întilnit de noi printre bătrînii din Vrancea, mai cu seamă din anul 1944 pînă în 1970. Acestea, în privința afectării verbale imitînd gazetăria zilnică pe care el și-o procura, în 1967, cu pasiune. Din contra, cînd pe bătrîn îl preocupau lucruri și fapte văzute și trăite de înaintașii lui, cînd povestea despre practici arhaice proprii Vrancei (de exemplu, *privêghiu*; text. MCMLII, MCMLII, MCMLIV); ori cînd reproducea din literatura tradițională (chiar în cazul *Mioriței*), atunci limbajul artificial dispărea, cînd și fonetica neologismului deformat era

înlocuită cu rostirea bătrînilor din sat. Dar și în acest caz se mai menține cîte un cuvînt cu vreo consoană rostită strident („... și priîzi *firu*“, „nu știja *nimica*...“, „*Cînța* făcut asta, cum?“, „*Pini* și *coînviță* ci-î *kestii di lumi*“; MCMLIV r. 5, 9, 13), pentru ca meșterul cuvîntător să lase impresie de înaltă înțelepciune...

Firește că epocilor de primenire socială adîncă la corespund uneori în popor faze de destrămare puternică a vorbirii uzuale. Deformarea violentă a *graiului scris, academic*, precede alterarea *graiului viu popular*, răsturnînd „uzul consacrat prin tradiție“; ca în modernitate cînd „trăsătura cea mai caracteristică a românei actuale, este un mare zbućium“ (I. Iordan, *Limba rom. actuală*, 1943, p. 14. 15).

text. CMLXXXI

Nota critică 24 (satul *Cóza* — *Nedéle Látu*, 71 [73])

Ca și la text. anterior, experimentul a fost făcut pentru acest caz la interval de-un an și patru luni (MCCCII și MCCCIII); apoi de opt luni (MCCCIII și CMLXXXI). *Text. de bază* rămîne CMLXXXI Pleacă chiar din manualul școlar („Am măi furat-o diîn carti citi-oljaci.“; text.-conv. r. 100), fără urmă de material tradițional pe care bătrînul totuși îl implica („Cit. diîn carti, cit di la bătrîni.“) „Străbuni“ familiei („Cu toati cărțili, da asta-i apucati din străbuni.“; r. 102—103), împreună cu cei din sat, nu au amestec în textul prea puțin expresiv al urmașului. Cele trei texte, cercetate comparativ, au repetiții (MCCCII 67. 70; MCCCII 74, 76; CMLXXXI 74—75), contradicții („Ca să mi-l omoare/Pe baciul *vrăncean*“; MCCCII 15—16; „Ca să mi-l omoare/Pe cel *moldovean*“; MCCCII 15—16; „Ca să mi-l omoare/Pe cel *moldovan*“; CMLXXXI 15—16), ezitări logice („Iar cea mioriță, ./Gura nu-ți mai tace,“ [sic]!; MCCCII 22, 25; MCCCII 22, 25; cf. „Iar ęja mioriță. ./Gura nu-ț [nu-] măi tači. .“; CMLXXXI 22, 25. „*Priut* și *nunî* mari;“; CMLXXXI 95; cf. „*Preoți* nuni mari;“; MCCCII 99). Apare și cite un vers inexpresiv adăugat de bătrîn (CMLXXXI 33 „Orî cu noj nu-ț plași.“; 37 „*Mija* cu voį im place.“), cînd dispoziția materialului e flotantă prin grupe de versuri înlăturate de la un text la următorul (CMLXXXI 29—35, 74—75). În general planul nu este incoerent, pe cînd mobilitatea morfologiei, lexicului și foneticii rămîne statornică.

În privința *graiului* se observă peste tot invazia foneticii literare (*pićior*, *tači*, *vrănćjan*, *plaće*, *șpare*, *miį*; cf. *plași*, *strîńze*, *plîńze*, *sińze* — 1, 3, 9, 25, 37, 41, 52, 98; 33, 65—67 etc.); pe cînd rostirea locală apare sporadică. Un bătrîn de 73 ani, care și-a pierdut naturala rostirii străbune copiind pronunțarea — uneori aspră — a cărții, a ziarelor și chiar a orașului periferic.

Text.-conv. e interesant prin ce se spune despre *Miorița*: structură, mod de redare („... cîntari măi luńgi. .“); baladă stră-

veche („... *poizi* veki... apucături din njam în njam!“), legată de viața păstorească („cîntic di oi, șjóbănesc“, „Șriagu... asta traži di *Miorița*“) și cîntată din fluier, din cavat sau „diîn guri“ de bărbați și bătrîni, apoi de lăutari și adesea, de femei; locul, împrejurarea prielnică transmiterii, funcția psihosocială („O cînta fimej, oamini. Măi cu sami femeili: s-aduna pi la clăsi, pi la privégliu; și cînta“ — r. 102—104).

Pentru completarea discuției v. și text. *accessorii* MCCCII, cu text.-conv. și *Nota crit.* 237.

text. CMLXXXII

Nota critică 25 (satul *Cóza* — *Tođdir Răcuș*, [75] 77)

În experiment text. MCCCVI a fost notat¹ cu trei sferturi de oră înaintea text. CMLXXXII; iar text. MCCCVII la un an și șase luni după MCCCVI și CMLXXXII.

Textul de bază rămîne CMLXXXII. Are versuri adause (7, 12); odată chiar o grupă de versuri (22—26) față de MCCCVII, coincidînd cu MCCCVI (11—15). Nici un text nu are planul care să amintească de vreun model literar, deși bătrînul lasă impresia că nu a fost străin de manualul școlar („... c-așa ziși și-ń carti: . .“ — text.-conv. r. 32), contact posibil prin copiii din familia soției² (cu vagul ecou al cărții: MCCCVI 26—34, MCCCVII 35—41, CMLXXXII 40—49). În realitate fondul prea redus vine din lumea ciobanilor jocalnici, după cum mărturisește chiar bătrînul. Fondul acesta e de altfel uneori și contradictoriu, exprimat incorect („S-a sfătuit baciul *lui Vrăncean*/Și cu baciul *lui Ungurean*.— MCCCVI 7—8; „S-a vorghit baciul *lui Vrăncean*/Și cu baciul *moldovean*“ — MCCCVII 8—9; „S-a sfătuit/Baciul *lui Uńgurjan*/Cu baciul *lui Vrănćjan*“ — CMLXXXII 15—16). În text. MCCCVI finalul rămîne pe deplin confuz (30—34), pe cînd celelalte două texte nu au nici un fel de încheiere.

Text.-conv. informează despre unitățile de măsură vechi („*ocaua* 1u *Cuza*“, *sińźecu*, *litra*; r. 64—66) și organizarea stînii (r. 59—66). Amintește și de ultimul haiduc din Vrancea, sovejanul *Panaiti Moringláv* (r. 69—73). Acesta a imitat faima lui *Iancu Jianu*, pentru care a suferit rigorile legii. După un an și jumătate de haiducie a fost prins, judecat condamnat, Ceea ce lua de la chiaburi, bogătași, negustori, împărțea femeilor nevoiașe. L-am cunoscut — și anchetat

¹ Despre culegătorul auxiliar al text. *accessorii* v. MCCXCIV—MCCXCV *Nota crit.* 223

² Bătrînul era maghiar de origine, dar a crescut în *Cóza*, a rămas analfabet, s-a căsătorit aici, însușindu-și perfect limba noastră pe care o vorbea pitoresc (v. text.-conv. r. 53—66). El a construit primele fierăstraie din Vrancea nordică. Se pricepea și la facerea morilor de măcinat, a „drîstilor“, la construirea caselor cu atenele lor. Era un constructor excepțional.

folcloric — în anul 1927. Am fost acasă la dînsul în *Rucărenii Sovejăi*. Într-adevăr — cum spunea *Tquadir Răcuș* — era de înfățișare impresionantă: înalt, masiv la trup, cap enorm, expresiv, cu ochii căprii scînteietori, părul bretonat, sprincene blonde stufoase, obrajii încă rumeni la 84 de ani, vorba rară, cumpănită dar apăsată, sigură ca a unei voințe inflexibile. Sta numai acasă ferit de lumea din sat pe care o evita: nu o putea înțelege în schimbarea timpului aceluia. *Infiera* tineretul pe calea prefacerii după tîrg și oraș (v. text-conv. MCMXX). Îl vedea uluit de politica partidelor. Recunoștea semeț că a „hajdučit“ în tinerețe cum făcuse „Córbia“ și „Iańcu Zijanu“. Dar s-a ferit să povestească, chiar la întîlnirea noastră dintîi, peripețiile acelei „cumpenji dă tineretji“: „Măj ęesti vremi dă trăit“, a spus răs-picat bătrînul falnic. Însă, în paguba folclorului, vremea revederii ne-a contrariat: chipeșul bătrîn a murit în anul 1932, lăsînd colecției noastre numai cinci texte lirice — toate „dă hajdučii“ (*Ținut. Vranc.*, II, p. 296—297 DLXIX—DLXXI, DLXXXII—DLXXXIII), și-un documentar text-conv. (MCMXX). Mărturiile de azi despre dînsul — de la rude (MCCXII), de la soția lui de bătrînețe (MMC), ori de la cel care l-a întîlnit (CMLXXXII) — nu știrbesc faima ultimului haiduc moldovean.

text. CMLXXXIII

Nota critică 26 (satul *Cóza* — *Ion Răduți*, 80 [82])

În filiația textelor, MCCCVIII *accesoriu* a fost primul notat de culegătorul auxiliar¹, urmînd peste doi ani MCCCIX, iar după opt luni CMLXXXIII *diacritic*. Textul ceva mai complet pare MCCCIX. Dar el cuprinde și confuzii (cf. 4—5 cu 11, 22; 38—39, 63—69, 70), cu toate că are în plus o grupă de versuri (47—53) lipsă din text MCCCVIII. Rămîn însă contradictorii MCCCVIII 10—13 și MCCCIX 16—21. Dovada: *moldoveanul* și *ungureanul* s-au sfătuit „Ia, pe cel *vrăncean*. . /Ca să mi-l omoare.“ (MCCCVIII) — în opoziție cu: „Și se sfătuiră/Baciul *ungurean*/Și cu cel *vrăncean*/Pe cel *moldovean*. . /Ca să mi-l omoare“, (MCCCIX). Text *diacritic* (de bază) prezintă aceeași formulă (15—20). El are izvorul indicat: bătrînul octogenar l-a aflat și reținut în tinerețe dintr-o „carti di poizii“ populară „a lui Vasili Alicsándri“. În privința aceasta citatul din text-conv. este caracteristic, și-l vom reproduce:

„Cartja. . . si lua di la librării. . . Și ęera-ntr-įnsa tot felju di poizji. Ań cumpărat-o di la *Focșăni* în ęin ęinti di noęi suti ș a ęi s p ę i. Ań dat cań vo suti di leji pi ęa. S-a pierdut cartja! ęera cit trię deęti di gręasi (r. 86—93).

¹ V. MCCXCIV—MCCXCV *Nota crit.* 233.

Poate a fost vreun exemplar din edițiile Alecsandri posteroare anului 1894—1900. Sau dintre „numeroasele ediții apărute în prima jumătate a sec. al XX-lea“ (relatarea lui D. Murărașu, din 1971, în Alecsandri, *Poezii pop. ale rom.*, p. XV) — de pildă, aceea din 1908 a lui Em. Gîrleanu (v. și cele discutate la text. MCCLXVII *Nota crit.* 211). Ori cumva antologia școlară (oficială, în 218 pag., din 1896) a lui Cristu S. Negoescu. Astfel, avem de reținut încă un dubiu bibliografic în legătură cu *Miorița* în Vrancea după anul 1866 (se alătură *textului-miscelanu Prahúda* — v. MCMLIX *Nota crit.* 136).

Ŋoi subliniem faptul semnificativ: înainte de 1916 (retrospectiv jumătate de secol din 1967 anul anchetei noastre) un cioban vrăncean nu și-a procurat antologia (?) în cauză de la vreun negustor ambulant prin tîrgul săptămînal din „Focșăni“ (situație asemănătoare în text. MCCII *Nota crit.* 173); ci s-a dus „la librării“ de și-a cumpărat-o. Caz unic cunoscut din trecutul păstoritului vrăncean. În momentul anchetei noastre bătrînul avea 82 de ani. Pe cînd în 1916 era în plină tinerețe (avea 30 de ani). Și trăia într-un sat izolat. Acolo balada se găsea și atunci în manualul școlar, pe care ciobanul îl întîlnise (vom vedea cum) prin anii 1894—1896. Privitor la cazul acesta au fost în *Cóza* trei direcții posibile de răspîndirea a baladei: 1. tradiția păstorească (prin „unęeșu bătrîn“ cîntăreț iscusit din fluier — r. 74—85); 2. cartea-de-citire de la școală pentru clasele IV, V (*Răduți* nu a folosit-o fiindcă a urmat numai „doęi clasi primări“, tatăl său retrăgîndu-l din școală — r. 94—96); 3. o eventuală „carti di poizii“ (ciobanul și-a procurat-o „inęinti di noęi suti șajspęi“ — r. 90—93; pînă atunci el învățase a citi bine, cu greutate și perseverență). Ce-a realizat prin această sursă tîrzie fostul premiant în clasa a II-a primară (după cum ne-a mărturisit cu mindrie)? El a memorat în izolare — numai prin lectură, și la întîmplare, fără controlul cuiva — textul Alecsandri. Probabil că în timp de o jumătate de secol (1916—1967) bătrînul, deși cu bună memorie, a avut mai rar prilejul să *zică* balada, măcar recitativ (în 1967 nu mai putea să cînte din fluier). Încît a fragmentat mereu din ce învățase la tinerețe, reducînd-o — pînă în 1965 — la un text aproape prozaic (variabil și cantitativ: în 1965, 55 vers., în 1967, 75, apoi 69; cf. disparitatea planului la text. MCCCVIII intîiul notat în 1965: vers. 1—9 > 10—17; 18—23 > 24—32; 42—45, 46 > 48, 49 și 50—55).

Dovada unor modificări succesive în timp este însuși text. *diacritic*: are la rîndu-i versuri repetate (9—14 și 19—25), unele apar dislocate și oarecum confuze (55—65), lexic alterat (*ęhortomán* — 10, 21; *curnúti* — 12, 23), pe lîngă fonetismul des schimbat prin contactul cu limba literară și cea oficială (*ęjobăneęi, vrănęijan,*

incăpali, tați, plăți, ziți, stringi, plinși, singi etc. — 5, 7, 18, 28—30, 50—53).

Planul clasic a fost și el modificat și redus: s-au păstrat invariabile numai primele trei *teme* (1. locul acțiunii; 2. transumanța; 3. personajele) și parțial *tema 11* (obiectele de îngropat). Celelalte au fost ori înlăturate (10 — locul îngropării; 13 — alegoria morții; 14 — apoteoza ciobanului), ori menținute dispersat (17 și 18 — reluarea alegoriei morții; reluarea apoteozei).

Text. *diacritic* și cele două notate literar nu au de loc ecou din tradiție prin „*unkeșu bătrîn*“ trăitor în mediul păstoresc local. El fusese un cântăreț excepțional din fluier chiar prin factura instrumentului („*Avja un fluir di cinta Miorița di s-auza la șinși kilometri*“ — r. 74—78). Acel cioban *Tudurăki* (portretul lui rămîne sugestiv; r. 75—85) a impresionat pe *Ion Răduți* prin arta „ghers“-ului privind balada, și prin varietatea melodiilor de joc. Dar nu și prin textul poetic, așa cum se va întîmpla peste două decenii (se pare că numai parțial!) cu bătrîna *Cucăna Ursu* (v. CMLXXVIII *Nota crit.* 22).

Din aceeași „carti di poizii“ bătrînul a reținut și balada *Cînticu șgarilui cu luna* (r. 97); cf. cu alți doi bătrîni informatori: unul din *Găurji* (CMXCVI), altul din *Valja-sării* (MCCLXVII).

text. CMLXXXIV

Nota critică 27 (satul *Côza* — *Tpadir Mărijan*, 86)

În experimentul folcloric *var. MCCCX accesorie* a fost notată la un an și opt luni după CMLXXXIV. Aceasta reprezintă un tip mai dezvoltat în raport cu celelalte 13 notate diacritic și cu cele 17 accesorii (toate din același sat, *Côza*). O vom analiza comparată întîi cu cea accesorie (care este eterogenă; cf. vers. 75—76).

Ambele texte au cantitatea versurilor variabilă: prin *adăugire* (CMLXXXIV 51, 62—66, 115—118; MCCXCIX 5, 20, 23—24, 46—48, 60—63, 65), prin *omisiune* (CMLXXXIV 47—48), prin *repetiție* (CMLXXXIV 41—43, 100, 106; MCCCX 64—65) și prin *improvizare* (CMLXXXIV 64 „Cu gura di pini“). În fondul lor primar ele pleacă din lumea ciobanilor, deși cele două versuri de la început (localizarea) sînt direct ecou literar din Alecsandri, de altfel ca și personajele (unul este „craïovian“).

Tot în privința raportului între materialul local și cel literar se poate afirma că bătrînul, știutor limitat de carte, a auzit balada spre bătrînețe și de la copii umblători la școală (din familie etc.). Pe lîngă localizarea tipic literară o dovadă este regionalizarea personajelor; urmează enumerarea instrumentelor (CMLXXXIV 79—84; MCCXCIX 49—55) și episodul „baba bătrînă“ (CMLXXXIV 87—103; MCCXCIX 58—62).

În *var. accesorie* întîlnim două versuri groțesti („Doi țistări și lăutari./Două muște fac găluște“; vers. 75—76). Apar cu totul stinghere în contextul baladei. De presupus că ele nu pleacă din automatismul verbal spre care bătrînul pare înclinat. Mai degrabă ar fi niște *versuri rădăcitoare* mecanice, inexplicabile în esența lor. Apar încă într-o *var.* din satul *Scătura-Părôsu* („Și lăutarî?/Doi țințari;/Și doi muști-au făcu' găluși“ — MCLXXXIX 42—43). Prozaismul acestora — mai agravat — s-a aflat întîi în 1927 (satul *Neréju*) într-o *var.* care — singura în ansamblul baladei din Vrancea — suprimă atitudinea ciobanului resemnat („Băbulici hăi, ./Daci n-ai bărbat./Si mă bag argat:/Zița di-alergat./Noapția di culcat.“ — *Ținut. Vranc.*, I², 364 XXXV 136—141). Sigur că este umplutură lăutărească intercalată de memoria informatoarei trăite în lumea lăutarilor de prin Vrancea sudică și Valca-Milcovului. Aceștia au cunoscut lăutari din Muntenia, unde a fost notată (în 1893 de la un lăutar din Vilcea) o *var.* mediocră a *Mioriței* în care aflăm interpolat episodul „femeia din Breb“, asemănător cu plati-tudinea din *Neréju* (cf. *Ov. Densusianu, Vieța păstor.*, II, p. 132 VI; și comentariu negativ, p. 84 nota 1).

Din materialul străvechi textele păstrează părți dispartate, una chiar cu ton retoric (CMLXXXIV 59—64, 106—107; MCCXCIX 31—33, 72—74). Iar dintre temele — rare în variante — găsim întîi episodul-dialog între mamă și Dunăre (CMLXXXIV 104—110; MCCCXCIX 77—83). Al doilea episod întîlnit este al metamorfozării mamei în „corbușării“ (= *coârbi*), prezentat cu variație ușoară de versuri CMLXXXIV 115—128; MCCXCIX 84—98). Episodul „găsirea feciorului“ apare uniform în ambele variante (CMLXXXIV 123—128; MCCXCIX 91—98). În privința metamorfozării mamei, trebuie remarcată circulația geografică redusă în ținut: episodul acesta e aici primul întîlnit în textele din colecția actuală (în 1965). Va mai apărea în *Hărăstău* (MXVI 48—57, MXVII 66—79, MXVIII 58—73) și *Nistoréști* (MLXXIII 30—41, MLXXVI 113—116, MCIV și MCV 36—50). Între anii 1924—1930 a fost găsit numai în trei sate apropiate de *Côza*: *Hăuléșca*, *Spinești* și *Văsiș* (*Ținut. Vranc.*, I², 383 XLVIII 64—99; 386 XLIX 66—113; 391 LI 44—71; 429 LXXI 76—96; 431 LXXII 88—105). Aria aceasta de circulație așa de redusă se explică numai prin izolarea celor patru sate de căile frecvente în circulație. Iar proveniența rămîne obscură (probabil prin lăutari).

În cele două texte din *Côza* planul materialului se vede în general dislocat. Iar graiul are fonetica alterată de neologismul folosit confuz, aflat din limba literară, pe lîngă pronunțarea capricioasă: „Și cini măi *bărbări*“ CMLXXXIV 34), în loc de „măi bărbat“; „*Meoriți* lai. . .“ (50, 70, 73, 88, 114), dar în text.-conv. „*Niorița*“

(rînd. 1, 20—21); „Trii turmi di miei“ și „În ȝocu meilor“ (vers. 25-77); „Dúnúria“ — „Dúnúria“ — „Dunúria“ (105, 106, 108) etc.

Variația fonetică *Ñiorîța* — *Meorîța* se explică lesne: cînd povestește bătrînul, rămîne în graiul străbun; cînd recită, intră în conformismul fonetic literar deprins și din școala timpului său, și din contact cu timpurile noi. Uneori variația fonetică se întretaie chiar în același cuvînt („Pî-um pișjor di plaî“; 22, 92); sau se dublează în trei versuri consecutive („S-a vorghit șel crajovjan/Cu șel ungarian/Si-l omğari pi șel moldovjan.“; 29—31). Însă fonetica regională predomină în tot textul diacritic.

În controversa de teren folcloric satul *Cóza* a își are situație specială: în 1964 s-a afirmat că prin anul 1930 (data publicării vol. I din *Ținutul Vrancei*) *Miorîța* „pare să nu fi circulat“ în această localitate. Judecînd deductiv: dacă balada a existat aici *cîndva*, în 1930 era stinsă. Prin urmare ne-am găsi aici într-un *vid folcloric*. Însă variantele de față ne permit, abia acum, lămurirea ipotezei eronate. Vom încerca să infirmăm ce susținuse A. Fochi în 1964 cînd a scris următoarele: „Vrancea a fost temeinic cercetată de Ion Diaconu, anterior anului 1930 și, cu toate acestea nu în toate localitățile a putut fi descoperit textul. Este prea elocvent cazul satului *Cóza*, sat în care la acea vreme textul pare să nu fi circulat“ (*Miorîța*, 484). La această aserțiune coloaționăm opinia contiguă. „În 1930, Ion Diaconu, cercetînd cu de-amănuntul tradițiile populare în legătură cu *Miorîța*, raporta afirmația atît de interesantă că în Vrancea de la sfîrșitul veacului trecut «numai în biserică nu se cînta *Miorîța*» (*ibid.*, 424). Cităm a treia opinie ce ridică un justificat semn de întrebare: „Informatorii lui Diaconu pe care în mod special i-am căutat. . .“ (*ibid.*, 424). Iată implicat un paralogism! Fiindcă întrebarea normală în această situație trebuie formulată numai așa: s-a putut cumva să nu fi circulat *Miorîța* în satul *Cóza* între anii 1924—1930 (anii de teren pentru *Ținutul Vrancei*, vol. I)? Adică să nu fi existat nici melodie, și nici măcar vreun text simplificat, ori cu totul degradat pînă aproape de neființă, cînd la 3 km. de sat se afla „stîna Cozănilor“ pe muntele „Kîșjoru Cói“; iar la jumătate de km. (distanță de la același sat) era, în 1928, altă stîna (de vară), tot a „Cozănilor“, pe care eu am fotografiat-o atunci, apoi am descris-o, în 1930, în ansamblul celorlalte din ținut? (*Păstoritul în Vrancea*, 20 fig. 1; 21 fig. 2; 22 fig. 3; 23 fig. 4). Dacă „Vrancea a fost temeinic cercetată de Ion Diaconu anterior anului 1930“, atunci, cercetînd *Cóza*, el nu a găsit nici o urmă a *Miorîței* din întreit motiv: 1 — a cercetat superficial satul, nemerînd înși care nu știau boabă din baladă;

2 — a cercetat satul după informații vagi, pripite, aminînd ancheta riguroasă pînă ce-a părăsit-o; 3 — nu a cercetat deloc satul.

Ca să putem stabili cu precizie dacă — „sub raportul strict geografic al circulației“ baladei — a fost între anii 1924—1930 vreun „gol“ (= „hiat de circulație“) în satul *Cóza*, să recurgem la logica deductivă, pentru care folosim un document caracteristic: în 1928 am anchetat în satul *Păuleșți* (vecin cu *Cóza* la 1 1/2 km.) o bătrînă prestigioasă, *Măriuța Cúca* (v. Diaconu, *Reflexiuni. cîntec-vers. popular*, 1946, 62—63; *Ethnos*, I (1941), p. 213 XV). În text. — conv. notat de la dînsa, ea vorbea — aproape ca despre o făptură excepțională — de-un preot care prefera *Ñiorîța* tuturor cîntecelor bătrînești din sat. Era un preot oarecum lumeț. El urmărise privilegierea că „ari doizăși și patru di cîntiși“: „li scrisăși pi hîrtii“. „Da măi tari-ȝ plășja cîntic-aișta“, *pus* „pi hîrtii di la ȝaminj bătrînji“, încît „punja și lăutari di i-l cînta“. Iar bătrîna *Măriuța Cúca* (de 70 ani în 1928, dar tinără în vremea freneziei poetice a preotului, între anii 1878—1880) îi cînta balada și noaptea: „Sara-l cîntam («cînticu») pîn-adorîña“ (*Ținut. Vrane.*, I², 406—407 LVIII). Pentru cazul unui asemenea amator pasionat de cîntec popular „afirmația atît de interesantă“ (a mea!) „că în Vrancea de la sfîrșitul veacului trecut „numai popa în biserică nu cînta *Miorîța*“, parcă rămîne valabilă într-un fel: nu că și în timpul liturghiei preotul — meșter cîntăreț profan — se gîndea la „cînticu“ lumesc *Ñiorîța*; ci faptul real: în toate satele din Vrancea balada era general cunoscută. Adăugăm un fapt care coroborează cu argumentarea de față: preotul în cauză avea în parohia sa și satul *Cóza* (împreună cu *Păuleșți* și *Hăulășca*). Oare se putea ca oamenii de aici, din *Cóza*, să nu știe — nici unul măcar — „cîntarja *Ñiorîți*“, cînd în cele trei sate din parohie se cunoștea pasiunea preotului? Răspunsul firesc este: nu se putea! Un fapt preemtoriu nu se exclude sofistic.

Atunci care a fost starea baladei în satul *Cóza* între anii 1924—1930? Iată răspunsul categoric: „cîntarja“ și textul au „circulat“ acolo în timpul anchetei mele din anii aceia. În 1924, nonagenarul de astăzi avea 43 de ani. Așa dar se afla în plină vigoare a memoriei. Este de presupus că el trebuie să fi știut pe atunci măcar un rest vag din *Miorîța* școlărească. Însunăm aici și pe ceilalți bătrîni din sat în 1967 (anul anchetei mele în *Cóza* după 1965), de cite 71 ani (*Tȝadir Tudorăki* — MCCCIV), 75 ani (*Ion Macovéj Brînzoi* — CMLXXIX—CMLXXX, MCCCIV; *Nedélc Látu* — CMLXXXI), 77 ani (*Tȝadir Răcuș* — CMLXXXII, MCCCVI—MCCCVII) și 82 ani (*Ion Răduți* — CMLXXXIII, MCCCVIII—MCCCIX). Oare aceștia să nu fi știut măcar două versuri din baladă între anii 1924—1930? Imposibil de inchipuit asemenea „gol“ folcloric care nu

ar putea explica circulația surprinzătoare dintre anii 1965—1967: 13 variante notate diacritic împreună cu 17 texte accesorii; și materialul stereotip se putea adăuga! L-am evitat. Facem precizarea: „*Ținutul Miorișă*“ (= „*Cinticu nișari*“, „*Cinticu mioriși*“, „*Cinticu oilor*“, „*Cintarja oilor*“, „*a oilor*“, „*a mioriși*“, „*a miorișilor*“; v. *Ținut. Vrancea*, I², 315) circula în C ó z a — repetăm — între anii 1924—1930. Atunci de ce nu a apărut în vol. din 1930? Dintr-o fatalitate regretabilă: nu am putut cuprinde minuțios satul C ó z a în ancheta strictă de teren dintre anii 1924—1928. Pe atunci două încercări au fost fără succes pentru colecție. Încît am notat cinci texte prea disparate pe care le-am înlăturat din volumul publicat în 1930. De altfel și alte 8 sate — „cătune“ au avut egală soartă vitregă. Nu le-am putut cuprinde în anchetă din lipsă de timp. Am temporizat investigația de teren pînă în 1933; am început atunci cercetările în Rîmnicul-Sărat, publicînd vol. I din seria *Folklor din Rîmnicul-Sărat*, urmat în 1934 de-al doilea. Am publicat vol. III partea I abia în 1948. Anii celui de-al doilea război mondial (1938—1945) au fost cu totul precari muncii mele de teren. Cu efort și intermitență am căutat să nu mă rup de realitatea folclorică și în 1963 am cercetat istoricul sat *Bîrsăști* (aici, și în 1957; v. text. CMXLI, CMXLII, CMXLIII). Iar cercetările e x p e r i m e n t a l e în C ó z a le-am făcut în 1965—1967. Perioada aceasta a fost cea mai activă în anchetă: am străbătut toate satele vrăncene cu cătunele lor, am verificat și vechii informatori (ai monografiei din 1930) rămași în viață, am adăugat în zona Vrancei trei sate de pe „Valja-Nîlcovului“ (*Andreiașu, Réghiu, Méra*). Ancheta s-a terminat în 1970, cu două sate limitrofe Vrancei, pe „valia-Pucni“ inferioare (*Bolotășți și Găzești*). Iată itinerarul peregrinării pentru *ancheta experimentală* privind *Miorișă* și aflarea celorlalte categorii folclorice (epica, lirica, strigătura etc.):

Anul 1963, numai satul *Bîrsăști*. Anul 1965, satele *C ó z a, Hăulășca, Negîrlășți, Méra, Păulești, Pojăna, Spinășți, Tălmîș, Vășți*. Anul 1956, satele *Bodășți și Negîrlășți*. Anul 1967, satele *Andreiașu, Bodășți, C ó z a, Găuri, Hăulășca, Herăstrău, Năruja, Neréju, Nistorești, Păltin, Păulești, Prahăda, Réghiu, Scătura-Pârôsu, Sovéja, Spinășți, Săpălbir, Tikiriș-Rușet, Vidra-Voloșcani*. Anul 1968, satele *Hăulășca, Năruja, Negîrlășți, Păltin, Păulești și Tălmîș*. Anul 1969, satele *Colăcu și Pôdurj, Valja-Săriș și Prisăca*.

Miorișă circula pînă în 1970 în toate satele vrăncene. Contrar părerii lui A. Fochi (cf. *op. cit.*, p. 484 și nota 1), anume că „singura regiune absolut compactă (în ceea ce privește viața motivului — *n.m.*) cunoscută pînă azi este regiunea Crișului Alb“ colecția de față arată că Vrancea rămîne „regiunea compactă“ de circulație a baladei, fapt observabil în ancheta din 1956, cînd

acest specialist pare să fi urmărit mai mult punerea „la îndoială a autenticității textelor culese“ de Ion Diaconu (v. *Miorișă*, p. 425), decît problema ariei vrăncene a *Miorișei*. De la menționata controversă asupra terenului folcloric privind satul-cătun *C ó z a*, cauzată numai de metoda expeditivă pe teren a lui A. Fochi, în 1956, prin Vrancea, s-a ajuns în 1964, la negarea insidioasă a colecției *Ținutul Vrancei*, I, 1930, căreia autorul impozantului volum *Miorișă*, i-a contestat valoarea documentară printr-o presupusă fragilitate a materialului folcloric (v. pag. 425). Credem că pentru a susține geneza ardeleană a motivului și existența unor „centre de iradiere“, n-ar fi fost necesară controversa șubredă și, mai ales, n-ar fi trebuit să se acopere adevărul științific.

Dacă A. Fochi a pus la îndoială existența informatorilor anchetați în trecut de Diaconu, căutați „în mod special“ și aflați „în marea lor majoritate morți“ (anul 1956), ceea ce rămîne o afirmație nefondată, un altul mi-a contestat paternitatea exclusivă a metodei de cercetare pe teren.

În 1971, s-a recunoscut că „e x p e r i m e n t u l f o l c l o r i c“ — valabil în cercetările de teren — nu putea fi aflat în „culegerile amatorilor“ de «poezie populară» expeditiv culeasă. Acest procedeu a apărut numai cînd „cercetătorii experimentați“ au tins spre verificări și precizări mai detaliate pentru „conturarea caracteristicilor folclorului și a legilor lui“. Constatarea aceasta justă s-a făcut în 1969 de către Ovidiu Bîrlea. Într-adevăr „experimentalul“ a fost aplicat în folclor spre a se stabili „gradul de variabilitate, elementele constante ale unui tip în diferitele lui variante“. Dar formulatorii inițiali (despre *concept și metodă*) au fost indicați cu osebîtă prudență: „C. Brăiloiu și I. Diaconu au consemnat astfel același exemplar cules de la același informator după un interval de timp“. (S-a redat pasajul și în franceză). Tot conform afirmației lui O. Bîrlea a urmat în timp extinderea procedurii: „Acest experiment a fost extins pe scară largă în cercetarea prozei populare epice“. Fapt exact: așa și-a întocmit folcloristul monografia *Antologie de proză populară epică*, I, II, III, 1966 (v. *Metoda de cercetare a folclorului*, 1969, p. 94, 278)

Adevărul rămîne însă învăluit: nu ni s-a precizat deosebirea „experimentalului“ între „C. Brăiloiu și I. Diaconu“. Fiindcă există între ambele procedee o nuanță cantitativă, alta calitativă. Să încercăm o precizare succintă:

„Experimentul folcloric“ nu fusese încercat pe teren de nimeni. L-am aplicat întîi, rudimentar, în anul 1926¹, în Vrancea, folosind un singur informator. Privea numai *Miorișă* (*Ținut. Vrancea*, I²,

¹ O. Bîrlea era atunci în vîrstă de 9 ani (n. 1917).

p. 454 LXXXVIII). L-am reluat în 1927 tot în Vrancea, la *Neréju*, experimentînd cu doi informatori (p. 348, 351 XXIV > XXV; 361, 364 XXXIV > XXXV). În 1930 Ovid Densusianu mi-a recunoscut procedeul ca util (v. *Grai și suflet*, IV², p. 413). După 1933 s-a extins la baladă și la celelalte specii poetice. Din 1963–1970 am consolidat sistemul, precizîndu-l și numînd metoda aceasta „racordaj folcloric” (v. *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 13 și 35 nota amplă explicativă; cf. *Revista noastră*, an. VII (1978), nr. 55–57, p. 370–371). Prin „racordaj” tîndeam atunci la reconstituirea unui text dispersat — numai din repertoriul *Miorița*, făcînd ancheta simultană prin doi informatori, mai ales apropiați: soț-soție, mamă-fiică, etc. Timpul experimental de anchetă a variat: între o oră (CMXLIV > CMXLV), o oră și jumătate și doi ani (CMLXXIV > CMLXXV; MCCXC VIII — MCCXCIX > CMLXXIV) 8 luni (CMLXXII > MCCXCV) și doi ani (MCCXCIV > MCCXCV), un an și 6 luni (CMLXXIX > MCCV), 2 ani (MCCXCIV > MCCXCV) etc.

În octombrie 1938 am lucrat a doua oară pe teren împreună cu muzicologul Constantin Brăiloiu¹. S-a folosit iar fonograful cu cilindri tip „Edison” pentru înregistrarea integrală a melodiei, și numai parțială a unui text epic ales în anchetă. De data aceasta „experimental folcloric” s-a oprit la baladă. În acest scop am trecut pe „Valja-Rîmnicului” (în fostul „județ Rîmnicul-Sărat”). Am rămas în *Dumitréști*, un sat cuprinzător, pitoresc, înstărit, de gospodari harnici. Acolo am aflat din întîmplare un informator lăutar (de 41 ani). Era din *Dedjulești* (sat vecin, tip respirat de vale). L-am anchetat chiar în *Dumitréști*. Județul Rîmnicul-Sărat era pe-atunci vestit pentru viața lăutărească (după Buzău). Pe lăutar îl cercetasem în anii 1933, 1934, în cele două monografii menționate.

În octombrie 1937 am cercetat cu Brăiloiu, la „*Bîrsăști*-Vrancea, un bătrîn caracteristic, înregistrînd numai cîteva texte lirice și *Miorița*. Cilindrii au rămas la Brăiloiu, în păstrarea „Arhivei de folklor” a S.C.R. („Societatea Compozitorilor Români”; v. *Cîntăreți și povestitori*. . . p. 41). De la *Bîrsăști* ne-am dus, tot în octombrie 1937, în satul *Hervăstău*. Acolo am înregistrat amîndoi, printre altele, o variantă documentară a *Mioriței*, despre care nu pot afirma cu precizie că a fost publicată (v. text MXIII, n. cr. 52).

În ancheta lăutarului din *Dedjulești* ne-am preocupat cu precădere de baladă, aplicînd „experimental folcloric”, după propu-

¹ Brăiloiu a făcut, în amintirea celor două drumuri ale noastre (din 1937 și 1938), 2 poze cu un aparat fotografic perfecționat al său. Le anexez în memoria muzicologului român fără egal, și-a prietenului excelent.

nera mea, asupra unei piese lăutărești rară pe atunci în zonă: „*Cîntărețul lui Criviș*”. O mai culesesem — schematic experimental —, în 4 var. (anul 1933), de la un lăutar din *Dumitréști*, cunoscut locului, și-o publicasem (*Folkl. R.-Sărat*, I, p. 52–56 *Cîntecul Gerului*). Iar în 1934 — în 4 variante, prin același schematism experimental — o aflasem de la un cobzar, tot din *Dedjulești* (*ibid.*, II, p. 15–20 *Cîntecul Crivățului*). Ambele texte erau întregi, bine dezvoltate, ceea ce denota vitalitatea motivului în zonă. Tot în 1933, culesesem, în satul *Mihălleeni*, un text mai degradat al baladei — notat tot schematic experimental în 4 variante — publicîndu-l în 1948 (*ibid.*, III¹, p. 76–77 *Cîntecul Crivățului*). Mă pasionase acest motiv de cînd fusese studiat de P. Caraman în 1932–1933, folosînd și materialul din Vrancea publicat de mine.

Revenînd după patru ani în Rîmnicul-Sărat — în special pentru balada *Criviș* — am căutat să înregistrez cazul nou în mod mai sistematic decît în 1933 și 1934. Aveam la îndemînă și-un fonograf (de-atunci nu l-am mai practicat!), pe lângă expertul muzicolog renumit (v. *Ținut. Vranc.*, I², p. 75–76). În acest scop am convenit cu Brăiloiu să ne împărțim rolurile: el numai să înregistreze cu fonograful melodia și fragmentul de text corelativ, iar eu să „experimentez” structura textului poetic (adică întîi notarea fonetică a graiului care nu se imprima clar pe-atunci cu cilindrul fonogramic), apoi succesivele straturi de fond și formă poetică. Operația lui Brăiloiu strict mecanică, a fost mai lesne de realizat: el a înregistrat o singură melodie, pe care a transcris-o personal — și nu prin „asistenții săi studenți” — (v. *ibid.*, p. 75–76 nota), trimițîndu-mi-o la Focșani spre publicare, bineînțeles că anexînd-o la textul reconstituit de mine prin *racordaj* mult simplificat. Imprimarea am făcut-o peste trei ani (*Ethnos*, I¹, 1941, p. 218–228).

Menționez că Brăiloiu nu putea face o dublă înregistrare (se lucra încă în condiții primitive, de pionierat!) dintr-o cauză: el avea atunci, pentru „expediția” în două ținuturi vecine, material fonogramic redus (circa 60 cilindri). În asemenea penurie muzicograful era silit uneori să înregistreze pe același cilindru cîte două melodii-text.

Munca mea a fost mai temporizată, ca să efectuez 5 *reluări* în *cîntare-recitare*, urmărind straturile de fond și formă poetică, cu atenția și auzul bine adaptate spre a nota cu precizie structura dialectală.

Cineva se poate întreba: de unde provenea deosebirea în operația, oarecum distinctă, a celor doi anchetatori? De la diferența între melodie și desfășurarea textului poetic fonetizat lăutărește. Brăiloiu avea de înregistrat un corp melodic uniform, tradițional, relativ bine păstrat,

avind numai niște interludii la vioară necesare pentru odihna vocii în cântarea textului, după voce succedind „lăuta” (numită mai rar „vioari”). Nu a fost nevoie așadar de repetat înregistrarea fonogramică. Pe cînd în privința textului poetic era altceva: acesta varia de la o „cîntare” la cealaltă. Se re-compunea, se înveșmînta succesiv verbal, devenea mereu, se amplifică treptat (rar se înlătura cîte un vers) pînă la împlinirea lui; adică pînă ajungea la aspectul său relativ primar cînd fusese memorat de lăutar. Iar această stare finală — am spus că în mod relativ socotită în fază definitivă — rezulta dintr-o operație inversă: pornindu-se — în alte cazuri — de la o variantă redusă în conținut, alterată, chiar inexpressivă a textului debitat întii, ca să se ajungă, prin re-memorare succesivă, pînă la aspectul inițial relativ al textului care a fost învățat, adică memorat, cîndva în trecutul uneori îndepărtat. *Refacerea* aceasta privea acum numai textul în sine, fiindcă melodia rămînea, cum am spus, staționară. Așadar textul devenea deseori o variație continuă în desfășurarea versurilor prin înlocuire și inversare lexicală, structură ritmică, aspect logic variat. Acele 5 reluări în variante — aduse primei variante, *de bază*, cîntată „din gură” alternînd „lăuta” — cu 5 straturi de fond, formă poetică și rostire dialectală, tot cîntate și acompaniate de melodia instrumentului — m-au preocupat intens de la ora 10 pînă către sfîrșitul zilei de octombrie toamnă. A trebuit să fac 5 pauze, uneori de 2 ore, pentru echilibrarea subconștientului, odihnirea și normalizarea memoriei. În acest răstimp Brăiloiu a înregistrat numai scurte melodii de texte lirice și cîteva fragmente epice, pe care abia și le amintea lăutarul (ne înțelesesem, ca să nu obosim ori să distragem „subiectul” de la preocuparea „experimentului”; eu îl preveneam în răstimp să se gîndească bine „la Zăr”).

(Ziua aceea de „experiment”, o socot inedită în istoria cercetărilor noastre folclorice prin colaborarea pe teren între muzicologul „mecanizat” și folcloristul „după ureche”...)

Nu bănuim cum și-a realizat Ovidiu Birlea experimentul „extins pe scară largă” în cercetarea prozei populare epice, ca să ancheteze pe „același cîntăreț după un interval de timp ce varia de la cîteva săptămîni pînă la 3—4 ani”... (*Metoda de cercetare*... p. 94). Fiindcă el nu ne-a lăsat o „fișă de frecvență” informativă (v. model, p. 109). Însă e sigur că strădania mea abia a fost menționată de dînsul. Și că folcloristul Iordan Datcu a stabilit numai în parte adevărul: „... procedeu aplicat, înaintea lui, (recte Ov. B.) de C. Brăiloiu și I. Diaconu” (*Dicționar folcl.*, p. 69—70). În fond

lucrul stă numai așa: de la Const. Brăiloiu nu se cunoaște pînă acum vreun text poetic — *Miorița*, liric ori epic, notat prin „racordajul folcloric”, aplicat de mine îndeosebi pe teren după anul 1963.

În 1966, Ovidiu Birlea întocmise un referat la Ion Diaconu «*Folclor din Vrancea*» — Studiu introductiv”, cerut de „Editura pt. Literatură”, spre a se admite ms. lucrării la tipar; atunci a spus răspicat:

„... contribuția esențială a lui Ion Diaconu în folcloristica românească. Dînsul este părintele experimentului folcloric la noi, cel dintii care a cules aceeași piesă de la același informator în mai multe rînduri pentru a se urmări, pe de o parte, *improvizația*, pe de alta pentru a obține variante cît mai realizate...”. Prin urmare afirmarea de peste trei ani (v. *Metoda de cercetare a folclorului*, 1969, p. 94, 278) — pe care am discutat-o — nu era *obiectivă*, contrariind faptul real care fusese inițiat de mine în 1926, și admis, în 1930, de Ovid Densusianu ca cercetare experimentală în timp (*Grai și suflete* IV², p. 413).

Pentru mine personal, comentatorul variabil a găsit un chip ingenios de-a replica lateral, dar numai în timp; operînd așa, asemenea tactică admite ca rămasă definitivă — implicit și ca impecabilă — orice afirmație *dogmatică* din *scrisul personal*. Atare procedeu, prea subiectiv, rămîne exterior științei folclorice.

Dintre acei care au făcut opoziție absolută „experimentului folcloric” aplicat după criteriile mele, *Al. I. Amzulescu* s-a străduit prea fățiș să declare munca trecutului (și mai ales pe-a celui apropiat, de-acum 50 de ani) ca pe o realizare palidă (dacă nu chiar inutilă!) față de măreția realizării folcloristice... în privința întocmirii „corpus”-ului epic — fără metoda „experimentului”. Nu trebuie negată valoarea acestuia și nici munca în curs a lui Amzulescu și-a colaboratorilor săi. Dar „corpus”-ul nu poate fi realizat fără acordul cu munca experimentală pe teren a trecutului apropiat.

Se pare că Amzulescu nu a înțeles absolut nimic din aspra muncă de teren ca să poți obține prin „metoda reconstituirii succesive” (= dublul „experiment folcloric”) cîteva piese poetice deosebite (*Miorița*, *Crivița*). Le-am aflat mult reduse în text, ajunse ca niște epave zdrobite. Fără operația treptată a „experimentului folcloric” ele ar fi rămas în structură frustă pentru totdeauna, aceea din prima și definitivă notare sau înregistrare mecanică. Asemenea piese dezarticulate — obținute în notarea scriptică primară, sau prin înregistrarea pietrificată pe banda magnetică (uneori — cu aparate portative imperfecte — relativ sonoră pentru fonetica dialectală) — sînt un efect al unei memorii slăbite treptat în vreme. Ele nu au fost reproduse oral, în recitare-cîntare, de multă vreme. Din care pricină au rămas

refulate în subconștient, și inerte în memoria informatorului anchetat brusc, fără „experiment“, și-odată pentru totdeauna. Sînt toate documente uscate, lipsite de conținutul relativ organizat, ca și de frumosul poetic. Încît studiul folclorului teoretic le poate respinge. Cercetarea de teren ne-a condus la concluzia aceasta.

Cît privește aici părerea lui Al. I. Amzulescu, trebuie citit articolul său publicat în 1969, *Cîntecul epic în „Colecția națională le folclor“* (în *Revista. etnografie-folclor*, tom. 14, nr. 3, p. 179—192) Metodologic se recomandă lucrul operativ pe teren, apoi clasificarea materialului și elaborarea studiului critic respectiv. Opoziția între cele două sisteme de gîndire rămîne constantă. Fiindcă verbalismul le felul acestuia:

„I. Diaconu, cercetător de adîncime mai cu seamă al baladei vrîncene și rimnicene...“ (p. 181); ori ca în alt pasaj:

... I. Diaconu, vrednic precursor și autor al unor experiențe locale concrete — dar care se cuvin, firește, preluate critic și întreprinse — pe calea realizării capitolului «cîntec epic» din colecția noastră de folclor.“ (p. 182); sau repetat în chipul unei condescendențe aparente:

„Culegeri ca cele ale lui G. Alexici, I. Popovici, T. Papahagi, I. Diaconu, M. Gregorian — pentru a nu aminti decît pe cîteva din cele fruntașe — trebuie să stea negreșit cu toată cinstea în atenția reconsiderării noastre pioase, păstrînd întreg respectul nostru pentru opera realizată la vremea lor la unii ca aceștia, în luptă cu atîtea — mărturisite și mai ales nemărturisite — greutăți și sacrificii morale și materiale“ (p. 189), etc, este anulat de unele păreri exclusiviste asupra fondului. Căci ne întrebăm ce înseamnă următoarele citate difamante: „metodologia filologică“ rămîne ca „un exercițiu de acribie filologică“ (p. 188); „... texte savant redactate de I. Diaconu sînt totuși în cele din urmă nu «texte primare», ci rezultatul unei foarte complexe metodologii pentru obținerea de texte finale, care, deși nu sînt desigur întru totul regretabile fabricate ca odinioară, rămîn totuși documente elaborate de Culegător“ (p. 188). Urmează și sentința fatală: „... în timp ce metodologia culegătorilor celor mai zeloși tinde paradoxal spre nevinovate fabricate filologice hibride...“ (p. 188). Mai urmează finalul de acuzare violentă (un rechizitoriu!) — măiestrit numai împotriva mea: „I. Diaconu... procedează în cele din urmă cu mai multă vigoare filologică, dar totuși redactînd (?) texte de sinteză pedantă („reconstituite“)" (p. 188). . .Iată încununarea de epocă a unei munci zbuciumate, împlinită, după putere, din 1926 pînă în 1970! A săvîrșit-o un atare urmaș metodolog folclorist. . .

Răspunsul meu este categoric advers. Întîmpin două mărturii care se opun subiectivismului exprimat: în 1936, Academia Română a confirmat metoda „experimentului folcloric“ premiînd monografia cu materialul epic respectiv (*Folclor. R.-Sărat*, II, 1934). Iar în 1971, tot Academia Română — într-un periodic oficial, prin analiza minuțioasă a unui harnic Dialectolog — a reconfirmat utilitatea „experimentului folcloric“ (*Fonetică și dialectologie*, VIII, p. 228—231).

În orice caz, documentarea prin texte luate din anume culegeri credem că e profund vicioasă în concepția și practica lui Amzulescu. El se folosește pînă și de fabricatorul din 1895, Gh. Cătană! Acesta ar fi „transmis mai curînd texte fidele de variante concrete“; „în timp ce metodologia culegătorului celor mai zeloși (în realitate sînt singurul vizat!) tinde paradoxal spre nevinovate fabricate filologice hibride“ (p. 187).

Iată culmea ignoranței despre raportul necesar între folclor și filologie, adăugîndu-se dialectologia pe lingă datele etnografice. „Experimental folcloric“ nu se poate concepe fără îmbinarea perfectă a acestor elemente care constituie metoda filologică fundamentală în studiul de teren și chiar de „cabinet“. Amzulescu înlătură „experimentul“ fiindcă l-a înțeles superficial. Procedeu acesta de investigație pozitivă pe teren nu a prezentat folclorului român monografiile publicate în anii 1930, 1933 și 1934, 1948, 1949 și 1980 — după cum nu conține în *ms*-ul celor 400 și mai bine de variante inedite al *Miorișei* — niscaiva „nevinovate (sic!) fabricate filologice hibride!“ Autorul „experimentului“ a prezentat — și va continua să publice (cu siguranță, postum!) — numai texte poetice cu motive superioare. Ele au fost reconstituite în două moduri contigue: prin „experimental folcloric“ cu un singur informator și prin „racordaj“ folosînd 2 informatori. Aceștia erau fapte distincte în colectivitatea satului: aveau încă memoria rezistentă (rari se aflau în starea opusă; i-am folosit pentru verificări privind psihologia creației populare). Aveau și graiul local care păstra fonetica tradițională conexă exprimării nealterate de econl cărturăresc (din familie, armată etc.). Dar în timp memoria lor pierduse din funcționalitate (prin uzura vîrstei înaintate, din cauze fiziologice, viață anevoioasă etc). Urmarea a fost firească: memoria părăsise ceva din conținutul primar al materialului poetic: versuri izolate, chiar grupe de versuri. Prin „conținutul primar“ trebuie înțeles ceea ce un informator documentar a învîdat (exprimare uzuală printre informatori!) cîndva, în trecut (adică „ghersu“ — *melodia*, și mai ales *versul* ca organizare verbală) de la un informator distins ca și el. Această piesă inițială este însuși exemplarul princeps, numai în mod relativ obținut prin experiment. Spre reorganizarea (= reconstituirea) acestuia — desigur că aproximativă — trebuie să tindem prin metoda „experimentului“.

Altfel motivul poetic — notat scriptic, ori înregistrat în mod abrupt cu magnetofonul — rămâne cu siguranță lipsit de elemente caracteristice (imagini etc.). În cazul unui informator comun, privind în special *Miorița*, am întâlnit des fenomenul puternic al distrugerii (sfărâmare până la două versuri, zdrobirea unui text aproape în întregime)¹. În acest caz „experimentul” nu a putut fi aplicat.

Pentru ambele situații („experimentul” cu unic informator și cel prin „racordaj”) informatorii au întocmit (= reconstituit) textul ei singuri. Aici este absolut necesar să accentuăm: termenul *fabricat* trebuie definitiv exclus din discuție; rămâne străin cu totul de *creativitatea cîntărețului popular autentic*, și exclus din reproducerea informatorilor anchetați experimental. Aceștia au fost orientați de anchetator (mai sugestiv spus: îndrumați, predispuși). Anume, au fost sfătuiți cu calm să se gîndească în izolare cîtva timp la motivul propus (o zi, mai multe, ori timp mai îndelung); procedeul acesta a fost aplicat frecvent în cazul variantelor din colecția de față. Însă întâi le-am notat prima variantă în textul frust, cum era el: mai încheșat ori răzlețit. Lucrul acesta nu l-a priceput Amzulescu, încercînd să descifreze, printre *paranteze... filologice*, varianta inițială la care s-au integrat cele două, trei, patru pînă la cinci piese succesive. Prin urmare a trebuit ca informatorii să-și întoarcă mereu memoria spre trecutul în care se aflau cînd au memorat textul primar. Era și-un act intens de gîndire retrospectivă. Urma ca atare o reconstruire proprie informatorilor, fără să li se sugereze ceva din fondul motivului vizat. Încît ei și l-au restabilit (= reconstituit) absolut singuri în fazele succesive de recitare sau cîntare, mai întâi în izolare proprie. O nouă variantă, obținută prin revenire în „experiment”, este un reflex, desigur că relativ, al exemplarului-princeps spre care se apropie experimentul cu un bun informator ori cu doi. Numai unele texte sînt în reluare o variantă nouă, tinzînd spre ce-a fost inițial motivul respectiv. Altele se mențin în precaritate. Cele obținute de la inși cu memorie bună, stau desigur ceva mai aproape de ce-a fost memorat inițial. Sînt niște piese refăcute, amplificate treptat prin rememorare efectuată după capacitatea memoriei specifice a informatorului. Dar un asemenea text, obținut prin oricare reconstituire iscusită, se apropie numai în chip relativ de fondul primar al motivului. Practic exemplarul princeps nu poate fi realizat niciodată identic cu varianta inițială învățată. Fiindcă oricît de rezistent ar fi orga-

¹ Aminteste de fenomenul « zersingen », urmărit pentru folclorul german de M. Bringemeier în fazele « Destruktions » și « Neuaufbau des Liedes »; v. *Gemeinschaft und Volkslied*, Münster in Westfalen, 1931, p. 96—113).

nismul unui informator, timpul i-a slăbit subconștientul creator, după cum i-a uzat memoria plastică.

În concluzie: anchetatorul-folclorist din cazul nostru nu a fabricat absolut nimic în corpul variantelor aflate în timp prin „experiment”. El numai a notat cu scupulozitate textul, ca să fie precis în fond de la început pînă la sfîrșit; și exact în redarea graiului dialectal. Anchetatorul a adăugat numai punctuația necesară pentru a marca nuanțarea graiului și orînduirea logică a ideilor.

Vom da exemple. Întiul experiment, din 1938¹, s-a făcut cu un singur informator; alte două prin „racordaj”, în 1967 (procedeu întocmit și aplicat din 1963—1970).

În legătură cu primul caz (urmărit de Amzulescu în monografiile noastre din 1930, 1933, poate și din 1934 dacă nu și din 1948), ne întîmpină opoziția acerbă care zice: „... filologul acordînd întreaga sa atenție exclusiv pentru încorporarea adausurilor ivite la a doua și a treia reluare, dar neglijînd *omisiunile*...”. Iar mai înainte spusese: „...deși elaboratele sale ar părea că dau — la nevoie — posibilitatea reconstituirii versiunilor succesive — variante concrete — care au fost încorporate în «textul primar»” (p. 188). Aici stă confuzia lui Amzulescu. Eu nu am încorporat, cum am spus, în „textul-primar” așa-numitele „adausuri”! Ceea ce a provenit prin adaus — al 2-lea, al 3-lea etc. — s-a alăturat chiar de către informator la versurile din variantele anterioare — notate treptat — material care nu s-a păstrat în corp omogen, nediferențiat, ci uneori s-a modificat prin rare omisiuni de la o variantă la alta. Adausurile nu sînt cîrpele tehnice. Sînt creșteri ale fondului poetic anterior prin reconstituirea provocată de desfășurarea subconștientului creator. Ori, „încorporarea adausurilor” a fost o proiecție a subconștientului prin funcția memoriei active, depozitară mai bună ori mai slăbită. Prin urmare o versiune în reluare nu e un șablon artificial rezultat prin operația mecanică a culegătorului expert, tehnolog literar prin unghiul filologiei (ca procedeul lui G. Doncieux, *Le romancéro populaire de la France*, 1904); ci este o creație inedită autentică a informatorului însuși. Iar „neglijarea omisiunilor” (p. 188)? Este iarăși o eroare a analistului care nu s-a putut orienta în dispunerea textelor succesive (încadrate în paranteză la subsolul paginii). De pildă, încă din 1938, în balada *Criviș* (v. *Ethnos*, I, 1941, p. 218—228; în special 225—228), eu am notat cu precizie *versurile eliminate*: «(vers. 7—8)»; «vers. 49 (III) eliminat»; «(III) vers. 50: eliminat»; «(II) vers. 56—57; eliminate»; «(II) vers. 59—62: eliminate» etc. Prin urmare: criză de caracter sau necunoaștere?

¹ Încercările din 1926 nu le socot, metoda nefiindu-mi completă.

Să cercetăm eficiența experimentului cu „racordajul” care se va cunoaște după imprimarea celor circa 400 variante ale *Mioriței* în ms. Din materialul întreg (transcris tot prin procedeul filologiei), vom cita două experimente efectuate cu câte doi informatori complimentari. Primul l-am realizat în 1965 (text. MLIV *Nota critică* 81), folosind schema *sof* > *sofie*. Erau doi bătrâni octogenari. Nu mai puteau cînta. Am procedat prin notare în răsîmp. Textul reconstituit prin *racordaj* l-am obținut din îmbinarea materialului disparat în memoria inegală a bătrînilor. Amîndoi au recitat lent, tărăgănat. Am pornit de la recitarea bătrînului care avea memoria mai uzată. Încît a fost ajutat în rememorare de bătrînă. Operativ bătrînul recita o grupă redusă de versuri și se oprea brusc. După o pauză scurtă intervenea bătrîna, îi amîntea versul necesar contiguu, curmîndu-i lapsus-ul. Reluarea bătrînului iar stagna, pînă ce soția îl ajuta din nou în rememorare. În modul acesta alternativ, amîndoi au stabilit un text final mereu intercalat. El rămîne ca o variantă mediocră. Am experimentat-o ca document privind psihologia creației populare (pentru care *Nota crit.* 81 este explicativă). Textul primar, al bătrînului, fusese de la început o piesă relativă, știută de la tatăl lui într-o variantă tip Alecsandri. Bătrîna o „învățase” în tinerețe de la soț.

Al doilea experiment prin *racordaj* l-am aplicat tot în 1967 (text. MCXLIV—MCXLV *Nota crit.* 134). Privește două informatoare de tipul mamă > fiică. Întîi am notat, în izolare, varianta știută de bătrînă (87 ani). Apoi le-am urmărit pe amîndouă în conlucrare (fiica avea 60 ani). Aceasta a fost experimentul propriu-zis. Acum *Miorița* și-a păstrat conținutul prim, căpătînd în dublet imagini noi și modificarea unor elemente prozodice. În filiația textelor, al bătrînei are forma mai frustă. Prelucrarea simultană (mai ales în amploarea descriptivă) întregeste conținutul baladei și-i șlefuieste forma poetică. Conlucrarea anterioară, în cadrul vieții de familie, a fost efectivă pentru fiică: ea memorizase de la mamă, în copilărie ca și la tinerețe. Se înțelege că apropiata nouăgenară (depășea cu 27 ani vîrsta fiicei) avea memoria difuză. Totuși prin stăruința fiicei, bătrîna și-a rememorat o parte din conținutul baladei. Textul, obținut prin experiment, este documentar.

Aceste precizări sînt pentru progresul unei discipline¹ care în ultimele trei decenii a mers foarte anevoios către consolidarea voită de Ovid Densusianu în 1909, cînd a stabilit principiile directe în metodologia folclorului. Poate cercetătorii de azi, și mai cu seamă acei „de mîine”, vor găsi un simbur de adevăr în „experimentul folcloric”.

¹ *Dialectologia folclorică.*

Cel care scrie aici precizează iarăși absolut categoric: el a respectat în materialul privind această metodă — după cum și în orice notare diacritică de vers popular — realitatea intactă a terenului etnografic. Abateră de la rigoarea metodei realiste a socotit-o sacrilegiu adus sufletului popular românesc.

text. CMLXXXV

Nota critică 28 (satul *Găurj* [Livézili] — cîtunul *Purșej* [Mestjacin] — Sandu Róman, 61).

Pentru referințe asupra psihologiei creației populare privind *Miorița*, v. de la același var. notată, tot diacritic, acum 43 ani, în 1926 (*Ținut. Vranc.*, I, 24 XI). Bătrînul avea atunci 21 ani.

Față de var. nouă, prima nu conține vers. 5, 14; iar 16—17, tot absente dincolo, lămuresc normal localizarea: ciobanul să fie îngropat nu „În *dosu stîniș/Uni latrî cîni;*” (XI 15—16), ci „În *struînga cu oș/*Ca sî hiș tot cu voș.” (CMLXXXV 14—15). Bătrînul, tot cu memoria vagă, adaugă două versuri cînd își dă seama că și la tinerețe știa o var. fragmentată.

Text.-conv. se referă și la modalitatea circulației orale a *Mioriței* printre flăcăi. Pare îndoielnică memorizarea var. dintr-o singură auzire, așa cum afirmă despre el acest informator redus.

Răspînditor al baladei printre tineret se vede că era uneori în trecut și cîte un ins viciat: în satul *Găuri* se afla un „bețiv” „meștir di cîntîsi” (r. 26—30) de la care a aflat întîi *Niorița* și bătrînul acesta. Personal am evitat în ancheta de teren informatorul intoxicat de alcool, chiar dacă el se bucura de faimă în mediul lui. Fiindcă am observat deseori că asemenea ins (chiar lăutar profesionist) nu mai poate corela actul memoriei: el alterează, risipește, confundă elementele de fond poetic. În asemenea situație memoria mediocră recepționează defectuos, apoi degenerază în timp, dezagregînd treptat materialul memorat la întimplare.

text. CMLXXXVI

Nota critică 29 (satul *Găurj* [Livézili] — *Mărița Lúca*, 68).

Informatoarea, analfabetă, era soția unui bătrîn prețios (v. text. CMXCII). Var. se vede o copie relativă căpătată de la soț. Bătrîna a fost stimulată întîi de cîntare urmată de lectura literară: „L-am auzi' cîntîn', l-am auzi' șetin'...” (*text.-conv.* r. 77). Prin soț a deprins și „melodîja” (= *ghersu*), pe care acesta o știa de la bunic, contaminînd-o apoi cu textul literar. În procesul de suprapunere inversă — pornindu-se de la versiunea cultă spre melodia populară din lumea păstoritului — nu pare exclus să fi jucat rol și „cîntăria” după tipicul bisericesc (bătrînul a fost și bun „cîntăreț di străni” la biserica din sat).

text. CMLXXXVII

Nota critică 30 (satul Găuri [Livézili] — Pursej [Mestjacin] — Sându Hérkja, 70)

Din *text.-conv.* se vede că informatorul întrezărea problema variantelor, recunoscând puterea creatoare a celor cu talent poetic (v.r. 1–2), singurii în stare să poată potrivi creația poetică în timpul plăsmuirii, ca și al transiterii (v.r. 49–51); deci corelând variantele întilnite, nu juxtapunând numai părți disparate. Încît și omul din popor își dă seama — desigur, prin excepție — de rigoarea veracității folclorice: „...nu trébi si luám di își, si trintim diñcolu! Trébi-așa cum îi jel.“ (r. 51).

Var. *Miorița* („Uñ cîntic șjóbănesc vrăñšenesc“) a fost auzită întii la nuntă de la un lăutar (r. 52–54).

text. CMLXXXVIII

Nota critică 31 (satul Găurj [Livézili] — Paraskiva Kérșju, 73)

Formă tocită a *Mioriței*: pare să avem *faza secundară a dezagregării*, cînd se păstrează în memoria epuizată numai replica din dialogul preliminar, dar întreruptă brusc, lipsind localizarea de tip literar prelucrată de Alecsandri. Din baladă rămîn opt versuri disparate.

text. CMLXXXIX

Nota critică 32 (satul Găurj [Livézili] — Măriușa Tóma, 73)

Var. pare că se include în fondul păstoresc local (vers. 15–17). Însă nu este exclus un ecou vag din versiunea Alecsandri prin școală (vers. 18–19).

Text.-conv. amintește de „baba Túdura Vráñșjoaja“ care ar fi fost cîntăreța eponimă a *Mioriței*. Admirabil ne apare exprimată venerația bătrînei față de amintirea lui „Ștefañ-șel-Mari“ ctitorul legendar al Vrancei, de la care pleacă binecunoscuta danie a celor șapte munți devălmași (v. îndeosebi celebra legendă la Ion Ionescu [de la Brad], *Agricultura rom. jud. Putna*, 1869, 361).

text. CMXC

Nota critică 33 (satul Găurj — cătunul Pursej — Tqđđir Trifu, 74)

Informatorul, analfabet, sigur că a reținut var. de la copii de școală primară. Urmele, cu totul sporadice, ale versiunii locale străvechi (cf. 27–28), arată — înlăturînd versurile improvizate (6, 24, 26, 33–34) — că s-a produs contaminarea, dar inferioară, cu modelul literar Alecsandri (7–11, 19–20, 29–32). „Ghersu“ (= melodia) însă l-a deprins bătrînul în copilărie „dim popor“.

text. CMXCI

Nota critică 34 (satul Găurj [Livézili] — cătunul Pursej [Mestjacin] — Neculaj Bóžju — 75)

Text.-conv. arată substituirea tradiției prin carte: versiunea Alecsandri a înlăturat pe cea populară („Dac-o știiañ diñ carti ș-o azañ di la altu, ascultam, da n-o măi iñvățam.“ r. 73–75). Și acest bătrîn informator a rămas vrăjit de frumusețea literară a versiunii clasice („Da jo măi bini m-añ lua' diñ carti.“ — r. 73).

Fapt de reținut privind psihologia creației populare: o versiune a *Mioriței* — dar întocmită artistic și ajunsă în popor printr-un mijloc cărturăresc (manual școlar, periodic de popularizare, broșură de colportaj, antologie) — înlocuia pe alta știută demult, chiar dacă aceasta ar fi fost autentic populară și cu fond excepțional. Deseori în țărănime noutatea cărții (chiar broșura de colportaj) alunga materialul tradițional distins. Romanțele de la mahala — de prin broșuri vulgare vîndute ambulant la bilciuri — au sufocat doina la sate după anul 1918. Iar prin învățămînt pe lingă arta versului popular prelucrat de Alecsandri, a operat și *noutatea materială*: aspectul tipografic inedit al manualului didactic de la început de an școlar ademenea copiii țărănimii noastre; ei memorizau și versuri patriotice confecționate rudimentar.

text. CMXCII

Nota critică 35 (satul Găurj [Livézili] — Ghjorighi Lúca, 75)

Bătrînul era un bun informator în satul care sta (în 1967) încă ferit de contactul intens cu tirgul și orașul. S-a păstrat acolo, în izolare, un fond etnografic caracteristic.

Mărturisirea dubioasă (că ar ști balada de la bunic — *text.-conv.* r. 99–103) trebuie pusă la îndoială, cînd se distinge lesne — chiar de la începutul variantei (1–19) — decalcul tipic din „poizița“ manualului școlar („...dim puñct im puñct“! — r. 103); și cînd în cuprinsul textului nu se află urmă din fondul tradițional.

În același *text.-conv.* întîlnim unul din felurile cum se preda balada în școala primară de-acum opt decenii: pentru cazul de față memorizarea textului a fost integrală, procedeu pedagogic mai rar întîlnit în Vrancea de ancheta noastră dintre anii 1926–1967.

Graiul bătrînului oscilează între sat și modernitate (*incpași-incpași* — vers. 22–27; *pițjor, ziti, strinze, plinze, sinze* — 1,51, 54–56).

text. CMXCIII

Nota critică 36 (satul Găurj [Livézili] — Vasili Pamfili, 76)

Bătrînul a fost cu totul izolat de viața satului și a păstoritului vrăncean („Io n-am auzi' pi nimnia *Miorița*; numa diñ carti“, „scrisi-n cărțli școlari.“ — *text.-conv.* r. 93, 92–94). Fire voluntară, el s-a alfabetizat din pasiune într-un chip original, învățînd singur balada din carte. Își amintea cu precizie momentele memorizării,

chiar și ce manual de clasă a folosit, deși ne rămâne imprecisă afirmația: „Miorița . . . compus-ă carti diă strofi“! De aici mărturisirea hazlie: „Am învâțat-o măi cu ljuțana strofi cu strofi“; „citi-ș strofi pi zi, am învâțat-o-ntr-o săptămîni“ (r. 86—90) Răstimpul era pentru treburile gospodăriei care par auxiliare pe lângă preocuparea de a memora.

text. CMXCIV

Nota critică 37 (satul Găurj [Livézili] — Iván Tódur, 81)

Un exemplu cu degradarea încheiată a baladei: din cele șapte versuri știute, numai primele trei reproduc un fragment din dialogul inițial, pe cînd celelalte patru sînt vădită improvizare străină de fondul baladei (miorița prezice ciobanului moartea, anunțîndu-l că numai ea îl va îngropa). Textul disparat arată, și el, că ultim a fa ză a sfărîmării motivului ajunge la dialogul inițial, sterotip în majoritatea var. vrăncene.

Pentru Iván Tódur medalitatea receptării s-a petrecut în lumea copiilor strînși cu oile la păscut. Bătrînul octogenar, analfabet, își dădea seama că în trecut erau — ca și astăzi — unii cu vocație: „știș si cînti mere, li drag si cînti“ (text.-conv. r. 20). În categoria opusă rămîneau marii indiferenți față de cîntecul și versul popular: auditori, sau nu, ei stăteau mereu obscuri în obște. Foarte rar cite unul mai deprindea la întîmplare, fragmentat, incoerent și cu greu. Apoi uita în timp scurt. Pentru asemenea cazuri, cîntarea „Mioriței“ etc. era numai o melodie confuză cu vers confecționat la minut.

text. CMXCV

Nota critică 38 (satul Găurj [Livézili] — cătunul Puršej [Mestjacin] — A. Neculaș Pópa, 81; B. Ráda Pópa, 76)

Aici se află altă încercare de recompunere a Mioriței prin *racordajul folcloric* în cadrul unei familii soș-soție. Rezultatul: Abia am putut căpăta o var. simplificată, în care se păstrează numai cîteva versuri din localizare și din testamentul ciobanului.

În text.-conv. ne rămîne sugestivă evocarea vigoarei din tinerețe a octogenarului prin zicale ce amintesc de spiritualitatea lui Creangă (r. 10—13). Bătrînul își dădea seama de curgerea continuă a stărilor sufletești. Iar bătrîna mărturisea răsplat: tehnica muzicală de astăzi, mai ales cea prin *radio*, înlătură ce vine din tradiția poporului („Și si cîntăm noi cin' cînti dim păreti? Nj-a lua gústu!“ — r. 36—38; bătrînii aveau difuzor atîrnat în peretele de la intrarea odăii sărăcicioase). Desigur că prin noutate muzicală automată și continua frecvență mecanică, țărănimea irosește treptat tezaurul tradițional, marcîndu-se sfîrșitul vîrstei patriarhale a cîntecului nostru popular.

text. CMXCVI

Nota critică 39 (satul Găurj [Livézili] — Ion Stăfije, 83)

Orbul acesta (cu numele în rostire locală „Stáhii“) a fost în tinerețe cioban la Bréșcu (în Ardeal), aflînd că pe-acolo nu se cînta vocal balada, nici melodia din fluier. Bătrînul octogenar a întîlnit însă Miorița într-o carte, poate de colportaj, se pare cu conținut mixt (poezie populară, proză), în care Alecsandri se vede că prepondera. Nu credem că a fost antologia din 1866, fiindcă avea în cuprins și „bázmi di hajdușii“. Se indică un titlu echivoc: „Carti di povești“ (text. conv. r. 100—106). Tipăritura aceea voluminoasă (ar fi avut cam 888 pagini!) a circulat prin șezători, mai ales în lumea flăcăilor — aceștia o preferau; încît de la o vreme au și tăinuit-o. Din ea bătrînul a deprins și o var. simplificată cu „poiziția Șgariluș“ (informație concordantă cu alta tot din ținut — v. CMLXXXIII Nota crit. 26). A mai reținut titlul altei balade preferate, *Gruja lu Novác*, socotită de el în ciclul „bázmiilor di hajdușii“ (r. 100—106).

Rămîne neexplicat faptul cum octogenarul, fost 11 ani cioban (din care cinci la un „oierșu“ în Bréșcu, iar șase „în munți Vraňsi“), nu a reținut nimica din varietatea poemului vrăncian.

text. CMXCVII

Nota critică 40 (satul Găurj [Livézili] — Irina Ion Bóghju, 88)

Două texte notate experimental în interval de o oră. Provin desigur din lumea bătrînilor, pe cînd informatoarea era copilă. Ea cînta balada cu pasiune la 18 ani, cînd ajunsese fată de măritat (text.-conv. r. 35—36). La cîntare, pe la pascutul vitelor, bătrîna se afla în tovărășia altor fete din sat, odată cu băieți cunoscuți. Se cînta de-a valma („Da șini nu-l, cînta atuňși?! Îl cînta „Miorița“ toș băjeți pi dial.“ (r. 35).

În ansamblul repertoriului din satul Găurj var. CMXCVIII rămîne de bază, fiind printre cele puține mai aproape de fondul străvechi vrăncian (B. 1—10, 17—27). Este unică tema 11 (obiectele îngropării: „ . . . Iș m-or îngropa;/Și si-m' pui:/Paltin la Kișoari,/ Brăddšel la cap,/Fluieraș la cap,/Búsim la Kișoari. . .“ (A. 24—29, versuri exacte cu B. 22—27). Accentuăm: planul var. este simplificat după norma arhetipică din Vrancea: ambele texte încep cu dialogul preliminar (tema 7: întrebarea ciobanului, redată în 10 versuri exacte care cuprind, numai în două versuri, și o parte din răspunsul mioriței). Urmează tema 8 (descoperirea planului ciobanilor; A. 13—18; B. 11—16), tema 10 (locul îngropării; A. 19—23; aici vom întîlni o contradicție. — B. 17—21) și tema 11 indicată mai sus. Excepția: personajele acțiunii (tema 3) nu mai sînt regionale ca în versiunea Alecsandri: în mod firesc ele rămîn anonime A. 13—15 „Stăpini, stăpini,/D-a vorghit șjobani/Ca si ti omșari,“; B. 12—13 „Dacî s-a vorghit șjobani/Si ti omșari, stăpini?“).

Dar memoria bătrinei (aproape nonagenară) ezita: dacă două grupe de cîte șase și zece versuri rămîn neschimbate în ambele texte (A. 2—12, 24—29; B. 1—10, 22—27), în schimb aflăm sfîrșitul var. CMXCVII cu adaus artificial și izolat în circulația regională a baladei („Părinți di-or auzi,/Si spuți ci m-am însurat. . .” — vers. 29—30). Sfîrșitul rămîne astfel lacunar, fiind întrerupt brusc. În var. B. apare — dar în text. explicativ — mama căreia miorița să-i spună despre locul îngropării (tema 10): „Pi țel l-a-îngropat/Din dosu stîni,/Uni latrî cîni;/În țîocu nîilor,/În zghêritu oilor.” (29—33; adică vers. anterioare 18—21 inversate).

Surprinde apoi testamentul ciobanului: în CMXCVII el cere — prin contradicție etnografică — să fie îngropat „. . . din dosu stîni,/Uni latrî cîni;/În struînga oilor/Și-î zîocu nîilor.” (19—23). În var. următoare el vrea să fie îngropat „. . . din dosu stîni,/Uni latrî cîni;/În zghêritu oilor,/Și-î zîocu nîilor” (18—21).

În ambele texte există unitatea fonetică a graiului local (a¹ treilea caz între celelalte texte din satul Găurî).

Text.-conv., lămurește un aspect din condiționarea psihologică privind dispariția treptată a Mioriței în trecut: greutatea aspre ale vieții înlăturau asemenea „cîntări diî vekju” (B.r. 38), cu toate că balada era apreciată ca fruntea materialului poetic tradițional (aici aprecierea superlativă e timidă: „Da-î frumos tari! . . . Di cîn' nu l-am măi cîntat!” — a spus bătrîna într-un moment al convorbirii). În acest caz grav se află femeia de la munte cu viața sedentară și împovărată de greutatea familiale. Asemenea stare am mai întîlnit-o în satele Nistorești (MLXXX, MCXII), Sovêza (MCCX), Văstî (MCCLXXIII) și Ghîdra (MCCLXXX).

text. CMXCIX

Nota critică 41 (satul Hăulêșca — Neculai Cițu, 63)

Și aici se află contaminarea fondului tradițional foarte slab (8—9) cu versiunea Alecsandri — dovadă reticenta: „. . . m-am ujtat oljaci și-î carti, cum nu!” (text.-conv. r. 88—89).

Prilejul primei memorizări — la vîrsta de șase ani — a fost la „lăsat-di-săc” petrecut la un bunic. A urmat contactul trecător cu mediul satului, adăugîndu-se „cartia” întîmplătoare, probabil că vreun manual școlar. De-aici pleacă var. lipsită de unitate.

De reținut un fapt caracteristic: bătrînul cîntăreț — fost cioban prin județul Tecuci (din trecut), apoi baci în satul Cîza — folosea în cîntare tehnica tradițională din Vrancea: el cînta întîi „diî flîir”, după aceea „diî guri”. Practica aceasta intrumentală și vocală era generalizată în păstoritul vrâncean.

text. M

Nota critică 42 (satul Hăulêșca — Stan Săcălîș, 71)

Mărturia bătrînului este echivocă: Miorița nu am auzit-o „dim bătrîni”. Este text Alecsandri memorat dintr-un manual școlar; prin 1907, cînd urma el școala primară, balada încă se găsea în cuprinsul cărților-de-cetire pentru clasele IV, V. Ori dacă el a învățat „puțîni carti” și nu a ajuns în clasele ultime (după cum reiese din text.-conv. complet, aici redat în partea esențială), atunci s-a putut s-o memorizeze de la tatăl lui care „ștîia și țel carti”, și fusese „șjobjan pi di vâli” (la cîmp — text.-conv. r. 59—63). O și „cînta. . . cîm'prîndîa la curază”; și „. . . jo ascultam” (r. 59—60). Tatăl știa să cînte din fluiet, fiul însă nu. Evident că acesta a fost limitat la memorie, cu înclinare mai redusă pentru vers și cîntare. Așa se explică puternica disparitate a fondului în care apar: *contradicții* („Să mă-îngropapi/Im bătătura stîni. . .”), „Să mă-îngropapi-n dosu stîni,” — r. 23—24, 26; „La buna mîja măicuți/Si spunîț ci m-am însurat/C-o mindrî crăjasi,” — 41—43; „Dar la a mîja măicuți/Si nu spunîț căci m-am însurat/C-o fati di craj. . .” 51—53); *material repetat* (45—48, 55—58); *disparat* (19—27); *împrovizat* („N-aț vazu”, n-aț întîlnit/Fițjorașu meș jubit,/Tras printr-un ineluş?” — 32—34).

Privind graiul, subliniem aici cele discutate în legătură cu bătrînul din satul Cîza (text. CMLXXIX—CMLXXX Nota critică 23): cînd un *subiect* părăsește buchea cărții (= modelul limbii literare din manualul școlar), atunci apare expresivă fonetica tradițională (din ambianța familiei, a obștei satului). Dacă insul se vede puș în fața unui străin instruit, el afectează graiul oficial (cu precădere al autorităților administrative), părăsînd brusc vorbirea de obîrșie. Scopul lui e să lase acum o impresie deosebită. În această privință cazul tipic rămîne cel din Cîza. Pentru asemenea ins, lesne imitator, *graiul amfibologic* apare mai ales cînd el *paradează* (expresia, citată de noi, amintim că aparține dialectologului istriean Iosif Popovici) — în fața cuiva bînuit că ar fi om al zilei, cineva oficial; ori întîmplător vreun străin impozant. Contrar, apare vorbirea firească, cea curentă în mediul său tradițional. Atunci el convorbeste normal cu un localnic, om cumpănit la vorbă. Sau cînd povestește autobiografic despre trecutul închipuit măreț; ori despre înaintașii venerabili din sat. În primul caz, graiul a intrat în patologia verbală; dincoace, se dezbracă de caricatura lexicală imitată, sau inventată de el.

text. MI

Nota critică 43 (satul Hăulêșca — Șărbân Sgări, 73)

Altă var. literară a baladei aflată de bătrîn nu din manualul școlar, ci dintr-o „carti” cu „titlu. . . di-a luț Alicsăndri” (text.-

conv. r. 1-5). Afirmatia rămîne îndoielnică: vezi titlurile amintite de bătrîn. Poate fi la mijloc menționata *antologie școlară* a lui Cristu S. Negoescu (*Poezii populare alese...*, 1896). Că trebuiește exclus ca izvor manualul școlar, mărturisește chiar bătrînul.

Iată și pe Eminescu preferat de școlarul vrâncean pentru oda *Doina*, memorată prin 1904: „Toat-o știu!” — a exclamat admirativ informatorul.

Cunoaștem pe lăutarul fruntaș al Vrancei, la apogeu între anii 1910—1927 (*Vasili Pîrvu-Botîș*). Stă în lumina unei glorie locale unice în fața urmașilor lăutari epigoni: „palavraziș” — adică lipsiți de vocație, executați inferiori înstrăinați de cîntările bătrînești (r. 18—19).

text. MII

Nota critică 44 (satul *Hăulêșca* — *Săfta Condurăki*, 74)

Tip interesant de bătrînă: avea sprinteneala graiului, naivitatea să creadă ca reală ficțiunea *Miorișei* (numită „Cînticu oilor”), fiindcă trăia în ordinea spirituală a comunității sătești de odinioară¹.

Var. e desprinsă din modelul literar. Fondul local și aici se distinge vag (1—10). Ștefan-cel-Mare pare socotit drept cîntăreț eponim al *Miorișei*: el a „dăruit” vrâncenilor munții (*text.-conv.* r. 74—75; în text. CMLXXXIX apare eponimă *Baba Vrânșoaja*).

Momentul recepției a fost la vîrsta de șapte ani, cînd copila mergea cu tatăl ei la munte pentru pascutul oilor. Ea exclude contactul cu *Miorița* lăutărească (r. 76—78).

text. MIII

Nota critică 45 (satul *Hăulêșca* — *Ienăki Păvil*, 74)

Altă var. deplin dezagregată, încît ultimele două versuri („Orî țărița diî cohțîi,/Orî apa diî cogheliși...” r. 4—5) cuprind imagini improvizate de bătrîn, fără corespondență în cuprinsul materialului întreg vrâncean.

text. XIV

Nota critică 46 (satul *Hăulêșca* — *Ion Hirnja*, 77)

Bătrînul era complet surd, totuși, rămăsese expresiv în grai, dar cu fonetica alterată (*tașî, plashi* — 26—34; *iîcgași, iîcgași* — 30—37). El mărturisea fără simulare: dicta balada așa cum a „șetit-o” din manualul școlar (*text.-conv.* r. 82). Însă în cuprinsul textului se întrevăd două izvoare: principalul a fost cartea-de-cetire; celălalt, întîmplător, pare să fi fost prin lăutari. Dintre ei fruntașii din Vrancea apar și aici (r. 88).

¹ Cf. L. Lévy-Bruhl, *La mentalité primitive*, Paris-Felix Alean, 1925, p. 14—18.

text. MV—MVI

Nota critică 47 (satul *Hăulêșca* — *Mărița Cîșu*, 81)

Text. MV, în experiment cu trei sferturi de oră înaintea lui MVI, a păstrat intacte vers. 1—6, 16—22, restul fiind disparat.

Varianta are fond păstoresc redus (numai 4—6, 10—12). Bătrîna a deprins-o, prin cîntare, de la mama ei, pînă la vîrsta de 15 ani, fără legătură cu lăutarii. A trăit retrasă din obștea satului. Nici soțul nu a interesat-o în privința *Miorișei*. Desăvîrșită lipsă de legătură între amîndoi, fiecare rămînînd cu ce știa din altă parte, și opus: femeia, textul poetic; soțul, melodia din fluier, odată cu „Șirjagu oilor” (cîntare numai din fluier). El a fost cioban „păr cin’ a căzut”: toată viața.

Var. este incoerentă datorită memoriei. Aceasta reproduce autoqat, fără discernerea ideii care să prezinte realitatea intactă, și nu deformată aproape pînă la confuzia deplină. Un exemplu: după o ezitare ușoară („Fluieraș la cap/Fluieraș la Kișjoari;/... Busemașu la Kișjoari” — 10—12), se ajunge la non-sensul enorm („Fețișoara lui/Douî murja cîmpului...” — 21—22; dar și „Fețișoara lui/Spuma lăptilui” II — 21—22). În materialul din colecția aceasta avem un rar caz de confuzie a realității imediate. Dezordinea realului sigur că a fost în legătură cu amnezia parțială a memoriei.

Grainul păstrează fonelismul regional.

text. MVII—MVIII

Nota critică 48 (satul *Hăulêșca* — *Toma Bratosîn*, 82)

Subiectul acesta (bătrînul cel mai vîrstnic din sat) a cunoscut balada numai din manualul școlar — lucru fățiș în cuprinsul textului învățat prin 1895. Dar vers. 13—14 dau de bănuît: să fi cunoscut bătrînul altă variantă amintind de „Trii mij di mej/Cu trii țjebănei?” Ar putea fi vorba de ceva imaginat; adică un adaus spontan în recitarea primului text, menținut în următorul (notat la o oră după întîiul) de memoria încă rezistentă. Nu se poate explica de ce octogenarul s-a înstrăinat de textul și melodia păstorească locală, pentru ca numai în două versuri să licărească ceva din vechime („La cap și-m’ puî/Bușumaș di fag;” — 59—60).

În ambele texte fonetica locală este rar alterată de cea literară („pîcșor”, „țjebănei”, „miorișîi” — 10, 14, 32, 38; dar „vrânșjan” — 17).

text. MIX

Nota critică 49 (satul *Hărăstău* — *Ilinca Lăscănu*, 53)

Var. a fost notată de la o informatoare deosebită: în 1926 ea ne-a comunicat un text al baladei (*Țînut. Vranc.* I², p. 334 XII),

cînd era la vîrstă fragedă: numai de 12 ani. În ansamblul bibliografic al baladei vrăncene rămîne informatoarea de vîrstă cea mai mică. Cercetarea comparată a textelor arată în ce mod au evoluat ele timp de 41 de ani (1926—1967), de la copilărie la maturitatea femeii ca să ajungem la două tipuri deosebite de text.

În *text-conv.* informatoarea (matură acum: 53 de ani) spune că a „auzit-o-ntăi *Niorița* di la um bătrîn” brețcan „diîspre *Covăzna*” (Ardeal). Acesta venise la tatăl ei (fierar, dar și lăutar ca să-i facă „uî cuțit di șjobăni” (r. 1—7). Faptul nu pare verosimil: singura întîlnire cu brețcanul poate să fi prilejuit copilei întia ascultare a cîntării, dar fără deplina memorizare a textului. În realitate var. a plecat chiar din mediul lăutarilor aflați în satul natal al informatoarei, *Hărăstău*. Aceștia trăiau în ambianța materialului lăutăresc din Vrancea sudică și de pe „Valja-Mîlcovului”, dar nu din Ardeal. Dovada filiației acesteia, îndeosebi prin profesioniștii din sudul Vrancei: „*Asîi noui șjobani*” din text. *princeps* (*Ținut. Vranc. I^a, p. 334 XII r. 2*) se află în var. a trei lăutari chiar din *Hărăstău* („*Siș noui șjobani*/Cari-s veri primari” — *ibid.*, 338 XV 12—13; „*Triș turmi di oi. .*/Cu noui șjobăneș” — *ibid.* 339 XVI 3, 5; „*Siș noui șjobani*/Toț sin’ veri primari” — *ibid.* 340 12—13).

De asemenea episodul testamentului („Vă dușit în vatră,/Ci i-o gălăti cu galbini/Și s-o luaț.” — *ibid.*, 335 XII r. 31—33) se găsește la aceiași lăutari („Și si-nî cătaț/În vatra focului/Di-o njagri gălăti.” — *ibid.*, 338 XV 28—30; „Iși cati/În vatra focului. .” *ibid.*, 339 XVI r. 34—39; „Da iș si cati/În vatra focului/Di-o njagri gălăti. .” — *ibid.*, 340 XVII 22—24). Tot așa cu locul de îngropare: în var. din 1926 („Voi si riciit cu *Kișoari*/Și si mă luaț/Și iî zocu űeilor/Si mă îngropaț.” — *ibid.*, 334 XII 25—28) apare întocmai ca la lăutarii menționați („Tu si mă dăzgrok/Și si mă-îngropaț/În struîga oilor,/În zocu meilor.” — *ibid.*, 338 XV 24—27). Episodul întîlnirii mamei cu *negura* (*ibid.*, 334 XII r. 37—46) dacă nu apare la lăutari, se găsește măcar într-o var. a unui bătrîn din același sat (culeasă tot în 1926: *ibid.*, 337 XIV 55—59); desigur că și aici tot de proveniență lăutărească. Rămîne evident că în această mărturie primă despre baladă nu avem niciun ecou din versiunea clasică.

În var. actuală datele sînt însă contradictorii în raport cu precedenta. Cîteva exemple: în loc de „noui șjobăneș” avem „triș șjobăneș”. Cele două părți episodice sînt înlăturate. În schimb au pătîfuns părți din versiunea lăutărească disparate: sînt numiți cei trei ciobani (care aici devin „bașiu *uîgurjan*”, „— vrăîșjan”, „— moldovan”) cu același rol în acțiune (35—42). Apar potretul ciobanului (83—91) și nunta așa-zisă mioritică (102—107),

pe lingă părți dislocate și împreunate artificial (25—29, 47—50). Mai apar versuri contradictorii în care „Mîndru șjobănel” (84) întîi cere să-l îngroape mama (55—60), apoi oile („Si mă mormîntaț;/ La cap si-m’ puniț:/*Flujeraș* di os. . /*Căvdaș* di soc. .” — 66—73). Unele versuri le găsim confuze („Vintu cîn’ a bati,/În voi-a răzbati;/ Voi v-oș striîzi,/Pi mini m-oș plîîzi. .” — 61—65). Altele sînt improvizate lăutărește („— Io pi plaj mergînd,/Diî *guri zberînd*/ Am întîlnit/Măjcuța bătrîn. .” — 75—78; „Majci-sa și fășja?/*Păru diî cap și-l smulăja*/Și la pămîn’ ci cădja,/Pi fișjor ci și-l plîî-țja. .” — 97—99). În materialul așa de abrupt, chiar vocabularul se alterează („Și steli *sfeclîș*. .” — 107; normal *făclii*), deși fonetica rămîne ceea a graiului păstoresc, cu cîteva abateri.

Cum să se explice lipsa de concordanță între două texte aflate la un interval de patru decenii unul de altul? De presupus că numai în felul următor: var. copilăriei a fost aflată cînd informatoarea trăia numai sub influența mediului lăutăresc din *Hărăstău*. La maturitate, însă, cîntînd la „țambăl” (de la 15 la 51 de ani), ea a peregrinat, ca profesionistă, în „tărăf di lăutari” — chiar cu tatăl ei — pe la nunți și hore, prin satele Vrancei sudice îndeosebi, ajungînd pînă la oraș (în *Focșani* și *Rimnicul-Sărat* — *text-conv.* r. 108—118). Într-o asemenea continuă strămutare lăutărească, dînd toamna (după obiceiul tradițional lăutăresc) și prin podgorie, la culesul viilor (tocmai într-o zonă viticolă principală, *Odobești*), *Iliîca Lăscănu* a putut întîlni profesioniști variați. La aceștia *Miorița* cuprindea, fără îndoială, versuri contradictorii, altele confuze, ori improvizate prea lăutărește. Din ele unele s-au contopit disparat în textul de față (le-am consemnat mai sus). Tot de la lăutarii ambulanți s-au interpolat și versurile citate, lipsite de elan poetic și fără frecvență în zonă.

Rămîne de clarificat încă o problemă: informatoarea mărturisește — dar contradictoriu — că a întîlnit versiunea *Alecsandri* chiar în școală („. . . am avut-o-î clasa a patra, c-aî făcu’ *șîîșj clasi*” — r. 10—11). De-aici sigur că provine (privită în raport cu textul didactic) grupa *identică* a personajelor (40—42). Dar lucru surprinzător: lipsește din text. II *localizarea* (plăsmuită de *Alecsandri*!), element literar de efect pentru cine memorează balada în școală. Oricum, prin alte versuri din text (23—25, 30—34, 47—50, 55—59, 88—89, 95—95, 102—107) filiația literară ne apare destul de clară. Admitem, prin urmare, influența manualului școlar.

Urmează o problemă aferentă: cum să ne explicăm că în 1967 informatoarea nu a comunicat (ori altfel spus: a *evitat* să comunice!) textul știut în 1926 din mediul lăutăresc al satului natal? Aici subliniem că tatăl ei trebuie admis ca prim factor transmisător. El fusese fierar, dar și lăutar („. . . iel a măj cunoscut și viğara” — a

precizat fiica; r. 109). Explicația apare dintr-un motiv de ordin psihologic, privit în dublu aspect: 1 — Textul din 1926 nu mai era preferat, în 1967, de cîntăreața din „țâmbâl” (timp de 36 de ani) din cauza subconștientului său puternic refulat-anume: cînd învățase textul și melodia de la tatăl ei (odată cu tehnica țambalului), acesta folosise cu dînsa rutina lăutărească primitivă, care era pe-atunci aspră, neîndurătoare, greu de suportat mai ales pentru o copilă (se foloseau în predarea lăutărească graiul dur, amenințăările, bătaile, privațiunea de hrană). Cunoaștem un caz privind barbara metodă lăutărească. L-am întilnit în 1967, la un lăutar renumit, localnic cu informatoarea (v. text. MXIV—MXV *Nota crit.* 53). 2. — Versurile prelucrate artistic — puține cît mai rămăseseră din versiunea Alecsandri întilnită în școală (prin anul 1924) — au suprimat textul disparat provenit din tradiția lăutărească locală.

Am detaliat prezenta *notă*, fiindcă se preocupă de singurul caz în colecție privind o *minoră* cunoșcătoare a baladei la vîrsta de 12 ani. Pe unde a peregrinat cu „tărăfu”, a întilnit mercur balada preschimbată fără orizont artistic.

text. MX—MXI

Nota critică 50 (satul *Hărăstău* — *Anghele Predoi Ciutu*, 55)

În *experiment* text. MXI, notat la trei sferturi de oră după întilnirea, a rămas neschimbata — cf. vers. 23.

Este inexactă afirmația lăutarului (*text.-conv.* r. 1—2) că ar fi deprins balada de la tatăl lui, tot lăutar (v. *Ținut. Vrancea*, I², p. 338 XV). În realitate nu e decît o var. simplificată, cu care s-a încrucișat alt text lăutăresc, mediocru, adăugîndu-se ceva și din versiunea Alecsandri (14—15). Prin urmare var. stă departe de ce cunoștea înaintașul său, în 1926, cînd raporta un fapt folcloric îngrijorător pe atunci, dar numai în lumea lăutarilor: frumoasele „*cîntăși dim bătrîni*” „nu li șeri nîmîni” lăutarilor! Consecința: „*Noi lăutarii!* cîntăm acum di Țesti noi. Și-Ți păcat ci nu li șeri! Țeu n-am măȚ cîntat *cînticu* ista [*Miorița!*] di cin' Țeram tîni” (*ibid.*, p. 339 *text.-conv.* r. 36—39). Mărturisirea așa un profesionist cunoscut relativ bine pe-atunci în Ținut. Ne aflăm în anul 1926. El era atunci cel mai bătrîn lăutar din Vrancea (avea 70 de ani, născut în 1856). Nu mai cîntase „*Niorița*” de peste jumătatea de secol (aproximativ din 1876).

Explicația reală trebuie să fie următoarea: „*cîntășii dim bătrîni*” numai balada propriu-zisă descreștea în repertoriul lăutăresc din Vrancea. Rar o mai cerea lumea pe la nunȚi, cumetrii și petreceri. *Miorița* însă circula cu vigoare în 1926, ca și în 1967, cînd a fost notată var. de față. În Ținutul, prin excelență păstoresc, lău-

tarul nu era socotit ca priceput cunoscător al baladei păstoreșȚi (v. text. CMXLIX *Nota crit.* 17). El nu putea rivaliza cu măiestria ciobanului, cîntăreșȚ excepțional din fluiet și caval, pe care l-au admirat, în 1935 și 1938, Mihail Sadoveanu, apoi muzicologul Constantin Brăiloiu (v. text. MXIII *Nota crit.* 52).

text. MXII

Nota critică 51 (satul *Hărăstău* — *Velica Găini*, 59)

Din *text.-conv.* (r. 4—5) se distinge că în transmiterea *Mioriței* cîntarea din fluiet preceda zicerea textului („*Uîkeșu cînta di n fluiet, și di-acolȚa ni spunȚa vorbilȚi*”).

Trebuie remarcată denumirea păstorească a baladei: *Cînticu NioriȚi* (ca în cazul de față), alterînd cu *Cînticul oilor*, și tîrziu, *Cînticu NioriȚi* (cf. *Ținut. Vrancea*, I², p. 315). Vom mai arăta că *Miorița* e substituție lexicală modernă care nu credem să fi plecat întii de la Alecu Rusu. În 1851 el se referise la *Micoara* (*Studie moldovană*, publicat în *Zimbrul*; v. *Scrieri*, 1903, p. 15). Dar în 1859 apare forma *Miorița*, însă în articolul său publicat postum, *Poesia poporată* (*Foiaia SocietăȚii pt. lit. și cultură rom. din Bucovina*; *ibid.*, p. 187, 193); pentru ca să se revină la forma *Micoara*, în 1852 prin Alecsandri (*Poesii populare. Balade*, I, p. 1), apoi iar la *Miorița* în antologia din 1856 (*Poesii populare ale romănilor*, p. 1).

Textul e contaminare între fondul local (8—13, 20—25) și textul literar, mijlocit, probabil, de cartea de-Țetire prin școlari din familie.

text. MXIII

Nota critică 52 (satul *Hărăstău* — *NirăuȚi UȚga*, 64)

Text.-conv. amintește de ultimal cîntăreșȚ măestru vrăncean al *Mioriței*, din fluiet și din caval (un artist excepțional!): *Țoadir PătulȚa*. L-a ascultat, cu admirație, și Mihail Sadoveanu, chiar în satul *NistoroșȚi* (locul lui de baștină) cu prilejul unei călătorii de documentare literară făcută în tovărășia mea. Era în octombrie 1935. Cîteva amintiri ale mele despre cele șapte zile prin Vrancea cu marele scriitor se găsec într-o revistă ieșeană a timpului (*Insemnări ieșene*, IV [1939], vol. XI, nr. 7, p. 87—94). Peste doi ani (în 1937) Sadoveanu a deplîns decăderea stării materiale a Vrancei prin politicianism și exploatarea sălbatică a munȚilor (*Adevărul*, an LI, nr. 16291).

Pe *Țoadir PătulȚa* am spus că l-am revăzut în octombrie 1938, aflîndu-mă într-o anchetă folclorică și muzicologică împreună cu Const. Brăiloiu. Atunci i-am înregistrat amîndoi, cu fonograful „Edison”, toate cîntările știute de el din fluiet și caval. Cilindrii cu imprimările (melodie-text) au rămas la Brăiloiu pentru transcriere. În special melodia *Mioriței* — unicat în repertoriul întreg al bala-

d) i* - s-a păstrat, pînă în 1944, în *Arhiva fonogramică* a „Societății Compozitorilor Români“ (v. și nota mea, din 1969, *Ținut. Vrancea*, I², p. 75)¹. Din 1944 pînă azi (1983)² nu am putut afla unde sînt. Intervine dubiul: în 1940 a fost publicat de însuși Brăiloiu o *melodie* cu text (notat literar) aidoma cu cea din 1938.

Var. de față poate că a fost auzită de *subiect* de la *Tgădir Pătulja* care o știa tot în neorinduială. Are suprapuse elemente literare 24-26, 54-57, 75-76) peste substratul păstoresc redus (66-71), la care bătrînul acesta a adăugat o improvizare personală destul de stingace (40-53, 60-61, 72-77). Graiul este puternic înrîurit de fonetica oficială (*tați, plăci, mișari, zîci, bolnăvișari, căți, baljuș, dă-o fi, atunči, să fiu, dragi, mișias, vini, spicu*, etc.

text. MXIV; pag. 146 - text. MXV

Nota critică 53 (satul *H'érăstău* - *Ion Baběj* [Săcu], 65)

Acest bătrîn era, în 1967, ultimul «lăutar țigan» care mai cînta «poporului» din Vrancea - «ca rapsozii vechi» - «baladele sale strămoșești pe un ritm monoton și melancolic» (A. Rusu, vorbind, în 1840, despre lăutari; *Scrieri*, 1908 [ed. P. V. Haneș], p. 178). Într-adevăr *Ion Baběj* rămăsese în ținut lăutarul cu repertoriul epic cel mai cuprinzător, cunoscînd și doina de haiducie pe lingă celelalte categorii lirice propriu-zise.

Era fiul altui lăutar cîntăreț al *Mioriței* (*Ținut. Vrancea*, I², p. 368 XV), și frate cu cel precedent (MX). Var ar fi provenit de la fruntașul lăutar în ținut („Botți șel bătrîn“). Rămîne ca textele de față să fie și ele comparate cu cel cules de la *Botiță*, în 1919, de P. Caraman (cf. *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 97). Deocamdată este posibilă numai o comparație între aceste două variante heterogene.

* Faptul acesta a fost consemnat peste 41 de ani (în 1979) și de cronicarul asiduu vrâncean S. Hirnea, citind chiar vorbele auzite de la Brăiloiu: „*Miorița*... exemplar unic din întreg repertoriul românesc“ (*Locuri și legende vrâncene*, p. 156). Este vorba despre *unicatul* melodic cîntat de *Pătulja* din fluiet și din caval (textul baladei era mijlocăș).

¹ Privind ancheta din 1938, v. Iordan Datcu, *Amintirile lui Ion Diaconu despre Constantin Brăiloiu* (în „*Revista de etnografie și folclor*“, nr. 2/1983, p. 181-183). Autorul articolului, unul dintre pușinii specialiști de azi care au pus în adevărată lumină importanța activității și a lucrărilor lui Ion Diaconu, ne dă un material inedit (nota îngr. ed.).

² După încheierea anchetelor de teren, realizate - după cum se știe - între anii 1926-1970, autorul monografiei *Ținutul Vrancei* a aplicat un riguros studiu comparativ materialului cules, apoi a elaborat *Notele critice* asupra cărora a revenit pînă la sfîrșitul vieții (n. îngr. ed.).

În alcătuirea lor dispartă textele sînt tipic lăutărești. „Întorsurili“ nu păstrează planul firesc: îl variază de la un text la celălalt. Dacă în materialul baladelor memoria lăutarului păstrează mai unitar conținutul epic, în aceste două var. ale *Mioriței* întîlnim grupe de versuri, sau versuri izolate, care apar într-un text, însă rămîn înlăturate dincolo (MXV 10-22, 23, 55-57, 62-63, 68-69). Improvizarea lăutarului rutinat intercalează versuri inexpressive, ori nenaturale (MXIV 45-46; MXV 33-34). Improvizarea factice, variind fonetica, produce alterarea imaginilor („*N-aș văzît un voinișel/Tras pentr-un inel?*“ - MXV 70-71; cf. „*N-as' văzît un voinișel/Tras pîntr-un inel?*“ - MXIV 54-55). Din cauza improvizării lăutărești automate întîlnim *versuri rătăcitoare* din balada *Corbja* (MXIV 62-63; MXV 78-79).

Prin aceeași înclinare către improvizare și interpolare în zicere-cîntare, găsim (numai la sfîrșitul text. MXV șase versuri din cîntecul liric *Ciobănașul* (90-96). Acest motiv păstoresc (aflat de Ovid Densusianu într-o var. distinsă; *Flori alese*... , 1920, p. 109) a fost adaptat la ciclul militariei (Densusianu, *Vieața păstor*... , 1920, II, p. 40), așa cum îl găsim și în Vrancea (MXXXVII-MXXXVIII *Nota crit.* 69).

Alterarea imaginilor prin repetiție se întîlnește în ambele variante („- *N-as' văzît*, așa: *N-as' văzît un voinișel/Tras pîntr-un inel?*“ - MXIV 52-54; „- *N-aș văzît un voinișel/Tras pentr-un inel?*“ MXV 68-70). Sînt și versuri cu sensul abrupt, aproape obscur (MXIV 22-23). Stilul direct (cel normal în dialog, MXV 10-22) se repetă - din necesitate narativă - în stilul indirect 36-47). Procedul este absent în var. primă.

Trebuie notat că prefacerea *textului B* s-a întîmplat în două luni și șapte zile (8.VII-15.IX.1967). Încît vers. 72-75 din text. *prim* au fost prelucrate în MXV astfel: „*I-a fos' năși pătînăși;/Sparili și luna/I-a fînu' cununa*...“ (87-89).

Rostirea lăutărească (imitînd tirgul etc.) e supărătoare în ambele texte („*Acest moldovian/Și cu-acest uñgurișan*...“ - MXVI 22-23; MXV 36-37). În general lăutarul păstrează fonetismul local, schimbîndu-l numai în cîteva cazuri, 13 cazuri în 90 de vers.).

Cît privește proveniența, nu se poate înlătura sursa lăutărească. Amîndouă textele dovedesc însă de la începutul lor ecoul literar din textul clasic (MXIV 3-6; MXV 1-4 - cu vers. prelucrat „*Să așîn în cali*“). Urmează identic grupul celor „*trîi șjebăneș*“. Materialul tradițional rămîne extrem de redus (MXIV 13-19; MXV 30-34). În privința aprecierii estetice a textelor *Mioriței*, *cîntată* și *zisă* de lăutari vrânceni, se vede din materialul cunoscut pînă în anul 1983 cum cobzarul din *Colăcu*, Marin *Curtjănu*, știuse, în 1926, o var. nedepășită încă în ținut de alți cîntăreți profesioniști.

text. MXVI

Nota critică 54 (satul Herăstău — Ion Găini, 70)

Iată un caz deosebit, privind circulația *Mioriței* în Vrancea: varianta aceasta, cîntată, era folosită în trecut ca un *cîntec de leagăn* (v. *Sovija*, MCCI *Nota crit.* 172), cu care bunica bătrînelui adormea nepoțelii legîndu-i (v. *text.-conv.* r. 1—3). Funcția aceasta se explică prin calma muzicalitate a melodiei.

Textul știut de bătrînul analfabet e din lumea păstoritului vrancean, dar cuprinzînd un ecou inexplicabil din versiunea Alecsandri, atît în privința fondului, cît și a lexicului. Apare în finalul var. episodul rar al metamorfozării mamei în corboaică (48—57).

text. MXVII; text. MXVIII

Nota critică 55 (satul Herăstău — Grigóri Stegăru, 70)

Textele — culesse experimental (MXVIII notat la trei ore și jumătate după MXVII) — sînt tot material lăutăresc după înșuși mărturia bătrînelui (*text.-conv.* r. 88—95): le știe de la un unchi lăutar, *Neculaț Citu* (alias *Neculaț Predoiș*) care a comunicat text. din 1928, cînd avea 65 ani (*Ținut. Vranc.*, I², p. 340 XVII). Împrumutul este evident chiar din începutul ambelor var. (*text.cit.* 1—7; MXVII 6—8). În conținut însă text. MXVII și MXVIII diferă de cel precursor: în var. din 1928 a lăutarului omorîtorii sînt „Șii noui *șjebaniș*/Toț sin' *veri primăriș*.” (l.c., 12—13; pe cînd *textele derivate* indică „Cel *ușgurjanș*/Și cu cel *vrănățjan*” (A 12—13; B 11—12 inverse), adică personaje din versiunea Alecsandri. Prezentăm mai detaliat situația:

Var. lăutărească s-a încrucișat cu alta, probabil de proveniență iliterară. Localizarea clasică, dar încrucișată („*Pi-o guri di plaiș*” — *text.-conv.* A r. 106-107) și indicarea personajelor (A 12—13; B 11—12) par concludente. Însă partea episodică (metamorfoza mamei în „corboaică” — A 67—79; B 58—74) arată al treilea izvor, tot lăutăresc. Sincretismul între cele trei straturi eterogene a produs text. A B. În acestea apare localizarea cu totul contradictorie: *moldoveanul* a fost văzut de cei opt „*șiviriș primăriș*”, făptașii, „*Pi Arziș în sus/C-o turmî di oi*”. Așadar reflex evident din balada *Măndăstirea Argeșului* (A 64—6; B 54—57). Var. aceasta, în dublu text, este o anomalie curioasă în raport cu întreg materialul mioritic vrancean, pentru următoarea diferență: „miorița lai” vestește pe „stăpin” că-l vor omori „Cel *ușgurjanș*/Și cu cel *vrănățjan*” (A 12—13; B 11—12). Dar apare contradicția: „baba bătrîni” întreabă global pe cei „*nouș șjebaniș*... *șiviriș primăriș*” dacă nu au văzut „un *moldovjanș*/ *Tinîr și galant*” (A 48—53; B. 43—47). Urmează portretul literar; apoi, tot contradictoriu, răspunsul stereotip al celor *nouș*: ei au văzut pe moldovean „*Pi Arziș în sus/C-o turmî di oi*”. Crezîndu-i, bătrîna „... *mîja apucatș*/Și s-a dus/*Pi Arziș în sus*.” (A 65—69;

episod absent în B, urmînd în ambele texte episodul cu „maica” metamorfozată în „corboaică” — fragmentat în A 70—76; amplificat în B 58—73). Acesta este finalul brusc în ambele texte. Însă *text.-conv.* complică acțiunea; informatorul aduce o modificare originală, dar opusă tradiției: cei doi (*ungurianul și vranceanul*; sau admițînd confuzia: cei „*nouș șjebaniș*... *șiviriș primăriș*”) nu l-au omorît pe moldovean. „*Api jel li-a făcu' di petrecăniș și lor*...” (B r. 74). Deci *ungureanul și vranceanul* (sau, prin confuzie, cei „*nouș șjebaniș*... *șiviriș primăriș*”) sînt pedepsiți capital de „stăpinu” — am spune indescrifabil! Confuzia rămîne suverană, departe de simplitatea clară din acțiunea tradițională. Concluzia normală: var. C (din *text.-conv.*) stă la antipodul tipului mioritic vrancean, din care doar trei versuri par contaminate cu atîtea elemente contradictorii (A 6—8; B 5—7 „*Țișa și nu-ț plăsiș*/Pozăr di pi cîmp/Saș sarja dim burduș?”). Curiosul dublet în proză, succint și prozaic, pare o combinație personală, absolut izolată de viața baladei specifice. Întîlim și altă înrîurire: a unui cîntec haiducesc, frecvent în Vrancea printre lăutari pînă la 1930 (cf. *Ținut. Vranc.*, II, 63 CXI 14—19). Privește dorința ciobanului să nu fie îngropat „*n dosu stîni*...”, ci „*La cel paltin gălbuiș*/Sus cu frunza djaș;/Žos cu umbra grăși.” (A 26—32; B 25—27).

Firește că asemenea *produs lăutăresc combinat* (melodia știută de informator era mediocră și străină de repertoriul vrancean), are și lexic artificial. Astfel oile moldoveanului sînt „*mai ortopan*”¹. Versuri din var. primei recepții („*Șii nouș șjebaniș*/Toț sin' *veri primăriș*.” — *Ținut. Vranc.*, I², 340 XVII 12—13) se prefac în următoarele: „*Voi nouș șjebaniș*/Voi *șiviriș primăriș*” (A 49—59; B 43—44)². Iar mama întreabă pe cei „... *nouș șjebaniș*... *șiviriș primăriș*” (B 44) despre feciorul ei: „... *un moldovjanș*/Tinîr și galant...” Astfel de lexic hibrid arată influența lăutarului din periferia orașului, ori de la iarmaroc³. Toată vorbăria se vede străină de graiul simplu al var. autentic vrăncene.

¹ Deformare din text. clasic: „Pe cel moldovan./Că-i mai *ortoman*.” O formă asemănătoare se află într-un text din Hunedoara, cules în 1934: „Și unu-i *hortopan*.” (Fochi, *Miorița*, p. 689 CCLXXXII 7).

² Probabil „*Voi siș* (=șei) *veri primăriș*”. În două texte ale baladei din Buzău găsim forma *prevelș* (= „tovarăși de virstă”): „Și-s nouș *șjebaniș*/Toț sînt *prevelș* mariș.” (N. Georgescu-Tistu, *Folk. jud. Buzău*, 1928, p. 44 CXXI 7—8; cf. p. 77 CCXVI 11 „Toț sînt *prevelș* mariș.”).

³ Cazul acesta rămîne controversat. L-am discutat la text. MCCXC *Nota crit.* 230). Acolo am consemnat identitatea acestui vers cu altul („*Tinăr și galant*”), notat în 1906, în satul *Găzeștiș*, limitrof Vrancei, de la un cioban bătrîn de 76 ani. Asemenea identitate evident că duce la aceeași concluzie: un ecou lăutăresc dăinuind de peste șase decenii.

Am urmărit în două rânduri la radio cele « aproape 90 de piese-basm, snoave, legende, întâmplări » și cîntece » — « comoara *vrinceanului* » înregistrată cu magnetofonul în cursul lunii iulie 1967) de « cercetători ai Institutului de Etnografie și Folclor » din București. Ancheta noastră a coincis trei zile, în răstimp, cu cea oficială (care urmărea în special repertoriul basmelor). Într-adevăr memoria bătrînului era puternică. Iar basmele știute păreau în număr impresionant (multe piese erau inutilele documentării critice). Cit privește restul materialului folcloric știut de bătrîn, arată un relief poetic prea scăzut (așa cum se va vedea din cele patru texte — material epic și liric, selectat în vol. V al monografiei de față —, din 18 piese știute). Graiul redă în parte redusă nuanța regională.

Avem însă o rezervă temeinică: noi credem că trebuie precizată obiectiv nuanța etnică a « bătrînului povestitor popular »; el nu era « vrincean » specific: „Tata neșu iș diș Ardjial, iș unșur (în realitate: țigan unșur). A fos' covășjșu di șjer" — ne-a mărturisit bătrînul, și el, „șjerar". Bunicul — tot „covășjșu" — fugise din Ungaria în Ardeal iar de aici ajunsese în satul *Herăstăy* (nepotul nu știa cum, și în ce împrejurare). Aici lucra fierărie („pișzi di herăstăi", „cușiti", „topșari", „hier di plug"). Materialul brut („șjer călcăt") îl aducea prin contrabandă tocmai de la „Sibiu" (v. *text.-conv.* MCMLXXX).*

Prin urmare, nu poate fi vorba de asimilare etnică organică în viziunea populară pe firul tradiției românești; ori de grai regional transmis în succesiunea generațiilor unui ținut istoric de păstori români! Bătrînul de 70 de ani — cu memoria mecanică rezistentă, înclinat îndeosebi spre povestirea fantastică de tip oriental — ne arată graiul vrincean influențat mai ales de cel muntenesc (*Pă tîni, pîntru, dulăj, pă mini, mișac, țel paltin, țos, bușumăș, pă cap, șjebanș, mustășpara, șpicu* etc.). El a *juxtapus* material nea, similit în *Miorișă*, a memorat redus două balade în versuri (însă disparate și în fragmente inexpresive), și a deprins numai cîteva „cîntăreș" *lăutărești locale*. Cu acestea el nu poate fi socotit mai cu seamă un tipic cîntăreș ori povestitor popular vrincean. Pînă în anii 1963, 1965, 1980, singurul reprezentativ în Vrancea rămăsese bătrînul octogenar *Constantin Mărtu* din satul *Birsășțj*. Acesta se prezenta ca un adevărat talent narativ original (arta dialogului concis, descrierea succintă, narațiunea sobră și graiul în coloratura lui arhaică; v. Diaconu, *Cîntăreș și povestitori populari*, 1980, p. 229—312). Pe cînd *Grigori Șlegăru* era numai un combinator de povești, poate că priceput, însă mult prea departe ca să fie socotit, numai pentru mecanica memoriei (fără *arta nara-*

* Indicația *textului-conv.* va fi utilă numai după publicarea tuturor volumelor care completează monografia *Ținutului Vrancei* (Ingr. ed.).

șinții și estetica limbii populare!), chiar « stegarul tradiției locale »! (O calificare prea generoasă, în *Știința*, an XXXVII, nr. 7476 — 29 sept. 1967!). Cine a citit, și lingvistic, pe Ion Creangă, și cunoaște monografic, timp de peste jumătate de secol, „ținutul Vrancei", nu poate subscrie așa ceva! Atare opinie subiectivă, mai întii falsifică, apoi întirzie, sau chiar înlătură definitiv adevărul, ceea ce înseamnă prejudiciu în știință.

text. MXIX

Nota critică 56 (satul *Herăstăy* — *Nastasia Briăzoj*, 76)

Bătrîna, analfabetă, spunea că a deprins balada de la patru frați ai ei în școala primară. Var. are într-adevăr ecou din versiunea Alecsandri (cf. 8—12, 20—28). Însă planul *epic inițial* pare să fi fost local: textul începe în dialog (1—6). Iar vers. 15—19 dau impresia, și ele, că au rămas dintr-un *text păstoresc*. Materialul, provenit prin școlari, apare însă preponderent (7—12, 20—28). Dar elementele clasice de bază s-au risipit (îndeosebi localizarea și personajele). În planul general, confuz și răzlețit, dialogul final între mamă și ciobanii tăinuitori (33—45) e nenatural și contradictoriu: bătrîna stabilește *temele 10* (locul îngropării) și *11* (obiectele de îngropat).

La origine admitem că a fost un *text păstoresc rudimentar*. Însă mai tîrziu frumusețea *poeziei de artă* a înăbușit simplitatea etnografică.

text. MXX—MXXI

Nota critică 57 (satul *Herăstăy* — *Gavrili Colț*, 85)

Text. MXXI — notat în *experiment* la o jumătate de oră după MXX — înlătură vers. 39—41 din text. prim, unde par contaminate de balada *Mîndșirea Curtea-de-Arșeș*.

Din *text.-conv.* se vede că *Miorișă* era cîntată și pe la nunți cînd se „îmbrobodja nîrjasa"; așaada rfolosită în cadrul *ceremonialului de nuntă*, desigur că îndeosebi în familiile cu ciobanii (v. r. 44). Melodia și nunta alegorică din baladă au mijlocit *funcția ritualică a poemului*.

Gavrili Colț — bătrînul octogenar cel mai vîrstnic din satul *Herăstăy* — a urmat și el școala primară. Însă *Cînticu oilor* (acum o var. fragmentată) are fond străvechi vag (la început dialogul, urmînd vers. 5—7, 9—18), auzit întii (de admirabilul cîntăreș din caval — prin păstorit, intens și astăzi în *Herăstăy*. Apoi a întilnit în școală textul literar (24—30) care nu s-a putut unifica organic cu cel păstoresc (De aici poate că provin cîteva versuri disparate: „Si-m' pui la cap/Flușeraș di os/Șe [și] cînti [II suni] dușos/Și-n dosu ștîni,/Si nu măj urlu cîni;" — 19—23).

Textul baladei a rămas trunchiat și din cauza înstrăinării bătrînului: în primul război mondial a fost prizonier, aproape doi

ani, prin lagărele din Germania și Serbia. Acolo memoria i-a slăbit prin lipsă alimentară, iar *Cînticu oilor* s-a risipit.

Cînticu oilor se mai numește și *Cînticu Niorîți* (v. titlul!). Alte cîntări din fluier erau *Șirîjagu*, și o noutate pentru repertoriul vrâncean: *Dojna pădurii* (r. 50–52). Dar s-a nimic în confuzia timpurilor grele.

text. MXXII

Nota critică 58 (satul Nărúza — cătunul Luńca — Voica Dúdu, 53)

Varianta — în dispariție, confundă prin contaminare cu o baladă haiducească, tot în dezagregare (v. *Ținut. Vranc.*, II, 62 CX) — rămîne un exemplar curios în cadrul *Miorîței* lăutărești din Vrancea: ar fi fost auzită de la lăutarul *Vasili Botiți* — mereu întilnit în adnotările din colecția prezentă — iar nu de la *Ion Vințagi* (menționat ca al doilea lăutar renumit în Vrancea nordică, din 1900 pînă în 1923), a cărui fiică e informatoarea de față. Soarta acestui virtuos „viorist” (cuvînt folosit mai rar în ținut decît „lăutar”) a fost prea ingrată: dacă de la *Botiți* avem dovada unei bune memorii lăutărești (v. baladele *Cîntec dim bătrînj*, *Cînticu lu' Ghimiș*, *Cînticu lu' Ghjorghilaș* — *Ținut. Vranc.*, II, 63 CXI, 72 CXVII, 86 CXXV)¹ — în scuibm de la *Vințagi* nu avem salvate măcar două versuri dintr-un oarecare text poetic. Iată că nici fiica sa nu pare a-i fi perpetuat repertoriul.

text. MXXIII

Nota critică 59 (satul Nărúza — cătunul *Petréști* — *Sóra Álbu*, 54)

În var. fondul local străvechi s-a diluat complet prin ce-a adus disparat manualul școlar (5–7, 28–34). Vers. 22–23, 45–49 cuprind două portrete sumar conturate, în care găsim — în cazul al doilea — oarecare gingășie a imaginației. Sint oarecum străine de baladă. Și par plăsmuire spontană a informatoarei chiar în timpul anchetei noastre. Cadrul nupțial (50–58) e iarăși improvizat, avînd însă imagini sugestive; deși cuprinde și-un vers parcă inexpressiv („Țințarj-a fos' lăutari” — 57) care amintește de alte două, absolut prozaice, dintr-un text din *Cóza* (MCCCX 75–76).

text. MXXIV

Nota critică 60 (satul Nărúza — *Iftiți Cășunjănu*, 72)

Față de var. notată de la acest cobzar în 1927 (v. *Ținut. Vranc.*, I², 345 XXI), ceea de față e un exemplar degradat, cu unele elemente de fond destul de modificate: în var. primă personajele sint „*Trij*

șjobânej” (vers. 7–13); dincoace „Mi s-a vorgit *noui șjobânej*” (8), din care rămîn numai patru (19–22). Două grupe de versuri stînghere (8–22, 32–35) și sfîrșitul improvizat în text din 1927 (36–42) lasă impresia că var. de acum, atît de împușinată, a plecat din lumea lăutarilor. Faptul e indicat mai ales de unele grupe caracteristici de versuri întilnite în texte lăutărești (*Ținut. Vranc.*, I², 345 XXI, 18–22; p. 414 LXIII 27–31; p. 415 LXIV 24). Se pare că asemenea *prelucrare de profesionist* a venit dinspre *Valea-Milcoșului*, îndeosebi din satul *Réghju*, unde a trăit talentul lăutar amintit (v. CMXXXVII *Nota crit.* 9); însă fără urmași de vocație.

De reținut știrea despre frecvența baladei lăutărești pe la nunți, cumetrii și petreceri.

text. MXXV

Nota critică 61 (satul Nărúza — *Ienăki Luńgu*, 72)

Este interesant cum povestește bătrînul acesta că a învățat în copilărie să cite din fluier (text. conv. r. 1–13). De la doi „șjobani vekj” el a învățat un repertoriu destul de variat pentru memoria fragilă a unui copil. Patru ani a durat aspra acnee la stîna. Ciobanii cei doi cîntau îndeosebi sara. Copilul (era „strungariu” la stîna) asculta cu pasiune, urmînd să deprindă bine tehnica „*întorsîrilor*” (= variația melodică în cîntare). În timp el a ajuns în sat cîntărețul din fluier cel mai prețuit. Îndeosebi *Miorîța* o cînta întrecînd pe ceilalți „fluierari” dintr-un sat ca *Nărúza*, cu hotarele întîns. Neîntrecut cîntăreț era bătrînul și în iulie 1967, cînd l-am anchetat.

Aflăm un fapt caracteristic din viața de cioban a bătrînului, înainte de primul război mondial: se pare că la o stîna (din trei cite erau pe atunci în *Nărúza*), ciobanii numai „diń fluir fășja *Niorîța*... da vorbili nu li știja... jj nu cînta *Niorîța* diń guri. Nu știa nimuđa vorbili... vorbili jo li spanjam lor” (r. 84–85). Desigur că o știre contradictorie: cazul pare izolat în *Nărúza*, unde fluierul ar fi fost preferat pe atunci melodiei îngemănate normal cu textul ei (cf. cu MXXXII *Nota crit.* 66). Așa stînd lucrurile, se vede că a fost posibil ca într-un sat vrâncean personalul stînei oamêni maturi, cu experiență păstorească: doi „șjobani vekj”) să afle de la un „struńgărj” (copil de 14 ani!) textul baladei, care se vede (după mărturie — r. 80–88) că a fost învățat din „cartjia-di-șetiri”...

Textul (în 1967 *melodificat* artistic cu fluierul) este evident decalé din fondul literar, judecat chiar după începutul lui și grupa personajelor (vers. 22–29). Vers. 31–32 schimbă însă rolul acestora: „*Bačjuł uńgurjan/Și cu melđoujan*” hotărîsc să-l omoare „*Pi ista vrăńșjan*” (cu explicația localizării accentuate: „*Aista a nostru, diń Vranșja*” — r. 38). Prin urmare fășja tendință de-a feri mîndria

¹ Moartea lui neașteptată, în 1936, a suprimat ancheta noastră. În iulie 1981, am căpătat mult rîvnita var. a *Miorîței*, culeasă de la dînsul, în 1919, de slavistul P. Caraman.

păstorului vrâncean de îngrozitoare faptă. Orgoliul acesta regional (cf. text. CML—CMLI din *Colăcu*), întâlnit între hotarele păstorești ale istoricului sat răzășesc, *Nărúza*, își are explicația: de-aici de pornit, în 1803, organizarea întregii Vrance devălmașe (celebră în istoria dreptului românesc privind pe răzeși cotropiți temporar), ca să reziste eroic 17 ani în procesul dus împotriva boierului abuziv Iordache Roset Roznovanu, care urmărea să cotopească definitiv Vrancea.

Interpolarea din cîntecul liric *Ciobănașul* („— Bașjuli, șini țî-o plînzî?” — vers. 76) — de altfel destul de vagă — pare să indice că la stîna în cauză cineva cunoștea o var. locală a *Miorișei* contaminate.

text. MXXXVI—MXXXVII

Nota critică 62 (satul *Nărúza* = *Podu Nărúzi* — *Njđgu Múrgu*, 72)

În *experiment* var. MXXXVII a fost notată diacritic la o oră după prima.

Pe lângă cartea școlară (învățătorul cerea școlărilor: „s-o spunim ca poizii” — r. 56—57), se vede și un reflex îndepărtat al variantelor orale care circulau la *Nărúza* prin cîntare.

Textul (din manualul școlar) nu pare să fie contaminare a fondului literar cu tradiția locală (cf. vers. 12—18). O dovadă: ciobanii tăinuitori sint aici „Ceî trij mîndri fečjorî (vers. 19); iar victima (al patrulea „fecior”?) se însoară „C-o fati di-mpăratu” (vers. 48; exact ca în text. anterior MXXV, vers. 79). Prin urmare personajele din text. clasic (de la școală) au fost substituite de informatorul printr-o improvizare menținută în cele două texte.

text. MXXXVIII

Nota critică 63 (satul *Nărúza* — cătunul *Podu Nărúzi* — *Vasîli Bojân*, 73)

Altă mărturie că în ținut textul manualului școlar avea deseori întietate față de ce se *cînta în popor*. Informatorul — pe cînd era „copkil” — a auzit *Miorișă* cum „o cînta oamni bătrînî țări” (r. 36—37) — desigur că „bătrînî” vîrstnici buni cunoscători ai tradiției. Însă l-a impresionat — din satul lui de obîrșie, *Tûlnișî* — numai un bătrîn, dar printr-o ciudățenie, și nu pentru baladă pe care el o cînta și „diî fluir”, „șî cu vorbi”.

text. MXXXIX—MXXX

Nota critică 64 (satul *Nărúza* — *Ștefăna Coldșjoju*, 76)

În *experiment* var. MXXX a fost notată diacritic la două ore după MXXXIX.

Și în cazul acestei bătrîne (păstrătoare bună a *descîntecelor*) — trebuie presupus un adaus în fondul poetic al variantei: peste ce-a fost tradițional (aproape disparat — cf. 5—9, 25—29), s-a

suprapus textul didactic (cf. 13—18). Contaminarea însă rămîne inexplicabilă, fiindcă bătrîna a rămas analfabetă. Memoria nu a putut opera decît disparent, păstrînd, în reluarea *recitată*, un rest minor al baladei din ce fusese ea *odată*, probabil că o închegare poetică adevărată, însă treptat fărîmițată de uzura organismului firav al bătrînei.

text. MXXXI

Nota critică 65 (satul *Nărúza* — cătunul *Podu Nărúzi* — *Ștefan Tătăru*, 75)

Textul, fățiș didactic, se vede că un rest disparat, fără atingere cu balada locală. Este răsfrîngerea textului Alecsandri (cf. 1—19, 28—35). Ca plan, se află într-o dezordine deplină (20—24), cu materialul poetic disparat (versuri dislocate și intercalate stîngaci — 25—29; cu schimbări de imagini — 10—11; la sfîrșit cu un adaus frazeologic — 36). În privința graiului impresionează goana după fonetica literară (3—4, 7—8, 14—15, 18—19, 25, 29, 35; *text.-conv.* r. 38 *Miorișă* — 39), deși bătrînul nu a părăsit rostirea strămoșilor (r. 35—36, 40—41). El este prețios prin puterea de evocare, cînd povestește cîteva crîmpeie din trecutul satului cu cătunele lui (material cuprins în vol. VI al monografiei).

text. MXXXII

Nota critică 66 (*Nărúza* — cătunul *Piriu-hîmi* — *Ghiorghei Corôj*, 81)

Printre octogenarii vrânceni, aflați în ancheta noastră dintre anii 1965—1970, bătrînul acesta rămăsese cu o expresivă vigoare sufletească: atent la orice părere despre timp și lume, isteț în răspunsuri, sugestiv în grai (*v. text.-conv.* r. 1—4). Își aștepta sfîrșitul cu resemnare stoică: („Puterîa mîja-î puterîa pămîntului. . . da la pămînt is gata să mă duc. . . Aștept ordînu: ba az, ba mîni, șjasu di mîqarti, ca si-ț spuî băbești. . .”). Este retragerea senină din involburarea vieții aspre în ideea morții prin resemnarea țăranelui nostru înțelept. Așa adeverește materialul etnografic și folcloric cunoscut pînă astăzi din Vrancea. Viziunea creștinismului rar se implică parțial în asemenea stare ultimă care pleacă din *substratul daco-getic*. Prin urmare, este o expresă atitudine de resemnare măreață în fața morții inexorabile: ea înlătură suferința, salvînd pe om prin viziunea așa numitului *panpsihism cosmic*, care — chiar pentru unii folcloriști marcanți (*v. și Ovid Densusianu, Vieața păstor. . . II, 100*) — ar alcătui nucleul primitiv al *Miorișei*.

Var. își păstrează-diluata și redus-fondul local (7—15), cu adaus (inexplicabil) din textul literar (17—19, 40—43). Cuprinde și unele versuri improvizate („Nîșî di cap n-oj fași, /Îm' plîng žalîa mîja” —

14–15 etc.); altele exprimă vag personajele (16–21); sau cuprind o verbozitate aproape supărătoare (33–39). În general predomină improvizarea (cf. 26–30), când fondul se vede mult simplificat. Lexicul își păstrează însă fonetismul regional, contrastând numai în trei cazuri (11, 13, 26).

Se poate reține ceva privind circulația, în cîntare, a baladei într-o familie de ciobani. Bătrîmul octogenar își amintește cum a deprins el „cînticu“ de la frații lui „mai mari“ care cîntau „cînticu ista“. Îndeoșebi cel „măi mari“ — a fost „vo șăpti anj șjovan“ — „cînta *Niorîța* diîn guri... cînta cu vorbi, la *arîpa oilor*“ (la stîună, stîud de pază, după vîlsoare, ziua ca și noaptea, într-un adăpost acoperit care să-l ferească de ploaie și vînt). Sau „măi cînta *mergîni* cu oile la dîjal, *păscîndî* glîtîli“. Și lucru capital de reținut: în satul *Nărûța* „cînta t q a t i l u m j a *Niorîța*“. Era „cînticu“ cu care se deprinsese și oile: „cînta i j (ciobanii) cînticu ista (din fluier sau caval), și strînzîja oili lîngi i j“ (r. 47–52; cf. MCCLIX *Nota crit.* 205).

text. MXXXIII–MXXXIV

Nota critică 67 (satul *Nărûța* — cătunul *Petrêșji* — *Fleqârja Nîrșjpu*: 81)

În *experiment* text. MXXXIV a fost notat diacritic la două ore după MXXXIII.

Var. păstrează material din fondul local (19–23, 24–27, 50–55). Contaminată — tot pe calea școlai — cu textul literar („Pi-o guri di ra j./Pi kișjor di pla j — 41–42), avînd planul disparat (22–23, 24–26, 62–65), repetiții (15–18), grupe de versuri cu sens disparat (43–64) și cu adaus improvizat în primul dialog (5–7), var. își păstrează unitatea fonetică locală, folosind numai odată un arhaism („gherit“ — 14.).

De reținut și informația privind receptarea baladei: s-a petrecut în casa părintească, pe cînd mama bătrînei octogenare cînta copiilor — „ziņa, sara“ — în timpul lucrului casnic (text.-conv. r. 34–37). În sat „cîntarja“ o cunoștea „tqati lumja“ mai ales bătrîni: „Bătrîn-o cînta di rînd!“. *Cîntarea* descemna în primul rînd *melodia*, care prevala.

text. MXXXV

Nota critică 68 (satul *Nărûța* — cătunul *Zghîdburj* — *Năstasi Hănu*, 88)

Var. MXXXVI a fost notată în *experiment* la o jumătate de oră după MXXXV.

Text. II dovedește, și el, eficacitatea *metodei experimentului folcloric*. În cazul de față: vers. 6–8, 13–16, 18 (acesta privind personajele), 20–29 (grupă importantă de versuri: dezvoltă motivul

omorului și se precizează locul îngropării) ar fi lipsit var. primă de elemente necesare, pe lingă că ne-ar fi rămas obscură cauza complotului.

Textul bătrînului, analfabet, nu se vede să fi avut atingere cu cel literar, deși unele versuri par să ne ducă spre versiunea Alecsandri (II. 17–18, 24–26). Fondul străvechi rămîne ca atare decisiv (1–8, 13–16, 30–40). În mod artificial apare intruziunea unor versuri, repetate, din balada *Mihu Copîlu* (MXXXV 2')–24; MXXXVI 9–12), dînd impresia unei *heteromorfze* (=deplină confuzie între elementele eterogene de fond, în felul aceleia din biologia speciilor animale). Bănuim că a fost la mijloc un *artificiu lăutăresc* întilnit de informator (în satul lui, rîspîntie de lăutari; ori în lumea largă: lăutari pe la hanuri, la bilciuri, la cules de podgorie). În repertoriul baladei vrăncene adausul acesta rămîne răzleț.

Finalul text. MXXXVI (29–38) — în care găsim unele versuri expresive — înlătură din planul versiunii clasice *temele* 11, 13–16 (obiectele îngropării, maica bătrîna, portretul ciobanului, însurătoarea mioritică, apoteoza ciobanului).

Pentru stabilirea *momentului receptiv*, știm numai vîrsta cînd bătrîmul a auzit var. (între 8–12 ani) de la cineva din preajmă (mamă, tată, bunic). Sigur este că mediul întreg de familie rămăsese analfabet. Era timpul cînd spiritul gregar și simplitatea traiului păstoresc interziceau fetelor să învețe alfabetul („...fetiți nu si pominja si li dja la șegali!“). Iar băieții se retrăgeau din școală, și părinții — — — plăteau „amjandi răzghitj“ (text.-conv. r. 6–13).

Bătrîmul mărturisește că nu mai cîntase *Niorîța* de peste jumătate de secol. Avea încă o „cîntari“ (r. 3) lentă și expresivă după modul păstoresc de redare. Probabil că o deprinsese de la un cîntăreț din fluier (și „diîn guri“).

text. MXXXVII, MXXXVIII

Nota critică 69 (satul *Nărûța* — cătunul *Luîca* — *Stănilî Bûcur*, 89)

În *experiment* var. MXXXVIII a fost notată diacritic la o oră după întîia.

Alt bătrîn, din *Nărûța*, aproape nonagenar. În 1967 — cînd l-am anchetat — era cel mai înaintat în vîrstă printre bătrîni din satul întreg cu cătunele lui. Și la dînsul te impresiona resemnarea înaintea caducității vieții omenești, ca și la celălalt octogenar venerabil din sat (MXXXII *Nota crit.* 66). A exclamat, senin și mindru, vorbind despre bătrîni înaintași de la care auzise el *Miorîța*: „Bătrîni cari j-am auzit jo *Niorîța*? Hă, hă, și țarna trebi si hîi praf!“ (text.-conv. r. 86–87) Printre bătrîni din Vrancea nu am mai întilnit asemenea stoicism absolut.

De remarcat înclinarea bătrînului pentru *textul literar* al baladei: l-a învățat „diñ carti”, fără constringerea învățătorului indiferent. Asemenea simplă *memorizare mecanică, fără melodie*, se întîlnea și la *Nădrîza* (anii 1878—1888), cînd prelucrarea antologică a lui Alecsandri (1866) pătrunsesse în satele de pe văile *Zăbăla* și *Nărița* (v. text. MXXLIX *Nota crit.* 136).

De subliniat încă un fapt: la *fondul literar al baladei*, informatorul alătură, spre sfîrșitul textului, șase versuri din cîntecul liric *Ciobănașul* (68—73). Am mai întîlnit cazuri asemănătoare (v. CMXLIV—CMXLV *Nota crit.* 13).

text. MXXXIX

Nota critică 70 (satul *Negîrléști* — *Ion Băhni*, 41)

Var. în transcriere diacritică a fost notată la doi ani după text. MCCCXIII *accesoriu* (comunicat de un culegător auxiliar într-o notare destul de relativă).

Ambele texte nu păstrează unitatea de plan, alterînd des conținutul materialului. De exemplu, text. *accesoriu* are versuri improvizate (1—4; 15—17; 96—97); sau repetiții răzlețe (cf. 35—36 cu 90—91); ori contradicții (cf. 43—45 cu 96—97, 61—65; cf. 70—71 „*Fagii și ulmii/Mi-au fost preoții...*” — cu MXXXIX 110 „*Și munți mari i-a fos' preoți...*”).

Trebuie să reținute vers. 1—3 din localizarea contradictorie („*Pe-un vîrf de munte/Pe-un picir de plai...*” etc.). Vor fi utile la analiza var. MXXCV.

Cît privește text. *diacritic*, se observă egala stare dispartă: planul rămîne complet răvășit, iar fondul mereu schimbător, cu repetiții și adausuri obositoare (cf. 10—24 cu 26—40; 18—24 cu 34—39, 74—78); cu contradicții („*Să mă-îngropaț în dosu stîni...* / *Să mă-îngropaț în strunga oilor;*” — 49—51); cu versuri prozaice improvizate („*Orî ieș' bolnăvjoari/Scumpa mja miqari?/Orî simț vuñ rău:/C-o fi si mor?*” — 6—9; „*Or ai vuñ gînd rău?...* / *Scumpa mja miqari...*” — 46—47; etc.).

Textele — considerate și după localizare (MXXXIX 26—27; MCCCXIII 1—3) — pleacă din versiunea clasică, evident că prin filieră didactică, realitate dovedită și de fonetica literară (*-ncoaci, taci, placi, mioari* etc. — 3—5, 7).

Text.-conv. ne spune despre tatăl informatorului, care, dezerțînd din armată, s-a făcut „șjaban” păstorînd 27 de ani în „delta Dîniri”, apoi în Ardeal (prin *Covăsna, Făgăraș, Brașov*). În peregrinarea aceasta prelungă el s-a întîlnit cu „haiduși di diñcolu, diñ Ardjal” (r. 101—107; despre poezia noastră populară și haiducii: *Ov. Densusianu, Vieașa păstor...*, I, 10, 45, 49; II, 9—36). Prezența *notă crit.* se completează cu comentariul de text. MCCCXIII,

text. MXL

Nota critică 71 (satul *Negîrléști* — *Ion Tăfti*, 47)

Var. în transcriere diacritică a fost notată la doi ani după text. MCCCXIV *accesoriu* (comunicat de același cercetător auxiliar¹).

Amîndouă au plan confuz și disparat (MXL 24—28; MCCCXIV 19—24, 32—44), cu versuri improvizate („*Obrăzori luț;/Ca buțori cîmpuluț.*” MXL 47—48; „*Fluieraș de fag;/Să-i cînte codrului cu drag*” / „*Fluieraș de os;/Să cînte la oi duios...*”; MCCCXIV 28—31); cu contradicții (MXL 10—16; MCCCXIV 5—8); cu verbozitate prozaică (MXL 55—56; MCCCXIV 33—36); cu stil abrupt, repetiții, lipsit de concizie.

Informatorul a trăit în mediu păstoresc; dar textul *diacritic* e aflat din manualul școlar, fără legătură cu cîntecul „bătrînescu” auzit de la tatăl lui (MXL 24—28, 30—36, 52—54; cf. *text.-conv.* r. 67—70).

Cît privește modalitatea receptării (privită în general, dacă te referi la cineva cu memoria slabă), se vede și aici că materialul poetic — chiar pornit dintr-o sursă literară superioară, ca versiunea Alecsandri — e ori neglijat, ori degradat de memoria insului mediocru.

text. MXLI

Nota critică 72 (satul *Negîrléști* — *Duhîtru Stelța*, 70)

Un text amorf, complet degradat, de la începutul recepției redus în fond: numai cinci versuri. Atît a putut memora bătrînul de la tatăl său, cioban, cînd „cînta” *Niorîța*. Fiul a rivnit să memoreze balada, însă nu a „putut prindi dicîț vorbîli jestja” (*text.-conv.* r. 1—2). Textul fără melodie, a rămas deci înghețat chiar în faza recepției. Fiîndcă bătrînului i-a lipsit *înclinarea pentru cîntec și vers*; el nu a avut putere configurativă.

text. MXLII—MXLIII

Nota critică 73 (satul *Negîrléști* — *Anuța Tăfti*, 74)

În *experiment* var. MXLIII — notată la un sfert de oră după MXLII — a rămas fără schimbări marcante. Var. MCCCXX *accesorie* a fost notată de culegătorul auxiliar cu șase ore mai înainte.

În toate textele se distinge planul rămas neschimbat. *Modelul literar*, din manualul școlar, a fost versiunea Alecsandri. Așa încît var. de bază MXLII reproduce de acolo, fără modificări, grupe de versuri, noutatea fiind numai în schimbarea cuvintelor (de pildă: „*La verdi zăvoi*” — ver. 32, 49, în loc de „*La negru...*”). Buna memorie a bătrînei omite din text. Alecsandri numai o *grupă de versuri* (v. *Poezii popul. rom.*, ed. D. Murărașu, 1971, p. 12, vers.

¹ MCCCXIV *Nota critică* 233.

72-87). Var. *accessorie* adaugă însă citeva versuri (103-104), și păstrează (ca și MXLII-MXLIII) contaminarea cu fondul păstoresc local (MXLII 59-63, 92-97; MCCCXX 61-66, 87-92). În partea finală toate trei textele rămân neschimbate. Dar nu s-a înlăturat contradicția din două grupe de *versuri antagonice* (101-102, 105-106, 111-112/113-116, 119-120).

În 1964, s-a publicat o var. culeasă, în aug. 1960, de la „Taftă V. Maria (Ioana), 63” (A. Fochi, *Miorița*, p. 1051 XCIX). Numele informatoarei a fost notat greșit. Întrucât var. aceea păstrează același plan cu materialul prea puțin diferențiat în fond, ca și cantitativ, față de MXLII, avem în cauză aceeași informatoare. Numai fonetismul din 1960 e în general îndepărtat de rostirea dialectală, cită este, a bătrinei (cf. vers. 1, 3, 12; 15, 22-23, 28-31 etc. cu 6, 11, 16, 20 etc.).

text. MXLV-MXLVI.

Nota critică 74 (satul *Negirlești* - *Vasili Brîncuț*, 75 [78])

În *experiment* var. MXLVI a fost notată la două ore după MXLV; MXLVII la trei ani după celelalte două.

Informatorul avea memorie bună: după trei ani (în 1963), de la primul experiment (în 1965), a putut reproduce intactă (la 78 ani) o grupă de 12 *versuri* (MXLV, MXLVI 17-27; MXLVII 3-15). Bun cîntăreț al melodiei, bătrînul știa un text prea uzat, încît improviza cite un vers prozaic („Si-m' put la cap: Fluieraș di sócru; Ca si hii cu norocu. . .” - MXLV 38-40). Însă în text. MXLVII, ezitînd, nimerește versul adecvat (v.r. - 29).

Modul bătrînului nu a fost păstoresc: ne duce spre lumea școlară, sau către cîntarea lăutărească înrîurită de textul clasic alterat - dovadă var. MXLVII care numește pe cei trei ciobani din versiunea Alecsandri, dar socotindu-i pe toți că murtesc (11-15).

O var. a mai fost culeasă în 1960 (A. Fochi, *Miorița*, 1052 C); aici graiul dialectal este notat eronat, dîndu-se mai mult ideea unei rostiri alterate de vorbirea oficială.

text. MXLVIII

Nota critică 75 (satul *Negirlești* - *Ion Mehedintz*, 75)

În cazul acestui informator, nu var. *Miorița* (de tip didactic degradat!) rămîne punctul esențial ce ne va preocupa, ci *graiul* variat din cuprînsul textului - anume *vers. 3, 13* cu fonetismul alterat *vrănșjan-vrînșjan*. Asemenea *doublet fonetic* (*vrănșjan*) ridică o problemă delicată de grai și scriere actuală, trebuind să fie lămurită critic și apoi stabilită o formă definitivă în limba

noastră - adică: e corectă forma *vrăncean* (aceasta folosită după modul fonetic dialectal din ținut), sau opusa ei *vrîncean*?¹ text. MXLIX

Nota critică 76 (satul *Negirlești* - *Vasili Băbiș*, 76)

Răspunsul evaziv la întrebările chestionarului nostru și alterativa în căutarea cuvîntului funcționar just pentru a orîndui versul („Fluieraș di fag. . . di sócru. . . / Ca si-ñ fii drag” - 24-25) se datoresc memoriei slabe a bătrînului. El învățase ceva din textul manualului școlar (dovadă: personajele cu rolul lor confuz - *text. conv. r. 12-13*). S-a întimplat numai prin obligația învățătorului șters din amintirea fostului elev. Dar prima var. a baladei o cã pãtã se bătrînul în copilărie de la tatăl lui, analfabet, care o „cînta ș-o și povestja”. Însă „la școală” balada era „poizii” pe care, el învă-

¹ Problema aceasta de lingvistică, știm că a preocupat mai mult timp pe *dialectologul* Ion Diaconu. *Nota critică 75*, cu 33 pagini în *ms.* și încă 22 *note* explicative privind dubletul fonetic în discuție, constituie un *studiu* ale cărui dimensiuni n-au permis includerea tipografică în volumul de față. Iată *sumarul* aflat în manuscris ca plan al studiului dezvoltat în această *notă critică*:

- I. O anomalie fonetică: „vrănșjan - „vrînșjan” (p. 1 ms.).
 - II. Necesitatea distingerei critice a termenilor „vrăncean” - „vrîncean” (p. 1 ms.).
 - III. Cursul bibliografic al termenilor (p. 2 ms.).
 - IV. Circulația formei „vrăncean” (p. 5 ms.).
 - V. Circulația formei „vrîncean” (p. 11 ms.).
 - VI. Alternarea dubletului „vrăncean” - „vrîncean” (p. 15 ms.).
 - VII. Ce spune materialul *Miorița* cules între anii 1940-1980 despre dubletul „vrăncean” - „vrîncean” (p. 20 ms.):
 - a) materialul din alte regiuni (p. 20 ms.);
 - b) materialul din Vrancea (p. 25);
 - c) materialul extern (p. 26);
 - d) destrămarea dubletului (p. 26);
 - e) ce spune materialul istoric (p. 28);
 - f) dovezi accesorii despre preexistența formei „vrăncean” (p. 30);
 - g) schițarea unei soluții de scriere ortoepică (p. 32 ms.).
- Concluzia este următoarea:

Pentru a se înlătura dubletul echivoc, propunem ca *Academia Română* să stabilească o formă lexicală invariabilă, pentru ca să se rotească și scrie, după uzul fonetic regional, numai *Vrancea, Vrănceanu, vrăncean-nă, vrănceanesc-ească-este*. Excludem radicalismul fonetic (*Vrânșja, vrânșjan-vrânșjanci, vrânșenesc, vrânșenesti*), util numai în studiile filologice, lingvisticii teoretice și dialectologiei experimentale. Propunînd această soluție - firească și practică - avem în vedere și faptul că în *scrișul românesc modern* forma folosită întîia a fost *vrăncean*, atestată - cum am arătat - din *anii 1852, 1866*. În folclorul ținutului o găsim consemnată în primul text scris al *Mioriței* între anii 1866-1870 (aflat în *miscelaneul din satul Prahăda*; v. text. MCXLIX și *Nota crit. 136*). Este întîia mărturie a baladei scrise în masa țărănimii românești de-un anonim, întîmplător *vrăncean*.” (Nota ingr. ediției).

fiind-o, număta a „povestit-o” (r. 53–56). Ambele, contopite, au rămas dispartate; încit — ca și la alți informatori — noi abia întrededem ecoul materialului tradițional în dialogul inițial, fragmentat, dintre mioriță și cioban (1–11).

Acest procedeu de compilație orală (cartea peste tradiție!), cînd melodia rămînea cu toful îndălurată, ducea la stingerea exemplarelor poetice superioare.

text. ML

Nota critică 77 (satul Negîrléști — Constănda Pópa, 78)

Un text care — prin fondul poetic cu vag ecou local (1–6) — e opus var. obișnuite vrăncene: aici „stăpinu”, străin de omor, este îndemnat să caute „bine” „în dosu stîni” pe „șjobanu moldovjan” care „îi îngropat în dosu stîni/Uni latrî cîni” (7–11). Îndată apare întîia contradicție: „stăpinu” (= „șjobanu moldovjan”) e acum îngropat „În struंगा oilor”; și „A rămas ciimili/Sî păzascî stăpinu,” (14–16). Urmează a doua contradicție absurdă: „stăpinu” mioriței să caute iar „în dosu stîni”, ca să afle pe „stăpinu” ei omorit, adică tot pe „șjobanu moldovjan”! — 9–10) acum „îngropat în dosu stîni/Uni urlî cîni...” — 28–31). Dezechilibrul logic pleacă din precaritatea memoriei discursive a bătrînei, aproape octogenare, care amestecă vorbirea directă cu cea indirectă.

Var. heteroclită și-a contaminat un fragment păstoresc epic amintind de „drúmu Banátului” pe care trec „oili Bădiului”:/ Tqati șjuti și coruuti,/Cu lăturî lăsaț pi frunti...” (19–23).

În text.-conv. se menționează că *Niorița și Șirjagu oilor* se denu-meau „cîntîsi bătrîneșji”. Balada era cîntare generală pentru ciobani, copii și bătrîne, tineri (38–49).

text. MLI

Nota critică 78 (satul Negîrléști — Ioana Mójși, 80)

Bătrîna octogenară, analfabetă, reproducea, oarecum mecanic, o var. locală rudimentară, avînd numai planul obișnuit celor tradiționale din Vrancea (deci cu dialogul la începutul textului — 1–6). Melodia a lipsit în timpul memorării („N-añ cîntal-o...” — text.-conv. r. 24. Mărturisirea informatoarei („Dim bătrîni-o știu.” — r. 21) rămîne echivocă: grupul personajelor, deși trunchiat (nu este numit „bașju” moldovean), arată suprapunerea textului literar clasic peste fondul local păstoresc. Versurile, intercalate prin improvizare („Da di si si morju/Îñ cîmp di mohor?” — 10–11), păstrează anomalia spațiului geografic din versiunea Alecsandri. A doua improvizare dispartă, în partea finală a textului — („Flușeraș di fagu,/Si-ș cînt codrului cu dragu...” — 19–20) — alcătuiește un dublet rătăcitor variabil, circuliind și în alte texte din satul Negîrléști.

text. MLII

Nota critică 79 (satul Negîrléști — Ghiorgi Pópa, 80)

Var. rămîne un mozaic de versuri dispartate prin amnezia care a anulat planul clasic al materialului poetic, încit versurile sint reproduse mecanic: sau alăturate antilogic. Textul — atît de incoerent — se vede ca ecou vag al manualului școlar (v. grupa personajelor; 12–13, 17). Nu se află nicăieri urmă din frumusețea de artă a versiunii Alecsandri.

Valoarea documentară stă însă în text.-conv., unde apare un caz rar de spirit critic elementar ieșit din țărînime: un bătrîn octogenar care judecă pătrunzător problema genetică a „Mioriței”. După el această plăsmuire trece în folclorul nostru dincolo de timpul istoric al lui Ștefan-cel-Mare, depășind genetic și pe celelalte specii poetice tradiționale („Cîntarja asta-ș măi vekî ca toati cîntării; și-ș măi înăntî di Ștefan-șel-Mari; așa crez jo” (r. 19–20). Tot așa bănniește bătrînul autoritatea baladei în raport cu viața etnografică și istorică a ținutului: „Miorița” în cîntare și-ar avea rădăcinile, peste Vrancea, în substratul nostru etnic geto-dac („Poati cî Vrañșja nu țera cîni’ s-a făcu’ cîntarja asta!” — r. 18). În sfîrșit, bătrînul se referă și la problema perpetuării în masa generațiilor a folclorului nostru poetic („...cîntarja... dim bătrîni treși la tinereți, la tinereți! Ș-așa a căpătat-o di-a așjuñs pîni az: dim bătrîni în bătrîni...” — r. 21–23).

Trebuie consultat același text.-conv. și pentru aspectul receptiv al baladei prin școală și obștea satului vrăncian de-acum opt-nouă decenii (r. 59–82).

text. MLIII

Nota critică 80 (satul Negîrléști — Măriuța Păun, 82)

Altă dovadă că în ținutul întreg perpetuarea „Mioriței” s-a petrecut mai întîi prin păstorit: „Îl cînta șjobani: măi cu samî șjobani!...” (text.-conv. r. 24–25). Dar nu în chip exclusiv.

Fondul etnic de bază pentru poem admitem că a provenit îndeosebi din Vrancea. Pornînd de aici (în 1846), poemul a ajuns — din 1852 și 1866 pînă astăzi — captivul seriilor comerciale de cărți școlare timp de peste nouăzeci de ani, al antologiilor neglijente și-al citorva teorii pe care le putem socoti *provizorii*, în perspectiva vechimii motivului.

Textul, comunicat de bătrîna (cu memoria uzată — v. repetiția din vers. 13–14), deși vine din lumea păstorilor, s-a contaminat redus cu textul didactic (cf— 20–23). Melodia era cîntată impresionant de bătrîna în maniera lumii vechi.

text. MLIV

Nota critică 81 (satul Negîrléști — Petrița Dokióju, 83 [A.]; Mărița Dokióju, 80 [B.]

În cazul de față, textul restabilit prin racordaj constă din îmbinarea celor două părți dispartate în memoria inegală a doi bătrîni

mai vîrstnici (soț-soție). Memoria cea mai slăbită era a bătrînului care trebuia ajutat în *rememorare*. Versurile în paranteză (B.) — intercalate în textul, subiectului' (A.) — aparțin soției. Amîndoi octogenari, ei nu mai puteau cînta iar bătrînul avea auzul foarte redus. De aceea notarea s-a făcut după rostirea tărăgănată a versurilor. Am admis în experiment pe bătrîn fiindcă el a fost întîi subiectul receptor iar după aceea transmitător. Revenirea pe teren ne-a fost stînjinită; încît nu am putut relua *experimentul* cînd urma să fie subiect prim bătrîna.

Procedul racordajului e redat astfel: punctele de suspensie — la vers. 13, 15, 24, 48 și r. 44 — marchează stagnarea memoriei subiectului în *experiment* (durata: 8—10'). A intervenit spontan bătrîna (ea privea mereu într-o parte, parcă ar fi fost izolată de prezența mea), amintind versul congruent (15, 26, 49), care numai odată se află disparat față de cele anterioare (vers. 44). Bătrînul repeta versul ce i se sugera, continuînd singur rostirea textului corelat. Vers. 20 („Ci-î măi ortoman” — logic corect construit) nu l-a repetat după soție, continuînd zicerea fără să-l preocupe disparitatea vers. 21—24. Vers. 26 — organic în desfășurarea lirică — a fost admis de subiect, el continuînd cu vers. 26—31. Cît privește vers. 33—41 (portretul „stăpînului” făcut însă de „oiță”), sînt interpolarea bătrînei. De data aceasta subiectul prim asculta, fără să observe și să îndrepte o confuzie: substituirea mamei prin „oiță”. Nu mai ținea minte portretul. După aceste *versuri interpușe*, urmează descrierea cadrului nupțial, fără însurătoarea alegorică (44—51), parte disparată și redusă. Ea încheie textul atîta de fragmentat și lipsit de plan.

Trebuie admis un fapt: textul, auzit întîi de bătrîn de la tatăl său (știutor de carte!), nu fusese de tip regional străvechi (incepe acum, la majoritatea variantelor regionale, în dialog, și fără localizare). Fusese numai o *piesă locală tocită*, pe care versiunea Alecsandri o influențase (dovadă indicarea personajelor (v. 18—19). Pe aceasta a memorat-o bătrîna în tinerețe de la soț. Textul racordat rămîne o variantă mediocră.

text. MLV

Nota critică 82 (satul *Negîrléști* — *Măriuța Lăhja*, 85)

Textul se prezintă în planul baladei străvechi care începea cu dialogul. Însă forma poetică e aici împrăștiată: cu repetiții, cu proză ritmată mecanic schimbînd măsura versului („Cuî si-î ghi si mîmînc/C-am aflat ci s-a vorbit:” — 12—13), cu versuri improvizate și rostite evaziv („Flușeraș di os. . /Si li pui la cap. . /Si li pui la *kișfoari*. . /Ca si bati vîntu, /Si țel-ja si flûiri. . .” — 17—24).

În privința locului de îngropăciune (cînd la Alecsandri textul rămîne în contradicție!), bătrîna clarifică imaginea: victima dorește să fie înmormintată „În struînga oilor, /În zîocu ńeilor. . .” (27—28); iar nu cum vor „dușmani”: „. . . n dosu stîni, /Uni latri cîni. . .” (30—31).

Consemnăm o dovadă privind circulația baladei într-un sat cu puternică tradiție păstorească: „. . . Cînta, atuńșja, lumja *ńiorîța*”. „Toati lumja Ńtița-ń sat vorbili jeștia cu *ńiorîța*.” Dar cunoașterea aceasta era destul de relativă: unii „zișja dońi-triș vorbi; or zișja măi mult?” (*text.conv.* r. 54—57). Așa dar nu „toati lumja” cunoștea textul întreg.

Iată și o cîndățenie etnopsihologică: simplitatea admirabilă a bătrînei octogenare care-și socotea vîrsta după „zița jepilor”: „I-o sărbătorați bătrînășci” — „așa si kjami zița di pi lăsata-săcului, di pi postu-șel-mari” (r. 1—3)

Starea generală a textelor. Din analiza comparată a celor nouă variante accesorii concluzia e următoarea: încadrarea regională a personajelor rămîne flotantă — și în cîteva cazuri mai activă decît în *Bodéșți*, de pildă: în două texte moldoveanul și unguoreanul vor să-l omoare pe vrăncean (MCCIV, MCCCVI); într-o var. unguoreanul și cu munteanul îl omoară pe vrăncean (MCCCXIII); în altă var. moldoveanul și vrănceanul îl omoară pe unguorean (MCCCXX); tot numai într-o var. ciobanul moldovean și cel ardelean îl omoară pe-al treilea, dar neindicat; însă ciinele este „cela mai birsan” (MCCCXV); în sfîrșit, într-altă var. doi „ciobănei” vor să-l omoare pe cel vrăncean (MCCCXIX).

Situația în cele 18 *texte dialectale* este mai diversificată: într-o singură var. „păstorelu unguurjan” și cu unul „muntjan” vor să-l omoare „pe cel vrănčan” (MXXXIX); în patru var. moldovjanu și vrănčanu plănuesc împotriva unguurjanului (MXI, MXLII—MXLIII, MXLIX); în două var. „bașju unguurian” și cu „șel vrănčan” sînt împotriva moldovjanului (MXLVIII, MLII); într-o singură var. „unguurjanu”, „vrănșjanu” cu „moldovjanu” vor să-l omoare pe-al patrulea care nu este numit (MXLVII); în două var. „bașju unguurjan” și cu „șel vrănșjan” vor să-l omoare pe-al treilea, iar nenumit (MLI, MLIV); numai într-o var. cu pereche „unu unguurjan/și cu-m moldovjan” plănuesc să omoare pe-al treilea, tot nenumit (MXLV—MXLVI); o var., puternic fragmentată, arată numai că „șjohanu moldovjan” este îngropat odată „în dosu stîni”, apoi „în struînga oilor” unde a rămas un singur ciine să-l păzească (ML); în var. MLIII nu aflăm nici o indicație asupra personajelor. Este fără îndoială un tip vechi de variantă, ca și MXLIV mai apropiată de arhetipul păstoresc vrăncean, cu toate că în final se strecoară apoteoză nunții; în sfîrșit, la bătrîna de față, aproape nonagenară, iar nu găsim personajele indicate în var. de tip arhaic (text. MLV), redusă la cele patru teme caracteristice: 7. întrebarea

ciobanului (5–11); 8. descoperirea planului (15–17); 10. răspunsul ciobanului indicând locul îngropării (25–37); 11. obiectele de îngropat (40–44), lipsind tema 12 (plîngerea oilor). Sint tocmai *elementele fundamentale primitive ale baladei*.

Și în repertoriul acestui sat se găsește coloratura textului literar clasic, uneori mai pronunțat (MXXXIX; MXLII–MXLIII), alteori difuz (MXL; MXLIX; MLII; MLIII; MLIV).

text. MLVI, MLVII

Nota critică 83 (satul *Nerézu* – *Mărișdara Tóma Búrz*, 42)

În experiment text. MLVII a fost notat la două ore după MLVI. Informatoarea, cu memorie bună, a păstrat aproape intact text. *Alecsandri*. În fond s-a modificat rolul personajelor (victima e „bașju *vrîșșjanu*”; ceilalți sint un „moldovjan”, un „uñgurjan” – 16–18). Prin contaminare fondul regional a rămas prea redus (92–96). În cuprins se prefacă un vers („Pi-o *guri di plai*”; – 103, în loc de „Pe-o *gură de raiu*”). Odată se alterează sensul („I-a *avununtaș*” – 108, în loc de „I-am *avut*...”). Graiul variază între fonetismul literar și cel local.

În 1956, informatoarea a dat o var. înregistrată cu magnetofonul (A. Fochi, *Miorița*, 821 CDXXXIII 1–83), anchetă la care referă sui generis *text.-conv.* de față, r. 7–8.

text. MLVIII

Nota critică 84 (satul *Nerézu* – *Alécsi Brátu*, 55)

În text fondul popular (9–18, 23–26) s-a contaminat cu versiunea literară (19–22, 47–53 etc.). Se întilnesc și versuri dispartate (22–23, 40–41). Informatorul interpoiază la sfîrșit imagini preluate plastic („Pe *čini-am luat*?/Luna și cu *stelili*/Și *cîmpu cu florili*./Cini *mî-a fos*? cununa?/Șarili și luna.” – 55–59).

În privința structurii dialectale a graiului se remarcă formele verbale de gerundiv, astăzi mai rar folosite în ținut (vers. 44–46: *îndrugîndi*, *lăcrămindî*, *întrebîndî*; cf. MCXXXII 39–41: *răsușini*, *trăgîni*, *întrebîni* – Paltin, MCCXXXII 34–36: *torcîni*, *lăcrăminî*, *întrebîni* – Spinéști; le folosesc numai bătrîinii).

În 1956, A. Fochi a mai notat o variantă; noi nu putem însă admite fonetismul acesta: „De *tri zile-ncăce*/Gurița nu-ț *tațe*./Or iarba nu-ț *plățe*./Or apa nu-ț *bună*?” (*Miorița*, 822 CDXXXIV 3–6), în loc de rostirea normală din textul de față (9–14). De altfel prin transcrierea din 1956 fonetismul apare în general deformat. Această insuficiență e în legătură cu problema prea puțin discutată azi, aceea a sensibilității auditive: pe aceasta o impunea „riguros cercetătorul de teren dialectal-folcloric (și pentru cazul limbii române!) lingvistul german Gustav Weigand, încă de prin 1894–1895. A rămas imperioasă la noi, oare pentru cîți folcloriști-dia-

lectologi timp de 85 de ani? Dar în învățămîntul universitar? Cum a aplicat Academia Română criteriul acesta metodologic publicînd, din 1908, seria „Din viața poporului român”? (v. problema folclorului dialectal și Gustav Weigand discutată în *Ținut. Vranc.*, I², 201–205).

text. MLIX

Nota critică 85 (satul *Nerézu* – *Ion Postolăki*, 57)

Se prezintă un *text.-conv.* excepțional. Este *unicat documentar*, în care se vede un informator inteligent și cu spiritul critic perspicace: își dă seama că *Miorița*, știută de la bunicul lui, a fost contaminată chiar de el cu „*Miorița* după carti, di Vasili Alicsăndri” (r. 5–6, 52–55). Să încercăm, în primul rînd, reconstituirea *critică* a contaminării din acest fragment mioritic important. După care vom expune, analitic, și părerea informatorului (deosebit!) în legătură cu natura baladei înțeleasă prin mentalitatea populară ce-o reprezintă chiar el cu judecată proprie.

Fondul primar al var. a fost aflat de *Postolăki* de la bunic, și aparține *stratului păstoresc local*. Conține aproximativ 15–16 versuri (11–20, 34–34, fără vers. intrus 23 „Di tîni nu-ț bini”). Prin urmare era un text epuizat, lipsit de expresivitate artistică. Materialul, provenit din manualul școlar, noi îl socotim ceva mai extins: pare să fie între 47–60 versuri (27–32, 41–51, 58–65, 68–87, 89–94).

Cazul celor „*tri șjobani*”, ce-ar fi fost în var. auzită de la bunic („unu țera *vrășșlan*, unu di la *cîmp*, unu vinisi din Ardjal” – r. 8–10), trebuie să fie transpunere din ce aflase informatorul „în carti”. Nu aparținea bunicului.

Postolăki încercă să distingă cu claritate suprapunerea de material literar peste ce era tradițional prin bunic. Contactul cu „cartița” a fost numai prin școală: „... țeu to'(t) di mic an dat'(t) di *Miorița*, după carti, di Vasili Alicsăndri” (r. 52–55). Suprapunerea a rămas ca o contaminare cu totul rudimentară: „*Miorița* ań cam amestecat-o cu șj-am văzut în carti.” (r. 6–7). Vom vedea mai jos clarificarea informatorului însuși, expusă foarte obiectiv și realist.

Citarea despre „Vasili Alicsăndri” – „după carti” – a fost realitate didactică. Într-adevăr, așa au stat lucrurile acum 70 de ani (prin 1909–1915). Personal îmi amintesc că în *cartea mea de cîțire*, la clasa a IV-a primară (coautorul era însuși prozatorul Mihail Sadoveanu), numele lui Alecsandri sta însemnat la sfîrșitul celor două pagini cu *Miorița* (v. și MCCLXXI *Nota crit.* 215).

Alunecarea în privința personajelor – cînd victima apare „... ațel *vrăńșjan*./Ci-ț mai ortoman./Ș-are oț mai multe./Mîndre și cornute” etc. (82–87); iar tănuitorii sint „... țel *uñgurjan*./Cu țel *moldovjan* (77–78) – arată, dar mai rar, în unele texte din

ținut (de pildă, și în *Nerézu*: MLVI—MLVII, MLVIII, MLXI, MLXVI—MLXVII; v. încă texte din alte sate: CMLXXIV, CMLXXV, MXXXVIII, MCCXCVII, MCCXCIX, MCCCII, MCCCIV, MCCCVIII, MCCCXIII, MCCCXIV), că victima nu putea fi decît un localnic: *vrâncanul*. Apare discret, ca un act firesc de simpatie locală. Numai într-o var, din *Colăcu* am aflat că se spune în mod expres: „Si h'ii vrănișjanu: si h'ii omorit! Si hii-a nostru cînticu!” (CML—CMLI, *Nota crit.* 18). În realitate, întreg materialul documentar, ce-l avem acum din ținut, rămîne în general flotant: personajele *numite* (recte: inventate, dar de Alecsandri, și nu de păstorit — așa cum admitem azi acei care am verificat îndelung terenul etnografic românesc) — se schimbă caleidoscopic aproape de la un informator la altul. Ba mai sînt introduse și unele personaje complet artificiale, care depind de fantezia informatorilor, ca și de gradul ficcării de experiență în viață. Iată, în plan statistic, *patronimia personajelor* în materialul cules de mine numai între anii 1963—1970:

În afară de *clasică repartitie tri-regională* a lui Alecsandri: „Moldovan”, „Ungurean”, „Vrancean” (fonetica normală = „Vrâncăean”: *Pocziile populare*. . . , 1866, p. 1—2 vers. 7—11, 45—46, 51—52; p. 3 *nota 1* fundamentală), varietatea patronimică pare oarecum uluitoare: „Baciu Oltjanu” — CMXXII; „unu ortoman” — CMXXV; „Muntjanu” — CMXXXVII, CMLXXIV; „Vrănișjanu, Ungurjanu, Moldovjanu” — CMXLI—CMXLIII; „Brefcănu” — CMXLIX; „unu craiovanu” — CMLXXXIV; „brascănu” — „român” — MXXIV; „Trij crai di la răsărit” — MCI—MCIH; „unu-i mocănu” — MCIV—MCV, MCCXCVI; „brașovcănu” — MLXIII—MLXIV; „muntjan” — MCXXVI; „Mihu Șobănaș” — MCXXX; „Brincovjanu” — MCXL și „Dumbrăvojanu”, „Nilcovjanu” — MCXLI, la aceeași informație — anii 1965, 1967; „armjan” — MCLIV; „Șii doj veri primări” — MCLXXXVI, MCXCVII; „Trij stăpînj-a tăi” s-au sfătuit — MCLXXXIX; „Trij frățiori a tăi” — MCXC; un „vidrijan” — MCXCIV; „trij mocănci” — MCXCVI; „Săceleanu” — MCCI; un „săseljan” — MCCCXXII; un „cimpurjan” — MCCII; „cel uŃgur” — MCCCXIII; „Șobanu uŃgureșcu/Cu-ăl vrăncănescu” — MCCCXIX.

Starea statistică a materialului publicat în 1930 oscilează aproape în același mod: „Trij veri di primări” — I; „moldovjan-ungurjan-vrănișjan” — III; „Șei noui Șobani” — VIII; „Tăranu cu Moldovjanu” — X; „Unu Ń-i mocănu. . . Unu Ń-i muntjan” — XIV; „Izohiș-Cornuțu-Manoil” — XIX; „Unu je brețcan” — XXI; „Aiș doj uŃgurenj” — XXII; „Trij uŃgurenj”, „Trij sășelenj”, „unu moldovjan” — XXIV; „ȘiŃișj moldovjan, /Unu Ń-i cimpjan/Și unu-i sățjan” — XXXIII; „ȘiŃișj frățiori, /patru verișorj” — XLII; „Unu-i sășeljan/Și unu-i muntjan, /Unu-i moldovjan” —

XLIII; „Unu-i moldovjan/Și unu-i armjan” — XLVII; „UŃ frati măi mari” — LI; „Doj Șobănaș/Ca si mă omori” — LII; „Șei doj brețcanj/Ca si ti omori” — LIH; „. . . s-a voŃghit trij Șobanj” — LIV; „Trij tovarășăi” — LVIII; „S-a voŃghit tovarășăi” — LXI; „Doj verișorj” — LIX; „Șobanu uŃgureșcu/Cu Ńelu vrăncănescu” — LXV; „Ton Moldovjanu/ȘiŃi UŃgurjanu” — LXVIII; „NiŃi Moldovanu/Bălița Vrănișjanu” — LXXXIII; „doj moldovcnj/Și cu Ńel brețcan” — LXXIV; victima „un sușan” — LXXXII; „unu-i židan” — LXXXV; „Doj is di mocănj” — LXXVI. Este cea mai variată schemă patronimică — aceasta din Vrancea — în materialul general mioritic, adunat pînă azi (an 1983). Alt ținut românesc nu depășește frecvența apelativelor din textele vrăncene.

Rămîne să lăsam pe informatorul nostru prețios, *Ion Postolchi*, a-și arăta părerile obiective despre textul *Mioriței* știut de el. De altfel le-am și întrevăzut din cercetarea preliminară, cînd a indicat cu precizie că var. știută de el e un *sincretism* relativ între tradiție și manualul școlar. Spre deosebire de unele cazuri în care se mistifică realitatea circulației, cînd informatorii (și cîteva informatoare) caută să impună prefaceri din manualul școlar drept texte păstorești (de pildă, v. cazuri neașteptate cu text. MXXCVII *Nota crit.* 128; MLX *Nota crit.* 86; MCXXXVI *Nota crit.* 130 etc.) — la acest informator, absolut corect, ești sigur că nu întilnești deformarea realității de teren. El mărturisește fără ezitare: „Miorița aŃ cam amestecat o cu și-am văzut în carti” (r. 6). Urmează relatarea veridică: „. . . jeu to'(t) di mic an da'(t) di Miorița după carti, di Vasili Alecsandri; și-n dau sama cari cuvîntj-ar fi di la uŃkeș. și cari diŃ carti. UŃti, asta cu « steli făclii » nu jera la uŃkeș; dar înșeputu, cu „Mioriți lai,” pleca di la uŃkeș” (r. 52—56). Oii, acesta e procedeul tehnic tradițional vrăncăean: versiunea de tip *arhaic* începe cu dialogul dintre oia „miraculizată” și ciobanul care va „testamenta” idealist. „Măi jera (urmează portretul ciobanului — 57—65) . . . Asta nu jera la uŃkeș; jera-Ń carti, cred (r. 65—66). În continuare informatorul adaugă: „povestja-Ń carti j-așa:” — Urmează vers. 68—93, reproducînd din text. Alecsandri *tema I* (locul acțiunii dramei, *tema II* (momentul acțiunii-transhumanța), *tema III* (personajele acțiunii), *tema IV* (hotărîrea ciobanilor), *tema V* (motivarea hotărîrii — cauza omorului), și — sărînd peste *tema VII* (întrebarea ciobanului) — reproduce lacunar *tema VIII* (descoperirea planului ciobanilor). Celelalte teme (*tema IX* — răspunsul ciobanului; *tema X* — locul de îngropare; *tema XIII* — însurătoarea alegorică; *tema XV* — maica bătrînă; *tema XVI* — portretul ciobanului; *tema XVII* — nunta mioritică) sînt tratate fragmentar, și prea dispersat, lipsind însă *tema XI* (obiectele îngropării). De altfel planul textului întreg e în general cu mult mai discontinuu. De aceea credem că asemenea informator *realist* nu rămîne

prețios prin energia ficționării poetice, sau originalitatea graiului regional (alternând între rostirea literară și fonetica dialectală), ci numai prin puterea analitică a judecății critice. Este reală și părerea lui *Postoldki* despre melodia baladei: „Cin' am auzit-o [melodia], avjăm vo opt anj... Jel [bunicul] o cinto diñ cavâl, și știia și vočili; adic-o cînta și diñ gurîc-o voči dujoasi". Iată, aici avem *părerea lui critică* a supra problemei melodiei: „Am auzit-o la aparat [la radio]; da-î măi așa ca la bunicu neș: nu-î plîngărjați.“ (r. 4-5). Este indicat tocmai specificul etnografic al melodiei vrâncene: deosebită în repertoriul melodic general.

Părerea informatorului despre cei doi ciobani ucigași, împreună cu victima lor, rămîne dubitativă. În tot cazul, se vede părtinirea pentru vrâncean, dar cu o zariște critică: „La mižloc trebi si fi fost jel čeva: o răfujali-ntri ij“ (r. 96). Prin urmare se întrevide și transhumanța (faza a doua) care ar fi fost „în tomnâtic“ (r. 10) — adică între 15 august (împărțitul brnzei cuvenită „stăpînilor“ de oi) și 14 octombrie (la „Vinirja-mari“, cînd stîna era părăsită definitiv și minzările se scoborau în sat; v. *Păstorit. în Vrancea*, 15). În toamna prelungă „tomnâticu“ dura și între 8 noiembrie („Sfinții voievozi“) și 6 decembrie („Sfîntu Neculai“ — erau două date calendaristice tradiționale în păstoritul Vrancei). Normal însă momentul conflictului a putut fi numai primăvara și vara — în plină transhumanță activă — iar nu toamna, cînd se încheia în trecut pendularea turmelor străine și locale pe plaiurile vrâncene.

text. MLX

Nota critică 86 (satul *Nerėžu* — *Ghijorghi Próca Răducănu*, 61)

Cu toată explicarea prudentă a informatorului, știutor de carte, că ar cunoaște var. de la tatăl lui (tot fierar), realitatea este opusă: textul pleacă din manualul școlar, dovadă chiar localizarea (4-12), la care s-au adăugat alte versuri (4-24, 37-39, 47-54, 63-67, 74-84, 87-93). Deci corpul masiv al textului rămîne alcătuit din materialul Alecsandri. Este interplat cu material prefăcut de informator, înclinat spre invenție și plasticizare — de pildă: a dat formă nouă unor versuri („O qai bîrsani/Și mai năzdrăvani/De trei zile-ncače/Gura nu-î mai tače.“ — 28-31; „Iar čel čjobjănel./Tras printr-un inel./Diñ gură zičja:/Oită, oită,/Cu lina plăviță.“ — 32-36; „Or iarba nu-ț plače, /Apa nu-ți bună/De nu taș diñ gură?“ — 39-41; „...Gura nu-m' mai tače/Că čej doj čjobjănel./Tovarışı tăj./Mări, se vorbiră/Și se sfătuiră...“ — 44-48; „Și tu si nu-î spu/În struiga oilor./În žocu meilor.“ — 93-96).

La acest material prelucrat, el adaugă versuri improvizate, sau pe unele de circulație generală, uneori mărînd cantitativ versul

De stă călătoru-n loc:/De če stă, tot ar mai sta,/Și tot ar mai asculta...“ — 70-72; „Tu, oită mja,/De-î vidja măicuța mja:/Măicuți bătrîră,/ Cu brîu de lînă,/Diñ oki lăcrămind, /Diñ guri-ntrebînd:/« Nu cumv-aț văzut/Pi undi-aț trecut/Un mic čjobjănaș/Diñ flur dojnaș? »“ — 78-87). Improvizarea aceasta pare organică prin modificarea, abia remarcată, a vreuni vers („O qai bîrsani/Și mai năzdrăvani/De trei zile-ncače/Gura nu-î mai tače.“ — 28-31). Sint și repetiții (51-54 repetă pe 21-24), eliminare, modificare sau adaus de vocabular. În asemenea caz (de salturi ale improvizării, prin jocul fantaziei) fonetica și lexicul se deformează brusc, după cum și structura morfologică. Se întîmplă că improvizarea schimbă în versificație ritmul (68-72). Iar la sfîrșit se întîlnește textul clasic fragmentat, redus la cîteva versuri exprimînd ceva artificial („Și tu si-î spu/Ci m-am înșurat/C-o fati di va/./Pi-um pičjor di pla/“ — 98-101). Dar cu toate prefacerile (unele vădit inutile), var. rămîne *piesă de documentare* folclorică și dialectală.

Ce se întîmplă însă cu cele două var. anterioare din 1934 și 1956? Să le cercetăm tot comparativ. Prin cantitatea versurilor (prima are 28 versuri, a doua numai 25) ambele rămîn în urma var. din 1967 (aceasta cu 98 versuri). Fapt curios chiar în cazul celei culese în 1934 (probabil de C. Brăiloiu). Cit privește textul cules în 1956 (A. Fochi, *Miorița*, p. 944 DCXX), acesta ne pare depoetizat, fiind redus la un fragment amorf (25 versuri), inexpresiv. Cum să ne explicăm anomalia? În interval de 11 ani textul informatorului în loc să fie în regres, în raport cu vîrsta memoriei, el s-a destins, apropiindu-se de conținutul var. clasice! Anomalia se explică prin grăbirea anchetei din 1956 cînd fierarul, poate înruperit din lucru și obosit, nu a avut timpul să se familiarizeze cu *grupul de teren*, să-și calmeze emoția, apoi să-și cumpănească memoria. Și-atunci el a debitat mecanic un fragment inert, ca să iese mai repede din anchetă. Credem că lipsa de acomodare sufletească provoacă chiar ruina unui motiv poetic, nu numai alterarea lui puternică. De aceea Gustav Weigand, fondatorul dialectologiei românești — cerea unui cercetător o *aspră experiență de teren*: să rămînă timp îndelungat într-un „centru“ etnografic. Într-un loc caracteristic trebuie să stai, experimental, de la trei la patru săptămîni și « *um gut zu hören* » — adică... să nu fii surd!

text. MLXI

Nota critică 87 (satul *Nerėžu* — *Mădgălina Floróju*, 62)

Textul-care la început urmează tradiția folosind dialogul — are cîte un vers improvizat („Orî iarba nu-ț plači/Orî-apa nu-î dulci?“ — 5-6), sau modificat („Ci m-am înșurat/C-o fati di cra/./Pi-o guri

di plaj;" — 44, în loc de „Pe-o gură de rai¹.”). Acum și fonetica în vers copiază rostirea literară (*dulci, înșogați, plăci, tați* etc. — 3—6); dar în vorbirea curentă bătrina revine la graiul local.

Trebuie consemnată părerea aceleiași despre expresivitatea melodică particulară a *Mioriței* nerejene, de altfel aceeași în ținutul întreg: „Mama o cînta ai-nă gurî. La melodii-î ca o dojni tristî, cum s-ar boși șineva.” (*text.-conv.* r. 52—53). Aceeași apreciere și în cazul informatorului anterior (el deosebea „cîntarja” bunicului de *Miorița* auzită la radio: aceasta nu era „pliîngărjați” — MLIX — r. 1—4).

Mama informatoarei de față (de la care ar fi auzit ea balada) e Anica Păvil Dóni, 63, anchetată de mine în 1927 (v. *Ținut. Vrance.*, I², 356 XXIX). Compararea textelor arată însă diferențieri, în sensul că acesta a fost amplificat tot prin ecoul literar din Alecsandri (v. 7—15, 22—28, 29—44). Rămîn obscure împrejurările contaminării după transmiterea în mediul de familie prin ocupațiile casnice (r. 51—58).

text. MLXIII, MLXIV

Nota critică 83 (satul *Nerézu* — *Aîghelina Kițcósîtu*, 71)

În *experiment var.* MLXIV a fost notată la o oră după MLXIII.

Prima var. am notat-o în 1927 (*Ținut. Vrance.*, I², 359 XXXI), cînd informatoarea era de 31 ani. A doua a fost notată în 1956 (A. Fochi, *Miorița*, 944 DCXXI). În var. primă repetarea unor versuri (9—14) elimină din text partea finală, introdusă numai în var. de față (15—24). De altfel conținutul întreg al var. e alterat, aproape confuz: victimă nu apare un cioban, ci o „oaî bucăliți” vers 2; de observat și lexicul artificios). Abia în aceste două texte var. s-a echilibrat, rămînînd însă tot fragmentată.

În var. din 1956 eliminarea de versuri e apreciabilă (5—12, 18—24), poate datorită neadaptării informatoarei la cerințele anchetei pozitive (îndeosebi condiționare psihologică și timp suficient).

Alt fapt de reținut: sfîrșitul var. MLXIII (vers. 18—24, obiectele îngropării) nu se află în cele anterioare (1927, 1956). Pentru var. din 1956, am dat mai sus cum ne explicăm noi cauza. Cît privește din 1927, dispariția lui se explică prin *metoda mea parțială în experimentul folcloric*: pe atunci era la începutul formării ei (*Ținut Vrance.*, I², 349 XXIV cf. 351 XXV; 361 XXXIV cf. 364 XXXV; 452 LXXXVI cf. 453 LXXXVII). Încît ancheta a fost lacunară.

¹ Ortografierea acestui cuvînt se vede controversată de editori: D. Murărașu (V.A., *Poezii populare.*, 1971, 11) folosește forma *rai*; filologul G. Giuglea (în ed. din 1933, p. 61, 63) scrie *raiu*, reproducînd fidel ortografia din ed. originală 1852 „*raiü*” (pag. 1, 5), păstrată de Alecsandri în 1866 (pag. 1—3); ed. G. Vrăbie, din 1965 (L, 101, 104) transcrie *rai*, ca și Murărașu (cf. și ed. V.A., *Opere*, III [1978], *Poezii populare*, p. 111 *Miorița* — vers. 2).

Peste patruzeci de ani m-a preocupat reluarea acestui *caz experimental* aparte. Dar la 27 iulie 1967, mă aflam în fața unei situații speciale: femeia era atunci o bătrînă degradată (suferea de o nevroză din spaimă: se temea de întuneric, de lume, chiar de rude, intra în mutismul complet, fugea de familie în sat, dormea noaptea prin vecini). Fiica ei mă prevenise că în ziua anchetei mele avusese o criză (era fugită la o vecină). Am folosit atunci în anchetă cîteva procedee speciale din tehnica psihanalitică a sistemului dr. Sigm. Freud (privind psihismul subconștient larvar). După o convorbire îndelungată și felurită de-o jumătate de zi, am convins-o să vină acasă la fiica ei. M-a ascultat, vorbind normal ca unui prieten, sau unei rude, calmă și supusă chestionarului în legătură cu *Miorița* (În retrăsesem amîndoi într-o cameră bine aerată — asemenea caz evită spațiul vast — asistați numai de fiica ei, ca să aibă siguranța sprijinului cuiva intim). Și-a amintit de întîlnirea noastră din tinerețe, cînd îmi și *cîntase* balada. Memoria ei — slăbită din cauza suferinței, cît și prin lipsa de frecvență (din 1927 nu mai recitase balada decît, mult fragmentată, în 1956 — adică odată în 29 ani! — iar de-atunci mai trec unsprezece ani pînă la ancheta mea din 1967) — s-a putut parțial restabili. Încît am notat, aproape succesiv, text. MLXIII—MLXIV. Dar bătrina bolnavă a refuzat să mai cînte *Miorița*, ori altceva, motivînd că femeile nu cîntă la bătrînețe: „șădi rău”...

Prin urmare pe terenul folcloric asemenea caz extrem poate fi și el anchetat, însă printr-un procedeu expres, cu perseverență, tact și sacrificiu de timp.

Trebuie relevată și noutatea de fond a var. ultime față de cea din 1927: ele păstrează dialogul, adică începutul tipic al var. din Vrancea păstorească (A. 1—6; B. C. 1—5); de asemenea păstrează *tema 10* (locul de îngropare; A. 15—21; B. C. 12—17, introducînd vers. 15” „Îm bătaia berbesilor”); dar adaugă *tema 8* (descoperirea planului ciobanului — vers. 6—11) și *tema 11* (obiectele îngropării — 18—24). Cît privește personajele, intervine o variație: A. vers. 11 „S-a voîghit șjóbani” (exact cu B. 6 „S-a vorbit șjóbani”) apare mai explicit în C. 6 („S-a vorbit *doj șjóbănej*”). Prin urmare o revenire la tipologia clasică. Ba în *text.-conv.* (r. 25—26) doi ciobani sînt identificați („unu-i *brașovjân*, unu-i *moldovjân*”). Toate aceste elemente lipsesc textului din 1956.

text. MLXVI, MLXVII

Nota critică 89 (satul *Nerézu* — *Petrăki Borcău*, 74)

În *experiment text.* MLXVII a fost notat la o oră și jumătate după MLXVI.

În text sînt și exagerări care contrazic datele etnografice: cei „*trij șjóbănej*” au pe lingă „*trij cîrdurî di nej*” (vers. 9) și „*trij turmi*

[II — cirduri] di oij" (20). În fapt etnografic se știe că în trecut organizarea stimei nu putea opera — mai cu seamă în transhumanță — cu „trij șjobănej" la „trij cirduri di rej" laolaltă cu „trij turmi di oij".

Textul are și o inadvertență: „șjobănelu" dorește să-l „înșgra-pi-ñ *struŋga oilor*, /Îñ nelzocu ŋeilor" (r. și v. 25—28); apoi „și-î pui la cap: /Fluir di lag, /A cîntat [II-ca sî cînti] cu drag; /Fluir di soc, /A cîntat [II-sî cînti] cu foc; /Și fluir di os, /Si cînti dujos" (29—35). /Toate ezitățile duc spre un sfârșit oarecum prozaic („Si hii umbra lor /Șetina bradului. . ." — 37—38).

Lexical artificial („Șjobani înarmaț" în „Miorița"! — vers. 19) vine din contactul bătrînului cu viața mai nouă (armata, administrația etc.).

text. MLXVIII—MLXIX

Nota critică 90 (satul Nerăzu — Ișana Hurzuj-Brătu, 84)

În experiment var. MLXIX a fost notată la o zi după MLXVIII.

Culeasă personal și de A. Fochi, în 1956 (Miorița, 946 DCXXIV), var. rămîne în ambele texte dislocată puternic, ba chiar contradictorie: miorița va fi victima moldoveanului și-a ungureanului (MLXVIII 7—17). În fondul disparat se interpoiază cîntecul liric Ciobănașul (18—22). Var. din 1956 nu are portretul și localizarea (24—31, 33—39). Însă portretul (24—31), localizarea (33—39) și redusa apoteoză (40—45) sînt reminiscență disparată din versiunea literară, probabil prin copii de școală. În schîmb, fonetismul redat de Fochi e, pentru noi, imposibil de admis, observație valabilă și pentru textele reproduse de același antolog, din *Țînt. Franc.*, I, 1930.

În mentalitatea satului bătrîna era încă (în 1967) frunțașă de generație. Rămăsese tot o fire originală: iscoditoare, curioasă și dormică să afle dimineața noutăți din sat și din toată lumea (cum se va vedea într-un text-convorbire cuprins în vol. VI al colecției). Domina folclorul satului mai ales cu *doina* („cu cucu", „di dor", „di draguști", „di inimî albaștri") și cu *strigătura*. Din *datînele de nunță* numai bătrîna octogenară mai știa în sat *Cînticu ŋiresi*, rar asiăzi în tot ținutul. Era și excelentă cîntăreață cu voce distinsă.

text. MLXX

Nota critică 91 (satul Nistorășți — Apôstu Crățu, 31)

Este un text confuz, notat de la un cioban (și baci) din generația păstorească tinăra a satului. Însă acesta părea o umbră a păstoritului viguros din trecutul satului Nistorășți (de comparat cu raritatea păstoritului vrăncean străvechi, supraviețuind în același sat prin bătrînul de 108 ani, *Ghiorgi Hulpôj*; MXXIII—MXXIV *Nota crit.* 114).

Varianta aceasta informă și-a pierdut coeziunea fondului străvechi și s-a contaminat artificial cu citeva versuri risipite din ciclul liric de haiducie (37 și urm.), poate și din balada *Corbea*. În acest amalgam prozaic s-a amestecat un vers lăutăresc vulgar („Înnebunes' ș-añ si mor. . ." — 41), auzit prin „jarmarșali" din ținut (*Ghidra, Tikiriș, Bîrsăști*), ori în „bilșu Focșanilor", sau în „podgôria Odobăștilor".

text. MLXXI

Nota critică 92 (satul Nistorășți — Asandki Dădu, 55)

Asemenea rest prozaic lăutăresc în 7 versuri, ni se spune (*text.-conv.* r. 1) că ar proveni de la lăutarul vrăncean frunțaș (Vasili Botiți, din *Tulnișj*). Despre el am însemnat că ținutul întreg (îndeosebi Vrancea nordică) încă îl prețuiește ca maestru neîntrecut (v. ML, *Nota crit.* 43; MXXII *Nota crit.* 58; MCCLXI *Nota crit.* 207 etc.; cf. *Cîntăreți și povestitori populari*, p. 93—95 *Notă*). Pe cînd generația lăutarilor urmași este epigonă în Vrancea prin contactul cu tehnica muzicală mecanică și muzica „ușoară", adăugate lipsei de talent profesionist.

text. MLXXII

Nota critică 93 (satul Nistorășți — Ion Băjcan, 58)

Contaminarea între presupusul fond păstoresc (redus la singurul vers. 3, pîrînd și improvizat!) cu fondul literar care predomină (aflat „dintr-o foaiă dintr-o carti"; cf. 9—22, 24—52, 60—64) — păstrează personajele (15—18, 60—64). Momentele acțiunii decurg discontinuu, cînd *temele* clasice sînt reduse și prezentate într-o totală disparitate: VII (întrebarea ciobanului, 1—7), VIII (descoperirea planului și sfatul oii, 8—22), XV (întilnirea cu maica bătrînă, 23—29), XVI (portretul ciobanului, 30—40), XVII, XVIII (nunta mioritică și cadrul nupțial, 40—52), I (locul acțiunii, 60), II (transhumanța, 59—61) și III (personajele tipic literare). Întregul plan al textului — privit în raport cu modul său clasic — rămîne astfel prea împrăștiat. Iar în corpurile versurilor se întilnește cite unul cu sens contradictoriu („Să nu ti-nduri di ja," — 41). Vădindu-se în conținut prelucrarea textului Alecsandri, nu se justifică mărturia informatorului despre transmiterea unei var. locale („Di la unkeș măi bini-am diprins-o, ci-m povestia." — *text.-conv.* r. 66). Dar nu se află nimic din conținutul textului memorat întîi: „foaia" din „carti" l-a desființat! A operat același proces general de eroziune a poeziei tradiționale și prin tipar.

Informatorul era frate cu ciobanul documentar *Añghil Băjcan*, 62 (v. MLXXIV—MLXXV). Însă textele lor se deosebesc (cum vom vedea la *nota* respectivă 95).

text. MLXXIII

Nota critică 94 (satul *Nistoréști* – *A. Flăcăria Ağa*, 61. *B. Ștefan Ağa*, 71)

Din nou experimentul cu doi informatori, în cazul de față: bătrina (mai tânără cu zece ani ca soțul) învățase prin *cîntare Miorîța* de la mama ei. Bătrînul o deprinsese de la soție după căsătoria lor. Dar prin memorie redusă, deși el era dornic să știe „cîntîși bătrînești”. A fost normal ca el să fie *complementar* (în recitare, nu în „cîntări”, pe care singură „băba” o știa într-un fel mult simplificat). El a *adăugat* două versuri (17–18); iar la vers. 20, conj. *daci* („Daci m-a omori.”). Încolo numai bătrina se străduia să-și amintească textul baladei.

„Cîntaria” era străină de melodia vrânceană. Nu venea nici din doina locală, nici din melodiile recente aduse de tineret de la tîrg, de la podgorie, și nici din repertoriul lăutăresc.

Var. reconstituită păstrează versuri din tipul local al baladei (20–29), la care s-a contaminat episodul, mama metamorfozată în corboaică (30–44). Cei „trîi șjobănej”, numiți ca în balada literară, apar în mod inexplicabil într-un text știut de niște bătrîni amîndoi analfabeți.

text. MLXXIV–MLXXV

Nota critică 95 (satul *Nistoréști* – *Anghil Băjcan*, 62)

În *experiment var.* MLXXV a fost notată la o zi după MLXXIV.

Acest *text.conv.* rămîne pînă astăzi în etnografia românească singurul document prețios, provenit de la un cioban vrâncean, *Anghil Băjcan*, încercat în „mesării”, cu privire la transhumanța ardeleană și întretăierea ei cu păstoritul din Vrancea (aproximativ din 1920 pînă în 1930). Acesta trăiește redus încă un deceniu la o pendulare locală (primăvara de la 15 mai din sat la munte; după 15 august strămutarea este inversă). Păstoritul ardelean și-a curmat (însă, după anul 1930, starea de transhumanță pe plaiurile Vrancei (cite un caz izolat îl aflăm amintit în *text.*, r. 110–118). Timp de 274 ani fusese normal, consemnat documentar din sec. XVII (anul 1656). În această privință cercetările noastre din *anii 1930* (*Ținut. Vranc.*, I, p. XLIV–XLV, XLVII, LXIX–LXXVII „Introducere”; *Păstoritul în Vrancea*, 3–9), 1933 (*Folklor. R.-Sărat*, I, p. X–XV „Introducere”), 1936 (*Aspecte etnografice putnene*, 14–15, 18–23, 28–34), 1956, 1963, 1965 (*Cîntăreși și povestitori populari*, 1980, p. 229–247) – trebuie urgent continuate.

Să cercetăm *text.conv.* MLXXIV (al doilea valoros pentru documentarea păstoritului vrâncean după *text. capital MCCXXXII Nota crit.* 191 din *Spinéști*, adăugînd *CMXXXVIII Nota crit.* 10; *MCXIII–MCXIV Nota crit.* 114; *MCCLXIX Nota crit.* 213 și *MCCLXXII Nota crit.* 216).

1. Pe lîngă știrea privind viața baladei în familia de păstori a lui Añguil Băjcan (r. 1–13), urmînd informațiile despre îmbrăcămîntea, instrumentarul și practica medicală în stîină (r. 269–322), partea substanțială a textului (r. 66–268) privește legătura, prin ciobanul nostru, a păstoritului vrâncean cu cel din Ardeal în plină perioadă contemporană (aproximativ *anii 1920–1927*). Iată cursul întîmplărilor timp de șapte ani:

2. Firea vioaie a lui Añghil Băjcan, nevoile familiei și traiul greu de argat în gospodăria învățătorului din satul natal au făcut pe copilul de 14 ani să fugă din casa părintească și să pribegească *șapte ani* prin *Moldova sudică, Muntenia, Dobrogea și Ardeal*. A fost angajat de-un oier „brețcan” transhumant din *Covásna*. Acesta a stat o iarnă cu oile chiar în satul *Nistoréști*. Plecînd mai departe în transhumanță, spre *Muntenia și Dobrogea*, brețcanul a angajat în personalul „boteiului” și pe copilul de 14 ani. Mai erau aici *cinci ciobani* din *cinci sate vrâncene*. Printre ei se afla și *scutarul „stăpinului”* de botei (un sovejan isteț; în 1967 l-am aflat baci la stîna din satul *Sovéja* și am reținut un *text.conv.* care este cuprins în vol. VI al colecției de față), care l-a ademenit pe copil să fugă de la părinți și să se facă cioban în lumea largă. Copilul, prin sîrguință și istețime, s-a bucurat mereu de afecțiunea brețcanului. Trei ani părinții nu au știut nimica despre vagabond. Acesta după fuga de-acasă, a petrecut prima vară, în boteiul brețcanului, în satul „*Măjcănești* lîngă Brăila” (în realitate în fostul județ al „*Rîmnicului-Sărat*” acum în județul „*Vrancea*”). Ar fi stat pe-acolo cam trei ani, pășunînd boteiul pe moșiile a trei boieri. Într-al *patrulea an brețcanul s-a întors în „Transilvania”* în satul lui, *Covásna. Băjcan*, l-a urmat, cutreierînd apoi cu dînsul alți trei ani prin *munții Ardealului*, ca să se afle – tot cu brețcanul – într-al șaselea an la *Bistrița-Năsăud*. Toamna a urmat *altă transhumanță*, plecînd din *Ardealul nordic* – mereu cu brețcanul – ca să ajungă în „*Bălțile Brăili*”, apoi la *Mečin* (= *Măcin–Dobrogea*). În primăvara anului al șaptelea, *altă transhumanță* mai redusă: de la baltă în antistepa *Rîmnicului-Sărat* – același sat *Măjcănești* – pascînd boteiul brețcanului tot pe moșia unui boier. De-aici *s-a strămutat lîngă „Focșani”* (pe moșia unei boieroaice). La „*două deseñviri*” (1927) a venit „*tétja*” (el rostește afectat „*tata*”; dar cuvîntul folosit în general în ținut are încă forma dialectală „*tétja*” – cf. r. 195). Acum părintele l-a strîns de pe cărările prea lungi ale ciobăniei, luîndu-l acasă. Era la mijloc o cumpănă a vieții: „*zîndărju*” îi trimisese „*ordinu di dus la armăti*”. Brețcanul i-a făcut socoteală cinstită, dîndu-i ce i se cuvenea ca „*sîmbrii*” pentru serviciul lui credincios timp de șapte ani: 52 de oi, două „*sariși*”, două „*coțqași di șeli mari*” și o „*zékii*” (manta). Avea și economia lui în bani (5000 de lei „*di la stăpin, diñ sîmbrii*”). *Băjcan*

și-a pus îmbrăcămintea și „două beșși di brînzî“ pe-un „măgărûș“ al lui, a luat și doi „cînj șjobănești“ și-a plecat acasă, la *Nistoréști*, însoțit de tatăl său. Acolo, bucuria mamei: nu-l văzuse de *șapte ani* („tétja“ îl întilnise numai o dată).

Deocamdată i s-a încheiat peregrinarea prin transhumanță. Fiindcă după militărie *Băjcan* a mai fost patru ani cioban în sat, a urmat căsătoria, apoi iar cioban, cu mici întreruperi, pînă în 1941, și în continuare pînă în anii 1952–1963. La 10 septembrie 1967 — cînd l-am anchetat în *Nistoréști* — se ocupa tot cu „șjobănija“. El mărturisea din profundă sinceritate: „...an fos' șjoban țoată vjața mja: asta ū-a fos' *mesărija*“ (r. 66–67). Într-adevăr, într-o viață de 62 de ani *Băjcan* petrecuse *peste 40 în păstorit*. El a mers după rostul străvechi al strămoșilor, așa cum remarca, în 1923, profesorul *Ovid Densusianu* vorbind despre păstoritul vrâncean: „Vrâncenii erau, ca și cei din Ardeal, ciobani renumiți prin bogăția în turme“ (*Vieța păstor...*, II, 71). *Băjcan* continua în familie pe „...tata-moșu ūeu *Hristița Băjcan*“ care și el a fost „păzitor di oș, șjoban, cuŋ sî spuŋja pi timpuri“ (r. 1–2). Și generația a treia de ciobani a continuat pe înaintașii din neam, bătînd același drum transhumant al tatălui pasionat de „șjobăni“: „băjeți [lui *Băjcan*] a fos' și iș la oș pin *Covăzna*“ (r. 270–271).

Nu trebuie să uităm că în aceeși vreme mai trăiau în Vrancea cîțiva inși care fuseseră viața întreagă numai ciobani. Unul din satul *Côza*, aflat de mine în 1928, trăise cioban, însă comun, 48 de ani (*Păstor. în Vrancea*, 43 text. 1). Dar doi, *Aŋghil Fôrți* și *Constantin Môrțu*, rămîn deosebiți: ei au trecut prin toate treptele păstoritului (*strungar, mijlocaș, scutar* și la urmă *baci*). Întîiul — *Aŋghil Fôrți* din *Spinéști* — mărturisea, în 1929 (atunci era *baci*): „Îeu am fost șjoban di cîn' m-a făcut mama. Numa m-a dizbăscăluit războju [din 1916–1918] și armata; încolu *di la șapți aniș* și pînă az [avea 52 de ani] în 1929 am umblat dipi cșada oilor“ (ibid., 39–40, 44 text. II). A fost *baci* priceput, bine cunoscut în ținut printre ciobani, *baci* și iubitorii de cîntarea *Mioriței*, mai ales din fluier (v. *CMXLVII Nota crit. 15; CMXLIX Nota crit. 17*).

Al doilea păstor vrâncean, fruntaș în ținut, *Constantin Môrțu* din *Bîrsăști*, rămîne în ultima jumătate de veac excepția păstoritului din ținut — ca un „pisc etnografic solitar“, cum l-am caracterizat în 1965, cînd avea vîrsta de 83 ani, și peste jumătatea de secol în păstorit. *Douăzeci de veri fusesse meru baci*. Era mare cîntăreț din fluier, incomparabil povestitor de basme, și chiar de întimplări din viața zilnică, informator documentar asupra păstoritului local (trecut etnografic, practica păstoritului, organizarea stîinii, instrumentar și medicină populară, îmbrăcăminte), etc. Impresiona și prin *deosebita capacitate folclorică* (*Miorița*, material-lic, legende și

tradiții istorice, basme — v. *Monografia C.*, în *Cîntăreți și povestitori populari*, 234–303; cf. 304–307).

Aŋghil Băjcan depășește pe *Aŋghil Fôrți* și *Constantin Môrțu* prin întinsa lui peregrinare în trei provincii — îndeosebi Ardealul — cît și prin precocitatea în „mesărija“ printre străini: el *începe ciobănia la 14 ani*, continuîndu-l copiii. *Aŋghil Fôrți* a avut numai un vlăstar plăpînd: o fetiță, ajutor la păstorit doar în anii copilăriei (v. text. *MCCXXXII Nota crit. 191*). *Constantin Môrțu* a rămas un solitar.

3. În partea a doua a *text.-conv. Băjcan* ne informează corect despre organizarea și funcționarea stîinii din Ardeal, acum 60 de ani (r. 229–248): „Stîinii mocănești diŋ Ardjal, din Transilvania, jera măi buni ca la noi“. Mulsul oilor, facerea și păstrarea brnzei, pregătirea derivatelor și calitatea produselor — toate *întreceau pe cele din Vrancea*. Nivelul higienii din stîina vrânceană sta și el sub gospodăria stîinii ardelenesti, lucru ce-l consemnează — parcă în notă polemică pronunțată — și sociologia „experimentală“ de teren cercetînd Vrancea între anii 1927–1941 (T. Herseni, *Probleme. sociol. pastoral.*, 1941, 75–76, 81, 95; cf. *Ținut. Vranc.*, I²[1969], 164–166).

4. Ajungem la punctul contradictoriu privind teoretizarea din 1965 (A. Fochi) asupra originii *Mioriței*: starea baladei în Vrancea (îndeosebi cîntată) față de ce a întilnit *Băjcan* în Ardeal. Iată relatarea: „Șjobani lor nu prja cînta *Niorița*; a noastră-o cînta, și iș asculta“ (r. 249–250). Și din fluier ciobanii ardeleni cîntau mediocru (*Miorița*, etc.): „Niș diŋ fluier nu prja putja iș cînta; to'(t) vrânșeni noastră cînta“; în clipele de răgaz, după treburile stîinii, ciobanii vrânceni erau puși de ceilalți să cînte din fluier mai ales balada: „Cin' vinja *stăptni*, spuŋja la vrânșeni noastră: «Îa, măi trați-o *Nioriți*, mă, uŋ *Șirjag* di-a miŋzărilor; ja, măi zî-i“ (r. 251–254). *Băjcan* întărește mărturia prețioasă: „În șapți ani, cît aŋ șjobănit jo la iș, acolu, di la *Covăzna* pin la *Bistrița-Năsăud*, nu *ș-am întilnit si cînti „Niorița“* (un anacronism: în elanul povestirii ciobanul alterează cronologia: nu *șapte*, ci numai *trei* ani!).

5. *Concluzia obiectivă*: prin anii 1920–1930 păstoritul vrâncean era și el în regres: începuse modernizarea ținutului (prin imitarea vieții de la țirg și oraș, prin școală, armată etc.), îndepărtînd pe vrâncean în primul rînd de străvechea ocupație. Dar cîțiva inși — și cîteva sate (*Bodéști, Bîrsăști, Herăstău, Nevéju, Păltin, Păulești, Spinéști, Tăulniș, Vășiș*) — continuau cu vigoare trecutul păstoresc local, perpetuînd mai presus *textul și melodia* poemului în formele tradiționale. Prin aceștia nivelul artistic al fluierului păstoresc era încă superior celui din Ardeal (observă cu pătrundere și Baican). Atunci trebuie admis că și în secolele XVII–XIX (și XX, măcar

pină prin anii 1929–1927, timpul experienței păstorului nostru!), *Miorița* în *melodie* (indosebi!) și *text* (aproximativ după 1868 prefăcut, contaminat, modernizat) depășea repertoriul *transluinanței ardelene*. Prin urmare în privința genezei poemului (chiar dacă astăzi interesează mai puțin această problemă!), personal rămân mereu la punctul de vedere enunțat¹ riguros numai după 54 de ani de terenul etnografic și folcloric.

6. Reținem și partea finală a *text.-conv.* (r. 269–323): o admirabilă schiță etnografică despre portul, instrumentarul ciobanilor, medicina empirică de la stână, cum se lucra mindra „ași preștiți” — străvechea podoabă ciobăncască purtată „pisti kimérju și curăuu cu ținti”. Toate sînt astăzi — și în rare locuri — vestigii de muzeu etnografic!

7. Cele două texte ale var. sînt inegale: primul se află complet fragmentat. Text. MLXXV însă — notat a doua zi după celălalt — rămîne exemplarul de *bază* (am rugat pe informator să-l reconstituie peste noapte). Cantitativ, e dublat față de cel anterior (A. — 41 versuri; B — 84 versuri). Amintește în cuprinsul întreg versiunea clasică întilnită în școala primară. Într-adevăr, *textul* Alecsandri acoperă redusul fond poetic local (vers. 1–14; cf. A. 11–18), care e de recunoscut și prin *inceputul variantei* prezentată în maniera celor provenite în ținat din ce-a fost motivul original. *Planul textului B.* este însă dislocat: de la dialog se trece brusc la vorbirea indirectă (cf. 10–14 cu 15–25). Într-un caz contradicția e puternică (31–37) „... Ca să mă îngroape/În struigă de oi./Ca să fiu tot cu voi;/Să-mă-îngroape-n dosu stîni./Să-mij-aud lătrîndi cini.”). În partea finală a textului ne întîmpină versuri improvizate, dar numai o dată satisfăcător (68–69 „Păsăreli multi;/Lăutari si-nj cinti.”). Însă în continuare imaginea e artificială (70–71 „Și la cap nî-a pus/Săpa și lopăta.”). Iar într-o grupă de 13 versuri improvizarea factice ajunge cu totul prozaică: (72–74 „Iar la mormintu neju/A rămas paznicu/Cinili dulău;/Cel mai învățatu/Și mai bărbătu./— Așa te rogu/, Mioriță laje,/Laje, Bucălaje./Că asta nî-a fos' nunta mîja/Cari s-o petrecu/Cît an fos' cîjban/Cu bačju vrăuceju/Și cel uîzurjan.”). Se observă că adausul acesta hibrid — străin în cuprinsul baladei — e gîndit discursiv și exprimat în grai dialectal cu vădită abateră fonetică (vers. 75, 78, 82–84), desigur că prin ecoul manualului școlar. Lucru clar: din cele două elemente arhetipice ale baladei — *melodie* și *text* — Băjcan a preferat „cîntaria”, pe care el o executa cu abilitate din fluier.

¹ V. text. MCLVII–MCLVIII *Nota crit.* 142.

text. MLXXVI, MLXXVII

Nota critică 96 (satul Nistoroști — Vajința Nistoroju, 63)

În *experiment text.* MLXXVII s-a notat la o oră după MLXXVI.

Bătrînul a fost cioban prin Ardeal și Moldova. Însă var. știută a provenit din textul literar clasic (1–20, 54–65, 96–103), la care — pe lingă versuri unele răzețe (25–26, 29–30) — s-a adăugat la sfîrșit din fondul local flotant episodul „mama metamorfozată în corboaică” (113–116), pe care l-a putut auzi în familie de la mamă.

Textele nu au unitatea planului și din cauza improvizării stînghere de versuri, ca în următorul dialog: „/Ba mi l-am văcut/Și l-am petrecut:/Căș mi s-a-nsurat/Pi-o guri di rai...” (104–107). Sau în altă parte: „Tu să-i spuî curat/Și adivărat:” (71–72). Prin aceeași improvizare se ajunge la formarea de lexic inexpressiv, cînd și sensul logic e deformat („Di ieș' năzdrăvoári” — 46; „Mioriți băte,/Daț [= Dă-ț?] oile-ncogași,/Daț [= Dă-ț?] oile-n zăvoî,/Că-i jarbi di voi/Și umbri di noj.” — 41–45). Este clar că înțelesul versurilor ajunge contradictoriu datorită și discursivității memoriei. Tot așa se explică repetițiile (cf. 66–67 cu 90–91).

Înclinarea spre verbozitate duce la alunecări lexicale („Că m-am înșurat/Pi-o guri di plaj,/C-o fati di craj;” — 73–75; „Căș mi s-a-nsurat/Pi-o guri di raj,/C-o fati di craj;” — 106–108). Din aceeași cauză apar improvizate cîteva versuri narative care contrastează cu toate textele din colecție („Dar mi-l omorîri/Și mi-l acvîrîri/Is' [= ici] din dosu stîni/Uni zăci vara cini.” — 80–83). Iar sfîrșitul var. rămîne disparat în desfășurarea acțiunii (113–116).

În privința graiului se observă cum fonetica tradițională rămîne innăbușită de rostirea literară. Textele trebuie să fie folosite cu precauție într-un comentariu critic.

text. MLXXVIII, MLXXIX

Nota critică 97 (satul Nistoroști — Zoița Hintoju, 64)

În *experiment text.* MLXXIX a fost notat la o jumătate de oră după primul, avînd numai ușoare schimbări fonetice.

Var. pleacă din manualul școlar, avînd ecou prea slab din fondul tradițional (43–47, 62–63). Vorbirea — într-un loc impropriu („Să-i spuîș așa/La măjuța mîja:” — 71–72) — surprinde cînd bătrîna informatoare, oarbă, păstrează graiul bătrînesc, imitînd rar fonetica literară.

În *text.-conv.* găsim alt document oral despre analfabetismul din ținat de prin anul 1910.

Forma adj. vrîșșjan (22, 39) e și aici o *anomalie fonetică*, pe care am cercetat-o (v. text. MCLVIII *Nota critică* 75¹).

text. MLXXX, MLXXXI, MLXXXII

Nota critică 98 (satul Nistoroști — Tuduva Doldur, 65)

¹ Cel puțin *concluziile cercetării* pot fi utile aici, cum s-a explicat la locul potrivit (n. Ingr. cd.).

În *experiment* text. MLXXXI a fost notat la trei ore după MLXXX, iar MLXXXII la două luni după celelalte.

În *text.-conv.* bătrîna, analfabetă, arată că a învățat varianta de la un frate școlar: el „șețja tari. . .poizili” din care ea prefera „fiorîța”, memorizînd-o.

Abia se întrevide fondul păstoresc al baladei, dar și acesta prelucrat de informatoare („Iarba-m' plaiși/Și apa diî fîntîni [„fîntîni” la munte, pe plai?]/Și sarja di la stîni;” — MLXXXII 32—34). Încolo materialul e comun la toate trei textele, adăugîndu-se într-al treilea localizarea literară. Cîteva versuri prozaice din *text.* C. lipsesc în celelalte („Si uniri și si vorbiri”, „Măj dragi mișară,” — 15, 48, 65). Iar vers. ultime sînt plasticizarea simplistă a informației (cf. *text.* Alecsandri).

Imprecația împotriva părinților gregari care au înlăturat-o de la învățătură (cîtă se putea căpăta prin învățămîntul rural din Vrancea acum 70 de ani) — e a patra în seria *text.-conv.* din colecție (r. 79—82; cf. MXCV—MXCVII, MXCVIII—MXCIX). Nu mai apare în convorbirile cu bătrîni vrănceni care păstrează amintirii morților o pietate aproape religioasă.

text. MLXXXIII

Nota critică 99 (satul Nistoréști — Iqđna Hănu, 65)

Peste *fondul local* (1—7) s-au suprapus versuri din *textul* literar (22—31, 38—39). Bătrîna a modificat testamentul „șjobănașului” într-un chip original: cei „doj șjobani” tănuitori să-l îngroape numai „În spatili stîni,/Și mi-aud cîni lătrîndi.” (11—15); punîndu-i la cap „Flușeraș di fagu”, iar la briu „Flușeraș di sócu” (16—21). Nimica despre oi ori miei.

De reținut din *text.-conv.* denumirea baladelor: *cîntiși vekj*, *cîntiși bătrînești* (r. 43). Iar în privința circulației folclorice: copiii aveau predilecție pentru *Miorîța* cîntată de bătrîni lor; dar aceștia trebuiau să cînte „melodij frumșasi” — adică să-și fi putut păstra la bătrînețe o relativă expresivitate melodică. În cazul opus *textul poetic* — fără melodie, și memorat prin recitare, adică numai „zis cu vorbi” — putea uneori să impresioneze ademenind la memorizare. În lumea copiilor urma și melodia memorată după *text*, dar mai rar.

text. MLXXXIV, MLXXXXV

Nota critică 100 (satul Nistoréști — Ion Zăhîjanu, 65)

În *experiment* *text.* MLXXXV a fost notat la un sfert de oră după MLXXXIV.

Var. e un reflex literar simplificat din *text* Alecsandri. Nimic nu se distinge din tradiția locală. Contradicția vers. 29—37 („Și nu sin'(t) nebunî,/Dar o vesti bunî:/Nîi îă șoptiră. . .”) se explică prin

improvizarea întîmplătoare a ideilor într-un *text alcătuit din două părți deosebite juxtapuse* (26—29—30—38, 39—48).
text. MLXXXVI

Nota critică 101 (satul Nistoréști — Ștefan Vătri, 66)

Var. nu conține versuri auzite „pin noiți suti șînspreși” „dim bătrîni cin' cînta. . . diî fluir și diî guri”. (*text.-conv.* r. 1—4). Pe bătrîn l-a impresionat îndeosebi „cîntăria” (melodia locală) pe care ne-a reprodus-o satisfăcător. Ecoul tradițional ar fi doar în dialogul de la început, prezentat după *planul general local* (9—15). Însă conținutul disparet pleacă de la manualul școlar (32—38, 42—47). Dar spre deosebire de *textul literar*, aici cei „trij șjobănej” (20—23) din versiunea Alecsandri plănuiesc să omoare pe-al patrulea (18—25). Evidentă confuzie în dispunerea personajelor.

text. MLXXXIX—MXC, MXCI

Nota critică 102 (satul Nistoréști — Paraskiva Hurzúj, 70)

În *experiment* *text.* MXC a fost notat la o jumătate de oră după MLXXXIX (*amîndouă cu ecou păstoresc stins*). Peste două luni am notat *text.* MXCI. Am prevenit bătrîna că poate voi reveni a doua sau a treia zi, făcînd-o atentă să se gîndească mereu la cîntare, ca să și-o amintească așa cum o învățase de la mamă. Am lăsat să treacă timp mai lung ca să urmăresc *experimental* ce se petrece cu memoria foarte slăbită a unei bătrîne. Rezultatul a fost oarecum favorabil: de la primul *text* — care în partea finală e o repetiție verbală mecanică, dovadă că memoria se găsea în puternic regres — am ajuns la *text.* MXCI, în care s-a adaus măcar testamentul cioabanului. Însă *tema de bază* e modificată: victima va fi chiar „fiorîța” (9—13).

Var. mult la cunara, ne rămîne numai ca exemplu de modul cum se poate degrada un motiv poetic prin memoria cuiva fără înclinare pentru cîntecul și versul popular. *Text.-conv.* arată cum cînta balada mama bătrînei: „la munci” și în gospodărie.

text. MXCII, MXCIII

Nota critică 103 (satul Nistoréști — Irina Stojan, 70)

Față de *var. din 1928* (*Ținut. Vranc.*, I², 373 XLI), cînd informatoarea avea 30 ani, aceste două *texte* (notate în *experiment* la un interval de două luni unul după altul, iar ambele la 39 ani după *textul de bază*) conțin adausuri care presupun cunoașterea între timp a versiunii Alecsandri; și numai pe cale orală, fiindcă bătrîna a rămas analfabetă din copilărie. Adausurile încep chiar cu localizarea¹ ca în *textul clasic* (A. 3—5; B. 1—3), pînă la *tema cu*

¹ După canonul lăutăresc precedată de *vers.* A. „Fruņzi verdi” [B. „Fqai] ș-uñ susáj,” (v. mai jos!).

mama ciobanului și portretul acestuia (MXCIII 66–85). Apar în același text și versuri lipsă în var. XLI (din 1928) și MXCIII: descrierea ochilor (asemănați cu „Mura cîmpului/Coapti la umbri, la răcari,/Njatiîși di soari.” – vers. 84–87; imaginea pare din fondul local); apoi descrierea hranei oii năzdrăvane („Nu știu: jarba nu-ț plași,/Jarba di pi cîmpu,/Apa diî uluçu,/Sarja dim burdufu?”; vers. 20–23; din fondul local). completînd pe cele din var. XLI 8–9 și MXCII 18.

Versurile cu fond popular sînt reduse: A. 14–25; B. 15–36 (fără ușoara improvizare din vers. 27–28) și 84–87. Prin urmare MXCIII are *fondul local ceva mai dezvoltat* decît MXCII. În rest ambele texte au ecou literar comun (de pildă, portretul „ciobănelului” – A. 64–71; B. 80–85).

Cît privește personajele din grupa celor „trîi șjobăneî”: în ambele texte apar cele din versiunea clasică (A. 7–10; B. 6–9). Însă rivalitatea lor o indică numai MXCII 11–12: „Vrănșjanu-avia oî măi multi,/Mindri și cornuți”. Iar „Șiî doj veri primariî” (A. 23; B. 31) sînt „Unu moldovian,/Unu ungarian (A. 8–9; cf. B. 7–8) – deci omoritorii. Prin urmare „șiî doj șjobaniî” din var. XLI 19 (anul 1928) ajung în textele din 1967 „Șiî doj veri primariî”. Schema astfel variată a personajelor (ca și adausul redus din fondul popular local contaminat cu cel literar – acesta aflat probabil prin școlari) indică *prefacerea discontinuă a planului baladei după 1928. Bătrîna nu a mai putut unifica materialul disparat*. De altfel discursivitatea stilului pare să arate – cum vom vedea de îndată – și amestecul lăutarului mediocru (numeros în Vrancea sudică).

Alte modificări: alături de epitetetele „Nioriți lăi,/Lăi, bucălăi,/Cu lina plăvăi,” (XLI 1–3; reduse în text. MXCII 14–15 „Lăi, bucălăi,/Cu lina plăvăi,”; dar alternînd cu „– Mioriți lăi,/Lăi, bucălăi,” – vers. 33–34; acesta iar amplificate: „– Mioriți lăi,/Lăi, bucălăi,/Cu lina plăvăi,” – MXCIII 15–17) – întîlnim și formele *riși* (< *mioriți*; cf. *Ținut. Vranc.*, I², 342 XVIII 1 „– Nioriți, riși,”) – *plăvăiți*: „Mioriți, riși,/Cu lina plăvăiți,” (MXCIII 75–76) – pe lingă o inovație fircască doinei și baladei („Fogai ș-uñ susaj,/Pi-uñ Kișor di plăi,” – MXCIII 1–2; în MXCII „Fruñzi verdi ș-uñ susaj,/Pi-uñ Kișor di plaj,” – 1–3). Aceasta evident că ne duce spre *repertoriul lăutăresc din 1928* („Verdi ș-uñ săraî,/Șja guriți di plaj,” – *Ținut. Vranc.*, I², 339 XVI 1–2; sau „Ș-añ zi(s) ș-uñ săraî,/Pi Kișor di plaj,” – *ibid.*, 343 XIX 1–2; ori „Verdi ș-uñ sărdăî,/Pi um pișor di plaj.” – *ibid.*, 414 LXIII 1–2). Ceea ce nu exclude un împrumut mai recent în textul anterior al bătrînei.

De altfel găsim destule versuri în care se vede tendința spre amploarea imaginilor în viziunea, uneori cuprinzătoare, a bătrînei. Acum ea iese din forma normală a versificației, ajungînd la un

aparent vers modern („Flujeraș di sócru,/Si-ñ cînti cu focu,/Ci nu măi sup’(t)/Pi lumi di loc” – MXCIII 55–58). Uneori forma oscilează între versul corect construit și proza aparent rimată („Vrănșjanu-avja oî măi multi,/Mindri și cornuți.” – MCXII 11; „Dar nu știu: jarba nu-ț plași,/Or di cap it fașî?” – 18–19. Sau: „Nu știu: jarba nu-ț plași,/Jarba di pi cîmpu. . .” – MXCIII 20–21. Ori: „N-aț văzut uñ șjobănel,/Așa: nant și frumușal?/Parci jera tras pintr-uñ inel.” – MXCII 61–62). Acum se modifică măsura versului și chiar structura ritmului („Da nu-ñ fac di capu meu/Și-ñ fac di capu tău: ” – MXCIII 29–30). Trei versuri arată inclinarea bătrînei spre imaginea expresivă („Pi mini m-or plîñzi/Cu zenuñki plecăti,/Cu lacriñi vârsăti.” – B. 62–64), pe care am întîlnit-o, în 1928, la o var. din *Păltin (Ținut. Vranc.*, I, 376 XLIV 22–24). Nu pare împrumut de la altă bătrîină de talent, *Dobrița Moșt*, 72, tot din satul *Nistoréști* („Și oili pi mini m-or plîñzi/Cu lacriñi di. . . siñzi,/Cu zenuñki plecaț,/Cu lacriñi [lacrim] vârsaț. . .” – MXCV 39–42, MXCVII 24–28 *Nota crit.* 105). Amîndouă s-ar părea să fi întîlnit imaginile la bătrîna nonagenară *Mărița Aga*, iarăși din *Nistoréști* („Nișarili. . . Pi mini m-or plîñzi/Cu zenuñki plecăti,/Cu lacriñi vârsăti;/Cu lacriñi di siñzi.” – MCIV–MCV 27–32 *Nota crit.* 110). De consemnat că imaginea exactă – al patrulea caz în Ținut – se întîlnește și în satul *Valja-Sării* la un octogenar („Miorițili. . . m-or plîñzi/Cu lacriñi di siñzi,/Cu lacriñi vârsăti,/Cu zenuñki plecăti.” – MCCLXVI *Nota crit.* 210).

Apar și contraste: în text. MXCIII 48–51, versurile contrazic realitatea etnografică a baladei, de altfel marcată chiar de textul clasic („Si mă-ñgroapi-ñ strunga oilor,/Îñ zjocu nêilor;/Acolu-ñ zăvoî,/Si h’iș tot cu voi.” – MXCIII 48–51. – cf. Alecsandri, *Poezii populare*. . . [ed. D. Murărașu, 1971], p. 11; cf. vers. 35–36, 49–50, 53–58 – în care apar cîteva contraste etnografice). Fiindcă la munte – cel puțin în Vrancea – nu se poate așeza stîna cu strunga ei într-un zăvoî. Desigur o inadvertență mai greu de evitat pentru logica elementară a unei femei trăite în plin mediu etnografic cu supraviețuiri arhaice.

Ambele var. au cîte un *text-conv.* referindu-se fiecare la o problemă specială: text. A. 72–86 privește *circulația baladei în familia bătrînei și părerea ei despre natura melodiei respective*. Text B. 108–115 se referă la *patronimia ciclului legendar „baba Tăduva Vrănșloaja*”. Le vom cerceta succesiv.

În primul text *Irina Stojan* vorbește despre felul cum trăia balada în familia ei: era *cîntată*. Dintre cei doi părinți mama rămînea ca o indiferentă față de orice „cîntări” din popor. Tatăl însă *cînta Miorița*. O cînta „diñ cavál”. Și nu numai instrumental: o „cînta și cu vorbi”. Timpul prielnic cîntării a fost mai ales vara la cositul finului. Atunci a deprins bătrîna textul odată cu melodia. Sînt

interesante descrierea cositului de fin și modalitatea memorizării. Cei trei copii care puteau cosi — doi băieți și cu fetița de-atunci — ieșeau la cosit împreună cu tatăl lor. Gospodarul, îngreuiat de familie, nu plătea un cosaș ca să inlocuiască fata plâpîndă (așa a rămas pînă ce-a ajuns septuagenară: zveltă, distinsă în gesturi, cu grai calm, voce clară). Bătrînul mergea „cu brazda” înaintea copiilor, cîntînd *Niorîța*. Era desigur discontinuitate în ritmul mecanic al muncii — ritm dur — și cadența melodică prelungă a baladei cîntate de țăran. Copila a suportat asprimea muncii sub soarele miezului de vară, deprinzînd balada în melodie și vers.

Dacă în satul *Nistoréști Niorîța* se folosea ca îndemn la cositul finului (asemenea procedeu nu l-am mai întîlnit în ținut), un caz opus l-am aflat, în 1967, la *Soveja*: aici balada era cîntată în trecut „pă la petrețiri, pă la nunti, pă la odăi” (dar aici numai „pă la adunat sîn”, nu și la cosit). Iar mama unui bătrîn folosea *Miorîța* în timpul muncilor de vară drept cîntec de leagăn pentru copiii „ăi măi niță” (MCCI *Nota crit.* 172).

Este sugestivă părerea bătrînei despre specificul melodiei: „... cînt' o cînt' *Niorîța*, ja ghini tot ca o cîntari din cavâl. Îi cîntări trîști, îi durergasi; pîntru cî jel [sic!] îi vînit însprî suferința lui, însprî mîrti: ii ca un *boșît*.” (r. 83—86). Melodia vocală este omologată cu cîntarea din cavâl. În adevăr structura melodică a *Miorîței* se încadrează în ritualul morții (v. în text. „boșitu” din satul *Văsîi*, în dublu text: *Cînticu mortului* și *Cînticu mîrți* — MDCXCIX, MDCC — din vol. VI al colecției), fiindcă structura ei melodică dă o nuanță elegiacă expresiei muzicale în congruență cu fondul poetic al poemului.

Text. B. 96—115 am spus că se referă la ciclul legendar „*Băba Tûdura Vrăneșpaia*” și cei șapte feciori ai săi. Cuprinde întîia mențiune într-un *text.conv.* din colecția noastră despre un fiu marcant (obișnuit cel mai cunoscut) al bătrînei, *Bîrsân*. Amintim că dintre legendele relative la personalitatea lui Ștefan-cel-Mare aceasta — referitoare la „*Băba Tûdura*” și feciorii ei — a circulat printr-o vastă, dar precară publicitate. Încît a trecut la narațiuni literare modificate radical, unele prelucrate stingaci de manualele școlare, sau presa de popularizare (v. *Gazeta Vrancei*, I [1925], nr. 3); altele apărînd oricînd, am spune ca brigandaj literar. Cîte condeie, atîtea stiluri opuse. Pînă și o regină, diletantă în literatură, a auzit de legendă, și-a voit s-o „vulgarizeze” (Carmen Sylva, *De prin veacuri*, 36). Vom face, din necesitate, o sistematizare a materialului general, incluzînd și studiile de referință critică asupra legendei:

a) *Materialul romantic*. În *Țînit. Vranc.*, I² [1969], p. 239—241 și *Nota 2*, am detaliat critic începutul misticării romantice a legendei (a fost la Paris, anul 1863, prin tipăritura dubioasă *Les sept montagnes*, tradusă în 1882, a scriitoarei mediocre Maria Movilă).

Falsul acesta documentar a culminat, în 1964, cu narațiunea pentru tineret, *Vrancea*, a scriitorului Eusebiu Camilar. O socotim și astăzi „cea mai inexpressivă evocare literară a Vrancei pitorești, etnografice și istorice”. Depășește naivitatea reginei amintite. Doi mărunței provinciali însăilează (în 1905, 1906) două „poeme” obscure, niște ficțiuni literare patente care deformează complet personajele („*Vlad Vrancea*”, „*Stan Vrancea*”). Eusebiu Camilar continuă trucajul din 1863 și 1905, 1906; în contrafacerea sa cei șapte feciori ai „mamei Vrancea” sînt: *Costache*, *Dragoș*, *Gheorghîță*, *Ion*, *Mitruț*, *Onofrei* și *Vasilică*. Deci onomastică în afară de orice indicație etnografică pe teren. Evidentă teratologie literară!

b) *Material monografic diversificat*. În anul 1869 economistul Ion Ionescu [de la Brad] își publica a treia monografie economică, *Agricultura română în judeciul Putna*¹. Aici Vrancea are capitol substanțial („*Plassa Vrancea*” — pag. 343—371). Datele folosite sînt unele relative, altele contrazic realitatea de teren. Mai ales toponimia se află etimologic eronată — de pildă: satul *Bodéști* este transcris *Budești*, pornindu-se de la onomasticul *Budescu* (fiu presupus al *babei Vrăncioaia*). Legenda însă nu-l confirmă. Topicul nu se poate deriva decît din onom. *Bodăța* (> *Bodéști*) Contestabil este și top. *Păulești* (< *Păul*), fiindcă onom. *Păul* nu pare de admis în graiul păstoresc arhaic.

Legenda în cauză apare succintă: „Ștefan-cel-Mare, venind în locurile aceste, a fost primit de feciorii *Vrancioai* [sic!] la muntele zis *Masa lui Bucur*, unde este scris pe piatră numele lui Ștefan Vodă și Bucur... Ștefan Vodă ar fi dăruit pămîntul Vrancei feciorilor *Vrancioai* pentru buna primire ce i s-a făcut” (pag. 361—363). Cum se vede, legenda e prezentată lapidar, cu imprecizia onomastică și toponimică semnalată². Rămîne însă prima consemnare nemisticificată.

Între dicționarele epocii (mai ales D. Rotta, *Dicționar geografic, topografic și statistic al jud. Putna*, Focșani, 1888), acel din 1897, întocmit de M. Canianu și A. Candrea, are și el date eronate din informație relativă de teren. Și aici legenda se prezintă simplificată ca la Ionescu de la Brad, cu datele topice și patronimice tot imprecise (*Dicționar geografic al jud. Putna*, 394).

c) *Material literar*. În această categorie documentară autorii care au folosit legenda sînt mai variați. Apar de la plasticul apolojist descriptiv A. Vlahuță (*România pitorească*, 1908, pag. 175)

¹ Inaugurală fusese a jud. Dorohoi — 1866, urmînd a jud. Mehedinți — 1868.

² Tipărită numai la un an după cea din 1868, monografia pare să aibă documentarea de teren ceva mai sumară, uneori chiar relativă, obținută, probabil, și prin autoritățile administrative.

la modesta notatoare etnografică și folclorică Elena Sevastos (*Ștefan-cel-Mare în munții Vrancei*, 1904), adăugind la fresca etnografică preferată de Maiorescu, a lui S. Mehedinți (Soveja, *Oameni de la munte*², 1921, p. 120—124) și la scrisul narativ-descriptiv imens al istoricului N. Iorga (*Sate și mănăstiri din România*², 121). Un semănătorist minor a publicat, în 1940, întâiul roman cu material documentar din ținut (I. Ciocirlan, *Tainele munților*). Se află cu totul exterior legendei vrâncene (v. *Eihmos*, I¹ [1941], p. 175—176). În concluzie: legenda eponimică a Vrancei, tratată literar timp de o sută de ani (1863—1964), de la Maria Movilă la Eusebiu Camilar, s-a îndepărtat de arhetipul ținutului, ajungând — în cazul al doilea — vădită parodie epică.

d) *Materialul de popularizare*. În această categorie legenda a fost răspândită întâi de învățătorul — bun publicist — S. T. Kirileanu (*Ștefan [Vodă] cel Mare și Sfânt*, Focșani, 1903; ed. a II-a, 1924, p. 193, 286—288). Dar cine a muncit și prelucrat 54 de ani (1926—1980), și-a folosit legenda, repetînd-o și prefăcînd-o, este localnicul S. Hirnea (*Povestea Vrancei*, Focșani, 1926, p. 6—10; *Ștefan-Vodă și Vrâncenii*, București, 1929, p. 9—12; reproducere după Soveja, *Oameni de la munte*, 1924, pag. 99—102). Însă acest vrâncean pasionat a tipărit materialul în mod inegal, fără metodă pozitivă în documentarea etnografică, folclorică și chiar dialectală. El folosește un stil popular uniform, presărat cu lexic regional adesea inexpressiv. Cititorul găsește narațiunea prea simplistă și — lucru mai grav — cu termenii toponimici și onomastici deformați și mereu variați. Însuși onomasticul de bază este inconsecvent redat: cînd „Tudora Vrâncioaia”, cînd „Tudora Vrîncioaia” (în graiul regional forma este în tot locul constantă: „baba Tûdura Vrânsjodja”). În aceeași stare sînt și termenii vrâncean-vrîncean. Nă-am așteptat la un echilibru ortografic în volumul din 1980 (*Locuri și legende vrîncene* [sic!]). Însă și aici se întilnește transcrierea dublă din 1929 („Tudora Vrîncioaia” — 50, 54, 57, 73, 123, 124; „strănepoții Vrîncioaiei” — 57; vrîncenilor — 55, 74, 148; etc. — Dar apare și forma vrâncenilor! — p. 148).

Personajele se modifică și ele: *Birsea* (luat de la Soveja în broșura din 1929 — p. 11) se preface în *Birsan* (br. din 1926 — p. 8; vol. din 1980 — p. 53). *Spireea* (folosit în 1926 — p. 8, luat de la Soveja) devine „*Spinea* poreclit *Spireea*” (vol. 1980 — p. 53). *Pavel* (la Soveja) ajunge *Pavăl* (în 1926 — p. 8), apoi „Pavăl — alintat de mine *Păulică*” (în 1980 — p. 53). Se mențin uniform *Negrilă* și *Nistor* (de la Soveja). Cit privește patronimicul *Birsan*, se admite „după tradiția locală” că „se trage numele satului *Birsești*” (1980 — p. 123).

e) *Problema dubletului „Vrânsjodja-Vrîncioaia”*. Despre dubla anomalie „baba Tûdura Vrânsjodja” (fonetismul normal în graiul general vrâncean) și *Tudova Vrîncioaia* (probabil cu accentul tonic *Tûdora*); apoi despre corelativul *vrânsjan*, *vrânsjanct*, *vrânsenesc* etc. — am discutat documentar la text. *MXLVIII (Nota crit. 75)*¹, în legătură cu artificialul *vrîncean*, *vrînceancă*, *vrîncenesc* etc. Accentuăm și aici că uzul fonetic regional impune riguros forma *vrâncean* *vrânceancă*, *vrâncenesc*, este, baba *Tûdura Vrâncioaia* (pentru ortografia academică), urmînd astfel pronunțarea tradițională a ținutului istoric. Trebuie exclusă forma dură, greoaie la rostire, *vrîncean* etc. (care ar fi trebuit să vină de la topicul artificial *Vrînsja* > *vrînsjan*, iar nu de la *Vrânsja*).

f) *Materialul legendar publicat critic*. Pînă acum (1983)² nu avem publicate decît două texte utile etnografiei, folclorului teoretic și dialectologiei folclorice. Primul a fost cules de noi în 1926 — de la un bătrîn venerabil de 110 ani, din satul *Păulești* — și publicat în 1930 (*Ținut. Vranc.*, I², 398 LVI). Al doilea l-am aflat în 1965 (în satul *Birsăști*, de la un fost cioban și baci reprezentativ, 83 ani), publicîndu-l în 1980 (*Cîntăreți și povestitori populari*, 259 XIX). Alte referințe se găsesc în cuprinsul albumului în ms. *Vrancea pitorească și etnografică* (vol. VII din seria *Ținutul Vrancei*).

g) *Material legendar în texte-conv.* „*Miorița*”, *etnografice, istorice etc.* — Această categorie rămîne cea mai bogată în material documentar. Se poate prezenta în două grupe schematic:

1) *Material provenit din texte „Miorița”*: text. *CMLXXXIX Nota crit. 32* (din satul *Găurji*, cules în 1967, de la o bătrînă de, 73 ani). Despre Ștefan-cel-Mare și „Baba Tûdura Vrânsjodja” care ar fi fost cîntăreața eponimă a *Mioriței* = text. *MII Nota crit. 44* (din satul *Ilăulșca* — 1967 — bătrînă 74 ani). Despre Ștefan-cel-Mare, cîntărețul eponim al *Mioriței* = *MLII Nota crit. 79* (din *Negrilăști* — 1968 — bătrîn 80 ani). *Miorița* există înainte de Ștefan-cel-Mare = text. *MCXVI Nota crit. 115* (din *Păltin* — 1967 — bătrîn de 61 ani). Baba bătrînă din *Miorița* a fost chiar „Baba Vrânsjodja” = text. *MCXCIII Nota crit. 165* (din *Scătura-Pârôsu* — 1967 — bătrîn 74 ani). Ecoul tradiției, în anul 1904, la inaugurarea monumentului comemorativ al lui Ștefan-cel-Mare la punctul *Dumbrava* — satul *Birsăști* (400 de ani de la moartea domnului) = text. *MCCLXX Nota crit. 214* (din *Văsji* — 1965 — bătrîn 71 ani). Satul a fost întemeiat de eponimul *Vasili*, un nepot al „babei Vrânsjodja”.

¹ În ediția de față, această „discuție” documentară este dată în rezumat, după cum am mai subliniat.

² Anul în care autorul însuși a realizat ultima revizuire a lucrării.

²⁾ *Materiial etnografic, istoric etc.*: text. MCMXXV¹ (din *Păulești* — 1928 — bătrîn 78 ani). Hotarele istorice ale Vrancei de la Ștefan-cel-Mare erau pînă la „Moghilili Vărășiu” — 6 km. distanță de „Focșani” = text. MCMXXXII (din satul *Spinéști* — 1925 — bătrîn 72 ani). Originea Vrancei pleacă de la Traian, nu de la Ștefan-cel-Mare. Se află și legenda babei „Túdura. .mama *Túdura*” = text. MCMXXXIV (din *Spinéști* — 1926 — același bătrîn 73 ani). Cei șapte feciori legendari. *Bódja* („șel măi mari” care „a bătut páru” satului *Bodéști*), *Spínu* (> *Spinéști*), *Negrja* (> *Negriléști*), *Bírsi* (> *Bírsăști*), *Páún* (> *Páulești*) = text. MCMLX (din *Cóza* — 1965 — bătrîn 86 ani). Legenda babei „Vărășioaja”; feciorii legendari: *Bódja* (> *Bodéscu?*), *Spínu* (> *Spínescu?*), *Pául* (> *Páulescu?*), *Túrču* (? > *Túlniși*) = text. MCMLXXIX (din *H’erăstău* — 1967 — bătrîn 70 ani). „Povestia cu baba *Vărășioaja*” [alias: baba „*Túdura Vărășioaja*”]; top. *Scărili-lu-Vodí* = text. MMV din *Nistoréști* — 1967 — bătrîn 103 ani). Legenda lui „Ștefan-șel-Mari” și „baba *Túdura*” = text. MMVI (din *Nistoréști* — 1967 — același bătrîn). Despre „baba *Túdura Vărășioaja*”. Soțul ei: *Bodja* (> *Bodéști*); feciori — *Nístur*, cel mai mare (> *Nistoréști*), *Spínu* (> *Spinéști*), *Páún* (> *Páulești*), *Negrli* (> *Negriléști*), *Spúlbur* (> *Spúlbir*) = text. MMXXIII (din *Páulești* — 1965 — bătrîn 73 ani). Legenda cu „baba *Túdura Vărășioaja*”; feciorii legendari: *Spínu* (> *Spinéști*), *Bírsi* (> *Bírsăști*), *Negrí* (> *Negriléști*), *Pávil* (> *Páulești*), *Bódja* (> *Bodéști*) = text. MMXXXV (din *Pojána* — 1965 — bătrîn 65 ani). Legenda despre „baba *Túdura* (= „baba *Túdura Vărășioaja*”); dintre feciorii legendari informatorul și-a amintit numai de *Bírsán* (> *Bírsăști*) care, ostenit de alergătură, trei zile, ca să adune „o șjati di ǒamini” luptători, „a murit pi *Valja Púčni*” (toponimicul arhaic); acolo unde a fost înmormîntat „s-a făcut o fintini. . . si kjami *Fíntina lu-Búcur*” = text. MMXLII (din *Reghiu* — 1967 — bătrînă 88 ani; text minor). = text. MMCXI (din *Spúlbir* — 1967 — bătrîn 75 ani). „Povestja bătrînjasci” cu „Bába *Túdura Vărășioaja*” și Ștefañ-șel-Mari”. Feciorii legendari: întii „jera *Spúlbir*” (> *Spúlbirju*), apoi „ghini” *Nístor* (> *Nistoréști*), urmînd *Páún* (> *Páulești*), *Spínu* (> *Spinéști*), *Pojáni* (> *Pojána*), *Bírsán* (> *Bírsăști*), *Négru-Negrli* (> *Negriléști*) = text. MMCXC (din *Vasji* — 1965 — bătrîn 71 ani). Este cel mai important text despre „Baba *Túdura*” și Ștefañ-șel-Mari”, indicînd și hotarele arhaice ale Vrancei. Despre top. „*Scărili-lu-Vodí*”.

¹ Textele menționate aici sînt cuprinse de autor în volumul al șaselea al monografiei *Ținutul Vrancei*; pregătit pentru publicare, acest material deosebit de valoros în documentarea de specialitate așteaptă rîndul său la lumina tiparului (mențiunea îngr. ed.).

h) *Concluzia cercetării de față*. Materialul total a fost cules în anii 1925, 1926, 1928, 1965 și 1967. Informatorii sînt 2 bătrîni (între 73—74 ani) și 15 bătrîni (între 110, 103 ani și 61—86 ani). Textele sînt în total 19 (2 critice; 6 înglobate în materialul textelor-convorbiri privind *Miorița*; 11 în cuprinsul materialului etnografic, istoric etc.).

i) *Circulația legendei*. Se impune o remarcă prin întrebarea firească: cum se prezintă sfera de circulație a legendei? Răspunsul îl găsim surprinzător: din cele 19 texte aferente, 17 sînt culese de la informatori analfabeți și numai 2 de la știutori de carte. Dar și aceste două texte vin din sursă curat tradițională, nu din manualul școlar, ori din alt izvor cărțurăresc. Precizăm un fapt statistic: din totalul subiecților chestionați de noi în toată viața (sînt din 1916—1970 în număr de 12668, și nu 12600 cîți îi indică *Dicționarul folcloriștilor*, 1979, p. 173), numai aceștia de față au deținut legenda din izvor tradițional limpede. Dacă aș fi notat (numai din 1965—1970) pe toți cîți i-am cercetat despre legendă, dar cunoscători ai alfabetului, ar fi trebuit să colecționez un număr impresionant de texte (peste 1843). Ar fi fost un material stereotip: veritabilă maculatură folclorică. Adică reflex de prin manualul claselor primare, ori din lecturi întîmplătoare, sau narațiuni suspecte.

Încă un fapt caracteristic: lăntarii i-am găsit că evită legenda. Ea nu e lirică, nici epică în versuri. Prin urmare nepotrivită pentru acomodarea la cobză și lăută. Se exclude lăntarul excepțional din 1927 (v. *Cîntăreți și povestitori populari*, 94—95). Prin anii 1925, 1926, 1928 problema actuală era în formație critică; iar depistarea ei monografică s-a impus treptat.

Cit privește tineretul și bărbatul format (între 18—50 de ani), i-am aflat peste tot cu material mijlocăș, ori mediocru, din *Miorița* (v. MLXX *Nota crit.* 91); cu un material liric mai redus, cu *balada* în lichidare iar *strigătura* în descreștere. Basnul este aproape stins în Vrancea; pe cînd legenda „*Túdura Vărășioaja*” — „Ștefañ-șel-Mari” stagnează (între anii 1965—1970) în frîngurcle învătămintului primar.

j) *Studii de interpretare critică a legendei* (filologie, folclor, sociologie). În ordine cronologică pînă astăzi trei cercetători, de intuiție științifică, au interpretat legenda Vranceoaei. Întiiul a fost savantul filolog, etnograf și folclorist clujan (dar moldovean de origine) Vasile Bogrea (1881—1926). În scurta-i viață, acest spirit investigator de excepție (N. Iorga îl prețuia, prin 1926, drept cel mai învățat umanist al scrisului românesc de atunci) s-a putut doar referi (informare aflată în 1932, postum) la folclorul vrancean, în legătură numai cu top. *Piatra-Scrisă* (din satul *Spinéști*): ar avea scrisă pe ea „numele lui Ștefan-cel-Mare” contemporan cu „legendarii «feciorii ai *Vranceoai*» așa cum crede poporul”. Savantul

insă își arată indoiala despre realitatea materială și istorică a legendei: „în care noi n-am putea crede“ . . . Rămîne sigură numai ortografierea onom. *Vrincioaia*, iar nu *Vrâncioaia*, cum susținem noi în ce afirmăm aici (*Anuar. Arhivici de Folklor*, I [1932], p. 48—49).

Următorul cercetător al legendei — dar obiectiv și detaliat — a fost H. H. Stahl, în 1958. Rămîne primul monografist sociolog de teren al Vrancei, conducînd metodologic cercetările monografice din 1927, de la *Nereju*, care au dus la alcătuirea lucrării colective, în franțuzește, *Nerej. Un village d'une région archaïque*, vol. I, II, III (București, 1939; și noi am colaborat aici; v. și H. H. Stahl, *Amintiri și gânduri* . . . , 1981, p. 48).

Sociologul înlătură caracterul eponimic al legendei care atribue celor șapte feciori ai Vrâncioaiei descendența biologică a satelor vrâncene. Legenda nu poate dovedi categorica „rudenie de singe“, ci numai o „rudenie clanală“ (altfel spus: o „rudenie de ceată“). Prin urmare este vorba numai de un sentiment de înrudire, de „comunitate de soartă, de conviețuire în sinul aceluiaș sistem social“, aflat în opoziție cu ce este „nevrâncian“ — în special față de locuitorii din *cîmpie*. Ceea ce este de admis. Aceasta a fost realitatea structurii sociale primitive vrâncene. Opoziția „vrânșjan“ — „cîmpjan“ (= „coșan“) apare activă și astăzi în judecata bătrînilor vrânceni (v. bine ilustrată opoziția om de munte [= „vrânșjan“] — om de cîmp [= „coșan“] în *text.-conv.* cu bătrînul *Ioan Păsări*, 71 ani, din satul *Văsiș* — *MCCLXX Nota crit.* 214).

Cit privește descendența satelor vrâncene, Stahl susține că omon. *Spîrea* (care ar fi dus la top. *Spinéști*) trebuie corectat prin *Spînu* — iarăși opinie normală dacă este considerat în derivarea lexicală a top. *Spinéști* (v. *Contribuții la studiul satelor devălmășe românești*, I, 1958, p. 165—168).

În privința problemei scrierii termenilor în controversă (*vrânșjan-vrîncian* etc.), H. H. Stahl rămîne echivoc, folosind alternativ cuvintele: „satele *Vrâncii*“, „satele *Vrancei*“, „*Vrîncenii*“, „sat *vrîncian*“, „devălmășie *vrînciană*“, „*baba Vrincioaia*“ (*Contrib. studiul. sat. devălmăș. român.*, I, p. 136, 155—156, 160 etc.); *vrîncianul*, „documente *vrîncene*“, „*Baba Vrincioaia*“, „a întregii *Vrâncii*“, „moșiile *Vrâncii*“, „problemele *Vrancei*“ (*ibid.*, vol. II, p. 47, 50—51, 161, 163, 166 etc.; vol. III, p. 261. Despre complexitatea aceasta ortografică, v. și *text. MXLVIII Nota crit.* 75).

Al treilea cercetător al legendei — dar numai din punct de vedere folcloric — este istoricul literar-folclorist Ovidiu Papadima. Scrutător variat, el rămîne pînă astăzi cel care a judecat cu perspicacitate critică „ciclul *Vrincioaiei*“ (și dînsul adoptă grafia improprie *vrîncian*, *Vrincioaia* etc.) Formularea opiniei este sintetică: „ciclul [Papadima este primul care folosește termenul *ciclu* pentru acest caz] *Vrincioaiei* e total terestru“ „de la primul pînă la ultimul

său aspect epic“. Aceasta înseamnă că nu are deformare legendară supranaturală (în sensul folosirii elementului miraculos după *legea thaumatosisiei* a lui M. Benigni: miraculizarea faptelor legendare; ori după *legea megaloziei*: deformarea personajelor (tot Benigni); *legea juxtapunerii succesive*, cea a *intercalării* (Leo Frobenius); sau după *sistemul aglutinării epice a episoadelor* (teoria lui Arnold van Gennep, *La formation des légendes*, 1920, p. 277—294). Nu! Legenda vrânciană răsfrînge numai *fapte reale, posibile în nexul lor cauzal*. Încît „*baba Vrincioaia*“ rămîne „o figură de eroină“ (Papadima, *Literatură populară română*, 1968, p. 465—468). Sînt și referințe despre „*ciobanul Birsan*“ (p. 468), „*Piatra Scrisă*“ (= „*Masa lui Vodă*“) și „*Masa lui Bucur*“ (p. 479).

Adaug un gînd de recunoștință pentru bătrîna septuagenară care ne-a prilejuit excursul istoric și etnografic de față. În 1967 era frunțasă între femeile din satul ei, și printre puținele ca dînsa din *Vrancea* prefăcută. Rămăsese tot talent remarcabil. Expresivă și ca tip de frumusețe a femeii vrâncene, avea încă graiul plăcut, chibzuit bătrîncesc, rostit în pauze calme cînd își forma ideea. Era aceeași cîntăreață iscusită, la 70 de ani: cînta artistic *Miorița*. La propunerea mea a exclamat cu avînt: „Hai să fașim *Niorița*! N-î dragi socotjala asta. . .“ (*text.-conv.* r. 1—2). Dar prin contrastul vieții ea a mers după destinul talentului contrariat: soț ii era un prea comun om și gospodar lipsit cu totul de înclinare spre cîntec, oricare ar fi fost el: „*Baba stă di cîntîsi*. . .“ — a răspuns flegmatic la încercarea de a-l hotărî să-mi „spună“ măcar un „ghers“ (= vers) fără „cîntări“, dintr-un „cîntic hajdușesc“. . . El a rămas mut și etern anonim, întorcîndu-și fața și ducîndu-se să „dea fin la boi“ . . .

text. MXCIV

Nota critică 104 (satul *Nistoréști*, cîtunul *Podu Țîrdi-marj* — *Măriia Dóbri*, 72)

Un text caracteristic în care contaminarea cu versiunea Alecsandri este redusă (evidentă îndeosebi în vers. 6—7; poate și în 47—52), pe cînd fondul păstoresc arhaic a rămas expresiv (8—15; mai ales 13—15, 29—38).

Dorița ciobanului să fie luat de „*nioriți*“ din locul unde plănuiesc să-l îngroape numai „*Șiș doj veri primarij*“, și nu cei *doi* din textul literar („*Din dosu stîni/Uni zac cini*.“; 17—18) — ca să-l înmormînteze tot ea, dar într-un fel deosebit („*Di m-or omorj/Și m-or iîngropa/Din dosu stîni/Uni zac cini,/Tu sî mă dizgrokij/Și sî mă iîngrokij/În struîga oilor,/În țjocu meilor*.“; 21—28) — este rar exprimată în alte var. din țîntut (v. *MIX Nota crit.* 49). Tot așa se află descrierea obiectelor îngropării („*Bușemașu sî mi-l punitj/Căpătîij la cap;/Glugulița: piîzî pi okj;/Flușerașu sî mi-l*

puniț/Într-un virf di ploșș:/Plaja l-a ploșș./Vintu ci l-a bati./
Fluieraș mi-a zîși,/Oili m-or plîșși/Cu lăcrimi di sîșși.“; 29—38).
Credem că se află în ambele grupe de versuri ceva din plăsmuirea
primară a baladei.

Rămin problematice 40—52 (cu izolatul *vers* lăutăresc în
Vrancea, 43 „Cu brîu di cămilă!“!) și 54—57 (cu vers. sporadic 57
„C-o fati di-mpărat“ — întilnit și în MXCII 55; MXCIII 91 ș.a.).
Contaminarea pare să fi venit din două direcții opuse: ecoul textului
clasic prin școală și șablonul lăutăresc slab din Vrancea sudică.

A rămas și *lexic* din corpul imaginilor străvechi (răsfași—9,
12, cu sensul, face peste măsură; *busemășu* — 29, dîndu-se lămu-
rirea: „Așa sî zîșșa dim bătrîni“. Ca și despre vers. 13—14: „Ci mi
s-a vorbit /Șiș doș verș primariș“: „Așa cinta bunica Niorîș; așa
ni-a spus-o ja, cu vorbii jeshșă“).

zexz. MXCV, MXCVI—MXCVII

Nota critică 105 (satul Nistorășș, cătunul Têpa-nici — Dobrișș
Môșsi — Sitôșș, 72)

În *experiment* text. MXCVII a fost notat la două luni după
MXCV și MXCVI, care s-au succedat la o jumătate de oră.

În aceste trei texte se află un tip izolat — unic pînă astăzi —
al Miorîșei vrăncene. El ridică problema, mereu controversată
a localizării: unde s-a petrecut acțiunea din baladă, „Pe-un picior
de plai“, ori „Pă pișșor de munte“? →Iată punctul de vedere sus-
ținut în 1964:

„Formula tradițională“ — cea „moldovenească“, provenită
din versiunea Alecsandri („Pe-un picior de plaiu./Pe-o gură de raiu“;
1850, 1852, 1866) — caracterizează numai variantele de „tip moldo-
vean“. Ea cuprinde „ideea plaiului“ (A. Fochi, *Miorîșș*, p. 226—228).
Formula aceasta spațială e însă mai nouă. Și circulă într-o
zonă geografică „extrem de redusă“, chiar în cadrul variantelor
de „tip moldovean“. Iar ca „valoare estetică“ ea rămîne in fe-
rioră „formulei predilecte“ ardelenșști care e de circulație
mai largă în repertoriul total păstoresc al Miorîșei. Această for-
mulă, dominantă, cu mult mai veche, se gășșește grupată
îndeosebi în jurul „ideii de munte“, urmîndu-i, în colind, și „ideea
de deal“: „Pe pișșor de munte“ (Ovid Densusianu, *Grai. Hașșeg*, 219
CCCXL), „Pă șel ptișșoraș de munte“ (Fochi, *l.c.*, 1004 XXII), „Pe-un
pișșor de munte“ (*ibid.*, 1033 LXXVI) etc. Ea ne întîmpină și în
var. muntene și oltene: „Pă pișșor de munte“ (N. Georgescu-Tistu,
Folkl. Buzău, 44 LXXI), „Pe picior de munte“, „Pe un picior de
munte“, „Pe al picior de munte“ (Densusianu, *Vieașșă păstor.* . . .
II, 141 XV, XVI; 143 XVII), „Pi-un picior de munte“ (Fochi, *l.c.*
747 CCCLVII etc. În concluzie: ambele „formule“ prezintă (= „ex-
primă“) locul unde se petrece „drama ciobănească“ („acțiunea“

cum zice Ov. Densusianu). Dar „formula“ ardeleană are prio-
ritate.

Se impune aici o distingere imperioasă: Fochi afirmă prea
categoric: „... formula moldovenească este exclusiv cea
clasică a lui Alecsandri“ (*ibid.*, 228). Afirmăția însă rămîne
fragilă, fiindcă analistul a neglijat o mărturie prețioasă: în mai
1906, a fost aflată în zona Vrancei (satul Găzășșș) a doua var. (după
cea presupusă de la Soveja, din anii 1846, 1850, 1852, 1866), în care
se întîlnește și „formula“ picior de munte: „Pi chișșor di muntii /
Merg oili-n fruntii“ (Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*,
I, 282 XII). Ceva mai mult: formula „picior de munte“ se întîl-
nise în Moldova încă din 1902 într-o var. culeasă în
jud. Iași, publicată mai tîrziu, în 1922; apoi într-o formă «mai
completă» în 1929 („Oile pornînd/Pe-un picior de munte.“; v.
Caracostea, *Poezia tradițională română.*, I [1969], p. 167 și nota I,
168, 176—193; cf. M. Costăchescu, *Cîntece populare rom.*, 1969,
p. 82 „Oile pornînd/Pe-un picior de munte./Cu hașșășuri multe. . .“)
Așadar, „formula tradițională“ — cea de tipul moldovean“
— cuprînzînd — după opinia din 1964, a lui A. Fochi — numai
„ideea plaiului“ — apare dublată, pentru Moldova
în 1902 și 1906, de formula exprimînd „ideea de munte“!

Ne întîmpină însă o diversificare: în „formula“ generală arde-
leană picior de munte se încadrează și „formulele“ oltenești, dis-
tingîndu-se îndeosebi *crac-creag de munte*: „Pe un crac de munte“
(Fochi, *l.c.*, 734 CCCXLIII) și „Pe cel creag de munte“ (*ibid.*, 730
CCCXXXIX). Ambele își au o formulare analoagă în *materiulul*
din Valea Timocului, publicat, în 1941, de profesorul D. Caracostea
(„Pe acel crac de munte“; *Poezia tradițional. rom.*, I, 290—294);
iar în anii 1943, 1967, de către Cr. Sandu-Timoc („Pe aia-i craci
de munte“ — v. Fochi, *l.c.*, 980 DCLXXXVII; „Pe cel crac de munte“
— Sandu-Timoc, *Cîntece bătrînești și doine*, 1967, p. 257, 262). Ima-
ginea mai apăruse în balada *Miu Znobiu*, aflată tot pe Valea Timo-
cului, prin anii 1910—1911, de G. Giuglea-G. Vîlsan, publicînd-o
tocmai în 1913: „Pe cel crac de munte“ — „Pe ceal crac de munte“
(*De la românii din Serbia*, p. 63 vers. 1, 40, 98).

Asemenea „treaptă intermediară“ a fost socotită de A. Fochi,
în 1964, ca *hibrid metaforic minor*. Fiîndcă imaginea nu cuprinde o
formulare artistică expresă. Privită în procesul ei genetic,
rămîne ca un reflex, prin circulație folclorică, dinspre
Oltenia către Valea-Timocului și Banatul răsăritean.

1 Vers. 21 a fost reproduș literar, dar eronat, chiar de Ovid
Densusianu: „— Tovarășșș tăi“, redat prin „Tovarășșș tăi“ (*Vieașșă*
păstor., II, 137, IX), de unde eroarea de transcriere a trecut la
Fochi: „Tovarășșș tăi“ (*ibid.*, 899 DXXVI), fiîndcă nu s-a folosit
textul original, cel din 1906, ci transcrierea eronată din 1923.

Aceasta este starea „formulei” *crac de munte* în 1967, când au fost aflate, în satul *Nistoréști*, textele de față. Ele nu complică discuția, fiindcă prezintă o *formulă* paralelă cu materialul din *Oltenia* conex cu cel din *Timoc*. Situația nouă este așadar următoarea: localizarea din prezentele *trei texte* nu poate fi cuprinsă ușor în *formula generală picior de munte* (admisă, în 1964, ca fiind *exclusiv ardeleană*!), fiindcă nu mai e vorba de faptul păstoresc întimplat „Pe cel crac de munte” (anii 1910–1911, 1967); sau „Pe acel crac de munte” (anul 1941); ci el s-a petrecut într-un punct geografic mai aproape de *formula* întâlnită în 1943 de Cr. Sandu-Timoc: „Pi aia-i craci de munte”. Iată *formula* ultimă: „Pi trii crăș di munț/Si coboari trii cîrduri di oi” (A., B. vers. 19–20). Se distinge însă că în text. *MXCVII formula* este modificată cu totul la cunâr, fiindcă personajele numai aici apar în mod global, *ex machina*, dar fără a fi încadrate în acțiune: „Pi trii crăș di munț/Coboari trii cîrduri di pi/Trii șjebănás. . .” (vers. 11–13). Sensul acesta abrupt e continuat de vers. 14–15, care comunică brusc hotărîrea omorului prin „doi verj primarij” (exact ca în text. *MXCV, MXCVI*). Transhumanța are loc de data aceasta — în toate *trei textele* — printr-o acțiune *simultană*: „. . . trii cîrduri di oi” (în ținut *cîrd = botéj, túrmi*) nu coboară pe același „crac de munte”; ci *toate trei* coboară dintr-o dată „Pi trii crăș di munț”; prin urmare fiecare pe câte un punct spațial diferit.

Este firească întrebarea: care a fost în *Vrancea* starea *formulei „crac de munte”* pînă în 1967? Răspunsul rămîne de corelat cu ce ne spune materialul din *Oltenia*, care a condiționat pe cel din *Valea Timocului*. Un reflex transhumant este imposibil de conceput, fiindcă prin configurație geografică nu au fost pasuri păstorești între *Vrancea* și *Oltenia*. *Formula* nu poate fi admisă decît ca *împrumut* folcloric prin tatăl informatoarei (o analfabetă). *Dobrița Mójși-Sitójn* a precizat că de la tatăl ei știa balada (*text.-conv.* r. 2–3). În consecință, noi putem admite că bătrînul (și el analfabet) a cunoscut vreun cioban din *Muntenia*, care fusese în contact cu păstoritul oltean. Ori poate că a întâlnit de-a dreptul un cioban oltean. De la unul din ei admitem că a fost auzită *formula* în discuție. Fiindcă nu pare să fie o plăsmuire proprie spontană.

Este mai greu de lămurit *formula* diversificată „*trii crăș di munț*”. Pentru explicare ar trebui să admitem că a fost posibil, în trecutul păstoresc al *Vrancei*, să se coboare de odată „*trii cîrduri di oi*” pe cele *trei plaiuri ale ei de transhumanță* (v. Diaconu, *Păstorit. Vranc.*, p. 6 nota 2); și că acel exod masiv păstoresc dinpre *Ardeal* s-a putut întîlni în *Vrancea* într-un punct geografic unic, unde urma să se întîmple ciocnirea între păstori. Răspunsul prin

acest criteriu etnografic ipotetic rămîne negativ: pe cele *trei pasuri păstorești istorice* — *situate* într-un spațiu geografic prea vast — nu se poate admite răscrucea de transhumanță a „*trii cîrduri di oi*”, venite de pe *trei munți*, într-un singur punct unde să se localizeze acțiunea. Explicația verosimilă e mai degrabă aceasta: bătrînul în cauză (tatăl informatoarei) știa, prin tradiția locală, de *transhumanța vranceană trifurcată* (cu ultima pîlpire pînă prin 1930 — v. cazul păstorilor din *Bréțcu* etc.; *ibid.*, p. 6–7 nota 2). Cunoscută — am presupus — și vreo var. olteană, sau una munteană cu *formula „crac de munte”*, dacă nu chiar una din *zona Vrancei*, asemeni aceleia din satul *Găzești*, luna mai 1906, cu *formula „chișor di muntii”*. Nu pare deci problematic să fi întâlnit bătrînul *formula „Pi chișor di muntii”* chiar a var. din 1906. Însă el, fire imaginativă, ca să plăsmuiască ceva mai deosebit decît știa din variantele satului său de obîrșie (poate că și din alte sate), a preferat *formula „crac de munte”*; și, prefăcînd-o, a construit vers. „*Pi trii crăș di munț*”, determinat și de reminiscența celor *trei pasuri de transhumanță*, dar și de versul următor, contiguu prin cifra *trei*: „(Si. . .) Coboari trii cîrduri di oi”. Însă inovația *formulei* nu s-a extins. Încît paralelismul acestor imagini a rămas mereu izolat, trăind numai într-un cîtun vrancean, foarte desprins de satul-comună *Nistoréști*; iar aici la o singură bătrînă, chiar fiica păstorului plăsmuitor.

Imaginea singulară „*Pi trii crăș di munț*” își avea în ținut, prin 1967, ceva *corelativ*, dar *formulare* destul de vagă printr-un diminutiv numai în ce găsim din satul *Prahîda* (de pe *Valea-Zăbăleș*). Iată *formula* dublet: coboară „*Pi trii munțșorj/Trii cîrduri di oi/Cu trii șjebăneș*” (*MCLIII 3–5, Nota crit. 140*; satul *Nistoréști* se află pe *valea Nărúja*, apropiată, și în confluență, cu „*Valja-Zăbăli*”).

În privința *formulei „chișor di muntii”* — întâlnită, cum am specificat, în 1906, în *Zona Vrancei*, satul *Găzești* — lămurirea ei ne rămîne, deocamdată, tot ipotetică: ea a putut circula pe-atunci (dar tot în chip răslețit) și în unele sate ale ținutului propriu-zis. Va fi fost însă anulată în timp de invazia *formulei* pregnante a versiunii literare *Alecsandri*. În 1970, am găsit-o dispărută și din satul de valc-deal *Găzești*. Este însă sigur că între *anii 1926–1970* ea nu a fost atestată nicăieri în *Vrancea*, ca și în zonele vecine. Faptul că a putut exista chiar izolat în ținut, *formula „Pi chișor di muntii”* (însă rămîne o deducție) s-ar explica prin ancheta antologică din colecția *Graiul nostru*, care a ajuns, în 1906, doar pînă la periferia *Vrancei* istorice. Inima etnografică și folclorică a ținutului a rămas atunci tot necunoscută; fiindcă numai un singur sat autentic vrancean, și el din extremitatea nordică

a ținutului, a fost cercetat, *Găur(i)li* (Se află în această întie antologie folclorică dialectală la noi notate din satul *Găurj* un material redus: 8 texte lirice și balada *Corbea*; *ibid.*, I, p. 284—291). Carența monografică — amintim și aici — a dăinuit pînă în 1930.¹ Trebuie să precizez că în 44 de ani de anchetă personală în Vrancea (1926—1970) eu am întilnit pe teren numai o singură dată *formula craș di munt*, acum în discuție controversată.

Cred ferm că în 1846 formula „*chișor di munti*” a putut exista și în *Soveja*. Probabil că ajunsese aici din transhumanța ardeleană. Pe aceasta poate că a întilnit-o și A. Rusu; în orice caz nu „*picior de plai*”, o *prefacere posterioară* a lui Alecsandri, odată cu versul de textură „*Pe-o gură de rai*”. Dar în această situație formula începutului era dublă: pe lângă „*kișor di plai*” conținea și pe cea menționată (din *Găzeștii*), „*Pi chișor di munti/Merg oili-n frunti*”. Încît formula „*kișor di plai*” dacă a existat în structura motivului primitiv, „*bardul*” Alecsandri a plăsmuit versul contiguu „*Pe-o gură de rai*”.

Care să fi fost motivul ce-a determinat — în 1850, dar mai ales în 1852, apoi în 1866 — estetizarea *formulei* „*picior de plai*” și menținerea ei în loc de „*chișor* [sau *pișor-kișor* la *Soveja*] *di munti*”? Echivocul între s. *munte-plai* trebuie exclus din capul locului. Imaginea „*kișor di munti*” redă și azi pentru Vrancea spațialitatea mai vastă, cu peisajul abrupt, însă măreț în solemna lui încremenire (v. *Păstorii. Vranc.*, p. 45 III r. 31—41); dar singuratic, aproape fără viață cu cit mergi spre înălțimea sălbatică. De altfel în Vrancea punctul geografic favorabil pentru așezat stîna a fost, și-a rămas mereu pînă astăzi, numai pe versantul ușor înclinat al muntelui, către est și miază-zi, mai mult spre soare-răsare; iar niciodată spre vîrf, și nici pe poalele lui, unde nu sînt *hăfșuri*, ca să circule *boteșul de oi* etc. după păscut; și nu se află nici „*goturi*” cu pășuni abundente și izvoare cu apă (pentru adăpat turma). Imaginea „*picior de plai*” din versiunea Alecsandri, continuată în versul următor, construit de poet, prin a doua imagine, tot de artă. „*gură de rai*”, redă cu mult mai sugestiv spațiul ușor descendent al peisajului limitat orografic între două culmi de munte, odihnitor la vedere, mărginit jur-împrejur de codrul pitoresc (asemeni celui eminescian!), din primăvară pînă toamna cu vegetație luxuriantă (brad și fag). Profesorul Densusianu remarcase cum începutul baladei remaniate are o „desfășurare de maiestate epică”

¹ Atunci, prin impulsul profesorului Densusianu, s-a tipărit numai *vol. I* din colecția întreagă *Țimutul Vrancei*, continuată — aproape peste patru decenii (în 1969) — prin stăruința energică a prof. Al. Rosetti, apoi și cu strădania redactorului Ioan Șerb — numai cu două volume din cele șase proiectate (*vol. III* și *IV* sînt acestea, cuprinzînd prezentele 402 texte ale baladei).

(*Vieța păstor.*, II, 44). Prin viziunea lor plastică și muzicalitatea verbală, discretă și subtilă, cele două versuri clasice ale localizării artistice au înlăturat formula „*pișor de munte*”, „*pișoraș de munte*” etc., fiind prea globală și mai greoaie în rostire (de altfel *plai* este cuprins în sfera noțiunii *munte*). Însuși Alecsandri avea din plin intuiția etnografică — și îndeosebi pe cea pitorească! a *plaiului* moldovenesc, admirat pe Ceahlău, unde poetul afirmă (noi credem că mistificînd!) că a întilnit și *Miorița*: pe-a baciului Udrea (poate că după anul, rău fatidic lui Alecu Rusu, 1859. .).

Să răspundem, dar tot ipotetic, la întrebarea propusă mai sus: ce l-a putut determina pe Alecsandri să evite, în reformarea sa lexicală, formula „*chișor (pișor-pișor) di munti*” aflată (să admitem!) de Alecu Rusu, la *Soveja*, în 1846, și s-o înlocuiască, în mod fericit, prin — probabil primitiva — „*picior de plai*”? (în fonetismul sovejan, curent azi: „*pișor dă plai*” — text. MCCII 10, MCCIV 1, MCCXVI 1, etc.; dar și „*kișor dă plai*” — MCCXII 1). Poate l-a determinat să modeleze imaginea o problemă de prea fățișă eufonie lexicală. Acum ne gîndim la semnificația însăși a s. *crac*. Acest cuvînt trebuie să fi avut și în graiul moldovenesc de prin anii 1846, 1850—1852 și 1866, sensul parțial peiorativ, chiar echivoc, pe lângă sonoritatea onomatopeică inexpresivă (comparat d.p. cu interj. *oac*, adj. *odcăr-ă, odcăr-ă*). Astăzi în Vrancea s. *crac*-*crășj* (etim. bg. *krak*; v. *Dicționarul limbii rom.* I², p. 863—864) are pe de-o parte circulația limitată („*crac de copac*”, „*crac de ițări*”, dar mai rar „*crac de munte*”); de altă parte i s-a accentuat în timp un sens profund inexpresiv (*crășj* = egal în exprimarea frecventă de azi cu „*kișoari goali di tot*”, adică descoperite complet de la coapsă pînă la călcie, cu sens aluziv mai ales la corpul femeiesc). În toponimia ținutului cuvîntul este acum disparent; mai rar se întilnește azi formula „*crac de munte*” — folosită istoricește în proprietatea devălmașă a munților vrănceni și după lichidarea, în 1817, a procesului Vrancei cu *Roznovanu*. Astăzi cu împărțirea munților între 14 sate care au purtat, din 1803—1817, procesul revendicativ la divanul domnesc din Iași, tineretul o neglijează: i-a pierdut semnificația istorică, socială și juridică (mai ales după 1944, cînd s-au desființat „obștiile” satelor, restabilite după legea codului silvic din 1910. În toponimie încă se mai cunoaște, îndeosebi la cîțiva bătrîni supraviețuitori, sensul arhaic „*kișor di munti*”: sing. *kișjoru Căzi*” (munte); pl. „*Kișjorili Palcăului*” (tot munte). Încît aflat în contrarietatea lexicală a cuvîntului *crac* (cu sens diversificat prea advers, apoi inexistent în structură lexicală curentă a baladei moldovenești) — cuvîntul *kișor-chișor-pișor* etc. a fost înlăturat de poetul rectificator lingvistic Alecsandri din formula „*chișor etc. di munti*”, înlocuindu-l prin prelucrarea literară

mai plastică, și ferită de echivoc verbal, „*picior* (de obârșie latină: *petiolum* > *petiolus*; cf. br. *krak!*) *de plai*”.

În această modelare lexicală de artă desigur că au operat mai întâi impulsul artistic superior, apoi bunul simț românesc, spiritul limbii și al creației noastre populare, alături de tactul filologic excepțional cu care Alecsandri a luptat, consecvent și dirz, începând din 1855, paralel cu fronda sa politică, și împotriva ereziilor lingvistice și gramaticale. Doi cercetători temeinici au stabilit și expus clar fazele acestei lupte culturale inflexibile (Al. Iordan, *Preocupările lingvistice și gramaticale ale lui Alecsandri*, 1940, p. 3–19), I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, 1968, p. 18–35).

Altă semnificație documentară această variantă frustră nu are. În primele două texte cuprinsul îi este incoerent: o repetiție (cf. A.B. vers. 7–13 > 22–28), o confuzie ușoară (vers. 35), localizarea dislocată (19–20), când se începe cu tradiționalul dialog (7–14). În text. MXCVII — notat după două luni — planul rămâne iar dislocat, încât localizarea (11–13) urmează tot după dialog; confuzia din text. A.B. (vers. 33–36) nu este suficient clarificată (prin vers. 21–23); *personajele apar numai aici*, dar imprecise, chiar fantomatice (vers. 13 trunchiat: „Trii șobănaș. . .”); iar la sfârșit se repetă prolix două versuri din dialog (2–3).

Să facem câteva observații de ansamblu, mai detaliate, asupra celor trei texte comparate. După ezitarea bătrinei în var. MXCV–MXCVI 18, se distinge că *localizarea* (19–20) era în var. tatălui ei înaintea dialogului (7–3). În text. MXCVII se menține însă dislocarea, ca și ordinea tănuitorului *exactă* în toate trei textele (A.B.C. 14–15 „S-a vorbit *doi veri primari*/Pi tîni sî ti omqari.”). Planul text. MXCVII — dislocat și redus, memorat defectuos de bătrînă — conține numai parțial *temele* versiunii Alecsandri. Textul începe cu *tema VII* (întrebarea ciobanului vers. 2–8), urmînd *tema VIII* (descoperirea planului; vers. 9–10), întreruptă brusc de *tema I* (locul acțiunii; vers. 11), aceasta contopită cu *tema II* (momentul acțiunii-transhumanța; vers. 12) și cu *tema III* (personajele acțiunii; vers. 13 singur); *temă* complet obscură, întreruptă de revenirea la *tema VIII* (descoperirea lacunară a planului ciobanilor prezumtivi; vers. 14–15 „S-a vorbit *doi veri primari*/Pi tîni sî ti omqari”). Urmează *tema X* (locul de îngropare; vers. 16–20). Se trece la *tema XI* (obiectele de îngropat), prezentată extrem de sumar și trunchiat, contopită cu *tema XII* (plîngerea oilor; vers. 21–27). Aici găsim o *grupă originală de versuri* (24–27); analizate la text. MXCII–MXCIII *Nota crit.* 103). Versurile *flotante* din partea finală a textului (29–30) lipsesc din primele două texte.

Cu toată dispersarea structurii, versiunea aceasta rămîne numai ca *piesă*, oarecum contradictorie, de *arheologie folclorică* (am spus că unică!) în materialul general privind balada *Niorija*.

text. MXCVIII, MXCIX

Nota critică 106 (satul *Nistoréști* — *Njăgu Apóstu Dánfiș*, 77)

În *experiment* text. MXCIX a fost notat la o oră după MXCVIII. Este o prefacere din versiunea Alecsandri (cf. 7–8, 33–40), chiar dacă întîlnim ezitarea lexicală („Ci *m-am însurat*/C-o *mîndri că-jași*,/C-o *împărătijași*.” — 33–35; ori testamentul ciobanului în opoziție cu cel din textul literar („Si spui sî mă-îngropă-î *struîgî di oi*,/Si h’iu to’ cu voj;/Si nu mă-îngropă-î *dosu stîni*/Uni *zac vara cîni*.” — MXCVIII 21–25). Dorința aceasta opusă, oarecum variată, se găsește și în alte texte chiar din satul *Nistoréști* („Si mă-îngropat *în dosu stîni*,/Că sî mî-aud cîni.” — MLXX; „Si *mă pui-î struînga oilor*,/În *zjocu neilor*.” — MLXXIII; cf. „Si *jo rog sî mi pui*,/În *struînga oilor*,/În *zjocu neilor*.” — MCI–MCII; Si *mă-îngropă-î struîgi di oi*,/Si h’iu tot cu voj.” — MLXXXV; „Ba *jo l-a văzut*/Ci l-a *îngropat*,/În *dosu stîni*/Undi *latrî cîni*.” — MLXXXIII; „Si *m-or îngropa*/Colja, *n dosu stîni*/Uni-*n latrî cîni*,” — MLXXXIV; „Si-*l îngropă-î struînga oilor*,/În *zjocu niôriilor*.” — MLXXXVI; „Si *ti-îngropă-î dosu stîni*/Uni *zac cîni*,” — MLXXXVII; „Si *mă-îngropă-î struînga oilor*,/În *zjocu neilor*.” — MXCV; „Si *ti-îngropă-î dosu stîni*/Uni *stau cîni*.” — MCIX; „Si *ti-îngropă-î struînga oilor*,/În *zjocu neilor*.” — MCXI; cf. „Ti-*oi îngropa-î zjocu neilor*,/Îm *botéju oilor*.” — MCXII [ambele texte de la aceeași bătrînă de 95 ani]; „Si *mă-îngropă-î struînga oilor*,/Si-*î zjocu neilor*.” — MCXIII; cf. „În *struînga oilor m-or îngropa*,/În *zjocu neilor*.” — MCXIV [ambele texte de la același bătrîn centenar]).

Formulele frecvente sînt numai două: „Si *mă-îngropă-î struînga oilor*,/În *zjocu neilor*” — MXCI; și „Si *spui sî mă-îngropă-î struîgî di oi*,/Si h’iu to’ cu voj.” — MXCVIII.

În *text.conv.*, pe lângă datele privind circulația baladei în familie prin două bunice (r. 41–46), întîlnim alt document cultural înțunecat despre tragedia analfabetismului în Vrancea, între *anii 1880–1890* (r. 47–65). Rămîne ca mărturie tristă a vremii înapoiate, cînd părinții își sacrificau progeneriturile capabile de învățatură: retrăgeau abuziv copiii de la școală, fără știrea învățătorului, ca să-i facă numai gospodari necăjiți, în loc de modești știutori de carte, dacă nu folositori satului or ținutului (v. un caz excepțional la text. MCCLXXI *Nota crit.* 215, cap. 7), măcar niște oameni cu mintea mai subțiată (cf. MLXXXVIII–MLXXXIX *Nota crit.* 97; MLXXX–MLXXXII *Nota crit.* 98; MXCII–MXCIII *Nota crit.* 103; MXCV *Nota crit.* 105).

text. MC

Nota critică 107 (satul *Nistoréști* — *Njagu N. Dánfiș*, 78)

Model de var. în pragul *degradării*. Este redusă la 7 teme disparate: VII (întrebarea ciobanului; vers. 4—8), III (personajele, numai două, transpuse din text. Alecsandri: „Șel moldovjan/Cu șel uŋgurjan. . .“; vers. 9—10), contopită cu VIII (descoperirea planului ciobanilor; 10—11). Sint două teme modificate: IV (hotărârea ciobanilor: „Ca sî ti omqari/În zori di zi;“ 12—13) și parțial IX (dorința ciobanului: „— Dacî m-or omorî/Sî mă plînzî [miorîța] fîi zori di zi;“ — adică la timpul cînd va fi omorît; 17—18); apoi IX (răspunsul complet fragmentat al ciobanului; 17—18), contopită cu XI (obiectele de îngropat descrise iarăși redus; 49—23).

Textul pare să fi circulat într-o limită extremă: numai în lumea personajului bisericesc. Bătrînul, „dascil-di-bisărici“ (= „cîntăreț di [la] străni“), l-a aflat de la un preot (copia inchiziției în Vrancea!) v. text.-conv. din 1927, MCMXVI: „Popa Tăftî jera om lacum și ăspru: dacî măi trăja, ni scotja diî sat!“).

text. MCI, MCII

Nota critică 108 (satul *Nistoréști* — *Ioana Murgu*, 81)

Textul primar, întilnit și memorat de bătrînă, a fost de tip arhaic dovadă tema VII (dialogul caracteristic pentru majoritatea variantelor vrăncene; 1—9), VIII (descoperirea planului ciobanilor; 8—15) și X (locul îngropării; 23—25 „Și ȝo rog sî mă pui/În struŋga oilor,/În ȝiocu ŋeilor. . .“; cf. cu IX, locul îngropării plănuit de tăinuitori: „Sî ti pui/Din dosu stîni/Uni zac vara cîni.“; 13—15).

Se adaugă acestui fond local și o parte redusă din portretul ciobanului (37—41) — contopit cu ecoul din Alecsandri (32—35). La acestea s-au adăugat difuz teme din Alecsandri: XV (maica bătrînă; 28—31) și XVII, XVIII (nunta mioritică, cadrul nupțial; 42—48). *Personajele hibride* sint reflex dînt r-un „cîntic di stîja“ („Da s-a vorghit/Triȝ craȝ di la răsărit/Ca sî ti omqari,“ — vers. 10—12; singurul caz de contaminare în materialul mioritic vrăncean cu folclorul religios al sărbătorilor de iarnă; în fond o suprapunere stingace).

În text.-conv. reținem sensul etnografic al sb. *mocân*: „Îel fusăsi *mocân la oȝ*“. Vrăncenii numesc *mocân* pe cine se duce dintre ei în *păstoritul de la cîmpie* („... adică om de-îșja dus *divali la oȝ*. Acolu sî kema ci-ȝ *mocănu*; așa sî kema, așa sî zîșja; sî numȝa ci-ȝ *mocân la oȝ*; r. 51—56). Vrăncenii din partea nordică a ținutului numeau, prin 1920—1930, *mocăni* pe păstorii ardeleni care pășteau vara turmele de oi prin munții Vrancei (mai ales *breȝcanii*; v. Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*, 1930, p. 4—9 și *notele*). Înglobau aici (în „*mocănmîmi*“) și pe sovejeni care aveau ciobani și baci vestiȝi, pe lîngă oi de rasă. Iar *coȝăniȝ* (așa încă numesc vrăncenii pe cei care

jocuesc *spre deal*, și mai ales *la cîmp*) spun și ei despre cei din Vrancea că sint *mocăni* (în înțelesul: se ocupă cu păstoritul, poartă „ițări“, „sumán“ [= „sucmán“], „coȝóc“ și „okiñși“, trăind numai „la mînti“).

text. MCIII

Nota critică 109 (satul *Nistoréști* — *Ana Olărȝu*, 81)

Alt exemplar rămas inert din *dezagregarea definitivă a baladei*: în memoria bătrînei octogenare, analfabetă, s-a menținut numai dialogul inițial, sfinșit însă printr-un vers de-a dreptul prozaic („Ori ȝarba nu-ȝ bunî,/Guriȝa-ȝ nebunî? . . .“; 8—9). Pare ca un calc literar din text. anterior MCI (v. 6—7 „Apa nu-ȝ bunî?/Tu ȝeș' nebunî?“).

text. MCIV, MCV

Nota critică 110 (satul *Nistoréști* — *Măria Āga*, 88)

În *experiment* text. MCV a fost notat la o oră și jumătate după MCIV.

Var. modifică rolul personajelor: „Șiȝ triȝ șjobăneȝ“ (ecou parțial din Alecsandri: „uŋgurjan-mocănmoldovjan“; 13—15) plănuiesc omorul mioritei care-și amată „stăpînului“ (rol confuz!) dorința deosebită de ce cunoaștem pînă aici din texte: „Dacî m-or omorî/Sî mă-ŋgropi/În struŋga oilor/Uni ȝiocaci ŋei;/Ŋei ŋi s-or strînzî/Ș-or ȝuȝa/Pi dȝasupra mȝa./Ŋioarile s-or strînzî./Cu zenuŋkȝ plecati,/Cu lăcrîniȝ vărsati;/Cu lăcrăniȝ di sînzî/Pi mine m-or plînzî. . .“ — 21—33).

Textul acesta a determinat var. MXCI care, la două reluări (MXC, MXCI), a rămas mult fragmentată, lipsindu-i o grupă caracteristică de imagini (v. 28—33; pentru care v. analiza detaliată la text. MXCII—MXCIII *Nota crit. 103*) — precum și contaminarea cu episodul „mama metamorfozată în corboaică“ (în text. față de, v. 33—50; pentru corelație, v. text. CMLXXXIV *Nota crit. 27*).

În text.-conv. (r. 69-70) găsim o mărturie semnificativă privind *psihologia creației poetice populare*, anume indiferența insului lipsit de vocație față de cîntecul plăsmuit artistic: „Dac-a măi rămîniȝa una nizîșî, merȝi *crûda cu nisărdta*“. Adică orice produs întimplător e binevenit, putînd fi împreunat cu altul și mai inexpressiv. Asemenea gust mediocru se explică și prin vîrsta înaintată a unor bătrîni (ca în cazul acestei nonagenare analfabete), cînd interesul pentru *cîntec* scade, ori chiar se stinge.

În *lexic* întilnim forma arhaică *voroghî* (v. 16), gerundivul *foșcîndî* (v. 35) și sb. *zîndî* (< jînd; r. 57) cu sensul: „għini cu *zîndî*“ (= cu tristețe, chiar dureros).

text. MCVI

Nota critică 111 (satul Nistoréști — Mădgălina Nistoróju, 89)

Avem *Niorița* în alt exemplar degradat, notat de la o nonagenară analfabetă. Textul e simplificat, aproape ca un rezumat școlăresc (numai 10 versuri). În această stare balada stă aproape de incremenirea în două versuri (ca text. CMXXVII *Nota crit.* 4). Dincolo de asemenea schiță inertă nu se mai putea afla în Vrancea (anul 1967) decât risipirea textului în cel mai sărăcăcios conținut: simplu dialog stereotip al citorva var. (v. *indicele* lor la text. menționat).

Var. de față pare că modifică tema fundamentală a baladei, caz izolat în tot ținutul: acțiunea nu s-ar mai petrece în *transhumanță la munte*, ci se pare că în regiune de deal („*La dial cin' isai/Tot în lăcrămai*” — 3—4). Apoi se înlătură dialogul între „șjobănaș” și „niorița” care află, se pare, de la treilea personaj, străin de stină, că stăpînul („șjobănașu tău” — v. 6) i-a fost omorît de „șjij doj dužmanj” neprecizați (6—7). Deși transhumanța apare modificată, fapta e dată ca săvîrșită la stină, ca și înmormîntarea (6—10). „Niorița” însă nu plînge după stăpîn, ci numai lăcrămiază („*La dial cin' isai/Tot în lăcrămai. Nu măi lăcrăma, . . .*”; 3—5). Celelalte *teme* — elaborate clasic (I, II, III, XIII, XIV, XVIII), sau arhetipice de proveniență păstorească (IV, V, VI—XII) — sînt cu desăvîrșire *părăsite*.

Este cel mai limitat text al baladei ajunsă aproape de punctul degradării totale; un caz izolat de prelucrare inferioară, pîrînd invenția spontană a bătrînei, sprijinită pe elemente tradiționale difuze. Ea a refuzat *experimentul*, motivînd că era obosită.

text. MCVII—MCIX

Nota critică 112 (satul Nistoréști — Stan Nistoróju, 89)

În *experiment* text. MCVIII a fost notat la o jumătate de oră după MCVII, iar MCIX la două ore după precedentul.

Toate *trei textele zise* de nonagenarul analfabet (v. A. *text.-conv.* r. 3) au *fond local comun* (A.B. 8—14; C. 1—8), la care nu se poate explica indicarea cu cei doi „șjobănaș” tăinuitori: „*Ungurjanu și moldovjanu*” din text. C. 12—14) (absenți în text. prim). Să fie balada cultă prin manualul școlar al nepoșilor din familie? Fapt puțin probabil, fiindcă textul clasic prezintă trei ciobani, indicîndu-i regional. Din var. *lăutărească* (bătrînul mărturisea că a întîlnit-o — A.r. 4—7) *împrumutul este exclus*, fiindcă text. lăutarului din *H'erăstăju* vorbește de „*Șij nouă țjobanij/Tot sîn' verj primarij*”, fără specificarea locului de origine (*Țînut. Vrance.*, I², 340 XVII). Apoi *textul* respectiv (din 1928) este mult amplificat (amploarea testamentului — v. 21—49; *tema* mamei și portretul ciobanului — 54—64; *tema* săvîrșirii omorului — 50—53). Accentuăm: în textele concentrate

ale bătrînului (A.B. — 22 vers., iar C. 24) nu se întrevede ceva din *text. diversificat* al profesionistului (el era un recitator încercat, însă viorist mijlocăș). Mai degrabă putem admite textul auzit întîi de la un cioban (și baci) plastic portretizat ca jucător original, cîntînd „numa diŃ guri, diŃ fluir nu cînta” (r. 25—32). *Nistoróju* de la acesta a *adăugat în acțiune o nouă sugestivă*: a duna re a oilor și plînsul lor sara la mormîntul „stăpînului” (A.B. 27—29; C. 22—24; pasaj uniform în toate *trei textele*: „. . . Ci sara s-or strîŃzi, /Țqati m-or plîŃzi/Cu lăcrîŃi di siŃzi”).

text: MCX, MCXI—MCXII

Nota critică 113 (satul Nistoréști — Anița Dóldur, 95)

În *experiment* text. MCXI a fost notat la două ore după primul, iar MCXII la trei ore după MCXI.

Dacă aș fi procedat expeditiv (lăsîndu-mă de la început dezorientat de afirmația categorică a bătrînei: „Daci nu-Ńi măi aduc aminti! Di zășj anj iŃc qasj nu măi știŃ nîŃica. . .”, atunci numai cele *trei versuri* ale primului text MCX (notat și el anevoios!) ar fi fost altă dovadă despre ruina desăvîrșită a baladei în Vrancea, printre cazurile comentate (MCIII *Nota crit.* 109; MCVI *Nota crit.* 111). Ne referim îndeosebi la ce știau, în 1967—1969, bătrînii și bătrînele între 80—108 ani (v. MCXIII—MCXIV — *Nota crit.* 111), limita de sus a informatorilor vrănceni în legătură cu *experimentul folcloric*. La a doua încercare, bătrîna nonagenară dădea aceleași semne de uitare totală. Însă revenirea pe teren și perseverarea au putut reconstitui măcar text. MCXII, care cuprinde material dintr-unul de tip *arhaic* specific ținutului. Cităm cîteva *teme primitive* în ordinea desfășurării lor în *var.* aceasta *documentară*.

Tema VII (întrebarea ciobanului; v. 1—6), *VIII* (descoperirea planului), cumulată cu *III* (personajele acțiunii; 7—11). Nu se află nimica din *temele V* (cauza omorului), *VI* (oala năzdrăvană), *IX* (răspunsul „stăpînului”), *X* (locul îngropării), *XI* (obiectele de îngropat). *Temele IX, X* sînt contopite parțial în fapta comunicată vag de mioriță (în *tema VIII* 7—11). „Stăpînul” admite tacit (în *tema X* 8—11) locul îngropării, comunicat prea succint de „nioriță” („Si ti-Ńgrqapi-Ń struŃga oilor, /ÎŃ žjocu Ńeilor. . .” — 10—11), dorînd ca în loc de tradiționalele obiecte pentru îngropat să-i *planteze* (= *pund*) *la cap un copac* („*Păllinaș* la cap si—m' pui;”; v. 14, prin urmare *strict naturism*). Urmează motivarea (*tema XII* modificată): „Cin' vintu Ńj-a bati” (v. 15), *nu va răz bate prin fluierașe* (ca în *tema clasică XI*); ci numai „*Păllinș* s-a clătina,” (v. 16). Atunci „Oii s-or strîŃzi, /Pi mini m-or plîŃzi. . .” (17—18). Aici apare un *episod original*: *adunarea oilor sara și plînsul lor la mormîntul stăpînului* („Sara, cin' or vini, /Ci pi mini m-or căta, /Și

tot mereu or zg'hera..."; 20-22). Este atmosfera între crepuscul și seară, mai clar prezentată în text. MCVII 25-27, și MCIX 22-24. Tabloul indică un tip de var. arhaică în timp dispărută din satul Nistoréști.

Var. aceasta, *extrem de simplificată* (forma restrinsă), nu cunoaște teme clasice I-VI, XIII-XVIII. Încît nu vedem aici încadrarea regională a celor „doj șjobănaș” tăinuitori; după cum nici descrierea-capodoperă a portretului model - Alecsandri, a morții alegorice, a nunții mioritice, a cadrului nupțial, echivalente viziunii cosmice din *Luceafărul* lui Eminescu. Prin aceste imagini care tind spre sublim, Alecsandri rămîne, și el, în perspectiva liricii universale, cu toată înfloritura lexicală din 1852 și *academizarea* din 1866 (*Mieoara* - 1852; *Miorița* - 1866).

Stăruie însă dubiul: dacă bătrîna a putut cunoaște vreo var. de tip cu totul izolat de care să-și fi amintit în intervalul celor trei ore de *experiment* între MCXI și MCXII. Subconștientul bătrînilor este, la unii, mereu labil, schimbînd viziunea reală a vieții prin fantezie, ca în imaginile geometrice feeric colorate ale căleidoscopului.

text. MCXIII-MCXIV

Nota critică 114 (satul Nistoréști - Ghjorghi Hulpóji, 108)

În *experiment* text. MCXIV a fost notat la trei ore și jumătate după MCXIII.

Acest *informator excepțional* - cioban și baci în tinerețe și maturitate, analfabet din copilărie pînă la bătrînețe adînci, o viață de patriarh (născut în anul *Unirii Principatelor*, 1859-1967) - era, în anul *anchelei* (1967), singurul bătrîn centenar din ținut (al doilea caz de longevitate după *Ion Flórja*, de 110 ani în 1926; v. *Ținut. Vranc.*, I², p. 398 LVI). Ghjorghi H'ulpóji avea încă vigoare trupească și uimitor elan sufletesc.

Amîndouă variantele rămîn *unitare în conținut*, cu omisiuni reduse de la un text la celălalt (cf. MCXIII v. 6-8; MCXIV *numai vers.* 6). *Fondul local străvechi* (A. 16-21; B. 12-17) este redat fără modificare de conținut și formă. Iar *graiul* bătrînului rămîne în *puritatea lexicului și a foneticii păstorești*. Nu a fost deloc prefăcut prin limbajul modernității în timpul sutei de ani.

În *text.conv.* bătrînul venerabil aduce *știri documentare unice* despre organizarea stîinii, păstoritul de iarnă (r. 120-137), varietățile de oi, prelucrarea lîinii în gospodărie, îmbrăcămîntea și viața ciobanilor (80-84, 131-137), boalele oilor și îngrijirea lor, instrumentarul (38-73), cîntecele și jocurile păstorilor odată cu *Niorița* (142-160). *Balada* era ca un *cîntec ritualic*: cînd pleca „botéju” din sat la munte (la 15 mai), după binecuvîntarea preotului în prezența „stăpînilor di oi”, turma pornea cu baciul în frunte, urmînd

ciobanii care cîntau prelung, în ansamblu, din fluier *Niorița*. În satul Nistoréști „Cin' pornja cu oili, asta cînta-ntăj: *Niorița*” (r. 142). Momentul era impresionant. „Și cin' vinja cu oili-napoj, tot *Niorița* o cînta: o cînta diîn flúir” (la 14 octombrie; p. 143).

Sînt specificate și alte „cîntisi”: „~haiduséști (=“~di códru”) „~di žjoc”, „Șirjăgu” („cîntic a oilor” din fluier“).

text. MCXVI

Nota critică 115 (satul Páltin - Ghjorghi Bucălúfi, 61)

Textul - fragmentat, fără plan, cu fondul local prea redus (3-9, 23-24) - pare auzit de la un lăutar, iar nu printre „baș bătrînji” (text.conv. r. 10, 70). Cuprinde ecou literar (50-58). „Baba bătrînji”, din restul acesta al baladei, ar fi fost chiar „Baba Vránșjoaja” (r. 49), ca în text. MXCIII. Avem încă o informație că *Miorița* se cînta și pe la nunți, fiindcă s-ar „log'hi” = (potrivii) cu *Cînticu nîrési* (r. 75-77). Pentru ciobanul acesta - care și-a trăit aproape jumătate de veac în păstorit - *Niorița* e scotită „cazanița oilor” (r. 19). Se întînesc cîteva versuri din repertoriul păstoritului, dar cu circulație izolată (11-13-15-16). De consemnat știrea despre obiceiul lăutarilor din Vrancea sudică în trecut (după precizarea lui: anii 1916-1930), care mergeau vara pe la stîni, din munte în munte, ca să cînte personalului stîinii „cîntisi di oi” (?), primind pentru „cîntări” numai caș (r. 64-65). Îl transportau de la stîni la „cășili” lor pe-un cal cumpănit cu două „păreki di dăsăji”. Practica aceasta lăutărească - dar anterioară anului 1916 - este confirmată și de *lăutarii-fierari* din *H'erăstău* (MXVII *Nota crit.* 55). Nu se întînea în Vrancea nordică, unde lăutarul renumit (de exemplu, *Vasile Botiță* din *Tulmîșji*) era gospodăr, ținîndu-și mîndria breslei lui ca frunțaș. Peregrinarea lăutarilor pe la stîni pare adusă de prin părțile Buzăului, tot de lăutari (cf. CMXXII *Nota crit.* 2).

text. MCXVIII

Nota critică 116 (satul Páltin - Nastasița Boroș, 65)

Var. este contaminarea - evidentă chiar din *localizare* - între *fondul local* (40-42, 57-62) și *textul literar* (1-15, 26-31, 53-56, 66-69, 71-72). Fondului popular i s-a adăugat *motivul* liric „Ciobănașul” (73-79). Pentru această informatoare - ca și pentru sora ei (v. MCXIX) - materialul tradițional provine de la un bunic (a fost bun cîntăreț). În *text.conv.* se lămurește transmiterea orală, ca și procesul contaminării între textul manualului școlar (totuși negat! - r. 95-96) și versiunea păstorească.

text. MCXIX, MCXX

Nota critică 117 (satul Páltin - Túduva Grósu, 70)

În *experiment* text. MCXX a fost notat la o jumătate de oră după MCXIX.

Text. MCXX, mult prescurtat, înlătură din MCXIX un vers caracteristic în fondul local („Fluierașu meu;/Într-un vîrf di pältior;“ — 25—26). Dar păstrează tot din fondul local, dialogul inițial, stereotip, odată cu personajele („Șij doj veri primari;“ (A. 10; B. 12). Păstrează și alte versuri din același fond local (cf. MCXVIII). Text. MCXIX interpolează — însă redusă, modificată și contaminată cu tema clasică XVII — localizarea textului literar („Ș-am auzit;/Pi-o guri di raj;/Pi-uh Kișor din plăi/Ci s-a iisurat./Luna i-a ținu' cununa;/Șqarili i-a fos' făcliili;/Vintu cin' a bătut/Pi iel i-a-figropat.“; 58—65); dar eliminată în MCXX. Adausul vine de la sora informatoarei (MCXVIII 1—6, 66—72). Nu trebuie uitată sursa comună a surorilor: „tata-moșu ne “ (indicat și de MCXVIII text.-conv. r. 80—85), dacă nu și „uñ uñkeș bătrîn... prietin cu tata-moșu; ei cîntau amindoi *Niorișă* „cim' bja rakij “ (A. text.-conv. r. 70—77).

Menționăm și versurile din fondul local concretizînd portretul ciobanului (MCXIX 43—48), absente în MCXX; dar întîlnite fiind ceva mai plastice, în textul surorii sale (MCXVIII 57—62). În această privință se pot vedea caracteristicile asemănări și diferențe, între textele celor două surori: MCXVIII se apropie mai mult de *tipul școlar*, cînd păstrează intactă localizarea Alecsandri (1—6), grupa personajelor și acțiunea lor (6—17); apoi cadrul nupțial (66—72), însă variindu-l (70—73 „Nuntaș: doj pältinăș;/Doj brăzișori;/Nj-a fos' frățiori“). Pe cînd MCXIX și MCXX par mai aproape de ce auziseră nepoatele de la bunic, cu deosebire că una (MCXVIII) a întîlnit — după receptarea comună — cartea-de-četire (prin frații ei — v. text.-conv. 88—94); iar cealaltă a rămas mai aproape de fondul local — de exemplu: în MCXVIII 1—17, complotul și motivarea lui sînt din versiunea clasică; pe cînd în MCXIX și MCXX uneltitorii apar „Șij doj veri primari;“. În primele două texte (MCXVIII, MCXIX) se află o grupă asemănătoare de versuri provenită din fondul local (MCXVIII 57—62; MCXIX 43—48); pe lingă interpolarea cu motivul liric *Ciobănașul* (MCXVIII 70—79, dialog mai amplu și variat în imagini; MCXIX 66—69, dialog mai redus în stil indirect) — eliminat din MCXX.

În text.-conv. MCXIX se vede uimirea bătrînilor de azi amin-tindu-și de cei din copilăria lor — de prin *anii 1890—1900* — pre-vestind tehnizația actuală: „...ari sî jasi căruți făr' di boi“, ș-a fos' camiganili jectja cari-a ișit“. În simplitatea ei septuagenara de azi se întrebă: „Da di un'-e (= unde-a) h'i știut iel?“ (r. 71—76).

text. MCXXI

Nota critică 118 (satul Păltin = Masa Băra — Njăgu Nistoroju, 71)

Pentru a se explica dificultatea notării trebuie cercetat text.-conv. întreg, din care se vede și felul cum s-a memorat textul.

Bătrînul a întîlnit „cîntărja“ în copilărie, întîi la tatăl lui, apoi la un „moș“ care l-a impresionat (da „cînticulu“ „diñ fluir“ un „plăi luñg...di ti-adornișă“; cînta adică prelung și domol). Dar el a înlăturat fondul local, din care a reținut numai două versuri („Orj apa dim burdúf nu-ț plashi?/Saș jarba di păscut?“ — 30—31). A fost ademenit de poemul lui Alecsandri („*Niorișă* o știu diñ carti: cartja-di-șetiri“ — r. 107—109). L-a atras textul înfrumusețat artistic, nu cel păstoresc local, cu toată melodia lui de mare putere elegiacă, apreciată după simțul estetic popular (cf. MLXI *Nota crit.* 87; MXCII—MXCIII *Nota crit.* 103).

Rămîne lucru clar și pentru acest caz: în Vrancea textul literar clasic a înlăturat treptat „cîntărja“ păstorească. Mai întîi prin școală, cînd învățătorul formalist (de multe ori tipicar uluitor, aproape incult, pregătit mediocru în „școala normală“ a timpului) cerea școlarilor (destui avînd în familie ciobani și baci) să recite numai textul baladei memorizat la întîmplare (și cu lexic obscur pentru elevi: *bucălaie, birsană, crai-crăiasă, lișă, ortoman, plăvișă*). Nu le spunea o iotă despre păstoritul istoric al țînutului (consemnat în 1716 de Dimitrie Cantemir!). Nu le arăta că balada fusese aflată întîi chiar în Vrancea, la *Sovēja* (se putea menționa numele exilatului acolo, Alecu Rusu!); că a fost publicată de poetul frunțas al vremii, Alecsandri (se putea scrie pe tablă și anul 1852, dacă nu și 1866!); că e cunoscută azi, mai ales în Europa, prin traduceri în franceză, germană, italiană, engleză etc.; și — lucru surprinzător pentru copiii-elevi — că în țara întreagă, dintre toate țînuturile istorice românești, numai în Vrancea se întîlnește și astăzi *Miorișă* cîntată în oricare sat pe cea mai duioasă melodie a cîntecului popular românesc. Pînă acum o jumătate de veac ciobanii și bacii bătrîni, ca și uncheșul și baba gîrbovă erau neîntrecuții cîntăreți ai *Niorișii* — cum se mai rostea bătrînește acest cuvînt (puteau fi îndemnați elevii să întrebe pe bătrîni din familia lor, ca și pe părinți). Iar la ora programată săptămînal pentru „spus poiziș“ se putea folosi un material intuitiv excepțional: putea fi adus în clasă un cioban, meșter cîntăreț din fluiet (poate tatăl unui elev!), care să cînte școlarilor melodia cu un text local. Ar fi fost în pedagogia română o premieră didactică, originală dar utilă. Însă nu se lucra *didactic* așa. Se făcea numai treabă expeditivă: ori se dădea „pozișja“ dememorat „citj-o strofi [sic!] — ñ fîicari zj“ (ca la *Réghju* — v. MCLXXXIII), „pi strofi“ mărturisește un bătrîn: „cam pi strofi“ — spune altul — adică fragmente (ca la *Vidra* — v. MCCLXXIV, MCCLXXIX); ori se cerea balada memorizată integral (ca la *Tulnișj* — v. MCCLIX *Nota crit.* 205; la *Valja-Sărișj* — v. MCCLXIV). Așa încît din *Miorișă* manualului școlar rămînea în sufletul copiilor numai dondăneala de la catedră, cînd învățătorul însuși nu memorizase (și el, tot în

școala copilăriei lui, apoi în „școala normală”) nici a treia parte din poem! Am întâlnit în satul meu natal (prin anii 1926—1927) un învățător, ignorant tipic, parvenit și inspector școlar „de control”. Acesta cunoștea „pe săritele” (expresia lui!) numai citeva versuri din *Miorița* manualului școlar pe care-l predase.

În această privință cunoaștem din secolul trecut un caz uluitor, consemnat documentar de mine în 1967. Îl reproduc chiar în satul «*Palten*, plasa Vrancea» a funcționat un «*învățător*» mai sîrguincios. El singur, dintre învățătorii din Vrancea, colabora (în 1885) cu B. P. Hasdeu la «*Chestionarul lingvistic*» lansat în țară de celebrul «*lingvist*» (v. I. Mușlea-Ov. *Birlea Tipologia folclorului*, 1970, p. 99). Dar la școala din *Păltin* învățătorul acesta neglija în predare (prin 1889) capodopera lirică a geniului nostru popular. *Poezia* se afla pe atunci în „cartja-di-șitiri di clasa a patra”. Însă rămăsese moartă pe hîrtie în planul de învățămînt: „... nu ni punja sî-nvățăm *Ŋiorija*; o-nvățam di gustu nostru” — mărturisise, în 1967, un fost elev de-al învățătorului cunoscut, în 1885, tocmai de ilustrul filolog, lingvist și istoric Hașdeu (v. MCXXXI *text.-conv.* r. 1—4 și *Nota crit.* 126). Comentariul ce urmează ni se pare justificat: în „chestionarul” din 1885 probabil că nu se indicase pentru ancheta de teren măcar *Miorița* din Vrancea, ținut la care istoricul se referise în mod special, în 1873, cînd vorbise despre baladă (ar fi fost plăsmuită între 1350 și 1450) și despre sensul simbolic al celor trei ciobani ce reprezentau cele trei provincii ale Daciei traiane; afirmînd totodată un fapt senzațional: în sec XV Muntenia ar fi avut numele de „Vrancea” (*Istoria critică*, I, 1873, p. 55—56).

text. MCXXII, MCXXIII

Nota critică 119 (satul *Păltin* — *Mărija Bucdăuți*, 72)

În *experiment* text. MCXXIII a fost notat la o oră și jumătate după MCXXII.

Var. ține de fondul păstoresc local. Ambele texte au unitatea acțiunii, deși în MCXXII este eliminată o grupă de versuri din MCXXIII (5—12).

Intervine un element nou de fond: ciobanul cere să i se pună la cap „Fluieraș di os”, iar în „grăpi” un „Fluieraș di fag” MCXXII 15—20; MCXXIII 29—34). Finalul text. MCXXII (35—31; cf. MCXXII 34—37) apare iarăși deosebit de ce știm din atitea var. vrăncene: „stăpinu” sfătuiește oaia ca, după ce îl vor omori „frați... din tîrlî”, ea să plece „pi plaș divali” „de-își” („din tîrlî” = stîna), împreună cu celelalte oi, coborînd pînă unde se va întîlni „C-o babi bătrîni”. Sfatul împlinit, oaia se întoarce la stîna, după dorința mamei, arătîndu-i locul unde e îngropat ciobanul („Diî

Kișor bățja/Pi mormintul lui, acolo, babi-î arita” — MCXXII 36—37; MCXXIII 50—51).

text. MCXXIV, MCXXV

Nota critică 120 (satul *Păltin* — cătunul *Vîlcăniș* — *Iqđna Ghéba*, 76)

În *experiment* text. MCXXV a fost notat la două ore după MCXXIV, rămînînd neschimbat (s-a înlocuit numai o *prep.* în vers. 30). *Var.*, *auzită de la un baci*, se include în fondul păstoresc al ținutului.

Cătunul, în care trăia originala bătrîna analfabetă¹, e cu totul izolat: greu să ajungi la *Vîlcăniș* — plecînd din *Păltin* prin *Prahida*, de aici urcînd (peste 2 km.) un povirniș abrupt numai pe-o cărare în cotituri, tăiată de scursuri și pîraie, care te duce — mergînd aproape trei ore din *Păltin* — prin rariștea unei păduri seculare, cu luminișuri odihnitoare, de unde privirea domină plaiurile pitorești ale munților *Răiuș* și *Zbôjna*, ca să ajungi la cele citeva case ale vîlcănarilor, veniți din strămoși de prin părțile Buzăului. Ei s-au asimilat cu localnicii, deși uneori și în 1967 erau în certuri cu cei din *Păltin* numai pentru stăpînirea pămîntului (v. H. H. Stahl, *Contrib. studiu. sat. devălmaș. rom.*, II, 122).

Bătrîna trăia într-o căsuță la marginea cătunului, retrasă din lumea clevetitoare, lipsită și de bucuria vieții în familie. Totuși oricui o căuta, ea se înfățișa binevoitoare și ospitalieră cu ce avea în gospodăria nevoiașă. Te impresiona inteligența ei ageră, spiritul satiric gata de replică adesea versificată; ori bunăvoința să cînte o doină (v. MDXX—MDXXI); sau să spună o „strigături” (v. text. MDCCXXXIII—MDCCXXXIX), pentru care era cunoscută și în satele vecine. În 50 de ani pe teren etnografic și folcloric vrăncean „baba *Pisca*” a fost a doua bătrîna întîlnită de mine, după *Măriuța Cúca*, 70 (altă poreclă: trăia izolată ca un cuc, în cătunu *Tăuca* a satului *Păulești*), în 1928, la care sprinteneala graiului expresiv să se îmbine impresionant cu ascuțimea inteligenței, sinceritatea fără ascunziș și cu înțelegerea greșelilor tinereții hărăzite omenirii „nu si măi știi di cin’, și nu si știi pînă cin’...” (replica bătrînei!).

Bătrîna fusese „argăti” în tinerețe cînd a deprins *Ŋiorija* de la baciul amintit (v. *text.-conv.* r. 31—40); apoi de la alții alte „cintși”, pe care le-a dăruit oricui cu voieșie. La despărțire ne-am luat „rămas bun” cu dorința „si ni videm sănătoși și vojoș la anu și la mult ani...”.

text. MCXXVI

Nota critică 121 (satul *Păltin* — *Ion Apostărușu*, 77)

¹ Localnicii o porecliseră „baba *Pisca*” din pricina înclinării spre umor și satiră.

Urma străveche din „*Cînticu Niorîfi*” (care începe prin dialog) este aici răzlețită (12—19, 38—44). Pe cînd chiar din localizare se distinge *pătrunderea sporadică a textului literar* (1—8, 22—24, 56—65, 70—71), însă modificat (cei „*trîi șjobăneji*” sint schimbați aproape fantezist: „*oltjan*”, „*muntjan*”, „*moldovjan*” — 5, 6, 8, 20—21). Textul are materialul poetic disparat datorită improvizării prin memoria dispersată, iar uneori din cauza imaginației prea active (45—49, 53—55, 66—67, 72, 74). De aceea se ajunge la proza diluată și greoaie „Și au pus di gin’ și ti-ăgrăpaci/Acolo-n dosu stini/Unj-aș stătut cîni.” — 30—32; „Ci cu-advărat ci jeji si mă-ăgrăpaci/În struंगा oilor,/În zocu meilor.” — 34—36; „Cu advărat/Cu glas am lăsat/Și cu zărămînt:/Si mă baği-m pămînt...” — 46—49). Improvizarea, prea artificială, duce la unele versuri pe care fondul normal, cel general, din baladă le exclude („Mă-sa l-a căutat/Și nu l-a măi găsit:/Iel jera-m mormînt...” — 53—55). Apoi se ajunge la sfîrșitul nenatural („Și nevasta lui:/... Jarba cimpului...” — 72—74). De altfel ne întîmpină de la început o contradicție, generalizată în repertoriul baladei din textul clasic al lui Alecsandri: „A ișit în zăvoi,/Uni-ș stina di oi.” (9—10; cf. „Dă-ț oile-ncoace/La negru zăvoi.”). Am mai spus că din punct de vedere etnografic nu se poate admite ca „stina di oi” să fi fost vreodată în ținut, la munte, și nici în altă parte a țării, „Pi-un Kișjor di plaj,” (1) — „în zăvoi...” („A ișit în zăvoi,/Uni-ș stina di oi.” — 9—10).

Și lexicul se deformează prin desășurarea nestăvilită a improvizării (Oi „Și măi cornuți/Și măi buzășari...” /Is măi bunii tari!” — 25, 26, 28). În ansamblul celor din ținut var. rămîne printre puținele *heteroclitice*.

Text-conv. arată că în timpul actual circulația baladei e în stagnare. Apusul ei a început — după părerea bătrînului — (t. 83—87); aceasta se încadrează, deși simplist expusă, în realitatea noastră etnoistorică: „Pini-ñcoasi-o cînta” [„tqati lumja”]: o cînta diñ fluir di răsuna djălurli!” (r. 84—87). Într-adevăr, fluierul păstorului — local și transhumant — a răspîndit continuu „*Cînticu Niorîfi*”. Cîntarea păstorească a asigurat baladei — prin fluier, caval și vîers cu melodie — vigoarea circulației în tot trecutul ei. Credem că fără *melodie* (cea păstorească!) textul baladei s-ar fi rătăcit peste tot spațiul etnic românesc nord-dunărean, ajungînd o plată narațiune „a fost odată”...

text. MCXXVII

Nota critică 122 (satul Păltin = Tozănu — Marîja Lăbunt, 77)

Var. se aseamănă cu versiunea Alecsandri. Dar începe prin dialog după planul baladei locale (1—8), pentru ca *îndată să urmeze textul literar* (9—14, 29—32, 35—40, 77—78, 79—83; în grupa personajelor nu este moldoveanul). Bătrîna schimbă prin versifi-

cație personală textul clasic, cînd se supune și foneticii literare („*Bağul* uñgurjan/Și cu *Ēel* vrănčjan/Mereu si *vorbesc*/Și si sfătujesc/Si *mi* ti omoi,/Ci aș oi măi multi...” — 15—20). Repetiția (63 > 67) și inadverențele („Okșori lui:/Pana corbuluș,”; „Sprîșenili lui:/Spicu grîluș” — 60—64) — făcute de memoria fără frecvență în timp îndelung (cf. și „Pi-um *pișjor di plaj*; Pi-un *pișjor di raj*,” — 73—75) — sint corectate spontan („Nu ștju cun si spu-aișj:” (r. 76); dar versul stingaci nu a putut fi evitat („Și la cap flujeraș si-m’ pui”: — 43). Într-un loc două versuri, corect versificate, sint singurele care amintesc filonul popular local („Si-l pui la șel paltiör,/Si-ñ cînti cu dor.” — 46—47).

Nu se poate explica proveniența materialului contaminat: unde a aflat bătrîna analfabetă *balada literară*? În afirmația „Dim bătrîni, di la bunica” (text-conv. r. 85—86), vestigiul se vede prea redus.

Același *text-conv.* (o magistrală pagină de antologie etnografică¹) arată viața unora dintre bătrîni vrănceni: traiul le era cu lipsuri și greutăți prea apăsătoare. Ei se resemnau cu o măreție aproape eroică. Așa a fost viața bunicii *Mariei Lăbunt*, povestită ca în scrierea *Bordeenii* a lui Sadoveanu. Bătrîna aceea a trăit o viață patriarhală: „o sută și șîșj ani”. Îi muriseră opt copii (cel mai chipeș fusese în războiul de la 1877). Apoi s-a stins nora, soția ultimului fecior. Au rămas trei fetețe orfane. Nu tatăl le-a crescut, ci bunica *Măriei Lăbunt*, „baba Păuna”. Le-a îngrijit singură pînă la mărițiș. Dar muncind neistovită. Ne uimește truda bătrînei: amintește munca fabuloasă. Ea *lua* „spôrju di la fimeili” satului: torcea zinoapte, țesea, „înălghja”, „piñza di cilt” (= fire de cînapă), pregătind „zăștrja” nepoatelor. Iar „din tqamni-ñ tqamni” ea se ducea pe jos din *Păltin* la *Odobesti*, în „zi di tîrg” (40 km. distanță). Acolo ducea într-o cofă „obzăș-nouîzăș’ di ouî”, citi-o găini, două-m brați”. Bătrîna le vindea pe cite „doj-trîi liș”, ca să poată cumpăra nepoatelor numai cite o „băzmă”, pește sărat, „citi-o pini”, „citi-o lja’[ci] di zăhîr”: „atușji il vidjam în okj”-a exclamat în lacrimi bătrîna (r. 138—145). Ea ne povestea din copilăria ei chinuită, în *septembrie 1967*. Drama aceasta țărănească — singura pe care am întîlnit-o în Vrancea din 1924 pînă în 1970 — a fost prin *anii 1890—1897*.

text. MCXXVIII

Nota critică 123 (satul Păltin — Ion Nikifur, 77)

¹ Se descrie modelul unor cusături străvechi, țesutul variațiilor de „piñzi di cînipi”, denumirea lor, aspectul „valurilor di piñzi di cînipi”, păstrarea lor în gospodăria sărmană, mutatul sezonier al „valurilor”: primăvara „di la odai-ñ sat”, iar toamna din sat „la djal” etc. (text-conv. r. 101—124).

Var. de tip local, mult fragmentată, în care dialogul s-a prefăcut în vorbire indirectă cu trei versuri de-un prozaism total („Ci s-a vorbit ca si-l omorai/Si si-l îngrăpi-n dosu stîni/U '(di) si-âncrăci cîni. . .“; 11–13). Se revine, prin sfîrșimarea imaginilor, la vorbirea directă (14–15). Sfîrșitul rămîne cu totul abrupt (23–24).

În *text.-conv.* (r. 25–34) găsim caracterizarea uuui cioban bătrîn. A fost „șjoban întodjaua: cu flûiru la brîu, bățu-m minî, și dipi oî! . . . ci asta j-a fos' mesărija lui: flûiru-m minî, și bățu.“ „Cînta frumos tari. . . și diîn flûir, și diîn guri“; dar „cîm' bja cîtj-oljaci di rakiu“. Un caz cu totul sporadic printre ciobanii din Vrancea. De la el vine textul de față dezagregat.

text. MCXXIX

Nota critică 124 (satul Păltin – Staînca Drăgău, 78)

Este o var. în care *fondul local redus* (12–19, 59–62, 75–76) s-a *contaminat cu textul clasic* (3–5, 7–11, 21–40, 79–84, 88–89, 92–93, 96–99). Versurile improvizate („Si coborari-ñ vali./În cañ vini-ñ cali/Trîj turmi di oî“ – 5–7; „Sîj doj tovarășaj-a niîj./Di m-ăț omori,“ – 41–42; „– Si nu ni-o-ntristaț./Si ni-o bucurat:“ – 85–86) – se întretaie cu cele contradictorii ale informatoarei („Sîj trij tovarășaj a tăj/S-a vorbit si ti omqari/Minî la apus di sqari,“ – 19–21; „– Sîj doj tovarășaj a niîj./Di m-ăț omori,“ – 41–42) – și cu unele tot contradictorii, ecou din versiunea Alecsandri („Dă oili pi zăvoî./Ci-î jarbi di oî.“ – 34–35; „Si mă-ñgropaț. . ./În struîga di oî/Si h'îu tot cu voî;“ . . . „Si mă-ñgropaț/În dosu stîni./Si ni-aiuz și cîni.“ – 44–51); ba chiar cite-o confuzie repede corectată (70–75).

Bătrîna a prefăcut însă dialogul între mioriță și cioban, punîndu-l pe acesta să-și arate singur dorința către tainuitori („– Si doj tovarășaj-a niîj./Di m-ăț omori./Si mă-ñgropaț/Tot pe-își pj aprqapi“ – 41–44).

În ansamblu textul e discontinuu, cînd bătrîna se străduia să refacă unele confuzii.

Text.-conv. informează despre cîntecele și dansurile locale, ca și de geneza și circulația folclorică pe care bătrîna le înțelegea critic (r. 106–119). Se reproduce și-un motiv liric personal cu ecou păstoresc (125–134).

text. MCXXX

Nota critică 125 (satul Păltin = Pódurj – Ion Bucdluți, 82)

Octogenarul este soțul bătrînei Mărija Bucdluți, 72 (v. MCXXII).

Trebuie remarcat faptul caracteristic: soții se deosebesc în privința textelor știute: *aproape de tipul primitiv vrancean* pare că rămîne textul știut de bătrîna; pe cînd soțul știa, dar lacunar,

Niorița auzită, probabil, și „pim bătrîni“ („Îs bătrînești, dj-a nqas-tri. . .“ – text. – conv. r. 352, cf. vers 1–7, 8, 11, 15–16). Noi putem bănui că în ecoul ei literar (21–22, 47–48) el a deprins-o mai mult prin militarie, în primul război mondial cînd a luptat soldatul viteaz de-atunci, ajuns bătrînul necăjit de azi (r. 35–41). În text stăruie un ecou vag din balada *Mihu Copilu* (17–20).

text. MCXXXI

Nota critică 126 (satul Păltin cătunul Pódurj – Ion Harabăzu, 88)

În afară de var. știută din manualul școlar – fără urmă din tradiția locală – bătrînul informator vorbește în *text.-conv.* despre „*cartja-di-șetiri*“ de-acum 90 de ani (1889–1980), amintindu-și din conținutul ei poetic popular și cult (r. 5–21). Remarcăm preferința lui pentru unele specii poetice populare: înclină spre poezia lirică, fără cea erotică (o califica aspru: cîntecele „di dragusti“, „distrăbălărili jestja“ – r. 80–84). El prefera și la bătrînețe, poezia solemnă (cea patriotică) și epica de haiducie. Cu tot caracterul sobru, echilibrat, bătrînul nu respingea voioșia și talentul satiric al unui excelent cîntăreț de-acum 60 de ani, tot din Păltin – este vorba de informatorul prețios *Lúca Idocub* („jera palicărju“!), de la care avem o var. a *Mioriței*, din 1928; apoi material liric și satiric expresiv (*Ținut. Vranc.*, I², 375 XLIII; vol. II CDXXI–CDXXII, CDXLIV–CDLVII, CDLXI).

[găsim o informație documentară de reținut în anul 1889 bătrînul avea învățător în Păltin pe C. Săulescu, colaborator – prin 1885 – la anchetele lingvistice ale lui B. P. Hasdeu (v. MCXXI *Nota crit.* 118). Învățătul filolog și lingvist nu putuse influența pe singurul său informator zelos din Vrancea, ca să se preocupe în anchetele „chestionarului“ oficial și de *Miorița*, care nici în programul școlii sale nu-l interesa (*text.-conv.* r. 1–4).

text. MCXXXII, MCXXXIII

Nota critică 127 (satul Păltin cătunul Răduțari – Ionțî Búcur, 89)

În *experiment text.* MCXXXIII a fost notat la două ore după MCXXXII. Al doilea rămîne cel de *bază*, întrucît primul cuprinde același material, însă redat într-un plan prea lipsit de unitate (37–41, 43–56, 57–80).

Var. de *bază* – cu planul abrupt (B. 49–52, 64–75) – este contaminare între fondul local (15–27, 34–43, 58–63, 68–75) și cel literar, de altfel destul de redus (1–2, 6–10, 54–57, acestea cu probabilitate!). Se întîlnesc și versuri improvizate (15–16 „Mioriți lai./Stóguşi, şigai“); iar unele interpolate („Stăpîni, stăpîni./Stăpînaş ca tini/N-oî măj găsî-ñ lumi!“). Acestea sînt ecoul din materialul lăutăresc de pe Valea-Milcovului (A. 32–35; B. 28–30), probabil că prin lăutarul din *Réghiu*, de la care bătrînul a auzit *Miorița* (v. *text.-conv.* a. r. 85–87; cf. CMXXXVII *Nota crit.* 9, MXXIV *Nota crit.* 60, MCLVII–MCLVIII *Nota crit.* 142, MCLXXXV–MCLXXXVI *Nota crit.* 152). Sau poate redusa interpolare a grupei

de versuri rătăcitoare (A. 32–35; B. 28–30) să fie venit de la alți lăutari rimniceni (numeroși între anii 1900–1930), pe care bătrînul *analfabet*, în tinerețe cioban „la cîmp” (în comuna *Farașani* din Rimnicul-Sărat), îi va fi întilnit (v. A. r. 88–90). Spirit ager dornic de cîntece, el nu s-a abătut de la repertoriul lăutăresc. Lăutarul fruntaș al *Văii-Milcovului* i-a cîntat nunta (r. 86 și alte relații).

Influența versiunii Alecsandri – vădită chiar din început (1–2), cit și prin grupa personajelor (7–10) – pare că a venit prin nepoții școlari, mai puțin probabil din lumea lăutarilor.

Bătrînul *Ionii Búcur* avea vădită înclinare poetică. Se vede din *text. B.* unde pe lângă părțile eterogene contaminate după uzul popular, el adaugă versuri personale, unele sugestive prin repetarea epitetelor („Scoboari oî *multi*,/Multi, multi și *mărunti*,/Oákis’ și cornúti; Ari oî măi *multi*,/Multi și *mărunti*,/Oákis’ și cornuti” – B. 3–5, 12–14); sau prin modelarea lexicului („Trii stăpînei” – 6; „În *zburdu* nișarilor” – 42 – S.n. *zburd* [(a) *zburdă*, prez. *zburd*; cf. forma pl. *zburdări*, H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterb.*, p. 1805]; nu este înregistrată de *Dicționar. limbii rom. contempor.*, IV, 738). În două versuri se întilnește încercarea de-a flexiona structura morfologică a graiului popular („– Nu-î *dj-a nu-l cumgaști*.” – A. 45; „– Nu-î *dj-a nu-l cumgaști* B. 53). Este un fel de exprimare în manieră personală. Bătrînul era un *subiect* vorbitor caracteristic: calm, vorbea rar și răspicat, fonetizînd cu perfectă claritate. Econom la vorbă, dădea graiului aer de oratorie antică.

Graiul nonagenarului este cel curat din bătrîni. El folosește lexicul păstosesc străvechi, ca și fonetica locală (cu o singură excepție: „Cin’ vintu *mj-a trazi*,” – A. 76). Am remarcat s.n. *zburdu*. Adăugăm formele gerundivale *trăgîni*, *răsușîni*, – *ntrebîni*, – A. 37–40; B. 45–48). Acestea se mai întilnesc într-o var. din *Spinéști*: *tercîni*, *lăcrămîni*, – *ntrebîni* – MCCXXXII; text notat în 1965, de la o bătrînă documentară – v. *Nota crit. 191*; cf. cu cele două texte notate, în 1967, de la aceeași bătrînă: MCCXXXIII – MCCXXXIV, unde se adaugă *vinîni*).

M-a impresionat prestața bătrînului găsit bolnav. De la început discuției, bănuindu-mă străin de Vrancea, a refuzat ancheta. Lămurindu-l de unde sînt și ce urmăresc, el a răspuns cu calmul și mîndria bătrîneții: „Dac-ai vînit pentru Vrașșia, și pîntru *Nioriș*. și videm...”. Apoi a putut spune, din suferință, cele două texte ale *Miorișei* și povestirea, atît de rezumată, a vieții zbućiumate. Peste două săptămîni a murit. Am însemnat că bătrînul venerabil fusese în tinerețe cioban prin fostul județ Rimnicul-Sărat, unde păstoritul ardelean s-a încrucișat cu cel din Vrancea (v. *Diaconu, Folklor. Rimnic-Sărat*, I [1933], p. XII–XIV „Introducere”), Din cioban a ajuns negustor, apoi gospodar chibzuit în *Păltin*.

Prin muncă nepregetată el și-a făcut „um botéj *dj-o sutî*, și pisti sutî di oî” (r. 90–93). Situație gospodărească pe care nu am mai întilnit-o în ținut, între anii 1920–1944. Se aseamăna într-o privință cu a ciobanului brețcan rămas la *Prahúda* pe vremea tinereții lui *Ionii Búcur* (v. MCLI *Nota crit.* 138).

text. MCXXXIV

Nota critică 128 (satul *Păulești* – *Iqána Dănilî Bușilî*, 44)

Rămîne gravă contrazicerea între *nota informativă* despre ancheta din 1956, în Vrancea, prin „Institutul de folclor”, și mărturia de față privind substituirea de informator: cine a fost anchetat, în 1956, soția ori bărbatul ei? *Nota de teren* indică pe « *Dănilă C. Bușilă*, 44 ani. Com. Păulești, r. Focșani, reg. Galați. Culeg: Adrian Fochi, 27.V.1956 » (*Mioriș*, pag. 853 CDLXXIII). Din verificarea făcută de noi¹, rezultă că numai soția – *Iqana Bușilî*, 44 ani² – a fost informatoare în 1956, ca și în 1965 la ancheta mea. Prin urmare informația modificată privind informatorul, apare ca un fals. S-ar datora, probabil, neatenției cui a întocmit *nota de teren*, căci nu ne putem inchipui că s-a folosit un material notat de alt cercetător, mai puțin pregătît pentru cercetare. Să privim critic lucrurile:

Var. recentă are 99 versuri, deci o cantitate redusă față de text. Alecsandri (123 versuri). Asemănarea dintre amîndouă textele din *Păulești* este o realitate imediată: MCXXXIV 43–44 (cf. Fochi, *l.c.*, p. 853 v. 6–7), 28–30 (*ibid.*, 9–12), 37–42 (*ibid.*, 1–7), 55–63 (*ibid.*, 15–23), 64–70 (*ibid.*, 24–31), 75–105 (*ibid.*, 36–61). Versurile rămîn aproximativ aceleași, numai cu ușoare variații lexicale și morfologice. Se află însă în excepție dubioasele versuri „Căci m-am însurat/*Cu-o creangă de brad*,” (Fochi, *l.c.*, 853 CDLXXIII 54–55), care sînt anomalie de fond pentru bibliografia integrală a baladei. În var. din 1965, vers. 94–95 („Ci m-am însurat.../*C-o futî di...mpărat*.”) sînt mai aproape de realitate. Ezitarea între fondul real poetic, admis de noi, și artificul imaginilor din var. culeasă în 1956 s-ar întrevădea, poate, din exprimarea evazivă (însemnată prin punctuația de suspensie), admițînd că informatoarea s-a hotărît, în noua recitare-cîntare, între cele două imagini prea disparate, pentru cea care măcar convențional – chiar după logica omului simplu – se poate admite.

Mai este posibilă și altă apropiere comparativă: var. MCXXXIV completează, încă de la început, cadrul acțiunii (vers. 17–35) întocmai ca la Alecsandri, cînd rămîn aceleași personaje. În var.

¹ În 1965, asistat de directorul „Școlii generale de 8 ani” din satul *Cóza*, învățătorul Neculai Danțiș.

² Cifra contradictorie în ancheta din 1956. Femeia trebuie să fi fost atunci de 34 ani, fiindcă diferența de timp dintre cele două anchete este de cca. 10 ani.

din 1956 se începe prin dialog, pierzându-se localizarea din cea actuală („Pi-um pişjor di plaj,/Pi-o gurî di raj“ — 17—18).

Cine cunoaşte detaliat graiul regional în cauză, poate observa că transcrierea var. din 1956 s-a abătut de la realitatea pronunţiei: s-a uniformizat fonetica după norma limbii literare, fără să se distingă în graiul informatoarei interferenţa fonetică făţişă între pronunţarea *dialectală* şi cea *literară*. Femeia însă răminea, vorbind curent, în sfera graiului vrâncean. Reflexul fonetic literar provine desigur de la manualul şcolii „primare“, şi din afectarea în vorbire a tineretului, ca şi a celor de vîrstă medie între bărbăţie şi bătrîneţe, cînd unii vor să dea impresie străinilor că ei sînt nişte instruiţi, citiţi, deştepti, purtaţi în lume, şi mai ales cunoscători de lucruri înnoitoare de la oraş (v. expresia: „... *imidiât* am auzit înapoi cînticu.“ — *text.conv.* r. 12). În cazul acestei informatoarei, de aici pleacă şi ticul verbal *um pic* (= *oljaci* — r. 5—6); însă folositî sporadic, în vreme ce fonetismul arhaic predomină („... *is cîntişi bătrîneştî*...“; „... *şj-a făcu' nişara şî cu bătrîna*...“; „... *m-a asculta' la trij-patru cîntişi*.“ — r. 91, 109), şi se întretaie cu vorbirea imitată („N-a cîntat atunşj bărbatu *meu*.“ — şi îndată: „băr batú nişu... jera dus la djal după trjabi.“; r. 106—108).

În privinţa provenienţei ambelor var. — despre care nu găsim indicaţii la ancheta din 1956 — adevărul nu e greu de stabilit pentru cazul informatoarei acesteia, cu toate că ea spunea categoric: „Am învăţat-o dim bătrîni: di la bunica, di străbuni űej dim *Păuleşti*. Di nicăjerj n-am auzit-o diű altj parti.“ (r. 14—16). Textul var. dovedeşte contrariul: există legătură intimă cu versiunea Alecsandri, şi numai prin învăţămîntul primar. În var. actuală *nicăieri nu se vede un ecou, măcar slab, din fondul păstoresc al baladei*. Versurile pentru care memoria ezită — atît în text. din 1956 („Căű m-am însurat/Cu-o creangă de brad,“ — 54—55), cit şi în notarea recentă („Ci m-am însurat.../C-o fati di...mpărat.“ — 94—95) — dovedesc, fără dubiu, că izvorul popular ori a fost vag la început, în ce ştia femeia din copilărie (şi-atunci, din cauza lipsei de plasticitate verbală el a fost suprimat de cartea unde stăpînea vraja graiului poetic al lui Alecsandri), ori informatoarea mistifică. Lipsa de discernămint, într-o atare situaţie, s-a întîmplat adesea culegătorilor, puşi în faţa săteanului schimbat sufleteşte prin modernizarea vieţii regionale de astăzi în contact frecvent cu tîrgul şi oraşul. Prin această atingere păgubitoare ţăranul şi-a pierdut din sinceritatea şi bunăvoinţa de altădată, cînd el îşi comunica lucrurile reale şi fapte autentice. Am întîlnit, în anii 1960—1970, tineret vrâncean căruia îi era aproape penibil să spună din ce sat şi din care neam se trage. „Okînica“, „sarica“ şi „glúga“ străveche nu mai sînt blazon vrâncean... Nici *Niorija*, şi nici „şjobănişja“ cu „băşjişja“ nu se mai potrivesc vremii înnoitoare. Acum simularea localnicilor le falsifică

realitatea sufletească unor cercetători, cînd se duc în anchete etnografice şi folclorice expeditiv, prea dornici de tipar. Exemplu este chiar acest caz: informatoarea cu remarcabilă inteligenţă, vioaie în exprimare, bună cîntăreaţă, cu înclinare spre creaţie de cîntec şi *vers cvasipopular*, poate să facă pe-un anchetator să creadă că var. ştiută de dînsa — *text* şi *melodie* — vine „diű străbuni...dim Păuleştj“...

În privinţa psihologiei cîntecului popular, se vede că *textul poetic* încă rămîne în *Păuleştj determinat* şi *dinamizat de melodie*: „Si cînt întaj, ca si niş-aduc aminti... Nu niş-aduc aminti milodişja“ (r. 129—131). Actul memoriei — în reproducerea folclorului muzical-poetic — nu se poate nici astăzi îndeplini organic, aici şi în alte sate, fără funcţia melos-ului: „Io mi-l aduc aminti cîntin'...“ (afirmaţie cuprinsă în conv. completă cu informatoarea).

Alt fapt caracteristic de reţinut: în Vrancea încă se creează *vers popular*. Dar în acest caz substratul păstoresc rămîne ecou îndepărtat, răzleţ, aproape stîns. Îl covîrşeşte sentimentul erotic (144—169), uneori exprimat elegiac (175—189), cînd se întîlneşte cite o imagine mai expresivă amintind de *versul semi-popular* al lui Eminescu („Cum n-oş plînge ş-oi otta/Daci treçi vremeşja mja...“ — 180—181). Asemenea „cîntic“ — admis aproape de ce este socotit cu adevărat „ceva bătrînesc“ (128—130), deşi „compus“ recent („Unu l-am compus jo...“; r. 144—145) — a fost plăsmuit numai într-o stare de puternic afect erotic („...l-am compus într-o agonii di nebunialj... aşa... ci-m' plăşja nişja si cînt pim păduri... işj űeva dispri păduri... başju... işj compus di mini“ — r. 145—149). Urmează poezia cu aspect bucolic, în metru variat, măsură prozodică neregulată, simţire naivă şi străină de naturaleţea populară. *Poeta-cîntăreaş* era atunci în izolarea deplină care determină în ţărănimea noastră naşterea *versului popular cîntat*. Iar acest *compus poetic minor* — plăsmuit numai în natura singuratică, măreaţă, înverzită viguros primăvara — este încă vehiculat de *melodie*. Rămîne creat exclusiv prin subconştientul spontan, şi păstrat prin memorie. Nu ca *produsul literar scriptic*, ci în felul unuia *melodic-verbal* memorat chiar în momentele actului genetic („L-aű făcu'... stin' cu oili şi cu vasili, mergîn' pim păduri. L-aű făcu' diű gînd; n-avjaű hirtii la djal. L-aű cîntat iű gînd, şi l-aű şjnu' minti.“ — r. 170—174). Geneza altui „cîntic“: „Măj încoaşj, acu vo patru anj în 1961, l-aű făcu' pim păduri...“ (r. 190; vers. 192—199). Nu scriptic, ci tot prin subconştientul larvar şi plasticitatea memoriei.

Nota critică 129 (satul Păulești — Gavrilă Săcălăuș, 72)

Spirit satiric deosebit (*text.-conv.* r. 106—115), cu dar de observație (r. 81—86), înclinat către cîntec, vers și povestire, bătrînul acesta și-a irosit viața, prea sedentară, suferind din copilărie de-coxalgie. El a rămas o pierdere pentru folclorul vrăncean. Dacă ar fi putut umbla în lume, ar fi cunoscut noutăți volclorice, îmbogățind pe cele din satul Păulești (amintim că aici a trăit Măriuța Căca — v. MCXXV *Nota crit.* 120 — sub influența căreia Gavrilă Săcălăuș a fost într-o privință, cum reiese dintr-un *text-convorbire* (MMXXIV = în vol. VI al colecției).

Bătrînul e interesant în povestirea lui colorată, cînd vorbește cu bonomie despre partea hazlie a vieții celor socotiți mai simpli ca el (r. 47—56). Este și original în grai, cînd îl găsim inovator prin lexic (ex. *prostomág* = *prosticel*, *tontălán* = *tontălău*; r. 52, 93—94; cf. *Dicț. expl. limb. rom.*, 1975, p. 754, 961). Trebuie observată exprimarea spontană din graiul zilnic prin jocul fonetic al cuvintelor, stare expresivă și în vers („Și pi min' m-or plînzî" — vers. 67; „Pi-o coastă di cali,"; vers. 11; „... is pros'(t) boti!"; r. 49—50. Sigur că împetriștea graiului prin fonetismul literar (numai în șase cazuri: „Cu trii țăjăbăneî" — vers. 13; „Și cu țel moldovjan" — 44; „Și mi ti omșari. . ." — 47; „Țe aș tu?" — 36; „Țe cînti cu drag;" — 61—63) se lămurește din influența cărții în cele două clase ale școlii primare.

Var. de față conține, dar prea dispare, numai ceea ce își mai amintea bătrînul din cartea școlară (cf. 8—16), trecut prin peripecii (cineva făcuse „țigări diî ja" etc.; r. 18—19, 76—79, 90—91). Ce va fi deprins de la „niști bași bătrîni" (unul descris plastic; 1—7), s-a risipit în timp, fiindcă Săcălăuș nu a trăit în mediu păstoresc decît prin contact întîmplător. Este însă altceva de remarcant — și anume în *text.-conv.*: bătrînul a întîlnit, în același sat, un ins deosebit de la care a ascultat *Niorîța*. Era un cîntăreț de talent, deși părea „cañ slab di minti", adică un redus mintal. El avea putere de fascinație prin cîntecul popular. Obștea satului nu-l disprețuia, nu-l alunga, ci-l asculta întîmplător cum cîntă. Gavrilă Săcălăuș prețuiește fățiș pe interpretul original („Iel o cînta *Niorîța* di răminei nșhețat!" — r. 52—53). Pe-acest cîntăreț aparte sigur că l-a auzit în multe rînduri informatorul nostru. Dar nu și-a însușit din cîntarea lui măcar un material redus. Prin textul său — avînd 58 de versuri, unele cu ezitări, altele dispartate — rămîne însă depășit de *Duñitru Djaconu* (cu 82 de versuri), pe lingă faptul că var. de-acum 55 de ani (1928—1983) este unitară și expresivă, deși în ond se vede contaminată cu versiunea Alecsandri (*Ținut. Vranc.*, I², p. 386 XLIX 1—9 etc.). „Moș Duñitru" avea atunci 45 de ani. Var. știută de dînsul (și notată dialectal) se afla în ținut printre

cele extinse (140 versuri). Știa și alte „cîntări". Rămîn pierdute (în text), fiindcă în patru rînduri, cînd l-am căutat în sat, plecase în „argății" pe la gospodari (ba „jel munșja la tos' frați, și jera gol-goluț!"; r. 52). Îl găseam trimis mereu „la djal" (= „la muntii"), pe la „tirli" după treburi pe care el le făcea conștiincios la oricine, aproape numai pentru „măliga" zilnică. Nu părea un tip înapoia t mental, ci mai degrabă un abulic absolut dezinteresat în munca fără preget. La vorbă l-am aflat cumpănit, discret. Era o fire înclinată mereu către visare și libertate.

text. MCXXXVI

Nota critică 130 (satul Păulești — Vasili Stănescu, 73)

Afirmația că var. a pornit de la bunicul informatorului trebuie înlăturată: textul pleacă numai din școala primară: „Poizîja diî cartî-añ șetit-o. Añ găsi' *Niorîța* și-ñ carti", spunea bătrînul (*text.-conv.* r. 3—4). De altfel sint versuri desprinse aidoma din versiunea Alecsandri (55—84). Ezitarea — chiar la începutul textului („Dacî țiești-așa,/Io nu țî-oî măi blăstăma./Și dacî iești năzdrăvanî. . . /Și dî-o fi si mor/În cim'(p) di mohor,"; 31—35) — este improvizarea bătrînului, memoria lui dibuind pînă ce-a dat din expunerea narativă (*text.-conv.* r. 10—25) în cursul poetic normal (26—89).

Pare posibilă o emendație la text. Alecsandri: se găsesc două versuri („*De toți întrebînd /Și la toți zicînd*,"; *Alecsandri, Poezii populare*. . . [ed. D. Murărașu, 1971], p. 12 v. 94—95), care includ un vag non-sens. Pot fi redatate printr-un singur vers din text. prezent: „*Pi toș întrebînd*:" (63). Vers. „*Și la toți zicînd*" este aproape superfluu. Redarea propusă o credem mai firească, în logica faptelor și structura normală a gîndirii poetice populare.

Se poate consemna atitudinea critică a bătrînului: pentru el *poemul* era o „poveste" din care se înlătură elementul miraculos oia năzdrăvană vorbitoare; r. 90—104). Dar mentalitatea bunicului său, mort prin 1910 în vîrstă „dî-o sutî ș-uñ an", ne pare falsificată de nepot. Fiindcă mentalitatea bătrînilor, trăitori în copilăria informatorului, înclinați spre „poveste" (aproximativ prin anii 1905—1907), nu putea să iasă, în satul Păulești, din primitivismul etnografic și să se îndrepte brusc spre modernitate și pragmatism.

text. MCXXXIX

Nota critică 131 (satul Păulești — Trifu Uñgurjanu, 78)

Var. — complet dispartată în plan — cuprinde un *fond păstoresc* destul de redus (1—15, 18—20, 47—52), contaminat cu textul literar vag și foarte împrăștiat (34—37, 77—78, 84—85); poate și cu ecou din lumea lăutarilor. Din cauza memoriei reduse textul¹ difuz are unele versuri improvizate prea fantezist („Și la cap si-m'

pui/Lemn di alămii;“ — 20—21; „Și miriș-am luat.. /Pi-o zupți-
niasî:/Zis, luna di mirjasi. .“; — 67—68; „Nașu nostru-a fost/
A păștiluj post. .“ — 82—83). Odată se ajunge la confuzie („Pi-o
guri di plaj,/C-uñ fișjor di craj. .“ — 71—72). În felul acesta sfrî-
șitul textului rămîne obscur cînd partea primă (1—31, fără 20—21)
se prezintă în relativă claritate, cu vers. 1—8 dispuse în dialog după
norma planului local; dar cu vers. 9, 17 depășind măsura normală
metrică (12 și respectiv 9 silabe). Anomalia generală se explică
prin memoria redusă a informatorului.

Text.-conv. (r. 92—188) arată cum a pătruns în Vrancea nordică
(prin 1912) *bânta* (= fanfara) care cînta „Miorița“ pe la
cîrciumi și nunți. Rămîne pînă acum singurul caz confir-
mat în țînut.

text. MCXL, MCXLI

Nota critică 132 (satul Păulești — Irina Păpa, 81, 83)

În *experiment* text. MCXLI a fost notat, tot dialectal, *la doi
ani și două luni* după MCXL; și *la 40 ani după cel din 1927* (v.
Țînut. Vranc., I², 396 LIV).

După analiza acestor trei *texte de bază*, ne vom referi la o var.
publicată în 1956. Iată starea textelor MCXL—MCXLI:

Conținutul lor e mai redus ca la var. din 1927 (aici sînt 57
versuri; text. MCXL are 40 versuri, iar MCXLI 42 versuri). În
text. MCXL unele sînt disparate (45—46, 51—55), rămînd mai
unitare în MCXLI. Dar și aici se întîlnește cite unul confuz („*Tărișî
la uluc ț-an dat.*“ — 9; în loc de sensul normal din primul text:
„*Apî diñ uluc ț-an dat.*“ — 24). În fond amîndouă textele au versuri
improvizate: în MCXL tînuitorii sînt „*Brîncovjanu* [sic!]/Și cu
Moldovjanu“ (27—28); dincolo „*Dumbrăvjanu*/Și cu *Nilcovjanu.*“
(12—13). Altă diferență: în MCXL „stăpînu“ vrea să fie îngropat
„În zocu neilor,/Îm plăju berbeșilor./În struîga oilor“ (32—34);
pe cînd în MCXLI „miorița“ îl va îngropa „Îm plăju berbeșilor./
În zjocu meilor;“ (20—21). Același text are un adaus din fondul
local arhaic în legătură cu portretul „șjobănașului“ (35—42) —
lipsește și în var. din 1927. Aceasta are și ea versuri disparate (13—
16), iar cîteva improvizate (9—10). Unele însă — adaus necesar —
înfățișează natura dinamică în legătură cu acțiunea din baladă
(39—43). Ca și în text. MCXLI, testamentul ciobanului rămîne
același: să fie îngropat de mioriță „Îm plăju berbeșilor./În zjocu
neilor“ (30—31). Însă în privința obiectelor dorite, aici e vorba de
„*Saricûș im pîltinăș, /Flușeraș în alunăș*“ (33—34, păstrate în text.
MCXL 38—39); pe cînd în MCXLI găsim obiectul schîmbat:
Saricûș im pîltinăș, /Bușjumaș în alunăș“ (22—23). Modificarea
esențială este în vers. 44—47: ciobanul, auzind de tînuire, pleacă
pe nesimțite de la stîină cu turma de oi, întîlnindu-se cu „baba

bătrînă“. În sfrîșitul brusc și trunchiat (52—57), se află numai por-
tretul ciobanului, lipsit însă de vers. 34—39 din MCXLI.

Var. culesă în 1956 de A. Fochi (*Miorița*, 854 CDLXXIV),
are numai 31 versuri, deci cantitatea cea mai redusă în raport cu
cele trei var. culese de noi. Astfel lipsesc aici, din MCXLI îndeosebi,
vers. 22—27 (consecința obiectelor îngropării), pe lîngă descrierea
detaliată a portretului (32—42). Cauza acestor omisiuni poate să
fie graba anchetei („cu nipusu-m masi: într-uñ Kîșjor“, cum ne
spunea bătrîna, la 30.XII.1967). Încît memoria ei slăbită nu a
fost înviorată prin pauze și revenire în anchetă.

Tot din lipsă metodologică pleacă alterarea fonetică
a graiului bătrînei (de exemplu: „— *Mioriță lafe, /Laie,
bucdălafe, /De trei zîle-ncăce /Gura nu-ș maș tače.*“ — *Miorița*, 854,
CDLXXIV 1—4; etc.). Cu siguranță că informatoarea octogenară
a rostit mereu în fonetismul vrîncean tipic: „*Niorișî lai, /Lai, bucđlai,*“
(var. din 1927, vers. 1—2, 13, 23—24; MCXL 12—13; MCXLI 2—3);
etc.

Notarea arbitrară, din 1956, s-a răsfrînt și asupra
textului nostru din 1927, transcris diferit de A. Fochi.

text. MCXLII, MCXLIII

Nota critică 133 (satul Păulești — Măriuța Săcăluș, 82; *Vasili
Săcăluș*, 82)

Ambele var. sînt notate de la doi soți egal octogenari. Ne pot
lămuri în privința modului cum se transmite *Miorița* de la soț la
soție, și invers. Cazuri asemănătoare am întîlnit și în *Andrejăsu-
di-zios* (CMXXI și CMXXXVII, CMXXIII și CMXXXVII), *Negir-
ești* (MLIV), *Nistoroști* (MLXXIII), *Păltin* (MCXXII—MCXXIII
și MCXXX).

Se distinge uneori inegalitatea între soți: textul știut de soție
depășește pe-al soțului, la care balada este complet degradată
(CMXXXVII), ori aproape uitată (MLIV *Nota crit.* 81); sau există
încă într-unu *text redus*, pe calea dezagregării (MCXXX *Nota crit.* 125).

În cazul de față bătrîna octogenară cunoaște o var. care hotărît
că duce spre fondul local arhaic (mai ales vers. 1—11). În rest se
întreazărește textul literar clasic, pe care l-a putut afla
de la soț. La acesta nu se vede nimic tradițional, ci numai cea-
a învățat el „la școală-ñ carti“ (MCXLIII 1—10). Acum planul var. e
disparat, contopindu-se vorbirea directă cu cea indirectă (44—64).

În *text.-conv.* bătrînul arată că în satul Păulești învățătorul de
acum 80 de ani (retrospectiv 1887) obliga școlarii să
începe textul întreg al baladei („[Zi-]șja ci so-
ñvățăm toati. .“) pentru declamat „pi la igzămîni.“ (r. 86—86).

În privința graiului: bătrîna păstrează fonetica străbună, pe
cînd soțul vorbește uneori emfatic, amestecînd rostirea locală cu

cea literară („Aşa-î daci Kerz *documentîli*: crejeru. . . un hoț di *romatizm*, așela m-a *digrăddt* măi rău. . .” (r. 83–85).

Încă se păstrează memoria despre *biket-benket* = punctul de „păzi-ñ gura hătășului” — „pi *Kișjoru Cózî*”, „pi *plăju Cózî*” — unde era „contrôlu cin’ tresja di dificolu [din Ardeal] g’hitili, oili; ghitili marj, cidrurili di oț” în transhumanță prin Vrancea. Aici se făcea „contrôlu di numărât” (r. 71–78). Punctul acesta de „control” a¹ transhumanței ardeleni era un „drum de transhumanță” secundar însă în legătură cu cele trei șleauri principale (v. Diaconu, *Păstorii Vrancea*, 5–6 [nota 2] — 8).

text. MCXLIV, MCXLV

Nota critică 134 (satul *Păulești — Rusânda Bogdân*, 87 [A.]; *Marghjoala Săcăltiș*, 60 [B.]

În *experiment* text. MCXLV a fost restabilit prin racordaj la o jumătate de oră după MCXLIV.

Avem un caz special despre circulația baladei în ținut: var. MCXLIV *reluată simultan prin două informatoare, mamă și fiică*. Ea își păstrează conținutul, căpătînd însă prin *racordaj* imagini noi, cînd își modifică unele elemente prozodice, mai ales măsura versului (cf. MCXLIV 9 — cu MCXLV 7 „Apa nu-ș plași?” > „Or apa nu-ț plași?”; MCXLIV 13 — cu MCXLV 10 „— Apa-m’ plași” > „Ñiș apa-m’ plași” etc.). Refacerea formală s-a petrecut în text. MCXLV. Dacă în filiația textelor primul (al bătrînei) are forma mai frustă (s-a văzut măsura inegală a versului); sau are versul repetat (8, 10 „Iarba or nu-ț plași,” > „Or iarba nu-ț plași?”), în schimb în var. MCXLV — unde ambele informatoare se completează reciproc, stimulîndu-și memoria — textul se întregeste în conținut, șlefuiindu-și totodată și forma. Această prelucrare simultană (în dublu aspect: ameliorarea formală și amploare descriptivă) se prezintă numai în text. MCXLV (cazul portretului, deși trunchiat: „. . . uif șjobănaș/C-um botej di cirłănaș?/Oki luj; ca mura cșaptf. . ./ Fețișșara luj/spuma laptiluj;/Mustășioara lui. . .” — 48–49).

Conlucrarea (în cadrul vieții de familie) se datorește memoriei fiecăreia, mai plastică a fiicei care, deși la 60 de ani, era normal să-și amintească ceva mai spontan ceea ce memorizase în copilărie și la tinerețe de la mama ei, acum aproape nonagenară. Vers. 35, apoi 44–45 — acestea raportate din text. MCXLV în corpul var. MCXLIV (între vers. 44–45), completînd vers. 44 din MCXLIV; iar vers. 50–53 din MCXLV (portretul ciobănașului), completînd vers. 48 din MCXLIV — ar fi rămas sacrificate în cazul unei notări fugitive. În modul acesta *var. princeps* — desigur cu fond local străvechi incontestabil — s-ar înfățișa lipsită de-un fond mai stabil și de oarecare limpezime formală. Deci lucru imperios: în cazul informatorilor deosebiți, revenirea pe terenul etnografic-folcloric-

dialectal rămîne, oricînd și oriunde, lege constantă. A fost criteriul nostru fundamental, pe care-l invocăm *critic*, din cînd în cînd, ca un memento în aceste *note critice*.

În ambele texte, spre sfîrșitul lor, în versul ultiu, s-a strecurat (inexplicabil cum, fiindcă apare foarte vagă!) nota de modernizare privind personajele („C-ay sf-l omșari/*Moldo-șjanu* și cu *ușgurjănu*” — A. 52–53; B. 56–57).

În privința transmiterii textelor, bătrîna analfabetă (ca și fiica ei) spunea de la începutul convorbirii noastre: „*Așa mă nigd-șjam cu băjeți pi vatrî: li cîntam, șoti-așa. . .*” (A. text.-conv. r. 1). Melodia, cîntată stins, era variantă din fondul melodic local. Auzit balada (*melodie și text*) de la părinți (B. text.-conv. r. 58–59). Prin urmare vehicularea baladei, în trei generații, a fost *prin cîntare*. Fiica a prins cîntarea în același mod de la *babi* (mama ei, v. B. r. 66–68).

text. MCXLVI, MCXLVII

Nota critică 135 (satul *Pojăna — Constantin Găini*, 66)

În *experiment* var. MCXLVII a fost notată la patru zile după precedentă.

Melodia cîntată (= „șhersu”) era inexpressivă din cauza slăbiciunii bătrînului suferînd. Amîndouă textele arată ecoul versiunii clasice, fără atingere cu tradiția locală.

text. MCXLIX

Nota critică 136 (cătunul *Prahûda — Anonim(?)* [circa 1868–1878])

Var. rămîne un *document excepțional* pentru bibliografia generală a *Miorișei*: este unicul exemplar anonim din secolul trecut scris în Vrancea între anii 1868–1878 (data rămîne deocamdată probabilă!) de un preot din cătunul *Prahûda*. Așa rezultă din *informațiile sumare* (uneori contradictorii: indicau și alt copist) aflate la 24 sept. 1967, cînd am descoperit textul într-un *miscelaneu* în posesia nepoatei presupusului notator (v. text. MCLII *Nota crit. 138*). Fiind de format redus (0.9 × 0.12 cm.), *miscelaneul* (în felul său o antologie de amator din lumea clerului) mai cuprindea — în aceeași grafie frustă a anonimului — texte lirice populare, un descîntec, o rugăciune, un material apocrif redus, două texte din lirica lui Alecsandri și A. Mureșanu („Deșteaptă-te, romîne!”). Fusese cartonat rudimentar (în carton cu legătura de cîneapă) prin cusătura cu ață tot de cîneapă, avînd foile din hîrtie folosită de „pisării” „zăpesselor” vrăncene (secolele XVII, XVIII și prima jumătate a sec. XIX), provenită, bănuim, prin decupaj dintr-un felurit material documentar aflat cumva de anonimul copist în posesia familiei sale, sau în altă parte. Paginația — notată pînă la 190 — era întreruptă în trei locuri, *Meorișă* rămînd intactă. Textul este intitulat

Meorița (ecou poate chiar din var. Alecsandri—1866); iar sfârșitul annotat lapidar: „Finitul cîntului”.

Transcrierea textului (cf. fascim. A.B.C.) am făcut-o reproducînd paralele forme lexicale, ori chiar versuri întregi, din var. Alecsandri—1852, 1866, spre a putea întrezări modelul literar folosit de anonim în prelucrarea sa. Ortografia și punctuația (aceasta însemnată numai o dată; vers. 27) — neglijate de altfel în *miscelaneu* — sînt redată tot după modelul (cum vom vedea, ipotetic) al anonimului: var. Alecsandri—1866. Am păstrat însă în cîteva versuri grafia particulară a originalului (vers. 1—2, 9, 11, 45, 46, 51, 74, 82 etc.), pentru a marca fantezia copistului mediocru; iar într-un caz fiindcă *redă* un fonetism actual caracteristic (vers. 9, 11, 46, 51 „Vrăncean”; cf. discuția critică asupra dubletului Vrăncean, Vrăncean, la text. MXLVII *Nota critică* 75).

Ce se poate stabili despre modelul literar folosit de anonim? Comparînd versiunea de față cu ambele var. Alecsandri, aflăm unele apropieri lexicale de var. 1852 (vers. 9, 11, 13, 23, 33, 37, 38, 46, 51, 72, 86, 94, 96, 98 etc.); însă apar și forme lexicale — ori chiar versuri intacte — întîlnite în var. 1866 (15, 41—42, 53, 57, 71, 92, 93, 112, 114 etc.). Găsim și grafie uniformă, ca în var. 52, 1866 (48, 52, 61, 63, 65, 67, 69 etc.). După cum întîlnim grafie proprie (5, 18, 21, 31, 35, 43, 81, 82, 85, 90 „passerele”, 106, 125), ca și stîngace inovații lexicale („bicălae”, „drăguțele”, „cîmp”-28, 34, 50, 88, 124), lingă cîteva noutăți morfologice (4, 14, 72, 73, 119).

Anonimul a interpolat în textul copiat cîteva versuri personale (67—70, acesta indescifrabil, 116—117 „Cu o fată crăeasă” [= „C-o fată de crai” — 1852, 1866]), „A lumii miriasă” [„Pe-o gură de rai.” — ibid]); însă lipsite de gust estetic, unul fiind chiar confuz (70 „Mult [zice] cu vers”, ori „Multu-i cu vers”?).

Anume particularitate fonetică (controversată astăzi, cînd s-a generalizat forma uscată *Vrăncean*, chiar în ortoepia academică) — este redată ca în var. 1852: *Vrăncean* (9, 11, 46, 51; însă *Vrăncean* în var. 1866 — v. același versuri). Ori, acesta este chiar fonetismul din graiul regional actual.

Concluzia, posibilă acum, este următoarea: *arhetipul* anonimului pare că a fost var. *Alecsandri-1866*, deși nu lipsesc forme lexicale întîlnite în var. 1852. Versiunea din *Prahîda* ne apare însă mai mult sub influența antologiei din 1866, admițînd că timpul transcrierii începe cu anul 1868.

Ne întrebăm: să fi pătruns în Vrancea o tipăritură de fast tipografic — ca aceea din „Tipografia lucrătorilor asociați, 1866” — pentru ca să ajungă, într-un cătun izolat, la îndemîna unui preot (de altfel cu o bună stare materială)? Faptul nu este exclus, deși cercetările noastre *bibliografice* corelative în ținut — între anii

1926—1970 — nu au putut afla asemenea *tipăritură* măreață *de epocă*. Poate să fi fost cumva în cauză alt izvor: vreo întîmplătoare tipăritură de colportaj, cu caracter antologic, dacă nu chiar reflexiv direct dintr-un manual școlar al vremii. În acest caz rămîne deschisă cercetarea modului în care era produsă *Miorița* prin cărțile didactice pentru învățămîntul rural între anii 1868—1878. Sigur rămîne un fapt: anonimul nu a produs mecanic var. *Alecsandri-1866*: nici în forma ei lexicală, după cum nici în grafie (odată apare cu totul lacunar vers. 126), și nici ca fond. El a modificat lexicul — ori l-a substituit — a neglijat aproape complet punctuația, cu desăvîrșire ortografia, și a plăsmuit imitativ versuri (unul — cum am menționat — pare pe deplin amorf, vers. 70).

Chiar așa stînd lucrurile, versiunea — datată ipotetic între anii 1868—1878 — rămîne documentară, fiind generată fără îndoiială de poemul estetizat mai mult în 1866 prin condeiul fascinator al lui Alecsandri. Numai prin *vraja transpunerii literare clasice* se poate explica de ce anonimul copist nu a notat vreo var. aleasă direct din bogatul filon popular vrăncean (cei cîntat de secole din fluier, din caval, din gură, pe atunci în puterea fondului arhaic); ci a preferat textul din 1866, rîspîndit — după aceea — în țărănimia „vrănceană”, mai ales de învățămîntul timpului. Fusese descoperit, cum se știe, în 1846, tot în Vrancea, de Alecu Rusu, care (accentuăm și aici!) trebuie să-și aibă odată, la *Sovêja*, o întruchipare plastică alături de-a etnopedagogului Simion Mehedinți, întotdeauna evocatorul său avîntat (v. *Către noua generație* ³, 394; *Politica de vorbe...* ², 45; *indeosebi Premize și concluzii la Terra*, 115).

text. MCL

Nota critică 137 (cătunul *Prahîda* — *Măria Boroș*, 34)

Var. are legătură prea vagă cu fondul local păstoresc, numai prin începutul tipic al majorității textelor din ținut (vers. 59—72). În ce urmează se poate lesne distinge modul literar. Încît cu toată ămurirea evazivă a informatoarei (*text.conv.* r. 128—129), cuprinsul alternează între materialul didactic al versiunii clasice și redusă improvizare a fostei eleve.

Pentru documentarea etnografică *text.conv.* (este unul din cele caracteristice în această privință) ne prezintă sugestiv alcătuirea unei gospodării aproape nevoiașe (lucrurile și ocupația, interiorul), ca și traiul, împovărat în trecut, al bătrînilor din *Prahîda* Potretul „bătrînei Măriuța” — „mama lu mama mami, adică străbunica” aceea care „povestea di *Niorița*” — este evocator (r. 1—35, 36—58).

text. MCLI

Nota critică 138 (cătunul *Prahîda* — *Răda Vilcân*, 39)

Var. conține destule versuri din textul clasic (8—20 etc.), *fără contaminare cu fondul local*. *Text.-conv.* este prețios pentru cunoașterea transhumanței ardelenze în Vrancea: un cioban brețcan (de longevitate impresionantă: a trăit 99 ani) rămăsese în *Prahúda*, unde s-a însurat, s-a gospodărit stăruiitor, ajungînd „stăpînul” „unui botei cu „suti di oî”. Soția lui, localnică, era fire bărbătoasă (aminteste de *Vitoria Lipan*, din *Baltagul* lui Sadoveanu): Ráda mergea călare la stîna numai noaptea, îmbrăcată bărbătește. Calea era lungă: de la *Prahúda* și *Páltin* la *Necúli* (40 km. în fostul județ Rîmnicul-Sărat), prin străfunduri de văi, tihărâi prăpăstioase și urcușuri pieptiș. După ce-și vedea soțul și stîna, se întocea, tot singură, la gospodărie, muncitoare și credincioasă păstorului pripășit (57—72).

text. MCLII

Nota critică 139 (cătunul *Prahúda* — *Gaștăna Bășu*, 69)

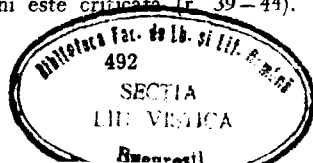
Var. este un reflex al versiunii copiate de-un anonim, între anii 1868—1878, după text. Alecsandri și aflată de noi la informatoarea de față într-un *miscelaneu* pe care l-am cercetat mai sus (v. MCXLIX *Nota crit.* 136). Vers. 99—100 din var. prezintă („Flujeraș di perșu, / Si cînti cu versu;”, comparate cu 69—70 din *text. miscelaneu* („Flujeraș di perj / Mult [zice?] cu vers”) arată că anonimul copist a fost din familia bătrînei, și că var. în cauză a circulat printre urmașii lui — dovadă chiar informatoarea aceasta care a memorat versuri asemănătoare cu cele din *miscelaneu*. Poate copistul a fost bunicul „*Ion Prîutu Tădru*” despre care se vorbește în *text.-conv.* r. 1—16) unde găsim știri privind învățămîntul primar din ținut (anii 1860—1867 pînă spre 1900): se făcea prin preoții și „dăscili di stráni” (echivalență, în *Amintirile* lui Creangă!), mai mult în vederea pregătirii de preoți și „dăscili di bisărici”, numiți și „dăscili di stráni” (r. 7—12).

text. MCLIII

Nota critică 140 (cătunul *Prahúda* — *Măriuța Coróju*, 78)

Este unica var. — aflată în *Prahúda* — în care fondul străvechi (vers. 10—32) pare să s-a contaminat cu textul clasic (4—7). Surprinzînd aici vers. 3—5 („*Pi trij munșisorj / Trij cîrdurj di oî, / Cu trij șjóbănej:*”), pe care le-am întîlnit într-o var. documentară din *Nistoréșj* (text. MXCV și *Nota crit.* 105). Încît nu este exclusă transmiterea lor tot prin păstorit.

În *text.-conv.* se amintește de „cîntisile. . . di fruñzi, di haidușj de prin anii 1889—1900). Bătrîna informatoare admiră „*hóra bđrînășci. . . așázati*” (era în ritm calm și cu mișcări echilibrate); pe cînd dansurile tineretului de azi sînt lipsite de grație („Da acu: parcé fúlziri pîntri iș cîn' žjoaci”). Și lipsa de respect a tineretului de azi față de bătrîni este criticată (r. 39—44).

<i>Introducere</i>	V
<i>Texte</i>	1
<i>Note critice</i>	343

Lector : IOAN ȘERB
Tehnoredactor : VASILE CIUCA

*Bun de tipar : 8.05.1989. Apărut : 1989.
Coli tipar : 22.*

Tiparul executat sub comandă
nr. 1299 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 88-91,
București,
Republica Socialistă România

BIBLIOTECA FACULTĂȚII
de
Limba și literatura română

Cota

4 15325

Inventar

27180

ION DIACONU
ȚINUTUL VRANCEI

Etnografie — Folclor — Dialectologie

III

Miorița

Coperta: *Silvia și Mircea Muntelescu*

ION DIACONU

ȚINUTUL VRANCEI

ETNOGRAFIE – FOLCLOR – DIALECTOLOGIE

III

MIORIȚA

Ediție îngrijită și studiu introductiv de
PAULA DIACONU BĂLAN

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INVENTAR CĂRȚI NR. 271/20

EDITURA MINERVA

București 1989

INTRODUCERE

Continuarea editorială a monografiei *Ținutul Vrancei* la răstimp de 20 de ani după apariția primelor două volume¹, credem că cere unele lămuriri de ordinul biografiei operei.

Ion Diaconu, autorul monografiei, a încheiat cercetarea terenului folcloric vrâncean (și a zonelor limitrofe) în anul 1970, dispunând atunci de tot materialul adunat în aproape jumătate de veac; considera ca parte preponderentă a rezultatului anchetelor sale minuțioase cele 500 variante ale *Miorișei*, selectate dintr-un număr mult mai mare de texte, dintre care se știe că s-au publicat în 1930 doar 91², cite erau adunate atunci. Acestea au reapărut în 1969³ (împreună cu alte « Balade », cu « Doine. Boșiti. Strigături »), prefațate prin două studii care au expus aspectele teoretice de pînă în august 1968, tratînd *Criterii asupra monografiei etnografice, folclorice și dialectale*, apoi *Vrancea etno-istorică, sociologică, folclorică și dialectală*. Celelalte variante ale *Miorișei*, peste 420, au constituit obiectul unei îndelungate cercetări „de birou”, cînd Ion Diaconu a definitivat concluziile sale în 257 *note critice* aferente. Elaborarea acestora s-a realizat pe etape, autorul lor revenind de trei, patru și chiar de cinci ori asupra conținutului și a formei de redactare⁴. Uneori cursul redactării nu a respectat ordinea numerică a *notelor*, după cum s-a finalizat o problemă în studiu, sau alta. În septembrie 1984 autorul a considerat încheiat lucrul pentru volumele acestea ale monografiei. Între timp a lucrat și asupra altor materiale află-

¹ În 1969, la Editura pentru Literatură: *Ținutul Vrancei*. Etnografie-Folklor-Dialectologie, I², II; redactor, Ioan Șerb.

² *Ținutul Vrancei*, I, 1930, București, „Atelierele grafice Socec”, *Texte* — p. 3—159.

³ V. *ibid.*, I², *Texte* — p. 315—457.

⁴ Cum se poate oricînd vedea după datele specificate la sfîrșitul fiecărei *note critice*, în ms.-ul aflat la ingr. ediției de față,

toare încă în manuscris și a publicat o lucrare în afara cuprinsului monografic dar intim legată de ansamblul operei¹.

Ultima selecție a textelor am realizat-o sub supravegherea autorului (din septembrie până la 8 noiembrie 1984), când încă a mai eliminat 9 texte dintre variantele motivului *Miorița*, rămânând spre publicare acestea 402 prezente. Sistematica volumelor al III-lea și al IV-lea, diferită de a celorlalte anterioare — așa cum se va vedea —, a fost stabilită de Ion Diaconu. Am considerat datorie de onoare să-mi iau răspunderea pregătirii complete pentru editare a manuscrisului pe care l-am respectat aproape fără abatere. Din motive de spațiu a fost necesar să rezum unele părți din *nota crit.* 182; iar *nota crit.* 75 nu a putut fi cuprinsă decât prin *sumarul* ei, concluziile autorului fiind însă, date „ad literam“. Intervențiile îngr. ediției în textul original sînt notate cu *.

În privința ortografiei: am avut asentimentul să se scrie *folclor*, *folclorist* etc., în loc de *folklor*, *folklorist* etc. (așa cum a apărut în lucrările publicate de Ion Diaconu); tot prin hotărîrea sa două cazuri fonetice au fost notate altfel ca în trecut²:

1. — vocalele *a*, *e* deschis s-au notat *â*, *ê* (în onomastica satelor: *Păltin*, *Păulești*, ...), sau *ę* (în expresia: *ăi vidę tu*); acum se notează *ă*, *ê* (*Păltin*, *Păulești*; *ăi vidę tu*);

2. — *g* (gh) dinaitea lui *e*, *i* s-a notat *g* (*gęrsu*, *Giorgi* = Gheorghe); acum se notează *gh* (*ghęrsu*, *Ghiorgi*). Explicarea acestor schimbări de notare se dă în *nota crit.* 249 (p. 462 vol. IV).

Am modificat personal scrierea s.f. *viață*, pe care în *ms.* l-am aflat *vieață*, dar am păstrat regionalismul *sără* (în loc de forma generală *seară*), după cum îl rostea părintele meu și în vorbirea curentă.

Ultimul *text accesoriu* (fără indice de număr) este o variantă culeasă de folcloriștul Petru Caraman, în 1919, de la lăutarul vestit al Vrancei, Vasile Botiță; a fost dat „prietenului Diaconu“ pentru a-l transcrie în sistemul notației sale diacritice, urmînd a fi publicat în vol. III al monografiei *Ținutul Vrancei*. Între timp a apărut în volumul *Literatură populară*³. Îl republicăm în transcrierea culegătorului.

¹ *Cîntăreși și povestitori populari*. Cîteva criterii asupra monografiei folclorice, București—1980, Ed. Minerva; redactor Ioan Șerb. Aici aflăm, ca procedeu al *anchetei unice*, monografia informatorului caracteristic pentru aria cercetată.

² V. nota asupra ediției din primul volum al *Ținutului Vrancei*, 1969.

³ V. Petru Caraman, *Literatură populară*, în *Caietele Arhivci de folclor*, III, Iași—1982, p. 345—348. Volumul s-a publicat postum, sub îngrijirea lui I. H. Ciubotaru.

S-a apreciat aproape fără abatere în ultimul timp, apartenența folcloristului Ion Diaconu la școala marelui său profesor Ovid Densusianu pentru care a manifestat admirație fără rezervă și recunoștință exemplară. Însă activitatea emulului nu a fost de la început pînă la sfîrșit și în totalitate tributară formației de bază¹. Credem potrivit să subliniem aici originalitatea *metodei proprii de cercetare* datorită căreia Ion Diaconu a adus recunoscuta sa contribuție la dezvoltarea studierii științifice a folclorului.

În volumele III și IV ale monografiei aflăm în primul rînd privirea circumspectă asupra metodei din tinerețe, cu unele lacune păgubitoare interpretării comparativiste de mai tîrziu (*nota* 26; n. 182)². Autocritic este semnalat și un aspect general al metodei, anume neputința de a fi cuprins în cercetare chiar toate cătunele Vrancei. Spre surprinderea noastră citim următoarea subliniere: «Bineînțeles concluzia (extrasă de Ion Diaconu după 50 de ani pe teren!) rămîne relativă, fiindcă ancheta totală nu am putut-o realiza în ținutul întreg: opt cătune au rămas neanchetate» (n. 182). Încă o scădere a metodei proprii, meru amintită de Ion Diaconu ca neîmplinire inevitabilă, a rămas studierea separată a versului (fără melodie)³.

Dincolo de aceste scrupule care vădesc etica profesională desăvirșită, sintem datori să deslușim, cum am spus, originalitatea metodei de cercetare a lui Ion Diaconu. Ne vom folosi aici numai de mențiuni din cuprinsul volumelor III și IV ale monografiei.

Cercetarea totală a ținutului, principiu de bază al metodei de școală, a fost aplicat particular în cazul nostru. Materialul din cele opt cătune nestudiate nu credem că ar fi adus modificări fundamentale interpretării critice și concluziilor. Mai curiind va trebui să

¹ Iată că volumele de față ale monografiei *Ținutul Vrancei* relevă iar direcțiile preluate de la savantul înaintaș: preeminența cercetării obiective (de teren) față de interpretarea speculativ-teoretică („de birou“); studierea completă a unui ținut etnografic caracteristic, în vederea realizării monografiei cu triplă structură: folclorică, etnografică, dialectală; culegerea directă a *materialului folcloric* reprezentativ și a *textelor-convorbiri* care să configureze starea etnografică a ariei studiate; notarea diacritică a graiului, singura modalitate utilă dialectologiei; interpretarea comparată a textelor folclorice, pentru concluziile teoretice sobru și clar expuse.

² Simplificarea comunicării ne cere să trimitem la *Notele critice* numai prin cifra arabă corespunzătoare.

³ Colaborarea lui I. Diaconu cu muzicologul Constantin Brăiloiu, nedorit întreruptă de evenimente, a reprezentat singura posibilitate a autorului de a împlini complet monografia ținutului său natal. Despre metoda cercetării „în doi“ (etnograf-dialectolog și etnograf-muzicolog), așa cum au aplicat-o specialiștii aceștia în Vrancea și în zonele limitrofe, sînt utile relațiile în a căror obiectivitate ne putem încrede (v. n. 27).

observăm cunoașterea aproape „om cu om“ a celor 29 de sate și a cătunelor apartenente. Distingerea cîntăreților proeminenți în fiecare sat (cătun) nu s-a realizat la întimplare, ci printr-o selecționare atentă a celor vestiți în comunitatea sătească pentru calitățile de interpret al melodiei și versului popular.

Partea absolut personală a anchetei de teren așa cum a realizat-o Ion Diaconu stă în modul de culegere a variantelor motivului prin metoda *experimentului folcloric* cu un informator (metodă de *verticalitate psihologică*; v. n. 18. De exemplu: două var. obținute la un sfert de oră una după alta — n. 100; două var. obținute la 20 minute una după alta — n. 191; două var. distanțate de o jumătate de oră — n. 57; trei var. succesive, la două și trei ore una după alta — n. 113; două var. aflate la interval de o zi — n. 90; cinci var. cu doi ani și apoi opt luni diferență de timp una după alta — n. 22; cinci var. cu revenirea la același informator după 29 ani — n. 12; un text, la 40 ani după cel din 1927 — n. 132) și cu doi informatori (metodă de *paralelism și orizontalitate psihologică*; v. n. 18. De exemplu: mamă-fiică — n. 134; mamă > fiică-soț = n. 94; tată > fiu-soție = n. 18; două femei vecine și prietene — n. 187). Prin *racordajul* textelor (= metodă de recompunere a textului pe cale experimentală, în ancheta de teren; v. n. 18), care presupune experimentul prin revenirea în timp asupra aceluiași informator (primul caz) și anchetarea simultană a doi informatori (cazul al doilea), cercetătorul a tins să obțină *variantele de bază* (= var. care se presupune că este cea mai apropiată de materialul învățat [preluat] cîndva de informator-informatori (v. n. 27). *Sursa* acesteia se dezvăluie și în *textul-convorbire* care este absolut trebuitor interpretării critice. Însă nu toate afirmațiile informatorilor sînt luate ca atare; în mai multe *note critice* întilnim raționamentul subtil științific prin care se deduce o sursă contrarie, uneori infirmată vehement de subiectul în cauză (v.n. 35; n. 49; etc.).

Revenirea pe teren este «oricînd și oriunde, lege constantă», cu specificarea că acest criteriu fundamental al metodei s-a aplicat numai în cazul informatorilor deosebiți (v. n. 134).

Caracterul pozitiv al cercetării a impus respectarea cu strictețe a datelor de teren, fără denaturări („mistificări“, cum le-a numit) în ceea ce privește informatorul și textele obținute de la acesta¹. S-a arătat că Ion Diaconu, „cel ce a chestionat un număr record de subiecți“², „recunoștea cu franchețe că aceștia n-au fost întot-

¹ Respingerea acuzei care i s-a adus în privința existenței informatorilor săi (v.n. 27) a fost provocată prin însușirea nejustificate care au urmărit, probabil, minimalizarea operei.

² V. Iordan Datcu—Sabină Cornelia Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, București, 1979, Ed. Științifică și Enciclopedică, p. 173.

deauna talente superioare“¹. Să arătăm însă că revenirea de mai multe ori în timp la același interpret a avut în vedere numai informatori remarcabili. Experimentul aplicat înșilor mediocri sau scăzuți se realiza la interval de cel mult o zi, pentru verificarea memoriei în regres. Faptul că în colecția de față au fost reținute și unele *variante disparate, dislocate, degradate*, demonstrează, între altele, tocmai diferența dintre interpretul proeminent și vehicularul limitat, cu înclinare redusă pentru vers și cîntare, cu memoria uzată; sau, în cazuri mai rare, existența individului total abrutizat, complet insensibil la frumosul poetic-muzical. Elementele țin de latura socio-psihologică a metodei și nu trebuie raportate la valoarea estetică intrinsecă a colecției, ele constituind „probe“ de alt ordin.

Oricum, punerea în discuție a inexistenței (în trecut) a informatorilor lui Ion Diaconu ni se pare o problemă abătută de la adevăr, întru totul falsă. Cercetătorul nu numai că a anchetat indivizi reali, dar i-a cunoscut absolut pe toți în filiația de familie, în ordinea ocupației (mai întii *păstoritul*), în privința conservatorismului etnic regional prin naștere și prin păstrarea neabătută a tradiției în cazul plecării temporare din ținut, chiar în situația mutării dintr-un sat în altul (prin căsătorie, în primul rînd), apoi prin realele contacte cu orașul și modernizarea (școală, armată, etc.), în ansamblul individ-colectivitate. De aceea nu a admis ancheta folclorică „pripită“, fără întregul repertoriu de date etnografice și bio-sociale ale subiecților; nefiindu-i la îndemînă *scrisul imediat*, și-a rezervat dreptul ca măcar *postum* să poată atrage atenția că „în plin secol XX, după Densusianu“ — cum spunea — nu mai este permis empirismul în „folcloristică“².

Cunoașterea terenului folcloric se implică „congener“ la *cercetătorul localnic*. Condiția este ca acesta să fi devenit un *specialist*. Bunele intenții, conștiinciozitatea și perseverența cercetătorului localnic, fie numai *culegător*, nu substituie formația completă a specialistului, el trebuie să fie bine „orientat“ în *folclor, etnografie, dialectologie* și (neapărat) în *muzicologie*, pentru ca cercetarea să aibă valoare științifică și rost în cunoaștere. Dar ni se atrage atenția că asemenea formație completă încă nu a fost realizată, specialiștii

¹ I. Datcu, *Amintirile lui Ion Diaconu despre Constantin Brăiloiu*, în *Revista de etnografie și folclor*, nr. 2/1985, p. 181.

² Situația unor tinere cercetătoare din București care, după câteva zile de teren în satul *Hărăstău*, au popularizat prin scris și prin radio ca „stegar al tradiției locale“, pe un interpret popular al cărui bunic venise din Ardeal (v.n. 55); acesta nu era nici măcar un talent interpretativ proeminent. Se știe că folcloristul Diaconu a combătut asemenea procedee și în cazul unor specialiști formați care s-au pronunțat superficial despre Vrancea.

ondatori înșiși avînd numai cel mult trei dintre domeniile numite, ca mod aprofundat de comunicare¹. De aceea a fost și va rămîne necesară asocierea a cel puțin doi specialiști care să admită în prealabil metoda comună *de teren*². Aceste distingeri privind specialistul și formația sa, nu apropie cunoașterea de *empirism*; cercetătorul localnic fără pregătire în cel puțin trei dintre științele congruente sus-numite, se vede exclus de metoda lui Ion Diaconu, indiferent pentru ce etapă a cercetării. Ca subliniere a acestui principiu ni se prezintă 30 *texte accesorii* obținute prin *cercetătorul (culegătorul) auxiliar*; el este un intelectual din sat, de preferință localnic, solicitat de *cercetătorul propriu-zis*, să depisteze informatorii și să-i ancheteze după indicațiile primite de la acesta. Se vede că textele realizate nu au valoare documentară, singurul progres al cercetării prin *auxiliar* rămînînd depistarea unor informatori pe care specialistul urmează să-i ancheteze. Cu prilejul condiționării cercetătorului (culegătorului) auxiliar, sint iar depreciate de către autorul monografiei metodele „romantice” de culegere a folclorului; este necesară combaterea lor în cazul unor publicații neștiințifice care încă mai apar, sau cînd vine vorba despre „restituirea” apologetică a colecțiilor din trecut (v.n. 240; n. 242).

Mai aflăm iarăși susținut punctul de vedere experimental „în funcționalitatea organică, vitală, a cîntecului popular integrat” cînd „melodia și versul rămîn organic congruente”. Concluzia este că „Terenul actual folcloric-dialectal ne oferă încă dovada perpetuării versului prin melodice: femeile îndeosebi pot reproduce mai greu un text liric fără acordul lui cu melodia aferentă. *Bărbatul* — aflat într-un rest de stadiu arhaic, dar precumpănitor în redarea *Mioriței* — se mai sprijină pe instrumente (*fluiet, caval, vioară și cobză*). Pe cînd femeia rămîne mereu în inima *versului cîntat*.” (n. 215).

În cele de pînă acum am încercat să relevăm *componenta experimentală a metodei* așa cum ne-a apărut din *Notele critice*. Etapa primă a cercetării, anume *ancheta de teren*, este „cheia de boltă” a întregului demers, conferindu-i, sau nu, caracterul științific. Nici o speculație teoretică nu se permite fără practica de teren³. Afir-

¹ Într-un rînd, I. Diaconu și-a exprimat regretul că Bartók și Brăiloiu n-au fost și dialectologi, iar Densusianu, muzicolog; după cum el însuși n-a putut aprofunda domeniul muzicologiei. Unele observații pe care le-a făcut încă de timpuriu asupra *melodiei* în circulația motivului *Miorița* le-a cotate drept simple „tatonări”.

² V. nota crit. 27.

³ Chiar în cazul unor afirmații ale lui Octavian Buhociu, singurul comparativist care a relevat (fie și în „coloratură lirică”) valoarea excepțională a *variantei LXVI*, aflată de I. Diaconu și care se va vedea că l-a preocupat pînă la sfîrșit, nu au fost admise elementele aproximative referitoare la realitatea folclorică.

mașiile nefondate pe „probe de teren” rămîn „teorii goale” iar specialiștii care judecă folclorul „de la birou”, nu sint folcloriști.

Autorul s-a văzut nevoit să-și revendice tocmai partea aceasta, absolut originală și total pusă de el în practică, a metodei. Însă *paternitatea experimentului* l-a preocupat numai cînd tendențios nu i-a fost recunoscută (v.n. 27), cînd se vede nevoit să explice din nou (pentru a cita oară?) în ce constă *experimentul folcloric*, unde, cînd și în ce mod a fost aplicat întii, de ce *racordajul* trebuie privit ca o componentă a cercetării de teren și nu a comparativismului „la birou”. Specifică: „Aceste precizări sint pentru progresul unei discipline (*Dialectologia folclorică* — în *notă*) care în ultimele trei decenii a mers foarte anevoios către consolidarea voită de Ovid Densusianu în 1909, cînd a stabilit principiile directe în metodologia folclorului. Poate cercetătorii tineri de azi, și mai cu seamă acei «de miine», vor găsi un simbur de adevăr în *experimentul folcloric*.” (n. 27). Se vede că folcloriștii a fost sigur pe metoda sa deîndată ce aceasta s-a validat experimental¹. Să distingem că a considerat utilă combaterea nu a *oamenilor*, ci a *ideilor neclare* care împiedică adevărul științific. În ceea ce l-a privit, a avut simțămîntul răspunderii față de afirmația scrisă.

Revenind la componentele metodei să continuăm cu elementul intermediar între momentul culegerii și acela *al analizei textelor: transcrierea corectă a formei poetice* (și muzicale). Aceasta nu se poate lipsi de *notarea diacritică* într-un sistem potrivit care să sugereze rostirea fonetică a *graiului*. Erorile de transcriere, încă mai regretabile în cazul republicării unor texte corect notate inițial, prejudiciază formei poetice a cărei materializare se află întii în *grai* și apoi în lexic, în imaginea poetică, în versificație.

¹ În contrast cu unele opinii vădit lipsite de bunăvoință, prof. I. C. Chițimia rămîne dintre pușinii specialiști în vremea din urmă care au scris corect despre activitatea integral meritorie a folcloriștilui retras într-un oraș de provincie, aplecat numai asupra lucrului său, „fără să deranjeze pe cineva cu existența sa” (v. articolul *Ion Diaconu-75*, în *Revista noastră*, an. VII — nr. 55—56—57, Focșani, 1978, p. 886). Aceasta a fost, desigur, o încurajare venită din partea „prietenului de generație”, dar și a „confratului întru disciplină”, pentru împlinirea unei meniri nu întotdeauna favorizată de împrejurări. Ne permitem o destăinuire: a reieșit din discuții că mîhnirea provocată de răstălmăcirea ideilor sale l-a afectat tot mai puțin pe Ion Diaconu în timpul lucrului la definitivarea monografiei *Ținutul Vrancei*. Singurul fapt care îl preocupa în ultimii zece ani ai vieții a fost să aibă timpul necesar pentru „a pune pe hirtie” ceea ce aflase, cu certitudine pentru sine, despre *Miorița*.

Nu este necesar să arătăm diferențele de notare pornind de la prima etapă de studiu (școala Densusianu) și până la colecția actuală. Ne vom mărgini să subliniem că autorul ne face cunoscută intenția sa, păstrată în timp, de a perfecționa și simplifica notarea (v. 249).

Procedeele special al *racordajului folcloric* nu reprezintă o elaborare livrescă, ci un mod al cercetării de teren; coroborarea textelor se realizează chiar în momentul culegerii — în cazul a doi informatori — și ulterior — cind este vorba de variante succesive obținute de la același informator —, însă fără să se intervină cu modificări de fond sau de desfășurare față de redarea *pe viu*. Specialistul transcrie și inseriază scriptic *modificările redării*, acestea aparținând numai *cîntărețului popular*, singurul în drept să fluctueze forma poetic-muzicală a motivului (n. 27). Autorul a aplicat metoda aceasta de cercetare întrucit și-a dat seama (pe teren) că uzura memoriei informatorilor duce, în timp, la *sfărîmarea motivului* deci la pierderea *fondului folcloric local*, acela implantat în spiritualitatea străveche și legat de viața societății patriarhale. Ori tocmai acest *fond autentic local* l-a preocupat în studiul său, pentru a contura particularitățile etnografice, folclorice și dialectale ale „ținutului de baștină”, parte componentă a ariei generale de existență a românilor. În volumul de față se va putea constata cum *racordajul folcloric* a determinat în mai multe cazuri aflarea *variantei de bază*. Metoda este dată ca bună prin prezentarea acestor exemple, fără tendință de absolutizare: însuși autorul nedă și cazuri cind nu a obținut variante valoroase, cu toată strădania sa prin *racordaj*; dar și atunci cercetarea este *completă* în ceea ce privește pe informatorul în cauză: el a redat tot ce și-a putut aduce aminte, în momente succesive și în ambianța sa familială, ambele prielnice anchetei, din varianta învățată cîndva și apoi modificată prin *contaminare* și proprie inventivitate (creatoare sau nu!) în *decursul unei vieți*. Cu alte cuvinte, modificările nu se datorează *improvizației de moment*, aceasta avînd însă și ea rostul în *creativitatea populară*.

Experimentul folcloric și *racordajul* se văd deosebit utile etapei ultime a cercetării, așa cum a prevăzut metoda lui Ion Diaconu. *Analiza materialului* căpătat de pe teren se face în timp nedefinit: începînd cu observația imediată asupra textelor obținute, trecîndu-se printr-o etapă de asimilare subconștientă (de către cercetător) a materialului întreg și a datelor esențiale, finalizînd cu munca „de birou” cînd se aplică principiul *comparativismului critic*. Elaborarea unor concluzii teoretice se justifică numai pentru punerea în evidență a *fondului folcloric* aflat, anume relevarea specificului regional și a trăsăturilor generale în aria etnografică de circulație a *motivului*. Speculațiile teoretice rupte de realitatea folclorică și etnografică, nu mai puțin de realitatea dialectală, se exclud din rîndul scrierilor

cu valoare științifică după cum nici interpretărilor „extremiste” nu li se poate da credit total, ele rămînînd „revizuibile” dacă nu prevăd cunoașterea aprofundată și completă a motivului, indiferent din ce unghi de vedere a fost dezvăluit (n. 182).

În etapa comparării *variantelor* și a analizei *textelor-convorbiri*, *critica internă de text* s-a făcut în scopul concluziei corecte și a afirmației validate, „autorizate”, de realitatea folclorică. Din acest moment se poate porni la continuarea cercetării, fie prin specialistul în cauză, fie prin acei care vor urma.

Critica internă de text urmează *criteriul cantitativ* (numărul versurilor într-o variantă; numărul variantelor motivului privind o anumită direcție a cercetării) și *criteriul calitativ* (gradul de păstrare a graiului arhaic regional; frumusețea imaginii poetice¹ dezvăluită prin grai deci și prin exprimarea verbală: lexicul, continuitatea logică a comunicării; *temele* motivului² și succesiunea lor; unitatea planului tematic; configurația poetică și elementele figurative: *forma* poetică; legătura dintre *conținut* și *formă*; substratul estetic-filosofic al unității conținut-forma. (Vom afla aceste elemente ale analizei în tot cuprinsul *Notelor critice*). Raportarea s-a făcut la două variante obținute în timp de la același informator (n. 12, n. 60; n. 88; n. 103 etc.), la variantele de la doi informatori (n. 87 etc.) și la materialul unui sat întreg, reprezentat prin informatorii anchetați (n. 22; n. 23; n. 24; n. 25 etc.). Totodată este analizat și *textul-convorbire* aferent variantei, făcîndu-se și compararea informațiilor extrase din mai multe *texte-convorbiri* care privesc problema. De aici vine *argumentul etnografic* în sprijinul obiectivării

¹ Să subliniem că *frumusețea imaginii poetice* rămîne, după părerea noastră, singurul element subiectiv al analizei privind *criteriul calitativ estetic* în comparativismul lui Ion Diaconu. Numai volumul de față poate da ideea integratoare a metodei precum și rezultatele teoretice ale cercetării întreprinse de acest folclorist. Vom observa cum „criteriul estetic” nu „a fost înlocuit tacit cu altul tipologic”; apoi că ni se propun două variante „arhetip”, varianta literarizată — modelul Alecsandri și varianta păstorească — modelul vrâncean „Costanda Păun”, în vederea întocmirii atlasului circulației motivului *Miorița*, propus de Ion Diaconu (în cuprinsul *Notelor critice*) ca etapă imediat trebuitoare cercetării (cf. Petru Ursache, *Dialectologie folclorică*, p. 36–37, în *Eseuri etnologice*, 1986, „Cartea românească”; autorul acestui studiu, care a subliniat în mai multe rînduri, substanțial și obiectiv, importanța lucrării și a ideilor lui Ion Diaconu, firește că nu a avut perspectiva întregului demers al cercetării deîndată ce numai în volumele de față ale monografiei se expune în toate privințele „Ținutul Vrancei”, ca obiect și metodă, cercetat prin motivul *Miorița*).

² Pentru variantele *Miorița*, autorul a folosit scara tematică P. Apostol—A. Fochi, pe care a considerat-o trebuitoare analizei, și cea mai apropiată modalității sale de conceptualizare.

concluziei. De exemplu, într-un caz când se pune problema versurilor „Si mă-ngrăpăni-n struŃga oilor,/În zocu meilor,/Îm bătaia berbecilor;“ (text. CMLXXX 31–33), autorul a observat că „berbecii nu stau în păstoritul de vară la un loc cu mieii; acum sînt cîrlani, avînd boteiul lor separat“ (23). Sau, cînd într-o variantă cei „trii șjobănei“ au pe lîngă „trii cîrdurî de neî“ și „trii tîrmi, di oi“, autorul relevă că acest element aparține fie improvizării fie fondului extravrăncean întrucît în fapt etnografic, mai ales în transhumanță, nu s-a putut o asemenea realitate (n. 89).

În etapa analizei comparative *perspectiva bibliografică* este mult avută în vedere. În primul rînd cunoașterea de profunzime a colecțiilor care cuprind variante ale motivului cercetat, folosite însă printr-o ierarhizare optimă operativității, în legătură cu caracterul științific sau empiric al metodei culegătorului respectiv; apoi „orientarea“ de largă perspectivă a specialistului în *domeniul teoretic* al problemei, pe baza căreia să-și fi făcut, în prealabil, o concepție proprie stabilă¹. Pentru interpretarea teoretică este necesară o *formație umanistă interdisciplinară*, adică specialistul tinde să devină un intelectual competent, sigur pe ceea ce afirmă, nu numai prin cunoașterea limitată la *obiectul Folclorul*.

Se mai pune problema, tot în cadrul metodei de față, a *modului de comunicare* teoretică prin care specialistul relevă ideile sale; anume *stilul* exprimării științifice prin scris. Ion Diaconu a evitat redarea „literară“ greoaie, ba mai mult, s-a pronunțat împotriva verbalismului excesiv și a conceptualizării sterile, înclinînd spre *concizia* exprimării într-un limbaj clar și util conținutului semantic. Putem aprecia evoluția de la descriptivismul de bună documentare care caracterizează studiul introductiv al monografiei *Ținutul*

¹ În același timp cu cercetarea directă și tot mai completă a Vrancei, specialistul a depus eforturi neprecupețite pentru a-și procura cele mai importante tratate europene de folclor și de etnografie, dîndu-și seama, după modelul marelui său profesor Ovid Densusianu, că nu va putea ajunge numai pe cale pragmatică la nivelul interpretării științifice a datelor de teren. Pe baza solidei formații de școală, apoi autoformativ, a ajuns la o concepție de sinteză asupra fenomenului folcloric, pe care a ilustrat-o în lucrarea *Reflexiuni despre cîntecul și versul popular, nedepășită în multe privințe pînă astăzi*. Aceasta a fost teza sa de doctorat (publicată la Focșani, 1946, tipografia „Cultura“), distinsă apoi de Academia Română cu „Premiul Statului I. Heliade-Rădulescu — 1948“. Aflăm aici clarificări trebuitoare cercetării etnopsihologice și etnosociologice a *melosului* (versul-melodia) popular. Anterior, prin studiul *Psihologie și creație populară* (v. *Anuarul Arhivei de Folclor*, III, 1935, imprimeria „Cartea Românească“, București, p. 7–25), unele delimitări teoretice de aceeași natură fuseseră făcute mai restrîns; alte probleme, precum circulația folclorică și lăturarii, au fost după aceea dezbătute (v. *Folclor din Rîmnicul-Sărat*, III¹, 1948, tipografia „Cultura“, Focșani, p. 5–63).

Vrancei, I (1930), pînă la nivelul concluziv al comparativismului din *Notele critice* aici de față, în volumele III și IV ale noii serii monografice (*Ținutul Vrancei*, I²–II, 1969). Poate nu greșim afirmînd că distanța aceasta apreciabilă reprezintă de fapt individualizarea cercetătorului Ion Diaconu în raport cu școala Densusianu de la care a pornit și al cărui „reprezentant de seamă“ se spune că a fost¹.

*

Prin culegerea și compararea critică a textelor folclorice, etnografice și dialectale din volum, autorul a urmărit să releve că în *aria* cercetată (ținutul Vrancei), importantă *zonă etnografică*, există *motivul* caracteristic *Miorița*, reprezentativ pentru spiritualitatea din trecut și de astăzi². Circulația motivului („*dinamica folclorică*“ este termenul autorului încă din 1930) demonstrează „*viața*“ acestuia, diferită ca intensitate de la un sat la altul chiar în cadrul ariei cercetate, apoi în zonele limitrofe (satele „de trecere“ spre șes și spre oraș *Bolotești, Găgești*, aflate acum în cercetare, și *zona Rîmnicului-Sărat*, anterior studiată). Motivul se relevă prin *variante* care trebuie tratate conform metodei proprii. Primul scop al culegerii variantelor este de a se realiza *colecția folclorică*, pe cît posibil completă. Aceasta constituie un *document* reprezentativ, necesar în sfera folcloristicii (apoi în aceea mai largă, a culturii naționale), cu atît mai prețios cu cît fondul arhaic prezintă o dezagregare pronunțată în epoca modernă, în legătură cu schimbarea structurii patriarhale a mediului optim circulației motivului *Miorița*; (*satul* și *stîna* cuprind grupul social cel mai conservator etnografic și folcloric). Dar colecția ca scop în sine reprezintă doar o direcție a finalizării; autorul a realizat *colecția critică*, adică inserierea variantelor într-un anumit sens, de unde să se desprindă *variante aspecte* cantitative și calitative ale motivului. *Ideea centrală* a colecției critice de față a izvorit dintr-o „descoperire“ de teren.

În anul 1926, Ion Diaconu a aflat de la bătrîna *Costanda Păun*, 70 ani, din satul *Spinășți*, o variantă a *Mioriței*³ cu totul diferită de materialul cunoscut. Tînărul cercetător a publicat întii în revista *Grai și suflet*, apoi în monografia din 1930 *Miorița* aceasta pe care mai tîrziu a cotat-o drept „curat păstorească“. Pînă foarte tîrziu ea nu a atras atenția în mod deosebit specialiștilor (v. *nota crit.* 182); dar a rămas pe primul plan în atenția „descoperitorului“. Treptat folcloristul a observat că unele elemente de bază din « var. LXVI » a

¹ I. Datcu, *art. cit.*, în *Rev. de etnografie și folclor*, nr. 2/1985 p. 181; cf. Prof. I. C. Chițimia, *art. cit.*, în *Revista noastră*, an. VII, nr. 55–56–57, 1978, Focșani, p. 866.

² Autorul reamintește în mai multe rînduri că a studiat *Miorița* vrănceană în actualitatea terenului pînă la 1970.

³ V. *Ținutul Vrancei*, I² (1969), p. 417–420.

Costăndei Păun reapar într-un fel, îndeosebi la informatorii din mediul păstoresc; încă o versiune întrucîtva asemănătoare ca structură tematică și ca elevație poetică, nu a aflat. A presupus varianta Costăndei Păun în legătură cu stratul străvechi al motivului *Miorița*, o supraviețuire inexplicabilă încă, întru totul reprezentativă pentru cultura noastră populară. A avut astfel intuiția *motivului-tip*, stabilit în „formele lui succesive”, care poate fi precizat prin culegerea și compararea „tuturor variantelor unui motiv”¹. După cinci decenii de cercetare Ion Diaconu afirmă că var. *Costănda Păun* rămîne ca *motiv* definitoriu *Miorița*, *tipul* păstoresc. Firește că starea primară a *motivului-tip* nu se dezvăluie ca atare în forma muzical-poetică redată de informatoare; în timp au decurs nenumărate variații, structurate poetic și muzical în variante, dintre care aceasta este una *de bază*; dar caracteristica *fondului arhaic local* s-a păstrat în esență pînă la noi. În absolut toate *Notele critice* de față se raportează analiza la acest fapt pozitiv, constatată în ancheta de teren. Aflăm despre „*Fondul local* provenit (într-o var.) de la bătrînă” (n. 1); despre „*Fondul primar* din tradiția locală” („tăria... dim bătrîni”; n. 3); despre „*Viața curat etnografică a baladei*” (*text cu melodie*; n. 3B); despre „*Cintăria* păstorului străvechi” (n. 22). Mai întîlnim „*fondul local străvechi*” (n. 13), „*materialul străvechi*” (n. 27), „*fondul păstoresc*” (n. 18), „*fondul păstoresc al ținutului*” (120), „*fondul păstoresc local*” (n. 119); sau aprecieri ca acestea: „La origine admitem că a fost un *text păstoresc rudimentar*” (n. 56); unele variante din satul *Cóza*, „pleacă din lumea ciobanilor” (n. 27); alte texte „provin dintr-o sursă locală străveche” (n. 23); „Textul primar, întîlnit și memorat de bătrînă, a fost de tip arhaic” (n. 108); „Textele sînt ecou din păstoritul vrăncean, ferit de atingerea cu cartea școlară” (n. 160). Ni se relevă „*fondul local disparent*” (n. 18), sau „*fondul local degradat*” (n. 18). Mai există în aria vrănceană a motivului *Miorița* și un *fond local flotant* (n. 96). „*Creația nativ tradițională*” stă în opoziție cu „*decalcul în ton popular*” (n. 12). Concluzia este că „*Melodia cea mai apropiată de tipul genetic primitiv a supraviețuit îndeosebi prin păstoritul vrăncean; pe cînd textul etnografic s-a alterat mereu prin contaminări [...], risipindu-se apoi în variante, unele ajungînd niște texte prozaice*” (n. 6).

Problema *fondului local* nu s-a mai pus exclusiv în legătură cu geneza *Mioriței* în Vrancea²; aceasta a trecut în planul secund al cercetării, devenind preminent aspectul mai larg al interpre-

¹ V. *Folklor din Rîmnîcul-Sărat*, II, 1934 Focșani, tipografia „Cultura”, *Introducere*, p. XCI.

² Totuși Ion Diaconu combate și aici teoriile care impun geneza ardeleană sau musceleană a motivului (n. 182).

tării comparate, anume acela al «variantelor arhetip»¹, reprezentative pentru întreaga arie de circulație a motivului, subiect de care s-a preocupat și Octavian Buhociu (n. 182 și următoarele). Însă spre deosebire de acest comparativist de prestigiu, Ion Diaconu a considerat la sfîrșitul studiilor sale că sînt două *motive-tip Miorița*: primul a fost literarizat de marele nostru poet național Vasile Alecsandri pe baza variantei obținute de Alecu Rusu, la *Sovéja*, și incredințată prietenului său pentru valorizare; al doilea a apărut din fondul local păstoresc printr-o interpretă de talent neobișnuit, bătrîna *Costănda Păun*, din *Spinéști*. Celelalte variante admise de O. Buhociu ca *arhetip* sînt respinse de I. Diaconu prin *critica internă de text* (v. *nota crit.* 182 în totalitate).

Fondul local păstoresc a preexistat *tipului literar Alecsandri*, palizat prin „șlefuirea” variantei populare sovejene (vrănceană la origine); deci varianta *tip păstoresc a Costăndei Păun* este mai aproape de «arhetipul» motivului, fiind mai puternic legată decît versiunea literară, de „*viața curat etnografică*” a baladei.

Terenul etnografic vrăncean prezintă în foarte rare cazuri varianta devenită clasică a *Mioriței*, așa cum a publicat-o poetul Vasile Alecsandri (în 1852 și 1866); tot rare sînt și variantele „curat păstorești”. Cazul comun este al variantei care prezintă *fondul local păstoresc*, arhaic, contaminat cu var. *Alecsandri* (majoritatea *notelor critice* dezvăluie elementele și medul contaminării). Specialistul și-a pus problema demersului evolutiv pînă la această situație aproape generalizată astăzi în circulația vrănceană a motivului. A ajuns la concluzia că s-a produs „*Procesul de supra-punere inversă* pornindu-se de la versiunea cultă (a textului) spre melodia populară din lumea păstoritului” (n. 29). Iar contaminarea textului popular prin suprapunerea inversă l-a numit «efectul Alecsandri». Să arătăm cum se prezintă faptul în cuprinsul *Notelor critice* din volumele acestea, pe baza variantelor și a *textelor-con-vorbiri*.

Circulația motivului, implicit rezistența sa în timp se realizează prin *interpretul proeminent* (de vers și melodie populară). Acesta se distinge în familia sa (n. 1A; n. 14) și în comunitatea satească. Pentru situația din urmă: informatoarea *Cucgăna Ursu*, 65 ani, „În *Cóza* era o personalitate” (n. 22); informatoarea *Igăna Hurzúț-Brătu*, 84 ani, era „*fruntașă de generație*” (n. 90); bătrîna *Irina Stoian*, 70 ani, din *Nistorești* era în 1967 „*fruntașă între femeile din satul ei*” (n. 103); tot astfel bătrînele *Igăna Ghéba*,

¹ Termenul de la O. Buhociu este mai rar folosit de I. Diaconu.

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
 INVENTAR CARTEI Nr. 29120

76 ani, satul Páltin (n. 120), *Anica Mórto*, 77 ani, satul *Birsăști* (n. 11), sau poeta-cîntăreață *Ioána Dánili-Bușili*, 44 ani, satul *Păulești* (n. 128), se distingeau prin talentul lor, dar și ca figuri proeminente în sat. Cei mai de seamă informatori au fost însă considerați *ciobanii și baciai*: *Miclăa Rotăru*, „cioban și baci de-a treia generație” era baciul fruntaș de pe Valea-Milcovului (n. 5) *Chîjorghi Hulpôj*, 108 ani, din *Nistorești*, — informator excepțional —, fusese „cioban și baci în tinerețe și maturitate” (n. 114). Îndeosebi prin filiația directă a acestora s-a urmărit perpetuarea *Mioriței* în legătură cu păstoritul. Mai întii circulația motivului „în cîntare, într-o familie de ciobani” (n. 66), sau „Viața baladei în familia de păstori a lui *Anghil Băicân*” din satul *Nistorești* (n. 95); apoi la urmașii din prima și a doua generație, cazul informatoarei *Sânda Anghil Fórii*, 71 ani, *Spinéști* (n. 191), fiică și nepoată de baci din familia vestitului *Anghil Fórii*, din același sat (n. 95). Cite un cîntăreț al *Mioriței* de odinioară a rămas ca o figură aproape legendară, precum ciobanul *Tudurăki* din *Cóza* (n. 22).

Modul caracteristic de circulație al motivului *Miorița* în Vrancea a fost *cîntarea*, îndeosebi aceea păstorească, presupusă a fi și cea mai veche. „Cîntarea păstorească a asigurat baladei — prin fluier, caval și viers cu melodie — vigoarea circulației în tot trecutul ei.” (n. 121). La stîna *Miorița* „...era o *cîntări* tradițională care trebuia să fie știută într-un fel” de întreg personalul (n. 15). De aceea învățarea cîntării din fluier, la stîna era aproape obligatorie în trecut (n. 61). „Denumirea păstorească a baladei: *Cînticu nîgari* [...], alternînd cu *Cînticu oilor*” a devenit abia mai tirziu „*Cînticu nîioriți*” (n. 51). Alături de aceasta, repertoriul păstoresc mai cuprindea „*Șirjagu oilor*”, cîntat din fluier (n. 57). Balada era „ca un cîntec *ritualic*”, se apreciază (n. 114) din textul-convoorbire al lui *Chîjorghi Hulpôj*. Melodia autentică, a „răsunat de veacuri pe trei văi care au fost nodul etnografic vital în păstorit: 1. — Pútnea; 2. — Nărúza; 3. — Zábála.” (n. 153). De la stîna, melodia a trecut, cum subliniam mai sus, în familiile bacilor și ale ciobanilor, unde „*Miorița* era cîntată și pe la nunți cînd se «imbrobodia nîrjasa». Melodia[...] a mijlocit *funcția ritualică* a poemului” (n. 57). Aflăm și despre modul de circulație a baladei într-un sat cu trecut păstoresc străvechi (n. 22). *Nîiorița* se învăța de la bunicul care a cîntat balada din fluier și „diñ guri” (n. 18; n. 116; n. 117 etc.); sau de la altcineva care o cînta „cu cavalu” (n. 3), mod specific de interpretare la stîna. În trecut, toată lumea în sat cînta *Miorița*: o fetiță de 13 ani era căntată „de bătrînii înaintași”, ca să le cînte balada pe la șezători, nunți, logodne (162); *Nîoára* a fost folosită pînă și drept *cîntec de leagăn* (54, p. 712); o bătrînă octogenară analfabetă, a fost în tinerețe o *pasionată a cîntării* (n. 160); o bătrînă

din *Réghju*, oarbă, a murit la 98 de ani, cîntînd *Nîiorița* (n. 160). Aflăm că mulți informatori au fost buni cîntăreți ai melodiei (de exemplu, în *nota crit.* 74). Motivul a circulat prin *recitare* numai în anumite cazuri: bătrîni (soț-soție) care nu mai puteau cînta (n. 14); în situația extrem de rară a memorării textului fără melodie de către un cioban care-l reda la bătrînețe *recitat* (n. 18); cînd textul a fost învățat dintr-o carte (o ediție a poeziilor lui Alecsandri posteroară anului 1889—1900), pe care ciobanul și-a cumpărat-o de „la librării” (n. 26); cînd textul a fost învățat în armată (n. 12); îndeosebi prin învățarea de la școală. Această ultimă posibilitate a *motivului recitat* a fost și principala sursă de contaminare, cînd fondul local păstoresc s-a aflat puternic amenințat.

La primă vedere, pare surprinzător cum varianta literarizată a pătruns, prin *manualul școlar*, apoi prin *broșura de colportaj*, în Vrancea de la sfîrșitul veacului trecut, într-un ținut izolat de munte și conservator etnografic; însă volumul de față ne dă numeroase probe ale „substituirii tradiției prin carte” (n. 34). În *Notle critice* apare mereu constatarea că o variantă este „Numai textul manualului școlar” (n. 54), firește însă, că nu păstrat integru, sau în stare „pură”. În școală se predă *versul fără melodie* (n. 34); deci balada era *recitată* (n. 22). Balada, de cele mai multe ori, nu era „predată” de învățător, ci memorată la întîmplare de elevi (n. 215), îndeobște mecanic. Dar forma „strălucitoare”, deosebit măiestrită de poet, a atras pe mulți dintre elevii vrănceni astfel că, după învățarea din familie a *cîntării*, unii au preferat modelul cărții-de-cetire, deși îi impresionase mult melodia baladei însușită în primii ani ai copilăriei (n. 118); alții au rămas indiferenți la lectura „poizii” din manualul școlar, avînd acasă tradiție păstorească puternică (n. 215). Oricum, prin copiii școlarizați, *Miorița* lui *Alecsandri* a intrat în circulație tot mai frecventă pînă în timpul nostru, printr-un „*procedeu de compilație orală* (cartea peste tradiție!) cînd melodia rămînea cu totul înlăturată” (n. 76). S-a petrecut procesul lent dar definitiv al „stingerii exemplarelor poetice superioare”, provenite din mediul păstoresc (n. 76). Se dă ca exemplu excepțional cazul unei posibile infiltrări a textului literar chiar la o stîna unde *Nîiorița* nu se știa „cu vórbi”, ci se cînta numai din fluier pînă la venirea unui copil de 14 ani, fost școlarizat, devenit „struñgăriu”, care a răspîndit var. literară între ciobani (v. 61).

În mai mică măsură *cartea de colportaj* a operat (de ex.: n. 12) contaminarea fondului local.

Cea mai interesantă dovadă că textul Alecsandri s-a cunoscut în Vrancea ultimelor decenii ale secolului trecut rămîne *Miscelaneul Práhuda* (n. 136), unde se află varianta literară scrisă de mină de-un anonim vrăncean.

Privind circulația motivului, anterior instituirii școlilor în satele vrăncene, contaminarea s-a produs încă pe două căi: *trans-humanța* și *practica profesională lăutărească*. Poate că mai veche a fost intruziunea motivului liric „Ciobănașul”; apoi asimilarea unor versuri din balada *Mihu copilu* (n. 68), posibilă influență a baladei *Mănăstirea Curtea de Argeș* (n. 57), evidentul reflex din balada *Corbja*, cuprinderea fragmentului amintind de „drumu Banătușii” (n. 53; respectiv n. 77) etc. Pe cale lăutărească se face contaminarea cu motivul „femeia din Breb”, ducind la trivializarea motivului „maica bătrână” (n. 198). O variantă prezintă contaminarea fondului vechi și a unei variante lăutărești cu un text care a întilnit varianta literară și cu un cîntec de haiducie (n. 55), astfel că procesul de întrepătrundere a mai multor surse nu este simplu, el prezentînd *stratURI succesive*.

Indiscutabil că lăutarii au avut rostul lor în *vehicularea* motivului. Într-o primă etapă, lăutarul țaran a fost „cîntărețul satului — la hore și la nunți (de exemplu, *Niron Anușoju* din satul *Bodăștii*; v. 13). — în vremea cînd nu pătruseseră lăutarii”. Întilnim referiri despre „un lăutar *rumân orb*, dar priceput *viorist*” (n. 19).

„În ținutul prin excelență păstoresc, lăutarul [țigan profesionist] nu era socotit ca priceput cunoscător al baladei păstorești [...]. El nu putea rivaliza cu măiestria ciobanului, cîntăreț excepțional din fluier și caval [...]” (n. 50), cum a fost *Tqădir Pătulja* — „ultimul cîntăreț măestru vrăncean al *Mioriței*, din fluier și din caval (un artist excepțional!)” — (n. 52). Dar au fost cazuri de lăutari deosebit înzestrați care au contribuit creator la păstrarea motivului. *Vasili Pirvu-Botfi* a rămas pentru multă vreme în memoria vrăncenilor care se mindreau să fi învățat *Miorița* de la el (n. 43; n. 208; n. 220). Al doilea lăutar renumit în Vrancea nordică, *Ion Vinșagi*, nu i-a umbrit faima; una din fiicele lui *Vinșagi* spune că a deprins *Miorița* de la *Botfi șel bătrîn* și nu de la tatăl ei (n. 58). În volumele de față ale monografiei mai sînt cercetați lăutarii: *Neculaș Dufi* aducînd pe Valea-Milcovului (satul *Andrejașu-di-sus*), influențe de pe Valea-Nehoiului (n. 2); *Dragoșir Flôrja*, din *Rêghiu*, figură deosebită de interpret (n. 152); *Aîghil Predôj Citu* (n. 50), fiul unui vestit lăutar din trecutul satului *Hêrăstău*; *Ion Babêi (Săcu)*, ultimul lăutar «țigan» provenit dintr-o veche familie de profesioniști; „avea în ținut repertoriul epic cel mai cuprinzător” (n. 53); *Asanăki Dădu* din satul *Nistorêști*, lăutar epigon, cu scăderea capacității profesioniste (n. 92) Este amintit cu admirație cobzarul *Marin Curtjănu*, din satul *Colăcu* (n. 18).

Din *Note...* se relevă ceea „ce vine din lumea lăutarilor” (n. 18). Astfel se distinge prin analiza internă de text că variantele din satul *Hêrăstău* se află sub influența materialului lăutăresc (n. 49); sau care sînt elementele *tipic lăutărești* (n. 53). Este atent urmărită *sursa lăutărească* (n. 31; n. 55), precum și influența textului *Alecsandri* asupra practicii lăutarilor (n. 49).

O direcție principală a analizei prin critica internă de text ne dezvăluie *forma* în legătură cu conținutul. Evident se relevă *forma poetică*. Folcloristul dialectolog, cu auzul și memoria muzicală remarcabil dezvoltate (dacă este să ne luăm numai după precizia notării diacritice, făcută direct pe teren!), a observat totuși, dar pe cale empirică, următorul element esențial pe care, ne spunea, l-a confirmat și specialistul muzicolog Constantin Brăiloiu: „Melodia rămîne o plămuire artistică *oarecum* mai fixă în Vrancea: textele variantelor se adaptează chiar în cazul lăutarilor la o temă melodică fundamentală, desigur că deosebită de la păstor la lăutar, dar păstrîndu-și — în repertoriul păstoresc — structura particulară pe care nici un alt ținut românesc nu o are” (n. 17).

Elementul esențial, numai al formei poetice de astă dată, este *graiul*. Cu scrupulozitate și competență desăvîrșită, folcloristul dialectolog surprinde cele mai mici fluctuații ale *foneticii*, cînd *variația* survine chiar în cuprinsul aceluiași vers, apoi în evoluția unei variante. S-a studiat *graiul* la un singur informator, la mai mulți din același sat, apoi specificul fonetic al întregului ținut și aceasta prin variantele motivului *Miorița*. Nu întimplător autorul monografiei a crezut de cuviință să atragă atenția aici asupra dubletului lexical *vrăncean-vrincean*, ca expresie tipică a vorbirii locale (v. referirile la *nota crit.* 75).

Problema *graiului* a fost poate prima care l-a determinat pe Ion Diaconu să susțină preferința sa pentru *cercetătorul localnic*, devenit *specialist*. Ne permitem să apreciem că nici un alt folclorist venit pe terenul etnografic și dialectologic vrăncean nu a reușit, fie și cu aparate moderne de înregistrare-redare, să transcrie diacritic atît de exact și sugestiv pronunția informatorilor, ca autorul monografiei acesteia. De aceea prevenim cititorul să nu aprecieze defavorabil frecvențele „corectări” pe care le află în vol. III și IV, la adresa unor notări diacritice lacunare, sau chiar greșite.

În privința *lexicului*, se prevede aceeași înclinare pentru cuvîntul „dim bătrîn” și atitudinea reținută față de „paradarea” cite unui ins care vrea să se adapteze forțat la vorbirea orașului; astfel, din prima categorie, sînt bine relevate formele gerundive, aparținente la *graiul arhaic* (n. 84; n. 110; n. 127 etc.)

Coerența lexicului și unitatea lui dau faptul obiectiv al frumuseții *imaginii poetice* (n. 12; n. 14 etc.). Nu aflăm în cuprinsul

lucrării analiza figurilor poetice: Ion Diaconu a considerat că poetica folclorică încă rămâne în discuție pentru o estetică a sa caracteristică.

Pornind de la „echilibrul [tematic al] conținutului textului clasic“ (n. 20) și de la admirația pentru „Splendoarea versiunii artistice șlefuite în 1852 și 1866“ (n. 23) se caută și în variantele de față continuitatea *temelor* și unitatea *planului narativ*. Dar vedem că nu se compară cu varianta Alecsandri, pentru a se stabili valoarea estetică față de acest etalon, ci în vederea distingerii diferențelor de conținut. Se apreciază că «arhetipul» vrăncene nu a cuprins *localizarea* versiunii Alecsandri (n. 12). Planul tematic păstrat din „tipul primitiv“ al motivului are dialogul preliminar, apoi indicarea complotului (descoperirea planului ciobanilor), stabilirea locului îngropării, enumerarea obiectelor de îngropăciune, și se încheie cu plingerea oilor (n. 16). O *variantă de bază* din satul *Găurji* este apreciată printre cele puține mai aproape de fondul străvechi. Ea conține (conform scării *Apostol-Fochi*) *tema 7* (întrebarea ciobanului), *tema 8* (descoperirea planului ciobanilor), *tema 10* (locul îngropării), *tema 11* (obiectele îngropării care aici sînt: „Păltin la Kișoari,/Brădășel la cap./Flușeraș la cap./Bășim la Kișoari“; n. 40). Simplitatea planului tematic este calitatea estetică fundamentală a variantelor păstorești.

În privința conținutului: „...lipsa fondului epic introductiv, ceea ce este o caracteristică a *Mioriței* vrăncene“, distinge varianta specifică; aceasta începe cu „dialogul dintre cioban și oia *bucălăi*“ (n. 11). Să subliniem că majoritatea variantelor din volumele III și IV prezintă particularitatea, chiar și la „forma tocită“ cînd „pare să avem faza secundară a dezagregării“ (n. 31) deci „ultima fază a *sfărîmării* motivului“ (n. 37). Alte diferențe de conținut față de modelul literarizat privesc problema numărului personajelor baladei și cum variază ele (n. 82); dar aici intră în discuție și elementul provenit din materialul lăutăresc (n. 48). În variantele autentice păstorești personajele sînt reduse iar trifurcația regională a „ciobăneilor“ lipsește; de cele mai multe ori nu reiese cine a plănuit omorul. Se mai relevă *localizarea* din var. Alecsandri așa cum s-a suprapus peste fondul local păstoresc. Iată una din sublinierile autorului: „Am mai spus că din punct de vedere etnografic nu se poate admite ca «stîna de oi» să fi fost vreodată în ținut, la munte, și nici în altă parte a țării, «Pi-un Kișor di plaj» sau «in zăvoji»“ (n. 121). Un tip izolat, unic, al *Mioriței* vrăncene pune deosebit problema localizării (n. 105), aducînd formula introductivă „Pi triji crăș di munți/Si coboări triji cîrduri di oi“ și aceasta dovedită a fi departe de realitatea păstorească, dar poate că existentă în

var. culeasă de A. Rusu. Alecsandri ar fi înlăturat-o: „În această modelare lexicală de artă desigur că au operat mai întîi impulsul artistic superior, apoi bunul simț românesc, spiritul limbii și al creației populare, alături de tactul filologic excepțional cu care Alecsandri a luptat, consecvent și dirz, începînd din 1855, paralel cu fronda sa politică, și împotriva ereziilor lingvistice și gramaticale“, apreciază autorul (n. 105). În variantele preponderent păstorești vrăncene problema nu se mai pune datorită structurii tematice. Se mai aduce o emendație la text. Alecsandri, anume *asupra versurilor* „De toți întrebînd/Și la toți zicînd:“ care „includ un vag non-sens“ (n. 130); interpretul popular a „lucrat“ redîndu-le printr-un singur vers („Pi toți întrebînd:“; v. text. MCCXXXVI și *nota crit.* 130). „Redarea propusă o credem mai firească, în logica faptelor și structura normală a gândirii poetice populare“ (n. 130), încheie autorul. Dar cea mai pronunțată diferență de conținut între var. păstorească și modelul Alecsandri stă în tratarea *testamentului ciobanului*. Poporul a respins, în majoritatea variantelor vrăncene (v. de exemplu, n. 182, privind text. MCCXIII—MCCXV), ceea ce poetul a introdus nefiresc: în var. clasică ciobanul cere să fie înmormîntat în două locuri de-odată („În strunga de oi,/Să fiu tot cu voi“ și „În dosul stîinii,/Să-mi aud cîinii“). Privind problemele esențiale ale conținutului, se mai relevă absența finalului apoteotic cu „nunta cosmică“, în variantele distinctiv locale. În schimb, aici se remarcă adausul unei grupe de *sase versuri* care conturează mai plastic portretul ciobanului (v. n. 182).

Încă mai interesante devin diferențele de conținut între modelul literar și variantele locale cînd *improvizarea* este activă, *creatoare*, ducînd la imagini sugestive (n. 59; n. 128; etc.). Într-o variantă toate „niorișii“ au dus pe „măjucăța“ „șjobănașului“ la mormîntul lui, unde au ricit „cu Kișoari“, scoțîndu-l afară (n. 166), dezno-dămînt absolut diferit de al modelului clasic. Deosebit se încheie în altă var. prin „Adunarea oilor și plînsul lor sára la mormîntul «stăpinului»“; sau „Ciobanul, auzînd de tăiuuire, pleacă pe nesimțite de la stîna cu turma de oi, întîlnindu-se cu «baba bătrîni»“ (n. 132). Aceste elemente „naturiste“ țin de o altă ordine „a vieții și a morții“ incît în *Notele critice* se conturează treptat ideea că varianta publicată de Alecsandri nu este *autentic populară*, ci literarizată; pînă aici, nimic nou față de interpretările existente, cînd însuși poetul a recunoscut „șlefuirea“. Deosebită rămîne constatarea lui Ion Diaconu că versiunea Alecsandri, revenind din nou la popor pe calea cărții, a *contaminat* nu numai într-o măsură fondul local păstoresc, venit din strat arhaic, încă viguros prin multe variante aflate pînă în 1970. «Efectul Alecsandri» este problema centrală a colecției critice constituite de prezentele volume

ale monografiei. *Sistematica* lucrării s-a fixat în ordinea importanței „probelor“ demonstrative: prima secțiune cuprinde cele 402 variante ale *Mioriței*, notate de la CMXX până la MCCCXXII; secțiunea a doua este constituită din 257 note critice, notate: 1, 1A, 2, 2A, 3, 3A, 3B, 4, 4A, 4B, 5, 5A, 5B, 6, 7, 8, ... până la 249. Notele critice 1—181 incumbă elementul inductiv al raționamentului științific; nota 182 expune critic problema «efectului Alecsandri», discutând materialul folcloric aflat și expunând părerile autorului asupra bibliografiei aferente; notele critice 183—249 sînt concluzive și se adresează „la obiect“ cititorului, acum fiind și acesta în cunoștință de cauză. Față de necesitatea acestor calități demonstrative, notele... au un anumit mod de redactare și o întindere diferită. Dimensiunile neobișnuite ale notei critice 182 îi dau, împreună cu conținutul, ținuta studiului de sine stătător; numai că acesta trebuie înțeles neapărat în legătură cu tot demersul explicativ din Notele critice anterioare. Variantele colecției și tot corpus-ul teoretic capătă altă semnificație în lumina notei critice 182 care nu poate fi dislocată din actuala sistematică a lucrării¹. În secțiunea a doua a lucrării mai apar și alte note critice ample, cerute de importanța problemei studiate, cum vedem că dezvoltă, de exemplu, nota crit. 215.

Precizarea problemei centrale a cercetării prin sistemul demonstrativ organizat, face concludentă ideea că varianta literarizată de poetul Vasile Alecsandri se bazează pe un «arhetip» păstoresc care se relevă cel mai pregnant în varianta «CXVI» a vrâncencei Costânda Păun, singurul text autentic popular din tot „materialul mioritic“ publicat până acum. Astfel vol. III și IV ale monografiei, rămîn cele mai importante în ansamblul lucrării *Ținutul Vrancei*².

În legătură cu concluzia că «efectul Alecsandri» este o realitate caracteristică în circulația vrânceană a motivului *Miorița*, din critica internă de text se mai desprind și altele, importante pentru diversificarea aspectului teoretic.

¹ Autorul a reflectat mult timp dacă să nu se publice această notă extinsă la sfîrșitul vol. IV, dar a hotărît ca definitiv să-i mențină locul cursiv în secțiunea a doua a lucrării.

² Așa cum a anunțat primul studiu introductiv al volumelor din 1969, în consens cu aceasta și publicistica editorială de atunci, volumele V și VI cuprind un material valoros pe care Ion Diaconu l-a repartizat astfel: în Vol. V — Balada. Doina. Bocetul; în Vol. VI — Strigăturile. „Colocășia“. „Iertăciunea“. „Cîntecul miresii“. Colindul. Cîntecul de stea. Plugul. Descîntecele. Textele-convorbiri. Registrul informatorilor. Registrul geo-etno-istoric. Onomastica. Toponimia. Glosarul. Volumul al VII-lea, albumul etnografic *Vrancea pitorească și etnografică*, constituind țelul preocupării de peste 40 ani, rămîne singura lucrare lăsată în formă incompletă între manuscrise; însă este foarte avansată ca realizare și bine sistematizată pe secțiuni, dispunînd și de studiul orientativ.

Interpolarea cîntecului liric *Ciobînașul* în balada *Miorița* s-a făcut prin contaminare într-o fază anterioară pătrunderii modelului literar; elemente ale acestui cîntec (de exemplu, v. n. 11; n. 13) se află și în variante mai puțin sau deloc atinse de «efectul Alecsandri». De asemeni, episodul „negura“ și episodul „mama metamorfozată în corboaică“ fac parte din fondul local flotant. Uneori se distinge întrepătrunderea unor influențe ale materialului din Ardeal (transhumanța) cu reflexul lăutăresc din Muntenia, ca într-o var. din satul Spîlbir unde fondul păstoresc redus nu a fost contaminat de modelul literar (v. n. 195). Din materialul lăutăresc vine episodul specific „Dunărea“ după cum maniera lăutărească de redare a adus în fondul local vrâncian, *versurile rădăcitoare* (n. 18), grupate în „strofe“, sau libere, care în aceeași măsură cu *motivele lirice hibride* au denaturat forma tipică (v. n. 142). Se subliniază la fiecare ocazie care sînt influențele de conținut și de formă, parvenite din materialul lăutăresc (v. îndeosebi: n. 188; n. 195; n. 198; apoi: n. 49; n. 53).

Circulația motivului, potrivit cu toate influențele numite, a structurat diferit forma variantelor vrâncene, cînd și *improvisația* ca element intrinsec orălității a contribuit permanent. Să urmărim sublinierile autorului în privința „categoriilor“ formei poetice din materialul prezent.¹ Se întîlnește o formă apropiată «arhetipului» păstoresc (n. 11), adică o „variantă restrînsă cu fond local străvechi“ (n. 16; n. 7; n. 18). Forma locală poate fi redusă, restrînsă prin *degradare*, sau prin *procesul de sinteză* (v. n. 9). În primul caz fondul local se vede disparent (18), sau este inconsistent (n. 19). În cazul al doilea apare forma epică *sintetizantă*, cu reducerea elementului liric (n. 4B).

„Splendoarea versiunii artistice șlefuite în 1852 și 1866“ (n. 23), adică „modelul literar“ (n. 44), forma aflată în cartea-de-cetire a școlii primare, nu s-a păstrat fără modificări decît în cazuri rare, cum am mai spus; atunci ele sînt simple „debitări“ mecanice datorate memoriei foarte bune a informatorului (v. text. accesoriu MCCCXX, p. 628—631). Obișnuită este modificarea *fondului literar* din școală, ducînd la forma fragmentată a tipului Alecsandri (n. 12), adică la forma poetică *reductivă* (n. 6).

Uneori „sincretizarea“ baladei cuprinde material din mai multe surse (v. patru surse detectabile, așa cum reiese din nota

¹ Dintr-o însemnare izolată, una din numeroasele „fișe de lucru“, rămase în manuscris de la folcloristul Ion Diaconu, reiese și o altă clasificare a sa, importantă pentru tipurile „mioritice“ vrâncene: 1. tipul păstoresc pur (sau nativ); 2. tipul Văii-Milcovului; 3. tipul conglomerat sovejan; 4. tipul interpolat arhaic-literar denumit «efectul Alecsandri»; 5. tipul estetic superior izolat (var. LXVI); 6. tipul lăutăresc comun; 7. tipul lăutăresc dominant; 8. tipul dezagregării parțiale; 9. tipul pulverizării totale.“

crit. 17). Se ajunge la forma extinsă a baladei vrâncene, exemplar realizată prin tipul conglomerat mioritic (v. definiția, în nota *crit.* 182). Contrastînd cu aceasta, forma heteroclită (n. 77), prin procesul de heteromorfoză a degradat unitatea conținutului cu forma, căci aflăm deplină confuzie între elementele eterogene de fond (n. 68).

Un gen aparte al baladei în zona etnografică a Vrancei rămîne tipul Văii-Milcovului (n. 142).

În legătură cu psihologia creației populare, se pune problema legăturii dintre *imaginele colective* și *acele individuale*. Dedublarea, contrastul simbolic și trecerea dintr-o categorie în alta apar nu numai în modelul literar și apoi, din acesta, în unele variante locale (*moartea-munta*: n. 11), ci un mod specific în fondul păstoresc, rezistînd acolo, probabil, din vremuri imemorabile (*mișcarea-zăcerea*: n. 6; relația cauză-efect, *fluierul-vîntul*: n. 7; animalul neobișnuit, reflex al *animalului monstruos*: n. 8; elementul miraculos în trecerea *viața-moartea*: n. 23). Uneori comutarea pare să rezulte din amestecul senzorial imediat, dar tot atît de bine poate fi interpretată ca un vestigiu al funcționalității simbolice străvechi, menținut doar pentru aspectele materialiste ale sugestiei (culoarea = = mura neagră = pămîntul negru: n. 10). Oricum, să distingem, odată cu autorul monografiei, diferența între „La negru zăvoi” la modelul Alecsandri și „mura neagră” din cele șase versuri care s-a arătat că rămîn specific-locale în completarea portretului ciobanului.

Ion Diaconu s-a preocupat și de *substratul filosofic* al *Mioriței*. Amintește în treacă „Impresia de nededă trecere din viață, în moarte” (n. 9); sau mai precis formulat: „...rămîne ca impresie ultimă, calmul, intimitatea retragerii în natură, unde viața și moartea sînt continue existenței” (n. 11). Într-un loc subliniază că var. are „în substrat [...] aceeași caracteristică filosofie păstorească asupra vieții veșnice în natură” (n. 18). Dezvoltarea concepției folcloristului asupra problemei, se poate afla în nota *crit.* 66); aici aflăm despre „retragerea senină din involburarea vieții aspre în ideea morții prin desemnarea țaranului nostru înțelept. Așa adeverește materialul etnografic și folcloric cunoscut pînă astăzi din Vrancea. Viziunea creștinismului rar se implică parțial în asemenea s t a r e u l t i m ă care pleacă din *substratul daco-getic*. Prin urmare, este o expresă atitudine de resemnare măreață în fața morții inexorabile: ea înlătură suferința, salvînd pe om prin viziunea așa numitului *panpsihism cosmic*, care — chiar pentru unii folcloriști marcanți — [...] — ar alcătui nucleul primitiv al *Mioriței*.”

Cît privește materialul informativ din *textele-convorbiri*, acesta abundă în sensuri în primul rînd pentru părerea informatorilor asupra motivului *Miorița*. Autorul monografiei le-a „tradus” în exprimarea conceptualizată. Astfel se subliniază, din graiul specific al țaranilor vrânceni anchetați: funcția creatoare a talen-

tului individual într-un grup redus (6); despre genetica versului popular plăsmuit de insul talentat (vedem chiar „operația contemporană a închegării unei variante”, sincretizată din patru surse (n. 17); despre „structură, vechime, mod de redare (n. 24); despre problema variantelor (n. 30). Referitor tot la circulația motivului: „În trecut, greutățile vieții înlăturau asemenea «cîntări diî veKju»”; iar azi, redarea muzicii prin *radio* influențează „ce vine din tradiția poporului” (n. 38). În timpul actual circulația baladei se vede în stagnare (n. 121). Dintr-un *text-convorbire* reiese convingerea că *baba Tûdura Vrânșioaja* ar fi fost cîntăreață eponimă a *Mioriței* (n. 32). O bătrînă „avea [...] naivitatea să creadă ca reală ficțiunea *Mioriței*” (n. 44), pe cînd un informator proeminent din satul *Văsiș* s-a lămurit prin realismul elementar, asupra sensului figurativ al baladei (n. 214). Un octogenar judeca pătrunzător problema genetică a motivului: „*Miorița* în cîntare și-ar avea rădăcinile în substratul nostru etnic geto-dac”. Tot el relevă perpetuarea prin generații a folclorului (n. 79). Un informator *exceptional* explică modul cum a contaminat el însuși forma păstorească de la bunic, cu *Miorița* „după cărți, di Vasîli Alicsândri” (n. 85).

Alte mărturii din *textele-convorbiri* referă la viața socială din trecut: exploatarea prin argăție (n. 18); analfabetismul (n. 18; n. 20; n. 97; n. 105), descori întreținut de „învățătorul aspru pînă la absurd cu copiii [...] altul, inconștient și corupt” (n. 18); viața grea a școlarului din familiile nevoiașe (n. 54). Întîlnim figura unui nedreptățit din primul război mondial, la care *Miorița* suplinea rolul doinei propriu-zise cu caracter elegiac” (n. 16) și informații vrâncene despre războiul din 1916—1918 (n. 196). Sînt cuprinse referiri la haiduci (*Bujor, Codrișanu*: n. 4B) și la rolul lor social. Se face portretul ultimului haiduc din Vrancea, sovejanul *Panaît Moringlav* (n. 25). Iată unele specificări pentru viața economică din trecut: unitățile de măsură vechi (n. 25); relații comerciale — înainte de anul 1916 — între Vrancea, Brașov și Breșcu (n. 12). Satul și genealogia satelor din ținut (n. 214), viața copiilor și a părinților de sărbători (n. 19), cîntecele și dansurile locale (n. 124), „jocurile bătrînești” (n. 19), jocurile de la horă (n. 208), ceremonialul nunții sovejene (n. 177), oferă subiect pentru *texte-convorbiri* deosebit de interesante. O categorie specială de informații relevă viața satului prin eresuri: prevestirile bătrînilor (n. 117); o bătrînă octogenară își socotea vîrsta după „ziua Țepilor” (n. 82). Obiceiurile *priveghiului*, „cu manifestări venite din primitivismul animist” (n. 7), prevedea cîntarea *Mioriței*, practica jocurilor cu „uîneș” (n. 23) și „jocurile de priveghi” (n. 201), păstrate ca o particularitate a ținutului. Prețioase rămîn referirile la legende („*baba Tûdura Vrânșioaja*” și „*Stefan-șel-Mări*, ctitorul legendar al Vrancei”: n. 32).

Autorul apreciază că dintre toate *textele-convorbiri* privind viața satului vrâncean, cel mai valoros („O magistrală pagină de antologie etnografică!”) arată traiul unora dintre bătrâni, împovărați de greutatea prea apăsătoare. „Ei se resemnau cu o măreție aproape eroică.” (n. 122). Însă *textele-convorbiri* mai mult urmărite de etnograf au fost acelea de la informatorii ciobani și baci, apoi de la familiile acestora. Apare organizarea și funcționarea stînii la cimp (n. 5) și la munte (n. 25); păstoritul oilor „la djal” (în apropierea satului; n. 19); alcătuirea gospodăriei de păstor, îmbrăcăminte și obiceiurile (n. 156): *faza întâi* a păstoritului în Vrancea nordică („sfătuirja di primvâra” a „stăpînilor de oi” ca „si aliagi” personalul „stîni di la mînti”: (n. 204) și întoarcerea „botejului” în sat după „împărțirja” de la stîină („Cel mai cuprinzător *text-conv.* privind păstoritul vrâncean în trecut, documentul este unic: provine de la o femeie născută, trăită și îmbătrînită în mediul păstoresc de familie”; n. 191. Aceasta este *Sânda Aîghil Fori*, 71, *Spinéști*, fiica vestitului baci și nepoată *Costândeii Păun*). Mai este cercetată transhumanța: „Contactul păstoritului local cu cel din Bărăgan” prin țărani vrânceni săraci care se duceau într-o regiune fertilă ca să se înstărească (n. 213); vrâncenii duși ciobani prin Moldova, spre Birlad și „mălu Prútului” (n. 200); păstorii vrânceni înstrăinați temporar pentru ocupația lor (n. 216). Transhumanța ardeleană și întretărirea ei cu păstoritul din Vrancea se vede cel mai bine prezentată de *Aîghil Băican*, 62 ani, din satul Nistoréști; de la acesta a rămas valoroasă *schia etnografică* despre portul, instrumentarul ciobanilor, medicina empirică de la stîină (n. 95). „Știri documentare unice despre organizarea stînii, păstoritul de iarnă, varietățile de oi, prelucrarea lînii în gospodărie, îmbrăcăminte și viața ciobanilor, bolile oilor și îngrijirea lor, instrumentarul, cîntecele și jocurile păstorilor odată cu *Niorița*” a dat bătrînul *Ghîjorghi H’ulpoj*, 108 ani, din satul *Nistoréști*, cel mai vîrstnic informator din cuprinsul colecției.

*

Pe lingă varietatea informației, *textele-convorbiri* ne oferă ocazia să desprindem atitudinea autorului monografiei față de realitățile vrâncene din trecut. Găsim pagini cu valoare literară care înviorează lectura. Descrierile de peisaj, creionarea succintă dar sugestivă a portretului unor informatori — adesea oameni sărmani pe care Ion Diaconu îi privește cu compasiune —, paginile memorialistice marcate de livrescul „subțire”, dar consistente afectiv prin păstrarea naivității sincere a copilului-țaran de odinioară, se apropie de *eseu* cînd capătă extensie ca în evocarea „bîtei *Nedélja*”. Am păstrat aceste mărturii discrete care, de altfel, nu împiedică revenirea de la digresiune, la tonul științific al scrierii; le consi-

derăm tot atît de interesante ca *textele-convorbiri*. De astă dată ne vorbește despre locurile, camenii și obiceiurile Vrancei, un localnic trecut prin cele mai înalte școli românești. Profesorul care a format atîtea generații de copii din ținutul său «de baștină» se vedește și în cuprinsul *Notelor critice* un bun cunoscător al psihologiei elevului și al vîrstelor școlare (n. 34; n. 49). Observațiile sale sînt vădit moralizator-didactice la adresa învățămîntului „primar” din trecut. Ne pare remarcabilă *nota crit. 118* în care se dă planul metodic al unei lecții cu *Miorița* așa cum ar fi trebuit făcută în școlile vrâncene; sugestia, credem că rămîne bună și în actualitate.

Prin preliminariile succinte de mai sus am urmărit să dăm cîteva date informative în biografia operei, care pot să intereseze ca venind de la cineva din preajma autorului. Reliefarea unor aspecte speciale ale cercetării și sublinierea concluziilor, s-au făcut aici în lumina materialului din volume, dar și în urma discuțiilor avute cu Ion Diaconu de-a lungul anilor. Însă afirmațiile atîta timp gestate în conștiința folcloristului, apoi de atîtea ori revizuite după redactarea *Notelor critice* n-ar mai fi avut nevoie de nici o subliniere. Departate de a voi să „desființeze” *Miorița* artistic literarizată de primul nostru mare poet Vasile Alecsandri, ceea ce nici nu s-ar putea cînd această formă a baladei a intrat definitiv în circuitul național și chiar european, autorul lucrării de față a atras atenția prin volumele III și IV ale monografiei Vrancei asupra *Nioriței* din veac păstrătoare a geniului anonim, cîntată prima oară de păstorul, poate vrâncean, care a configurat *poetic și muzical* credința neamului său în veșnica existență a omului, «pulverizat după moarte în infinitul naturii». Prin simbolurile arhetipale dezvăluite într-o plămuire unică de artă populară, modesta *Niorița* a bătrînei Costânda Păun din Spinéști ne-ar putea oricînd reprezenta în universalitate, alături de strălucitoarea *Miorița* a „bardului de la Mircești”, atît de bogată în imagini poetice.

Rămîn mereu recunoscătoare părintelui meu pentru tot ce-am învățat din cei treizeci și cinci de ani comuni închinăți Vrancei.

PAULA DIACONU BĂLAN

TEXTE

Andreiașu (~di zjos, ~di sus)

BALADE

MIORIȚA¹

CMXX*¹

- Pi-o gurî di raj,
Pi-um picior di plaj
Se coborâ-n vale
Și lî-ațin în cale
5 Trei turme de oi,
Cu trei çibânei:
Unu-i moldovian,
Unu-i uñgurian,
Și altu-i vrânçjan.
10 Dar çel moldovian
Și cu uñgurian
Mări, s-a vorbit
Și s-a sfătuit
Ca si mi-l omorari
15 Pe çel vrânçjan,
Ci-i mai ortomán:
Ari oi mai multi,
Mindri și cornuti,
Cai învâțaț,
20 Și ciñi mai bărbaț.
Dar çja mioriți
Cu lina plăviți
De trei zile-ncoaçi
Gura nu-i mai taçi.
25 Atunçj çel vrânçjan zice:
— Mioriți lai,

¹ V. vol. I² (1969), pag. 315.

* Cifra romană CMXX (= 920) înseamnă numărul de ordine al textului; iar cifrele arabe 1, 2, 3 etc., puse după numerotarea cu cifre romane, indică numărul de ordine al *notelor critice*: 1, 2, 3, 4 etc. Ordinea satelor este dată alfabetic.

Laj, bucălai,
 De trei zile-ncoace
 30 Ori iarba nu-ț plăce,
 Ori apa nu-ț plăce,
 Ori jeș' bolnăvjoari,
 Drăguți mișari?
 — Drăguțele bați,
 35 Mii toati-m' plăci;
 Da vorba di-asari,
 Și di-alatăsari
 Acheja nu-m' plăci...
 Dă-ț oile-ncoaci
 40 La negru zăvoi,
 Că-i iarba de noi,
 Și umbra de voi.
 Că ceș doi frățiori,
 Că-s mai mărișori —
 45 Cel moldovian,
 Cu cel unșurjan —
 Mări, s-a vorbit
 Și s-a sfătuit:
 La apus de șoare
 50 Să mi te omșare,
 Că ai oi mai multe,
 Mândri și cornute,
 Căi învâtaț,
 Și cinș mai bărbăț.
 55 Și vor să mi ti-nșroapi
 Tot în dosu stini,
 Uni zac și cini.
 — Mioriți lai,
 Di-o fi să mor
 60 Pi-ačest cimp cu flori,
 Roșă-i să mă-nșroape
 În strușga oilor,
 În șocu meilor,
 Și zbărdu mișarelor.
 65 Iar la cap să-m' pușe,
 În cel păltinăș,
 Ceș trei flușeraș:
 Fluiru di os,
 Si-n cinti dușos;
 70 Și ačel de fag,
 Si-n cinti cu drag;

Iar ačel de șoc,
 Si-n cinti cu foc.
 Cin' vintu va bati,
 75 Prin jeș-a străbati...
 Iar la čea măjuți
 Să nu-i șpuș, drăguți,
 Că m-au omorit,
 Și m-au inșropat.
 80 Tu doară să-i șpuș
 Ci m-am inșurat
 Pisti-un virf di plai
 C-o fati di craș,
 Iar la nunta miș
 85 A căzut o știa;
 Șorili și luna
 Mi-au ținut cununa;
 Preuș: nuni mari...
 Aičș-am uștat-o, la șfirșit. O știș di la mama,
 90 dar și diș carti-o parti diș ia.

(26.X.1967), Andrijeșu-di-zos, Budeniș
 -Toadir Călinoiu, 48.

CMXXXI_{1A}

— Nioriți lai, bucălai,
 Di triș zili-ncoasi
 Iarba nu-ț măș plasi,
 Gura nu-ț măș tași;
 5 Nu știș: iarba nu-ț plasi,
 Di gura nu-ț tași?
 — Ba iarba-m plasi;
 Da vād bini, ștăpini,
 C-aș si ni laș;
 10 C-am auzit
 C-a si ti omșari
 Șjebani șeșlantș,
 Ci ai oi mai multi,
 Și mai cornuti.
 15 — Nu-i nimica, șai lai, bălai,
 Daci vez ci morju,
 Mă-nșropaț în dosu stini,
 Ca si mi-auz cini.
 Si-m' puniș la cap:
 20 Flușeraș di nuc,
 Oili si mi li-aduc;

Flujeraş di os,
 Oilî si mi li văz...
 Ieu atîta ştiu: pim batrîni¹, pim copii. Toţ
 25 batrîni cînta, cu copii. Îm partîa Vărăşî-a fost
 asta; acolu s-a cîntat cu şjobani îştîja. Io am
 auzît batrîni cîntîn' la petresîri. Nu-ñî-aduc aminti
 di numili batrînilor cari î-am auzît cîntîn'. Ba-
 30 trîni cînta diñ gurî, cuñ spun şi io. Am auzit-o
 şi io: ba pi colîa, ba pi colîa...

(22.X.1967), Andrejaşu-di-Zîos, Butucoasa
 Şiripări-Mărija Dînu, 55.

CMXXII₂

Miorişa

Pe virf de măgura
 Fălgeră şi tună:
 De vo săptămîni
 Nu si măî răzbûni...
 5 — Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 De trei zile-ñcoaci
 Gura nu-s mai taçi;
 Ori iarba nu-ţ plaçe,
 10 Or apa nu-ţ plaçe?
 — Ba iarba im' plaçe,
 Şi apa im' plaçe;
 Dar s-a lăudat
 Baçju uñgurjanu
 15 Şi cu çel oltjanu
 Ca la apus de soari
 Să mi te omçari,
 Căçi ai oi multi,
 Mîndri şi cornúti,
 20 Şi cai învâtaţ,
 Şi ciñi mai bărbaţ.
 — Şi d-o fi si mor,
 Să nu le spuî lor;
 Çi să mă înçroapi

¹ Fenomen fonetic izolat de graiul ţinutului.

25 Aiçi, pe aprçapi,
 Tot în dosu stîni,
 Ca si-mî-az cuñi;
 În struñga de oi,
 Să fiu tot cu voj.
 30 Şi la cap si-m' puî:
 Flujerăş de fag,
 Mul' ziçe cu drag;
 Flujerăş de socu,
 Mul' cîntă cu focu;
 35 Flujerăş de os,
 Mul' ziçe dujos.
 Iar dac-oi întilni
 Măicuţă bătrînă,
 Cu brîu de lină,
 40 Pe cîmp alergînd,
 Pe toţi întrebînd:
 „Nu cumva-aţ găsit,
 Nu cumva-aţ văzut
 Mîndru çjobănel
 45 Tras pintr-un inel?
 Feţişçara lui;
 Spuma laptelui;
 Perişoru lui;
 Pana corbului;
 50 Mustăççoara lui;
 Spicu griului“...
 ...Şi dî-o fi si mor,
 Să nu le spuî lor;
 Să le spuî curat:
 55 Că m-am înşurat
 P-o gurî di raj
 C-o fatî de craî;
 Şi la nunta mîja
 A căzut o stîja;
 60 Soarele şi luna
 Cari mî-a pus cununa;
 Preoţ: munţ marî;
 Păsări: lăutarî;
 Păsirili: miî,
 65 Şi çeru stăcliu.

Atîta-î *Miorişa*. „Stăcliu“: adica jera çeru
 limpede cîn' a murit jel. Asta diñ cartî-o ştiu.

† Is buzojan, parvenit aiși. Am venit aiși cu mesă-
rija; m-a oprit ȝamini; cu războju m-añ oprit
70 aiși; ș-añ stat aiși. Añ vinit înșurat diñ Buzău.
Da femeja nu m-a măi lăsat si plec d-aiči; nu
s-a mai îndurat si plecăm d-aiči; ci ni-a murit
aiči činči copii, și șasi 'la Buzău, în comuna
Calvini, di la Cizlău măi înăinti, pi valia Neh'o-
75 jului. Păi sint aiči din treize' și noui...

La-nceput îi dim bătrîni-auziti *Miorița*. Da-m
părțili čelilanti-ı diñ carti. İera lăutari bătrîni
diñ valja Buzăului. İeram băjet di vo șaispși
anș cin' i-am auzit: „İa, zi-ı, mă!” Da și io
80 cîntañ diñ viȝari de mic; da mă dučañ cu lăutari
șei bătrîni. İeram începător de viȝari. Ni-aduc
aminti di lăutarul Neculaı Marin Dũlcă, lăutar
bătrîn, în comuna Calvini. İera acolu lăutari
măi mult, tot bătrîni lăutari; tineri, prea pușini.

(21.X.1967), Andreiășu-di-sus-lăutarul
Neculaı Dũti, 66.

CMXXIII_{2A}

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncoası
İarba nu-ț măi plăsi,
5 Gura nu-ț măi tași;
Orı jești bolnăvȝoari,
Drăguți miȝari?

A-ntrebat-o čjobani. Di-acolıa si rupi: nu
măi știu! Daci n-añ ținu' socotjali... İa a fos',
10 zodiiași: și n-a omorit-o pi ia. Da l-a omorit
șjobani: doı l-a omorit. Șjobanu i-a spus niȝari,
ci daci l-a omori, si-ı pui la cap:

Fluieraș di fagu,
Si cînti cu dragu;
15 Fluieraș di osu,
Si-ı cînti dușosu;
Fluieraș di socu,
Si-ı cînti cu focu.

20 Asta-ı *Niorița*. O știu și ieu dim bătrîni, ca
uñkeșu neș.

(17.X.1967), Andreiășu-di-șȝos, Fetig-
Žitarı-Măriuța Oltianu, 66.

CMXXIV₃

De-șeja ni-am măi-adus aminti diñ jeli: am
auzit acuma băjeți șitin' dintr-o carti:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
5 Di trii zili-ncoası
İarba nu-ț măi plăsi,
Gurița nu-ț măi tași...
— Nii iarba-m' plăsi;
S-a vorbit trii șjobani
10 Ca si mă omȝari...

Nu!
Ca si ti omȝari
La o vremi di sari.
— Daci m-a omori,
15 Si mă-nȝropat
İn struñga oilor,
İm bătaja...

Nu!
İn žjocu neilor.
20 Și si-m' pui la cap:
Fluieraș di socru,
Ci cînti cu focu;
Fluieraș di fagu,
Ci cînti cu dragu;
25 Fluieraș di osu,
Ci cînti dușosu...

Ni-aduc aminti ci maici-sa pi cîmp alerga, di
ciuta pi băjetu iı:

Perișoru luı;
30 Pana corbuluı;
Okıșori luı;
Murili cîmpuluı;
Mustășjoara luı;
Skicu cîmpuluı...
35 — Si-ı spuı ci m-a-nȝropat
İn struñga oilor,
İn žjocu neilor...
Ci m-am înșurat
Cu mindra craıuluı...

40 Acolu, unı-a murit...

Carti n-am învățat dicit doui clasi. *Niorița*
ni-a intrat în cap di la băjeț diñ șȝoali. Niıa
ni-a fos' drag cînticu ista; și cîntam cin' il auzam.

Îi mîndru tari cînticu ista ! Pliñzjam, cî-î di zali. . .
45 Nu vîez? Ci s-a cununat c-uñ crai mari; adici s-a
cununat cu mindra craiului...

Am auzît-o di la ȝaminî mîi bîtrîni: di la
un tata-moş a neş. Cînta diñ cavál. Îi mor',
sîracu; iera di-o suti şîñşî anî cîn' a murit. Ni
50 cînta din cavál voşja asta. Di pi şî cînta cu caválu,
povestja vorbili. Voşja-î di-acolu, şî cuvintili.
Diñ carti-s furati-aşa... Tîrija-î dim bîtrîni!

Uñkeşu-aşela avja pîr alb, cum îi ghiocu.
Ş-avja barbî albî, cole-aşa, atîrnatî, şî keptînatî
55 frumos. Iera om bun tari la suflit! Ni strîñziam
sîrbîtorili pi bîtîtura lui-avja o bîtîtîrî cu
iarbî frumȝasî! — ni-adunam fetili lui, şî nepoş,
şî h'îşî: avja multîşȝari. Mama mja a fos'h'ica
lui. Iel ni cînta diñ cavál, ni povestja din tine-
60 rîşili lui; cum a trîit şî iel în vîduvija lui; a trîi'
şî iel vo douîzîş di anî vîdov. În tineretîli lui-a
fos' ȝospodîriju.

(23.X.1967), Andriješû-di-şios — Voica
Mocanu, 74.

CMXXV_{3A}

— Nîorîti lai,
Lai, bucâlai,
Di trii zili-ñȝoşî
Gura nu-ş mîi taşi;
5 Ori iarba nu-ş plaşi,
Ori ieş' bolnîvîoari?
— Nu-s bolnîvîoari...
Pi-um pişȝor di plai
Cobȝari la vali
10 Trii çîobînej:
Unu-î moldovîan,
Unu-î vrîñşian,
Şî unu... ortomán. (Sic!)
— Mîri sî vorbirî
15 Şî sî sfîtuiri
Pi la apus di şȝari
Sî ni ti omȝari...
— Di-o fi sî mî omȝari,
Sî mî-ñȝȝapi

20 În struñgi di oî,
Sî fiu to' cu voi.
Şî la cap sî-m' pui:
Flujeraş di osu,
Mul' cîntî duşosû;
25 Flujeraş di fagu,
Mul' cîntî cu dragu.
Iar de-î vidja pi cîmp,
Alergînd şî plîngînd,
O mamî bîtrîni
30 Cu briu di linî,
Sî-î spuî cî m-am însurat
C-o fatî di crai;
Şî la nunta mja...

Aişi nu ştiş...

35 A fos' nuntaş...

Am uştat; nu ştiş...

Pîltinîşî ni-a fos' naşi meî...

Sî h'î ştiut, sî mî h'î rîzgîndit! Da aş: la
pripîali...

40 Naşi meî-a fos' pîltinîşî...

Nu ştiş cum... M-oî mîi rîzgîndi, daci treşî
pe-îşî. Cui î-a vînit sî şîi socotîali di Nîorîta?

...Şȝarili şî cu nuna

Nî-a fos' cununa...

45 Li spuî im bîbit: pi sîriti. Iera frumos tari
cînticu ista! O avjam poizii la şȝoali. Iera şeva
frumos! Dipi şî m-añ cîşîtorit cu omu di-ntîi,
cari-a murit pin nouî suti şaişpîzîşî, añ cîntat-o.
Di-atuñşja, di şîñzî' şî trii di anî, di cîm is vîdani,
a fos' vjaşa mja cam amîritî; n-am mîi cîntat-o.
Cîn' am învîta' Nîorîta, c-a h'î fost învîtîtorîju
Andriješcu, c-a h'î fos' Cristîjan, cu-amîndoî am
50 învîta' Nîorîta asta. Nîorîta ni-o didja la poizii;
o avjañ nercurja poizîja. Ni-o didja la poizii,
55 pi di-a rostu... Â, hî-â, p-a stat oili nipîziti?...
Iera şjobanî! Oî h'î-azît-o şî di la vuñ bîtrîni.
Da di şjobanî: nu cunosc...

(20.X.1967), Andriješû-di-şios — Sîfta
Potop, 75.

O știu, așa, pi-apucati: ni-a intra' citi una-ni
cap. Măi știu și pi altili cari-am învățat în carti.
Acu s-a zlaghit mințili: nu măi ții minti. Trebi
si ni-aduc aminti iar. Daci ni-aduși sineva aminti,

- 5 api spus. *Miorița* o știu așa:
— Qai bucălai,
Di trii zili-ncăși
Gura nu-ț măi tași,
Iarba nu-ț măi plași,
10 Apa nu-ț măi plași;
Oiti birsanî,
Ori jeș' năzdrăvani?
— Și iarba-m' plași,
Și apa-m' plași;
15 Dar pi tini s-au vorbit
Ca si mi ti dobqari
Pi la apus di sqari
Acel vrăncjan
Ș-acel moldovjan,
20 Pentru c-avajaj oi multi,
Multi și cornuti.
— Daci m-a omori,
Si mă-ngroki in dosu stini,
Si mj-auz cini lătrîndi...
25 Cam așa-i. Am uțat-o. Iera luŋgi.
Și la cap si-m' pui:
Flujeraș di osu
Si-n zisi dujosu;
Flujeraș di fag
30 Si cinti cu drag;
Flujeraș di socu
Si cinti cu focu.
Vintu, cin' a bati...
Ni-aduc aminti și di asta; am uțat legăturili...
35 Vintu, cin' a bati,
Pin flurij-a străbati...
Aisja s-a-nkegat!...
Oili s-or strînji,
Pi mini m-or pliuži
40 Cu lacrim' di sînzi...
Și dac-ar măi h'i, am uțat-o. Diŋ carti ni-aduc
aminti c-am întilnit-o, ș-auzin' dipi la altu zi-

cindî. Da diŋ carti măi mult. Iera poizii, în
cartia-di-sitiri: jera cu domnitori, cuŋ si zisja
45 pi-atunčja.

- La școal-an fos' trii clasi. Am învățat cu unu
Radu Șușu, diŋ Vraŋșja; cu Siŋion Cristijan
șel bătrîn. *Miorița* ni-o didja la poizii di-o pove-
țjam, n-o cîntam: numa pi spusî. Așa, pi-apucăți-
50 am auzit-o și di la altu: cin' jera unu cari spunja
citi-o poizii, jo băgam la cap. Di la bătrînj, ca
mini n-am auzit-o. Da di la qaminj măi în vrist-am
auzit-o: n-o cînta, numa spunja diŋ gurî. Spunja,
așa, fără glas: numa cum o spusî-așa-m poizii;
55 așa am auzit-o. Diŋ flur am auzit *Șirjagu oilor*,
ca o dojn-așa. Da di la lăutari n-am auzit di loc
Miorița.

(22.X.1967), Andrijeșu-di-zjos, Răkitașu-
nic-Ion Sirbu, 75.

CMXXVII₁

— Nioriți lai,
Lai, bucălai, ...

- De-iși nu măi știu! Nu știu niși-uŋ felju di
cîntic. Din carti știu numa „Tatil nostru”. Aŋ
5 fost om năcăžit, piŋ străinj. Am mușit zi și
nqapti, vaj di capu neș! N-am iubit cîntisili,
c-an fos' năcăžit, ș-aŋ trăit pi la bojeri, vaj di
capu neș! Am mușit cu ziua, aŋ trăit și pi la
curțili lor. Cu ziua, cu luna, vaj di capu neș!
10 Am mușit la Anghénii Dăscilu, și nu ni-a da'
nica! Di-acolija am plecat, și m-aŋ dus la al'
bojer — jera pin noui suti șajsprăzășî. Di Anghénii
Dascilu-a rămas praf di jel! N-a avu' copkij...
Înc-am blăstămat noi: dac-am mușit o gră-
15 ma(di) di timp, și nu ni-a da' nic!

(22.X.1967), Andrijeșu-di-zjos, Butucqasa-
Șirpări-Ion Dinu, 76.

CMXXVIII_{1,1}

Pi-o gurî di rajū,
Pi-um pičqor di plajū,
Iată, vin în cali
Trei turmi di oi

5 Cu trii jobănei:
Unu-ı moldovian,
Altu ıe vrăncian,
Și unu uingurian.
— Drăguțuli baçi,
10 Dă-ț oili-ncoaçi
La mindru zăvoi,
Ci-ı iarbi di oi
Și umbri di noi...
— Mioriți lai,
15 Lai, bucălai,
De trii zili-ncoași
Gura nu-s măi tași;
Ori ıeș' bolnăvıoari,
Ori it fași di capu tău,
20 Ori di căpușoru neı,
Mioriți, mișari?
— Baçjul uingurian
Și cu el vrăncian
Mări se vorbiră
25 Și se sfătuiră
Că pe l-apus de șoare
Vrja si ti omșari
Baçjul uingurian
Și cu el vrăncian.
30 — Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Io, di-o fi si mor
Pi cimp de mohor,
Si mă-ngropaț
35 Aișja, in struंगा de oi,
Să fiı tot cu voi;
In dosul stini,
Si-mı-auz cini.
Și la cap si-m' puı:
40 Fluieraș di fagu,
Mul' zisjaș cu dragu;
Fluieraș di osu,
Mul' zisjaș dujosu;
Fluieraș di socu,
45 Mul' zisjaș cu focu.
Iar pe cimp di-aț ıntilni
Măıcuti bătrini...
Pi cimp alerga
Și pe toț intreba:

50 — Nu cumva-aț văzut
Mindru jobănel
Tras ca printr-uň inel?
Mustășioara lui;
Șkicu griului;
55 Okıșori lui;
Mura cımpului;
Și să-ı spuı curat:
Ci m-am ınsurat
C-o mindri crăjasi
60 A lumi mirjasi;
Și la nunta mja
A căzut o stja;
Șarili și luna
Mı-a ținut cununa;
65 Braz și paltinaș
Iei mı-au fos' nuntaș;
Păsareli: mij;
Și steli: făcliı.

Pi de-ıși nu măi știu; am uıtat. Am ınvătat-o
70 diň școalı, di piň clasa a trija; sin' șajză' și trii
di ani di-atuňși. ınvățătorıu ıera Sińion
Cristijan. Cu *Niorița*: ni-a dat-o s-o-ınvățăm ca
poizı-ı carti; și ni-asculta la lecții.

Bătrini-o cınta diň fluir *Niorița*. Cıntarja o
75 știu pintru c-o cınta din fluir moșnezi bătrini.
Și tati-ııu-a cıntat-o. Io dila tati-ııu-am auzit-o-n-
tăi cıntarja.

(16.X.1967), Andrișeu-di-zjos-Ion Păsă-
röıu, 77.

CMXXIX_{4B}

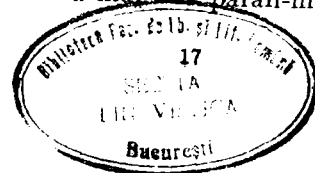
Miorița-Niorița: aș-ı zisja la mocani; da-ı
carti-ı zisja *Miorița*; pi n-o știu toat, -am uıtat-o:
Pi-un piçior di plai,
Pi-o gurı di rai
5 Iată, vin ın cale
Treı jobănei
Cu treı turme de oi:
Unu vrăncian;
Unu moldovian,
10 Și unu...
Nu știu cum ăi zisi...
Unu, uingurian.

15 Celu uñguriã
 Și cu cel vrãnșian
 Avia șjudi pi șel moldovian... nu știu cum
 îi zisi...
 Mări, se vorbiri
 Și si sfãturi...
 Acu ni-am adus aminti!
 20 Ca si-l omșari
 Pi cel vrãncian...
 Cã l-apus de șoare
 Ca sã mi-l omșare
 C-ari oi mãi multe,
 25 Ciinji mãi bãrbaț,
 Și caș mãi invãțãț.
 Am uțat, domle!
 O șai nãzdrãvanı
 Di triș zili-ñcoșai
 30 Gurița (II-Gura?) nu-ı mãi tași...
 Nı-a ars cartia cu *Niorița*... S-a ars toati
 cãrțili meli; îi dimul': sin' vo zãși anj di-atuñșj.
 Cartia iera carti-di-sětiri, di cin' invãțam ieu
 in școali: dimult... is șãptizãși di anj... îi
 35 dimult!
 Școala iera la Andreiașu-di-zijos. De-ișja tre-
 pãdam acolu. Nı-apuca sara pi drum-sin' șãpti
 kilometri de-ișj pin la școali. Ii loc inçrețit: la
 djal, divali; ioti, cum îi pi-ișja: ti laș divali, iješ
 40 la djal. Sara așjunziam acası pi-ntuneric. Mãi
 ișa mama-nãinti, pi marzina pãduri, ci-ni iera
 urit: ieram bãjeț. La școali plecam diminjãta,
 pi-ntuneric. Fãșjam școali toati zișã pin' la un
 timp. Di-acolija s-a skimbãt, și fãșja pin' la
 45 douisprãzãsi. Dipi douisprãzãsi vinja alti clası.
 Miñcaria o luam cu noj, in traistı. Doui traistı-
 avjam: una cu miñcari și una cu cãrțili. Miñcari
 ni luam și-avjam și noj: briñzi, ouı. Aunioriș,
 in zi di sãc: șjapı, cartșafi h'ierti, pãrși uscati.
 50 Ieram imbrãcaț jarna cu sumãn, cu bũndı.
 Unj-avjam-dipi sama noastrı-coșoșeli, kep-
 tãri; și-n cap cãșjuli. Vara avjam și pãlãrii di pai.
 Domnu Sınion Cristijan ni da pai, și ni-nvãța
 jel cum și-mpletești pãlãrija. Nı-arita cuñ si
 55 coșai pãlãriili; ni-arita cuñ si hultuiești poñi.
 Acu cu *Niorița*: ni da lectii — iera o zi di
 poizii, am uita' si zi. Iel zisja: „Luãț *Miorița*

ș-o-ñvãțãț pi di-a rostu". Și ni-asculta. Acu s-o
 spuș mãi diparti.

60 Cã l-apus de șoare
 Si ti omșare,
 Ci aș oi mãi multi,
 Mindri și cornuti.
 Atuñșja jel a spus:
 65 — Daci m-a omorı,
 Si mã-ngropaț
 In dosu stini,
 Si mi-aud cini.
 Și la cap si-m' puș:
 70 Flușeraș di fag,
 Mul' zisi cu drag;
 Flușeraș di os,
 Mul' zisi dujos;
 Cin'o bati vintu,
 75 Piñ jeli-o strãbati,
 Oili s-or striñzi,
 Pi mini m-or pliñzi
 Cu lacrimj de siñzi.
 Am uțat, c-am pãțit multi...
 80 Iar daci te-ı intilni
 C-o babı bãtrini
 Cu briu di lini,
 Tu si nu-ı spuș ci m-a omorit.
 Si-ı spuș ci m-am inșurat
 85 C-o fati di craj,
 Pi-um picior de plaj...
 Aș, nu!
 Braz și pãltinaș
 Mi-a fos' nuntaș;
 90 Șoarili și luna
 Mi-a ținu' cununa;
 Prẽuți...
 Nu știu... am uțat... Daci nu am cartja!
 Rar uni si gãsãști cartja așeja...
 95 Di si si vorghes' dișjaba: n-am auzit pi-bãtriniș
 spunin' *Miorița*, nișj cintin'; dicit in cartj, -a-
 atit-am auzit. Bãtriniș-avja alti cintiși: cintiși
 hajdușești, di drãgusti. Ieti, unu hajdușesc:
 Sapa-ı lati, çpada-ı scurtı:
 100 Mã lovești pisti burti,
 Nu mãi vãz pãrali-m puñgi!

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICA
 INVENTAR CARTI Nr. 2412

- Si m-ațiu pi la strimtori,
Si ciștig la gâlbiori...
- 105 Umbla auru pi-atușșia. Iștija ȧera haiđuși
di ȧodru. ȧera haiđușu Buȧor, Codriȧanu, mult!
Ehe nu mȧi puțȧa trȧi omu diș cauza turșilor,
greașlor — ȧera țara-ș roghii! Și haiđuși ȧera
ȧanini tiniri, flȧcȧi: si fȧșȧ haiđuși. Iș n-avȧa
trȧabi cu sȧteni, cu șii sȧrașȧ. Iș avȧa trȧabi
110 cu șesi bogaț cari pleca cu bani-n țari la iș, cȧra
bogașȧ. Și pi la strimtori — uni ȧera locu mȧi
pusișu: nu ȧera șușȧli ca acu-acolu-ș pindȧa
haiđuși (iș dușȧa bani cu cȧruțȧli-n țari la iș);
șȧ li lua bani, șȧ-i da pi la țȧrani. Nu-ș mișca iș
115 bari: -ș da pi la sȧrașȧ.
Acu si urmȧm cȧnticu:
Si m-ațiu pi la strimtori,
Si ciștig la gâlbiori,
Ci-s ușor la purtatȧ,
120 Șȧ cu spor la numȧratȧ.

(22.X.1967), Adrișeșu-di-șȧos, Butu-
ȧoșasa-Siripȧri-ȧoșdir Dȧnușan, 77.

CMXXX₅

- Niorișȧ* am auzit-o șȧ iȧ di pi la șȧobani, di
pin munt, tot pi-acoliȧa. Șȧoban aș fost aișȧ, șȧ
la cȧmp, la Cimpinȧașȧ — „la izvȧari“ si kema
locu stini. ȧera doș frat cari-avȧa stina: ȧoșdir
5 Sȧcȧri șȧ cu frat-su Ion Sȧcȧri; iș ȧera stȧpini
stini. Avȧa-m boteș șȧsi suti di oi. Da oili ȧera
a șȧatuluș; șȧ iș-a luat ȧemaș, șȧ m-a bȧga' pi mini
bașȧu. Aș stat acolu-o vari; sin' caș vo trișȧȧ'
șȧ doș di anș di-atușșȧ. Cum ȧera timpu-atușșȧ,
10 m-a plȧtit cu vo patru suti di leș pi vari.
Stina si-șȧșȧpiȧ di la mȧi pinȧ ȧoșamna, la douȧȧȧ'
șȧ șȧsi octombiri. ȧeram ișșurat; da acolu-aș
stat tot timpu; n-aș vinit acasȧ. Atunsi avȧiaș
șȧșȧ copkii: ișȧ ȧera dor di iș; da avȧa mișcȧri-
15 acasȧ; mȧ-sa-șȧgrȧȧa ghini di iș. A vini' numa
baba: a vini' si mȧ vazȧ. Da atușșȧ nu ȧera babi:
ȧera mȧi tiniri. A sta' puțȧn. A vini' diminȧȧa,
șȧ tot in zȧȧa așȧȧa a plecat; vo triș șȧasuri, c-avȧiaș
trȧabi la oi... Culcat cu baba? Nu m-am mȧi

- 20 culcat: la oi nu si fȧșȧ-așȧ, ci li merșȧ rȧȧ oilor
— adici si-mbolnȧghesc. Așȧ si zȧșȧ dim bȧtrini:
bașȧu si h'i curat...

- Oili tot așȧ avȧa lapti, ca acu. Cașȧ ȧera la
cȧmp di douȧȧ' șȧ patru di kili, ci oili di cȧmp
25 dau mȧi mul' lapti ca șȧli di-aișȧ. Acolu, la cȧmp,
da pi vari cȧti zȧșȧ kilogrami di lapti di ȧai;
șȧ-aișȧ dȧ acu cam șȧsi kili, di-aghia. Șȧ-acu, șȧ
an aș dat to' șȧsi kili: trișȧ la om. șȧ trișȧ la stat.
La cȧmp iș altfelȧȧ ȧarba: iș mȧșȧsi, nu-ș ri-
30 pȧșȧsi, ca aișȧ; aișȧ iș corhȧni: loc mȧi ketros.
Oili-aișȧ umbli pi rikili șȧȧȧ, la dȧȧ. ȧemașȧ bun
ȧ-a vasilor...

ȧaca *Niorișȧ*, da n-o șȧȧȧ ȧȧȧ toȧti;

— Miorișȧ, miȧari,

35 Cu lina ploviȧari,

Așȧ-ș vorba: adici bȧlani, mȧali; așȧ-ș cȧnticu
oi. Ișȧcolu nu si zȧșȧ ploviȧari.

— Miorișȧ, miȧari,

De treș zili-șȧȧȧȧ

40 Gurișȧ nu-ș mȧi tașȧ;

Orȧ ȧeș bolnȧvȧoari,

Miorișȧ, miȧari?

— Nu-s bolnȧvȧoari;

Drȧȧȧȧle bașȧ,

45 Dȧ-ș oile-șȧȧȧȧ

La verdi zȧvoȧ,

adici izvor,

Cȧ ȧesti ȧarbi di noi.

Stȧpine, stȧpine,

50 Mȧi ȧȧamȧ-ș șȧ-uș cini:

Șȧl mȧi bȧrbȧtescu,

Șȧ șȧl mȧi frȧșȧșȧ;

Ci, mȧri, si vorbirȧ,

Șȧ se șȧtuirȧ

55 Pe l-ȧȧȧ de șȧȧȧ

Ca șȧ te omȧȧȧ

Bașȧȧ ușȧurȧȧ

Șȧ cu șȧl vrȧșșȧȧ.

— Miorișȧ, miȧari,

60 Dac-o fi si mor,

Sȧ le spuș si mȧ-șȧȧȧȧȧ

Aișȧ, mȧi așȧȧȧȧȧ

Ișȧ dosu stini,

Ca s-aud cini cin' a lȧȧȧ.

65 Sî li spuî sî-m' pui la cap:

Flujeraş de fagu,
Mul' zîsi cu dragu;
Flujeraş de osu,
Mul' ziçe dujosu.

70 Cin' a bati vintu,
Piñ jeli-a străbati...
Cin' vintu-a străbati,
Oili s-or stringi,
Pe mini m-or plingî

75 Cu lacrimî de sînge...
Ni-aduc aminti cî jera şi cu baba bătiîni
C-uñ cair de lină...

Da am uitat.

— Da nu ne-î văzut uñ şjobănel,

80 Cu trupu suptîrel,
Parci jera tras pintu-uñ inel?
Feţişoara lui:
Spuma laptîlui;
Mustăşioara lui:

85 Spicu griului;
Okîşori lui:
Ca murili... Mura cimpului...
— Tu să-î spuî cî la nunta mja
A căzut o stja;

90 Şi ni-a fos' nuntaşi
Brazi, paltinâş;
Viorişti i-am avut...
Lăutarî-am avut...
Păsiri: lăutarî;

95 Steli-ñ făclii.

Nu mai ştiu de-îşi. Cin' am auzît-o jelu întăi,
am auzît-o di la şjobani; jeram di şajspî ani-
atuñşi. Jeram la oi, tot aişja, pi-Andriieşu. Jera
uñ uñkeş, Cristijan Dăniian; avja şajzâ' şi şasi
di ani. Şi jel avja oi; şi io mă-ntilnjam cu jel pi
jemaş. Jel avja vo sutî şinţaş di oi, a satului.
Jelu avjam doîi sutî, tot a satului. Jera atuñşi
în sat doîi stîni. La a meli jera başju tati-nju;
la sela, jera jel stăpin: Dăniian — jera o sutî
100 şinţăşi. Vez? Şi tati-nju-a fos' başju, şi bunicî-
nju-a fos' şjoban şi başju. Cristijan Dăniian în
spunja, cin' mă-ntilnjam pi jemaş cu oili: „Ioti,
105 măi, Mieljo, -nvaţi şi tu uñ cîntic di la mini:

Niorîta“. Şi-nşepja sî zîci diñ gurî cuvintili; şi
110 măi zîşja şi diñ fluir. Nu ţiu minti di citi ori-a
cîntat. Toati vara a cîntat. Daci mă-ntilnjam cu
jel în toati zilili, pi varî, ş-al doilja an, ş-al trii-
lja!... A fost aşa cam patru veri; di-acoljia jel
a murit. Numa di la jel l-am auzît; di la alşi-
115 neva, nu.

Tati-nju nu cînta *Niorîta* nişi diñ gurî, nişi
diñ fluir. Nişa ni-a plăcut sî-nvâţ, diñ fluir; am
învăţa' to' di la Dăniian. Jera un om grăsulju,
nituñs, cu pljati, cu păru lung. Umbla cu căşjuli
120 curmăti: o scăpai pi ripi, şi dusja di-a dura divali,
pi rikî; nişi n-o putei prindi! Măi jera căşjuli
purtărijaşi, ca a mja. Asta nu-î rătundî: ii căşjuli
ţugujeti. A mja-i măi ascuţit-oljaci.

(29.X.1967), Adriieşu-di-zjos-Mielja
Rotăru, 78.

CMXXXI_{5A}

Pi-om piçior di plaj,
Pi-o gurî di raj
Iată, vin în cale,
Se cobor la vale
5 Trei turmi di mei
Cu trei çjobănej:
Unu-î moldovjan,
Unu-î uñgurjan,
Şi unu-î vrăñşjan.
10 Jar çel uñgurjan
Şi cu çel vrăncjan
Mări, se vorbiră
Şi se sfătuiră
Că l-apus de soare
15 Ca să mi-l omoare
Pe çel moldovjan,
Că-î mai ortomán,
Ş-ari oi mai multe,
Mîndre şi cornute,
20 Şi caj învâţat,
Şi cinj mai bărbaţ.
Dar çja miorîţa
Cu lina plăviţa
De trei zile-ncoaçi

25 Gura nu-î mai taçi...
 Orî jarba nu-î plaçi?...
 — Mioriți, mișari,
 Orî ieș' bolnăvțoari?...
 Aisja aň cam uțtat-o și jo. Aisj' ni sî pari
 30 ci măi saı seva...
 — Drăguțule baçe,
 Dă-ț oile-ñcșaci
 La verdi zăvoı,
 La umbrı di noı;
 35 Că l-apus de soare
 Vreu să mi țı-omșari
 Bačjul uňguriňan
 Și cu čel vrăncșan.
 — Mioriți, mișari,
 40 Să-ı spuı luı vrăñșian
 Și luı uňguriňan
 Ca sî mă înșroape
 Aisj, pe aproapi:
 În struňga de oi,
 45 Să fiu tot cu voı.
 Asta să le spuı;
 Iar la cap să-m' puı:
 Flușeraș de os,
 Mul' zıče duıos;
 50 Flușeraș de fagu,
 Mul' zıče cu dragu;
 Vintul, cınd a bati,
 Prin ıełı-a răzbati,
 Și-oilı s-or stringı,
 55 Pe mini m-or plıňgi
 Cu lacrimı de singı.
 Iar dac-aı întilni,
 Dac-aı vedja
 Măıcuța bătrınă,
 60 Cu briul de lină,
 Pe cımp alergınd,
 Pe toți întrebınd:
 „Nu cumva-aț văzut,
 Nu cumva-aț întilnit
 65 Mındru čjobănel
 Tras printr-un incl?
 Fețișoara luı:
 Spuma laptilui;
 Mustășioara luı:

70 Spicu griului;
 Okıșori luı:
 Mura cımpului“...
 Iar la čja măıcuța
 Să nu-ı spuı, drăguța;
 75 Să-ı spuı curat:
 Că m-am înșurat
 C-o mındrı crășasi,
 A lumi mirăși;
 Că la nunta mja
 80 A căzut o stja;
 Șoarele și luna
 Mı-au ținut cununa;
 Braz și pältinaș
 I-am avut nuntaș;
 85 Preuț: munți mari;
 Pasirı: lăutari;
 Păsăreli: miı
 Și steli: făclıj.
 Cam asta-ı *Miorița*. Am învățat-o-ñ șșoalı.
 90 İeram cam di zăși aň — ci m-a da' di opt aň
 la șșoal-acolu, la bisărici-ñ sat. İs doısprăzăși
 kilometri de-iși-acolu. Șăși aň-am trepădat de-iși
 la șșoalı. İera așa: plecam de-iși diminița la
 șșoalı, și vinjam la uň șșas diň-sar acası. İera
 95 domnu rău atuňșja. Plecaň cın' sı luňina oliaci
 di zıuı; și staň țoati zıua atuňșj la șșoalı, nu ca
 acuma. İnvățătórıu İera Sıňion Cristıan: İera-ñ-
 vățătórıu bun, diștept. İeraň la șșoalı cam pin
 nouză' și șasi-adic-o miı op' suti nouză' și șasi.
 100 Tșamna, pi ploı, mă scăpam pi girli, și mă udam:
 vinjam sara ud. Mă zvınta acası părinți. Nu m-am
 prja bolnăghit, cum a h'i fos' socotjala: aň fos'
 sánatos.
 Cın' İera kjar rău tari-avan, adici vremi ră:
 105 vremi di İarnı, niňșoari, sau vınt; și tșamna:
 İera ploı di multi orı multi zili — la noı sı zıși
 „vlógu“ — cın' İera rău tari, di nu mă puțjaň
 duși, măı lipsam. Cum İera timpu: daci ținja
 timpu măı mul' rău, lipsam și İeu. Daci sı fășja
 110 timpu bun, mă dușjam iar. Odat-a fost o vremi
 ră, di n-am putut s-ažjuňg acası; ș-aň tras la uň
 gospodărıu. Odat-aň rămas la Tșadir Bobóc
 — İera dıncolu-ñ Răkitășu. Am măı rămas odati la
 Vasilı-a Úrsı — İj zıșja șamini-ñ sat; da-l kema

115 Vasili Luŋgu. Iera-ñ vali, la Răkitaşu-ñ vali.
Rămînjam acolu-o Țapti. A dou-ză, daci si fășja
vremja bunî, mă duşjañ la şcoalî; daci nu, vinjam
acasî. Iac-aşa am învăţat ieş şası anj în şcoalî...

120 *Nioriţa*: n-a fos' bătrînj de-şeja cari si cintj-
aşa-n njamu nostru. Încolu di pi la şjobanj n-am
auzit-o. Aişj, di la lăutarj, n-am auzit-o. O h'i
cîntat-o jeş cîn' n-am auzit-o jo. Da n-am auzit,
n-am auzit cîntîndi *Mioriţa*.

(22.X.1967), Adrejaşu-di-şjos, Butu-
cşa-Siripărj-Petrja Sirbu, 79.

CMXXXII_{5B}

— Nioriţi lai, bucălai,
Di trij zili-ñcşaşi
Gura nu-ţ măi taşi;
Orj iarba nu-ţ măi plaşi,
5 Nişj-apa nu-ţ plaşi?
— Ba apa-m' plaşi;
Dar iarba nu-ñj măi plaşi,
C-am auzit
Ci s-a sfătuit şjobani:
10 Vrja ca si ti omşari...
— În dosu stîni m-a-ñgropa:
În dosu stîni,
Un' si-ncărci cîni...
Cîn' li dă di miñcari, cîni si-ñcărci.
15 Si-m' pui la cap:
Flușeraş di osş,
Si cînti duşosş;
Flușeraş di fagu,
Si-ñ cînti cu dragş;
20 Flușeraş di sócru...

Nu măi ţij minti! Di şi si măi zic, daci nu ţij
minti? *Nioriţa* o ştiş dim bătrînj. Carti n-am
învăţat în vjaţa mja! Cîntişi? N-añ cîntat în
vjaţa mja, c-an trăit răş cu uñkeşu. Nu, nu ştiş
25 nişj-uñ cîntic!...

(16.X.1967), Andrejaşu-di-sus-Iliñca
Mánja, 80.

CMXXXIII.

Pi-om pişor de plaj
So cobşari-ñ vale
Trij turmi di oj
Cu trij çjibănej:
5 Unu-ş moldovjan,
Şi unu-ş uñgurjan
Şi unu-ş vrăncjan.
Çel uñgurjan
Cu çel vrăncjan
10 Eş, mări, si vorbiră
La um pus di şşari
Ca să mi-l omşari
Pe çel moldovjan
C-ari oj mai multe,
15 Mîndri şi cornute;
Şi să mi-l îngroşpi
An dosu stîni
Une zac cîni.
Stăş, c-am uştat aiçj-olşaci...
20 — Mioriţi, miorja,
De treş zile-ncşaçi
Guriş nu-ţ măi taçi;
Or iarba nu-ţ plaçi,
Orj-apa diñ conaçi?
25 — Şi iarba-m' plaçi,
Şi apa diñ conaçi;
Da çel uñgurjan,
Cu çel vrăncjan
Eş, mări, si vorbiri
30 Ca la um pus di şşari
Si mi ti (II — Mi si ti...) omşari.
— Mioriţi, miorja,
Tu, mări, să le spuş
Si mă-ñgroşpe
35 An struñga oilor,
Uni şjoaci mei.
Di va vini o babi bătrîni,
Tu, mări, să-ş spuş
Ci m-am însurat.
40 Şi la nunta mja
A căzut o stja;

Sqarili și luna
Mî-au ținu' cununa.

(15.X.1967), Andrejașu-di-Țjos-Stașșu
Okjan, 82.

CMXXXIV¹

- Pî-om piçior de plaj
Si coboari-n vali
Trii turmi di oj
Cu trii șjobănej:
5 Unu-i moldovian,
Unu-i uñgurjan,
Și unu-i vrănçjan:
Çel uñgurjan
Cu çel vrănçjan
10 Eï, mări, si vorbiri
La um pus di sqari
Ca si mi-l omqari
Pe çel moldovian,
C-ari oj măi multi,
15 Mîndri și cornuti,
Și să mi-l îngrqapi
În dosu stini
Uni zac çini.
— Mioriți, miorja,
20 Di trii zili-neqaci
Gurița nu-ț măi taçi;
Or iarba nu-ț plaçi,
Ori-apa diñ conaçi?
— Și iarba-m' plaçi,
25 Și apa diñ conaçi;
Da çel uñgurjan,
Cu çel vrănçjan,
Iï, mări, si vorbiri
Ca l-um pus di sqari
30 Si mi ti omqari.
— Mioriți, miorja,
Tu, mări, si li spuï...
Vez? Am uțtat! La vrista asta uțt. Zișt-așa:
Si mă-ñgrqapi

¹ Varianta b a fost notată la două ore după a.

- 35 În struñga oilor
Uni zqaci mei.
Și la cap si-m' pui:
Uñ fluir di os
Çe suni dujos;
40 Și unu di fag
Çe suni cu drag;
Și unu di soc
Çe suni cu foc.
Di va veni o babî bătrîni
45 Și va-ntreba di mini:
„Çini mi-a văzut
Mîndru çjobănaș?
Okșori lui:
Mura...

50 ori „floarja“?

- cimpului;
Sprinçenili lui:
Pana corbului;
Mustăçjoara lui:
55 Spicu griului“...
Tu, mări, si-i spuï
Ci m-am înșurat
C-o fati din Țariğrad;
Și la nunta mja
60 A căzut o stja;
Sqarili și luna
Mî-au ținu' cununa.

- Atita-i tot! O știu cam di la șqali-ă, hă, çit
iï di-atuñșj!... Cî-ntr-o carti-di-çetiri-añ găsit-o.
65 Si cînta. O cînta și viorîști: iï o-ñvâțasi dipi
la noi, ș-o cînta. Niorita iera porniti di la noi,
di la șqali; carti-a adus-o. Aișja-ñvâțatorju
nostru, Simion Cristijan, ni-o da-ñ lectii, și
ni-ascultă...
70 Oï h'i-auzit-o și di la vum bătrîn, ci si cînta
atuñșj. Nu si cînta-ñ șqali; în șqali iera lecsii.
Bătrîni-o cînta diñ fluir și diñ gurî: unija diñ iï.
Poatiși iï si h'i-adăugat șeva, colja: „Mă, da s-o
măi înfrumușam: si măi punim și isj-așa...“
75 Io am învâțat-o pintru ci ni-a rămas în cap.

(1967) — Același.

— Nioriți lai,
Lai, bucalai,
De trei zile-ncăși
Gura nu-ț măi tași;
5 Ori iarba nu-ț plași...
Intorsura n-o măi știu...

Ori-apa nu-ț plași?
— Mii apa-m' plași,
Și iarba-m' plași.
10 Gura nu-m' măi tași
C-am auzit
C-a si ti omqari
Și si ti-ñgrqapi-ñ struñga oilor,
Îñ mižlocu meilor.

15 — Di m-a omori,
Și m-or ñngropa
Îñ struñga oilor,
Îñ žjocu meilor,
To' cu voj voj h'i.

20 Și la cap si-m' pui-uñ flujeraș di osu,
Ci cinti dujosu;
Flujeraș di fagu,
Ce-ñ cintă cu dragu;
Flujeraș di socu,

25 Ce cinti cu focu;
Cin' va bati vintu,
Singur va cinta,
Și oili m-or asculta,
Și oili m-or plinzi

30 Cu lacrimi di siñzi.

Cam atita-i; cam așa-i. Nu-ñi măi-aduc aminti
alseva diñ *Niorița*. Intăi añ setit-o diñ cartia-
di-șetiri, cum is poiziñli-acuma. Învițătorju-
Cristijan sel bătrîn, Simion Cristian — cari-o
35 didja la lectii, și ni-asculta. N-o cintam cu melodii.
O cinta și bătrini: cinta diñ guri. Cinta diñ fluir
șjobani. Iera șjobanu Cristijan Damian: o cinta
diñ fluir. Cin' l-am auzi' cintin', jera mari: jera
di șaptizăș di añi. Cinta la mqartja lu tata moșu
40 Ion Žitja, șjobanu-aista, ñi-aduc aminti.

Da dumneata știj ci la mort cinta, žjuca nebuni
iștija. Nu-i ca divali: si-i žaljasci. La priveghju
jera așa: cintau, žjucau: qamini stricaț, bré!

Žjuca „sirba“, žjuca di „hori“. Ioti, kjar la mqar-
45 tja lu tata — Dumnezău si mă jerti, sāracu!
— am avut viorist, și pi unu cu fluiru. Doui
hori žjucau: una afari, și una-ñ casi — așa ziuca,
domli! În casi cinta uñ om cu fluiru: Cozma
Istrati, avja vo patruzăș di añi; ș-afari cinta uñ
50 viorist: unu Alisandru Flórja. Vez si lumi sāl-
batici jera măi di mult?

Sălbătăsii! Žjuca toati noaptja, pinî dimi-
nița. Diminița pleca, si (du)șja acasi...

Noaptja mujerili nu boșja pi mort: boșja
55 numa žjuca. Iestj-o povestj-așa:

Cin a h'i la mqartja mja,
Si ghii pokj si mă șetișasci,
• Si fimej si mă boșjasci.
Și la grqapi, cim m-o duși,

60 Si-m' pui la cap o cruși;
Ș-in virfu crușj-o sticluți di yn dulsi,
Ca si vazi njam di njam
C-am bău', și to' măi am...

Cintarja asta a făcut-o qamini bătrini. Asta
65 o cinta piñ crižmi, cim' bja la petrecanii...

La priveghju s-apuca și lega mortu di nelžoc
c-o fringhii; băga fringhija pi ferjasti, pi sup
ferjasti: fășja-m păreți-o gauri di băga fringhija,
ca si nu bazi lumja di sami. Și la nezu nopti
70 trážja di-afari di fringhij, și si scula mortu-n
cur; lumia țipa-n toati părțili, măi ales fimej,
băieț: credja c-a-nghijet mortu! Api di-acolija-l
vidja ci-i legat, și si liniștia lumja. Vinja gospo-
dărju — ruda mortulu — și spunja: „Da si fasit,
75 măi qamini buni? D-apij asta-i trjabi crești-
njasci?“ Ci șij cu mortu nu știja di asta.

Și si măscau: fășja masci diñ Kej di qai:
fășja barbî, okj; și vorghja diñ ja di-acolu:
vorghja prostij di-a lor — di asta nu-ñ dau
80 sama... Jo, cin' am văzut ci si mascazi, la
„plugușor“, nu i-am măi priñit piñ casi...

Sup' mor(t) nu si virau. Di žjucat žjuca tine-
retu; da di cingat, nu cinta.

(17.X.1967), Andrejașu-di-žjos, Răki-
tășu-Mari-Stan Oltjănu, 84.

Pi-um pičjor di plaj,
 Pi-o guri di raj
 Se coboari-n vale
 Trei turmi di oj
 5 Cu trei čjobănej:
 Unul uŋgurijan,
 Unu vrănčjan;
 Adic-amindoj vrănčenj šiilant.
 Vrja si mi-l omqari
 10 Pe čel vrănčjan.
 Miorița zbjarî mereu: cini latrî — asta nu-î
 iŋ carti.
 Și iel ari oj măj multi,
 Mîndri și mărunți.
 15 Čel čjoban uŋgurijan
 S-a hotărît si mi-l omqari,
 Ci ari oj măj multi.
 Iar oaja bucălai
 Činti-ntr-un fluieraș...
 20 Oili s-aduni...
 Cini latrî...
 Iel o-ntriabi:
 — Di ci zbjeri?
 Ia i-a spus:
 25 Ci čel čjoban uŋgurijan
 Vrja si mi-l omqari,
 Ci-i măj ortómán,
 Ci ari oj măj multi.
 Iel răspundi:
 30 — Di m-a omori,
 Si mă-ŋgroqapi-n dosu stîni
 Uni oili s-aduni,
 Și cini latrî.
 Și ne-î puni la cap așel fluieraș;
 35 Cîn' a bati vîntu și v-o cînta,
 Oili meli si vor aduna,
 Și vor zbera:
 — Seqali, seqali, čjobănaș,
 Di-ț vez turma cuŋ s-a adunat
 40 Piŋ fluierașu cari-a cîntat...
 Asta nu-î pusî-n carti. O știjam pi di-a rostu,
 da daci-mbătrînești! Di șaptizăș di ani am
 iŋvâțat-o diŋ carti. Atuŋș si-ŋvâța činčî clasi.

Ni-a stricat băieți cartia cu *Miorița*. Măj jera-n
 45 ja Curtja-di-Arziș, cu Manoli:
 Pe Argiș in zos,
 Pe uŋ mal frumos
 Negru-Vodi s-a hotărît
 Si fac-o minăstiri
 50 Pentru pomeniri;
 Și lucra zîua,
 Nqaptja si surpa...
 Iera alta, *Novac și corbu*:
 Novác, Novác, babadác...
 55 Măj jera o poizii *Coman Spătăru*, — așa-î
 zisja; a lui *Mihai Vițazu*; Trăjan cel mari:
Impăratu Trăjan; ci vrăŋseni ieștiia a ținut
 îmbrăcămintja di la reğili *Dečebal*. Măj jera-n
 60 carti, di cîn' cu Plevna, *Peneș și Curcanu*, c-așa
 zisja la soldat: „curcani”; ci purta, la șaptiză'
 și șaptj, -un fulg di curcan la capeli, isja-ntr-o
 parti. Turși zisja: „Aláh, Aláh, sariț, ci ni minifici
 curcani!” „Atuŋș-î a rămas țara indepedenți;
 65 amintilja jeram ocupaț di turși. Ci-năinti bojeri
 intra conducători: cari da măj mul' tribút tur-
 șilor, așela domnja. Țara nqastri de-seja a fos'
 condusi di greși, di armenj. Uți, Șútu, Șiăcu,
 Urlenj jera armenj. Aldi Férhat: armeni! Pă-
 mintu romănesc jera cupriŋș di bojeri.

(15.X.1967), Andrejășu-di-zișos-Stoica
 Rotăru, 84.

A-ntrabat-o uŋ șjoban:
 — Nioriți, nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Nu știu: iarba nu-s plași,
 5 Nu știu: apa nu-î bunî?
 — Țoati-m plași: și iarba, și apa.
 Da s-a vorghit șjobani:
 Moldovjanu și cu muntjanu
 Si ti omqari
 10 Și si ti-ŋgroqapi
 Din dosu stîni,
 Uni zac cini...

- Și si-m' pui la cap
Flujeraș di fag;
15 Cîn' a bati vîntu,
Flujerașu nî-o cînta,
Oili s-or aduna.

De-își nu măi știu. Întăi și-ntăi l-am auzit
di la Costantin Răscănu Hîngărău: jera un lăuta-
20 rju di la Réghiu. Di la jël l-am auzit jo întăi;
și di-acolja nu l-am măi auzit. Añ ținu' minti;
da acu nu măi ții minti. Acu nu măi știi nimnja:
s-a trecut *Niorița!* Nu măi cînt-acu lucruri
veki; și niși năravuri vekî nu si măi urmiazi.
25 Carti, jo n-am învățat în școală.

(17.X.1967), Andrejașu-di-zișos, Fetig-
Zitări-Ion Oltjanu, 86.

CMXXXVIII₁₀

Di *Niorița* și si știu? O cînta șjebani cari jera
pi-atușja cîn' jerañ tinîr, și jerañ și jo șjeban.
Añ lua' șjebănija asta di la șăpti ani m-añ trudit
la oj: pi la Valja-njagri, pi la Cinéni, pim munți
5 Vrañsi. Șjebani cînta diñ bușim, diñ fluir.
Niorița o cînta diñ fluir. Diñ bușim cînta cîntiși,
jeti cum: ú-u-u-, lăt, lăt', lăt, ú-u-u. *Niorița*
nî-o aduc aminti-așa:

- Nioriți lai, bucălai, ...
10 Pi-uñ piçior di plaj,
Pi-o guri di raj
Si coboari divali
Trii turmi di oj,
Cu trii șjebănej.
15 Ba ij di toț a fos' șăpti: cu bașju, cu cutari...
O nioriți zghera di trii zili:
— Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
Or jarba nu-ț plași,
20 Di gura nu-ț tași?
— Nii apa-m' plași;
Da am auzit
Ci s-a sfătuit
Tovariși tăj
25 Ca si ti omoari
La un apus di șqari

Și si ti-ñgroapi
În dosu stini,
Acolu latrî cîni.

- 30 — Daci m-a omori,
Si li spuî si mă-ñgroapi
În struंगा oilor,
În zjocu oilor...

Nu!

- 35 În zjocu ñeilor...
Cam aișja...

Și la cap si-m' pui:
Fluir di socu,
Ca si cînti cu doru;

- 40 Fluir di fagu,
Si-ñ cînti cu dragu;
Flujeraș di osu,
Si cînti măi dujosu.
Vîntu, cîn' a bati,

- 45 Piñ jeli-a străbati,
Și oili s-or strîñzi,
Și pi mini m-or plîñzi
Cu lacriñj di siñzi.
Daci te-î întilni

- 50 C-o babi bătrîni
Cu briu di linî,
Diñ furci trăgîndi,
Și diñ guri-ntrebîndi:
„N-aț văzut... ; ci am șăpti băieț:

- 55 Ii lupti pi toati părțili...
N-aț văzut uñ șjebănel
Tras pintr-uñ inel?
Fața lui: ca spuma laptiluj;
Okisori lui:

- 60 Mura pămîntului;
Sprîșenili lui:
Ca pana corbului"...
Si spuî ci m-am însurat
C-o fati di-mpărat...

- 65 Așa am apucat dim bătrîni. Zișj di stja:
c-a kicat o stja. Di stja c-a kicat, și di șqari, și
di luni, nu nî-aduc aminti si h'j-auzi' pi la șjo-
bani. Nî-a trecut piñ ureki-așa șeva, pi la Făgă-
răș. Muntî-s mult; da n-am auzi' *Niorița* cu nun-

- 10 Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tasi!
Nu știu: iarba nu-ț plași,
Iarba di pi cimp,
- 15 Apa diñ ulucu?
Nioriți, riți,
Cu lina plăviți,
Furu ț-ar fura,
Lupu ț-ar miñca!
- 20 — Tași, stăpini, tasi,
Nu mă blăstăma!
Ț-oj spuni seva:
S-a vorghit doj veri primari
C-ar' si ti omqari
- 25 La apus di sqari;
Ci aș oș măi multi,
Albi și cornuti,
Și cu lăsături pi frunti;
Și aș cini bărbat,
- 30 Și caș niñvățat.
— Nioriți, riți,
Cu lina plăviți,
Dragi niqari,
Di ieș' năzdrăvani,
- 35 Și di-a h'i si mor,
Di-a căuta măicuța mja,
Și di ț-a-ntreba,
Tu si-i spuș curat
Ci m-am iñsurat
- 40 C-o fati di craș,
Pi-oñ kișior di raj.
Dar la nunta mja
A căzut o stja;
Sqarili și luna
- 45 Ńi-a ținu' cununa;
Bradz și cārpinaș
Ij mja fos' nuntaș.
Sini mă scālda?
Plqaja cim' ploqa.
- 50 Sini mă-ñgropa?
Rikili cin' si surpa...
Tim(p) mul(t) n-a trecut,
Și mama luș-a sosit,
Și-ntreba și căuta:

- 55 — Dragi neguriși,
Noegura o-ntreba ja, piñ păduri...
N-aș văzu' fiu meș?
— Kjar si h'i-l văzut,
Nu l-añ cunoscut!
- 60 Și feli' di fiu aș avut?
— Nan(t) și supțirel,
Tras într-oñ inel...
Fețișqara luj:
Spuma laptiluj;
- 65 Okişori luj:
Mura cimpuluj;
Mustășioara luj:
Spicu griuluj...
— Niorița mja,
- 70 Cān' oș hi si morju,
Si mă-ñgroapi
Iñ struñga miñzārilor,
Iñ zjocu Ńeilor.
Si-m' pui fluir di soc.
- 75 Si cinti cu foc;
Fluir di fag,
Si cinti cu drag...
Ghersu l-añ cam uitat, ci n-am măi cintat-o
di mul(t). Da Ńi-l aduc io aminti...

(1963), Birsăști — Anica Mortu, 77.

CMXLI, CMXLII, CMXLIII₁₂

- Ieti, si ț-o spuș pi di rost, ci di cintat nu
măi pošju cinta di loc:
Niorița am iñvățat-o-ñ școali, la armati.
Añ gāsit-o-ntr-o carti, la Focșāni. Io știjañ si
- 5 șitesc di-acasi. Da di-acasi măi nu știjañ carti-
așa di ghini. Da-ñ iera nija drag si rāscolesc,
așa, cārtili, cin' li vidjam uneva. Am iñvățat
carti, -așa-, pi djal, pi rīpi, cu oili și cu ghitili
la pășșuni. Litirili li-am dipriñs la o primārii:
- 10 a, e, i, o, u. Iera și niști litiri măi vekj, nu ca
șeli di-acu: az, buki, vedi, zveti, glagori, zoli,
zimni, rīfi, pocii, nesicu, mislėti — iestja iera li-
tirili kiriliși, di la turc. Selilanti li-am iñvăța'
piñ armati, cum iș spusā. Da la școali n-am iñvă-

15 ȕat o ȕoabi, ci ŕoali nu si pominiã-n ŕatu nostru
cin' ierañ io copkil...

Diñ cartia ŕeja am inããta' *Nioriãa*. Da
iera multi cintãri; li-am mãi uãtat, ci-i multi
vremi di-atuñŕi. ŕtiu ŕi melodiãa, ci tot diñ
20 armat-añ dipriñs-o, di la unu mãi bãtrín: iera
om plutonériu. Añ cintat-o di-atuñŕi di multi
ori, ci mã kema mult s-o cint. Da acuma-s la
niputeri — si si mãi poã la noui-ã-doã di ani!

În sat o cintañ la citi-o vesãlii: pi la sãr-
25 bãtori, pi la bilŕiuri. Da amintiriã n-o cintam
în toãti zãlii.

Si-tã cint o doãni, ŕi s-o scrii frumos; ci nu
crez si h'ii vu unu s-o ŕtii ca mini pi di rost, cum
o ŕtiam în tinereãi: n-am uãtat o ȕoabi diñ ja!

30 Sus, în virnav di-om brãdulet
S-a oprit oñ soãmulet:
Îel si uãti drept în soãri,
Tot miŕcin' diñ aripioari.
Zos, la truñchju bradului

35 Creŕti floãria fagului: (*sic!*)
Îa di soãri si fereŕti
ŕi di umbrã si lipeŕti.
— Floriŕicã di la munti,
Io sin' soãm, soãmut di frunti.

40 Îeŕ diñ umbrã, din tulpini,
Si-tã vãz faãa la lumini;
C-a venit pãri la mini
Miros dulŕi di la tini:
Cãt am pus în gindul meu

45 Pi-o aripã si ti ieã.
— Soimule duãos la grai,
Fiicari cu-a luj traã:
Tu aã aripã zburãtoãri
Ca si ti ãnalã la soãri.

50 Io: la umbrã, la rãcoãri,
Am meniri-ñfloritãri.
Tu: ti leãini sus, pã vint;
Io: mã legin pã pãmint.
Du-ti-ñ cali, merã cu ghini,

55 Fãr-a ti gindi la mini!
Ci ie lumãa-ñŕãlãtoãri (*sic!*)
Pentr-o pasiri ŕ-o floãri...

Asta am inããtat-o to' diñ carti. Om di
nouizã' ŕ-atit di ani, n-am inããtat io citi zã-
60 luzãli toãti? ŕi asta-i una!

Cartia seja cu „soãmu“ avja ŕi *Nioriãa*.
Si-tã spuã ŕi „Dulŕi Bucovini, vesili grãdini“, ci
to' di-acol-o ŕtiu... Îãca, ñi-adusãi-aminti una
di dragusti:

65 Pi ŕel diãl, pi ŕel colnicu
Treãi-o mindri ŕ-oñ vojnicu:
ŕi mindruãa hãulindu,
ŕi vojnicu kiundu:
— Bãietu, si ti usuã

70 Ca pinã cari-o minãñŕi,
ŕi ca ghinu cari-l beã!
Mã-aã fããduãt ci si mã ieã,
ŕ-acu tu nu mãi vreã...
Aããuñzi-tã-ar zãliã mãã

75 Undã-a h'i calã mãã griã!
Calu si si poticniãŕi,
Îñ creŕtit si ti trintãŕi,
Mina ŕtiñgi si t-o friñgi,
Mina drãptã si-tã scrintãŕi,

80 Si tã dãloã cu dintã,
Ca si ti plãñgi pãrãntã!

Asta-i inããtatã di la unu Vasili Coãocãriã,
diñ Birsãŕti, ãnãnti di ŕãisprãzãŕi¹. Merãiam
cu ieã, di-añ trecut grãniãa diñcolu, ca si luãm
85 citi-o hãni di la Braŕov, ci iera mãã ieftiniã-acolu
ca la jãrmaroãŕi noãstri. Ni conduŕãa piñm muntã
unu Ion Glããzi: umbla cu negustori. Iera om
bãtrín, di ŕãptizãŕi di ani. Citi pinã-am miñcat
io cu oãmini di iŕtiã bunã, ci mã-mbrãtoãã.
90 Ierañ tovariŕ bun ŕi ŕiñstit!

Hãñili li luãm di la Braŕov. Da-ntãi ni
duŕãã la Brããcu, ŕi di-acolu-apucãm la Braŕov.
Nu si putãa alfãliã, ci ieã ŕtiãa uñgureŕti, ŕi noi
nu ŕtiam ñic! Luãm kimãri, scurteãŕi pin' la
95 briu, ploŕŕi di-acolu-aduŕããm ploŕŕi di ñiri, la
nuntã, ci pe-iŕãa nu si fãŕãã... Noi merãiam pi
ããos, nu cãlãri, ci trebuia pi grãniãã ŕi ti fereŕ'
di uñguri. ŕi Vasili Coãocãriã cinta cim'merãiam
piñm muntã; ŕi io li-ascultañ ŕi li diprindããm rãpãdi,

¹ Anul 1916.

100 c-avjañ ținiri di minti. Cîn' ti dușej la munti,
 suiaî crîasta dialului, parci ti vesălija pădurili!...
 Cintaria *Niorișî* o știu din tinereți. Ț-am
 măi spus-o jo dumneta. Nu măi ții minti di
 cin' nu ți-am măi văzut. Ci ieraî și dumneta
 105 ținir atușî — joti, parci ti văz! — și tot di pi
Nioriș umblai... Acu ai înălghit și mneta. A
 h'i vo douizăș-triizăș di ani?...
 Pi-oîm pișjor di plaj,
 Pi-o gurî di raj,

110 Iată, vine-ñ cali
 Trii turmi di mej
 Cu trii șjobănei:
 Unu je Vrañșjanu,
 Unu-i Uñgurjanu,

115 Unu-i Moldovjanu.
 Dar țel uñgurjan
 Și cu țel vrañșjan
 Mări, si vorbiri
 Și si sfătuirî

120 Ca-n apus di șqari
 Ca si mi-l omqari,
 Ia, pi Moldovjanu,
 Ci-i măi ortomanu:
 Ari oi măi multi,

125 Mîndri și cornuti,
 Și caî învâțaț,
 Și cinî măi bărbaț.
 — Drăguțuli bași,

Dă-ț oili-ñcqași
 130 La negru zăvóju,
 Ci-i jarbi di oi
 Și umbrî di voj.
 — Me(i)qari bîrsani,

Di jeș' năzdrăvani:
 135 Di trii žili-ñcqași
 Gura ta nu tași...

Variantele II, III au fost verificate la două ore și jumătate
 și opt ore după prima.

(II, III) vers. 110: Iată, vini-ñ cali,
 Si cobqari-ñ vali

(II, III) vers. 136: Gura ta nu tași:
 Or jarba nu-s plași,

Apa diñ ulucuj,
 Saria dim butucuj?

— Stăpini, stăpini,
 140 Măi kjami-ț oñ cini:
 Cinili tău

Çel măi bərbătescu,
 Și țel măi frățescu...

145 Ci mi s-au vorbitu
 Bași di uñgurjan,
 Și cu țel vrinșjan
 Ca-n apus di șqari
 Ca si ti omqari...

— Meqari bîrsani,
 150 Si spuî lu Vrinșjanu
 Și lu Uñgurjanu:
 Di m-or omori,
 Si nu mă înqroapi-n dosu stini

Uni zac și cini;
 155 Si nu mă înqroapi
 În struñga di oi,
 Žiocu meilor,
 Bătaja berbeșilor...

Vintu, cin' a bati,
 160 Piñ jeļi-or răzbati,
 Și jeļi m-or plinži,
 Cu lăcrim' di siñzi:
 Seli okenăti,

Cu lăcrim' di moqarti;
 165 Seli okeșali,
 Cu lăcrim' di žali...
 — Da, nu ni-aț văzut,
 Nu ni-aț cunoscut

Măicuța bătrini(a)
 170 Din drugî-ndrugin',
 Diñ oki lăcrămin':

(II) vers. 136: Kjami-ț și oñ cini: / (III), invariabil.

(II, III) vers. 141: — Miqari bîrsani,
 Di jeș' năzdrăvani,

(II, III) vers. 161: Și jeļi s-or strinži,
 Pi mini m-or plinži

(II, III) vers. 169: Măicuți bătrini,
 Cu briu di lini,

(II, III) vers. 171: Diñ oki lăcrămin',
 Diñ guri-ntrebîn':

- Nu Ți-aț vȃzut,
Nu Ți-aț cunoscut
Mindru șjobȃnel
175 Tras printr-un inel:
Mustășjoara lui,
Spicu griului;
Perișoru lui,
Pana corbului;
180 Okișori lui,
Mura cȃmpului...'
Da di Ți-aț vidja,
Și Ți-aț cunoștia...
— Si li spuȚ curat:
185 Cȃ m-am ȃnsurat
C-o fati di craȚ...
Țar la nunta mja
A cȃzut o stja;
Șoarili și luna
190 Țȃ-a ținu' cununa;
Brad(z) și pȃltinăș
I-am avu' nuntaș;
Ța, munți mari...
Pȃsirȃ lȃutari,
165 Și steli fȃclii...

(1957), Birsăști — Ion Apanaghȃ, 92

B o d e ș t i

CMXLIV₁₃

— Țioriți lai,
Lai, bucȃlai,
Di triȃ zili-ȃcșasi
Gura nu-ț mȃȃ tași;

- (II, III) vers. 176: Fețișoara lui,
Spuma laptelui;
Mustășjoara lui,
(II, III) vers. 184: — Si-ȃ spuȚ curat
(II, III) vers. 186: C-o fati di craȚ,
Ța, di pisti plȃȃ
(II) vers. 187: Și la nunta mja
(II) vers. 188: A kȃcat o stja;
(II) vers. 194: Pȃsirȃ mari: lȃutari,
(II) vers. 195: Pȃsirȃ miȃȃ
Și steli fȃclii...

- 5 Nu știȃ: țarba nu-ț plȃși?
— Țarba mja-m' plȃși;
Dar am auzȃt
Cȃ s-a sfȃtuit
Doȃ șjobani
10 Unu moldovȃn
Și cu șel vrȃnșȃn
Ca si ti omșari
La apus di șari,
Cȃ aȃ oȃ mȃȃ multi,
15 Multi și cornuti,
Cȃni mȃȃ bȃrbat,
Cȃȃ mȃȃ vojȃniși.
— Dar dacȃ m-a omori,
Șini m-a pȃzi?
20 — Pȃsirli cȃn' or țirpicii.
— Șini m-a scȃlda?
— Ploili cȃn' or ploȃa.
— Șini m-a-ȃngropa?
— Fruȃza cȃn' s-a scutura.

(28.XII.1967), Bodăști — Floȃria Țiron
Anuțoȃu, 70.

CMXLV

- Țioriți lai,
Lai, bucȃlai,
Di triȃ zili-ȃcșasi
Gura nu-ț mȃȃ tași;
5 Nu știȃ: țarba nu-ț plȃși?
— Țarba mja-m' plȃși;
Dar am auzȃt
Cȃ s-a sfȃtuit
Doȃ șjobani
10 Șel moldovȃn
Și cu șel vrȃnșȃn
Ca si ti omșari
La apus di șari,
Cȃ aȃ oȃ mȃȃ multi,
15 Multi și cornuti,
Cȃni mȃȃ bȃrbat,
Cȃȃ mȃȃ vojȃniși...

- Dar dacî m-a omori,
 Si mă-ñgroapi-n dosu stini,
 20 Uni latrî cini;
 Fluieraş di fag
 Si ni-l pui la capu,
 Si-ñî cinti cu dragu;
 Fluieraş di osu,
 25 Si-ñ cinti dujosu;
 Cin' a bati vîntu,
 Oili si si strîngi-n dosu stini,
 Pi mini si mă plîngî:
 Si mă plîngî duiosu
 30 Cu lacrimî di focu.
 Dar dacî m-a omori,
 Sini m-a plînzî?
 — Pasirli cin' or ţirpicii.
 — Sini m-a scâlta?
 35 — Ploili cin' or ploia.
 — Sini m-a-ñgropa?
 — Fruñza cin' s-a scutura.

Am auzit-o di la uñkeşu ñeu. Iel di unj-a
 h'i auzit-o, Dumnezău ştiî!... Ij mor' di uñspră-
 40 zăşi anî; şi jera di şaptizăş di anî. Diñ fluir nu
 măi dau-o vorbî cuñ cinta! Da cinta şi diñ
 gurî! Pe-işia, pim Bodestî, nu jera viorist; şi
 iel cînta flăcăilor diñ fluir: pâni-ñcoaşî li-a cîntat.
 Numa auzai: „Ia, măi lasî cîntarîa di zîoc,

45 şi măi zi-î di žali:
 Cuñ ti laş pi drum divali...

Lăutari jera di iştîia di-a noştri: cari diñ
 gurî, cari diñ fluir...

(1967) — Aceeaşi.

CMXLVI₁₁

- Nioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di triî zili-ñcoaşî
 Gura nu-ţ măi taşi;
 5 Ori jarba nu-ţ plaşi?
 — Nija jarba-m' plaşi;
 Da am auzit
 Ci vrîa doî si ti omşari:
 Doî şjebănaş,

- 10 La un colţ di plaj;
 Si si ti-ñgroapi
 În struñga oilor;
 Oili ti-or plînzî
 Cu lacrimî di siñzi.
 15 — Di m-or omori,
 Si mă-ñgroapi-ñ struñga oilor,
 În zîocu mjeilor;
 Oili s-or strînzî,
 Pi mini m-or plînzî
 20 Cu lacrimi di siñzi.
 Si-m' pui la cap
 Fluieraş di fagu,
 Si-ñ cinti cu dragu;
 Fluieraş di socru,
 25 Si-ñ cinti cu focu.
 Ioti, di piñ cap, aşă; di pim bătrîni, ci-
 tiva cuvinti li-añ ţinu' minti. Am auzit-o di pi
 la părinţi niî: di la tata ñeu, Ion Grósu... D-api
 or măi ţii minti di cin' ij mort? Di vo triizăş'
 30 di ani. Jera cu pléti, cuñ si purta atuñşia. Ş-a
 murit la şaptizăş şi siñşî di anî.

(28.XII.1967), Bodestî — Mărija
 Tqadir Popa, 72.
 (Soşia lui Tqadir Ion Popa, 77 — text.
 CMXLVII, nota crit. 15).

CMXLVII₁₅

- Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di triî zili-ñcoaşî
 Guriţa nu-ţ măi taşi...
 5 Mi s-a vorbit şel vrăñşjan
 Si-l omşari pe şel moldovian:
 Ari oi măi multi,
 Negri şi curnuti...
 — Di m-a omori,
 10 Si mă-ñgroapi-ñ struñga oilor,
 În zîocu ñeilor;
 Şi la cap si-m' pui:
 Fluieraş di os,
 Ca si-ñ cinti dujos;

15 Fluieraș di corn...

Am ujtatu...

Fluieraș di fagu,

Sî-n cînti cu dragu...

Ia-i frumoași; da cari țini minti!...

20 Vintu, cîn' a bati,...

Aișia nu știu....

Oili s-or strînzî,

Pi mini m-or plînzî

Cu lăcrîni di sînzî...

25 Am umblat cu oili, ș-am auzit-o pi la
șjobani. Ieram băjecăndru: ca băjeți iștiia...
Am umbla' vo doispăși anj cu oili: pi la muntî-n
„Novésili“-n muntili păuleștilor. Io am umbla'
cu cirlani vo trij-patru anj. Cîn' intraj în păduri
30 primăvara — cîn' întărcam oili — și ca si vez
șoarili, nu putej sî-l vez în stînga-n driapta; ti
ujtaj în sus ca sî-l vez. Păsîr'li li-auzaș pi în virv,
pi în braz, șiripîind: videj citi una! Primvara,
cîn' ti dușej cu Ńei-m păduri, sî-Ńgîna cuși: iț

35 vinja si plînzî cîn' înșepja a cînta...

Niorița: am prișș și io citiva cuvinti di la
șjobani bătrîni. Añ stat doj anj struŃgăriu; și
di-acolja añ luat cîrdu-n primiri: iț da pi samî
— iț număra — patru-sîș' suti di oi; și țoamna
40 trebuja si răspuŃz: s-adușj numîru. Trebuja si
știș și ciț cirlanș ari omu, sî-i dai țoamna-napoș:
altu-avja zăși; altu, doșușăși.

Vara plecan cu oili-n șini; și sara vidjam,
dipi virvu Cozî, lunișili-n Focșani...

45 Ńi-aduc aminti c-am auzit *Niorița*-ntăș di la
unu Țoadir Dușitru; unu Toma a Iléni; iștișja
jera șjobani marj, bătrîni, ca cum is jeu acu.

Diñ fluir: m-añ trudit, și n-am patut învăța
si cînt.

(28.XII.1967). Bodéști — Țoadir Ion
Popa, 77.

CMXLVIII₁₆

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-Ńcoasi
Gura nu-ț măș tași;

5 Nu știu: iarba nu-ț plasi...

Da am ujtat, di la „iarbi“-Ńcoasi cuñ ghini!
Sint gaminj di măș știu... Crez ci zisi și di
„api“; da nu știu jeu... Ieli jera pusi ghini...

Sau apa nu-ț plasi...

10 Crez ci-j cam așa... Răspundi oaja; da nu
știu cum...

— Nișia iarba-m' plasi;

Da am auzit

Ci s-a sfătuit

15 Ca si ti omșari,

Și si ti-Ńgroapi...

Nu pošju-acolja s-o dumiresc io ghini!...

În struŃga oilor,

Îm bătaja berbeșilor,

20 În zjocu Ńcilor...

Nu știu cum spunj-acolu:

Și la cap si-m' pui:

Fluieraș la cap;

Bușim, la kișjoari;

25 Oili s-or strînzî,

Pi mini m-or plînzî

Cu lăcrîni di sînzî.

Asta-i! Șini-o măș știu? Dumnezău-a măș
ști! Și si măș zisim, daci noj ujtăm?... Nu
30 știu cuñ ghini:

— Șini ti-a piŃzit?

Nu știu:

— FruŃza cîn' s-a scuturat,

or:

35 — Codru cîn' s-a scuturat...

Imi pari:

— FruŃza cîn' s-a scuturat...

Parci... parci... Pi păreri, așa...

— Șini l-a-Ńgropat?...

40 Mă ții' ci:

— Djalu cîn' s-a surpat...

Da nu-i!... Sau: munț-a h'i... Omu Ńeu
si h'i fos', ci jel li știșja pi țoati. Și io li știșjam;
da li-am ujtat...

45 D-apî si si-l măș auz? Oj h'i măș auzi' și
pi-alsineva; io di uni măș știu? Da pi uŃkeșu
Ńeu l-am auzit întăș *Niorița*. Diñ fluir nu cînta;
nu l-am apuca' cîntin'. Da diñ gurî todjauna
cînta, ca si si măș jei, si măș ujti di dureri; c-a

75 Baba a zis:

- Drazi neĭ ŝjobănaș,
Voĭ n-aț văzut
To' di-uñ ŝjobănaș
Di-odatî cu voĭ?
80 — Mătușĭ, mătuși,
Și feliu di ŝjoban?
— Drazi neĭ ŝjobani,
Fețișpara luĭ:
Spuma laptiluĭ;
85 Okîșori luĭ:
Mura cîmpuluĭ —
Çoptî la răçoari,
Nĭažiunși di sçari;
Çoptî la pămînt,
90 Nĭažiunși di vînt —
Mustășioara lui:
Skicu griuluĭ;
Sprîșenili luĭ:
Pana corbuluĭ...
95 — Mătuși, mătuși,
Noĭ nu l-am văzut;
Da am auzît
Cî s-ar h'i-ñsuratu.
— Pi ŝinĭ-a luatĭ?
100 — Pi-o fatî di craĭ.
Tot di pisti plai.
— Sini l-a cununat?
— Doĭ lușifereĭ,
Cî iĭ is frățiorĭ;
105 Sçarili și luna
Ĭ-a ținu' cununa...

Cam asta-ĭ *Niorița*... Ioti, di uñ' s-auz cin-
tarĭa asta: o cînta çamini cu voși frumçoși, cu
vorbi frumçoși, ca cuñ cîntî popa la leturghii.

110 Cînta pi la coražurĭ, pi la crižmî. Mă dușĭaň și
ĭo. O cînta çamini — çamini di rînd: și măĭ
bătrînĭ, și măĭ tinirĭ. Dacî prindĭa ĭia coraž,
cînta...

115 Apiĭ, ieraň trecut di șaispsî anĭ cin' am auzi-
t-o-ntăi; cî pin la șaispsî anĭ ĭeraň la tata acasi:
ba pãzam oili, ba vașili. Da di la șaispsî anĭ ĭñ
sus, am măĭ fos' ŝjoban pină la douĭzã, și triĭ di
anĭ. Acu, m-a lua' la armatî. Cî nu m-a lua' la
douĭzã' și unu, c-aň fos' mărunțal; și m-a aminat.

120 Nu ĭeram om nant, făcut gros, așa. Dipi armat-am
măĭ fos' la oĭ: citĭ-uñ an; doĭ, măĭ rar...

Niorița s-o h'i-auzit-o-ntăi: apăĭ, nu ĭeraň
ķjar ŝjoban. Crez cî *Niorița* asta a ĭșit ĭntăi di
la strămoși noștri, di la bătrînĭ. Ĭo am auzit-o-ntăi
125 ķjar di la tata ĭeu. Nu ĭera om ĭñvãțat; da trãznĭa
și ĭel citĭ-o vorbi sara, colu. A auzit-o și ĭel dipi
la bătrînĭ. Nu dorĭĭa sara; măĭ cînta și ĭel: și
vruti, și nevruti' Da di la ĭel am auzit-o: di la
ghetu tata ĭeu, ĭl kema Neculaĭ Anuțoĭu. Ĭĭ
130 mort dipi nouĭ suti șaptispreși, cu rãzboĭu. Api,
ĭera trecu' di șaptizăș di anĭ; da citĭ, nu știu.
Ai, ĭel cînta *Niorița* diň gurĭ, fãr' di flũir: nu știĭa
sî cînti diň fluir ĭel. Frumos o măĭ știĭa!

Cum am spus-o ĭeu acuma, n-am auzit-o
135 toatî di la ĭel. Ĭel, ca omu cin' spuni diň gurĭ:
cin' măĭ lasi, cin' măĭ ĭa. Restu, cum a fost asta:
am măĭ priñs-o di la unu Ion Rũsu diň Negrlẽști
și di la Aňghil Fõrii: toati-ntorsũrili. Ĭĭ-am ĭnã-
dit ĭo pi urmĭ, dipi cum ĭera ĭeli, dipi cum a
140 curs ĭeli la rindu lor. Da dipi cum a fos' ĭeli, — așa,
ĭĭ-am spus ĭo: dipi cum a curs lucrurili...

Aň fos' ba colu, ba colu; da di la țiganĭ n-am
auzit *Niorița*. Țiganu-ĭ țigan: az zĭși, minĭ nu
zĭși! Ĭo n-am auzit di la țiganĭ.

145 Fimeĭ cîntin *Niorița*: n-am auzit.

(28.XII.1967), Bodẽști — Gavrilĭ Anuțoĭu, 94.

Colăcu

CML — CMLI₁₈

- Nioriți lai,
Lai, bucãlai,
Di triĭ zili-ñçoși
Gura nu-s măĭ tași;
5 Ori ĭarba nu-ț plași,
Ori ĭeș' bolnãghioari,
Drãguți miçari?
— Drãguțuli bași,
Dã-ț oili-ñçoși
10 La negru zãvoj,
Cã-ĭ ĭarbã de noĭ

Și umbră de voi.
 Stăpîni, stăpîni,
 Măi kjami-ț ș-uñ cîni,
 15 Cî bașiu moldovian
 Și cu uñguriian
 La apus di șqari
 Vrja sî ti omqari,
 Că l-apus de șoare
 Vor să te omqare
 Bașiu moldovian
 Și cu uñguriian ... (II)
 Sî h'ii vrăñșjanu, sî h'ii omorit! Sî h'ii-a nostru
 20 cînticu!...
 Cî aî oî măi multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și caî învâțaî,
 Și cîni măi bābați.
 25 Acuma îel spuni:
 — Mioriți lai,
 Di-o fi sî mă omqari,
 Di-o fi sî mor
 În cim(p) di mohór,
 Să le spuî
 Să mă-ñgrqape
 Ca să mă ñgrqape
 De voi mai aprqape: (II)
 30 În dosu stîni,
 Sî mî-aur cîni
 Și la cap sî-m' puî:
 Fluîeraș di soc,
 Mul' zîce cu foc;
 35 Fluîeraș di fag,
 Mul' zîci cu drag...
 Acuma nu știu dac-am ažuñs pîni la „măicuța
 mja! Vini mama“ și-ntrjabi:
 „N-aț vāzît,
 40 N-aț întilnit
 Și măicuța mja
 Cîn' va întreba:
 „Nu cumv-aț vāzît
 Nū aț întilnit (II)
 Mîndru șjōbānel
 Di-acuma viu-acasî!...
 Tras printr-uñ inel?
 Mustășioara luî,
 45 Șkicu grîfuluî;
 Perișoru luî,
 Pana corbuluî;

Nant și supțirel,
 Tras printr-uñ inel;
 50 Okîșori luî,
 Mura cimpuluî...
 Aișî nu știu: „mižloșelu“ cuñ spuni...
 Uñ șjōbānel
 Nant și supțirel
 55 Tras printr-un inel...
 Io, cîn' ñî-aduc aminti, mer(g) dipi îeli; pi
 urmi li perd șîru. Acu s-adresāzi iar mioriți:
 — Mioriți lai,
 Sî-i spuî măicuți meli
 60 Cî m-am ñnsurat...
 Cî nu zîsi cî-î mort...
 C-o mîndri crājasi,
 A lumi merjasi;
 Și la nunta mja
 65 A cāzut...
 Bātrîni spunja: „a kicat“...
 A cāzut o stjā;
 Șqarili și luna
 Mî-a ținu' cununa;
 70 Braz și pāltinaș
 Îeî mî-a fos' nuntaș.
 Cî pi îel l-a lācrāmat: Cî pi mini m-a
 lācrāmat (II)
 Ploili cîn' a (p)kicat, Ploili cîn' a plouat, (II)
 Da strofa asta (*sic!*) bānuiesc c-acolu trebi
 75 pusî: la mōartîja luî. Așa bānuies': la mōarti
 jesti plîñs...
 Niorița to(t) diñ șqal-am priñs-o: dipi la
 bāieț diñ clasa a patra, a șîñșja; da di la bāieți
 șiî marî. Da-î adunat-așa: di colu, di colu; și
 80 di la tata-popa: tica-moșu, tica-popa. C-așa-î
 zîșjam întāî: „tica-popa“. Añ zîs cî nu suni
 frumos „tica-popa“; ș-añ zîs „tata-popa“. „Tica-
 popa“ îera pārintili Ion Bāznūți¹.
 Sî punim ca lumja-ntr-uñ loc: acolu, cu „mama
 85 bātrîni“:
 „Șî măicuța mja bātrîni

¹ Preot vrăncean, activ în colecția de față (b. *Ținut. Vrancei*, vol. II, text. CLXVII-CLXIX, CLXXXVII-CLXXXIX, CXCIII-CXCIV).

Cin' va întreba,
 Cin' va lăcrăma:
 — Nu cumv-aș văzît,
 90 Și n-aș cunoscut
 Mindru șjobănel
 Tras printr-un inel?“
 Și pi urmi merzi măi diparti, cum v-añ spus.

(5.VII.1969), Colăcu — Climentă Bercu-
 șiu, 63.

CMLII

— Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ñcoaci
 Gura nu-ț măi taçi;
 5 Nu știu: iarba nu-ț plaçi,
 Sau apa nu-ț plaçi?
 Or' ieș(ti) năzdrăvani,
 Oți birsani?
 Di ieș' năzdrăvani,
 10 Dă urekja lîngi mini:
 Spunî-ativărat
 Di am vum păcat!
 — Drăguțule baçe,
 Dă urekja-ñcoaci;
 15 Vîno lîngi mini,
 Sî n-auzi niminî:
 Baçiu uñgurijan,
 Cu çel moldovjan
 La sfîrșit di șari
 20 Vrîa sî ti omçari,
 Cî aș oi prîa multi;
 Și toati-s cornuti.
 — Dragî mioriți,
 Cu lîna plăviți,
 25 Di va fi sî mor,
 Sî mă-ñgropaț
 În stîna di oi,
 Ca sî fiu cu voi.
 Și la cap sî-m' puî:
 30 Uñ flujeraș di soc,
 Sî-ñ cînti cu foc;
 Flujeraș di fag,

Sî-n' cînti cu drag;
 Flujeaș di os,
 35 Sî-ñ cînti dujos;
 Sî fiu în stîni,
 Ca s-auz și cîni.
 Asta auzam pi tata cîntin'. Iel a fost la viti,
 și cînta pi djal. A fos' mereu la oi; și cu frati-su,
 40 cin' jera băjetan.

(4.VII.1969), Colăcu-Pédurî (Pédurî =
 = Pódura) — Neculai Bobóc, 67.

CMLIII — CMLIV

Pî-un piçior di plai,
 Pî-o gurî di raj,
 Iatî, vini-ñ cali,
 Sî cobçari-ñ vali
 5 Trii turmi di oi,
 Cu trii șjobănej:
 Unu-î uñgurijan,
 Unu moldovjan
 Și unu-î vrăñșjan.
 10 Ieli cum merzja
 Dim păscut vinja.
 O oai zghera,
 Stăpinu-ntreba:
 — Tu, miçara mja...
 15 Ia diñ mers stătja,
 Stăpinu-o-ntreba:
 — Miçari, miçari,
 Cu lîna plăviçari...
 Adicî jera lîna fumurii...
 20 Di trii zili-ñcoasi
 Gura nu-s măi tași;
 Or' iarba-s plasi,
 Sau apa nu-s plasi?
 — Drăguliți bași,
 25 Daț oili-ñcoasi:
 La umbrî di oi,
 La zăvoî di voi.
 Iarba-m' plasi,
 Apa-m' plasi,
 30 Dar gurița nu-m' măi tași:
 Sî s-a sfătuit?
 Pi la apus di șari

- Să mi te omqari
Başu uñgurjanu
35 Şi cu moldovjanu,
Căs'î-aveţ oi măi multi,
Buni şi curnúti,
Cai măi învâţat
Şi cini măi bărbaţ.
- 40 — Miqari, miqari,
Di ieş(tî) năzdrăvani,
Şi di voi fi si mor,
Pi cim(p) di mohor,
Mă rog si li spui:
45 Şi nu mă îngrqapi
Prîa mul(t) diparti;
 Şi prîa mul(t) diparti; (II)
Şi si mă îngrqapi
În dosu stîni,
În criñgu di oi,
50 Adica-n drumu lor...
 Să fiu tot cu voi;
 Aprqapi di voi; (II)
Cam in dosu stîni,
Si mî-auz şi cini.
Miqari, si spui,
55 Şi la cap si-m pui:
Fluieraş de os,
Mlu(t) zîsi frumos;
Fluieraş di sócru,
Mul(t) zîsi cu focu;
60 Fluieraş di fagu,
Mul(t) zîsi cu dragu.
Vintu, cin' ar bati,
Piñ jeli-a străbati,
Oili s-or strîñzi,
65 Pi mini m-or plîñzi
Cu lacriñi di siñzi.
Miqari, miqari,
Di ieş(tî) năzdrăvani,
Şi di-oi fi si mor
70 Pi cim(p) di mohor,...
 Dim păscin(d?) mergini... (II)
 Şi di m-ei vidja (II)
De-î vidja
Pi cimp alergin'

- 75 O mamî bătrîni O babî bătrîni (II)
Dim mini-ndrugini,
Ia cu furca-m' mini pleca...
Din oy lăcrămini,
Din guri-ntrebini:
80 „Cini mî-a văzutu
Mîndru çjobănelu
Tras printr-un inelu?
Feţişoara lui,
Spuma laptelui;
85 Mustăşoara lui,
Şkicu griului;
Okişori lui,
Mura cimpului;
Perişoru lui,
90 Pana corbului...“
Mîndru supţirel,
Tras printr-un inel:
Îi fis'îoru neş... (II)
Tu qai, si spui Tu, miqara mîa,
95 Si ti-nduri di ja,
Şi si-î spui curat(II)
Ci m-am înşurat;
 Şi ci mî-am luat
 O fati dim Birlád:(II)
100 Şi la nunta mîa (I, II)
 A căzît o stjă;
Adica stjăya cari keri cim' mqari omu...
Soarili şi luna
Mî-a ţinu(t) cununa;
105 Braz şi paltinaş
Îi mî-a fos' nuntaş;
Păsăreli mij,
Şi steli făclîj.
Învăţătoriu, la şcoalî la Valja-Sări, ni punja
110 s-o-ñvătăm. Trii ani l-am avut. Ieram buni
la-ñvătături; da daci părinţi nu m-a da(t) la
şcoalî, divali, la carti! Nîa-ñî plăşja cartja:
n-am avut parti di ja...
Învăţătoriu ni punja s-o-ñvătăñ Niorîa.
115 Daci nu-ñvătăñ ghini, ni punja pi coţ di nuci:
aduşja di-acasi coţ, ridica itări, cătrinţili, şi ni
punja pi nuşî.

Niorița? Auzañ și ȝo țigani cîntîn':

— Nioriți lai,

Lai, lai, bucălai,...

5 La oraș nu măi po(t) di ghini, și noi nu măi puteñ duși gréurli...

Di trii zili-ñcoasi

Gura nu-s măi...

Ȟoati ci la altu-o găsăști-alfélju, ghini vorba!
Ȟo o spuȝ cum am auzit-o ȝeu...

10 Gura nu-s măi tași.

Nu știu, ȝoami ț-i?

Nu știu, săti ț-i?

Aȝ pus pi ȝestȝa amîndouî?...

— Ba ȝo ȝarbi ñȝ-am păscut,

15 Ba ȝo api ñȝ-am băut... (II)

An măi Kerdu(t) diñ ȝeli!

O babî bătrini

Cu furca di sîrmi,

C-uñ cair di lîni,

20 Dim minî torșȝa,

Diñ kisȝoari merzȝa,

Diñ guri-ntreba:

— Dúniri, Dúniri,

Api tur(l)huri,

25 N-aȝ vȝzit uñ șȝobănaș?

Și nu ȝera șȝobănaș,

Și ñȝ-era di fișȝoraș.

— Da și félju di om a fost?/

Da și félju di om ȝera? (II)

— Mustășȝoara lui,

30 Șkicu griului;

Okișori lui,

Mura cîmpului.

— Fișȝorașu tău

'I-ñgropat în dosu stîni

35 Uni plîng cîni și stăpîni...

Di-acu nu măi știu o bȝambi (=bȝabi?)
de-iși încolu! Nu lȝ-oȝ h'i virit pi ȝoati la cap.
Atitȝa-s citi țȝ lȝ-añ spus. Asta am auzit-o ȝeu,
asta añ spus-o...

40 Da dor nișȝ țigani lăutari nu prȝa cînta
Niorița. Am auzit-o pi la nunț. Acu șînzăș di anȝ,

cim' m-am măritat, am auzit-o. (Zi)șȝa ȝamini,
la masa-șȝa-mari, la lăutari: „Mă, cîntȝ *Niorița*“!
Si punȝa ȝamini mesăni la masi, colu; și lăutari
5 țiganȝ cînta...

Am apuca(t) puțin traȝ bun: vo triȝ-patru
anȝ pin' la noiȝ suti șȝașpsȝi. Pi urmȝ s-a strica(t)
lumȝa...

(5.VII.1969), Colăcu — Măria Bercúșu,
76.

CMLVII

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Mioriți, miȝari,

Or ȝeș' bolnăvȝoari?

5 ȝarba nu-ț măi plași;

De treȝ zile-ñcoaci

Gura nu-ț măi taçi;

Ȟeu nu știu ce aȝ.

Acu miorița a spus:

10 — Bačjul uñgurȝan

Și cu cel vrăncȝan

Mări si vorbirȝ

Și si sfătuirȝ

Pe la apus de șȝare

15 Să mi te omȝare.

— Mioriți, miȝari,

Tu să le spuȝ lor

Ca si mă ñgropapi

Pȝ-aș măȝ aprȝapi:

20 Kȝar în dosu stîni,

Ca si mȝ-aud cîni.

Și la cap si-m' pui:

Fluȝeraș di soc,

Ce zice cu foc;

25 Fluȝeraș de fag,

Ce zice cu drag;

- Flujeraş di os,
 Ce ziçe dujos...
 Căci la nunta mja
 30 A căzut o stja;
 Sgarili şi luna
 Mă-a ținut cununa;
 Braz şi paltinaş
 I-am avu' nuntaş;
 35 Steli mij şi mij
 Au ars ca făclij.

Ieu ştiu puţin; da-î dimul(t) cînticu-aista:
 di cin' ȳeram ieu mititel, di patru, şinşij-anj. Da
 acu' s-a mărit: acu *Miorişa*-i atitja strofi...

- 40 Io añ fos' sãrvitor: añ fost argãt la Kişiorja.
 Şi mã trimetja cu căruţa cu peşti-n Tũlnişi. Doui,
 trii zili mã duşian; c-añ fost argãt şãpti añj.
 La Tũlnişi jera unu Dãsãgî. Cinta diñ fluir, da
 cinta şi diñ guri. Io jerañ di vo şajspsi añj. Poati
 45 I-am auzi' di vo doui, trii-orj, *Miorişa*. Pi urmî
 I-am avu' şi-ñ carti, *Miorişa*. Da jera mici: nu
 jera cum j-acũ. Acũ añ şetit la bãjeţ intr-o
 carti: spunj-ajurja! Nu ştiu daci spuni si-añ
 spus ieu.

(4.VII.1969), Colãcu — Podurj — Ion
 H'ulpãru, 76.

CMLVIII

- Pi-um piçjor di plaj.
 Pi-o guri di raj
 Se cobor la vali
 Trej turme de oj,
 5 Cu trij çjorbãnej:
 Unu-î moldovjan,
 Unu uñgurjan
 Şi unu-î vrãncjan.
 Iar çel uñgurjan
 10 Şi cu çel vrãncjan
 Vrja sã mi-l omçari
 Pe çel moldovan,
 Cã-î maj ortomãn,
 Ş-ari oj mãj multi,
 15 Mindri şi cornuti,
 Şi caş invãţat

- Şi cini maj bãrbaţ.
 Iar çja mioriţi
 Cu lina plãviţi
 20 Di trej zile-ncõaçe
 Gura nu-î maj taçe,
 Iarba nu-î maj plaçe.
 — Mioriţi lai,
 Lai, bucãlai,
 25 De trej zile-ncõaçi
 Gura nu-ţ maj taçi,
 Iarba nu-ţ maj plaçi.
 — Drãguţule baçe,
 Dã-ţ oile-ncõaçe
 30 La verde zãvoj,
 Cã-î jarbã de noj
 Şi umbrã de voi.
 Stãpini, stãpini,
 Iţ kijamî ş-uñ cini:
 35 Çel maj bãrbãtesc
 Şi çel maj frãtesc;
 Cã I-apus de sçare
 Vrja sã te omçare
 Baçjul uñgurjan
 40 Şi cu çel vrãncjan.
 — Miçari, miçari,
 Şi di-ar fi sã mor
 În cîmp de mohor,
 Tu si-î spuj lu vrãncjan
 45 Şi lu uñgurjan
 Ca si mã iñgropi
 Aiçi, pe aprçapi:
 În struñga de oj,
 Sã fiu tot cu voj;
 50 În dosul stini,
 Sã-mj-aud cini.
 Iar la cap sã-m puje:
 Flujeraş de os,
 Mul(t) ziçe dujos;
 55 Flujeraş de soc,
 Mul(t) ziçe cu foc.
 Iar de-î iñtilni
 Mãjcuţi bãtrini
 Cu briu di linî,
 60 Diñ okj lãcrãmîn'
 Şi de mine-ntrebîn':

- „Nu cumva ai văzut
Mîndru  jobănel
Tras printr-u  inel?
- 65 Fe i ara lui,
Spuma laptelui;
Mustă ioara lui,
Spicu griului;
Peri oru lui,
- 70 Pana corbului“,
Tu să-i spu  curat:
Că m-am  nsurat
C-o m ndr  cr jas ,
A lumii miri asi;
- 75 C ş la nunta m a
A căzut o st a;
Soarili  i luna
M -a ținut cununa;
Braz  i p ltinaş
- 80 I-am avu' nuntaş;
P s reli mij
 i steli f clii.
- Cam atita- . O  tiu di cin' am  nv ta' pi 
şo ali, la N r za. Iera dascil R iljanu. Ni didja
85  oati s-o- nv t m. Cin' n -asculta, fiicari-o spunia
 oati. O ser a numa poiz a: v rsu nu-l ser a.

(4.VII.1969), Col cu-P dur  -  oadir
Kis orja, 77.

CMLIX

- N-am  nv ta' carti: pi vremurili-aşelja didei
 nv t toriuului u  caş,  i hai cu oili la p şijuni,
la  arbi!...
- N-auz ci  eu umblam pi ripi, cu oili?  i cinta
5 b je i,  -asculta   i  o,  i prind a   i  o; da l -am
u tat:
- Nioriti lai,
Lai, buc lai,
Di trii zili- oasi
- 10  arba nu-  m i plasi;
Ori  eş(ti) boln v oari?
- Cum pu jam prindi  o atu ş! Vr a si zici,
iera  jobani: unu moldovian,  i unu vr ncian,

-  i unu u gurian.  -a ela vr ncian, cu-a ela u gu-
15 rian, s-a sf tuit ca si-l om ari:
— La apus di soari
Vr a ca si ti-om ari
(II)  i si ti- groapi
 n dosu stini
- 20 Uni url  cini...
- Aşa am pri s, aşa v  spu ...  el răspundi...
Daci  o n-am putu' prindi! Iera  ca fata asta
cin' si cinta cinticu ista. Nu po i si dau r s-
pu su  i-a spus  jobanu... Am auzi' di fl iri,
25 da nu  tiu cum...
U  fluir di os...
parci...
- Cu baba bătrini,
Cu din i di lini,
30 Di  furci tor ia...
A-a, - i frumos cintic aista, da- i  alnic!...
- Di  gur  gr a...
Da nu  tiu  i spun a...
— N-aș auzit:
- 35 Trii  job nei
C-o turmi di oi?...
Iera mama l -aşela cari vr a si-l om ari...
N-aș auzit
Di-un  job nel a  eu
- 40 Cu oki ca murili?
Okişori lui,
Mura cimpului;
 i guri a lui...
- Da nu  tiu cum m i zisi...
45  i sprinşenili...
- Da nu  tiu cum...
Sprinşenili lui,
Pana corbului;
Musta a lui,
- 50 Ca skicu griului...
— Di cumva te-   ntilni cu-a m a
m cu i...
...Ci s-a  nsurat
Pi-u  Kis or di plaj
- 50 Pi-o gură di raj...
- O cîntam pi  „Gr apa ra i“ cu oili; pi-acolu-o
cîntam... Daci  o n-am pus mina pi condei,
 -a  tr i'  i  eu!  eu  i c-o soră n-am  nv ta'

— Măicutî, măicutî, las' cî măi cosăsc oljaci,
 și ghiu.
 75 Iera di nouizăș di anj: cosa, prășa. Măi cosa
 și măi cosa; dî-acolia lua cōasa dî-a sķinari,
 și-ńșepja si cinti:
 „Pi dî-asupra casî meli
 Sîn' trij rîndurî di rînduneli.
 80 Nu sîn' rînduneli:
 Sîn' dragustili meli...“
 Ghetu uńkeș!...
 — Of, păcatili meli!
 Ofta la urmî uńkeșu... Cinta multi; da noj
 85 n-ań ținu(t) socotiali de-șelia. (Zi)șja ci:
 „Pi sup djal, pi sup păduri
 Si dușî-o nevastî-n lumi
 Cu pruficu nibotezat,
 Di trij zîli nu-î scăldat,
 90 Nișî în fașî-ńfășat,
 Nișî în lîagîn legănat...“
 Ș-atita l-ań știu' pin-aișj. Cuń spunja tetja-
 moșu: a fost o fimei horopsîti: n-a prińit-o părinți,
 n-a prińit-o bărbati-su; ș-a trebui(t) si pleși și
 95 ja uneva...
 Măi știu uń cîntic dî-a uńkeșului: vorghja
 cu baba, colu, pi vatri, di discînticu ista... rîdja
 cu baba cin' avja ij coraž:
 „— Buna-diminjața, apî albi!
 100 — Is mulțames(c), Radî njagri! Si-s cauț?
 — Si si-ń caut: ńj-a făcu' cu šińșj dești
 uscati,
 Io ńń disfac cu zăși verz și-ńfloriti,
 Pisti cap aruńcati,
 105 Si mă curiț di răutati.
 Cuń s-alezî bosijocu din țoati florili,
 Din țoati burijenili,
 Așa si m-aljagî pi mini, Rada (sau Mărija)
 Discînticu ista-l fași și fata, și flăcău. Ia
 110 bosijocu (ci-î im mini la jel). Jel avja alături-uń
 castron (o strakinî) cu apî-ń jel. Lua un h'ir di
 bosijoc, il punja-ntri dežitili di la amîndouî mi-
 nili (dežitili-mpreunati); și cufundá mina-ń apî,
 cu bosijocu-ntri dežiti. Cufunda-ń apî di trij-orj;
 115 și discinta cum ań spus întăj. Și pi urmî zîșja
 așa:

„Cuń si curiți piraili di răutati, di bolovani,
 di mărășini, di milurî,
 Așa si mă curiți pi mini!
 120 Ci ńj-a făcu' cu šińșj dežiti uscati,
 Io ńj-ań disfăcu' cu zăși verz și-ńfloriti,
 Pisti cap aruńcati!“
 Ridica bosijocu diń apî, da pisti cap di trij
 orj. Bosijocu sela-l punja uńkeșu dipi ureki, și
 125 cosa, așa, țoati zîua. Spunja babi:
 — Ioti, babi, ńj-ań făcu' di dragusti az...
 Daci m-oj duși-ń sat și s-a uita v-o fimei la mini,
 tu si tași diń gur', -aj auzit?
 — Pirlî-tj-ar focu si ti pirljascî! Numa miń-
 130 șjunili li păzăști!
 Noj ni dușiań, luam izma-broaști, și punjań
 și noj, ca tica-moșu, la ureki.
 Uńkeșu-avja trijzăș di oj ș-um măgar. Iarna,
 im postu Crășjunului, pin-ń zîuî jel jera mińcat.
 135 Baba-î fășja măligî; și cin' si luńina, jera sătul.
 Iș lua oili, măgaru, și pleca la țarcu: jera cań la
 trij suti di metri di casa luî. Casa jera acoperiti
 cu stufu; la zjam punja burdúf di qai. O bătja-n
 ținti, rōata-mprežjur, in loc di zjam. Nqaptja — ca
 140 si bati vîntu, vara, si si răcorjascî-ń casî-avia
 un oblon di scîndurî, și-l trăzja-ń zjos (ci zîua-l
 ridica-ń sus).
 La țarc da fin la oj: li-mpărța peli, așa, mpre-
 žjuru gardului. Dî-acolja lua săcurja, și si dușja
 145 la balti, tăja ghița rōati-mprežjur, și da drumu
 si bei oili apî. Dî-acolja tăja o crańgî dintr-un
 copașju, si dușja acasî, o tăja la tăitorju; si-ntor-
 șja-n țarc, da jar fin la oj. Da dipi si tăja crańga
 (lemnili di foc!), nu intra-ń casî: zîșja ci daci
 150 si duși-ń casî, si tokești omătu, și dežiri daci
 ies-afari. Pi urmî jar si dușja acasî c-o crańgî,
 jar o tăja, jar vinja la țarc: țoati zîua, ca si nu
 intri-ń casî. Sara — cin' si dușja-n casî, miń-
 carja jera făcuti di babi — mińca, si culca; ș-a
 155 dou-zá: din nou, di la capit!...

(4.VII.1969), Colăcu-Pódurj — Rada
 Sandu, 78.

- Nioriți lai, bucălai,
Di trii zili-ncăși
Gura ta nu-ț tași;
Nu știu: ȧrba nu-ț măi plăși...
5 De-ișja am uțat-o și ȧeu, di zisi ci șjabanu...
— Niȧa-ni plăși și apa, și ȧrba;
Da am auzit
Ci m-or omori tovariși.
Daci m-or omori,
10 Si mă-ȧgropaț
În fața stini...
Nu știu-acolȧa cum zisi...
În fața stini,
Uni latri toț cini...
15 Daci li-am uțat, domli profesir! Daci nu știu...
Și la cap uñ fluir si-m' pui:
Uñ fluir di os,
Si cinti dujos;
Uñ fluir di fag,
20 Si-n cinti cu drag;
Uñ fluir di socu,
Si cinti cu focu...

- Li știȧam atuñșja cin' umblam cu vașili: añ
fos' di vo șaptisprăzăși ani. L-am auzi' to (t) pim
25 băȧet, piñ feti. Carti n-am învăȧa' di loc. Atuñși
umbla fetili cu vașili: așȧ ȧera! ȧera școala la
Colăcu. Și m-a scos la zȧoc di doȧsprăzăși ani, ca
si nu mă dȧa la școali. Și m-a lăsa' cu vașili!
ȧeram atita, așȧ: ȧerañ nici. Si ȧeram ȧeu di
30 doȧspreși ani? ȧeram o siȧguri fati la pãrintȧ.
Învăȧătoriu ȧera rău tari: bătȧa băȧeti la curme-
zișu! Añ zis: „Nu mă duc la școali, ferȧasci
Dumnezău!” Niȧa-ni ȧera frici di bătai, ci nu
ȧerañ kișcati di bătai di-acasi. Și ȧeti-așȧ añ rămas
35 pi-ntuneric!...

(4.VII.1969), Colăcu-Póduri — Vasilca
Nihalăki, 79.

CMLXIII — CMLXIV

— Nioriți, lai, bucălai,
Di trii zili-ncăși
Gura nu ni-ț măi tași;

Nu știu: apa nu-ț plăși?

Nu știu: apa or nu-ț plăși?(II)

- 5 Sau ȧarba nu-i bunȧ?
— Stăpini, stăpini,
ȧarba-i bunȧ,
Apa-i bunȧ;
Și doȧ șjobăneȧ
Da siȧ doȧ șjobăneȧ (II)
10 Ni s-a grăit si ti omȧari
Pintru ci aȧ oȧ multi și curnuti,
Ci aȧ oȧ multi și curnuti. (II)
— Nioriți, nioriți,
Cu lina lăiti,
Di ȧeș(tȧ) năzdrăvanȧ: (II)
15 Cum aȧ auzit?
ȧ-am auzit c-ari...
Stăȧ, stăȧ, ci ghini-așȧ:
— Nioriți, niȧari,
Di si vor si mă omȧari?
20 — Pintru că dumnetȧ...
Nu, ghini álféliu:
— Stăpini, stăpini,
Pintru ci aȧ oȧ multi,
Pintru ci aȧ oȧ priȧa multi, (II)
Mindi și curnuti.
25 — Nioriți, niȧari lai,
Daci iȧ di m-or omori,
ȧi di m-or omori, (II)
Si mă-ȧgroȧapi-n dosu stini,
În struȧga oilor,
30 Îñ zȧocu neilor.
Oili cin' or zghera,
Pi mini m-or bucura;
Și nei cin' s-or zȧuca,
Pi mini m-or căuta...

- 35 Așȧ-a-a, asta-i! Aista-i cintic dim bãtrinȧ,
sãrasi! Tata lu tata neȧ il cinta. L-a kemat
Ion Leȧci. Și diñ fluir il cinta. Măȧ cinta auniȧri
și diñ gurȧ; da diñ fluir il cinta... ȧoti, li știu
și li-añ cingat pini-ncăși. Li-añ dipriñs di cin'
40 ȧerañ nici. Stañ cu tata-moșu, și ȧel cinta:
— Si cintic cintȧ mata, tati-moșuli?
— Si, Nioriȧa.

Așȧ, plecȧm ureȧȧa, colu, la fluir, ci ȧera frumos.
— Tari-i frumos, teti-moșuli!

- 45 — Și, -așa-î cî-î frumos? Ț-î drag?
 — N-î drag, teti-moșuli...
 Ș-ascultam pîn-adornîiam... Ghersu-l știu
 oîjaci.

(7.VII.1969), Colăcu — Sânda Dănilă, 82.

CMLXV

- Niorîți lai,
 Lai, bucălai,
 Di triî zili-ñcoași
 Gurița nu-s măî tași;
 5 Nu știu: iarba nu-s plași?
 Sau apa nu-s plași?
 — Iarba-m' plași,
 Apa-m' plași;
 Da am auzî
 10 Cî s-a sfătuit
 Ca sî ti omqari
 Și sî ti-ñgroapi-n dosu stîni,
 Uni zac cîni...

- Cînta uniîa piñ armati. Da baba mîa știia
 15 ghini *Niorîta*. Cîm' pîașa, ia cînta *Niorîta*. Ia
 o stiîa avan *Niorîta*: o cînta. Ieu nu știu ghersu.
 Vorbîlî-ajestîa di la babî lî-añ dipriñs oîjac-așa.
 Ia cînta cu glas. Ia avîa glas: cînta frumos. Și
 știia cîntîsî măî multi.

(4.VII.1969), Colăcu-Pôdnri — Stôjca
 Amălini (Nistor), 83

CMLXVI

- Niorîți lai,
 Di triî zili-ñcoași
 Gurița nu-ț măî tași.
 Nu știu: iarba nu-ț plași?
 5 Or apa nu-î bunî?
 — Apa-î bunî,
 Iarba-m' plași,
 Nâravu tău nu-m' plași...
 S-a sfătuit sî ti omqari
 10 Și sî ti-ñgroapi
 În struñga di oî,

- Și-ñ zîocu di ñei...
 La cap si-î pui
 Braz și păltinaș...
 15 Pî-uñ Kîșîor di plaî,
 Pî-o guri di raj...

- Așela-î cu șîobănașu. Da îo o spuî pi sârîti...
 Cum o știu? Aleu, da îerañ cu vașîli; ș-o cînta
 băjeți. Da acum a murit toț! A murit și mama
 20 lor... bunîși și răzbunîși... di umî-am auzî-o
 îeu... Da di bun-, așa, diñ guri-s bunî, da ra
 di mési... Li spuî cîntîsîli. Parc-añ sî mă duc
 cu îeli?...

(7.VII.1969), Colăcu — Paraskîva Pîntîa,
 86.

CMLXVII

- Am obză(și) și șăsi di anî, așa mă țîi îo...
Niorîta asta am auzî-o nu di la mini: di la bă-
 trîni. O știu di la bătrîni:

- Niorîți lai,
 5 Di si zgheri și zî, și noapti?
 Ori iarba nu-s plași?
 Or apa nu-s plași?
 Și oaja î-a spus șîobanului:
 — Cuñ sî beu și sî mîniñc:
 10 C-am auzî(t) cî vrîa sî ti omqari tovariși,
 Și sî ti-ñgroapi din dosu stîni...

Așa am auzî. Îo nu știu, cî n-am împlîni'
 suta pîn-acu...

- Uni latrî cîni...
 15 Atîta știu! Stăî, stăî, cî măî ghini șeva:
 — Di m-a omorî,
 Si-m' punit flujeraș la cap...
 Flujerașîli... și sî cîntî búsimîli...

- Întîi l-am auzî' di la bătrîni; di la tata, di
 20 la mama: di la Măriîa și Ion Pîntîa. A muri'
 dimult! Pî măî sîn' di șîia acu?...

Îi ñî-a spus *Niorîta*. Îi o cînta cu ghers.
 Unkeșu și dim búsim cînta. *Niorîta* și diñ fluir
 o cînta... Îi-așa zîșîa: „*Niorîta*“.

(5.VII.1969), Colăcu — Măriîa Vasîlăki,
 86.

Întreghi di *Niorița*? O cintam, bré, cin' umblam cu oili. Da acu am uțat-o; s-a stricat idiili meli! Si-nșerc:

– Nioriți lai,

Lai, bucălai, (II)

5 Di trii zili gura nu-ț Di trii zili gurița nu-ț
măi tași. măi tași. (II)

Nu știu: iarba nu-ț plași, sau apa?

– Iarba-m' plași,

Apa-m' plași;

Am auzit

Da am auzit

Di trii zili-ncoșasi (II)

10 Ci tovariși tăi
Ar(i) si ti omqari:

Unu-i moldovjan,

Altu-i...

Nu măi știu pi șellant...

15 – Nioriți lai,

Daci mă omqari,

Si mă-ngrupat

În dosu stini...

Ș-asei doș păltinăș

Ambele versuri evazive in

20 Cari scirții di vint... versiunea II:

Nu-ș(tiu) cum a spus iel;

Cin' vintu vor (sic!) bati,

Păltinășu vor scirții di

vint... (II)

Oili vor zghera,

Cini vor urla...

Añ spus-o cum añ spus-o, d-ap-aișja añ kerdut-o: măi ıesti, nu măi ıesti?...

25 Pi la djal o cintam, pi la oi, cin' umblam cu oili. Înı jera inima tiniri, buni. Da acu, dižiaba!

Am păzit citi-o suti, doui, peste doui suti di oi auniori. Carti nu știu di loc. Io, cin' m-a lua(t) la război, l-am blăstăma(t) pi tetja, săracu, ci

30 nu m-a da' la carti.

Añ cinta(t) diñ fluir, da nu putiañ ghini-așa. *Niorița* mă trudiăñ s-o cînt diñ fluir, da nu putjam: nu umbla dežitilı... Cinti unija: numa pin-audi, l deprindi,... Apii măi cinta *Șiriagu*

35 *oilor*...

Cu oili-añ fos' la munti, la Valja-njagri, Fruntja-mari – așa si kıami. Añ fos' cañ șăpspsi, opspsi anı șıoban. Si-ț spuı cınticu „cu cucu“:

Cinti cucu si mă ducu

40 Iar mjerlița si mă-ntorcu

Și puı cătunuluı focu...

Cinti cucu-n Dımbovița

Si i si moai gurita...

Lı-am uțat, bati-li norocu di cintiși!...

(6.VII.1969), Colăcu – Neculaı Žina, 88.

CMLXX – CMLXXI

Añ fos' și șıoban, și bașiu. Măi mul(t) cu asta m-am ocupat; nu m-añ lua(t) di alta. Añ fos' și la Valja-Sări vo trii anı bașiu, la rin(d); la Kitiriș¹ vuñ an; și di-acolu-an fos(t) iñ sat.

5 Șiluum jeu, jera bun făcut.

Cu șıobanii, cu bașii, am pisti douizăș di anı.

Acu *Niorița*: cinta țigani pi la nunt. Mă-n-timplañ și lo acolu poati citiodati. Ș-apăi atita am auzit, atita o lăsam!...

10 Noı ni găsam citi șinșı-șasi (ni cunoștam!) di pim Birsăști, di pim Valja-Sări; și bıam citi-uñ păhar di ghin, mıncañ citi șeva; ci ghinu nu si bıa făr' si mınıñși: cu stomacu gol merzi,

15 merzi; da... si viri-ntri oki ghinu... si sui digrabi! Da așa toati noaptia: jeı un păhar, mınıñși, și merzi!...

Di la jeı-am auzit-o *Niorița*; nu di la băieț, sau di la sini știı sini. La stini n-am auzit-o, ci oili nu si văita atuñși ca acu... İeti cum o știu:

20 – Nioriți lai, bucălai,

Di trii zili gura nu-ț măi tași,

Iarba nu-ț măi plași...

Nu măi știu!...

25 B. A. – Nii iarba-m' plași;

Da am auzit

Ci s-a sfătuit

Ca si ti omqari...

La apus di șqari... (BII)

¹ Formă metatezată de la topicul *Tikiriș*.

- 30 A. Asta am auzit...
 Și si ti-ñgrqapi
 În tirla oilor,
 În zjocu ñeilor.
 — Di m-a omori,
 35 Si mã-ñgrqapi
 În tirla oilor,
 În zjocu ñeilor...
 Și si-m' pui la cap:
 Fluieraș di fag,
 40 Si-ñ cinti cu drag;
 Fluieraș di os... (BII)
 (AII) Si-ñ cinti cu folos...
 Fluieraș di socu
 Si-ñ cinti cu focu... (BII)
 45 (AII) Oili s-o strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi...
 Cu lacrimî di sîñzi...
 Dac-ăj întilni
 O babî-ndrugîn',
 50 Din guri-ntrebin'
 Dj-uñ șjobănel:
 „Șinî-a văzit uñ șjobănel
 Tras printr-un inel?
 Okșori luș:
 55 Mura cimpuluș... (BII)
 (AII) Oki luș:
 Mura cimpuluș...
 Ñi-aduc aminti diñ jeli-așa... Măi ghini
 știi baba, c-a auzît di la mini...
 60 Cî la nunta mja
 Ñi-a căzit o stja...
 Nu măj știu de-ișj...
 Șqarili și luna
 Ñi-a ținu(t) cununa...

(5.VII.1969), Colăcu (punctul toponimic
 „Îm poñi”) — A. Iriñia Bercuși, 89.
 B. Catrina Bercuși, 72.

C ó z a

CMLXXII, 1

— Ñioriți lai, bucălai...

Cf. cu textele accesorii MCCXCIV — MCCXCV.

- Pi-un kișior di plai,
 Pi-o gurî di raj,
 Triș șjobănej,
 5 Triș turmi di oș...
 — Di triș zili-ñcqași,
 Ñioriți lai,
 Gura nu-ț măj tași;
 Nu știu: ieș' bolnăvjoari?
 10 Văz cî apa nu-ț plași,
 Iarba nu-ț plași...
 Di triș zili-ñcqași
 Gura nu-ț măj tași;
 Ieș' bolnăvjoari?
 15 — Nu sim' bolnăvjoari;
 Da a vorghit si ñi ti omqari
 Șel vrăñșjan.
 Cu șel uñgurjan...
 Si-l omqari pi șel moldovjan...
 20 Ca si ti omqari
 La apus di șqari.
 — Mioriți lai,
 Ieș' qai năzdrăvani!
 Si-șj spuș:
 25 Daci m-a omori,
 Si mã-ñgrqapi-ñ struñga oilor,
 În zocu ñeilor.
 Si-m' pui fluieraș di fagu la capu,
 Si-ñ cinti cu dragu;
 30 Și la inimî si-m' pui fluieraș di osu,
 Si-ñ cinti dușosu;
 Și la pișjoari:
 Fluieraș di sócru...
 Acu am uțtat cin' si-șj măj cinti-acolu...
 35 Oiți, lăiti,
 Di te-șj întilni cu mama mja,
 Si nu-i spuș cî m-a omorit...
 Si-șj spuș cî m-am iñsurat
 C-o fati di crașu;
 40 La nunta mja
 Ñi-a căzut o stja;
 Și ca... naș
 Am avu' pältinaș;
 Și nuntaș: braz ...
 45 Nu măj țij minti: atita știu. Trebuja si măj spuș:
 Măjcuța mja

Cu briu di linî,
C-uñ cair di linî...

50 Adi-ca vinit torcîn' mă-sa. Trebuia s-o spui
înainti asta.

Di cîn' ȳeram copkîli l-am auzît ! ȳera la fraȳi
nîi: pázam oili ; ș-o cînta' *Nioriȳa* cu oili.

55 Cîntam la djal și duminica; noȳ pi-acolu
fășȳam sãrbãri ! Șî la Pașȳi vinȳam acasi: ni didȳam
în scriñșim. Ni orînduȳa tetȳa cari si vinim di la
odai. Tetȳa pãza oili di Pașȳi. Nî-aduc aminti:
stiȳiam împreȳururu lu tetia cîn' ni fășȳa okîñșili.
ȳȳucam împreȳur, cî-m' pãrȳa ghini cî-nî fășȳa
60 okîñșî frumoașî; da crușîti cu coaȳi di arin și di
mestiȳacîn. Mã-ñcãlȳañ cu ȳeli, și mã dușȳañ la
horî. Di-acolȳa nu mãȳ vidȳañ hora-ñ okî: la oȳ,
la djal ! Pãzañ ñei, vașili. Acolu mã lam și mã
keptãnam: la djal!...

65 Bãrbatî-ñȳu-ȳi mort. ȳel cînta' *Nioriȳa*; nu șȳiu
di une-h'i șȳiut-o. Lu bãrbatî-ñȳu-ȳi cînta unu diñ
fluir, și ȳel ȳȳuca siñgur. Da ca ȳel nu ȳȳuca altu-ñ
Cóza.

70 ȳ-a cînta' și lãutari lu bãrbatî-ñȳu: mãȳ
ȳera di vorghit si nu-ȳ cînti lui? ȳi cînta, și
ȳel ȳȳuca: „di tari“, „corãghêști“. Și ȳo añ ȳȳucat,
cîn' ierañ tinîri, „di tari“. Añ ȳȳuca' și „munte-
nești“, „pãltinești“, „ȳȳumãtati di briu“: așȳa li
zișȳa. An ȳȳuca' și „alunelu“.

75 ȳera uñ viorist: „kȳoru lui Radu“-ȳ zișȳa
lumȳa; diñ Cóa. ȳera rumîn diñ Cóa; și fășȳa
okîñșî kȳor. Fășȳa și viȳari, cum a h'i fãcut-o
ȳel ! Fășȳa okîñșî di ñinuni ! Cîn' ȳi cînta diñ lãuti,
omu ñeu cînta diñ gurî:

Hai cu toȳi, mãȳ bãȳeȳ,

80 ȳ-auz una, ș-uñ vãtuȳ,
Șî dã-ȳ bortî, batî cui!...

Di-acolu kȳoru cînta așȳa:

Plîng, pi mîndra n-o auz...

Si mã duc la ȳa, nu poșȳu si strãbat,

85 Cî-ȳ ferȳasta astupatî,
Șî ușȳ-ñcuiatî!...

(24.XII.1967), Cóa — Mãriȳa Burdúșȳa,
63.

CMLXXIII₂₀

— Nioriȳa lai,
ȳai, bucãlai,
Di triȳ zili-ñcoașî
Gura nu-ȳ mãȳ tașî;

5 Apa nu-ȳ plãșî,
Orî ȳarba nu-ȳ buni?

Aista-ȳ șȳobanu cari vorghȳa cu ñȳoara.
Da dacî tu ȳeș' nãzdrãvanî,
Si-ñȳ spui cu-adivãrat.

10 — Stãpîni, stãpîni,
ȳi s-a vorghit ca si ti omȳari...“
Pi-um piȳor di plãȳ,
Pi-o gurî di raj
Vin triȳ turmi di oȳ,

15 Cu triȳ șȳobãnei:
Unu-ȳ vrãñșȳan;
Unu, moldovȳan
Șî unu-ȳ uñgurȳan...
— Așel uñgurȳan

20 Șî cu șel moldovȳan
Mi s-a vorbitȳ
Si mi ti omȳari...

Așela moldovȳan și cu șel uñgurȳan si-l omȳari
pe șel vrãñșȳan...

25 Cî aȳ oȳ mãȳ multi,
Mindri și curnúti,
Șî cîni mãȳ bãrbaȳ,
Șî cai ñvãȳaȳ.
— Mioriȳi lai,

30 Lai, bucãlai,
Dacî mi-eș(ti) nãzdrãvanî, / Di ȳeș' nãzdrãvanî, (II)
Si li spuȳ-așȳa:
Si nu mã-ñgroȳapi-n dosu stini,
Uni zașî cini;

35 Si-mã-ñgroȳapi-ñ struñga oilor,
ȳñ ȳȳocu (ȳocu) meilor.
Si-m' pui la cap:
Fluȳeraș di fagu,
Si-ñ cînti cu dragu;

40 Si-ñȳ pui la briu:
Fluȳeraș di sócru,
Si-ñȳ cînti cu focu:

Și la pițoari:
 Fluieraș di osu,
 45 Si-ñ cinti dujosu.
 Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di mi-eș' năzdrăvani;
 Di te-î duși la cîmp la păscutu,
 50 Și te-î intilni
 C-o măicuți bătrîni,
 Cu briu di linî,
 Și mi țî-a-ntreba, cî:
 „Uni-î fișjorașu neș?”
 55 Sî nu-î spuî-ădivăratu:
 Cî m-a omori', m-a-îngropatu;
 Sî-î spuî cî m-am însuratu
 C-o mindri crăiasî,
 La lumi mirjasi.
 60 Adicî: mirjasi pi alti lumi... Da sî-î spuî-
 așă mă-sî ca s-o îa cu gura. Adicîlîa: mă-sa-l
 căta, și nu didjia di îel; da îel murisi! Daci îel
 a fost im pămînt, sāracu: nîrjasa jera diñ air...
 Netalı nu-nțalezi? S-o îa cu gura pi mă-sa; cî
 65 mă-sa-l căta, -l plînzîa; da îel sî-îsurasi cu
 moartia: așeja jera nîrjasa luî...
 Brazî, pältinași
 Mî-a fos' nîja nuntași;
 Păsîrli nîstriî
 70 Niști păsîrî dim păduri...
 Nî-a fos' nîja făcliî...
 Daci îel a fos' im păduri, sāracu, cîm' l-a omorit!...
 Și la nunta mja
 Mî-a căzut o stja...
 75 Acu-ntrjabi iar mă-sa pi niqari:
 — Nioriți birsanî,
 Di nî-eș'(tî) năzdrăvani:
 Di triî zili-încoasi
 Umblu pi cîmp plîngîn',
 80 Și caut fișjorașu.
 Di jeș' năzdrăvani,
 Sî-ñ spuî-ădivăratu:
 Fișjorașu neș:
 85 Nal' și supțîrel,
 Tras pintr-un' incl;
 Fețișjara luî;
 Spuma laptiluj;

Okîșori luî:
 90 Mura cîmpuluj;
 Mustășjioara luî:
 Spicu griuluj;
 Perișoru luî:
 Pana corbuluj...
 95 Asta-î! A măî h'î, n-a măî h'î, nu știu...
 H'î c-oî h'î măî kerdut, h'î c-oî h'î-ădăugatu,
 nu măî știu cum a h'î...
 În școali n-am învăța' di loc, c-așă jera atuñsî.
 A plătît părinți școala: plătja la-învătătōrî, și
 100 nu ti măî lua la școali. Trebuja sî păzăș' vașîli,
 oili. Auzan cî î-a dat învătătōrîluj — auzam
 pi-aldi mama, măî încoasi — cî î-a dat o qali
 di unt (cîti kilogramî-or h'î fost): o qali cu douî
 țōarti; și niști caș sārāt; nu măî știu cîț. Îel
 110 m-a șters di pi catalōg, și gata! Añ fos' ștjarsî,
 și n-am măî fos' pi lumja asta!... Didja unîja
 neș, didja oî. Sî nu didja, di rāmînja copkîi
 proștî!...
 Niorița-î priñsî diñ voșja poporului. Am
 115 priñs-o diñ urekî-așă: di pi la feti. L-oî h'î-ăuzît
 și di pi la flăcăî; sîni ștîi? Măî cînta pi timpurî
 și vioriști cîntîsi vekî, cu haîdușî, pi la nunț, pi
 la petresîrî; și Mioriți, și di haîdușîi. Niorița
 jera cîntic di șjobanî: un cîntic șjobănesc. Dum-
 120 netá nu vez cî spunî-acolu di triî șjobanî?
 Îl cînta lumja țōati: cari-l ștîja, cari-l putja
 cînta, și-î plășja sî-l cînti. Cî dor nu cînti țōati
 lumja; da țōati lumja pōati s-asculti. Ţōati
 lumja cînti, da... nu sî potrighești! Li, li, li, li,
 125 pi djal, pi vali, toț copkîi cîntî; da nu sî potri-
 ghesc toț la cîntic!... Fiicari cu gústu luî: altu
 măî frumos, altu măî așă, altu măî așă...
 Înăinti sî-învăța la zîoc unu diñ altu: pi djal,
 pi cîmp, cu vașîli, cu oili.

(24.XII.1967), Cōza — Catrîna Burdușă,
65.

CMLXXIV²¹

— Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Cu lina țigai,
 Di triî zili-încoaci

- 5 Gurița nu-ț taçi,
 Apa nu-ț mai plăci,
 Țarba di pi cîmp,
 Apa diñ uluc,
 Dar un lup si ti minînçi!
- 10 — Tași, stăpini, nu mai zîce
 Un lup si mă minînche:
 S-a vorbit muntianu
 Și cu moldovianu
 Si ti omqari
- 15 Și si ti-ñgroapi-n dosu stini,
 Uni zac vara cini.
 — Mioriți lai, bucălai,
 Di-aț vidja ci mă omqari
 Și mă-ñgroapi-n dosu stini
- 20 Uni zac vara cini,
 Si mă' luat
 Și si mă dizgropaț:
 Voi si mă-ñgropaț
 În struñgulița oilor,
- 25 În zjocu neilor;
 Și si-m' punit: buçjumaș la cap,
 Fluieraș la briu;
 Vintu mi-a bati,
 Buçjumu mi-a raği,
- 30 Fluieraș mi-a zîce,
 Oili s-or strînge,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu lacrimi di siñzi.
 Nioriți lai,
- 35 Lai, bucălai,
 De-ț vidja vo babi albi
 Pi piçjor mergînu,
 Dim minî-ndrugînu,
 Diñ guri-ntrebînu:
- 40 „Niorița lai,
 Cu lina țigai,
 N-aț văzutu, n-aț auzîtu
 Di-un fiuleț a meu?”
 — Ba l-añ văzutu,
- 45 Și l-añ cunoscutu,
 Ci pini jeri ni-a păscutu;

Și l-a omorîtu
 Muntianu și cu moldovianu.

(24.XII.1967), Cîza — Toádir Bosijóc
 Prícop, 65.

CMLXXV¹

- Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ñcoaçi
 Gurița nu-ț mai taçi,
- 5 Apa nu-ț mai plăci;
 Apa diñ uluc,
 Țarba di pi cîmp,
 Dar un lup si ti minînçi!
 — Tași, stăpini, nu mai zîce
- 10 Un lup si mă minînche;
 Ci țarba nu-m' mai plăci,
 Țarba di pi cîmpu,
 Apa diñ ulucu:
 S-a vorbit muntianu
- 15 Și cu moldovianu,
 Si ti omqari...
 Pi țel vrănçjan: si omqari pi țel vrănçjan...
 Și si ti-ñgroapi-n dosu stini,
 Uni zac vara cini.
- 20 — Mioriți lai, bucălai,
 Cu lina țigai,
 Dac-aț vidja ci mă omqari,
 Și mă-ñgroapi-n dosu stini,
 Uni zac vara cini,
- 25 Voi si mă luat
 Și si mă dizgropaț:
 Voi si mă-ñgropaț
 În struñgulița oilor,
 În zjocu neilor.
- 30 Și si-m' punit: buçjumaș la capu,
 Fluieraș la briu;
 Vintu mi-a bati,
 Buçjumu mi-a raği,
 Fluieraș mi-a zîce,

¹ Text cules la o oră și jumătate după CMLXXIV.

35 Oile s-or stringe,
Pi mini m-or plînzî
Cu lacrămî di sînzî.

Oilî-a plecatu. O babî bătrîni s-a-ntilnitu...
Ñiorîți lai,

40 Lai, bucălai,
De-ț vidja vo babî bătrîni
Pi piçior mergînu,
Dim mîni-ndrugînu,
Din guri-ntrebînu;

45 „Ñiorîți lai,
Lai, bucălai,
Cu lina țigai,
N-aț văzutu, n-aț auzîtu
Dî-uñ fiuleț a neșu?

50 — Ba știu, cî pîn-acu nî-a păzîtu:
L-a omorîtu muntîanu și cu moldovîanu.

Nu măi jesti dî-acu: atîta-l știu ieșu. Aista
nu-î diñ carti: l-am auzî' și io pi tata neșu, dim
bătrîni. În tinerețîli lu-î-a fos' om mușșitor, n-a
55 fos' șjaban. Nu ștîia diñ fluir, da cînta diñ gurî.

Ñiorîța o cînta așa cum am cîntat-o ieșu.
Ștîia pi la odai, și cînta și jel. Mama nu cînta
Ñiorîța. Ieșu atîta: di la tata neșu am învățat-o.
O cîntam pi la djal... Nu cînt diñ fluir, și nișî
60 diñ caval; nî-a fos' drag, da n-am putut învăța...

Am auzîtu-o ș-acasî, și pi la djal. Pi la șăzătorî?
N-am auzîtu-o.

(24.XII.1967). Același.

CMLXXVI₂₂

— Ñiorîți lai,

Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi

Gura nu-ț măi tasi;
5 Orî jarba nu-ț plași,
Orî-apa diñ ulucu,
Orî tărîța dim burdúfu?
— Ba-m' plași, stăpîni, m' plași;
Dar am auzîtu

10 Că mi s-a vorbitu,
Mi s-a sfătuitu

Bașjul uñgurîan
Și cu șel vrăñșian
Ca si mi-l omșari (sic!)

15 La apus di șari,
Cî aș oș măi multi,
Multi și curnúti,
Și caș învățat,
Și cîni măi bărbaț.

20 — Dar tu, mioriță,
Cu lina plăviță,
Și dî-ar fi si morîu
Îñ cîmp di mohoru,
Tu să nu mă-ñgrokî

25 Colu-n dosu stîni
Undi zași cîni;
Tu aș si mă-ñgrokî
Îñ struñga oilor,
Îñ zjocu neilor.

30 Și să-m' puș la cap:
Flujeraș di fagu,
Mul' zîși cu dragu;
Flujeraș di osu,
Mul' zîși dușosu;

35 Flujeraș di sócru,
Mul' zîși cu focu.
Da tu, mioriți,
Cu lina plăviți,
Tu, di ñc-î vidja

40 O babî bătrîni,
Cu briu di lini,
Tu si-î spuș-așa:
Căcî m-am însurat
Pi-um piçior di plai,

45 Pi-o gurî di raj,
C-o fatî di crai;
Și la nunta mîa
Mî-a căzut o stîa;
Braz și păltinaș

50 I-am avu' nuntaș;
Și priot: munț marî;
Pasîrî: lăutarî.

(24.XII.1967), Cîza — Cucgana Ursu, 65.

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
5 Ori jarba dipi cîmp nu-ț plași,
Ori tărița dim burdúfu,
Ori-apa diñ ulucu?
— Ba-m' plași, stăpini,-m' plași;
Dar am auzitu
10 Ci mi s-a vorbitu
Bașjul uñgurjanu
Și cu șel vrănčjanu
Ca si mi-l (ñi-l) omșari (*sic!*)
La apus di șari,
15 Ci ai oi măi multi,
Multi și curnúti,
Și caș iñvățaț,
Și cini măi bărbaț.
— Da tu, mioriți,
20 Cu lina plăviți,
Și di-ar fi si morju
În cîmp di mohoru,
Tu să nu mă-ñgrokî
Colu-n dosu stîni,
25 Uni zași cini;
Tu aș si mă-ñgrokî
În struñga oilor,
În ziocu ñeilor.
Și să-m' puș la cap:
30 Flușeraș di fagu,
Mul' zîsi cu dragu;
Flușeraș di osu,
Mul' zîsi dușosu;
Flușeraș di sócru,
35 Mul' zîsi cu focu.
Da tu, mioriți,
Cu lina plăviți,
Tu, di ñe-ș vidja
O babi bătrini,
40 Cu briu di lini,
Din drugi-ndrugin',
Din guri-ntrebîn',

¹ Text cules la 20' după CMLXXVI.

- Tu si-ș spuș-aș:
Căci m-am iñsurat
45 Pi-um picșor di plaș,
Pi-o guri di raș,
C-o fati di craș;
Și la nunta mja
Mi-a căzut o stja;
50 Braz și paltinaș
I-am avu' nuntaș;
Și priot: muntș mari;
Pășiri: lăutari.

(24.XII.1967). Acecași.

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
5 Ori jarba dipi cîmp nu-ț plași,
Ori tărița dim burdúfu,
Ori apa diñ ulucu?
— Ba-m' plași, stăpini,-m' plași;
Da am auzitu
10 Ci mi (ñi) s-a vorb(ș)itu
Bașjul uñgurjanu
Și cu șel vrănčjanu
Ca si ti omșari
La apus di șari,
15 Ci aș oi măi multi,
Multi și curnúti,
Și caș iñvățaț,
Și cini măi bărbaț.
— Da tu, mioriți,
20 Cu lina plăviți,
Și di-ar fi si morju
În cîmp di mohoru,
Tu să nu mă-ñgrokî
Colu-n dosu stîni,
25 Uni zași cini;
Tu aș si mă-ñgrokî
În struñga oilor,

¹ Text cules la un interval egal de timp după CMLXXVII.

În ȝiocu ȝeilor.

Și să-m' pui la cap:

30 Fluieraș di fagu,

Mul' ȝiși cu dragu;

Fluieraș di osu,

Mul' ȝiși dușosu;

Fluieraș di sócru,

35 Mul' ȝiși cu focu.

Da tu, mioriți,

Cu lina plăviți,

Tu, di ȝe-ȝi vidia

O babi bătrini,

40 Cu briu di lini,

Din drugi-ndrugin',

Diȝ guri-ntrebîn':

„N-aȝ văzut un șjobănaș

Nant și supțirelu,

45 Tras într-un inelu?

Fetișoara lui:

Spuma laptelui;

Mustășjoara lui:

SKicu griului;

50 Okişori lui:

Mura cimpului“...

Tu si-ȝi spuȝ-aș:

Căȝi m-am înșurat

Pi-um piȝior di plai,

55 Pi-o guri di raj

C-o fati di craȝ;

Și la nunta mȝa

Mi-a căzut o stȝa;

Braz și paltinaș

60 I-am avu' nuntaș;

Și priot: muntȝ mari;

Pășiriȝ: lăutarȝ.

Ș-atita-ȝi tot! Am învăȝa' doui clasi; ș-a triȝlia clas-a dat pi frati-ȝiu. C-atușȝi-așȝa ȝera: scoteȝ

65 pi unu di la șoȝali, și dideȝ pi altu.

Am avut-o-ȝ carti *ȝiorita*: aȝi șetit-o. Da măȝ mult am învăȝat-o, așȝa, di la uȝkeș Costantin Tudurăki. Ghersu-l șȝiu to' di la ȝel; ci daci ȝel, sāracu, cinta și diȝ fluiȝ, și diȝ guri! Ci l-a

70 avu' tata la cirlaniȝ, uȝkeșu-așȝela, vo patru ani. L-am auzi' di la ȝel ghersu-aista.

Tata, sāracu, nu cinta; ȝel mușȝia la butușȝi: ȝi pocȝia maȝili!

75 Iȝ ȝișȝaȝ lu uȝkeș Costantin: „ȝe, măȝ spuni-odati, măȝ moș Costantini!”

Bătrini-o cinta nu numa la stini; cinta cin' ȝi vinȝa lui: la citȝ-o petreșiri, la citȝ-un lăsa'-di-săc; pi la han, cin' si dușȝa: il punȝa oamini di cinta pi la tetȝa-moșu. Cinta și pi la șăȝatoriȝ; 80 pi-acolu nu si măȝ spuni! ȝel cinta, sāracu, și „șȝirȝagu“: cum a Kerdut oili, cum ȝi-a găsit.

(24.XII.1967), Aceașȝi.

CMLXXXIX¹ 23

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Di triȝ zili-ȝoȝaci

Guriȝa nu-s taȝi;

5 Nu șȝiu: ȝarba nu-ȝ plaȝi,

Or apa nu-ȝ plaȝi?

Or ȝeș' bolnăȝioari,

Or ȝeș' năȝdrăvani?

— ȝarba-m' plaȝi,

10 Apa-m' plaȝi;

ȝar is tristișoari

Ci triȝ ȝjobănaș

Mi s-au sfătuit

Si mi ti omȝari

15 La apus di șoari:

Unu-ȝi țel vrăȝȝian,

Unu moldovan

Și unu-ȝi uȝguriȝan...

— Mioriți lai,

20 Di ȝeș' năȝdrăvani,

Să-ȝi spuȝi să nu mă-ȝȝroȝapi

În dosu stini

La un loc cu cini;

Si mă înȝroȝapi

25 În struȝga oilor,

În ȝocu berbeȝilor.

Si-m' pui la cap:

Fluieraș di fagu,

Să-ȝi cinti cu dragu;

- 30 Fluieraş di sócru,
Să cînti cu focu;
La picioari-um pãltinaş;
Glúga: agãţati;
Cîn' vîntu-a bati,
35 Glúga s-a scutura,
Cini se vor gudula...

Adicî, si bucurî. Şi asta-î! Pin-aiçî...

Niorîta o ştiu di cîn' m-añ trezît: o cînta şjebani la ureki. O cînta şjebani cu oili pi djal,
40 ş-am priñs-o şî ò la ureki *Niorîta*. N-o cînta lumja la han: n-am apucat asta-ñ Cóza. Acolu cînta lãutari numa cîntişi țărăneşti, haiduşestî...

(24.X.1965), Cóza -- Ion Macové
Briñzói, 73.

CMLXXX¹

Şi si măi pot aduşi cu *Miorîta*? Şi-am cîntat atuñşî, aşa-î ş-acu. Si aî uñ cap di cãlindãriju ca si poţ ţinja minti! Un dicţionarju!... Fac ca şela: am miñcat fasoli, şî m-am trezît cu carni...

5 Şi-am vorbit înãinti cu *Miorîta*, tot aşa-î, pîn' la terminati. Di la un timp unu-o spuni cum o spuni; di-acolja s-a curmat!...

- Mioriţi lai,
Lai, lai, bucãlai,
10 Di trei zile-nçoaçi
Guriţa nu-ţ taçi;
Orî apa nu-ţ plaçi,
Orî iarba nu-ţ plaçi?
— Stãpîni, stãpîni,
15 Apa-m' plaçi,
Iarba-m' plaçi;
Iar trii çjebãnaş
Çel vrãncianu,
Cu çel uñgurjanu
20 Şi cu çel moldovjanu

Is trei...

Mi s-a sfãtuit
Sã mi ti omçari

- 25 La apus di soari,
Ci aî oî mãi multi,
Qakiş' şî cornúti.
— Mioriţi lai,
Lai, bucãlai,
30 Di ieş' nãzdrãvanî,
Sã-î spuî sã nu mã-ñgroapi-n
dosu stîni,
Uni zac ciñi.
De m-or omori,
35 Si mã-ñgroapi-ñ struñga oilor,
Îñ žocu meilor,
Îm bãtaja berbeçeilor.
Şi si-m' pui la cap:
Fluieraş di fagu,
40 Çe ziçi cu dragu;
Bucemãş di paltin;
La picioari-um pãltinaş
Cu gluga atîrnati;
Cin' vîntu-o bati,
45 Vîntu-a vîntura gluga,
Cini si vor gudura.

Asta-î ultima! Poaţi-a h'i şeva mãi diparti: cari-o ştiu! Poaţi mãi ştii çineva mãi diparti çeva...

- 50 Cîntarja asta am auzît-o-ntãj pi la bãieţ.
Ni-adunam sara bãieţ — jera tirlî — şî cîntam colindu, plúgu; cîntam şî *Niorîta*, la bordei, cu toţi. Dumnetã cîntaj, cîntam şî ò dipi dumnetã. Pi urmî cîntam siñgur. Spunjam: „Ia, mãi spuni,
55 mãi cutari; ia, mãi spuni, s-auz şî ò“...

N-am avut uñkeş, aşa, si cînti *Niorîta*. Tata jera nãcãžit: pin lumi; n-avijañ cu sini sta di vorbi. Nu cînta iel: jera vaî di mama luî! Mama: tot la félju! Lumî-amãriti...

- 60 Uñkeş cîntin' *Miorîta*: nu ni-aduc aminti. Am trãit cam siñgur, pi la odai, cum a fost atuñşî... Lãutari: or h'i cîntat pi la han, dracu si-î jei! Da n-am asistat aşa félju. Ieju numa dipi la bãieţ, auzirî-aşa, am priñs *Niorîta*: cîn' jeram mic copil, am priñs la ureki-aşa.

(26.XII.1967). Acelaşi, 75.

¹ Text notat la doi ani dupã CMLXXXIX.

- Pi-un piçior di plaj,
 Pi-o guri di raj
 Iatî, vin în cali,
 Se scobqari-n vale
- 5 Trei turmi di oj
 Cu trii çobânei:
 Unu-i moldovian,
 Unu-i uñguriian
 Şi unu-i vrânçian.
- 10 Baçjul uñguriian
 Şi cu çel vrânçian
 Mâri, se vorbiră
 Şi se sfâtuiră
 Ca l-apus de soare
- 15 Ca să mi-l omoare
 Pe çel moldovan,
 Ci-i măi ortomán,
 Ş-ari oj măi multe,
 Mîndri şi cornute,
- 20 Şi cazî învâţat,
 Şi cinî măi bărbaţ.
 Iar çia mioriţă
 Çu lina plăviţă,
 De trii zile-nçoaçi
- 25 Gura nu-ţ (nu-i) măi taçi...
 Iarba de pe cîmp,
 Apa diñ uluc...
- Acu o-ntriabî stăpîni-su:
 — Mioriţi lai,
- 30 Lai, bucălai,
 De trei zili-nçoaçi
 Gura nu-ţ măi taçi;
 Ori cu noi nu-ţ plaşi,
 Ori ieş' bolnăvîoari?
- 35 — Stăpine, stăpine,
 Mija cu voi im' plăce:
 Iarba de pe cîmp,
 Şi apa diñ uluc;
 Dar să-ţ spui curat:
- 40 Căçi l-apus de soare
 Vrîja si ti omqari
 Baçjul uñguriian

- Şi cu çel vrânçian,
 Ci aj oj măi multi,
- 45 Mîndri şi cornuti,
 Şi cazî învâţat,
 Şi cinî măi bărbaţ.
 — Mioriţi, miqari,
 Di-ar fi ca si mor
- 50 În cîmp de mohor,
 Să-i spui lui vrânçianu
 Şi lu uñguriianu
 Ca si mă înqroapi
 Aişi pi aproapi:
- 55 În struñgi di oj,
 Si fiu tot cu voi.
 Şi la cap să-m' puie:
 Fluieraş di fag,
 Mul' ziçi cu drag;
- 60 Fluieraş de os,
 Mul' ziçe dujos;
 Vintu, cîn' a bati,
 Prin jeli-o străbati,
 Oili s-or strîñze,
- 65 Pe mini m-or plîñze
 Cu lacrimi de siñze.
 Tu, miqara mja,
 Dac-ăi întilni
 O babî bătrîni,
- 70 Cu briu de lînă,
 Pe cîmp alergînd,
 Pe toţ întrebînd:
 „Cini mî-a zărit,
 Cini mî-a văzut
- 75 Di-um mîndru çjobănel
 Tras printr-uñ inel?
 Feţişqara lui:
 Spuma laptiluj:
 Okişori lui:
- 80 Mura cîmpului;
 Perişoru lui:
 Pana corbuluj"...
 Tu, miqara mja,
 Să te-nduri di ja,
- 85 Şi să-i spui curat:
 Ci m-am înşurat
 C-o fati di crai,

To' di pisti plaj.

Iar la čja măicuță

- 90 Să nu-ı spuı, drăguță,
Că la nunta mja
A căzut o stja;
C-am avu' nuntaș
Braz și pältinaș;
95 Priut și nunı marı;
Păsiri lăutari;
Păsareli mij;
Și steli făcliı.

Dim bătrini: di la ȝaminı bătrini o știu, di la
100 tata, di la mama. Am măi furat diñ carti cıti-
oljacı. Cıt diñ carti, cıt di la bătrini...

Asta-ı poizii vekı, bré! İı apucături din nıam
ın nıam! Cu toati cărtılı, da asta-ı apucati diñ
străbunı. O cınta fimeı, ȝaminı. Măi cu sami
105 fimeili: s-aduna pi la clăși, pi la privégħiu; și
cınta.

İeu o cin' și diñ caval, bré; o cin' s-auzi
și mama Bucureștılıuı!" „Șiriagu“-l știu; asta
traži dim *Miorița*: cıntari măi luñgi. *Miorița*
110 nu-nsamnı cıntic di oi, șıobănesc?

(27.XII.1967), Cöza — Nedélc Látu 73.

CMLXXXII 25

Niorița? O știu oljacı:

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Di triı zili-ñcoası

5 Gurița nu-s măi tași:

Ƞar apa nu-s plași,

Ƞar ıarba nu-ț plači?

İa ıera năzdravanı, și știıa ci-ı omȝari stăpınu.
Pi sāmni ci i-a vorghit, așa mă gındesc...

10 — Ba apa-m' plači,

Și ıarba-m' plači;

Da čı-auz pintru dumnetá nu-m'
plači...

İa a auzi(t) dužmani luı sfātuin ca si-l omȝari:

15 S-a sfătuit

Bačju luı uñgurıan

Cu bačju luı vrăncıan

İı ıera tovariș ın stına ačeıa...

Si mi ti omȝari

20 Ia apus di ȝari.

— Mioriți, di ıeș' tu năzdravanı,

Si-ı spuı, daci mă omȝari,

Si nu mă-ñgrȝapi-n dosu stini

Uni zac vara cini;

25 Si mă-ñgrȝapi-n fața stini

Uni nu zac vara cini.

Și si-m' pui la capu:

Fluıeraș di fagu,

Si măi zicu cu dragu;

30 adica, si cınti cu dragu...

Fluıeraș di socu,

c-așa zıs și-ñ carti: „di socu“

Si-ı măi tragu cu focu.

Fluıeraș duıosu,

35 Si-ı măi zici maıca duıosu...

Trebuıa așa:

Si-m' pui la capu:

Fluıerașu di fagu...

Fluıerașu di osu,

40 Si-ı măi zicu duıosu.

Și de-ı întilni

Pi maıca mja,

Sau pi sineva,

Si-ı spuı

45 Ci m-am ınsurat

Colıa, pisti plaj,

C-o fatı di craı.

Și la nunta mja

A căzut o stja...

50 Nu măi știu...

Cin' a plecat

O babı bătrini...

O cınt diñ fluir, numa melodiıa; ıa ari-o
táctic-așa...

55 İerañ flăcău cin' am ınvățat-o! Cam pin
nouı suti zăși. Umblam, hoınăriam, așa, dipi feti.
N-am ınvățat-o di loc diñ carti: tatı-ñıu nu
m-a da(t) la carti: zısıa ci n-ari šini păzi vašili...

İntăı am auzit-o piñ šıobanı: ıera uñ šıoban
60 Saghin Pricóki; a fos' și bașju vo douızăș di ani.
İera uñ om așa: străžnic, sfátos, o năpastı di

om! Și vrja Țel fășia-ñ stîni. Cum îi aldi di noi,
ni zvirȚa-m prăpăstii...

65 Atuñși sî didȚa di ȡai, la stîni, o ȡcî ș-uñ
sîñzecu; iera ȡca lu Cúza: ȡca bătrîniasci. Sîñ-
zecu Țera pisti litrî.

70 *NioriȚa* di la Saghin Pricȡki-am îñvătat-o:
Țel cinta cu oili pi coclăurili ȚestȚa. Saghin Țera
vojnic: ca Panaiti Moringláv, di la *SovéȚa*, cari-a
fos hajduc. Îl știȡ c-añ vorghit cu Țel. Țera
h'iorós: am băut cu Țel la criȚmî. Țel zîșȚa:

— A umbla-n lumi, ti skiñghȚi, mă! Da nu-s
răȡ, așȡ, cuñ zîși lumȚa...

(24.X.1965), Cȡza — Tȡadir Răcuș, 75.

CMLXXXIII₂₆

PȚi-um picȡor di plai,
PȚi-o gurî di raj,
ȚatȚi, vini-ñ cali
TreȚi turme de mei,

5 Cu treȚi ȡȚobănei:
Unu-Ți moldovȚian,
Unu-Ți vrăncȚian,
Și unu-Ți uñguriȚian.
Țar ȡel moldovȚian

10 ÎȚi mai hortomán :
Ari oȚi mai multi,
Mîndri și curnúti,
Cȡi îñvătaȚ,

15 Și cinȚi măȚi bȡrbaȚ.
Mȡri, sȚi vorbiră,
Și s-a sfătuít,
BaȡȚul uñguriȚian
Și cu ȡel vrăncȚian
Ca să mi-l omȡare

20 Pe ȡel moldovȚian,
Ci-Ți mai hortomán:
Ari oȚi mai multi,
Mîndri și curnúti,
Cȡi îñvătaȚ,

25 Și cinȚi măȚi bȡrbaȚ.
Țar ȡȚa mioriȚi

Cu lina plăviȚi

De triȚ zili-ñȡȡaȡi

Gura nu-Ți mai taȡi,

30 Țarba nu-Ți mai plaȡi.

— MioriȚi, miȡari,

Ori Țeș' bolnăvioari?

— Stăpini, stăpini,

Mȡri, s-a vorbit

35 Și s-a sfătuít

Ca baȡȚul uñguriȚian

Și cu ȡel vrăncȚian

La apus de soare

Ca să mi tȚi-omȡare...

40 — OitȚi bȡrzanȚi,

Di Țeș' năzdrăvani,

Și dȚi-o fi sȚi mor

Priñ cȡmp de mohor,

Astȡa să le spuȚi...

45 Țar la cap sȚi-m' puȚi:

FluȚeraș di fag,

Mul' zȚi ci cu drag;

FluȚeraș di osu,

Mul' zȚi duiȡosu.

50 ȡe, fluȚeru mi-a zȚi ci,

Oili s-or stringȚi,

Pe mini m or plinȚi

Cu lacrimȚi di sȡinȚi.

De ȡȚȡa nu măȚi știȡ cuñ sȚi măȚi spuȚi. Mȡi

55 Țesti... zȚȚȡa așȡ... zȚi ci:

Dȡȡi mi-aȚ vidȡa

O bȡbi bătrini,

Cu cȡir de linȚi,

Di-ntrebat întreba,

60 Din oy lăcrăma:

DȚi-um mȡndru ȡȚobănel,

Tras printr-uñ inel;

Mustăȡȡoara lui:

Spicu grȡuluȚi...

65 Astȡa să le spuȚi:

CȚi m-am îñsurat;

Ș-am avut nuntaș

Braz și pȡltinaș;

PreuȚ: munȚ mȡri;

70 PȡsȡirȚi lăutari...

De-ișja nu măi țij minti: či-o măi fi, nu țiu
 minti. Ii dimul' di-atușșja. Am apucat-o noj din
 tinereti, cin ierañ flăcăi: o cintam cim' păzam
 oili, *Miorița* asta. Și iera uñ uñkeș bătrîn pi
 75 timpu-așela, ca cum is ieu; il kema Costantin a
 lu Andronic; da-ı zisja Costantin Tuduráki*.
 Avja uñ fluir di cinta *Miorița* di s-auza siñși
 kilometri! Ieu ieram in timpu-așela băjețal mi-
 titel; și umblam cu iel cu oili. Cin' cinta din
 80 „Djalu groki“, s-auza-ñ sat! Iel măi cinta Șjocir-
 lija diñ fluir. Cinta félju di félju di cintiși: „Bog-
 dănu“, „hora lu Ghjorghj“, „corăghești-m bătăi“,
 hori, sirbi, cum iera atușșj dim bătrinj. Nu iera
 tuñs: avja pleti. Și cin' žjuca, așa fășja pletili...
 85 săltau!

Am avut-o piñ carti *Miorița*; daci n-am fos'
 vrejnec s-o stăpinesc! An șetit-o-ñ carti. Am
 avut io cartja: iera o carti di poizij. Si lua di la
 librării. Iera a lu Vasili-Alicsăndri. Și iera-ntr-înșia
 90 tot félju di poizij. An cumpărat-o di la Focșănj,
 inăinti di noui suti șajspși. An dat cañ vo suti
 di lei pi ja. S-a pjerdut cartja! Iera cit trij dești
 di groasi.

Ieu añ făcut doui clasi primári. Añ luat, la
 95 Siñketru, la iczamin, premju a doilja. Daci
 taicî-ñju nu m-a măi lăsat!...

Măi iera-ñ cartja șeja „Cinticu șjarilui cu
 luna“:

Umblj, frati, mîndru șjari,
 100 Umblj ca si si înșjari:
 Noui anj, pi noui cai
 Cari noaptja pasc in raj;
 Umblj čeru și pămintu,
 Ca săgijata și ca vintu!
 105 Dar soții nu-ș găsăști
 Ca sorj-sa Iljana:
 — 'ajde, să ne logodim,
 C-amîndoj ne potrivim:
 Și la fați, și la...
 110 Și la dalbi frumusăți.
 — Nu si pçati fraț
 Si fii cununaț!

* Vezi text CMLXXVIII.

Cati-ț tu di șeru tău,

Io di pămintu meuj...

115 Măi iera și alti poizij: iera tçati cartja numa
 poizij.

(24.XII.1967), Cóza — Ion Răduți, 82.

CMLXXXIV 27

Niorița am auzit-o di la bătrini, di la șjobanij.
 Asta-ı di cin' lumia asta! O cintam și piñ sat,
 cu băjeți. Măi aprçapi c-o cinta lăutari. Am
 auzit-o și pi la nunti, pi la cumetrij. Io n-añ
 5 sta(t) pi la stinj: acol-o cinta diñ fluir. Io añ
 căpătat-o așa: din auziti. Și di la băjeț añ căpă-
 tat-o: di colja, di colja... di pi la șăzătorj.
 Șăzătorili si fășja lunja și mercurja: s-aduna flăcăi
 pi la gospodărija fetilor; fetili s-aduna jeli pi la
 10 o fati: jeli torșja. Noj flăcăi ni žjucañ cu jeli:
 li rupjam fusili, li năcăzañ. Fășjañ hori cum ar
 h'i la sərbătorj. Nu iera lăutari: cinta numa a
 noștri diñ fluir.

La șăzătorj mă dușiañ numa la Cóza. Daci
 15 ti dușej la Túlnișj, ti șjomăžja! Noj nu tresjañ
 de-ișj. Daci tresiañ sərbătoarja la Tulnișj, ni
 didja flăcăi di-acolu citi-o fati si žjuçam. Alfélju
 ti bătja. „Cuț fat-o jej la žjoc?“ „Cutari...“.

Noi, dac-añ stat in Cóza, aișj-am auzit io
 20 *Niorița*. Nișj di la Túlnișj! La șççali n-am învățat
Niorița; am învățat alșeva...

Pj-um pișjor di plai,
 Pj-o gurj di raj,
 Si cobçari-ñ vali
 25 Trij turmi di mjej:
 Unu, moldovjan;
 Unu, crajovjan;
 Unu, uñgurjan.
 S-a vorghit șel crajovjan
 30 Cu čel uñgurjan
 Si-l omçari pi šel moldovjan,
 C-ari oj măi multi,
 Măi multi și cornuti,
 Și cinj măi bārbari,
 35 Și cai învățat...

A fos' cini cari păza la oi: cini măi voiniși;
ii țința măi bini...

La apus di șari
S-a vorbit și ni-l omșari,
40 La apus di șari...
Și si-l înșroapi-n dosu stini...
Meorița lai mi-a auzitu
Ci ii s-a vorbitu
Si-l înșroapi-n dosu stini
45 Uni zac și cini...
Trii zili niși n-a mișcat,
Niși n-a băut,
Niși n-a păscut.
Stăpînu-a-ntrebat-o:

50 — Meoriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncăși
Gura nu-s măi tași,
Apa diñ uluc nu-s plași,

55 Sarja dim burdúf nu-s plași,
Atușj șa burdúfu di șa, di dușja sari, di
dușja cutari...

Îarba di pi cimp nu-s plași.
— Stăpîni, stăpîni,
60 Îarba di pi cimp im plási,
Sarja dim burdúfu im plási,
Apa diñ uluc im plási...
Stăpîni, stăpîni,
Cu gura di pini,
65 La apus di șari
S-a vorhit tovărășai tăj
Ca și ti omșari;
Si ti-șroapi-n dosu stini
Uni zac și cini.
70 — Meoriți lai,
Cu lina țigai,
Di m-o omori,
Si li spuș-ășa:
Si nu mă-șroapi-n dosu stini
75 Uni zac și cini;
Si mă-șroapi-ñ strușga oilor,
În șjocu meilor.
Si-m' puniș la cap:
Flușeraș di fagu,
80 Mul' zışı cu dragu;

Flușeraș di osu,
Mul' zışı dușosu;
Flușeraș di sócru,
Mul' zışı cu focu.

85 Meoriți lai,
Lai, bucălai,
De-ș vidja vo babi bătrini
Cu cairu di lini,
Dim mini-ndrugin',
90 Din oy (II — oki) lăcrămîn',
Si-ș spuș-ășa:
Pi-um pișjor di plaj
S-a-șsurat.
A luat fati di craș.

95 Di cununat sini l-a cununat?...
— Stăj!...

— Sini i-a ținu' cununa?
— Șarili și luna;
Stelili: făcliș;

100 Braz și paltinaș
Ci i-a fos' nuntaș.
— Di cununat, șin' l-a cununat?
— Sapa și lopata..."
Baba ci vinja,

105 Pi Duni(u)șja o-ntreba:
— Dúnurja, api lini,
N-a da(t) vuñ voșnic in tini?
Dunurja-ș (II — ci) rășpundja:
— Cis voiniși-a dat im mini,

110 (II — Io) Nu cunos(c) pi nimini."
Meorița c-auza,
Babi ci-ș spușja:
— Babi bătrini,
Cu cairu di lini,

115 Fă-ti, mașc, -o corbușorari,
Și zbșari diñ crașgi-ñ crașgi,
Și strigi: „cronc, cronc“.
Baba cșarbi s-a făcut,
Diñ crașgi-ñ crașgi-a zburat,

120 Și diñ guri c-a strigat: „cronc, cronc“
Șjos, la trușkju faguluș,
Audi glasu fișjoruluș:
— Dă-ti, mașci, șjos,
Și cat-o fșai lati,

125 Sî-n cupriñzi rana toatăi..."
Îa zjos s-a dat,
Foai cî i-a căutat,
Rana cî i-a astupat...

(23.X.1965), Cóna — Toádir Mariján, 86.

G á u r i

CMLXXXV 28

— Mioriți lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoási
Gurița nu-ț măi tași;
Nu știu: iarba nu-ț plași,
5 Sau apa nu-ț plași?
— Ba nu, stăpini, nu, ...
Mi s-a vorbit moldovianu
Și cu uñgurianu
Și ti omșari

10 La un apus di șoari...

— Di m-or omori,

Sî-i spuș-așa:

Sî mă-ñgrșapi

Îñ struñga cu oi,

15 Ca sî h'iu tot cu voi.

La cap sî-m' puș:

Flușeraș di fagu,

Sî va cînt voui cu dragu...

Înăinti cînta șjebani di zjuca oili-năintja lor!

20 Șî unu di osu,

Sî va cînt dușosu...

Măi jera uñ flur, cî trii jera... Șî di cini
spunș-acolu; da am uțat, di-acu patruzăș di
ani cîñ ț-am măi spus-o. Jera și c-o babi bătrîn
25 cu brîu di linî...

Nu poșju sî spuș pi omu-așela di la cari-am
auzit întii. Io jeram flăcău; cînta unu: jel cînta
acolu, și io cîntam îñ gîndu neș. Jera um bătrîn:
meștir jera jel di cîntisi! Jera um beșiv; avja
30 vo șajzăș și šiñșj-șaptizăș di ani. Dipi șî-am auzi'

¹ Vezi *Ținut. Vrancei*, I², p. 334, text XI.

Ñiorita odati di la jel, dintr-odat-an dipriñs-o.
Cînta jel, cîntam și io-n inima mja !... Pi urm-am
striñs măi mult flăcăi, și cîntam cu toți: šiilant
sî lua dipi mini cum cîntam io; io cîntam unu
35 siñgur întii, și ii cînta dipi mini.

(5.XII.1967), Gáurj (Livézili) — Purșej
(Mestjacin) — Sandu Róman, 61.

CMLXXXVI 29

Pi um-pișjor di plaj,

Pi-o gurî di rai

Sî cobșari-ñ vali

Trei turmi di oi,

5 Cu trei șjobănej:

Unul, uñgurjan,

Șî unul vrăncjan,

Șî unul moldovjan.

Dar bașjul uñgurjan

10 Șî cu cel vrăncjan

Mári, sî vorbirî,

Șî sî sfătuirî:

La apus di șoari

Vor sî mi-l omșari

15 Pi cel moldovjan,

C-ari oi măi multi,

Mindri și curnúti,

Șî caș învășat,

Șî cini măi bărbaș.

20 Dar drăguța mioari

Di trii zili-ñcoaci

Gura nu-i măi tači,

Iarba nu-i măi plači...

— Drăguța mișară,

25 Ori iješ' bolnăvșoari?

Că de trei zile-ñcoaci

Gura nu-ț măi tači.

— Drăguțele bașju,

Dă oile-ñcoaci,

30 La mindru zăvoju,

Cî-i jarbî di noi,

Șî umbrî di voi.

Cîci bașjul uñgurjan

- Și cu țel vrânțian
 35 Vor să te omțari
 La apus di țșari.
 — Drăguță mițară,
 Di-o fi și mă omțari,
 Tu să le spuȝ:
- 40 Și mă-îngroapi
 În dosu stîni,
 Ca si mă-aud țarșicin' cîni.
 Și-m puȝ la capu:
 Fluțeraș di fagu,
- 45 Să cînti cu dragu;
 Fluțeraș de socu,
 Să cînti cu focu;
 Fluțeraș di osu,
 Să cînti duțosu.
- 50 Vîntu, cîn' a bati,
 Piî ȝeli-a străbati,
 Oili s-or strîîze,
 Pe mini m-or plîîze
 Cu lacrim de sîîze.
- 55 Drăguță mițară,
 De-ȝ întilni cumva
 Pe măițuța mȝa:
 O babă bătrîna,
 Cu furca cu lîna,
- 60 De mini-ntrebînd:
 „Cî nu aȝ văzut,
 Cî n-aȝ cunoscut
 Mîndru țjobănel,
 Tras printr-oî nel?
- 65 Perișoru luj:
 Pana corbuluj;
 Okișori luj:
 Mura cîmpuluj;
 Mustășoara luj:
- 70 Spicu grîluj“...
 Tu și-ȝ spuȝ curat:
 Cî m-am îîsurat;
 Și la nunta mȝa
 A căzut o stȝa...
- 75 Măȝ țesti; da dacȝ uȝt, uȝt! Dacȝ ȝo nu țtiu
 carti, țoti, mă ocup cu alti țelȝa: cu trebur'li.

L-am auzi' cîntîn', l-am auzi' țetin'¹, și nȝ-a
 intrat îî ureki-așă: az o vorbi, mîî o vorbi,
 80 poimîî-alta. Cî ȝo îs ocupati cu alti socoteli:
 cu țospodăriȝa, cu muîca, cu lucru casi, cu copkii.

(2.XII.1967), Găuri (Livăzili) — Mărija
 Lăca, 68.

CMLXXXVII ₃₀

Uî cîntic țjobănesc, vrânșenesc. Numa așȝa
 l-a cîntat cari l-a putu' cînta!
 — Nioriȝi lai,
 Lai, bucalai,
 5 Di triȝ zili-îcțaci
 Gura nu-ț măȝ taçi;
 Ori iarba nu-ț placȝ?
 — Cî am auzit
 Că s-a sfătuit
 10 Ațel vrânțian
 Ș-ațel uîguriȝan
 Ca si ti omțari
 Și să te îîgroape
 Îî stina de oȝ,
 15 Să fiȝ tot cu noȝ.
 — Di m-a omori,
 Și mă îîgroapi
 Îî tîrla di oȝ,
 Să fiȝ tot cu voȝ.
 20 Si-m punetȝ la cap:
 Fluțeraș de soc,
 Și cînte cu foc;
 Fluțeraș de fag,
 Să cînte cu drag;
 25 Fluțeraș de os,
 Să cînte frumos.
 Vîntu, cîn' a bati,
 Prin ȝeli-or străbati,
 Oili s-or stringe,
 30 Pe mine m-or plîîge
 Cu lacrimi de sîîge.
 Dacȝ te-ȝ întilni

¹ Este vorba de soțul ei; vezi text. CMXCII ₃₅.

- C-o babi bătrini,
 Și ți-o-ntreba:
 35 „Nu te-î întilnit
 C-un țăbănel voinic?
 Fețișșara lui;
 Spuma laptelui;
 - Mustățjoara lui;
 40 Spicu griului;
 Okșori lui;
 Mura cimpului“...
 Și-î spuî cî m-a omorit
 Acel vrânțian,
 45 Și c-uî uîngurjan;
 Și m-a îngropat
 În tîrla de oi,
 Să fiu tot cu voi.

50 Ȃsta cîntic îî felju di felju! Si-l potrivim așă
 cun trebui: nu trebui sî luăm di işi, sî trîntim
 diîncolu! Trebi-așă cum îî îel.

L-am auzît întîi di la un viorist cintin' la o
 nuntî; nu di la alșineva; îî dimul'. İeram flăcăiaș,
 așă, di șaptisprăzăși, opsprăzăși anî.

(3.XII.1967), Găurî (Livézili) — Parșei
 (Mestjatin) — Sându Hérkja, 70.

CMLXXXVIII¹ 31

- Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-îcșoși
 Gura nu-ț măi tași;
 5 Ori ȓarba nu-ț plași?
 Ori apa nu-ț plași?
 — Nii ȓarba-m' plași;
 Da gura nu-îî măi tași...
 Acu am uîtat-o... O cînta to' șjobani-năinti.

(7.XII.1967), Găurî (Livézili) — Paras-
 kiva Kérșju, 73.

CMLXXXIX 32

- Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-îcșoși
 Gura nu-ț măi tași;
 5 İarba nu-ț măi plași,
 Șau apa nu-ț plași?
 — Ba ȓarba-m' plași,
 Și apa-m' plași...
 Da am auzît
 10 Cî s-a sfătuit
 Trii șjobănej
 Unu diî cutari loc; unu diî cutari... Nu
 ni-aduc aminti! Aișja am uîtat cum sî ți-î spuî
 pi șjobanî.

- 15 Si ti omșari,
 Si ti-îngroșapi
 La izvoru mari...
 În dosu stîni,
 Uni latrî cîni...
 20 Și la capu tău sî-ț pui:
 Flușeraș di osu,
 Si cînti dușosu;
 Flușeraș di sócu,
 Si cînti cu focu;
 25 Flușeraș di fagu,
 Si cînti cu dragu...

Am auzît-o dim bătrîni; di la mama. Șjobani
 măi cu sam-o cînta. Da Túdura Vrăîșșoaja io
 crez c-a cîntat întăi Niorița asta. Cî fișjori i-a
 30 fos' șjobanî.

Și mama mja cînta Niorița. Ni spunja, ni
 povestja: „İoti, mam,-așă, ioti-așă“, di baba
 Túdura Vrăîșșoaja. İo am îm pomélnic pi Ștefan-
 sel-Mari, la bisărici! Nu c-am fos' njamurî; da
 35 di la bătrîni știm cî îei ni-a da' munți; și si-l
 pominim îî veșî di veșî. Șăpti munț i-a-mpărțit
 băjeților babi Vrăîșșoaja.

(2.XII.1967), Găurî (Livézili) — Mărița
 Tóma, 73.

¹ Motivul se întilnește adesea degradat la bătrîne.

- O știu din auzîti: ba pi la unu, ba pi la altu...
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-încoași
 5 Gura nu-ț măi tași...
 Coborîn' pi-um plai,
 Pi-o gurî di raj,
 Pi-um picior di plaj
 Si coborari-ñ vali
 10 Trii turmi di oi,
 Cu trii çjobănej...
 — Mioriți, miçari,
 Dar nu știu çî ai
 Di gura nu-ț măi tași.
 15 — Stăpini, stăpini,
 Mi s-a vorbit tovariși
 Si mi ti omçari
 La un apus di ççari,
 Că ai oi măi multi,
 20 Mîndri și curnúti...
 — Dar tu si li spuî lor:
 Di m-or omori,
 Si mă-ñgrçapi-n dosu stîni,
 Macar si mi-aud și jo çini.
 25 Ori în struñga oilor,
 Ca si-ñ triaçi și miça di dor...
 La cap si-m' pui fluier,
 Și la picçoare bușimu;
 Fluir di os,
 30 Ci çinti frumos;
 Și fluir di fagu,
 Ci çinti cu dragu;
 Și fluir di alun,
 Ci i șel mai bun...
 35 Acuma-î înkejetî. Șçolî n-am învățat. Añ
 dipriñs-o di pim băieț: dipi la unu, dipi la altu...
 Melodiça ș-acu o știu diñ gurî. Ghersu-l știu dim
 popor, din copkilării.

(3.XII.1967), Gânri (Livézili) — Purșej
 (Mestjacin) — Tçadir Trifu, 74.

- Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 De trii zili-încoași
 Gura nu-ț măi tași,
 5 Iarba nu-ț măi plași.
 — Drăguliți bași,
 Dă-ț oili-încoași
 La verdi zăvoj,
 Că-î iarbi di noi,
 10 Și umbrî de voj.
 Căș pi l-apus di ççari
 Vrîja si ti omçari
 Baçjul uñgurijan,
 Și cu çel muntjan...
 15 Acuma îel a fos' vrăncjan...
 Ci ai oi măi multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și çaj învățat,
 Și çini măi bărbaț.
 20 — Tu să le spuî lor
 Ca si mă-ñgrçapi
 Aiși, pi aprçapi:
 În struñga di oi,
 Să fiu tot cu voj;
 25 Saș în dosu stîni,
 Ca si mi-aud çini.
 Iar la cap si-m' puje:
 Fluieraș di fag,
 Mul' zice cu drag;
 30 Fluieraș de socu,
 Mul' zice cu focu;
 Fluieraș de osu,
 Mul' zise dujosu.
 Dar tu de-î vidja
 35 O babi bătrini,
 Cu briu di lini,
 Pe çimp alergînd,
 Din oki lăcrămînd,
 Din gurî zicînd:
 40 „Nu cumva-aț văzut,
 Nu cumva-aț auzit
 Di-um mîndru șjobănaș?

- Fetișoara lui;
Spuma laptilui;
45 Perişoru lui;
Pana corbului;
Mustăčjoara lui;
Spicu griului“...
Şi si-i spuî curat:
50 Ci m-am însurat
C-o mindri crăjasi
A lumi mirjasi;
Că la nunta mja
A căzut o stjia;
55 Sgarili şi luna
Mi-au ţinu' cununa;
Preuţ: munţi mari;
Pasiri: lăutari;
Păsărele: mij:
60 Şi steli: făclii.

Asta-î *Miorița*. Întăi îo diñ carti-am aflat-o:
cin' ieram în școali, jera-ñ cărți năstri. Am
învăța' șiñși clasi, la Găuri.

Învățătorju nu ni-o didja pi strofi: ni-o didja
65 țoati. Şi kjar daci n-o putja spunj-uñ copkil
țoati — altu nu putia si-ñveți s-o spui dintr-odati
țoati — atuñși il asculta aldăti: „Ei, bini; aj
învățat-o pin-aiși, de-ışja s-o-ñveț măi diparti,
pin la terminări“...

70 Da am auzit *Niorița* și dim bătrîni: o cînta
și tata cin' jera măi cu kef, așa, cîm' bja citj-
oljacî di rakju. Cin' nu bja, jera măi amărit și
jel. Da îo măi bini m-añ lua' diñ carti. Dac-o
știjañ diñ carti, ș-o auzañ di la altu, ascultam, da
75 n-o măi învățam.

Tata tot așa o cînta: nu jera skimbati vorbili.
Jel cînta și diñ fluir. Io nu poș: ni-añ lua' fluir,
da n-am putu' cînta. Da jel cînta. Măi cînta și
alti cîntiși:

- 80 Ș-am zis: „verdi griu mărunt“,
Cin' ni-aduc aminti, plîng,
Cum jeram, ș-acu cuñ sint...
Cin' jeram în vremja mja,
Șapti feti mă iubja:
85 Șapti feti dintr-uñ sat,
Ș-o nevastî cu bărbat.
Dar acuma: niși una,

- M-a ažuñs bătrîneță...
Nu știu un țirg undeva,
90 Ca si-ñ viñz bătrîneța,
Si cumpir tinereța...

(3.XII.1967), Găuri (Livézili) — Purșei
(Mestjacin) — Neculaî Bózju, 75.

CMXCIII₃₅

- Pi-om picjor di plaj
Iată, vin în cale
Treî turmi di oj,
Cu triî čjobănej:
5 Unu-î uñgurjan,
Unu-î vrăncjan,
Și unu, moldovjan.
Bačjul uñgurjan
Și cu čel vrăncjan
10 Mări, si vorbiră,
Și se sfătuiră
Că l-apus de șoare
Vrija să mi-l omșari
Pe bačjul moldovjan,
15 Ci-î maj ortoman,
Ș-are oj măi multi,
Multi și cornuti,
Și cai învățaș,
Și cinj măi bărbaș.
20 Dar čja miorița
Cu lina plăvița
De treî zile-ñçoasi
Gura nu-î măi tași...
— Ori ieș' bolnăvioari,
25 Mioriți, mișari?
— Drăguțule bačju,
Dă-ț oile-ncoači
La verdi zăvoi,
Ci-î jarbî di noi,
30 Și umbrî di voi.
Ciși bačjul uñgurjan
Și cu čel vrăncjan

¹ Cf. text. CMLXXXVI.

La apus de soare
 Vrja și ti omșari.
 35 — Mioriți, liți,
 Cu lina plăviți,
 Și-și spuși lu uñgurișanu,
 Și lu vrăñșișanu
 40 Ci, di-o fi și mor
 În cimp di mohor,
 Să mă-ñgrșapi
 Aiși, pe aprșapi:
 În struñga de oi,
 Să fiș tot cu voi;
 45 În spatili stini,
 Și-mi-aud cini.
 Iar la cap și-m' pușe:
 Flușeraș di fag,
 Mul' zici cu drag;
 50 Flușeraș di soc,
 Mul' zici cu foc;
 Vintu, cin' a bati,
 Prin țeli-a străbati,
 Oili s-or strinșe,
 55 Pe mini m-or plinșe
 Cu lacrim' de siñze.
 Dar de-și intilni
 Măicuța bătrină,
 Cu furca de lină,
 60 Din oki lăcrămind,
 De mine-ntrebind:
 „Cini mi-a văzut,
 Cini-a cunoscut
 Mindru țjobănel,
 65 Tras pintr-oñ inel?
 Fețișșara lui;
 Spuma laptelui;
 Okișori lui;
 Mura cimpului;
 70 Perișoru lui;
 Pana corbului;
 Mustășșoara lui;
 Spicu griului“;
 Tu să-și spuși curat:
 75 Că m-am inșurat
 Pi-um pițșor de rașu,
 C-o fati di crașu;

Șșarili și luna
 Mi-a ținu' cununa;
 80 Preuș: munți mari;
 Pășiriș: lăutariș;
 C-am avu' nuntaș
 Braz și păltinaș;
 Pășăreli: miș,
 85 Și steli: făclii.
 Dar să-și spuși-aș:
 Că la nunta miș
 A căzut o stja...
 Im pari c-am măi gășit-o și-ntr-o carti. Da-și
 90 di mult: țeram în clasa... parc-a trija primari.
 Atuñși și fășia siñși clasi; da țera-ñvățămint
 atuñși! Șșoala am făcut-o-ñ Găuri, aiși.
 În carti-o avșam ca poizii. Și ni-a dat-o
 s-o-ñvățăm pi di rost inșvățătorișu. A dat-o la
 95 memorizări s-o-ñvățăm. Avșam viniriș memo-
 rizăriș. Ni-a dat s-o-ñvățăm țoati, dintr-odati.
 Daci n-o șștișej: dă-și pediapti! Arést, bătai la
 palmi...
 Da țera-ñ strofi, *Miorița*. Melodiș o șștiș di
 100 la țetiș-moșu. Si vez și ghers avia țel! Șștiș di
 la țel nu numa ghersu: și vorbi, și versuri șștiș
 di la uñkeș. Iaca, aș o șștiș *Miorița*: dim punct
 im punct!...
 Asta-și veki tari, poiziș asta a *Mioriți*. Iel,
 105 uñkeș Božju, n-o cinto luñg-aș; o cinto scurt:
 citiva strofi-aș.

(2. XII. 1967), Găuri (Livézili) — Ghjorghi
 Lúca, 75.

CMXCIII₃₆

Pi-o guri di raș,
 Pi-om pițșor di plai,
 Iati vin inș cali,
 Și cobșari-ñ vali
 5 Triș turmi di meș,
 Cu triș șșjobănej:
 Unu-și moldovișan,
 Unu-și uñgurișan,
 Și unu, vrăñșișan.

10 Dar  el vr ncian
  i cu  el u gurian
 S-au sf tuit a a:
 Ci pi la apus di  ari
 Vrja si mi-l om ari

15 Pi  el moldovian,
 Ci ari oi m i multi,
 M ndri  i cornuti,
 Cai  nv ta ,
  i cinj m i b rba .

20 O miori i lai
 Di trij zili- c aci
 Gura nu-  m i ta i;
 St pina- -ntreba
 — Miori i lai,

25 Lai, buc lai,
  arba nu-  plasi,
 Ori je ' bolnăvjoari?
 — St pini, st pini, ba:
 Nu sim' bolnăvjoari;

30 D  oili- c aci
 La verdi zăvoi,
 Ci-  jarbi di noi,
  i umbr  di voi.
 Dar bacjil  el vr ncian

35  i cu bacjil u gurian
 Ij s-a sf tuit a a:
 Ci pi la apus di  ari
 Vrja si ti om ari.
 — Miori i lai,

40 Di m-or omori,
 Si li spui-a a:
 Si m - ngroapi
  n stru ga oilor.,
  n zjocu neilor.

45 Fluiru si ni-l pui la cap:
 Fluir di socu,
 Cint  cu focu;
 Fluir di osu,
 Iel cint  dujosu.

50 De-  vidja vinin'
 O babi bătrini,
  i-  furci c-u  cair di lini,
 Di t -a-ntreba:
 „N-  văzut u   jobana ?

55 Fe i oara lui:
 Ca spuma laptelui...
 Nant  i suptirel,
 Di tre i printr-u  inel;
 Ok ori lui:

60 Mur'li codrului;
 Sprin enili lui:
 Ca pana corbului"...
 — Tu si-  spui-a a:
 Ci jo m-am  nsurat

65 C-o m ndri cr jasi;
  i la nunta mja
 A căzut o stj ;
  arili  i luna
 Mj-a  inu' cununa;

70 Braz  i p ltina 
 I-am avu' nunta ...
 Oili, cin' s-or strinzi,
 Pi mini m-or plinzi
 Cu lacrimj di sinzi.

75 O  tiu di cin'  eram micu. S-a găsit scrisi- 
 c r ili școlari. Pi mini nu m-a da' la  col , ci
  eram băiet di v d ni;  -am  nv ta' carti di
 buna-voja mja, acasi.  nt i-am avut un abe e-
 d riu: l-aș cumpărat dipi la b iet  cari  sa di 
  col . Si nira b iet  ci cum? Pi ij i- v ta- v -
 t torju,  i to' nu putja si  etjasci! Cum po ju
  nv ta sinjur acasi? Am cumpăra'  i pi clasa a
 doua,  i pi-a trija,  i pi-a patra; numa pi-a
  in ja, nu. Într-a patra,  i *Miori a!* Atun ja

85  era a a: intr-a patra. Nj-a fos' dragi,  -am  nv -
 tat-o. Am  nv tat-o m i cu ljljaua: strofi cu
 strofi; ci  era compusi di  strofi; im m i multi
 zili. Ij compusi-  carti di  strofi. O strofi,  itind-o
 m i multi ori, a intrat în cap.  -a a, citi-o strofi

90 pi zi, am  nv tat-o-ntr-o s pt mini; ci m i f -
  jam  i trjabi-  cas .

Nisj buni i nu  -am apucat; ci vekimja nu
  tija carti. Io n-am auzi' pi niminja *Miori a*;
 numa di  carti. N-am auzi' cintin' aisj în Găuri.

— Mioriți lai, bucălai,
Di trei zile-ncăoacă(și)
Gurița nu-ț măi tași...

5 Lî-am uita'; vorbi-s multi de-iestja... Îs
măi multi; lî-am uitat. Aista-î cîntic frumos:
il cînta toț băjeți pi djal...

Tu vei muri,
Și tî-oî îngropa
În zîocu meilor,

10 Îm bătaja berbeșilor...

Ăi, d-acuma: sănătati, și la unu, și la altu!...

O știu di cîn' ȧeram mititel. Îl cînta băjeți pi
djal: cînta diñ guri. Ari gherș: cari-l poati cînta!
Îl cînta cîn' ȧera cu ghitali pi djal...

15 Aista-î-uñ cîntic: a șjobanului. L-am uitat...
Îi mul' ș-uñ an, da obzăș și unu, și doi, di ani!
Nu l-am auzi' di la bătrîni dî-a niî. Di la lăutari?
Nu știu di asta nic! Da ȧeu știġam atita: aista-î
uñ cîntic bătrîn. Îl cîntam, și-nî ȧera drag.

20 Sin' cari știu si cînti mereu: li drag si cînti.

(7.XII.1967), Găurî (Livézili) — Ivan
Tudur, 81.

(A). D-apî-î dî-atita timp di cîn' o știġam!
Atuñșja o știġam. Acu — dî-atitja cîti lî-am
îndurat — merzi pim minti-așa... Ni-a făcu'
mama dimult!...

5 — Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncăoasi
Gurița nu-ț măi tași;
Ori ȧarba nu-ț plasi?...

10 Acuma di și spuġio: „A trecut álba piñ ham“!...
vorbi vrănșenșasci. Adic-am îmbătrînit... „Alba
la roati, oiștja goali pi-o parti“...

¹ Degradarea completă a motivului era fenomen frecvent in
satele vrăncene între anii 1930—1970.

Ori ȧeș' bolnăvġoarî?...
— Stăpini, stăpini,

15 S-a vorghit dușmani
Ca si ti omșari;
Si ti-ñgroapi-n dosu stini,
Uni zac toț cîni...

Așa o știu. Măi știġam, da am uitat-o...

20 (B). Măi mul(t) știu ȧeu ca ȧel: di colja oljaci,
di colja oljaci... Măi zîși... Îi luñg aista...
Ziși-așa:

Mustășjora lui:
Spicu grîului;

25 Și păru-ñ capu lui:
Pana corbului...

— Si-nî pui la cap:
Fluġeraș di fagu,

Ca si cînti cu dragu...

30 Nu știu o buki!...

Fluġeraș di osu,
Ca si cînti duġosu...

(A). Ca si si loghiasci idiili meli dî-acuma cu
șeli dî-atuñșj? Nu si potrighesc! Eġ, há, sáraci

35 lumi!...

(B). Si si cîntăm noi, cîn' cînti dim păreti?
Ni-a lua' gustu! La difuzór, acolu... Acu, cîn'
cînti la Bucurști, cînti și-n casî...

(3.XII.1967), Găurî (Livézili) — Purșej
(Mestjacin) — (A). Neculaġ Pópa, 81;
(B). Ráda Pópa, 76.

Io li știu: am avut o carti-acu patruzăș di
ani. Dî-atuñșj n-am măi povestit-o. Atuñș am
învățat-o. Și-am învățat io atuñșja, puñini-am
uitat. Añ kerdut cartja cu războju. Miorița o

5 știu-așa:

Pi-om piġor di plai,

Pi-o guri di raj
Iatá-vine-ñ cale

Să cobșari-ñ vale

10 Trii turmi di meġ,
Cu trii ġjobănej:

Ūnu-ı ūngurıan,
 Ūnu-ı moldovıan,
 15 Țı altu-ı vrāncıan,
 Dar ęel ūngurıan,
 Țı cu ęel vrāncıan
 Mari, sı vorbirı,
 Țı sı sfātuirı
 Ca sı mi-l omęari
 20 Pe ęel moldovıan,
 Cı-ı mǎı bogātān,
 Ț-ari oı mǎı multi,
 Mındri Țı cornuti,
 Țı cai ĩnvātaȚ,
 25 Țı cıni mǎı bǎrbaȚ.
 Dar ęıa miorıȚı
 Cu lına plǎviȚı
 De trei zile-ńıcoāęe
 Gura nu-ı mǎı taęe.
 30 — Ori ıes' bolnāvıoari,
 DrǎguȚı mioari?
 — Prıa ĩubit baęıu,
 Dǎ-Ț oili-ńıcoāęı,
 La negru zǎvoı,
 35 Cı-ı ĩarbı di oı,
 Țı umbrı di voı.
 Baęıul ūngurıan
 Țı cu ęel vrāncıan
 Mǎri sı vorbirı,
 40 Țı sı sfātuirı:
 La apus de sęari
 Sǎ mi te-omęari.
 — OiȚı bırsanı,
 Di ıeș' nǎzdrāvanı,
 45 Sı lı-o spuı Țı lor:
 Ca sı *ma* ĩngroapi
 Pı-aięı, mǎı pı-aproapi.
 Asta sı lı-o spuı;
 ĩar la cap sı-m puı:
 50 Fluıeraș di osu,
 Mul' zicǎ duıosu;
 Fluıeraș di fagu,
 Mul' zicǎ cu dragu;
 Fluıeraș di socu,
 55 Mul' zicǎ di focu.
 Asta sı lı-o spuı:

Ca sı *ma* ĩngroapi
 Kıar din dosu stıni,
 Ca sı-mı-aud cıni;
 60 ĩn struńga di oı,
 Sı fıu tot cu voı.
 Vıntul, cın' a bati,
 Prin oı-a rǎzbati,
 Pe mini m-oȚ plıńęı
 65 Cu lacrim' de sıńęı.
 Tu, mięara mia,
 Pe cımp de-ı vidıa
 O mamı bǎtrını
 Cu brıu di lını,
 70 Pı cımp alergınd,
 Din okı lǎcrāmınd,
 Pı toȚ ĩntrebınd:
 „Nu cumva-aȚ vǎzut
 Pe undı-aȚ trecut
 75 Mındru ęıobānel,
 Tras pentr-un ĩnel?
 FeȚıșęara luı:
 Spuma laptıluı;
 Mustǎęıoara luı:
 80 Spıcu grıuluı;
 Okıșori luı:
 Mura cımpuluı“...
 Tu, mięara mıa,
 Sǎ te-ndurı di ıa,
 85 Țı sı-ı spuı curat:
 Cı m-am ĩnsurat
 C-o fatı di craıu,
 Pı-o gurı di rǎıu;
 Țı la nunta mıa
 90 A cǎzut o stıa;
 Braz Țı pǎltınaș
 ĩ-am avut nuntaș;
 PreuȚ: munȚı mari;
 Pǎsirı: lǎutari;
 95 Pǎsǎreli: mıı;
 Țı steli: fǎclıı.
 Atıta o ștıu. N-am ĩnvātaȚ ıo ĩn șęalı nięı-o
 zı. Nu ıera-ń comuna noștri șęal-atuńsı. Da-ń
 armat-am ĩnvātaȚ sı șetesı ĩn douı lunı.
 100 Cartıa cu *MiorıȚa*-ı ștıu titlu ıı: *Cartı di po-
 vești*. Am cǎpātat-o di la un frati-a neı, mǎı

mari dicî mini cu nouî anî. Nu ştiu di un-e h'i
 cumpărat-o îel. Cartîa avîa şi poizîi, avîa şi
 bázmi di hajdusii: *Gruîa lu Novac*. Îera grqasî
 ca dij-un lat di minî-n fili. Avîa vo patru suti
 105 patruză' şi patru di foi, adicî op' suti obză' şi
 op' di pazîni. Nî-a luat-o o fatî, ş-a dus-o piñ
 şazători; şi flăcăi-a luat-o diñ unu-n altu; şi
 cin' am întreat fata di carti, n-am măi găsît-o:
 nu ş-a măi putu' da sama di ja. A umbla' dim
 110 minî-n min-asa; şi nu i-am măi da' di rostu ij,
 di urma ij, la çini jesti.

Măi jera poizîia *Sqarilui*:

Umbla, frati, sfintu sqari
 Umbla, frati, si si-nsqari:

115 Nouî crai, pi nouî cai,
 Umbla çerul şi pămîntul,
 Ca săgiata şi ca vîntul,
 Şi potrîva nu-ş gâsa
 Ca sorî-sa Iljana,

120 Iljana Cosînzána.
 Amîndoî s-au întîlnit,
 Amîndoî s-a-mbrătoşat,
 Îñ fatî s-a sârutat,
 Şi-m mari s-a aruñcat.

125 Darî Dumnezău çjal sfint,
 Sfintu-n çer şi pi pămînt,
 Mîna-n vâlurî ci băga,
 Şi di minî i-apuca,
 Şi la çer ij aruñca:

130 — Tu, Iljanî Cosînzáni,
 Sufletâl fâri priháni;
 Şi tu, sqari luminat,
 Trupuşor fâri păcat,
 Cu oki si vâ zariş,

135 Da si fiş tot dispărîş!
 Zi şi noqpti, plinî di dor,
 Ardî foc nistîngător...

Atita o ştiu. Altî poizii nu-nî măi-aduc aminti.
 Am păşit multi di-atuñşî. Ş-am orghit di şăpti
 140 anî.

Io añ fost la oj, şi argat pi la kjaburî, doispră-
 zăşî anî. Añ fos' şi la oj aşa: la unu, şăşî anî;
 la unu, şîñşî anî. Uñsprăzăşî anî-añ fos' şjoban.
 Añ fost aişia-n comúni, im munşî Vrañşî. Şi

145 şîñşî anî-añ fos' la uñ ojerîu di istîia, dim Bréţcu,
 din Trañsilvaniia.

Niorişa n-am auzît-o di la breţcáni: ij n-o
 cînta di loc. Ij nu cînta diñ flui. Vrañşeni cînta
 din flui; da breţcani nu cînta din flui. Ieş
 150 is orb acuma. Nu m-am putut îñvâta diñ flui;
 da fâşjam flui pintru cari putja si cînti. Uni-ñvâta
 di grabî: aşa jera datu luş di sus... Ieş nu mă
 putjam îñvâta si dau din dezîti; da fluşeram diñ
 gurî, di putja si žoaçi hora. Dipi si s-a toşit dîñşî,
 155 di-acoljia n-am măi putu' fluşera... Dipi la lău-
 tarî n-am auzi' *Niorişa*.

(7.XII.1967), Găuri (Livézili) — Ion
 Stafije, 83.

CMXCVII₄₀

Îi zişî *Niorişa*:

— Niorişî lai,
 Qai bucalai,
 Di triş zîli-ñçoasi
 5 Gurişa nu-ş taşî;
 Nu ştiu: iarba nu-ş plaşî?
 Nişî-apî nu beşî!
 Di şî zgherî?
 Qar di cap it faşî?
 10 — Iarba-m' plaşî,
 Şi apî beşî.
 Stăpîni, stăpîni,
 S-a vorghit şjobani
 Ca si ti omqari,
 15 Şi si ti-ñgroqapi
 Din dosu stîni,
 Uni latrî cini.
 — Daci m-a omori,
 Si mă-ñgroqapi din dosu stîni,
 20 Uni latrî cini;
 Îñ struñga oilor
 Şi-ñ žiocu ñeilor
 Ij m-or îñgropa;
 Şi si-m' pui:
 25 Páltin la Kişioari,
 Brădăşej la cap,

Flujeraș la cap,
Bușim la Kișjoari.
Părinți, di-or auzi,

30 Si spui ci m-am înșurat...

Si-i spui mă-si ci s-a-înșurat; și i-a pus bușim
la Kișjoari, flujeraș la cap... Șinț-or întreba di
jel, si nu-i spui c-a murit; si-i spui ci s-a-înșurat,
ci oili l-or boși, ci fluiri i-a cinta...

(8.XII.1967), Găuri (Livézili) — Irfua
Ion Bóghju, 88.

CMXCVIII

— Nioriți lai,

Oai bucălai,
Di trii zili-ñcoasi

Gurița nu-ț tași;

5 Nu știu: iarba nu-ț plasi?

Niși-apî nu bej!

Di si zheri?

Qar di cap it fași?

— Iarba-m' plasi,

10 Si api beu.

Cuñ si nu zher

Daci s-a vorghit șjobani

Si ti omqari, stăpini?

Si ti-or înșropa

15 În dosu stini,

Uni latri cini.

— Daci m-a omori,

Si mă-ñgroqapi din dosu stini,

Uni latri cini;

20 În zgheritu oilor,

Și-ñ zjocu neilor

Ii m-or înșropa;

Și si-m' pul:

Paltin la Kișjoari,

25 Brădășei la cap,

Flujeraș la cap,

Bușim la Kișjoari...

Mă-sa, cin' a auzi, așa si-i spui;

Pi jel l-a-ñgropat

30 Din dosu stini,

Uni latri cini;
În zjocu neilor,
În zgheritu oilor...

Il știu di cin' jeram jo nici, di cin' jera bătrini.
30 Il cintam cu fetili pi djal, cin' jeram di opspreși
ani; ci di opspreși ani jeram cin' m-am măritat;
c-aișja-i dipi mini locu uni-i casa asta; uñkeșu
neș-a fos' di la „Kiscu Radului“, din cătuna
șja mari...

35 Da sini nu-l cinta atuñși? Il cinta toț băjeți
pi djal. Nu ni-aduc aminti di la sini l-am auzit
întăi; ii dimul' di-atuñși!... Daci nu l-am măi
cintat! De-șelja diñ vekju citi nu cintam!

(8. XII. 1967), Găuri (Livézili) — Acecași

Hăulêșca

CMXCIX⁴¹

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Di trii zili-ñcoasi

Gura nu-ț măi tași;

5 Ori iarba nu-ț plasi,

Ori ieș' bolnăvjoari,

Drăguți mioari?

Furu ti-ar fura,

Lupki ti-ar miñca!

10 — Stăpini, stăpini,

Nu mă blăstăma,

Că nu-i vina mja;

Că, mări, să vorbiră

Și să sfătuiră

15 Bačju uñgurjan

Și cu țel vrănčjan:

La apus de soare

Să mi te omqari,

Că aj oș măi multi,

20 Multi și cornuti,

Și caș învățaț,

Și cini măi bărbaț.

- Miorița mja,
 Mișari, mișari,
 25 Di ieș' năzdrăvani,
 Și di-o fi să mor
 În cîmp de mohor,
 Să-î spuî lui vrănčian
 Și lui uîgurian
 30 Ca si mă îngroapi
 În struîgă de oi.
 Să fiu tot cu voi;
 Or în dosu stini,
 Ca si-mi-aud cini.
 35 Și di-acolîa trebuia si zic:
 Asta să le spuî;
 Iar la cap si-m' pui:
 Fluieraș di fag,
 Mul' ziçi cu drag;
 40 Fluieraș di os,
 Mul' ziçi dujos...

Ajasta *Mioriți* știu ieu. To' di pi la ȝamini
 bătrîni am auzît-o. Am auzît-o-ntăi di la tetja-
 moșu. Ioti cum:

- 45 Aî lăsat odati săc: lăsat-di-săc dim bătrîni:
 ș-a-nșeput si cinti fiicari-n lezîa lui. Io jeram băjet
 di vo șasi anî. A-nșeput jel si cinti, tetja-moșu,
 diî fluir, și di-acolîa diî guri; a-nșeput si cinti
Niorița. Iel a fos' di nic copkil șjoban. Și cum
 50 it spuî: a-nșeput diî fluir, și di-acolîa diî guri.
 Ieu li-am priîs, citi-oî h'i priîs atuîșj. Di-acolîa
 aî dipriîs di la altu, cin' m-aî făcu' măi mari.
 Știu și cu „baba bătrîni“; da nu știu cum ari
 legăturili. Ci dipi si l-a omorît, mama lui-a alergat
 55 si-l cauti:

- O babi bătrîni
 Cu briu di linî... C-uî cair di linî..
 Din drugî-ndruga,
 Diî guri-ntreba,
 60 Diî Kisîoari merzîa:
 „Sini mi-a văzut,
 Sini-a auzît
 Un mindru șjobănel
 Tras printr-on inel?
 65 Fețișoara lui:
 Spuma laptilui;
 Perișoru lui:

- Spicu griului;
 Mustășioara lui:
 70 Pana corbului“...
 Tu, miorița mja,
 Si ti-nduri di ia,
 Si si-î spuî curat:
 Ci m-am iîsurat
 75 C-o mindri crăiasî
 A lumi miriasî;
 La nunta mja
 A căzut o stja;
 Șoarili și luna
 80 Mj-a ținu' cununa;
 Braz și pătinaș
 Ij ni-a fos' nuntaș...

Nu măi știu... Ia-î mari, *Niorița*; da trebi
 si aibi legături...

- 85 Carti știu oljaci: douî clasi. *Niorița* am intil-
 nit-o, da nu-î carti la mini: aș-a-ntr-o carti,
 umblîn'; da n-am avu' vremi s-o șetes' țoati.
 M-am uîtat oljaci și-î carti, cum nu! Nu știu
 unî-am văzut cartja așeja. Da nu m-am ales cu
 90 științi di carti...

Lăutari? Aiștița tiniri, nu! Și di-o cinti, o
 cinti diî vișari, fără guri.

(7.I.1968), Hăulêșca — Neculai Cîtu, 63.

M₁₂

- Si-t spuî si ni-oî măi adușj-aminti:
 Pi-um picîor di plaj,
 Pi-o guri di raj
 Iatâ, vine-î cale,
 5 Si cobșari-î vale
 Trei turme de meî
 Cu trii çjobănej:
 Unul, uîgurian
 Și unul vrănčian
 10 Și unu moldovjan.
 Dar çel uîgurian
 Și cu çel vrănčian
 Mărirî (*sic!*) și si sfătuirî

Să mi-l omgari pi moldovjan,
 15 Căci moldovjanu ari oi multi,
 Mindri și cornuti,
 Și cai măi învățați,
 Și cini măi bărbați.
 Dar cel moldovjan
 20 Din guri cuvintasi:
 — Di-o fi si mă omgari
 Pi la apus di sqari...
 Să mă-ngoapi
 Im bătătúra stini,
 25 Să fiu tot cu voi.
 Să mă-ngoapi-n dosu stini,
 Să-mi-auz cîni.
 Dar la buna mja măicuți
 Să nu spuniț, drăguți,
 30 Di-aț vidja-o pe cimp alergin',
 Și de mine întrebîn':
 „N-aț văzu', n-aț întilnit
 Fiçjorașu meu iubit,
 Tras printr-un ineluș?
 35 Perișoru lui:
 Pana corbuluj;
 Okişori lui:
 Mura cimpuluj;
 Mustășjoara lui:
 40 Spicu griuluj"...
 La buna mja măicuți
 Si spuniț ci m-am înșurat
 C-o mindri crăjası,
 A lumi mirjası;
 45 Căci la nunta mja
 A căzut o stja;
 Ș-am avu' nuntaș
 Braz și paltinaș;
 Pășiri: miș,
 50 Și steli: făcliș.
 Dar la a mja măicuți
 Să nu spuniț căci m-am înșurat
 Cu-o fati di crai
 Pe-o guri di rai;
 55 Și la nunta mja
 A căzut o stja;
 Ș-am avu' nuntaș
 Braz mari și paltinaș...

Io am auzit-o di la tata neș. Cîm' prindja
 60 la curaz, așa, înșepja si cinti *Miorița*... A-învățat:
 știja și iel carti. Iel o cinta, și io ascultam. Az
 așa, miș-așa, ș-am dipriș-o și io...

Si cîn' diș fluir nu știu. Da iel știja. Iel a fos'
 șjoban pi divali, la bojeri.

(7.I.1968), Hăulêșca — Stan Săcălûș, 71.

MP 43

Am priș-o-ntăi dintr-o carti. Da titlu știu
 ci jera di-a lui Alecsandri. Di-acu șajzăș di ani
 di cin' am învățat-o ieș! Nu jera poiziș numa
 di-a lui; măi jera cu „Prêda Buzăscu“, cu „Curtja-
 5 di-Arziș“, „Banu Mărășini“, „Cinili soldatului“,
 „Dorobântu“. În cartja-di-șitiri nu jera la mini.
 Io am intrat în școalı în noui suti șinșı; ș-am în-
 vățat-o *Miorița* di plăseri: n-era drag si li-învăț;
 ci daci nu i drag omuluș, fasi șeva?

10 Cartja rămăsasi di la uñ văr di-a lu tata. În
 școalı dac-oi h'i-învățat-o, am uțtat. În școalı
 măi avjam *Doina* lu Eminescu.

Tqat-o știu!

15 Am uța' dac-am auzit-o dim bătrini, aișı,
 di la vuñ șjoban, di la vum bașju, *Miorița* asta.
 Di si si-ı măi luñzes' çoada la vulpi, dac-atita-ı
 ja?...

20 Di la Botiți? Da ciț is ca Botiți? Lăutari-s
 palavraziș, ca si faci kef. Io n-am auzi' *Miorița*
 di la vuñ lăutarju.

(31.XII.1967), Hăulêșca — Șărbân
 Sqari, 73.

MII 44

Cinticu oilor

— Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Cu lina plăvai,

¹ Text. *Alecsandri* perfect memorat de bătrîn. Rămîne docu-
 mentar numai *text.-convorbire* în privința circulației motivului.

Zic așa, c-așa și cinta...

5 Di trii zili-ñcoăși
Gura nu-ț măi tași,
Niși iarba nu-ț plași;
Or' ieș' bolnăghioari?
— Nu sun' bolnăghioari:

10 Iarba-m' plași;
Da am auzit
Cî șel moldovian
Și șel uñgurian
Vrja și ti omșari,

15 Și si ti-ñgroapi
În dosu stîni,
Uni zac cîni.
— Daci m-a omori,

Si- mă-ñgropaț
20 În struñga oilor,
În zjecu ñeilor,
Îm bătaja oilor.

Acolu bătja oili și mjarġi la struñgî. Ii jera
trii șjobani; și doġ s-a sfătuit si-l omșari pi șela,
25 cum i-e h'i zis luġ; cî doġ is iștija cari l-a omorit:
moldovianu și cu uñgurianu....

Și si ñi punit la cap:

Flujeraș di fagu,
Si-ñi cinti cu dragu;

30 Fluġeraș di socu,
Si-ñ cinti cu focu;
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi...

De-așeja-i „cinticu oilor“...

35 Cu lacrimi di siñzi...

Așa l-am apucat. Măi jera cu mă-sa luġ:

O babî bătrîni
Cu cair di lini...
— N-aț văzu', n-aț auzit

40 Mîndru șjobănaș:
Nan(t) și supțirel,
Ca tras pîntr-un inel?
Fețișqara luġ:
Spuma laptilui;

45 Mustășjoara luġ...
Spicu griului;
Okışori luġ;
Mura cîmpului;

Perişoru luġ!

50 Pana corbului...

Ia cinta, ș-alerga, și-ntreba: pin' l-a găsit
mort. Daci nu l-a h'i-aritat cini di la stîni!...

Tu si-i spuġ cî m-am însurat
Pi-um pișior di plaj,

55 C-o fati di craġ...
Cî la nunta mja
A căzut o stja;
Braz și pältinaș
Ñi-a fos' nuntaș;

60 Luna și stelili...

Și i-e h'i făcut? L-a h'i cununat, pșati...
Ñi-au fos' lumînrili...

Cî stelili-s aprînsi... Vra si zici: păsirili,
cîn' a șiripiit, i-a fos' lăutari...

65 Di copkîl am auzit-o: si h'i fos' di vo șăpti
ani, di cîn' am văzu' și io lumja asta, di-am
prișeput si-i cînticu. Aista cîntic îi di pi la
Ștefañ-șel-Mari-apucat jel. Pșati l-am auzi' di
la părinti niġ; pșati l-am auzi' di la tata ñeu.

70 Cîn' ni (du)șjam pi la păduri, il cinta, sāracu;
cî li jera drag și lor: li jera zînd di cînticu ista.
Cînta diñ gur-așa; c-atuñși jeram libiriġ la munț;
și ni dușjañ cu oili, cu vașili; și ni spunja di cuñ
si trag munți di la Ștefañ-șel-Mari: cuñ ni i-a
dăruiț...

75 N-am auzit-o *Niorița* di la lăutari: am auzit-o
di la șaminî di-a noștri. Lăutari cinta di-a lor;
nu cinta de-jeștja.

(31.XII.1967), Hăulășca — Săfta Con-
durăki, 74.

MIII¹ 45

— *Nioriți* lai, bicălai,
Di trii zili-ñcoăci
Nu știu: iarba nu-ț plași,
Or' tărița diñ coh'iți,

5 Or' apa diñ cogheliți...
Atita măi știu diñ *Niorița*...

(7.I.1968), Hăulășca — Ienăki Păvil, 74.

¹ Un text complet degradat într-un sat unde păstoritul nu
degenerase prin anii 1924–1930.

- Pi-um piçor di plaj,
 Pi-o guri di raj
 Se-ntilniră-ñ cali,
 Se coborari-ñ vali
- 5 Trej turmi di mej...
- Aşa am învăţat-o di şaptizăş di anj...
- Cu trej çjobănej:
 Unu-î moldovian,
 Unu-î uñgurijan,
- 10 Şi altu-î vrăñşjan
 Iar çel uñgurijan
 Şi cu çel vrăncjan
 Mări se vorbiră
 Şi să sfătuiră
- 15 Ca l-a apus de soare
 Ca să mi-l omorari
 Pe çel moldovian,
 Că-î mai ortoman,
 Ş-ari oi măi multi,
- 20 Multi şi cornúti,
 Şi cai învăţat,
 Şi cini măi bărbaţ.
 Iar çja mioriţi
 Cu lina plăviţi
- 25 De trej zili-ñçoaçi
 Gura nu-î măi taci,
 Iarba nu-î măi plaçi...
 — Mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
- 30 De trij zili-ñçoaçi
 Gura nu-ţ măi taçi:
 Ori iarba nu-ţ plaşi,
 Ori ieş' bolnăvioari,
 Mioriţi, miçari?
- 35 Ori ieş' năzdrăvanî?
 — Drăguliţi başi,
 Dă-ţ oili-ñçoaşî:
 La negru zăvoj,
 Că-î umbra de voj,

² Un text memorat din cartea-de-citire. De reţinut *text.-convorbire* parţial.

- 40 Şi iarba de noi.
 Stăpini, stăpini,
 Kjami-ţ ş-uñ cini:
 Şel măi bărbătescu,
 Şi çel măi frăţescu,
- 45 Căşi baçjul uñgurijan
 Şi cu çel vrăncjan
 Mări să vorbiră
 Şi să sfătuiră:
 Că l-apus de soare
- 50 Vrija si ti omorari.
 — Mioriţi, miçari,
 De ieş' năzdrăvanî:
 Di-o fi si mor
 În cimp de mohor,
- 55 Să-î spuî lu vrăncjan
 Şi lu uñgurijan
 Şi mă-ñgroapi-n dosu stîni,
 Ca si-m auz cini.
 Şi si-m pui la cap:
- 60 Flujerăş de fag,
 Mul' zisja cu drag;
 Flujerăş di socu,
 Mul' zisja cu focu.
 Vintu, cind o bati,
- 65 Piñ jeli vor străbati, [*sic!*]
 Oili s-or aduna,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu lacriñi di sîñzi.
 Mioriţi, miçari,
- 70 Di ieş' năzdrăvanî:
 Tu, dac-aj vidja,
 O babî bătrini
 Cu cair de lină,
 Si nu-î spuî, draga mja,
- 75 Ci la nunta mja
 A căzut o stja...
- Adici si nu-î spuî c-a murit...
 Să-î spuî ci m-am înşurat
 C-o fatî di crai,
- 80 Pi-um piçor di plaj...
 Atit si-î spuî...
- Vreu s-o dictez aşa cum am şetit-o ieş...
 Si-î spuî ci-n loc di lăutari ñi-a fos' păsir'li...

- Am învățat-o-n școală. N-ă-o didă s-o-nvățăm
85 dintr-odată. N-ă-n cîntat-o; ca pozii țera. Am
auzit-o și di la bătrîni.
Am auzit-o di la lăutari; o cînta di-n vișari
Vasili Botiți.

(7.I.1968), Hăulêșca — Ion Hîrnja, 77

MV, MVI¹ 47

- Nîoriți lai, bucălai,
Di trii zîli-ncoasi
Gura nu-ț măi tași;
Orî-apa nu-ț plași:
5 Apa di-n uluc,
Îarba dipi cîmp?...
— Și si ti-ngrăpi
În dosu stîni,
Uni zac și cîni...
10 — Fluieraș la cap,
Fluieraș la kîșioari;
Bușemășu la kîșioari.
Di-n fluieraș a zîși,
Oili s-or strînzî,
15 Pi mini m-or plînzî...“
O babî bătrîni
Di-n kîșioari mergîn',
Di-n okî lăcrămîn',
Di-n gurî-ntrebîn':
20 — N-aț văzu' di-uñ șjobjanaș di-a neș?
Fețișoara lui;
Spuma laptelui; (II: Doui muri-a cîmpului;)
Okîșori lui;
Doui muri-a cîmpului...
25 Di cîn' mama am auzit-o! Îni măi-aduc aminti:
Si-l îngropî-n dosu stîni,
Uni zac și cîni...
— Oili s-or strînzî
Și m-or plînzî

¹ Text. MVI a fost notat în experiment după trei sferturi de oră (vezi nota critică 47).

- 30 Cu lacrimî di siñzi...

Cîntarja asta o știu di la mama mja. Pi ja
a-nșeput a cînta. Nu știu cuñ cînta di-ntăi;
tot așa a zîs:
— Mioriți lai...

- 35 O cînta cîti-odat-așa, sara, pi la trjabi. Nu
cînta ja hỏzma. O cînta, așa, cuñ si cadi: cîntic
întreg.

Îerañ copkil cîn' am auzit-o. Ci nu-î prja
da mîna niși îj s-o cînti: cîti-odat-așa...

- 40 Di la lăutari? Nu, n-am auzit nîca. Nu m-an
dus niș pi la nunț.

- Uñkeșu neș a fos' șjobjan la oî: măi mul'
la oî a trăit. La oî a fos' păr' cîn' a căzut. A fos'
și piñ război; di-acolja a pus mîna pi șjobjanii,
45 piñi cîn' a murit. Îel cînta *Niorîța* di-n fluir;
da di-n gurî nu l-am auzit. Îel cînta di zăli, „și-
rjagu“.

(31.XII.1967), Hăulêșca — Mărija Cîtu,
81.

MVII, MVIII¹ 48

- Altu măi bătrîn, îñ satu ista nu măi jesti ca
mini: jeș is șăfu...
Niorîța? O-nvățam îñ școală. Io n-am auzit-o
dim bătrîni: am învățat-o-n carti. Sin' șăp'-și patru
5 di anî di cîn' am învățat-o. Da *Niorîța*-î bătrîni:
di mul(t), di cîn' lumja asta! Măi di mul' di cîn'
am învățat-o noi... Dipi carti spunja și lu șela,
și lu șela... Dac-am apucat-o di-n carti, -așa
ț-o spui:
10 Pi-um pișjor di plaj,
Pi-o gurî di raj
Si cobșari-n vali
Trii miș di mej
Cu trii șjobjanej:
15 Unu, moldovan;
Unu, uñgurijan;
Și unu, vrăñșjan.

¹ Text. MVIII a fost notat la o oră după întiul.

Dintr-aiştiia trii s-a sfătuit si-l omşari pi unu:

20 La apus di şqari
(Ca...) si mi-l omşari
Pi şel vrănşian,
Ci-i măi ortomán,
Ş-ari oi măi multi,

25 Mindri şi cornuti,
Şi cai învăţat,
Şi cinj măi bărbaţ.
Iar čja mioriţi
Cu lina plăviţi

30 Di trii zili nčqaşi
Iarba nu-i măi plaşi:
— Mioriţi, mişari,
Ori jeş' bolnăvşoari?
Ia a spus ci nu-i bolnăvşoari. Da a fos' năzdră-

35 vani; ş-a spus ci la apus di şqari vrja si mi-l omşari... a spus ci-i omşari pi stăpini ij...
(sic!)

— Iar tu, mioriţi,
Si-i spui măicuţi...

40 Ci ja a plecat
Diñ furci torcin',
Diñ oki lăcrămin'...

A-ntrebat di fişjoru ij:
— Nu cumva-aţ văzut

45 Pi unj-aţ trecut
Fişjoru...
Nu ştiu cum i-a zis... aişj-am ujtat oljaci...
Mustăşjoara luj:
Spicu griuluj;

50 Perişoru luj:
Pana corbuluj...

Iel şj-a zis acolu:
— Daci ij la apus di şqari
Vrja si mă omşari,

55 Si-i spui si mă-ngrşopi
Aişja aprşopi:
În dosu stini,
Ca s-auz şi cini.
La cap si-m' pui

60 Buşjumaş di fag;
Fluir dujos
Cari cinti dujos (II — Mul' cinti dujos),

Vintu, cin' a bati,
Prin jel-a răzbati,

65 Oili s-or strinzi,
Pi mini m-or plinzi (II — Cu lacrimi di sinzi).
Iar la čja măicuţi
Si-i spui, drăguţi, (II — Tu si-i spui, drăguţi.)

70 C-am avu(t) nuntaş:
Brazi, paltinaş;
Preuţ: munţ şi mari;
Pasiri: lăutari;
Pasir'li: mij;

75 Steli: făclij...

La moartja luj-a avut stelili; ci n-a avut, ca acu,
la cununii... Stăj, ci joti-aşa ghini-aişj:
Iar la şja măicuţi
Tu si-i spui, drăguţi,

80 Ci la nunta mja
A căzut o stjia;
Şqarili şi luna
A şinu' cununa... (II — Mj-a şinu' cununa...)

Am avu(t) nuntaş:
85 Braz şi paltinaş...

(20.X.1965), Hăulęşa — Toma Bra-
tosin, 82.

H' crăstău (= Herăstrău = Vetręsti)

MIX¹, 49

Am auzit-o-ntăj *Niorija* di la uñ bătrin diñspri Covăzna. Io jeram di vo dojspreşi anj, jel jera cañ di patruzăş di anj. A vinit pi la părintinij. Iel jera ca breţcan, şi-i plăşja oili. A vinit

5 la tati-niu ş-a făcut uñ cuţit di şjobăanii, di h'ierarii. Di-acolja, di uni pinî uni, i-a da(t) tetja si bja um păhar di ţuici; şi pi urmj i-a vini(t) curaş, ş-a-nşeput a cinta cintaria asta cu *Niorija*....

În carti n-am întilnit-o; asta-i diñ auziri.

10 Ghini-aşa... ci jera şi-n carti; c-am avut-o-n clasa a patra, c-añ făcu şinşj clasi. Da asta a

¹ Cf. cu text. ştiut la 12 ani, in 1926 (*Ţinut. Vrancei*, I², p. 334, XII). De cercetat in special nota crit. 49.

uñkeşului, bătrînu-o cînta cu melodii, vinja
fõarti žalnici:

- Nioriţi lai,
15 Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoaşii
Guriţa nu-ţ taşi;
Or' iarba nu-ţ plaşi,
Ori ieş(tî) bolnăvîoari,
20 Drăguţi mişari?
— Drăguţule başi,
Dă oili-ñcoaşii
La negru zăvoj,
Ci-i iarbi di oi,
25 Şi umbri di noi...
— Drăguţi mişari,
Di ieş' năzdrăvani,
Cu lina plăvani,
Čini ti-o-ntreba,
30 Si-i spuî curat
Ci io m-am însurat
C-o fati di crai,
Pi-o guri di raj...
— Drăguţuli başi,
35 Trii şjobănej
Mări se vorbiră,
Şi se sfătuiră
Că la apus di şõari
Vrîja si ti omşari
40 Başiu uñgurişan
Şi cu şel vrăñşjan,
Ci ieş(tî) moldovan;
Şi aî oi mai multi,
Mîndri şi cornuti,
45 Şi cinî măi bărbaţ,
Şi cai niñvătaţ...
Iar la şja măicuţi
Si nu-i spuî, drăguţi;
Şi si-i spuî curat:
50 Ci m-am însurat...
Şi di-o fi si mor
Îñ cîmp di mohor,
Tu, mişara mîja,
Si nu ti-nduri di ja... [sic!]
55 Ca si mă îñgroşapi

Aişi, pi aprõapi:
Si mă-ñgroşapi-n dosu stini,
Si mi-auz şi cini;
Îñ žiocu neilor,
60 Îñ struñga oilor...
Vîntu, cîn' a bati,
Îñ voi-a răzbati;
Voi v-oţ strîñzi,
Pi mini m-o plîñzi
65 Cu lacrimî di siñzi...
Si mă mormintaţ;
La cap si-m' puniţ:
Fluieraş di os,
Mul' zişi duios;
70 Căvălaş di soc,
Mul' zişi cu foc;
Fluieraş di fag,
Mul' zişe cu drag.

Acuma spuni mioriţa:

- 75 — Io pi plai mergînd,
Diñ guri zberînd,
Am întilnit
Măicuţa bătrîni,
Cu briu di linî,
80 Diñ okî lăcrămînd,
Diñ guri-ntrebînd:
— N-aţ văzut,
Nu mi-aţ cunoscut
Mîndru čjobănel
85 Tras printr-uñ inel?
Feţişõara lui;
Spuma laptelui;
Mustăşõoara lui;
Spicu grîului;
90 Okişori lui;
Mura cîmpului
— Ba noi l-am văzut,
Şi l-am întilnit:
Iel iesti-ñsurat
95 C-o fati di crai,
Pi-o guri di raj..."
Mai-ci-sa şi făşja?
Păru diñ cap şi-l smulzja,
Şi la pămîni' ci cădja,
100 Pi fişior ci şi-l plîñzja...

Asta-î toată *Niorița*. Acuma-ntriabi:

A avu' nuntaș
Braz și pălținaș;
Preuț munți mari;
105 Păsiri lăutari;
Păsiri mij,
Și steli sfeclii...

Ni-am adus-o toată-aminti... Părinți neji: tetja
neț-a fos' h'jerarju. Iel a măi cunoscut și viçara.
110 Pi urm-am învâța' și jo țambalu. Dipeșeja aň
cinta' cu iel pi la nunț, la Vidra, pi la Focșani.
Aň cinta' di la virsta di șinșprăzăși aň pini măi
inçoași. M-aň lăsa' di cîntat la țambal di vo
doj aň: strumentu s-a-nvekit: arj-aproapi șajzăș
115 di aň, și nu măi am struni; și, ti duși-n lumj-așa?
Struni n-am putu' cumpăra di divali: ba nu-s
banj, ba cin' is banj, nu-s struni. Di multi ori
m-aň dus túma piň Rîmnic, și n-aň găsi' níc...

(8.VII.1967), Herăstău — Iiñca Lăș-
cănu, 53.

MX, MXI₅₀

O am diň bătrini di la tata Predoi Citu; a
murit im patru-ș-opt, di obză(și) și noui di aň.
Niorița-i-așa:

— Nioriți lai,
5 Lai, bucălai,
Di trii zili-nçoaçi
Gura nu-ț măi taçi,
Iarba nu-ț măi plaçi,
Apa nu-ț măi plaçi...
10 — Stăpini, stăpini,
Kjami-ț ș-un cini,
Căçi la apus di șari
Vrja să ti omçari
Baçjul moldovjan
15 Cu baçjul uňgurjan.
— Miçari, miçari,
Drăguți miçari,
Di-o fi si mor,
Si mă-nçropi in dosu stini,
20 Si mi-aud cini:

Cini lătrind
Și oițili zberind.

(II- Și...) La cap să-mi puji

Fluieraș di soc,
25 Mul' cinti cu foc;
Fluieraș di fag,
Mul' cinti cu drag...

Uñkeșu trăja la Valja-nçagri. Cin' jeram copil,
caň di dojpsji aň, uñkeșu sara cinta *Niorița*;
30 și noi o-nvâțam. Lăuta jo am învâțat-o di la
șapti aň. Mă lua tata cu iel pi la hori, pi la nunț;
și cîntam cu iel.

(8.VII.1967), Herăstău — Iăutarul
Aňghil Predoi Citu, 55

MXII₅₁

Cinticu Nioari

Il știu: l-am auzit di cin' jeram nici, di pi
la munti, di pi la șjobani. Cinta um bașju bătrin
diň fluir: Sinion Șuti. Avjaň vo' șapti-opt aň
cin' l-am auzit. Păzaň ghitili pi lîngi stini. Uñkeșu
5 cinta diň fluir; și di-acolija ni spunja vorbili:
cum a fost uñ șjoban, și l-a omorit al(t) șjoban,
c-avja oi măi frumçoași.

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
10 Di trii zili-nçoași
Apa nu-s măi plași;
Or' iarba nu-i buni,
Or' tu jeș(t)i nebuni?...
— Ci la apus di șari
15 Vrja si ti omçari,
Si ti-nçropi din dosu stini
Uni urlj cini;
Unu-i moldovjan,
Și unu-i vrinșjan.
20 Și si sfături
Ca si ti omçari
La apus di șari..."

Și mămă lui, cin' a auzit, striga pi'm păduri:

— N-ai văzu' pi dragu mami

25 Nant ca bradu?

Mustășioara lui;

Pana corbului;

Okișori lui;

Mura cîmpului,

30 Datî la pămînt,

Njatiînsî di vînt...

L-a-îngropat în dosu stîni;

Și la cap i-a pus:

Flujeraș di fagu,

35 Si cînti cu dragu;

Flujeraș di socu,

Si cînti cu focu;

Flujeraș di osu,

Si cînti dujosu...

40 Sçarili și luna

I-a ținut cununa;

Și fazî și paltinaș

I-a avu' nuntaș...

(8.VII.1967), Herăstău — Velica Găini,
59.

MXIII₅₂

Niorîța o știu auzit-așa, di la vicriștî și di pi la șjobanî cin' o cînta diî fluir. Iera unu Tqadir Pătulîa din Nistoréști¹ cari-o cînta. Ni-o cînta diî fluir: cînta bini tari! Iera uî om vojnicu: 5 purta păru mari, ca pi timpu dașilor. Iera uî om fõarti dulși la cuvîntu lui. Dac-uî copkil îl ruga si-i cînti, jel scotîa fluiru: „Si vreî si-ț cînt, tati?” „Brîu bătrînéști”, sau „di tari bătrînéști”? Și jel cînta...

¹ L-am auzit cu muzicologul Const. Brăiloiu, în octombrie 1938; era un cîntăreț excepțional din fluier. Îl auzisem și cu Mihail Sadoveanu, în octombrie 1935, fiind atunci într-o excursie de cercetare etnografică și folclorică asupra Vrancei, timp de șapte zile (v. *Însemnări ieșene*, IV/1939, vol. XI, nr. 7, p. 87—94; v. extras. *În Vrancea*, cu M. Sadoveanu, Iași, 1939; cf. nota crit. 52).

10 *Niorîța* o cînta diî fluir: o cînta și diî gurî bătrînu. Am auzit-o și ieș *Niorîța* di la jel. Ia-i luîngi di fost. Așa ghini:

— N(M)ioriți lai,

Lai, bucălai,

15 Di triî zili-încõaş(ê)i

Gura nu-ț măi tač(ș)i;

Or' iarba nu-ț plači?

Miõari, miõari,

Or' ieș(tî) bolnăvõari?

20 Acuma ia-i povestîa, cuî si zîci-î cîntari:

— Nu sim' bolnăvõari,

Dar am auzit

Căci la apus di șõari

Vor si ti omõari

25 Bačîul uîngurîan

Și čel moldovîan,

Ci ai oi măi multi,

Frumõasi, cornuti.

— Miorîța mîa,

30 Să nu le spuî lor

Kîar di-o fi si mor;

Să spuî-adevărat:

Căci io m-am însurat...

Iar di-o fi si mor,

35 Voî si mă-îngropaț

În spatili stîni.

Iar la cap si-m puniț:

Flujeraș di socu,

Căci cînti cu focu;

40 Cin' o bati vîntu,

Să hui pămîntu,

Voî-oț auzi

Ș-atunči m-oț žali.

Să nu fiu dispărtit

45 Di voî și di stîni,

Și di cîni drağî

Cari hămujești,

Pi voî vâ păzăști.

Iar măicuți meli

50 Si-i spuniț cu žali:

Că m-am logodit

C-o tinîri mirjasi,

Frumõasi crăjasi.

Iar la nunta mîa

55 A căzut o stîa;

Soarili și luna
 Mă-au ținut cunună...
 Nu-ți măi-aduc aminti de-isiă. Pi urmă vini
 mamă-sa la stini, și-ntrăbi șjobani:
 60 — Nu cumv-aț văzut
 Um bači părăsit?
 Mustăcioara lui;
 Pana corbului;
 Perișoru lui;
 65 Spicu grîului;
 Okșori lui;
 Mura cîmpului —
 Coptă la răcoari,
 Niarsă di șari;
 70 Coptă la pămînt,
 Nibătuti di vînt...
 — Niș nu l-am văzut,
 Niș l-am întîlnit;
 Da am auzit
 75 Că s-a-nsurat
 C-o mîndră crăjasă
 Și tiniri mirjasă.

(8.VII.1967), Herăstău — Nîrăuți Iuga,
 64.

MXIV_{ss}

Dim bătrîni țî zisă *Niorița*. Io o știu to' di
 la Botiți șel bătrîn. Da am uita', colja, cu mă-sa,
 cîn' a vînit mă-sa dipi țel:

Pi-o gurî di raț,
 5 Pi-uñ kișjor di plaj,
 Sî ațîn îñ cali,
 Sî cobor îñ vali
 Vo triț șjobănej
 Cu triț turmi di oț:
 10 Unu-ț moldovjan.
 Unu-ț uñgurjan,
 Și altu-ț vrăñșjan.
 — Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 15 Di triț zili-ñcoșă
 Gurița nu-s tași;
 Apa nu-s măi plasi,

140

Sau sarija dim burdufu,
 Sau apa diñ ulucu?
 20 — Stăpini, stăpini,
 Toati-ñi sim' buni
 Acest moldovjan
 Și cu-ăcest uñgurjan...
 Si ni ti omșari
 25 La apus di șari;
 Cî aț oț măi multi,
 Multi și cornuti,
 Și cai niñvâtaț,
 Și cini măi bărbaț.
 30 Si ni ti omșari
 La apus di șari;
 Si si ni ti-ñgroapi
 Kjar îñ dosu stini
 Uni zași cini.
 35 Da așest vrăñșjan și-ț spunja?
 — Nioriți lai,
 Di m-or omori,
 Și m-or îngropa
 Îñ dosu stini
 40 Uni zași cini,
 Tu si mă dizgroki,
 Și si mă îngroki
 Îñ struñga oilor,
 Îñ zjocu mjeilor;
 45 La urekja furși,
 C-acolu-ț măi dulși...
 Si-m puniț la cap:
 Flușeraș di fag,
 Mul(t) cînti cu drag;
 50 Flușeraș di sócru,
 Mul' cînti cu focu...
 Ș-aisja nu măi știu; c-a vini' dipi țel mă-sa, ș-a
 spus:
 — N-as' văzit, așa:
 N-as' văzit uñ vojnișel
 55 Tras pîntr-uñ inel?
 Okșori lui;
 Mura cîmpului;
 Fețișgara lui;
 Spuma laptiului;
 60 Mustășioara lui;
 Spicu grîului...

141

— Babi slabi,
 Cu cuvintu di ispravi,
 Și di l-añ văzut,
 65 Noi nu l-añ cunoscut...
 Asta-i. N-a vru(t) si spui; ci daci l-a omorît
 ii!... Di asta spui c-am uitat...
 — Babi slabi,
 Cu cuvintu di ispravi,
 70 Iel s-a-ñsurat
 C-o fati di crai,
 To(t) di pisti um plai;
 I-a fos' nuna
 Sçarili și luna;
 75 I-a fos' nuntaș
 Braz și paltinaș...
 Asta-i, bré, asta-i țoati. Daci n-am măi cîn-
 tat-o! Acu ni-am aduș aminti... Li-a rămas
 oili lor, și cai. Iel, atuñș, l-a cununat șçarili și luna.
 80 Atuñș i-a vini' babi-ñ gind ci iel ii mort... Stelili
 i-a ținut făcliile, adici luina...

(8.VII.1967), H'erăstău — Iăutarul Ion
 Babej (Săcu), 65.

MXV¹

Pi-o guri di rai,
 Pi-uñ kișjor di plai,
 Sa ațin în cali,
 Si cobor în vali
 5 Vo trii șjobănei
 Cu trii turmi di oi:
 Unu-i moldovjan,
 Și altu-i vrănșjan,
 Și unu-i uñgurjan.
 10 Acest uñgurjan
 Și cu-acest moldovjan
 S-a vorbit si mi-l omğari
 Pi-acest vrănčjan,
 C-ari oi măi multi,
 15 Multi și cornuti,
 Și cini măi bărbaț,

Și cai niñvățaț.
 Si ni-l omğari
 La apus di șçari,
 20 Și si ni-l iñgroapi
 În dosu stini
 Uni zași cini.
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 25 Di trii zili-ñçoasi
 Gurița nu-ț tași;
 Or' apa nu-ț plasi,
 Sau iarba nu-ț plași?
 — Stăpini, stăpini,
 30 Tçati ni sim' buni:
 Apa diñ ulucu,
 Sarja dim burdufu.
 Și apa-i salșii
 Cum im' plași mii.
 35 Da ii s-a vorbit —
 Acest moldovjan
 Și cu-acest uñgurjan —
 Si ni ti omğari
 La apus di șçari,
 40 Ci ai oi măi multi,
 Multi și cornuti,
 Și cini măi bărbaț,
 Și cai niñvățaț.
 Si ni ti omğari,
 45 Și si ni ti-ñgroapi
 Kjar in dosu stini
 Uni zași cini.
 — Drăguți miğari,
 Ii, di m-or omori,
 50 Și m-or iñgropa,
 Tu si mă dizgroki,
 Și si mă iñgroki
 În struंगा oilor,
 În zjocu neilor.
 55 Oili s-or strinzi,
 Pi mini m-or plinzi
 Cu lacrim' di sinzi.
 Si-m' puniț la cap:
 Flușeraș di fag,

¹ Text cules la două luni și-o săptămână după MXIV.

60 Mul' cînti cu drag;
Flujeraş di os,
Mul' cînti dujos;
Flujeraş di sócru,
Mul' cînti cu focu.

65 Acuma: aişja, c-a vini' m-ăsa dipi jel; aişja
aî cam uîtat-o ieş. Cîteva cuvînti nu ştiu, la
terminări; c-a vini' mă-sa dipi jel:

Mamî-sa dipi jel vinja,
Di jel întreba:

70 — N-aţ văzit uî voînîşel
Tras pentr-uî inel?
Mustăşjoara lui:
Şkicu grîuluş;
Okîşori lui:

75 Mura cîmpuluş;
Feţişpara lui:
Spuma laptîluş.
— Babî slabî,
Cu cuvîntu di ispravî,

80 Şi di l-am văzut,
Nu l-am cunoscut.

Aişja spuni:

Jel s-a-îsurat
C-o fatî diî...

85 Aşa... aşa...

... din Târigrad;
Î-a fos' naşi pâlînaşi;
Şarîli şi luna
Î-a ţînu' cununa...

90 Atîta-î. Măî sîn' vo douî vorbi:

— Di boşit sîn' l-a boşit?
— Păşîr'î-a şîripit.
— Di scăldat: iar mi l-a scăldat
Ploîli cîn' a ploşat.

95 — Di-îngropat sîn' l-a-îngropat?
— Malu cîn' s-a dărîmat...¹

(15.IX.1967). Acelaşi.

¹ V. versiunea *Ciobănaşul* (in *Ovid Densusianu, Vieaşa păsto-
rească...*, II, p. 40).

Auzam pi bunica, cîn' legăna pi fratîli şi pi
sora mja, măî nişî ca mini; şi li cînta *Niorişa* -- oî
h'î-avu(t) vo şăşî-şăpti anî — şi li cînta aşa:

— Niorişi lai,

5 Lai, bucălai,
Di triî zîli-îcoaşî
Gura nu-s măî taşî;
Or' iarba nu-s plaşî,
Ori-apa nu-î bunî,

10 Or' di cap ţ-ăî faşî?
— Stăpîni, stăpîni,
Şi iarba-î bunî,
Şi apa-î plaşî,
Nişî di cap nu ni-oi faşî,

15 Şi di capu tău ni-oi faşî:
Cî la apus di şorî
Ni s-a hotărît si ti omşari
Başju uîgurjan
Şi şel moldovan

20 Pi tini, vrănşjan...

Nu-î măî amintesc aşa ghîni...
...Şi la cap sî-m' pui
Flujeraş di fag;
Sî-m' pui măî zjos

25 Flujeraş di os;
Vîntul, cîn' a bati,
Piîş jeli-a răzbati...
Sî mă-îngroşapi-n struîga oilor,
În zjocu neilor...

30 Vîntu, cîn' a bati,
Piîş jeli-a răzbati,
Oîli s-or strînzi,
Pi mini m-or plînzi
Cu lăcrîni di sînzi.

35 Şi dac-ăî vidja
O babî bătrîni,
Cu briu di linî,
Diî kîşjor mergîni,
Diî gurî-ntrebîni:

40 — Pi unî-aţ trecut
Voî nu ni-aţ văzut
Fişjoraşu neş?

- Fetișoara lui:
Spuma laptelui;
45 Mustășoara lui:
Skicu grîului.....
Ioti, aiși nu-și-aduc aminti...
S-a făcut o niagri corboaiçi:
Diñ gurî croncâña,
50 Și îel răspundja:
— Tași, niagri corboaiçi,
Nu măi croncâni,
Căși nu ni-am murit!
— Nu-s niagri corboaiçi.,
55 Și-s măicuța ta.
— D-eș(ti) măicuța mja,
Ghino di mă ia...

(8.VII.1967), H'erăstău — Ion Găini, 70

Cintaria Nioriși

MXVII₅₅

- O cinta bătrini diñ gurî:
— Mioriși lai,
Cu lina țigai,
Di trii zili-ncăși
5 Gura nu-ț mai tași;
Țiia și nu-ț plași:
Pozăr di pi cîmp,
Sau sarja diñ burdúf?
— Stăpini, stăpini,
10 Țoati mi sim' buni;
Iar mi s-a vorbit
Cel uñguriñ
Și cu cel vrăncian
Și ti omqari
15 Pă tini moldovian,
Pintru ci ai oi măi multi,
Și măi ortopáni,
Adici măi vojniçi, măi grasi...
20 Și dulăi bărbaț,

- Și cai niñvătaț.
Pă tini si mi ti omqari
La apus di șori.
— Qai lai, bucălai,
25 Di-m' jești (II — tu) di-o năzdrăvani,
Pă mini, daci m-or omori,
Și nu mă-ñgroapi-n dosu stini
Un(d)i mi zac cini;
Si mă-ñgroapi
30 La cel paltin gălbii:
Sus, cu fruñza djasî;
Žos, cu umbra grqasi.
Să-m' puje:
Fluieraș di fag,
35 Mul' cintă cu drag;
Fluieraș di sócu,
Mul' cinti cu focu;
Si-m' pui fluieraș di os,
Mul' cinti dujos.
40 Bučjumaș la cap si-m' pui:
Bučjumașu mja zisi,
Și oili s-or strîñzi,
Și pă(pi) cap m-or plîñzi.“
O babî bătrîni
45 C-uñ cair de lină
Dim mini-ndrugîn',
Diñ gurî-ntrebin':
— Voï n-aț văzut,
Voï noui čjobani,
50 Voï sivir(i) primari,
Voï n-aț văzut
Voï, di-um moldovian,
Tinăr și galant?
Mustăcioara lui:
55 Spicu grîului;
Fă(e)țișoara lui:
Spuma laptelui:
Okșori lui:
Mura cîmpului...
60 L-a omorit pă îel acuma: i-a dat una-ñ cap, și
l-a omorit.
— Mătuși bătrîni,
Acu spuni îi
Noi l-am văzut
65 Pi Arziș iñ sus

C-o turmî di oi."

Îa mî-a apucat

Și s-a dus

Pi Arziș în sus.

70 Și s-a făcut ca o corboaică,

Ș-a-nșeput a cloncâni.

Dar îel răspundi:

— Corboaică bătrînî,

Ai auzi(t) cî sin' di perzări,

75 Ca carnja sî nî-o mîniîși?

— Io nu-ț sint corboaică,

Și io-ț sint di-o maică.

— Du-ti-n vîi adinchi,

Adu-nî liacuri dulci.

80 Baba î-a gîsi(t) liacuri pintru îel, di l-a lecuit.

Acu s-a-ntors îel înapoi, di î-a luat îel pi îștiia la rîfuit. Cî îi nu-l omorisîri: numa l-a ametit di cap. Da îel, ca sî scapi di îi, s-a dus pi Arziș în sus. Cî nu îera diparti Arzișu di uni șjobanîa îi.

85 Îel î-a omorit, a luat și oili lor, țoati citî-a fost: una pintru alta... Îel a fos' moldovian dim Moldova...

O știu di la un moș a neu: îi învățati catisma asta di la Neculaî Cîtu. Îel avîa țetatîa di nouizăș di anî cin' a murit. Îeu îerañ flăcăjandru: can vo șajspî anișori. Cîntarija asta îel o cînta diñ vișari; și cînta și diñ guri. Cînta uîneșu cin' îera acasî. Îel fâșîa-n casî cîntarija. Îerañ cu baba, cu copkii lui; și îel cînta, și noi ascultam di dragu lui. Cînta frumos tari! Cañ di doîi ori-a cîntat-o îel, ș-am dipriîns-o. Îeu uîm basm, daci-l auz acu, țî-l spuî numaîdicî, gata!...

Îerañ di douizăș di anî. M-añ dus cu îel la munti, pi la stîni. Îerañ triî çaminî. Numa ni-am așazat sî ni hodinim sup uîm paltin. S-a pus zîos, ș-a cîntat o „cîntari di codru“, „di fruîzi“. A făcut o „oltenjascî“ frumçasî. Numa „di codru“-a cîntat. Dup-asta ni-an dus la stîni. Acolu-a-nșeput îel a fâșî-o cîntari la bașiu.

100 Bașiu-l cunoștia; îera diñ Spinești, și-î cîntasî nunta îel. Tot ca o dojn-a făcut îel acolu: „Pi-o guri di plaj“, nu-ș(tiu) cum a cîntat îel aișîa:

Tristi-î apa, izvorășu,

Da măî trist îi șjobanașu

110 Cîn' plîaci cu-a lui oiți,

Dispărțitul di bîșiți...

O cînta diñ guri, da-î dimult tari!

Scobor oili dim munti,

Și rîmin plajur'li surdi,

115 Și bîșița pîrîșiti...

Di mititel șjoban piñ munti

Sî past oili cornuti...

M-a pîli(t) doru de mumă,

Nu po(t) sî plec di la stînă,

120 Ca sî las mișarile,

Sî le minçe fiarile.

— Munti, munti frîțoari,

Fă-n și mija di-o cîrari,

Sî mă cobor măî la vali,

125 Sup pçalili muntelui,

La margîna satului,

Sî-m' vîd surișarili;

Sî-m' vîd pi măjcuța mîa

Cum mîturi bîtîtura...

130 Bașiu î-a dat o zîuma' di caș; aghîa a-ñcîput îñ gura trîști! Pi urm-am vînit acasî.

Ni dușîam piñ stîni, ș-adușîam citi șînzăș, șajzăș di kilogrami di caș pi cai; cî ni dușîan cu cai. Sî dușîa Neculaî Cîtu cu cobzari lui.

135 Io mă dușîan cu cuțiti, cî m-am ocupa(t) cu h'jerîrija. Acu m-añ lîsa(t) di h'jerîrii: nu vîz ghini.

(8.VII.1967), H'erîstîu — Grigóri Stegîru, 70.

MXVIII¹

— Mioriți lai,

Lai, lai, bucîlai,

Di triî zili-ñçoasî

Gura nu-s măî tași;

5 Tîja sî nu-ț plîsi:

Poțar dipi cîmp,

Sau sarîa dim burduș?

¹ Text notat la trei ore și jumătate după MXVII.

- Stăpîni, stăpîni,
Toati mi sun(t) buni;
10 Iar mi s-a vorbit
 Ĉel vrănĉian
 Și cu ĉel uňgurijan
 Să mi te omĉari
 La apus di sĉari,
15 Pintru ci aĵ oĵ măi multi,
 Și mai ortopáni
 Și mai năzdrăvani;
 Și dulăi bărbaț,
 Și cai ninvățaț.
20 — Daci mi-eș(t) di-o năzdrăvani,
 Si spuĵ pă mini să mă-ňgrĉapi:
 Si nu mă-ňgrĉapi-n dosu stîni
 Unĵ mi zac cini;
 Si mă-ňgrĉapi
25 La șel paltin gälbiu:
 Sus, cu fruňza dĵasi;
 Žjos, cu umbra grĉasi,
 Și la cap si-m' puni:
 Fluĵeraș di fag,
30 Mul' cintĵ cu drag;
 Fluĵeraș di sócru,
 Mul' cintĵ cu foc;
 Fluĵeraș di os,
 Mul' cintĵ duĵos.
35 Buĉjumaș si-m' pui' la cap:
 Buĉjumașu-ň zĵci,
 Oili s-or stringi,
 Și pă cap m-or plinĵi..."
 Iaca o babi bătrini,
40 C-uň cair dă lină,
 Dim minĵ-ndrugĵn',
 Din guri-ntrebind:
 — Voĵ nouĵ ĉjobani,
 Voĵ *sivĉri* primari,
45 Ia, voĵ n-aț văzut,
 Voĵ, di-um moldovjan,
 Tinĵr și galant?
 Mustăĉjoara luĵ:
 Spicu grĵuluĵ:
50 Okišori luĵ:
 Mura cĵmpuluĵ;

- Fățișoara luĵ:
Spuma laptiluĵ.
— Mătuși bătrini,
55 Ia, noi l-am văzut
 Pi Arziș în sus
 C-o turmi di oĵ...
 Ia mi-a zburat
 Diň fag în fag,
60 Și diň brad în brad
 Pin' mi l-a aflat.
 Ia a-nĉeput:
 Ĉorbĉajĉi s-a făcut,
 Ș-a-nĉeput a croĉcâni
65 Ca corbĉajĉili.
 — Aĵ, corbĉajĉi bătrini,
 Aĵ auzit ci sin' di pĵezari,
 Ca carňja si ní-o minĵnși?
 — Io nu-ț sint corbĉajĉi,
70 Și io-ț sin' di-o maĵci.
 — Daci-ňĵ ieș(t) di-o maĵci,
 Du-ti-ň văĵ adiňși.
 Adu-ňĵ ľjacurĵ dulși...
75 Apĵ ĵel ľ-a făcu' di petrecâni și lor... Asta-ĵ
 tot. Am auzit *Niorița* di la moș Neculaĵ Citu.
 Nĵ-o fășja cĵntarĵa adivăratĵ cu ľăuta, și diň guri.
 Io o siňguri dat-am asculta' cĵntarĵa asta. di la
 ureki.

(8. VII. 1967) — Același.

MXIX₅₆

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di triĵ zili-ňĉoasi
Gura nu-ț măi tași;
5 Or' ieș' bolnăvĵoari,
Miĉari, miĉari?
...La un apus di sĉari
Vra si ní-l omĉari,
Ci ari oĵ multi,
10 Mĵndri și cornuti,
 Și cai niňvățaț,
 Și cĵni măi bărbaț...

Și mătușa bătrini, cu cair di lini, a pleca'
si-ș cati băjețu-așela cari-a fos' șjoban, și l-a
15 omorit:

Și mă-sa lui a-ntrebat:
— Băjeți mătuși,
Șjobani mătuși,
Da nu ni-aț văzut
20 Tot uñ șjobănaș,
Nant și supțirel,
Tras pintr-uñ inel?
Mustășjoara lui:
Skicu griului;
25 Okșori lui:
Mura cîmpului;
Fețișșara lui:
Spuma laptelui.
— Mătuși, mătuși,
30 Kjar si-l h'i văzut,
Nu l-añ cunoscut...

A zis așija cari l-a omorit: a zis cî nu l-a cunoscut.

— Daci, di l-aț zări,
Aiși si-l îngropaț:
În struंगा di oi,
35 Si h'ii to' cu voj;
La stîna oilor,
În zjocu neilor.
Și si-l îngropaț
În dosu stîni,
40 Ca s-auzî cîni.
Și si-î pui la cap:
Flușeraș di fag,
Si cînti cu drag;
Flușeraș di os,
45 Si cînti frumos...

L-am auzi' di piñ fraț di-a niî, di pi la băjeț.
Am auzi' di pi la băjeț di la șșoali: am avu' patru
fraț, și toț a fos' la șșoali. Numa pi mini n-a
vru' pîrintî si mă dei; zîșja: „Fata fași dîrvă-
50 léli în casî: coasi, țasi, -mpletéști, răsusești;
fași treburî în casî. Băjeți si-nveți! Fetili: lasi-li
si faci-ñ casî treburî!”

(16.IX.1967), H'erăstău — Nastasija
Brînzói, 76.

Cînticu Nioriți

MXX, MXXI¹, 57

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Ditrii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
5 Or' ies' bolnăghioari,
Mioriți, meșari?
— Nu sim' bolnăghioari;
Da am auzi'
Ci tovariși tăi
10 Vrja si ti omșari
Pi la apus di șșari,
Și si ti-ñgroșapi-ñ apus di șșari
În dosu stîni
Uni urlî cîni.
15 — Daci m-a omori,
Si nu mă-ñgroșapi-n dosu stîni;
Si mă-ñgroșapi-ñ struंगi di oi,
Si fiu to' cu voj.
Si-m' pui la cap:
20 Flușeraș di os
Ce (Și) cînti (II — sunî) dușos
Și-n dosu stîni,
Si nu măi urlî cîni;
Flușeraș di fag
25 Ce cînti cu drag;
Cin' a bati vintu,
Piñ jeli va răzbati,
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi
30 Cu lăcriñi di siñzi...
Va vini o mamî bătrini
Cu briu di lini,
Pi toț întrebîn':
— N-aț văzut uñ șjobănaș?
35 Okșori lui:
Mura cîmpului;
Sprîșenili lui:
Spicu griului...

¹ Text. MXXI, notat la o jumătate de oră după întiul, a omis
vers. 39 - 41.

— Ba, Dqamni,-am văzut
40 Și pi-acolu-ăñ trecut:
Cî iel s-a-ñsurat...

De-iși nu-ñi măi aduc aminti... Am auzit-o
cîntati di cîn' jeram băjet nic pe-isja, pi djalur'li
jestja. O cînta șjobani cu vorbi și cu fluir'.
45 Cîn' îmbrobodja nîrjasa, jo am auzit-o și pi la
nunț. Iñ carti n-am întilnit-o, c-am învâța' patru
clasi primari. Nu vez' dumnetá? Di la o vremi li
uț pi toati. Apî šini trăiești, crești; šini moari,
putrezîști...
50 Știu si cîn(t) diñ fluir o „sîrbi“; am învâțat-o
di la lăutari. Cîn(t) „cînticu oilor“; apăi alti
„sîrbi“; și-ț cînt „șîrjagu“; cîn(t) „dojna păduri“...

(12.VII.1967), H'erăstău — Gavril Colț,
85.

N ă r ú ž a

MXXII⁶⁸

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tači,
5 Iarba nu-ț măi plači:
Iarba-i nipăscuti,
Apa nibăutâi...

Asta ni si pari ci vini diñcolu, la „avrămjasci“
...nu măi știu... Ci li știu vorbili, li știu di la
10 Botiți șel bătrîn, nu ăsta tînîr.

(28. IX. 1967), Năruža-Lunca-Vojca Dudu, 53.

MXXIII⁵⁹

Pi-om piçor di plaj,
Pi-o guri di raj,
Iatî coboari la vali
Treî çjobanej

¹ Text lăutăresc degradat de-o cîntăreață cu țambalul.

5 Cu trei turmi di oï:
Unu, moldovjan;
Unu-i uñguriian,
Și unu-i...
Nu-ñi-aduc-aminti!
10 — Mioriți lai,
Lai, bucălai,
De trii zili-ñcoasi
Gurița nu-ț măi tași;
Spuni-ñi: si ai tu di zgherj mereu?
15 — Cum n-aș zghera:
Cî s-a vorbitu
Çei doi çjobanej
Să mi ti omoari,
Să te-ñgroapi-ñ dosu stîni,
20 Unde latî cîni...
Iatâ coboară la valc
O fimei bătrîni
Cu păru bălăjor,
Diñ okj lăcrâma,
25 Și diñ guri-ntreba:
— Nu cumva aț văzut
Mîndru çjobănaș?
Fețișoara lui:
Spuma laptiluj...
30 Perișoru lui:
Pana corbuluj;
Okșori lui:
Mura cimpuluj...
Sprînsenili lui:
35 Pana cuculuj...

Asta a fos' maica lui cari-a-ntrebat. Nu
ñi-ac' (=aduc) aminti. Ș-añ rup' cîrțili, ci li-am
avut pîni-ñcoasi. Iera cîrțili di la școali...

L-a omorit ši doi șjobani, și l-a-ñgropat ij.
40 Bab-a vini' și i-a-ntrebat. Da ja n-a știut c-a
fost ij tovariș cu iel. Oaja a fos' năzdrăvani. Și
oaja i-a spus lui c-ari si-l omoari ši doi șjobanej
cu turmili di oï; ci baba si văita di șjoban. Iel
a-ñvâțat oaja si spui babi ci

45 Iel s-a-ñsurat
C-o fati di-mpărat;
Fața ij: razili șoariuluj;
Perișoru ij:
Mătasa cimpuluj...

50 Nu știu cum...

— Nunu nî-a fos' sșarili și luna...

— Sîni ț-a ținu' cununa?

— Sșarili și cu luna;

Brădășej-a fos' vornisej;

55 Luminărili...

Priuț a fos' munți;

Țintari-a fos' lăutari;

Stelili-a fos' luminărili...

60 Tot așa am auzit-o di la bătrînj. Și di la tati-niu-am auzit-o. Tati-niu-a fos' șjoban: patruzăș di anj numa la oj. A fos' bașju și șjoban im munți „Lăpușulu”. Diñ fluir n-a cîntat; da *Niorîța* o cînta diñ guri.

(29.IX.1967), Nărúza-Petrestj — Sóra Albu, 54.

MXXIV₆₀

— Mioriți lai,

Cu lina țigai,

Di trij zili-ncșasi

Gurița nu-s tași...

5 Iarba di pi cîmp,

Sau apa diñ uluc?

— Stăpini, stăpini,

Mi s-a vorbit noui șjobănej

Cu turma di oj

10 Ci si ti omșari...

Si mi ti omșari,

Si ti-ncșapi

În dosu stîni

Undi trăjes' cîni...

15 Pi-o guri di plaj

Mi si scoborá cșjobănej

Cu turmili di oj

Și lua la-ntrebari;

Unu je brascân¹

20 Unu je român

Unu-i ungurjan,

Unu-i moldovjan:

— Da sș-aveț cu mini

Si mă omoriț?

25 — Da sîni ț-a șoptit,

Ci noj niș nu nî-am gîndit?...

De isj în colu li-am uțtat: am îmbătrînit...

Jeu l-am învățat di la un viorist bătrînj; jeram cu

jel, așjutorju lui: cîntam diñ cobzi. Dimul(t)¹

30 o șerja șjobani, șamini, pi la nunț, pi la cumetrij.

O șerja lumja și pi la petresirj. Măj șerja lumja

și pi cîntarija lu *Corbja*.

(4.VII.1967), Nărúza — cobzarul Iftini Cășunjanu, 72.

MXXV₆₁

Tata neș avja oj. Cîn' jeram di vo doșpresî

anișori, am cumpărat uñ fluir diñ jarmaróc.

Șjobani vekj cînta diñ fluir *Niorîța*, *Sirjagu oilor*,

Hora bătrînjasci, *Cîntic di hașdușj*, *Sirba bătrî-*

5 *njasci*; și cîntisili așestja-s di-a lor. Ij li cînta; și

li-añ dipriñs di la ij. Mă didja struñgariju. Ij,

dipi și mulzja oili, sara cînta diñ fluir pin-ador-

nja. Io nu dorñjam nișj jeș, ci-nj jera drag s-ascult.

Jeș li durañ, ci nu li cantañ ghini la-nșeput. Și

10 dacj li-am băgat în cap — întorsurili țoati-a

lor — numa s-a da' deștili. Cîn' cînt, dai din deșiti,

jetij-așa... Da dipi și dipriñz, cînt trimurat:

trimurj deștu. Da cînt, copkil, cînt mereș, mereș...

Cîn' am înșeput si cînt, ieram di vo pașpresî

15 anj: dirlijam, înșeșjam, așa... Ci cîntam și

noaptja, ci-m' plășja nija. Ș-añ cîntat așa, mereș,

patru anj: ci-i-i-ntam mereș, pi cîmp, sara, pi

liniști. Lumja zisja: „Ieti, mă, cînti Ienaki Luñgu;

20 ci numa jel cînti *Niorîța*“. Ci-n sat măj cînti

unija diñ fluir; da nu poati nimnja cînta ca mini

Niorîța. Din *Niorîța* măj știu citiva vorbi:

Pi-om pișjor di plaj,

Pe-o guri de raj,

Iaca colea-n vale

25 Trej turme de oj

¹ Formă alterată de la *breșcân*.

¹ Formă adverbială prescurtată de la *di dimult*.

- Cu trii ȕjobănej:
 Unu, uŃgurjan;
 Unu, vrăncjan
 Și unu moldovjan.
 30 Pe la apus de soare
 Baĕjul uŃgurjan
 Și cu moldovjan
 Măre se vorbiră
 Și sî sfătuirî
 35 Că pe la apus de soare
 Vrja sî mi-l omqari
 Pe ista vrăŃșjan
 Aista, a nostru, diŃ VraŃșja...
 Ci ari oi măi multi,
 40 Mîndri și cornuti,
 Și caĕ învătaț,
 Și cin(i) măi bărbaț...
 Adici măi bunĕ ca a lor. Și de-ișja nu-Ńi
 măi-amintesc... Ci ĩel avja o qai năzdrăvani
 45 cari zghera-nt-una, și zî și noapti. Ia a simțit
 cu trii zili-năinti; și baĕju vrăncjan a spus oi:
 — Lai, bucălai,
 Di trii zili-Ńcoășî
 Gura nu-ț măi tași;
 50 Ori ĩarba nu-s plași,
 Ori ĩeș' bolnăvjoari,
 Mioriți, miqari?
 — Bașjuli vrăŃșjan,
 Nu sîm' bolnăvjoari;
 55 Dar vrja să te omqare,
 Pe la apus de soare,
 Baĕjul uŃgurjan
 Și cu ĕel moldovjan.
 — Mioriți, miqari,
 60 Daci m-a omori
 Aistora bașĭ —
 Bașjuli uŃgurjan
 Și cu Ńel vrăŃșjan — (sic!)
 Să mă ĩngroape
 65 Din dosu stini,
 Sî mi-aud cini.
 Sî-m' pui la cap:
 Fluĕraș di fag
 ĕe-m' ziĕe cu drag;
 70 Fluĕraș de soc

- ĕe-m' ziĕe cu foc;
 Fluĕraș di os
 ĕe ziĕe duĕos.
 Și cin' a vini...
 75 Mioriți, miqari,
 Vinĭ-o babi bătrîni
 Cu brîu di lîni,
 Să spuĭ ci m-am ĩnsurat
 C-o fatĭ di-mpărat;
 80 Și mi-a pus cununa luna...
 Ci soarili și luna
 Mi-a pus cununa...
 Nu știu cuŃ sî spuĭ-acuș:
 Braz și păltinaș
 75 Aiștiĕa mi-a fos' nuntaș...
 — Bașjuli, sîn' și-o plîŃzi?...
 Am măi uĭtat, daci n-am măi spus-o; ci ĩeraŃ
 tînr. ĩera-Ń carti, piŃ șqalĭ...
 — Păsir'li cin' s-or strîŃzi...
 80 Cîntarĕa asta ĩera-nt-
 o carti-di-șitiri: ĩera
 felĭu di felĭu di poiziĭ.
 Și cartĕa s-a rupt; a rupt-o-n-
 ntăĭ băĕteți diŃ șqarți:
 rupĕa citĭ-o foai, pin'
 s-a gătĭt.
 Șĭobani? ĩĭ diŃ fluir fășja
 Nĭorița. Da vorbili
 85 nu li știĕa. ...ĩĭ nu cînta
 Nĭorița diŃ guri. Nu
 știa nimnĕa vorbili...
 Vorbili ĩo li spunĕam lor.
 ĩera trii stini ĩn Năruza
 ĩn tinerėțili meli.
 Am fos' șĭoban acu șaizăș
 di anĭ, cin' nu vinisi
 niș războĭu din nouĭ
 suti șajsprăzășĭ.

(5.VII.1967), Năruza — ĩenăki LuŃgu,
72.

MXXVI, MXXVII¹ 82

- Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Pi-om picĭor di plaj,
 Pi-o guri di raj...
 5 Di trii zili-Ńcoășĭ
 Gura nu-ț măi tași;
 Ori ĩeș' bolnăvjoari,

¹ Text. II a fost notat la o oră după MXXVI (v. nota crit. 62).

- Or' iarba nu-ț plași,
Di gura nu-ț tași?
10 — Niia iarba-m' plași;
Da am auzit
Ci s-a sfătuit
Ceș trii mindri feșjori
Ca si ti omșari
15 La apus di șari,
Și si ti înșroapi
În dosu stini
Și ti-auzi cini; (II — Uni latrî cini;)
Și la cap si-ț pui
20 Flușeraș di fagu,
Mul' zici cu dragu;
Flușeraș di osu,
Mul' zici dușosu;
Flușeraș di socu,
25 Mul' zici cu focu;
Cin' vintu va bati...
Flușeraș ni-a cinta... cu žali,
Oili s-or strinzi,
Pi mini m-or plinzi
30 Cu lacrimî di sinzi.
Di te-ș intilni cumva
Cu măicuța mja,
Diñ kișior mergin',
Diñ guri-ntrebin'
35 Di-um mindru feșjor, (II — Di-um mindru
čjobănel.)
- Tras pintr-un inel.
Feșșgara luș:
Spuma laptiulș;
Mustășșoara luș:
40 Spicu griululș;
Okışori luș:
Mura cimpululș;
Si nu-ș spuș măicușș
Ci s-a sfătuit
45 Ca si mă omșari
La apus di șari;
Și si-ș spuș căci m-am înșsuratu
C-o fati di-mpăratu;
Și la nunta mja
50 A kicat o stja;
Șarili și luna

Ni-a ținu' cunușă;
Preuș: muntș și mări
Și pășirș: lăutarș.

- 55 Am învăștat-o diñ carti, la poizii, diñ cartja-
di-șetiri, la șșoala din Nistorășști. Ni punja-nvăș-
tătôrșu s-o-nvăștam și s-o spunim la poizii.

(29.IX.1967), Nărúza — Podu-Nărúzi —
— Niagu Múrgu, 72.

MXXVIII₆₃

- Nioritș lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-nșoăși
Gura nu-ț măș tași;
5 Or' iarba nu-ț plași,
Or' ișș' bolnășvșoari,
Nioritș, nișari?
— Stăpini, stăpini,
Nu sim' bolnășvșoari;
10 Niia iarba-m' plași;
Dar pi la apus di șari
Vrja si mi ti-omșari
Șșobanu moldovian
Și čel uňgurian.
15 — Di-o h'i si mă omșari,
Si li spuș si mă-nșroapi
Aișș măș aprșapi:
În dosu stini,
Ca si ni-aud cini.
20 La cap si-m' pui:
Flușeraș di fagu,
Si-m' cinti cu dragu;
Flușeraș di socu,
Si-m' cinti cu focu;
25 Flușeraș di osu,
Si-m' cinti dușosu.
Măicuța de-ș vidja,
Si spuș ci m-am înșsurat;
Și la nunta mja
30 A căzut o stja...

Atita șștiu. Da-ș di pi cin' ieram în șșoali
la Túlniși. Li-auzañ cintin'. Și kjar li-avjam în
cărș: cărș di clasa a patra, a sinșșja. Într-a patra

- și-ntr-a știinșja țera, cî țera tot una cărtîli-di-șitiri.
 35 Învățătoriu ńeu ńi-asculta la lectîi.
 Am auzît-o *ńiorîța* și cintin', in Túlńișj, cin'
 țeram copkîl. O cinta oamini bătrînj tari! ńi-aduc
 aminti dî-un uńkeș bătrîn, Neculaĵ Mășjuci; țera
 uń uńkeș ńinunat: șerĵa unu-o țigari di la țel,
 40 țel îj zîșja: „Zi bodaprosti, cî țeu am muńșit pî
 bani dî-am cumpăra' țutj un" ... Qamini zîșja:
 „La Neculaĵ Mășjuci zîșjaj bodaprosti dî-o țigari" ...
 Neculaĵ Mășjuci cinta *ńiorîța* diń fluir. O cinta
 și cu vorbi; dî-aghja-ńj-aduc aminti di țel, ca
 45 cum aș ghisa...

(29.IX.1967), Nărúza — Podu-Nărúzi —
 — Vasili Botán, 73.

MXXIX. MXXX¹ 64

A pleca' triĵ șjobjanaș: unu moldovjan, unu
 uńgurijan și unu vrăńșjan, cu triĵ turmi di oj.
 S-a așáza' pî-um munti nant și frumos. Unu
 avja o oițî lăițî; ș-a-ńșeput a zghera triĵ zili;
 5 iar țel a-ntrebat-o:

- Di șî zgherĵ, ńiorîțî lăițî?
 Qar iarba nu-ț plăși,
 Qar sarĵa diń gruńz,
 Qar apa diń căuș?
 10 Ia lăcrińĵ îj curĵja,
 Diń gurițî-ĵ spunĵa:
 — Tqati-m' plac, stăpini,
 Da mi s-a vorbitu
 Șel uńgurijan
 15 Și cu șel vrăńșjan
 Ca șî ti omqari,
 Cî aĵ oj măĵ multi,
 Și cinĵ măĵ bărbat,
 Și caĵ măĵ umblătorĵ.
 20 — Oițî lăițî, ńiorîțî,
 Șî li spuĵ-așa:
 Di m-or omori,
 Ca șî nu mă-ńgroqapi
 Din dosu stîni;

- 25 Șî mă-ńgroqapi
 Îń struńga oilor.
 La șij doj păltiorĵ. (II — păltinénĵ.)
 Fluĵerașu ńeu șî-l pui
 Îń șij doj păltiorĵ;
 30 Cîn' vintu ńj-a bati,
 Fluĵerașu-a zîși,
 Oili s-or strîńzi,
 Toț șî (II — șî ńi) m-or plîńzi
 Cu lăcrińĵ di șinzi.
 35 La uń an di zili, maĵci-sa a așteptat, cî dor
 s-sa măĵ întoarsi. Cuń șî șî-ntoarci, dacî uńgu-
 rjanu și cu vrăńșjanu l-a omorit? Maĵci-sa a plecat
 ca șî-l afli, șî-l găsasci:
 Tot șî ńj-a-ntrebat
 40 Diń om îń om,
 Diń șjobjan îń șjobjan;
 Șî-ĵ întreba:
 — N-aț văzut uń șjobjanaș
 A ńeu fișjoraș?
 45 Perișoru luĵ:
 Spuma laptiluĵ; (*sic!*)
 Okișori luĵ:
 Mur(i)li cîmpuluĵ;
 Mustășioara luĵ:
 50 Șkicu griuluĵ...
 Ia avja uń cair di linî:
 Din minî-ndruga,
 Din gurî striga,
 Diń okĵ lăcrăma,
 55 Ia nu-l măĵ găsa...
 Atîta știĵ. Maĵci-sa nu ĵ-a măĵ găsit pî-așij
 șjobjanĵ. Iĵ ĵ-a luat oili, ĵ-a luat cai, și l-a-ńgropat
 acolu.
 O știĵ di la bunicî-mĵa, mama mami meli;
 60 îj zîșia „Măria Mohorqai". Am auzît-o *ńiorîța*
 di ńici. Mă dușja mama la ĵa, acolu, -acasi la
 bunica; și torșja, lucra și fășja ĵa acolu. Dĵ-
 acolĵa noĵ îńvățam: ni spunĵa povești. Zîșja:
 „Fă, ĵo, ań șî morĵu; șî-ńvățat di colz di lup".
 65 (Zi)șja cî: „Iotĵ-așa: dac-o qai o mursîci lupu,
 și nu mqari, îj discinț îń usturoĵ, il kîsăz, și-l
 puĵ usturoĵu șela acolu unĵ-a mursăcat-o lupu"...

(8.VII.1967), Nărúza — Ștefána Colă-
 șjoĵu, 76.

¹ Text. II a fost notat la două ore după MXXIX (v. nota crit. 64)

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoaci
Gurița nu-ț taçi;
5 Or' ieș' bolnăvjoari,
Mioriți, miqari?
— Drăguțule baçi,
Dă-ț oile-ñcoaci
La verde zăvoi,
10 Că-i umbră de voi,
Și iarbi di noi.
Stăpini, stăpini,
Măi ia-ț ș-uñ cini:
Cel măi bărbătescu,
15 Cel măi cjobănescu,
Că l-apus de soare
Vrija si mi ti-omqari
Baçul uñgurjan
Și cu cel vrăncjan,
Ci ai oi măi multi,
Mindri și cornuti,
Și cai învățaț,
Și cinj măi bărbaț.

De-ișja s-a-ñchegat: nu măi fași nica!...

- 25 Și di-o fi si mor,
Si li spuț curat
Că m-am înșurat
C-o mindri crăjasi,
A lumi mirjasi;
30 Și la nunta mja
A căzut o stja;
Ș-am avu' nuntaș
Braz și paltinaș;
Preuț: munț mari;
35 Păsareli: mii,
Și suti di mij...

Ș-a-ișja s-a-nchegat; pintru ci sin' șajzăș
și siñși di anj di cin' n-am măi sitit *Miorița*;
ci asta o știu diñ cartja di clasili primari.

...Ei, da jera cu fluirli:

- 40 Fluieraș di fagu,
Cuñ cinti cu dragu;

Fluieraș di socu,
Cuñ cinti cu focu...

- 45 ca pămintu!...

(27.IX.1967). Nărúza — Podu-Nărúzi —
Ștefan Tăturu, 75.

Puterja mja-i puterja pămintului... Așa
n-i cuvintu ney: adici-s sănatos; da la pămint
is gata si mă duc... Aștept ordinu: ba az, ba
mînj; șjasu di moarti, ca si-i spuț băbėști...

- 5 Añ fos' rănit în războju șellant: m-a azjuñs
o pljasi di ghiulja pi șjafi. Ieti *Niorița*:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
60 Gura nu-ț măi tași;
Or' ieș' bolnăvjoari,
Or' di cap it fași?
— Nu sim' bolnăvjoari,
Nișj di cap n-oi fași,

- 15 În plîng žalja mja:
Ci s-a sfătuit,
Din trii șjobănej,
Șel uñgurjan
Cu șel muntjan,
20 Si mi-l omqari
Pi șel moldovjan,
Ci ari oi măi multi,
Mindri și curnuti...

Cu cornu rășjușit, adici cornuti;

- 25 Cu çornili rășjușiti.
— Ie tași, mioriți!
Daci ij m-or omori,
Si mă-ñgroapi
În tirla oilor,
30 În zjocu meilor.
Și la cap si-m' pui:
Fluieraș di osu,
Si-ñ cinti frumosu;
Si-m' pui fluieraș di fagu,

- 35 Si-ñ cînti cu dragu;
Si-m' pui fluieraş di socu,
Si-n cînti cu focu.
Şi vîntu, cîn' a bati,
Piñ fluirî-a răzbati,
40 Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or pliñzi
Cu lacrimî di sîñzi....

L-am auzît cînticu ista di la fraţ măi mari
cari cînta. Iî jera şîobani. Avîam unu măi mari
45 ca mini. Iel a fos' vo şási anî şîoban îm munti,
la noi, aişî, îm „Munţişoarili“, pi „Alûnu“, pi
„Djalu-negru“. Cînta *Nîoriţa* diñ guri. Nî-aduc
aminti ci cînta cu vorbi, la aripa oilor; ci iel
n-avîa griţi şi prăşasci, or' si cosasci. Măi cînta
50 mergîni cu oili la djâl, pascîndi ghitili. Cînta toati
lumîa *Nîoriţa*. Iera siobani: cîn' cînta iî cînticu
ista, si strîñzia oili lîngî iî.

(28.IX.1967), Nărúza — Pîriu-húmi —
Ghiorgi Coróji, 81.

MXXXIII, MXXXIV⁶⁷

- Mioriţi lai,
Lai, bucălai,
Di triî zîli-ñcoasi
Gura nu-ţ măi taşi,
5 Iarba nu-ţ măi plaşi,
Apa nu-ţ măi plaşi,
Şi-î cu tini?
— Stăpîni, stăpîni,
Ni s-a vorghit
10 Tovarîşi tăi...
Si ni ti omqari,
Şi si ti-ñgroapi-ñ struñga oilor,
Îñ zghéritu ñeilor.
— Mioriţi lai,
15 Di m-or omori,
Si mă-ñgroapi
Îñ struñga oilor,
Îñ zghéritu ñeilor.
Si nu mă-ñgroapi-n dosu stîni
20 Uni stau (II — zac) şi cini.
Buşjumaşu ñeu

Si ni-l puniţ la capu ñeu;
Cin' vîntu ñî-a bati, (II — Vîntu ci
ñî-a bati.)

Buşjumaş ñî-a trazi...

- 25 Si-m' pui la cap:
Fluieraş di fag,
Si cînti cu drag;
Fluieraş di osu,
Si-ñ cînti dujosu.
30 Fluirî-or cînta,
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or pliñzi
Cu lacrimî di sîñzi...

Mama mîa o cînta diñ guri zîya, sara, cîn'
35 şidîa la lucru, şi-î vinîa iî a cînta. Iera uñ cîntic
zalmic. Noi, copkii — jeram triî: douî feti ş-um
bâjet — stañ ş-ascultañ...

Cuñ si n-o auz şi di la alţi? Bătrîni-o cînta di
rînd! Cîntarîa asta jera pîntu toati lumîa. O
40 cînta *Nîoriţa* şi uñkeşu ñeu.

Pî-o gurî di raj,
Pi Kîşîor di plaj...
— N-aj văzut uñ şîobănaş?

Faţa lui:

- 45 Spuma laptiluj;
Mustăşîoara lui;
Skicu griuluj;
Perişoru lui;
Pana corbuluj;
50 Okişori lui;
Mura cîmpuluj...
Çaptî la răçqari,
Njaziunsi la sqari;
Çaptî la pămînt,
55 Njaziunsi di vînt...
Si nu-î spui mă-si
Ci l-a omorit;
Si-î spui
Ci s-a-ñsurat
60 C-o fatî di craj,
Pî-o gurî di raj;
Sqarili şi luna
I-a ţînu' cununiîa...

Soarili și luna

65 I-a ținu' cununa...

O žali-a fos' ș-acolu! Cî dacî jel a murit tinir,
fări sî-ș h'i făcut veljatu, hotărît c-a fos' žali...

(29.IX.1967), Nărúža-Petrștj — Flqaria
Nirsjoju, 81.

MXXXV⁶⁸

Niorița o știu aproapi di cîn' jeram di vo șapti-
opt anj, șel mul' doișpsi. Nu știu di uni-am auzi'
cintarja: oj h'i-auzît-o di la mama, di la tata.
Mamî, tatî... sî pșati-ntimpla și di la vuñ
bunic.

Io carti nu știu: dacî nu m-a da' la șqali!
(Zi)șja cî dacî șqala-i diparti... Atuñșj șqala
jera la Néra; șqala di la Vilcânjasa jera. Noj
fășjam parti-atuñșja din Néra. Pi timpu-ășela
10 fetili nu sî pomenja sî li dja la șqali! Șî băjeți:
plătja amjandî grja — părali multi, cum jera pi
timpu-ășela — și nu sî dușja la șqali. Șî tata a
plătît amjandî răzghitu; da nu știu cit timp.

Niorița-j așa:

15 — Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñcoași
Gura nu-ț măj tași;
Or' apa nu-ț plași,

20 Or' țija ț-i greu
Cu trupu neș?
— Niija nu n-i greu
Cu trupu tău:
Ij cî s-a vorghit

25 Ca sî ti omșari
— Ij m-or omorî;
Da sî nu mă-ñgroapi
Din dosu stini
Uni zași cini;

30 Sî mă-ñgroapi, ñgroapi
Îñ struñga oilor,
Îm plîșu nișarilor:
Nișarili s-or strîñzi,

Ș-or înșepi-a plîñzi

35 Cu lăcrîñi di sîñzi...

Aișj s-a terminat! Io st' (=sînt) om năcăžit.
Am măj uțat diñ jeli: măj sînt sārîti diñ jeli.
Atuñșj bini li știjam. Pșati cî n-am măj cîntat
cînticu ista di sîñzăș-șajzăș di anj.

(1967), Nărúža-Zghjaburj — Năstasi
Hănu, 88.

MXXXVI¹

— Nioriți lai,
Lai bucălai,
Di trij zili-ñcoași
Gura nu-ț măj tași;

5 Or' apî nu-ț plași,
Iarba dipi cîmp,
Șî apa diñ uluc,
Șî sarja dim burdufu?
Or' țija ț-i greu

10 Cu trupu neș?
— Niija nu n-i greu
Cu trupu tău;
Șî niija cî-m' plași
Apa diñ uluc ,

15 Iarba dipi cîmp,
Sarja dim burdufu:
Ij cî s-a vorghit —
Trij șjobănej —
Ca sî ti omșari,

20 Cî aj oj măj multi,
Multi și cornuti,
Șî caș niñvățaț,
Șî boj niñžugaț,
Șî cini măj bărbaț;

25 Șî sî ti-ñgroapi
În dosu stini
Uni zac cini.
— Ij m-or omori;
Da sî nu mă-ñgroapi

¹ Text notat la o jumătate de oră după MXXXV (v. nota
crit. 68).

- 30 Din dosu stîni
 Uni zași cîni;
 Și mă-îngroapi, -îngroapi
 În struîga oilor,
 În zjocu înelor,
 35 În plînsu niqarilor:
 Niqarili s-or strîîzi,
 Ș-or îîșepi-a plîîzi
 Cu lacrîîi di sîîzi.

Același.

MXXXVII, MXXXVIII¹ 69

- Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trei zili-încoași
 Gurița nu-s tași;
 5 Or' ieș' bolnăvîoari,
 Mioriți miqari?
 — Drăguțuli basi,
 Dă-ț oili-încoași
 La negru zăvoj,
 10 Ci-î iarbi di noi,
 Și umbrî di voi;
 Ci s-a sfătuit
 Bașiu uîgurîian
 Și cu șel vrăîșîian
 15 Pe la apus de soare
 Ca să te omqare,
 Ci ai oi măi multi,
 Multi și cornuti,
 Caî îîvățaț,
 20 Și cinî bărbăț,
 — Și di-a fi si mor
 În cîmp di mohor,
 Și mă-îngropaț
 Aiși, pi-aproapi:
 25 În struîga oilor,
 În zjocu înelor,
 La cap sî-m' puje:
 Fluieraș di osu

¹ Vezi în special nota crit. 69.

- Cari cîntî frumosu;
 30 Fluieraș di sóru
 Cari cîntî cu focu —
 La cap sî mi li pui.
 Vintu, cînd a bati,
 Pîiî jeli-a străbati,
 35 Nei vor auzi cînticu lor,
 Cu zăli m-or plîîzi
 Cu lacrîîi di focu...
 Aiși sărim oljaci...
 Iar ducîndu-ti pi drum,
 40 Și vej întilni
 O babî bătrîni
 Cu cair di lîîni, torcîn',
 Di mini-ntrebîn':
 „Nu cumva-aț văzut
 45 Uî frumos șjóbănaș
 Diîî fluir doînaș?
 Okîșori luî:
 Mura cîmpuluî;
 Mustășjioara luî:
 50 Spicu griuluî;
 Fețișoara luî:
 Spuma cîmpuluî...
 Sau „spuma laptiluî“... cam așa...
 Si nu-î spuniț cî ieș' is mort;
 55 Si spuniț cî io m-aîî cāsătorit
 C-o fatî crăjasi
 A lumi mirîjasi;
 Și la nunta mîa
 A căzut o stjia;
 60 Șqarili și luna
 Mî-a ținu' cununa;
 Braz și păltinaș
 I-am avu' nuntaș;
 Lăutarî-am avuț
 65 Tqati păsîr'li diîî codru;
 Preuț: munți mari;
 Păsîrî: lăutarî.
 Si-î spuniț drept:
 Ci pi mini m-or scălda
 70 Djalurli cîn' s-or răsturna, (II — dărîma,)
 Și ploili cîn' vor ploaia.
 Preuți cî vor șeti:
 Păsîrli cîn' vor șiripi...

O știu diñ școală, și diñ cap. Cî mulș sitești-n
75 carti; dă s-a-ñkis cartja, s-a-ñchis și mințili!

Am învațat-o diñ plăserja mja. Învațătorju
nu ni punja s-o-ñvătăm; o-ñvăța fiicari dim
plăserja omului, diñ carti. Cîn' am învațat-o,
jeram cañ di vo opt ani. Is pisti obzăș di ani dî-
80 atuñși. Qamini la șideri, la băuturi, măi cinta
Niorija. La citi-o nuntî si cinta și *Niorija*: o cinta
lăutari.

Partja di la urmî nu-î diñ carti: îj culjasî di
pi la bătrîni, di pi la babi, di pi la uñkeș, di pi la
85 băuturi.

Bătrîni cari î-am auzit jo *Niorija*? Hă, hă,
și țarina trebi si h'ii praf! Iera unu Vasili Dragoe:
dac-am avut jo zăsi ani cîn' a murit jel, îj mor'
di mult. Cîn' bja citi-oljaci, jel cinta și *Niorija*.

Cintic așazatu, bătrînescu, cinta Mereuți Me-
reuți.

(28.IX.1967), Nărûza-Luñca -- Stănilă
Băcur, 89.

N e g r i l é ș t i (= Negirléști).

MXXXIX₇₀

— Mioriți lai,
Lai, bucalai,
De trii zili-ñcoaci
Gura nu-ț măi taçi,
5 Iarba nu-ț măi plaçi;
Or' ieș' bolnăvjoari,
Scumpa mja miqari?
Orî simț vuñ rău:
C-o fi si mor?...
10 Pi-o guri di plaj,
Pi-o guri di raj
Si lasi la vali
Trej turmi di mej,
Cu trej păstorej:
15 Unu, vrănçjan;
Unu, uñgurjan
Și unu muntjan.

Çel muntjan și cu çel uñgurjan

Să gindiră, să sfătuiră:

20 Că l-apus de soare

Ca să mi-l omqare

Pe çel vrănçjan,

C-ari oî măi multi okeșali,

Și cornuti, cu lăsături pi frunti..

25 Trebuja s-o jeu de-își:

Pi-um picior di plaj,

Pi-o guri di raj

Si lasi la vali

Trej turmi di oî,

30 Cu trej çjobănej:

Unu, vrănçjan;

Unu, uñgurjan

Și unu, muntjan.

Çel uñgurjan și cu çel muntjan

35 Să sfătuiră, să gindiră:

Să mi-l omqari pi çel vrănçjan,

C-ari oî multi,

Okeșali și cornuti,

Și cu lăsături pi frunti,

40 Și ciñi mari și bărbaț

Acu ni-nțoarcim la mioriți:

— Mioriți lai, lai,

De trii zili-ñcoaci

Gura nu-s măi taçi,

45 Iarba nu-s măi plaçi;

Or' aj vuñ gînd rău?...
Scumpa mja miqari,
Di-o fi si mor,
Si mă-ñgropaț in dosu stini,
50 Si mi-aud lătrîn' ciñi...
Si mă-ñgropaț in struñga oilor;
Cîn' jeli s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi...
La cap si-m' punit:
55 Fluieraș di fagu,
Mult cîntă cu dragu;
Fluieraș di soc,
Mult cîntă cu foc;
Și fluieraș di os,
60 Mult cîntă dujos...
Vorbești miorița:
— Dragi stăpini,

- Mija iarba-m' plăci...
De trii zili-ñcoaci
65 De gura nu-n taçi...
Nu sim' bolnăvjoari;
Da simt un giñ'd rău:
Ci çjobanu uñgurian
Şi cu çel muntian
70 S-au sfătuit şi s-au gîndit:
Ci l-apus di soari
Să mi ti omçari...
— Dragi oiçi lai, lai,
Di-o fi si mor,
75 Ş-o vini o mamî bătrini,
Cu briu di lini,
Pe poteçi-alergînd,
Pe ciñki întrebînd di-al jei feçior:
„Faça lui:
80 Spuma laptelui;
Mustăçioara lui:
Spicu griului;
Okişori lui;
Mura cîmpului;
85 Mizloçelu lui:
Înalt şi supțirel,
Tras ca pintr-un inel;
Perişoru lui:
Pana corbului.
90 N-aţ auzit, n-aţ văzut
Di-un nalt tinerel şi vojniçel?“

Acu vorbeşti mioriţa:

- Dragi mamî,
Am auzit ci jesti miri:
95 Munţi mari-a fos' nunj;
Brazi şi paltini i-a fos' nuntaşi;
Soarili şi luna
I-au ţinu' cununa;
Stelili: mij i-au fos' făclij;
100 Şi munţi mari i-a fos' preoţi...

O ştiu di la taçi-miu. Iel a fos' şjoban: şi-n
delta Dúniri, şi-m munţi Carpăt; pe-îşi, pi poalili
munţilor Carpăt, partja asta: Covásna, Făgă-
rás, Braşov. Iel a fos' dizärtor: a plecat diñ ar-
matî; şi douizăş şi şaptei di ani-a umblat pim
105 munţ şjoban. Cît a şjobănit s-a-ntilnit şi cu haj-
duşi di diñcolu, diñ Ardjal.

- Am auzit-o cin' jeram micuţ, pi la uñspreşi-
dojspreşi ani. Iel cînta diñ fluir, ci jera uñ cîntător
110 diñ fluir çi nu exista! Iel făşja şi flui. Cînta cin'
ş-aduşja aminti citi-o *Mioriţi* di asta. Citi deşti
mj-a rupt jel ca si-ñvăt *Mioriţa!* Da n-am avut
ureki muzicalî. Taçi-miu jera çel măi bun cîntător
diñ fluir diñ sat. Iel fluirili nu li făşja din nimic,
115 dicit diñ corn: numai diñ corn!...
Di la lăutari n-am reţinut, ci n-am ureki mu-
zicalî.

(6.I.1968), Negirleşti — Ion Băhni, 41.

MXL¹ 71

- Mioriţi lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoaci
Iarba nu-ţ măi plăci,
5 Gura nu-ţ măi taçi;
Or' jeş' bolnăvjoari,
Drăguţă miçari?...“
Iată vin îñ cale,
Se cobor la vale
10 Trei turme de oi,
Cu trei çjobănej:
Unu moldovian
Şi cu çel vrăncjan
Să vorbiră şi si sfătuiră
15 Să mi-l omçari
Pe çel uñgurian,
C-ari oi măi multi,
Mîndri şi cornuti,
Caj îñvâtaţi
20 Şi cinj bărbaţi.
— Miorţi lai,
Să le spui curat:
Căçi m-am însurat
Pi-o guri di plaju
25 C-o fati di craju.
Drăguţă miçară,

¹ Text diacritic notat la doi ani după text accesoriu MCCCXIV
(cf. nota crit. 71).

- Să le spun lor!
Să mă-ngrăpapi
Tot aici, pi-aprăpapi,
30 În struŋga cu oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosu stîni,
Ca si-mi-aud cîini.
La cap si-m' puli:
35 Fluieraş di fag,
Să cînt oilor cu drag;
Fluieraş di os,
Să cînt oilor dujos...
Baba, mama lui, întreba di fiu îi. Ia plîngîia
40 şi-ntreba:
— N-aş văzut un çjobănaş
Aşa nalt şi supţirel,
Parci-i tras pintr-uñ inel?
Mustăçjoara lui:
45 Spicu griului;
Okişori lui;
Mura cîmpului;
Obrăzori lui;
Ca buzori cîmpului...
50 Ba nu!
— Stăpini, stăpini,
Kjami-t şi uñ cîini:
Çel măi bărbătesc,
Şi çel măi frătesc;
55 Lasî-ti-ñ vali-ñ zăvoi,
C-acolu-i umbrî di voi!
Şi iarbi di noi...
Măi uesti da am măi uitat. Ci dor nu stau
numa cu jel, si-l cînt, cînticu...
60 Di uni-l ştiu? Di la tati-ñiu, di cin' ieram mititel.
Auzam di la jel. Îi bătrînescu; dim bătrîni. L-am
auzit aşa: cinta jel sara, numa cin' avia coraž
jel. Io ascultam; şi l-am învâţat. Jel îi jera draž
oili. Başju n-a fost: jera un om gospodârju...
65 Cin' am auzi' *Mioriţa* ieram di vo şasi-şăpti
ani; sin' vo patruzăş di ani... Io i-am învâţat
pi măi mulţ băjeţ, aişi, *Mioriţa*. Carti-am învâţat
vo patru clasi. În carti-añ da' şi di *Mioriţa*, la
a patra. Da tot nu-i kjar cumu-i asta. Ci n-añ
70 ştit-o aşa punctual: n-am fost atent ca s-o şitesc
ca-ñ carti! c-añ ştiut-o jeu dim mica copilării.

Aşa, m-oj h'i mai uitat cu şi-ñ carti... Am auzit-o
şi di la un başju bătrîn: jera un moş, Macsim
Lázir; asela cinta. Zişja şi cuvintili... Lăutari:
75 n-am auzit *Mioriţa*... *Mioriţa*-i zîşi. O h'i zîs
şi *Nioriţa*, da n-am băgat jeu sami.

(5.I.1968), Negirléşti — Ion Tăfti, 47.

MXLI₇₂

Nioriţa! Parc-am fos' boş di tot! Tata li cinta,
săracu; da cum n-am putut jeu prindi dicit vor-
bili uestia:

- Nioriţi lai, bucălai,
5 Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ţ măi taşi,
Iarba nu-ţ plaşi...
De-isi nu măi ştiu nişi-una!...
Or' ies' bolnăghioari?...
10 Măi uesti; da diţjaba: daci nu-l ştiu! Ii
luŋgi socotjala; daci nu li-am băgat isi, în cap...
Vorghiam jeu cu frati-ñiu: „Mă, cum n-am în-
vâţat jeu diñ fluir, diñ vorbi, *Nioriţa* asta!“...
Tata neş a fos' şjohan; a fos' mul' şjohan.
15 Auzañ ci s-a dus di vo doispşi ani. A avut un
tati rău; şi i-a dus în lumi pi copki; la uñ stăpin,
uni-a trebuit slugi, cum jera bojeri-odatî. Ş-a
crescut şjohan. Ş-a vinit acasi la vo triizăş di
ani cin' s-a-ñsurat. A tras la rădăşina hrjanului!...

(3.I.1968), Negirléşti — Duñtru Stelja,
70.

MXLII, MXLIII₇₃

- Pi-uñ kişor di plai,
Pi-o guri di raj,
Iati ghini-ñ cali,
Si coboari-ñ vali
5 Trii turmi di oi,
Cu trei çjobănej:
Unu-i moldovjan,
Unu-i uñgurjan,
Şi unu-i vrăñşjan.

10 Iar  el moldovian
  i cu  el vr ncian
 M ri s-a vorghit,
  i s-a sf tuit:
 Pe l-apus di  ari
 15 Ca si ni-l om ari
 Pe  el u gurian,
 Că-i mai ortoman,
  -ari oi mai multi,
 Mîndre  i cornuti.
 20 Iar  ia miori i
 Cu lina pl vi i
 Di trii zili- co i
 Gura nu-  mai ta i.
 – Miori i, mi ari,
 25 Or' ie ' bolnăvioari,
 Or' apa nu-  pl si,
 Or' iarba nu-  pl si?
 – Dr gu ule ba i,
  i apa ci-m' pl si,
 30  i iarba ci-m' pl si;
 D -  oili- co i:
 La verdi zăvoi,
 La c mp di mohor,
 Ci-  iarbi di oi,
 35  i umbr  di voi.
 St pini, st pini,
 Măi k am -   -u  cini:
 Pi  el b rb tesc,
  i pi  el fr  asc;
 40 Ci m ri s-a vorbit,
  i s-a sf tuit
 Bac ul moldovian,
  i cu  el vr ncian:
 Pe l-apus de  are
 45 Să mi te om are.
 – Miori i, mi ari,
 Di ie ' n zdr vani,
  i di-o fi si mor u
 La verdi zăvoi,
 50 La c mp di mohor,
 S -  spui lu vr ncianu,
  i lu moldovianu
 Ca si m  ingro api
 Ai , pi apr api:

55 I  stru ga di oi,
 Si fiu tot cu voi:
 I  dosu stini,
 Să-mi-aud cini.
 Miori a m a,
 60 Glugulița m a
 S-o pui-  virvu părului;
  i-  glugi si-m' pui...
 C- sela iera prepeliagu di oi...
 Fluieră de socu,
 65 Mul' zice cu focu;
 Fluieră de fagu,
 Mult zise cu dragu;
 Fluieră di osu,
 Mul' zise duiosu;
 70 Vintu, cin' a bati,
 Prin icli-a r zbati,
 Oili s-or str nge,
 Pe mini m-or pling e
 Cu lacrimi de singe.
 75 Iar tu, mi ara m a,
 Dac-  intilni,
 Daci mi-ei z ri
 O babi bătrini
 C-un cajer de lin ,
 80 Dim pi ioari mergin',
 Din furci torcin',
 Din guri-ntrebîn',
 Din oy l cr min':
 „Cini ni-a văzut,
 85 Cini-a intilnit
 M ndru  job nel
 Tras printr-o  inel?
 Must  ioara lui:
 Spicu griului;
 90 Fe i ara lui:
 Spuma laptelui;
 Ok ori lui:
 Doui muri  apti:
  apti la r c ari,
 95 Njati si di  ari;
  apti la p mint,
 Njati si di vint...“
 Tu, mi ara m a,
 Si ti-nduri di ia,

- 100 Ci-î măicuța mja;
Și să-î spuî curat;
Ci m-am înșurat
C-o mindri crăjasi,
A lumi mirjasi...
- 105 Și la nunta mja
A căzut o stja;
Șorili și luña
Mj-a ținu' cumuna;
Preuț: munți mari;
110 Pasəri: lăutari;
Păsăreli: mij
Și steli: făclij.
Iar la čja măicuți
Să nu-î spuî, drăguți,
115 Că la nunta mja
A căzut o stja;
C-am avu' nuntaș
Braz și păltinaș;
Păsăreli: mij
120 Și steli: făclij.
Tu si-î spuî curat:
Ci m-am înșurat
C-o mindri crăjasi,
A lumi mirjasi.
- 125 Asta-î *Miorița*! Am învățat-o, *Miorița*, la
aripa oilor, la djal, c-avja tetja trij șjobani la
oî. Io vinjañ di la șçolă, și mă dușjañ la djal
la oî.
- 130 Am învățat-o diñ cărt *Miorița*: dim mini
torșjam, și diñ gurî-ñvățam. N-era dragi cartja!
Miorița jera-ñ cartia di clasa a doua. Măj jera o
poizii:
„Ștefani măriia-ta,
Tu la Putna nu măj sta:
135 Lasî griža sfinților
În sama părinților...”
Asta-î *Dojna*.
Poizija asta-î a lu Eminescu. Am învățat-o
la aripa oilor, cin' luam cartja-m mini, și mă
140 dusian la umbrî, uni iera oili, ca si miniñsi șjo-
bani, și jeli si nu si pornjasci. Stam acolo pini
vinia șjobani, și pornja cu oili la pășuni. Fășja
hățaș, ca si faci oili lapti. Și io di-acolja mă du-
șjañ și strecurañ laptili, il h'jerbjam, strîñzjam

- 145 cașu, h'jerbjam zăru... Păi, di si si măj plătjasci
tetja și pe-jeștia? Pîn la nezu nopti stitjam și
hjerbiam zăru, alezjam urda. Cașu-l vindja tetja,
și fășja bani...

- Dumnetă spuî ci i-o parti diñ carti, la *Miorița*
150 asta. Da măj jesti șeva pus ș-așa; și nu-i in carti!
Asta trebi si h'ii di pi la bași, di la șjobanî. Cin'
jerañ cu oili, liñgî vizăntăni, liñgî sovežanî (a
vizăntănilor iera pi „Djalu lózi”); ni-ntilniam ba
la briñzi, ba la žintiți di-anjazi. Ni luam la vorbi:
155 unija cinta, alti povestja. Ș-acolu-am măi auzi'
Miorița asta. Ij și diñ carti, și măj căpătatî di
prin graju poporuluî. Ghersu-l știu; da acuma am
imbătrinit: nu măj pošju cinta ca-n tinereți.
Cim prindiam a cinta *Niorița* — ij melodija žin-
doasi! — si h'i stat trij zili nimincat, și s-ascult!...

- A fost un șjoban la noi, diñ sus. A sta' la noi
vo șasi anj; și vari, și jarni. Cin' kema jel oili,
vinja qaja cañ cit ar h'i de-ișja la Birsăști¹.
Ghijorghi-a Ani-l kema. Jel cinta *Miorița* frumos!
165 Ij măj zisja: Ghijorghi Brețcanu. Briñzi ca a
lui, și oi ca a lui, nu măj iera!...

Di la lăutari n-am priñs *Miorița*: nu-n da mina
si mă duc la lăutari.

(3.I.1968), Negirlești — Añcuța Tăfti, 74.

MXLIV

- Îs di cin' lumja asta! Io si si măj știu?
— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñçoasi,
5 Iarba nu-ț măj plași,
Apa nu-ț măj plași.
— Și apa-m' plași,
Și iarba-m' plași;
Da mi s-a vorghit doi șjobănej
10 Ca si ti omçari,
Si ti-ñgrçapi-n dosu stini:
Îñ zgherātu oilor,
Îñ žjocu neilor.
— Daci m-a omori,

¹ Distanță de 3 km.

- 15 Sî mă-ñgroapi
În dosu stîni
Uni trec oili
Și sî źjoaci ñei.
Și la cap sî-m' pui-uñ flujeraș:
20 Flujeraș di fagu,
Si li h'ii dragu...
(Noi si ni h'ii dragu... —II).

Aista-i măi frumos: di fagu, dicît di sócru.
Am auzi' șjobani cîntin' pi djal, dimultu!...
25 Ciț șjobani n-a cîntat! İera unu Ion İeni, cîn'
jeram ıo ñici: diñ fluir il cînta; da măi zîșja
și diñ guri cițj-odati...

Din njamu ñeu: nu, n-am auzît. Niș lăutari:
nu m-am prja dus ıo pi la lăutari s-auz.

(3.I.1968), Negirléști — Iliñca Briñzoj,
78.

MXLV, MXLVI¹ 74

Niorița o știu di cîn' jeram mititel. Am auzit-o
dim bătrînj: sî cînta diñ fluir, diñ șîmpoj; di pi
cum jera șîmpojali: uñ felju di fluir, cu țaghij;
jera făcu' diñ keli di ıoi. Cari jera cam șjobănești,
5 o știja. Și cari sta la ghiti, jarna, la odai, o-ñvăța...
Sî h'j-avut cañ zăși-dojspsî anj cîn' am îñvă-
țat-o ıo. *Niorița*. Pîn' la dojspsî anj nu țij minti
și-añ văzut ș-am auzît. Da di la dojspsî anj țij
minti pîn-oj intra-m pămînt! Acuma, ujt și
10 bucătúra diñ guri: is bătrînj! Ș-acuma, joti, ci-s
bătrînj, cînt diñ fruñzi di păr. İar diñ fluir, nu
m-am putut îñvăța, kica-ñj-ar mînilî! Șja măi
frumojasi cîntari jesi diñ fluir...

Nu ñj-aduc aminti di la șînj-am îñvățat-o-ntăj.
15 Da h'iin(d) tovariș di odăj, ñj-adunam și spunjam
una-alta. Așa am auzît-o:
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñcqași
20 Gurița nu-s tași;
Or' jesh' bolnăvıoari?

Or' jarba nu-s plași?

Lua-tj-ar un lup!

— Stăpîni, stăpîni,

25 Nu mă blăstăma:

La un apus di soari

Vrja sî ti omșari

Unu uñgurjan

Și c-um moldovjan. (II — Cu moldo-
vjanu.)

30 — Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Daci jesh' năzdrăvani,

Sî mă-ñgroapi îñ struñga di oj,

Sî fiu to' cu voj;

35 Saı (II—Or'...) îñ dosu stîni,

Sî-m' auz și cîni...

Aișja cu fluirilj-am ujtat ıo...

Si-m' pui la cap:

Flujeraș di sócru,

40 Ca sî h'ii cu norocu...

Lj-am măi ujtat ıo... De-ișja: sî si-ñcure
ițili, c-apăj șadi rău! İs și flămin': n-am miñcat
di-asari. Az diminjați, ñica n-am pus pi limbî!
İs om sârac, și n-am di uni căpăta șeva. Copkii nu
45 sî ujtî la mîni; dac-ar h'i di ij îñ stari!...

Niorița: asta cîntari! Sî cînt-acu? Ai auzi'
dumnetá și cînt-um brostacu mergîn' pi drum
pim prafu??...

(26.X.1965), Negirléști — Vasili Briñzoj,
75.

MXLVII

Nu-j api la moari! Daci-ț bati suflitu-ñ kept,
cuñ sî cînt?...

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Di trij zili-ñcqași

5 Gurița nu-s tași;

Orj jesh' bolnăvıoari,

Orj jarba nu-s plași?

Lua-tj-ar un lup!

— Stăpîni, stăpîni,

¹ Cf. text. MXLVII notat la trei ani după dublet.

10 Nu mă blăstăma:
 La un pus di soari
 Cîn' sfințăști soarili...
 Vrîja sî ti omșari
 Uîngurîanu și cu vrîîșșianu,
 15 Și unu, un moldovjan.
 — Mioriți năzdrăvani,
 Daci ieș' tu năzdrăvani,
 Si mă-îngroapi
 În dosu stîni,
 20 Si mă-aur și cîni;
 În struîga di oi,
 Ca si fiu cu voi...
 Și cam ajasta-î: am uitat! Di patruzăș di
 anî di cîn' n-am măi cîntat-o.
 25 Fluîeraș di sócru
 Si ní-l pui-n...
 Am uîtat jo aișia...
 Fluîeraș di fag
 Cari si ni h'ii drag...
 30 Fluîeraș di sócru
 Ca si cînti cu focu... Si cînticu
 focu...
 Aișî nu li măi pošu adușî-aminti!

(3.I.1968), Negirléști — Același, 78.

MXLVIII 75

Pî-oî verdi zăvoi,
 Pî-o gurî di plai
 Cobșari în vali
 Treî turme de oi,
 5 Cu treî çjobănej:
 Unu, moldovjan:
 Unu, uîngurjan
 Și unu, vrîîșșian.
 — Mioriță lai,
 10 Lai, bucălai,
 De çî iarba nu-ț plaçe?
 Ori ieș' bolnăvjoari,
 Mioriți, mișari?

— Ba, nu-s bolnăvjoari;
 15 Și iarba im' place,
 Dar iatâ çe se sfătuiră
 Baçiu uîngurjan
 Și cu cel vrîîșșian:
 Să mi te omșare
 20 Pe la âpus de soare.
 Ci ai oi măi multî,
 Multi și cornuți,
 Cai măi învâțat,
 Și cîni măi bârbaț...
 25 Adicî puterniși...
 — Dac-o fi sî mă omșari,
 Vor fi ai mei nuntaș:
 Braz și pâlținaș...
 Aișî nu măi știu ieșu cuî si terminî!
 30 — Daci mă omșari,
 Si mă-îngroapi-n dosu stîni,
 Undi bati vîntu bini...
 Sau „tari“... așa șeva...
 Uni latrî cîni...
 La cap si-m' pui fluîerașu:
 Fluîeraș di os;
 Cîn' o bati vîntu,
 Si răsuni dujos.
 Voi v-ăț aduna,
 40 Și m-ăț lăcrăma...
 Și dac-aț intilni
 O babî bătrîni,
 Cu brîu di lîni,
 Din furcî torcîn',
 45 Di mini-ntrebîn':
 „Dac-aț văzut
 Un mîndru çjobănaș,
 Al meu feçșoraș:
 Feçșșora lui:
 50 Spuma laptelui;
 Okîșori lui:
 Mura cîmpului:
 Perișoru lui:
 Pana corbului“...
 55 Atuîșia tu si-î spuî:
 Ci m-am înșurat
 C-o mîndrî crăjasi;

Și la nunta mja
A zărit o stja...

60 Saș:

A venit o stja...
Soarili și luna
Mj-au ținu' cununa;
Braz și pâlținaș

65 Aș zăcat ca nuntaș...

Miorița asta am auzit di la tata-moșu meu.
L-am auzi' cîntin' *Miorița*. Și măi cinta și di
caval: di șel lușg...

70 Din carti, *Miorița*? Io n-ăduc aminti cî-n
școală și-nvăța. Da iera-n carti măi adăugati
puțin. Crez cî s-a făcut adăuziri, ca și si pot-
ghjașci, și rimezi strofili șelja. Nu-n-ăduc aminti
dac-am învățat-o di carti. Cam pin clasili trii-
patru dac-a apărut *Miorița*. Ieș imi amintes' bini
75 cî n-am învățat-o di carti; numai di la bătrîn.
Daci-ntr-un an am avut trei învățatori! Cartja
și fășia cam la voja-ntimplări: ti dușei cu vașili,
ti măi dușei la școală, măi luai și sapa și ti dușei
la sapi...

80 Di la lăutari: niși-odati n-am auzi' *Miorița*.
Uști-aiși: iera popa Tăfti; iș avja lăutari lui:
pi Vinogăi. Sta pi prispa casă toati zăua, la popi.
Acolu bja, acolu mîncă, acolu dorîja. Cîn' vinja
popa acasi, Vinogăi-și cinta „Hora lu popa Tăfti”,
85 făcuti di iel pintru popi. Și cîm' pleca popa,
încălica pi cal, și Vinogăi-și cinta „Hora-șja-mari”:
cîntarja di la nunti, cîn' școti nîrjasa afari.
Cîm' pleca popa di vali, la vii, la Tîfăști, pleca
cu trășura cu patru cai. Avia teljañci la un cal;
și cîn' auza lumia teljañca, zîșja: „Tresi popa
Tăfti cu trășura”...

(4.I.1968), Negirlăști — Ion Mehedint, 75.

MXLIX₇₆

— Mioriți lai, bucălai,
Di trii zăli-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
Or' ieș' bolnăvjoari?

186

5 Or' apa nu-ț plăși,
Or' iarba nu-ț plăși?
— Ieș nu-s bolnăvjoari;
Și apa-m' plăși:
C-am auzi'

10 Pi l-apus di șoari
Ci mi s-a vorbit...

Ei, am uțat aiși șini s-a vorbit: șel moldovjan
cu șel vrăñșjanu; și l-a omorit pi șel uñgurjan...

C-ari oi măi multi,

15 Multi și cornuti,
Caj învățat,
Și cînj măi bărbat.
— Dragi mioriți,
Dac-o fi și mor,

20 Si mă-ñgropat
În dosu stîni,
Și-mj-auz cîni.
La cap si-m' puniț:
Flujeraș di fag... /...di sócru.../

25 Ca și-n fii drag..
Flujeraș di osu,
Mul' zîși dujosu:
Oili s-or strînji,
Pi mini m-or plîñzi

30 Cu lacriñi di siñzi...

A auzi' mă-sa c-a murit, ș-a pleca' dipi iel și-l
cauti:

Dim pișoari mergin,
Din guri-ntrebin':
„N-aș auzit, n-aș aflat

35 Di-um băjat curat?
Oki lui:
Mura cîmpului;
Mustășjoara lui;
Spicu griului;

40 Păru lui:
Pana corbului;
Fața lui:
Spuma laptelui"...
Și-și spuniț curat:

45 Ci m-am însurat...
Și la nunta mja
A căzut o stja;

187

Braz, pältinaș
Mî-a fos' nuntas;

50 Lăutari...
Păsiri lăutari!

Di la tata am căpătat-o. Ieram copil mic;
și sara tata ni cînta așa: „Mioriți lai, lai, bucălai”.
Și di-acolîa daci m-am făcut mari, am mers la
55 școali; ș-añ dat di ia la școali: poizii. Am învățat-o
la școali, ș-am povestit-o...

Tata nu știia carti, și nu fusăsi șjoban și
bașju. Iel o și cînta, ș-o și povestîa: cuñ l-a omorît,
șin' l-a omorît...

60 Nu știu s-o h'i-auzit dipi la bași și șjobani...
Lăutari nu i-am auzit *Miorița*.

(3.I.1968), Negîrléști — Vasili Bábiș, 76.

ML77

— Nioriți lai,
Lai, lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gurița nu-ț măi tași;

5 Nu știu: miñcarîa nu-ț plasi?
Nu știu: apa nu-ț plasi?

— Stăpîni, stăpîni,
Cautî-n dosu stîni,
Cî șjobanu moldovjan

10 Ii îngropat în dosu stîni,
Uni latrî cîni.

Nu știu cum măi zîsi:

Îñ struñga oilor
A rămas cînili

15 Si păzascî stăpînu,
Ci-î îngropat acolu...

Ii măi mul', da nu știu jeu. Is măi multi,
da nu poșju ieu si ñi-aduc aminti. Măi jesti una:
Pi drumu Banatului

20 Treși oili Bađjului:
Toati șjuti și cornuti,
Cu lăturî lăsaț pi frunti...

25 Cu lăturili lăsati pi frunti... „lăturili”:
lina șeja luñgi, crijați. Di-acolîa măj jesti-năinti;
da nu măj știu... Jeu așa l-am auzi' dila o bunicî:

— Stăpîni, stăpîni,
Nii apa și miñcarîa-m' plasi;
Cati-n dosu stîni:

30 Stăpînu neș l-a omorît
Și l-a-ñgropat în dosu stîni,
Uni urlî cîni...

La cap si-î pu-î uñ fluieraș,
Si-î cîntî cu doru:

35 Fluieraș di osu,
Si-î cîntî cu doru;
Fluierașu si h'ii di fagu,
Si-î cîntî cu dragu...

O cînta șjobani pi la oj, încoasi. Și h'iu-ñju-î
șjoban. Niorița o cînta și lumi di jazlanti: mocă-
40 nimi di-a noastrî, tinirî și bătrîni. Iera uñ șjoban:
unu Ion Albu; și iel cînta *Niorița*, *Șiriagu oilor*:
cîntîsi bătrînești. Iel cînta și cu vorbi, și diñ
fluir. Cînta șjobani, cînta și băjeți cu vașili pi
djalurî. Cînta și bunicu neș. Nu l-am apuca'
45 cîntin' diñ fluir. Da diñ guri cînta *Niorița*. Bunica
și ia cînta *Niorița*: sara, cin' lucra; și zîua cînta
pi sup poñi, cin' aduna-ñ grădinî finu pi brazdî...

Di lăutari: n-an ținu' socotjali daci cînta
Niorița.

(3.I.1968), Negîrléști — Costanda Popa,
78.

MLI78

— Mioriți lai,
De trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
Or' iarba nu-ț plasi,

5 Or' jeș' bolnăvjoari?
— Da am auzit

C-a si ti omșari
Bașju uñgurjan
Și cu șel vrăñșjan.

10 — Da di si si morju
Îñ cîmp di mohor?
Si mă-ñgropaț
Pe-isi, pi aproapi:
Îñ struñga di oj,

15 Si fiu tot cu voi.
Si mă-îngropaț în dosu stîni,
Si mi-auz un cini...
Și la cap si-m' puț:
Fluieraș di fagu,

20 Si-î cînt codrului cu dragu...

Dim bătrîni-o știu. Carti n-am învățatu. To'
pin lumî-am auzit-o. Nu ni-aduc aminti di la
șini. Daci n-am avu' școală, an ținut-o-ñ capu
ney. N-añ cîntat-o; numa vorbili li-am avut în
cap.

(3.I.1968), Negirléști — Içana Mojsi, 80

MLII₇₉

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,

Di trii zili-îcșai
Gurița nu-ț tași;

5 Nu știu: iarba nu-ț plași,
Or' ieș' bolnăvioari?

— Çiobani, çiobani,
Dă oili-îcșai,

La negru zăvoiu

10 Ci-î umbrî di voi,
Și iarbi di oi...

Baçiul uîgurian
Și cu țel vrăncian
Să sfătuiră:

15 Pi l-apus di șori
Ca si mi-l omçari
Pi țel moldovian...

Poati ci Vrañșia nu iera cin' s-a făcu' cîntarja
asta! Cîntarja asta-î măi vekî ca toati cîntarili;
20 și-î măi întîi di Ștefan-șel-Mari; așa crez io.
Adici dim bătrîni treși la tinereți, la tinereți!
Ș-așa c-a căpătat-o di-a aziuñs pinî az: dim bă-
trîni im bătrîni... Or' iera timpur'li ca acuma?
Nu iera cumpini di ploi mari, ca az. Daci Putna
25 a mers pi iarbi verdi!...

Ca si-l îngropăpi-n dosu stîni, (sic!)

„Ca si-mi-aud cini;

În struîga di oi,

Si hiu tot cu voi

30 Și si mi-aud cini..."

A zis moldovianu:

— Cin' a h'i si mă omçari,

Si mă-îngropaț

În struîga de oi,

35 Să fiu tot cu voi...
Și la cap si-m' puniț:

Fluieraș di os,

Cintî dujos;

Fluieraș di fag,

40 Si-n' cînti cu drag;

Fluieraș di sócru...

Cum s-o prepunim noi? Nu-ni-aduc aminti!

Și la cap si-m' puniț...

Braz și paltinaș

45 Ni-a fos' nuntaș:

Cu baba bătrîni: a vinit maicja lui dipi țel:

— N-aț văzut uñ șjaban cu turma di

oi dipi țel?

Nant și supțirel,

Tras pintr-un incl...

50 Fețișoara lui:

Spuma laptelui:

Okișori lui:

Mura cîmpului;

Mustășioara lui...

55 Niși n-a avut țel mustăț-atuñșja: a fos' tinir,
nicăsătorit...
Perișoru lui:
Spicu griului...

N-aț cuñ s-o prepui alfelju... Nu-ni-amintes'

60 cum i-a spus babi, adici mama lui... Or h'i
cărț diñ vekju cari-a h'i spuim; da șini li ari!...

D-ap-añ cîntat-o și io Niorița! P-așa ni-aș

aduși-aminti? Nu-ț aduși-aminti daci nu cînt!

A, ă, di cin' ieram în școala-am auzit-o: iera tre-

65 cuti-ñ cărț. Nu măi găsăs' cartja aseja: a luat-o răz-

boju... Din carti? Pi dac-an șetit-o! Oi h'i

măi uțtat citiva coñvorbiri; da tot am prins șeva!

Îs săptizăș și șăsi di anj di cin' an fos' la școală:

ij timp di-atuñșj!

70 Am măi scăpa' șeva:

C-ari cai învățat,

Și cinj măi bărbaț...

75 Vez? Acuma nî-am adus aminti! În carti
 ȕera ca o poizii, ca o amintiri. Am învâţat-o pi
 di-a rostu. Şi-nvâţătoriu si uita, colu, pi carti:
 zic ȕo litirili bini? Si nu scâpăm noi litirili compusi;
 c-o aviam scrisi pi cajet. Nî-asculta la lectii
Nioriţa: nu merzja pi gişitili! Punia băieţi s-o
 spui pi di-a rostu, ca o poizii; da n-o cîntam...
 80 A murit bătrini cari-a fos' măi mari ca mini!
 Am auzi' *Nioriţa* di la bătrini; da bătrini-s lut
 di oali!...

(4.I.1968), Negirléşti — Ghiorghii Pópa,
 80.

MLII₈₀

— Nioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ńcoaşii
 Gura nu-ţ măi taşi;
 5 Ori jarba nu-ţ plaşi,
 Ori apa nu-ţ plaşi?
 — Jarba-m' plaşi,
 Apa-m' plaşi;
 Dar am auzit sfătuindu-si:
 10 Ci l-apus di şari
 Vrja si ti omşari...
 — Jar di-a h'i si mor,
 Ia, si mă-ńgropaţ
 Ia, in dosu stini,
 15 S-auz şi ȕo cini.
 Si-m' punit la cap:
 Fluieraş di fagu,
 Si-ń cinti cu dragu...
 Braz şi páltinaş
 20 I-am avu' nuntaş;
 Şarili şi luna
 Nî-a ţinu' cununa...
 Il cîntam di cin' ȕeram băiet. Il cînta cînticu
 ista mult. Il cînta şjobani: măi cu sami şjobani!...
 25 Api, ȕo măi ţii minti di la şini l-am auzit
 întăi? Di un(di) l-oj h'i-auzit, nu măi sint acu...
 Ari milodiija lui da nu i-o nimeresc acu...
 N-am auzi' lăutari cîntin' *Nioriţa*.

(3.I.1968), Negirléşti — Măriuţa Păun, 82.

A. *Nioriţa* o ştiu dim bătrini, di cin' m-an
 născut! Şi niş nu si vorghia ci-i diń Ardjal!...
 Am auzit-o-ntăi di la unu Ion Rúsu; ȕel ȕera
 cotizent cu tati-ńiu. Io, si h'i fos' di vo zăşi-
 5 uńspreşi anj. Omu ista avia obişeu di-i trăzja
 dim păhar; ş-atuńşi cînta *Nioriţa*! Iel... ii
 ȕera dragi. To(t) la citi-oń curaz cînta *Nioriţa*:

— Nioriţi lai,

Lai bucălai

10 Di trii zili-ńcoaşii

Gura nu-s măi taşi:

Or' jarba nu-s plaşi?

Or' ȕeş' bolnăvjoari?...
 B.A. (Or' tirla nu-s plaşi?)

15 A. Cişi guriţa nu-s măi taşi...
 — Cişi pi la apus di şari

Vrja si ti omşari

Başju uńgurjan

Şi cu şel vrăńşjanu...
 20 B. (Ci-i măi ortomanu...)

A. Ş-ari oj măi multi,

Multi şi cornuti

Şi cai învâţat,

Şi cinj măi bărbaţ...
 25 B.A. — Da di-ar fi si morju

A. Si nu mă-ńgropaţ

În dosu stini

Uni zac şi cini;

Şi si mă-ńgropaţ
 30 În struńga oilor,
 În ȕiocu neilor...

B (Oita l-a boşit pi stăpinu ij:

— Dragi şjobănaş,

Fetişoara ta:

35 Spuma laptiluj;

Okişori tăi:

Mura cimpuluj;

Mustăşjoara ta:

40 Perişoru tău:

Pana corbuluj...).

A. Dac-aşa ȕera cînticu!... Poizii, poizii, da

tot a fos' şeva...

B.A. (— Cî la nunta mja)
45 A. A căzut o stîja;
Soarili și luna
Nî-a ținu' cununa...

B.A. (Braz și păltinaș)
A. I-am avu' nuntaș;
50 Priuț: munți mari...
A fos' lăutari...

Di-acolîa un măi știu... Is cules-așa, la-n-
timplari... O știu to' di pi la iel, di auzîti, di la
tetja, cî și țel o cînta ghini... B. Io n-am învăța'
55 carti. Da uñkeșu-a-nvățat oliaci, c-a fos' azent,
și prișeptorju... A. N-am măi spus-o din tine-
rêțili meli; cî vez, nu măi poș cînta: is bătrîn.
Da ștîjan și gheru iș.

(26.X.1965), Negirlêști — Petrija Dokióju,
83 (A). Mărija Dokióju, 80 (B)

MLV₈₂

Am implinit obză(și) și siñși di anî la „ziua
jepilor“: așa si kjamî ziua dipi lăsata-săcului,
dipi postu-șel-mari; i-o sərbătoari bătrîniasci...
Niorița igesti-așa:

5 — Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñçoasi
Gura nu-ț măi tași...

A zis cî ja a auzit cî-l omqari pi stăpinu-su-
10 așela...

Nisi jarbi n-aș păscut...
— Cuñ si-ñ ghii si miniñc?
C-am aflat cî s-a vorbit:
C-a si ti omqari,

15 Și si ti-ñgroapi-n dosu stîni,
Uni zac cîni...
— Flușeraș di os...
Si li pui la cap...

Cuñ cînti: nu poșju si știu...

20 Si li pui la kișioari...

Daci țel a fos' șjoban, ș-a cîntat! Iș jera atuñși,
șjobani, jera un traș, așa, mprežjuru ghitilor...

Ca si batî vîntu,
Și țelî-a si fluiuri...

25 — Daci m-a omori,
Si mă-ñgroapi
În struñga oilor,
În zjocu ñellor...
C-așija cari l-a omorit a vrut.
30 Si-l ñgroapi-n dosu stîni,
Uni latrî cîni.

Da iel a zis:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,

35 Daci m-a omori,
Si mă-ñgroapi-n struñga oilor,
Uni zjoaci ñei.
Cî dușmani-l ñgroapi-n dosu stîni,
Uni latrî cîni....

40 — Si-ñi pui la cap:
Flușeraș di fag,
Cî cînti cu drag;
Flușeraș di os,
Cî zisi (cînti) dușosu...

45 Cu baba bătrîni: nu știu. Crez cî spunî-așija
cari știi carti...

L-am auzi' di cîn' m-an trezit, di cîn' jeran
copkili. Da or ținjam socotjali si știu vorbili-
ghini?...

50 Di la șini-am auzit-o-ntăi? Nu-ñi-aduc aminti
Bunî și străbunî!...

N-am auzit-o nișî la lăutari. Cari stau la ba-
luri, știu țoati șelia. Aldati nu jera ca acu: si si
faci „bal“ di flăcăi și di feti. Cînta, atuñșja,
55 lumja Niorița; da zisja doui-triï vorbi, or zisja
măi mult? Ţoati lumja ștîja-ñ sat vorbili igestja
cu Niorița.

(4.I.1968), Negirlêști — Mărița Lekja,
85.

N e r é z u

MLVI, MLVII¹ 83

O știu di la mama mja, dipi cîn' jera cu furca
pi vatri; ca kestii di melodii, di la bătrîni. Da
vorbili-a fos' măi puțini la bătrîni. Și pi urm-añ
găsît-o piñ cârș măi mul(t): a măi luñzit-o...

¹ Text. II a fost notat la două ore după MLVI.

5 Vorbili s-a amestecat cu ȧstȧa cari-s acuma.
Da pȧa puȧin sȧ diosibeȧti.

M-a pus la bandȧ di magnitofon totodatȧ; ŝi
n-a iȧi bini; nu nȧ-am adus aminti ghini: nu
m-am pregȧtit.

- 10 Pȧ-um picȧor di plaj,
Pȧ-o gurȧ di raj,
Iatȧ, ghin ȧn cali,
Sȧ cobȧari-nȧ vali
Triȧ turmi di neȧ
15 Cu triȧ ŝȧobȧnej:
Unu-ȧ moldovȧian,
Unu-ȧ unȧurȧian,
ŝi unu-ȧ vrȧnȧŝian.
Iar ŝel moldovȧian
20 ŝi ŝel unȧurȧian
Mȧri, sȧ vorghiri
ŝi sȧ sfȧtuirȧ
Cȧ la apus di ŝȧari
Vrȧ ca sȧ-l omȧari
25 Pe basiu vrȧnȧŝianȧ
Cȧ-ȧ mai ortomanȧ,
ŝ-ari oȧ mai multi,
Mȧndri ŝi cornuti.
— Nȧoriȧi lai,
30 Lai, bucȧlai,
Di triȧ zilȧ-nȧcoȧŝi
Gura nu-ȧ mȧi taȧi;
Orȧ ȧarba nu-ȧ plaȧi,
Or' ȧeȧ' bolnȧghȧoari,
35 Drȧȧuȧi nȧoari?
— Drȧȧuȧuli baȧi,
Dȧ-ȧ oilȧ-nȧcoȧŝi
La negru zȧvoȧ,
Cȧ-ȧ ȧarbȧ de noȧ
40 ŝi umbrȧ di voȧ.
C-am auzȧ aȧa:
Cȧ la apus di ŝȧari
Vrȧ sȧ ti omȧari
Baȧiu moldovȧian
45 ŝi ŝel unȧurȧian.
Cȧ ȧ oȧ mȧi multi,
Mȧndri ŝi cornuti.
— Mȧoriȧi lai,
Lai, bucȧlai,

50 De ȧeȧ' nȧzdrȧvani,
ŝi dȧ-o fi (II — di-a h'i) sȧ mor
ȧn cȧmp di mohor,
Spune-ȧ lu moldovȧian
ŝi lu unȧurȧian

55 Ca sȧ mȧ ȧngȧoapi
Pe-iȧi, pi aprȧoapi:
ȧn struȧga di oȧ,
Sȧ h'iȧ tot cu voȧ.
Astȧa sȧ le spuȧ;

60 Iar la cap sȧ-m' pui:
Fluȧeraȧ de fȧgu
Mul' zȧŝi cu dragu;
Fluȧeraȧ di socu
Mul' zȧŝi cu focu;

65 Fluȧeraȧ di osu
Mul' zȧŝi duiosu;
Vȧntu, cȧnd o bati,
Piȧ ȧelȧ-o rȧzbati,
ŝ-oili s-or strȧnȧzi,

70 Pȧ mini m-or plȧnȧi
Cu lacrȧni (II — lacrimi) di sȧnȧzi...
Am treȧi la fiȧȧor, cum a-ntreba' di ȧa.

— Mȧoriȧi lai,
Lai, bucȧlai,

75 Tu, dac-ȧȧ zȧri,
Saȧ ȧȧ ȧntȧlnȧ,
O mȧȧuȧȧ bȧtrȧni
Cu brȧu di linȧ,
Pi cȧmp alergȧnd,

80 Diȧ drugȧ-ndrugȧnd,
Diȧ gurȧ-ntrebȧnd,
ŝi la toȧ zȧcȧnd:
„ŝini nȧ-a vȧzut
Mȧndru ŝȧobȧnel

85 Tras pintr-uȧ inel?
Feȧȧoara luȧ:
Spuma laptilȧ;
Mustȧŝoara luȧ:
ŝkicu griuluȧ;

90 Periȧoru luȧ:
Pana corbulȧ;
Okiȧori luȧ:
Mura cȧmpuluȧ —
Cȧoptȧ la rȧcȧari,

- Njatiński di sqari;
 95 Çopti la rãqari,
 Njatiński di vint..."
 Tu, miqara mja,
 Si ti-nduri di ja;
 Si si-ı spuı curat
 100 Ci m-am insurat
 C-o fati di craı,
 Pi-o guri di plai;
 Si la nunta mja
 A cãzut o stja;
 105 Sqarili si luna
 A tinut cununa;
 Braz si pãltinaş
 I-a avu' nuntaş; (sic!)
 Preuţ muntı mari:
 110 Pasiri lautarı;
 Pãsãreli mij;
 Si steli fãcliı.

(27.VII.1967), Nerëzu — Mãriqara Tõma
 Bãrz, 42.

ML.VIII₆₄

- Dim bãtrini-am apucat-o. İeram bãjetan di
 doıspresı-triıspresı anı. İera um moşnjag, Simion
 Spulbir; a murit unkeşu dimul'... Si jo invãtañ
 si cint diñ fluir; si unkeşu İera si İel cu oilı.
 5 Io cintan diñ fluir *Niorişa*; si İel in spunja vor-
 bili. İel ştiıa si cinti mãı puţin diñ fluir; si luj
 İı plãşja cuñ cintam jo diñ fluir voçja *Niorişi*.
 Spunja İel: „Cuvintili İoti-aşa-s“:

- Niorişi lai,
 10 Lai, bucalai,
 Di triı zili-ñcoasi
 Gurişa nu-ţ taşi;
 Or İarba nu-ţ plãşi,
 Or apa nu-ı buni?
 15 — Stãpini, stãpini,
 Ba İarba-m' plãşi,
 Si apa İe buni,
 Dar di tini nu-i ghini:
 Ci s-a vorghit doı şjõbãnaş —

- 20 Unu-ı unğurıań,
 İar unu moldovian —
 Ci pi tini si ti omqari...
 — Pi mini dacı m-oţ omorı,
 Si nu mã-ñgropãţ
 25 In dosu stini
 Unı dorm toţi cini;
 Si mã-ñgropãţ
 In struńga oilor,
 In şjõcu neilor.
 30 İar fluıeraşu neı —
 Şel di osişor —
 Si-l puniţ intr-unı virv di pãltior;
 Cin' vintu-a bati,
 Fluıeraş ni-o zişi,
 35 Oilı s-or strińzi,
 Pe mini m-or plinzi
 Cu lacrinı di şinzi...
 Fluıeraş di osı,
 In ziçe duıosu...
 40 İar la cımp d-eţ İeşi cu oilı,
 Si v-ãţ intilni
 C-o babi bãtrini,
 Cu briu di linı,
 Diñ furci-ndrugindi,
 45 Diñ oki lãcrãmindi,
 Si di mini-ntrebindi:
 „N-aţ vãzut, n-aţ auzit
 Di-um mindru şjõbãnel
 Tras printr-unı inel?
 50 Mustãçjoara luj:
 Spicu griuluı;
 Okişori luj;
 Mura cımpuluı“,
 Si-ı spuniţ ci m-am inşurat.
 55 Pi cinj-am luat?
 Luna si cu stelili,
 Si cımpu cu florili.
 Cini mi-a fos' cununa?
 Sqarili si luna...
 60 İeran copkilaş di vo triısprãzãşi ani; si unkeşu
 İera trecu' di şãptizãş di anı...
 Atunş cin' a vinit un tovarış di la Bucureşti, di
 İ-añ spus *Niorişa* (ci İera mãı mult), tovarışu şela

65 a spus cî ni trimeti niști fotografii, ca amintiri;
da balt-a rămas!...
— Altili nu măi ții minti, c-am trecu(t) piñ
vălurî multi...

(27.VII.1967), Nerézu — Alécsi Brátu, 55

MLIX₈₅

Am auzit-o-ntăi di la bunicu meu. Cîn' am
auzit-o aviañ vo opt ani. Iel o cînta diñ caval,
și știia și voçili; adic-o cînta și din guri c-o voçi
duioasi. Am auzit-o la aparat; da-î mai așa ca
5 la bunicu meu: nu-î plîngăriați.

Miorița añ cam amestecat-o cu si-am văzut
îñ carti; și nu-ñ-amintes' ghini. Iel spunja cî
jera trii șjobani: unu jera vrăñșjan, unu di la
cîmp, unu vinisî diñ Ardjal. Și cun s-a găsît ij? Ij
10 s-a-ntilnit ș-a vinit la stîni; jera-n tomnatic:

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

Di trii zili-ñcoaci

Gura nu-ț măi taci;

15 Or' ieș' bolnăvjoari,

Miqari, miqari?

Acuma ieș nu știu...

Or apa diñ ulúc,

Or sarja dim burduf?

20 — Ba iarba-m' plaçi...

Nu știu cî spuni di apî...

Am o presimțiri,

Di tini nu-î bini:

Açel uñgurijan,

25 Cu çel moldovjan

Mări, se vorbiră

Și se sfătuiră

Că la apus de șoare

Vrja sî ti omșare...

30 Acu (zi)çi c-ar fi zis iel:

— Dac-o fi sî mă omșare,

Sî mă îngrșape

Pe-aiçi, pe aprșape;

Nu în dosu stîni

35 Uni staș toți cîni;

Çi-ñ struñga oilor,

Îñ žocu meilor.

Acuma spunja cî dac-o ntreba di iel.:

Dî-o babî bătrîni

Cu briu di linî,

40 Dî-o-ntreba dî-uñ șjobănel,

Mîndru, suptîrel,

Ca tras prin inel,

Sî-î spuî cî s-a-ñsurat

C-o fati di crai,

45 La gura di plai;

Șoarili și luna

I-a ținut cununa;

Braz și paltinaș

I-au fos' nuntaș;

50 Păsîrili: mij;

Și steli: făcliî...

Aiçi nu-m' dau sama: cî ieș to' di mic an da'
di *Miorița*, după carti, di Vasili Alicșandri;
și-n' dau sama cari cuvintî-ar fi di la uñkeș, și
55 cari diñ carti. Uite, asta cu „stelili făcliî”, nu jera
la uñkeș; dar înșeputu, cu „Mioriți lai” pleca
di la uñkeș. Măi jera:

— Perișoru lui;

Pana corbuluî;

60 Fețișșara lui;

Spuma laptiluî;

Okișori lui;

Mura cîmpuluî;

Mustăçioara lui;

65 Spicu grînuî

Asta nu jera la uñkeș; jera-ñ carti, cred. Po-
vestja-n carti i-așa:

Pi-um piçjor di plai,

Pi-o gurî di rai,

70 Iată, ies îñ cale,

Se cobor în vale

Trii turmî di oj,

Cu trei çjobănej:

Unu-î uñgurijan,

75 Altu-î moldovjan,

Și unu-î vrăncjan.

Iar çel uñgurijan,

Cu çel moldovjan

Au kitit cu cali

- 80 adică pi-ascuñs, pi furiş
 Ca să mi-l omşari
 Pe-aşel vrănşian,
 Ci-î mai ortoman
 Ş-are oi mai multe,
 85 Mîndre şi cornute,
 Caî neînvăţat,
 Şi cîni măi bărbaţ
 Di-acolîa merşi-n continuari:
 — Drăguţule baçe,
 90 Dă oile-ncşaçi
 La verde zăvoi,
 Că-î umbră de noi,
 Şi iarbi di oi.
 De-icîa a văzit ci zghiari niorîta; şi urmjazi-n-
 95 timplarija cum am văzit-o.
 La mişloc trebi si fi fost îel ceva: o răfujali-n-
 tri îj.

(28.VII.1967), Nerézu — Ion Postoláki,
 57.

MLX₈₈

Ştiu *Miorîta* di la tata. Îel îera fierar. O h'î-n-
 văţat-o di la tatil lui. O cînta cu melodii. Acu,
 vorbili si li stăñ di vorbi, ci-î cîntari vekî:

- Pi-um picşor di plai,
 5 Pi-o guri di rai,
 Iată, vin în cale,
 Se scobşari-n vale
 Trei turme de meî
 Cu trei şobănej:
 10 Unu-î moldovian,
 Unu-î uñgurişian,
 Şi çellañ' vrănşian.
 Iar çel uñgurişian,
 Şi cu çel vrănşian
 15 Mări, si vorbiră
 Şi se sfătuiră
 Ci la apus de şpare
 Ca si mi-l omşare
 Pe çel moldovian.
 20 Că-î mai ortomán,
 Ş-ari oi mai multi,

- Mîndri şi cornu(n)ti,
 Şi caî învăţat,
 Şi cîni măi bărbaţ.
 25 Îel a avu' ş-o şai cari-l prevestîa
 ...iar în dosu stîni,
 Unde urlî cîni...
 O şai birsani
 Şi mai năzdravani
 30 De trei zile-ncşaçe
 Gura nu-î mai taçe.
 Iar çel şobănel,
 Tras printr-uñ inel,
 Diñ gură zicîa:
 35 — Oită, oită,
 Cu lina plăviţă,
 De trei zile-ncşaçe
 Gura nu-s mai taçe;
 Or iarba nu-ţ plaçe,
 40 Apa nu ţ-e bună,
 De nu taş' diñ gură?
 — Stăpîni, stăpîni,
 De trei zile-ncşaçe
 Gura nu-m' mai tace
 45 Că çeî doi şobănej,
 Tovarîşi tăj,
 Mări, se vorbiră
 Şi se sfătuiră
 Ci la apus de şpare
 50 Să mi te omşare,
 Ci aî oi mai multe,
 Mîndre şi cornute,
 Şi caî învăţat,
 Şi cîni măi bărbaţ.
 55 Aisî si mă măi laş' olşaci, si mă gîndesc...
 Aisîa îestî-un acşet, adic-o-ntrerupiri pi cari n-o
 cunosc îo: am uîtat-o...
 — Tu, oitş mîa,
 Tu, de-î vidîa
 60 Ci pi mini,
 Di m-or omori,
 Si mă-ñgroşapi-n struñga oilor,
 În zocu meilor.
 Şi la cap si-m' pui:

- 65 Fluieraș di osu,
 Țe zițe dujosu;
 Fluieraș di fagu
 Țe zițe cu dragu;
 Fluieraș di plopū,
 70 De stă călătoru-n locu:
 De Țe stă tot ar mai sta,
 Și tot ar mai asculta...
 Vintu, cîn'a bati,
 Fluieru-o cinta,
 75 Oili s-or stringe,
 Pe mine m-or plingē
 Cu lacrimi de singe.
 Tu, oita mja,
 De-Ț vidja măicuța mia:
 80 Măicuță bătrînă,
 Cu briu de lînă,
 Diñ oki lăcrămind,
 Din guri-ntrebînd:
 „Nu cumv-aș văzut
 85 Pi undi-aș trecut
 Un mic ȇjobănaș
 Diñ fluir dojnaș?
 Fețișqara luȚ:
 Spuma laptiluj;
 90 Okişori luȚ:
 Mura cîmpuluj;
 Mustăşioara luȚ:
 Spicu griului“...
 Și tu si nu-Ț spuj
 95 Ci pe mini m-a-ñgropat
 În struñga oilor,
 În zocu meilor.
 Și tu si-Ț spuj:
 Ci m-am înşurat
 100 C-o fati di raj,
 Pi-um piȇior di plaj...

Atita-Ț, domli; o-ñkeiȚ cu asta. Tata lucra
 la fierării; și lucra, și cinta. Iel ştia și cînticu luȚ
Mihu Copilu; și măȚ cinta și pi *Ghiși Cătănuși*.

(30.VII.1967), Nerézu-Ghiorghi Próca
 Răducănu, 61.

- Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di triȚ zili-ñcoaci
 Gura nu-Ț mai taȇi;
 5 Ori Țarba nu-Ț plaȇi?
 (II — Ori -apa nu-Ț dulȇi?)
 — Stăpini, stăpini,
 Mii Țarba-m' plaȇi;
 Da am auzit
 10 Ci-ñ apus di sşari
 Vrja si ti omşari
 Baȇiul uñguriȚan
 Și cu ȇel moldovȚan;
 Ci aȚ oi mai multi,
 15 Mîndri și cornuti.
 — Drăguți mişari,
 Di vor si mă omşari,
 Să le spuj-aşa:
 Să mă-ñgroapi
 20 În dosu stîni,
 Ca si-mi-aud cîni.
 Si-m' pui la cap:
 Fluieraș di osu,
 Țe ziși dujosu;
 25 Fluieraș di socu,
 Țe zițe cu focu;
 Fluieraș di fagu,
 Țe zițe cu dragu.
 Și di-a-ntreba
 30 O babi bătrîni
 Di-uñ şjobănel
 Tras printr-uñ inel:
 Okişori luȚ:
 Mura cîmpuluj;
 35 Fețişoara luȚ:
 Spuma laptiluj;
 Mustăȇioara luȚ:
 Spicu griului;
 Perişoru luȚ:
 40 Pana corbuluj;
 Tu si-Ț spuj-advărat:
 Ci m-am înşurat
 C-o fati di craȚ,

Pi-o guri di plai;
45 Ci la nunta mja
A cãzut o stjã;
Sõarili și luna
Mj-a ținut cununa;
Braz și pãltinaș

50 Iej mj-au fos' nuntaș.

Nu nj-amintes' di cin' am auzit-o di la mama;
o kema Anica Pavil Doni.¹ Mama o cinta diñ
guri. La melodi-ij ca o doinã tristi, cum s-ar boși
șineva. Am auzit-o *Niorița* cin' jerañ copkii.

55 Ia lucra, stitja sara la scãrminat di linã, la tors,
cin' avja ia curaž. Noj ascultan la diñsa, ca copii.
Ij plãșja ij si-l cinti. Și mãj cinta unu: di-um
baçju, tot așã... nu ni-l amintesc.

(31.VII.1967), Nerëžu — Mãdgãlina
Floroiu, 62.

MLXII

— Nioriți lai,
Lai, bucãlai,
Di trij zili-ncõași
Gurița nu-ț mãj tași...
5 Or jarba nu ț-i buni,
Or apa nu-ț plasi?
— Nija jarba-nj plasi,
Apa n-i bunj;
Da am auzit
10 Ci s-a vorghit si ti omqari...
Unu, Novãcu...
Daci-l omqari,
Si-l iñgroapi
La struñga oilor,
15 Iñ zjocu ñeilor.
La cap si-ij pui:
Flujeraș di fagu,
Si-ij cinti cu dragu;
Flujeraș di osu,
20 Si-ij cinti uñ cintic dujosu;
Flujeraș di socu,

¹ În 1927 ne-a comunicat, la 63 de ani, un text (*Ținut. Vrancei*,
I², p. 356, XXIX).

Si-ij cinti cu focu...
— Daci m-a omori,
Si mã-ñgroapi

25 Iñ struñga oilor,
Iñ zjocu ñeilor.
Și la cap si-m' pui:
Flujeraș di fagu,
Si-ñ cinti cu dragu;

30 Flujeraș di osu,
Si-ñ cinti dujosu...

Spuni ci și la Kisiõari si-ij pui, nu-ș(tiu) și;
lij-am ujtat. Cinticu-l știu di la njamur'li meli:
di la bunica, di la tata mami; jel umbla cu
35 caprili. Il cinta și diñ fluir, și diñ gur-amintrilja...

Pi-ij di mul' di cin' l-am auzit! Umblañ cu
oili și jo. Iel pleca cu caprili mãj inãinti; mã
dușjañ și jo, hiț, hiț, dipi jel cu oili. Iel pleca-n
nãinti, ci fužja caprili. Caprili merg mãj rãpidi
ca oili: jeli merg pi rãpi...

(29.VII.1967), Nerëžu — Mãriuța Niãgu,
70.

MLXIII, MLXIV¹⁸⁸

— Nioriți lai,
Lai, bucãlai,
Di trij zili-ncõași
Gura nu-s mãj tași;
5 Or jarba nu-s plasi?
— S-a vorbit șjõbani (II — S-a vorbit doi
șjõbãnej)
Ca si ti omqari...
Da-ij lung, da nu-l mãj știu. Zic numaj diñ
jeli-așã: numa vo doi vorbi:
10 Ci aj oj multi
Car-is mãj cornuti.
— Di m-or omori,
Si mã-ñgroapi-ñ struñga oilor. (II — Si
mã-ñgropaț iñ struñga oilor.),
Iñ zjocu ñeilor,

¹ Text. II a fost notat la o orã dupã MLXIII.

- 15 Îm bătaja berbesilor.
 Și nu mă-îngroapi-n dosu stini,
 Uni zași vara cini.
 Si-m' pui la cap:
 Fluieraș di os,
 20 Și cînti dujos;
 Fluieraș di fagu,
 Și cînti cu dragu;
 Fluieraș di socu,
 Și cînti cu focu...
 25 Ii-a fost, acolu, tovariș cu toți: unu-î brașovjan,
 unu-î moldovjan, unu-î... nu ni-aduc aminti și-î.
 Îl știam înăinti; da acu l-am uîtat, c-am pățit
 multi.

(27.VII.1967). Nerežu — Aîghelîna
 Kitcósju, 71.

MLXV

- Tetia-bătrinu-cari-a murit bătrîn tari: poati
 h'i șînzăș di ani di cin' a murit di-o sutîș îîșî ani
 (îl kema Ion Harsîp; a kerit din Nerežu numîlî
 di Harsîp) — îel cînta *Niorîța*; ș-am auzit-o di
 5 la îel, îeram băietan. așa... O cînta diî guri.
 Nu țîu minti dacî cînta și diî fluir. Îera uî uîkeș
 domol, blind avan la felîu lui. La vorbî 'îera o
 vorbî socotiti: îera cu socotîlî la vorbî. Da pi
 urm-aî șîtit-o-î carti, la féliu:
 10 Pî-um picîor di plaj,
 Pî-o guri di raj,
 Îati, vin îî cali,
 Se cobor la vale
 Trei turme de mei,
 15 Cu trii çîobănej:
 A unuî moldovjan,
 A unuî vrănçian,
 Ș-a unuî uîgurjan.
 Îar çel uîgurjan
 20 Și cu çel vrănçian
 Mări, se vorbiră,
 Și se sfătuiră
 Ça si mi-l omçari
 Pe çel moldovjan,

- 25 Çâ-î mai ortoîman:
 Ari oi mai multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și cai îîvâtaș,
 Și cîni mai bărbaș.
 30 Îar çea meoriță,
 Cu lîna plăviță,
 Gurița nu-î taçe...
 — Or' îeș' bolnăvîoară,
 Meoriță, meoară?
 35 — Dragule baçi,
 Dă-ți oile-ncoaçe,
 Çâ-î îarbi de noi,
 Si umbră de voî
 La verdi zăvoî.
 40 Mai kîamî-ț ș-uî cini;
 Çăș pe la apus de soari
 Vor să mi țî-omçari
 Baçîul uîgurjan
 Și cu çel vrănçian.
 45 — Drăguță miçară,
 Îeu, di-oi fi si mor
 Îî cîmp de mohor,
 Să nu le spuî lor;
 Să le spuî curat:
 50 Çă m-am îîsurat
 C-o fatî di craî,
 Pî-o guri di raj...
 Și să mă îîngroape
 Aiçi, îî dosu stini,
 55 Ça si-mî-aud îo glasu di la cini.
 Și la cap să-m' pui:
 Fluieraș de fag,
 Mult ziçe cu drag;
 Fluieraș de os,
 60 Mult ziçe dujos;
 Vîntu, cînd a bati,
 Prin îeli-or străbati,
 Oile s-or strînge,
 Pe mine m-or plînge...
 65 Îar de-î vidîa
 Pe cîmp alergîndî
 Măjcuță bătrînă
 Cu briu de lînă,
 Diî oki lăcrămindă,

70 De mine-ntrebîndă:
„Cini-a văzut,
Și cini-a cunoscut
Mindru ținbănel
Tras printr-un inel?

75 Fețișoara lui:
Spuma laptelui;
Okșori lui:
Mura cîmpului;
Mustăcioara lui:

80 Pana corbului“ (sic!)
Să nu-î spuî, drăguță,
Că la nunta mîi
A căzut o stîia...

85 N-o mai poșiu țînîa minti. O ștîiam pi di
rost: puteî si mă scolî diî somn, ș-o ștîiam. Acu
am uîtat-o...

N-aî cîntat îî viața mîi diî fluir! Da diî
gur-aî cîntat. Melodiîa *Nioriî*-o ștîiu dim bătrîî,
dipi cum o cînta ȝamini: can, dipi la uîkeșu ista,
Harsîp, am auzî-o-ntăî. Îel o cînta to' din
guri, nu din îîstrument.

(27.VII.1967), Nerézu — Duîitru Tátu,
72.

MLXVI, MLXVII¹ 89

— Nioriîi lai,
Lai, bucălai,
Di triî zîli îicoași
Gurița nu-ț mîi tași;

5 Or iarba nu-ț plași!...
...Și apî nu bîa.
Numaî lăcrîîî curzîa...
Triî șîobăneî
Cu triî cîrdurî di îei...

10 La apus di șçari
Vrîa sî mi-l omȝari...
S-a vorghit, s-a sfătuit um moldovîan
Și c-uî uîgurîan
Sî mi-l omȝari

15 Pi șel vrăîșîan,
C-avîa oî mîndri și cornuî,
Cai învățaț,
Și cîî bărbat,
Șîobanî îarmat...

20 Avîa triî turmi (II—cîrdurî) di oî.

25 Vrăîșîanu: n-a avu' ca îel nimnîa oî; șeli
măî mîndri oî-a avut pi lumîa asta! Oaîa a simțît
di omor, di sfatu lor: puteri dumnezăîascî! Îa
îîu măî mîîca di loc, cî simțîsî c-a sî-l omȝari pi
stăpinu îî. Niȝara șeîa a plîîș la îel, cî s-a prișeput.
L-a omorît la apus di șçari. Îel î-a spus nîoriî cî,
daci l-a omorî, sî-l îîgroȝapi-îî struîga oilor,

Îî nelzocu îeilor;

Sî-î pui la cap:

30 Fluir di fag,
A cîntat (II—Ca sî cînti) cu drag;
Fluir di soc,
A cîntat (II—Sî cînti) cu foc;
Șî fluir di os,

35 Sî cînti duȝos...

Măî spuni:

Sî h'îi umbra lor

Șetina bradului...

40 Di-ntîlnîrîa cu baba, cu mama șîobanului, nu
ștîiu. Nîi îî-a spus-o băîețî îîî diî șçali. Am auzî-o
șî dim bătrîîî; cî dim bătrîîî am auzî-o-ntăî.

Îernam cîti sîînzăș-șăîzăș di oî. Cumpăram
primvara cîti sîînzăș di oî cu îei; cumpăram din
partîa muntenilor: pim Buzău și Rîmnic. Șî
45 primvara avîaî cîtî-o sutî di mîîzărî. Li dușîaî
șî li vărăm la „Kiatra săcûlulî“, pi Lăpuș, îî
„Fûru-îic“, îî „Preluîcî“. Noî „Kiatra să-
cûlulî“ — am cumpărat-o — noî, nerežăni — di la
Bodestî. Acolu-aî șîobănit numa la părintȝ vo
50 șaîspresi anî. Dî-acolîa m-a luat îîî armatî, m-am
îînsurat; ș-a rămas la oî frațî îîî: sîîșî fraț,
toț a fost șîobanî...

O cînta *Nioriîa* bunicu: o cînta cu fluiru.
Tata îeu to' cu fluir-o cînta. Măî cînta și vorbili.

(31.VII.1967), Nerézu — Petrăki Borcău,
74.

¹ Text. II a fost notat la o oră și jumătate după MLXVI.

- Nioriți lai,
Cu lina țigai,
Di trii zili-ncoași
Gura nu-ț măi tași;
- 5 Ori apa nu-s plași,
Ori iarba nu-s plași?
— Niia apa-mă plași,
Niia iarba-mă plași...
S-a vorghit moldovianu
- 10 Și cu uñguriianu
Ca si mă omșari,
Si mă-ngrșapi-n dosu stini
Uni zac cini.
Daci m-a omori,
- 15 Si mă-ngrșapi
(II — Ori...) în struñga oilor,
Ori în ziocu ñeilor...
— La mșarti cin' ăi murit
Atuñșja siñ ți-a boșit?
— Păsirlj-a širipiit.
- 20 — Di scaldat siñ ți-a scaldat?
— Ploili cin a ploiat...
Măi ții minti di la siñj-am auzit-o? Am
auzit-o diñ om în om. Is anj întrezi di zili!...
- Mustășioara lui:
- 25 Skicu griului;
Okisori lui;
Mura cimpului....
Perisoru lui;
Pana corbului;
- 30 Fețișșara lui;
Spuma laptelui...
Măi știu piñ iel, așă...
Pi-uñ kișior di plaj,
Pi-o guri di raj...
- 35 Di ți-a-ntreba,
Si nu spuș mami ci-s mort;
Si-ș spuș mami ci m-am inșurat
Pi-uñ kișior di plaj,;

¹ Text. Il a fost notat la 24 de ore după MLXVIII.

- Pi-o guri di raj;
40 Șșarili și luna
Ni-a ținut cununa;
Braz și pãltioriș (II—Braz și pãltinăș)
I-a avu' nuntaș...
Șșarili și cu luna
45 Ni-a ținu' cununa"...

(27.VII.1967), Nerėzu — Ioana Hurzju
(Bratu), 84.

Nistorėști

MLXX₉₁

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
De trei zile-ñcoaçe
Gurița nu-ț tași,
- 5 Niși iarba nu-ț măi plași;
Nu știu: ieș' nãzdrãvani,
Sau ieș' bolnãvșioari?
Di-o fi si mor,
Si mă-ngropaț în dosu stini,
- 10 Ca si mi-aud cini.
Drăguțã mișarã,
Daci mi-eș' nãzdrãvani,
Mări mi se sfãtuirã,
Mări mai vorbirã
- 15 Ca si mă omșari
Pi la un apus de soare
Bașjul uñguriianul,
Çiobanu moldovianu,
Cã am oi multe,
- 20 Mindre și cornute,
Caj invãțat,
Si cini măi bãrbaț...
O știu di la um bãtrîn. Iel a fost în timp
bașju. Io an fos' șșoban di ñic: an fos' vo douizã'
25 și doi di anj. An ș-acu stini; și-s bașju la oili
șșaminilor. În Miorița asta intri și dojna asta:
Mindru, mindru șșobãnaș,
Tras printr-uñ inelăș; (sic!)

Fața lui;
 Spuma laptelui;
 Păru lui;
 Spicu griului;
 35 Oki lui;
 Mura cîmpului...
 Mama mja cîm' m-a făcut,
 Codrului m-a dăruit;
 Codrului di mic copil,
 40 Ș-acuma sun' um moșniag bătrîn:
 Barba-m' bati brațili;
 Mustățili, coțtili;
 Și pletili, spatili,
 Înebnesc' ș-añ si mor...

(13.IX.1967), Nistoréști — Apóstu Crétu,
 31.

MLXXI¹ 92

Niorița to' di la *Botiț-o* știu, da numa cîteva
 cuvinti:

— Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncoaci
 5 Gura nu-s mai tași,
 Apa nu ț-i bunî;
 Qar' iarba nu-s plași?
 O lăsăm aișja!...

(1967), Nistoréști — Iăutarul Asanăki
 Dúdu, 55.

MLXXII 93

— Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Pe la bot bălai,
 De trii zili-ncoaci
 5 Gura nu-s mai taci;
 Ori iș' bolnăvjoari,
 Miorița mja, miqari?

¹ Unul din textele lăutărești complet degradate, cum reiese
 și din nota crit. 92.

— Drăguțele bači,
 Dă-ț oili-ncoaci
 10 În verdi zăvoj,
 Că-i iarbă di noi.,
 Si umbrî di voj.
 Mari se vorbiră
 Și si sfătuirî
 15 Ca la apus de soari
 Si mi ti omqari
 Baçjul uñgurian
 Și cu cel vrănçian,
 Că aș oș multi,
 20 Negri și cornuti,
 Și caș învățați;
 Și cinș bărbați...
 — Draga mja miqari,
 Dac-aș întilni,
 25 Și dac-aș zări
 Măicuți bătrini
 Cu briul de lini,
 Dim mini-ndrugîndi,
 Și la toț zîcîndi:
 30 „Sini mja-a văzutu,
 Cini-a cunoscutu
 Mîndru çjobănel
 Tras printr-un inel“?
 Fețișqara lui;
 35 Spuma laptelui;
 Perișoru lui;
 Pana corbului;
 Okişori lui;
 Mura cîmpului,
 40 Dar, miqara mja,
 Să nu te-nduri di ia, (sic!)
 Și să-i spuș curatu
 Ci m-am însuratu.
 Pi-o guri di plaiu,
 45 C-o fati di craju.
 Iar la nunta mja
 A căzut o stja;
 Paltini-am avut nuntaș;
 Preuț: muns mari;
 50 Păsiri: lăutari;
 Miș și steli di făclij
 Mi-au ținut cununa...

55 O știu di la uñ uñkeș bătrîn; umblam cu Țel
cu vașili. Țel avja o tirlîșoari și noi Țeram
cu oili. Țel Țera sîngur: n-avja niș babi. Ișa și
Țel la djal și stan di vorbi, și ni povestja di-ali
lui. N-o cinta, o povestja. Țera bătrîn: avja vo
obză' și șasi di anj. Diñ carti alféliu spunja:

Pi-um picior di plai

Se coboari-n vali

60 Trei turmi di mei

Ci trii čjobănej;

Unul, uñgurjan;

Unu, vrăncjan;

Și unu, moldovjan ...

65 Cam atita am auzit diñ carti: dintr-o foai
dintr-o carti aň găsît-o. Di la uñkeș măi binj-am
dipriñs-o, ci-m' povestja.

(13.IX.1967), Nistoréști — Ion Băican,
58.

MLXXXIII 94

(A.) — Oiti, lăiti,
Di trii zili-ñcoasi

Gurița nu-s tași;

Și nu-ț plasi;

5 Țarba di pi cimp,

Sau apa diñ uluc?

— Ba toati-m' plasi;

Ni s-a vorbit

Trii șjobănej

10 Si ni ti omoari,

Si ni ti pui, la uñ apus di soari,

La spatili stini

Uni zac vara cini:

Unu, uñgurjan;

15 Unu, vrăncjan;

Și unu, moldovjan, ;

(B.) Pintru ci aj oi măi multi,

Negri și *curnuti*.

Adica cu coarni.

20 (A.) — Di (B. Daci...) m-a omori,

Si mă pui-ñ struñga oilor,

Îñ zjocu neilor.

Fluierașu neș si-l pui-ñ lina oilor; (sic!)
Și cin' a bati vintu,

25 Fluiru si cinti.

Bușjumașu neș

Si-l pui-ñ vîrfu paltiôrului;

Vintu cin' ni-a bati,

Bușjumu si-ñ cinti...

30 Acu cu corboajca...

— Fuži, corboajci,

Nu mă *crăpăi*...

Vez, acolja nu ni-aduc aminti: nu Țera cor-
boajca, Țera mă-sa; și nu clăpăjești corboajca:

35 Țera mă-sa, ci la striga' di sus

— Fuži, corboajci,

Nu mă clăpăi,

Niș cu șjocu nu mă șjocăni!

— Io nu sin' corbu si ti șjocănescu,

40 Io sim' mașca ta si ti leg la rănji.

— Nu mă lega,

Niș diñ gurî nu mă striga...

Nu măi știu așja cun ghini. Daci nu l-am
măi cintat, bré! Îl știu, ci-l cinta mama mja.

(11.IX.1967), Nistoréști-Dădăgasa —
(A.) Floarja Aga, 61.
(B.) Ștefan Aga, 71.

MLXXXIV 95

Niorița o știu di la tata-moșu neș Hristja
Băicán. A fos' păzitor di oi: șjoban, cuñ si
spunja pi timpuri. Țel povestja sara la foc ș-o
cinta diñ fluir. Diñ fluir o cinta, și pi urmi ni
5 spunja și diñ gurî. Io Țeram ș-inci c-uñ frati-a
neș măi nic. Stătjan la tirlî, cu ghitili, la djal,
la fineturi, toamna, dipi si cosa Țarba; ioti, -aișja
la djal: „la Onofrej“, așa-ș spunî. Țel cinta ca si
ni-ñveți pi noi. Avja oi; și numa zghera citi-o
10 oai: „Ei, auz cuñ zghjari lăița“; ș-apăj di-acolja-
ñșepja si cinti. Cinta-ntăi diñ fluir; și di-acolja-
nșepja si ni povestjasci diñ gurî; cinta to' cu
ghers:

— Nioriți lai,

15 Lai, bucălai,

Di trii zili-ñcoasi

Gurița nu-s tași;
Nu știu: iarba nu-s plasi
Iarba dim pojanî,
20 Apa diñ uluc,
Sarija di burduf?
— Da mija, stăpini,
Țoati-m' plac ghini;
Da, mări, si vorghiri,
25 Ca si ti omqari,
La apus di soari,
Bașiu uñgurjan
Și cu șel vrăñșian.

— Niorița mja,
30 Si-i spui lu vrăñșian
Și lu uñgurjan:
Dac-a h'i si mă omqari,
Si mă-ñgroapi-ñ struñgi di oi,
Si h'iu tot cu voi.
35 Si nu mă-ñgroapi-n dosu stini,
Si-ñj-aud lătrindî cini.
Și la cap si-m' pui:
Flușeraș di fagu,
Si-ñ cinti cu dragu;
40 Flușeraș di socu,
Si-ñ cinti cu focu...

Și li-am măi uțat. Ci-ñ spunja uñkeșu di colu... ;
și io li-am băga' digrabi-ñ cap. Ni-am măi adus
aminti șeva:

45 — Niorița mja,
Tu, dac-aj vidia
O babi bătrini
C-uñ cair di lini,
Diñ guri-ntrebin';
50 Dim minî-ndrugin',
Si-i spui, nioriți,
Ci io m-am iñsurat
C-o fati di craju
Pi-uñ kișjor di plaju...

55 Cam asta-i...
Paltini: nuntaș;
Brazi: preuț mari;
Păsăreli: lăutarî...

60 Și cam aișja-i; ci li-am măi uțat. Nu măi
știu ca-năinti. Așa măi spunja jel uñkeșu unli.
Di-aghia intrasim iñ școala-atuñșj. Añ făcu'

șiñșj clasi la școali. Am iñtilnit-o *Niorița* și-ñ
carti: iñ clasa a patra. Da, țete, pe șeia am uțat-o;
măi ghini-o țiu minti pi-a uñkeșului. Ci daci-ț
65 spuni omu, măi digrab-o baži iñ cap ca diñ carti.

Asta an ținut-o minti c-añ fos' șjoban toati
viața mja: asta ni-a fos' mesărija. Păi, añ fost
iñăinti di armati. Am pleca' de-ișj la oi, la mocanș;
jeram cam di pașpresî anj. Iera niști covăz-
70 neni din Covăzna; ș-avja oi multi. Și io m-an
dus la oi, acolu, la Covăzna; ci ni-a fos' draži
oili. Añ sta' pi-acolu șapți anj, pin-am pleca' la
armati-ñ noui suti douăz' și șapți. Añ vinit cu
șiñzăș di oi di-acolu-acasi; li-am adus la părint,
75 ș-apaj am pleca' la armati. Oili li-am adus di-acolu,
di la „stăpin“, di la mocanș; iera simbrija mja pi
șapți anj. Am făcu' doi anj armati; și cin' m-am
libirát, m-am apucat to' di mesărija oilor. Pi
urm-añ sta' patru anj nicăsătorit, to' la oi, aișja.
80 Și dipi si m-añ căsătorit, iñtr-uñ siñgur an n-am
umbla' cu jeli, -atita. Atuñș añ stat acasi. Și
dipi asta, to' la oi-an fos' pini-m patruză' și
unu, cin' s-a porni' războju. Acuma-n dau sim-
brija-m bani. P-am fos' și-ñ șaiză' și doi, șaiză'
85 și trii añ fos' șjoban. Pe-ișj-añ fost iñtr-o vari-ñ
„Lapoșu“, iñ șaiză' și trii; și-ñ șaiză' și doi añ
fost iñ „Munțișorili“...

Cinta și la Covăzna șjobani. Iera șjobani diñ
Vrăñșja, dipi la Birsăști, dipi la Sovēja, di pin
90 Negirlești, di pim Páltin, din Nerēju. (Zi)șja ci
vrinșeni noștri-s šișj măi bunj oamini...

Io cit añ stat acolu, la Covăzna, stăpinu șela
a ney mă iubja măi mul' ca pi băjeți luș. Avja
doi băjeț; și nu-i iubja ca pi mini! Il kema
95 Ion Kétrianu; iera așa: avja cañ vo șiñzăș di
anj. Avja vo' op' suti di oi. Ierañ șasi șjobani la
boteș; iera unu dim Páltin; unu iera din Nerēju;
unu-a fos' din Nărúza. Da așela din Nărúza știu
c-a murit. Șel dim Páltin il kema Sîmion Lăbunț;
100 așela trăjești ș-acuma.

Stam acolu, la Kétrianu, și vari, și iarni. Io
n-añ vinit acasi, di n-a știut nișj tati, nișj mamî
trii anj di zili! C-añ fuži(t) di-acasi. Ieti cum a
fostu:

105 Jeram om năcăžit; și mă pusășiri părinti
argatu la uñ kjabur iñ satu ista: Costici Petraki,

invățătorju. Avja vo patru vași și doi cai, șasi
 bucăț di țoatili. Iel și purta bini cu mini; da
 fimeja jera ră: măscărișoasi: ti ocăra, ti bazjo-
 110 corja di zjaba. Atușji-a vinit brețcanj cu oili-
 aișja-ntr-o jarni; cî jera fin mul(t) pe-isi. A vini
 Kétrjanu-așela, și c-un văr a lui. Au stat aișja
 la „Kjatra“, la unu Ghiorghî Hurzui; li-a da'
 nutreț; i-a vîndut iarba, dî-a mîncat oili. Costici
 115 Petraki-avja pămîn' to' lîngî Hurzui-acolu. Și jo
 mă dușjañ zîua pi la șjebani șija, pi la oî -iî jera
 patru- și-nî-jera drazi oili: li-azjutañ, colu, cin'
 da fin la oî. Ca scutariju oilor — ca vătavu cir-
 duluj — jera unu din Sovéza: unu Ion Nîza.
 120 Scutariju ista nî-a spus într-o zi: „Mă, tu nu merz
 cu noi? Ci-ț dăñ și țij la primvari nej“. Io an
 șerit si-n dja și nîja uñ cățal, c-avja cinj mari,
 frumoș. Io, dac-a zis cî-n dă, añ zis: „Mergu“.
 Da știjañ cî nu mă lasî tata. I-añ spus di asta.
 125 Iel a spus: „Las' cî merz cu mini; și ti băgăm
 în sarișili noastri, în coțoasi“; c-avja și sarici,
 și coțocu. Io am pleca' dî-acolu; añ lăsa' vașili
 și cai lu Petraki-nkiș la tirlî, la iel, acolu; añ
 vinit acas-aișja, am pîndit pi mama—tata nu
 130 jera acasî — și nu hij-acasî; am intrat în casî, an
 luat uñ coțoc a lu tata, c-uñ suman mari pîni-m
 pămînt; avja tata um băț bun: an lua' și bățu;
 an lega' coțocu și cu sumanu cu niști bėti dî-a
 mami (li-an găsî piñ casî); an luat-o pe-isi la
 135 djal, pin „Onofrej“, ș-am ișit în „dialu Nărúzi“,
 ș-añ luat-o pi djal; ca sî nu sî ia tata dipi mini,
 sî nu știi pi unî-am apucat — ș-am azjuiñs în
 Nărúza, c-acolu jera căruțili mocanilor cu cai;
 an tras la o căruțî di'șelja, m-añ suit într-o căruțj
 140 — cî cunoștjam cai dî-acolu, di la djal; añ ridicat
 sarișili lor și m-am băga' cu-a meli; cu sumanu;
 m-am băga' sup sarișili lor, acolu; m-am învălit
 sî nu mă vazî nimnja. Cuñ stam jo acolu,-a vinit
 scutariju șela cu stăpinu: „Mă, și, n-a vini'
 145 puju șela di vrăñșjan?“, l-a-ntreba' pi scutariju
 stăpinu: Ion Kétrjanu. Da jo, cin' a zis așa, añ
 ridica' capu di colu; și cin' m-a văzut, a-nșeput
 sî rîzi; și m-a-ntreba' dac-am mîncă' șeva. Jera
 o crizm-acolu: „Du-ti, mî, și ad-o pîni“, a zis
 150 Kétrjanu scutarîluj, lui Nîza; „cî brînz-avem

noi: im burduf, acolu“. Io : „Hai, sî merzîm!“;
 îni jera frici si mîncînc acolu, sî nu ghii tata dipi
 mini. A pus șljavur'li la cai; cî șljavur'li jera
 155 luati lăturași, dî-acolja, di la orșic; și m-a suit
 îñ căruțî, și... dă-i drumu la cai pi „prundu
 Zăbéli“ la vali! Io, di bucurii, n-am mîncat nîca
 pîni-ñ Ghidra: acolu-am mîncat oljacî. Oili jera-
 năinti: li-am azjuiñs tuma-n Bolotésti. Cin' am
 azjuiñs oili, jo m-añ da' zjos diñ căruțî: añ rămas
 160 cu oili. Nî-a da' stăpinu-o glúgi, cu brînza șeja,
 ca sî mîncîm(-c) pi drum dacî nî-i țoami. Dî-acolja
 am mers cu oili pîni-m Măicănéști îñ vara șeja,
 atușji, im Măicănéști, lîngă Brăila. Pi-acolu-añ
 stat trij anj: în Măicănéști, la um bojer cu moșija,-l
 165 kema Filodór. Al doilja an añ fos' la al' bojer,
 Dunitru Zjorzju. Al triilja an añ fos' la unu
 Zici Țițaju. Al patrîlja an añ fost în Transilvania,
 la um munti, iș spunja „Keișqara“. Acolu-añ
 sta' di primvara pîni țoamna. A șiñșilja an añ
 170 fos' pi-um munti-i spunja „Kileșu“. A șasîlja
 an añ fos' la um munti, -l kema „Ciclón“, lîngî
 Bistrița-Năsăud. Ș-am pleca' țoamna dî-acolu,
 ș-añ vini' lîngî „bălțili Brăili“: uñ sat, aco-
 lu-i spunja „Mečin“; ș-am jernat acolu jarna.
 175 Nu li-an da' nutreț la oî: am mîncă' salșii-li dă-
 rîmam salșii— și cu pănășîți; așa-i spunja pi
 graju mocănes(c): pănășîți, asta-i stuf. Oilî-l
 mîncă di nînuni! Jera grasî oili: sî zjucău!

Primvara am pleca' dim Mečin; ș-am vini' to:
 180 la Măicănéști, la um bojer, la unu Badát. Añ
 sta' țoatî vara pi moșija lui; acolu-am avu' stîna.
 La-ntăj nojemviri am pleca', ș-am vini' la Foc-
 șanj cu oili. Ș-an tras pi-o moșii la o cucqani, la
 una Orliăñca. Añ stat acolja pîni la-ntăj deșemviri;
 185 și zîua di douî deșemviri, sara, a vinit tata la
 mini, cî i-am trimăs jo scrisqari: auzam, așa,
 piñ qaminj, cî răcutiazî. Pi mini m-a răcutat în
 lipsî: io n-añ fos' la răcutari. Ș-a vini' tata la
 mini: „Măj băjeti, hai-acasî, c-a spus zîndariju
 190 cî i-a vinit ordin di dus la armatî. Și i-i dor mă-ti
 di tini...“; cî nu mă văzusi mama di șăpti anj.
 Tata a măj vinit odatî la mini; da mama n-a
 vini' di loc. „Hai, și măj stăj și tu pi-acasî vo lunî
 di zili; cî nișj nu ti măj cunoaști oamini cin'

195 țî-a vidjă". Io: „Țeti, măi stăi și ghii stăpînu,
 și nî-aleg oili, și mă socotes' cu țel; cî măi am
 di lua' simbrîi di la țel". A sta' doui zili pîn-a
 vini' stăpînu di la Covázna. A vini' stăpînu marț
 sara; ńercuri dimințata nî-ań sculat, ań făcut
 200 mîncări, -am mîncat. Dî-acoljă i-am spus: „Ei,
 neni Iqani, și ni socotim; cî, țotj, -a vini' tata, și
 mă ja acasi; c-a vinit ordin și mă ja la armati"
 ... Nî-am ales așeli șînzăș di oî ali meli; ba-ńici
 nî-a măi dat doui di la țel. Nî-ań luat -avian doi
 205 cinj a řii; i-ań luat. Avjiam um măgărúș: nî-am
 pus sarisili — doui sarisj avjiam — doui coțqasi
 di șeli mari; unu măi vekju, da unu țera nou,
 lua' di tóamna: atuńși nî-l adusăsi, to' diń simbrîi,
 cî ni da-ń fiicari an citi-un coțqou. Măi avjiam
 210 o „zeki" — o manta; da mocanu-ı zîșja-ń limba
 lor „zeki". Sińși mij di lej avjiam bani: di la
 stăpîn, diń simbrîi; doui beșisi din brîńzi (jera di
 la oili meli) di citi zăsi kilograme beșica -beșisj di
 șeli mari, di bou.

215 Am pleca' di la comuna Vinătóri, dipi „malu
 Púcnî", cum îi spuniań noi, vrăńseni — și mocani
 to' „Pucna"-i spunja — am pleca' ńercuri dimi-
 nțata; și zjoj sara, iń ziuă di Sfintu Neculaj, am
 azjufis acasi-n Nistórești. Cîń' m-a văzu' mama,
 220 mă săruta și plîńzia: (zî-)'șja c-am muri' pî-acolu,
 cî dacî n-a știu' di mini...

Avjiań cinj: nu cunoștia pi nimnja, numa pi
 mini mă cunoștia. I-an lega' pînî s-a-ńvățat. Cî
 un lup țera cînil! Avjiam pi unu „Hoțu": dacî
 225 lăsał traįsta cu fainî colu... și nu-ı dał di mîncari
 sî si saturi, apî si năpustja odati, ș-apuca traįsta
 ș-o rupja cu gura, puțja si h'i fos' cu sîrmî legati!
 Da niș di lup nu-ı țera frici, și niș di urs...

Stînili mocănești din Ardjal, din Transilvanija,
 230 țera măi buni ca la noi. Uni ținja brîńza, cașu
 — adici „cășărija" — țera ca beșju: nu vidja
 șoarili, luńina, di loc; băga brîńza acolu cu lu-
 ńini di luminari. Nu intra niș musci, niș luńini.
 Si doskia brîńza șeja, și ișa galbinî ca turta di
 235 șjar'(-i)-așa ișa. Tot acolu ținja burdúfurli cu brîńzi;
 urda cari-o bătja la putinj; keili di qai, burdú-
 furli cari li fășja, di li argăsa: tot acolu li ținja.

Și la h'jerbătqari țera curățanii mari. Cî bașju
 și struńgarju: aseja țera mesărija luı! Daci

240 vinja stăpînu și găsa murdării, zvirłja gălețili
 murdari, i-ńzjura. Ińvălitoarili di brîńzi li opărja-ń
 fiicari prińz, și li spăla cu apî răsi, ca si nu ńirqas-a
 acru, or si faci gherńi brîńza. Lińgurili, străkinili,
 245 lińgura di luat urda, cúpili di la găleț țera spălati,
 opăriti, curati; li spăla cu perija di pai. Da la
 noi: li spăla cu spălătorju, li măi rădjă cu cuțitu...

Brîńza dî-acolu țera măi buni ca la noi: măi
 buni mul(t) ca la noi!

... Șjobani lor nu prija cînta *Niorița*: a noștri-o
 250 cînta, și îi asculta. Niș diń fluur nu prija puțja ij
 cînta; to(t) vrăńseni noștri cînta. Cîń' vinja stă-
 pîni, spunja la vrăńseni noștri: „Ja, măi traįzi-o
Nioriț, mă; uń „șirjag" dî-a mîńzărilor; ja,
 măi, zî-ı"! Iń șapți ani, cit ań șjobănit jo la ij
 255 acolu, di la Covázna pîn la Bîstrița-Năsăúd, nu
 i-am întilnit si cînti *Niorița*...

Apî, am avut uń șjoban dî-acolu, din Tó-
 plița români: o comuni dim Bîstrița-Năsăúd.
 260 Iel țera șjoban cu mini, to' la stăpînu șela, Ion
 Kétrjanu. Iel nu știja si cînti din fluur. Și cin'
 inșepia si cînti șjobani noștri — vrăńseni — diń
 fluur, iel toati ziuă sl ținja dipi șjobanu cari
 cînta *Niorița*, or cînta „șirjagu mînzărilor", or
 horj, sirbi vrăńsenești dî-a noștri. Iera Sîńion
 265 Lăbuńț di la Páltin: așela cînta ghini, ghini
 măi cînta! Doui fluurj-avja la țel: unu măi mari,
 unu măi ńic; așa li purta la brîu, la curaua cu
 ținti...

Și jo am avu' cură cu ținti, acărîți di purtat
 270 ași-ń ja; ni li-a kerdu' băjeți cari-a fos' și ij la
 oî, piń Covázna. Daci asta a fos' brjasla noastr-
 aiși, in Vrańșja... Măi avjiam un felju di clești
 mititel: „germărju", așa-i spunja; țera di scos
 gherni dipi țjaca berbeșilor — pi uni și kiși ber-
 275 beșili. Ci fășja gherni vara: si puńja musca
 și fășia gherni. Și la oî si fășja gherni: si puńja
 musca la fătășjunja oilor, si fășja gherni. Ii sco-
 țiań cu cleștili șela. Qaja și berbeșili il puniań
 cu Kișjoarili-n sus, cu spatili pi pămînt, și-ı
 280 scotjań gherni. Apăi puńiań la rani zámî di ste-
 regqoi; o h'jerbjam; măi puńiań zăr acru, di
 nu-l putej lua-ń guri; măi tari ca oțatu si-năcrija; ij

spunjam „țităiu” în limba bătrînjasci. Dacă pu-
njam în rana șeja, colu, di la un timp rana si
285 strînzîja, si vindeca...

Măi avjan un kimerju — cî curața cu nasturj
jera pisti kimerju — măi aviañ cuțitu șjobănesc;
il fășjan la h'erari di istija. În kimerju măi țî-
njam spînt; cin' si-mbolnăghja ȝaja di dălac, ij
290 băgam trij h'ri di spînt; li băgañ cu sula, la coadi.
Sula avja un tocușor di lemn în cari-ô țineci. O
scotjam, impuñzjam ȝaja, băgam spîntu, apăi
o băgam sula di trij ori im pămîn(t); di-acolja
o băgam în tocușoru șela a ij. Bătrini ni-nvăța:
295 cin' băgam spînt la ȝai, bazj, așa, sulam pămîn(t)
di trij ori; în loc s-o șterg di itări, o băgam im
pămînt...

Pisti kimériu și curața cu ținti atîrnam „ați
prestîți”, făcuti din linî di oi; jera o ghiți albî,
una niagri, și doui prestîți. Cu patru ghiți si
300 fășja. Li răsusjan c-o roati di lemn, ca o rubli:
cum jera rublili-năinti. Întăi li răsusjam pi
jelj-aparti. Fășjam patru găuri la roati, și una
la nîlzoc — jera șînsj găuri, cu „inima” ij („inima”
jera gaura diñ nîlzoc). Va si zici: una la nêlzuc,
305 și patru găuri imprezjur, roati. Băgañ capitili
ghiților piñ seli patru găuri; li-nnodam dinafari,
ca si nu si tragi-napo. cin' o răsusjam, di-nvir-
tjam roata șeja. Ghițili jera șînsj di toati. A
șînsja jera la nêlzuc, ca „inimî” — așa-ij spunja:
310 „inimî”. Și șelilanti patru vinja răsusiti dipi ja.
Fiicari ghiți jera răsusiti dinăinti; da tari di tot
răsusiti. Dipi si viraș seli șînsi ghiți-ñ seli șînsi
găuri — adici „inima” la nêlzuc, și patru ghiți-
mprezjur, apăi susej di roati; și ja si susja-mpre-
315 zjur. Toati capitili jera-nodati-ntr-un loc: legati
di-uñ lemn, di-uñ cuj, ca si nu si dislezi cin
șjusej di roati. Ș-atuñș vinja ghițili una pi alta,
di ișa prestîți; cî bortili șelja nu li da drumu si
ghii doui ghiți una pisti alta: fiicari vinja la locu
320 ij, acolu. Pi urm-o-ñsiñzjam, colja, pisti nîlzoc.
Măi fășjam o ați, ș-o puniañ la glúgi: așa jera
obișeju șjobănesc. Asta jera șjobănija din vekju.

(10.IX. 1967), Nistoréști — Añghil Băicán,
62.

Cînticu *Niorița*, așa-ij spunja:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trei zile-ñȝoaci
5 Gurița nu-ț taçi;
Nu știu: iarba nu-ț plasi,
Iarba dim pojanî,
Sarja dim burduf,
Apa diñ ulúc?
10 — Ba, stăpîni, mije,
Mije toati-m' plac:
Iarba dim pojanî,
Sarja dim burduf,
Apa diñ ulúc;
15 Dar, mări, se vorbiră,
Și se sfătuiră
Bačiul uñgurjan,
Și cu țel vrănčjan
Ca să mi-l omȝari
20 Pe țel moldovjan,
Ci-ij mai ortomán:
Are oi mai multe,
Mîndre și cornute,
Caj mai învătăți,
25 Și cinj mai bărbați.
— Miorița mja,
Să-ij spuș lui vrănčjan,
Și lui uñgurjan,
Di-o fi si mă omȝari
30 La apus de soare,
Miorița mja,
Să le spuș așa:
Ca să mă îngroape
În struñga de oi,
35 Ca să fiu tot cu voj;
Să mă-ñgroape-n dosu stini,
Să-mj-aud lătrîndi cîni.
Și la cap să-m' puje:
Flujeraș de fag,
40 Să-mj-cînte cu drag;
Flujeraș de soc,

¹ În experiment text. II a fost notat la 24 ore după MLXXIV.

Să-m' cinte cu foc...
 Niorița mja,
 De-î vidja pe cîmp
 45 O babă bătrînă
 C-un caer de lînă,
 Dim minî-ndrugînd
 De mine-ntrebînd:
 „N-ai văzut un ȇjobănel
 50 Tras printr-un inel?
 Fețișoara lui:
 Spuma laptilui;
 Mustăćoara lui:
 Spicu griului;
 55 Okișori lui:
 Mura cîmpului;
 Perișoru lui:
 Pana corbului“.
 Tu să-î spui-așa,
 60 Niorița mja:
 Că m-am înșurat
 Pî-um pićior de plajă,
 C-o fată de craju;
 Și la nunta mja:
 65 Preoți, munți mari;
 Iar ca nuntaș:
 Brazi și păltinași;
 Păsăreli multi:
 Lăutari să-nî cînti.
 70 Și la cap nî-a pus
 Șapa și lopata.
 Iar la mormîntu neș
 A rămas paznicu
 Cinili dulău:
 75 Cel mai învățatu
 Și mai bărbatu.
 Așa te rogu,
 Mioriță laje,
 Laje, bucălaje,
 80 Că asta nî-a fos' nunta mja
 Cari s-o petrecu'
 Cit aî fos' ȇjoban
 Cu baćjul vrăncjan
 Și ćel uîgurjan.

(11.IX.1967), Același.

Pî-o gurî di raj,
 Pî-um pișior di plaj
 Iatî vin îî cali,
 Si coboari-î vali
 5 Trii turmi di meî
 Cu trii ȇjobănej:
 Unu: uîgurjanu;
 Unu je vrăncjanu,
 Ș-unu moldovanu.
 10 Dar aćel vrăncjan
 Și cu uîgurjan
 Mări si vorbirî
 Și să sfătuirî
 La apus di șari
 15 Ca să mi-l omșari
 Pe ćel moldovjan,
 C-ari oi măi multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și cai învățat,
 20 Și cinî mai bărbaț.
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncoaći
 Gura nu-s măi taći;
 25 Or iarba nu-î bunî,
 Or sarja nu-ț plaći,
 Or jeș' bolnăvioari,
 Drăguți mișari?
 — Stăpîni, stăpîni,
 30 Toati mi sum'(-t) buni;
 Dar aćel vrăncjan
 Și cu uîgurjan
 Mări si vorbirî,
 Și si sfătuirî:
 35 La apus di șari
 Să mi te-omșari,
 Căći aî oi măi multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și cai învățat,
 40 Și cinî mai bărbaț.
 — Mioriță baće, (sic!)

¹ În experiment text II a fost notat la o oră după MLXXXVI.

Daț oile-ncăci,
 Daț oile-ñ zăvoi,
 Că-î jarbi di voi
 45 Și umbrî di noi.
 Di ieș' năzdrăvioari,
 Drăguță mișară:
 Di m-or omorî,
 Să le spuî curat:
 50 Și adivărat —
 Să mă-ñgroapi colia:
 În struîga oilor,
 În žocu meilor.
 Să-m' pui la cap:
 55 Fluieraș di fag,
 Mul' zițe cu drag;
 Fluieraș di os,
 Mul' ziçi dușos;
 Fluieraș de soc,
 60 Mul' ziçi cu foc.
 Vîntu, cîn' va bati,
 Prin țel va răzbati,
 Oili s-or stringi,
 Pi mini m-or plîngi
 65 Cu lacrimî di singi.
 Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 De cumva-î vidja
 O babi bătrîni
 70 Cu briu di lini,
 Tu să-î spuî curat
 Și adivărat:
 Că m-am înșurat
 Pî-o guri di plai,
 75 C-o fati di crai;
 Braz și paltinaș
 I-am avu' nuntaș;
 Șorli și luna
 Mî-a țînut cununa...
 80 Dar mi-l omorîri
 Și mi-l azvirîri,
 Iș, din dosu stîni,
 Uni zaçi vara cîni.
 Iată că vinja
 85 Măjculița sa:
 O babi bătrîni

Cu briu di lini,
 Din drugi-ndrugîn',
 Din guri-ntrebîn':
 90 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Nu cumva-aj văzut,
 Nu m-ei auzit
 Dj-um mîndru șjobănaș,
 95 Diñ fluir doinaș?
 Mustăcșjoara lui:
 Spicu griului;
 Perișoru lui:
 Pana corbului;
 100 Fețișqara lui:
 Spuma laptelui;
 Okişori lui:
 Mura cîmpului...
 — Ba mi l-am văzut,
 105 Și l-am petrecut:
 Căș mi s-a-ñsurat
 Pi-o guri di raj;
 (II — C-o fati di crai);
 Braz și paltinaș
 110 I-a avu' nuntaș;
 Șorili și luna
 I-a țînut cununa...
 — Tu, corbăoajci niagri,
 Singili i-aj supt,
 115 Carnja i-aj mîncat,
 Și l-aj îngropat...

O știu di la mama mja: o cînta bătrînești
 ja. N-am avu' șjoban în nișamu nostru; nu i-am
 120 apucat țo; or h'i fost. Da țo aň fos' șjoban vo
 șapți-opt aň; pi la brețcâni, pi la mocăni, pim
 Moldova, piñ Covurlui. Carti-am lîvățat numa
 doui clasi-ñ comuna Paltin. În carti parc-am
 întîlnit-o; da n-am avu' nevoi di ja pintru c-o
 125 știam di nic, pin-a nu intra-ñ școalî, di cîn' o
 cînta mama mja. O cînta pi la tîrlî, pi la djal. O
 cînta cu ghers, ș-o cînta frumos. Cîn' o auzaî pi
 mama cîntin', înșepeî-a plîñzi...

În Moldova n-am măî auzit-o, ca s-o cînti
 alșineva; țo n-am măî auzit-o. Diñ gur-aň cîntat-o;
 130 da diñ fluir, nu. I-aň știu' milodița cîn' țerañ
 tînr; da acu nu măî am versu-așela... Cîn' am

135 corjaž, o măi cînt. Acu-s ostenit. Cin' măi beu
citi-um păhar di rakju, așa-m' măi ghini... Cin'
beu cin' is pi la djal, cin' is hodinit, o măi zic,
așa, din guri...

Io di la ja, di la mama, am învățat-o *Niorifa*.
Di cin' jeran di șasi ani am învățat-o: niș nu in-
trasim în școală cin' o știjam. Și dac-am auzit-o
di la altu, habar n-aviam, c-o știjam: io n-o măi
ascultam!

(14.VII.1967), Nistoréști — Vojnja Nis-
toróju, 63.

MLXXVIII, MLXXIX¹ 97

Pi-um picior di plai,
Pi-o guri di raj...

Am auzit-o și io di cin' jeran níci, dim bătrini;
cî nu știu carti: n-añ fos' niși-um priñz la școală.
5 Așa jera atuñșja: dà seva la uñ învățătoriu; da
tata, părintili copilulu: „Di-acu ti-añ scăpa'
di școală!... Și io: ni-era drag si-ñvăt. Jera un
învățătoriu dim Pătăști, Gligori Petrojanu-î spu-
nja lui. Și mă dușjan la școală; și jel in da bom-
10 bșani: (zi-)'șja si mă duc la școală, si-ñvăt. Și
mama vinja și-ñ spunja: „Hai acasi, c-aș trjabi,
si lezină copkii“. Și nu m-a lăsa' la școală...

Uiti, si cobșari,

Trii turmi di oi

15 Cu trii șjebănej:

Unu i uñgurjan,

Unu-î moldovjan,

Și unu-î vrăñșjan.

Măi diparti si ni-aduc aminti, cî dor am uitat:

20 Și vrja si-l omșari

Așel uñgurjan

Și cu șel vrăñșjan

Č-ari oi măi multi,

Mindri și cornuti,

25 Și caș niñvătaș,

Și cini măi bărbat

Dicit șjilant.

¹ În experiment text. II a fost notat la o jumătate de oră
după MLXXVIII.

— Mioritș lai,
Lai, bucălai,
30 Di trii zili-ñcoșai
Gura nu-s măi tași;
Ori ieș' bolnăvșoari,
Drăguți meșari?
— Stăpini, stăpini,
35 Nu sun' bolnăvșoari;
Da mi s-a vorbit
Ca si ti omșari
Bașjul uñgurjan
Și cu șel vrăñșjan.
40 — Miorița mja,
Di m-or omori,
Si li spu-ășa:
Si mă-ñgroșapi-ñ struñga oilor,
Îñ zocu meilor;
45 Și si-m' pui flușeraș la cap,
Buș(č)im la picșoari:
Bučjumașu-a zisi,
Oili s-or strinzi,
Pe mini m-or plinși
50 Cu lacrimii di sinși.
Flușeraș di fag,
Mul(t) măi zisi cu drag;
Flușeraș di os,
Mul' măi zisi dușos.
55 Dac-aș vidja
O babi bătrini,
Cu briu di lini,
Pi cimp alergindi,
Pi toș întrebindi:
60 „N-aș văzut mindru șjebănaș
Al meu fečioraș?“
— Kjar si-l fi văzut,
Nu l-an cunoscut.
— Da-î lesni-a-l cunșasti:
65 Fețșșora lui:
Spuma laptilui;
Mustăčșoara lui:
Spicu grilului;
Perșșoru lui:
70 Pana corbului...“
Să-î spuniș așa

La măicuța mja: (sic!)
Ci jo m-am înșurat;
Și la nunta mja
A căzut o stja;
Braz și paltinaș
I-am avut nuntaș;
Preot și munt marj;
Păsiri: lăutari...

Di-acu nu măi știu: atita-i. Altili nu-ni măi-aduc
aminti.

(16.VII.1967), Nistoréști — Zoița Hin-
toiu, 64.

MLXXX, MLXXXI¹, ..

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;

5 Adică zghera —

Nu știu: iarba nu-ț plași,
Or apa diñ fintini,
Sau saria di la stini?
Or ieș' bolnăghioari,

10 Drăguți nișari?

— Im plași și iarba (II— Iarba-m
plași)

Și apa diñ fintini
Și saria di la stini;
Și niș nu-s bolnăvjoari

15 Io, dragi nișari.

Dar am auzit
Pi șii doi șjobănaș —
Cel unșurjan
Și cu șel vrănsjan —

20 Ci s-a vorghit

Si ni ti omșari
La apus di șqari,

Dă, dac-așa a fos' vorba lor...

Ci aș oi măi multi,

25 Mîndri și curnuti,
Caj măi învâțat
Și cini măi bărbaț.
— Dragi nișari,
De-i vidja

30 Ci m-or omori,
Si li spuș:

Si mă-ñgroapi-ñ strușga oilor,
În zjocu neilor.

Si nu mă-ñgroapi-n dosu stini,

35 —Uni zac vara toș cini;

Adica-i la spatj-acolu, uni nu-i nimnja...

Ci oili s-or strînzi,
Pi mini m-or plînzi...

Si li spuș:

40 La cap si-m' pui

Flușeraș di os,
Ci mul' zîsi dușos;
Flușeraș di fagu,
Ci-m' cinti cu dragu...

45 Iar, dragi nișari,

Di ne-i vidja
O mașci bătrini
Cu cair di lini,
Diñ drugi-ndrugin'

50 Diñ guri-ntrebîn',

Diñ oki lăcrămin':
„Șini mi-a văzut,
Șini-a auzit
Dj-um mîndru șjobănaș?

55 Feșșoara luș:

Spuma laptiluj;
Mustășșoara luș;
Șkicu griuluj;
Okisori luș:

60 Mura cimpuluj",

Si nu-i spuș-ativărat;
Si-i spuș ci m-am înșurat
Pi-un kisșor di plaj,
Pi-o guri di raj,

65 C-o fati di craș;

Și la nunta mja
A căzut (II—A kicat...) o stja;
Ș-am avui' nuntaș

¹ În experiment text. MLXXXI a fost notat la trei ore după
MLXXX; iar MLXXXII la două luni după celelalte.

Braz și păltinaș;
70 Cununița mja:

Luna și c-o stja ...

Așa-i, di la sini-oj h'i auzit-o. Ba gines'(-c) ci di la mama mja, ci țera viqai.

75 A fos' năcăziti cu copki; ghetu tata a fos' gubáv, sáracu.

Gheru nu-l prija ții ghini minti: ghini cam așa...

80 Añ fos' cam năcăziti și io. Carti n-am învâța' niși-un șias; ș-acu blăstim pi părint: si n-abi loc în pămînt, ci nu m-a da' la carti!... Ni dușjam pi la prășit — țerañ nicușoarî — și ni cînta pi blanî, sâraca mama, si țriaci zîua.

(16.VII.1967), Nistoréști — Túdura
Dóldur, 65.

MLXXXII

Pi-om piçjor di plaj,

5 Ci ia așa-nșepi, dipi cum o știjam diñ cãrț. Frati-nju-o știja, c-a-ñvâțat šiñși anj. Io n-am învâța' di loc. Iel șetja poiziili si li-nveți pi di-a-rostu: iel șitja tari, înkidja cartja, ș-o spunja pi di-a-rostu; și pin-o-ñvâța iel, o-nvâțañ și ieju.

Pi-o guri di raj
Cobqari trî șjóbănej
Cu trii turmi di oj;

10 Unu-i uñgurjan,
Și unu vrănșjan;

Unu, moldovan.
Șel uñgurjan
Și cu șel moldován

15 Si uniri și si vorbiri
Pe țel vrănçjan

La apus de sqare
Ca să mi-l omqare
Ci ari oj măi multi,

20 Mindri și cornuti,
Caj măi învâțat,
Și cini măi bărbaț.

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,

25 Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași;
Nu știu: țarba nu-ț plasi,
Apa diñ fintini,
Sau sarja di la stini?

30 Ori iș' bolnăvjoari,
Drăguți miqari?
— Ba mi țarba-m' plasi,

Și apa diñ fintini,
Și sarja di la stini;
35 Niș nu-s bolnăvjoari,
Io, dragi niqari.

Dar am auzit
Pe țel moldovan
Și pe țel uñgurjan

40 Ci iej să uniră
Și se sfătuiră
La apus de sqare

Să mi te omqare
Că aj oj măi multe,
45 Mîndre și cornute,

Caj măi învâțati,
Și cini măi bărbați.
— Măi dragă miqară,
De-i adivărat,

50 De-i vidja ci m-or omori,
Să le spuș:

Să nu mă-ngrqapi
În dosu stini
Unde zac vara toț cini;

55 Și mă-ñgrqapi-ñ struñga oilor,
În zocu meilor;
Oili s-or strîñzi,

Pi mini m-or plîñzi
Cu lacrimă di siñzi.

60 Și la cap si-m pușe:
Flujeraș de os,
Mul' zice dușos;
Flujeraș de fag,
Mul' zice cu drag.

65 Măi dragă miqară,
Tu de-i vidja pi cîmp
O maică bătrîna
Cu cair de lină,
Din drugi-ndrugînd,

- 70 Diñ oki lăcrămind,
Diñ gur-intrebind:
„Cini mi-a văzut
Um mindru  jobănaş?
Feţişoara lui;
75 Spuma laptelui;
Okişori lui;
Mura cîmpului;
Perişoru lui;
Pana corbului“,
80 Tu să nu-ı spui-ativărat;
Să-ı spui că m-am înşurat
Pi-um picior di plai,
Pi-o gură de raj.
Şi să-ı spui că la nunta mja
85 A căzut o stja.
Noi am avut nuntaşi
Braz şi paltinaşi;
Cununija mja:
Luna şi c-o stja...

(11.IX.1967) — Aceeaşi.

MLXXXIII 99

- Mioriţi lai,
Lai, bucalai,
Di trii zili-ńcoasi
Gura nu-ţ mai taşi,
5 Iarba nu-ţ mai plaşi,
Apa diñ uluc,
Şi sarja dim burduf.
— Daci ıeş' doi şjobani s-au sfătuit
Că la apus di şjari
10 Pi mindru meu şjobănaş si ni-l omşari
— Daci m-a omori,
Si mă-ńgroşapi
În spatili stini,
Or „în dosu stini“...
15 Si mi-aud cini lătrîndi.
Si-m' pui la cap:
Flujeraş di fagu,
Si-n cinti cu dragu.
Şi la briu si-m' pui

- 20 Flujeraş di soçu,
Si-ń cinti cu focu.
Iar tu de-ı vidja
O babi bătrîni
Cu briu di lini,
25 Si di va-ntreba;
„N-a' văzu' cumva
Un mindru şjobănaş?
Okişori lui;
Mura cîmpului;
30 Mustăşjoara lui:
Spicu griului“...
— Ba io l-añ văzut
Ci l-a îngropat
În dosu stini
35 Uni latri cini...
Munţi: socri mari;
Păsiri: lăutari;
Şjarili şi luna
I-a ţinu' cununa...

- 40 O ştiu di la bunicu ńcu dipi mamı; cînta jel,
aşa, şi noi ni şera drag s-ascultăm. Noi ni rugam
di jel: „Măi cînti, tatı-moşuli, cîntişi di-a matali
veki, bătrineşti“... Iel diñ guri cînta: avja o
melodii frumşasi, măcar ci şera bătrîn.

(11.IX.1967), Nistoroşti — Iqana Hănu,
65.

MLXXXIV, MLXXXV¹ 100

- Pi-un kişjor di plai,
Pi-o guri di raj,
Iată vini-ń vali
Trej turmi di neı
5 Cu trej şjobănej:
Unu-ı moldovan,
Unu-ı uşgurjan
Ş-aşellant vrăńşjan —
Mări se vorghiră,
10 Şi se sfătuiră
Başiu moldovian

¹ Text. II a fost notat la un sfert de oră după MLXXXIV.

Și cu șel vrănișian
 Ca l-apus de soare
 Ca să mi-l omșoare
 15 Pî-așel uñgurjan,
 C-ari oî mai multe
 Mîndri și cornute,
 Și cai învâțați,
 Și cini mai bărbați.
 20 — Mișară, mișară,
 Drăguță mișară,
 De trei zile-ñcoași
 Gura nu-ț mai tași;
 Or iarba nu-ț plași,
 25 Or sarja nu-ț bunî,
 Or tu ieș' nebunî?
 — Stăpine, stăpine,
 Ba iarba-m' plași,
 Și sarja ie bunî,
 30 Și nu sîn' nebunî,
 Dar o vesti bunî: (sic!)
 Nii (II—Mii...) în șoptiră
 Că bačjul vrănișian
 Ș-așel moldovjan
 35 Mări, se vorghiră
 Și se sfătuiră
 Ca la apus de soare
 Să mi te omșoare.
 — Nișari, nișari,
 40 De ieș' năzdrăvani,
 Și m-or înghropa
 Colja,-n dosu stîni
 Uni-n latrî cîni;
 Și la cap sî-m' puje
 45 Flușeraș sî-m' sune:
 Flușeraș de os,
 Să cînte dușos;
 Flușeraș de fag,
 Să-m' cînte cu drag...
 50 Iar de-î intilni
 Măicuță bătrînă
 Cu briul de lînă,
 Pe toț întrebînd,
 Pe mine căutînd,
 55 Tu să-î spuș-așa:
 Că m-am înșurat

C-o fati di crai,
 Pî-o guri di rai;
 Și la nunta mja
 60 A căzut o stja;
 Șarili și luna
 Mî-au ținut cununa...

Niorîța o știu parti dim bătrînî, parti diñ
 carti. Am auzit-o-ntăi dim bătrînî. Ierañ can
 di șiñși-șăsi anî cin' am auzit-o-ntăi — nu in-
 trasîm în școali — di la bunicu ñeu. Iel o cînta
Niorîța diñ guri. Și di la iel am învățat și melo-
 dija. Iel m-a-ñvâța' si și scriu: c-uñ cărbuni pi
 lespidi, si fac unu, doî. Ni-amintes' ci la tirlî
 cînta iel *Niorîța*.

(10.IX.1967), Nistoroști — Ion Zăkijanu
65.

MLXXXVI 101

Niorîța o știu dipi cin' ieram băjețaș, di pin
 noui suti șiñspreși. Dac-añ cam uțat-o! Ci
 m-añ lupta(t) cu greutățili, cu supărărili. Noi
 auzañ, știî, to' dim bătrînî, cin' cînta. Am auzit-
 5 o-ntăi di la unu Ștefan Dănilî. Am măi auzit-o
 di la Sînion Bîrzân. Îl cînta și diñ fluir și diñ
 guri. Măi meștir în cîntari era Ștefan Dănilî:
 si ocupasi măi mul' cu oili. Ghiniș-așa-ñ cîntari:
 — Niorîți lai,
 10 Lai, bucălai,
 Di triî zili-ñcoși
 Gurița nu-s măi tași;
 Or iarba nu-s plași,
 Or tu ieș' bolnavî?
 15 — Drazi șjobănel,
 Io nu sim' bolnavî;
 Dar ni si pari
 Ci la un apus di șari
 O si ti omșari
 20 Triî șjobănej —
 Unu: moldovjan,
 Unu: vrănișian
 Și unu, uñgurjan —
 Ci la apus di șari

- 25 Vrja sî ti omşari,
Şi sî ti-şgrşapi-n dosu stini
Uni zac cini.
- De-ışî în colu-am uştat-o... Zişi ci daci l-a omori
Şi-l îşgrşapi-ş struşga oilor,
- 30 În şzocu şiorilor.
Şi-ş pui la cap:
Uş fluir di os,
Şi-ş cinti duşos;
Uş fluir di fag,
- 35 Şi cinti cu drag;
Uş fluir di socu,
Şi cinti cu focu...
- L-aş cingat: avşja melodii frumşasi. Da acuma
nu măş poşju... A vini' mama luş -- di unş-a
- 40 h'i fost şa, dj-acolu -- ş-a-ntrebat:
--N-aş văzut fişşoru neş?
Feşşşara luş:
Spuma laptiluş;
Okişori luş:
- 45 Mura cimpuluş;
Mustaşşioara luş:
Pana corbuluş...
- I-a spus ci şel s-a căsătorit:
C-o fati di craş
Pi-o gurî di plai...

(14.VII.1967), Nistoréşşî -- Ştefan
Vătri, 66.

MLXXXVII, MLXXXVIII¹

- Miorişşî lai,
Lai, bucălai,
Di triş zili-şcşaşi
Gurişta nu-şţ plashi;
- 5 Or apa nu-şţ plashi,
Qar' finu nu-şţ plashi?
-- Ba, ştăpini, ştăpini,
Şişa apa-m' plashi,
Şiş finu-m' plashi;
- 10 Da ni s-a sfătuit
Triş şşobănei

¹ Text. II a fost notat la o oră după MLXXXVII.

- Cu triş turmi di oş
Şi ni ti omşari,
Şi ti-şgrşapi-n dosu stini
- 15 Uni zac cini.
-- Daci (II Di...) m-ar omori,
Şi m-ar îşgropa,
Şi-şş pui la cap:
Fluşeraş di fagu,
- 20 Şi-n cinti cu draguş;
Şiş fluşeraş di socuş,
Şi-ş cinti cu focuş.
- Nu-l măş ştiuş. L-am uştat di cin' şeram şici:
Cin' vintu băşşia...
- 25 Fluiru cinti cin' bati vintu: tot acolu la
Şşiorişa ghini. Şi c-o babi băşşrini şera, da nu
măş ştiuş cuş şi-l prepuş... li mama şşobanului
aşşaja cari-ntreba:
-- Uni-ş mindru şşobănaş?
- 30 Feşşşara luş:
Spuma laptiluş;
Okişori luş:
Mura cimpuluş;
Mustaşşioara luş;
- 35 Şşicu griuluş...
- Ş-acu urma:
-- L-aş văzut,
Şiş l-aş cunoscut:
Şiş-ş groapş l-a băgat...

(14.IX.1967), Nistoréşşî -- Şanda
Ştaşşu, 68.

MLXXXIX, MXC¹ 10:

Cinticu m(ş)ioari

- Şiorişşî lai,
Lai, bucălai,
Di triş zili-şcşaşi
Apa nu-s măş plashi,
- 5 Iarba nu-s măş şesti bunî...
(II -- Apa nu-s măş plashi?)

¹ Text. II a fost notat la o jumătate de oră după MLXXXIX.
Peste două luni s-a notat text. MXXI (v. nota crit. 102).

— Stăpîni, stăpîni,
Apa nu-îi măi plăsi,
Îarba nu-îi măi plăsi...

- 10 Di trii zili-nçoasi... (II—vers. 10—12)
Îarba nu-îi măi plăsi,
Apa nu măi je bunî...

Di sî spui jo: aista-î cîntic vekju... îlștîjam...
Ni l-oj aduși jo amînti pîni mînj: la nçoapti m-oj
to(t) kiti, ș-oî to' cînta *Niorița* asta...

(16.VII.1967), Nistorêștî — Paraskîva
Hurzâi, 70.

MXCI

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-nçoasi
Gura nu-ț măi tași;

- 5 Nu știu: iarba nu-ț plăsi,
Sau apa nu-î bunî?
— Îarba-n' plăsi,
Apa-î bunî;
Dar nî s-a vorghit

- 10 Trii stăpîni
Sî mă omçari,
Și sî mă-nçroapi-n dosu stîni
Uni latrî vara cîni.
Jo li spun așa:

- 15 Di m-or omorî,
Sî mă-nçroapi-n struînga oilor,
În zîocu nêilor.
Și fluierașu di fag
Sî nî-l pui la cap...

- 20 Am uțtat! Îi cîntic vekî aista. L-am auzit
întăi di la mama Içana, mama mja. A pi-s ani
dj-atuîșî! Ia cînta cîntic răgulat diî gurî: pi
la prășit, vara, pi la muîci. Iestja-s toati vekî,
bătrîneștî. O cînta și-n casî, cin' o ažiunzja și
pi ja oî coraž: adicî la un lucru, la o furci, lucrîndî.
Carti n-am învățat, ci pi vremeja mja nu sî prja-
îvâța carti. Drag nî-a fos', da nu m-a dat părintî

la carti: fetili nu prja-îvâța carti. Măi mul'
pîntu băieț iera dim bătrîni îm partja școli.
Feti: citi una, așa...

(13.IX.1967), Nistorêștî — Aceeași.

MXCII₁₀₃

Hai sî fașim *Niorița*! N-î dragî socotjala
asta. Și nu știu cuî si zic, și cuî sî-nșep:

Fruîzî verdî ș-uî susai,
Pi-uî kișor di plaj,

- 5 Pi-o gurî di raj
Scobçari trii turmi di oj
Cu trii șjobănej:
Unu moldovian,
Unu uîgurian

- 10 Și unu vrânșjan.
Vrânșjanu-avja oj măi multi,
Mîndri și cornûti.
Dar o mioriți lai...

- Lai, bucălai,
15 Cu lina plăvai,
Di trii zili-nçoasi
Gura nu-ț măi tași;
Dar nu știu: iarba nu-ț plăsi,
Or di cap țî fașî?

- 20 — Stăpîni buni,
Nu-n fac di capu nêu,
Și-n fac di capu tău:
Cî șiî doj veri primari
La apus di șçari

- 25 Vrja sî ti omçari,
Cî aî oi măi multi,
Mîndri și cornuti,
Și cinî măi bărbaț,
Și caî nînvățat.

- 30 Și ja tot mereu zghera,
Și la șjobănaș striga.
Șjobănașu-î spunja:
— Mioriți lai,

- Lai, bucălai,
35 Di m-or omorî,
Sî li spuî sî nu mă-nçroapi-n dosu
stîni

Uni zac vara cini;
Sî mă-ngrăpă-nî strunga oilor,
În zîocu meilor.

40 Sî si-m' pui la cap
Flujeraş di fag,
Sî-nî cînti cu drag.
Sî-m' pui ia cap
Flujeraş di os

45 Sî-m' cînti duşos.
Sî-m' pui la cap
Flujeraş di socu
Sî-nî cînti cu focu.
Mioriţi, riţi,

50 Cu lina plăviţi,
Dî-a vini maica mîa
La voi şi v-va-ntreba,
Sî nu-i spuniţ c-am răposat;
Sî spuniţ cî m-am înşurat

55 C-o fati di-mpărat...

60 Nîoriţa şî-a h'i măi făcut, nu-nî măi aduc
aminti. Vez? Nu sî logheşti trîaba: cînticu-î cu
rostuluj... O babî bătrînî vinisî pi cîmp înşetinel,
cu furca-m briu... zîşîa, odatî... şî vinîa-nşe-
tinel, şî-ntreba dî-uñ şîobănel:

— N-aţ văzut uñ şîobănel,
Aşa: nant şi frumuşâl
Parcî jera tras printr-uñ inel?
Feţişoara lui:

65 Spuma laptiluj;
Perişoru lui;
Pana corbuluj;
Okişori lui;
Mura cîmpuluj;

70 Mustăşîoara lui;
Skicu grîluluj...

I-a spus cî s-a-nsurat c-o fati di-mpărat...

75 Nîoriţa: di uni măi ştiu, di uni-am învăţat-o?
Cî mama nu cînta; tata cînta. Io carti n-añ ştiut,
cî nu m-a da' la şcoali. Cînta şî jo-n tinereţi.
Acu nu măi cînt, cî nî s-a isprăghit voşîa-n kept.
Tata neş cînta diñ cavâl; il kema Costantin
Corôju. Îel cînta Nîoriţa şî cu vorbi, pi la cîasî.
Merzîan la cîasî cu îel; jeran doî băjeţ, şî cu mini

80 trij cari putîa şî coasî. Ni duşîa şî cu îel la cîasî,
şî cosan tos patru. Şî îel ni cînta: merzîa-năintîa
noaştri cu brazda, noi dipi îel, şî cînta.

85 Uţi-ti matali: cîn' o cînt Nîoriţa, ia ghini ca
o cîntari diñ caval. Î cîntari tristî, î dureroşî;
î pîntru cî îel îi vinit înşpri suferinţa lui, şpri moartî:
î ca um bosit.

(14.VII.1967), Nistoréşti — Irîna Stoian,
70.

MXCIII¹

Foi ş-uñ susai,
Pî-uñ Kişior di plăiu,
Pî-o gurî di raşu
Scoborî, scoborî
5 Trij turmi di oi,
Cu trij şîobănel:
Unu-î moldovîjanu,
Unu-î uñgurîjanu,
Şî unu-î vrănşîjanu;
10 Sî scoborî-n cali
Pîn azîuñî-nî vali.
O mioriţi lai
Di trij zîli-ñcîasî
Gura nu-î măi taşî.
15 — Mioriţi lai,
Lai, bucălai,
Cu lina plăvai,
Di trij zîli-ñcîasî
Gura nu-s măi taşî;
20 Nu ştiu: jarba nu-ţ plaşî,
Jarba di pi cîmpu,
Apa diñ ulucu,
Sarîa dim burdufu?
Ieu nu ştiu: îţ plaşî,
25 Şau di cap îţ faşî?
— Stăpîni, stăpîni,
Bunuli stăpîni,
Tqati sîm' bunî;
Da nu-ñ fac di capu meu

¹ Text. II a fost notat la două luni după MXCII -(v. nota
crit. 103).

- 30 Și-n fac di capu tău:
 Cîi doj veri primari
 Mi s-a vorbit
 Și s-a sfătuit:
 Cîn' si scoborari-n vali
- 35 La apus di soari,
 Si ti omorari,
 Ci ai oi mai multi,
 Mindri si cornuti,
 Cai niinvataș,
- 40 Și cini mai barbaș.
 — Mioriți, mișari,
 Di ieș' nazdravanî,
 Și m-or omori,
 Si li spuș-aș:
- 45 Si nu ma-ngroropi
 Din dosu stini
 Uni zac vara cini;
 Si ma-ngroropi-n strușga oilor,
 În zjocu neilor;
- 50 Acolu-n zavoș,
 Si h'iu tot cu voi.
 Și si-m' pui la capu:
 Flușeraș di fagu,
 Si-n cinti cu dragu;
- 55 Flușeraș di sóru,
 Si-n cinti cu focu.
 Ci nu mai sun'
 Pi lumi di loc...
 Cîn' vintu ni-a sufla,
- 60 Fluirili ni-or cinta,
 Oili s-or aduna,
 Pi mini m-or plinzi
 Cu zenunki plecati,
 Cu lacrimi varsati...
- 65 Si videň si mai iesti, încotro mai merzi:
 Pi cimp de-i vidia
 Pi mașcușa mja:
 O babi batrini
 C-un cair di lini,
- 70 Pi cimp vinindi,
 Diň kișioari mergindi,
 Dim mini(i) torcindi,
 Diň guri-ntrebindi,
 Diň oki lacramindi:

- 73 „Mioriți, riți,
 Cu lina plaviți,
 N-ai vazu' di-un șjobanelu
 Aș: nant și supțirelu,
 Patci-i tras pintr-un inel?
- 80 Fețișora luș:
 Spuma laptilui;
 Perisoru luș:
 Pana corbului;
 Okisoru luș:
- 85 Mura cimpului —
 Coapti la umbri, la racorari,
 Njatiňsi di soari",
 Si nu-i spuniș ci m-a omorit,
 Și m-a-ňgropat;
- 90 Si-i spuniș ci m-am inșurat
 C-o fati di-mparat...
 Cam asta-i. Mai iesti, da nu mai știu ieș. A mai
 spus iel șeva, da nu-ňi mai amintesc. Iel a spus:
 — Mioriți, mișari,
 95 Tu ieș' nazdravanî...
- Iel a spus numili luș: l-a kema' Birsan — a
 fos' bajet di-a babi Vraňșioai: sel mari. Și iel a
 spus ci ja, birsan si ramii-n numili ii, dipi numili
 luș, ci Birsan l-a kemat. Și iel, ca si crjazi ma-sa
 100 ci nu-i mort, a cingat „hora mari“, hora veki.
 Așeja o cinta tata diň caval. Cinta tata o hor-aș...
 asta, a lu Birsan. Ioti, c-am uștat, colu, cin'
 ziși:
 — C-a si ti omorari,
 105 Ci ai oi mai multi,
 Mindri și cornuti,
 Cai niinvataș,
 Și cini mai barbaș...
- C-o mai uș; da-ň cintari-ș aduș-aminti...
- 110 Aș iera cin' auzam jo pi tati-ňju, acu șajzăș di
 anj in urmi: jaca, aș iera „hora șja mari“ — a
 Vraňsi, pi cari-o cinta Birsan așela. Ci dipi numli
 lu Nistur — aș si vorbești! — a ramas satul
 nostru Nistorăști: dipi numili luș numitu. Nistur
 115 iera um bajet to' di-a babi Vraňșioaja.

(11.IX.1967), Aceași.

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
De trii-zili-ncoași
Gura nu-ț măi tași.
5 Ci Țo Ți-am minat
Pe pițior di plai,
Pe guri di raj,
Tu di cap Ț fași;
Or Ț și răsfași?
- 10 — Stăpini, stăpini,
Țo di cap nu-Ț fac,
Da tu Ț răsfași;
Ci mi s-au vorbitu
SiȚ doi veri primari
- 15 Să mi te omȚare,
Și si mi ti-Țgroapi
Din dosu stini
Uni zac cini.
— Mioriți lai,
- 20 Lai, bucălai,
Di m-or omori
Și m-or Țngropa
Din dosu stini
Uni zac cini,
- 25 Tu si mă dizgroki
Și si mă Țngroki
Țn struȚga oilor,
Țn žiocu meilor.
Bușemașu si mi-l puniț
- 30 CăpătăȚ la cap;
Glugulița: pinzi pi oki;
FluȚerașu si mi-l puniț
Țnr-uȚ virv di plopu:
PlȚaja l-a plova,
- 35 Vintu ci l-a bati,
FluȚeraș mi-a ziși,
Oili m-or plinzi
Cu lacrimi di siȚzi.
Mioriți, miȚari,
- 40 Și di mi-a vini
O babi bătrini
Cu cair di lini,

- Cu briu di cămili,
Și di mi-a-ntreba:
45 „To' di-uȚ șȚobănaș,
MiȚa fișioraș:
Fețișoraș lui:
Spuma laptiluȚ;
Okišori lui:
50 Mura cimpuluȚ;
Mustăsili lui:
Spicu griuluȚ“...
- Ș-atita a spus. A măi h'i pi alcumva, ieȚ atita
șȚiu...
Tu si nu-Ț spuȚ
55 Ci m-a omoriț;
Si-Ț spuȚ ci m-am Țnsurat
C-o fati di-mpărat...
- Bunica miȚa ni-a spus *Niorița*, nu alșineva:
mama lu tata neȚ. Bunica măi doȚăȚia: măi
60 cinta uȚ cȚntic, măi nu șȚiu si, ti niȚi si...

(12.IX.1967), Nistoréști-PȚdu Țrdi-mari
— Mărija DȚbri, 72.

MXCV, MXCVI₁₀₅

- Carti? Da m-a da' la șȚoali tetȚa? Nu m-a
da' la șȚoali, miȚca-l-ar gherni!... *Niorița*:
Țoti-aș-a-Ț, cit-o șȚiu di la tetȚa, c-o cinta diȚ fluir,
o cinta și diȚ guri; il kema Radu Moisi-Ț mort
5 acu; ii mor' dim patru' și noui; avȚa atuȚș obză'
și siȚși di anȚ:
— LăiȚi, lăiȚi,
Dragi niioriți,
Di trii zili-ncoași
10 Gura nu-ț măi tași;
Or Țarba nu-s plași,
Or apa nu-Ț bunȚ,
Di-nȚ umbli-aș-a nebuni?
— Ba Țarba-m' plași,
15 Și apa ci-Ț bunȚ;
Da s-a vorghit doi veri primari
Pi tini si ti omȚari...
StăȚ, c-aȚ greșit-o! ȚntăȚ ghini-aș-a:
Pi trii craș di muntȚ

20 Sî coboară trii cîrduri di oi...
De-isi ghini:

— Lăiți, lăiți,
Dragi nioriți,
Di trii zili-ncoași

25 Gura nu-ț măi tași;
Or ȧarba nu-s plași,
Or apa nu-i bunî,
Di-nî umbli-așa nebuni?

Di-acolȧa-ntriabi ȧel:

30 — Daci m-or omorî,
Sî nu mă-nȧroapi-n dosu stini
Uni zac cini;
Sî mă-nȧroapi-n struȧa oilor,
În ȧiocu neilor.

35 Oili cu bușjumu li-or bușjuma
adici șjobani

Și oili s-or aduna,
Cu fluiru li-a cînta;
Și ȧeli pi mini m-or plînzî (II—Și oili pi
mini m-or plînzî)

40 Cu lacrînjî (II—lacrîmjî) di sînzî,
Cu ȧenuŋkjî plecaș,
Cu lacrînjî (II—lacrîmjî) vârsaș...

Măi diparti n-o știu. Atita o știu, c-atita o
cînta și tetȧa. I-uŋ cîntic aș... di ȧali. Cî dor
45 și ȧel avȧa oi: patruzăș-sînzăș di oi. Tatî-nju-a
fos' kȧabur, dipi mama mȧa: a avu' pȧmîn' mul';
cam șșasi fȧlși... Li-am auzi' și cîntișili ȧestȧa di
lumi, da nu nȧ-a intrat îŋ cap, nu nȧ-a plȧcut.

(16.VII.1967), Nistoréșȧ-Tȧpa-ȧici —
Dobrȧa Mȧosi (Șitȧju), 72.

MXCVII¹

Melodia ghini-n zȧli; -aș-l cînta tata din fluir.

— Lăiți, lăiți,
Dragi nioriți,
Di trii zili-ncoași

¹ Text. MXCV—MXCVI au fost notate în rȧstimp de o jumȧ-
tate de orȧ; iar MXCVII la douȧ luni dupȧ primele (v. nota crit.
105).

5 Gura nu-ț măi tași;
Oar ȧarba nu-ț plași,
Or apa nu-i bunî,
Di-nî umbli-așa nebuni?
— Ba ȧarba cî-m plași,
10 Și apa cî-i bunî...
Pi trii craș di munt
Coboară trii cîrduri di oi,
Trii șjobȧnăș...
— S-a vorbit doȧ veri primȧri
15 Pi tini sî ti omȧari.
— Daci m-or omori,
Sî nu mă-nȧroapi-n dosu stini,
Uni zac cini;
Sî mă-nȧroapi-n struȧa oilor,
20 Îŋ ȧocu neilor...
Bușjumu li-or bușjuma,
Oili s-or aduna,
Și cu fluiru li-or cînta;
Și ȧeli m-or plînzî
25 Cu lacrîmjî di sînzî,
Cu ȧenuŋkjî plecaș,
Cu lacrîm vârsaș...
Nu-l măi știu de-ișj. Și la urmî zîși:
— Lăiți, lăiți,
30 Dragi nioriți....

Nu mă măi sȧltî inima, cî inima saltî la om!
În tinereș cîntaŋ diŋ fruŋzî, di sî ninuna lumȧa.
Da acu...

(13.IX.1967), Aceași.

MXCVIII, MXCIX₁₀₆

— Nioriți lai,
Lai, bucȧlai,
Di trii zili-ncoași
ȧarba nu-ț măi plași;
5 Nu știu: apa nu-ț plași?
— Ba ȧarba-m' plași;
Dar bașju uŋgurȧan

¹ În experiment text. MXCIX a fost notat la o orȧ dupȧ MXCVIII
(v. nota crit. 106).

- Și cu șel moldovian
Mări si vorbiri
- 10 Ca si ti omqari
La apus di sqari,
Ci aj oi măi multi,
Și curnuti,
Și cai învâțat,
- 15 Și cini măi bărbaț.
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di-o fi așa:
Ca si mă omqari
- 20 La apus di sqari,
Si spuș si mă-ñgrqapi
În struñgi di oi,
Si h'iu to' cu voi;
Si nu mă-ñgrqapi-n dosu stini
- 25 Uni zac vara cini.
Mioriți dragi,
Daci ăi vidja
O babi bătrini
Cu briu di lini,
- 30 Diñ oki lăcrămîn',
Diñ guri-ntrebin', (II—Di mini-ntrebin'),
Si-ș spuș curat:
Ci m-am înșurat
C-o mindri crăjasi,
- 35 C-o împărătjasi.
Si nu-ș spuș, dragi miqari,
Ci la nunta mja
A căzut o stjia;
Și c-am avu' nuntaș
- 40 Braz și păltinăș...

Cam atita știu. Am auzit-o-ntăi di la bunica, mama mami. Oj h'i-azut-o și di la mama lu tata, adici to' bunici. Cin' țeram jo nucușor, jeli cinta. Mă lăsa mama, ci si dușja la djal, la țriabi:

45 la prășit, la sășerat di griu, la aduna(t) di fin; mă lăsa cu dișsa; ja cinta. Și l-am băga' la cap. Ci jo carti multi n-am învâțat: numa doui clasi-am învâțat. Și pe-jestja li-am învâțat cu greu; ci tata, dipi clasa-ntăi m-a lua' di la șqali, și m-a ținut pi liñgi țel, cu boi: umblam cu căruța. Dipi

50 doj anj m-am dus la Valja-Njagri: țera uñ că-lugir la skit. Țera pi la Crășjun. Tata: „Țoti,

- băjetu neș, a-ñvâța' carti-o clasi, cu premiu-ntăi; și di doj anj nu l-am măi da' la șqali". „Păcat, măi Apóstuli, ci n-aj lăsa' băjetu si-ñveți carti!"
- 55 „Dă, părinti...“ Tata nu vrja di loc si mă dja măi diparti. Ghiu acasi, și-ș spuș mami. Mama: „Las' ci merg jo cu tini la Vetrăști, la skit". Noi stam acolu, măi sus, la o odai, la „Masa Băra" si kjami. M-an dus a dou-za la părintili, cu mama. Și m-a adus părintili la șqali, la Herăștău. Am mintuit clasa a doua. Și pi urmı tata țar nu m-a lăsa' la șqali. Ș-añ rămas întunecat la minti! Da nișj covrișj nu-ș dau di pomani, Dumnezău
- 60 si-l țerti!
- 65

(14. VII. 1967), Nistorăști — Njagu Apóstu Dánțis, 77.

MC₁₀₇

Niorița o știu di la popa Tafti di la *Negrlăști*. Di la țel am prins-o-ntăi, cin' țeram di douiză' și patru di anj:

- Mioriți, miqari,
5 Di trii zili-ncqasi
Gura nu-ț măi tași;
Or țeș' bolnăghjoari,
Or țarba nu-s plași?
— Ci si sfătuiri
- 10 Șel moldovian
Cu șel uñgurjan
Ca si ti omqari
În zori di zi;
Și si ti-ñgrqapi
- 15 În dosu stini
Uni zac cini.
— Daci m-or omori,
Si mă plinzj in zori di zi
Și la cap si-m' pui:
- 20 Fluțeraș di socru,
Si cinti cu foc;
Fluțeraș di os,
Si cinti dușos...

(14. VII. 1967), Nistorăști — Njagu N. Dánțis, 78.

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncăși
Gura nu-ț măi tași,
5 Iarba nu-ț măi plăși;
Apa nu-î bunî?
Tu nu ieș' nebunî?
— Iarba-m' plăși, (II—Iarba-î bunî),
Îo nu-s nebunî.
- 10 Da s-a vorghit
Triei crai di la răsărit
Ca sî ti omqari,
Sî ti pui
Din dosu stîni
- 15 Uni zac vara cini.
— Îo mă rog, mă rog,
Sî-m' pui la cap:
Flujeraș di fagu,
Sî-n cînti cu dragu;
- 20 Flujeraș di osu,
Sî cînti dujosu.
Și îo rog sî mă pui
În struŋga oilor,
În žjocu ŋeilor...
- 25 Oilu s-or strînzi,
Pi mini m-or plînzi...
Cu lăcrîni di sînzi...
Și mama lui merzja,
Și diŋ gur-intreba:
- 30 — N-aț văzut uŋ șjobănaș?
Nu l-aț văzut, nu l-aț întilnit?
Fețișora lui:
Spuma laptelui;
Perisoru lui:
- 35 Șkicu griului;
Okișori lui:
Mura cîmpului
Çapti la răçari,
Njăzjuŋsî di șari;

¹ Varianta a doua a fost notată la trei sferturi de oră după prima.

- 40 Çapti la pămînt,
Njăzjuŋsî di vînt...
— Am auzi' ci s-a-ŋsurat
C-o fatî di crai
Pi-o gurî di raî...
45 „Șarili și luna
Nj-a țînut cununa;
Brazi ŋj-a fos' frați;
Și stelili: surorili...”

- Oj h'j-a-uzît-o jo to' di la vum bătrîn di uneva.
50 Carti n-am îŋvățat: nu știu carti di loc. Iera un
cumnat di-a ŋeu. Iera diŋ Spinesti. Di la jel am
auzi' cînticu ista-ntăi, ci jel fusăsi mocaŋ la oj;
adici om de-isja dus divali la oj. Acolu sî kema
ci-î „mocaŋ”; așă sî kema, așă sî zîșja; sî numja
55 ci-î „mocaŋ la oj”. Ieraŋ tinîri cin' l-am auzi'
di la jel.

(16.VII.1967), Nistoresti — Iqana
Murgu, 81.

MCIII 109

- Apăi, cîntam noi cin' jeram la djal, la ghiti,
și staŋ la djal. Măi spunjam povești. Iaca Niorița:
— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
5 Di trii zili-ncăși
Gura nu-ț măi tași;
Orî apa nu-î bunî,
Orî iarba nu-î bunî,
Gurița-î nebunî?
- 10 De-isj am uțat-o...

(1967), Nistoresti — Ana Olariu, 81.

MCIV, MCV¹¹⁰

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncăși
Gurița nu-ț tași;
5 Nu știu: apa nu-ț plăși,
Or iarba nu-î bunî? (II — Or sarja ari pămînt?)

¹ În experiment text. II a fost notat la o oră și jumătate după MCIV (v. și nota crit. 110).

- Iarba diñ zăvoi
 A fos' pîntru voi.
 — Apa-ñi plăși,
 10 Iarba-î buni;
 Da ni s-a vorghit, stăpîni,
 Şii trii şjobănei —
 Unu-î uñgurişan,
 Unu-î mocăni,
 15 Unu-î moldovian —
 Ni s-a voroghit, stăpîni,
 Si mă omşari pi mini.
 Da iî zic si mă-ñgroşapi-n dosu stîni
 Uni zac vara cîni.
 20 Dac ijo li spuî-aşa:
 Daci m-or omorî, (II — Daci... pi mini,)
 Si mă-ñgroşapi
 Îñ struñga oilor (II — Uni zjoaci ñei;)
 ñei ni s-or strîñzi
 25 Ş-or zjuca
 Pi djasupra mja.
 Nişarili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu zenunkî plecaci,
 30 Cu lăcrîñi vârsaci;
 Cu lăcrîñi di sîñzi
 Pi mini m-or plîñzi...
 — Di trii anî di zili
 Şarili nu l-añ văzut,
 35 Numa şarki foşcăindi...
 Dar o corbşaci ñagri,
 Vinindi djasupra mja,
 Mă clămpăni.
 — Fuzî, corbşaci ñagri,
 40 Nu mă clămpăni;
 Ci m-aj clămpăni
 Dipi şj-oj muri!"
 Corbşac-a zis di colu:
 — Nu sîn' corbşaci ñagri,
 45 Si sîn' maşca ta.
 — Daci ieş' maşca mja,
 Ghino şi mă ja-ntri arikşoari,
 Şi mă şcşati la sfintu şari;
 Di trii anî di zili
 50 Şarili nu l-añ văzut..."

- Ajăsta-î *Niorişta*. Dac-aş avja glas, aş cînta-ş.
 O ştiş di cin' jerañ ñici; am auzit-o, ş-am pus-o-n
 creştit... Sini ştii di unja-m auzit-o? Dumne-
 zău si măi ştii! Jo n-añ fos' la şcşali, c-añ fos'
 55 siñguri la tata. Îi dipi timp, di cin' jera lumja,
 di cin' jeram jeu mititici... Am auzit-o di pi
 la cîntişi, di pi la lumi. Da am uştat di pi la şini.
 Da asta-î frumşasi cari-o pşati cînta: ghini cu
 ghers, ghini cu zîndi.
 60 Ieti, măi sîn' nişti vorbi:
 Vintu-a traşi,
 Fluşeru-a zîşi,
 Pi mini m-or plîñzi...
 Păltinari la cap,
 65 Cu fluir di fag;
 Vintu-a traşi,
 Fluiru-a zîşi,
 Pi mini m-or plîñzi...
 Dac-a măi rămînişna una nizisi, merzi cruda
 70 cu nisărata... Alti cîntişi li-am măi uştat. Da pi
Niorişta-añ cîntat-o di zînd.

(16.VII.1967), Nistoréşti — Mărija Ága,
88.

MCVI_{III}

- Niorişi lai,
 Qai bucălai,
 La djal cin' işaj
 Tot îñ lăcrămaj.
 5 Nu măi lăcrăma,
 Ci şjobănaşu tău
 L-a omorit şii doj duşmanî,
 Şi l-a-ñgropat
 Îñ struñga oilor,
 10 Îñ zjocu ñeilor...

(11.IX.1967), Nistoréşti — Măgdălişna
Nistoróşu, 89.

MCVII, MCVIII₁₁₂

Ieş is di cin' lumja: împlinesc îñ nşaptja
 lu sfintu Ilii Pălii, la Sint Ilii, împlines' opşă

¹ În experiment text. MCVIII a fost notat la o jumătate de oră după MCVII; MCIX la două ore după precedentul (v. nota crit. 112).

- și noui di anj. Is cotizent nouiză' și noui. Nu știu
carti. Io am auzit-o *Niorița* di la un lăutarju,
5 di la Neculaț Citu. Da și di la uñ hin a ñeu. Ștefan
Brătii: cîn' cinta, urlá pámintu!... Ieti cum o
știu oljaci:
— *Nioriți* lai,
Lai, lai, bucălai,
10 Di trij zili-ncoası
Gurița nu-s măi tași;
Nu știu: iarba nu-s plași,
Ori apa dim burduf?
(II — Ori iarba di pi cîmp?)
15 — Stăpini, stăpini,
S-a vorghit și (II și) doj șjobănaș
Ca si ti omqari,
Ci aj oĵ multi,
Și curnúti;
20 Si ti-ñgroqapi-n dosu stini,
Uni za' cini.
— *Nioriți*, si li spui-așa:
Di m-or omori,
Si mă-ñgroqapi
25 În struñga oilor,
În zjocu ñeilor;
Ci sara s-or strîñzi,
Tqati m-or plîñzi
Cu lacriñj di siñzi...

(12.IX.1967), Nistoréști-Romănești —
Stán Nistoróju, 89.

MCIX

- *Mioriți* lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ncoası
Gura nu-ț măi tași;
5 Nu știu: apa nu-ț plași,
Apa dim burduf,
Iarba di pi cîmp,
Or' di cap it fași?
— Stăpini, stăpini,
10 Nu-m' fac di capu ñeu,
În fac di capu tău:

258

- Ci s-a vorbit
Și doj șjobănaș —
Uñguriãnu și moldovianu —
15 Si ni ti omqari,
Si ti-ñgroqapi-n dosu stini
Uni stau cini .
— Si li spui-așa:
Ci di m-or omori,
20 Si mă-ñgroqapi-ñ struñga oilor,
În zjocu ñeilor;
Ci sara s-or strîñzi,
Tqati m-or plîñzi
Cu lacriñj di siñzi.
25 Măi jera, da li-am ujtã di isj iñ colu. Am au-
zit-o di la unu Ștefan Brătii: jel cinta, jel zjuca!
Adici cinta diñ guri, și zjuca diñ kișioari. Cîn'
zjuca, si bătja cu minili pisti șali, și bătja și cu
kișioarili: fășja cu minili „pica, pica“! Jel cinta
30 *Niorița* numa diñ guri; diñ fluir nu cinta. Jel
a fos' și șjoban, și bașju: aseia i-a fos' mesărija
luj. Și frati-su-ĵ tot bașju-a fost.

(12.IX.1967) — Același.

MCX, MCXI¹¹³

- *Nioriți* lai,
Di trij zili-ncoası
Gura nu-ț măi tași...
Daci nu-ñj măi aduc aminti! Di zăsi anj
2 încoası nu măi știu niñica... Am auzit-o-ntăj
di la unu Ghjorghi Prècup, din Spinéști. Io
avjañ vo pașpreși anj. Și vinja la tata; avja
ghin: în tqati toamn-adușja-ñ casj cîti patruzăș-
șiñzăș di dèca di ghin. Da nu jera dèci de jestja;
10 jera dèca veki: nu-ñcăpja-ñtr-o cofi. Vinja, sta
di vorbi, bja. Ghjorghi Prècup, ista, vinja la
noj jarna: șidja dižiaba, sta cîti-o zi, doui, și
trij. Șidja ij amîndoĵ di vorbi, bja, miñca. Dipi

¹ În experiment text. MCXI a fost notat la două ore după
MCX; iar MCXII la trei ore după MCXI (v. și nota crit. 113).

- și si fășja di corăž, jel cînta *Niorița*. D-ăpi numă
15 *Niorița* o cînta? Cînta multi... Lj-am uțtat, cî-s
anij mulș la nêlzoc. Jel cîn' cînta *Niorița*, o cînta
cu ghers.

(12.IX.1967), Nistorêști -- Anița Dôldur,
95.

MCXII

- Niorițt lai,
Lai, bucâlai,
Di triij zili-ncoăși
Gura nu-s măj tași;
5 Nu știuj: jarba nu-s plași,
Orj apa dim burduf?
— Stăpîni, stăpîni,
S-a vorghit șij doj șjobjanaș
Ca sî ti omqari;
10 Sî ti-ngrôapi-n struŋga oilor,
În žjocu nêilor...
Ieti, de-ışj nu-nj măj aduc aminti... Da l-a
cmorît. Jel a spus nioriț-așa:
— Păltinaș la cap sî-m' pui;
15 Cîn' vîntu nj-a bati,
Păltinaș s-a clătina,
Oili s-or strînzî,
Pi mini m-or plînzî...
Sara, cîn' or vini,
20 Cî pi mini m-or căta,
Și tot mereuj or zghera...

(12.IX.1967) — Aceeași.

MCXIII₁₁₄

Asta-ij averja: viderja și puterja! Bogățija?
Žjaba-ij averi, dacî nu ieș(tij) sănătos... Dacî
nu ieș' sănătos, nu-ij *Niorița*!...

- Nioriți, nioriți,
5 Di triij zili-ncoăși
Gurița nu-ț măj tași;
Nu știuj: apa nu-ț plași,

- Sau mîncarja,
Sau di cap iț fași?
10 Atușja a spus oaja:
— Toati-nj plași;
Da s-a vorghit doj frățiorj sî ti omqari.
— Apî, dacî m-or omorî,
Sî mă-ngrôapi-n struŋga oilor,
15 Șî-n žjocu nêilor.
Iar flujerășu sî ni-l pui-m prepeliagu;
Vîntu cîn' nj-a trazi,
Flujerășu nj-a cînta,
Și oili s-or aduna,
20 Șî m-or plînzî
Cu lăcrînj di sînzî...

- L-am învâțat di la șjobjani șijlanț cari jera
vekj. Cî și jo añ fos' șjobjan: di la oj m-an dus
la armati. Añ fos' și mama bașjului!... Añ
25 fos' di la șapți anij pin' la doui-ș-opt, cîn' an tras
la sorț. Añ fos' la oj la „Munțșoari“; jera șapți
fraț în stîna lor, c-o mii di oj, și măj ghini. Jera
nouj șjobjanij cu jeli. Pi mini m-a da(t) struŋ-
gârju la oj, întăj, atunșj. Apîj m-a rîdicat măj
30 sus, și m-a făcu' scutarju; cî ținjam socotjala
stîni: citi briŋzi, cit caș. Jera greutati, sî li dja
la omeni dreptu lor. Jera ghelșug pi vremija
așeja... Pi urmî di la scutarju ti fășja bașju.
Bașju: jel da socotjala di briŋzi, di lapti. Scu-
35 tarju jera măj mul(t) cu socotjala oilor: citi sîn',
citi s-a kerduț; jel da sama di toati: cari-ij mîŋ-
catî di urs, cari di lup, cari-s împărati piŋ șeki...
Cum sî-mpăra? Oaja sârja pisti șeki: um brad
kicat žjos, orj tăjet. Jel jera curățit di creŋzi;
40 da nu jera curățit ghini, diŋ carni, adicî diŋ
coazi. Șî șepu șela jera ascuțit. Oaja numa sârja,
ș-o tăja șepu șela la pîntiși. Ia, din repezjuni,
iș fășja vînt, sârja, și s-apuca di șep: ij sfișja
pîntișili șepu șela, cum ar trazi cu cuțitu. Dacî
45 nu jera spartî-nuntru, o cusam kelja: o cusăŋ
cu andrjaja și cu ațj, și sî tămăduja. Iar dacî
jera spart-ununtru, cuțitu!...

- Pintru oj foloșam sula. O purtaŋ legatî la
kimerju, di zăli; avja loc acolu, ș-o băgan la
50 țjacî. Avjaŋ și acărîți la briuj: punjam așî-n ja,
acolu, di cusut cu jeli. Acărîța jera făcutî di
h'jer. Añ ș-acu o acărîți făcutî din tub di la armili

turşeşti; tub di-alamî; puştilor li spunja „Heri“
şi „Martin“, c-uñ siñgur glonţ. Lj-am avu' pini-
55 ñcoasi, pi la primării. Acăriţa o fâşja h'jerari.
Spintu il băgam cu sula, la coadi: viram uñ
h'irişor di spint; şi trăzia durerja şeja cari jera
ja bolnavi. Qaja, daci nu si vindica, ap-o tăjei.
K'elja o fâşej cozoc; carnia o h'ierbiam în zăr;
60 ci scoţjam şjolanili, şi h'ierbjañ carnia, ş-o tri-
metjam omuluş acasi: om-o miñca.

Măi jera o boali si kema „žăgu“: uñ felju di
răpşjugi: si fâşja pi keli ca tărija; ci si fâşja
tărija şeja din nişti boboneli, şi spărzja. Noi
65 li lam măi mul' cu steregoai. Stăpini li măi da
cu zamî di tjuţjun, şi si vindeca. K'ica lina di
žăgu. Daci si vindeca, apî creşţja altî lini: da nu
jera ca şelanti jera măi scurti; şi măi groasi la
h'ir....

70 Pi oj li măi pâlja rişja: fâşja tot uñ felju di
burboniţi. Si scărkina şi si miñca cu gura pini
rupja şi kelja pi ja. O vindecaş to' cu zamî di
tjuţjun.

Măi zăşja di gurari, la guri: si boboşá la guri,
75 şi nu putia nica miñca. La boala asta n-avjañ
cu si li vindeca: li tresja lor, aşja. Măi jera gál-
báza: da citi-o ploai; şi dim ploai si fâşja gál-
bázi. Gálbáza ij miñca maşu, şi... cuşitu jera
ljacu!...

80 Şjobani si-mbrăca gros: cu cămeşi, cu iţari
groş. Punja jarna cozoc, sarici. Staş lingi jeli;
ci pădurja jera pustii, nu ca acu. Jera locuri la
adăpoasti fâşei şatri: apărari di vint; li fâşei
perdeli di-adăpost...

85 Oili toamna li lua şij cu citi zăşi oj, ci jera
puşini: li lua di la şjoban, şi li jerna fiicari-acasi.
Da stăpinu cu turma mari şinja boteşu şi jarna;
ci nu si kema „stini“ jarna: stina jera numa cin'
li-nţarcaş şi li duşej la stini, la munti, pini toama,
90 cin' întarcaş qaja nelu. Li dădej la mirilit toamna,
la vinirja-mari. Unşori li dañ la sfintu Duñitru. Pri-
măvara qaja fâta. Cari jera scăpati, fâta din vremi.
Jeti cum jera: intra citi-um berbeşi — cari scăpa din
turma luş di-oparti — şi qaja rămınja miriliti.
95 Ia atuñş fâta măi di vremi: piñ făurarişu, pin
cişlezi; ş-aseşja nej si fâşja mindri, frumos. Iş
tăja la Paşti; ij tăja ij, qamini, şi măi digrabî,

ci jera di un(di) si taj... Iş tăja di kelşeli di făcut
căşjuluş....

100 Aleşja turma di oj: şeli negri di-o parti, şeli
albi di-o parti. Cu berbeşi tot aşja, ca si nu jesi
nei tărcaş; aşja si zişja: qaja njagri şi cu nelu
alb. Daci jera qaja albi, si mirlja cu berbecu alb,
şi nelu işa alb. Daci si mirlja qaja albi cu berbe-
105 şili negru, işa lina sinii, adici nu albi ghini. Măi
jera stoguşi: uñ felju di lini dşasi diñ cali-afari;
şi nu luñgi: jera scurti, ca di-um pod di palmi;
işa citi triş kilogrami di qai. Da acu nu măi
jesi lini multi: sint oj-acu di n-au uñ kil di lini.

110 Acu oili-s ca deştili-mpărţiti: nu-s la un loc...
Măi jera lina şigai: moali şi supşiri la h'ir. Lina
jera măi buni la şeli şigai, ci jera măi moali.
Fâşja fimeili diñ ja ştergarju di pus în cap: lua
bumbac supşiri, torsja lina supşiri, şi fâşja şter-
115 gari di si-mbrodija la cap. Măi fâşja căltuni
alghi, si moş tari. Jera şi lini şurcáni: tot lini
njagri; da cu h'iru luñg, di nu si vidja pi supt ja
cin' ti uştaş. İşa citi zăşi kilogrami di lini di la
qai....

120 Da si ni-ntoarsim toamna: daci stăpinu-avja
turmî di doşu suti di oj, păstra turma jarna, cu
şjobaniş cu tot; jera citi doş la jeli. Jernaticu
jera uni jera bucata di cosiri, la dşal, cum is jeş
acuma. Cosa finu, şi-l fâşja omu clai. Şi liñgi clai
125 fâşja parcán:şatri di-adăpost. Părcanu si fâşja
aşja: băţja la nelzuc triş fursj; di-acolija punja
doriñzili dşasupra. Din criviş martási jera pini-m
pămint, ca si nu bati crivişu. Spri añjaza-zî jera
măi scurt martási, ca si rămii loc si intri oili. Omu,
130 cin' intra aişj, s-apeca.

La tirla di jarna miñcarja ş-o fâşja şjobanu;
ci diñ stăminî-ñ stăminî-i trimetja stăpinu-o
banişi di mălaj; pintru şjobani, pintru cinj.
Iş trimetja şi odături di săcu: cartofi, fasoli.
135 În zilili şelilanti-i trimetja carni di porc; porcu,
cin' il tăja, il creşţja citi doş anj, nu ca acu: il
tai crudu...

Şjobani purta jarna uñ cozoc pin la glezni,
si-l apiri di zer. Vara cămeşili li uñşja cu unt;
140 şi-ñ unt punja omagu şi steregoai: nişti burijeni
di la munti....

Cin' pornja cu oili, asta cinta-ntăi: *Niorița*.
 Și cin' vinja cu oili-napoï, tot *Niorița* o cinta:
 o cinta diñ fluir. Tot cîntic a oilor, șîriagu; il
 145 cinta to' din fluir. Diñ fluir măi cinta cîntiși
 di zjoc: „tărăniasca“, „corăghești“, „di doï“,
 „di briu“. Măi cinta uñ cîntic „muntenjasca“,
 „hora lu Ghiorgi“: o hori frumoasî. Măi cinta
 di žali. Măi cinta cîntiși hajdușești; li zîșja „cîn-
 150 tiși di codru“-ghinî-așa:

Cî vara sî vesălja,
 Ș-avja și di uni bja și miñca,
 Și kistoqalili li-acoperja
 Di nu vidja omu;
 155 Și sî mîndria iñ codru,
 C-avja și bja și sî miñca iñ codru...

Măi jera unu cu Žijanu: nu-l măi țiju minti.
 Jera unu c-uñ hajduc: jel a fos' dres: adică numa
 cu arzînt putja sî-l împuști, cî nu intra plumbu-ñ
 jel.

(6.VII.1967), Nistoréști — Ghjorghi
 Hulpóï, 108.

MCXIV¹

— Nioriți lai,
 Lai, bicălai,
 Di trii zili-nçoasi
 Gurița nu-s măi tași;
 5 Nu știu: di cap îț fași?
 — Ba di cap nu-ñ fac:
 S-a vorghit șii doï frățiorî a tăi
 Sî ti omqari.
 — Ij, daci m-or omori,
 10 Îñ struñga oilor m-or îngropa,
 Îñ zjocu neilor.
 Iar flujerașu sî ni-l pui-m prepeliăgu;
 Cîn' vîntu ni-a traži,
 Flujerașu ni-a cinta,
 15 Oili s-or aduna,
 Și m-or plîñzi

¹ În experiment text. MCXIV a fost notat la trei ore și jumă-
 tate după MCXIII (v. nota crit. 114).

Cu lacriñi di siñzi.
 Asta-î *Niorița*. Ajestja-s numa cuvintilî. Da
 atuñș il cintañ cu toț șjobani.

(6.VII.1967) — Același.

Păltin

MCXV

— Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-nçoasi
 Gurița nu-ț tași;
 5 Nu știu: iarba nu-ț plași?
 Qar iarba, qar apa?
 — Ba toati-m' plac...
 Da pi stăpinu neu
 Nu ni l-aț văzutu?
 10 — Di l-oj h'i văzutu,
 Nu l-añ cunoscutu.
 — Cum să nu-l cunoști?
 Mustășioara lui:
 Pana corbului;
 15 Fețișqara lui:
 Spuma laptilui;
 Okişori lui:
 Mura cîmpului...
 — Io, dî-oj muri,
 20 Sî nu mă-ñgropaț
 Îñ dosu stîni
 Uni zac cini;
 Sî mă-ñgropaț
 La melzocu oilor,
 25 Îñ zjocu neilor...
 Pî-um pîcior di plaju,
 Pî-o guri di raju
 Mă lăsaj iñ vali,
 Oili-m' păscutu,
 30 Diñ căval cîntîndi,
 Nelușaj žucîndi...

Îl știu că l-añ cîntat odatî. Odatî l-añ cîntat,
și l-añ zîucat, și l-am petrecut. Da acu l-añ cañ
lăsatu... L-am auzî' di la ȧa, di la mama mȧa
35 l-am auzî' ȧo. Di șîñșj anj ȧeram cin' l-am îñvâțat.
ȧa-l cînta avan! Îl cînta cu vorbi, și cu voșî
frumȧasî. Diñ carti nu l-am auzî' ; ȧo l-añ știut
așa di la mama.

(20.IX.1967), Păltin-Pădura — Flȧria
Cătănȧu, 59.

MCXVI₁₁₅

Sî cin' *Niorîța* cin' îj sȧarili di-añȧazi? D-apî
brȧasca nu cîntî pi uscatu!...

— Niorîțî lai,
Lai, bucălai,

5 Di trij zili-ñiȧoasî
Gurița nu-ț măj tașî;
Or ȧarba nu-ț plașî,
Orj apa nu-ț plașî diñ ulucu,
Saș sarȧa dim burdufu?

10 Așa parci cînta șjȧobani și basju. Cî ȧera vorba:
Basju bȧa și kefujești,
Șî di caș nu sî gîndești
Cî sî zăurdéști...

Măj zîșȧa una:

15 Vaș di vȧața di șjȧoban:
Cuñ șădi-m plȧai' ca um par!...

Îl știj pi Cocoșȧa lăutarju di la Nistoréști:
Cocoșȧa ista cîntîsî di oj, di ti ñinunaj! Da
sî terminăm cazaniȧa oilor:

20 — Or ț-î inima ra?

C-aîșȧa di șjȧoban zghera ȧaȧa: cî s-a vorghit
sî-l omȧari...

— Tȧati sim' buni:
Șî apa-m' plașî,
Apa di ulucu,

25 Șî sarȧa di burdufu.
Da am auzî':
Șî s-a vorghit
Sî ti omȧari, stăpîni,
Șjȧobanu uñgurȧan

30 Șî cu șjȧobanu moldovȧan...
Șî-l omȧari pi șel vrăñșȧan,
Cî ari oj măj multi,
Mîndri și cornûti,
Cîñj măj bȧrbaț,

35 Șî caș măj îñvâțat.
— Pi la apus di sȧari
S-a vorbit sî ti omȧari...
— Di m-a omori,

Sî mă-ñgropaț
40 Îñ struñȧa di oj,
Sî fiu tot cu voj.
Șî sî-m' pui la cap:
Fluȧeraș di fagu,
Sî-ñ cîntî cu dragu;

45 Fluȧeraș di osu,
Sî-ñ cîntî duȧosu...

Ș-aîșȧa ghini-așȧ: coborîñ-sî oili din dȧal îñ
vali, s-a-ñîñit — șîj doj șjȧobani cari-l omorisîri —
c-o babî bȧtrîñî,

50 C-uñ cair di linî.

Întreba baba: mă-sa luș, Vrăñșȧoaja:
— N-aț vȧzut

Mîndru șjȧobănel
Tras pintr-uñ inel?

55 Fețîșȧara luș:
Spuma laptiluj;
Mustășȧoara luș:
SKicu grîluluj;
Okîșori luș:

60 Murili cîmpuluj...

Murili păduriȧ... nu-ș cuñ spunȧa lăutarju
Cocoșȧa. Îel cînta *Niorîța*; și io îi dam cîțj-o
oci di ghin di-ñj cînta.

65 Cocoșȧa vinȧa și pi la stîñj și ni cînta la șjȧo-
bani, sî-ȧ dăñ caș. Vinȧa acasî cu cîțj-uñ cal
încărcat di caș. O lua pi la Kétrósu, tresȧia Zjȧur-
ȧju, sî lăsa la vali: Múșȧa; dim Múșȧa tresȧia-n
Zbȧȧina; di la Zbȧȧina vinȧa-ñ Nișȧina-n, Lăpuș.
Zbȧȧina ȧera muntî marj-, a Spineștilor ȧera. Coco-
șȧa lua muntî di-a rîndu, și cînta pi la tȧati
70 stîñili...

Aîșȧa nu țjȧ minti cuñ s-a mîntuit cu *Niorîța*.
Dor îl cînta pi la nunt. Cînticu ista sî cañ loghȧa
și cu *Cînticu ñiresî*.

75 Ieș is șjaban di vo patruză' și șasi di ani.
Nioriș-am auzit-o și dipi la șjaban, dipi la bași
bătrini:

Iaca o maici bătrini
C-uș cair di lini...

80 Mindru șjobănel
Tras pintr-uș inel...

(26.IX.1967), Păltin — Ghiorghiti Bu-
căluți, 61.

MCXVII

O știu Nioriș di cin' jeram copii: am auzit-o
dipi la șjaban, di pi la șamin șjabin:

— Nioriș lai,
Lai, bicălai,

5 Di trii zili-școasi
Guriș nu-s tași...
— S-a vorbit ușgurișanu

Și cu moldovianu
Pi la apus di șari,
Ca si ti omșari...

10 — Nioriș lai,
Di m-o omori,
Si mă-șgropi
Din dosu stini
Uni latră cini.

15 Si-m' pui la cap:
Flușeraș di socru,
Mult cinti cu focu
Flușeraș di fagu,
Mult cinti cu dragu...

20 De-ișja nu-ș mai aduc aminti. Atita știu.
Iel iș zalnic la cintari, ci l-a omorit. Da, uști,
daci nu-l știu tot... Il știu și di la tata, ci-l
cinta diș fluir.

(26.VII.1967), Păltin — Stăna Plăp, 63.

MCXVIII 116

Pi-uș Kisjor di plai,
Pi-o guri di raj
Iati ghini-ș cali,
Si cobșari-ș vali

Trii turmi di oi,
Cu trii șjobănej:
Unu, moldovianu;
Unu, ușgurișanu;
Și unu-ș vrășșianu.

10 Mări si vorbiri,
Și si sfături
La apus di șari
Vrja si ni-l omșari
Bașiu ușgurișan

15 Și cu șel vrășșian;
Ari oi măi multi,
Mindri și cornuti.
— Mioriș lai,
Lai, bucălai,

20 Di trii zili-școasi
Gura nu-ș măi tași;
Or jeș bolnăvșoari,
Lăiș nioari?
— Nu șim' bolnăghșoari;

25 Stăpini, stăpini,
Ia-ș cu tini cini,
Căș bașjul ușgurișan
Și cu șel vrășșian
Vrja si ti omșari

30 La apus di șari.
— Lăiș, lăiș,
Di-o h'i ș-oș muri,
Si li spuș curatu:
Ci m-am însurat.

35 Si li spuș si nu mă-șgropi
In dosu stini
Uni zac cini;
Si mă-șgropi
In nilșocu oilor,

40 In șiocu neilor,
Im bătaia berbeșilor.
Și si-m' puș la cap:
Flușeraș di oșu,
Mul' cinti dușoșu;

45 Flușeraș di fagu,
Mul' cinti cu dragu;
Flușeraș di socu,
Mul' cinti cu focu,

- 50 Ő babi bătrîni
 Di ęel întrebîni:
 — Pe-îşî n-aş văzut
 Mîndru şjobănel
 Tras pintr-uñ inel?
 Feţişşara lui:
 55 Spuma laptelui;
 Okişori lui:
 Mura cîmpului.
 Muri di pămînt,
 Njaziuñsî di vînt,
 60 Cşapti la răşşari,
 Njaziuñsî di şşari —
 Mustăşşoara lui:
 Şkicu grîului. . .
 — Sî-şî spuş cî m-am însurat
 65 C-o fatî di craş
 Pî-uñ kişşor di plaj,
 Pî-o gurî di raj. . .
 Şşarili şşî luna
 Nî-a ţînu' cununa;
 70 Nuntaş: doş păltinaş;
 Doş brăzişori
 Nî-a fos' frăţiorî
 Sini m-a scăldat?
 Ploili cîn' a ploşat,
 75 Dşnurş cîn' a vărsat.
 Sini m-a boşit?
 Păşirî cîn' a şiripit. . .
 — Sini tî-a-ñgropat?
 — Malurî cîn s-a dărimat.
 80 Nu l-am măş cîntat; n-añ ţînu' socotşali di
 ęel. . . Samîni cş-a babi Tşdura ¹? Pîş dacî sîntem
 surorî! . . . Întăş şşî-ntăş l-am auzî' di la
 tata-moşu, tata lu tata űeu. Bunicu-l cînta diñ
 fluir; ęel a fos' şşoban; di-acolş-a-l cînta diñ gurî.
 85 Cînta cîn' îş vinşa lui di şşidşa, aşş, n-avşa ęel
 şşî faşî: sara, sărbătşorşa, la citş-o petreşiri; cî-ñ
 zilili di lucru nu-ş da mîna di cîntari.
 Îñ şşşali, numa clasa-ntăş-an făcut-o; şşî nişî
 aşeşja n-am isprăvit-o: añ făcu' douş luni, şşî m-a

- 90 scos diñ şşşali, c-avşa mama băşet mult, şş-avşa
 trşabî multî. Am învăşa' dipe-seşja cî-ñî şera drag
 si-ñvăt: an lua' citş-o carti cu mini, cu vaşili,
 cu oili. Luam şşî di-a douş, şşî di-a trişja. Li luam
 di la fraşî űîş, cî îş şera-ñ şşşali. Îñ cărtş nu şera
 95 atunşş Nşorişja. N-añ şitit diñ carti, numa şş-am
 auzî' diñ gur-aşja.

(23.IX.1967), Păltin — Nastasşja Bóroş,
65.

MCXIX₁₁₇

- Nşorişî lai,
 Lai, bucălai,
 Di triş zili-ñcşasi
 Gura nu-ş măş taşî;
 5 Or apa nu-ş plaşî,
 Or di cap îş faşî?
 — Stăpîni, stăpîni,
 Nu-ş di capu űeu,
 Şşî-şî di capu tăş:
 10 Şşî doş veriş primariş
 Nî s-a h'i vorghit
 Sî űî ti omşari
 La apus di şşari,
 Cî aş oş măş multi,
 15 Şşî tşati-s cornuti.
 — Lăitş, lăitş,
 Di m-a omorî,
 Tu şî li spuş:
 Cî sî nu mă-ñgropăi
 20 Din dosu şşîni
 Uni zac cîni;
 Sî mă-ñgropăi-ñ struñga oilor,
 Îñ zşocu űeilor,
 Îm bătaşja berbeşilor.
 25 Fluşeraşu űeu:
 Întur-uñ virş di păltior;
 Cîn' vîntu űî-a bati,
 Fluşeraş űî-a zîşî:
 Fluşeraş di os,
 30 Mîndru şşî duşos;
 Fluşeraş di fagu.

¹ Este vorba de informatoarea Tudura Grosu, 70 (v. text. MCXIX).

Mul' cînti cu dragu' ;

Oili s-or strînzî,

Şi pi mini m-or plînzî

35 Cu lacrimî di sînzî.

Aista-î... Aşela cu baba bătrîni-î alti cintari:
a fos' trij inş; ş-a pleca' cu oili pi cimp; şi

O babî bătrîni,

Dim minî-ndrugîni,

40 Diñ guri-ntrebîni:

„To' nu ni-aş văzut

Dî-uñ şjobjanel?

Okşori luj:

Mura cîmpului —

45 Çaptî la pămînt,

Niaşjuñsî di vînt;

Çaptî la răçari,

Niaşjuñsî di şçari —

Feşşçara luj:

50 Spuma laptiluj...

Mustaşçjoara luj:

ŞKicu griuluş;

Perişoru luj:

Pana corbuluj“.

55 — Mătuşî, mătuşî,

Di l-aş h'i văzut,

Nu l-añ cunoscut.

Ş-am auzit:

Pî-o guri di raj,

60 Pî-uñ kişçor di plaj

Cî s-a însurat.

Luna î-a şinu' cununa;

Şçarili î-a fos' făcliili;

Vîntu cîn' a bătut

65 Pi jel l-a-ñgropat.

— Şi şini l-a scăldat?

— Ploili cîn' a ploşat.

— Da şini l-a-ñgropat?

— Malu cîn s-a dărîmat.

70 Îl ştiş di cîn' jeram nice; cî jera tata-moşu
neş, şi ni spunja, ni cînta. Măi jera uñ unkeş
bătrîn: jera prietin cu tata-moşu; şi ni spunja
c-ari si jesi căruşi fär' di boj. Da noş ni ninunam:
cuñ si jesi căruşi färî boj? Ş-a fos' camşçanili
75 jestja carî-a işit. Da di un(di) a h'i ştiut jel?
Jera bătrîn şi-l kema Pavil Şiot. A, ä, jera di vo

obzş di anî, jera mari! Cînta şi jel *Niorîta*:
cînta cu tata-moşu cîm' bja rakiş. Nu cînta diñ
fluir, cînta numa diñ guri, cî nu fusăşi şjobjan.

80 Atuşia, pi vremilî-aşelja, trăja greş çamini.
Tata-moşu neş trăja colu-m Peşçu. Avja moşari-m
Peşçu; şi trăja ghini, nu trăja rău, c-avja moari,
colu; cî şija vinja dipi rikî la moari, cu măşi-
nişu: citî-o banişî di grăunşî dî-a şkinari, şîn-
spreşi kili.

(23.IX.1967), Păltin — Tüdura Grösu,
70.

MCXX¹

Pi di cîn' m-an trezît, cu ja m-an trezît: di
cîn' jeram nice-o cîntam cu ghers.

— Niorîşî lai,

Lai, bucălai,

5 Di trii zili-ñçoaşî

Gura nu-ş măi taşi;

Or apa nu-ş plaşi,

Or di cap îş faşi?

— Stăpîni, stăpîni,

10 Nu-î di capu neş,

Şi-î di capu tăş:

Şi doş verş primari

Ni s-a h'i vorghit

Si ni ti omşari

15 La apus di şçari,

Ci ai oş măi multi,

Şi tçati-s cornuti.

— Lăişi, lăişi,

Di m-a omorî,

20 Tot si li spuş:

Ci si nu mă-ñgropapi

În dosu ştîni

Uni zac cîni;

Şi si mă-ñgropapi-ñ struşga oilor,

25 În şçocu şeilor,

Îm bătaja berbeşilor.

Fluşeraşu neş:

¹ Text notat la o jumătate de oră după întîiul, deşi e fragmentat.

- Cin' vintu nî-a bati,
Flujeraş nî-a zişi:
30 Flujeraş di os,
Mindru şi duios;
Flujeraş di fagu,
Mul' cînti cu dragu;
Oili s-or striîzi,
35 Pi mini m-or plînzî
Cu lăcrînj di sînzî.

(23.IX.1967), Aceeaşi.

MCXXI₁₁₈

- Pi-um picjor di plaj,
Pi-o gurî di raj,
Iati vin în cali,
Si scobqari-n vali
5 Trej turmi di oj,
Cu trij çjobănej:
Unu, uŋgurjan;
Unu, vrăncjan,
Şi unu moldovjan.
10 Cel uŋgurjan
Şi cu çel moldovjan
Ij si sfătuirî
Sara, pi la apus di sqari,
Pi çel vrăncjan si-l omqari,
15 C-ari oj măj multi,
Mindri şi curnuti,
Caj măj învâtaţ,
Şi cînj măj bărbaţ.
Iar o oiţî bucălai,
20 Cu lina plăvai,
Nişj jarbi nu miŋca,
Nişj api nu bja,
Şi-ntr-una zghera.
Iar stăpinu mî-o-ntreba:
25 — Di şî zberj, fetiţa (II—, oiţa), mja?
„Oiţa“ stă bini!
Di şî t-î inima ra?
Aişja a-ntrebat-o jel; nu ştiu cuñ si legăm
noj; aişja nu si măj ljağî! A-ntrebat-o jel.

- 30 Ori apa dim burduf nu-î plaşi?
Sau jarba di păscut?
— Stăpini, stăpini,
Tqati sim buni;
Dar m-i inima ra
35 Diñ cauza dumnecta:
Că şel moldovjan,
Şi cu şel muntjan
Sara, la apus di sqari,
Mi s-a sfătuit
40 Sî mi (ni) ti omqari...
Mă rog, jo añ furat-o diñ carti... Aşa scria-ñ
carti: „sî mi ti omqari“...
Ci aj oj măj multi,
Mindri şi curnuti,
45 Caj măj învâtaţ,
Şi cînj măj bărbaţ.
Atuñşja jel a vorbit cu oiţa:
— Oiţa mja,
Dac-o fi aşă,
50 Şi ij pi mini m-or omori,
Sî li spuj si mă-ŋgrqapi
În dosu stîni,
Si mî-aud cîni.
Oitili s-or striîzi,
55 Pi mini m-or plînzî
Cu lacrimj di sînzî,
Ci lî-am fost um bun păzitor,
Şi mă-ŋgrizam di viaţa lor.
Si-m' pui la cap:
60 Flujeraş di fag,
Mul' zîci cu drag;
Flujeraş di os,
Mult o zişi dujos;
Flujeraş di socu,
65 Mul' zişi cu focu.
Is pălit fqarti rău! Ci jera multi la mini;
da acu cu greu li leg. N-am fost întrebat di *Nio-
riţa* nişj-odatî di cin' am învâtaţ-o, şi pîni az.
Nimica, domli!
Dac-o fi şi s-o-ntimpla...
70 Am scăpărj diñ ja!
Şi pi cîmp aj vidja...
Stăj, ci lî-am scăpat!...

O babî bătrîni...
 Şi diñ gur-întreba...
 75 O babî bătrîni...
 Şi pi toţ a-ntrebat:
 „Şini mî-a văzut,
 Şini mî-a auzit
 Dî-um mindru çjobjănel,
 80 Tras ca printr-uñ inel?
 Trupuşoru lui...
 Aişja am uţtat!
 Tras ca pintr-uñ inel
 Nu măi ştiu sî leg!
 85 Mustăçjoara lui:
 Spicu griului;
 Okişori lui:
 Mura cîmpului...
 De-işja am cam pierdut-o! Ia mult-a fost,
 da nu măi ştiu şj s-a petrecut. Nu măi pošju
 90 da nişj-uñ rezultat. Sin' săriturj:
 Perişoru lui:
 Pana corbului“;
 Tu spuĵ cî m-a omorit.
 Sî spuĵ cî m-am însurat...
 95 Ej, de-işj nu măi am puteri! Munţi spuni cî
 l-a cununat... Brazî: cî ĵ-a fost...
 Braz şj păltinaş
 Ĵ-am avut nuntaş.
 Ĵar la nunta mĵa
 100 A căzut o stĵa...
 Pi dac-a căzut stĵaĵa, ĵnsamni s-o lăsăm, c-a
 murit...
 Şarili şj luna
 Mĵ-a ţinu' cununa...
 105 Hă, hă, hă! Ĵeĵ is multumit, da ştiu cî ĵera
 multi... *Ńiorĵa* o stĵu diñ carti: cartĵa-di-çitiri.
 Am ĵnvăţat-o di la ĵetatĵa di şapti anĵ, di pin
 nouĵ suti şapti, cĵn' ĵeram ĵn clasa a patra, a
 şinşja. Am auzit-o şj di la bătrĵni, cu fluiru, cî
 110 vorbili bătrĵneşĵi din *Ńiorĵa* is tot cam ašelja
 diñ carti. Ĵo pi tata l-am auzi' cĵntĵn' *Ńiorĵa*.
 Tata avĵa multi cĵntări. Un moş avĵam di cĵnta
Ńiorĵa diñ fluir: ĵĵ da um plaĵ luñg, un cĵntic,
 aşa, di tĵ-adornĵa.

(19.IX.1967), Păltin — Masa Băra —
 Nĵĵgu Nistorĵu, 71.

— Meoriţi lai,
 Pi bot bucălai,
 Di triĵ zili-ñçoşai
 Gura nu-ţ măi taşj...
 5 — S-a vorghit fraţi tăĵ din tĵrlĵ
 Pi tini sĵ ti omĵari,
 Cĵ aĵ oĵ măi multi,
 Qakiş' şj curnūti.
 — Meoriţi lai,
 10 Daci m-or omori,
 Sĵ li spuĵ sĵ nu mă-ñgrĵapi
 Din dosu stĵni;
 Sĵ mă-ñgrĵapi-ñ struñga oilor,
 Uni ŵjoaci ŵnei.
 15 Sĵ-ñĵ pui la cap
 Fluĵeraş di os,
 Cĵ cĵntĵ mul' duĵos.
 Ĵn grĵapa mĵa sĵ-m' pui
 Fluĵeraş di fag,
 20 Cĵ cĵntĵ mul' cu drag.
 Voĵ, daci m-or omori,
 Sĵ plecaţ de-işj,
 S-apucaţ pi plaĵ di vali
 Pĵni uni v-aţ ĵntilni
 25 C-o babî bătrĵni,
 Şj v-o-ntreba di mini:
 „N-aţ văzut uñ flăcăĵaş
 Aşa, nant şj supţĵirel,
 Cum ĵl traziĵ pintr-uñ inel?
 30 Okişori lui:
 Mura cîmpului;
 Feţişoara lui:
 Spuma laptilui...
 Du-mă-napoĵ la mormĵntu lui!
 35 Qaja diñ gurĵ zghera,
 Diñ kişĵor bătĵa,
 Pi mormĵntu lui, acolu, babi-ĵ arita.

(17.IX.1967), Păltin — Mărija Bucălūţi
 72.

¹ Ĵn experiment text. MCXXIII a fost notat la o oră şj jumătate
 după MCXXII (v. nota crit. 119).

- Meoriți lai,
Pi bot bucălai,
Di trii zili-ñcşaşi
Gura nu-ț măi taşi;
5 Nu ştiu: iarba nu-ț plaşi;
Nu ştiu: it faşi di capu tău,
Sau în faşi di capu ñeu?
— Taşi, stăpini, diñ guri,
Nu mă blăstăma;
- 10 Ci şi apa, şi iarba-m plaşi,
Şi niş nu-ñ fac di capu ñeu,
Şi-ț fac di capu tău:
S-a vorghit frați tăi din tirlu
Pi tini si ti omşari,
- 15 Ci aj oj măi multi,
Oakış' şi curnúti,
Şi cini măi bărbaț,
adici măi buni;
Şi cai măi învățaț,
- 20 adici măi graş, măi buni: si tinja di oj măi bini.
Tata zisja „caj“; da jo crez c-a fos' măgari, cum
is az. Aşa crez jo, aşa ñi-ñkipuj ieu.
— Meoriți lai,
Daci m-or omori,
- 25 Si li spuı si nu mă-ñgrşapi
Din dosu stini;
Si mă-ñgrşapi-ñ struñga oilor,
Îñ zjocu ñeilor.
Si-ñj pui la cap
- 30 Fluşeraş di os,
Ci cinti mul' duşos.
Îñ grşapa mja si-m' pui
Fluşeraş di fag,
Ci cinti mul' cu drag.
- 35 Voj, daci m-or omori,
Si plecaț de-işi,
S-apucaț pi plaş di vali
Pini uni v-ăț intilni
C-o babi bătrini,
- 40 Şi v-o-ntreba di mini:
„N-aț văzut un flăcăiaş
Aşa, nant şi supțirel,

Cum il traşi pintr-ufi inel?

Okişori luj:

- 45 Mura cimpului;
Feţişşara luj;
Spuma laptiluj...
Du-mă-napoj la mormintu luj!
Qaja diñ guri zghera,
50 Diñ kişşor bătja,
Pi mormintu luj, acolu, babi-ı arita.

Am auzit-o di la tata ñeu, Pricopi Crusşian.
Ieti-aşa o cinta *Ñiorita*: o cinta la curătit di pă-
puşoj, ca pi-acuma: Vinja trii-patru băieț — vinja
la curătit — feti, băieț, flăcăi, țşamna, la porimb.
Iel o cinta dim plăşerja luj: cinta şi diñ fluir, şi
diñ caval. Şi cinta măi ghini ca fluşeraşi iştija
di az.

(17.IX.1967), Aceeaşi.

MCXXIV, MCXXV¹²⁰

- Ñioriți lai,
Lai bucălai,
La lini plăvai,
Di trii zili-ñcşaşi
- 5 Gurița nu-s taşi;
Qar iarba nu-s plaşi,
Di gura nu-s taşi?
Or apa nu-ı buni,
Or tu ieş' nebuni,
- 10 Oiți, oiți?
Am măi ujtat; ci dor n-am măi zis-o di mul'
di-ațița ani!
— Ba ñii apa-m' plaşi;
Da gura nu-n' taşi
Ci io am auzit
- 15 Ci vrja si ti omşari şşobani,
Si ti-ñgrşapi-ñ dosu stini
Uni zac cini.
— Di m-or omori,
Si mă-ñgrşapi

¹ În experiment text, MCXXV a fost notat la două ore după
MCXXIV (v. nota crit. 120).

- 20 În struŃga oilor,
În Ńjocu neilor.
FluŃeraŃu meu
Si Ńi-l pui la cap...
Nu Ńtiu unŃ-a zis si-l pui: la cap, ca si cinti
cu jel...
FluŃeraŃ di fagu,
CuŃ cinti cu dragu;
25 FluŃeraŃ di osu,
Ci cinti frumosu;
FluŃeraŃ di socru,
CuŃ cinti di focu (II — cu focu...).
- 30 Am auzit-o di la um bŃtrîn. BaŃju Ńera. Iel
a murit la oi. Cinta *NioriŃa* Ńi diŃ gurî, Ńi diŃ
fluir. Io l-an diprins aŃa, ci Ńi-a fos' drag si cint.
AŃ stat în siŃgurŃtatŃa mŃa, Ńi li-am invŃta'
35 cintiŃilŃ-aŃa. AoŃleo, Ńeram Ńici, mamî, cin' l-am
auzit! Si zic: di doŃsprŃzŃŃsi anŃ, triŃsprŃzŃŃsi.
Dac-am fos' pi lingî jel, am pŃzit oili cu jel;
Ńi cu jel, Ńi fŃri jel! Iel si lega di oili meli ci io
an fost argati, la o mŃtuŃ-a mŃa, sorî cu mama
40 mŃa.

(21.IX.1967), PŃltin-VilcŃni — IqŃna
GhŃba, 76.

MCXXVI₁₂₁

Cinticu NioriŃ

- Pi-unŃ kiŃŃor di plaj,
Pi-o gurî di raj
A pleca' triŃ ŃjobŃnej
Cu triŃ turmi di oi:
5 Unu Ńe oltŃan,
Unu Ńe muntŃan,
C-a fos' dispŃrtiti ŃŃrili...
Ńi unu-Ń moldovŃan.
A iŃit în zŃvoi,
10 Uni-Ń stina di oi.
— MioriŃi lai,
Lai, bucŃlai,
Di triŃ zŃli-ŃcŃaŃi
Gura nu-Ń mŃi taŃi;

- 15 Qari apa nu Ńe bunî?
Ori Ńarba nu-Ń plŃŃi?
— Ba Ńi apa Ńe bunî,
Ńi Ńarba-m' plŃŃi;
Da Ńii doŃ ŃjobŃnej —
20 Unu Ńe muntŃan
Ńi unu Ńe oltŃan —
La apus di Ńari
A pus gin(d) si ti omŃari,
Ci aj oi mŃi multi,
25 Ńi mŃi curnuti
Ńi mŃi buzŃŃŃari
Adici mŃi buzati, mŃi vojŃiŃi, cuŃ si spuni...
Is mŃi buni tari!
Adici mŃi di frunti.
30 Ńi au pus di gin' si ti-ŃgrŃapi
Acolo-n dosu stini,
UnŃ-au stŃtut cini
— Si li spuŃi-aŃa:
Ci cu-advŃrat ci Ńei si mŃ-ŃgrŃapi
35 În struŃga oilor,
În Ńocu meilor.
FluŃeraŃu meu
Si-l pui-Ń virf di pŃltinŃŃ;
Cin' vintu a bati,
40 FluŃeraŃ a zŃce,
Oili s-or strŃŃzi,
Pi mini m-or plŃŃzi
Cu lŃcrim' di siŃzi.
Oili meli
45 Ńi m-or strŃŃzi jeli...
Cu advŃrat
Cu glas am lŃsat
Ńi cu ŃurŃmint:
Si mŃ baŃi-m pŃmint...
50 Adici si nu-l lasi si-l mŃiŃŃsi animalili Ńerului
pi-afari. MŃi Ńesti cu mŃ-sa puŃin; da nu Ńi-aduc
aminti. MŃ-sa l-a cŃutat si-l gŃasasci:
MŃ-sa l-a cŃutat
Ńi nu l-a mŃi gŃŃit:
55 Iel Ńera-m mormint...
— Nu cumva aŃ vŃzut
Un tinŃr ŃjobŃnel
Nant Ńi supŃirel,
Tras printr-unŃ inel?

60 Fețișoara lui:
Spuma laptelui;
Mustășoara:
Spicu griului;
Okșori lui:

65 Mura cîmpului;
— Nu l-am auzit,
Niș nu l-am văzut. . .

Dacă l-a omorît, un' si-l vâzi șineva? Asta
jesti la urmî: cî nunțișoara lui:

70 I-a fos' nuntași
Braz și paltinași;
Și nevasta lui:

Aișja am uțat ȧeu. Vini cam așja:
ȧarba cîmpului. . .

75 Sî-nî măi-aduc aminti! . . . Cam atîta-ȧ. Am
auzît-o to' dim bătrîni; di pim părinț bătrîni.
Dacă nu mă-ntrebaȧ, n-avȧan di uni sî-nî măi
aduc aminti. Așja mari povesti nu-ȧ; da acolu-ȧ
mari, la dumnevȧstrî.

80 Di cîn' ȧeran tînr n-am măi cîntat-o! Acuma
nu-m' măi dă mîna di cîntîși. . . Diñ fluir añ cînta'
puțin; pi timpuri añ cînta' puțin.

Carti nu știȧ. Cîn sî mă duc la școalî, m-a
dat argat la străini: nu ȧeran di șapți ani. Dupî
85 timpuri, cîn' ȧeram ȧo di zăși ani, o cînta *Nioriȧa*
toati lumȧa. Pîni-ñcȧași-o cînta: o cînta diñ fluir
di răsuna dȧalurli!

(19.IX.1967), Paltin / Ion Apostariu, 77.

MCXXVII₁₂₂

— Nioriȧi lai,
Lai, bucălai,
Di triȧ zîli-ñcȧaȧi

5 ȧura nu-ț măi taȧi,
ȧarba nu-ț măi plaȧi;
Or di cap îț faȧi,
Or ȧeș' bolnăvȧoari,
Drăguȧi miȧari?
— Măi drăguȧi baȧi,

10 Saȧ „stăpîni baȧi”? Nu știȧ cun si zîc și ȧo. . .
Dă-ț oili-ñcȧaȧi,

La negru zăvoȧi;
Cî-ȧ ȧarbi di nȧi,
Sî umbrî di voȧi.

15 Baȧiu unȧurȧan
Și cu țel vrăncian
Mereȧ sî vorbesc
Și sî sfătuȧesc
Sî mi ti omȧari,
20 Cî aȧ oȧ măi multi,
Mîndri și cornuti,
Și cîni măi bărbaț,
Și caȧ niñvățaț.

Am greșit-o și ȧo:

25 Mereȧ sî vorbesc,
Și sî sfătuȧesc
Cî la apus di șoari
Sî mi ti omȧari.
Cî aȧ oȧ măi multi,
30 Mîndri și cornuti,
Și cîni măi bărbaț,
Și caȧ niñvățaț.

Apăi aișȧ ȧar nu știȧ cuñ sî zîc: cî sî roȧȧi di
nȧoari, ca sî-ȧ spui mă-sî:

35 — Dragi mioriȧi,
Sî li spuȧ lor
Ca sî mă-ñȧȧoapi
Aișȧ, pi aprȧoapi:
Îñ struñȧi di oȧ,
40 Sî fiȧ tot cu voȧi;
În dosu stîni,
Sî mȧ-auz și cîni.
Și la cap flujeraș sî-m' pui:
Flujeraș di fag,
45 Sî-ñ cînti cu drag;
Sî-l pui la șel paltior,
Sî-ñ cînti cu dor. . .

ȧi-aduc aminti-ȧa zășja partȧ,-așja, di-andăra-
tîli, nu cuñ trebi, la rîndu lor. . .

50 Și tu de-ȧ vidȧa
Pi măȧcuȧa mȧa
C-un cair di lîni. . .
Din gurî-ntrebînd,
Și diñ okȧ lăcrămînd,
55 Din drugî-ndrugînd,
Diñ okȧ lăcrămînd:

„Tu n-aj văzut
 Dîm-mîndru şjobănaş,
 Diñ flur dojnaş?

60 Okişori lui:
 Pana corbuluj;
 Saş: „Mura cîmpuluj“?...
 Sprînsenili lui:
 Spicu griuluj;

65 Mustăşjoara lui:
 Îj pana... Spicu griuluj;
 Sprînsenili lui:
 Pana corbuluj;
 Okişori lui;

70 Mura cîmpuluj“;
 Sî-j spuî cî m-am însurat
 C-o fatî di craî,
 Pî-um piçjor di plaj;

Saş:
 75 Pi-um piçjor di raj;
 Nu ştiş cuñ sî spuî-aişj:
 Da la şja măjcutî
 Sî nu-î spuî, drăguţî,
 Că la nunta mja

80 A căzut o stja;
 Ş-am avu' nuntaş
 Braz şi păltinaş;
 Preuţ: munţî marj;
 Păsîrj: lăutarj...

85 Cam atita-j. O ştiş dim bătrînj, di la bunica
 mja cari-o cînta diñ gur,-a murit dî-o sutî şînsî
 ani. Ia cînta-ntăj *Niorîşa*: o cînta frumos tari!
 Şi ein' azjnuñzja di spunja:
 — N-aţ văzut uñ şjobănaş

90 Diñ flur dojnaş?
 ja-ñşepja a boşi. Sî-neca-m plîns, şi nu măj putja
 cînta. Noj — copkîi! — jerañ nîşj: trij nepoati
 jeram; noj n-avjam mamî — ja n-j-a crescut — noj
 ridian di ja, sāraca! Şeli măj nîşj ridja di ja; ja
 ni ocăra. Ni măj blăstăma — (zi)şja: „S-aveţ şi
 voî parti ca mini! Sî plînzîţ şi voî ca mini!“ Ni
 pusăsi numi: „Nihoacă“, „Miñzoacă“... Aşa ni
 zîşja, cî nihotim ca miñzî şi ca jepili! Ni striga:
 „Fa nihoáci,fa; fa miñzoáci!“ Şi noj ni-ascundjan
 dipi sobî... Duduja cîn' alerga baba dipi noj!
 100 Ia plînzja, cî-j muris-uñ flăcău: unu vinit diñ

războju di la şăptiză' şi şăpti. Ia a avu' nouî
 copkîi; şi numa unu-a scăpat: tati-riju. Zîşja,
 sāraca: „A murit, mamî, di tusî sacî“. Io crez cî
 105 jera oftici...

Bunica avja vo douzăş di cămeş, cusuti cu
 „năşikit“; cî jera cămeş di cînipî, di fuşor. „Nă-
 şikitu“, jera-ñ costiş, îñ curmezîş, cusut cu linî
 ţigai făcutî-ñ sinjalî, cî nu jera atuñşî bujâlî. Ar
 110 h'i măj bun-acu sinjala, cari ţinja măj ghini.
 Bujelurli di az: cuñ coş, cuñ sî şterzi cîn' o spelj
 cămeşa!

Baba asta a noastrî — Păuna o kema — avja
 valurj di piñzî di cînipî. Lj-aduşja primvara di
 115 la odai-ñ sat; cî tşamna, cîñ sî muta la djal, li
 punia-ñ car şi li duşja la djal; şi primăvara li
 cobora-ñ sat di la djal. Cîn' li cobora, li punja-ñ
 cōrsii: uñ felju di căruţî pi doj druşj, îngrădiţ cu
 nuşeli; şi lj-aduşja valurli acasî. Jera citi douzăş
 120 di valurj di piñzî di cînipî. D-apî torsurili ij jera
 multi! Jera vestiti, harnicî tari, cî lumja zîşja:
 „A lua' spōrju di la fimeili şelilanti!“; adici bunica
 torsja mul' tari: avja spōrju. Stitja-ñ zenuñki
 şi torsja; şi ni zîşja: „Buturuşilor, nu faşîţ nişj
 125 ghebi, nişj bureţ! Buturuşj puturoşasi!“ Jera
 uscati pi işj... dezitili ij di fus! Ia nu dorñja
 douî ōri pi noapti!

Cîn' vinja cu vâlurli di piñzî, li punja-ntr-um
 polobóc, cî n-avja lăz. Putja sî h'j-avut douî lăz,
 130 şi nu-ñcăpja vâlurli. Vâlurili li măj gaurja citi-uñ
 şorarişi: măj intra citi-uñ şoraroşi-m polobóc. Şi
 cu piñzî di cînipî ni purta, sāraca! O-nălgħja la
 prundu; şi jera albi ca zăpada piñza di cînipî;
 ij zîşja „piñzî di cilt“. Cari jera măj buni, ij zîşja
 135 „piñzî di fuşor“; şi cari jera măj groasi, zîşja
 cî-j „di cilt“, „di buşî“; buşî jera măj ciltōş, măj
 cu puzderii di la cînipî...

La tîrg sî duşja rar bunica. Sî duşja la Odo-
 béştj din tşamni-n tşamni, îñ „zi di tîrg“. Cîñ sî
 140 duşja, lua citi-o cofi di ouî: citi obzăş-nouizăş di
 ouî, cit putja duşî femeja dî-a şkinari. Măj lua
 citi-o găini, douî,-m braţi. Ouîli li punja-n dăsaşj,
 or într-o cofi cu mălaş, ca sî nu sî spargî. Şi li
 vindja. Cîn' vinja bunica la djal, cumpăra şi ja
 145 citi-o lja(cî) di zăhîr — atuñşî il vidjam îñ okî!
 Nu jera ca acu... Măj aduşja citi-o băzmá la

fiicari; așa sî kema: „băzmă“. Măi lua și cîti-o
pîni, lua pești; și putîa ja cumpăra diñ sîi doi-trîi
lii cu cît vindja ouli și găina.

150 Dipi și-a murit fetili, baba li-a dat vâlurli di
pînzî di pomăni. Di-acolîa, dipi și nî-a făcu' trii
feti, nî-a făcu' marî, n-a măi tors, ghîatî babî...

(22.IX.1967), Păltin-Tožănu — Marîja
Lăbunț, 77.

MCXXVIII₁₂₃

Niorița? Nu știu di uni si-î ieu rostu:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zîli-ñcoași
5 Gura nu-ț măi tași;
Nu știu: iarba nu-ț plași,
Orî apa diñ uluși?
— Nii iarba-m' plași,
Apa diñ uluși-m' plași;
10 Dar am auzit
Ci s-a vorbit ca sî-l omğari
Și sî-l îngroapi-n dosu stîni
Un(di) si-ñcarci cîni...

Adicî: un sî sfădes' cîni.

15 Și la cap sî-m' pui:
Fluîeraș di os,
Cuñ cîntî dujos;
Fluîru di fagu,
Cuñ cîntî cu dragu;
20 Fluîru di socu,
Cuñ cîntî cu focu...

Acuma kipu lui:

Mustășioara lui:
Pana corbului...

25 Da, holera, nu-nî măi amintesc! Di cîn'
m-an trezît, auzañ cîntîndî *Niorița*, to' di la
bătrîni. Nî-aduc aminti di Toadir Grósu: iel
umbla cu oili, și cînta și diñ fluir, și diñ gurî,
cîn' măi bîa cîti-o liaci di rakiu, vorba șeja...
30 Iera bătrîn, sāracu! Iera un om vojnîc, ș-a fos'
șjoban întodjauna: cu fluîru la brîu, bătu-m
mîni, și dipi oi! Iera di vo șaptiză'și sînsî di anî

cîn' a murit, cam așa. Cînta frumos tari, cî asta
î-a fos' mesărija lui: fluîru-m mîni, și bătu.

(1967), Păltin — Ion Nikîfur, 77.

MCXXIX₁₂₄

Niorița... tata ieu măi lua una di isî, una
di colîa! Noi, copkii, dipi iel:

Pî-um piçîor (Kîsîor) di plaj,
Pî-o gurî di raj
5 Sî cobğari-ñ vali,
Îñ cañ vini-ñ cali
Trii turmi di oi
Cu trii șjobănej...
Unu-î uñgurîan,
10 Și unu-î vrăñșjan,
Altu-î moldovjan.
— Nioriți, niğari,
Or ieș' bolnăvîoari?
Or iarba nu-ț plași,
15 Or apa nu-ț plași,
Or di cap îț fași?
— Nu fac di capu ieu,
Și io fac di capu tău:
Șiî trii tovărășai a tăi
20 S-a vorbit sî ti omğari
Mîni, la apus di sğari,
Ci ai oi măi multi,
Multi și cornuti,
Și cai niñvătaț...
25 Adicî bunî. Ci-î țînja çamini pim munț; nu
măi punja șaua pi î; ci sî dușja pim munț, cu
preuca di cai, di vāra. Iera préucî di cai, di nu
punja mina pi î; șitișîni... Préucî, adicî cai
măi mult adunaț: numa a unuîa iera préuca.
30 Așeja préucî iera numa a unuîa: șela cari l-a
omorît, ca sî li rāmii lor, si-mpărtascî î averja
lui...

Cîni măi bărbaț...

Dă oili pi zăvoi,

35 Ci-î iarbî di oi
Și umbrî di voj.
Stăpîni, stăpîni,
Îț kîami ș-un cîni:

Pi șel măi frățescu
 40 Și măi bărbătescu.
 — Și-i doj tovrășăi a niș,
 Di m-ăț omori,
 Si mă-șgropaț
 Tot pe-iși pi-aproapi:
 45 În strușga di oj
 Si h'iu tot cu voj;
 În strușga oilor,
 În žjocor neilor.
 Si mă-șgropaț
 50 În dosu stini,
 Si ni-auz și cini.
 Și la cap si-m' puș;
 Flușeraș di fag,
 Si-ș cinti cu drag;
 55 Flușeraș di os,
 Si cinti dușos;
 Flușeraș di soc,
 Si cinti cu foc.
 Cîn' vintu a bati
 60 Piș jel-a străbati,
 Flușiril-ș or ziși,
 Oili s-or strinži,
 Pi mini m-or plinži.
 Iar di n-eț vidja
 65 Pi măișuța mja
 Din drugi-ndrugin',
 Diș guri-ntrebîn',
 Pi cimp alergin(d),
 Di mini-ntrebîn(d):
 70 — Și di-aș văzit-o,
 Noș n-aș cunoscut-o...
 Nu-i ghini-aș!
 — Și di l-aș văzit,
 Nu l-aș cunoscut.
 75 — Da-i lezni-a-l cunșasti:
 Nant și sprinșenat;
 Feșșora luș,
 Spuma laptilui;
 Okșori luș,
 80 Mura cimpului;
 Mustășșoara luș,
 Spicu griului;
 Perșoru luș,

Pana corbului...
 85 — Si nu ni-o-ntristaț,
 Și s-o bucuraț:
 Si-i spuniț ci m-am inșurat
 Pi-um pișșor di plaju
 C-o fati di craju...
 90 Ș-e h'i fos' craju pi-atușșja: or vum bogătaș,
 or vuș reži, ș-e h'i fos'...
 Și la nunta mja
 A căzit o stja...
 Uș sâmn. Ia credia ci-i stja; da a fos' stjașu
 95 șja stișsi: moșarta, si vedi trjaba, i-uș sâmn...
 C-am avu' nuntaș
 Braz și pălinaș.
 Ni-am avu' nuni marș,
 Și păsiri lăutari...
 100 C-adica uș felju di žali pi urma luș, ca si-i
 spui mă-si pi diparti: c-așeja a fos' di ferisiri pi
 urma luș...
 Am auzit-o di la tata neș: o cinta și bja
 rakiș; da nu cădja pi žjos: toati treburli și li
 105 fășja. Iel a fos' vinătorju; a călca' toț munți,
 toati cărșrili; toati piraili li-a bătut... Diș fluir
 n-o cinta: nu l-am auzit. Diș fluir cinta alti cin-
 tiși: „di plai“, de-șelja, can diș vekș, cum jera
 atușșj. Nu si zisja „di sirbi“; si zisja „di briu“,
 110 „di hori“.
 Sărbătorili jel nu si dușja-ș sat: sta acasi,
 și vidja di ghiti. În sat si dușja numa cim' plătja
 dășrili. Și zișu cinta cin' iș da mina; cinta și sara.
 Cinta cu gbers, cuș fășja jel atușșj. An diprișș
 115 Nișrișa așa: si dușja pi la țar(c) cu ghitili, și
 cinta; ci măi ghini prișș cin' ieș' nic. Iel cinta,
 ș-ascultaș și noș, fetili: triș feti-aș fos'; ș-an
 diprișș și vorbili, și gbersu. Da crez dumnetali
 ci nu l-aș cîntat în tinereșili meli? Aș cinta' multi
 120 cîntiși: si jera pi-atușșja. Ișa citi-uș cîntic, il
 cîntam; si petreșja așela, ișa altu. Di un-e h'i
 vinit, ci vinja piș feti, piș fimeș cari si dușja pi
 la mușci, pi la cimp, pi uni jera di mușșit. Ieș-uș
 cîntic din tinereșili meli:
 125 Și iar verdi ș-un dudăș,
 Cînt-o pasiri-m pirăș:
 Tot focu cari-l am jeu...
 Colja-ș vali, pi vilșeli,

130 Cîntî doui păsăreli:
Tot focu iniîni meli!
Înverzăşti fruîza-n criîg:
Doru şelor cari plîng...
Căş primvara cîn' îñ ghini
Zghjari oili dim mini...

(24.XII.1968), Páltin — Stañca Drágán,
78.

MCXXX₁₂₅

— Nioriţi lai,
Lai, bucălai,
Cornúti, ţigai,
De trii zili-ñcoaşî
5 Guriţa nu-ţ taşi.
Di ieş' năzdrăvani,
Miqari, miqari,...
Orî apa nu-ţ plaşi,
Cin jeram băjetan, o ştiiañ ca „tatu nostru”;
10 d-apî di-acolu-ñcoaşî...
Orî iarba nu-ţ plaşi...
Aişja am ujtat cun si-î zicu...
Cu trii turmi di oi,
Cu trii şjobănej...
15 — Ba apa ci-m' plaşi,
Şi iarba-m' plaşi;
Dar am auzit...
Ci pi la apus
Vrja si ti omqari
20 Mihu çjobănaş
Cu unu moldovianu
Şi altu vrăñşjanu...
Am ujtat-o ieu!
— Pi mini, di m-or omorî,
25 Si mă-ngroapi...
Din (în...) dosu stini,
Uni latrî cini.
Şi la cap si-m' pui:
Flujeraş di es,
30 Çe cîntî frumos;
Flujeraş di fag,
Çe cîntî cu drag;

Flujeraş di socu,
Si-ñ cînti cu focu.
35 Îs bătrîneşti, d'-a nqastri... D-apî-ñ război
nu li spun'am astia! Pi uni dracu n-am luptat!
Pi la Mărăşaşti, pi la Tertucăja. Ş-an fos' rănit
la Dqaga, aproape di Mărăşaşti. Añ fos' rănit rău:
40 la minî n-añ trii deşiti; in cap, la Kişior; testicu
stiîg nu-l am; uñ cartuş in cap; la Kişior, mitra-
lijera! Vai di capu ney, cîti-am pătîit io!

— Daci te-î întilni
C-o babi bătrini,
Cu brîu di linî,
45 Tu-ñi spuî
Ci pi mini m-a omorît
Unu uñgurjan,
Şi unu vrăñşjan.
Iar baba mergîndi,
50 Pi drum alergîndi,
Pi sini-ntreba:
— N-aţ văzut uñ flăcău?
Mustăçjoara luî:
Pana corbuluî...
55 Okişori luî:
Mura cîmpuluî...

Aişja am ujtat-o; astilja li-am măi ujtat.
Măi, nu ni-o aduc aminti! A h'i măi spus şjobanu,
da am ujtat io.

(17.IX.1967), Páltin-Póduri — Ion
Bucălúti, 82.

MCXXXI₁₂₆

Am intrat in şcoalî — jera pin o mii op' suti
obză' şî nouî — şî-ñvătătoriu jera Costantin Său-
léscu. Îel nu ni punja si-ñvătăm *Nioriţa*: o-nvătăm
di gustu nostru. Iera-ñ cartja-di-sitiri di clasa a
5 patra. Añ şetîit-o di vo doui-trii orî, ş-am învăt-o.
Acu n-o măi tiî minti kjar aşa, toati: nu m-am
măi interesat di ja. Măi învătăm una:
Dimboviţa apî dulşi,
Sini-o bja nu si măi duşi...
60 Timpu treçi, apa curgi,
Nu măi vini çî-a trecut;

Dar ăst riu a fos' și ăesti,
Și va fi în veči plăcutu...

15 unu: Măi ăera *Novac și corbu*. Di-ăcolăa măi ăera

Dobroğjan scăldat în mari,
Și în valuri di răcșari,
Mă simțam de žale plin
Căči pe lume-eram străin.
20 Dar de cîn' s-a făcut ăeră
Țara mja, română țară...

Aisăa l-am cam uțtat: nu nă-aduc aminti!
Di-ăcolăa măi ăesti *Movila lu Burcel*; măi ăesti
Mihu Copilaș... *Niorăa* nă-o aduc aminti-ășa:

25 — Miorăi lai,
Lai, bucălai,
De trii zili-ăcșaci
Gura nu-s măi tači;
Or ăerba nu-ț plași?
30 — Drăguțule bași,
Dă-ț oili-ăcșaci
La negru zăvoi,
Că-ă umbră de voi,
Și ăerbi de noi;
35 Că pe la apus de șoare
Vriă si ti omșari
Bașjul uňgurijan
Și cu șel vrăňșian,
Că aș oi măi multi,
40 Măndri și cornuti,
Căi învățaș,
Și cini măi bărbaș...
— Di m-or omori,
Si mă-ăgrșapi
45 În struňga oilor,
În žocu meilor.
Ăer la cap si-m' puș:
Flușeraș di fagu,
Ĉe zice cu dragu;
50 Flușeraș di osu,
Ĉe zice duiosu.
Ăer de-ă întilni
O babi bătrini,
Cu briu di lini,
55 Pi cimp alergind,
De mine-ntrebind:

„Ĉini mi-a văzut
Măndru Ĉjobănaș
Tras printr-uň inel?

60 Mustășioara luș:
Spicu griuluș;
Fețșoara luș:
Spuma laptilui;
Okșori luș:
65 Mura cimpuluș“.
Si-ă spuș curatuș:
Ĉi m-am însuratuș
C-o măndri crășasi...
C-am avu' nuntaș
70 Braz și păltinaș;
Că la nunta mja
Au căzut o stja;
Șoarili și luna
Nă-a ținut cununa;
75 Pășiri: lăutari;
Steli: făclii...

Am auzit fimeș di la Spulbir cintin' *Miorăa*,
cu cuvinti, cin' ăeram' copkil. M-am întimplat la
o petreșiri; aolu-am auzit-o...

80 Di dragusti? Di loc, năic! Știu numa șă-am
învăța' diň carti. Nu iubiam distrăbălăriili ăestja:
nă-a fost urit! Am fos' la petreșiri, -am petrecut;
da, ferșasci Hristos, n-aň cintat de-ăestja! N-am
avu' nișă melodiăa, adici glăsu. Nă-aduc aminti
85 di Luca Iăcub: ăera palicarău, adici vesil¹.

(19.IX.1968), Păltin-Póduri — Ion Hara-
bașfu, 88.

MCXXXII₁₂₇

Ăer si-o ăer diň capitu cinticului:

Pă-o guri di raju,
Pă-uň kișior di plaju
Scoboari oi multi:

5 Multi, multi și mărunți,
Număi ăakiși, cornuti,
Și cu trii șjobăneș:

¹ V. *Ținut*. *Vrancei*, I², p. 375, XLIII; vol. II, p. 252—256,
CDXLIV—CDLVII.

Unu-î moldovian,
 Unu-î uñgurian,
 10 Şi unu-î vrănşian.
 diñ stăpini, adic-aşa s-a povestit,
 Aşel măi vrănşian
 Avja oî măi multi,
 Multi şi mărunți,
 15 Qakişi, cornuti.
 — Mioriţi lai,
 Stóguşi, ţigai,
 Di trii zili-ñcoasi
 Şja guriţi nu-ţ măi taşi;
 20 Qar di cap it faşi?
 Qar di capu tău,
 Qar di capu neų?
 Qar iarba nu-ţ plaşi,
 Qar apa nu-ţ plaşi,
 25 Qar sarja nu-ţ plaşi:
 Iarba di pi cimpų,
 Sarja dim burdufu,
 Apa diñ ulucu?
 — Stăpini, stăpini,
 30 Iarba-m' plaşi,
 Sarja-m' plaşi.
 — Stăpini, stăpini,
 Cît oî trăi-n lumi
 Stăpinaş ca tini
 35 N-oî gâsi în lumi!...
 — Di te-î întilni
 C-o babi bătrini
 Diñ fus răsusini,
 Diñ furci trăgini,
 40 Diñ guri-ntrebini...
 — Mioriţi lai,
 Stóguşi, ţigai,
 Di oî h'i-ntilnitu,
 N-am cunoscutų.
 45 — Nu-î di-a nu-l cunqaşti:
 Feţişqara luj;
 Spuma laptiluj;
 Mustăşjoara luj;
 Skicu griuluj;
 50 Okişori luj;
 Mura cimpuluj —
 Muri cqapti la răcqari,

Niatinşi di sqari;
 Muri cqapti la pămînt,
 55 Niatinşi di vînt...
 — Mioriţi lai,
 Stóguşi, ţigai,
 Ci mi s-a vorbit
 Şij tovrăşăi a tăj
 60 Si ti omqari.
 — Di m-or omorî,
 Si nu mă-ñgroqapi
 Din dosu stini
 Uni zac cini;
 65 Si si mă-ñgroqapi
 În struñga oilor,
 În zburdu niqarilor,
 În zjocu neilor,
 Im bătaja berbeşilor.
 70 Flujeraşu neų —
 Flujeraş di cornų,
 Cuñ cînti cu dorų;
 Flujeraş di fagu,
 Cuñ cînti cu dragų —
 75 Si-l pui-ntr-uñ virf di pältior;
 Cîn' vintu mi-a trazi,
 Flujeraşu-oî zisi,
 Iar oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 80 Cu lăcrinî di siñzi.

Aista-î. Pin-aişi il ştiu. Încolo l-or h'i ştiin'
 alţi măi mult. Trăin' în vjaşa lumi, cu ciţ n-oî
 h'i sta(t) di vorbi? Añ cinta' din fluir, ca cu
 85 cavalu-aşa... , añ zgîndărit şi jo, aşă... L-am
 auzit diñ om în om cînticu ista. Măi cinta citi-uñ
 lăutariu; jera aldi Hîngărău, di pi Reghiu. Oî
 h'i-auzi' şi di la mama.

Şjoban añ fos' la Faraqani. Pi urm-am avu'
 şi jo oî: añ vini' di-acolu, di la Faraqani, cu
 90 siñzâş di oî. Multi rînduri di oî am petrecut!
 Jo añ susit multi: añ făcu' negustorii, añ fos'
 şjoban, ş-am muñsit. Am avut um botej di-o
 sutî, şi pisti sutî, di oî...

(19.IX.1967), Păltin-Răduţari — Ionşti
 Búcur, 89.

- Pi-o guri di raju,
 Pi-un kisiior di plaju
 Scobqari oj multi:
 Multi, multi și mărunți,
 5 Qakiș' și cornuti;
 Trii stăpînej,
 Cu trii șjobănej:
 Unu-î ungurian,
 Unu-î moldovjan,
 10 Și unu-î vrășian.
 Așel vrășian
 Avja oj măi multi,
 Multi și mărunți,
 Qakiș' și cornuti.
 15 — Mioriți lai,
 Stoguși, țigai,
 Di trii zili-ncoasi
 Șja guriți nu-ț măi tași;
 Qar di cap iț fași,
 20 Qar di capu tău,
 Qar di capu neș?
 Qar iarba nu-ț plași,
 Qar apa nu-ț plași,
 Qar sarja nu-ț plași;
 25 Iarba di pi cîmpu,
 Apa diñ ulucu,
 Sarja dim burdufu?
 — Stăpîni, stăpîni,
 Stăpînaș ca tini
 30 N-oj măi găsî-n lumi!
 Șij tovrășaj a tăi
 S-a vorbit si ti omqari
 La apus di șqari.
 — Mioriți lai,
 35 Di m-or omori,
 Si li spuj-așa:
 Si nu mă-șgroapi
 Din dosu stîni
 Uni zac cîni;
 40 Si mă-șgroapi
 În strușga oilor,

¹ În experiment text. MCXXXIII a fost notat la două ore după MCXXXII (v. și nota crit. 127).

- În zburdu nișqarilor,
 Îm bătaja berbeșilor.
 Di te-î întilni
 45 C-o babî bătrîni
 Diñ furci trăgîni,
 Diñ fus răsusîni,
 Diñ guri-ntrebîni...
 — Mioriți lai,
 50 Stoguși, țigai,
 Și di l-oj h'i-ntilnity,
 Nu l-añ cunoscutu.
 — Nu-î di n-a-l cunqasți:
 Fețșoara luj:
 55 Spuma laptiluj;
 Mustășoara luj:
 Șkicu griuluj;
 Okişori luj:
 Mura cîmpuluj —
 60 Muri cqapti la răcqari,
 Njatinși di șqari;
 Muri cqapti la pămînt,
 Njatiñși di vînt...
 Flușerașu neș
 65 Si ni-l pui...
 Flușeraș di cornu,
 Cuñ cînti cu doru;
 Flușeraș di fagu,
 Cuñ cînti cu dragu —
 70 Si mi-l pui-ntr-un vîrf di pătior;
 Cîn' vîntu mî-a trazi,
 Flușerașu-oj zîși,
 Oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 75 Cu lăcrîñj di siñzi.

(19.IX.1967) — Același.

Păulești

MCXXXIV₁₂₈

Cu *Miorița*: si știț cî jo añ cîntat-o la șqali,
 îñ cañșelarija școli. Sînt can vo op(t)-noșî anj...

5 or fi zăși, cam așa... ȧera domnu Teodorescu¹.
Și ij: vo trij. A vinit acasî ș' m-a-ntrebat dacî
știu vună cîntic bătrînesc di codru. Añ cîntat um
pic la școalî:

— Hai, dragi, la școalî, cî sînteñ numa noi.
Cîn' colu: ȧera cañselarija plinî... Măi ȧera di
fați Dantiș Nicolai dirêctoru di la Cîza: ȧera cu
10 soșija. Añ cîntat *Miorița*, kjar di la-ñșeput pîni
la sfîrșit. Ș-a dat-o piñ gramofonu șela a lor: nu-ȧ
poș zîși; cî imidjat am auzît înapoi cînticu.
ȧaca cum am cîntat²...

15 Am îñvâțat-o dim bătrîni: di la bunica, diñ
străbuni ñei dim Păulești. Di nicăieri n-am auzît-o
diñ alti parti...

Pi-um pișjor di plaj,
Pi-o gurî di raj,
ȧată vine-ñ cale,
20 Șe coboari-ñ vale
Trei turmi di oi
Cu trei çjîobănej:
Unu, moldovian;
Unu-ȧ uñgurijan
25 Și unu vrăncian;
Mări si vorbiră
Și să sfătuiră
Baçjul uñgurijan
Și cu çel vrăncian
30 Ca si-l omoari
Pi la apus di șari...
C-ari oi măi multi,
Negri și cornuți,
Și cai îñvâțat,
35 Și cîni măi bărbaț.
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñçoaci
Gura nu-s măi taçi,
40 ȧarba nu-s măi plaçi;
Or jeș' bolnăvioari,
Miçari, miçari?
— Nu sim' bolnăvioari,

¹ Directorul școlaei.

² A urmat melodia cîntată cu elan, asemănătoare cu tipul
păstoresc local.

Miçari, miçari...

45 Dar pi la apus di șari
Vrja si ti omoari
Baçjul uñgurijan
Și cu çel moldovian;
Cî ai oi măi multi,
50 Negri și cornuți,
Și cai îñvâțat,
Și cîni măi bărbați.
— Drăguți miçari,
De jeș' năzdrăvani,
55 Și di-o fi-si mor
Pe cîmp de mohor,
Tu să le spuȧ lor:
Ca si mă îngroapi
Pe içi, măi pi-aproapi:
60 Îñ struñga de oi,
Să fiu tot cu voi;
Șau îñ dosu stîni,
Să-mȧ aud și cîni.
Și la cap să-mȧ puȧ:
65 Fluȧeraș de fag,
Mul' ziçe cu drag;
Fluȧeraș de soc,
Mul(t) ziçe cu foc;
Fluȧeraș de os,
70 Mul' ziçe duios...
Mioriți lai,
Di jeș' năzdrăvani,
Ș-eȧ vedja venind,
Pe cîmp alergînd
75 Măicuța bătrîna,
Cu briu de lîna,
De mine-ntrebînd:
„N-aș văzut
Mîndru çjîobănel
80 Traș printr-uñ inel?
Mustăçioara luȧ:
Spicu griuluȧ;
Fețișçara luȧ:
Spuma laptiluȧ;
85 Okișori luȧ:
Mura cîmpuluȧ... mura codruluȧ...
mura cîmpuluȧ...

Așa l-am apucat...

Perişoru luj:

90 Pana corbuluj...

Si videm acuma şj-a făcu' ņjoara şj cu bătrina... um pic, si ņj-aduc aminti!...

Tu si-ņ spuņ măciuņi
Ci m-am ņnsurat...

95 C-o fati di...-mpărat.

Şi la nunta mja
A căzut o stjă;
Şqarili şj luna

Mj-au ņnu' cununa;

100 Brazj şj păltinăşj
Ăja mj-au fos' naşj...

Preuņ: munņi mari;

Păsirj: lăutarj;

Păsireli: mij;

105 Stelili: făcliņ...

De-ņşj nu măj ştiņ ņinica... N-a cĭntat atuņşj bărbatu meņ, Dănilj Buşilj. ņel nişj nu ņera acasj, bărbatu-ņju: ņera dus la djal după trjăbi. Pi mini m-a asculta' la trij-patru cĭntişi¹. Am măj cĭntat pi asta: ...di codru... dracu si-l măj ştii, nu ņi-l aduc aminti!... Aņ cĭntat, si vă spun, uņ cĭntic cari-l ştiņ bini:

Fruņzuliņi lin pelin,
Cuculē, ce ņeş' hain,

115 De nu cĭnņ vara deplin?

Tu cĭns vara ņumătati,
Ş-apoņ zborņ ņn alti parti...
Vara vij, vara ti duņj,
Cin' sun' dragustilē dulņj...

120 Aşa l-am auzi' pi vremja mja, cin' ņeram tiniri:
la douzăş şj cĭnņj di anņ. Şi pi ista l-aņ cĭntat:

Fruņzuliņi ņoi lati,
Cuculē, pasire dragi,
Urci-tē măj sus pi-o craņgi,

125 Şi cĭntă-mj, să mi s-aliņgi;
Ci tu cĭnņ, cūņe, cu foc,
De stă cālătoru-n loc...

¹ Reies date contradictorii cu un text publicat de folcloristul Adrian Fochi in urma culegerii realizate la 27.V.1956, cĭnd se pare că a fost anchetată informatoarea de faņă şi nu soņul ei, Dănilă C. Buşilă, cum a apărut (v. *Mioriņa*, Ed. Acad. R.P.R., 1964, p. 53, text. CDLXXIII; pentru părerea noastră, v. nota crit. 128).

130 ņs cĭntişi bătrĭneşti... Măj am pi ăla, cu căpriqara; da nu măj ņij minti... Si cĭnt ņntăj, ca si-ņj-aduc aminti... Nu ņj-aduc aminti milodija... ņj to' ņeva bătrĭnescu:

— Suriqari căpriqari,
Rqade codru la pqale,
Să-mj vād pe mindruņa-ņ cale,

135 Cu virfu ņiņilor gqali:
Mă usuc după piņioari,
Şi tremur că di liņgqari....

Staņ, si ņj-aduc aminti:
Di m-aş faņi-um porumbel

140 La mindră pi umerel:
Buzişqari să-ņ ņjupesc...
Buzişqari, ņiņişqari,
Ş-apăņ de ņe să mor, Dqamni!...

145 Nu măj ştiņ... ņo aņ cĭnta' măj multj-atuņşj şja... Unu l-am compus ņo: l-am compus ņntr-o agonii di nebunjalj... aşa, ci-m' plăşja niņa si cĭnt pim păduri... ņj ņeva dispri păduri... baņju... ņj compus di mini:

150 Cum te urņj la stină-n sus,
Pe cqasta de la apus,
Pe potiņile bătrĭni
Une duc lumja la stine,
ņntilniņj... ņntilneşti ņn cale

155 Fręamăt de izvqare,
Poņene cu florj,
Turme de niorj,
Baņj lăsĭndu-se la vale,
Cĭntĭnd doņna diņ cavale...

160 Şi uņtĭndu-mă la vale:
Ćine treņe pe cārare?
Uņ voņnic merņi cālari,
Si opreşti-m poņeniņi
Ş-aştepta o mindruliņi:

165 — Haņ măj tare, mindruliņă,
Să stăm ņos la umbruliņă;
Căņj ņe bine şi răcoare,
S-aud glas de căpriqare,
Şi ņerbi cuņ sar la vali...

170 Cam atĭta ar fi. L-aņ făcu' di vo patru anņ:
stĭn' cu oili şj cu vacili, merņin' pim păduri.
L-aņ făcu' diņ gĭnd: n-avjăņ hĭrtii la djal. L-aņ

cintat în gînd, și l-añ ținu' minti. Asta ar fi tot
cam di-a mja:

- 175 Fruñzuliți fir mătasi,
Prim pădurja rămuroasi
Toati crengili si lasi;
Și se lasă la pămînt,
Și mă-ntriabi: de ce pling?
180 Cum n-oj plînge ș-oj ofta
Daci treçi vremja mja...
Fruñzuliți ș-o lalja,
Du-te, dorule, nu sta!
Și despică fruñzúța,
185 Si mă duc cu badja-n ja...
adici,-ñ fruñzi.
Și despici molidú,
Nu-n' dispica sufletú...
Fruñzuliță trei masline,
190 Măi înçoace, acu vo patru anj, l-añ făcu' pim
păduri...
Cin pleçi, bade, de la mine,
Să-t (Si-t) iej și doru cu tinc,
Să-l treçi hotare streine,
195 Să nu mai vină la mine!
Doru vine, tu nu vii,
Cărările sum' pustij.
Și drumurile sum' multe,
Și de doru tău bătute...
200 Cam asta-î. Dor ni-om măi întilni, și mi-oj
măi-aduși-aminti, cî măi știu vo citiva.

(22.X.1965), Păulēști — Iqana Dănil
Bușili, 44.

MCXXXV,²⁹

Niorița o știu di pi la niști bași bătrîni: unu
Ion Tătariu — jera bașju vekju. Avja stina lîngi
Păulēști, îm păduri; si kema „Muntili strûnzi”,
la locu „Șasu strûnzi”, uni jera stinili di oj. Și
5 jera bașju Ion Tătariu-așela. Iel avja cavál
mari, așa ca di-um métru. Și cinta iel, acolu,
diñ cavál. Și cinta și cu vorbi:

Pi-um picjor di plaj,
Pi-o gurî di raj

- 10 Si coborari-n vali,
Pi-o coasti di cali,
Trii turmi di mej,
Cu trii çjobănej;
Unu-î moldovjan,
15 Unu-î uñgurjan,
Și unu-î vrănșjan...

Nu știu cum au măi făcut ij... în carti jera
scrisi poizița asta... s-a-a dus!... altu-a făcu'
țigări din ja... și ni-a arita(t) numă citi doui-trii
20 fili; cin s-o jey cartja di la iel, s-a kerdut cartja...

- Și sel uñgurjan
Și cu sel moldovjan
S-a sfătuit:
Ca pi la apus di sqari
25 Ca si mi-l omqari
Pi sel vrănșjan,
C-ari oj măi multi,
Mindri și cornuti;
Și ari caj măi înalt,
30 Și cinj măi bărbaț...
Și...

Nu știu: o nioriți to' mereu zghera... c-am
uțat-o domli! Și iel o-ntreba:

- Nioriți lai,
35 Lai, bucălai,
Ce aî tu?
Ci di trii zili-ñçoasi
Iarba nu-s măi plași,
40 Gura nu-s măi tași?

Niorița-î spunja:

- Dragu neç stăpin,
Bașju uñgurjan
Și cu çel moldovjan
45 S-a sfătuit:
Ci pi la apus di sqari
Si mi te omqari...

Și nu știu cuñ s-a măi făcu' de-isja... is
pros(t) boti! Am uțat... O știjam dumnezăjești.
50 Ș-acu la bătrîneți, am uțat-o! Jera unu, Duñi-
traș(ă-c) Prostomăgu: jera cañ slab di minti.
Iel muñșja la tos frați, și jera gol-goluț! Iel
o cinta *Niorița* di rămineci înghețat!... Ieti, -am
uțat-o... Numili-î jera Duñitru Djăconu; is
55 ca iel acu!...

... Si mă-ngrăpapi
 În dosu stîni,
 Ca s-auzî cîni... (?)
 La cap sî-m' pui:
 60 Fluieraş di fag,
 Ce cîntî cu drag;
 Fluieraş di os,
 Ce cîntî (zîsi) frumos...
 Vîntu, cîn' a bati,
 65 Piñ jeî a răzbati,
 Oili s-or strînzî,
 Şi pi min' m-or plînzî
 Cu lăcrînj di siñzi...
 Ş-a-işî-am ujtat!... Dî-a-ntreba şineva diñ
 70 sat di jel, sî spuî cî s-a-nşurat...
 Ş-a luat nîrjasi
 O mindri crăjasî;
 Şi... braz şi paltinaş
 I-am avu' nuntaş;
 75 Şoarili şi luna
 Nî-a ţinu' cununa;
 Preuţ: munţi mari...
 Păsăreli: miî;
 Şi steli: făclîj...
 80 O ştiian, domli, ca „tatîl nostru“! Ieti, cun
 ti zăluzăştî la bătrîneţi: ujt şi limba-n gurî!...
 Acun vo doî anî an da' di carti-n sat, la un gos-
 podarju, la um băjet a neų: o luasî di la um moş
 a luî dipi nevastî. Ş-añ şitit alti poizîj; da
 85 la *Niorîa* niş nu m-am ujtat: şî-î măî bun, an
 zis cî-î măî rău!...
 Va sî zici, am auzî-o şi di la başju şela bătrîn,
 Ion Tătârju, başju dim Păuleştî. Ş-am măî
 auzî-o şi di la moş Duñitru; şi di la altî. Acu:
 90 s-a cañ cîrat!... Tos s-a dus pi lumja şjalantî...
 Am auzî-o şi diñ carti. Întăj-am auzî-o di la
 Ion Tătârju. Pi urmî, di la moş Duñitru: jera
 cam tontălân: cînta noaptîa *Niorîa*, pi luñini,
 ducîndu-sî pi lunî, pi la odăj. Asculta lumja:
 95 „Ioti, mă, sîracu, zîsî cî-î prost... Da, joti sî
 cîntî di frumos!“ Cîntî unu diştept ca ista? Vez,
 sî j-a dat Dnezău şi luî!...
 Îñ şcoal-o avjam oljacî. C-am îñvâta' doųi
 clasî şi zjumătati: cîñ sî pornesc într-a trija,
 100 gata: s-a rup(t) podu! Añ kicat bolnav di kişjor;

ş-añ zăcu(t) di kişjor doî anî, pi pat, făr' sî mă
 dau zjos dim pat...

Mă-ntreghî di şî-am uita' *Niorîa*? Apî daci
 trăjes' greu di tot: nu poşju muñşi, cî-s şi betjag,
 105 şi bătrîn. M-an dus într-o zî la comparativî;
 ş-añ şerut sî-n' dja şi nîja vo cîteva kilograme di
 făimî di porumb: nu mul(t), ca la altî...; da
 măcar vo zăşi kilograme; or vo opt: cît o vrja îj.
 — Cuñ sî-ţ dau jo duñitali? Cî duñitali poati
 110 măî aj... Zic:
 — N-am, c-acuma-s sîrac. Pintru cî sîrăşija
 s-a avu' cu tetja ghini: nu sî-ndurî nişî di mini,
 cî sintem nişti sufliti buni... Ij s-a-nzjuñghet
 a ridi... Ş-atuñşî nî-a da' vo op(t) kilograme di
 115 mălaj.

(21.X.1965), Păuleştî — Gavrilî Săcăluş,
 72.

MCXXXVI₁₈₀

Niorîa o ştiu di la tetja-moşu: nî-a rămas
 îñ cap povestirili luî. Añ găsî' *Niorîa* şi-n carti.
 Da cît-o ştiu. o ştiu di la uñkeşu neų. Poizîja diñ
 carti-an şitit-o; da asta o ştiu cum o spunja
 5 bătrîni, cum o spunja tetja-moşu. Da-ntîj nî-a
 povestit, ş-apîj pi urmî:
 — Ia, s-o şi cînt, mî.
 O cînta diñ gurî. Puţja sî cînti şi diñ fluir puţin.
 Ieti cum o ştiu:
 10 Pi timp, di mult, poat' sî h'ii patru suti di
 anî, cum îm povestîja jel nîja atuñşja, vinja
 oamni di-mpăca iarbi pim munţi Vrañşi: vinja
 mocanî di piñ Moldova, şi măî mul' di piñ
 Ardjal. Ş-aîşja a găsî' ş-uñ vrañşjan cari-avja sî
 15 jel oj, da măî puţini. Da moldovjanu şi cu
 ardellanu-avja măî multi. Ş-au căzut îñ veşină-
 tati cu stînilî. Acuma, ardellanu şi cu vrănsjanu
 s-a vorghit într-o zî ca sî-l omqari pi moldovjan,
 cim' păştîja oili la iarbi, pi munti. O nîqari j-a
 20 auzî' vorghin'. Şî-nţalegin' cî omqari pi stăpîn-su,
 a-nseput sî zgheri mereų. Ş-a zgerat vo doųi-trîj
 zili. Stăpînu-a-nşeput s-o şerti: „Miñca-tj-ar lupu,
 qai, sî to' zgheri-aşa, şi ti ţîj di capu neų?“ Ia

25 s-ă oprit, și i-ă spus și n-o măi blăstămi „ci, ia,
 uți și s-a vorghit bașju uñgurijan și cu șel vrăñșjan:
 Ci pi-uñ apus di șori
 Au și ti omșari...”
 Atunși jel îi spuni ci:
 — Nioriți lai,
 30 Lai, bucălai,
 Daci jești-așa,
 Io nu țî-oj măi blăstăma.
 Și daci jești năzdrăvani...
 Și di-o fi și mor
 35 În cim' di mohor,
 Si-i spui lu uñgurijanu
 Și lu vrăncjanu
 Ca și mă îngrșapi
 Aisî, pi aprșapi:
 40 În struñga di oj,
 Să fiu to' cu voj;
 Măi din dosu stini,
 Ca și nî-aud cini.
 Iar la cap și-m' puie:
 45 Flușeraș di osu
 Ce cinti duiosu;
 Flușeraș di socu
 Ce cinti cu focu;
 Flușeraș di fagu
 50 Ce cinti cu dragu;
 Vintu, cîn' o bati,
 Piñ jeli-o răzbati,
 Oili s-or strîñze,
 Pi mini m-or plîñze.
 55 Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di jeș' năzdrăvani,
 Și dac-ăi vidja
 O majci bătrîni
 60 C-uñ cair di lini,
 Diñ fus îndrugîn',
 Pi cîmp alergîn',
 Pi toț întrebîn':
 — Că, čini mî-a văzutu,
 65 Činî-a cunoscutu
 Mîndru čjobănel
 Tras pentr-uñ inel?
 Fețișșara luj:

70 Șpuma laptelui;
 Okișori luj;
 Mura cîmpului;
 Perișoru luj;
 Pana corbului;“
 Tu, mișara mîa,
 75 Să te-nduri de ia,
 Și să-i spui curat
 Ci m-am înșurat
 C-o fati di crai
 Pi-o gurî di raj.
 80 Iar la čja măicuți
 Să nu-i spui, drăguți,
 Ci la nunta mîa
 A căzut o stîa;
 Șarili și luna
 85 Mî-au țînut cununa;
 Braz și paltinaș
 I-am avu' nuntaș;
 Păsăreli: miș,
 Și steli: făclîi...
 90 Asta jești povestîa. Lu-ntrebam:
 — Teti-moșuli, di și n-a zis ca și-i spui niorița
 babi c-a murit-șjobanu?“ Jel:
 — Nu și poati, ca și-i strîși inima dintr-o
 dati... Si-i spui numa ci s-a-ñșurat...
 95 Și lu-ntrebam:
 — Da cum, teti-moșuli, si vorghiasci șaja?
 Si șoa(ti) si vorghiasci șaja?
 Ni spunja jel:
 — Șaja, tati-moșuli, nu vorghja. Da sint șa-
 100 minî căpoș, cari-ñăleg cînticu cucoșului și zghé-
 ritu ghîtilor; și cunos' și-ari și pățasci șamini;
 și cuñ și skimbî vremja. Și șamini iștița căpoș,
 daci si uți la tîni, ti prișepi daci spui-ădivăru,
 or spui miñșjunî...

(21.X.1965), Păulești — Vasili Stănescu,
 73.

MCXXXVII

— Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di treș zile-ñicoași
 Gura nu-ț măi tași;

- 5 Ori ieş' bolnăvioarl,
Drăguţi mişari?
— Drăguţule başi,
Dă-ţ oili-ñcoaci,
Că la un apus di şoari
- 10 Vrja sî ti omşari
Başul uñgurjan
Şi cu şel moldovjan,
Cî aţ oţ măi multi,
Mîndri şi cornúti,
- 15 Şi cai măi învâţat,
Şi cinş măi bărbat.
Dac-o fi sî ti omşari,
Vrja sî ti-ñgroapi
Îñ struñga di oţ,
- 20 Sî tî-auzî cini.
— Daci mă omşari,
Sî mă-ñgroapi
La struñga di oţ,
Sî fiş cu voi.
- 25 Şi sî-m' pui la cap:
Fluşeraş di fag,
Sî cînti cu drag;
Fluşeraş di os,
Sî-ñ cînti cu... dor... frumos...
- 30 Oili s-or strîñzi,
Şi m-or plîñzi...

Di vo şaizăş-şaptizăş di anş di cîn' n-am măi cîntat-o... Asta, cu baba bătrîni, n-o ştiu. Atîta ştiu... Ai, añ dipriñs-o diñ şcoala primari. Di la bătrîniş dim Păuleştî, n-am auzî-o. Asta-ş diñ capu ñeu... Adici nu diñ capu ñeu, di la şcoalî. Ni-o didja la lectii — daci şera-ñ carti! — şî ni-asculta la lectii-ñvâţatoriu. Di cîntat, n-o cîntam; numa la poizii...

40 Spuş di lăutari: cînta lăutari la şcoalî? Io n-am auzî-o nişî la petrecăniş. Or hi cîntat-o lăutari, da io n-am auzî-o.

(6.I.1968), Păuleştî — Ion Kérşu, 74.

MCXXXVIII

— Nioriţi lai,
Lai, bucălai,
Gura nu-ţ măi taşi...

- Pi-um pişior di plai,
5 Pe o gurî de raj,
— Di triş zili-ñcoasi
Guriţa nu-ţ măi taşi;
Ori şarba nu-ţ măi plaşi,
Ori apa nu-ţ măi plaşi?
- 10 — Şi apa-m' plaşi;
Da am auzî
Cî s-au sfătuit
Ca sî-l omşari... Ca sî ti omşari,
Şi sî ti-ñgroapi
- 15 Îñ struñga oilor,
Îñ zbêritu meilor...
— Şi sî-m' pui la cap
Fluşeraşu cari l-am purtat:
Fluşeraş di os,
- 20 Căvălăşu şel frumos;
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi
Cu lacrimiş de sînge...
- Ştiu Niorişa cam di pin şuru lu opspreşi ani.
- 25 Am auzî-o pim păduri, pi la stîniş, di pi la şio-
banî. Şera ghetu Bogdan şel bătrîn, Toadir Bogdan,
şera cîrlănariş: şel numa la cîrlaniş-a stat toati
vjaţa, pi muntili Cóza. S-c h'i cîntat şel diñ gurî-n
tinereşili luş, da diñ fluiş n-a cîntat. Şera uñ om
- 30 poznáš: unkeşu fâşja mîncariş diminşaşa, şî kema
pi tovarişu luş la masi: „Scoal' Ghîalbi, di mî-
niñci, cî ş-añ făcu' bulz, n-aş trăi sî-l mîniñşî!“
Da „Ghîalbi“ şera o porecli: il kema Néculai
Buşili; şî şera cam puturos.

(6.I.1968), Păuleştî — Ghiórghei Săcăluş,
74.

MCXXXIX₁₀₁

— Nioriţi lai,
Lai, bucălai,
Di triş zili-ñcoasi
Gura nu-ţ măi taşi;
5 Nu ştiu: şarba nu-ţ plaşi,
Sau apa nu-ţ plaşi?
— Nişa apa-m' plaşi,
Şi şarba-m' plaşi;

Dar dispri tini și-am auzit nu-m'
plași:

- 10 Ci ciobănași tăi
Mi s-a sfătuit
Și mi ti omgari,
Și și mi ti-îngroapi
La spatili stîni,
15 Uni zac cîni.
— Dî-o fi și mor,
Și mă-îngroapi-î struîga oilor,
În zocu meilor,
Îm bătaia berbecilor.
20 Și la cap si-m' pui
Lemn di alămii;
Flujeraș di corn,
Și-î cînti cu dor;
Flujeraș di socu,
25 Si-î cînti cu focu;
Și flujeraș di osu,
Și-î cînti duiosu.
Cîm' fluirilî-o zîci,
Oili s-or stringi,
30 Pe mini m-or plîngi
Cu lăcrim' di sîngi.

Nu-îi măi aduc aminti; măi Țesti șeva cu
mama luȚ: cîn' a vinit și l-a căutat:

- O babi bătrîni
35 C-uî cair di lîni,
Diî furci torcîn',
Diî gurî-ntrebîn'...

Da vez, ci n-am zîs colu:

- Di veȚ vidȚa
40 O babi bătrîni,
C-uî cair di lîni,
Diî furci-ndrugîn',
Și diî gurî-ntrebîn':
„N-aȚ văzut un ciobănaș...

- 45 FeȚișqara luȚ:
Spuma laptiluj;
Okîșori luȚ:
Mura cîmpuluj —
Çapti la răçqari,
50 Cu dogorî di șqari;
Çapti la pămînt,
NȚatiînsi di vînt —

Sprinçenili luȚ...

Pana corbuluj;

- 55 Mustășioara luȚ:
Spicu griuluj"...

Și măi zîçia... Nu-ș' și măi întreba... cîn'
a-ntrebat mă-sa acu, nu șȚiu cum a zis ca și-Ț
spui dispri îel... aișia-s întrebări dî-a mă-si...

- 60 — Si-Ț spui dispri mini

Ci m-am însurat...

Si-Ț spui-advărat:

Ci îo m-am însurat;

Și mirȚas-am luat...

- 65 Nu șȚiu cum a compus dispri luni, cu luna-Ț
vorba!...

Pi-o zupinȚasi:

Zis, luna di mirȚasi...

- 70 nu-m' măi aduc aminti...
Luna ca mirȚasi... Ar măi h'i șeva, da

Pi-o gurî di plaj,

C-uî fișqor di craȚ...

Nu!

C-o fati di craȚ...

- 75 Ș-acu vinȚa vorba dispri luni:

Șqarili și luna

NȚ-a ținu' cununa...

Nu șȚiu cum măi zîșia... și dispri naș
vorbja...

- 80 Ci nașu nostru-a fost...

Nu șȚiu: șini zîșia c-a fost...

Nașu nostru-a fost

A Paștiluj post...

MȚ-a ținu' cununa

- 85 Șqarili și luna...

Țaca: nași n-a fos' Paștili! A fos' postu Paș-
tiluj; da cununa a ținut-o șqarili și luna... Si
nu h'i fost asta-î vremȚa Paștilor, primvara, la
neȚ... Di și-a zis: „În zocu meilor“? PreuȚi...
90 șinȚ-a fost? Asta am uȚtat-o cum îȚ zîçia...

Păsirli çiripiȚau...

Așa cuî s-așazî îeli, cuvintili, la melodii, la
tônuri, vini alfelju. Îo azum și vioriști cîntîn'.
Și tata cînta *MioriȚa*; ci îel țera meștir diî fluir.
95 Tata cînta și diî fluir, și diî gurî. Îo aî cînta'
și la „banti“, adicî faîfari: pin nou' suti doȚpsî,

100 pînă-n nou' suti opspreși. Añ cînta' din două
 instrumenti: la trîmbiți, și la clarinét. Șăfu di
 muzici ȕera Toadir Kirijac, din Negîrléști. Cîntasî
 la reğimentu „zăși Putna“. Înstrúcturu lui-a fos'
 șăfu muzicîsî militari, Luciu, căpitan di muzici¹.
 Și dac-a vini' diñ armati, a-ñființat muzica asta
 cu noi: ȕeram šiñși inș. Cîntam la tobi, la ilicón,
 105 baritón, pistón, trîmbiți și clarinét. Cunostjam
 puțin și notili. Asta a fos' prima fañfari-ñ Vrañșja.
 Cîntam pi la nunț, ȕarmaroași, cumetrii, la hori
 di feti și di flăcăi. O nuntî ȕera ȕeftini: prja bogati
 si h'i fos' nunta — înăinti di războju șel mari —
 ȕera o suti di lej. La o cumetrii: șăizăș, obzăș.
 110 La hori luam șăizăș di lej pi zi. Kirijac cînta diñ
 clarinét. Da cîn' cînta, s-auza di-a triilja sat!

Cîntam la fañfari și *Miorița*. Cîn' cînta Kirijac
 diñ clarinét, plîñzja țoati babili diñ Vrañșja!
 La nunta lu Siñion Baraghin, aișj, im Păuléști,
 115 ni șerja lumja si cîntăm *Miorița*. La circiuma lu
 Neculaș Florja ni șerja ȕel cîntarja asta, ca circi-
 mar. Asta ȕera acu măi bini di šiñzăș di anj; ȕera
 pin noui suti dojpsî...

(30.XII.1967), Păuléști — Trifu Uñgu-
 rjanu, 78.

MCXL₁₃₂

Știȕ *Niorița* di la mama mja; și ja o știȕa di
 la tetja-moșu. Tetja-moșu, șela, a fos' frați c-un
 popi; nu pošju si ții minti cum il kema: ni si
 pari ci Ioniți. „Popa țiganu“, așa-i zisja, ci ȕera
 5 urit, negru...

Cînticu ista di cari mă-ntregħi l-am învâtat
 cin' ȕeram fati: cîntaș cu mama sara, la trjabi.
 Mama a muri' bătrîni: di noui-ș-patru di anj.
 Acu nu măi cînta *Niorița*: plîñzja și ș-adușja
 10 aminti...

Io o cîntam cîn' inj vinja niȕa: și ziȕa și sara.
 Nu mă dușjan la clășj, ci mă ținja diñ friȕ: nu
 umblan harhanăȕa piñ sat.

¹ Dirijorul de fanfară și compozitorul focșănean de origine
 italiană Lucio Vecchi.

Ioti, *Niorița* — d-api n-o măi știȕ ca-n tine-
 15 reți¹, cin' ț-añ spus-o to' duñitali; am măi uȕtat-o:
 — Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di triȕ zili-ñcȕași
 Gura nu-s măi tași;
 20 Or di cap iț fașj:
 Or di capu tăȕ,
 Or di capu neȕ?
 ȕarbi di pi cimp ț-an dat
 Api diñ uluc ț-an dat.
 25 — Stăpini, stăpini,
 S-a vorbit
 Briñcovjanu
 Și cu Moldovjanu
 Si ni ti omȕari...
 30 — Di m-or omori,
 Si mă-ngȕapi
 În zjocu neilor,
 Im plaju berbeșilor,
 În struñga oilor;
 35 Oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu lacrimj di šiñzi...
 Saricüş im pältinăș,
 Fluȕeraș in alunăș...
 40 Oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi...
 Vintȕ-a aburi,
 Sarica s-a clătina,
 Dulăi s-or gudulă...
 45 — Drazi mami șjobănaș,
 N-aț văzut, n-aț auzit...
 ... O babi bătrîni
 C-uñ cair di lini:
 Dim mini-ndrugîn',
 50 Din okj lăcrămin':
 — Am avut un fișjoraș:
 Oki lui,
 Mura cimpului;
 Fețșoara lui,

¹ V. *ȕinut. Vranc.*, I, p. 92, text LIV. Varianta a fost reprodusă
 in vol. *Miorița*, 1964, p. 854, text. CDLXXV, însă cu unele alterări
 fonetice.

55 Spicu griuluij...

Aista-î tot. A măi h'i măi luŋg, și măi mindru,
zis di altili, aista-î... A măi h'i: cu gura di plaj,
di raj... Atîta l-an știut, atîta l-an spus...

60 Așela, cu „cînticu zorilor“, l-am uita', nu ni-l
măi aduc aminti.

(21.X.1965), Păulești — Irina Pópa, 81.

MCXLI¹

Iar sî țî-l spuî cînticu ista?

— Nioriți lai,

Lai, bucălai,

Di triî zili-ñcoași

5 Gura nu-ț măi tași;

Or di capu tău,

Or di capu ñeu!

Iarbî dipi cîmp ț-an dat,

Tăriți la uluc ț-an dat,

10 Și apî ț-an dat.

— Stăpîni, stăpîni,

S-a vorbit Dumbrăvjanu

Și cu Nilcovjanu

Sî ni ti omqari,

15 Și sî ti-ñgroapi-ñ dosu stîni,

Unî zac și cîni.

— Mioriți, mioriți,

Di m-or omorî,

Si mă-ñgroakî

20 Îm plaju berbeșilor,

În zîjocu meilor;

Saricuş îm plătînaş,

Buşjumaş îñ alunáš;

Vintu mî-a bati,

25 Sarîca s-a clătina,

Șî buşîmu ñî-a cinta,

Dulăi s-or gudura.

Iat-o babî bătrîni,

C-uñ cair di linî,

¹ În experimnt text. MCXLI a fost notat. dialectal la doi ani și două luni după MCXL, și la patruzeci de ani după cel din 1927 (v. *Ținut. Vrance.*, I², p. 396, text. LIV; cf. nota crit. 132).

30 Dim minî-ndrugîndi,
Diñ guri-ntrebîndi:
— N-aț văzut,
N-aț auzîț di-uñ șjobănaș?

Okîșori luî:

35 Mura cîmpuluî —

Çoaptî la răcçari,

Ñjaźjuñsî di soari;

Çoaptî la pămînt,

N'azjjuñsî di vînt —

40 Fețișçara luî:

Fața grîuluî;

Mustășjoara luî...

Nu măi știu. N-añ cîntat di nu țîî minti!
Torc îñ furci, și staî surdi-ñ casî. Mă măi jeu
45 cu oili...

Babi: di undi sî-î spuî cî l-a omorîț? Baba
a-ntrebat, îî s-a dus!...

O știu di la mama mia. Mama știîa cîntîșî
frumçosî... Di un' sî măi știî-acu? A putrezîț:

50 s-a făcu' șenușî...

(30.XII.1967). Aceeși, 83.

MCXLII₁₃₂

— Miorița lai,

Lai, bucălai,

Di triî zili-ñcoași

Gura nu-ț măi tași,

5 Iarba nu-ț măi plași;

Nu știu: iarba nu-ț plași,

Or apî di la ulucu,

Or tăriți dim burduvu?

— Și apî di la ulucu...

10 Și apa ñ-i cî-m' plași,

Șî tărițîli cî-m' plași;

Da ñî s-a sfătuit

Bășju uñgurijanu

Șî cu moldovjanu

15 Ca sî ti omqari

La uñ apus di soari,

Șî ti-ñgroapi-ñ struñga oilor,

Îñ (Șî-ñ...) zgherîtu ñeilor.

Si-î pui (sic)! la cap... pătînașu...

20 Fluieraș di fagu;
La pișoari: fluieraș di osu...
La um pältinaș...

Am ujtat aiși...

Măicuța bătrîni
25 Cu briu... cu furca di linî,
Diñ furci trăgin',
Diñ guri-ntrebîn':
„Da nu nî-aț văzu'
Mîndru șjobănaș
30 Diñ oy lăcrămînd,
Diñ guri-ntrebînd...
Fețișoara luj:
Skicu griuluj...

Nu!

35 Mustășjoara luj:
Skicu griuluj;
Okșori luj:
Mura cîmpuluj...

Măj diparti, nu măj am: am ujtat... Apîj
40 plaju ista jera vestit: plaju Cóza jera vestit
pîntu oj. Pi cuñ si n-auz, daci jeram im bătaja
luj? *Niorișta* merzja diñ unu-n altu! Acu măj
merzî-aș?... O cinta flăcăi. Da acu măj cînti?
O cinta și diñ fluir: șini măj jera ca Añghil Forii?
45 Văleu, cîm merzja oili pi plaj, jel așa cinta; și
si strînzja oili cu jel! Cuñ si nu cînti *Niorișta*?
O cinta, da am ujtat. Ietj-o cîntari:

La um pältinaș
Iestj-uñ șjobănaș...

50 Dac-am ujtat, c-am imbătrînit!... Ghersu
Nioriști? Ap-atuñșj il cîntam... Carti: nu, nișj-o
litirî nu știu! Atuñșj nu ni da părinți la carti.
Piñ ij, aș-a-i da la șoali copkii....

Añ Kerdu' multi! Șj-am avut, nu măj avem:
55 tinereți nu măj avem.

(31.XII.1967), Păulești — Măriuța Săcă-
lûș, 82.

MCXLIII

— Mioriți, mișari,...
Pi-om pișor di plaju
Pi-o guri di rajû

Iatî vin în cali,
5 Coboari la vali
Trei turmi di mej,
Cu trij čjobănej:
Unu-j moldovjanu,
Unu-j uñgurjanu
10 Și unu-j vrănčjanu...
— Mioriți, mișari,
Or ieș' bolnăvioari
Di gura nu-ț tači,
Ničj iarba nu-ț plači?
15 — Stăpîni, stăpîni,
Și iarba im' plači;
Dar gura nu-n' tači
Căci, mări, s-a vorbit
Și s-a sfătuit
20 Ca pi la apus di soari,
Ca si ti omșari
Bačju uñgurjanu
Și cu moldovjanu...
— Mioriți, mișari,
25 Dj-o fi ca si mor
Pe cîmp di mohor,
Ca si-j spuș bătrîni
C-uñ cair di linî,
Cin' tj-o vidja,
30 Pe drum trecin',
Diñ furci torcin'...
Diñ furci trăgin'...
Diñ guri-ntrebîn':
„Mioriți, mișari,
35 N-aț văzut pe-ičj
Trecin' mîndru čjobănaș?
Fețișoara luj:
Spuma laptiluj;
Mustășjoara luj:
40 Pana corbului"...
— Măicuți bătrîni,
Cj-am văzu' pe-ișj:
Mîndru čjobănaș.
Da, mări, s-a vorbit
45 Și s-a sfătuit
Januș uñgurjanu,
Și cu moldovjanu
Ca si mi-l omșari,

Și si mi-l îngroapi

50 În dosu stîni,
În strușga oilor,
În žocu meilor.

Și la cap si-î pui:
Flușeraș di fagu

55 Će cîntî cu dragu;
Flușeraș di osu
Će cîntî dușosu;
Ca vîntu cin'a bati,
Oili s-or strîșzi,

60 Pi mini m-or plîșzi (sic!)
Cu lacrimî pi oki...

Măi jectî-o strofi: îj săritî:

— Si-î spuî cî s-a-șsurat... (sic!)

N-am legătur-aișî! Am uștat...

65 C-o fati di craî,
Pi-o guri di raj;
Și la nunta mja
A căzut o stja;
Și nantaș:

70 I-am avut braz și păltinaș...

Am auzit-o-ntăi și-ntăi di la um bătrîn cari
zișja c-a fos' pi „Kișjoru Cózî”; zișja c-a fos'
bikét aișî, așa si kema atușî. Îj măi zișja „beș-
ket”: jera o casî, di jera pazî-ș gura hățășului;
75 și jera controlu cin' tresja di dișcolu ghitili, oili;
ghitili mari, cîrdurli di oj. Aișî jera; pi plăju
Cózî: jera controlu di numărat. Ușkeșu-așela
fusăsi-m' paz-acolu: jera soldat, fășja armati.
Ușkeșu ista... jel cînta *Niorișta*. O cînta, dom'li,
80 o cînta și diș guri, și diș fluir. Ieș jeram ca di vo
pașpsî anî; măi mari nu jeram...

Am întilnit-o și la școalî-ș carti. Ș-o avjam
jo cartja pinî-școășî. Așa-î daci kerz documentili:
creșeru... un hoș di romatizm, așela m-a deșră-
85 dat măi rău....

Învățătoriu jera Petraki Așghil: jel ni-o
didja s-o-nvățăm; (zi)șja cî s-o-nvățăm țoati,
și s-o spunim pi la igzămîni. Da n-o da la toș: o
da la citi uniș cari jera măi înh'ipt; adicilja
90 măi c-oljaci di dișteptășjuni. Așja spunja *Miorișta*
cîș si da igzămîni.

(31.XII.1967), Păulești — Vasili Săcăluș,
82.

MCXLIV¹³⁴

Așa mă nigăljam cu băjeți pi vatri: li cîntam,
joti-așa... Acu-s véki: is bătrîni...

— Nioriți lai,

Lai, bucălai,

5 Di triș zili-școășî

Gura nu-ț măi tași;

Mă șer si nu-ț plași?

Jarba or nu-ț plași,

Apa nu-ț plași,

10 Or jarba nu-ț plași?

Apa-î di la fintîni,

Jarba-î diș grădinî...

— Apa-m' plași

Cî-î di la fintîni.

15 Șî jarba je bunî

Cî je diș grădinî.

Da am auzî

Cî la un apus di șoari

A vorghit si ti omșari,

20 Șî si ti-șgroapi-n dosu stîni

Uni zîjăun cîni.

— Di m-or omorî,

Si nu mă-șgropaț

În dosu stîni,

25 Uni latri cîni;

Si mă-șgropaț

În fața stîni:

În žlocu șeilor,

Șî-ș zgheritu oilor.

30 Si-m' pui la cap:

Flușeraș di fagu,

Mul' șe-î fos' cu dragu;

Flușeraș di osu,

Mul' șe-î fos' dușosu;

35 Flușeraș di socru,

Mul' șe-î fos' cu focu.

Oili s-or strîșzi

Pi mormînt s-or strîșzi,

Pi mini m-or plîșzi

40 Cu lacrimî di sișzi.

Cin' vîntu Ńj-a traži,

Gluga peli Ńi s-a fași.

Cin' vîntu Ńj-a bati,

Gluga val s-a fași...

- 45 O babî bătrînî
 Diñ oÿ lăcrăma,
 Diñ guri-ntreba:
 — N-aţ vâzît uñ şjobănaş
 C-um botej di cirlănaş?
 50 — L-añ vâzît ş-am auzît:
 La un apus di sşari
 C-aş si-l omşari
 Moldovianu şî cu uñgurjanu...

(30.XII.1967), Păuleştî — Rusănda
 Bogdăn, 87.

MCXLV

- (A.) — Ńiorîţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di trij zili-ñcşaşi
 Gura nu-ţ măj taşi;
 5 Mă Ńer şî nu-ţ plaşi?
 (B.) Or jarba nu-ţ plaşi,
 Or apa nu-ţ plaşi?
 (A.) Apa-ş di la fintînî,
 Jarba-ş diñ grădinî.
 (B.) 10 Ńii apa-m' plaşi
 Ci-ş di la fintînî.
 (A.) Şî jarba je buni
 Ci ie diñ grădinî.
 Da am auzît
 15 Ci la apus di sşari
 (B.) S-a vorghit şî ti omşari
 Şî şî ti-ñgroşapi-n dosu stîni,
 Uni zñjaunî cîni.
 (A.) — Di m-or omori,
 20 Şî nu mă-ñgropaş
 În dosu stîni,
 Uni latrî cîni;
 Şî mă-ñgropaş
 În faşa stîni:
 25 În zîocu Ńeilor,
 Şî-ñ zgheritu oilor.
 Şî-m' pui la cap:
 Fluşeraş di fagu,
 Mul' Ńe-ş fos' cu dragu;

- 30 Fluşeraş di osu,
 Mul' Ńe-ş fos' duşosu;
 Fluşeraş di sócru,
 Mul' Ńe-ş fos' cu focu.
 Oilî s-or strîñzi —
 (B.) 35 Pi mormînt s-or strîñzi —
 (A.) Pi mini m-or plîñzi
 Cu lăcrîñj di sînzi.
 Cîn' vîntu Ńî-a trazi,
 Gluga peli Ńî s-a faşi...
 40 „Peli“, adica cum păluşestî şeva.
 Cîn' vîntu Ńî-a bati,
 Gluga val s-a faşi...
 O babî bătrînî
 (B.) C-uñ cair mari di linî,
 45 Dim mini torşja,
 (A.) Diñ oÿ lăcrăma,
 Diñ guri-ntreba:
 (B.) — N-aţ vâzît uñ şjobănaş
 C-um botej di cirlănaş?
 50 Oki luj: ca mura cşaptî...
 Feşişoara luj:
 Spuma laptiluj;
 Mustăşjoara luj...
 (A.) L-añ vâzît ş-am auzît:
 55 La apus di sşari
 C-aş si-l omşari
 Moldovjanu şî cu uñgurjanu.
 (A.) A, ă, pi unş-am auzît-o! Am auzî' şî jo pi
 mama, pi tata cîntîndî băieşilor. La şcşali n-añ
 60 fost.
 Ńiorîşa o cînta cu ghers. Ş-o cînta şî băieşî,
 dor n-o cînta numa bătrînî. Măj di mul' şî zjuca
 băieşî, ş-o cînta. Da acu: or şî măj pomineşti?
 Tineretu-aista nu măj cîntî vekîmîli. Sîni cîntî
 65 vekîmîli, ridi di îj!...
 (B.) Ńiorîşa am priñs-o di la babî. Am auzît-o
 tot aşa: ni cînta nouî. Cînta cîn' avja plăşeri, di
 nu şera supăratî.

(30.XII.1967), Păuleştî — (A.) Rusănda
 Bogdăn, 87;
 (B.) Marghjoala Săcăluş, 60.

Nioriț-am auzit-o di la bunicî-nîu Ion Tuvëni
— numa citiva vorbi:

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
5 Di trii zili-nçoasi
Iarba nu-ț măi plasi,
Niși gura nu-s tași...
— Ci s-a sfătuit
Bașju uňgurjan
10 Și cu șel vrănșjan
Ca si-l omqari
Pi șel moldovjan,
C-ari oț măi multi,
Mîndri și cornuti,
15 Și cai învătaț,
Și cinj măi bărbaț...
— Oiți lăiți,
De-ı vidja măjcuți
Cu briu di linı,
20 Și si-ı spui curat
Ci m-am înșurat
C-o fati di crai
Pi-o guri di raj...
Flujeraș di os
25 Mul' zîși dujos;
Flujeraș di fagu
Mul' zîși cu dragu...
Oili nî-or plînzı
Cu lăcrînj di sînzı...
30 Iar șja nioriți

Cu lina lăiți — adici qai lai... Iaca, de-ıși
nu-nî măi amintesc!... Si mă măj gîndes(c),
si-nî măj aduc aminti; ci diñ copkîlării n-am
măj cîntat-o: îj știu oljaci și ghersu...

(9.X.1965), Poiana — Costantin Găini,
66.

... Di vo citiva vorbi nî-am măj adus aminti...
Ci-s bătrîn și nî-añ cañ kerdut mințili di cin' cu
boala asta a mja: m-añ cam aprîns la plămînj...
Cit-o știu, atita ț-o spui ș-acu:

- 5 — Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-nçoasi
Gurița nu-s tași,
Niși iarba nu-s plasi.
10 Niqari, niqari,
Or jeș' bolnăghjoari?
— Nu sum' bolnăghjoari;
Da s-a sfătuit
Bașju uňgurjan
15 Și cu șel vrănșjan
Ca si-l omqari
Pi șel moldovjan
C-ari oț măi multi,
Mîndri și cornuti,
20 Și cai învătaț,
Și cinj măi bărbaț...
— Iar șja măjcuți
Cu briu di linı...
— Asta si li spui,
25 Și la cap si-m' puı
Flujeraș di osu
Mul(t) duși duiosu;
Flujeraș di fagu
Mul(t) duși cu dragu...
30 Oili s-or strinzi
Și m-or plinzi
Cu lăcrînj di sînzı...
Iar la șja măjcuți
Si nu-ı spui, drăguți...
35 Și si-ı spui curat
Ci m-am înșurat
C-o fati di crai
Pi-o guri di raj...

Niorița asta am învățat-o cam pi la șapți-
40 opt ani. Ieram pi la dijal cu bunicu; ci jel a fos'
cam pi la oț. Sara țurlja din fluir, colu, și spunja

și vorbiri; măi lăsa fluru, măi cinta, colu, cu
cuvinti. Io stam pi vatri, liŋgi jel ș-ascultam...
Am diprins-o și cintarja. Iel cinta mereu sara.
Și io am ascultat-o di multi ori.

(13.X.1965) — Acclăși.

MCXLVIII

- Niorița* o știu din carti, din școali, di cin jeram
în clasa a patra, cam pin noui suti uŋspși. Di-
atuŋși n-am măi spus-o la nimnja, ci nu m-a-n-
treba' nimnja pin la dumneta. Pi-atuŋși, plăcut,
5 niplăcut, trebuja s-o-nveț, ci-ț serja învătățarja:
nu si măi uita uni da cu varga... Or învătăj
carti, or nu măi didej cu oki di ja!... Iera
doamna Aneta Furduj. Da și băieț bunj a ișit
dipi mina ij: Neculaj Žakjanu, Toadir Tuvëni:
10 — amindoj învătățori bunj...
Pi-um pișior di plaj,
Pi-o guri di raj
Si cobor în vali
Trij turmj di oj
15 Cu trij șjobănej:
Unu-ij moldovjan,
Unu-ij ungurjan
Și unu vriŋșjan.
Iar șel moldovjan
20 Și șel ungurjan
Mări, si vorbirî
Și si sfătuirî
Ca si mi-l omqari
Pi șel vrăŋșjan,
25 Ci-ij măi ortoman:
C-ari oj măi multi,
Mindri și cornuti,
Și caj învățaț,
Și cinj măi bărbaț.
30 Iar șja mioriți lai,
Cu lina bicălai
Di trij zili-ncoași
Gura nu-ij măi tași.
— Mioriți lai,
35 Lai, bicălai,

Or ieș' bolnăvioari,
Mioriți, mioari?
Or jarba nu-s plași?
Gura nu-s măi tași...

- 40 — Ba jarba tari-m' plași;
Dar čel moldovjan
Cu čel ungurjan
Ij s-a sfătuit:
Ci pi la apus di șqari
45 Vrja si ti omqari...
— Mioriți, mioari,
Di m-or omori,
Voj si mă-ngropaț
În struŋga di oj.
50 Si fiu tot cu voj;
În dosu stini,
Si-m' aud cini.
Iar la cap si-m' puș:
Flujeraș di fag
55 Če ziče cu drag;
Flujeraș di os
Če suni dujos...
Iar mami si-ij spuș:
Ci la nunta mja
60 A căzut o stja;
Șqarili și luna
Mj-a ținut cununa;
Păsirj, munți marij,
Păsirj: lăutarij;
65 Păsareli mij
Și steli făclij...

(9.X.1965), Pojăna — Ștefan Vojcu, 65.

P r a h ú d a

MCXLIX 126

MIORIȚA

Pe-unu piceoru de plaiu picior (1852, 1866)
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale, Eată (1852, 1866)
Se cobor în vale

- Oile s-or strînge
Pe mini m-or plînge
75 Cu lacrimi de sînge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.
Să le spui curat
Că m-am însurat
80 Cu o mîndră crăiasă,
Cu-o (1852, 1866);
crăeasă (1852)—
Craeasă (1866)
A lumii mireasă;
Că la nunta mia
A căzut o stea;
Soarele și luna
85 Me-au ținut cununa.
Brazi și păltinași
Mi-au (1852, 1866)
păltinași (1852)—
paltinași (1866)
I-am avut nuntași,
Preuți, munții mari,
Preoți, munții mari, (1852)
1866)
Pasări, lăutari
Paseri, lăutari; (1852),—
, lautari, (1866)
90 Passerele mii,
Și stele făclii!
Iar dacă ai zări
Păserele (1852, 1866)
Dac-ai întilni
Ear de-i întălni (1852)—
Ear dacă-i zări (1866)
Și mi-i întălni (1852)—
Dacă-i întilni (1866)
Măicuță bătrînă
Măicuță bătrînă (1852)—
Măicuță batrină (1866)
95 Cu briul de lină,
Din ochi lăcrămînd,
lăcrămînd (1852)—
lăcrimînd, (1866)
Pe cîmp alergînd,
Pe toți întrebînd
Pe cîmpi (1852, 1866)
Și la toți zicînd:
100 — Cine a cunoscut
Cine-a cunoscut (1852),
1866)
Cine mi-a văzut
Cine mi-a văzut (1852)—
Cine-mi a văzut (1866)
Mîndrul ciobănel
Mîndru (1852, 1866)
Tras printr-un inel?
Fețișoara lui
105 Spuma laptelui;
Mustăcioara lui
Mustețioara (1852, 1866)

- Șpicul grîului;
Perișorul lui
Pana corbului;
Peana (1852, 1866)
110 Ochișorii lui
Mura cîmpului!...
Tu, mioara mia,
Tu, Miorița mea, (1852)—
Tu, Mioara mea (1866)
Să te-nduri de ea
Să... (1852)—Se... (1866)
Și-i spune curat
Și să-i spui curat (1852)
Și-i spune curat (1866)
115 Că m-am însurat
Cu o fată crăeasă
C-o fată de Crai (1852, 1866)
A lumii miriasă
Pe-o gură de rai.
Ear (1852, 1866)
Iar la cea măicuță
Să nu-i spui, drăguță,
Să nu spui (1852, 1866)
120 Că la nunta mia
A căzut o stia,
C-am avut nuntași
Brazi și păltinași,
păltinași (1852)—
paltinași (1866)
Preuți, munții mari,
Preoți, (1852, 1866)
125 Pasări, lautari,
Pasele (sic!) mii
paseri, lăutari (1852, 1866)
Cuvînt scris din neatentje
trunchiat
Și stele făclii!...

(24.IX.1967)

MCL 187

- Nj-aduc aminti *Niorita* — așa-i zîșja baba:
Niorita — di la „bătrîna Măriuța”: jera mama
lu mama mami, adică străbunica. Vara dorîjam
îm podu casî; jera likit. Așternîjam o rogozîni-m
5 pod, și dorîjam toț copkii; șăpti ieram și noi.
Cin' pleca mama „la cîmp” — avîjam loc „la cîmp”,
alături di Ivănișești — mama kema pi „bătrîna
Măriuța”: așa-i zîșja mama; și noj îj zîșjam tot
așa. Cu baba stam și citi-o stămîni, cit sta la
10 cîmp mama. Sara baba torsja. Ia-ș fășja-m pod
uñ felju di pat, cî si culca oljaci măj sus ca noj:
punja niști scauni nișji; ni punja pi noj copkii și
li suiam sus, îm pod; așternja niști așternuturi
di cinipi, punja pernî la cap, și si culca. Auniori

15 ni cînta, aunióri ni măj povestja cun trăja bă-
trîni-năinti. Zîsja cî-n loc di zjamurj jera keli di
qai. „Cum, bătrîni Măriuți, cu keli di qai-ñ zjam?“
Noi ni ninunam di asta! Măj zîsja cî-n loc di lampi
jera opăiți-n roati di său: punja o feștili-ñ roata
20 di său, ș-ardja țoati nșaptja; și torsja, căjerá
cáiri; adicî fășja cáiri. Măj împletja turétsj; noj
ridjan di vorba asta! Li-mpletja din liní, ca
șjorakí; da lăghj n-avja. Noj ridjam: di sí nu li
fășja labi, di-i împletja numa piní la glézni? Noj
25 întrebam: „Da fum nu scotja opăița?“ Ia (zî)șja
cî ardja citj-o roati di său pi nșapti, da fum nu
fășja. O măj întrebam: „Di-unj-avja ghitili său
așa mult?“ Ghitili nșastri jera grasí; și jarna
ghitili dorńja afari, pi omăt (nu zîsja „zăpádi“;
30 „omăt“ zîsja); cî jera grasí ghitili, și nu li jera
frig. Și cîn' tăja citj-o ghiti, fășjam multi roț di
său: fășja cañ citi roț di său li trebuja sí arzi
jarna. Dj-acolja-ntrebam: „Di sí nu-l miñcaț
său?“ „Pi (zî)și, nu-l miñcam, și-l păstram său
35 pîntru jarní, cî gaz nu sí gása.“

Fășja zjamurli rătundj, -așa...; nu jera pă-
trati, ca acu; și punia keli. Noj întrebam: „Daci
jera keli di qai, bătrîni, cuñ vidia dac-avja liní?“
Ia spunja cî fășja požiți, adicî smulzja lina; și
40 di vaci, zîsja cî li rădja cu coada toporului, cu
șenuși; și rămînja numa kélja, ca sí țoati sí vazí.
Baba zîsja: „Nu sí vidja cuñ sí vedi cu razili
șqariluj; da bătja razili șqariluj în kelja diñ
zjam, și putja sí vazí puțin, ca sí faci trjabí-nun-
45 tru“. Treșja citj-uñ avion, și ij spunja: „Treșj-o
pasíri cu șjocu di h'jer“... Ni spunja multi, multi,
multi și di țoati!...

Bătrîna Măriuța ni povestja di Niorița cin'
torsja ja sara: c-a fost uñ șjoban cari-avja oj
50 multi și grasí. Și alți nu putja fași oili c-ali luj,
așa, grasí, frumșasi. Ij s-a sfătuit, ij, într-o sari,
ca sí-l omșari, sí-í ja oili. Și-ñ sfatu lor, a auzit o
qai, ș-a-ñșeput sí zgheri: a zgherat mereu, mereu.
Iel a-ñșeput sí cînti diñ fluir, și sí-ntrebi qaja.
55 Noj o-ntrebam: „Cum, bătrîni, cuñ zghera ja?
Di uni știja ja?“ „Ia știja c-avja o presîmțiri di
la Dumnezău, iñ inimi; și-í părja rău di stăpinu
ij“. Dj-acolja-ñșepja sí ni cînti cu voși:

— Nioriți lai,
60 Lai, bucălai,
Di trij zili-ñșoasi
Iarba nu-ț măj plași,
Gura nu-ț măj tași...
Oiți bálani,
65 Lání, năzdrávani,
Di trij zili-ñșoasi
Gura nu-ț măj tași,
Iarba nu-ț măj plași;
Or jeș bolnăghioari,
70 Oiți bálani,
Lání, năzdrávani?
— Nu sim' bolnăghioari,
Ba iarba-m' plași;
Da am auzit
75 Cî s-a sfătuit
Mîndri șjóbanaș
Sí ni ti omșari,
Și sí ni ti-ñșqopi
În dosu stîni,
80 Ca sí-ț auz cîni.
Ij lung! Ia cînta, cînta... Dj-acolja-ñșepja altu...
— Di m-a omori,
Sí mă-ñșqopi
Din dosu stîni
85 Ca sí nj-aur cîni.
La cap sí-m' pui:
Flușeraș di fag,
Sí cînti cu drag;
Flușeraș di soc,
90 Sí cînti cu foc;
Flușeraș di os,
Sí cînti duios.
Nu-ș (tiu) cuñ spunja di oj:
Cin' va suna,
95 Stîna s-a aduna,
Și țoati s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi...
Ni spunja ja:
C-ari oj măj multi,
100 Mîndri și cornuti...
La urmí spunja:
— Și de-í întilni
O majcî bătrîni,

Cu briu di lîni,
 105 Pi cîmp alergînd,
 Di mini-ntrebînd:
 „N-aţ văzut
 Mindru şjobănel
 Tras printr-ufî inel?
 110 Mustăşjioara lui:
 Skicu griului: ...
 Okişori lui:
 Mura cîmpului;
 Feţişqara lui:
 115 Spuma laptelui...“
 Di cîn' am pleca' di la mama, nişj-ufî cîntic n-am
 cîntat!

— Sî spuî cî m-am însurat
 C-o fatî di-mpărat.
 Ş-a mja mirjasi-î spuni crăjasi...

120 Stelili şi luna
 Nj-a ţinu' cununa;
 Luşefiri mari
 Nj-a fos' lăutari...

125 Ia cînta, şi zîşja! Da uni l-a h'i ţînut minti
 ja atita, cî nu ştiîa carti! Nu ştiîa carti, cî niş
 mama mami nu ştiîa carti. Şi ja ni povestja-ntăj,
 ş-apăj ni cînta...

Am învăta' şapţi clasi: n-aş credi sî h'i-ntilnit
 Njoriîa piñ carti! Njoriîa piñ carti? Nu!...

130 Baba aşa jera obişejî iî: stînzja lampa,
 şi torsja la luîna focului. Nu ni lăsa pi noj cu
 lampa aprînsî. Noj o-ntrebam: „Cum poţ tqarsî,
 bătrîni, la luîna focului? Nu kişşj h'iru.? Şi
 ja (zi)şja ci: „Noj tqarsîm pi bişbiitu deştilor, di
 jesî h'iru oblu (adici nikişcat; tot una, fărî kişcă-
 tûri); n-avem nevoi di luîni“ .

(25.IX.1967), Prhûda — Mărija Boroş, 34.

MCLI 138

—Mioriîi lai,
 Lai, bucălai,
 Di trij zili-ncqaçi
 Gura nu-s măj taçi,
 5 Jarba nu-s măj plaçi;
 Drăguţă miqari,

Or' ieş' bolnăvjoari?
 — Drăguţule baçe,
 Dă-ţ oile-ncqaçi
 10 La negru zăvoj,
 Că-î jarbî de noj
 Şi umbră de voj.
 Cî la apus di sqari
 Vrja sî ti omqari
 15 Baçjul uñgurjan
 Şi cu çel vrăncjan;
 Cî aj oj măj multi,
 Mindri şi cornuti,
 Şi caj învătaţ,
 20 Şi cînj măj bărbaţ ...
 — Sî li spuî, miqara mja,
 Cî, dac-oj muri,
 Sî mă-ñgrqapi-n dosu stîni,
 Ca sî-mj-aud cîni.
 25 Iar la cap sî-m' puî:
 Fluîeraş de fag,
 Mul' zîçe cu drag;
 Fluîeraş de soc,
 Mul' zîçe cu foc...
 30 Tu, dac-aj întilni
 Măjcuţi bătrîni
 Cu briu di lîni,
 De mine-ntrebînd,
 Tu, miqara mja,
 35 Să te-ndurî de ja,
 Şi sî-î spuî curat
 Cî m-am însurat
 C-o fatî di craj,
 Pî-o gurî di raj;
 40 Cî la nunta mja
 A căzut o stja;
 Sqarili şi luna
 Mj-a ţînut cununa;
 Braz şi paltinaş
 45 I-am avut nuntaş;
 Preuţ: munţi mari;
 Păsăreli: lăutari;
 Păsăreli: mij,
 Şi steli făclij.

50 Măi ȳesti:

Mustăşjoara luj;

Spicu griului;

Okşori luj;

Mura cîmpului;

55 Perişoru luj;

Pana corbuluj...

Şi nu ştiu cum, aişja nu ni-l măi amintesc...

Mioriţa o ştiu di la bunica mja, Ráda Cristej:
avja pisti obzâşj di anj. Tata-moşu, cin' a murit,
60 avja nouzâ' şj noui di anj; il kema Añghil Cristej.
Iel a fos' breţcán; ş-a fos' pin toati părţili şjoban.
Iera uñ şjoban vestit: avja suti di oj, şj citi
douizăş-triizăş di başj şj şjobanij. Bunica-ñcálica
65 sara pi-uñ cal alb, imbrăcatj cu itari, cu căşjuli-ñ
cap; şj si duşja tuma spri Necúlili-munteni — aşa-ij
zişja locului — si duşja la stini, la bărbat-su.
Şini-o vidja, zişja ci-ij bărbat, nu fimei. Iera o
fimei bărbătoasi. O lua pisti Tožanu, pi „djalu
mîndri“; şj fâşja călari can doui ori pinj la stini
70 la bunicu. Il vidja pi bunicu, şj vinja acasi. Si
duşja şj ja cim' putja. Ia nu ştija di frici: jera,
bărbătoasi.

(24.IX.1967), Prahúda — Ráda Vilcán,
39.

MCLII 139

Cinticu *Nioriţi*-l ştiu di la bunicu neuj, Ion
Priútu Tátáru. Ii mor' dipi războju din noui
suti şajspsi; jera di nouzâ' şj trij di anj, jera
bátrín. Şi ştija bunicu-asela! Ieram níci, şj li-an
5 diprins cintişili; da li-am măi uítat. Iel cinta
diñ gurí. Diñ fluir am avut al' bunic cari cinta,
Ion Benim — avja vo obzâş di anj cin' a murit,
tot bátrín. Ii mor' to' dipi războju din noui suti
şajspsi. Bunic-o cinta sara *Nioriţa*; ci vinja băjeţ,
10 sara, di-ij învâţa carti; jera nepoţ, hini, veşinj,
băjeţ orfanj cari nu ştija carti. Iera o lajti bátri-
njasci-ñ casí, di colu pinj colu; şj băjeţi vinja şj
s-aşaza pi scauni níşj. Lajta jera ca bañci; şj jel
ni-ñvâţa: la carti, la cintişi bisărişeşti, şj di jez-
15 lanti populari; şj la scris, di şetit, ci şoqala jera
diparti, la Páltin...

Nioriţa o cinta cin' stam la cintişi, -aşa. Şi
bunicu numa ni spunja: „Iotj, -aşa si cinti cu
vorbj *Nioriţa*, ş-o cinta aşa:

20 Pi-um piçior di plaj,

Pi-o guri di raj,

Iatã vine-ñ cale,

Se coborã-n vale

Trej turme de mej

25 Cu trej çjobjănej:

Unu, moldovanu;

Unu, uñgurjan

Şi unu vrănçjan.

Măi, ci se vorbirã

30 Şi se sfătuirã

Bacjul uñgurjan

Şi cu çel vrănçjan

Pe l-apus de şoare

Ca să mi-l omşare

35 Bacjul uñgurjan

Şi cu çel vrănçjan

Pe çel moldovjan;

Ari oj măi multi,

Mîndri şj cornuti,

40 Şi caj învâţaţ,

Şi cinj măi bărbaţ.

— Mioriţi lai,

Lai, bucălai,

Di trij zili-ñçoasi

45 Guriţa nu-ţ taşi;

Orij jarba nu-ţ plăci?...
— Mioriţi, mişari,

Di jeş' năzdrăvani,

Şi di-o fi si mor

50 În cîmp di mohor,

Si nu li spuţ lor;

Si li spuţ curat

Ci m-am însurat

C-o mîndri crăjasí,

55 A lumi mirjasí;

Şi la nunta mja

A căzut o stjã;

Şoarili şj luna

Mi-a ţinu' cununa;

60 Braz şj páltinaş

I-am avu' nuntaş;

- Păsăreli: mij,
 Și steli: făclii;
 65 Preuț: munt mari;
 Păsiri: lăutari....
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncăși
 70 Gura nu-ț măi tači...
 Mioriți, mioari,
 Di ieș' năzdrăvani...
 — Drăguțuli bači,
 Dă-ț oili-ncăși
 75 La negru zăvoji,
 Că-i umbra de voji,
 Și iarbi di oji.
 Stăpini, stăpini,
 Și kjami-ț ș-uñ cini:
 80 Șel măi bărbătesc,
 Și cel măi frățesc...
 — Mioriți, mioari,
 Di ieș' năzdrăvani,
 Si li spuți curat,
 85 Și adivărat
 Ca si mă înagroapi
 În struंगा di oji,
 Si fiu tot cu voji.
 Vintu, cin' a bati,
 90 Oilji-o străbati,
 Pi mini s-or strînji,
 Pi mini m-or plînji
 Cu lăcrimi di siñji.
 Și la cap si-m' pui:
 95 Fluieraș di os,
 Si cînti dujos;
 Fluieraș di fagu,
 Si cînti cu dragu;
 Fluieraș di perșu,
 100 Si cînti cu versu;
 Fluieraș di socu,
 Si cînti cu focu.
 Pe cîmp de-i întilni
 O măjcuți bătrîni
 105 Cu briu di linî,
 Pi cîmp alergînd,
 Pi toț întrebînd,

- Diñ oy lăcrămînd:
 „N-aț văzut, n-aț întilnit
 110 Mindru șjobănel
 Tras printr-uñ inel?
 Fețișqara luj:
 Spuma laptiluj;
 Mustășjoara luj:
 115 Spicu griului;
 Perișoru luj:
 Pana corbuluj;
 Okişori luj:
 Mura cîmpuluj“...
 120 — Si nu-i spuți, drăguți...
 Si spuți ci m-am înșurat
 Pi-um piçior di plaj,
 Pi-o guri di raj,
 C-o fati di craj.
 Și la nunta mja
 A căzut o stja...

(24.IX.1967), Prahúda — Gaftóana
 Báşju, 69.

MCLIII 140

- Nioriți lai,
 Lai, bucălai...
 Pi trii munțișóri
 Trii cîrduri di oji,
 5 Cu trii șjobănej:
 Unu moldovjan
 Și unu-i vrăñșjan,
 Și unu...
 Unu-i muntjan,
 10 — Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncăși
 Gura nu-ț măi tasi;
 Nu șt(iu): iarba nu-ț plași,
 15 Nu-ș' di cap iț fași...
 — Nu-ñ fac di cap;
 Da am auzit
 Ci ni s-a vorghit
 Ca si ni ti-omqari,

- 20 Sî ti-îngroapi-n dosu stîni,
Uni urlî cîni.
— Di m-or omori,
Sî mă-îngroapi
În strînga oilor,
25 În zjocu néilor.
Şi la cap si-m' pui
Buşjumaşu neş;
Cîn' vîntu nî-a bati,
Buşjumaş nî-a zîsi,
30 Oili s-or strînzî,
Pi mini m-or plînzî
Cu lăcrînj di sînzî.

L-am auzî' di la mama mja. Ia torşja-n furci,
colu, pi pojanî, şî cînta. Sî strînzîa oili rşatî pi
35 lîngî ȝa, pi lîngî babi, cî ȝera cînticu lor... Oili
zghera-n zjuru mami: şî strînzîa şjoatci-n zjuru
babi ca la şjobanş. Mama cînta şî cîntîsi di şeli-
lañti: di fruñzi, di hajduşii...

Cîñ zjuca hóra nşastrî bătrînjascî, ȝera aşă-
40 zatî, brè! Sta, colu, lumja şî prîghja. Da acu:
parcî fulzîrî pintri îj cîn' zjoaci: n-aş şî prîghi!
Nu vez? A Kerit şî ruşînja din lumi: tineretului
nu i ruşîni di omu bătrîñ! Rar îj unu măş aplecat,
măş cu ruşîni.

(25.IX. 1967), Prahúda — Măriúta Corşiu,
78.

R é g h i u

MCLIV

Am învăţat-o di la surorili meli, cî nu ȝera pi
cartia mja atuñşî. Îñs-auzañ şî io cîntîndî fetili.
Nu ştiş di uni ştişja ghersu. Măş spunja poizîja
Curtja-di-Arziş.

- 5 Pi-om pişjor di plaj,
Pi-o gurî di raj,
Iatâ cã venja
Triş turmi di mej,
Cu triş çjóbănej;
10 Unu moldovjan;
Unu uñgurjan;

- Şi altu armjan.
Çel uñgurjan
15 Şi cu çel armjan
Mi să sfătuiră,
Şi mi se vorbiră
Ca si mi-l omşari
Pi çel moldovjan
20 Cã ari oş măş multi,
Multi şî cornuti,
Şi caş învăţat,
Şi cîñ măş bărbat.
Şi să sfătuiră
25 Ca si mi-l îngroapi
La apuş di şari;
Iar în dosu stîni,
Undi latrî cîni.
— Mioriţî lai,
30 Lai, bucălai,
Di triş zili-ñcoaşî
Guriş nu-s taşî;
Nu ştiş: apa nu-ţ plaçi...
Orî ȝarba nu-ţ plaçi?
35 Stăpînu nu-l vezî,
Pi mini nu mă creşî...

Atita ştiş. Îñş măş aduc aminti cîñ-o vorbî,
doşî:

- Flușeraş di fagu,
40 Mul' zîce cu dragu;
Flușeraş di oşu,
Mul' zîce duşosu...
Diñ fluiş oş zîce,
Oili s-or strînge...

- 45 Flușeraş di fagu...

Cî spunja cî-l puni la cap... Măş ȝesti vo
strofi, da am uştat-o.

Fetîşşara luş;
Spuma cîmpuluş;

- 50 Okişori luş;
Mura cîmpuluş...

Aişja nu măş ştiş! Da-l ştişam di la sorî-mja
ȝa li repeta, şî ȝo li prîndjam aşa digrabî. Cî nu
ȝera-n cartia mja, c-am învăţat numa doşî clasi:
55 a vini' războju din noşî suti şajşpsi, şî gata!...
Añ fos' băşet sârac, da n-am avu' parti si-ñvăt

carti: diñ cauza războiului s-a stricat învățămîntu primar la copii.

(17.XI.1967), Rêghju-Válja Mîlcovului
— Maftéj Nástási, 62.

MCLV

Miorița-i zîșja la titlu ij; așa jera-ñ carti, cî dij-acolu-o știu, c-am învățat siñși clasî.

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

5 Di trij zili-ñcoasi

Gura nu-ț măj tași;

Nu știu: jeș' bolnăghiçari?

(Zi-)șja cî nu știu și-ari, cî gura nu-i măj tași.

10 — Dij-a hi si morju...

Is pisti siñzăș și șeva di anj di cin' am învățat-o. Asta-i o pozii; da jesti și cîntic: l-am auzit, da nu l-am băgat în cap.

15 Niçara-i spuni șjobanului cî s-a strîns șjobani șiilanț și s-a sfătuit:

La răsărit di șçari

Vrja ca si ni-l omçari

Pi sel moldovan,

Ci-i mai ordoman (sic!),

20 Ș-ari oj măj multi,

Mîndri și curnuti,

Și caș învățaș,

Și cînj măj bărbaș...

25 Iera trij șjobani: unu jera vrăñșjan, unu uñgurjan, ș-um moldovjan...

— Mioriți, miçari,

Dj-ar hi si mor,

Si-i spuș lu vrăñșjan

Și lu uñgurjan

30 Ca si mă înçrçapi

Pe-iși, pi aprçapi:

Îñ struñga di oj,

Si hiu tot cu voj.

Și la cap si-m' pui:

35 Fluçeraș di fagu,

Mul' zîși cu dragu;

Fluçeraș di osu,

Mul' zîși duçosu;

Fluçeraș di socu,

40 Mul' zîși cu focu...

Di te-i întilni

C-o babi bătrîni

Cu brîu di lîni,

Si-i spuș cî m-am înșutat

45 C-o fatî di craș,

Pi-o gurî di raș;

Și la nunta mja

A căzît o stja;

Stelili și luna

50 Mj-a ținu' cununa;

Braz și paltinaș

I-am avu' nuntaș...

De-iși în colu-am măj uțat. Și pîn-aișja-i sărit: nu-i kjar așa cum a fost în carti.

55 Nu ni-aduc aminti si hi-auzît vorbili di la la vuñ uñkeș; diñ carti-am auzît-o. Iera çaminj bătrînj cari cînta diñ flurî „șîrjagu oilor“. Avjam jo un moș — il kema Ion Frățîli — cari cînta diñ flurî „șîrjagu“. Cîn' cînta diñ flurî, rîdica, mîna, colja, la flurî, și fășja-ntorsătûrili cari trebuja si li faci.

60 N-am învățat alti cîntîși, cî n-an ținu' socotjalî cî m-ntrjabi șineva di jeli; afari di și-am învățat în șççali, nu-nj măj-aduc aminti.

(26.X.1967), Rêghju-Válja Mîlcovului —
— Tçadir Vlâçcu, 68.

NOTE CRITICE

text. CMXX

Nota critică 1 (satul *Andrișu-di-șos*, — *Budeni* — *Țădăir Călinofu*, 48)

Informatorul indică izvoarele variantei: o contaminare între ce auzise în copilărie de la mama lui (v. text. MCLVII—MCLVIII, apoi nota crit. 142) și versiunea Alecsandri, răspîdită (vom întilni cazuri variate) prin „cartja-di-șitiri“ a învățămîntului „primar-rural“ (mai ales după anul 1880 în zona Vrancei). Prelucrarea a dat un text simplificat și inferior față de-al mamei. Predomină versurile din carte (1—24, 81—88 etc). Fondul local — provenit de la bătrînă — abia se întrezărește (cf. 36—38, 61, 64, 65—66; MCLVIII-B 15—17, 33—36, 37—39), ajungînd accesoriu în materialul memorat difuz din textul clasic al manualului de școală.

text. CMXXI

Nota critică 1-A (satul *Andrejașu-di-șos*, *Butucăsa-Șiripârj* — *Mărița Dinu*, 55)

Informatoarea e soția unui bătrîn străin de cîntarea și versul popular. Cazul acesta arată — ca și altele următoare — că în viața de familie din zona Vrancei soțul și soția sînt doi factori inegali în raport cu realitatea folclorului poetic: unul poate fi uneori creator modest, ori măcar păstrător și vehiculator, pe cînd celălalt rămîne absolut pasiv.

Se vede părerea justă a interpretei asupra priorității Vrancei etnografice în legătură cu circulația baladei pe Valea-Milcovului (text.-conv. r. 25).

text. CMXXII

Nota critică 2 (satul *Andrejașu-di-sus* — *Neculaș Dufi*, 66)

Varianta — cu ecou literar indicat de informator — a pătruns pe Valea-Milcovului dinspre zona Buzăului adusă de-un lăutar

rămas locului aproape trei decenii. El a fost reținut de localnici fiindcă le plăcuse meșteșugul lăutăresc. Într-adevăr, lăutarul *Neculaș Dăți* era, în 1967, încă instrumentist bun, avînd și repertoriu epic (așa cum se va vedea din vol. V al *Ținut. Vrancei*), cu care rămînea atunci în această zonă folclorică al doilea cunoscător apreciable de baladă după lăutarul *Ion Babei* din satul *Herăstău*.

Dăți era originar din satul *Calvini* (de pe „Valja-Nehôjului”, județul Buzău), localitate unde pare să fi fost pînă acum un secol vreun focar lăutăresc activ; îl indică însuși informatorul (text. conv. r. 76—81). Din păcate cercetările folclorice asupra satului *Calvini* lipsesc în tipăritura din 1900 a lui Gr. G. Tocilescu. Aici s-a publicat, dar numai din satul *Chiojd*, un colind, un cîntec „de sperietură” (*Materialuri folklor.*, I, 528, 703), pe lângă 11 descîntece și-o ghicitoare, localizate însă vag: „din Buzău” (p. 538, 586, 597, 620, 650, 1155—1160). Nu găsim material epic și nici de proveniență lăutărescă. Tot așa între anii 1906—1907 ținutul Buzăului este absent din prima colecție română cu etnografie și folclor dialectal (Candrea-Densusianu-Speranția, *Grainul nostru*, I, 217—242). Abia în 1928 s-a publicat întii folclor din *Calvini* într-o monografie dialectală alcătuită sub autoritatea lui *Ovid Densusianu*. Dar materialul este și aici redus: o singură var. a *Mioriței*, 10 texte lirice și 8 descîntece, fără ca monografistul să se fi preocupat și de folclorul lăutăresc (N. Georgescu-Tistu, *Folklor. jud. Buzău*, p. 22, 45, 46—47, 62—63, 65 CLXXXIX „Voinea ciobanu”).

text. CMXXIII

Nota critică 2-A (satul *Andrejașu-di-șjos* cătunul *Fetiș-Zitârj* — *Mărișța Oltășanu*, 66)

Fenomenul descompunerii baladei se întilnește (anul 1967) prin *Vrancea propriu-zisă*, cit și în zonele folclorice limitrofe (de pildă, în satele de pe *Valea-Milcovului*). Iată primul caz chiar la începutul prezentei colecții. Reținem din text. conv. informația despre circulația motivului: femeia cunoștea textul „dim bătrîni”, ca și „uîneșu” ei (v. CMXXXVII). Probabil că frîntura de față a deprins-o de la bătrînul ei octogenar care la rîndu-i o fragmentase prin uzura memoriei (cf. tema 11, obiectele de îngropat, 12—17).

text. CMXXIV

Nota critică 3 (satul *Andrișeu-di-șjos* — *Vojca Mocănu*, 74)

Afirmația bătrînei că „niorița” i-a „intrat în cap di la băieți diș școlali” (text. conv. r. 41—42) nu se verifică: textul nu are ecou direct din tipul literar al baladei (de pildă, localizarea și personajle lipsesc). Din contra, „tăria... dim bătrîni” (adică fondul primar din tradiția locală), numai cu redusă reminiscență în versuri (9—13, 31—32 „Okîșori lui/Murili cîmpului”), se distinge mai ales în planul

textului care debutează prin dialog după procedeu general în repertoriul vrăncean. *Text. conv.* însă (r. 47—60) dovedește că motivul a fost auzit întii de bătrîna în familia ei. „Băieți diș școlali” și alții „sătîn' dintr-o carti”, se vede că nu au avut amestec în procesul improvizării. Să precizăm cum s-a întimplat transmiterea în familia din copilăria bătrînei.

„Cînticu *Niorița*” a fost auzit întii *cîntat instrumental* („cu cavălu”) de bunicu din spre mamă — un bătrîn centenar venerabil („dî-o sutî șînșî anj cîn' a murit”). După *cîntarca melodiei* (= „vôșja”: „Ni cînta diș caval v ô ș j a asta”), bătrînul „povestja *vorbili*” (= textul poetic: „Dipi și cînta cu cavălu, povestja *vorbili*”). Aici bătrîna a ținut să precizeze momentul acesta dominant, după care „cartja” nu a fost măcar cauză adjuvantă. „Vôșja-j dî-acolu, și *cwintili* [deci de la bunic]. Diș carti-s furăți-așa...”. Prin urmare „cartja” a rămas un contact efemer. Urmărind să aflăm cum s-a desfășurat „povestja” textului, a rezultat din lămurirea bătrînei că *zicerea* era un gen de recitare lentă, cam monotonă, fără gesticulație, însă repetată la cererea vrăunui nepot ori nepoată, care ținea s-o memoreze („s-o dispriîzi”). Repetarea era cu dicțiune clară, mai rărită, incit copiii și tineretul (auditivul!) puteau să memoreze versurile pe îndelete. Textul dădea mai întii de lucru; melodia se memora mai ușor. Bătrîna a schițat plastic portretul bunicului, evocat ca un patriarh al familiei (r. 53—62). Timpul comunicativ favorabil era numai sărbătoarea. Pe lângă povestiri „din tinereții lui”, bătrînul cu vocație *cînta* de *predilecție* „niorița”. Înclinarea artistică era deci și în cazul acesta factorul decisiv în procesul transmiterii folclorice (prin dublul aspect: „vôșja” — melodia; „vorbili” — textul poetic). Fiindcă și pe *Valea-Milcovului* nu masa populară a satului (întreagă, ori redusă) a fost în timp agentul activ de transmitere artistică, ci dintr-însa numai individul care avea sinergia ficțiunii poetice — vorba lui Goethe: cine a fost, oricînd și oriunde, în raport cu mediul social, un „ins prominent” („vorzügliches Individuum”).

text. CMXXV

Nota critică 3-A (satul *Andrișeu-di-șjos* — *Săfta Potôp*, 75)

Prezentarea altui caz despre pătrunderea *Mioriței* nu în mediul familial, ci în lumea copiilor, prin școală, sub îndrumarea unor învățători care „o didja la poizii”. În predarea lecției se excludea melodia (text. conv. r. 45—55). Caz generalizat în școala primară vrănceană a timpului aceleia (prin anii 1890—1900).

text. CMXXVI

Nota critică 3-B (satul *Andrișeu-di-șjos* cătunul *Răkîțasu-nic* — *Ion Sîrbu*, 75)

Miorița circula pe *Valea-Milcovului* (anii 1890–1900) și prin frecventă recitare a textului, fără melodie (text. conv. r. 44–55). Acest mod de circulație – paralel cu viața curat etnografică a baladei (text cu melodie) – desigur că s-a petrecut și aici prin contactul copiilor – apoi al tineretului – întâi cu manualul școlar (r. 41–47), la care s-au adăugat mai târziu, în viața matură, *broșurile de popularizare* (sporadice, prin „Casa școalelor”, Ministerul învățământului) și cele *de colportaj* aflate pe la iarmaroace, așa cum vom mai întâlni asemenea cazuri. Mijlocul acesta de comunicare curat verbală – petrecut în viața restrinsă de familie – s-a extins în ambele sate *Adrejașu* pînă la cei analfabeți, cuprinzînd și pe unii bătrîni.

text. CMXXVII

Nota critică 4 (satul *Andrijeșu-di-Țîps*, cătunul *Butucăsa-Siripări* – *Ion Dinu*, 76)

Avem cazul insului lipsit cu desăvîrșire de înclinare poetică-muzicală: din anchetă am aflat că rugăciunea „Tatăl nostru” – deprinsă și ea „din carti” – bătrînul o cunoștea numai fragmentar. El a rămas mereu strein de orice cîntare, fie chiar din repertoriul erotic, limitat, al cătunului *Butucăsa-Siripări*. La asemenea făptură – abrutizată de mizerie și exploatată pe la „curții” „boierilor” din podgorie (text.-conv. r. 4–9) – „*Niorița*” ajunge la ultima simplificare posibilă: supraviețuiesc numai cele două versuri inițiale din dialog, caracteristice de altfel pentru începutul repertoriului străvechi al baladei vrăncene. Să notăm că soția bătrînului, mult mai tină, nu fusese înăbușită de mizerie alături de cel vlăguit sufletește: ea zicea textul unei var. la care am referit (*Nota crit.* 1-A).

text. CMXXVIII

Nota critică 4-A (satul *Andrijeșu-di-Țîps*, cătunul *Budeni* – *Ion Păsăroiu*, 77)

Informatorul era, în 1967, un tip caracteristic pe *Valea-Milcovului*: bătrîn cu inteligența pătrunzătoare, admirabil cîntăreț din fluier și caval, iubitor de cîntare și povestitor de lucruri din bătrîni. Îl vom mai întâlni în cuprinsul colecției cu 4 texte lirice și 4 strigături (vol. V–VI).

Varianta știută e oglindire din manualul școlar, lucru precizat chiar de bătrîn (text.-conv. r. 69–73).

text. CMXXIX

Nota critică 4-B (satul *Andrijeșu-di-Țîps*, cătunul *Butucăsa-Siripări* – *Tqadir Dămijan*, 77)

Despre *Niorița* manualului școlar vorbește și acest *text. conv.* (r. 30–33, 47–49, 93–94), în care se văd și aspecte din traiul greu în trecut pe *Valea-Milcovului*: îndeosebi școala era anevoioasă (r. 32–49). Interesante sînt părerile bătrînului despre haiduci (*Bușor, Codrianu*) și rolul social privind haiducia. Diatriba împotriva exploataților greci este impresionantă (r. 106–115).

Varianta oferă o *formă epică sintetizantă*: faptele, inclusiv schimbarea stării de comportament a mioarei, sînt prezentate discursiv; vorbirea curentă tinde să înlocuiască starea poetică. Lipsște apelativul „mioriți lai, mioriți lai...” caz rar între variantele vrăncene.

text. CMXXX

Nota critică 5 (satul *Andrijeșu-di-Țîps* – *Miclăja Rotăru*, 78)

Text.-conv. prezintă organizarea și funcționarea stîinii de la cîmp, unele practici ale păstoritului, îmbrăcămîntea păstorească, traiul la stîină și legătura între familia rămasă în sat și baciul dus cu oile la cîmp (r. 2–32).

Cu privire la *Niorița* (r. 1–2, 33, 96–18), se vede cum circula balada, în plin păstorit, pe *Valea-Milcovului* între ciobani și baci: var. aceasta – reflex literar greu de explicat în cazul personalului analfabet de la două stîni vecine (prin 1897) – o știa informatorul de la un cioban, bătrîn și original, care alterna zicerea textului cu melodia din fluier.

Miclăja Rotăru – aproape octogenar la data anchetei (n. 1889), cioban și baci de-a treia generație – era baciul fruntaș de pe *Valea-Milcovului*. L-am aflat la nunta unuia din fiii săi și l-am abstras pentru ancheta documentară. A alternat cîntarea cu recitarea, în cursivitate ajutătoare pentru rememorarea versurilor.

text. CMXXXI

Nota critică 5-A (satul *Andrejașu-di-Țîps*, cătunul *Butucăsa-Siripări* – *Petrița Sirbu*, 79)

Varianta e numai textul manualului școlar, excluzîndu-se lăutarii (text.-conv. r. 89, 121–123).

Informațiile despre învățămîntul primar din secolul trecut (anul 1896) pe răsfirata *Valea-Milcovului*, sînt uluitoare: școalarul de șapte-opt anișori, din familie nevoioasă, se lupta cu stihiiile aspre ale naturii – toamna pe ploi, iarna pe viscole – ca să străbată dimineața 12 km. drum numai pe jos, de-acasă la școală, iar sara de la școală înapoi.

Redarea perfectă (din memorie) a modelului Alecsandri, vădește capacitatea mentală deosebită a elevului de altădată, acum bătrîn.

text. CMXXXII

Nota critică 5-B (satul *Andrejașu-di-sus* – *Ilișca Mănia*, 80)

Caz anume privind psihologia creației populare: se constată, privitor la trecut, lipsa de receptivitate folclorică în cadrul vieții de familie cu traiul aspru, când inclinarea pentru cîntecul popular era absolut redusă. Privitor la cazul respectiv, am aflat în sat, de la cunoscuții bătrinei, că făptura aceasta — o fire cu totul izolată — nu deprinsese nici melodie, și nici vers popular. Iarăși dovadă că în trecutul satului românesc nu mulțimea globală, numerică, a creat — și apoi a răspindit — cîntecul popular, ci numai cite-un ins superior mulțimii prin memoria rezistentă și puterea plastică zării unor simțăminte adînci trăite întii de dinsul (*v.* opinia referentă, CMXXXIV Nota crit. 3).

text. CMXXXIII; text. CMXXXIV

Nota critică 6 (satul *Andrejașu-di-zișos* — *Staășje Okjan*, 82)

Bătrînul octogenar a confirmat și el că în trecut „*Niorîța*“ „și cînta“ în *Andrejașu*, ca și pe întreaga *Valea-Milcovului*. Dar în *Andrejașu* nu era plămuire lăutărească: lăutarii au aflat-o întii în lumea satului („*viorîștii... o-îvîvîțafî di pi la noj ș-o cînta*“ — text. conv. r. 65—66). Așadar se admite un fapt real. Ar fi adus-o întii în sat — credea bătrînul — „*cartîja-di-četiri*“, în care era ca „*lectîji*“. Prin urmare bătrînul nu presupunea în geneză rolul păstoritului. Credea însă în alt fapt trăit și de el: în trecut bătrînii *cîntau* balada „*diî fluir și diî guri*“. Dar nu toți, ci *n u m a i u n i i a* „*d i î i j*“ (r. 72). Deci nu obștea întreagă a satului *Andrejașu-di-zișos* cînta, ci numai cîțiva cu înclinare artistică (*v.* CMXXXIV Nota crit. 3). Aceștia „*poati și îj și h'i adăugat șeva*“ — adică au șlefuit materialul tradițional („*Mă, da s-o măi îîfrumușăm: și măi punim și îj-ășa...*“ (r. 69—71). Desigur că aici nu se vorbește de creația plurală simultană. Este numai enunțată — dar în mod simplist — funcția creatoare a talentului individual într-un grup redus (clacă, șezătoare, petrecere intimă).

În privința relației *tradiție-școală*, se vede în tot materialul colecției de față o stare generală privind Vrancea: școala satului nostru modern a rupt echilibrul în fondul muzical-poetic privind *Miorîța* arhaică. Fiindcă melodia cea mai apropiată de tipul genetic primitiv a supraviețuit îndeosebi prin păstoritul vrăucean; pe cînd textul etnografic s-a alterat mereu prin contaminări (și cu versiunea scrisă, cînd *Alecsandri* a fost la răsuce!), risipindu-se apoi în variante, unele ajungînd niște resturi prozaice. Și aici vedem pe interpret urmînd modelul literar, într-o formă poetică reductivă. Chestionat din nou la două ore după prima interpretare, bătrînul își amintește aproximativ partea omisă și improvizează: „*Un fluir di os/Șe sunî dujos*“; (CMXXXIV r. 38—39), modificînd substanțial imaginea schematizată de var. *Alecsandri*. Așaosul cu „*fata din Țarigrad*“ (r. 58), nu este organic motivului

Miorîța. În schimb, o anumită imagine ne pare deosebită: în privința locului unde va fi înmormîntat ciobănașul, aflăm că cei doi dușmani ai săi plănuesc „*Să mi-l îîngroapi/În dosu stîni/Une zac cîni*“ (r. 16—18); dorința baciului este să-l îngroape „*În strunța oilor/Uni zîoaci mei*“. Se știe că mieii nu pot „*zîuca*“ în strunța oilor; ei sînt duși la alt botei, odată cu maturizarea și despărțirea lor de oi. Prin asocierea subconștientă (mișcarea = strunța oilor = „*zîocu meilor*“), interpretul a redat poetic contrastul între intenția obscură a omorului (simbol = zăcerea, atitudinea statică a cinilor în „*dosu stîni*“) și dorința luminoasă de viață a tînarului baci. Vom vedea că imaginea aceasta apare destul de des în repertoriul vrăucean al baladei.

text. CMXXXV

Nota critică 7 (satul *Andrejașu-di-zișos*, cătunul *Răhitășu-Mari* — *Stan Oltîșanu*, 84)

Forma restrînsă a variantei este interesantă îndeosebi prin aspectul improvizatoric al finalului, cînd interpretul leagă simbolul *fluier* de existența veșnică în natură a celui dispărut care pare să se identifice cu *vîntul* (r. 26—28); relația cauză-efect transferă *fluierul* din rîndul obiectelor de practică muzicală păstorească, într-o ordine mai largă, anume aceea a faptelor naturale între care respirația, suflul uman, și adierea vîntului aparțin aceleiași categorii de viață. Poate fi vorba aici despre credințe străvechi aparținînd panteismului primitiv, răzbătut din închipuirea colectivă în aceea individuală.

În text-conv. se află o mărturie despre „*priveghiu*“ în zona Vrancei, cu manifestări ce duc spre primitivismul animist (r. 41—53, 66—80). Trebuie să consemnate citeva note particulare privind ceremonialul: la *priveghi* un cioban, apreciat în sat ca un bun cîntăreț din *fluier*, cînta *Niorîța*. Se făceau și două „*hórj*“, cînd juca numai tineretul: una în camera mortului unde se cînta cu *fluierul* (tradiție păstorească!); cealaltă afară, în ogradă. Aici cînta un „*viorist*“ și juca o parte din tineret, care apoi făcea jocul *măștilor*. Scena simulării mortului înviat, exuberanța tineretului ca în delirul dionisiac (cîntece de veselie dezordonată, rîsete stridente, glume aproape indecente), ca și practica aprigă a *măștilor* „*cu unkeș*“ preced creștinismul, plecînd din magia primitivă practică înaintea cultului morții la getodaci. Creștinismul nu a putut desființa, ci numai a temperat asemenea supraviețuire, care se întîlnește astăzi la români îndeosebi în Vrancea. Particulara manifestare a fost consemnată de peste cinci decenii (de istorie, folclor, sociologie etc.), presupunînd că e urmă din cultul morții geto-dacice („*O parte din credințele populare, din descîntece, din leacurile băbești, trebuie să abia o străveche*

origine dacă... Să fie «priveghiul» nostru, în forma arhaică în care apare el încă, în unele colțuri retrase ale țării, ca în Vrancea, formă care arată mai degrabă bucurie decât întristare, cu măști, cu jocuri cu glume, o moștenire a acestei vremi?” — C. G. Giurescu, *Istoria rom.*, I², (1935), p. 99; cf. C. C. Giurescu—D. C. Giurescu, *Ist. rom.*, I, (1974), p. 74—). Opinia istoricilor se remarcă și în literatura educativă, ori în descrierea naturalistă de popularizare („Interesant e obiceiul desigur cu totul arhaic, descris din Vrancea. La priveghiu, tineri travestiți fel și chipuri, purtând măști strani, dansează în jurul focului. Nu lipsește muzica, toba și cobza, iar întreaga societate cîntă și joacă, scoțînd strigăte și chiuritură vesele, necrușînd în ele nici pe mort — Prof. I. Simionescu, *Tinere, cunoaște-ți neamul*, (1941), p. 54; *Țara noastră*, (1940), p. 338). Dar profesorul N. Iorga se pare că a infierat, în 1936, asemenea resturi de primitivism din „fondul milenar, thraco-dac al Vrancei: „Multe din ciudatele și jignitoare obiceiuri, de la morți, cu amestecul de tristețe și de beție zgomotoasă, cu glume, cu necuvințe, cu adausul de măști curioase, ca în cutare sate din Putna, pot veni din acest fond milenar”. (*Istoria rom.*, vol. I partea I, (1936), p. 87). În afecțiunea sa pentru ținut, istoricul a evitat să indice Vrancea în cauză, ca să nu-i știrbească nimbul legendar, localizînd vag zona etnografică a obiceiurilor acestora, preistorice, și încă inexplicabile etnopsihologiei (v. materialul descriptiv al priveghiului, în monografia *Nerej. Un village d'une région archaïque*, II (1939), p. 291—296; el „aparține unei epoci arhaice” — p. 296).

Materialul ilustrativ se cunoștea în parte din anchetele sociologice asupra satului Nerēju, efectuate în anii 1927—1928, de sociologul H. H. Stahl și muzicologul C. Brăiloiu (*Nerej. Un village...*, II, 288—289, planșele 293—296). În 1958, s-a adăugat materialului acestuia o schiță etnografică asupra măștilor din cătunul *Topéști* Mihai Pop, *Măștile de lemn din Bîrsești-Topéști*, în *Rev. folclor*, III¹, 7—22). Ancheta a fost reluată mai munțios, de alt cercetător, în 1968 (C. Eretescu, *Măștile de priveghi — origine, funcționalitate; Rev. etnografie-folclor*, tom. 13, nr. 1, p. 37—43). Materialul ilustrativ este adăugat și reproduș artistic de Romulus Vulcănescu (*Măștile populare*, 1970, p. 112, 160; toponimicul însă e deformat: *Topéști*, iar nu „Toplești”!).

text. CMXXXVI

Nota critică 8 (satul *Andrejașu-di-țjos — Stoica Rotăru*, 84)

Se pare că bătrînul informator a întîlnit, după manualul școlar, și-o antologie de colportaj cu poezie populară și patriotică (text.-conv. r. 41—57).

Cît privește balada: se vede disparitatea ei la insul cu puterea memoriei scăzute, ca să păstreze măcar versul memorat din carte.

Cele 38 de versuri sînt improvizate, dar lipsite de invenție poetică. Finalul inexpressiv al variantei plantează elemente de bocet pe motivul *Miorița*. Versul absurd în care „oiaia bucălai” „cînti-ntr-un fluieraș”, pare o mutare a simbolurilor. Să fie aici imaginea unui animal fabulos sau o plămuire incoerentă a imaginației? Se înțelege din text că baciul cere mioarei să pună la mormînt fluierul din care cînta ea; cu însușiri miraculoase, fluierul acesta va aduna singur oile și ele vor chema din nou la viață pe ciobanul ucis. Un mecanism complicat al imaginării contopește animalul monstruos, cel puțin neobișnuit, cu simbolul *fluierul*. *Miorița* care cîntă din fluier poate veni, prin analogie, din sfera basmului; de altfel, varianta are pronunțată formă narativă: pină și dialogul dintre baci și mioară este redat indirect. Deși unește elemente de baladă, basm și bocet, varianta rămîne un rudiment al *Mioriței*.

text. CMXXXVII

Nota critică 9 (satul *Andrejașu-di-țjos, Fetig-Zitări — Ion Oltănu*, 86)

Forma redusă a variantei simplifică „testamentul” ciobanului; rămîne pină și aici, dorința de a exercita și după moarte ocupațiile păstorești în mijlocul oilor (r. 16—17); încheierea evazivă dă impresia de netedă trecere din viață, în moarte („Cin' a bati vîntu./Fluierașu nî-o cînta./Oili s-or aduna.”, (r. 15—17). Deși nu are strălucirea *formei extinse* a baladei, varianta, ca atîtea altele în formă *restrînsă*, păstrează planul tripartit al elementelor motivului; însă îi lipsește forța de concentrare a *formei sintetice* pe care, așa cum vom vedea, o au unele variante din colecția de față. Aici, elementul liric lipsește, pe lîngă simplificarea expresivă.

Bătrînul analfabet era soțul unei informatoare anchetate (CMXXXIII *Nota crit.* 2-A). Varianta — auzită de la un lăutar cunoscut mai ales pe *Valea-Milcovului* — nu se aseamănă cu a soției, deși ambele prezintă *forma restrînsă*. Informatorul nu poate să redea satisfăcător ceea ce lăutarul rutinat e de presupus că știuse și cîntase, dar introducînd și el umpluturi lăutărești, pe lîngă alte preschimbări de-ale înaintașilor săi în ce auziseră aceștia prin lumea ciobanilor și-a baciilor din zona Vrancei. Lăutarul — menționat în *text.-conv.* (r. 18—20) — fusese ucenicul altuia, faimos, tot din Reghiu, „*Țoadir Bărtiș*”, în vîrstă de 87 ani, în 1919, cînd folcloristul Petru Caraman a notat de la dînsul *Cîntecul lui Marcoș-Pașa* (cf. D. Caracostea, *Poezia tradițională rom.*, II, 1969, p. 367). De la doi urmași ai lui și noi am notat, în 1927 două var. ale *Mioriței* (*Ținut. Vranc.*, I², 413 LXII, 414 LXIII). *Bărtiș* bătrînul și-a avut desigur „școală” de lăutari. De la acesta (care fusese în contact cu lăutari din Muntenia și Dobrogea) este de presupus că s-a răspîndit *Cînticu Zeruluș* în satele vrăncene *Colăcu* și *Nerēju* (i.e., II 1969, 65 CXIII, 68 CXIV, 69 CXV). Și tot de la el provin

două versiuni reduse din *Cîntarja Zerului*, notate de noi în toamnă anului 1967, iarăși în *Réghiu*, de la ultimul lăutar de „școală” veche locală (*Dragoșir Flôrja*). Cu ele se curmă viața celebrei balade în zona Vrancei. Se va vedea că text.-conv. alăturat acestor variante (care vor apare în vol. V), lămurește, și el, legătura dintre lăutarii de pe Valea-Milcovului în privința circulației motivului.

text. CMXXXVIII

Nota critică 10 (satul Andrejășu-di-sus — Ion Vrănășianu, 87)

O mărturie consemnabilă de la un cioban analfabet de pe *Valja-Nilcovului*, originar din Vrancea: a început ciobănia de la șapte ani „prin munți Vrănăși”, de unde el a venit în *Andrejășu*; iar de aici a ajuns „pi la *Cîneni*” și „pi la *Făgărăș*”, mereu cioban. Bătrînul — aproape nonogenar — se afla, în 1967, tot la *Andrejășu-di-sus*.

Din primele versuri (r. 10—14) varianta arată reflexul literar clasic, explicabil numai prin contactul analfabetului cu vreun cioban cunoscător al versiunii din școală. Contrar, se afirmă răspicat: „...n-am auzi' *Niorița* cu nuntaș, cu braz, cu paltinaș”; și nici „di stja c-a kicat, și di sqari, și di luni nu ni-aduc aminti si h'j-auzi' pi la șjobanji” (text. conv. r. 65—68). Iar în privința personajelor stăm în echivoc; odată textul spune: „Si coboari divali/Trij turmi di oi./Cu trij șjobăneji” (12—14); după care bătrînul se rectifică explicativ: „Da ij di toj a fos' șaptea...” (r. 15). Prin urmare sincronism temporar cu vreo var. ardeleană, sau chiar locală. Textul cuprinde și-un vers obscur (54) — pare ecou disparat din ciclul legendar „Túdura Vrănșjoaja” (v. MXCII—MXCIII, *Nota critică 103*).

Răsunetul versului popular (59—50 „Okșori lui/Mura pămîntului”) rămîne izolat, chiar problematic, sensul putînd fi izvorit din fondul străvechi sau dintr-un amestec senzorial: *mura* neagră — *pămîntul* negru.

text. CMXL

Nota critică 11 (satul Birsăști — Anica Mórta, 77)

Cunoaștem bine pe această bătrînă care ne-a preocupat din anul 1934. Pe-atunci era în plină tinerețe, singura femeie cunoscută în *Birsăști* pentru suplețea sufletească și capacitatea folclorică, mai bogată ca în 1963. Era în sat și descîntătoare. Se născuse și trăise în curat mediu păstoresc: tatăl ei fusese 58 de ani numai cioban (text. conv. r. 1—3). Am cercetat-o în doi ani consecutivi (1934, 1935; v. *Frămîntări didactice*, 10, nr. 8—9, p. 2286, text. republ. A. Fochi, *Miorița*, 884 DVI), pentru că ea se înrudea cu *Constantin Mórta* (insul povestitor fruntaș al satului în 1963,

1965). Urmăream posibilitatea unei transmiteri de material folcloric între dinșii, fiindcă erau rude (cumnați). Am stabilit — abia peste 29 de ani — că nu s-au influențat datorită absenței îndelungi din sat a ciobanului și baciului dus toată tinerețea în Vrancea și prin țară cu păstoritul. Încît materialul folcloric știut de fiecare ne rămîne deosebit: în 1963 *Anica Mórta* încă prefera lirica erotică și descîntecele; pe cînd bătrînul prețuia (în același an, și în 1965) cîntarea din fluier și caval, basmul, povestirile, și mai puțin lirica erotică (v. Diaconu, *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 229—233, 234—239, 239—243 *Niorița*, 248—251 VII—XII, 266—303).

Cu privire la var. culeasă de A. Fochi în 1956, avem rezerve în legătură cu transcrierea (fonetica dialectală alternînd cu a limbii literare — v.l.c., 954 DCXLI) și condiționarea de rigoare a anchetei; credem că informatoarea, luată prin surprindere și, poate, în grabă, a dat o formă disparată și redusă a baladei (28 versuri din 62 cite le avea în 1934; 68 în versiunea actuală).

Var. a III-a provenită de la *Anica Mórta* (cea de față, culeasă de noi în 1963) se apropie de ce-am publicat în 1934. Ea păstrează elementele de fond aflate atunci (republicînd-o în lucrarea sa *Miorița*, p. 884, Fochi apreciază că „variantea veche cuprinde multe elemente de tradiție locală” — v.l.c., p. 434) adăugîndu-se dialogul cu *negura* (51—59), pe lingă vers. 47—50 (interpolare din cîntecul liric *Cioabănașul*). Adică memoria bătrînei iscusite era chiar mai activă în 1963, de cum fusese în 1934, la tinerețe, și rămîne discutabilă afirmația, prea categorică, a lui A. Fochi: „memoria informatorului s-a slăbit în mod evident” (*ibid.*, p. 434). Subliniem că var. de față prezintă un grad ridicat de improvizare. Noutatea stă nu numai în unele exprimări reieșite din mecanismul versificației („—*Nioriți, riți/Cu lina plăviți*,” — r. 21—32; „*Albi și cornuți/Și cu lăsături pi frunți*,” — r. 27—28), ci mai ales din modificările care îmbogățesc conținutul liric-dramatic (de ex. discuția dintre mamă și „*neguriși*”). Aflăm modificări în succesiunea temelor motivului, a „întorsurilor”. Față de var. Alecsandri, observăm lipsa fondului epic introductiv, ceea ce este o caracteristică a *Mioriței* vrăncene; versiunea aceasta, asemeni atîtora legate de arhetipul păstoresc, începe cu dialogul dintre cioban și oaia „*bucălăi*”. Deducem că întîmplarea are loc în cadrul colectivității primitive păstorești, („*S-a vorghit doi veri primari/C-ar' si ti omoari*” — r. 23—24) și nu în drumul tranșumanței de la munte la șes. La ranchetarea din 1963, metaforele care dezvoltau sugestia nunții mioritice în var. din 1934 (la rindu-le diferite de cele din var. Alecsandri), lipsesc. Alte elemente vin acum, poate din sfera basmului vrăncian. *Negura*, simbol antitetice binelui, personifică o ființă umană insinuantă care accentuează tănuirea omorului (deci dezvoltă motivul *Miorița*

în esența sa): „Kiar si h'i-l văzut./Nu l-añ cunoscut! /Si feli' di fiu aj avut?” — r. 58—59). Finalul variantei a III-a înlocuiește dedublarea moartea-nunta (dată concentrat în secțiunea de mijloc), cu indicațiile ciobanului în privința locului înmormintării, diferit față de var. Alecsandri (r. 67—77); adăugînd simbolul *fluierul* (de soc și de fag, respectiv: dorul, dragul), rămîne ca impresie ultimă, calmul, intimitatea retragerii în natură, unde viața și moartea sînt continue existenței.

Bogăția spirituală a bătrînei se dezvăluie și în ușurința cu care poetizează; transfigurînd limbajul local în vers expresiv („— Tași, stăpîni, tași./Nu mă blăstăma!” — r. 20—21; „Dî-a căuta măicuța mja./Și di ț'a-ntreba,” — r. 36—37; „— Dragi, negurfsi./N-ai văzu' fiu meu?” — r. 53—55), informatoarea prezintă cazul excepțional de bătrîn care-și păstrează pînă la sfîrșit, întreaga vigoare, activată de îndelungata „zicere” a *Mioriței*.

text. CMXLI—CMXLII—CMXLIII

(C.) (D.) (E.)

Nota critică 12 (satul Bîrsășți — Ion Apanaghii [*Dochițoiu*], 92)

De la bătrînul acesta nonagenar avem 5 variante aflate timp de 29 de ani: întîia notată în 1928 (*Ținut. Vrancea*, I², p. 321 IV), a doua în 1956 (A. Fochi, *Miorița*, p. 885 DVII), apoi aceste trei texte notate experimental în 1957. Așadar este posibilă o comparație a lor în vederea psihologiei creației populare și a studiului însuși privind *Miorița*.

Dar există și a 6-a variantă greu de admis în perspectiva criticii de text. Cu un an înainte de-a publica A. Fochi monografia *Miorița*, muzicologul C. Gh. Prichici publică, în colaborare, transcriind literar, o var. a baladei *Miorița* cu melodia respectivă. Ambele fuseseră culese de la informatorul ce ne preocupă aici (V. D. Nicolescu — C. Gh. Prichici, *Cîntece și jocuri populare din Moldova*, 1963, p. 45). Nota de teren este clară: „Miorița — Mgt. 776c. Cules în 1956” în „Rn. Vrancea, Com. Birșești. Inf. Ion Șt. Apanaghiei (zis *Dochițoiaie*), 90 ani”. Textul al doilea — fără melodie, dar în transcriere diacritică — prezentat de A. Fochi în 1964 (*Miorița*, p. 885 DVII), are o notă de teren particulară: „Culeg.: A. Fochi — A. I. F. Mgt. 776c.”, data „19.V.1956” și „Inf.: Ion Ștefan a Panaghiei (*Dochițoiu*), 90 ani”. Prin urmare avem elemente de teren oarecum identice: același informator (la Prichici o deformare: „Dochițoiaie” în loc de „Dochițoiu”), același indicativ de clasare în „Arhiva Institutului de Folclor” („Mgt. 776c.”) și — lucru capital de reținut — pe teren aceiași doi culegători care au cules împreună, dar la „23.5.1956” (de la un lăutar mediocru din *Tulnici* — v. și *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 93—94), „melodia autentică

a *Mioriței*”, dînd-o ca „un exemplu vrîncean”, desigur că apreciată de ambii culegători drept piesă de valoare documentară deosebită. Precizăm cu rigoare că în aceeași zi („23.5.1956”) — cînd cei doi colaboratori de teren au înregistrat, cu magnetofonul, de la lăutar („Mg. 785d.”) melodia *Miorița* (și nu era una expresivă, aleasă din păstoritului vrîncean!) — a fost cules magnetofonic („A.I.F., Mgt., 785c.”), de la același lăutar tulnicean, și textul integral al baladei, însă numai de către Adrian Fochi (*Miorița*, p. 872 CDXCIII). Transcrierea diacritică este relativă.

Trebuie să distingem o nuanță necesară înțelegerii clare: textul diacritic din „19.V.1956” este cules numai de „Culeg.: A. Fochi”. Dar cel publicat în 1963 (de Prichici singur) nu are precizat culegătorul. Iar melodia „Balada *Miorița*” — „Mg. 785d” (amintim: culeasă la „23.5.1956” de la lăutarul din „Tulnici”) — este notată de antolog în succesiunea următoare: „Culeg.: C. Gh. Prichici și A. Fochi”. Procedul e deosebit de cel privind melodia și textul din 1963 (publicate de Prichici cu notația vagă și lacunară: „Mgt. 776c. Cules în 1956”). Pe cînd textul dialectal, publicat în 1964, îl aflăm precizat riguros „Culeg.: A. Fochi — A. I. F., Mgt. 776c.”, data „19.5.1956” etc.

Să procedăm la o prezentare sinoptică a celor două texte (diacritic și literar) care au — accentuăm — același indice de clasare.

Cantitativ textele sînt diferențiate: cel diacritic conține 88 versuri, celălalt numai 80 (precizăm că cifrarea versurilor în text. literar am stabilit-o noi). Fondul lor este însă comun: o variantă fragmentată a tipului literar Alecsandri. Din cele 18 elemente tematice (scara P. Apostol — A. Fochi) lipsește în ambele texte *tema XI* (obiectele de îngropat), *Temele XIII* (alegoria morții), *XIV* (apoteoza ciobanului), *XVII* (nunta mioritică) și *XVIII* (reluarea apoteozei, cadrul nupțial), în text. diacritic, ca și în cel literar, sînt în bună parte absente, ori prezentate confuz (A. 81—88, B. 71—80), continuînd artificial *tema XVI* (portretul ciobanului. A. 73—80, —. 57—64). Iar în text. literar versurile în plus (65—70, 78—80) nu reușesc să se echilibreze ca în fondul versiunii clasice.

Dacă detaliem planul textelor, se vede bine cum sînt discontinue: diacritic rămîne, la început, paralel cu cel literar (cf. A. 1—15 = B. 1—15), prezentînd numai simpla variație de lexic de ex. A. 14—15 „La apus de șoare/Ca să mi-l omg are”; B. 14—15 „Ca-n apus de șoare/Ei să mi-l omoare...”). Dar în continuare text. literar nu are din cel diacritic *temele V* (motivarea hotărîrii; A. 16—20) și VIII (sfatul oii; A. 21—25, 41—44).

Urmează, parțial dispartate, *temele VIII* (întrebarea ciobanului; A. 26—32, B. 16—21) și VIII (descoperirea planului, A. 33—40, B. 22—28; sfatul oii — din text. A. 21—25, 41—44 — am indicat că lipsește în text. B.). *Temele* se dezvoltă apoi paralel: *tema X* (locul

îngropării; A. 45—56, 6. 29—39) și XII (plîngerea oilor; A. 57—64, B. 40—48). Se remarcă în text, diacritic eronata transcriere a vers. 63 „Ĉeli okișele (sic!)“, în loc de fonetica justă „Ĉeli okeșălii“ (v. vers. 152, text. I—III—1967), transpusă corect în text. literar (v. 47 „Cel ocheșele“).

Se continuă cu episodul „maica bătrînă“ (tema XV), care este incoerent în ambele texte (A.65—72; B.49—56) prin aceeași dispersare a versurilor — și anume: în text, diacritic episodul trece brusc, fără legătură logică, de la vers. 72 — prin vers. 73 — la tema XVI (portretul ciobanului, care în text, diacritic nu este marcat prin semnul dialogului; v. 73—80). Iar de aici întîlnim partea finală (v. 81—88, adică temele XIII—XVIII), care este complet dispersată, avînd și sensul obscur la patru versuri (85—88).

Starea aceasta incoerentă se vede și în text. literar, cu două adaosuri disparate (cf. vers. 57—64: portretul ciobanului în care dialogul este însemnat, vers. 57; v. și 65—70).

Sfîrșitul textelor am remarcat că rămîne discordant (A. 81—88; B. 71—77), cel literar prezentînd nouă versuri (65—70, 78—80 care nu-i sporesc expresivitatea în partea finală, și nici nu pot stabili echilibrul organic între alegoria morții și splendoarea viziunii cosmice.

Cum rămîne să privim varianta din 1963, raportată la cea din 1964? Trebuie să credem că inițial s-a înregistrat cu magnetofonul melodia odată cu textul rostit în graiul dialectal respectiv. A. Fochi a transcris — în maniera sa diacritică — textul publicat de dînsul în 1964. C. Gh. Prichici a dat înfîietate melodiei, reproducînd însă — în desfășurarea melodică — versurile corelative nu în realitatea graiului dialectal, ci transpuse (pe portativ, și în continuare) în limbaj literar (vers. 1—15). Prefacerea aceasta comodă trebuia neapărat explicată într-o notă obiectivă. Fiindcă procedîndu-se așa, s-a alterat starea etnografică a baladei.

Facem acum unele obiecții privind textul Fochi din 1956, 1964. El rămîne mai dislocat față de text. I—III din 1967¹. De pildă, vers. 15 „Ca să mi-l omqare“ (exact cu C.D.E. vers. 121 „Ca si mi-l omqari“) rămîne disparat față de următorul (16 „Că-î măi ortoman“), fiindcă nu avem indicată victima (ca în C.D.E. vers. 121—123 „Ca si mi-l omqari,/Ia, pi moldovjan,/Ci-î măi ortomanu“). Tot așa se remarcă în text. Fochi sensul contradicțoriu din vers. 24—25 („Că-î umbra de oi/Și umbra de noi“), corectat de sensul normal din C.D.E. (vers. 131—132 „Ci-î iarbi di oi/Și umbri di voi“). După cum rămîn vagi vers. 65—80, fiindcă nu se

indică dialogul (la vers. 73 „Mîndru șjobănel“) care trebuia să fie explicat prin două versuri puse impropriu în text (65—66 „Dar nu rîj-aș văzut,/Nu rîj-aș cunoscut“). În C.D.E. dialogul acesta este marcat corect: vers. 172—181 „... — Nu rîj-aș văzut,/Nu rîj-aș cunoscut/Mîndru șjobănel/Tras printr-ună inel:“ etc. De altfel în toate aceste trei texte conținutul vers. 172—173 apare mai unitar. Totuși întîlnim și aici disparitatea ultimului dialog (de la vers. 184 — Si li spui curat.“) care delimitează începutul părții finale a triplei variante, coerentă aici (vers. 188—195).

La același text Fochi, în transcrierea diacritică inadvertențele fonetice sînt destul de grave. Dăm numai cîteva exemple tipice: cf. vers. 5—6 („Trej turme di mjei/Cu trej șjobănej-i“) cu 27—29, 70 („Di jești năzdrăvană,/De tri zile-noqace/Gura ta nu tađi,.../Cu brîul de lind“). Sînt variații fonetice incompatibile cu graiul bătrînesc vrăncean! Cazul conjuncției și este și el edificator: se ramifică în tot textul pînă la ultimul vers. 88 („Și steli făclii.“; v. și vers. 11, 13, 19—20, 25, 34—35, 38, 44, 45, 59). Abia în două cazuri este redată în fonetica locală a bătrînului nostru (83 „Sqarele și luna“; 85 „Braz și păltinaș-i“). Alt fonetism contradictoriu: dubletul consecutiv al pron. reflexiv se (cf. 12—13 „Mări, se vorbiră/Și să sfătuiră; cf. cu 15 „Ca să mi-l omoare“ — și cu 40 „Ca si ti omoari“). Sau forma dublă de subj. (cf. 47 „Să-i spui lui vrăncean-u“ — cu 50 „Si nu mă îngrqapi“; redat exact în vers. 53 „Si ni mă îngrqapi“, ca în text, C.D.E., v. 156 „Si nu mă îngroapi“). Rămîne apoi vulnerabilă confuzia diacritică din cuprinsul aceleiași text. De exemplu, vers. 41 este transcris așa: „Kjamă-ț și un cine“, — procedeu eronat ca și la vers. 61 „Ĉeli okenati“), 63 (Ĉeli okișele“), 72 („Din oki lăcrămînd:“) și 79 („Okişori lui-i“). Oare, această grafie fonetică specială se folosește pentru a marca palatalizarea labialelor. Încît trebuia transcris numai așa: „Kjamă-ț...“, „okenati“ — „okișele“, „okî“ — „okişori“ — după cum s-a notat corect la vers. 82 „A kicat o stea,“ (variat la text. C.D.E. vers. 188 „A căzut o stja“). Opus fățiș realității dialectale este apoi redarea lexicului în fonetism literar abuziv (1 — pișjor; 7, 11; 47 vrănčeanu-u; 38 vrănčean; 6, 73 șjobănej-i — șjobănel; 15—36 „Ca să mi-l omqare“ — „Da mi s-a vorbit“; 21, 37 — Drăguțule bađe,“ — „Bađjul ungurean,“; 26, 45 — „Miqară birsană,“; 30, 34—35 „Or iarba nu-ț plađi,“ — „Și iarba imj place,/Și sarja imj place,“; 37 „Bađjul ungurean“ etc.). În total sînt 37 de cazuri speciale în cuprinsul întregului text, față de cele 16 fonetisme literare din C.D.E., pe care le reproducem: v. 110—111 „Iată, vine-ñ cali/Trij turmi di meji“; v. 116 „Dar cel uñgurjan“ (alternînd cu v. 117 „Și cu sel vrănșjan“); 118 „Mări, si vorbiră“; 133, 149 „— Me(i)qarii birsană,“; 132 „Ĉel măi bărbătescu,“; 157 „đjocu

¹ Să le însemnăm prin simbolul C.D.E. pentru uzurînța criticii interne de text.

meilor,"; 162, 164 „Cu lacrim'di sînzi: (. . . di m̄artii;"); 177 „Spicu griului;". Le-am citat integral, ele dovedind — cum vom vedea — influența cărții și-a armatei la acest bătrîn disputat, se vede, de variați cercetători. . .

Ne vom referi acum la var. din 1928 (publ. în 1930), apoi la cele trei texte C.D.E. Prima se înfățișează după arhetipul vrâncean: evită localizarea versiunii Alecsandri, *tema I* (locul acțiunii), apoi *tema II* (momentul acțiunii, transhumanța) — cuprinse în var. Fochi, ca și în text. C.D.E. și începe cu *tema VII* (întrebarea ciobanului, v. 1—7), continuînd cu *tema VIII* (descoperirea planului, 8—16; aici sînt înglobate numai două din personajele acțiunii: „Bașiu uîgurjan/Și cu șel vrănșjan," — deci plănuitorii, poate să fie ecoul manualului școlar din copilăria bătrînului). Se succed *temele IX, X și XII* (răspunsul ciobanului indicînd locul îngropării, și plîngerea oilor; vers. 17—38). Urmcează, fragmentată, o noutate, *tema XI* (obiectele îngropării: numai două fluierașe; vers. 39—43); apoi *tema XV* (episodul cu maica bătrînă, înglobînd, prea fugitiv, portretul ciobănașului „Din fluiur doinaș"; vers. 44—51), pentru ca în vers. 52—67 să fie prezentate, tot fugitiv, *temele XVII și XVIII* (nunta, alegoria morții, cadrul nupțial). Planul var. se vede mai unitar decît în toate celelalte texte analizate aici. Se distinge însă legătura var. cu versiunea Alecsandri, poate că prin textul școlar, sau din armată.

Textul tripartit C.D.E. pleacă integral din versiunea clasică chiar după informația bătrînului nonagenar. Are în țesătură numai cite un ecou vag tradițional din ținut (140—141, 158—161, 164—166). Bătrînul ar fi aflat bulada într-o „carti, la Focșăni" (text. conv. r. 3—4). Apare deci, și aici, problema răspîndirii baladei prin broșurile de colportaj. Cărțulia de la Focșani cuprindea și faimoasa plămăuire — „dojni" o socotește informatorul — tot a lui Alecsandri: *Șoimul și floarea fragului* (r. 27—57). Se știe cum a fost prețuită contrafacerea aceasta de Mureșcu (încă din 1868) și folosită de lucidul critic în argumentarea în replica academică din 1900, contra ideologiei antipoporaniste a lui Duiliu Zamfirescu (*Critice*, III [1915], 279—294)¹. Faptul că informatorul *Apanaghii* (*Dochițoiu*) preferase din tinerețe decalcul în ton popular odată cu *Miorița*, dovedește cum și în Vrancea poporul, la rîndul său, nu poate distinge pașișea poetică tichiuă cînturărește în manieră populară, de *creuția nativ tradițională*. De altă parte se vede iarăși clar că timp de peste un secol Alecsandri a rămas poetul

¹ Studiul lui Leca Morariu scris cu accent polemic continuu, actualiza, în 1933, poziția lui Ovid Densusianu din 1909 față de „dilentantismul științific" al „snobului D. Zamfirescu". Epitetul *snob* este al lui Leca Morariu (v. *Pentru cîntecul popular*, p. 24—31).

fruntaș care a influențat deosebit gustul păstorilor din Vrancea mai cu seamă prin *Miorița* talentului său, unic la noi, de strălucită epocă romantică în folclor.

Să subliniem și un fapt privind circulația baladei: se pare că și armata a răspîndit în Vrancea melodia ei prin soldații din ținut (v. 19—23). „Plutonierii" în cauză poate să fi fost din altă regiune, dar plecat tot din lumea țărănimii.

În satul natal prilejul de transmitere pentru bătrînul de față a fost numai în momentele bunei lui dispoziții („În sat o cîntam la citi-o veselii, pi la sărbători"), uncori, destul de rar, „pi la bilșjuri" vrăncene (Tikirîș, Ghîdra). Prin urmare nu oricînd: „Da amintirja n-o cîntam în t̄oati zilili" (r. 25—26). Poate că tot familia lui, cu viața copilăriei între ciobani, a fost prima ambianță prielnică în memorizarea baladei (v. text. din 1928) pînă s-o învețe bătrînul „...-n̄ șoali, la armați"; sau s-o *găsească*, mai tîrziu, „...-ntr-o carti, la Focșăni" (afirmația nu pare contradictorie); iar „melodija" s-o *desprîndă* „din armați" (r. 3, 13—15). Momentele recepției au fost prea disparate (copilăria și școala, armata, iarmașocul, broșura de colportaj, drumuri în tovărășie prin Ardeal — r. 83—90). Încît contaminarea a fost cu totul discontinuă, și din surse opuse (redușă prin tradiție, dar accentuată prin manualul școlar și broșura de colportaj). Așa s-ar explica slabul ecou păstoresc local, menționat, din textul actual notat experimental în două reluări.

Prin text. conv. reținem și povestirea documentară privind relațiile comerciale — înainte de anul 1916 — între Vrancea, Brașov și Brețcu, pentru cumpărat îmbrăcăminte ardelenescă și obiecte de uz gospodăresc. Asemenea comerț clandestin era și mijloc mai rar, de răspîndire etnografică-folclorică pe timpul acela, așa cum vehicula însă și transhumanța.

Pitorească e și povestirea chipului cum a „învățat carti" bătrînul acesta: „... pi djal, pi ripi, cu oili și cu ghitili la pășșjuni". A fost prin anii 1870—1875. Pentru el alfabetul latin s-a încrucișat atunci cu „litrili kirilsi", pe care și le amintea, în 1965, cu claritate, dar și cu melancolia bătrîneții (r. 9—13).

text. CMXLIV—CMXLV

Nota critică 13 (satul *Bodéști* — *Flăcăria Niron Anuțoiu*, 70)

Două variante notate experimental la o oră una după alta. În ambele se află două grupe de versuri identice (CLXLIV 1—17, 18—24; CMXLV 1—17, 31—37) numai cu vers. 10 variat. În var. B. apare o grupă de 13 vers. absente în cea anterioară (18—30). Dacă notarea ar fi fost făcută expeditiv, am fi avut numai o versiune, trunchiată, lipsindu-i teme esențiale: locul îngropării, obiec-

tele îngropării, plîngerea oilor (acestea apar în grupa de 13 versuri).

Ambele texte au fondul local străvechi (CMXLIV 1-6, 18-24; CMXLV 1-6, 31-37), îndeosebi dialogul inițial comu majorității versiunilor vrăncene circulînd în sfera păstoritului. Var. e însă contaminată, în ambele texte, cu cîntecul liric *Ciobănașul* (CMXLIV 18-24; CMXLV 31-37) care se întilnește încă în 14 var., după cum se va vedea în cuprinsul colecției.

Ecoul *Mioriței* literare ne apare cînd se numesc personajele acțiunii: „Unu moldovjan/Și cu șel vrășșian“ hotărăsc omorul fără să fie indicată victima (în ambele, *vers* 10-11). Desigur că vine din lumea școlarilor. De notat circulația baladei în familie: de la soț (bun cîntăreț din fluier) la soție. El era și cîntărețul satului — la hore și la nunți — în vremea cînd nu pătrunseseră „lăutarii“ în satul acesta istoric.

text. CMXLVI; v. și CMXLVII

Nota critică 14 (satul *Bodășți* — *Mărița Tçadir Pôpa*, 72)

Alt exemplu din viața *Mioriței* în cercul familiei: ce știe soția (în text. CMXLVI mărturisește că de la tatăl ei) nu depășește memoria soțului (v. CMXLVII) decît prin ordonarea relativă a materialului poetic. Bătrînul a putut *zice* o var. cam risipită, cu urme, poate, din cartea-de-citire (*vers*. 5-6), greu de lămurit la un analfabet. Totuși textul bătrînului aduce un plus față de-al soției: dacă în primul miorița spune destul de vag: „Da am auzit/Cî vrja doji si ti omqari:/Doji șjobănaș,“ (7-9), indicînd printr-un vers expresiv și locul omorului („La un colț di plai“ — 10), dar fără să numească personajele — în schimb textul bătrînului precizează: „Mi s-a vorbit șel vrășșian/Si-l omqari pi șel moldovjan:“ (5-6). Cum să se explice desemnarea personajelor? Probabil că prin contactul cu școlarii satului. Dar asemenea reflex literar este redus, aproape stins.

Tot adaus față de textul soției este și completarea obiectelor îngropării (12-15), apoi lămurirea cauzei omorului („Ari oi măi multi,/Negri și *curnăți*. . .“ — 7-8). În consecință, se pare că bătrîna a căpătat textul știut nu „dila tata űeu“ ci de la soț, trăit în lumea păstoritului timp de 16 ani (text. conv. r. 25-27, 33-35).

Găsim interesant același text. conv. al bătrînului mai ales pentru descrierea plastică a codrului văzut cînd veneau primăvara oile la munte. Este ca o prezentare picturală mai rară în viziunea simplistă a păstorilor (r. 29-32). Odată am întilnit-o aidoma la un om matur (Diaconu, *Păstorit. Vranc.*, 45 III 31-41). Simțul acesta al frumosului natural se mai găsește la același bătrîn cînd descrie Foșanii văzut panoramic r. 43-44) de pe muntele *Virful Cózî* (altitudine 1582 m.; pe plaiul *Golu Cozi* — circa 1500 m.

— am cercetat, în 1938, „stina Cozănilor“ — se afla în regres față de ce era pe atunci păstoritul în Vrancea sudică).

În ambele texte apar aceleași versuri presupunînd contactul între conveștitori prin recitare și rar prin cîntare (CMXLVI 1-5, 18-20; CMXLVII 1-5, 22-24).

text. CMXLVII

Nota critică 15 (satul *Bodășți* — *Tçadir Ion Pôpa*, 77)

Descrierea sugestivă a codrului — amintită în text anterior — se găsește mai rar în texte-converbiri de-ale ciobanilor (cf. *Grai și suflet*, IV², 299-III, 30-IV). Aici e redată prin simțămintele bătrînului vrăncan de astăzi trăit în mediul păstoresc de pe cînd era „băiecăndru“.

Prin anii 1920-1930 *Miorița* se întilnea printre ciobani, la stîna, și simplu text literar, cînd cineva nu știa să cînte melodia din fluier, caval, nici din gură. Însă era o „cîntări“ tradițională care trebuia să fie știută într-un fel. Am putut verifica în multe cazuri asemenea mîndrie față de tradiția păstorescă: cel care din personalul stîinii nu cunoștea deloc *Miorița*, era luat în ris. Cu baci *Anghil Fôrii* din *Spinăști* (v. Diaconu, *Păstirit. Vranc.*, 40 fig. 31 și 44II) nimeni nu trăia în stîna de nu cînta din fluier măcar *Niorița* și „*Șirjăgu oilor*“. Încît neștiutorul (cite un „flăcău“ mai tînăr) se sirguia să deprindă într-un fel „cîntărija oilor“: măcar „sî dfrlii diñ fluir“, adică s-o redea cît de vag putea. Pe cînd alfabetul școlii primare nu-l preocupa deloc.

Acum distincția aceasta de noblețe păstorescă, prin „*Niorița*“ a ajuns anacronism etnografic. Am aflat o stîna unde baciul nu auzise de „cîntărija bătrînșasci“. El nu știa nici o pereche de versuri din baladă (cazul unuia întilnit în vara anului 1967, la *Soveța*, satul debutului bibliografic al *Mieoarei*, în 1846, prin Alecu Rusu),

text. CMXLVIII

Nota critică 16 (satul *Bodășți* — *Nastășia Ketrôju*, 79)

Variantă restrînsă, cu fond local străvechi (17-19, 22-24 31-41), aflată tot în mediul de familie (de la soț la soție). Textul păstrează simplitatea tipului primitiv: dialogul la început (1-12), urmînd indicarea complotului (13-16), stabilirea locului îngropării (15-19), enumerarea obiectelor de îngropăciune (22-24, și plîngerea oilor (25-27). Personajele acțiunii sînt absente. Este deci firesc să lipsească în această versiune păstorescă tocmai locul acțiunii: cele două versuri inițiale din poezia cărții. În schimb în final găsim interpolat cîntecul liric *Ciobănașul* (31-41).

Bătrîna spunea că a deprins cîntarea de la soțul ei (text. conv. r. 42-44). Soțul nu fusese cîntăreț din fluier, ci numai din gură. Se mai vede din același text conv. că poemul era

cîntare predilectă din gură pentru cine se afla apăsător de nevoi (aici este cazul unui luptător din primul război mondial, nedreptățit (46–54). În asemenea situație *Miorița* suplinea rolul doinei propriu-zise cu caracter elegiac.

text. CMXLIX

Nota critică 17 (satul *Bodășii* – *Gavrili Anușolu*, 94)

Informatorul nonagenar¹ – cioban șapte ani – arată cum a plâzmuit *Miorița* prin îmbinarea unor var. provenite din patru surse: tatăl lui (cînta numai din gură), bătrîni și tineret din sat (buni cîntăreți din gură pe la petreceri) și doi ciobani din satele vecine, dintre care cel din *Spinăstii* este bine cunoscut din 1930 (v. text. CMXLVII Nota crit. 15). Sursele au fost inegale: tatăl știa numai începutul. Bătrînul nu-și amintea ce-a memorizat din ambianța satului. „Întorsurii“ (= legătura momentelor în desfășurarea narativă) ar veni de la cei doi ciobani. S-a adaus plasticizarea proprie (69–73, 102–103) la materialul imaginilor tradiționale (64–65, 83–91 etc.). Influența „țiganilor“ (= lăutarilor) se exclude. Însă apar în chip inexplicabil trei versuri din Alecsandri (105–106), probabil prin școlarii din familie.

Sincretizarea s-a petrecut numai după memorizarea în răstimp a materialului poetic. Procesul unificării s-a desfășurat prin instinctul artistic de care bătrînul se vede că nu a fost lipsit: „Lj-am înădit jo pi urmă, di pi cum țera țeli, di pi cum a curs țeli la rîndul lor“ (text. conv. r. 138–141).

Bătrînul distinge critic rolul lăutarilor privind *Miorița*: acțiunea nu sînt creatori, ci numai fragmentatori ocazionali: ei „az zîși, minj nu zîși!“ (r. 143–144).

Remarcăm text.-conv. care ajută la înțelegerea geneticii versului popular plâsmuit de insul talentat. Anume, vedem procesul elaborării poetice în organizarea verbală a textului (aici, în cazul *Mioriței*). Este, putem spune, chiar operația contemporană a încheșării unei var., însă numai în alcătuirea ei poetică (lexic, structură gramaticală, prozodie). Fiindcă *melodia* rămîne o plămuire artistică oarecum mai fixă în Vrancea: textele var. se adaptează – chiar în cazul lăutarilor – la o temă melodică fundamentală, desigur că deosebită de la păstor la lăutar, dar păstrîndu-și – în repertoriul păstoresc – structura particulară pe care nici un

¹ În anul anchetei 1967, el era al treilea bătrîn ajuns la vîrstă venerabilă după Ghjorgi Hulpóji, de 108 ani (satul *Nistoréști*) și *Vasili Kerșiu*, de 97 ani (satul *Scătura-Părósu*).

alt ținut românesc nu o are, nu o poate egala ca simplitate și frumusețe izvorită din străvechime, necum nu o poate întrece¹.

text. CML–CMLXXI

Nota critică 18 (satul *Colăcu*, cătunul *Pódurj* = *Pódurja-Pódura*)

Materialul prezent – din satul *Colăcu* și cătunul său *Pódurj* (= *Pódurja-Pódura*) – cuprinde 22 texte (7 var. în text dublet și 8 var. în text unic). A fost aflat de la 6 bătrîni (între 67 și 89 ani) și 10 bătrîne (între 63 și 86 ani). Culegerca din 1928 (publicată întîi în 1930 – v. *Ținut. Vranc.*, I, p. 13–22VI–X; republ. în seria din 1969, I, p. 324–332) conține numai 5 var. ale *Mioriței* (aflate de la 3 informatori și 2 informatoare între 47 și 78 ani). Acolo se găsește cobzarul vestit, un analfabet, *Marin Curtjănu* (78 ani), apreciat în studiul folcloric comparat actual (v. D. Caracostea, *Poezia tradițională rom.*, II [1969], p. 154, 362; același și Ov. Birlea, *Problemele tipologiei folclorice*, 1971, p. 152). Acest bătrîn – cobzar de excepție – a știut o var. a *Mioriței* conținînd 179 versuri (*Ținut. Vrancei.*, I², p. 327 VIII). Are desfășurare epică (5–12, 17–27, 75–80; cf. Caracostea, *l.c.*, II, 362), păstrează ceva din tipul vrâncean (27–34, 52–55, 63, 65–70), cuprinde câteva episoade care pot fi de proveniență lăutărească (38–46, 85–91, 92–96, 163–165, 175–179), și pare să indice transhumanța către Moldova (81–84). Localizarea (1–3) amintește – ca reflex inexplicabil – de versiunea Alecsandri.

Materialul actual se îndepărtează mai des de var. cobzarului. Însă răsrînge fondul păstoresc (text. CMLX–CMLXI, CMLXII,

¹ În această privință o eroare științifică privește pe folcloristul Adrian Fochi care militează pentru stabilirea obîrșiei *Mioriței* („actul primordial de geneză“, adică „prima versiune a *Mioriței*“) în „zona de nord-est a Transilvaniei“ „regiunea dintre munții Rodnei și munții Călimanului“ (*Miorița*, 1964, p. 539). Dar cînd este vorba de „melodia autentică a *Mioriței*“ nu se dă ca exemplu una din regiunea ardeleană a textului însuși, ci se reproduce „un exemplar vrâncean“ ales din arhiva fonogramică a „Institutului de etnografie și folclor“ din București. Chiar așa admitînd *tezismul originii*, te-ai aștepta să afli o melodie găsită în sfera păstorescă vrânceană, iar nu una hibridă, culeasă de antolog și de muzicologul C. Gh. Prichici (v. Nota crit. 12) de la un lăutar epigon* din satul *Tulnișj*, (*Miorița*, 401–405). Din punct de vedere metodologic s-a anulat principiul coexistenței organice în folclor între textul poetic și melodia aferentă, amîndouă îngemănate în geneză și circulație tot timpul vieții lor etnografice, prea vitrege, în patru secole de transhumanță.

* Fiul lăutarului, fruntaș în Vrancea, *Vasili Pirvu-Bolji* (v. MCCLXI Nota crit. 207; cf. Diaconu, *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, 93–97). Rămîne de presupus că urmașul mediocre deprinsese „cîntarea din lăută“ de la tatăl său, care, în 1919, comunicase lui P. Caraman un text excepțional.

CMLXIII—CMLXIV, CMLXV, CMLXVII, CMLXVIII—CMLXIX), ca și ce vine din lumea lăutarilor (CMLV—CMLVI, probabil și CMLXX—CMLXXI); sau din contactul cu școala primară (CML—CMLI). În privința aceasta var. CMLVIII rămâne caracteristică: un bătrîn (77 ani) a recitat versiunea Alecsandri în fidelitatea manualului școlar. Caz mai rar întâlnit în viața baladei vrăncene dintre anii 1924—1970.

Textele-convorbiri rămân documentare, informându-ne despre *Miorița* răspindită prin păstorit (CMLXIX); prin lăutari (CMLV—CMLVI); la petreceri fără lăutari (CMLXX—CMLXXI); prin contactul copiilor analfabeți (la păscutul vitelor; CMLXVI) cu cei care erau școlari (CMLIX, CMLXII); în mediul de familie cu copiii școlarizați (CMLIX); uneori și cu ciobani (CMLII); sau cu bătrîni buni cîntăreți „din guri” și „din flui” (CMLXIII—CMLXIV, CMLXVII); în viața casnică, soțul deprinzînd textul de la soție (CMLXV); și — caz întâlnit și el în circulația *Mioriței* — între copiii școlari și surorile lor analfabete (CMLIX).

Iată și aspecte sociale de consemnat în textele-conv.: învățătorul aspru pînă la absurd cu copiii (CMLIV, CMLXII); altul, inconștient și corupt, răspîndind analfabetismul (CMLIX). Se amintește de exploatarea prin argăție (CMLVII). Iar CMLXI prezintă — cum vom vedea — date etnografice odată cu viața patriarhală a unui bătrîn trecut nonagenar.

Adăugăm câteva lămuriri despre conținutul particular al unor var. cu texte-conv. explicative, urmînd *racordajul folcloric*.

Text. CMLI a fost notat discontinuu la trei sferturi de oră după CML. Var. aceasta în *dublet* este un produs simplu, rezultat din ce memorase informatoarea în copilărie (la școala primară, printre elevii din ultimele două clase), contaminat apoi cu ce auzise dînsa de la „tica-moșu: tica-popa” („Da-i adunat — așa: di colu, di colu. . .”; text-conv. r. 80—84). Tot aici apare mîndria regională în legătură cu „*Niorița*”: informatoarea a modificat rolul personajelor, ca să iasă în evidență faptul că numai vrănceanul a fost sacrificat. Fiindcă, după părerea bătrînei, așa își dovedește *cînticu* renumita lui origine în ținut („Sî h’ii vrănșjanu, sî h’ii omorît! Sî h’ii-a nostru cînticu!”; r. 19).

Text. CMLIV, notat la patru ore după CMLIII, este contaminare, într-o manieră liberă, a fondului literar din școala primară (v. localizarea și personajele; 1—9) cu versuri pornite din fantezia bătrînei (10—13, 15—19, 45—53). Mireasa — care aici este „O fati dim Birlad” (v. 98—99) — suprimă feeria cosmică a versiunii Alecsandri.

În text-conv. (r. 114—117) apare tipul învățătorului barbar: prin 1906 unul chinuia copiii care, avînd memoria slabă, învățau auevoie balada.

Text. CMLVI, notat la o jumătate de oră după CMLV: bătrîna informatoare (76 ani) a „auzit-o, *Niorița*, pi la nunț. . . cînta lăutari țiganj” (text. conv. r. 40—45). În plan textul este disparat, cu fond difuz în manieră lăutărească. Se disting cîteva urme ale profesionistului lăutar din ținut: apare „O *babi bătrîni*/Cu furca di *sîrmi*” (r. 17—18); apoi apare episodul „Dunărea” în dialog caracteristic stilului lăutăresc recitat, ori cîntat (23—29 „— Dûniri, Dûniri,/Apî tur(l)huri,/N-aj văzit un șjobănaș?/Și nu ni-era șjobănaș,/Și ni-era di fișjoraș./ — Da si fêlîu di om-a fost?”). Finalul contradictoriu al var. răsfrînge aceeași urmă de lăutărisim (v. 34—36 — *Fișjorașu tău/I-îngropat în dosu stîni/Uni plîng cîni și stăpîni*“).

Text. CMLXI, notat la un sfert de oră după CMLX: fondul local e mult mai redus. În reluarea textului s-a ajuns la nonsensul din vers. 9—10 („S-a vorghit șjobani. . ./Și *si ti-îngropă*-n dosu stîni > *Si mă-îngropă*-n dosu stîni. . .”). Cele 18 versuri ale textului trunchiat sînt — prin simplitatea lor și planul redus — tot ce-a putut reține memoria, slabă chiar din copilărie, a bătrînei care însă impresiona, la 78 ani, prin naturalețea graiului din caracteristicul text-conv. Aici se află portretul unui bătrîn original — „tica-moșu *Njăgu*„ — de prin 1890—1900. Era o fire jovială, om inclinat spre cîntec și vers, deplin izolat de prefacerea sfîrșitului de veac. Rămînea totdeauna senin și gata de glumă; cam cu „baba” lui harnică și răbdurie („bunica Vojca”); duios cu trei nepoți rămași orfani, crescîndu-i harnici, iubîndu-le copilăria: la 90 de ani, poate că și trecuți, spunea bătrîna nepoată, el „avja dinț di spărțja alûni cu noj la-ntreșiri”. În gospodărie viața le era patriarhală. Vara el mergea la coasă, la prășit, dar cîndind și glumînd (la 90 de ani!). Iarna sta toată ziua, din zori și pînă seara, numai pe-afară, ba îngrijind de-un măgăruș și 30 de oițe, ba tîind cu „săcîrja” crengi pentru încălzit căsuța acoperită cu stuf, la geam cu „burdîf di qai”, și cu „oblôn” ridicat ziua și tras noaptea. Bătrînul se ferea să intre în „odăi” ziua, spunînd că așa i „sî tokești omătu pi oghêli și pi okîiși, și pi ur ni dēziri dacî ȧes-afari” (r. 27—125).

În povestirea simplă se cuprind și date etnografice (locuință, port), folclorice (un descîntec, 2 fragmente lirice) și lexic (pălărie *sudrii*, lină *sudrii*).

Consemnă că prezentul text-conv. (notat în 1969) al bătrînei *Rada Săndu* (78 ani) este în colecția de față unul din cele 13 piese antologice aflate — între anii 1927—1969 — încă de la șase bătrîne distînte din Vrancea. Textele sînt următoarele: *Măriuța Cuca*, 70 ani, Păulești (*Ținut. Vranc.*, I², p. 408 text. VIII; an 1928. — *Ethnos*, I¹ [1941], p. 213 text. XV; an 1927, este text. MCMXVII, vol. VI din seria actuală). *Irina Stoian*, 70, Nistorești; an 1967 (text. MXCII—MXCIII). — Sanda Anghil Forii, 69, Spi-

nești; an 1965 (text. MCCXXXII). — *Măriuța Diaconu*, 65, Tulnisi; an 1947 (text. MMCXLI—MMCXLIV vol. VI al colecției de față). — *Ana Mustafi*, 87, Soveja-Dragoslovenj; an 1967 (text MMXXXVI—MMXLII). — *Marija Cristija*, 81, aceeași localitate; an 1967 (text. MMXLVIII—MMLVII).

Aceste 13 texte-conv. sînt model de artă literară descriptiv-narativă, ca și de expresiv grai dialectal.

Text. CMLXII are fondul local mult degradat (victima este miorița). Text-conv. prezintă școala satului analfabet (în anul 1889): de frica învățătorului prea „rău” (el „băția băjeți la curmezișu”!), părinții fetei (octogenara de azi!) au *scos-o* „la țioc [în *hórî*] di dojsprăzășî ani, ca sî nu mă dja la școală... Și jeți-așa an rămas pi-ntuneric!” (r. 25—35). Știrea corespunde cu alta, de prin 1890, tot din *Coldcu* (text CMLIX: „N-am învăța’ carti: pi vrémurli-ăsēja didej învățătorjului uñ caș, și haj cu oili la pășjuni, la jarbil...”; mărturisește tot o bătrînă, 78 ani).

Text. CMLXIV, notat discontinuu la un sfert de oră după CMLXIII, prezintă o var. restrînsă și numai parțial dispartă. La sfîrșit conține patru versuri originale („Oili cin’ or zgheja/, Pi mini m-or bucură./Și ñei cin’ s-or țjucă./Pi mini m-or căută...”; 31—34), în substrat cu aceeași caracteristică *filosofie* păstorească asupra vieții veșnice în natură (v. Nota crit. 6). Balada a fost memorată prin 1894, cînd a cîntat o bunicul bătrînei (deseori din fluler, „auniórj și diñ guri”). Copila de-atunci — cu înclinare pentru asemenea „cîntic dim bătrîni” — asculta pînă o prindea somnul („Ș-ascultam pin-adorîjam”; text-conv. r. 47—48). La 82 ani bătrîna încă mai cînta „g’hersu” cu ușurință.

Text. CMLXV este tot cu fond local, dar degradat. A fost „deprîns” de bătrîn „di la babi” (soția lui care „știja g’hini *Niorița*” și o „cînta cu glas”, deci *melodie* și *text*). Ce auzise bătrînul la armată („Cînta unija piñ armăti.”), nu l-a preocupat (text-conv. r. 14—19).

Text. CMLXIX, notat cu greu, și discontinuu, la un sfert de oră după CMLXVIII, de la un octogenar, în tinerețe cioban vreme de 18 ani. El a fost mediocru cunoscător de material poetic (vers. 39—43); ca și slab cîntăreț vocal și din fluier. Var. are fond local disparent, cu ecou literar imprecis (din personaje apare numai un „moldovjan”). Se observă graiul sărac în lexic, exprimarea improprie („Ș-ășej doj păltinaș/Cari scîrșji di vînt...”; 19—20), ideea construită eronat gramatical („Cin’ vîntu vor bati,/Păltinașu vor scîrșji,”; 20(II)).

Cazul var. CMLXX—CMLXXI — notată prin *racordajul folcloric* — este excepție pe care o detaliam. Soția a memorat de la soț balada, și în decursul anchetei o știa mai bine. Soțul (aproape nonagenar în 1969) fusese cioban și baci în satul

natal, ca și în două sate vecine, timp de peste 20 de ani. Dar în mediul stîinii el nu deprinsese „*Niorița*”. Abatere curioasă de la tradiția păstoritului vrâncean motivată în chip ciudat (pare să ironizeze păstoritul din vremea cînd realizăm ancheta): „La stîini n-am auzit-o, ci oili nu sî văita atuñșj ca acu...” (text-con. r. 19—20). Întîlnise rar balada pe la nunți în cîntarea lăutarilor: l-a lăsat indiferent (v. text-conv. r. 8—10). El a memorat-o mult mai tirziu: la o petrecere într-o noapte întreagă, aflîndu-se în tovărășia unor cunoscuți din două sate vrâncene („Noj ni găsam citi șîñșj-șăsi, ni cunoștjam...”). Vinul stimula vesela tovărășie („bjam citj-um păhar di g’hin, miñcam citi șeva...”). Și din *cîntarea* melodiei, alternată cu *recitarea* textului, informatorul a memorizat un text rămas (în 1969) fără relief; iar în final cu ecou dispart din versiunea clasică (deși bătrînul era analfabet). Melodia nu mai putea s-o cînte.

Am spus că var. CMLXX—CMLXXI se încadrează în categoria celor notate după procedeul experimental numit *racordajul folcloric* (v. și cele discutate în monografia *Cîntăreți și povestitori populari*, p. 13, 31 [nota 52] — 35). Precizăm și aici că *racordajul* este de două feluri: A. — reconstituie de la un singur informator un motiv poetic esențial, notîndu-l *recitat*, fără melodie (*Miorița*, *Meșterul Manole*, *Cîntecul Gerului* etc.). Motivul își mai păstrează elemente expresive de fond, dar ele se prezintă dispartate la prima anchetă, și reproduce vag de memorie. Se înțelege că informatorul este un tip distins în mediul lui social. Însemnează una din două: ori că memoria stă obosită în timpul anchetei; sau că informatorul nu a reprodus motivul de mult timp, ieșit astfel din cîmpul memoriei normale. În acest caz, cercetătorul revine pe teren de mai multe ori într-un timp scurt, sau chiar îndelungat (o zi, o săptămînă, o lună, ori mai mult). Reia ancheta cu răbdare și tact. Dar în prealabil îl face atent pe informatorul aflat în *experiment* să se gîndească mereu la motivul poetic în cauză, pînă și-l amintește în conținutul aproape știut din timpul primei receptări. Propriu vorbind, anchetatorul sugerează informatorului să-și scruteze continuu memoria, pentru ca treptat să poată recompuce piesa propusă. El rămîne impresionat de îndemn. Are anticipat și mindria reușitei. Operația aceasta a *rememorării* îl pune pe subiect în agitație: are uneori și nopți de insomnie, caz frecvent la bătrîni (v. text conv. MCCLXIII, notat, în 1967, de la un octogenar depășit din *Tulnișj*, care numai prin cîntare, în timpul nopții, și-a rememorat *Miorița*). Materialul acesta *unipersonal*, notat succesiv, se integrează apoi organic în ordinea planului tipic, alcătuiindu-se așa motivul poetic întreg.

Această metodă am numit-o de *verticalitate psihologică*: ea face apel, cum am spus, numai la memoria unui informator de relief. Rezultatul l-am detaliat în monografia din 1969 (*Ținut. Vranc.*, I² p. 92–104 „Racordajul folkloric”). B. — Aspectul al doilea privind *racordajul* este procedeul de *paralelism și orizontalitate psihologică*. Acum se anchetează simultan doi informatori pentru reconstituirea unui motiv poetic, de obicei epic, știut parțial de unul dintre ei, dar dispersat, sau chiar uitat aproape complet. *Experimentul* folosește tot *recitarea* textului, notat fără melodie. Personal am folosit metoda aceasta în special pentru *Miorița*. În cazul acestei anchete reconstituirea este *stante pede*: se face odată pentru totdeauna. Adică nu mai poți eșalona în timp anchetarea celor doi informatori, fiindcă nu i-ai mai putea reuni ușor, ori poate niciodată (din cauze naturale etc.). Știi însă că ei cunosc motivul poetic din sursă comună, sau unul de la altul (a. — în cadru familial: părinți > copii, bunici > nepoți, frați > surori; și invers, soț > soție, ori soție > soț, părinți > soț+soție, etc. — b. — prin factori externi familiei: păstori > auditor, lăutari > auditor, etc.). *Racordajul* (= metoda de *recom-punere a textului*) operează acum în felul următor: unul din cei doi informatori (normal cel care a memorat mai întâi de la sursă-A) a *sfârșit* textul știut cîndva întreg, și în planul lui normal. Cauzele au fost, pe lângă vîrsta înaintată, sau memoria slăbită treptat, și lipsa ei de frecvență în timp îndelungat (așadar motivul poetic *neactivat* prin cîntare sau recitare). Așa încît în primele momente ale anchetei informatorul principal A nu poate reproduce decît, niște versuri dispartate. Celălalt, auxiliar (B), cu memoria mai bună, asistîndu-l, intervine în recitarea stîngace (uneori confuză, prea incorectă în exprimare) și introduce materialul uitat, sau știut evaziv de partener. Se notează întregirile succesive. Acestea — corelate cu ce-și amintește A — reprezintă, firește cu aproximație, materialul poetic inițial memorat în schemele: A > B (mamă > fiică; MCXLIV—MCXLV Nota crit. 134); C > A > B (mamă > fiică > soț; MLXXIII Nota crit. 94); C > A > B (tată > fiu > soție; MLIV Nota crit. 81); C + D > A > B (factori externi > soț > soție; CMLXX—CMLXXI); ? > A + B < ? (text rezultat prin memorizare din sursă diferită; MCCXXII—MCCXXIII Nota crit. 187).

Un caz din prima categorie de *racordaj folkloric* l-am notat (*melodie-text*), în octombrie 1938, de la un lăutar din fostul județ Rîmnic-Sărat, colaborînd cu muzicologul *Const. Brăiloiu*. Este vorba de balada *Crivățu* (alias: *Cînticu Crivățului*, *Cîntecul Gerului* *Cînticu lu Crivăț* — MCCCXLVI, *Marcuș Pașa și Crivățul*, *Cînticu Zărului* — *Ținut. Vranc.*, II (1969), p. 65 CXIII; etc.), pe care am

restabilit-o, ca text critic, în cinci reluări (*Ethnos*, I¹ (1941), p. 218—221 (melodia), 221—228 (textul)).

Amintim că *procedeul anchetei duble* (după sistemul muzicologului *Const. Brăiloiu* și cel al *racordajului folkloric* de față) a fost socotit ca o metodă pozitivă, în 1969, de folcloristul *Ovidiu Birlea* (*Metoda de cercetare a folclorului*, p. 94, 278). Experimentul a fost extins „pe scară largă”, de același autor, în cercetarea prozei populare epice (*Antologie de proză populară epică*, I—III, 1966).

text. CMLXXII

Nota critică 19 (satul *Côza* — *Mărija Burdușa*, 63)

Cele trei texte au fost culese experimental la interval de doi ani (între MCCXCIV și MCCXCV) și opt luni (între MCCXCV și CMLXXII)¹.

Provin din text. *Aleksandri* auzit în lumea copiilor (cf. CMLXXII 18—20, MCCXCIII 15—17). Comparete, au toate fondul inconsistent: vădesc repetiții (MCCXCV 34—39; CMLXXII 8—10 și 14—15), versuri incoerente (MCCXCIV 20—26, 36—40; MCCXCV 16—22), chiar și două contradicții grave: în text. MCCXCIV — din 1965 — doi ciobani plănuiesc omorul („Unu *moldovean*,/Unu *vrâncean*“ — 15—19); în text. MCCXCIV omoritorii sînt trei ciobani („Unul *moldovean*,/Unul *ungurean*/Și unul *vrâncean*“ — 11—15) care să omoare pe-al patrulea neindicat regional; iar în var. notată dialectal peste opt luni, „Șel *vrânșjan*/Cu șel *ușgurjan*“ omoară „pi șel *moldovjan*“ (CMLXXII 18—21). A doua contradicție: victima dorește să fie îngropată cînd „În *dosul stînii*,/Unde latră cîinii;/În *strunga oilor*,/În jocul mieilor.“ (MCCXCV 16—20), cînd „Nu în *dosul stînii*/Unde nu latră cîinii.“ (21—22).

Numai text. MCCXCIV și MCCXCV păstrează ordinea relativă a temelor: pe cînd CMLXXII are finalul discontinuu prin memoria discursivă a bătrînei. Concluzia rămîne următoarea: la informatorii comuni *Miorița* se află într-o continuă viață flotantă. Adică textul stăruie ca o improvizare cu fondul mereu modificat. Iar expresivitatea artistică, prin strălucirea graiului, este total absentă.

Text-conv. informează: despre viața copiilor și a părinților de sărbători, „la djal“ (păstoritul oilor) și în sat; despre unele „jocuri bătrînești“ și un lăutar „rumân“ orb, dar priceput „viorist“; despre un jucător original. „*Miorița*“ se răspindea și în *Côza* prin copiii la păstorit (51—59).

¹ Despre culegătorul auxiliar v. MCCXCIV—MCCXCV *Nota crit.* 233.

text. CMLXIII

Nota critică 20 (satul *Cóza* — *Catrina Burdúșa*, 63 [65])

Textul diacritic și cele două accesorii au fost notate: MCCXCVI la doi ani după MCCXCV (ambele *accesorii*); text. diacritic CMLXXIII la opt luni după MCCXCVI¹.

Compararea lor arată că planul *temelor* este variat — de pildă, tema personajelor. Găsești peste tot disparitatea fondului; versuri contradictorii (MCCXCV 19—20, 25—29; MCCXCVI 13—23, 50—52), versuri obscure sau prozaice (MCCXCVI 54, 12), dispartate (MCCXCV 60—70) și flotante (MCCXCV 10—20; MCCXCVI 13—23; CMLXXIII 10—21). Odată rămân intacte câteva versuri (MCCXCVI 34—41; CMLXXIII 34—41). În texte enumerarea obiectelor se vede invariabilă (MCCXCV 30—38; MCCXCVI 39—44; CMLXXIII 37—44). În schimb grupa personajelor se modifică: dacă în textele din 1967 (CMLXXIII, MCCXCVI *accesoriu*) *ungureanul* și *moldoveanul* plănuiesc să-l omoare pe *vrâncean* (A. 19—21; B. 21—23), în cel *accesoriu*, din 1965, în locul *vrânceanului* apare un „mocan” care va fi omorât de „moldovean” și „ungurean” (MCCXCV 14—20).

În general nici un text nu ajunge la echilibrul conținutului celui clasic, de unde se vede că toate descind prin școlari și tineret, fără amestec lăutăresc.

Text-conv. este prețios: bătrina analfabetă spune cum a „prins” balada „din voșia poporului” (r. 114—129). Dar din „popor” numai insul distins *cîntă* expresiv: „Toați lumja *cîntă*, da . . . nu *și potrighes' toț la cîntic!* Fiicari cu *gustu* luj: altu măj frumos, altu măj-așa. . .”. Aceasta ar fi perspectiva variantelor *de relief*, mereu intermitente în raport cu masa enormă a celor mediocri.

Apare și un tablou sumbru: școala analfabetismului din trecut, cînd „învățătoriu” satului lua mită ca să *șteargă* școlarii „dipi catalog” și să rămînă ignoranți. Așa au dat mită părinții bătrinei. Iar rezultatul: „Iel m-a *șters* dipi catalog, și gata! Añ fos' ștjarsî, și n-am măj fos' pi lumja asta!” Descrierea infamiei este patetică; trebuie citit întreg pasajul zguduitor (r. 98—113).

Prezenta *notă. crit.* este completată de MCCXCVI—MCCXCVII *Nota crit.* 234.

text. CMLXXIV

Nota critică 21 (satul *Cóza* — *Iqádir Bosifóc Prícop*, 63 [65])

Au fost notate experimental și de la acest informator patru texte, dintre care două *accesorii*: la doi ani (MCCXCVIII—

MCCXCVIX și CMLXXIV) și la o oră și jumătate (CMLXXV după CMLXXIV).

Trebuie reținut un fapt: bătrînul analfabet (65 ani la ancheta a treia din 1967) avea o memorie susținută, încît text. CMLXXIV—CMLXXV apar mult mai unitare, apropiate de text. prim notat în 1965 (MCCXCVII). Așa încît găsim grupe întregi de versuri din acest text (1—17, 24—29) păstrate aproape intacte, cu prea mici modificări, în text. CMLXXIV (1—16, 21—41). Text. CMLXXV — notat la o oră și jumătate după CMLXXIV — prezintă materialul fără modificări în planul narativ. Dar două grupe de versuri cu exactă uniformitate fonetică de aspect arhaic (CMLXXIV 37—39, 42, 44—47; CMLXXV 42—44, 48, 50). Încît surprinde variația fonetică bruscă oscilînd în ambele texte între graiul local și limba literară (CMLXXIV 4—6, 9—12, 29—33; CMLXXV 3—5, 33—37).

Cît privește text. MCCXCVIII — notat cu opt luni înaintea text. CMLXXIV și CMLXXV — acesta rămîne ceva mai dispartat, cu repetiții (22—26) și cu versuri improvizate, fără să fie prozaice (35—40). Oricum, se distinge întipărirea fondului poetic străvechi, cu atmosferă de regionalism patriotic local — din versiunea clasică, preschimbată — stare întilnită în toate textele (MCCXCVII 12—14 „Că s-a vorbit munteanul/Și cu moldoveanul/Să te omoare. . .” MCCXCVIII 17—19 „Că s-a vorbit munteanul/Și cu moldoveanul/Să-l omoare pe cel vrâncean.”; CMLXXIV 12—14 „S-a vorbit muntjanu/Și cu moldorjanu/Si ti omqari.”; versuri exacte în text. CMLXXV 12—14).

Pentru completarea discuției, v. și text. *accesoriu* MCCXCVIII—MCCXCVIX *Nota crit.* 235.

text. CMLXXVI—CMLXXVII—CMLXXVIII

Nota critică 22 (satul *Cóza* — *Cucqána Ursu*, 65)

Cu această bătrînă (mai mult analfabetă: a urmat numai două clase primare) am făcut un *experiment* mui detaliat pentru că ea impresiona prin memoria durabilă, vioiciunea și spontaneitatea graiului apoi prin sinceritatea cu care-și comunica părerile despre oamenii din sat, ori cei din familie. În *Cóza* era o personalitate. Din ancheta printre femeile satului am văzut că avea memoria mai cuprinzătoare. Între cele 30 texte (13 diacritice și 17 *accesorii*), aflate vreme de doi ani în *Cóza*, cele cinci ale ei rămîn mai unitare în conținut, formă poetică și grai. De aceea ne-am hotărît să urmărim ce schimbare anume se petrece într-un timp mai îndelungat cu versiunea Alecsandri știută de o femeie cu memorie rezistentă.

După cele două texte notate literar (primul MCCC în 1965; MCCCCI în 1967), la doi ani după întîiul și la opt luni după MCCCCI am venit noi pe teren (24 dec. 1957), notînd trei texte în transcriere diacritică: CMLXXVI, CMLXXVII și CMLXXVIII. Timpul

¹ Despre culegătorul auxiliar al text. *accesorii* — v. MCCXCIV—MCCXCV *Nota crit.* 233.

¹ Despre culegătorul *auxillar* al text. *accesorii* — v. MCCXCIV—MCCXCV *Nota crit.* 233.

scurt folosit pentru ultimele două texte (20' între ele, în raport cu CMLXXVI) a urmărit anume să stabilească variațiile de fond, lexicale și fonetice. Prezentăm comparativ starea lor.

Primele două texte (notate literar de un culegător stăruitor¹) nu sînt omogene: MCCCCI are 18 vers. adause în raport cu MCCC (6, 30—31, 39—52, 56). Încolo conținutul său (64 vers. față de 44 în text. MCCC) are numai ușoare modificări de lexic. Așadar la reluarea după doi ani text. MCCCCI s-a întregit.

Dintre cele trei texte notate experimental în transcriere diacritică, CMLXXVI, comparat cu MCCCCI, nu conține vers. 39—53, 56. Are în plus vers. 16—19. În privința topicii versurilor, a lexicului, se găsesc inversări (7—8 și 6—7); apoi iarăși modificări ușoare de lexic (MCCCCI 32—33; CMLXXVI 25—26 etc.).

Cele trei *texte diacritice* au, prin experiment, structura aceasta: CMLXXVII păstrează fondul text. CMLXXVI, adăugînd însă vers. 39—40 (din MCCCCI); mențin inversiunea vers. 6—7; după cum mențin și contradicția din text. CMLXXVI 14—16 („Ca sî mi-l omoari. . . /Ci aî oî măi multi,“; cf. 1—14, 16); modifică vers. 5 (ca în MCCC 4); introduce fonetismul literar (vers. 12; cf. CMLXXVI 13) care se menține și în CMLXXVIII 12, folosind numai două modificări ușoare de lexic (19—25).

În privința text. CMLXXVIII e de remarcă un fapt surprinzător: deși notat după o pauză scurtă (20' în raport cu CMLXXVII), bătrîna și-a putut repede restabili memoria (la sugerarea noastră: să se mai odihnească și să se mai gîndească!). Dar numai după doi ani și opt luni de la ancheta din 1965 (cf. MCCCCI Nota crit. 236 și CMLXXVI) textul și-a căpătat conturul aproape normal. Adică prin *experimentul folcloric* a revenit, măcar parțial, la structura inițială din vremea copilăriei (cînd s-a întîmplat contactul cu școala și cu ciobanul bătrîn cîntăreț „și diî flui, și diî guri“; v. text.-conv. r. 66—76). Dacă am fi rămas la text. MCCC (întîiul cules!) — și chiar la celelalte două — am fi avut texte trunchiate care — cu toată întipărirea lor literară și cu materialul înlăturat în timpul cît memoria bătrînei a stat inactivă — dovedesc și ele cum s-a modificat fondul baladei clasice, eliminîndu-se localizarea problematică (plăsmuită prin procedeu literar romantic!), pentru ca să înceapă textul (*re-devenit bun popular*) după criteriul vrîncean: prin dialog.

Să vedem comparativ ultimele două texte diacritice. Text. CMLXXVIII menține amplificînd, vers. 5 din CMLXXVII (normal în CMLXXVI 5); elimină contradicția din CMLXXVI (14—16) și din CMLXXVII (13—15) și revine la vers. normal 5 din MCCCCI;

¹ MCCCIV—MCCCXV *Nota crit.* 233; cf. MCCCXVIII—MCCCXIX *Nota crit.* 235.

menține vers. 31—42 eliminate din CMLXXVI, dar adăugate text. CMLXXVII (41—42) și intervalează o grupă de nouă versuri (43—51) absente în CMLXXVI și CMLXXVII. Textul total are 62 versuri față de 64 ale text. MCCC (dar acesta cu vers. 17—18, 34—53 repetate și cu vers. 60 improvizat, însă plastic: „Mi-a căzut o stea;/Surioara mea,“).

În același text CMLXXVIII observi în privința foneticii că se menține alternanța dintre CMLXXVII 10 („Ci mi s-a vorbițu“) și CMLXXVIII 10 („Ci mi[ni] s-a vorb[gh]ițu“). Caz asemănător vers. 12 („Și cu șel vrînjănu“) corelativ CMLXXVI (Și cu șel vrînjănu“) și CMLXXVII 12 („Și cu șel vrînjănu“).

Cu deosebită înclinare spre tipul intelectual cărturăresc bătrîna s-a îndepărtat de *gustul* înaintașilor: în var. pe care o stăpînește cu claritate se întilnește numai un licăr palid de două versuri din „cîntărița“ păstorului străvechi (A. 5—7 „Orî jarba nu-ț plași Orî-apa diî ulucu,/Orî tărița dim burdhlų?“; B. 5—7 „Orî jarba di pi cîmp nu-ț plași,/Orî tărița dim burdûfy,/Orî-apa diî ulucu?“; C. 5—7 „Orî jarba di pi cîmp nu-ț plași,/Orî tărița dim buđûfy,/Orîapa diî ulucu?“). Ea a preferat pagina ademenitoare a cărții școlare cu „Miorița“ lui Alecsandri (A. 39—52; B. 38—54; C. 38—62 etc.); cf. text.-conv. 65).

Același text.-conv. informează despre modul cum a receptat bătrîna *Cucoana Ursu* balada cu „cîntărița“ ei: textul i-a venit din carte. Apoi l-a auzit de la un cioban bătrîn, de aici poate că și firimitura de text local A. 5—7. Sigur însă că întîia melodie, pe care bătrîna o cînta încă expresiv în 1967, de la cioban a deprins-o („ghersu-l știțu to' di la jel. . . cînta și diî flui, și diî guri. . . L-am auzi' di la jel ghersu-aista.“; r. 69).

Ciobanul *Tudurăki* (v. r. 65—66) era un bătrîn sfătos; el a dezvoltat întîi bătrînei orizontul folcloric. Mediul familial i-a fost indiferent: „Tata, săracu, nu cînta; jel munșja la butuși; îj pocnja mașli!“ (r. 69). Mama fusese fără „ghers“: o anonimă. Iar soful îi era inferior: nu cunoștea textul baladei, doar melodia de cînd fusese și el cioban. Un bunic pare că și el cînta numai melodie (după cum reiese din discuția completă cu bătrîna).

În text.-conv. se vorbește și despre chipul cum circula *Miorița* la *Côza*: prin bătrîni (ciobani și baci) la stîna; apoi pe la petreceri. Prin urmare este indicată numai parțial modalitatea de răspîndire folclorică într-un sat cu trecut păstoresc istoric (v. cele relate despre *punctul de transhumanță* „pi Kișjoru Căzi“, „pi plaju Căzi“ — MCXLII—MCXLIII *Nota critică* 133). Bătrîna a menționat numai ce și-a amintit spontan la ancheta noastră. Celelalte moduri de circulație folclorică în *Côza* se pot vedea în text. CMLXXII *Nota crit.* 19; CMLXXIX—CMLXXX 23; CMLXXXI 24;

CMLXXXII 25; CMLXXXIII 26; CMLXXXIV 27; MCCXCVI—
MCCXCVII 234; MCCXCVIII—MCCXCIX 235; MCCC—MCCCI
236; MCCCVIII—MCCCIX 239.

text. CMLXXIX—CMLXXX

Nota critică 23 (satul Căza — Ion Macovei Brînzoi, 73—75)

În *experiment* două texte au fost notate la interval de un an și șase luni (CMLXXIX în transcriere diacritică; MCCCIV *accesoriu*); iar CMLXXX (al doilea în transcriere diacritică) la opt luni după MCCCIV.

Privite comparativ, dintre toate trei, *var. de bază* rămâne CMLXXX: are plan mai unitar, mai concentrat, și fără un vers pândind improvizat prin lexic artificial (CMLXXIX 11: „Iar is *tristșădri*” — tristă). Dar în textele diacritice apar trei versuri ușor contradictorii („Si mă îngrăpăi/În *strușga oilor*,/În *zocu berbecilor*.”; CMLXXXIX 24—26; cf. „Si mă-ngrăpăi-n *strușga oilor*,/În *zocu meilor*,/În *bătaja berbecilor*.”; CMLXXX 35—37). Sensul din text. *accesoriu* pare mai normal: „Să mă ingroape-n *strungă oilor*,/În *jocul mieilor*”; MCCCIV 26—27. Vers. 26 și 33 din text. *diacritice* sînt contrare realității păstorești: berbecii nu stau în păstoritul de vară la un loc cu mieii, acum sînt *c'rlanș*, avînd boteliul lor separat).

Partea finală a testamentului (CMLXXX 38—46) apare mai normală în prezentarea imaginilor decît la primul text diacritic (27—36). Totuși vers. 41 („*Bucemăș di paltin*.”) — raportat la vers. 42—43 („*La pișoariș-un paltinăș/Cu gluga atirnăti*.”) — pare că tinde spre ermetism formal.

Cît privește text. *accesoriu*, el își păstrează claritatea acelorăș imagini (MCCCIV 28—33). Dar partea finală ne pare să meargă spre miracole: cînd va „suna” ciobanul din „*buciumăș*”, „*Oile se vor sculă*,/Cini se vor *gudulă*,/Gluga *vint-o vintură*...” (34—38).

În ansamblul lor toate textele provin dintr-o sursă locală străveche (cf. dialogul inițial caracteristic: CMLXXIX 1—10; CMLXXX 6—14; apoi A. vers. 27—36; B. 38—46), în care a pătruns localizarea clasică (trunchiat ca în text. *accesoriu* 1—2, fără legătură logică cu dialogul ce urmează). Elementul *literar* se întilnește și în privința personajelor: aceleași ca în versiunea Alecsandri (A. 12—18; B. 15—22; C. 14—16), cu deosebirea că toți trei „*ciobănașii*” vor să-l omoare pe al patrulea necunoscut. Splendoarea versiunii artistice șlefuite în 1852 și 1866, a fost atîta de fascinantă, încît s-a păstrat pînă în 1967 localizarea trunchiată uitată în 1965 și în text. *diacritic* din 1967, dar îolosită disparat în text. *accesoriu*. Apoi a pus în periferia textelor diacritice materialul străvechi (CMLXXIX 32—36; CMLXXX 42—46), aflat în anii 1924—1928 în satele vecine cu Căza (*Păulășș*, *Hăulășca*; v. *Ținut. Vrance*,

I², p. 392 LII 25—28; 394 LIII 35—37; 396 LIV 33—41; 397 LV 15—19; 421 LXVII 40—49; 431 LXXII 30—41; 440 LXXVI 40—49 etc.).

În privința ordinii cuvintelor, se observă substituirea lor frecventă („În *jocul mieilor*” > „În *zocu berbecilor*” — MCCCIV 27 și CMLXXIX 26; sau „*Gluga: agățățș*”; „*Cu gluga atirnăti*.” — CMLXXIX 33 și CMLXXX 43; sau „În *zocu berbecilor*.” > „În *bătaja berbecilor*.” — CMLXXIX 26 și CMLXXX 37). Variația se întilnește și în formarea cuvintelor: *bucemăș* > *buciumăș* (CMLXXX 41 și MCCCIV 33), *gudură* > *gudulă* (CMLXXX 45 și MCCCIV 36), *sôcru* > *soc* (CMLXXIX 30 și MCCCIV 31), *đakiș* > *oacheșe* (CMLXXX 27 și MCCCIV 21).

În privința foneticii dialectale realitatea este cu mult mai surprinzătoare: bătrînul de 75 ani, știutor de carte, a părăsit vorbirea localnicilor rostind cuvintele printr-un fonetism literar anarhic (v. CMLXXXIX 3—7, 9—10, 12—14, 16, 19, 26, 32, r. 37; CMLXXX 10—13, 16—20, 28, 36—37, 41—43. De aceea el rămîne o excepție în ținut, cînd este privit în ansamblul repertoriului *Miorîș* în legătură cu problema limbajului. Iată de ce: dacă ceilalți bătrîni vrănceni anchetați de noi își păstrează 98% graiul specific ținutului, *Ion Macovei Brînzoi* apare ca un prețios ridicol folosind neologismul enorm deformat în stil pompos, retoric, pentru că el vrea ca vorbirea să-i apară întocmai ca la oraș. Truda rostirii este astfel penibilă. Ideea i se formează cu greu, rămînînd exprimată confuz. Asemenea grai pășăresc ajunge insuportabil pentru cine-l ascultă mai ales cînd se întilnește în narațiunea autobiografică (v. text. MCMLIII, care va fi cuprins în vol. VI al colecției). Evident că graiul bătrînului a fost deformat mai întii de lectura ziarelor, pe lingă unele cărți și broșuri (cum se vede din text.-conv. cit.) din care însă cititorul acesta dezorientat nu a putut căpăta înțelesul clar al noțiunilor abstracte, nici cursul firesc al ideilor. A reținut neologismul mai uzual, relativ sonor (ivalûta, amjândi, capitálu, situația, stabilimentu, uzătii, român, acspidijât, producția, mobil-imobil; *ibid.*, r. 8, 10, 11, 14, 15, 20, 24, 28), căruia el i-a substituit un înțeles inchipuit. De aici pornește o adevărată plagă neologică în vorbirea bătrînului acestuia: curată patologie verbală. De altfel rămîne caz unic de grai anormal întilnit de noi printre bătrînii din Vrancea, mai cu seamă din anul 1944 pînă în 1970.

Acestea, în privința afectării verbale imitînd gazetăria zilnică pe care el și-o procura, în 1967, cu pasiune. Din contra, cînd pe bătrîn îl preocupau lucruri și fapte văzute și trăite de înaintășii lui, cînd povestea despre practici arhaice proprii Vrancei (de exemplu, *privêghiu*; text. MCMLII, MCMLII, MCMLIV); ori cînd reproducea din literatura tradițională (chiar în cazul *Miorîșei*), atunci limbajul artificial dispărea, cînd și fonetica neologismului deformat era

inlocuită cu rostirea bătrînilor din sat. Dar și în acest caz se mai menține cite un cuvînt cu vreo consoană rostită strident („... și priîzi *firu*“, „nu știja *nimica*...“, „*Ĉin*-a făcut asta, cum?“, „*Pini* și *coînviîzja* ci-î *kestii di lumi*“; MCMLIV r. 5, 9, 13), pentru ca meșterul cuvîntător să lase impresie de înaltă înțelepciune...

Firește că epocilor de primenire socială adîncă la corespund uneori în popor faze de destrămare puternică a vorbirii uzuale. Deformarea violentă a *graiului scris, academic*, precede alterarea *graiului viu popular*, răsturnînd „uzul consacrat prin tradiție“; ca în modernitate cînd „trăsătura cea mai caracteristică a românei actuale, este un mare zbcucium“ (I. Iordan, *Limba rom. actuală*, 1943, p. 14. 15).

text. CMLXXXI

Nota critică 24 (satul *Cóza* — *Nedéle Látu*, 71 [73])

Ca și la text. anterior, experimentul a fost făcut pentru acest caz la interval de-un an și patru luni (MCCCII și MCCCIII); apoi de opt luni (MCCCIII și CMLXXXI). *Text. de bază* rămîne CMLXXXI Pleacă chiar din manualul școlar („Am măi furat-o diîn carti citi-oljaci.“; text.-conv. r. 100), fără urmă de material tradițional pe care bătrînul totuși îl implica („Cit. diîn carti, cit di la bătrîni.“) „Străbuni“ familiei („Cu toati cărțili, da asta-i apucati din străbuni.“; r. 102—103), împreună cu cei din sat, nu au amestec în textul prea puțin expresiv al urmașului. Cele trei texte, cercetate comparativ, au repetiții (MCCCII 67. 70; MCCCII 74, 76; CMLXXXI 74—75), contradicții („Ca să mi-l omoare/Pe baciul *vrăncean*.“; MCCCII 15—16; „Ca să mi-l omoare/Pe cel *moldovean*.“; MCCCII 15—16; „Ca să mi-l omoare/Pe cel *moldovan*.“; CMLXXXI 15—16), ezitări logice („Iar cea mioriță. ./Gura nu-ți mai tace.“ [sic]!; MCCCII 22, 25; MCCCII 22, 25; cf. „Iar ęja mioriță. ./Gura nu-ț [nu-] mai tači. .“; CMLXXXI 22, 25. „*Priut* și *nun*î mari.“; CMLXXXI 95; cf. „*Preoți* nuni mari.“; MCCCII 99). Apare și cite un vers inexpressiv adăugat de bătrîn (CMLXXXI 33 „Orî cu noj nu-ț plași.“; 37 „*Mija* cu voį im place.“), cînd dispoziția materialului e flotantă prin grupe de versuri înlăturate de la un text la următorul (CMLXXXI 29—35, 74—75). În general planul nu este incoerent, pe cînd mobilitatea morfologiei, lexicului și foneticii rămîne statornică.

În privința *graiului* se observă peste tot invazia foneticii literare (*pięior*, *tači*, *vrănęjan*, *plače*, *șpare*, *miį*; cf. *plași*, *strînze*, *plînze*, *sînze* — 1, 3, 9, 25, 37, 41, 52, 98; 33, 65—67 etc.); pe cînd rostirea locală apare sporadică. Un bătrîn de 73 ani, care și-a pierdut naturala rostirea străbună copiind pronunțarea — uneori aspră — a cărții, a ziarelor și chiar a orașului periferic.

Text.-conv. e interesant prin ce se spune despre *Miorița*: structură, mod de redare („... cîntari măi luņgi. .“); baladă stră-

veche („... *poizii veki*... apucături din njam în njam!“), legată de viața păstorească („cîntic di oi, șjobănesc“, „Șriagu... asta traži di *Miorița*“) și cîntată din fluier, din cavat sau „diîn guri“ de bărbați și bătrîni, apoi de lăutari și adesea, de femei; locul, împrejurarea prielnică transmiterii, funcția psihosocială („O cînta fimej, oamini. Măi cu samî femeili: s-aduna pi la clăsi, pi la privęghiu; și cînta“ — r. 102—104).

Pentru completarea discuției v. și text. *accesorii* MCCCII, cu text.-conv. și *Nota crit.* 237.

text. CMLXXXII

Nota critică 25 (satul *Cóza* — *Tođdir Răcuș*, [75] 77)

În experiment text. MCCCVI a fost notat¹ cu trei sferturi de oră înaintea text. CMLXXXII; iar text. MCCCVII la un an și șase luni după MCCCVI și CMLXXXII.

Textul de bază rămîne CMLXXXII. Are versuri adause (7, 12); odată chiar o grupă de versuri (22—26) față de MCCCVII, coincidînd cu MCCCVI (11—15). Nici un text nu are planul care să amintească de vreun model literar, deși bătrînul lasă impresia că nu a fost străin de manualul școlar („... c-așa ziși și-ń carti: . .“ — text.-conv. r. 32), contact posibil prin copiii din familia soției² (cu vagul ecou al cărții: MCCCVI 26—34, MCCCVII 35—41, CMLXXXII 40—49). În realitate fondul prea redus vine din lumea ciobanilor localnici, după cum mărturisește chiar bătrînul. Fondul acesta e de altfel uneori și contradictoriu, exprimat incorect („S-a sfătuit baciul *lui Vrăncean*/Și cu baciul *lui Ungurean*.— MCCCVI 7—8; „S-a vorghit baciul *lui Vrăncean*/Și cu baciul *moldovean*“ — MCCCVII 8—9; „S-a sfătuit/Baciul *lui Ungurjan*/Cu baciul *lui Vrănęjan*“ — CMLXXXII 15—16). În text. MCCCVI finalul rămîne pe deplin confuz (30—34), pe cînd celelalte două texte nu au nici un fel de încheiere.

Text.-conv. informează despre unitățile de măsură vechi („*ocaua* 1_u *Cuza*“, *sînzecu*, *litra*; r. 64—66) și organizarea stîinii (r. 59—66). Amintește și de ultimul haiduc din Vrancea, sovejanul *Panaiti Moringláv* (r. 69—73). Acesta a imitat fama lui *Iancu Jianu*, pentru care a suferit rigorile legii. După un an și jumătate de haiducie a fost prins, judecat condamnat, Ceea ce lua de la chiaburi, bogătași, negustori, împărțea femeilor nevoiașe. L-am cunoscut — și anchetat

¹ Despre culegătorul auxiliar al text. *accesorii* v. MCCXCIV—MCCXCV *Nota crit.* 223

² Bătrînul era maghiar de origine, dar a crescut în *Cóza*, a rămas analfabet, s-a căsătorit aici, însușindu-și perfect limba noastră pe care o vorbea pitoresc (v. text.-conv. r. 53—66). El a construit primele fierăstraie din Vrancea nordică. Se pricepea și la facerea morilor de măcinat, a „drîstilor“, la construirea caselor cu ateneansele lor. Era un constructor excepțional.

folcloric — în anul 1927. Am fost acasă la dînsul în *Rucărenii Sovejăi*. Într-adevăr — cum spunea *Tqadir Răcuş* — era de înfăţişare impresionantă: înalt, masiv la trup, cap enorm, expresiv, cu ochii căprii scînteietori, părul bretonat, sprincene blonde stufoase, obrajii încă rumeni la 84 de ani, vorba rară, cumpănită dar apăsată, sigură ca a unei voinţe inflexibile. Sta numai acasă ferit de lumea din sat pe care o evita: nu o putea înţelege în schimbarea timpului aceluia. *Infiera* tineretul pe calea prefacerii după tîrg şi oraş (v. text-conv. MCMXX). Îl vedea uluit de politica partidelor. Recunoştea semeţ că a „hajdučit“ în tinereţe cum făcuse „Córbia“ şi „IaŃicu Zijanu“. Dar s-a ferit să povestească, chiar la întîlnirea noastră dintîi, peripeziile acelei „cumpenji dă tineretji“: „Măi jesti vremi dă trăit“, a spus răs-picat bătrînul falnic. Însă, în paguba folclorului, vremea revederii ne-a contrariat: chipeşul bătrîn a murit în anul 1932, lăsînd colecţiei noastre numai cinci texte lirice — toate „dă hajdučii“ (*Ţinut. Vranc.*, II, p. 296—297 DLXIX—DLXXI, DLXXXII—DLXXXIII), şi-un documentar text-conv. (MCMXX). Mărturiile de azi despre dînsul — de la rude (MCCXII), de la soŃia lui de bătrîneţe (MMC), ori de la cel care l-a întîlnit (CMLXXXII) — nu ştirbesc faima ultimului haiduc moldovean.

text. CMLXXXIII

Nota critică 26 (satul *Cóza* — *Ion RăduŃi*, 80 [82])

În filiaŃia textelor, MCCCVIII *accesoriu* a fost primul notat de culegătorul auxiliar¹, urmînd peste doi ani MCCCIX, iar după opt luni CMLXXXIII *diacritic*. Textul ceva mai complet pare MCCCIX. Dar el cuprinde şi confuzii (cf. 4—5 cu 11, 22; 38—39, 63—69, 70), cu toate că are în plus o grupă de versuri (47—53) lipsă din text MCCCVIII. Rămîn însă contradictorii MCCCVIII 10—13 şi MCCCIX 16—21. Dovada: *moldoveanul* şi *ungureanul* s-au sfătuit „Ia, pe cel *vrăncean*. . /Ca să mi-l omoare.“ (MCCCVIII) — în opoziŃie cu: „Şi se sfătuiră/Baciul *ungurean*/Şi cu cel *vrăncean*/Pe cel *moldovean*. . /Ca să mi-l omoare“, (MCCCIX). Text *diacritic* (de bază) prezintă aceeaşi formulă (15—20). El are izvorul indicat: bătrînul octogenar l-a aflat şi reŃinut în tinereŃe dintr-o „carti di poizii“ populară „a lui Vasili Alicsăndri“. În privinŃa aceasta citatul din text-conv. este caracteristic, şi-l vom reproduce:

„Cartja. . . si lua di la librării. . . Şi Ńera-ntr-ŃiŃsa tot felju di poizji. AŃ cumpărat-o di la *Focşăni* înăinti di noŃi suti şa i ş p si. An dat caŃ vo suti di lej pi ja. S-a pierdut cartja! Iera cit triŃ dęsti di grăşi (r. 86—93).

¹ V. MCCXCIV—MCCXCV *Nota crit.* 233.

Poate a fost vreun exemplar din ediŃiile Alecsandri posteroare anului 1894—1900. Sau dintre „numeroasele ediŃii apărute în prima jumătate a sec. al XX-lea“ (relatarea lui D. Murăraşu, din 1971, în Alecsandri, *Poezii pop. ale rom.*, p. XV) — de pildă, aceea din 1908 a lui Em. Girleanu (v. şi cele discutate la text. MCCLXVII *Nota crit.* 211). Ori cumva antologia şcolară (oficială, în 218 pag., din 1896) a lui Cristu S. Negoescu. Astfel, avem de reŃinut încă un dubiu bibliografic în legătură cu *MioriŃa* în Vrancea după anul 1866 (se alătură *textului-miscelanu Prahúda* — v. MCMLIX *Nota crit.* 136).

Ńoi subliniem faptul semnificativ: înainte de 1916 (retrospectiv jumătate de secol din 1967 anul anchetei noastre) un cioban vrăncean nu şi-a procurat antologia (?) în cauză de la vreun negustor ambulant prin tîrgul săptămînal din „Focşăni“ (situaŃie asemănătoare în text. MCCII *Nota crit.* 173); ci s-a dus „la librării“ de şi-a cumpărat-o. Caz unic cunoscut din trecutul păstoritului vrăncean. În momentul anchetei noastre bătrînul avea 82 de ani. Pe cînd în 1916 era în plină tinereŃe (avea 30 de ani). Şi trăia într-un sat izolat. Acolo balada se găsea şi atunci în manualul şcolar, pe care ciobanul îl întîlnise (vom vedea cum) prin anii 1894—1896. Privitor la cazul acesta au fost în *Cóza* trei direcŃii posibile de răspîndirea a baladei: 1. tradiŃia păstorească (prin „uŃeşu bătrîn“ cîntăreŃ iscusit din fluier — r. 74—85); 2. cartea-de-citire de la şcoală pentru clasele IV, V (*RăduŃi* nu a folosit-o fiindcă a urmat numai „doŃi clasi primări“, tatăl său retrăgîndu-l din şcoală — r. 94—96); 3. o eventuală „carti di poizii“ (ciobanul şi-a procurat-o „înăinti di noŃi suti şajspşi“ — r. 90—93; pînă atunci el învăŃase a citi bine, cu greutate şi perseverenŃă). Ce-a realizat prin această sursă tirzie fostul premiant în clasa a II-a primară (după cum ne-a mărturisit cu mindrie)? El a memorat în izolare — numai prin lectură, şi la întîmplare, fără controlul cuiva — textul Alecsandri. Probabil că în timp de o jumătate de secol (1916—1967) bătrînul, deşi cu bună memorie, a avut mai rar prilejul să *zică* balada, măcar recitativ (în 1967 nu mai putea să cînte din fluier). Îneit a fragmentat mereu din ce învăŃase la tinereŃe, reducînd-o — pînă în 1965 — la un text aproape prozaic (variabil şi cantitativ: în 1965, 55 vers., în 1967, 75, apoi 69; cf. disparitatea planului la text. MCCCVIII intiiul notat în 1965: vers. 1—9 > 10—17; 18—23 > 24—32; 42—45, 46 > 48, 49 şi 50—55).

Dovada unor modificări succesive în timp este însuşi text. *diacritic*: are la rîndu-i versuri repetate (9—14 şi 19—25), unele apar dislocate şi oarecum confuze (55—65), lexic alterat (*Ńhortomán* — 10, 21; *curnúti* — 12, 23), pe lîngă fonetismul des schimbat prin contactul cu limba literară şi cea oficială (*ŃjobăneŃi, vrănŃian,*

incăpali, tați, plăți, ziți, stringi, plinși, singi etc. — 5, 7, 18, 28—30, 50—53).

Planul clasic a fost și el modificat și redus: s-au păstrat invariabile numai primele trei *teme* (1. locul acțiunii; 2. transhumanța; 3. personajele) și parțial *tema 11* (obiectele de îngropat). Celelalte au fost ori înlăturate (10 — locul îngropării; 13 — alegoria morții; 14 — apoteoza ciobanului), ori menținute dispersat (17 și 18 — reluarea alegoriei morții; reluarea apoteozei).

Text. *diacritic* și cele două notate literar nu au de loc ecou din tradiție prin „uñkëșu bătrîn“ trăitor în mediul păstoresc local. El fusese un cântăreț excepțional din fluier chiar prin factura instrumentului („Avja uñ fluir di cinta *Miorișa* di s-auza la șinș kilometri“ — r. 74—78). Acel cioban *Tudurăki* (portretul lui rămîne sugestiv; r. 75—85) a impresionat pe *Ion Răduși* prin arta „ghers“-ului privind balada, și prin varietatea melodiilor de joc. Dar nu și prin textul poetic, așa cum se va întimpla peste două decenii (se pare că numai parțial!) cu bătrîna *Cucăna Ursu* (v. CMLXXVIII *Nota crit.* 22).

Din aceeași „carti di poizii“ bătrînul a reținut și balada *Cînticu șgariluij cu luna* (r. 97); cf. cu alți doi bătrîni informatori: unul din *Găurj* (CMXCVI), altul din *Valja-sării* (MCCLXVII).

text. CMLXXXIV

Nota critică 27 (satul *Cóza* — *Tpadir Mărijan*, 86)

În experimentul folcloric *var. MCCCX accesorie* a fost notată la un an și opt luni după CMLXXXIV. Aceasta reprezintă un tip mai dezvoltat în raport cu celelalte 13 notate diacritic și cu cele 17 accesorii (toate din același sat, *Cóza*). O vom analiza comparată întii cu cea accesorie (care este eterogenă; cf. vers. 75—76).

Ambele texte au cantitatea versurilor variabilă: prin *adăugire* (CMLXXXIV 51, 62—66, 115—118; MCCXCIX 5, 20, 23—24, 46—48, 60—63, 65), prin *omisiune* (CMLXXXIV 47—48), prin *repetiție* (CMLXXXIV 41—43, 100, 106; MCCCX 64—65) și prin *improvizare* (CMLXXXIV 64 „Cu gura di pîni“). În fondul lor primar ele pleacă din lumea ciobanilor, deși cele două versuri de la început (localizarea) sînt direct ecou literar din Alecsandri, de altfel ca și personajele (unul este „craïovian“).

Tot în privința raportului între materialul local și cel literar se poate afirma că bătrînul, știutor limitat de carte, a auzit balada spre bătrînețe și de la copii umblători la școală (din familie etc.). Pe lângă localizarea tipic literară o dovadă este regionalizarea personajelor; urmează enumerarea instrumentelor (CMLXXXIV 79—84; MCCXCIX 49—55) și episodul „baba bătrînă“ (CMLXXXIV 87—103; MCCXCIX 58—62).

În *var. accesorie* întilnim două versuri grotești („Doi țistări și lăutari./Două muște fac găluște“; vers. 75—76). Apar cu totul stinghere în contextul baladei. De presupus că ele nu pleacă din automatismul verbal spre care bătrînul pare înclinat. Mai degrabă ar fi niște *versuri rătăcitoare* mecanice, inexplicabile în esența lor. Apar încă într-o *var.* din satul *Scătura-Părósu* („Și lăutarj?/Doj țințari;/Și doji muști-au făcu' găluși“ — MCLXXXIX 42—43). Prozaismul acestora — mai agravat — s-a aflat întii în 1927 (satul *Neréju*) într-o *var.* care — singura în ansamblul baladei din Vrancea — suprimă atitudinea ciobanului resemnat („Băbulici hăj, ./Daci n-aj bărbat./Si mă bag argat:/Zița di-alergat./Noapțja di culcat.“ — *Ținut. Vranc.*, I², 364 XXXV 136—141). Sigur că este umplutură lăutărească intercalată de memoria informatoarei trăite în lumea lăutarilor de prin Vrancea sudică și Valea-Milcovului. Aceștia au cunoscut lăutari din Muntenia, unde a fost notată (în 1893 de la un lăutar din Vilcea) o *var.* mediocră a *Miorișei* în care aflăm interpolat episodul „femeia din Breb“, asemănător cu plati-tudinea din *Neréju* (cf. *Ov. Densusianu, Vieța păstor.*, II, p. 132 VI; și comentariu negativ, p. 84 nota 1).

Din materialul străvechi textele păstrează părți dispartate, una chiar cu ton retoric (CMLXXXIV 59—64, 106—107; MCCXCIX 31—33, 72—74). Iar dintre temele — rare în variante — găsim întii episodul-dialog între mamă și Dunăre (CMLXXXIV 104—110; MCCCXCIX 77—83). Al doilea episod întîlnit este al metamorfozării mamei în „corbușorări“ (= *coarbi*), prezentat cu variație ușoară de versuri CMLXXXIV 115—128; MCCXCIX 84—98). Episodul „găsirea feciorului“ apare uniform în ambele variante (CMLXXXIV 123—128; MCCXCIX 91—98). În privința metamorfozării mamei, trebuie remarcată circulația geografică redusă în ținut: episodul acesta e aici primul întilnit în textele din colecția actuală (în 1965). Va mai apărea în *Hărăstău* (MXVI 48—57, MXVII 66—79, MXVIII 58—73) și *Nistoréști* (MLXXIII 30—41, MLXXVI 113—116, MCIV și MCV 36—50). Între anii 1924—1930 a fost găsit numai în trei sate apropiate de *Cóza*: *Hăulêșca*, *Spinești* și *Văsiș* (*Ținut. Vranc.*, I², 383 XLVIII 64—99; 386 XLIX 66—113; 391 LI 44—71; 429 LXXI 76—96; 431 LXXII 88—105). Aria aceasta de circulație așa de redusă se explică numai prin izolarea celor patru sate de căile frecvente în circulație. Iar proveniența rămîne obscură (probabil prin lăutari).

În cele două texte din *Cóza* planul materialului se vede în general dislocat. Iar graiul are fonetica alterată de neologismul folosit confuz, aflat din limba literară, pe lângă pronunțarea capricioasă: „Și cini măj *bărbări*“ CMLXXXIV 34), în loc de „măj bărbat“; „*Meoriți* lai. . .“ (50, 70, 73, 88, 114), dar în text.-conv. „*Niorița*“

(rind. 1, 20—21); „Trii turmi di miei“ și „În ȝocu meilor“ (vers. 25-77); „Dúnúria“ — „Dúnúria“ — „Dunúria“ (105, 106, 108) etc.

Variația fonetică *Ñiorîța* — *Meorîța* se explică lesne: cînd povestește bătrînul, rămîne în graiul străbun; cînd recită, intră în conformismul fonetic literar deprins și din școala timpului său, și din contact cu timpurile noi. Uneori variația fonetică se întretaie chiar în același cuvînt („Pî-um pișjor di plaj“; 22, 92); sau se dublează în trei versuri consecutive („S-a vorghit șel crajovjan/Cu șel ungarian/Si-l omğari pi șel moldovjan.“; 29—31). Însă fonetica regională predomină în tot textul diacritic.

În controversa de teren folcloric satul *Cóza* a își are situație specială: în 1964 s-a afirmat că prin anul 1930 (data publicării vol. I din *Ținutul Vrancei*) *Miorîța* „pare să nu fi circulat“ în această localitate. Judecînd deductiv: dacă balada a existat aici *cîndva*, în 1930 era stinsă. Prin urmare ne-am găsi aici într-un *vid folcloric*. Însă variantele de față ne permit, abia acum, lămurirea ipotezei eronate. Vom încerca să infirmăm ce susținuse A. Fochi în 1964 cînd a scris următoarele: „Vrancea a fost temeinic cercetată de Ion Diaconu, anterior anului 1930 și, cu toate acestea nu în toate localitățile a putut fi descoperit textul. Este prea elocvent cazul satului *Cóza*, sat în care la acea vreme textul pare să nu fi circulat“ (*Miorîța*, 484). La această aserțiune coloaționăm opinia contiguă. „În 1930, Ion Diaconu, cercetînd cu de-amănuntul tradițiile populare în legătură cu *Miorîța*, raporta afirmația atît de interesantă că în Vrancea de la sfîrșitul veacului trecut «numai în biserică nu se cînta *Miorîța*» (*ibid.*, 424). Cităm a treia opinie ce ridică un justificat semn de întrebare: „Informatorii lui Diaconu pe care în mod special i-am căutat. . .“ (*ibid.*, 424). Iată implicat un paralogism! Fiindcă întrebarea normală în această situație trebuie formulată numai așa: s-a putut cumva să nu fi circulat *Miorîța* în satul *Cóza* între anii 1924—1930 (anii de teren pentru *Ținutul Vrancei*, vol. I)? Adică să nu fi existat nici melodie, și nici măcar vreun text simplificat, ori cu totul degradat pînă aproape de neființă, cînd la 3 km. de sat se afla „stîna Cozănilor“ pe muntele „*Kișjoru Cói*“; iar la jumătate de km. (distanță de la același sat) era, în 1928, altă stîna (de vară), tot a „Cozănilor“, pe care eu am fotografiat-o atunci, apoi am descris-o, în 1930, în ansamblul celorlalte din ținut? (*Păstoritul în Vrancea*, 20 fig. 1; 21 fig. 2; 22 fig. 3; 23 fig. 4). Dacă „Vrancea a fost temeinic cercetată de Ion Diaconu anterior anului 1930“, atunci, cercetînd *Cóza*, el nu a găsit nici o urmă a *Miorîței* din întreit motiv: 1 — a cercetat superficial satul, nemerînd înși care nu știau boabă din baladă;

2 — a cercetat satul după informații vagi, pripite, aminînd ancheta riguroasă pînă ce-a părăsit-o; 3 — nu a cercetat deloc satul.

Ca să putem stabili cu precizie dacă — „sub raportul strict geografic al circulației“ baladei — a fost între anii 1924—1930 vreun „gol“ (= „hiat de circulație“) în satul *Cóza*, să recurgem la logica deductivă, pentru care folosim un document caracteristic: în 1928 am anchetat în satul *Păuleșți* (vecin cu *Cóza* la 1 1/2 km.) o bătrînă prestigioasă, *Măriuța Cúca* (v. Diaconu, *Reflexiuni. cîntec-vers. popular*, 1946, 62—63; *Ethnos*, I (1941), p. 213 XV). În text. — conv. notat de la dînsa, ea vorbea — aproape ca despre o făptură excepțională — de-un preot care prefera *Ñiorîța* tuturor cîntecelor bătrînești din sat. Era un preot oarecum lumeț. El urmărise privilegiatoarea că „ari doizăși și patru di cîntiși“: „li scrisăși pi hîrtii“. „Da măi tari-ȝ plășja cînticu-aista“, *pus* „pi hîrtii di la ȝaminj bătrîni“, încît „punja și lăutari di i-l cînta“. Iar bătrîna *Măriuța Cúca* (de 70 ani în 1928, dar tinără în vremea freneziei poetice a preotului, între anii 1878—1880) îi cînta balada și noaptea: „Sara-l cîntam («cînticu») pîn-adornița“ (*Ținut. Vranc.*, I², 406—407 LVIII). Pentru cazul unui asemenea amator pasionat de cîntec popular „afirmația atît de interesantă“ (a mea!) „că în Vrancea de la sfîrșitul veacului trecut „numai popa în biserică nu cînta *Miorîța*“, parcă rămîne valabilă într-un fel: nu că și în timpul liturghiei preotul — meșter cîntăreț profan — se gîndea la „cînticu“ lumesc *Ñiorîța*; ci faptul real: în toate satele din Vrancea balada era general cunoscută. Adăugăm un fapt care coroborează cu argumentarea de față: preotul în cauză avea în parohia sa și satul *Cóza* (împreună cu *Păuleșți* și *Hăulășca*). Oare se putea ca oamenii de aici, din *Cóza*, să nu știe — nici unul măcar — „cîntarja *Ñiorîți*“, cînd în cele trei sate din parohie se cunoștea pasiunea preotului? Răspunsul firesc este: nu se putea! Un fapt preemtoriu nu se exclude sofistic.

Atunci care a fost starea baladei în satul *Cóza* între anii 1924—1930? Iată răspunsul categoric: „cîntarja“ și textul au „circulat“ acolo în timpul anchetei mele din anii aceia. În 1924, nonagenarul de astăzi avea 43 de ani. Așa dar se afla în plină vigoare a memoriei. Este de presupus că el trebuie să fi știut pe atunci măcar un rest vag din *Miorîța* școlărească. Însunăm aici și pe ceilalți bătrîni din sat în 1967 (anul anchetei mele în *Cóza* după 1965), de cite 71 ani (*Tqadir Tudoráki* — MCCCIV), 75 ani (*Ion Macovéj Brînzoi* — CMLXXIX—CMLXXX, MCCCIV; *Nedélc Látu* — CMLXXXI), 77 ani (*Tqadir Rácuș* — CMLXXXII, MCCCVI—MCCCVII) și 82 ani (*Ion Rădúți* — CMLXXXIII, MCCCVIII—MCCCIX). Oare aceștia să nu fi știut măcar două versuri din baladă între anii 1924—1930? Imposibil de inchipuit asemenea „gol“ folcloric care nu

ar putea explica circulația surprinzătoare dintre anii 1965—1967: 13 variante notate diacritic împreună cu 17 texte accesorii; și materialul stereotip se putea adăuga! L-am evitat. Facem precizarea: „*Ținutul Miorița*” (= „*Cinticu nișari*”, „*Cinticu nișari*”, „*Cinticu oilor*”, „*Cintarja oilor*”, „*a oilor*”, „*a nișari*”, „*a nișarilor*”; v. *Ținutul Vrancea*, I², 315) circula în C ó z a — repetăm — între anii 1924—1930. Atunci de ce nu a apărut în vol. din 1930? Dintr-o fatalitate regretabilă: nu am putut cuprinde minuțios satul C ó z a în ancheta strictă de teren dintre anii 1924—1928. Pe atunci două încercări au fost fără succes pentru colecție. Încît am notat cinci texte prea disparate pe care le-am înlăturat din volumul publicat în 1930. De altfel și alte 8 sate — „cătune” au avut egală soartă vitregă. Nu le-am putut cuprinde în anchetă din lipsă de timp. Am temporizat investigația de teren pînă în 1933; am început atunci cercetările în Rîmnicul-Sărat, publicînd vol. I din seria *Folklor din Rîmnicul-Sărat*, urmat în 1934 de-al doilea. Am publicat vol. III partea I abia în 1948. Anii celui de-al doilea război mondial (1938—1945) au fost cu totul precari muncii mele de teren. Cu efort și intermitență am căutat să nu mă rup de realitatea folclorică și în 1963 am cercetat istoricul sat *Bîrsăști* (aici, și în 1957; v. text. CMXLI, CMXLII, CMXLIII). Iar cercetările e x p e r i m e n t a l e în C ó z a le-am făcut în 1965—1967. Perioada aceasta a fost cea mai activă în anchetă: am străbătut toate satele vrăncene cu cătunele lor, am verificat și vechii informatori (ai monografiei din 1930) rămași în viață, am adăugat în zona Vrancei trei sate de pe „Valja-Nîlcovului” (*Andreiașu, Réghiu, Méra*). Ancheta s-a terminat în 1970, cu două sate limitrofe Vrancei, pe „valia-Pucni” inferioare (*Bolotășți și Găzești*). Iată itinerarul peregrinării pentru *ancheta experimentală* privind *Miorița* și aflarea celorlalte categorii folclorice (epica, lirica, strigătura etc.):

Anul 1963, numai satul *Bîrsăști*. Anul 1965, satele *C ó z a, Hăulêșca, Negîrlêști, Méra, Păulêști, Pojăna, Spinêști, Tălmîș, Văși*. Anul 1956, satele *Bodêști și Negîrlêști*. Anul 1967, satele *Andreiașu, Bodêști, C ó z a, Găuri, Hăulêșca, Herăstrău, Năruja, Nerêju, Nistorești, Păltin, Păulêști, Prahăda, Réghiu, Scătura-Părosu, Sovêja, Spinêști, Săpălbir, Tikiriș-Rușet, Vidra-Voloșcani*. Anul 1968, satele *Hăulêșca, Năruja, Negîrlêști, Păltin, Păulêști și Tălmîș*. Anul 1969, satele *Colăcu și Păduși, Valja-Săriș și Prisăca*.

Miorița circula pînă în 1970 în toate satele vrăncene. Contrar părerii lui A. Fochi (cf. *op. cit.*, p. 484 și nota 1), anume că „singura regiune absolut compactă (în ceea ce privește viața motivului — *n.m.*) cunoscută pînă azi este regiunea Crișului Alb” colecția de față arată că Vrancea rămîne „regiunea compactă” de circulație a baladei, fapt observabil în ancheta din 1956, cînd

acest specialist pare să fi urmărit mai mult punerea „la îndoială a autenticității textelor culese” de Ion Diaconu (v. *Miorița*, p. 425), decît problema ariei vrăncene a *Mioriței*. De la menționata controversă asupra terenului folcloric privind satul-cătun *C ó z a*, cauzată numai de metoda expeditivă pe teren a lui A. Fochi, în 1956, prin Vrancea, s-a ajuns în 1964, la negarea insidioasă a colecției *Ținutul Vrancei*, I, 1930, căreia autorul impozantului volum *Miorița*, i-a contestat valoarea documentară printr-o presupusă fragilitate a materialului folcloric (v. pag. 425). Credem că pentru a susține geneza ardeleană a motivului și existența unor „centre de iradiere”, n-ar fi fost necesară controversa șubredă și, mai ales, n-ar fi trebuit să se acopere adevărul științific.

Dacă A. Fochi a pus la îndoială existența informatorilor anchetați în trecut de Diaconu, căutați „în mod special” și aflați „în marea lor majoritate morți” (anul 1956), ceea ce rămîne o afirmație nefondată, un altul mi-a contestat paternitatea exclusivă a metodei de cercetare pe teren.

În 1971, s-a recunoscut că „e x p e r i m e n t u l f o l c l o r i c” — valabil în cercetările de teren — nu putea fi aflat în „culegerile amatorilor” de « poezie populară » expeditiv culeasă. Acest procedeu a apărut numai cînd „cercetătorii experimentați” au tins spre verificări și precizări mai detaliate pentru „conturarea caracteristicilor folclorului și a legilor lui”. Constatarea această justă s-a făcut în 1969 de către Ovidiu Bîrlea. Într-adevăr „experimentalul” a fost aplicat în folclor spre a se stabili „gradul de variabilitate, elementele constante ale unui tip în diferitele lui variante”. Dar formulatorii inițiali (despre *concept și metodă*) au fost indicați cu osebîită prudență: „C. Brăiloiu și I. Diaconu au consemnat astfel același exemplar cules de la același informator după un interval de timp”. (S-a redat pasajul și în franceză). Tot conform afirmației lui O. Bîrlea a urmat în timp extinderea procedurii: „Acest experiment a fost extins pe scară largă în cercetarea prozei populare epice”. Fapt exact: așa și-a întocmit folcloristul monografia *Antologie de proză populară epică*, I, II, III, 1966 (v. *Metoda de cercetare a folclorului*, 1969, p. 94, 278)

Adevărul rămîne însă învăluit: nu ni s-a precizat deosebirea „experimentalului” între „C. Brăiloiu și I. Diaconu”. Fiindcă există între ambele procedee o nuanță cantitativă, alta calitativă. Să încercăm o precizare succintă:

„Experimentul folcloric” nu fusese încercat pe teren de nimeni. L-am aplicat întîi, rudimentar, în anul 1926¹, în Vrancea, folosind un singur informator. Privea numai *Miorița* (*Ținutul Vrancea*, I²,

¹ O. Bîrlea era atunci în vîrstă de 9 ani (n. 1917).

p. 454 LXXXVIII). L-am reluat în 1927 tot în Vrancea, la *Neréju*, experimentînd cu doi informatori (p. 348, 351 XXIV > XXV; 361, 364 XXXIV > XXXV). În 1930 Ovid Densusianu mi-a recunoscut procedeul ca util (v. *Grai și suflet*, IV², p. 413). După 1933 s-a extins la baladă și la celelalte specii poetice. Din 1963–1970 am consolidat sistemul, precizîndu-l și numînd metoda aceasta „racordaj folcloric” (v. *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 13 și 35 nota amplă explicativă; cf. *Revista noastră*, an. VII (1978), nr. 55–57, p. 370–371). Prin „racordaj” tîndeam atunci la reconstituirea unui text dispersat — numai din repertoriul *Miorița*, făcînd ancheta simultană prin doi informatori, mai ales apropiați: soț-soție, mamă-fiică, etc. Timpul experimental de anchetă a variat: între o oră (CMXLIV > CMXLV), o oră și jumătate și doi ani (CMLXXIV > CMLXXV; MCCXC VIII — MCCXCIX > CMLXXIV) 8 luni (CMLXXII > MCCXCV) și doi ani (MCCXCIV > MCCXCV), un an și 6 luni (CMLXXIX > MCCV), 2 ani (MCCXCIV > MCCXCV) etc.

În octombrie 1938 am lucrat a doua oară pe teren împreună cu muzicologul Constantin Brăiloiu¹. S-a folosit iar fonograful cu cilindri tip „Edison” pentru înregistrarea integrală a melodiei, și numai parțială a unui text epic ales în anchetă. De data aceasta „experimental folcloric” s-a oprit la baladă. În acest scop am trecut pe „Valja-Rîmnicului” (în fostul „județ Rîmnicul-Sărat”). Am rămas în *Dumitréști*, un sat cuprinzător, pitoresc, înstărit, de gospodari harnici. Acolo am aflat din întîmplare un informator lăutar (de 41 ani). Era din *Dedjulești* (sat vecin, tip respirat de vale). L-am anchetat chiar în *Dumitréști*. Județul Rîmnicul-Sărat era pe-atunci vestit pentru viața lăutărească (după Buzău). Pe lăutar îl cercetasem în anii 1933, 1934, în cele două monografii menționate.

În octombrie 1937 am cercetat cu Brăiloiu, la „*Bîrsăști*-Vrancea, un bătrîn caracteristic, înregistrînd numai cîteva texte lirice și *Miorița*. Cilindrii au rămas la Brăiloiu, în păstrarea „Arhivei de folklor” a S.C.R. („Societatea Compozitorilor Români”; v. *Cîntăreți și povestitori*. . . p. 41). De la *Bîrsăști* ne-am dus, tot în octombrie 1937, în satul *Hervăstău*. Acolo am înregistrat amîndoi, printre altele, o variantă documentară a *Mioriței*, despre care nu pot afirma cu precizie că a fost publicată (v. text MXIII, n. cr. 52).

În ancheta lăutarului din *Dedjulești* ne-am preocupat cu precădere de baladă, aplicînd „experimental folcloric”, după propu-

¹ Brăiloiu a făcut, în amintirea celor două drumuri ale noastre (din 1937 și 1938), 2 poze cu un aparat fotografic perfecționat al său. Le anexez în memoria muzicologului român fără egal, și-a prietenului excelent.

nera mea, asupra unei piese lăutărești rară pe atunci în zonă: „*Cîntărețul lui Criviș*”. O mai culesesem — schematic experimental —, în 4 var. (anul 1933), de la un lăutar din *Dumitréști*, cunoscut locului, și-o publicasem (*Folkl. R.-Sărat*, I, p. 52–56 *Cîntecul Gerului*). Iar în 1934 — în 4 variante, prin același schematism experimental — o aflasem de la un cobzar, tot din *Dedjulești* (*ibid.*, II, p. 15–20 *Cîntecul Crivățului*). Ambele texte erau întregi, bine dezvoltate, ceea ce denota vitalitatea motivului în zonă. Tot în 1933, culesesem, în satul *Mihălbăneț*, un text mai degradat al baladei — notat tot schematic experimental în 4 variante — publicîndu-l în 1948 (*ibid.*, III¹, p. 76–77 *Cîntecul Crivățului*). Mă pasionase acest motiv de cînd fusese studiat de P. Caraman în 1932–1933, folosînd și materialul din Vrancea publicat de mine.

Revenînd după patru ani în Rîmnicul-Sărat — în special pentru balada *Criviș* — am căutat să înregistrez cazul nou în mod mai sistematic decît în 1933 și 1934. Aveam la îndemînă și-un fonograf (de-atunci nu l-am mai practicat!), pe lîngă expertul muzicolog renumit (v. *Ținut. Vranc.*, I², p. 75–76). În acest scop am convenit cu Brăiloiu să ne împărțim rolurile: el numai să înregistreze cu fonograful melodia și fragmentul de text corelativ, iar eu să „experimentez” structura textului poetic (adică întîi notarea fonetică a graiului care nu se imprima clar pe-atunci cu cilindrul fonogramic), apoi succesivele straturi de fond și formă poetică. Operația lui Brăiloiu strict mecanică, a fost mai lesne de realizat: el a înregistrat o singură melodie, pe care a transcris-o personal — și nu prin „asistenții săi studenți” — (v. *ibid.*, p. 75–76 nota), trimițîndu-mi-o la Focșani spre publicare, bineînțeles că anexînd-o la textul reconstituit de mine prin *racordaj* mult simplificat. Imprimarea am făcut-o peste trei ani (*Ethnos*, I¹, 1941, p. 218–228).

Menționez că Brăiloiu nu putea face o dublă înregistrare (se lucra încă în condiții primitive, de pionierat!) dintr-o cauză: el avea atunci, pentru „expediția” în două ținuturi vecine, material fonogramic redus (circa 60 cilindri). În asemenea penurie muzicograful era silit uneori să înregistreze pe același cilindru cîte două melodii-text.

Munca mea a fost mai temporizată, ca să efectuez 5 *reluări* în *cîntare-recitare*, urmărind straturile de fond și formă poetică, cu atenția și auzul bine adaptate spre a nota cu precizie structura dialectală.

Cineva se poate întreba: de unde provenea deosebirea în operația, oarecum distinctă, a celor doi anchetatori? De la diferența între melodie și desfășurarea textului poetic fonetizat lăutărește. Brăiloiu avea de înregistrat un corp melodic uniform, tradițional, relativ bine păstrat,

avind numai niște interludii la vioară necesare pentru odihna vocii în cântarea textului, după voce succedind „lăuta” (numită mai rar „vioari”). Nu a fost nevoie așadar de repetat înregistrarea fonogramică. Pe cînd în privința textului poetic era altceva: acesta varia de la o „cîntare” la cealaltă. Se re-compunea, se înveșmînta succesiv verbal, devenea mereu, se amplifică treptat (rar se înlătura cîte un vers) pînă la împlinirea lui; adică pînă ajungea la aspectul său relativ primar cînd fusese memorat de lăutar. Iar această stare finală — am spus că în mod relativ socotită în fază definitivă — rezulta dintr-o operație inversă: pornindu-se — în alte cazuri — de la o variantă redusă în conținut, alterată, chiar inexpressivă a textului debitat întii, ca să se ajungă, prin re-memorare succesivă, pînă la aspectul inițial relativ al textului care a fost învățat, adică memorat, cîndva în trecutul uneori îndepărtat. *Refacerea* aceasta privea acum numai textul în sine, fiindcă melodia rămînea, cum am spus, staționară. Așadar textul devenea deseori o variație continuă în desfășurarea versurilor prin înlocuire și inversare lexicală, structură ritmică, aspect logic variat. Acele 5 reluări în variante — aduse primei variante, *de bază*, cîntată „din gură” alternînd „lăuta” — cu 5 straturi de fond, formă poetică și rostire dialectală, tot cîntate și acompaniate de melodia instrumentului — m-au preocupat intens de la ora 10 pînă către sfîrșitul zilei de octombrie toamnă. A trebuit să fac 5 pauze, uneori de 2 ore, pentru echilibrarea subconștientului, odihnirea și normalizarea memoriei. În acest răstimp Brăiloiu a înregistrat numai scurte melodii de texte lirice și cîteva fragmente epice, pe care abia și le amintea lăutarul (ne înțelesesem, ca să nu obosim ori să distragem „subiectul” de la preocuparea „experimentului”; eu îl preveneam în răstimp să se gîndească bine „la Zăr”).

(Ziua aceea de „experiment”, o socot inedită în istoria cercetărilor noastre folclorice prin colaborarea pe teren între muzicologul „mecanizat” și folcloristul „după ureche”...)

Nu bănuim cum și-a realizat Ovidiu Birlea experimentul „extins pe scară largă” în cercetarea prozei populare epice, ca să ancheteze pe „același cîntăreț după un interval de timp ce varia de la cîteva săptămîni pînă la 3—4 ani”... (*Metoda de cercetare*... p. 94). Fiindcă el nu ne-a lăsat o „fișă de frecvență” informativă (v. model, p. 109). Însă e sigur că strădania mea abia a fost menționată de dinsul. Și că folcloristul Iordan Datcu a stabilit numai în parte adevărul: „... procedeu aplicat, înaintea lui, (recte Ov. B.) de C. Brăiloiu și I. Diaconu” (*Dicționar folcl.*, p. 69—70). În fond

lucrul stă numai așa: de la Const. Brăiloiu nu se cunoaște pînă acum vreun text poetic — *Miorița*, liric ori epic, notat prin „racordajul folcloric”, aplicat de mine îndeosebi pe teren după anul 1963.

În 1966, Ovidiu Birlea întocmise un referat la Ion Diaconu «*Folclor din Vrancea*» — Studiu introductiv”, cerut de „Editura pt. Literatură”, spre a se admite *ms.* lucrării la tipar; atunci a spus răspicat:

„... contribuția esențială a lui Ion Diaconu în folcloristica românească. Dinsul este părintele experimentului folcloric la noi, cel dintii care a cules aceeași piesă de la același informator în mai multe rînduri pentru a se urmări, pe de o parte, *improvizația*, pe de alta pentru a obține variante cît mai realizate...”. Prin urmare afirmarea de peste trei ani (v. *Metoda de cercetare a folclorului*, 1969, p. 94, 278) — pe care am discutat-o — nu era *obiectivă*, contrariind faptul real care fusese inițiat de mine în 1926, și admis, în 1930, de Ovid Densusianu ca cercetare experimentală în timp (*Grai și suflete* IV², p. 413).

Pentru mine personal, comentatorul variabil a găsit un chip ingenios de-a replica lateral, dar numai în timp; operînd așa, asemenea tactică admite ca rămasă definitivă — implicit și ea impecabilă — orice afirmație *dogmatică* din *scrisul personal*. Atare procedeu, prea subiectiv, rămîne exterior științei folclorice.

Dintre acei care au făcut opoziție absolută „experimentului folcloric” aplicat după criteriile mele, *Al. I. Amzulescu* s-a străduit prea fățiș să declare munca trecutului (și mai ales pe-a celui apropiat, de-acum 50 de ani) ca pe o realizare palidă (dacă nu chiar inutilă!) față de măreția realizării folcloristice... în privința întocmirii „corpus”-ului epic — fără metoda „experimentului”. Nu trebuie negată valoarea acestuia și nici munca în curs a lui Amzulescu și-a colaboratorilor săi. Dar „corpus”-ul nu poate fi realizat fără acordul cu munca experimentală pe teren a trecutului apropiat.

Se pare că Amzulescu nu a înțeles absolut nimic din aspra muncă de teren ca să poți obține prin „metoda reconstituirii succesive” (= dublul „experiment folcloric”) cîteva piese poetice deosebite (*Miorița*, *Crivița*). Le-am aflat mult reduse în text, ajunse ca niște epave zdrobite. Fără operația treptată a „experimentului folcloric” ele ar fi rămas în structură frustă pentru totdeauna, aceea din prima și definitivă notare sau înregistrare mecanică. Asemenea piese dezarticulate — obținute în notarea scriptică primară, sau prin înregistrarea pietrificată pe banda magnetică (uneori — cu aparate portative imperfecte — relativ sonoră pentru fonetica dialectală) — sînt un efect al unei memorii slăbite treptat în vreme. Ele nu au fost reproduse oral, în recitare-cîntare, de multă vreme. Din care pricină au rămas

refulate în subconștient, și inerte în memoria informatorului anchetat brusc, fără „experiment“, și-odată pentru totdeauna. Sînt toate documente uscate, lipsite de conținutul relativ organizat, ca și de frumosul poetic. Încît studiul folclorului teoretic le poate respinge. Cercetarea de teren ne-a condus la concluzia aceasta.

Cît privește aici părerea lui Al. I. Amzulescu, trebuie citit articolul său publicat în 1969, *Cîntecul epic în „Colecția națională le folclor“* (în *Revista. etnografie-folclor*, tom. 14, nr. 3, p. 179—192) Metodologic se recomandă lucrul operativ pe teren, apoi clasificarea materialului și elaborarea studiului critic respectiv. Opoziția între cele două sisteme de gîndire rămîne constantă. Fiindcă verbalismul le felul acestuia:

„I. Diaconu, cercetător de adîncime mai cu seamă al baladei vrîncene și rimnicene...“ (p. 181); ori ca în alt pasaj:

„... I. Diaconu, vrednic precursor și autor al unor experiențe locale concrete — dar care se cuvin, firește, preluate critic și întreprinse — pe calea realizării capitolului «cîntec epic» din colecția noastră de folclor.“ (p. 182); sau repetat în chipul unei condescendențe aparente:

„Culegeri ca cele ale lui G. Alexici, I. Popovici, T. Papahagi, I. Diaconu, M. Gregorian — pentru a nu aminti decît pe cîteva din cele fruntașe — trebuie să stea negreșit cu toată cinstea în atenția reconsiderării noastre pioase, păstrînd întreg respectul nostru pentru opera realizată la vremea lor la unii ca aceștia, în luptă cu atîtea — mărturisite și mai ales nemărturisite — greutăți și sacrificii morale și materiale“ (p. 189), etc, este anulat de unele păreri exclusiviste asupra fondului. Căci ne întrebăm ce înseamnă următoarele citate difamante: „metodologia filologică“ rămîne ca „un exercițiu de acribie filologică“ (p. 188); „... texte savant redactate de I. Diaconu sînt totuși în cele din urmă nu «texte primare», ci rezultatul unei foarte complexe metodologii pentru obținerea de texte finale, care, deși nu sînt desigur întru totul regretabile fabricate ca odinioară, rămîn totuși documente elaborate de culegător“ (p. 188). Urmează și sentința fatală: „... în timp ce metodologia culegătorilor celor mai zeloși tinde paradoxal spre nevinovate fabricate filologice hibride...“ (p. 188). Mai urmează finalul de acuzare violentă (un rechizitoriu!) — măiestrit numai împotriva mea: „I. Diaconu... procedează în cele din urmă cu mai multă vigoare filologică, dar totuși redactînd (?) texte de sinteză pedantă („reconstituite“)" (p. 188). . .Iată încununarea de epocă a unei munci zbuciumate, împlinită, după putere, din 1926 pînă în 1970! A săvîrșit-o un atare urmaș metodolog folclorist. . .

Răspunsul meu este categoric advers. Întîmpin două mărturii care se opun subiectivismului exprimat: în 1936, Academia Română a confirmat metoda „experimentului folcloric“ premiînd monografia cu materialul epic respectiv (*Folclor. R.-Sărat*, II, 1934). Iar în 1971, tot Academia Română — într-un periodic oficial, prin analiza minuțioasă a unui harnic Dialectolog — a reconfirmat utilitatea „experimentului folcloric“ (*Fonetică și dialectologie*, VIII, p. 228—231).

În orice caz, documentarea prin texte luate din anume culegeri credem că e profund vicioasă în concepția și practica lui Amzulescu. El se folosește pînă și de fabricatorul din 1895, Gh. Cătană! Acesta ar fi „transmis mai curînd texte fidele de variante concrete“; „în timp ce metodologia culegătorului celor mai zeloși (în realitate sînt singurul vizat!) tinde paradoxal spre nevinovate fabricate filologice hibride“ (p. 187).

Iată culmea ignoranței despre raportul necesar între folclor și filologie, adăugîndu-se dialectologia pe lingă datele etnografice. „Experimental folcloric“ nu se poate concepe fără îmbinarea perfectă a acestor elemente care constituie metodologia fundamentală în studiul de teren și chiar de „cabinet“. Amzulescu înlătură „experimentul“ fiindcă l-a înțeles superficial. Procedeu acesta de investigație pozitivă pe teren nu a prezentat folclorului român monografiile publicate în anii 1930, 1933 și 1934, 1948, 1949 și 1980 — după cum nu conține în *ms*-ul celor 400 și mai bine de variante inedite al *Miorișei* — niscaiva „nevinovate (sic!) fabricate filologice hibride!“ Autorul „experimentului“ a prezentat — și va continua să publice (cu siguranță, postum!) — numai texte poetice cu motive superioare. Ele au fost reconstituite în două moduri contigue: prin „experimental folcloric“ cu un singur informator și prin „racordaj“ folosind 2 informatori. Aceștia erau făpturi distinse în colectivitatea satului: aveau încă memoria rezistentă (rari se aflau în starea opusă; i-am folosit pentru verificări privind psihologia creației populare). Aveau și graiul local care păstra fonetica tradițională conexă exprimării nealterate de econl cărturăresc (din familie, armată etc.). Dar în timp memoria lor pierduse din funcționalitate (prin uzura vîrstei înaintate, din cauze fiziologice, viață anevoioasă etc). Urmarea a fost firească: memoria părăsise ceva din conținutul primar al materialului poetic: versuri izolate, chiar grupe de versuri. Prin „conținutul primar“ trebuie înțeles ceea ce un informator documentar a *invățat* (exprimare uzuală printre informatori!) cîndva, în trecut (adică „ghersu“ — *melodia*, și mai ales *versul* ca organizare verbală) de la un informator distins ca și el. Această piesă inițială este însuși exemplarul princeps, numai în mod relativ obținut prin experiment. Spre reorganizarea (= reconstituirea) acestuia — desigur că aproximativă — trebuie să tindem prin metoda „experimentului“.

Altfel motivul poetic — notat scriptic, ori înregistrat în mod abrupt cu magnetofonul — rămâne cu siguranță lipsit de elemente caracteristice (imagini etc.). În cazul unui informator comun, privind în special *Miorița*, am întâlnit des fenomenul puternic al distrugerii (sfărîmarea pînă la două versuri, zdrobirea unui text aproape în întregime)¹. În acest caz „experimentul” nu a putut fi aplicat.

Pentru ambele situații („experimentul” cu unic informator și cel prin „racordaj”) informatorii au întocmit (= reconstituit) textul ei singuri. Aici este absolut necesar să accentuăm: termenul *fabricat* trebuie definitiv exclus din discuție; rămâne străin cu totul de *creativitatea cîntărețului popular autentic*, și exclus din reproducerea informatorilor anchetați experimental. Aceștia au fost orientați de anchetator (mai sugestiv spus: îndrumați, predispuși). Anume, au fost sfătuiți cu calm să se gîndească în izolare cîtva timp la motivul propus (o zi, mai multe, ori timp mai îndelung); procedeul acesta a fost aplicat frecvent în cazul variantelor din colecția de față. Însă întâi le-am notat prima variantă în textul frust, cum era el: mai încheșat ori răzlețit. Lucrul acesta nu l-a priceput Amzulescu, încercînd să descifreze, printre *paranteze... filologice*, varianta inițială la care s-au integrat cele două, trei, patru pînă la cinci piese succesive. Prin urmare a trebuit ca informatorii să-și întoarcă mereu memoria spre trecutul în care se aflau cînd au memorat textul primar. Era și-un act intens de gîndire retrospectivă. Urma ca atare o reconstruire proprie informatorilor, fără să li se sugereze ceva din fondul motivului vizat. Încît ei și l-au restabilit (= reconstituit) absolut singuri în fazele succesive de recitare sau cîntare, mai întâi în izolare proprie. O nouă variantă, obținută prin revenire în „experiment”, este un reflex, desigur că relativ, al exemplarului-princeps spre care se apropie experimental cu un bun informator ori cu doi. Numai unele texte sînt în reluare o variantă nouă, tinzînd spre ce-a fost inițial motivul respectiv. Altele se mențin în precaritate. Cele obținute de la inși cu memorie bună, stau desigur ceva mai aproape de ce-a fost memorat inițial. Sînt niște piese refăcute, amplificate treptat prin rememorare efectuată după capacitatea memoriei specifice a informatorului. Dar un asemenea text, obținut prin oricare reconstituire iscusită, se apropie numai în chip relativ de fondul primar al motivului. Practic exemplarul princeps nu poate fi realizat niciodată identic cu varianta inițială învățată. Fiindcă oricît de rezistent ar fi orga-

¹ Aminteste de fenomenul « zersingen », urmărit pentru folclorul german de M. Bringemeier în fazele « Destruktions » și « Neuaufbau des Liedes »; v. *Gemeinschaft und Volkslied*, Münster in Westfalen, 1931, p. 96—113).

nismul unui informator, timpul i-a slăbit subconștientul creator, după cum i-a uzat memoria plastică.

În concluzie: anchetatorul-folclorist din cazul nostru nu a fabricat absolut nimic în corpul variantelor aflate în timp prin „experiment”. El numai a notat cu scupulozitate textul, ca să fie precis în fond de la început pînă la sfîrșit; și exact în redarea graiului dialectal. Anchetatorul a adăugat numai punctuația necesară pentru a marca nuanțarea graiului și orînduirea logică a ideilor.

Vom da exemple. Întiul experiment, din 1938¹, s-a făcut cu un singur informator; alte două prin „racordaj”, în 1967 (procedeu întocmit și aplicat din 1963—1970).

În legătură cu primul caz (urmărit de Amzulescu în monografiile noastre din 1930, 1933, poate și din 1934 dacă nu și din 1948), ne întîmpină opoziția acerbă care zice: „... filologul acordînd întreaga sa atenție exclusiv pentru încorporarea adausurilor ivite la a doua și a treia reluare, dar neglijînd *omisiunile*...”. Iar mai înainte spusese: „...deși elaboratele sale ar părea că dau — la nevoie — posibilitatea reconstituirii versiunilor succesive — variante concrete — care au fost încorporate în « textul primar »” (p. 188). Aici stă confuzia lui Amzulescu. Eu nu am încorporat, cum am spus, în „textul-primar” așa-numitele „adausuri”! Ceea ce a provenit prin adaus — al 2-lea, al 3-lea etc. — s-a alăturat chiar de către informator la versurile din variantele anterioare — notate treptat — material care nu s-a păstrat în corp omogen, nediferențiat, ci uneori s-a modificat prin rare omisiuni de la o variantă la alta. Adausurile nu sînt cîrpele tehnice. Sînt creșteri ale fondului poetic anterior prin reconstituirea provocată de desfășurarea subconștientului creator. Ori, „încorporarea adausurilor” a fost o proiecție a subconștientului prin funcția memoriei active, depozitară mai bună ori mai slăbită. Prin urmare o versiune în reluare nu e un șablon artificial rezultat prin operația mecanică a culegătorului expert, tehnolog literar prin unghiul filologiei (ca procedeul lui G. Doncieux, *Le romancéro populaire de la France*, 1904); ci este o creație inedită autentică a informatorului însuși. Iar „neglijarea omisiunilor” (p. 188)? Este iarăși o eroare a analistului care nu s-a putut orienta în dispunerea textelor succesive (încadrate în paranteză la subsolul paginii). De pildă, încă din 1938, în balada *Criviș* (v. *Ethnos*, I, 1941, p. 218—228; în special 225—228), eu am notat cu precizie *versurile eliminate*: « (vers. 7—8) »; « vers. 49 (III) eliminat »; « (III) vers. 50: eliminat »; « (II) vers. 56—57; eliminate » « (II) vers. 59—62: eliminate » etc. Prin urmare: criză de caracter sau necunoaștere?

¹ Încercările din 1926 nu le socot, metoda nefiindu-mi completă.

Să cercetăm eficiența experimentului cu „racordajul“ care se va cunoaște după imprimarea celor circa 400 variante ale *Mioriței* în ms. Din materialul întreg (transcris tot prin procedeul filologiei), vom cita două experimente efectuate cu cite doi informatori complimentari. Primul l-am realizat în 1965 (text. MLIV *Nota critică* 81), folosind schema *sof* > *sofie*. Erau doi bătrâni octogenari. Nu mai puteau cînta. Am procedat prin notare în răsîmp. Textul reconstituit prin *racordaj* l-am obținut din îmbinarea materialului disparat în memoria inegală a bătrînilor. Amîndoi au recitat lent, tărăgănat. Am pornit de la recitarea bătrînului care avea memoria mai uzată. Încît a fost ajutat în rememorare de bătrînă. Operativ bătrînul recita o grupă redusă de versuri și se oprea brusc. După o pauză scurtă intervenea bătrîna, îi amintea versul necesar contiguu, curmîndu-i lapsus-ul. Reluarea bătrînului iar stagna, pînă ce soția îl ajuta din nou în rememorare. În modul acesta alternativ, amîndoi au stabilit un text final mereu intercalat. El rămîne ca o variantă mediocră. Am experimentat-o ca document privind psihologia creației populare (pentru care *Nota crit.* 81 este explicativă). Textul primar, al bătrînului, fusese de la început o piesă relativă, știută de la tatăl lui într-o variantă tip Alecsandri. Bătrîna o „învățase“ în tinerețe de la soț.

Al doilea experiment prin *racordaj* l-am aplicat tot în 1967 (text. MCXLIV—MCXLV *Nota crit.* 134). Privește două informatoare de tipul mamă > fiică. Întîi am notat, în izolare, varianta știută de bătrînă (87 ani). Apoi le-am urmărit pe amîndouă în conlucrare (fiica avea 60 ani). Aceasta a fost experimentul propriu-zis. Acum *Miorița* și-a păstrat conținutul prim, căpătînd în dublet imagini noi și modificarea unor elemente prozodice. În filiația textelor, al bătrînei are forma mai frustă. Prelucrarea simultană (mai ales în amploarea descriptivă) întregeste conținutul baladei și-i șlefuieste forma poetică. Conlucrarea anterioară, în cadrul vieții de familie, a fost efectivă pentru fiică: ea memorizase de la mamă, în copilărie ca și la tinerețe. Se înțelege că apropiata nouăgenară (depășea cu 27 ani vîrsta fiicei) avea memoria difuză. Totuși prin stăruința fiicei, bătrîna și-a rememorat o parte din conținutul baladei. Textul, obținut prin experiment, este documentar.

Aceste precizări sînt pentru progresul unei discipline¹ care în ultimele trei decenii a mers foarte anevoios către consolidarea voită de Ovid Densusianu în 1909, cînd a stabilit principiile directe în metodologia folclorului. Poate cercetătorii de azi, și mai cîm seamă acei „de mîine“, vor găsi un simbur de adevăr în „experimentul folcloric“.

¹ *Dialectologia folclorică.*

Cel care scrie aici precizează iarăși absolut categoric: el a respectat în materialul privind această metodă — după cum și în orice notare diacritică de vers popular — realitatea intactă a terenului etnografic. Abateră de la rigoarea metodei realiste a socotit-o sacrilegiu adus sufletului popular românesc.

text. CMLXXXV

Nota critică 28 (satul *Găuri* [Livézili] — cîtunul *Purșei* [Mestîcin] — Sandu Róman, 61).

Pentru referințe asupra psihologiei creației populare privind *Miorița*, v. de la același var. notată, tot diacritic, acum 43 ani, în 1926 (*Țînut. Vranc.*, I, 24 XI). Bătrînul avea atunci 21 ani.

Față de var. nouă, prima nu conține vers. 5, 14; iar 16—17, tot absente dincolo, lămuresc normal localizarea: ciobanul să fie îngropat nu „În dosu stîniș/Uni latrî cîni;“ (XI 15—16), ci „În struînga cu oș./Ca si hiș tot cu voș.“ (CMLXXXV 14—15). Bătrînul, tot cu memoria vagă, adaugă două versuri cînd își dă seama că și la tinerețe știa o var. fragmentată.

Text.-conv. se referă și la modalitatea circulației orale a *Mioriței* printre flăcăi. Pare îndoielnică memorizarea var. dintr-o singură auzire, așa cum afirmă despre el acest informator redus.

Răspînditor al baladei printre tineret se vede că era uneori în trecut și cite un ins viciat: în satul *Găuri* se afla un „bețiv“ „meștir di cîntîsi“ (r. 26—30) de la care a aflăt întîi *Niorița* și bătrînul acesta. Personal am evitat în ancheta de teren informatorul intoxicat de alcool, chiar dacă el se bucura de faimă în mediul lui. Fiindcă am observat deseori că asemenea ins (chiar lăutar profesionist) nu mai poate corela actul memoriei: el alterează, risipește, confundă elementele de fond poetic. În asemenea situație memoria mediocră recepționează defectuos, apoi degenerază în timp, dezagregînd treptat materialul memorat la întimplare.

text. CMLXXXVI

Nota critică 29 (satul *Găuri* [Livézili] — *Mărița Lúca*, 68).

Informatoarea, analfabetă, era soția unui bătrîn prețios (v. text. CMXCII). Var. se vede o copie relativă căpătată de la soț. Bătrîna a fost stimulată întîi de cîntare urmată de lectura literară: „L-am auzi' cîntîn', l-am auzi' șetin'...“ (*text.-conv.* r. 77). Prin soț a deprins și „melodîja“ (= *ghersu*), pe care acesta o știa de la bunic, contaminînd-o apoi cu textul literar. În procesul de suprapunere inversă — pornindu-se de la versiunea cultă spre melodia populară din lumea păstoritului — nu pare exclus să fi jucat rol și „cîntăria“ după tipicul bisericesc (bătrînul a fost și bun „cîntăreț di străni“ la biserica din sat).

text. CMLXXXVII

Nota critică 30 (satul Găuri [Livézili] — Pursej [Mestjacin] — Săndu Hérkja, 70)

Din *text.-conv.* se vede că informatorul întrezărea problema variantelor, recunoscând puterea creatoare a celor cu talent poetic (v.r. 1—2), singurii în stare să poată potrivi creația poetică în timpul plămăuirii, ca și al transiterii (v.r. 49—51); deci corelând variantele întilnite, nu juxtapunând numai părți disparate. Încît și omul din popor își dă seama — desigur, prin excepție — de rigoarea veracității folclorice: „...nu trébi si luăm di își, si trintim diicolu! Trébi-așa cum îi jel.“ (r. 51).

Var. *Miorița* („Uñ cîntic șjobănesc vrăhșenesc“) a fost auzită întîia la nuntă de la un lăutar (r. 52—54).

text. CMLXXXVIII

Nota critică 31 (satul Găurj [Livézili] — Paraskiva Kérșju, 73)

Formă tocită a *Mioriței*: pare să avem faza secundară a dezagregării, cînd se păstrează în memoria epuizată numai replica din dialogul preliminar, dar întreruptă brusc, lipsind localizarea de tip literar prelucrată de Alecsandri. Din baladă rămîn opt versuri disparate.

text. CMLXXXIX

Nota critică 32 (satul Găurj [Livézili] — Măriușa Tóma, 73)

Var. pare că se include în fondul păstoresc local (vers. 15—17). Însă nu este exclus un ecou vag din versiunea Alecsandri prin școală (vers. 18—19).

Text.-conv. amintește de „baba Túdura Vráhșjoaja“ care ar fi fost cîntăreața eponimă a *Mioriței*. Admirabil ne apare exprimată venerația bătrînei față de amintirea lui „Ștefañ-șel-Mari“ ctitorul legendar al Vrancei, de la care pleacă binecunoscuta danie a celor șapte munți devălmași (v. îndeosebi celebra legendă la Ion Ionescu [de la Brad], *Agricultura rom. jud. Putna*, 1869, 361).

text. CMXC

Nota critică 33 (satul Găurj — cătunul Pursej — Tqđđir Trifu, 74)

Informatorul, analfabet, sigur că a reținut var. de la copii de școală primară. Urmele, cu totul sporadice, ale versiunii locale străvechi (cf. 27—28), arată — înlăturînd versurile improvizate (6, 24, 26, 33—34) — că s-a produs contaminarea, dar inferioară, cu modelul literar Alecsandri (7—11, 19—20, 29—32). „Ghersu“ (= melodia) însă l-a deprins bătrînul în copilărie „dim popor“.

text. CMXCI

Nota critică 34 (satul Găurj [Livézili] — cătunul Pursej [Mestjacin] — Neculaj Bóžju — 75)

Text.-conv. arată substituirea tradiției prin carte: versiunea Alecsandri a înlăturat pe cea populară („Dac-o știiañ diñ carti ș-o azañ di la altu, ascultam, da n-o măi îiñvățam.“ r. 73—75). Și acest bătrîn informator a rămas vrăjit de frumusețea literară a versiunii clasice („Da jo măi bini m-añ lua' diñ carti.“ — r. 73).

Fapt de reținut privind psihologia creației populare: o versiune a *Mioriței* — dar întocmită artistic și ajunsă în popor printr-un mijloc cărturăresc (manual școlar, periodic de popularizare, broșură de colportaj, antologie) — înlocuia pe alta știută demult, chiar dacă aceasta ar fi fost autentic populară și cu fond excepțional. Deseori în țărănime noutatea cărții (chiar broșura de colportaj) alunga materialul tradițional distins. Romanțele de la mahala — de prin broșuri vulgare vîndute ambulant la bilciuri — au sufocat doina la sate după anul 1918. Iar prin învățămînt pe lingă arta versului popular prelucrat de Alecsandri, a operat și noutatea materială: aspectul tipografic inedit al manualului didactic de la început de an școlar ademenea copiii țărănimii noastre; ei memorizau și versuri patriotice confecționate rudimentar.

text. CMXCII

Nota critică 35 (satul Găurj [Livézili] — Ghjorighi Lúca, 75)

Bătrînul era un bun informator în satul care sta (în 1967) încă ferit de contactul intens cu tirgul și orașul. S-a păstrat acolo, în izolare, un fond etnografic caracteristic.

Mărturisirea dubioasă (că ar ști balada de la bunic — *text.-conv.* r. 99—103) trebuie pusă la îndoială, cînd se distinge lesne — chiar de la începutul variantei (1—19) — decalcul tipic din „poizița“ manualului școlar („...dim puñct im puñct“! — r. 103); și cînd în cuprinsul textului nu se află urmă din fondul tradițional.

În același *text.-conv.* întîlnim unul din felurile cum se preda balada în școala primară de-acum opt decenii: pentru cazul de față memorizarea textului a fost integrală, procedeu pedagogic mai rar întîlnit în Vrancea de ancheta noastră dintre anii 1926—1967.

Graiul bătrînului oscilează între sat și modernitate (*incpași-incpași* — vers. 22—27; *pițjor, ziti, strinze, plinze, sinze* — 1,51, 54—56).

text. CMXCIII

Nota critică 36 (satul Găurj [Livézili] — Vasili Pamfili, 76)

Bătrînul a fost cu totul izolat de viața satului și a păstoritului vrăncean („Io n-am auzi' pi nimnia *Miorița*; numa diñ carti“, „scrisi-n cărțili școlari.“ — *text.-conv.* r. 93, 92—94). Fire voluntară, el s-a alfabetizat din pasiune într-un chip original, învățînd singur balada din carte. Își amintea cu precizie momentele memorizării,

chiar și ce manual de clasă a folosit, deși ne rămîne imprecisă afirmația: „Miorița . . . compus-î carti diî strofi“! De aici mărturisirea hazlie: „Am învâțat-o măi cu lîl_jana strofi cu strofi“; „cîțî-o strofi pi zî, am învâțat-o-ntr-o săptămîni“ (r. 86—90) Răstimpul era pentru treburile gospodăriei care par auxiliare pe lingă preocuparea de a memora.

text. CMXCIV

Nota critică 37 (satul Găurj [Livézili] — Iván Tűdur, 81)

Un exemplu cu degradarea încheiată a baladei: din cele șapte versuri știute, numai primele trei reproduc un fragment din dialogul inițial, pe cînd celelalte patru sînt vădită improvizare străină de fondul baladei (miorița prezice ciobanului moartea, anunțîndu-l că numai ea îl va îngropa). Textul disparat arată, și el, că ultim afa ză a sfărîmării motivului ajunge la dialogul inițial, stereotip în majoritatea var. vrăncene.

Pentru Iván Tűdur modalitatea receptării s-a petrecut în lumea copiilor strînși cu oile la pascut. Bătrînul octogenar, analfabet, își dădea seama că în trecut erau — ca și astăzi — unii cu vocație: „știu si cînti mereu, li drag si cînti“ (text.-conv. r. 20). În categoria opusă rămîneau marii indiferenți față de cîntecul și versul popular: auditori, sau nu, ei stăteau mereu obscuri în obște. Foarte rar cite unul mai deprindea la întîmplare, fragmentat, incoerent și cu greu. Apoi uita în timp scurt. Pentru asemenea cazuri, cîntarea „Mioriței“ etc. era numai o melodie confuză cu vers confecționat la minut.

text. CMXCV

Nota critică 38 (satul Găurj [Livézili] — cătunul Pursej [Mestjacin] — A. Neculaș Pópa, 81; B. Ráda Pópa, 76)

Aici se află altă încercare de recompunere a Mioriței prin *racordajul folcloric* în cadrul unei familii soș-soție. Rezultatul: Abia am putut căpăta o var. simplificată, în care se păstrează numai cîteva versuri din localizare și din testamentul ciobanului.

În text.-conv. ne rămîne sugestivă evocarea vigoarei din tinerete a octogenarului prin zicale ce amintesc de spiritualitatea lui Creangă (r. 10—13). Bătrînul își dădea seama de curgerea continuă a stărilor sufletești. Iar bătrîna mărturisea răsplat: tehnica muzicală de astăzi, mai ales cea prin *radio*, înlătură ce vine din tradiția poporului („Si si cîntăm noi cin' cînti dim păreti? Nj-a lua gústu!“ — r. 36—38; bătrînii aveau difuzor atîrnat în peretele de la intrarea odăii sărăcicioase). Desigur că prin noutate muzicală automată și continua frecvență mecanică, țărănimea irosește treptat tezaurul tradițional, marcîndu-se sfîrșitul vîrstei patriarhale a cîntecului nostru popular.

text. CMXCVI

Nota critică 39 (satul Găurj [Livézili] — Ion Stăfije, 83)

Orbul acesta (cu numele în rostire locală „Stăhii“) a fost în tinerete cioban la Bréscu (în Ardeal), aflînd că pe-acolo nu se cînta vocal balada, nici melodia din fluier. Bătrînul octogenar a întîlnit însă Miorița într-o carte, poate de colportaj, se pare cu conținut mixt (poezie populară, proză), în care Alecsandri se vede că prepondera. Nu credem că a fost antologia din 1866, fiindcă avea în cuprins și „bázmi di hajduși“. Se indică un titlu echivoc: „Carti di povești“ (text.-conv. r. 100—106). Tipăritura aceea voluminoasă (ar fi avut cam 888 pagini!) a circulat prin șezători, mai ales în lumea flăcăilor — aceștia o preferau; încît de la o vreme au și tăinuit-o. Din ea bătrînul a deprins și o var. simplificată cu „poizița Șgariluș“ (informație concordantă cu alta tot din țînut — v. CMLXXXIII Nota crit. 26). A mai reținut titlul altei balade preferate, *Gruja lu Novác*, socotită de el în ciclul „báznilor di hajduși“ (r. 100—106).

Rămîne neexplicat faptul cum octogenarul, fost 11 ani cioban (din care cinci la un „oierșu“ în Bréscu, iar șase „în munți Vraňsi“), nu a reținut nimica din varietatea poemului vrăncan.

text. CMXCVII

Nota critică 40 (satul Găurj [Livézili] — Irina Ion Bóghju, 88)

Două texte notate experimental în interval de o oră. Provin desigur din lumea bătrînilor, pe cînd informatoarea era copilă. Ea cînta balada cu pasiune la 18 ani, cînd ajunsese fată de măritat (text.-conv. r. 35—36). La cîntare, pe la pascutul vitelor, bătrîna se afla în tovărășia altor fete din sat, odată cu băieți cunoscuți. Se cînta de-a valma („Da șini nu-l, cînta atuňși?! Îl cînta „Miorița“ toș băjeți pi djál.“ (r. 35).

În ansamblul repertoriului din satul Găurj var. CMXCVIII rămîne de bază, fiind printre cele puține mai aproape de fondul străvechi vrăncan (B. 1—10, 17—27). Este unică tema 11 (obiectele îngropării: „ . . . Ij m-or îngropa;/Și si-m' pui:/Paltin la Kișjoari,/ Brăddšel la cap,/Fluieraș la cap,/Búsim la Kișjoari. . .“ (A. 24—29, versuri exacte cu B. 22—27). Accentuăm: planul var. este simplificat după norma arhetipică din Vrancea: ambele texte încep cu dialogul preliminar (tema 7: întrebarea ciobanului, redată în 10 versuri exacte care cuprind, numai în două versuri, și o parte din răspunsul mioriței). Urmează tema 8 (descoperirea planului ciobanilor; A. 13—18; B. 11—16), tema 10 (locul îngropării; A. 19—23; aici vom întîlni o contradicție. — B. 17—21) și tema 11 indicată mai sus. Excepția: personajele acțiunii (tema 3) nu mai sînt regionale ca în versiunea Alecsandri: în mod firesc ele rămîn anonime A. 13—15 „Stăpini, stăpini,/D-a vorghit șjobani/Ca si ti omșari,“; B. 12—13 „Daci s-a vorghit șjobani/Si ti omșari, stăpini?“).

Dar memoria bătrinei (aproape nonagenară) ezita: dacă două grupe de cîte șase și zece versuri rămîn neschimbate în ambele texte (A. 2—12, 24—29; B. 1—10, 22—27), în schimb aflăm sfîrșitul var. CMXCVII cu adaus artificial și izolat în circulația regională a baladei („Părinți di-or auzi,/Si spuți ci m-am însurat. . .” — vers. 29—30). Sfîrșitul rămîne astfel lacunar, fiind întrerupt brusc. În var. B. apare — dar în text. explicativ — mama căreia miorița să-i spună despre locul îngropării (tema 10): „Pi țel l-a-îngropat/Din dosu stîni,/Uni latrî cîni;/În țîocu nîilor,/În zghêritu oilor.” (29—33; adică vers. anterioare 18—21 inversate).

Surprinde apoi testamentul ciobanului: în CMXCVII el cere — prin contradicție etnografică — să fie îngropat „. . . din dosu stîni,/Uni latrî cîni;/În struînga oilor/Și-î zîocu nîilor.” (19—23). În var. următoare el vrea să fie îngropat „. . . din dosu stîni,/Uni latrî cîni;/În zghêritu oilor,/Și-î zîocu nîilor” (18—21).

În ambele texte există unitatea fonetică a graiului local (a treilea caz între celelalte texte din satul Găurî).

Text.-conv., lămurește un aspect din condiționarea psihologică privind dispariția treptată a Mioriței în trecut: greutatea aspre ale vieții înlăturau asemenea „cîntări diî vekju” (B.r. 38), cu toate că balada era apreciată ca fruntea materialului poetic tradițional (aici aprecierea superlativă e timidă: „Da-î frumos tari! . . . Di cîn' nu l-am măi cîntat!” — a spus bătrîna într-un moment al convorbirii). În acest caz grav se află femeia de la munte cu viața sedentară și împovărată de greutatea familiale. Asemenea stare am mai întîlnit-o în satele Nistorești (MLXXX, MCXII), Sovêza (MCCX), Văstî (MCCLXXIII) și Ghîdra (MCCLXXX).

text. CMXCIX

Nota critică 41 (satul Hăulêșca — Neculai Cițu, 63)

Și aici se află contaminarea fondului tradițional foarte slab (8—9) cu versiunea Alecsandri — dovadă reticenta: „. . . m-am ujtat oljaci și-î carti, cum nu!” (text.-conv. r. 88—89).

Prilejul primei memorizări — la vîrsta de șase ani — a fost la „lăsat-di-săc” petrecut la un bunic. A urmat contactul trecător cu mediul satului, adăugîndu-se „cartia” întîmplătoare, probabil că vreun manual școlar. De-aici pleacă var. lipsită de unitate.

De reținut un fapt caracteristic: bătrînul cîntăreț — fost cioban prin județul Tecuci (din trecut), apoi baci în satul Cîza — folosea în cîntare tehnica tradițională din Vrancea: el cînta întîi „diî flîur”, după aceea „diî guri”. Practica aceasta intrumentală și vocală era generalizată în păstoritul vrâncean.

text. M

Nota critică 42 (satul Hăulêșca — Stan Săcălîș, 71)

Mărturia bătrînului este echivocă: Miorița nu am auzit-o „dim bătrîni”. Este text Alecsandri memorat dintr-un manual școlar; prin 1907, cînd urma el școala primară, balada încă se găsea în cuprinsul cărților-de-cetire pentru clasele IV, V. Ori dacă el a învățat „puțîni carti” și nu a ajuns în clasele ultime (după cum reiese din text.-conv. complet, aici redat în partea esențială), atunci s-a putut s-o memorizeze de la tatăl lui care „știța și țel carti”, și fusese „șjobjan pi di vâli” (la cîmp — text.-conv. r. 59—63). O și „cînta. . . cîm'prîndîa la curază”; și „. . . jo ascultam” (r. 59—60). Tatăl știa să cînte din fluiet, fiul însă nu. Evident că acesta a fost limitat la memorie, cu înclinare mai redusă pentru vers și cîntare. Așa se explică puternica disparitate a fondului în care apar: *contradicții* („Să mă-îngroapi/Im bătătura stîni. . .”), „Să mă-îngroapi-n dosu stîni,” — r. 23—24, 26; „La buna mîja măicuțî/Si spunîț cî m-am însurat/C-o mindrî crăjasi,” — 41—43; „Dar la a mîja măicuțî/Si nu spunîț căci m-am însurat/C-o fati di craj. . .” 51—53); *material repetat* (45—48, 55—58); *disparat* (19—27); *împrovizat* („N-aț vâzu”, n-aț întîlnit/Fițjorașu meș jubit,/Tras printr-un ineluş?” — 32—34).

Privind graiul, subliniem aici cele discutate în legătură cu bătrînul din satul Cîza (text. CMLXXIX—CMLXXX Nota critică 23): cînd un *subiect* părăsește buchea cărții (= modelul limbii literare din manualul școlar), atunci apare expresivă fonetica tradițională (din ambianța familiei, a obștei satului). Dacă insul se vede puș în fața unui străin instruit, el afectează graiul oficial (cu precădere al autorităților administrative), părăsînd brusc vorbirea de obîrșie. Scopul lui e să lase acum o impresie deosebită. În această privință cazul tipic rămîne cel din Cîza. Pentru asemenea ins, lesne imitator, *graiul amfibologic* apare mai ales cînd el *paradează* (expresia, citată de noi, amintim că aparține dialectologului istriean Iosif Popovici) — în fața cuiva bănuît că ar fi om al zilei, cineva oficial; ori întîmplător vreun străin impozant. Contrar, apare vorbirea firească, cea curentă în mediul său tradițional. Atunci el convorbește normal cu un localnic, om cumpănit la vorbă. Sau cînd povestește autobiografic despre trecutul închipuit măreț; ori despre înaintașii venerabili din sat. În primul caz, graiul a intrat în patologia verbală; dincoace, se dezbracă de caricatura lexicală imitată, sau inventată de el.

text. MI

Nota critică 43 (satul Hăulêșca — Șărbân Sgări, 73)

Altă var. literară a baladei aflată de bătrîn nu din manualul școlar, ci dintr-o „carti” cu „titlu. . . di-a luț Alicsândri” (text.-

conv. r. 1-5). Afirmatia rămîne indoielnică: vezi titlurile amintite de bătrîn. Poate fi la mijloc menționata *antologie școlară* a lui Cristu S. Negoescu (*Poezii populare alese...*, 1896). Că trebuiește exclus ca izvor manualul școlar, mărturisește chiar bătrînul.

Iată și pe Eminescu preferat de școlarul vrâncean pentru oda *Doina*, memorată prin 1904: „Țoat-o știu!” — a exclamat admirativ informatorul.

Cunoaștem pe lăutarul fruntaș al Vrancei, la apogeu între anii 1910—1927 (*Vasili Pîrvu-Botîș*). Stă în lumina unei glorie locale unice în fața urmașilor lăutari epigoni: „palavraziș” — adică lipsiți de vocație, executați inferiori înstrăinați de cîntările bătrînești (r. 18—19).

text. MII

Nota critică 44 (satul *Hăulêșca* — *Săfta Condurăki*, 74)

Tip interesant de bătrînă: avea sprinteneala graiului, naivitatea să creadă ca reală ficțiunea *Miorișei* (numită „Cînticu oilor”), fiindcă trăia în ordinea spirituală a comunității sătești de odinioară¹.

Var. e desprinsă din modelul literar. Fondul local și aici se distinge vag (1—10). Ștefan-cel-Mare pare socotit drept cîntăreț eponim al *Miorișei*: el a „dăruit” vrâncenilor munții (*text.-conv.* r. 74—75; în text. CMLXXXIX apare eponimă *Baba Vrânșoaja*).

Momentul recepției a fost la vîrsta de șapte ani, cînd copilă mergea cu tatăl ei la munte pentru păscutul oilor. Ea exclude contactul cu *Miorița* lăutărească (r. 76—78).

text. MIII

Nota critică 45 (satul *Hăulêșca* — *Ienăki Păvil*, 74)

Altă var. deplin dezagregată, încît ultimele două versuri („Orî țărița diî cohtîi,/Orî apa diî cogheliți...” r. 4—5) cuprind imagini improvizate de bătrîn, fără corespondență în cuprinsul materialului întreg vrâncean.

text. XIV

Nota critică 46 (satul *Hăulêșca* — *Ion Hirnja*, 77)

Bătrînul era complet surd, totuși, rămăsese expresiv în grai, dar cu fonetica alterată (*tașî, plasi* — 26—34; *iîcgați, iîcgași* — 30—37). El mărturisea fără simulare: dicta balada așa cum a „șetit-o” din manualul școlar (*text.-conv.* r. 82). Însă în cuprinsul textului se întrevăd două izvoare: principalul a fost cartea-de-cetire; celălalt, întimplător, pare să fi fost prin lăutari. Dintre ei fruntașii din Vrancea apar și aici (r. 88).

text. MV—MVI

Nota critică 47 (satul *Hăulêșca* — *Mărița Cîșu*, 81)

Text. MV, în experiment cu trei sferturi de oră înaintea lui MVI, a păstrat intacte vers. 1—6, 16—22, restul fiind disparat.

Varianta are fond păstoresc redus (numai 4—6, 10—12). Bătrîna a deprins-o, prin cîntare, de la mama ei, pînă la vîrsta de 15 ani, fără legătură cu lăutarii. A trăit retrasă din obștea satului. Nici soțul nu a interesat-o în privința *Miorișei*. Desăvîrșită lipsă de legătură între amîndoi, fiecare rămînînd cu ce știa din altă parte, și opus: femeia, textul poetic; soțul, melodia din fluier, odată cu „Șirjagu oilor” (cîntare numai din fluier). El a fost cioban „păr cin’ a căzut”: toată viața.

Var. este incoerentă datorită memoriei. Aceasta reproduce autoqat, fără discernerea ideii care să prezinte realitatea intactă, și nu deformată aproape pînă la confuzia deplină. Un exemplu: după o ezitare ușoară („— Fluieraș la cap, Fluieraș la Kișjoari;/... Busemașu la Kișjoari” — 10—12), se ajunge la non-sensul enorm („Fețișoara lui/Douî murja cîmpului...” — 21—22; dar și „Fețișoara lui/Spuma lăptilui” II — 21—22). În materialul din colecția aceasta avem un rar caz de confuzie a realității imediate. Dezordinea realului sigur că a fost în legătură cu amnezia parțială a memoriei.

Graiul păstrează fonelismul regional.

text. MVII—MVIII

Nota critică 48 (satul *Hăulêșca* — *Toma Bratosîn*, 82)

Subiectul acesta (bătrînul cel mai vîrstnic din sat) a cunoscut balada numai din manualul școlar — lucru fățiș în cuprinsul textului învățat prin 1895. Dar vers. 13—14 dau de bănuț: să fi cunoscut bătrînul altă variantă amintind de „Trii mij di mej/Cu trii țjobănei?” Ar putea fi vorba de ceva imaginat; adică un adaus spontan în recitarea primului text, menținut în următorul (notat la o oră după întîiul) de memoria încă rezistentă. Nu se poate explica de ce octogenarul s-a înstrăinat de textul și melodia păstorească locală, pentru ca numai în două versuri să licărească ceva din vechime („La cap si-m’ pu/Busjumaș di fag;” — 59—60).

În ambele texte fonetica locală este rar alterată de cea literară („pîcîjor”, „țjobănei”, „miorișî” — 10, 14, 32, 38; dar „vrânșjan” — 17).

text. MIX

Nota critică 49 (satul *Hărăstău* — *Ilinca Lăscănu*, 53)

Var. a fost notată de la o informatoare deosebită: în 1926 ea ne-a comunicat un text al baladei (*Țînut. Vranc.* I², p. 334 XII),

¹ Cf. L. Lévy-Bruhl, *La mentalité primitive*, Paris-Felix Alcan, 1925, p. 14—18.

cînd era la vîrstă fragedă: numai de 12 ani. În ansamblul bibliografic al baladei vrăncene rămîne informatoarea de vîrstă cea mai mică. Cercetarea comparată a textelor arată în ce mod au evoluat ele timp de 41 de ani (1926—1967), de la copilărie la maturitatea femeii ca să ajungem la două tipuri deosebite de text.

În *text-conv.* informatoarea (matură acum: 53 de ani) spune că a „auzit-o-ntăi *Niorița* di la um bătrîn” brețcan „diîspre *Covăzna*” (Ardeal). Acesta venise la tatăl ei (fierar, dar și lăutar ca să-i facă „uî cuțit di șjobăanii” (r. 1—7). Faptul nu pare verosimil: singura întîlnire cu brețcanul poate să fi prilejuit copilei întîia ascultare a cîntării, dar fără deplina memorizare a textului. În realitate var. a plecat chiar din mediul lăutarilor aflați în satul natal al informatoarei, *Hărăstău*. Aceștia trăiau în ambianța materialului lăutăresc din Vrancea sudică și de pe „Valja-Mîlcovului”, dar nu din Ardeal. Dovada filiației acesteia, îndeosebi prin profesioniștii din sudul Vrancei: „*Asîi noui șjobanî*” din text. *princeps* (*Ținut. Vranc. I^a, p. 334 XII r. 2*) se află în var. a trei lăutari chiar din *Hărăstău* („*Siî noui șjobanî/Cari-s verî primariî*” — *ibid.*, 338 XV 12—13; „*Triî turmi di oi. ./Cu noui șjobăneî*” — *ibid.* 339 XVI 3, 5; „*Siî noui șjobanî./Toț sin' verî primariî*” — *ibid.* 340 12—13).

De asemenea episodul testamentului („*Vă dușî în vatrî,/Ci î-o gălîati cu galbini/Și s-o luaț.*” — *ibid.*, 335 XII r. 31—33) se găsește la aceiași lăutari („*Și sî-nî cătaț/În vatra focului/Dî-o njagri gălîati.*” — *ibid.*, 338 XV 28—30; „*Își cati/În vatra focului. ./bid.*, 339 XVI r. 34—39; „*Da îș si cati/În vatra focului/Dî-o njagri gălîati. ./bid.*, 340 XVII 22—24). Tot așa cu locul de îngropare: în var. din 1926 („*Voi sî riciîț cu Kișjorari/Și sî mă luaț/Și îî zocu űeilor/Si mă îngropaț.*” — *ibid.*, 334 XII 25—28) apare întocmai ca la lăutarii menționați („*Tu sî mă dăzgrokî/Și sî mă-îngropaț/În struîga oilor,/În zocu meilor.*” — *ibid.*, 338 XV 24—27). Episodul întîlnirii mamei cu *negura* (*ibid.*, 334 XII r. 37—46) dacă nu apare la lăutari, se găsește măcar într-o var. a unui bătrîn din același sat (culeasă tot în 1926: *ibid.*, 337 XIV 55—59); desigur că și aici tot de proveniență lăutărească. Rămîne evident că în această mărturie primă despre baladă nu avem niciun ecou din versiunea clasică.

În var. actuală datele sînt însă contradictorii în raport cu precedenta. Cîteva exemple: în loc de „*nouî șjobăneî*” avem „*triî șjobăneî*”. Cele două părți episodice sînt înlăturate. În schimb au pătîfuns părți din versiunea lăutărească disparate: sînt numiți cei trei ciobani (care aici devin „*bașju űngurîan*”, „— *vrăîșîan*”, „— *moldovăî*”) cu același rol în acțiune (35—42). Apar potretul ciobanului (83—91) și nunta așa-zisă mioritică (102—107),

pe lingă părți dislocate și împreunate artificial (25—29, 47—50). Mai apar versuri contradictorii în care „*Mîndru șjobănel*” (84) întîi cere să-l îngroape mama (55—60), apoi oile („*Și mă mormîntaț;/La cap si-m' puniț:/Flujeraș di os. ./Căvîlaș di soc. ./*” — 66—73). Unele versuri le găsim confuze („*Vintu cîn' a bati,/În voi-a răzbati;/Voi v-oș strîîzi,/Pi mini m-oș plîîzi. ./*” — 61—65). Altele sînt improvizate lăutărește („— *Îo pi plaj mergînd,/Diî gurî zberînd/Am întîlnit/Măjcuța bătrînî. ./*” — 75—78; „*Majci-sa și fășja?/Păru diî cap și-l smulîja/Și la pămîn' ci cădja,/Pi fișjor ci și-l plîî-țja. ./*” — 97—99). În materialul așa de abrupt, chiar vocabularul se alterează („*Și steli sfeclîî. ./*” — 107; normal *făclîi*), deși fonetica rămîne ceea a graiului păstoresc, cu cîteva abateri.

Cum să se explice lipsa de concordanță între două texte aflate la un interval de patru decenii unul de altul? De presupus că numai în felul următor: var. copilăriei a fost aflată cînd informatoarea trăia numai sub influența mediului lăutăresc din *Hărăstău*. La maturitate, însă, cîntînd la „*țambăî*” (de la 15 la 51 de ani), ea a peregrinat, ca profesionistă, în „*tărăf di lăutariî*” — chiar cu tatăl ei — pe la nunți și hore, prin satele Vrancei sudice îndeosebi, ajungînd pînă la oraș (în *Focșani* și *Rîmnîcul-Sărat* — *text-conv.* r. 108—118). Într-o asemenea continuă strămutare lăutărească, dînd toamna (după obiceiul tradițional lăutăresc) și prin podgorie, la culesul viilor (tocmai într-o zonă viticolă principală, *Odobești*), *Iliîca Lăscănu* a putut întîlni profesioniști variați. La aceștia *Miorița* cuprindea, fără îndoială, versuri contradictorii, altele confuze, ori improvizate prea lăutărește. Din ele unele s-au contopit disparat în textul de față (le-am consemnat mai sus). Tot de la lăutarii ambulante s-au interpolat și versurile citate, lipsite de elan poetic și fără frecvență în zonă.

Rămîne de clarificat încă o problemă: informatoarea mărturisește — dar contradictoriu — că a întîlnit versiunea Alecsandri chiar în școală („*... am avut-o-î clasa a patra, c-aî făcu' șiîșî clasi*” — r. 10—11). De-aici sigur că provine (privită în raport cu textul didactic) grupa *identică* a personajelor (40—42). Dar lucru surprinzător: lipsește din text. II *localizarea* (plăsmuită de Alecsandri!), element literar de efect pentru cine memorează balada în școală. Oricum, prin alte versuri din text (23—25, 30—34, 47—50, 55—59, 88—89, 95—95, 102—107) filiația literară ne apare destul de clară. Admitem, prin urmare, influența manualului școlar.

Urmează o problemă aferentă: cum să ne explicăm că în 1967 informatoarea nu a comunicat (ori altfel spus: a *evitat* să comunice!) textul știut în 1926 din mediul lăutăresc al satului natal? Aici subliniem că tatăl ei trebuie admis ca prim factor transmițător. El fusese *fierar*, dar și *lăutar* („*... îel a măî cunoscut și viğara*” — a

precizat fiica; r. 109). Explicația apare dintr-un motiv de ordin psihologic, privit în dublu aspect: 1 — Textul din 1926 nu mai era preferat, în 1967, de cîntăreața din „țâmbâl” (timp de 36 de ani) din cauza subconștientului său puternic refulat-anume: cînd învățase textul și melodia de la tatăl ei (odată cu tehnica țambalului), acesta folosise cu dînsa rutina lăutărească primitivă, care era pe-atunci aspră, neîndurătoare, greu de suportat mai ales pentru o copilă (se foloseau în predarea lăutărească graiul dur, amenințăările, bătaile, privațiunea de hrană). Cunoaștem un caz privind barbara metodă lăutărească. L-am întilnit în 1967, la un lăutar renumit, localnic cu informatoarea (v. text. MXIV—MXV *Nota crit.* 53). 2. — Versurile prelucrate artistic — puține cît mai rămăseseră din versiunea Alecsandri întilnită în școală (prin anul 1924) — au suprimat textul disparat provenit din tradiția lăutărească locală.

Am detaliat prezenta *notă*, fiindcă se preocupă de singurul caz în colecție privind o *minoră* cunoșcătoare a baladei la vîrsta de 12 ani. Pe unde a peregrinat cu „tărăfu”, a întilnit mereu balada preschimbată fără orizont artistic.

text. MX—MXI

Nota critică 50 (satul *Hărăstău* — *Anghele Predoi Cîtu*, 55)

În *experiment* text. MXI, notat la trei sferturi de oră după întilul, a rămas neschimbata — cf. vers. 23.

Este inexactă afirmația lăutarului (*text.-conv.* r. 1—2) că ar fi deprins balada de la tatăl lui, tot lăutar (v. *Ținut. Vrancea*, I², p. 338 XV). În realitate nu e decît o var. simplificată, cu care s-a încrucișat alt text lăutăresc, mediocru, adăugîndu-se *ceva* și din versiunea Alecsandri (14—15). Prin urmare var. stă departe de ce cunoștea înaintașul său, în 1926, cînd raporta un fapt folcloric îngrijorător pe atunci, dar numai în lumea lăutarilor: frumoasele „*cîntiși dim bătrîni*” „nu li șeri nîmîni” lăutarilor! Consecința: „*Noi lăutarii!* cîntăm acum di Țesti noui. Și-Ți păcat ci nu li șeri! Țeu n-am măȚ cîntat *cînticu* ista [*Miorița!*] di cin' Țeram tinir” (*ibid.*, p. 339 *text.-conv.* r. 36—39). Mărturisirea așa un profesionist cunoscut relativ bine pe-atunci în Ținut. Ne aflam în anul 1926. El era atunci cel mai bătrîn lăutar din Vrancea (avea 70 de ani, născut în 1856). Nu mai cîntase „*Niorița*” de peste jumătatea de secol (aproximativ din 1876).

Explicația reală trebuie să fie următoarea: „*cîntișii dim bătrîni*” numai balada propriu-zisă descreștea în repertoriul lăutăresc din Vrancea. Rar o mai cerea lumea pe la nunȚi, cumetrii și petreceri. *Miorița* însă circula cu vigoare în 1926, ca și în 1967, cînd a fost notată var. de față. În Ținutul, prin excelență păstoresc, lău-

tarul nu era socotit ca priceput cunoscător al baladei păstoreșȚi (v. text. CMXLIX *Nota crit.* 17). El nu putea rivaliza cu măiestria ciobanului, cîntăreș excepțional din fluiet și caval, pe care l-au admirat, în 1935 și 1938, Mihail Sadoveanu, apoi muzicologul Constantin Brăiloiu (v. text. MXIII *Nota crit.* 52).

text. MXII

Nota critică 51 (satul *Hărăstău* — *Velica Găini*, 59)

Din *text.-conv.* (r. 4—5) se distinge că în transmiterea *Mioriței* cîntarea din fluiet preceda zicerea textului („*Uîkeșu cînta diî fluiet, și di-acolȚa ni spunȚa vorbilȚi*”).

Trebuie remarcată denumirea păstorească a baladei: *Cînticu NioriȚi* (ca în cazul de față), alterînd cu *Cînticul oilor*, și tîrziu, *Cînticu NioriȚi* (cf. *Ținut. Vrancea*, I², p. 315). Vom mai arăta că *Miorița* e substituție lexicală modernă care nu credem să fi plecat întii de la Alecu Rusu. În 1851 el se referise la *Mieoara* (*Studie moldovană*, publicat în *Zimbrul*; v. *Scrieri*, 1903, p. 15). Dar în 1859 apare forma *Meoarița*, însă în articolul său publicat postum, *Poesia poporată* (*Foaiet SocietăȚii pt. lit. și cultură rom.* din Bucovina; *ibid.*, p. 187, 193); pentru ca să se revină la forma *Mieoara*, în 1852 prin Alecsandri (*Poesii populare. Balade*, I, p. 1), apoi iar la *Miorița* în antologia din 1856 (*Poesii populare ale romănilor*, p. 1).

Textul e cantăminare între fondul local (8—13, 20—25) și textul literar, mijlocit, probabil, de cartea de-Țetire prin școlari din familie.

text. MXIII

Nota critică 52 (satul *Hărăstău* — *NirăuȚi Ușga*, 64)

Text.-conv. amintește de ultimal cîntăreș măestru vrăncean al *Mioriței*, din fluiet și din caval (un artist excepțional!): *Țoadir PătulȚa*. L-a ascultat, cu admirație, și Mihail Sadoveanu, chiar în satul *NistorășȚi* (locul lui de baștină) cu prilejul unei călătorii de documentare literară făcută în tovărășia mea. Era în octombrie 1935. Cîteva amintiri ale mele despre cele șapte zile prin Vrancea cu marele scriitor se găsec într-o revistă ieșeană a timpului (*Însemnări ieșene*, IV [1939], vol. XI, nr. 7, p. 87—94). Peste doi ani (în 1937) Sadoveanu a deplîns decăderea stării materiale a Vrancei prin politicianism și exploatarea sălbatică a munȚilor (*Adevărul*, an LI, nr. 16291).

Pe *Țoadir PătulȚa* am spus că l-am revăzut în octombrie 1938, aflîndu-mă într-o anchetă folclorică și muzicologică împreună cu Const. Brăiloiu. Atunci i-am înregistrat amîndoi, cu fonograful „Edison”, toate cîntările știute de el din fluiet și caval. Cilindrii cu imprimările (melodie-text) au rămas la Brăiloiu pentru transcriere. În special melodia *Mioriței* — unicat în repertoriul întreg al bala-

d) i* — s-a păstrat, pînă în 1944, în *Arhiva fonogramică* a „Societății Compozitorilor Români“ (v. și nota mea, din 1969, *Ținut. Vrancea*, I², p. 75)¹. Din 1944 pînă azi (1983)² nu am putut afla unde sînt. Intervine dubiul: în 1940 a fost publicat de însuși Brăiloiu o *melodie* cu text (notat literar) aidoma cu cea din 1938.

Var. de față poate că a fost auzită de *subiect* de la *Tgădir Pătulja* care o știa tot în neorinduală. Are suprapuse elemente literare 24—26, 54—57, 75—76) peste substratul păstoresc redus (66—71), la care bătrînul acesta a adăugat o improvizare personală destul de stingace (40—53, 60—61, 72—77). Graiul este puternic înrîurit de fonetica oficială (*tați, plăci, mișari, zîci, bolnăviciari, căți, baljuț, dă-o fi, atunči, să fiu, dragi, mișias, vini, spicu*, etc.

text. MXIV; pag. 146 — text. MXV

Nota critică 53 (satul *H'érăstău* — *Ion Baběj* [Săcu], 65)

Acest bătrîn era, în 1967, ultimul «lăutar țigan» care mai cînta «poporului» din Vrancea — «ca rapsozii vechi» — «baladele sale strămoșești pe un ritm monoton și melancolic» (A. Rusu, vorbind, în 1840, despre lăutari; *Scrieri*, 1908 [ed. P. V. Haneș], p. 178). Într-adevăr *Ion Baběj* rămăsese în ținut lăutarul cu repertoriul epic cel mai cuprinzător, cunoscînd și doina de haiducie pe lingă celelalte categorii lirice propriu-zise.

Era fiul altui lăutar cîntăreț al *Mioriței* (*Ținut. Vrancea*, I², p. 368 XV), și frate cu cel precedent (MX). Var ar fi provenit de la fruntașul lăutar în ținut („Botiți șel bătrîn“). Rămîne ca textele de față să fie și ele comparate cu cel cules de la *Botiță*, în 1919, de P. Caraman (cf. *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 97). Deocamdată este posibilă numai o comparație între aceste două variante heterogene.

* Faptul acesta a fost consemnat peste 41 de ani (în 1979) și de cronicarul asiduu vrâncean S. Hirnea, citînd chiar vorbele auzite de la Brăiloiu: „*Miorița*... exemplar unic din întreg repertoriul românesc“ (*Locuri și legende vrâncene*, p. 156). Este vorba despre *unicatul* melodic cîntat de *Pătulja* din fluiet și din caval (textul baladei era mijlocăș).

¹ Privind ancheta din 1938, v. Iordan Datcu, *Amintirile lui Ion Diaconu despre Constantin Brăiloiu* (în „*Revista de etnografie și folclor*“, nr. 2/1983, p. 181—183). Autorul articolului, unul dintre pușinii specialiști de azi care au pus în adevărată lumină importanța activității și a lucrărilor lui Ion Diaconu, ne dă un material inedit (nota ingr. ed.).

² După încheierea anchetelor de teren, realizate — după cum se știe — între anii 1926—1970, autorul monografiei *Ținutul Vrancei* a aplicat un riguros studiu comparativ materialului cules, apoi a elaborat *Notele critice* asupra cărora a revenit pînă la sfîrșitul vieții (n. ingr. ed.).

În alcătuirea lor dispartă textele sînt tipic lăutărești. „Întorsurili“ nu păstrează planul firesc: îl variază de la un text la celălalt. Dacă în materialul baladelor memoria lăutarului păstrează mai unitar conținutul epic, în aceste două var. ale *Mioriței* întîlnim grupe de versuri, sau versuri izolate, care apar într-un text, însă rămîn înlăturate dincolo (MXV 10—22, 23, 55—57, 62—63, 68—69). Improvizarea lăutarului rutinat intercalează versuri inexpressive, ori nenaturale (MXIV 45—46; MXV 33—34). Improvizarea factice, variînd fonetica, produce alterarea imaginilor („*N-aș văzît un voinișel/Tras pentru-un inel?*“ — MXV 70—71; cf. „*N-as' văzît un voinișel/Tras pîntr-un inel?*“ — MXIV 54—55). Din cauza improvizării lăutărești automate întîlnim *versuri rătăcitoare* din balada *Corbja* (MXIV 62—63; MXV 78—79).

Prin aceeași înclinare către improvizare și interpolare în zicere-cîntare, găsim (numai la sfîrșitul text. MXV șase versuri din cîntecul liric *Ciobănașul* (90—96). Acest motiv păstoresc (aflat de Ovid Densusianu într-o var. distinsă; *Flori alese*... , 1920, p. 109) a fost adaptat la ciclul militariei (Densusianu, *Vieța păstor*... , 1920, II, p. 40), așa cum îl găsim și în Vrancea (MXXXVII—MXXXVIII *Nota crit.* 69).

Alterarea imaginilor prin repetiție se întîlnește în ambele variante („— *N-as' văzît*, așa: *N-as' văzît un voinișel/Tras pîntr-un inel?*“ — MXIV 52—54; „— *N-aș văzît un voinișel/Tras pentru-un inel?*“ MXV 68—70). Sînt și versuri cu sensul abrupt, aproape obscur (MXIV 22—23). Stilul direct (cel normal în dialog, MXV 10—22) se repetă — din necesitate narativă — în stilul indirect 36—47). Procedul este absent în var. primă.

Trebuie notat că prefacerea *textului B* s-a întîmplat în două luni și șapte zile (8.VII—15.IX.1967). Încît vers. 72—75 din text. *prim* au fost prelucrate în MXV astfel: „*I-a fos' năși pătînăși;/Sparili și luna/I-a fînu' cununa*...“ (87—89).

Rostirea lăutărească (imitînd tirgul etc.) e supărătoare în ambele texte („*Acest moldovian/Și cu-acest uîngurjan*...“ — MXVI 22—23; MXV 36—37). În general lăutarul păstrează fonetismul local, schimbîndu-l numai în cîteva cazuri, 13 cazuri în 90 de vers.).

Cît privește proveniența, nu se poate înlătura sursa lăutărească. Amîndouă textele dovedesc însă de la începutul lor ecoul literar din textul clasic (MXIV 3—6; MXV 1—4 — cu vers. prelucrat „*Să așîn în cali*“). Urmează identic grupul celor „*trîi șobăneți*“. Materialul tradițional rămîne extrem de redus (MXIV 13—19; MXV 30—34). În privința aprecierii estetice a textelor *Mioriței*, *cîntată* și *zisă* de lăutari vrânceni, se vede din materialul cunoscut pînă în anul 1983 cum cobzarul din *Colăcu*, Marin *Curțianu*, știuse, în 1926, o var. nedepășită încă în ținut de alți cîntăreți profesioniști.

text. MXVI

Nota critică 54 (satul Herăstău — Ion Găini, 70)

Iată un caz deosebit, privind circulația *Mioriței* în Vrancea: varianta aceasta, cîntată, era folosită în trecut ca un *cîntec de leagăn* (v. *Sovija*, MCCI *Nota crit.* 172), cu care bunica bătrînelui adormea nepoțelii legîndu-i (v. *text.-conv.* r. 1—3). Funcția aceasta se explică prin calma muzicalitate a melodiei.

Textul știut de bătrînul analfabet e din lumea păstoritului vrancean, dar cuprinzînd un ecou inexplicabil din versiunea Alecsandri, atît în privința fondului, cît și a lexicului. Apare în finalul var. episodul rar al metamorfozării mamei în corboaică (48—57).

text. MXVII; text. MXVIII

Nota critică 55 (satul Herăstău — Grigóri Stegăru, 70)

Textele — culesse experimental (MXVIII notat la trei ore și jumătate după MXVII) — sînt tot material lăutăresc după înșuși mărturia bătrînelui (*text.-conv.* r. 88—95): le știe de la un unchi lăutar, *Neculaț Citu* (alias *Neculaț Predoi*) care a comunicat text. din 1928, cînd avea 65 ani (*Ținut. Vranc.*, I², p. 340 XVII). Împrumutul este evident chiar din începutul ambelor var. (*text.cit.* 1—7; MXVII 6—8). În conținut însă text. MXVII și MXVIII diferă de cel precursor: în var. din 1928 a lăutarului omoritorii sînt „Șii noui *șjebani*,/Toț sin' *veri primări*.” (l.c., 12—13; pe cînd *textele derivate* indică „Cel *ușgurjan*/Și cu cel *vrănățjan*” (A 12—13; B 11—12 inverse), adică personaje din versiunea Alecsandri. Prezentăm mai detaliat situația:

Var. *lăutărească* s-a încrucișat cu alta, probabil de proveniență iliterară. Localizarea clasică, dar încrucișată („*Pî-o guri di plai*” — *text.-conv.* A r. 106-107) și indicarea personajelor (A 12—13; B 11—12) par concludente. Însă partea episodică (metamorfoza mamei în „corboaică” — A 67—79; B 58—74) arată al treilea izvor, tot lăutăresc. Sincretismul între cele trei straturi eterogene a produs text. A B. În acestea apare localizarea cu totul contradictorie: *moldoveanul* a fost văzut de cei opt „*șiviri primări*”, făptașii, „*Pi Arziș în sus*/C-o turmă di oi”. Așadar reflex evident din balada *Măndăstirea Argeșului* (A 64—6; B 54—57). Var. aceasta, în dublu text, este o anomalie curioasă în raport cu întreg materialul mioritic vrancean, pentru următoarea diferență: „miorița lai” vestește pe „stăpin” că-l vor omori „Cel *ușgurjan*/Și cu cel *vrănățjan*” (A 12—13; B 11—12). Dar apare contradicția: „baba bătrîni” întreabă global pe cei „*nouți șjebani*,/. . . *șiviri primări*” dacă nu au văzut „un *moldovjan*/ *Tinir și galant*” (A 48—53; B. 43—47). Urmează portretul literar; apoi, tot contradictoriu, răspunsul stereotip al celor *nouți*: ei au văzut pe moldovean „*Pi Arziș în sus*/C-o turmă di oi”. Crezîndu-i, bătrîna „. . . mîja apucat/Și s-a dus/*Pi Arziș în sus*.” (A 65—69;

episod absent în B, urmînd în ambele texte episodul cu „maica” metamorfozată în „corboajci” — fragmentat în A 70—76; amplificat în B 58—73). Acesta este finalul brusc în ambele texte. Însă *text.-conv.* complică acțiunea; informatorul aduce o modificare originală, dar opusă tradiției: cei doi (*ungurianul și vranceanul*; sau admițînd confuzia: cei „*nouți șjebani*,. . . *șiviri primări*”) nu l-au omorît pe moldovean. „*Apî jel li-a făcu*' di petrecăniș și lor. . .” (B r. 74). Deci *ungureanul și vranceanul* (sau, prin confuzie, cei „*nouți șjebani*,. . . *șiviri primări*”) sînt pedepsiți capital de „stăpinu” — am spune indescrifabil! Confuzia rămîne suverană, departe de simplitatea clară din acțiunea tradițională. Concluzia normală: var. C (din *text.-conv.*) stă la antipodul tipului mioritic vrancean, din care doar trei versuri par contaminate cu atîtea elemente contradictorii (A 6—8; B 5—7 „Țișa și nu-ț plăși;/Pozăr di pi cîmp,/Saș sarja dim burduș?”). Curiosul dublet în proză, succint și prozaic, pare o combinație personală, absolut izolată de viața baladei specifice. Întîlnim și altă înrîurire: a unui cîntec haiducesc, frecvent în Vrancea printre lăutari pînă la 1930 (cf. *Ținut. Vranc.*, II, 63 CXI 14—19). Privește dorința ciobanului să nu fie îngropat „*n dosu stîni*,. . .”, ci „*La cel paltin gălbui*;/Sus cu frunza djași;/Žos cu umbra grăși.” (A 26—32; B 25—27).

Firește că asemenea *produs lăutăresc combinat* (melodia știută de informator era mediocră și străină de repertoriul vrancean), are și lexic artificial. Astfel oile moldoveanului sînt „mai *ortopan*”¹. Versuri din var. primei recepții („*Șii noui șjebani*/Toț sin' *veri primări*,” — *Ținut. Vranc.*, I², 340 XVII 12—13) se prefac în următoarele: „*Voi nouți șjebani*,/Voi *șiviri primări*” (A 49—59; B 43—44)². Iar mama întreabă pe cei „. . . *nouți șjebani*,/. . . *șiviri pșimări*” (B 44) despre feciorul ei: „. . . un *moldovjan*/Tinir și galant. . .” Astfel de lexic hibrid arată influența lăutarului din periferia orașului, ori de la iarmaroc³. Toată vorbăria se vede străină de graiul simplu al var. autentic vrăncene.

¹ Deformare din text. clasic: „Pe cel moldovan,/Că-i mai *ortoman*,”. O formă asemănătoare se află într-un text din Hunedoara, cules în 1934: „Și unu-i *hortopan*.” (Fochi, *Miorița*, p. 689 CCLXXXII 7).

² Probabil „*Voi siș* (=șei) *veri primări*”. În două texte ale baladei din Buzău găsim forma *prevelj* (= „tovarăși de virstă”): „Și-s nouți *șjebani*,/Toț sînt *prevelj* mari.” (N. Georgescu-Tistuta, *Folk. jud. Buzău*, 1928, p. 44 CXXI 7—8; cf. p. 77 CCXVI 11 „Toț sînt *prevelj* mari.”).

³ Cazul acesta rămîne controversat. L-am discutat la text. MCCXC *Nota crit.* 230). Acolo am consemnat identitatea acestui vers cu altul („*Tinăr și galant*”), notat în 1906, în satul *Găzești*, limitrof Vrancei, de la un cioban bătrîn de 76 ani. Asemenea identitate evident că duce la aceeași concluzie: un ecou lăutăresc dăinuind de peste șase decenii.

Am urmărit în două rânduri la radio cele « aproape 90 de piese-basm, snoave, legende, întâmplări » și cîntece » — « comoara *vrinceanului* » înregistrată cu magnetofonul în cursul lunii iulie 1967) de « cercetători ai Institutului de Etnografie și Folclor » din București. Ancheta noastră a coincis trei zile, în răstimp, cu cea oficială (care urmărea în special repertoriul basmelor). Într-adevăr memoria bătrînului era puternică. Iar basmele știute păreau în număr impresionant (multe piese erau inutilele documentării critice). Cit privește restul materialului folcloric știut de bătrîn, arată un relief poetic prea scăzut (așa cum se va vedea din cele patru texte — material epic și liric, selectat în vol. V al monografiei de față —, din 18 piese știute). Graiul redă în parte redusă nuanța regională.

Avem însă o rezervă temeinică: noi credem că trebuie precizată obiectiv nuanța etnică a « bătrînului povestitor popular »; el nu era « vrincean » specific: „Tata neș ij diň Ardjal, ij uňgur (în realitate: țigan ungar). A fos' covășju di fjer" — ne-a mărturisit bătrînul, și el, „hjerar". Bunicul — tot „covășju" — fugise din Ungaria în Ardeal iar de aici ajunsese în satul *Herăstăy* (nepotul nu știa cum, și în ce împrejurare). Aici lucra fierărie („piňzi di herăstăi", „cuțiti", „toppări", „hier di plug"). Materialul brut („hjer căld") îl aducea prin contrabandă tocmai de la „Sibiu" (v. *text.-conv.* MCMLXXX).*

Prin urmare, nu poate fi vorba de asimilare etnică organică în viziunea populară pe firul tradiției românești; ori de grai regional transmis în succesiunea generațiilor unui ținut istoric de păstori români! Bătrînul de 70 de ani — cu memoria mecanică rezistentă, înclinat îndeosebi spre povestirea fantastică de tip oriental — ne arată graiul vrincean influențat mai ales de cel muntenesc (*Pă tîni, pîntru, dulăj, pă mini, mizac, țel paltin, țos, buțumăș, pă cap, țjobanș, mustățpara, spicu* etc.). El a *juxtapus* material nea, similit în *Miorița*, a memorat redus două balade în versuri (însă disparate și în fragmente inexpresive), și a deprins numai cîteva „cîntăreți" *lăutărești locale*. Cu acestea el nu poate fi socotit mai cu seamă un tipic cîntăreț ori povestitor popular vrincean Pînă în anii 1963, 1965, 1980, singurul reprezentativ în Vrancea rămăsese bătrînul octogenar *Constantin Mórțu* din satul *Birsășțj*. Acesta se prezenta ca un adevărat talent narativ original (arta dialogului concis, descrierea succintă, narațiunea sobră și graiul în coloratura lui arhaică; v. Diaconu, *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 229—312). Pe cînd *Grigori Slegăru* era numai un combinator de povești, poate că priceput, însă mult prea departe ca să fie socotit, numai pentru mecanica memoriei (fără *arta nara-*

* Indicația *textului-conv.* va fi utilă numai după publicarea tuturor volumelor care completează monografia *Ținutului Vrancei* (ingr. ed.).

ținutii și estetica limbii populare!), chiar « stegarul tradiției locale »! (O calificare prea generoasă, în *Scînteia*, an XXXVII, nr. 7476 — 29 sept. 1967!). Cine a cetit, și lingvistic, pe Ion Creangă, și cunoaște monografic, timp de peste jumătate de secol, „ținutul Vrancei", nu poate subscrie așa ceva! Atare opinie subiectivă, mai întii falsifică, apoi întirzie, sau chiar înlătură definitiv adevărul, ceea ce înseamnă prejudiciu în știință.

text. MXIX

Nota critică 56 (satul *Herăstăy* — *Nastasia Briňzoj*, 76)

Bătrîna, analfabetă, spunea că a deprins balada de la patru frați ai ei în școala primară. Var. are într-adevăr ecou din versiunea Alecsandri (cf. 8—12, 20—28). Însă planul *epic inițial* pare să fi fost local: textul începe în dialog (1—6). Iar vers. 15—19 dau impresia, și ele, că au rămas dintr-un *text păstoresc*. Materialul, provenit prin școlari, apare însă preponderent (7—12, 20—28). Dar elementele clasice de bază s-au risipit (îndeosebi localizarea și personajele). În planul general, confuz și răzlețit, dialogul final între mamă și ciobanii tăinuitori (33—45) e nenatural și contradictoriu: bătrîna stabilește *temele 10* (locul îngropării) și *11* (obiectele de îngropat).

La origine admitem că a fost un *text păstoresc rudimentar*. Însă mai tîrziu frumusețea *poeziei de artă* a înăbușit simplitatea etnografică.

text. MXX—MXXI

Nota critică 57 (satul *Herăstăy* — *Gavrili Colț*, 85)

Text. MXXI — notat în *experiment* la o jumătate de oră după MXX — înlătură vers. 39—41 din text. prim, unde par contaminate de balada *Mîndstirea Curtea-de-Argeș*.

Din *text.-conv.* se vede că *Miorița* era cîntată și pe la nunți cînd se „îmbrobodja nîrjasa"; așa da rfolosită în cadrul *ceremonialului de nuntă*, desigur că îndeosebi în familiile cu ciobanii (v. r. 44). Melodia și nunta alegorică din baladă au mijlocit *funcția ritualică a poemului*.

Gavrili Colț — bătrînul octogenar cel mai vîrstnic din satul *Herăstăy* — a urmat și el școala primară. Însă *Cînticu oilor* (acum o var. fragmentată) are fond străvechi vag (la început dialogul, urmînd vers. 5—7, 9—18), auzit întii (de admirabilul cîntăreț din caval — prin păstorit, intens și astăzi în *Herăstăy*). Apoi a întilnit în școală textul literar (24—30) care nu s-a putut unifica organic cu cel păstoresc (De aici poate că provin cîteva versuri disparate: „Si-m' pui la cap/Flușeraș di os/Țe [și] cînti [II suni] dujos/Și-n dosu stîni,/Si nu măj urlu cîni;" — 19—23).

Textul baladei a rămas trunchiat și din cauza înstrăinării bătrînului: în primul război mondial a fost prizonier, aproape doi

ani, prin lagărele din Germania și Serbia. Acolo memoria i-a slăbit prin lipsă alimentară, iar *Cînticu oilor* s-a risipit.

Cînticu oilor se mai numește și *Cînticu Niorîți* (v. titlul!). Alte cîntări din fluier erau *Șirîjagu*, și o noutate pentru repertoriul vrâncean: *Dojna pădurii* (r. 50–52). Dar s-a nimic în confuzia timpurilor grele.

text. MXXII

Nota critică 58 (satul *Nărúza* — cătunul *Luńca* — *Voica Dúdu*, 53)

Varianta — în dispariție, confundă prin contaminare cu o baladă haiducească, tot în dezagregare (v. *Ținut. Vranc.*, II, 62 CX) — rămîne un exemplar curios în cadrul *Miorîței* lăutărești din Vrancea: ar fi fost auzită de la lăutarul *Vasili Botiți* — mereu întilnit în adnotările din colecția prezentă — iar nu de la *Ion Vințagi* (menționat ca al doilea lăutar renumit în Vrancea nordică, din 1900 pînă în 1923), a cărui fiică e informatoarea de față. Soarta acestui virtuos „viorist” (cuvînt folosit mai rar în ținut decît „lăutar”) a fost prea ingrată: dacă de la *Botiți* avem dovada unei bune memorii lăutărești (v. baladele *Cîntec dim bătrînji*, *Cînticu lu' Ghimiș*, *Cînticu lu' Ghjorghilaș* — *Ținut. Vranc.*, II, 63 CXI, 72 CXVII, 86 CXXV)¹ — în scuibm de la *Vințagi* nu avem salvate măcar două versuri dintr-un oarecare text poetic. Iată că nici fiica sa nu pare a-i fi perpetuat repertoriul.

text. MXXIII

Nota critică 59 (satul *Nărúza* — cătunul *Petréști* — *Sóra Álbu*, 54)

În var. fondul local străvechi s-a diluat complet prin ce-a adus disparat manualul școlar (5–7, 28–34). Vers. 22–23, 45–49 cuprind două portrete sumar conturate, în care găsim — în cazul al doilea — oarecare gingășie a imaginației. Sint oarecum străine de baladă. Și par plăsmuire spontană a informatoarei chiar în timpul anchetei noastre. Cadrul nupțial (50–58) e iarăși improvizat, avînd însă imagini sugestive; deși cuprinde și-un vers parcă inexpressiv („Țințari-a fos' lăutari” — 57) care amintește de alte două, absolut prozaice, dintr-un text din *Cóza* (MCCCX 75–76).

text. MXXIV

Nota critică 60 (satul *Nărúza* — *Iftiți Cășunjanu*, 72)

Față de var. notată de la acest cobzar în 1927 (v. *Ținut. Vranc.*, I², 345 XXI), ceea de față e un exemplar degradat, cu unele elemente de fond destul de modificate: în var. primă personajele sint „*Trij*

șjóbănej” (vers. 7–13); dincoace „Mi s-a vorgit *noui șjóbănej*” (8), din care rămîn numai patru (19–22). Două grupe de versuri stînghere (8–22, 32–35) și sfîrșitul improvizat în text din 1927 (36–42) lasă impresia că var. de acum, atît de împușinată, a plecat din lumea lăutarilor. Faptul e indicat mai ales de unele grupe caracteristice de versuri întilnite în texte lăutărești (*Ținut. Vranc.*, I², 345 XXI, 13–22; p. 414 LXIII 27–31; p. 415 LXIV 24). Se pare că asemenea *prelucrare de profesionist* a venit dinspre *Valea-Milcoșului*, îndeosebi din satul *Réghju*, unde a trăit talentul lăutar amintit (v. CMXXXVII *Nota crit.* 9); însă fără urmași de vocație.

De reținut știrea despre frecvența baladei lăutărești pe la nunți, cumetrii și petreceri.

text. MXXV

Nota critică 61 (satul *Nărúza* — *Ienáki Luńgu*, 72)

Este interesant cum povestește bătrînul acesta că a învățat în copilărie să cînte din fluier (text. conv. r. 1–13). De la doi „șjóbănej vekji” el a învățat un repertoriu destul de variat pentru memoria fragilă a unui copil. Patru ani a durat aspra acnee la stîna. Ciobanii cei doi cîntau îndeosebi sara. Copilul (era „strungariu” la stîna) asculta cu pasiune, urmînd să deprîndă bine tehnica „*întorsurilor*” (= variația melodică în cîntare). În timp el a ajuns în sat cîntărețul din fluier cel mai prețuit. Îndeosebi *Miorîța* o cînta întrecînd pe ceilalți „fluierari” dintr-un sat ca *Nărúza*, cu hotarele întîns. Neîntrecut cîntăreț era bătrînul și în iulie 1967, cînd l-am anchetat.

Aflăm un fapt caracteristic din viața de cioban a bătrînului, înainte de primul război mondial: se pare că la o stîna (din trei cîte erau pe atunci în *Nărúza*), ciobanii numai „diń fluier fășja *Niorîța*... da vorbili nu li știja... și nu cînta *Niorîța* diń gurî. Nu știa nimușa vorbili... vorbili jo li spanjam lor” (r. 84–85). Desigur că o știre contradictorie: cazul pare izolat în *Nărúza*, unde fluierul ar fi fost preferat pe atunci melodiei îngemănate normal cu textul ei (cf. cu MXXXII *Nota crit.* 66). Așa stînd lucrurile, se vede că a fost posibil ca într-un sat vrâncean personalul stînei oameni maturi, cu experiență păstorească: doi „șjóbănej vekji” să afle de la un „struńgárju” (copil de 14 ani!) textul baladei, care se vede (după mărturie — r. 80–88) că a fost învățat din „cartja-di-șetiri”...

Textul (în 1967 *melodificat* artistic cu fluierul) este evident decalé din fondul literar, judecat chiar după începutul lui și grupa personajelor (vers. 22–29). Vers. 31–32 schimbă însă rolul acestora: „*Bačjuń uńgurjan*/Și cu *meldoujan*” hotărăsc să-l omoare „*Pi ista vrăńșjan*” (cu explicația localizării accentuate: „*Aista a nostru*, diń *Vranșja*” — r. 38). Prin urmare fășja tendința de-a feri mîndria

¹ Moartea lui neașteptată, în 1936, a suprimat ancheta noastră. În iulie 1981, am căpătat mult rîvnita var. a *Miorîței*, culeasă de la dînsul, în 1919, de slavistul P. Caraman.

păstorului vrâncean de îngrozitoare faptă. Orgoliul acesta regional (cf. text. CML—CMLI din *Colăcu*), întâlnit între hotarele păstorești ale istoricului sat răzășesc, *Nărúza*, își are explicația: de-aici de pornit, în 1803, organizarea întregii Vrance devălmașe (celebră în istoria dreptului românesc privind pe răzeși cotropiți temporar), ca să reziste eroic 17 ani în procesul dus împotriva boierului abuziv Iordache Roset Roznovanu, care urmărea să cetropească definitiv Vrancea.

Interpolarea din cîntecul liric *Ciobănașul* („— Bașjuli, șini țji-o plînzî?” — vers. 76) — de altfel destul de vagă — pare să indice că la stîna în cauză cineva cunoștea o var. locală a *Mioriței* contaminate.

text. MXXVI—MXXVII

Nota critică 62 (satul *Nărúza* = *Podu Nărúzi* — *Njăgu Múrgu*, 72)

În *experiment* var. MXXVII a fost notată diacritic la o oră după prima.

Pe lângă cartea școlară (învățătorul cerea școlărilor: „s-o spunim ca poizii” — r. 56—57), se vede și un reflex îndepărtat al variantelor orale care circulau la *Nărúza* prin cîntare.

Textul (din manualul școlar) nu pare să fie contaminare a fondului literar cu tradiția locală (cf. vers. 12—18). O dovadă: ciobanii tăinuitori sînt aici „Ceji trij mîndri fečjorji (vers. 19); iar victima (al patrulea „fecior”?) se însoară „C-o fati di-mpăratu” (vers. 48; exact ca în text. anterior MXXV, vers. 79). Prin urmare personajele din text. clasic (de la școală) au fost substituite de infor-matorul printr-o improvizare menținută în cele două texte.

text. MXXVIII

Nota critică 63 (satul *Nărúza* — cătunul *Podu Nărúzi* — *Vasli Boján*, 73)

Altă mărturie că în ținut textul manualului școlar avea deseori întietate față de ce se *cînta în popor*. Informatorul — pe cînd era „copkil” — a auzit *Miorița* cum „o cînta oamni bătrînji țari” (r. 36—37) — desigur că „bătrînji” vîrstnici buni cunoscători ai tradiției. Însă l-a impresionat — din satul lui de obîrșie, *Túlnișj* — numai un bătrîn, dar printr-o ciudățenie, și nu pentru baladă pe care el o cînta și „diñ fluir”, „și cu vorbi”.

text. MXXIX—MXXX

Nota critică 64 (satul *Nărúza* — *Ștefana Coldșjoju*, 76)

În *experiment* var. MXXX a fost notată diacritic la două ore după MXXIX.

Și în cazul acestei bătrîne (păstrătoare bună a *descîntecelor*) — trebuie presupus un adaus în fondul poetic al variantei: peste ce-a fost tradițional (aproape disparat — cf. 5—9, 25—29), s-a

suprapus textul didactic (cf. 13—18). Contaminarea însă rămîne inexplicabilă, fiindcă bătrîna a rămas analfabetă. Memoria nu a putut opera decît disparent, păstrînd, în reluarea *recitată*, un rest minor al baladei din ce fusese ea *odată*, probabil că o închegare poetică adevărată, însă treptat fărîmițată de uzura organismului firav al bătrînei.

text. MXXXI

Nota critică 65 (satul *Nărúza* — cătunul *Podu Nărúzi* — *Ștefan Tătăru*, 75)

Textul, fâțiș didactic, se vede ca un rest disparat, fără atingere cu balada locală. Este răsfrîngerea textului Alecsandri (cf. 1—19, 28—35). Ca plan, se află într-o dezordine deplină (20—24), cu materialul poetic disparat (versuri dislocate și intercalate stîngaci — 25—29; cu schimbări de imagini — 10—11; la sfîrșit cu un adaus frazeologic — 36). În privința graiului impresionează goana după fonetica literară (3—4, 7—8, 14—15, 18—19, 25, 29, 35; *text.-conv.* r. 38 *Miorița* — 39), deși bătrînul nu a părăsit rostirea strămoșilor (r. 35—36, 40—41). El este prețios prin puterea de evocare, cînd povestește cîteva crimpeie din trecutul satului cu cătunele lui (material cuprins în vol. VI al monografiei).

text. MXXXII

Nota critică 66 (*Nărúza* — cătunul *Piriu-húmi* — *Ghiorghe Coróji*, 81)

Printre octogenarii vrânceni, aflați în ancheta noastră dintre anii 1965—1970, bătrînul acesta rămăsese cu o expresivă vigoare sufletească: atent la orice părere despre timp și lume, isteț în răspunsuri, sugestiv în grai (*v. text.-conv.* r. 1—4). Își aștepta sfîrșitul cu resemnare stoică: („Puterjia mja-ji puterjia pămîntului. . . da la pămînt is gata să mă duc. . . Aștept ordínu: ba az, ba míni, șjasu di mqarti, ca si-ț spuș băbești. . .”). Este retragerea senină din involburarea vieții aspre în ideea morții prin resemnarea țăranului nostru înțelept. Așa adeverește materialul etnografic și folcloric cunoscut pînă astăzi din Vrancea. Viziunea creștinismului rar se implică parțial în asemenea stare ultimă care pleacă din *substratul daco-getic*. Prin urmare, este o expresă atitudine de resemnare măreață în fața morții inexorabile: ea înlătură suferința, salvînd pe om prin viziunea așa numitului *panpsihism cosmic*, care — chiar pentru unii folcloriști marcanți (*v. și Ovid Densusianu, Vieața păstor. . . II, 100*) — ar alcătui nucleul primitiv al *Mioriței*.

Var. își păstrează-diluat și redus-fondul local (7—15), cu adaus (inexplicabil) din textul literar (17—19, 40—43). Cuprinde și unele versuri improvizate („Nîșj di cap n-oj fași, /Îm' plîng žalja mja” —

14–15 etc.); altele exprimă vag personajele (16–21); sau cuprind o verbozitate aproape supărătoare (33–39). În general predomină improvizarea (cf. 26–30), când fondul se vede mult simplificat. Lexicul își păstrează însă fonetismul regional, contrastind numai în trei cazuri (11, 13, 26).

Se poate reține ceva privind circulația, în cîntare, a baladei într-o familie de ciobani. Bătrîmul octogenar își amintește cum a deprins el „cînticu“ de la frații lui „mai mari“ care cîntau „cînticu ista“. Îndecosebi cel „măi mari“ — a fost „vo șăpti anj șjovan“ — „cînta *Niorîța* diîn guri... cînta cu vorbi, la *arîpa oilor*“ (la stîună, stîud de pază, după vîlsoare, ziua ca și noaptea, într-un adăpost acoperit care să-l ferească de ploaie și vînt). Sau „măi cînta *mergini* cu oile la dijal, *păscîndi* gliitili“. Și lucru capital de reținut: în satul *Nărúța* „cînta t q a t i l u m j a *Niorîța*“. Era „cînticu“ cu care se deprinsese și oile: „cînta i j (ciobanii) cînticu ista (din fluier sau caval), și strînzîja oili liîngi i j“ (r. 47–52; cf. MCCLIX *Nota crit.* 205).

text. MXXXIII–MXXXIV

Nota critică 67 (satul *Nărúța* — cătunul *Petréști* — *Flocărja Nîrșjpu*: 81)

În *experiment* text. MXXXIV a fost notat diacritic la două ore după MXXXIII.

Var. păstrează material din fondul local (19–23, 24–27, 50–55). Contaminată — tot pe calea școlai — cu textul literar („Pi-o guri di ra j / Pi kișjor di pla j — 41–42), avînd planul disparat (22–23, 24–26, 62–65), repetiții (15–18), grupe de versuri cu sens disparat (43–64) și cu adaus improvizat în primul dialog (5–7), var. își păstrează unitatea fonetică locală, folosind numai odată un arhaism („gherit“ — 14.).

De reținut și informația privind receptarea baladei: s-a petrecut în casa părintească, pe cînd mama bătrînei octogenare cînta copiilor — „ziņa, sara“ — în timpul lucrului casnic (text.-conv. r. 34–37). În sat „cîntarja“ o cunoștea „tqati lumja“ mai ales bătrîni: „Bătrîn-o cînta di rînd!“. *Cîntarea* descemna în primul rînd *melodia*, care prevala.

text. MXXXV

Nota critică 68 (satul *Nărúța* — cătunul *Zghîdburj* — *Năstasi Hănu*, 88)

Var. MXXXVI a fost notată în *experiment* la o jumătate de oră după MXXXV.

Text. II dovedește, și el, eficacitatea *metodei experimentului folcloric*. În cazul de față: vers. 6–8, 13–16, 18 (acesta privind personajele), 20–29 (grupă importantă de versuri: dezvoltăie motivul

omorului și se precizează locul îngropării) ar fi lipsit var. primă de elemente necesare, pe lingă că ne-ar fi rămas obscură cauza complotului.

Textul bătrînului, analfabet, nu se vede să fi avut atingere cu cel literar, deși unele versuri par să ne ducă spre versiunea Alecsandri (II. 17–18, 24–26). Fondul străvechi rămîne ca atare decisiv (1–8, 13–16, 30–40). În mod artificial apare intruziunea unor versuri, repetate, din balada *Mihu Copîlu* (MXXXV 2')–24; MXXXVI 9–12), dînd impresia unei *heteromorfoze* (=deplină confuzie între elementele eterogene de fond, în felul aceleia din biologia speciilor animale). Bănuim că a fost la mijloc un *artificiu lăutăresc* întilnit de informator (în satul lui, rîspîntie de lăutari; ori în lumea largă: lăutari pe la hanuri, la bilciuri, la cules de podgorie). În repertoriul baladei vrăncene adausul acesta rămîne răzleț.

Finalul text. MXXXVI (29–38) — în care găsim unele versuri expresive — înlătură din planul versiunii clasice *temele* 11, 13–16 (obiectele îngropării, maica bătrîna, portretul ciobanului, însurătoarea mioritică, apoteoza ciobanului).

Pentru stabilirea *momentului receptiv*, știm numai vîrsta cînd bătrînul a auzit var. (între 8–12 ani) de la cineva din preajmă (mamă, tată, bunic). Sigur este că mediul întreg de familie rămăsese analfabet. Era timpul cînd spiritul gregar și simplitatea traiului păstoresc interziceau fetelor să învețe alfabetul („...fetiți nu si pomînja si li dija la șșgali!“). Iar băieții se retrăgeau din școală, și părinții — — — plăteau „amîndi răzghituj“ (text.-conv. r. 6–13).

Bătrînul mărturisește că nu mai cîntase *Niorîța* de peste jumătate de secol. Avea încă o „cîntari“ (r. 3) lentă și expresivă după modul păstoresc de redare. Probabil că o deprinsese de la un cîntăreț din fluier (și „diîn guri“).

text. MXXXVII, MXXXVIII

Nota critică 69 (satul *Nărúța* — cătunul *Luîca* — *Stăniți Búcur*, 89)

În *experiment* var. MXXXVIII a fost notată diacritic la o oră după întîia.

Alt bătrîn, din *Nărúța*, aproape nonagenar. În 1967 — cînd l-am anchetat — era cel mai înaintat în vîrstă printre bătrîni din satul întreg cu cătunele lui. Și la dînsul te impresiona resemnarea înaintea caducității vieții omenești, ca și la celălalt octogenar venerabil din sat (MXXXII *Nota crit.* 66). A exclamat, senin și mindru, vorbind despre bătrîni înaintași de la care auzise el *Miorîța*: „Bătrîni cari j-am auzit jo *Niorîța*? Hă, hă, și țărna trebi si hii praf!“ (text.-conv. r. 86–87) Printre bătrîni din Vrancea nu am mai întilnit asemenea stocism absolut.

De remarcat înclinarea bătrînului pentru *textul literar* al baladei: l-a învățat „diñ carti”, fără constringerea învățătorului indiferent. Asemenea simplă *memorizare mecanică, fără melodie*, se întîlnea și la *Nădrîza* (anii 1878—1888), cînd prelucrarea antologică a lui Alecsandri (1866) pătrunsesse în satele de pe văile *Zăbăla* și *Nărița* (v. text. MCXLIX *Nota crit.* 136).

De subliniat încă un fapt: la *fondul literar al baladei*, informatorul alătură, spre sfîrșitul textului, șase versuri din cîntecul liric *Ciobănașul* (68—73). Am mai întîlnit cazuri asemănătoare (v. CMXLIV—CMXLV *Nota crit.* 13).

text. MXXXIX

Nota critică 70 (satul *Negîrléști* — *Ion Băhni*, 41)

Var. în transcriere diacritică a fost notată la doi ani după text. MCCCXIII *accesoriu* (comunicat de un culegător auxiliar într-o notare destul de relativă).

Ambele texte nu păstrează unitatea de plan, alterînd des conținutul materialului. De exemplu, text. *accesoriu* are versuri improvizate (1—4; 15—17; 96—97); sau repetiții răzlețe (cf. 35—36 cu 90—91); ori contradicții (cf. 43—45 cu 96—97, 61—65; cf. 70—71 „*Fagii și ulmii/Mi-au fost preoții...*” — cu MXXXIX 110 „*Și munți mari i-a fos' preoți...*”).

Trebuie să reținute vers. 1—3 din localizarea contradictorie („*Pe-un vîrf de munte,/Pe-un picir de plai...*” etc.). Vor fi utile la analiza var. MXXCV.

Cît privește text. *diacritic*, se observă egala stare dispartă: planul rămîne complet răvășit, iar fondul mereu schimbător, cu repetiții și adausuri obositoare (cf. 10—24 cu 26—40; 18—24 cu 34—39, 74—78); cu contradicții („*Să mă-îngropaț în dosu stîni...* / *Să mă-îngropaț în strunga oilor;*” — 49—51); cu versuri prozaice improvizate („*Orî ieș' bolnăvjoari,/Scumpa mja miqari?/Orî simț vuñ rău:/C-o fi si mor?*” — 6—9; „*Or ai vuñ gînd rău?...* / *Scumpa mja miqari...*” — 46—47; etc.).

Textele — considerate și după localizare (MXXXIX 26—27; MCCCXIII 1—3) — pleacă din versiunea clasică, evident că prin filieră didactică, realitate dovedită și de fonetica literară (*-mcoaci, taci, placi, mioari* etc. — 3—5, 7).

Text.-conv. ne spune despre tatăl informatorului, care, dezer-tînd din armată, s-a făcut „șjaban” păstorînd 27 de ani în „delta Dîniri”, apoi în Ardeal (prin *Covásna, Făgăraș, Brașov*). În peregrinarea aceasta prelungă el s-a întîlnit cu „haiduși di diñcolu, diñ Ardjal” (r. 101—107; despre poezia noastră populară și haiducii: *Ov. Densusianu, Vieașa păstor...*, I, 10, 45, 49; II, 9—36). Prezența *notă crit.* se completează cu comentariul de text. MCCCXIII,

text. MXL

Nota critică 71 (satul *Negîrléști* — *Ion Tăfti*, 47)

Var. în transcriere diacritică a fost notată la doi ani după text. MCCCXIV *accesoriu* (comunicat de același cercetător auxiliar¹).

Amîndouă au plan confuz și disparat (MXL 24—28; MCCCXIV 19—24, 32—44), cu versuri improvizate („*Obrăzori luț;/Ca bužori cîmpuluț.*” MXL 47—48; „*Fluieraș de fag,/Să-i cînte codrului cu drag*” / „*Fluieraș de os,/Să cînt la oi duios...*”; MCCCXIV 28—31); cu contradicții (MXL 10—16; MCCCXIV 5—8); cu verbozitate prozaică (MXL 55—56; MCCCXIV 33—36); cu stil abrupt, repetiții, lipsit de concizie.

Informatorul a trăit în mediu păstoresc; dar textul *diacritic* e aflat din manualul școlar, fără legătură cu cîntecul „bătrînescu” auzit de la tatăl lui (MXL 24—28, 30—36, 52—54; cf. *text.-conv.* r. 67—70).

Cît privește modalitatea receptării (privită în general, dacă te referi la cineva cu memoria slabă), se vede și aici că materialul poetic — chiar pornit dintr-o sursă literară superioară, ca versiunea Alecsandri — e ori neglijat, ori degradat de memoria insului mediocru.

text. MXLI

Nota critică 72 (satul *Negîrléști* — *Duhîtru Stelța*, 70)

Un text amorf, complet degradat, de la începutul recepției redus în fond: numai cinci versuri. Atît a putut memora bătrînul de la tatăl său, cioban, cînd „cînta” *Niorîța*. Fiul a rivnit să memoreze balada, însă nu a „putut prindi dicit vorbili jeștia” (*text.-conv.* r. 1—2). Textul fără melodie, a rămas deci înghețat chiar în faza recepției. Fiindcă bătrînului i-a lipsit *înclinarea pentru cîntec și vers*; el nu a avut putere configurativă.

text. MXLII—MXLIII

Nota critică 73 (satul *Negîrléști* — *Anuța Tăfti*, 74)

În *experiment* var. MXLIII — notată la un sfert de oră după MXLII — a rămas fără schimbări marcante. Var. MCCCXX *accesorie* a fost notată de culegătorul auxiliar cu șase ore mai înainte.

În toate textele se distinge planul rămas neschimbat. *Modelul literar*, din manualul școlar, a fost versiunea Alecsandri. Așa încît var. de bază MXLII reproduce de acolo, fără modificări, grupe de versuri, noutatea fiind numai în schimbarea cuvintelor (de pildă: „*La verdi zăvoi*” — ver. 32, 49, în loc de „*La negru...*”). Buna memorie a bătrînei omite din text. Alecsandri numai o *grupă de versuri* (v. *Poezii popul. rom.*, ed. D. Murărașu, 1971, p. 12, vers.

¹ MCCCXIV *Nota critică* 233.

72-87). Var. *accessorie* adaugă însă citeva versuri (103-104), și păstrează (ca și MXLII-MXLIII) contaminarea cu fondul păstoresc local (MXLII 59-63, 92-97; MCCCXX 61-66, 87-92). În partea finală toate trei textele rămân neschimbate. Dar nu s-a înlăturat contradicția din două grupe de *versuri antagonice* (101-102, 105-106, 111-112/113-116, 119-120).

În 1964, s-a publicat o var. culeasă, în aug. 1960, de la „Taftă V. Maria (Ioana), 63” (A. Fochi, *Miorița*, p. 1051 XCIX). Numele informatoarei a fost notat greșit. Întrucât var. aceea păstrează același plan cu materialul prea puțin diferențiat în fond, ca și cantitativ, față de MXLII, avem în cauză aceeași informatoare. Numai fonetismul din 1960 e în general îndepărtat de rostirea dialectală, cită este, a bătrinei (cf. vers. 1, 3, 12; 15, 22-23, 28-31 etc. cu 6, 11, 16, 20 etc.).

text. MXLV-MXLVI.

Nota critică 74 (satul *Negirlești* - *Vasili Brîncă*, 75 [78])

În *experiment* var. MXLVI a fost notată la două ore după MXLV; MXLVII la trei ani după celelalte două.

Informatorul avea memorie bună: după trei ani (în 1963), de la primul experiment (în 1965), a putut reproduce intactă (la 78 ani) o grupă de 12 versuri (MXLV, MXLVI 17-27; MXLVII 3-15). Bun cîntăreț al melodiei, bătrînul știa un text prea uzat, încît improviza cite un vers prozaic („Si-m' put la cap: Fluieraș di sócru; Ca si hii cu norocu. . .” - MXLV 38-40). Însă în text. MXLVII, ezitînd, nimereste versul adecvat (v.r. - 29).

Modul bătrînului nu a fost păstoresc: ne duce spre lumea școlară, sau către cîntarea lăutărească înrîurită de textul clasic alterat - dovadă var. MXLVII care numește pe cei trei ciobani din versiunea Alecsandri, dar socotindu-i pe toți că murtesc (11-15).

O var. a mai fost culeasă în 1960 (A. Fochi, *Miorița*, 1052 C); aici graiul dialectal este notat eronat, dîndu-se mai mult ideea unei rostiri alterate de vorbirea oficială.

text. MXLVIII

Nota critică 75 (satul *Negirlești* - *Ion Mehedint*, 75)

În cazul acestui informator, nu var. *Miorița* (de tip didactic degradat!) rămîne punctul esențial ce ne va preocupa, ci *graiul* variat din cuprînsul textului - anume *vers. 3, 13* cu fonetismul alterat *vrănșjan-vrînșjan*. Asemenea *doublet fonetic* (*vrănșjan*) ridică o problemă delicată de grai și scriere actuală, trebuind să fie lămurită critic și apoi stabilită o formă definitivă în limba

noastră - adică: e corectă forma *vrăncean* (aceasta folosită după modul fonetic dialectal din ținut), sau opusa ei *vrîncean*?¹ text. MXLIX

Nota critică 76 (satul *Negirlești* - *Vasili Băbiș*, 76)

Răspunsul evaziv la întrebările chestionarului nostru și alterativa în căutarea cuvîntului funcționar just pentru a orîndui versul („Fluieraș di fag. . . di sócru. . . / Ca si-ñ fii drag” - 24-25) se datoresc memoriei slabe a bătrînului. El învățase ceva din textul manualului școlar (dovadă: personajele cu rolul lor confuz - *text. conv. r. 12-13*). S-a întimplat numai prin obligația învățătorului șters din amintirea fostului elev. Dar prima var. a baladei o cîntă se bătrînul în copilărie de la tatăl lui, analfabet, care o „cînta ș-o și povestja”. Însă „la școală” balada era „poizii” pe care, el învă-

¹ Problema aceasta de lingvistică, știm că a preocupat mai mult timp pe *dialectologul* Ion Diaconu. *Nota critică 75*, cu 33 pagini în *ms.* și încă 22 *note* explicative privind dubletul fonetic în discuție, constituie un *studiu* ale cărui dimensiuni n-au permis includerea tipografică în volumul de față. Iată *sumarul* aflat în manuscris ca plan al studiului dezvoltat în această *notă critică*:

I. O anomalie fonetică: „vrănșjan - „vrînșjan” (p. 1 *ms.*).

II. Necesitatea distingerei critice a termenilor „vrăncean” - „vrîncean” (p. 1 *ms.*).

III. Cursul bibliografic al termenilor (p. 2 *ms.*).

IV. Circulația formei „vrăncean” (p. 5 *ms.*).

V. Circulația formei „vrîncean” (p. 11 *ms.*).

VI. Alternarea dubletului „vrăncean” - „vrîncean” (p. 15 *ms.*).

VII. Ce spune materialul *Miorița* cules între anii 1940-1980 despre dubletul „vrăncean” - „vrîncean” (p. 20 *ms.*):

a) materialul din alte regiuni (p. 20 *ms.*);

b) materialul din Vrancea (p. 25);

c) materialul extern (p. 26);

d) destrămarea dubletului (p. 26);

e) ce spune materialul istoric (p. 28);

f) dovezi accesorii despre preexistența formei „vrăncean” (p. 30);

g) schițarea unei soluții de scriere ortoepică (p. 32 *ms.*).

Concluzia este următoarea:

Pentru a se înlătura dubletul echivoc, propunem ca *Academia Română* să stabilească o formă lexicală invariabilă, pentru ca să se rotească și scrie, după uzul fonetic regional, numai *Vrancea, Vrănceanu, vrăncean-nă, vrănceanesc-ească-este*. Excludem radicalismul fonetic (*Vrânșja, vrânșjan-vrânșjanci, vrânșenesc, vrânșenesti*), util numai în studiile filologice, lingvisticii teoretice și dialectologiei experimentale. Propunînd această soluție - firească și practică - avem în vedere și faptul că în *scrișul românesc modern* forma folosită întîia a fost *vrăncean*, atestată - cum am arătat - din anii 1852, 1866. În folclorul ținutului o găsim consemnată în primul text scris al *Mioriței* între anii 1866-1870 (aflat în *miscelaneul din satul Prahăda*; v. text. MCXLIX și *Nota crit.* 136). Este întîia mărturie a baladei scrise în masa țărănimii românești de-un anonim, întîmplător *vrăncean*.” (Nota ingr. ediției).

fiind-o, numita a „povestit-o” (r. 53–56). Ambele, contopite, au rămas dispartate; încit — ca și la alți informatori — noi abia întrevedem ecoul materialului tradițional în dialogul inițial, fragmentat, dintre mioriță și cioban (1–11).

Acest *procedeu de compilație orală* (cartea peste tradiție!), cînd *melodia rămînea cu toful îndălțurată*, ducea la stingerea exemplarelor poetice superioare.

text. ML

Nota critică 77 (satul *Negîrléști* — *Constânda Pópa*, 78)

Un text care — prin fondul poetic cu vag ecou local (1–6) — e opus var. obișnuite vrâncene: aici „stăpinu”, străin de omor, este îndemnat să caute „bine” „în dosu stîni” pe „șjobanu moldovjan” care „îi îngropat în dosu stîni/Uni latrî cîni” (7–11). Îndată apare întîia contradicție: „stăpinu” (= „șjobanu moldovjan”) e acum îngropat „În strușga oilor”; și „A rămas ciimili/Si păzasci stăpinu,” (14–16). Urmează a doua contradicție absurdă: „stăpinu” mioriței să caute iar „în dosu stîni”, ca să afle pe „stăpinu” ei omorît, adică tot pe „șjobanu moldovjan”! — 9–10) acum „îngropat în dosu stîni/Uni urlî cîni...” — 28–31). Dezechilibrul logic pleacă din precaritatea memoriei discursive a bătrînei, aproape octogenare, care amestecă vorbirea directă cu cea indirectă.

Var. heteroclită și-a contaminat un fragment păstoresc epic amintind de „drúmu Banátului” pe care trec „oili Bádîului”:/ *Tóati șjuti și coruuti/Cu lăturî lăsaț pi frunti...*” (19–23).

În *text-conv.* se menționează că *Niorița și Șirjagu oilor* se denu-meau „cîntîsi bătrîneșji”. Balada era cîntare generală pentru ciobani, copii și bătrîne, tineri (38–49).

text. MLI

Nota critică 78 (satul *Negîrléști* — *Ioana Mójsi*, 80)

Bătrîna octogenară, analfabetă, reproducea, oarecum mecanic, o var. locală rudimentară, avînd numai planul obișnuit celor tradiționale din Vrancea (deci cu dialogul la începutul textului — 1–6). Melodia a lipsit în timpul memorării („N-añ cîntat-o...” — *text-conv.* r. 24. Mărturisirea informatoarei („Dim bătrîni-o știu.” — r. 21) rămîne echivocă: grupul personajelor, deși trunchiat (nu este numit „bașju” moldovean), arată suprapunerea textului literar clasic peste fondul local păstoresc. Versurile, intercalate prin improvizare („Da di si si morju/Îñ cîmp di mohor?” — 10–11), păstrează anomalia spațiului geografic din versiunea Alecsandri. A doua improvizare dispartă, în partea finală a textului — („Flușeraș di fagu,/Si-ș cînt codrului cu dragu...” — 19–20) — alcătuiește un dublet rătăcitor variabil, circulînd și în alte texte din satul *Negîrléști*.

text. MLII

Nota critică 79 (satul *Negîrléști* — *Ghiorgi Pópa*, 80)

Var. rămîne un mozaic de versuri dispartate prin amnezia care a anulat planul clasic al materialului poetic, încit versurile sînt reproduse mecanic: sau alăturate antilogic. Textul — atît de incoerent — se vede ca ecou vag al manualului școlar (v. grupa personajelor; 12–13, 17). Nu se află nicăieri urmă din frumusețea de artă a versiunii Alecsandri.

Valoarea documentară stă însă în *text-conv.*, unde apare un caz rar de spirit critic elementar ieșit din țărînime: un bătrîn octogenar care judecă pătrunzător *problema genetică* a „Mioriței”. După el această plămuire trece în folclorul nostru dincolo de timpul istoric al lui Ștefan-cel-Mare, depășind *genetic* și pe celelalte specii poetice tradiționale („Cîntarja asta-ș măi vekî ca toati cîntării; și-ș măi înănti di Ștefan-șel-Mari; așa crez jo” (r. 19–20). Tot așa bănuiește bătrînul autoritatea baladei în raport cu viața etnografică și istorică a țînutului: „Miorița” în cîntare și-ar avea rădăcinile, peste Vrancea, în substratul nostru etnic geto-dac („Poati ci Vrañșja nu țera cin’ s-a făcu’ cîntarja asta!” — r. 18). În sfîrșit, bătrînul se referă și la *problema perpetuării în masa generațiilor a folclerului nostru poetic* („...cîntarja... dim bătrîni țreși la tinereți, la tinereți! Ș-așa a căpătat-o dî-a așjuș pîni az: dim bătrîni în bătrîni...” — r. 21–23).

Trebuie consultat același *text-conv.* și pentru aspectul receptiv al baladei prin școală și obștea satului vrâncian de-acum opt-nouă decenii (r. 59–82).

text. MLIII

Nota critică 80 (satul *Negîrléști* — *Măriuța Păuin*, 82)

Altă dovadă că în țînutul întreg perpetuarea „Mioriței” s-a petrecut mai întîi prin păstorit: „Îl cînta șjobani: măi cu sami șjobani!” (*text-conv.* r. 24–25). Dar nu în chip exclusiv.

Fondul etnic de bază pentru poem admitem că a provenit îndeosebi din Vrancea. Pornînd de aici (în 1846), poemul a ajuns — din 1852 și 1866 pînă astăzi — captivul seriilor comerciale de cărți școlare timp de peste nouăzeci de ani, al antologiilor neglijente și-al citorva *teorii* pe care le putem socoti *provizorii*, în perspectiva vechimii motivului.

Textul, comunicat de bătrînă (cu memoria uzată — v. repetiția din vers. 13–14), deși vine din lumea păstorilor, s-a contaminat redus cu textul didactic (cf— 20–23). Melodia era cîntată impresionant de bătrînă în maniera lumii vechi.

text. MLIV

Nota critică 81 (satul *Negîrléști* — *Petrița Dokióju*, 83 [A.]; *Mărița Dokióiu*, 80 [B.]

În cazul de față, textul restabilit prin racordaj constă din îmbinarea celor două părți dispartate în memoria inegală a doi bătrîni

mai vîrstnici (soț-soție). Memoria cea mai slăbită era a bătrînului care trebuia ajutat în *rememorare*. Versurile în paranteză (B.) — intercalate în textul, subiectului' (A.) — aparțin soției. Amîndoi octogenari, ei nu mai puteau cînta iar bătrînul avea auzul foarte redus. De aceea notarea s-a făcut după rostirea tărăgănată a versurilor. Am admis în experiment pe bătrîn fiindcă el a fost întîi subiectul receptor iar după aceea transmitător. Revenirea pe teren ne-a fost stînjinită; încît nu am putut relua *experimentul* cînd urma să fie subiect prim bătrîna.

Procedul racordajului e redat astfel: punctele de suspensie — la vers. 13, 15, 24, 48 și r. 44 — marchează stagnarea memoriei subiectului în experiment (durata: 8—10'). A intervenit spontan bătrîna (ea privea mereu într-o parte, parcă ar fi fost izolată de prezența mea), amintind versul congruent (15, 26, 49), care numai odată se află disparat față de cele anterioare (vers. 44). Bătrînul repeta versul ce i se sugera, continuînd singur rostirea textului corelat. Vers. 20 („Ci-î măi ortoman“ — logic corect construit) nu l-a repetat după soție, continuînd zicerea fără să-l preocupe disparitatea vers. 21—24. Vers. 26 — organic în desfășurarea lirică — a fost admis de subiect, el continuînd cu vers. 26—31. Cît privește vers. 33—41 (portretul „stăpînului“ făcut însă de „oiță“), sînt interpolarea bătrînei. De data aceasta subiectul prim asculta, fără să observe și să îndrepte o confuzie: substituirea mamei prin „oiță“. Nu mai ținea minte portretul. După aceste *versuri interpușe*, urmează descrierea cadrului nupțial, fără însurătoarea alegorică (44—51), parte disparată și redusă. Ea încheie textul atîta de fragmentat și lipsit de plan.

Trebuie admis un fapt: textul, auzit întîi de bătrîn de la tatăl său (știutor de carte!), nu fusese de tip regional străvechi (incepe acum, la majoritatea variantelor regionale, în dialog, și fără localizare). Fusese numai o *piesă locală tocită*, pe care versiunea Alecsandri o influențase (dovadă indicarea personajelor (v. 18—19). Pe aceasta a memorat-o bătrîna în tinerețe de la soț. Textul racordat rămîne o variantă mediocră.

text. MLV

Nota critică 82 (satul *Negîrlăști* — *Măruța Lăhja*, 85)

Textul se prezintă în planul baladei străvechi care începea cu dialogul. Însă forma poetică e aici împrăștiată: cu repetiții, cu proză ritmată mecanic schimbînd măsura versului („Cuî si-î gîii și mîmînc/C-am aflat ci s-a vorbit:“ — 12—13), cu versuri improvizate și rostite evaziv („Flușeraș di os. . /Si li pui la cap. . /Si li pui la *kișfoari*. . /Ca si bati vîntu, /Si țel-ă si flûiri. .“ — 17—24).

În privința locului de îngropăciune (cînd la Alecsandri textul rămîne în contradicție!), bătrîna clarifică imaginea: victima dorește să fie înmormintată „În struînga oilor, /În zîocu nîilor. .“ (27—28); iar nu cum vor „dușmanii“: „... -n dosu stîni, /Uni latri cîni. .“ (30—31).

Consemnăm o dovadă privind circulația baladei într-un sat cu puternică tradiție păstorească: „... Cînta, atuîșja, lumja *Ńiorîța*“. „Toati lumja știța-î sat vorbili țestja cu *Ńiorîța*.“ Dar cunoașterea aceasta era destul de relativă: unia „zișja doîi-trîi vorbi; or zișja măi mult?“ (*text.conv.* r. 54—57). Așa dar nu „țoati lumja“ cunoștea textul întreg.

Iată și o ciudățenie etnopsihologică: simplitatea admirabilă a bătrînei octogenare care-și socotea vîrsta după „zița țepilor“: „Î-o sărbătora bătrînăscii“ — „așa si țjami zița di pi lăsăta-săcului, di pi postu-șel-mari“ (r. 1—3)

Starea generală a textelor. Din analiza comparată a celor nouă variante accesorii concluzia e următoarea: încadrarea regională a personajelor rămîne flotantă — și în cîteva cazuri mai activă decît în *Bodășji*, de pildă: în două texte moldoveanul și ungureanul vor să-l omoare pe vrăncean (MCCIV, MCCVI); într-o var. ungureanul și cu munteanul îl omoară pe vrăncean (MCCCXIII); în altă var. moldoveanul și vrănceanul îl omoară pe ungurean (MCCCXX); tot numai într-o var. ciobanul moldovean și cel ardelean îl omoară pe-al treilea, dar neindicat; însă ciinele este „cela mai birsan“ (MCCCXV); în sfîrșit, într-altă var. doi „ciobănei“ vor să-l omoare pe cel vrăncean (MCCCXIX).

Situația în cele 18 *texte dialectale* este mai diversificată: într-o singură var. „păstorélu uîgurjan“ și cu unul „muntjan“ vor să-l omoare „pe țel vrănțjan“ (MXXXIX); în patru var. moldovjanu și vrănțjanu plănuesc împotriva uîgurjanului (MXI, MXLII—MXLIII, MXLIX); în două var. „bașju uîgurian“ și cu „șel vrănțjan“ sînt împotriva moldovjanului (MXLVIII, MLII); într-o singură var. „uîgurjanu“, „vrănșjanu“ cu „moldovjanu“ vor să-l omoare pe-al patrulea care nu este numit (MXLVII); în două var. „bașju uîgurjan“ și cu „șel vrănșjan“ vor să-l omoare pe-al treilea, iar nenumit (MLI, MLIV); numai într-o var. cu pereche „unu uîgurjan/și cu-m moldovjan“ plănuesc să omoare pe-al treilea, tot nenumit (MXLV—MXLVI); o var., puternic fragmentată, arată numai că „șjobanu moldovjan“ este îngropat odată „în dosu stîni“, apoi „în struînga oilor“ unde a rămas un singur ciine să-l păzească (ML); în var. MLIII nu aflăm nici o indicație asupra personajelor. Este fără îndoială un tip vechi de variantă, ca și MXLIV mai apropiată de arhetipul păstoresc vrăncean, cu toate că în final se strecoară apoteoza nunții; în sfîrșit, la bătrîna de față, aproape nonagenară, iar nu găsim personajele indicate în var. de tip arhaic (text. MLV), redusă la cele patru teme caracteristice: 7. întrebarea

ciobanului (5—11); 8. descoperirea planului (15—17); 10. răspunsul ciobanului indicând locul îngropării (25—37); 11. obiectele de îngropat (40—44), lipsind tema 12 (plîngerea oilor). Sint tocmai elementele fundamentale primitive ale baladei.

Și în repertoriul acestui sat se găsește coloratura textului literar clasic, uneori mai pronunțat (MXXXIX; MXLII—MXLIII), alteori difuz (MXL; MXLIX; MLII; MLIII; MLIV).

text. MLVI, MLVII

Nota critică 83 (satul *Nerézu* — *Mărișdara Tóma Búrz*, 42)

În experiment text. MLVII a fost notat la două ore după MLVI. Informatoarea, cu memorie bună, a păstrat aproape intact text. *Alecsandri*. În fond s-a modificat rolul personajelor (victima e „bașju *vrîșșjanu*”; ceilalți sint un „moldovjan”, un „uñgurjan” — 16—18). Prin contaminare fondul regional a rămas prea redus (92—96). În cuprins se prefacă un vers („Pi-o *guri di plai*”; — 103, în loc de „Pe-o *gură de raiu*”). Odată se alterează sensul („I-a *avu nuntăș*” — 108, în loc de „I-am *avut*...”). Graiul variază între fonetismul literar și cel local.

În 1956, informatoarea a dat o var. înregistrată cu magnetofonul (A. Fochi, *Miorișă*, 821 CDXXXIII 1—83), anchetă la care referă sui generis *text.-conv.* de față, r. 7—8.

text. MLVIII

Nota critică 84 (satul *Nerézu* — *Alécsi Brátu*, 55)

În text fondul popular (9—18, 23—26) s-a contaminat cu versiunea literară (19—22, 47—53 etc.). Se întilnesc și versuri dispartate (22—23, 40—41). Informatorul interpoalează la sfîrșit imagini prelucrate plastic („Pe *čini-am luat*?/Luna și cu *stelili*/Și *cîmpu cu florili*./Cini *mî-a fos* cununa?/Șarili și luna.” — 55—59).

În privința structurii dialectale a graiului se remarcă formele verbale de gerundiv, astăzi mai rar folosite în ținut (vers. 44—46: *îndrugîndi*, *lăcrămindî*, *întrebîndî*; cf. MCXXXII 39—41: *răsușîni*, *trăgîni*, *întrebîni* — Paltin, MCCXXXII 34—36: *torcîni*, *lăcrăminî*, *întrebîni* — Spinéști; le folosesc numai bătrîni).

În 1956, A. Fochi a mai notat o variantă; noi nu putem însă admite fonetismul acesta: „De *tri zile-ncăce*/Gurișă nu-ț *tațe*./Or iarba nu-ț *plățe*./Or apa nu-ț *bună*?” (*Miorișă*, 822 CDXXXIV 3—6), în loc de rostirea normală din textul de față (9—14). De altfel prin transcrierea din 1956 fonetismul apare în general deformat. Această insuficiență e în legătură cu problema prea puțin discutată azi, aceea a sensibilității auditive: pe aceasta o impunea „riguros cercetătorul de teren dialectal-folcloric (și pentru cazul limbii române!) lingvistul german Gustav Weigand, încă de prin 1894—1895. A rămas imperioasă la noi, oare pentru cîți folcloriști-dia-

lectologi timp de 85 de ani? Dar în învățămîntul universitar? Cum a aplicat Academia Română criteriul acesta metodologic publicînd, din 1908, seria „Din viața poporului român”? (v. problema folclorului dialectal și Gustav Weigand discutată în *Ținut. Vranc.*, I², 201—205).

text. MLIX

Nota critică 85 (satul *Nerézu* — *Ion Postolăki*, 57)

Se prezintă un *text.-conv.* excepțional. Este unicat documentar, în care se vede un informator inteligent și cu spiritul critic perspicace: își dă seama că *Miorișă*, știută de la bunicul lui, a fost contaminată chiar de el cu „*Miorișă* după carti, di Vasili Alicesandri” (r. 5—6, 52—55). Să încercăm, în primul rînd, reconstituirea critică a contaminării din acest fragment mioritic important. După care vom expune, analitic, și părerea informatorului (deosebit!) în legătură cu natura baladei înțeleasă prin mentalitatea populară ce-o reprezintă chiar el cu judecată proprie.

Fondul primar al var. a fost aflat de *Postolăki* de la bunic, și aparține stratului păstoresc local. Conține aproximativ 15—16 versuri (11—20, 34—34, fără vers. intrus 23 „Di tîni nu-ț bini”). Prin urmare era un text epuizat, lipsit de expresivitate artistică. Materialul, provenit din manualul școlar, noi îl socotim ceva mai extins: pare să fie între 47—60 versuri (27—32, 41—51, 58—65, 68—87, 89—94).

Cazul celor „*triș șjabanî*”, ce-ar fi fost în var. auzită de la bunic („unu țera *vrășșlan*, unu di la *cîmp*, unu vinisi din Arđjal” — r. 8—10), trebuie să fie transpunere din ce aflase informatorul „în carti”. Nu aparținea bunicului.

Postolăki încercă să distingă cu claritate suprapunerea de material literar peste ce era tradițional prin bunic. Contactul cu „cartișă” a fost numai prin școală: „... țeu to'(t) di mic an dat'(t) di *Miorișă*, după carti, di Vasili Alicesandri” (r. 52—55). Suprapunerea a rămas ca o contaminare cu totul rudimentară: „*Miorișă* aň cam amestecat-o cu șj-am văzut fî carti.” (r. 6—7). Vom vedea mai jos clarificarea informatorului însuși, expusă foarte obiectiv și realist.

Citarea despre „Vasili Alicesandri” — „după carti” — a fost realitate didactică. Într-adevăr, așa au stat lucrurile acum 70 de ani (prin 1909—1915). Personal îmi amintesc că în cartea mea de *četire*, la clasa a IV-a primară (coautorul era însuși prozatorul Mihail Sadoveanu), numele lui Alecsandri sta însemnat la sfîrșitul celor două pagini cu *Miorișă* (v. și MCCLXXI *Nota crit.* 215).

Alunecarea în privința personajelor — cînd victima apare „... ačel *vrăñțjan*./Ci-ț mai ortoman./Ș-are oț mai multe./Mîndre și cornute” etc. (82—87); iar tainitorii sint „... čel *uñgurjan*./Cu čel *moldovjan* (77—78) — arată, dar mai rar, în unele texte din

ținut (de pildă, și în *Nerézu*: MLVI—MLVII, MLVIII, MLXI, MLXVI—MLXVII; v. încă texte din alte sate: CMLXXIV, CMLXXV, MXXXVIII, MCCXCVII, MCCXCIX, MCCII, MCCIV, MCCVIII, MCCXIII, MCCXIV), că victima nu putea fi decît un localnic: *vrâncanul*. Apare discret, ca un act firesc de simpatie locală. Numai într-o var, din *Colăcu* am aflat că se spune în mod expres: „Si h'ii vrănișjanu: si h'ii omori! Si hii-a nostru cînticu!” (CML—CMLI, *Nota crit.* 18). În realitate, întreg materialul documentar, ce-l avem acum din ținut, rămîne în general flotant: personajele *numite* (recte: inventate, dar de Alecsandri, și nu de păstorit — așa cum admitem azi acei care am verificat îndelung terenul etnografic românesc) — se schimbă caleidoscopic aproape de la un informator la altul. Ba mai sînt introduse și unele personaje complet artificiale, care depind de fantezia informatorilor, ca și de gradul ficcării de experiență în viață. Iată, în plan statistic, *patronimia personajelor* în materialul cules de mine numai între anii 1963—1970:

În afară de *clasică repartitie tri-regională* a lui Alecsandri: „Moldovan”, „Ungurean”, „Vrancean” (fonetica normală = „Vrâncăean”: *Poczi populare*. . . , 1866, p. 1—2 vers. 7—11, 45—46, 51—52; p. 3 *nota 1* fundamentală), varietatea patronimică pare oarecum uluitoare: „Baciu Oltjanu” — CMXXII; „unu ortoman” — CMXXV; „Muntjanu” — CMXXXVII, CMLXXIV; „Vrănișjanu, Ungurjanu, Moldovjanu” — CMXLI—CMXLIII; „Brețcanu” — CMXLIX; „unu craiovanu” — CMLXXXIV; „brascănu” — „român” — MXXIV; „Trij crai di la răsărit” — MCI—MCII; „unu-i mocănu” — MCIV—MCV, MCCXCVI; „brașovcănu” — MLXIII—MLXIV; „muntjan” — MCXXVI; „Mihu Țobănaș” — MCXXX; „Brincovjanu” — MCXL și „Dumbrăvojanu”, „Nîlcovjanu” — MCXLI, la aceeași informație — anii 1965, 1967; „armjan” — MCLIV; „Șii doj veri primări” — MCLXXXVI, MCXCVII; „Trij stăpînj-a tăi” s-au sfătuit — MCLXXXIX; „Trij frățiori a tăi” — MCXC; un „vidrjanu” — MCXCIV; „trij mocănci” — MCXCVI; „Săceleanu” — MCCI; un „săseljan” — MCCXXII; un „cîmpurjan” — MCCII; „cel uŃgur” — MCCXIII; „Țobanu uŃgureșcu/Cu-ăl vrăncănescu” — MCCXIX.

Starea statistică a materialului publicat în 1930 oscilează aproape în același mod: „Trij veri di primării” — I; „moldovjan-ungurjan-vrănișjan” — III; „șej noui șobanji” — VIII; „Țăranu cu Moldovjanu” — X; „Unu Ń-i mocănu. . . Unu Ń-i muntjan” — XIV; „Izohișj-Cornuțu-Manoil” — XIX; „Unu je brețcan” — XXI; „Aiș doj uŃgurenji” — XXII; „Trij uŃgurenji”, „Trij săselenji”, „unu moldovjan” — XXIV; „șiișj frățiori, /patru verișori” — XXXIII; „șiișj frățiori, /patru verișori” — XLII; „Unu-i săseljan, /Și unu-i muntjan, /Unu-i moldovjan” —

XLIII; „Unu-i moldovjan, /Și unu-i armjan” — XLVII; „UŃ frati măi mari” — LI; „Doj șobănaș/Ca si mă omgri” — LII; „șej doj brețcani/Ca si ti omgari” — LIII; „. . . s-a voŃghit trij șobanji” — LIV; „Trij tovarășăi” — LVIII; „S-a voŃghit tovarășăi” — LXI; „Doj verișori” — LIX; „Țobanu uŃgureșcu/Cu Țelu vrăncănescu” — LXV; „Ton Moldovjanu/Ghiți UŃgurjanu” — LXVIII; „Nici Moldovanu/Bădița Vrănișjanu” — LXXXIII; „doj moldovcnji/Și cu șel brețcan” — LXXIV; victima „un sușan” — LXXXII; „unu-i židan” — LXXXV; „Doj is di mocăni” — LXXVI. Este cea mai variată schemă patronimică — aceasta din Vrancea — în materialul general mioritic, adunat pînă azi (an 1983). Alt ținut românesc nu depășește frecvența apelativelor din textele vrăncene.

Rămîne să lăsam pe informatorul nostru prețios, *Ion Postolochi*, a-și arăta părerile obiective despre textul *Mioriței* știut de el. De altfel le-am și întrevăzut din cercetarea preliminară, cînd a indicat cu precizie că var. știută de el e un *sincretism* relativ între tradiție și manualul școlar. Spre deosebire de unele cazuri în care se mistifică realitatea circulației, cînd informatorii (și cîteva informatoare) caută să impună prefaceri din manualul școlar drept texte păstorești (de pildă, v. cazuri neașteptate cu text. MXXCVI *Nota crit.* 128; MLX *Nota crit.* 86; MCXXXVI *Nota crit.* 130 etc.) — la acest informator, absolut corect, ești sigur că nu întilnești deformarea realității de teren. El mărturisește fără ezitare: „Miorița aŃ cam amestecat o cu și-am văzut în carti” (r. 6). Urmează relatarea veridică: „. . . jeŃu to'(t) di mic an da'(t) di Miorița după carti, di Vasili Alecsandri; și-n dau sama cari cuvînti-ar fi di la uŃkeș. și cari diŃ carti. UŃti, asta cu « steli făclii » nu jera la uŃkeș; dar înșeputu, cu „Mioriți lai,” pleca di la uŃkeș” (r. 52—56). Oii, acesta e procedeul tehnic tradițional vrăncăean: versiunea de tip *arhaic* începe cu dialogul dintre oia „miraculizată” și ciobanul care va „testamenta” idealist. „Măi jera la uŃkeș; jera-Ń carti, cred (r. 65—66). În continuare informatorul adaugă: „povestja-Ń carti j-așa:” — Urmează vers. 68—93, reproducînd din text. Alecsandri *tema I* (locul acțiunii dramatice, *tema II* (momentul acțiunii-transhumanța), *tema III* (personajele acțiunii), *tema IV* (hotărîrea ciobanilor), *tema V* (motivarea hotărîrii — cauza omorului), și — sărînd peste *tema VII* (întrebarea ciobanului) — reproduce lacunar *tema VIII* (descoperirea planului ciobanilor). Celelalte teme (*tema IX* — răspunsul ciobanului; *tema X* — locul de îngropare; *tema XIII* — însurătoarea alegorică; *tema XV* — maica bătrînă; *tema XVI* — portretul ciobanului; *tema XVII* — nunta mioritică) sînt tratate fragmentar, și prea dispersat, lipsind însă *tema XI* (obiectele îngropării). De altfel planul textului întreg e în general cu mult mai discontinuu. De aceea credem că asemenea informator *realist* nu rămîne

prețios prin energia ficționării poetice, sau originalitatea graiului regional (alternând între rostirea literară și fonetica dialectală), ci numai prin puterea analitică a judecății critice. Este reală și părerea lui *Postolăki* despre melodia baladei: „Cin' am auzit-o [melodia], avjiam vo opt anj... Jel [bunicul] o cinto diñ cavâl, și știia și vočili; adic-o cînta și diñ gurîc-o voči dujoasi". Iată, aici avem *părerea lui critică* asupra problemei melodiei: „Am auzit-o la aparat [la radio]; da-î măi așa ca la bunicu neș: nu-î plîngărjați.“ (r. 4–5). Este indicat tocmai specificul etnografic al melodiei vrâncene: deosebită în repertoriul melodic general.

Părerea informatorului despre cei doi ciobani ucigași, împreună cu victima lor, rămîne dubitativă. În tot cazul, se vede părtinirea pentru vrâncean, dar cu o *zariște critică*: „La mižloc trebi si fi fost jel čeva: o rāfujali-ntri ij“ (r. 96). Prin urmare se întrevide și transhumanța (faza a doua) care ar fi fost „in tomnatic“ (r. 10) — adică între 15 august (împărțitul brinzei cuvenită „stăpînilor“ de oi) și 14 octombrie (la „Vinirja-mari“, cînd stîna era părăsită definitiv și minzările se scoborau în sat; v. *Păstorit. în Vrancea*, 15). În toamna prelungă „tomnaticu“ dura și între 8 noiembrie („Sfinții voievozi“) și 6 decembrie („Sfîntu Neculai“ — erau două date calendaristice tradiționale în păstoritul Vrancei). Normal însă momentul conflictului a putut fi numai primăvara și vara — în plină transhumanță activă — iar nu toamna, cînd se încheia în trecut pendularea turmelor străine și locale pe plaiurile vrâncene.

text. MLX

Nota critică 86 (satul *Nerėžu* — *Ghijorghi Prōca Rāducānu*, 61)

Cu toată explicarea prudentă a informatorului, știutor de carte, că ar cunoaște var. de la tatăl lui (tot fierar), realitatea este opusă: textul pleacă din manualul școlar, dovadă chiar localizarea (4–12), la care s-au adăugat alte versuri (4–24, 37–39, 47–54, 63–67, 74–84, 87–93). Deci corpul masiv al textului rămîne alcătuit din materialul Alecsandri. Este interplat cu material prefăcut de informator, înclinat spre invenție și plasticizare — de pildă: a dat formă nouă unor versuri („O qai bîrsant/Și mai nāzdrāvāni/De trei zile-nčoače/Gura nu-î mai tače.“ — 28–31; „Iar čel čjōbānel./Tras printr-un inel./Diñ gurā zičja:/Oitā, oitā,/Cu lina plāvīță,“ — 32–36; „Or iarba nu-ț plače, /Apa nu-ți bună/De nu taș diñ gurā?“ — 39–41; „...Gura nu-m' mai tače/Că čej doj čjōbānej./Tovarīși tāj./Māri, se vorbirā/Și se sfātuirā...“ — 44–48; „Și tu si nu-î spu/Ā/Cā pe mini m-a-ñgropat/Īñ struŃga oilor./Īñ žocu meilor.“ — 93–96).

La acest material prelucrat, el adaugă versuri improvizate, sau pe unele de circulație generală, uneori mărînd cantitativ versul

De stā cālātoru-n locj:/De če stā, tot ar mai sta,/Și tot ar mai asculta... — 70–72; „Tu, oitā mja./De-î vidja măicuța mja:/Măicuți bătrîrā,/ Cu brîu de lînă,/Diñ oki lācrāmînd, /Diñ guri-ntrebînd:/Nu cumv-aț văzut/Pi und-āț trecut/Un mic čjōbānaș/Diñ fluir dojnaș?“ — 78–87). Improvizarea aceasta pare organică prin modificarea, abia remarcată, a vreuni vers („O qai bîrsant/Și mai nāzdrāvāni/De trei zile-nčoače/Gura nu-î mai tače.“ — 28–31). Sint și repetiții (51–54 repetă pe 21–24), eliminare, modificare sau adaus de vocabular. În asemenea caz (de *salturi ale improvizării*, prin *jocul fantaziei*) fonetica și lexicul se deformează brusc, după cum și structura morfologică. Se întîmplă că improvizarea schimbă în versificație ritmul (68–72). Iar la sfîrșit se întîlnește textul clasic fragmentat, redus la cîteva versuri exprimînd ceva artificial („Și tu si-î spu/Ci m-am înșurat/C-o fati di ra/Ā/Pi-um pičjor di pla/Ā.“ — 98–101). Dar cu toate prefacerile (unele vădit inutile), var. rămîne *piesă de documentare* folclorică și dialectală.

Ce se întîmplă însă cu cele două var. anterioare din 1934 și 1956? Să le cercetăm tot comparativ. Prin cantitatea versurilor (prima are 28 versuri, a doua numai 25) ambele rămîn în urma var. din 1967 (aceasta cu 98 versuri). Fapt curios chiar în cazul celei culese în 1934 (probabil de C. Brăiloiu). Cit privește textul cules în 1956 (A. Fochi, *Miorița*, p. 944 DCXX), acesta ne pare depoetizat, fiind redus la un fragment amorf (25 versuri), inexpresiv. Cum să ne explicăm anomalia? În interval de 11 ani textul informatorului în loc să fie în regres, în raport cu vîrsta memoriei, el s-a destins, apropiindu-se de conținutul var. clasice! Anomalia se explică prin grăbirea anchetei din 1956 cînd fierarul, poate înruperit din lucru și obosit, nu a avut timpul să se familiarizeze cu *grupul de teren*, să-și calmeze emoția, apoi să-și cumpănească memoria. Și-atunci el a debitat mecanic un fragment inert, ca să iese mai repede din anchetă. Credem că lipsa de acomodare sufletească provoacă chiar ruina unui motiv poetic, nu numai alterarea lui puternică. De aceea Gustav Weigand, fondatorul dialectologiei românești — cerea unui cercetător o *aspră experiență de teren*: să rămînă timp îndelungat într-un „centru“ etnografic. Într-un loc caracteristic trebuie să stai, experimental, de la trei la patru săptămîni și « *um gut zu hören* » — adică... să nu fii surd!

text. MLXI

Nota critică 87 (satul *Nerėžu* — *Mădgālina Florōju*, 62)

Textul-care la început urmează tradiția folosind dialogul — are cîte un *vers improvizat* („Orj iarba nu-ț plači/Orj-āpa nu-î dulci?“ — 5–6), sau modificat („Ci m-am înșurat/C-o fati di cra/Ā/Pi-o guri

di plaj;" — 44, în loc de „Pe-o gură de rai¹.". Acum și fonetica în vers copiază rostirea literară (*dulci, înecați, plăci, tați* etc. — 3—6); dar în vorbirea curentă bătrina revine la graiul local.

Trebuie consemnată părerea aceleiași despre expresivitatea melodică particulară a *Mioriței* nerejene, de altfel aceeași în ținutul întreg: „Mama o cînta aiîn gurî. La melodii-î ca o doîni tristî, cum s-ar boși șineva." (*text.-conv.* r. 52—53). Aceeași apreciere și în cazul informatorului anterior (el deosebea „cîntarja" bunicului de *Miorița* auzită la radio: aceasta nu era „pliîngărjați" — MLIX — r. 1—4).

Mama informatoarei de față (de la care ar fi auzit ca balada) e Anica Păvil Dóni, 63, anchetată de mine în 1927 (v. *Ținut. Vrancea*, I², 356 XXIX). Compararea textelor arată însă diferențieri, în sensul că acesta a fost amplificat tot prin ecoul literar din Alecsandri (v. 7—15, 22—28, 29—44). Rămîn obscure împrejurările contaminării după transmiterea în mediul de familie prin ocupațiile casnice (r. 51—58).

text. MLXIII, MLXIV

Nota critică 83 (satul *Nerézu* — *Aîghelîna Kițcósîtu*, 71)

În *experiment var.* MLXIV a fost notată la o oră după MLXIII.

Prima var. am notat-o în 1927 (*Ținut. Vrancea*, I², 359 XXXI), cînd informatoarea era de 31 ani. A doua a fost notată în 1956 (A. Fochi, *Miorița*, 944 DCXXI). În var. primă repetarea unor versuri (9—14) elimină din text partea finală, introducînd numai în var. de față (15—24). De altfel conținutul întreg al var. e alterat, aproape confuz: victimă nu apare un cioban, ci o „oaî bucăliți" vers 2; de observat și lexicul artificios). Abia în aceste două texte var. s-a echilibrat, rămînînd însă tot fragmentată.

În var. din 1956 eliminarea de versuri e apreciabilă (5—12, 18—24), poate datorită neadaptării informatoarei la cerințele anchetei pozitive (îndeosebi condiționare psihologică și timp suficient).

Alt fapt de reținut: sfîrșitul var. MLXIII (vers. 18—24, obiectele îngropării) nu se află în cele anterioare (1927, 1956). Pentru var. din 1956, am dat mai sus cum ne explicăm noi cauza. Cît privește din 1927, dispariția lui se explică prin *metoda mea parțială în experimentul folcloric*: pe atunci era la începutul formării ei (*Ținut Vrancea*, I², 349 XXIV cf. 351 XXV; 361 XXXIV cf. 364 XXXV; 452 LXXXVI cf. 453 LXXXVII). Încît ancheta a fost lacunară.

¹ Ortografierea acestui cuvînt se vede controversată de editori: D. Murărașu (V.A., *Poezii populare*, 1971, 11) folosește forma *rai*; filologul G. Giuglea (în ed. din 1933, p. 61, 63) scrie *raiu*, reproducînd fidel ortografia din ed. originală 1852 „*raiü*" (pag. 1, 5), păstrată de Alecsandri în 1866 (pag. 1—3); ed. G. Vrăbie, din 1965 (L, 101, 104) transcrie *rai*, ca și Murărașu (cf. și ed. V.A., *Opere*, III [1978], *Poezii populare*, p. 111 *Miorița* — vers. 2).

Peste patruzeci de ani m-a preocupat reluarea acestui *caz experimental* aparte. Dar la 27 iulie 1967, mă aflam în fața unei situații speciale: femeia era atunci o bătrînă degradată (suferea de o nevroză din spaimă: se temea de întuneric, de lume, chiar de rude, intra în mutismul complet, fugea de familie în sat, dormea noaptea prin vecini). Fiica ei mă prevenise că în ziua anchetei mele avusese o criză (era fugită la o vecină). Am folosit atunci în anchetă cîteva procedee speciale din tehnica psihanalitică a sistemului dr. Sigm. Freud (privind psihismul subconștient larvar). După o convorbire îndelungată și felurită de-o jumătate de zi, am convins-o să vină acasă la fiica ei. M-a ascultat, vorbind normal ca unui prieten, sau unei rude, calmă și supusă chestionarului în legătură cu *Miorița* (În retrăsesem amîndoi într-o cameră bine aerată — asemenea caz evită spațiul vast — asistați numai de fiica ei, ca să aibă siguranța sprijinului cuiva intim). Și-a amintit de întîlnirea noastră din tinerețe, cînd îmi și cîntase balada. Memoria ei — slăbită din cauza suferinței, cît și prin lipsa de frecvență (din 1927 nu mai recitase balada decît, mult fragmentată, în 1956 — adică odată în 29 ani! — iar de-atunci mai trec unsprezece ani pînă la ancheta mea din 1967) — s-a putut parțial restabili. Încît am notat, aproape succesiv, text. MLXIII—MLXIV. Dar bătrina bolnavă a refuzat să mai cînte *Miorița*, ori altceva, motivînd că femeile nu cîntă la bătrînețe: „șădi rău"...

Prin urmare pe terenul folcloric asemenea caz extrem poate fi și el anchetat, însă printr-un procedeu expres, cu perseverență, tact și sacrificiu de timp.

Trebuie relevată și noutatea de fond a var. ultime față de cea din 1927: ele păstrează dialogul, adică începutul tipic al var. din Vrancea păstorească (A. 1—6; B. C. 1—5); de asemenea păstrează *tema 10* (locul de îngropare; A. 15—21; B. C. 12—17, introducînd vers. 15" „Îm bătaia berbesilor"); dar adaugă *tema 8* (descoperirea planului ciobanului — vers. 6—11) și *tema 11* (obiectele îngropării — 18—24). Cît privește personajele, intervine o variație: A. vers. 11 „S-a voîghit șjóbani" (exact cu B. 6 „S-a vorbit șjóbani") apare mai explicit în C. 6 („S-a vorbit doî șjóbăneî"). Prin urmare o revenire la tipologia clasică. Ba în *text.-conv.* (r. 25—26) doi ciobani sînt identificați („unu-i brașovjân, unu-i moldovjân"). Toate aceste elemente lipsesc textului din 1956.

text. MLXVI, MLXVII

Nota critică 89 (satul *Nerézu* — *Petrăki Borcău*, 74)

În *experiment text.* MLXVII a fost notat la o oră și jumătate după MLXVI.

În text sînt și exagerări care contrazic datele etnografice: cei „*trij șjóbăneî*" au pe lingă „*trij cîrdurî di neî*" (vers. 9) și „*trij turmi*

[II — cirduri] di oi" (20). În fapt etnografic se știe că în trecut organizarea stînii nu putea opera — mai cu seamă în transhumanță — cu „trij șjobănej" la „trij cirduri di tei" laolaltă cu „trij turmi di oi".

Textul are și o inadvertență: „șjobănelu" dorește să-l „îngroapi-n *struŋga oilor*, /În ŋelzocu ŋeilor" (r. și v. 25—28); apoi „și-î pui la cap: /Fluir di sag, /A cîntat [II-ca sî cînti] cu drag; /Fluir di soc, /A cîntat [II-sî cînti] cu foc; /Și fluir di os, /Si cînti dujos" (29—35). /Toate ezitățile duc spre un sfîrșit oarecum prozaic („Si hii umbra lor /Șetina bradului, . . ." — 37—38).

Lexicul artificial („Șjobani *înarmai*" în „Miorița"! — vers. 19) vine din contactul bătrînului cu viața mai nouă (armata, administrația etc.).

text. MLXVIII—MLXIX

Nota critică 90 (satul Nerăzu — Ișana Hurzuj-Brătu, 84)

În *experiment* var. MLXIX a fost notată la o zi după MLXVIII.

Culeasă personal și de A. Fochi, în 1956 (Miorița, 946 DCXXIV), var. rămîne în ambele *texte* dislocată puternic, ba chiar contradictorie: miorița va fi victima moldoveanului și-a ungureanului (MLXVIII 7—17). În fondul disparat se interpoiază cîntecul liric Ciobănașul (18—22). Var. din 1956 nu are portretul și localizarea (24—31, 33—39). Însă portretul (24—31), localizarea (33—39) și redusa apoteoză (40—45) sînt reminiscență disparată din versiunea literară, probabil prin copii de școală. În schîmb, fonetismul redat de Fochi e, pentru noi, imposibil de admis, observație valabilă și pentru *textele* reproduse de același antolog, din *Țînt. Franc.*, I, 1930.

În mentalitatea satului bătrîna era încă (în 1967) fruntașă de generație. Rămăsese tot o fire originală: iscoditoare, curioasă și dornică să afle dimineața noutăți din sat și din toată lumea (cum se va vedea într-un text-convorbire cuprins în vol. VI al colecției). Domina folclorul satului mai ales cu *doina* („cu cucu", „di dor", „di draguști", „di inimî albaștri") și cu *strigătura*. Din *datînele de nunță* numai bătrîna octogenară mai știa în sat *Cînticu ŋiresi*, rar asiăzi în tot ținutul. Era și excelentă cîntăreață cu voce distinsă.

text. MLXX

Nota critică 91 (satul Nistorășți — Apôstu Crățu, 31)

Este un text confuz, notat de la un cioban (și baci) din generația păstorească tinăra a satului. Însă acesta părea o umbră a păstoritului viguros din trecutul satului Nistorășți (de comparat cu raritatea păstoritului vrancean străvechi, supraviețuind în același sat prin bătrînul de 108 ani, Gheorghî Hulpôj; MCXIII—MCXIV *Nota crit.* 114).

Varianta aceasta informă și-a pierdut coeziunea fondului străvechi și s-a contaminat artificial cu cîteva versuri risipite din ciclul liric de haiducie (37 și urm.), poate și din balada *Corbea*. În acest amalgam prozaic s-a amestecat un vers lăutăresc vulgar („Înnebunes' ș-añ si mor. . ." — 41), auzit prin „jarmarșali" din ținut (*Ghidra, Tikiriș, Bîrsăști*), ori în „bilșu Focșanilor", sau în „podgôria Odobăștilor".

text. MLXXI

Nota critică 92 (satul Nistorășți — Asanăki Dădu, 55)

Asemenea *rest* prozaic lăutăresc în 7 versuri, ni se spune (*text-conv.* r. I) că ar proveni de la lăutarul vrancean fruntaș (Vasili Botiți, din *Tulnișji*). Despre el am însemnat că ținutul întreg (îndeosebi Vrancea nordică) încă îl prețuiește ca maestru neîntrecut (v. MI, *Nota crit.* 43; MXXII *Nota crit.* 58; MCCLXI *Nota crit.* 207 etc.; cf. *Cîntăreți și povestitori populari*, p. 93—95 *Notă*). Pe cînd generația lăutarilor urmași este epigonă în Vrancea prin contactul cu tehnica muzicală mecanică și muzica „ușoară", adăugate lipsei de talent profesionist.

text. MLXXII

Nota critică 93 (satul Nistorășți — Ion Băjcan, 58)

Contaminarea între presupusul fond păstoresc (reduc la singurul vers. 3, pîrînd și improvizat!) cu fondul literar care predomină (aflat „dintr-o foai dintr-o carti"; cf. 9—22, 24—52, 60—64) — păstrează personajele (15—18, 60—64). Momentele acțiunii decurg discontinuu, cînd *temele* clasice sînt reduse și prezentate într-o totală disparitate: VII (întrebarea ciobanului, 1—7), VIII (descoperirea planului și sfatul oil, 8—22), XV (întiluirea cu maica bătrînă, 23—29), XVI (portretul ciobanului, 30—40), XVII, XVIII (nunta mioritică și cadrul nupțial, 40—52), I (local acțiunii, 60), II (transhumanța, 59—61) și III (personajele tipic literare). Întregul plan al textului — privit în raport cu modul său clasic — rămîne astfel prea împrăștiat. Iar în corpurile versurilor se întilnește cîte unul cu sens contradictoriu („Să nu ti-nduri di ja," — 41). Vădindu-se în conținut prelucrarea textului Alecsandri, nu se justifică mărturia informatorului despre transmiterea unei var. locale („Di la unkeș măi bini-am diprins-o, ci-m povestia." — *text-conv.* r. 66). Dar nu se află nimic din conținutul textului memorat întîi: „foaia" din „carti" l-a desființat! A operat același proces general de eroziune a poeziei tradiționale și prin tipar.

Informatorul era frate cu ciobanul documentar *Añghil Băjcan*, 62 (v. MLXXIV—MLXXV). Însă *textele* lor se deosebesc (cum vom vedea la *nota* respectivă 95).

text. MLXXIII

Nota critică 94 (satul *Nistoréști* – *A. Flăcăria Ağa*, 61. *B. Ștefan Ağa*, 71)

Din nou experimentul cu doi informatori, în cazul de față: bătrina (mai tânără cu zece ani ca soțul) învățase prin *cîntare Miorîța* de la mama ei. Bătrînul o deprinsese de la soție după căsătoria lor. Dar prin memorie redusă, deși el era dornic să știe „cîntîși bătrînești”. A fost normal ca el să fie *complementar* (în recitare, nu în „cîntări”, pe care singură „băba” o știa într-un fel mult simplificat). El a *adăugat* două versuri (17–18); iar la vers. 20, conj. *daci* („Daci m-a omori.”). Încolo numai bătrina se străduia să-și amintească textul baladei.

„Cîntaria” era străină de melodia vrânceană. Nu venea nici din doina locală, nici din melodiile recente aduse de tineret de la tîrg, de la podgorie, și nici din repertoriul lăutăresc.

Var. reconstituită păstrează versuri din tipul local al baladei (20–29), la care s-a contaminat episodul, mama metamorfozată în corboaică (30–44). Cei „trîi șjobănej”, numiți ca în balada literară, apar în mod inexplicabil într-un text știut de niște bătrîni amîndoi analfabeți.

text. MLXXIV–MLXXV

Nota critică 95 (satul *Nistoréști* – *Anghil Băjcan*, 62)

În *experiment var.* MLXXV a fost notată la o zi după MLXXIV.

Acest *text.conv.* rămîne pînă astăzi în etnografia românească singurul document prețios, provenit de la un cioban vrâncean, *Anghil Băjcan*, încercat în „mesării”, cu privire la transhumanța ardeleană și întretăierea ei cu păstoritul din Vrancea (aproximativ din 1920 pînă în 1930). Acesta trăiește redus încă un deceniu la o pendulare locală (primăvara de la 15 mai din sat la munte; după 15 august strămutarea este inversă). Păstoritul ardelean și-a curmat (însă, după anul 1930, starea de transhumanță pe plaiurile Vrancei (cite un caz izolat îl aflăm amintit în *text.*, r. 110–118). Timp de 274 ani fusese normal, consemnat documentar din sec. XVII (anul 1656). În această privință cercetările noastre din *anii 1930* (*Ținut. Vranc.*, I, p. XLIV–XLV, XLVII, LXIX–LXXVII, „Introducere”; *Păstoritul în Vrancea*, 3–9), 1933 (*Folklor. R.-Sărat*, I, p. X–XV „Introducere”), 1936 (*Aspecte etnografice putnene*, 14–15, 18–23, 28–34), 1956, 1963, 1965 (*Cîntăreși și povestitori populari*, 1980, p. 229–247) – trebuie urgent continuate.

Să cercetăm *text.conv.* MLXXIV (al doilea valoros pentru documentarea păstoritului vrâncean după *text. capital MCCXXXII Nota crit.* 191 din *Spinéști*, adăugînd *CMXXXVIII Nota crit.* 10; *MCXIII–MCXIV Nota crit.* 114; *MCCLXIX Nota crit.* 213 și *MCCLXXII Nota crit.* 216).

1. Pe lîngă știrea privind viața baladei în familia de păstori a lui Añguil Băjcan (r. 1–13), urmînd informațiile despre îmbrăcămîntea, instrumentarul și practica medicală în stîină (r. 269–322), partea substanțială a textului (r. 66–268) privește legătura, prin ciobanul nostru, a păstoritului vrâncean cu cel din Ardeal în plină perioadă contemporană (aproximativ *anii 1920–1927*). Iată cursul întîmplărilor timp de șapte ani:

2. Firea vioaie a lui Añghil Băjcan, nevoile familiei și traiul greu de argat în gospodăria învățătorului din satul natal au făcut pe copilul de 14 ani să fugă din casa părintească și să pribegească *șapte ani* prin *Moldova sudică, Muntenia, Dobrogea și Ardeal*. A fost angajat de-un oier „brețcan” transhumant din *Covásna*. Acesta a stat o iarnă cu oile chiar în satul *Nistoréști*. Plecînd mai departe în transhumanță, spre *Muntenia și Dobrogea*, brețcanul a angajat în personalul „boteiului” și pe copilul de 14 ani. Mai erau aici *cinci ciobani* din *cinci sate vrâncene*. Printre ei se afla și *scutarul „stăpinului”* de botei (un sovejan isteț; în 1967 l-am aflat baci la stîina din satul *Sovéja* și am reținut un *text.conv.* care este cuprins în vol. VI al colecției de față), care l-a ademinit pe copil să fugă de la părinți și să se facă cioban în lumea largă. Copilul, prin sîrguință și istețime, s-a bucurat mereu de afecțiunea brețcanului. Trei ani părinții nu au știut nimica despre vagabond. Acesta după fuga de-acasă, a petrecut prima vară, în boteiul brețcanului, în satul „*Măjcănești* lîngă Brăila” (în realitate în fostul județ al „*Rîmnicului-Sărat*” acum în județul „*Vrancea*”). Ar fi stat pe-acolo cam trei ani, pășunînd boteiul pe moșiile a trei boieri. *Într-al patrulea an brețcanul s-a întors în „Transilvania”* în satul lui, *Covásna. Băjcan*, l-a urmat, cutreierînd apoi cu dînsul alți trei ani prin *munții Ardealului*, ca să se afle – tot cu brețcanul – într-al șaselea an la *Bistrița-Năsăud*. Toamna a urmat *altă transhumanță*, plecînd din *Ardealul nordic* – mereu cu brețcanul – ca să ajungă în „*Bălțile Brăili*”, apoi la *Mečin* (= *Măcin–Dobrogea*). În primăvara anului al șaptelea, *altă transhumanță* mai redusă: de la baltă în antistepa *Rîmnicului-Sărat* – același sat *Măjcănești* – pascînd boteiul brețcanului tot pe moșia unui boier. De-aici *s-a strămutat lîngă „Focșani”* (pe moșia unei boieroaice). La „*două deseñviri*” (1927) a venit „*tétja*” (el rostește afectat „*tata*”; dar cuvîntul folosit în general în ținut are încă forma dialectală „*tétja*” – cf. r. 195). Acum părintele l-a strîns de pe cărările prea lungi ale ciobăniei, luîndu-l acasă. Era la mijloc o cumpănă a vieții: „*zîndărju*” îi trimisese „*ordinu di dus la armăti*”. Brețcanul i-a făcut socoteală cînstită, dîndu-i ce i se cuvenea ca „*sîmbrii*” pentru serviciul lui credincios timp de șapte ani: 52 de oi, două „*sariși*”, două „*coțqași di șeli mari*” și o „*zékii*” (manta). Avea și economia lui în bani (5000 de lei „*di la stăpin, diîn sîmbrii*”). *Băjcan*

și-a pus îmbrăcămintea și „două beșși di brînzî“ pe-un „măgărûș“ al lui, a luat și doi „cînj șjobănești“ și-a plecat acasă, la *Nistoréști*, însoțit de tatăl său. Acolo, bucuria mamei: nu-l văzuse de *șapte ani* („tétja“ îl întilnise numai o dată).

Deocamdată i s-a încheiat peregrinarea prin transhumanță. Fiindcă după militărie *Băjcan* a mai fost patru ani cioban în sat, a urmat căsătoria, apoi iar cioban, cu mici întreruperi, pînă în 1941, și în continuare pînă în anii 1952—1963. La 10 septembrie 1967 — cînd l-am anchetat în *Nistoréști* — se ocupa tot cu „șjobănița“. El mărturisea din profundă sinceritate: „...an fos' șjoban tçatî viața mja: asta ũ-a fos' *mesărija*“ (r. 66—67). Într-adevăr, într-o viață de 62 de ani *Băjcan* petrecuse *peste 40 în păstorit*. El a mers după rostul străvechi al strămoșilor, așa cum remarca, în 1923, profesorul *Ovid Densusianu* vorbind despre păstoritul vrâncean: „Vrâncenii erau, ca și cei din Ardeal, ciobani renumiți prin bogăția în turme“ (*Vieța păstor...*, II, 71). *Băjcan* continua în familie pe „...tata-moșu ũeu *Hristița Băjcan*“ care și el a fost „păzitor di oș, șjoban, cuũ si spuũia pi timpuri“ (r. 1—2). Și generația a treia de ciobani a continuat pe înaintașii din neam, bătînd același drum transhumant al tatălui pasionat de „șjobăni“: „băjeți [lui *Băjcan*] a fos' și iș la oș pin *Covâzna*“ (r. 270—271).

Nu trebuie să uităm că în aceași vreme mai trăiau în Vrancea cîțiva înși care fuseseră viața întreagă numai ciobani. Unul din satul *Côza*, aflat de mine în 1928, trăise cioban, însă comun, 48 de ani (*Păstor. în Vrancea*, 43 text. 1). Dar doi, *Aũghil Fôrți* și *Constantin Môrțu*, rămîn deosebiți: ei au trecut prin toate treptele păstoritului (*strungar, mijlocaș, scutar* și la urmă *baci*). Întîiul — *Aũghil Fôrți* din *Spinéști* — mărturisea, în 1929 (atunci era *baci*): „Îeu am fost șjoban di cîn' m-a făcut mama. Numa m-a dizbășcăluit războju [din 1916—1918] și armata; încolu *di la șapți aniș* și pînă az [avea 52 de ani] în 1929 am umblat dipi cçada oilor“ (ibid., 39—40, 44 text. II). A fost *baci* priceput, bine cunoscut în ținut printre ciobani, *baci* și iubitorii de cîntarea *Mioriței*, mai ales din fluiet (v. *CMXLVII Nota crit. 15; CMXLIX Nota crit. 17*).

Al doilea păstor vrâncean, fruntaș în ținut, *Constantin Môrțu* din *Bîrsăști*, rămîne în ultima jumătate de veac excepția păstoritului din ținut — ca un „pisc etnografic solitar“, cum l-am caracterizat în 1965, cînd avea vîrsta de 83 ani, și peste jumătatea de secol în păstorit. *Douăzeci și patru de veri fusesse meru baci*. Era mare cîntăreț din fluiet, incomparabil povestitor de basme, și chiar de întimplări din viața zilnică, informator documentar asupra păstoritului local (trecut etnografic, practica păstoritului, organizarea stîinii, instrumentar și medicină populară, îmbrăcăminte), etc. Impresiona și prin *deosebita capacitate folclorică* (*Miorița*, material-lic, legende și

tradiții istorice, basme — v. *Monografia C.*, în *Cîntăreți și povestitori populari*, 234—303; cf. 304—307).

Aũghil Băjcan depășește pe *Aũghil Fôrți* și *Constantin Môrțu* prin întinsa lui peregrinare în trei provincii — îndeosebi Ardealul — cît și prin precocitatea în „mesărija“ printre străini: el *începe ciobănia la 14 ani*, continuîndu-l copiii. *Aũghil Fôrți* a avut numai un vlăstar plăpînd: o fetiță, ajutor la păstorit doar în anii copilăriei (v. text. *MCCXXXII Nota crit. 191*). *Constantin Môrțu* a rămas un solitar.

3. În partea a doua a *text.-conv. Băjcan* ne informează corect despre organizarea și funcționarea stîinii din Ardeal, acum 60 de ani (r. 229—248): „Stîinii mocănești diũ Ardjal, din Transilvania, țera măi buni ca la noi“. Mulsul oilor, facerea și păstrarea brînzei, pregătirea derivatelor și calitatea produselor — toate *întreceau pe cele din Vrancea*. Nivelul higienii din stîna vrânceană sta și el sub gospodăria stîinii ardelenesti, lucru ce-l consemnează — parcă în notă polemică pronunțată — și sociologia „experimentală“ de teren cercetînd Vrancea între anii 1927—1941 (T. Herseni, *Probleme. sociol. pastoral.*, 1941, 75—76, 81, 95; cf. *Ținut. Vranc.*, I²[1969], 164—166).

4. Ajungem la punctul contradictoriu privind teoretizarea din 1965 (A. Fochi) asupra originii *Mioriței*: starea baladei în Vrancea (îndeosebi cîntată) față de ce a întilnit *Băjcan* în Ardeal. Iată relatarea: „Șjobani lor nu prja cînta *Niorița*; a noastră-o cînta, și iș asculta“ (r. 249—250). Și din fluiet ciobanii ardeleni cîntau mediocru (*Miorița*, etc.): „Niș diũ fluiet nu prja putja iș cînta; to'(t) vrânșeni noastră cînta“; în clipele de răgaz, după treburile stîinii, ciobanii vrânceni erau puși de ceilalți să cînte din fluiet mai ales balada: „Cin' vinja *stăpîni*, spuũia la vrânșeni noastră: «Îa, măi trați-o *Nioriți*, mă, ũ ũ *Șirjag* di-a miũzărilor; ja, măi zî-i“ (r. 251—254). *Băjcan* întărește mărturia prețioasă: „În șapți ani, cît aũ șjobănit țo la iș, acolo, di la *Covâzna* pin la *Bistrița-Năsăud*, nu *ș-am întilnit si cînti „Niorița“* (un anacronism: în elanul povestirii ciobanul alterează cronologia: nu *șapte*, ci numai *trei* ani!).

5. *Concluzia obiectivă*: prin anii 1920—1930 păstoritul vrâncean era și el în regres: începuse modernizarea ținutului (prin imitarea vieții de la țîrg și oraș, prin școală, armată etc.), îndepărtînd pe vrâncean în primul rînd de străvechea ocupație. Dar cîțiva înși — și cîteva sate (*Bodéști, Bîrsăști, Herăstău, Nevéju, Păltin, Păulești, Spinéști, Tăulniș, Vășiș*) — continuau cu vigoare trecutul păstoresc local, perpetuînd mai presus *textul* și *melodia* poemului în formele tradiționale. Prin aceștia nivelul artistic al fluietului păstoresc era încă superior celui din Ardeal (observă cu pătrundere și Baican). Atunci trebuie admis că și în secolele XVII—XIX (și XX, măcar

pină prin *anii 1929–1927*, timpul experienței păstorului nostru!), *Miorița* în *melodie* (îndosebi!) și *text* (aproximativ după 1868 prefăcut, contaminat, modernizat) depășea repertoriul *transhumantelor* din Ardeal. Prin urmare în privința genezei poemului (chiar dacă astăzi interesează mai puțin această problemă!), personal rămân mereu la punctul de vedere enunțat¹ riguros numai după 54 de ani de terenul etnografic și folcloric.

6. Reținem și partea finală a *text.-conv.* (r. 269–323): o admirabilă schiță etnografică despre portul, instrumentarul ciobanilor, medicina empirică de la stână, cum se lucra mindra „ași prestiți” — străvechea podoabă ciobăncască purtată „pisti kimérju și curăua cu ținti”. Toate sînt astăzi — și în rare locuri — vestigii de muzeu etnografic!

7. Cele două texte ale var. sînt inegale: primul se află complet fragmentat. Text. MLXXV însă — notat a doua zi după celălalt — rămîne exemplarul de *bază* (am rugat pe informator să-l reconstituie peste noapte). Cantitativ, e dublat față de cel anterior (A. — 41 versuri; B — 84 versuri). Amintește în cuprinsul întreg versiunea clasică utilităților în școala primară. Într-adevăr, *textul* Alecsandri acoperă redusul fond poetic local (vers. 1–14; cf. A. 11–18), care e de recunoscut și prin *începutul variantei* prezentată în maniera celor provenite în ținat din ce-a fost motivul original. *Planul textului B.* este însă dislocat: din dialog se trece brusc la vorbirea indirectă (cf. 10–14 cu 15–25). Într-un caz contradicția e puternică (31–37) „... *Ca să mă îngroape/În struigă de oi/Ca să fiu tot cu voi;/Să-mă-îngroape-n dosu stîni;/Să-mi-aud lătrîndi cini.*”). În partea finală a textului ne întîmpină versuri improvizate, dar numai o dată satisfăcătoare (68–69 „Păsăreli multi;/Lăutari si-ni cini.”). Însă în continuare imaginea e artificială (70–71 „Și la cap ni-a pus/Săpa și lopăta.”). Iar într-o grupă de 13 versuri improvizarea factice ajunge cu totul prozaică: (72–74 „Iar la mormîntu neșu/A rămas paznicu/Cinili dulău;/Cel mai învîțatu/Și mai bărbătu./— Așa te rogu/, Miorița laje;/Laje, Bucălaje;/Că asta ni-a fos’ nunta nișu/Caru s-o petrecu/Cît an fos’ cîjban/Cu bacîl vrănciu/Și cel uîșurîan.”). Se observă că adausul acesta hibrid — străin în cuprinsul baladei — e gândit discursiv și exprimat în grai dialectal cu vădită abilitate fonetică (vers. 75, 78, 82–84), desigur că prin ecoul manualului școlar. Lucru clar: din cele două elemente arhetipice ale baladei — *melodie* și *text* — *Băicân* a preferat „cîntăria”, pe care el o executa cu abilitate din flaut.

¹ V. text. MCLVII–MCLVIII *Nota crit.* 142.

text. MLXXVI, MLXXVII

Nota critică 96 (satul *Nistoroști* — *Vaița Nistoroju*, 63)

În *experiment* text. MLXXVII s-a notat la o oră după MLXXVI.

Bătrînul a fost cioban prin Ardeal și Moldova. Însă var. știută a provenit din textul literar clasic (1–20, 54–65, 96–103), la care — pe lângă versuri unele răzlețe (25–26, 29–30) — s-a adăugat la sfîrșit din fondul local episodul „mama metamorfozată în corboaică” (113–116), pe care l-a putut auzi în familie de la mamă.

Textele nu au unitatea planului și din cauza improvizării stînghere de versuri, ca în următorul dialog: „/Ba mi l-am văzut/Și l-am petrecut:/Căș mi s-a-nsurat/Pi-o gurî di rai...” (104–107). Sau în altă parte: „Tu să-i spuî curat/Și adivărat:” (71–72). Prin aceeași improvizare se ajunge la formarea de lexic inexpressiv, cînd și sensul logic e deformat („Di ieș’ năzdrăvoări” — 46; „Mioriți băte;/Daț [= Dă-ț?] oile-ncogași;/Daț [= Dă-ț?] oile-n zăvoii;/Că-i jarbi di voi/Și umbri di noi.” — 41–45). Este clar că înțelesul versurilor ajunge contradictoriu datorită și discursivității memoriei. Tot așa se explică repetițiile (cf. 66–67 cu 90–91).

Înclinarea spre verbozitate duce la alunecări lexicale („Că m-am înșurat/Pi-o gurî di plai;/C-o fati di crai;” — 73–75; „Căș mi s-a-nsurat/Pi-o gurî di rai;/C-o fati di crai;” — 106–108). Din aceeași cauză apar improvizate cîteva versuri narative care contrastează cu toate textele din colecție („Dar mi-l omorîri/Și mi-l acivîlivi/Is’ [= ici] din dosu stîni/Uni zăci vara cini.” — 80–83). Iar sfîrșitul var. rămîne disparat în desfășurarea acțiunii (113–116).

În privința graiului se observă cum fonetica tradițională rămîne innăbușită de rostirea literară. Textele trebuie să fie folosite cu precauție într-un comentariu critic.

text. MLXXVIII, MLXXIX

Nota critică 97 (satul *Nistoroști* — *Žoița Hintoju*, 64)

În *experiment* text. MLXXIX a fost notat la o jumătate de oră după primul, avînd numai ușoare schimbări fonetice.

Var. pleacă din manualul școlar, avînd ecou prea slab din fondul tradițional (43–47, 62–63). Vorbirea — într-un loc impropriu („Să-i spuîș așa/La măjuța nișu:” — 71–72) — surprinde cînd bătrîna informatoare, oarbă, păstrează graiul bătrînesc, imitînd rar fonetica literară.

În *text.-conv.* găsim alt document oral despre analfabetismul din ținat de prin anul 1910.

Forma adj. *vrîșșan* (22, 39) e și aici o *anomalie fonetică*, pe care am cercetat-o (v. text. MCLVIII *Nota critică* 75¹).

text. MLXXX, MLXXXI, MLXXXII

Nota critică 98 (satul *Nistoroști* — *Tudora Doldur*, 65)

¹ Cel puțin *concluziile cercetării* pot fi utile aici, cum s-a explicat la locul potrivit (n. îngr. cd.).

În *experiment* text. MLXXXI a fost notat la trei ore după MLXXX, iar MLXXXII la două luni după celelalte.

În *text.-conv.* bătrîna, analfabetă, arată că a învățat varianta de la un frate școlar: el „șețja tari. . .poizili” din care ea prefera „șiorîța”, memorizînd-o.

Abia se întrevede fondul păstoresc al baladei, dar și acesta prelucrat de informatoare („Iarba-m' plasi/Și apa diă fîntîni [„fîntîni” la munte, pe plai?]/Și sarja di la stîni;” — MLXXXII 32—34). Încolo materialul e comun la toate trei textele, adăugîndu-se într-al treilea localizarea literară. Cîteva versuri prozaice din *text.* C. lipsesc în celelalte („Si uniri și si vorbiri”, „Măj dragi mișară,” — 15, 48, 65). Iar vers. ultime sînt plasticizarea simplistă a informației (cf. *text.* Alecsandri).

Imprecația împotriva părinților gregari care au înlăturat-o de la învățătură (cîtă se putea căpăta prin învățămîntul rural din Vrancea acum 70 de ani) — e a patra în seria *text.-conv.* din colecție (r. 79—82; cf. MXCV—MXCVII, MXCVIII—MXCIX). Nu mai apare în convorbirile cu bătrîni vrănceni care păstrează amintirii morților o pietate aproape religioasă.

text. MLXXXIII

Nota critică 99 (satul Nistoréști — Iqđna Hănu, 65)

Peste *fondul local* (1—7) s-au suprapus versuri din *textul* literar (22—31, 38—39). Bătrîna a modificat testamentul „șjobănașului” într-un chip original: cei „doj șjobani” tăinuitori să-l îngroape numai „În spatili stîni,/Și mi-aud cîni lătrîndi.” (11—15); punîndu-i la cap „Flușeraș di fagu”, iar la briu „Flușeraș di sócu” (16—21). Nimica despre oi ori miei.

De reținut din *text.-conv.* denumirea baladelor: *cîntiși vekj*, *cîntiși bătrînești* (r. 43). Iar în privința circulației folclorice: copiii aveau predilecție pentru *Miorîța* cîntată de bătrîni lor; dar aceștia trebuiau să cînte „melodii frumôasi” — adică să-și fi putut păstra la bătrînețe o relativă expresivitate melodică. În cazul opus *textul poetic* — fără melodie, și memorat prin recitare, adică numai „zis cu vorbi” — putea uneori să impresioneze ademenind la memorizare. În lumea copiilor urma și melodia memorată după *text*, dar mai rar.

text. MLXXXIV, MLXXXXV

Nota critică 100 (satul Nistoréști — Ion Zăhîjanu, 65)

În *experiment* *text.* MLXXXV a fost notat la un sfert de oră după MLXXXIV.

Var. e un reflex literar simplificat din *text* Alecsandri. Nimic nu se distinge din tradiția locală. Contradicția vers. 29—37 („Și nu sin'(t) nebuni,/Dar o vesti bunî:/Nîi tî șoptiră. . .”) se explică prin

improvizarea întîmplătoare a ideilor într-un *text alcătuit din două părți deosebite juxtapuse* (26—29—30—38, 39—48). *text.* MLXXXVI

Nota critică 101 (satul Nistoréști — Ștefan Vătri, 66)

Var. nu conține versuri auzite „pin noji suti șiuspresii” „dim bătrîni cin' cînta. . . diă fluir și diă guri”. (*text.-conv.* r. 1—4). Pe bătrîn l-a impresionat îndeosebi „cîntăria” (melodia locală) pe care ne-a reprodus-o satisfăcător. Ecoul tradițional ar fi doar în dialogul de la început, prezentat după *planul general local* (9—15). Însă conținutul disparet pleacă de la manualul școlar (32—38, 42—47). Dar spre deosebire de *textul* literar, aici cei „trij șjobănej” (20—23) din versiunea Alecsandri plănuiesc să omoare pe-al patrulea (18—25). Evidentă confuzie în dispunerea personajelor.

text. MLXXXIX—MXC, MXCI

Nota critică 102 (satul Nistoréști — Paraskiva Hurzuj, 70)

În *experiment* *text.* MXC a fost notat la o jumătate de oră după MLXXXIX (*amîndouă cu ecou păstoresc stins*). Peste două luni am notat *text.* MXCI. Am prevenit bătrîna că poate voi reveni a doua sau a treia zi, făcînd-o atentă să se gîndească mereu la cîntare, ca să și-o amintească așa cum o învățase de la mamă. Am lăsat să treacă timp mai lung ca să *urmăresc experimental* ce se petrece cu memoria foarte slăbită a unei bătrîne. Rezultatul a fost oarecum favorabil: de la primul *text* — care în partea finală e o repetiție verbală mecanică, dovadă că memoria se găsea în puternic regres — am ajuns la *text.* MXCI, în care s-a adaus măcar testamentul ciohanului. Însă *tema de bază* e modificată: victima va fi chiar „șiorîța” (9—13).

Var. mult la cunără, ne rămîne numai ca exemplu de modul cum se poate degrada un motiv poetic prin memoria cuiva fără înclinare pentru cîntecul și versul popular. *Text.-conv.* arată cum cînta balada mama bătrînei: „la munci” și în gospodărie.

text. MXCII, MXCIII

Nota critică 103 (satul Nistoréști — Irina Stojan, 70)

Față de *var. din 1928* (*Ținut. Vranc.*, I², 373 XLI), cînd informatoarea avea 30 ani, aceste două *texte* (notate în *experiment* la un interval de două luni unul după altul, iar ambele la 39 ani după *textul de bază*) conțin adausuri care presupun cunoașterea între timp a versiunii Alecsandri; și numai pe cale orală, fiindcă bătrîna a rămas analfabetă din copilărie. Adausurile încep chiar cu localizarea¹ ca în *textul clasic* (A. 3—5; B. 1—3), pînă la *tema* cu

¹ După canonul lăutăresc precedată de *vers.* A. „Fruņzi verdi” [B. „Fqai] ș-uñ susáj,” (v. mai jos!).

mama ciobanului și portretul acestuia (MXCIII 66–85). Apar în același text și versuri lipsă în var. XLI (din 1928) și MXCIII: descrierea ochilor (asemănați cu „Mura cîmpului/Coapti la umbri, la răcari,/Njatiîși di soari.” – vers. 84–87; imaginea pare din fondul local); apoi descrierea hranei oii năzdrăvane („Nu știu: jarba nu-ț plași,/Jarba di pi cîmpu,/Apa diî uluçu,/Sarja dim burdufu?”; vers. 20–23; din fondul local). completînd pe cele din var. XLI 8–9 și MXCII 18.

Versurile cu fond popular sînt reduse: A. 14–25; B. 15–36 (fără ușoara improvizare din vers. 27–28) și 84–87. Prin urmare MXCIII are *fondul local ceva mai dezvoltat* decît MXCII. În rest ambele texte au ecou literar comun (de pildă, portretul „ciobănelului” – A. 64–71; B. 80–85).

Cît privește personajele din grupa celor „trîi șjobănej”: în ambele texte apar cele din versiunea clasică (A. 7–10; B. 6–9). Însă rivalitatea lor o indică numai MXCII 11–12: „Vrănșjanu-avia oî măi multi,/Mîndri și cornuți”. Iar „Șiî doj verî primariî” (A. 23; B. 31) sînt „Unu moldovian,/Unu ungarian (A. 8–9; cf. B. 7–8) – deci omoritorii. Prin urmare „șiî doj șjobanî” din var. XLI 19 (anul 1928) ajung în textele din 1967 „Șiî doj verî primariî”. Schema astfel variată a personajelor (ca și adausul redus din fondul popular local contaminat cu cel literar – acesta aflat probabil prin școlari) indică *prefacerea discontinuă a planului baladei după 1928. Bătrîna nu a mai putut unifica materialul disparat*. De altfel discursivitatea stilului pare să arate – cum vom vedea de îndată – și amestecul lăutarului mediocru (numeros în Vrancea sudică).

Alte modificări: alături de epitetetele „Nioriți lăi,/Lăi, bucălăi,/Cu lina plăvăi,” (XLI 1–3; reduse în text. MXCII 14–15 „Lăi, bucălăi,/Cu lina plăvăi,”; dar alternînd cu „– Mioriți lăi,/Lăi, bucălăi,” – vers. 33–34; acesta iar amplificate: „– Mioriți lăi,/Lăi, bucălăi,/Cu lina plăvăi,” – MXCIII 15–17) – întîlnim și formele *riși* (< *mioriți*; cf. *Ținut. Vranc.*, I², 342 XVIII 1 „– Nioriți, riși,”) – *plăvăiți*: „Mioriți, riși,/Culina plăvăiți,” (MXCIII 75–76) – pe lingă o inovație fircască doinei și baladei („Fogai ș-uñ susaj,/Pi-uñ Kișjor di plăi,” – MXCIII 1–2; în MXCII „Fruñzi verdi ș-uñ susaj,/Pi-uñ Kișjor di plaj,” – 1–3). Aceasta evident că ne duce spre *repertoriul lăutăresc din 1928* („Verdi ș-uñ saraș,/Șja gurîți di plaj,” – *Ținut. Vranc.*, I², 339 XVI 1–2; sau „Ș-añ zi(s) ș-uñ saraș,/Pi Kișjor di plaj,” – *ibid.*, 343 XIX 1–2; ori „Verdi ș-uñ sardăi,/Pi-um pișjor di plaj.” – *ibid.*, 414 LXIII 1–2). Ceea ce nu exclude un împrumut mai recent în textul anterior al bătrînei.

De altfel găsim destule versuri în care se vede tendința spre amploarea imaginilor în viziunea, uneori cuprinzătoare, a bătrînei. Acum ea iese din forma normală a versificației, ajungînd la un

aparent vers modern (“Flușeraș di sócru,/Și-ñ cînti cu focu,/Ci nu măi sup’(t)/Pi lumi di loc” – MXCIII 55–58). Uneori forma oscilează între versul corect construit și proza aparent rimată („Vrănșjanu-avia oî măi multi,/Mîndri și cornuți.” – MCXII 11; „Dar nu știu: jarba nu-ț plași,/Or di cap îț fașj?” – 18–19. Sau: „Nu știu: jarba nu-ț plași,/Jarba di pi cîmpu. . .” – MXCIII 20–21. Ori: „N-aț văzut uñ șjobănel,/Așa: nant și frumușal?/Parci jera tras pintr-uñ inel.” – MXCII 61–62). Acum se modifică măsura versului și chiar structura ritmului („Da nu-ñ fac di capu meu/Și-ñ fac di capu tău: “ – MXCIII 29–30). Trei versuri arată inclinarea bătrînei spre imaginea expresivă („Pi mini m-or plîfîzi/Cu zenuñki plecăti,/Cu lacriñj vârsăti.” – B. 62–64), pe care am întîlnit-o, în 1928, la o var. din *Păltin (Ținut. Vranc.*, I, 376 XLIV 22–24). Nu pare împrumut de la altă bătrîină de talent, *Dobrița Moșt*, 72, tot din satul *Nistorăști* („Și oili pi mini m-or plîfîzi/Cu lacriñj di. . . siñzi,/Cu zenuñki plecaș,/Cu lacriñj [lacrim] vârsaș. . .” – MXCV 39–42, MXCVII 24–28 *Nota crit.* 105). Amîndouă s-ar părea să fi întîlnit imaginile la bătrîna nonagenară *Mărița Aga*, iarăși din *Nistorăști* („Nișarili. . . Pi mini m-or plîfîzi/Cu zenuñki plecăti,/Cu lăcrîñj vârsati;/Cu lăcrîñj di siñzi.” – MCIV–MCV 27–32 *Nota crit.* 110). De consemnat că imaginea exactă – al patrulea caz în Ținut – se întîlnește și în satul *Valja-Săriș* la un octogenar („Miorișli. . . /m-or plîfîzi/Cu lacriñj di siñzi,/Cu lăcrîñj vârsăti,/Cu zenuñki plecăti.” – MCCLXVI *Nota crit.* 210).

Apar și contraste: în text. MXCIII 48–51, versurile contrazic realitatea etnografică a baladei, de altfel marcată chiar de textul clasic („Si mă-ñgroapi-ñ strunga oilor,/Îñ zjocu nêilor;/Acolu-ñ zăvoș,/Si h’iș tot cu voș.” – MXCIII 48–51. – cf. Alecsandri, *Poezii populare*. . . [ed. D. Murărașu, 1971], p. 11; cf. vers. 35–36, 49–50, 53–58 – în care apar cîteva contraste etnografice). Fiindcă la munte – cel puțin în Vrancea – nu se poate așeza stîna cu strunga ei într-un zăvoi. Desigur o inadvertență mai greu de evitat pentru logica elementară a unei femei trăite în plin mediu etnografic cu supraviețuiri arhaice.

Ambele var. au cîte un *text-conv.* referindu-se fiecare la o problemă specială: text. A. 72–86 privește *circulația baladei în familia bătrînei și părerea ei despre natura melodiei respective*. Text B. 108–115 se referă la *patronimia ciclului legendar „baba Tăduva Vrănșloaja”*. Le vom cerceta succesiv.

În primul text *Irina Stoșan* vorbește despre felul cum trăia balada în familia ei: era *cîntată*. Dintre cei doi părinți mama rămînea ca o indiferentă față de orice „cîntări” din popor. Tatăl însă *cînta Miorița*. O cînta „diñ cavâl”. Și nu numai instrumental: o „cînta și cu vorbi”. Timpul prielnic cîntării a fost mai ales vara la cositul finului. Atunci a deprins bătrîna textul odată cu melodia. Sînt

interesante descrierea cositului de fin și modalitatea memorizării. Cei trei copii care puteau cosi — doi băieți și cu fetița de-atunci — ieșeau la cosit împreună cu tatăl lor. Gospodarul, îngreuiat de familie, nu plătea un cosaș ca să înlocuiască fata plâpîndă (așa a rămas pînă ce-a ajuns septuagenară: zveltă, distinsă în gesturi, cu grai calm, voce clară). Bătrînul mergea „cu brazda” înaintea copiilor, cîntînd *Niorița*. Era desigur discontinuitate în ritmul mecanic al muncii — ritm dur — și cadența melodică prelungă a baladei cîntate de țăran. Copila a suportat asprimea muncii sub soarele miezului de vară, deprinzînd balada în melodie și vers.

Dacă în satul *Nistoréști Niorița* se folosea ca îndemn la cositul finului (asemenea procedeu nu l-am mai întîlnit în țînut), un caz opus l-am aflat, în 1967, la *Soveja*: aici balada era cîntată în trecut „pă la petrețiri, pă la nunti, pă la odăi” (dar aici numai „pă la adunat sîn”, nu și la cosit). Iar mama unui bătrîn folosea *Miorița* în timpul muncilor de vară drept cîntec de leagăn pentru copiii „ăi măi niță” (MCCI *Nota crit.* 172).

Este sugestivă părerea bătrînei despre specificul melodiei: „... cîiu' o cîntă *Niorița*, ja ghini tot ca o cîntari din cavăl. Îi cîntări trîști, îi durergasi; pîntru cî jel [sic!] îi vînit însprî suferința lui, însprî mîrti: ii ca un *boșît*.” (r. 83—86). Melodia vocală este omologată cu cîntarea din cavăl. În adevăr structura melodică a *Mioriței* se încadrează în ritualul morții (v. în text. „bôșitu” din satul *Văsîi*, în dublu text: *Cînticu mortuluș* și *Cînticu mîrți* — MDCXCIX, MDCC — din vol. VI al colecției), fiindcă structura ei melodică dă o nuanță elegiacă expresiei muzicale în congruență cu fondul poetic al poemului.

Text. B. 96—115 am spus că se referă la ciclul legendar „*Băba Tûdura Vrăneșpaia*” și cei șapte feciori ai săi. Cuprinde înțlia mențiuni într-un *text. conv.* din colecția noastră despre un fiu marcant (obișnuit cel mai cunoscut) al bătrînei, *Bîrsân*. Amintim că dintre legendele relative la personalitatea lui Ștefan-cel-Mare aceasta — referitoare la „*Băba Tûdura*” și feciorii ei — a circulat printr-o vastă, dar precară publicitate. Încît a trecut la narațiuni literare modificate radical, unele prelucrate stingaci de manualele școlare, sau presa de popularizare (v. *Gazeta Vrancei*, I [1925], nr. 3); altele apărînd oricînd, am spune ca brigandaj literar. Cîte condeie, atîtea stiluri opuse. Pînă și o regină, diletantă în literatură, a auzit de legendă, și-a voit s-o „vulgarizeze” (Carmen Sylva, *De prin veacuri*, 36). Vom face, din necesitate, o sistematizare a materialului general, incluzînd și studiile de referință critică asupra legendei:

a) *Materialul romantic*. În *Țînut. Vranc.*, I² [1969], p. 239—241 și *Nota 2*, am detaliat critic începutul misticării romantice a legendei (a fost la Paris, anul 1863, prin tipăritura dubioasă *Les sept montagnes*, tradusă în 1882, a scriitoarei mediocre Maria Movilă).

Falsul acesta documentar a culminat, în 1964, cu narațiunea pentru tineret, *Vrancea*, a scriitorului Eusebiu Camilar. O socotim și astăzi „cea mai inexpressivă evocare literară a Vrancei pitorești, etnografice și istorice”. Depășește naivitatea reginei amintite. Doi mărunței provinciali însăilează (în 1905, 1906) două „poeme” obscure, niște ficțiuni literare patente care deformează complet personajele („*Vlad Vrancea*”, „*Stan Vrancea*”). Eusebiu Camilar continuă trucajul din 1863 și 1905, 1906; în contrafacerea sa cei șapte feciori ai „mamei Vrancea” sînt: *Costache*, *Dragoș*, *Gheorghiuță*, *Ion*, *Mitruș*, *Onofrei* și *Vasilică*. Deci onomastică în afară de orice indicație etnografică pe teren. Evidentă teratologie literară!

b) *Material monografic diversificat*. În anul 1869 economistul Ion Ionescu [de la Brad] își publica a treia monografie economică, *Agricultura română în judeciul Putna*¹. Aici Vrancea are capitol substanțial („*Plassa Vrancea*” — pag. 343—371). Datele folosite sînt unele relative, altele contrazic realitatea de teren. Mai ales toponimia se află etimologic eronată — de pildă: satul *Bodéști* este transcris *Budești*, pornindu-se de la onomasticul *Budescu* (fiu presupus al *babei Vrăncioaia*). Legenda însă nu-l confirmă. Topicul nu se poate deriva decît din onom. *Bodăța* (> *Bodéști*) Contestabil este și top. *Păulești* (< Păul), fiindcă onom. *Păul* nu pare de admis în graiul păstoresc arhaic.

Legenda în cauză apare succintă: „Ștefan-cel-Mare, venind în locurile aceste, a fost primit de feciorii *Vrăncioai* [sic!] la muntele zis *Masa lui Bucur*, unde este scris pe piatră numele lui Ștefan Vodă și Bucur... Ștefan Vodă ar fi dăruit pămîntul Vrancei feciorilor *Vrăncioai* pentru buna primire ce i s-a făcut” (pag. 361—363). Cum se vede, legenda e prezentată lapidar, cu imprecizia onomastică și toponimică semnalată². Rămîne însă prima consemnare nemisticificată.

Între dicționarele epocii (mai ales D. Rotta, *Dicționar geografic, topografic și statistic al jud. Putna*, Focșani, 1888), acel din 1897, întocmit de M. Canianu și A. Candrea, are și el date eronate din informație relativă de teren. Și aici legenda se prezintă simplificată ca la Ionescu de la Brad, cu datele topice și patronimice tot imprecise (*Dicționar geografic al jud. Putna*, 394).

c) *Material literar*. În această categorie documentară autorii care au folosit legenda sînt mai variați. Apar de la plasticul apolojist descriptiv A. Vlahuță (*România pitorească*, 1908, pag. 175)

¹ Inaugurală fusese a jud. Dorohoi — 1866, urmînd a jud. Mehedinți — 1868.

² Tipărită numai la un an după cea din 1868, monografia pare să aibă documentarea de teren ceva mai sumară, uneori chiar relativă, obținută, probabil, și prin autoritățile administrative.

la modesta notatoare etnografică și folclorică Elena Sevastos (*Ștefan-cel-Mare în munții Vrancei*, 1904), adăugind la fresca etnografică preferată de Maiorescu, a lui S. Mehedinți (Soveja, *Oameni de la munte*², 1921, p. 120—124) și la scrisul narativ-descriptiv imens al istoricului N. Iorga (*Sate și mănăstiri din România*², 121). Un semănătorist minor a publicat, în 1940, întiiul roman cu material documentar din ținut (I. Ciocirlan, *Tainele munților*). Se află cu totul exterior legendei vrâncene (v. *Ethnos*, I¹ [1941], p. 175—176). În concluzie: legenda eponimică a Vrancei, tratată literar timp de o sută de ani (1863—1964), de la Maria Movilă la Eusebiu Camilar, s-a îndepărtat de arhetipul ținutului, ajungând — în cazul al doilea — vădită parodie epică.

d) *Materialul de popularizare*. În această categorie legenda a fost răspândită întâi de învățătorul — bun publicist — S. T. Kirileanu (*Ștefan [Vodă] cel Mare și Sfânt*, Focșani, 1903; ed. a II-a, 1924, p. 193, 286—288). Dar cine a muncit și prelucrat 54 de ani (1926—1980), și-a folosit legenda, repetînd-o și prefăcînd-o, este localnicul S. Hirnea (*Povestea Vrancei*, Focșani, 1926, p. 6—10; *Ștefan-Vodă și Vrâncenii*, București, 1929, p. 9—12; reproducere după Soveja, *Oameni de la munte*, 1924, pag. 99—102). Însă acest vrâncean pasionat a tipărit materialul în mod inegal, fără metodă pozitivă în documentarea etnografică, folclorică și chiar dialectală. El folosește un stil popular uniform, presărat cu lexic regional adesea inexpressiv. Cititorul găsește narațiunea prea simplistă și — lucru mai grav — cu termenii toponimici și onomastici deformați și mereu variați. Însuși onomasticul de bază este inconsecvent redat: cînd „Tudora Vrâncioaia”, cînd „Tudora Vrîncioaia” (în graiul regional forma este în tot locul constantă: „baba Tûdura Vrâșșjoaia”). În aceeași stare sînt și termenii vrâncean-vrîncean. Nă-am așteptat la un echilibru ortografic în volumul din 1980 (*Locuri și legende vrîncene* [sic!]). Însă și aici se întilnește transcrierea dublă din 1929 („Tudora Vrîncioaia” — 50, 54, 57, 73, 123, 124; „strănepoții Vrîncioaiei” — 57; vrîncenilor — 55, 74, 148; etc. — Dar apare și forma vrâncenilor! — p. 148).

Personajele se modifică și ele: *Birsea* (luat de la Soveja în broșura din 1929 — p. 11) se preface în *Birsan* (br. din 1926 — p. 8; vol. din 1980 — p. 53). *Spirea* (folosit în 1926 — p. 8, luat de la Soveja) devine „*Spinea* poreclit *Spirea*” (vol. 1980 — p. 53). *Pavel* (la Soveja) ajunge *Pavăl* (în 1926 — p. 8), apoi „Pavăl — alintat de mine *Păulică*” (în 1980 — p. 53). Se mențin uniform *Negrilă* și *Nistor* (de la Soveja). Cit privește patronimicul *Birsan*, se admite „după tradiția locală” că „se trage numele satului *Birșesti*” (1980 — p. 123).

e) *Problema dubletului „Vrâșșjoaia-Vrîncioaia”*. Despre dubla anomalie „baba Tûdura Vrâșșjoaia” (fonetismul normal în graiul general vrâncean) și *Tudova Vrîncioaia* (probabil cu accentul tonic Tûdora); apoi despre corelativul vrâșșjan, vrâșșjanct, vrâșșnesc etc. — am discutat documentar la text. *MXLVIII (Nota crit. 75)*¹, în legătură cu artificialul vrîncean, vrînceancă, vrîncenesc etc. Accentuăm și aici că uzul fonetic regional impune riguros forma vrâncean vrânceancă, vrâncenesc, este, baba Tûdura Vrâncioaia (pentru ortografia academică), urmînd astfel pronunțarea tradițională a ținutului istoric. Trebuie exclusă forma dură, greoaie la rostire, vrîncean etc. (care ar fi trebuit să vină de la topicul artificial Vrîșșja > vrîșșjan, iar nu de la Vrâșșja).

f) *Materialul legendar publicat critic*. Pînă acum (1983)² nu avem publicate decît două texte utile etnografiei, folclorului teoretic și dialectologiei folclorice. Primul a fost cules de noi în 1926 — de la un bătrîn venerabil de 110 ani, din satul Păulești — și publicat în 1930 (*Ținut. Vranc.*, I², 398 LVI). Al doilea l-am aflat în 1965 (în satul Bîrsăști, de la un fost cioban și baci reprezentativ, 83 ani), publicîndu-l în 1980 (*Cîntăreți și povestitori populari*, 259 XIX). Alte referințe se găsesc în cuprînsul albumului în ms. *Vrancea pitorească și etnografică* (vol. VII din seria *Ținutul Vrancei*).

g) *Material legendar în texte-conv.* „Miorița”, etnografice, istorice etc. — Această categorie rămîne cea mai bogată în material documentar. Se poate prezenta în două grupe schematic:

1) *Material provenit din texte „Miorița”*: text. *CMLXXXIX Nota crit. 32* (din satul Găurji, cules în 1967, de la o bătrînă de, 73 ani). Despre Ștefan-cel-Mare și „Baba Tûdura Vrâșșjoaia” care ar fi fost cîntăreața eponimă a *Mioriței* = text. *MII Nota crit. 44* (din satul Ilăulșca — 1967 — bătrînă 74 ani). Despre Ștefan-cel-Mare, cîntărețul eponim al *Mioriței* = *MLII Nota crit. 79* (din *Negrilăști* — 1968 — bătrîn 80 ani). *Miorița* există înainte de Ștefan-cel-Mare = text. *MCXVI Nota crit. 115* (din Păltin — 1967 — bătrîn de 61 ani). Baba bătrînă din *Miorița* a fost chiar „Baba Vrâșșjoaia” = text. *MCXCIII Nota crit. 165* (din *Scătura-Pârôsu* — 1967 — bătrîn 74 ani). Ecoul tradiției, în anul 1904, la inaugurarea monumentului comemorativ al lui Ștefan-cel-Mare la punctul *Dumbrava* — satul *Bîrsăști* (400 de ani de la moartea domnului) = text. *MCCLXX Nota crit. 214* (din *Văsii* — 1965 — bătrîn 71 ani). Satul a fost întemeiat de eponimul *Vasili*, un nepot al „babei Vrâșșjoaia”.

¹ În ediția de față, această „discuție” documentară este dată în rezumat, după cum am mai subliniat.

² Anul în care autorul însuși a realizat ultima revizuire a lucrării.

²⁾ *Materiial etnografic, istoric etc.*: text. MCMXXV¹ (din *Păulești* — 1928 — bătrîn 78 ani). Hotarele istorice ale Vrancei de la Ștefan-cel-Mare erau pînă la „Moghilili Vărășiu” — 6 km. distanță de „Focșani” = text. MCMXXXII (din satul *Spinéști* — 1925 — bătrîn 72 ani). Originea Vrancei pleacă de la Traian, nu de la Ștefan-cel-Mare. Se află și legenda babei „Túdura. .mama *Túdura*” = text. MCMXXXIV (din *Spinéști* — 1926 — același bătrîn 73 ani). Cei șapte feciori legendari. *Bódja* („șel măi mari” care „a bătut páru” satului *Bodéști*), *Spínu* (> *Spinéști*), *Negrja* (> *Negriléști*), *Bírsi* (> *Bírsăști*), *Páún* (> *Páulești*) = text. MCMLX (din *Cóza* — 1965 — bătrîn 86 ani). Legenda babei „Vărășioaja”; feciorii legendari: *Bódja* (> *Bodéscu?*), *Spínu* (> *Spínescu?*), *Pául* (> *Páulescu?*), *Túrču* (? > *Túlniși*) = text. MCMLXXIX (din *H’erăstău* — 1967 — bătrîn 70 ani). „Povestia cu baba *Vărășioaja*” [alias: baba „*Túdura Vărășioaja*”]; top. *Scării-lu-Vodii* = text. MMV din *Nistoréști* — 1967 — bătrîn 103 ani). Legenda lui „Ștefan-șel-Mari” și „baba *Túdura*” = text. MMVI (din *Nistoréști* — 1967 — același bătrîn). Despre „baba *Túdura Vărășioaja*”. Soțul ei: *Bodja* (> *Bodéști*); feciori — *Nístur*, cel mai mare (> *Nistoréști*), *Spínu* (> *Spinéști*), *Páún* (> *Páulești*), *Negrili* (> *Negriléști*), *Spúlbir* (> *Spúlbir*) = text. MMXXIII (din *Páulești* — 1965 — bătrîn 73 ani). Legenda cu „baba *Túdura Vărășioaja*”; feciorii legendari: *Spínu* (> *Spinéști*), *Bírsi* (> *Bírsăști*), *Negrí* (> *Negriléști*), *Pávil* (> *Páulești*), *Bódja* (> *Bodéști*) = text. MMXXXV (din *Pojána* — 1965 — bătrîn 65 ani). Legenda despre „baba *Túdura* (= „baba *Túdura Vărășioaja*”); dintre feciorii legendari informatorul și-a amintit numai de *Bírsán* (> *Bírsăști*) care, ostenit de alergătură, trei zile, ca să adune „o șjati di ǒamini” luptători, „a murit pi *Valja Púčni*” (toponimicul arhaic); acolo unde a fost înmormîntat „s-a făcut o fintini. . . si kjami *Fintina lu-Búcur*” = text. MMXLII (din *Reghiu* — 1967 — bătrînă 88 ani; text minor). = text. MMCXI (din *Spúlbir* — 1967 — bătrîn 75 ani). „Povestja bătrînjasci” cu „Bába *Túdura Vărășioaja*” și Ștefañ-șel-Mari”. Feciorii legendari: întii „jara *Spúlbir*” (> *Spúlbirju*), apoi „ghini” *Nístor* (> *Nistoréști*), urmînd *Páún* (> *Páulești*), *Spínu* (> *Spinéști*), *Pojáni* (> *Pojána*), *Bírsán* (> *Bírsăști*), *Négru-Negrili* (> *Negriléști*) = text. MMCXC (din *Vasji* — 1965 — bătrîn 71 ani). Este cel mai important text despre „Baba *Túdura*” și Ștefañ-șel-Mari”, indicînd și hotarele arhaice ale Vrancei. Despre top. „*Scării-lu-Vodii*”.

¹ Textele menționate aici sînt cuprinse de autor în volumul al șaselea al monografiei *Ținutul Vrancei*; pregătit pentru publicare, acest material deosebit de valoros în documentarea de specialitate așteaptă rîndul său la lumina tiparului (mențiunea ingr. ed.).

h) *Concluzia cercetării de față*. Materialul total a fost cules în anii 1925, 1926, 1928, 1965 și 1967. Informatorii sînt 2 bătrîni (între 73—74 ani) și 15 bătrîni (între 110, 103 ani și 61—86 ani). Textele sînt în total 19 (2 critice; 6 înglobate în materialul textelor-converborbiri privind *Miorița*; 11 în cuprinsul materialului etnografic, istoric etc.).

i) *Circulația legendei*. Se impune o remarcă prin întrebarea firească: cum se prezintă sfera de circulație a legendei? Răspunsul îl găsim surprinzător: din cele 19 texte aferente, 17 sînt culese de la informatori analfabeți și numai 2 de la știutori de carte. Dar și aceste două texte vin din sursă curat tradițională, nu din manualul școlar, ori din alt izvor cîrturăresc. Precizăm un fapt statistic: din totalul subiecților chestionați de noi în toată viața (sînt din 1916—1970 în număr de 12668, și nu 12600 cîți îi indică *Dicționarul folcloriștilor*, 1979, p. 173), numai aceștia de față au deținut legenda din izvor tradițional limpede. Dacă aș fi notat (numai din 1965—1970) pe toți cîți i-am cercetat despre legendă, dar cunoscători ai alfabetului, ar fi trebuit să colecționez un număr impresionant de texte (peste 1843). Ar fi fost un material stereotip: veritabilă maculatură folclorică. Adică reflex de prin manualul claselor primare, ori din lecturi întîmplătoare, sau narațiuni suspecte.

Încă un fapt caracteristic: lăutarii i-am găsit că evită legenda. Ea nu e *lirică*, nici *epică în versuri*. Prin urmare nepotrivită pentru acomodarea la cobză și lăută. Se exclude lăutarul excepțional din 1927 (v. *Cîntăreți și povestitori populari*, 94—95). Prin anii 1925, 1926, 1928 problema actuală era în formație critică; iar depistarea ei monografică s-a impus treptat.

Cit privește tineretul și bărbatul format (între 18—50 de ani), i-am aflat peste tot cu material mijlocăș, ori mediocru, din *Miorița* (v. *MLXX Nota crit.* 91); cu un material liric mai redus, cu *balada* în lichidare iar *strigătura* în descreștere. Basnul este aproape stins în Vrancea; pe cînd legenda „*Túdura Vărășioaja*” — „Ștefañ-șel-Mari” stagnează (între anii 1965—1970) în frîngurcle învătămintului primar.

j) *Studii de interpretare critică a legendei* (filologie, folclor, sociologie). În ordine cronologică pînă astăzi trei cercetători, de intuiție științifică, au interpretat legenda Vranceoaei. Întiul a fost savantul filolog, etnograf și folclorist clujan (dar moldovean de origine) Vasile Bogrea (1881—1926). În scurta-i viață, acest spirit investigator de excepție (N. Iorga îl prețuia, prin 1926, drept cel mai învățat umanist al scrisului românesc de atunci) s-a putut doar referi (informare aflată în 1932, postum) la folclorul vrancean, în legătură numai cu top. *Piatra-Scrisă* (din satul *Spinéști*): ar avea scrisă pe ea „numele lui Ștefan-cel-Mare” contemporan cu „legendarii «feciorii ai *Vranceoai*» așa cum crede poporul”. Savantul

insă își arată indoiala despre realitatea materială și istorică a legendei: „în care noi n-am putea crede“ . . . Rămîne sigură numai ortografierea onom. *Vrincioaia*, iar nu *Vrâncioaia*, cum susținem noi în ce afirmăm aici (*Anuar. Arhivici de Folklor*, I [1932], p. 48—49).

Următorul cercetător al legendei — dar obiectiv și detaliat — a fost H. H. Stahl, în 1958. Rămîne primul monografist sociolog de teren al Vrancei, conducînd metodologic cercetările monografice din 1927, de la *Nereju*, care au dus la alcătuirea lucrării colective, în franțuzește, *Nerej. Un village d'une région archaïque*, vol. I, II, III (București, 1939; și noi am colaborat aici; v. și H. H. Stahl, *Amintiri și gânduri* . . . , 1981, p. 48).

Sociologul înlătură caracterul eponimic al legendei care atribue celor șapte feciori ai Vrâncioaiei descendența biologică a satelor vrâncene. Legenda nu poate dovedi categorica „rudenie de singe“, ci numai o „rudenie clanală“ (altfel spus: o „rudenie de ceată“). Prin urmare este vorba numai de un sentiment de înrudire, de „comunitate de soartă, de conviețuire în sinul aceluiaș sistem social“, aflat în opoziție cu ce este „nevrâncian“ — în special față de locuitorii din *cîmpie*. Ceea ce este de admis. Aceasta a fost realitatea structurii sociale primitive vrâncene. Opoziția „vrânșjan“ — „cîmpjan“ (= „coșan“) apare activă și astăzi în judecata bătrînilor vrânceni (v. bine ilustrată opoziția om de munte [= „vrânșjan“] — om de cîmp [= „coșan“] în *text.-conv.* cu bătrînul Ioan Păsări, 71 ani, din satul Văsiș — MCCLXX Nota crit. 214).

Cit privește descendența satelor vrâncene, Stahl susține că omon. *Spîrea* (care ar fi dus la top. *Spinéști*) trebuie corectat prin *Spînu* — iarăși opinie normală dacă este considerat în derivarea lexicală a top. *Spinéști* (v. *Contribuții la studiul satelor devălmășe românești*, I, 1958, p. 165—168).

În privința problemei scrierii termenilor în controversă (*vrânșjan-vrîncian* etc.), H. H. Stahl rămîne echivoc, folosind alternativ cuvintele: „satele Vrâncii“, „satele Vrancei“, „Vrîncenii“, „sat vrîncian“, „devălmășie vrînciană“, „baba Vrincioaia“ (*Contrib. studiu. sat. devălmăș. român.*, I, p. 136, 155—156, 160 etc.); *vrîncianul*, „documente vrîncene“, „Baba Vrincioaia“, „a întregii Vrâncii“, „moșiile Vrâncii“, „problemele Vrancei“ (*ibid.*, vol. II, p. 47, 50—51, 161, 163, 166 etc.; vol. III, p. 261. Despre complexitatea aceasta ortografică, v. și *text. MXLVIII Nota crit. 75*).

Al treilea cercetător al legendei — dar numai din punct de vedere folcloric — este istoricul literar-folclorist Ovidiu Papadima. Scrutător variat, el rămîne pînă astăzi cel care a judecat cu perspicacitate critică „ciclul Vrincioaiei“ (și dînsul adoptă grafia improprie *vrîncian*, *Vrincioaia* etc.) Formularea opiniei este sintetică: „ciclul [Papadima este primul care folosește termenul *ciclu* pentru acest caz] *Vrincioaiei* e total terestru“ „de la primul pînă la ultimul

său aspect epic“. Aceasta înseamnă că nu are deformare legendară supranaturală (în sensul folosirii elementului miraculos după *legea thaumatosei* a lui M. Benigni: miraculizarea faptelor legendare; ori după *legea megaloziei*: deformarea personajelor (tot Benigni); *legea juxtapunerii succesive*, cea a *intercalării* (Leo Frobenius); sau după *sistemul aglutinării epice a episoadelor* (teoria lui Arnold van Gennep, *La formation des légendes*, 1920, p. 277—294). Nu! Legenda vrânciană răsfrînge numai *fapte reale, posibile în nexul lor cauzal*. Încît „baba Vrincioaia“ rămîne „o figură de eroină“ (Papadima, *Literatură populară română*, 1968, p. 465—468). Sînt și referințe despre „ciobanul Birsan“ (p. 468), „Piatra Scrisă“ (= „Masa lui Vodă“) și „Masa lui Bucur“ (p. 479).

Adaug un gînd de recunoștință pentru bătrîna septuagenară care ne-a prilejuit excursul istoric și etnografic de față. În 1967 era fruntașă între femeile din satul ei, și printre puținele ca dînsa din Vrancea prefăcută. Rămăsese tot talent remarcabil. Expresivă și ca tip de frumusețe a femeii vrâncene, avea încă graiul plăcut, chibzuit bătrîncesc, rostit în pauze calme cînd își forma ideea. Era aceeași cîntăreață iscusită, la 70 de ani: cînta artistic *Miorița*. La propunerea mea a exclamat cu avînt: „Hai să fașim *Niorița*! N-î dragi socotjala asta. . .“ (*text.-conv.* r. 1—2). Dar prin contrastul vieții ea a mers după destinul talentului contrariat: soțul ei era un prea comun om și gospodăruș lipsit cu totul de înclinare spre cîntec, oricare ar fi fost el: „Baba stă di cîntîsi. . .“ — a răspuns flegmatic la încercarea de a-l hotărî să-mi „spună“ măcar un „ghers“ (= vers) fără „cîntări“, dintr-un „cîntic hajdușesc“. . . El a rămas mut și etern anonim, întorcîndu-și fața și ducîndu-se să „dea fin la boi“ . . .

text. MXCIV

Nota critică 104 (satul Nistoréști, cătunul Pôdu Țîrdi-marî — Măriia Dôbri, 72)

Un text caracteristic în care contaminarea cu versiunea Alecsandri este redusă (evidentă îndeosebi în vers. 6—7; poate și în 47—52), pe cînd fondul păstoresc arhaic a rămas expresiv (8—15; mai ales 13—15, 29—38).

Dorița ciobanului să fie luat de „nioriți“ din locul unde plănuiesc să-l îngroape numai „Șîi doî verî primari“, și nu cei doi din textul literar („Din dosu stîni/Uni zac cîni.“; 17—18) — ca să-l înmormînteze tot ea, dar într-un fel deosebit („Di m-or omorî/Și m-or îngropa/Din dosu stîni/Uni zac cîni,/Tu sî mă dizgrokî/Și sî mă îngrokî/În struîga oilor,/În țîjocu meilor.“; 21—28) — este rar exprimată în alte var. din țînt (v. MIX Nota crit. 49). Tot așa se află descrierea obiectelor îngropării („Bușemașu sî mi-l punit/Căpătîij la cap;/Glugulița: piîzi pi okî;/Flușerașu sî mi-l

puniț/Într-un virf di ploșș:/Plăja 1-a ploșș./Vintu ci 1-a bati./
Fluieraș mi-a zîși,/Oili m-or plîșși/Cu lăcrimi di sîșși.“; 29—38).
Credem că se află în ambele grupe de versuri ceva din plăsmuirea
primară a baladei.

Rămin problematice 40—52 (cu izolatul *vers* lăutăresc în
Vrancea, 43 „Cu brîu di cămilă!“!) și 54—57 (cu vers. sporadic 57
„C-o fati di-mpărat“ — întilnit și în MXCII 55; MXCIII 91 ș.a.).
Contaminarea pare să fi venit din două direcții opuse: ecoul textului
clasic prin școală și șablonul lăutăresc slab din Vrancea sudică.

A rămas și *lexic din corpul imaginilor străvechi* (răsfași—9,
12, cu sensul, face peste măsură; *busemășu* — 29, dîndu-se lămu-
rirea: „Așa sî zîșșa dim bătrîni“. Ca și despre vers. 13—14: „Ci mi
s-a vorbit /Șiș doș verș primariș“: „Așa cinta bunica Niorîș; așa
șî-a spus-o șa, cu vorbili jeshșă“).

zexz. MXCV, MXCVI—MXCVII

Nota critică 105 (satul Nistorășș, cătunul Têpa-nici — Dobrișș
Môșși — Sitôșș, 72)

În *experiment* text. MXCVII a fost notat la două luni după
MXCV și MXCVI, care s-au succedat la o jumătate de oră.

În aceste trei texte se află un tip izolat — unic pînă astăzi —
al Miorîșei vrăncene. El ridică problema, mereu controversată
a localizării: unde s-a petrecut acțiunea din baladă, „Pe-un picior
de plai“, ori „Pă pișșor de munte“? →Iată punctul de vedere sus-
ținut în 1964:

„Formula tradițională“ — cea „moldovenească“, provenită
din versiunea Alecsandri („Pe-un picior de plaiu./Pe-o gură de raiu“;
1850, 1852, 1866) — caracterizează numai variantele de „tip moldo-
vean“. Ea cuprinde „ideea plaiului“ (A. Fochi, *Miorîșș*, p. 226—228).
Formula aceasta spațială e însă mai nouă. Și circulă într-o
zonă geografică „extrem de redusă“, chiar în cadrul variantelor
de „tip moldovean“. Iar ca „valoare estetică“ ea rămîne in fe-
rioră „formulei predilecte“ ardeleneshi care e de circulație
mai largă în repertoriul total păstoresc al Miorîșei. Această for-
mulă, dominantă, cu mult mai veche, se gășșește grupată
îndeosebi în jurul „ideii de munte“, urmîndu-i, în colind, și „ideea
de deal“: „Pe pișșor de munte“ (Ovid Densusianu, *Grai. Hașșeg*, 219
CCCXL), „Pă șel ptișșoraș de munte“ (Fochi, *l.c.*, 1004 XXII), „Pe-un
pișșor de munte“ (*ibid.*, 1033 LXXVI) etc. Ea ne întîmpină și în
var. muntene și oltene: „Pă pișșor de munte“ (N. Georgescu-Tistu,
Folkl. Buzău, 44 LXXI), „Pe picior de munte“, „Pe un picior de
munte“, „Pe al picior de munte“ (Densusianu, *Vieașșă păstor. . .*,
II, 141 XV, XVI; 143 XVII), „Pi-un picior de munte“ (Fochi, *l.c.*
747 CCCLVII etc. În concluzie: ambele „formule“ prezintă (= „ex-
primă“) locul unde se petrece „drama ciobănească“ („acțiunea“

cum zice Ov. Densusianu). Dar „formula“ ardeleană are prio-
ritate.

Se impune aici o distingere imperioasă: Fochi afirmă prea
categoric: „... formula moldovenească este exclusiv cea
clasică a lui Alecsandri“ (*ibid.*, 228). Afirmatia însă rămîne
fragilă, fiindcă analistul a neglijat o mărturie prețioasă: în mai
1906, a fost aflată în zona Vrancei (satul Găzășșș) a doua var. (după
cea presupusă de la Soveja, din anii 1846, 1850, 1852, 1866), în care
se întîlnește și „formula“ picior de munte: „Pi chișșor di munti 1/
Merg oili-n frunti“ (Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*,
I, 282 XII). Ceva mai mult: formula „picior de munte“ se întil-
nise în Moldova încă din 1902 într-o var. culeasă în
jud. Iași, publicată mai tîrziu, în 1922; apoi într-o formă «mai
completă» în 1929 („Oile pornînd/Pe-un picior de munte.“; v.
Caracostea, *Poezia tradițională română.*, I [1969], p. 167 și nota 1,
168, 176—193; cf. M. Costăchescu, *Cîntece populare rom.*, 1969,
p. 82 „Oile pornînd./Pe-un picior de munte./Cu hașșșuri multe. . .“)
Așadar, „formula tradițională“ — cea de tipul moldovean“
— cuprînzînd — după opinia din 1964, a lui A. Fochi — numai
„ideea plaiului“ — apare dublată, pentru Moldova
în 1902 și 1906, de formula exprimînd „ideea de munte“!

Ne întîmpină însă o diversificare: în „formula“ generală arde-
leană picior de munte se încadrează și „formulele“ oltenești, dis-
tingîndu-se îndeosebi *crac-creag de munte*: „Pe un crac de munte“
(Fochi, *l.c.*, 734 CCCXLIII) și „Pe cel creag de munte“ (*ibid.*, 730
CCCXXXIX). Ambele își au o formulare analoagă în *materiulul
din Valea Timocului*, publicat, în 1941, de profesorul D. Caracostea
(„Pe acel crac de munte“; *Poezia tradițional. rom.*, I, 290—294);
iar în anii 1943, 1967, de către Cr. Sandu-Timoc („Pe aia-i craci
de munte“ — v. Fochi, *l.c.*, 980 DCLXXXVII; „Pe cel crac de munte“
— Sandu-Timoc, *Cîntece bătrînești și doine*, 1967, p. 257, 262). Ima-
ginea mai apăruse în balada *Miu Znobiu*, aflată tot pe Valea Timo-
cului, prin anii 1910—1911, de G. Giuglea-G. Vilsan, publicînd-o
tocmai în 1913: „Pe cel crac de munte“ — „Pe ceal crac de munte“
(*De la românii din Serbia*, p. 63 vers. 1, 40, 98).

Asemenea „treaptă intermediară“ a fost socotită de A. Fochi,
în 1964, ca *hibrid metaforic minor*. Fiîndcă imaginea nu cuprinde o
formulare artistică expresă. Privită în procesul ei genetic,
rămîne ca un reflex, prin circulație folclorică, dinspre
Oltenia către Valea-Timocului și Banatul răsăritean.

1 Vers. 21 a fost reprodușș literar, dar eronat, chiar de Ovid
Densusianu: „— Tovarășșii tăi“, redat prin „Tovarășșii tăi“ (*Vieașșă
păstor.*, II, 137, IX), de unde eroarea de transcriere a trecut la
Fochi: „Tovarășșii tăi“ (*ibid.*, 899 DXXVI), fiindcă nu s-a folosit
textul original, cel din 1906, ci transcrierea eronată din 1923.

Aceasta este starea „formulei” *crac de munte* în 1967, când au fost aflate, în satul *Nistoréști*, textele de față. Ele nu complică discuția, fiindcă prezintă o *formulă* paralelă cu materialul din *Oltenia* conex cu cel din *Timoc*. Situația nouă este așadar următoarea: localizarea din prezentele *trei texte* nu poate fi cuprinsă ușor în *formula* generală *picior de munte* (admisă, în 1964, ca fiind *exclusiv* ardeleană!), fiindcă nu mai e vorba de faptul păstoresc întimplat „Pe cel *crac de munte*” (anii 1910–1911, 1967); sau „Pe *acel crac de munte*” (anul 1941); ci el s-a petrecut într-un punct geografic mai aproape de *formula* întilnită în 1943 de Cr. Sandu-Timoc: „Pi *aia-i craci de munte*”. Iată *formula* ultimă: „Pi *triș crăș di munș/Si coboari triș cîrdurj di oș*” (A., B. vers. 19–20). Se distinge însă că în text. *MXCVII formula* este modificată cu totul la cunâr, fiindcă personajele numai aici apar în mod global, *ex machina*, dar fără a fi încadrate în acțiune: „Pi *triș crăș di munș/Coboari triș cîrduri dipi/Triș șjobănás. . .*” (vers. 11–13). Sensul acesta abrupt e continuat de vers. 14–15, care comunică brusc hotărîrea omorului prin „doi verj primarij” (exact ca în text. *MXCV, MXCVI*). *Transhumanța* are loc de data aceasta — în toate *trei textele* — printr-o acțiune *simultană*: „... *triș cîrdurj di oș*” (în ținut *cîrd = botéj, túrmi*) nu coboară pe același „*crac de munte*”; ci *toate trei* coboară dintr-o dată „Pi *triș crăș di munș*”; prin urmare fiecare pe cîte un punct spațial diferit.

Este firească întrebarea: care a fost în *Vrancea* starea *formulei „crac de munte”* pînă în 1967? Răspunsul rămîne de corelat cu ce ne spune materialul din *Oltenia*, care a condiționat pe cel din *Valea Timocului*. Un reflex *transhumant* este imposibil de conceput, fiindcă prin configurație geografică nu au fost pasuri păstorești între *Vrancea* și *Oltenia*. *Formula* nu poate fi admisă decît ca *împrumut* folcloric prin tatăl *informatoarei* (o analfabetă). *Dobrița Mójși-Sitójșu* a precizat că de la tatăl ei știa balada (*text.-conv.* r. 2–3). În consecință, noi putem admite că bătrînul (și el analfabet) a cunoscut vreun cioban din *Muntenia*, care fusese în contact cu păstoritul oltean. Ori poate că a întilnit de-a dreptul un cioban oltean. De la unul din ei admitem că a fost auzită *formula* în discuție. Fiindcă nu pare să fie o plăsmuire proprie spontană.

Este mai greu de lămurit *formula* diversificată „*triș crăș di munș*”. Pentru explicare ar trebui să admitem că a fost posibil, în trecutul păstoresc al *Vrancei*, să se coboare de odată „*triș cîrdurj di oș*” pe cele *trei plaiuri ale ei de transhumanță* (v. Diaconu, *Păstorit. Vranc.*, p. 6 nota 2); și că *acel* exod masiv păstoresc dinpre *Ardeal* s-a putut întilni în *Vrancea* într-un punct geografic unic, unde urma să se întimplă ciocnirea între păstori. Răspunsul prin

acest criteriu etnografic ipotetic rămîne negativ: pe cele *trei pasuri păstorești istorice* — *situate* într-un spațiu geografic prea vast — nu se poate admite răscrucea de *transhumanță* a „*triș cîrdurj di oș*”, venite de pe *trei munți*, într-un singur punct unde să se localizeze acțiunea. Explicația verosimilă e mai degrabă aceasta: bătrînul în cauză (tatăl *informatoarei*) știa, prin tradiția locală, de *transhumanța vranceană* trifurcată (cu ultima pîlpire pînă prin 1930 — v. cazul păstorilor din *Bréțcu* etc.; *ibid.*, p. 6–7 nota 2). Cunoscut — am presupus — și vreo var. olteană, sau una *munteană* cu *formula „crac de munte”*, dacă nu chiar una din *zona Vrancei*, asemeni aceleia din satul *Găzești*, luna mai 1906, cu *formula „chișor di muntii”*. Nu pare deci problematic să fi întilnit bătrînul *formula „Pi chișor di muntii”* chiar a var. din 1906. Însă el, fire imaginativă, ca să plăsmuiască ceva mai deosebit decît știa din variantele satului său de obîrșie (poate că și din alte sate), a preferat *formula „crac de munte”*; și, prefăcînd-o, a construit vers. „*Pi triș crăș di munș*”, determinat și de reminiscența celor *trei pasuri de transhumanță*, dar și de versul următor, contiguu prin cifra *trei*: „(Si. . .) *Coboari triș cîrdurj di oș*”. Însă inovația *formulei* nu s-a extins. Încît paralelismul acestor imagini a rămas mereu izolat, trăind numai într-un cîtun vrancean, foarte desprins de satul-comună *Nistoréști*; iar aici la o singură bătrînă, chiar fiica păstorului plăsmuitor.

Imaginea singulară „*Pi triș crăș di munș*” își avea în ținut, prin 1967, ceva *corelativ*, dar *formulare* destul de vagă printr-un diminutiv numai în ce găsim din satul *Prahîda* (de pe *Valea-Zăbăleș*). Iată *formula* dublet: *coboară „Pi triș munșșorj/Triș cîrduri di oș/Cu triș șjobăneș”* (MCLIII 3–5, *Nota crit.* 140; satul *Nistoréști* se află pe *valea Nărúja*, apropiată, și în confluență, cu „*Valja-Zăbăli*”).

În privința *formulei „chișor di muntii”* — întilnită, cum am specificat, în 1906, în *Zona Vrancei*, satul *Găzești* — lămurirea ei ne rămîne, deocamdată, tot ipotetică: ea a putut circula pe-atunci (dar tot în chip răslețit) și în unele sate ale ținutului propriu-zis. Va fi fost însă anulată în timp de invazia *formulei* pregnante a versiunii literare *Alecsandri*. În 1970, am găsit-o dispărută și din satul de valc-deal *Găzești*. Este însă sigur că între *anii 1926–1970* ea nu a fost atestată nicăieri în *Vrancea*, ca și în zonele vecine. Faptul că a putut exista chiar izolat în ținut, *formula „Pi chișor di muntii”* (însă rămîne o deducție) s-ar explica prin ancheta antologică din colecția *Graiul nostru*, care a ajuns, în 1906, doar pînă la periferia *Vrancei* istorice. Inima etnografică și folclorică a ținutului a rămas atunci tot necunoscută; fiindcă numai un singur sat *autentic vrancean*, și el din extremitatea nordică

a ținutului, a fost cercetat, *Găur(i)li* (Se află în această întie antologie folclorică dialectală la noi notate din satul *Găurj* un material redus: 8 texte lirice și balada *Corbea*; *ibid.*, I, p. 284—291). Carența monografică — amintim și aici — a dăinuit pînă în 1930.¹ Trebuie să precizez că în 44 de ani de anchetă personală în Vrancea (1926—1970) eu am întilnit pe teren numai o singură dată *formula craș di munt*, acum în discuție controversată.

Cred ferm că în 1846 formula „*chișor di munti*” a putut exista și în *Soveja*. Probabil că ajunsese aici din transhumanța ardeleană. Pe aceasta poate că a întilnit-o și A. Rusu; în orice caz nu „*picior de plai*”, o *prefacere posterioară* a lui Alecsandri, odată cu versul de textură „*Pe-o gură de rai*”. Dar în această situație formula începutului era dublă: pe lângă „*kișor di plai*” conținea și pe cea menționată (din *Găzeștii*), „*Pi chișor di munti/Merg oilin frunti*”. Încît formula „*kișor di plai*” dacă a existat în structura motivului primitiv, „bardul” Alecsandri a plăsmuit versul contiguu „*Pe-o gură de rai*”.

Care să fi fost motivul ce-a determinat — în 1850, dar mai ales în 1852, apoi în 1866 — estetizarea *formulei* „*picior de plai*” și menținerea ei în loc de „*chișor* [sau *pișor-kișor* la *Soveja*] *di munti*”? Echivocul între s. *munte-plai* trebuie exclus din capul locului. Imaginea „*kișor di munti*” redă și azi pentru Vrancea spațialitatea mai vastă, cu peisajul abrupt, însă măreț în solemna lui încremenire (v. *Păstorii. Vranc.*, p. 45 III r. 31—41); dar singuratic, aproape fără viață cu cit mergi spre înălțimea sălbatică. De altfel în Vrancea punctul geografic favorabil pentru așezat stîna a fost, și-a rămas mereu pînă astăzi, numai pe versantul ușor înclinat al muntelui, către est și miază-zi, mai mult spre soare-răsare; iar niciodată spre vîrf, și nici pe poalele lui, unde nu sînt *hăfșuri*, ca să circule *botejul de oi* etc. după păscut; și nu se află nici „*goturi*” cu pășuni abundente și izvoare cu apă (pentru adăpat turma). Imaginea „*picior de plai*” din versiunea Alecsandri, continuată în versul următor, construit de poet, prin a doua imagine, tot de artă. „*gură de rai*”, redă cu mult mai sugestiv spațiul ușor descendent al peisajului limitat orografic între două culmi de munte, odihnitor la vedere, mărginit jur-impresur de codrul pitoresc (asemeni celui eminescian!), din primăvară pînă toamna cu vegetație luxuriantă (brad și fag). Profesorul Densusianu remarcase cum începutul baladei remaniată are o „desfășurare de maiestate epică”

¹ Atunci, prin impulsul profesorului Densusianu, s-a tipărit numai *vol. I* din colecția întreagă *Țimutul Vrancei*, continuată — aproape peste patru decenii (în 1969) — prin stăruința energică a prof. Al. Rosetti, apoi și cu strădania redactorului Ioan Șerb — numai cu două volume din cele șase proiectate (*vol. III* și *IV* sînt acestea, cuprinzînd prezentele 402 texte ale baladei).

(*Vieța păstor.*, II, 44). Prin viziunea lor plastică și muzicalitatea verbală, discretă și subtilă, cele două versuri clasice ale localizării artistice au înlăturat formula „*pișor de munte*”, „*pișoraș de munte*” etc., fiind prea globală și mai greoaie în rostire (de altfel *plai* este cuprins în sfera noțiunii *munte*). Însuși Alecsandri avea din plin intuiția etnografică — și îndeosebi pe cea pitorească! a *plaiului* moldovenesc, admirat pe Ceahlău, unde poetul afirmă (noi credem că mistificînd!) că a întilnit și *Miorița*: pe-a baciului Udrea (poate că după anul, rău fatidic lui Alecu Rusu, 1859. .).

Să răspundem, dar tot ipotetic, la întrebarea propusă mai sus: ce l-a putut determina pe Alecsandri să evite, în reformarea sa lexicală, formula „*chișor (pișor-pișor) di munti*” aflată (să admitem!) de Alecu Rusu, la *Soveja*, în 1846, și s-o înlocuiască, în mod fericit, prin — probabil primitiva — „*picior de plai*”? (în fonetismul sovejan, curent azi: „*pișor dă plai*” — text. MCCII 10, MCCIV 1, MCCXVI 1, etc.; dar și „*kișor dă plai*” — MCCXII 1). Poate l-a determinat să modeleze imaginea o problemă de prea fățișă eufonie lexicală. Acum ne gîndim la semnificația însăși a s. *crac*. Acest cuvînt trebuie să fi avut și în graiul moldovenesc de prin anii 1846, 1850—1852 și 1866, sensul parțial peiorativ, chiar echivoc, pe lângă sonoritatea onomatopeică inexpresivă (comparat d.p. cu interj. *odc*, adj. *odcăr-ă, odcăr-ă*). Astăzi în Vrancea s. *crac*-*crășj* (etim. bg. *krak*; v. *Dicționarul limbii rom.* I², p. 863—864) are pe de-o parte circulația limitată („*crac de copac*”, „*crac de ițări*”, dar mai rar „*crac de munte*”); de altă parte i s-a accentuat în timp un sens profund inexpresiv (*crășj* = egal în exprimarea frecvență de azi cu „*kișoari goali di tot*”, adică descoperite complet de la coapsă pînă la călcie, cu sens aluziv mai atîs la corpul femeiesc). În toponimia ținutului cuvîntul este acum disparent; mai rar se întilnește azi formula „*crac de munte*” — folosită istoricește în proprietatea devălmașă a munților vrănceni și după lichidarea, în 1817, a procesului Vrancei cu *Roznovanu*. Astăzi cu împărțirea munților între 14 sate care au purtat, din 1803—1817, procesul revendicativ la divanul domnesc din Iași, tineretul o neglijează: i-a pierdut semnificația istorică, socială și juridică (mai ales după 1944, cînd s-au desființat „obștiile” satelor, restabilite după legea codului silvic din 1910. În toponimie încă se mai cunoaște, îndeosebi la cîțiva bătrîni supraviețuitori, sensul arhaic „*kișor di munti*”: sing. *kișoru Căzi*” (munte); pl. „*Kișorili Palcăului*” (tot munte). Încît aflat în contrarietatea lexicală a cuvîntului *crac* (cu sens diversificat prea advers, apoi inexistent în structură lexicală curentă a baladei moldovenești) — cuvîntul *kișor-chisor-pișor* etc. a fost înlăturat de poetul rectificator lingvistic Alecsandri din formula „*chișor etc. di munti*”, înlocuindu-l prin prelucrarea literară

mai plastică, și ferită de echivoc verbal, „*picior* (de obârșie latină: *petiolum* > *petiolus*; cf. br. *krak!*) *de plai*”.

În această modelare lexicală de artă desigur că au operat mai întâi impulsul artistic superior, apoi bunul simț românesc, spiritul limbii și al creației noastre populare, alături de tactul filologic excepțional cu care Alecsandri a luptat, consecvent și dirz, începând din 1855, paralel cu fronda sa politică, și împotriva ereziilor lingvistice și gramaticale. Doi cercetători temeinici au stabilit și expus clar fazele acestei lupte culturale inflexibile (Al. Iordan, *Preocupările lingvistice și gramaticale ale lui Alecsandri*, 1940, p. 3–19), I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, 1968, p. 18–35).

Altă semnificație documentară această variantă frustră nu are. În primele două texte cuprinsul îi este incoerent: o repetiție (cf. A.B. vers. 7–13 > 22–28), o confuzie ușoară (vers. 35), localizarea dislocată (19–20), când se începe cu tradiționalul dialog (7–14). În text. MXCVII — notat după două luni — planul rămâne iar dislocat, încit localizarea (11–13) urmează tot după dialog; confuzia din text. A.B. (vers. 33–36) nu este suficient clarificată (prin vers. 21–23); *personajele apar numai aici*, dar imprecise, chiar fantomatice (vers. 13 trunchiat: „Trii șobănaș. . .”); iar la sfârșit se repetă prolix două versuri din dialog (2–3).

Să facem câteva observații de ansamblu, mai detaliate, asupra celor trei texte comparate. După ezitarea bătrinei în var. MXCV–MXCVI 18, se distinge că *localizarea* (19–20) era în var. tatălui ei înaintea dialogului (7–3). În text. MXCVII se menține însă dislocarea, ca și ordinea tănuitorului *exactă* în toate trei textele (A.B.C. 14–15 „S-a vorbit *doi veri primari*/Pi tîni sî ti omqari.”). Planul text. MXCVII — dislocat și redus, memorat defectuos de bătrînă — conține numai parțial *temele* versiunii Alecsandri. Textul începe cu *tema VII* (întrebarea ciobanului vers. 2–8), urmînd *tema VIII* (descoperirea planului; vers. 9–10), întreruptă brusc de *tema I* (locul acțiunii; vers. 11), aceasta contopită cu *tema II* (momentul acțiunii-transhumanța; vers. 12) și cu *tema III* (personajele acțiunii; vers. 13 singur); *temă* complet obscură, întreruptă de revenirea la *tema VIII* (descoperirea lacunară a planului ciobanilor prezumtivi; vers. 14–15 „S-a vorbit *doi veri primari*/Pi tîni sî ti omqari”). Urmează *tema X* (locul de îngropare; vers. 16–20). Se trece la *tema XI* (obiectele de îngropat), prezentată extrem de sumar și trunchiat, contopită cu *tema XII* (plîngerea oilor; vers. 21–27). Aici găsim o *grupă originală de versuri* (24–27); analizate la text. MXCII–MXCIII *Nota crit.* 103). Versurile *flotante* din partea finală a textului (29–30) lipsesc din primele două texte.

Cu toată dispersarea structurii, versiunea aceasta rămîne numai ca *piesă*, oarecum contradictorie, de *arheologie folclorică* (am spus că unică!) în materialul general privind balada *Niorija*.

text. MXCVIII, MXCIX

Nota critică 106 (satul *Nistoréști* — *Njăgu Apóstu Dánfiș*, 77)

În *experiment* text. MXCIX a fost notat la o oră după MXCVIII. Este o prefacere din versiunea Alecsandri (cf. 7–8, 33–40), chiar dacă întîlnim ezitarea lexicală („Ci *m-am însurat*/C-o *mîndri că-iasî*,/C-o *împărătiiasî*.” — 33–35; ori testamentul ciobanului în opoziție cu cel din textul literar („Si spui sî mă-îngropă-î *struîgî di oi*,/Si h’iu to’ cu voj;/Si nu mă-îngropă-î *dosu stîni*/Uni *zac vara cîni*.” — MXCVIII 21–25). Dorința aceasta opusă, oarecum variată, se găsește și în alte texte chiar din satul *Nistoréști* („Si mă-îngropat *în dosu stîni*,/Că sî mî-aud cîni.” — MLXX; „Si mă *puî-î struîga oilor*,/Îî *zjocu neilor*.” — MLXXIII; cf. „Si *jo rog sî mi puî*/Îî *struîga oilor*,/Îî *zjocu neilor*.” — MCI–MCII; Si *mă-îngropă-î struîgi di oi*,/Si h’iu tot cu voj.” — MLXXXV; „Ba *jo l-añ văzut*/Cî l-a *îngropat*/Îî *dosu stîni*/Undi *latrî cîni*.” — MLXXXIII; „Si m-or *îngropa*/Colja, *n dosu stîni*/Uni-*n latrî cîni*.” — MLXXXIV; „Si-l *îngropă-î struîga oilor*,/Îî *zjocu niôriilor*.” — MLXXXVI; „Si *ti-îngropă-î dosu stîni*/Uni *zac cîni*.” — MLXXXVII; „Si *mă-îngropă-î struîga oilor*,/Îî *zjocu neilor*.” — MXCV; „Si *ti-îngropă-î dosu stîni*/Uni *stau cîni*.” — MCIX; „Si *ti-îngropă-î struîga oilor*,/Îî *zjocu neilor*.” — MCXI; cf. „Ti-oi *îngropa-î zjocu neilor*,/Îm *botéju oilor*.” — MCXII [ambele texte de la aceeași bătrînă de 95 ani]; „Si *mă-îngropă-î struîga oilor*,/Si-î *zjocu neilor*.” — MCXIII; cf. „Îî *struîga oilor m-or îngropa*,/Îî *zjocu neilor*.” — MCXIV [ambele texte de la același bătrîn centenar]).

Formulele frecvente sînt numai două: „Si *mă-îngropă-î struîga oilor*,/Îî *zjocu neilor*” — MXCI; și „Si *spui sî mă-îngropă-î struîgî di oi*,/Si h’iu to’ cu voj.” — MXCVIII.

În *text.conv.*, pe lîngă datele privind circulația baladei în familie prin două bunice (r. 41–46), întîlnim alt document cultural înțunecat despre tragedia analfabetismului în Vrancea, între *anii 1880–1890* (r. 47–65). Rămîne ca mărturie tristă a vremii înapoiate, cînd părinții își sacrificau progeneriturile capabile de învățatură: retrăgeau abuziv copiii de la școală, fără știrea învățătorului, ca să-i facă numai gospodari necăjiți, în loc de modești știutori de carte, dacă nu folositori satului or ținutului (v. un caz excepțional la text. MCCLXXI *Nota crit.* 215, cap. 7), măcar niște oameni cu mintea mai subțiată (cf. MLXXXVIII–MLXXXIX *Nota crit.* 97; MLXXX–MLXXXII *Nota crit.* 98; MXCII–MXCIII *Nota crit.* 103; MXCV *Nota crit.* 105).

text. MC

Nota critică 107 (satul *Nistoréști* — *Njagu N. Dánfiș*, 78)

Model de var. în pragul *degradării*. Este redusă la 7 teme disparate: VII (întrebarea ciobanului; vers. 4—8), III (personajele, numai două, transpuse din text. Alecsandri: „Șel moldovjan/Cu șel uñgurjan. . .“; vers. 9—10), contopită cu VIII (descoperirea planului ciobanilor; 10—11). Sint două teme modificate: IV (hotărârea ciobanilor: „Ca si ti omqari/În zori di zi;“ 12—13) și parțial IX (dorința ciobanului: „— Dacî m-or omori,/Si mă plîñzi [miorîța] în zori di zi;“ — adică la timpul cînd va fi omorit; 17—18); apoi IX (răspunsul complet fragmentat al ciobanului; 17—18), contopită cu XI (obiectele de îngropat descrise iarăși redus; 49—23).

Textul pare să fi circulat într-o limită extremă: numai în lumea personajului bisericesc. Bătrînul, „dascil-di-bisărici“ (= „cîntăret di [la] străni“), l-a aflat de la un preot (copia inchiziției în Vrancea!) v. text.-conv. din 1927, MCMXVI: „Popa Tăfti jera om lacum și ăspru: dacî măi trăja, ni scotja diñ sat!“).

text. MCI, MCII

Nota critică 108 (satul *Nistoréști* — *Ioana Murgu*, 81)

Textul primar, întilnit și memorat de bătrînă, a fost de tip arhaic dovadă tema VII (dialogul caracteristic pentru majoritatea variantelor vrăncene; 1—9), VIII (descoperirea planului ciobanilor; 8—15) și X (locul îngropării; 23—25 „Și Țo rog si mă pui/În struñga oilor,/În Țocu neilor. . .“; cf. cu IX, locul îngropării plănuit de tăinuitori: „Si ti pui/Din dosu stîni/Uni zac vara cini.“; 13—15).

Se adaugă acestui fond local și o parte redusă din portretul ciobanului (37—41) — contopit cu eoul din Alecsandri (32—35). La acestea s-au adăugat difuz teme din Alecsandri: XV (maica bătrînă; 28—31) și XVII, XVIII (nunta mioritică, cadrul nupțial; 42—48). *Personajele hibride* sint reflex dînt r-un „cîntic di stja“ („Da s-a vorghit/Trii crai di la răsărit/Ca si ti omqari,“ — vers. 10—12; singurul caz de contaminare în materialul mioritic vrăncean cu folclorul religios al sărbătorilor de iarnă; în fond o suprapunere stingace).

În text.-conv. reținem sensul etnografic al sb. *mocán*: „Îel fusăsi *mocán la oĵ*“. Vrăncenii numesc *mocán* pe cine se duce dintre ei în *păstoritul de la cîmpie* („... adică om de-îșja dus *divali la oĵ*. Acolu si kema ci-Ț *mocănu*; așa si kema, așa si zîșja; si numja ci-Ț *mocán la oĵ*; r. 51—56). Vrăncenii din partea nordică a Ținutului numeau, prin 1920—1930, *mocáni* pe păstorii ardeleni care pășteau vara turmele de oi prin munții Vrancei (mai ales *brețcanii*; v. Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*, 1930, p. 4—9 și *notele*). Înglobau aici (în „*mocănfimi*“) și pe sovejeni care aveau ciobani și baci vestiți, pe lîngă oi de rasă. Iar *cojăniȚ* (așa încă numesc vrăncenii pe cei care

jocuesc *spre deal*, și mai ales *la cîmp*) spun și ei despre cei din Vrancea că sint *mocáni* (în înțelesul: se ocupă cu păstoritul, poartă „ițări“, „sumán“ [= „sucmán“], „cožóc“ și „okiñși“, trăind numai „la mînti“).

text. MCIII

Nota critică 109 (satul *Nistoréști* — *Ana Olărju*, 81)

Alt exemplar rămas inert din *dezagregarea definitivă a baladei*: în memoria bătrînei octogenare, analfabetă, s-a menținut numai dialogul inițial, sfîrșit însă printr-un vers de-a dreptul prozaic („Ori ĵarba nu-Ț bunĵ,/GuriȚa-Ț nebunĵ? . . .“; 8—9). Pare ca un calc literar din text. anterior MCI (v. 6—7 „Apa nu-Ț bunĵ?/Tu ĵeș' nebunĵ?“).

text. MCIV, MCV

Nota critică 110 (satul *Nistoréști* — *Măria Āga*, 88)

În *experiment* text. MCV a fost notat la o oră și jumătate după MCIV.

Var. modifică rolul personajelor: „ȘiȚ trii șjobănej“ (ecou parțial din Alecsandri: „uñgurjan-mocán-moldovjan“; 13—15) plănuiesc omorul miorîței care-și amată „stăpînului“ (rol confuz!) dorința deosebită de ce cunoaștem pînă aici din texte: „Dacî m-or omori,/Si mă-ñgrqapi/În struñga oilor/Uni Țiqaci űei;/űei űi s-or strîñzi/Ș-or Țiucu/Pi djasupra mja./űioarili s-or strîñzi./Cu Țenuñki plecati,/Cu lăcrîñȚ vărsati;/Cu lăcrăñȚ di sîñzi/Pi mine m-or plîñzi. . .“ — 21—33).

Textul acesta a determinat var. MXCI care, la două reluări (MXC, MXCI), a rămas mult fragmentată, lipsindu-i o grupă caracteristică de imagini (v. 28—33; pentru care v. analiza detaliată la text. MXCII—MXCIII *Nota crit. 103*) — precum și contaminarea cu episodul „mama metamorfozată în corboaică“ (în text. față de, v. 33—50; pentru corelație, v. text. CMLXXXIV *Nota crit. 27*).

În text.-conv. (r. 69-70) găsim o mărturie semnificativă privind *psihologia creației poetice populare*, anume indiferența insului lipsit de vocație față de cîntecul plăsmuit artistic: „Dac-a măi rămîñja una nizisȚ, merȚi *crûda cu nisărata*“. Adică orice produs întimplător e binevenit, putînd fi împreunat cu altul și mai inexpressiv. Asemenea gust mediocru se explică și prin vîrsta înaintată a unor bătrîni (ca în cazul acestei nonagenare analfabete), cînd interesul pentru *cîntec* scade, ori chiar se stinge.

În *lexic* întilnim forma arhaică *voroghit* (v. 16), gerundivul *foșcăindȚ* (v. 35) și sb. *zîndȚ* (< jînd; r. 57) cu sensul: „għini cu *zîndȚ*“ (= cu tristețe, chiar dureros).

ext. MCVI

Nota critică 111 (satul Nistoréști — Mădgălina Nistoróju, 89)

Avem *Niorița* în alt exemplar degradat, notat de la o nonagenară analfabetă. Textul e simplificat, aproape ca un rezumat școlăresc (numai 10 versuri). În această stare balada stă aproape de incremenirea în două versuri (ca text. CMXXVII *Nota crit.* 4). Dincolo de asemenea schiță inertă nu se mai putea afla în Vrancea (anul 1967) decât risipirea textului în cel mai sărăcăcios conținut: simplu dialog stereotip al citorva var. (v. *indicele* lor la text. menționat).

Var. de față pare că modifică tema fundamentală a baladei, caz izolat în tot ținutul: acțiunea nu s-ar mai petrece în *transhumanță la munte*, ci se pare că în regiune de deal („*La djal cin' isăi/Tot în lăcrămai*” — 3—4). Apoi se înlătură dialogul între „șjobănaș” și „niorița” care află, se pare, de la treilea personaj, străin de stină, că stăpînul („șjobănașu tău” — v. 6) i-a fost omorît de „șjij doj dužmanî” neprecizați (6—7). Deși transhumanța apare modificată, fapta e dată ca săvîrșită la stină, ca și înmormintarea (6—10). „Niorița” însă nu plînge după stăpîn, ci numai lăcrămiază („*La dial cin' isăi/Tot în lăcrămai./Nu măi lăcrăma, . . .*”; 3—5). Celelalte *teme* — elaborate clasic (I, II, III, XIII, XIV, XVIII), sau arhetipice de proveniență păstorească (IV, V, VI—XII) — sînt cu desăvîrșire *părăsîte*.

Este cel mai limitat text al baladei ajunsă aproape de punctul degradării totale; un caz izolat de prelucrare inferioară, pîrînd invenția spontană a bătrînei, sprijinită pe elemente tradiționale difuze. Ea a refuzat *experimentul*, motivînd că era obosită.

text. MCVII—MCIX

Nota critică 112 (satul Nistoréști — Stan Nistoróju, 89)

În *experiment* text. MCVIII a fost notat la o jumătate de oră după MCVII, iar MCIX la două ore după precedentul.

Toate *trei textele zise* de nonagenarul analfabet (v. A. *text.-conv.* r. 3) au *fond local comun* (A.B. 8—14; C. 1—8), la care nu se poate explica indicarea cu cei doi „șjobănaș” tînuitori: „*Ungurjanu și moldovjanu*” din text. C. 12—14) (absenți în text. prim). Să fie balada cultă prin manualul școlar al nepoșilor din familie? Fapt puțin probabil, fiindcă textul clasic prezintă trei ciobani, indicîndu-i regional. Din var. *lăutărească* (bătrînul mărturisea că a întîlnit-o — A.r. 4—7) *împrumutul este exclus*, fiindcă text. lăutarului din *H'erăstău* vorbește de „*Șij nouă țjobani/Tot sîn' verî primari*”, fără specificarea locului de origine (*Ținut. Vrance.*, I², 340 XVII). Apoi *textul* respectiv (din 1928) este mult amplificat (amploarea testamentului — v. 21—49; *tema* mamei și portretul ciobanului — 54—64; *tema* săvîrșirii omorului — 50—53). Accentuăm: în textele concentrate

ale bătrînului (A.B. — 22 vers., iar C. 24) nu se întrevede ceva din *text. diversificat* al profesionistului (el era un recitator încercat, însă viorist mijlocăș). Mai degrabă putem admite textul auzit întîi de la un cioban (și baci) plastic portretizat ca jucător original, cîntînd „numa diŃ gurî, diŃ fluir nu cînta” (r. 25—32). *Nistoróju* de la acesta a *adăugat în acțiune o nouă sugestivă*: a duna re a oilor și plînsul lor sara la mormîntul „stăpînului” (A.B. 27—29; C. 22—24; pasaj uniform în toate *trei textele*: „. . . Ci sara s-or strîŃzi,/Țqati m-or plîŃzi/Cu lăcrîŃi di siŃzi”).

text: MCX, MCXI—MCXII

Nota critică 113 (satul Nistoréști — Anița Dóldur, 95)

În *experiment* text. MCXI a fost notat la două ore după primul, iar MCXII la trei ore după MCXI.

Dacă aș fi procedat expeditiv (lăsîndu-mă de la început dezorientat de afirmația categorică a bătrînei: „Daci nu-Ńi măi aduc aminti! Di ză șij ani Ńi Ńqasij nu măi știŃ niŃica. . .”, atunci numai cele *trei versuri* ale primului text MCX (notat și el anevoios!) ar fi fost altă dovadă despre ruina desăvîrșită a baladei în Vrancea, printre cazurile comentate (MCIII *Nota crit.* 109; MCVI *Nota crit.* 111). Ne referim îndeosebi la ce știau, în 1967—1969, bătrînii și bătrînele între 80—108 ani (v. MCXIII—MCXIV — *Nota crit.* 111), limita de sus a informatorilor vrănceni în legătură cu *experimentul folcloric*. La a doua încercare, bătrîna nonagenară dădea aceleași semne de uitare totală. Însă revenirea pe teren și perseverarea au putut reconstitui măcar text. MCXII, care cuprinde material dintr-unul de tip *arhaic* specific ținutului. Cităm cîteva *teme primitive* în ordinea desfășurării lor în *var.* aceasta *documentară*.

Tema VII (întrebarea ciobanului; v. 1—6), *VIII* (descoperirea planului), cumulată cu *III* (personajele acțiunii; 7—11). Nu se află nimica din *temele V* (cauza omorului), *VI* (oiaia năzdrăvană), *IX* (răspunsul „stăpînului”), *X* (locul îngropării), *XI* (obiectele de îngropat). *Temele IX, X* sînt contopite parțial în fapta comunicată vag de mioriță (în *tema VIII* 7—11). „Stăpînul” admite tacit (în *tema X* 8—11) locul îngropării, comunicat prea succint de „nioriță” („Si ti-Ńgrqapi-Ń struŃga oilor,/ÎŃ Ńjocu Ńeilor. . .” — 10—11), dorînd ca în loc de tradiționalele obiecte pentru îngropat să-i *planteze* (= *pund*) *la cap un copac* („*Păllinaș* la cap si—m' pui;”; v. 14, prin urmare *strict naturism*). Urmează motivarea (*tema XII* modificată): „Cin' vintu Ńi-a bati” (v. 15), *nu va răzbate prin fluierașe* (ca în *tema clasică XI*); ci numai „*Păllinș* s-a clătina,” (v. 16). Atunci „Oii s-or strîŃzi,/Pi mini m-or plîŃzi. . .” (17—18). Aici apare un *episod original*: *adunarea oilor sara și plînsul lor la mormîntul stăpînului* („Sara, cin' or vini,/Ci pi mini m-or căta,/Și

tot mereu or zg'hera..."; 20-22). Este atmosfera între crepuscul și seară, mai clar prezentată în text. MCVII 25-27, și MCIX 22-24. Tabloul indică un tip de var. arhaică în timp dispărută din satul Nistoréști.

Var. aceasta, *extrem de simplificată* (forma restrinsă), nu cunoaște temele clasice I-VI, XIII-XVIII. Încît nu vedem aici încadrarea regională a celor „doi șjobănaș” tăinuitori; după cum nici descrierea-capodoperă a portretului model - Alecsandri, a morții alegorice, a nunții mioritice, a cadrului nupțial, echivalente viziunii cosmice din *Luceafărul* lui Eminescu. Prin aceste imagini care tind spre sublim, Alecsandri rămîne, și el, în perspectiva liricii universale, cu toată înfloritura lexicală din 1852 și *academizarea* din 1866 (*Mieoara* - 1852; *Miorița* - 1866).

Stăruie însă dubiul: dacă bătrîna a putut cunoaște vreo var. de tip cu totul izolat de care să-și fi amintit în intervalul celor trei ore de *experiment* între MCXI și MCXII. Subconștientul bătrînilor este, la unii, mereu labil, schimbînd viziunea reală a vieții prin fantezie, ca în imaginile geometrice feeric colorate ale căleidoscopului.

text. MCXIII-MCXIV

Nota critică 114 (satul Nistoréști - Ghjorghi Hulpói, 108)

În *experiment* text. MCXIV a fost notat la trei ore și jumătate după MCXIII.

Acest *informator excepțional* - cioban și baci în tinerețe și maturitate, analfabet din copilărie pînă la bătrînețe adînci, o viață de patriarh (născut în anul *Unirii Principatelor*, 1859-1967) - era, în anul *anchelei* (1967), singurul bătrîn centenar din ținut (al doilea caz de longevitate după *Ion Flôrja*, de 110 ani în 1926; v. *Ținut. Vranc.*, I², p. 398 LVI). Ghjorghi H'ulpói avea încă vigoare trupească și uimitor elan sufletesc.

Amîndouă variantele rămîn *unitare în conținut*, cu omisiuni reduse de la un text la celălalt (cf. MCXIII v. 6-8; MCXIV *numai vers.* 6). *Fondul local străvechi* (A. 16-21; B. 12-17) este redat fără modificare de conținut și formă. Iar *graiul* bătrînului rămîne în *puritatea lexicului și a foneticii păstorești*. Nu a fost deloc prefăcut prin limbajul modernității în timpul sutei de ani.

În *text.-conv.* bătrînul venerabil aduce *știri documentare unice* despre organizarea stîinii, păstoritul de iarnă (r. 120-137), varietățile de oi, prelucrarea lîinii în gospodărie, îmbrăcămîntea și viața ciobanilor (80-84, 131-137), boalele oilor și îngrijirea lor, instrumentarul (38-73), cîntecele și jocurile păstorilor odată cu *Niorița* (142-160). *Balada* era ca un *cîntec ritualic*: cînd pleca „botéju” din sat la munte (la 15 mai), după binecuvîntarea preotului în prezența „stăpînilor di oi”, turma pornea cu baciul în frunte, urmînd

ciobanii care cîntau prelung, în ansamblu, din fluier *Niorița*. În satul Nistoréști „Cin' pornja cu oili, asta cînta-ntăj: *Niorița*” (r. 142). Momentul era impresionant. „Și cin' vinja cu oili-napoj, tot *Niorița* o cînta: o cînta diîn flûir” (la 14 octombrie; p. 143).

Sînt specificate și alte „cîntîși”: „~haiduséști (=“~di còdru”) „~di zjoc”, „Șirjăgu” („cîntic a oilor” din fluier“).

text. MCXVI

Nota critică 115 (satul Păltin - Ghjorghi Bucălúfi, 61)

Textul - fragmentat, fără plan, cu fondul local prea redus (3-9, 23-24) - pare auzit de la un lăutar, iar nu printre „baș bătrîn” (text.-conv. r. 10, 70). Cuprinde ecou literar (50-58). „Baba bătrîn”, din restul acesta al baladei, ar fi fost chiar „Baba Vránșjoaja” (r. 49), ca în text. MXCIII. Avem încă o informație că *Miorița* se cînta și pe la nunți, fiindcă s-ar „log'hi” = (potrivii) cu *Cînticu nîrési* (r. 75-77). Pentru ciobanul acesta - care și-a trăit aproape jumătate de veac în păstorit - *Niorița* e scotită „cazanița oilor” (r. 19). Se întînesc cîteva versuri din repertoriul păstoritului, dar cu circulație izolată (11-13-15-16). De consemnat știrea despre obiceiul lăutarilor din Vrancea sudică în trecut (după precizarea lui: anii 1916-1930), care mergeau vara pe la stîni, din munte în munte, ca să cînte personalului stîinii „cîntîși di oi” (?), primind pentru „cîntări” numai caș (r. 64-65). Îl transportau de la stîni la „cășili” lor pe-un cal cumpănit cu două „păreki di dăsăji”. Practica aceasta lăutărească - dar anterioară anului 1916 - este confirmată și de *lăutarii-fierari* din *H'erăstău* (MXVII *Nota crit.* 55). Nu se întîlnea în Vrancea nordică, unde lăutarul renumit (de exemplu, *Vasile Botîță* din *Tulniși*) era gospodăr, ținîndu-și mindria breslei lui ca frunțaș. Peregrinarea lăutarilor pe la stîni pare adusă de prin părțile Buzăului, tot de lăutari (cf. CMXXII *Nota crit.* 2).

text. MCXVIII

Nota critică 116 (satul Păltin - Nastasița Boroș, 65)

Var. este contaminarea - evidentă chiar din *localizare* - între *fondul local* (40-42, 57-62) și *textul literar* (1-15, 26-31, 53-56, 66-69, 71-72). Fondului popular i s-a adăugat *motivul* liric „Ciobănașul” (73-79). Pentru această informatoare - ca și pentru sora ei (v. MCXIX) - materialul tradițional provine de la un bunic (a fost bun cîntăreț). În *text.-conv.* se lămurește transmiterea orală, ca și procesul contaminării între textul manualului școlar (totuși negat! - r. 95-96) și versiunea păstorească.

text. MCXIX, MCXX

Nota critică 117 (satul Păltin - Tuduva Grósu, 70)

În *experiment* text. MCXX a fost notat la o jumătate de oră după MCXIX.

Text. MCXX, mult prescurtat, înlătură din MCXIX un vers caracteristic în fondul local („Fluierașu meu;/Într-un vîrf di paltior;“ — 25—26). Dar păstrează tot din fondul local, dialogul inițial, stereotip, odată cu personajele („Șiî doj veri primari;“ (A. 10; B. 12). Păstrează și alte versuri din același fond local (cf. MCXVIII). Text. MCXIX interpolează — însă redusă, modificată și contaminată cu tema clasică XVII — localizarea textului literar („Ș-am auzit;/Pî-o guri di raj;/Pî-ûn Kișor din plaj/Ci s-a iîsurat./Luna î-a ținu' cununa;/Șqarili î-a fos' făcliili;/Vintu cin' a bătut/Pi îel î-a-îgropat.“; 58—65); dar eliminată în MCXX. Adausul vine de la sora informatoarei (MCXVIII 1—6, 66—72). Nu trebuie uitată sursa comună a surorilor: „tata-moșu îe “ (indicat și de MCXVIII text.-conv. r. 80—85), dacă nu și „uî uîneș bătrîn... prietin cu tata-moșu; ei cîntau amîndoi Niorișă „cim' bja rakîu “ (A. text.-conv. r. 70—77).

Menționăm și versurile din fondul local concretizînd portretul ciobanului (MCXIX 43—48), absente în MCXX; dar întîlnite fiind ceva mai plastice, în textul surorii sale (MCXVIII 57—62). În această privință se pot vedea caracteristicile asemănări și diferențe, între textele celor două surori: MCXVIII se apropie mai mult de *tipul școlar*, cînd păstrează intactă localizarea Alecsandri (1—6), grupa personajelor și acțiunea lor (6—17); apoi cadrul nupțial (66—72), însă variîndu-l (70—73 „Nuntaș: doj paltînăș;/Doj brăzișori;/Nî-a fos' frățiori“). Pe cînd MCXIX și MCXX par mai aproape de ce auziseră nepoatele de la bunic, cu deosebire că una (MCXVIII) a întîlnit — după receptarea comună — cartea-de cetîre (prin frații ei — v. text.-conv. 88—94); iar cealaltă a rămas mai aproape de fondul local — de exemplu: în MCXVIII 1—17, complotul și motivarea lui sînt din versiunea clasică; pe cînd în MCXIX și MCXX uneltitorii apar „Șiî doj veri primari;“. În primele două texte (MCXVIII, MCXIX) se află o grupă asemănătoare de versuri provenită din fondul local (MCXVIII 57—62; MCXIX 43—48); pe lingă interpolarea cu motivul liric *Ciobănașul* (MCXVIII 70—79, dialog mai amplu și variat în imagini; MCXIX 66—69, dialog mai redus în stil indirect) — eliminat din MCXX.

În text.-conv. MCXIX se vede uimirea bătrînilor de azi amin-tîndu-și de cei din copilăria lor — de prin anii 1890—1900 — pre-vestînd tehnizația actuală: „...ari sî jasi căruți făr' di boi“, ș-a fos' camîqanili țestja cari-a îșit“. În simplitatea ei septuagenara de azi se întrebă: „Da di un'-e (= unde-a) h'i știut îel?“ (r. 71—76).

text. MCXXI

Nota critică 118 (satul Paltin = Masa Băra — Njăgu Nistoroju, 71)

Pentru a se explica dificultatea notării trebuie cercetat text.-conv. întreg, din care se vede și felul cum s-a memorat textul.

Bătrînul a întîlnit „cîntărja“ în copilărie, întîi la tatăl lui, apoi la un „moș“ care l-a impresionat (da „cînticuluș“ „diî flûir“ un „plăi luîg...di ti-adornișă“; cînta adică prelung și domol). Dar el a înlăturat fondul local, din care a reținut numai două versuri („Orj apa dim burdûf nu-ț plashi?/Saș jarba di păscut?“ — 30—31). A fost ademenit de poemul lui Alecsandri („Niorișă o știș diî carti: cartja-di-șetiri“ — r. 107—109). L-a atras textul înfrumusețat artistic, nu cel păstoresc local, cu toată melodia lui de mare putere elegiacă, apreciată după simțul estetic popular (cf. MLXI *Nota crit.* 87; MXCII—MXCIII *Nota crit.* 103).

Rămîne lucru clar și pentru acest caz: în Vrancea textul literar clasic a înlăturat treptat „cîntărja“ păstorească. Mai întîi prin școală, cînd învățătorul formalist (de multe ori tipicar uluitor, aproape incult, pregătît mediocru în „școala normală“ a timpului) cerea școlarilor (destui avînd în familie ciobani și baci) să recite numai textul baladei memorizat la întîmplare (și cu lexic obscur pentru elevi: *bucălaie, birsană, crai-crăiasă, lișă, ortoman, plăvișă*). Nu le spunea o iotă despre păstoritul istoric al țînutului (consemnat în 1716 de Dimitrie Cantemir!). Nu le arăta că balada fusese aflată întîi chiar în Vrancea, la *Sovēja* (se putea menționa numele exilatului acolo, Alecu Rusu!); că a fost publicată de poetul fruntaș al vremii, Alecsandri (se putea scrie pe tablă și anul 1852, dacă nu și 1866!); că e cunoscută azi, mai ales în Europa, prin traduceri în franceză, germană, italiană, engleză etc.; și — lucru surprinzător pentru copiii-elevi — că în țara întreagă, dintre toate țînuturile istorice românești, numai în Vrancea se întîlnește și astăzi *Miorișă* cîntată în oricare sat pe cea mai duioasă melodie a cîntecului popular românesc. Pînă acum o jumătate de veac ciobanii și bacii bătrîni, ca și uncheșul și baba gîrbovă erau neîntrecuții cîntăreți ai *Niorișî* — cum se mai rostea bătrînește acest cuvînt (puteau fi îndemnați elevii să întrebe pe bătrîni din familia lor, ca și pe părinți). Iar la ora programată săptămînal pentru „șpus poiziș“ se putea folosi un material intuitiv excepțional: putea fi adus în clasă un cioban, meșter cîntăreț din flûier (poate tatăl unui elev!), care să cînte școlarilor melodia cu un text local. Ar fi fost în pedagogia română o premieră didactică, originală dar utilă. Însă nu se lucra *didactic* așa. Se făcea numai treabă expeditivă: ori se dădea „pozișja“ de memorat „cîi-ș trofi [sic!] — nî fîcari zî“ (ca la *Rêghju* — v. MCLXXXIII), „pi trofi“ mărturisește un bătrîn: „cam pi trofi“ — spune altul — adică fragmente (ca la *Vidra* — v. MCCLXXIV, MCCLXXIX); ori se cerea balada memorizată integral (ca la *Tulnișî* — v. MCCLIX *Nota crit.* 205; la *Valja-Săriș* — v. MCCLXIV). Așa încît din *Miorișă* manualului școlar rămînea în sufletul copiilor numai dondăneala de la catedră, cînd învățătorul însuși nu memorizase (și el, tot în

școala copilăriei lui, apoi în „școala normală”) nici a treia parte din poem! Am întâlnit în satul meu natal (prin anii 1926—1927) un învățător, ignorant tipic, parvenit și inspector școlar „de control”. Acesta cunoștea „pe săritele” (expresia lui!) numai citeva versuri din *Miorița* manualului școlar pe care-l predase.

În această privință cunoaștem din secolul trecut un caz uluitor, consemnat documentar de mine în 1967. Îl reproduc chiar în satul «*Palten*, plasa Vrancea» a funcționat un «*învățător*» mai sîrguincios. El singur, dintre învățătorii din Vrancea, colabora (în 1885) cu B. P. Hasdeu la «*Chestionarul lingvistic*» lansat în țară de celebrul «*lingvist*» (v. I. Mușlea-Ov. *Birlea Tipologia folclorului*, 1970, p. 99). Dar la școala din *Păltin* învățătorul acesta neglija în predare (prin 1889) capodopera lirică a geniului nostru popular. *Poezia* se afla pe atunci în „cartja-di-șitiri di clasa a patra”. Însă rămăsese moartă pe hîrtie în planul de învățămînt: „... nu ni punja sî-nvățăm *Niorița*; o-nvățam di gustu nostru” — mărturisise, în 1967, un fost elev de-al învățătorului cunoscut, în 1885, tocmai de ilustrul filolog, lingvist și istoric Hașdeu (v. MCXXXI *text.-conv.* r. 1—4 și *Nota crit.* 126). Comentariul ce urmează ni se pare justificat: în „chestionarul” din 1885 probabil că nu se indicase pentru ancheta de teren măcar *Miorița* din Vrancea, ținut la care istoricul se referise în mod special, în 1873, cînd vorbise despre baladă (ar fi fost plămuită între 1350 și 1450) și despre sensul simbolic al celor trei ciobani ce reprezentau cele trei provincii ale Daciei traiane; afirmînd totodată un fapt senzațional: în sec. XV Muntenia ar fi avut numele de „Vrancea” (*Istoria critică*, I, 1873, p. 55—56).

text. MCXXII, MCXXIII

Nota critică 119 (satul *Păltin* — *Mărița Bucdăuți*, 72)

În *experiment* text. MCXXIII a fost notat la o oră și jumătate după MCXXII.

Var. ține de fondul păstoresc local. Ambele texte au unitatea acțiunii, deși în MCXXII este eliminată o grupă de versuri din MCXXIII (5—12).

Intervine un element nou de fond: ciobanul cere să i se pună la cap „Flușeraș di os”, iar în „grăpă” un „Flușeraș di fag” MCXXII 15—20; MCXXIII 29—34). Finalul text. MCXXII (35—31; cf. MCXXII 34—37) apare iarăși deosebit de ce știm din atitea var. vrăncene: „stăpinu” sfătuiește oaia ca, după ce îl vor omori „frați... din tîrlî”, ea să plece „pi plaș divali” „de-își” („din tîrlî” = stîna), împreună cu celelalte oi, coborînd pînă unde se va întâlni „C-o babi bătrîni”. Sfatul împlinit, oaia se întoarce la stîna, după dorința mamei, arătîndu-i locul unde e îngropat ciobanul („Diî

Kișor bățja/Pi mormintul lui, acolo, babi-î arita” — MCXXII 36—37; MCXXIII 50—51).

text. MCXXIV, MCXXV

Nota critică 120 (satul *Păltin* — cătunul *Vîlcăni* — *Iqâna Ghêba*, 76)

În *experiment* text. MCXXV a fost notat la două ore după MCXXIV, rămînînd neschimbat (s-a înlocuit numai o *prep.* în vers. 30). *Var.*, *auzită de la un baci*, se include în fondul păstoresc al ținutului.

Cătunul, în care trăia originala bătrîna analfabetă¹, e cu totul izolat: greu să ajungi la *Vîlcăni* — plecînd din *Păltin* prin *Prahida*, de aici urcînd (peste 2 km.) un povârniș abrupt numai pe-o cărare în cotituri, tăiată de scursuri și pîraie, care te duce — mergînd aproape trei ore din *Păltin* — prin rariștea unei păduri seculare, cu luminișuri odihnitoare, de unde privirea domină plaiurile pitorești ale munților *Răiuș* și *Zbôjna*, ca să ajungi la cele citeva case ale vîlcănarilor, veniți din strămoși de prin părțile Buzăului. Ei s-au asimilat cu localnicii, deși uneori și în 1967 erau în certuri cu cei din *Păltin* numai pentru stăpînirea pămîntului (v. H. H. Stahl, *Contrib. studiu. sat. devălmaș. rom.*, II, 122).

Bătrîna trăia într-o căsuță la marginea cătunului, retrasă din lumea clevetitoare, lipsită și de bucuria vieții în familie. Totuși oricui o căuta, ea se înfățișa binevoitoare și ospitalieră cu ce avea în gospodăria nevoiașă. Te impresiona inteligența ei ageră, spiritul satiric gata de replică adesea versificată; ori bunăvoința să cînte o doină (v. MDXX—MDXXI); sau să spună o „strigături” (v. text. MDCCXXXIII—MDCCXXXIX), pentru care era cunoscută și în satele vecine. În 50 de ani pe teren etnografic și folcloric vrăncean „baba *Pisca*” a fost a doua bătrîna întâlnită de mine, după *Mărița Cûca*, 70 (altă poreclă: trăia izolată ca un cuc, în cătunu *Tăuca* a satului *Păulești*), în 1928, la care sprinteneala graiului expresiv să se îmbine impresionant cu ascuțimea inteligenței, sinceritatea fără ascunziș și cu înțelegerea greșelilor tinereții hărăzite omenirii „nu sî măi știi di cîn’, și nu sî știi pînă cîn’...” (replica bătrînei!).

Bătrîna fusese „argăti” în tinerețe cînd a deprins *Niorița* de la baciul amintit (v. *text.-conv.* r. 31—40); apoi de la alții alte „cîntiși”, pe care le-a dăruit oricui cu voieșie. La despărțire ne-am luat „rămas bun” cu dorința „sî ni videm sănătoși și vojoș la anu și la mult ani...”.

text. MCXXVI

Nota critică 121 (satul *Păltin* — *Ion Apostărușu*, 77)

¹ Localnicii o porecliseră „baba *Pisca*” din pricina înclinării spre umor și satiră.

Urma străveche din „*Cînticu Niorîfi*” (care începe prin dialog) este aici răzlețită (12—19, 38—44). Pe cînd chiar din localizare se distinge *pătrunderea sporadică a textului literar* (1—8, 22—24, 56—65, 70—71), însă modificat (cei „*trîi șjobăneji*” sint schimbați aproape fantezist: „*oltjan*”, „*muntjan*”, „*moldovjan*” — 5, 6, 8, 20—21). Textul are materialul poetic disparat datorită improvizării prin memoria dispersată, iar uneori din cauza imaginației prea active (45—49, 53—55, 66—67, 72, 74). De aceea se ajunge la proza diluată și greoaie „Și au pus di gin’ și ti-îgrqapi/Acolo-n dosu stini/Unj-au stătut cîni.” — 30—32; „Ci cu-advărat ci jeji si mă-îgrqapi/În struînga oilor,/În zocu meilor.” — 34—36; „Cu advărat/Cu glas am lăsat/Și cu zărămînt:/Si mă baği-m pămînt..” — 46—49). Improvizarea, prea artificială, duce la unele versuri pe care fondul normal, cel general, din baladă le exclude („Mă-sa l-a căutat/Și nu l-a măi găsit:/Iel jera-m mormînt..” — 53—55). Apoi se ajunge la sfîrșitul nenatural („Și nevasta lui:/.. Jarba cimpului..” — 72—74). De altfel ne întîmpină de la început o contradicție, generalizată în repertoriul baladei din textul clasic al lui Alecsandri: „A ișit în zăvoi,/Uni-ș stina di oi.” (9—10; cf. „Dă-ș oile-ncoace/La negru zăvoi.”). Am mai spus că din punct de vedere etnografic nu se poate admite ca „stina di oi” să fi fost vreodată în ținut, la munte, și nici în altă parte a țării, „Pi-un Kișjor di plaj,” (1) — „în zăvoi..” („A ișit în zăvoi,/Uni-ș stina di oi.” — 9—10).

Și lexicul se deformează prin desfășurarea nestăvilită a improvizării (Oi „Și măi cornuți/Și măi buzășari.. /Is măi buni tari!” — 25, 26, 28). În ansamblul celor din ținut var. rămîne printre puținele *heteroclitice*.

Text-conv. arată că în timpul actual circulația baladei e în stagnare. Apusul ei a început — după părerea bătrînului — (t. 83—87); aceasta se încadrează, deși simplist expusă, în realitatea noastră etnoistorică: „Pini-îcqași-o cînta” [„tqatî lumja”]: o cînta diî fluir di răsuna djălurli!” (r. 84—87). Într-adevăr, fluierul păstorului — local și transhumant — a răspîndit continuu „*Cînticu Niorîfi*”. Cîntarea păstorească a asigurat baladei — prin fluier, caval și viers cu melodie — vigoarea circulației în tot trecutul ei. Credem că fără *melodie* (cea păstorească!) textul baladei s-ar fi rătăcit peste tot spațiul etnic românesc nord-dunărean, ajungînd o plată narațiune „a fost odată”...

text. MCXXVII

Nota critică 122 (satul Păltin = Tozănu — Marîja Lăbunt, 77)

Var. se aseamănă cu versiunea Alecsandri. Dar începe prin dialog după planul baladei locale (1—8), pentru ca *îndată să urmeze textul literar* (9—14, 29—32, 35—40, 77—78, 79—83; în grupa personajelor nu este moldoveanul). Bătrîna schimbă prin versifi-

cație personală textul clasic, cînd se supune și foneticii literare („*Bağul* uîgurjan/Și cu *șel* vrănčjan/Mereș si *vorbesc*/Și si sfătujesc/Si *mi* ti omoari,/Ci aj oi măi multi..” — 15—20). Repetiția (63 > 67) și inadverențele („Okșori lui:/Pana corbuluș;”, „Sprîșenili lui:/Spicu grîluș” — 60—64) — făcute de memoria fără frecvență în timp îndelung (cf. și „Pi-um *piğor di plaj*; Pi-un *piğor di raj*;” — 73—75) — sint corectate spontan („Nu știu cun si spuș-aișj:” (r. 76); dar versul stîngaci nu a putut fi evitat („Și la cap flujeraș si-m’ pui:” — 43). Într-un loc două versuri, corect versificate, sint singurele care amintesc filonul popular local („Si-l pui la șel paltiör,/Si-n cînti cu dor.” — 46—47).

Nu se poate explica proveniența materialului contaminat: unde a aflat bătrîna analfabetă *balada literară*? În afirmația „Dim bătrîni, di la bunica” (text-conv. r. 85—86), vestigiul se vede prea redus.

Același *text-conv.* (o magistrală pagină de antologie etnografică¹) arată viața unora dintre bătrîni vrănceni: traiul le era cu lipsuri și greutăți prea apăsătoare. Ei se resemnau cu o măreție aproape eroică. Așa a fost viața bunicii *Mariei Lăbunt*, povestită ca în scrierea *Bordeenii* a lui Sadoveanu. Bătrîna aceea a trăit o viață patriarhală: „o sutî șinșî ani”. Îi muriseră opt copii (cel mai chipeș fusese în războiul de la 1877). Apoi s-a stins nora, soția ultimului fecior. Au rămas trei fetețe orfane. Nu tatăl le-a crescut, ci bunica *Măriei Lăbunt*, „baba Păuna”. Le-a îngrijit singură pînă la mărițiș. Dar muncind neistovită. Ne uimește truda bătrînei: amintește munca fabuloasă. Ea *lua* „spôrju di la fimeili” satului: torcea zinoapte, țesea, „înălghja”, „piîza di cilt” (= fire de cînapă), pregătînd „zăstrja” nepoatelor. Iar „din tqamni-n tqamni” ea se ducea pe jos din *Păltin* la *Odobesti*, în „zi di tîrg” (40 km. distanță). Acolo ducea într-o cofă „obzăș-nouîzăș’ di ouî”, citj-o găini, douî-m brați”. Bătrîna le vindea pe cite „doj-trîj lij”, ca să poată cumpăra nepoatelor numai cite o „băzmă”, pește sărat, „citj-o pini”, „citj-o lja’[ci] di zăhîr”: „atușî il vidjam în okj”-a exclamat în lacrimi bătrîna (r. 138—145). Ea ne povestea din copilăria ei chinuită, în *septembrie 1967*. Drama aceasta țărănească — singura pe care am întîlnit-o în Vrancea din 1924 pînă în 1970 — a fost prin *anii 1890—1897*.

text. MCXXVIII

Nota critică 123 (satul Păltin — Ion Nikifur, 77)

¹ Se descrie modelul unor cusături străvechi, țesutul variațiilor de „piîzi di cînipi”, denumirea lor, aspectul „valurilor di piîzi di cînipi”, păstrarea lor în gospodăria sărmană, mutatul sezonier al „valurilor”: primăvara „di la odai-n sat”, iar toamna din sat „la djâl” etc. (text-conv. r. 101—124).

Var. de tip local, mult fragmentată, în care dialogul s-a prefăcut în vorbire indirectă cu trei versuri de-un prozaism total („Ci s-a vorbit ca si-l omori/Si si-l îngrăpi-n dosu stini/U '(di) si-ăcără cini. . .“; 11–13). Se revine, prin sfârșirea imaginilor, la vorbirea directă (14–15). Sfârșitul rămîne cu totul abrupt (23–24).

În *text.-conv.* (r. 25–34) găsim caracterizarea uului cioban bătrîn. A fost „șjoban întodjaua: cu flūiru la brūu, bățu-m minî, și dipi oî! . . . ci asta j-a fos' mesărija lui: flūiru-m minî, și bățu.“ „Cînta frumos tari. . . și diîn flūir, și diîn guri“; dar „cim' bja citj-oljaci di rakiu“. Un caz cu totul sporadic printre ciobanii din Vrancea. De la el vine textul de față dezagregat.

text. MCXXIX

Nota critică 124 (satul Păltin – Staînca Drăgău, 78)

Este o var. în care *fondul local redus* (12–19, 59–62, 75–76) s-a *contaminat cu textul clasic* (3–5, 7–11, 21–40, 79–84, 88–89, 92–93, 96–99). Versurile improvizate („Si coborari-n vali./În cañ vini-ñ cali/Trîj turmi di oî“ – 5–7; „Si j doj tovarășaj-a ni j./Di m-ăț omori,“ – 41–42; „– Si nu ni-o-ntristaț./Si ni-o bucurat:“ – 85–86) – se întretaie cu cele contradictorii ale informatoarei („Si j tri j tovarășaj a tăj/S-a vorbit si ti omari/Minî la apus di șari,“ – 19–21; „– Si j doj tovarășaj a ni j./Di m-ăț omori,“ – 41–42) – și cu unele tot contradictorii, ecou din versiunea Alecsandri („Dă oili pi zăvo j./Ci- j jarbî di oî.“ – 34–35; „Si mă-ñgropaț. . ./În struñga di oî/Si h'ij tot cu voj;“ . . . „Si mă-ñgropaț/În dosu stini./Si ni-aiuz și cini.“ – 44–51); ba chiar cite-o confuzie repede corectată (70–75).

Bătrîna a prefăcut însă dialogul între mioriță și cioban, punîndu-l pe acesta să-și arate singur dorința către tăinuitori („– Si do j tovarășaj-a ni j./Di m-ăț omori./Si mă-ñgropaț/Tot pe-își pj aprăpi“ – 41–44).

În ansamblu textul e discontinuu, cînd bătrîna se străduia să refacă unele confuzii.

Text.-conv. informează despre cîntecele și dansurile locale, ca și de geneza și circulația folclorică pe care bătrîna le înțelegea critic (r. 106–119). Se reproduce și-un motiv liric personal cu ecou păstoresc (125–134).

text. MCXXX

Nota critică 125 (satul Păltin = Pódurj – Ion Bucdăluț, 82)

Octogenarul este soțul bătrînei Mărija Bucdăluț, 72 (v. MCXXII).

Trebuie remarcat faptul caracteristic: soții se deosebesc în privința textelor știute: *aproape de tipul primitiv vrancean* pare că rămîne textul știut de bătrîna; pe cînd soțul știa, dar lacunar,

Niorița auzită, probabil, și „pim bătrîni“ („Îs bătrînești, dj-a nșatri. . .“ – text. – conv. r. 352, cf. vers 1–7, 8, 11, 15–16). Noi putem bănuî că în ecoul ei literar (21–22, 47–48) el a deprins-o mai mult prin militarie, în primul război mondial cînd a luptat soldatul viteaz de-atunci, ajuns bătrînul necăjit de azi (r. 35–41). În text stăruie un ecou vag din balada *Mihu Copilu* (17–20).

text. MCXXXI

Nota critică 126 (satul Păltin cătunul Pódurj – Ion Harabăzu, 88)

În afară de var. știută din manualul școlar – fără urmă din tradiția locală – bătrînul informator vorbește în *text.-conv.* despre „*cartja-di-șetiri*“ de-acum 90 de ani (1889–1980), amintindu-și din conținutul ei poetic popular și cult (r. 5–21). Remarcăm preferința lui pentru unele specii poetice populare: înclină spre poezia lirică, fără cea erotică (o califica aspru: cîntecele „di dragusti“, „distrăbălărili jestja“ – r. 80–84). El prefera și la bătrînețe, poezia solemnă (cea patriotică) și epica de haiducie. Cu tot caracterul sobru, echilibrat, bătrînul nu respingea voioșia și talentul satiric al unui excelent cîntăreț de-acum 60 de ani, tot din Păltin – este vorba de informatorul prețios *Lúca Idocub* („jera palicărju“!), de la care avem o var. a *Mioriței*, din 1928; apoi material liric și satiric expresiv (*Ținut. Vranc.*, I², 375 XLIII; vol. II CDXXI–CDXXII, CDXLIV–CDLVII, CDLXI).

[găsim o informație documentară de reținut în anul 1889 bătrînul avea învățător în Păltin pe C. Săulescu, colaborator – prin 1885 – la anchetele lingvistice ale lui B. P. Hasdeu (v. MCXXI *Nota crit.* 118). Învățăutul filolog și lingvist nu putuse influența pe singurul său informator zelos din Vrancea, ca să se preocupe în anchetele „chestionarului“ oficial și de *Miorița*, care nici în programul școlii sale nu-l interesa (*text.-conv.* r. 1–4).

text. MCXXXII, MCXXXIII

Nota critică 127 (satul Păltin cătunul Răduțari – Ionțî Búcur, 89)

În *experiment text.* MCXXXIII a fost notat la două ore după MCXXXII. Al doilea rămîne cel de *bază*, întrucît primul cuprinde același material, însă redat într-un plan prea lipsit de unitate (37–41, 43–56, 57–80).

Var. de *bază* – cu planul abrupt (B. 49–52, 64–75) – este contaminare între fondul local (15–27, 34–43, 58–63, 68–75) și cel literar, de altfel destul de redus (1–2, 6–10, 54–57, acestea cu probabilitate!). Se întîlnesc și versuri improvizate (15–16 „Mioriți lai./Stóguș, țigai“); iar unele interpolate („Stăpîni, stăpîni./Stăpînaș ca tini/N-o j mă j găsî-ñ lumi!“). Acestea sînt ecoul din materialul lăutăresc de pe Valea-Milcovului (A. 32–35; B. 28–30), probabil că prin lăutarul din *Réghiu*, de la care bătrînul a auzit *Miorița* (v. *text.-conv.* a. r. 85–87; cf. CMXXXVII *Nota crit.* 9, MXXIV *Nota crit.* 60, MCLVII–MCLVIII *Nota crit.* 142, MCLXXXV–MCLXXXVI *Nota crit.* 152). Sau poate redusa interpolare a grupei

de versuri rătăcitoare (A. 32–35; B. 28–30) să fie venit de la alți lăutari rimniceni (numeroși între anii 1900–1930), pe care bătrînul *analfabet*, în tinerețe cioban „la cîmp” (în comuna *Farașani* din Rimnicul-Sărat), îi va fi întîlnit (v. A. r. 88–90). Spirit ager dornic de cîntece, el nu s-a abătut de la repertoriul lăutăresc. Lăutarul fruntaș al *Văii-Milcovului* i-a cîntat nunta (r. 86 și alte relații).

Influența versiunii Alecsandri – vădită chiar din început (1–2), cit și prin grupa personajelor (7–10) – pare că a venit prin nepoții școlari, mai puțin probabil din lumea lăutarilor.

Bătrînul *Ionii Búcur* avea vădită înclinare poetică. Se vede din *text. B.* unde pe lângă părțile eterogene contaminate după uzul popular, el adaugă versuri personale, unele sugestive prin repetarea epitetelor („Scoboari oî *multi*,/Multi, multi și *mărunti*,/Oákis’ și cornúti; Ari oî măi multi,/Multi și *mărunti*,/Oákis’ și cornuti” – B. 3–5, 12–14); sau prin modelarea lexicului („Trii stăpînei” – 6; „În *zburdu* nișarilor” – 42 – S.n. *zburd* [(a) *zburdă*, prez. *zburd*; cf. forma pl. *zburdări*, H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterb.*, p. 1805]; nu este înregistrată de *Dicționar. limbii rom. contempor.*, IV, 738). În două versuri se întîlnește încercarea de-a flexiona structura morfologică a graiului popular („– Nu-î *dj-a nu-l cunșasti*.” – A. 45; „– Nu-î *dî n-a-l cunșasti* B. 53). Este un fel de exprimare în manieră personală. Bătrînul era un *subiect* vorbitor caracteristic: calm, vorbea rar și răspicat, fonetizînd cu perfectă claritate. Econom la vorbă, dădea graiului aer de oratorie antică.

Graiul nonagenarului este cel curat din bătrîni. El folosește lexicul păstoresc străvechi, ca și fonetica locală (cu o singură excepție: „Cin’ vintu *mj-a trazi*,” – A. 76). Am remarcat s.n. *zburdu*. Adăugăm formele gerundivale *trăgîni*, *răsușini*, – *ntrebîni*, – A. 37–40; B. 45–48). Acestea se mai întîlnesc într-o var. din *Spinăști: tercîni*, *lăcrămîni*, – *ntrebîni* – MCCXXXII; text notat în 1965, de la o bătrînă documentară – v. *Nota crit. 191*; cf. cu cele două texte notate, în 1967, de la aceeași bătrînă: MCCXXXIII – MCCXXXIV, unde se adaugă *vinini*).

M-a impresionat prestața bătrînului găsit bolnav. De la început discuției, bănuindu-mă străin de Vrancea, a refuzat ancheta. Lămurindu-l de unde sînt și ce urmăresc, el a răspuns cu calmul și mîndria bătrîneții: „Dac-ai vînit pentru Vrașșia, și pîntru *Ńiorîa*. și videm. . .”. Apoi a putut spune, din suferință, cele două texte ale *Micrișei* și povestirea, atît de rezumată, a vieții zbuiciumate, Peste două săptămîni a murit. Am însemnat că bătrînul venerabil fusese în tinerețe cioban prin fostul județ Rimnicul-Sărat, unde păstoritul ardelean s-a încrucișat cu cel din Vrancea (v. *Diaconu, Folklor. Rimnic-Sărat*, I [1933], p. XII–XIV „Introducere”), Din cioban a ajuns negustor, apoi gospodar chibzuit în *Păltin*.

Prin muncă nepregetată el și-a făcut „um botéj *dj-o sutî*, și pisti sutî di oî” (r. 90–93). Situație gospodărească pe care nu am mai întîlnit-o în ținut, între anii 1920–1944. Se aseamănă într-o privință cu a ciobanului brețcan rămas la *Prahûda* pe vremea tinereții lui *Ionii Búcur* (v. MCLI *Nota crit.* 138).

text. MCXXXIV

Nota critică 128 (satul *Păulești* – *Ișana Dănilă Bușilă*, 44)

Rămîne gravă contrazicerea între *nota informativă* despre ancheta din 1956, în Vrancea, prin „Institutul de folclor”, și mărturia de față privind substituirea de informator: cine a fost anchetat, în 1956, soția ori bărbatul ei? *Nota de teren* indică pe « *Dănilă C. Bușilă*, 44 ani. Com. Păulești, r. Focșani, reg. Galați. Culeg: Adrian Fochi, 27.V.1956 » (*Miorîța*, pag. 853 CDLXXIII). Din verificarea făcută de noi¹, rezultă că numai soția – *Ișana Bușilă*, 44 ani² – a fost informatoare în 1956, ca și în 1965 la ancheta mea. Prin urmare informația modificată privind informatorul, apare ca un fals. S-ar datora, probabil, neatenției cui a întocmit *nota de teren*, căci nu ne putem închipui că s-a folosit un material notat de alt cercetător, mai puțin pregătît pentru cercetare. Să privim critic lucrurile:

Var. recentă are 99 versuri, deci o cantitate redusă față de text. Alecsandri (123 versuri). Asemănarea dintre amîndouă textele din *Păulești* este o realitate imediată: MCXXXIV 43–44 (cf. Fochi, *l.c.*, p. 853 v. 6–7), 28–30 (*ibid.*, 9–12), 37–42 (*ibid.*, 1–7), 55–63 (*ibid.*, 15–23), 64–70 (*ibid.*, 24–31), 75–105 (*ibid.*, 36–61). Versurile rămîn aproximativ aceleași, numai cu ușoare variații lexicale și morfologice. Se află însă în excepție dubioasele versuri „Căci m-am înșurat/Cu-o *creangă de brad*,” (Fochi, *l.c.*, 853 CDLXXIII 54–55), care sînt anomalie de fond pentru bibliografia integrală a baladei. În var. din 1965, vers. 94–95 („Ci m-am înșurat. . ./C-o *futi di. . .mpărat*.”) sînt mai aproape de realitate. Ezitarea între fondul real poetic, admis de noi, și artificul imaginilor din var. culeasă în 1956 s-ar întrevădea, poate, din exprimarea evazivă (însemnată prin punctuația de suspensie), admișînd că informatoarea s-a hotărît, în noua recitare-cîntare, între cele două imagini prea disparate, pentru cea care măcar convențional – chiar după logica omului simplu – se poate admițe.

Mai este posibilă și altă apropiere comparativă: var. MCXXXIV completează, încă de la început, cadrul acțiunii (vers. 17–35) întocmai ca la Alecsandri, cînd rămîn aceleași personaje. În var.

¹ În 1965, asistat de directorul „Școlii generale de 8 ani” din satul *Cóza*, învățătorul Neculai Danțiș.

² Cifra contradictorie în ancheta din 1956. Femeia trebuie să fi fost atunci de 34 ani, fiindcă diferența de timp dintre cele două anchete este de cca. 10 ani.

din 1956 se începe prin dialog, pierzându-se localizarea din cea actuală („Pi-um pişjor di plaj,/Pi-o gurî di raj“ — 17—18).

Cine cunoaşte detaliat graiul regional în cauză, poate observa că transcrierea var. din 1956 s-a abătut de la realitatea pronunţiei: s-a uniformizat fonetica după norma limbii literare, fără să se distingă în graiul informatoarei interferenţa fonetică făţişă între pronunţarea *dialectală* şi cea *literară*. Femeia însă răminea, vorbind curent, în sfera graiului vrâncean. Reflexul fonetic literar provine desigur de la manualul şcolii „primare“, şi din afectarea în vorbire a tineretului, ca şi a celor de vîrstă medie între bărbăţie şi bătrîneţe, cînd unii vor să dea impresie străinilor că ei sînt nişte instruiţi, citiţi, deştepti, purtaţi în lume, şi mai ales cunoscători de lucruri înnoitoare de la oraş (v. expresia: „... *imidiât* am auzit înapoi cînticu.“ — *text.conv.* r. 12). În cazul acestei informatoare, de aici pleacă şi ticul verbal *um pic* (= *oljaci* — r. 5—6); însă folositî sporadic, în vreme ce fonetismul arhaic predomină („... *is cîntişi bătrîneştî*...“; „... *şj-a făcu' nişara şî cu bătrîna*...“; „... *m-a asculta' la trij-patru cîntişi*.“ — r. 91, 109), şi se întretaie cu vorbirea imitată („N-a cîntat atunşj bărbatu *meu*.“ — şi îndată: „băr batú nişu... jera dus la djal după trjabi.“; r. 106—108).

În privinţa provenienţei ambelor var. — despre care nu găsim indicaţii la ancheta din 1956 — adevărul nu e greu de stabilit pentru cazul informatoarei acesteia, cu toate că ea spunea categoric: „Am învăţat-o dim bătrîni: di la bunica, di ştrăbuni űej dim *Păuleşti*. Di nicăjerj n-am auzit-o di ş altj parti.“ (r. 14—16). Textul var. dovedeşte contrariul: există legătură intimă cu versiunea Alecsandri, şi numai prin învăţămîntul primar. În var. actuală *nicăieri nu se vede un ecou, măcar slab, din fondul păstoresc al baladei*. Versurile pentru care memoria ezită — atît în text. din 1956 („Căşj m-am însurat/Cu-o creangă de brad,“ — 54—55), cit şi în notarea recentă („Ci m-am însurat.../C-o fati di...mpărat.“ — 94—95) — dovedesc, fără dubiu, că izvorul popular ori a fost vag la început, în ce ştia femeia din copilărie (şi-atunci, din cauza lipsei de plasticitate verbală el a fost suprimat de cartea unde stăpînea vraja graiului poetic al lui Alecsandri), ori informatoarea mistifică. Lipsa de discernămint, într-o atare situaţie, s-a întîmplat adesea culegătorilor, puşi în faţa săteanului schimbat sufleteşte prin modernizarea vieţii regionale de astăzi în contact frecvent cu tîrgul şi oraşul. Prin această atingere păgubitoare ţăranul şi-a pierdut din sinceritatea şi bunăvoinţa de altădată, cînd el îşi comunica lucrurile reale şi fapte autentice. Am întîlnit, în anii 1960—1970, tineret vrâncean căruia îi era aproape penibil să spună din ce sat şi din care neam se trage. „Okînica“, „sarica“ şi „glúga“ străveche nu mai sînt blazon vrâncean... Nici *Niorîta*, şi nici „şjobănişja“ cu „băşjişja“ nu se mai potrivesc vremii înnoitoare. Acum simularea localnicilor le falsifică

realitatea sufletească unor cercetători, cînd se duc în anchete etnografice şi folclorice expeditiv, prea dornici de tipar. Exemplu este chiar acest caz: informatoarea cu remarcabilă inteligenţă, vioaie în exprimare, bună cîntăreaţă, cu înclinare spre creaţie de cîntec şi *vers cvasipopular*, poate să facă pe-un anchetator să creadă că var. ştiută de dînsa — *text* şi *melodie* — vine „di ştrăbuni...dim Păuleştj“...

În privinţa psihologiei cîntecului popular, se vede că *textul poetic* încă rămîne în *Păuleştj determinat şi dinamizat de melodie*: „Şî cînt întăj, ca şî niş-aduc aminti... Nu niş-aduc aminti milodişja“ (r. 129—131). Actul memoriei — în reproducerea folclorului muzical-poetic — nu se poate nici astăzi îndeplini organic, aici şi în alte sate, fără funcţia melos-ului: „Io mi-l aduc aminti cîntin'...“ (afirmaţie cuprinsă în conv. completă cu informatoarea).

Alt fapt caracteristic de reţinut: în Vrancea încă se creează *vers popular*. Dar în acest caz substratul păstoresc rămîne ecou îndepărtat, răzleţ, aproape stîns. Îl covîrşeşte sentimentul erotic (144—169), uneori exprimat elegiac (175—189), cînd se întîlneşte cite o imagine mai expresivă amintind de *versul semi-popular* al lui Eminescu („Cum n-oş plînge ş-oi ofta/Daci treşj vremeşja mja...“ — 180—181). Asemenea „cîntic“ — admis aproape de ce este socotit cu adevărat „ceva bătrînesc“ (128—130), deşi „compus“ recent („Unu l-am compus jo...“; r. 144—145) — a fost plăsmuit numai într-o stare de puternic afect erotic („...l-am compus într-o agonii di nebunialj... aşa... ci-m' plăşja nişja şî cînt pim păduri... iş űeva dispri păduri... başju... iş compus di mini“ — r. 145—149). Urmează poezia cu aspect bucolic, în metru variat, măsură prozodică neregulată, simţire naivă şi străină de naturaleţea populară. *Poeta-cîntăreaş* era atunci în izolarea deplină care determină în ţărănimea noastră naşterea *versului popular cîntat*. Iar acest *compus poetic minor* — plăsmuit numai în natura singuratică, măreaţă, înverzită *viguros* primăvara — este încă vehiculat de *melodie*. Rămîne creat exclusiv prin subconştientul spontan, şi păstrat prin memorie. Nu ca *produsul literar scriptic*, ci în felul unuia *melodic-verbal* memorat chiar în momentele actului genetic („L-aş făcu'... stînt' cu oili şi cu vasili, mergîn' pim păduri. L-aş făcu' di ş gînd; n-avjaş hirtii la djal. L-aş cîntat iş gînd, şi l-aş ştinu' minti.“ — r. 170—174). Geneza altui „cîntic“: „Măş iűcşaşi, acu vo patru anj în 1961, l-aş făcu' pim păduri...“ (r. 190; vers. 192—199). Nu scriptic, ci tot prin subconştientul larvar şi plasticitatea memoriei.

Nota critică 129 (satul Păulești — Gavrilă Săcăluș, 72)

Spirit satiric deosebit (*text.-conv.* r. 106—115), cu dar de observație (r. 81—86), înclinat către cîntec, vers și povestire, bătrînul acesta și-a irosit viața, prea sedentară, suferind din copilărie de-coxalgie. El a rămas o pierdere pentru folclorul vrăncean. Dacă ar fi putut umbla în lume, ar fi cunoscut noutăți folclorice, îmbogățind pe cele din satul Păulești (amintim că aici a trăit Măriuța Căca — v. MCXXV *Nota crit.* 120 — sub influența căreia Gavrilă Săcăluș a fost într-o privință, cum reiese dintr-un *text-convorbire* (MMXXIV = în vol. VI al colecției).

Bătrînul e interesant în povestirea lui colorată, cînd vorbește cu bonomie despre partea hazlie a vieții celor socotiți mai simpli ca el (r. 47—56). Este și original în grai, cînd îl găsim inovator prin lexic (ex. *prostomág* = *prosticel*, *tontălán* = *tontălău*; r. 52, 93—94; cf. *Diç. expl. limb. rom.*, 1975, p. 754, 961). Trebuie observată exprimarea spontană din graiul zilnic prin jocul fonetic al cuvintelor, stare expresivă și în vers („Și pi min' m-or plînzî" — vers. 67; „Pi-o coastă di cali,"; vers. 11; „... is pros'(t) boti!"; r. 49—50. Sigur că împetriștea graiului prin fonetismul literar (numai în șase cazuri: „Cu trii țjobăneji" — vers. 13; „Și cu țel moldovjan" — 44; „Și mi ti omșari. . ." — 47; „Țe aș tu?" — 36; „Țe cînti cu drag;" — 61—63) se lămurește din influența cărții în cele două clase ale școlii primare.

Var. de față conține, dar prea dispare, numai ceea ce își mai amintea bătrînul din cartea școlară (cf. 8—16), trecut prin peripecii (cineva făcuse „țigări dii ja" etc.; r. 18—19, 76—79, 90—91). Ce va fi deprins de la „niști bași bătrîni" (unul descris plastic; . 1—7), s-a risipit în timp, fiindcă Săcăluș nu a trăit în mediu păstoresc decît prin contact întîmplător. Este însă altceva de remarcant — și anume în *text.-conv.*: bătrînul a întîlnit, în același sat, un ins deosebit de la care a ascultat *Niorîța*. Era un cîntăreț de talent, deși părea „cañ slab di minti", adică un redus mintal. El avea putere de fascinație prin cîntecul popular. Obștea satului nu-l disprețuia, nu-l alunga, ci-l asculta întîmplător cum cîntă. Gavrilă Săcăluș prețuiește fățiș pe interpretul original („Iel o cînta *Niorîța* di răminei nșhețat!" — r. 52—53). Pe-acest cîntăreț aparte sigur că l-a auzit în multe rînduri informatorul nostru. Dar nu și-a însușit din cîntarea lui măcar un material redus. Prin textul său — avînd 58 de versuri, unele cu ezitări, altele dispartate — rămîne însă depășit de *Duñitru Djaconu* (cu 82 de versuri), pe lingă faptul că var. de-acum 55 de ani (1928—1983) este unitară și expresivă, deși în ond se vede contaminată cu versiunea Alecsandri (*Ținut. Vranc.*, I², p. 386 XLIX 1—9 etc.). „Moș Duñitru" avea atunci 45 de ani. Var. știută de dînsul (și notată dialectal) se afla în ținut printre

cele extinse (140 versuri). Știa și alte „cîntări". Rămîn pierdute (în text), fiindcă în patru rînduri, cînd l-am căutat în sat, plecase în „argății" pe la gospodari (ba „jel munșja la tos' frați, și jera gol-goluț!"; r. 52). Îl găseam trimis mereu „la djal" (= „la muntii"), pe la „tirli" după treburi pe care el le făcea conștiincios la oricine, aproape numai pentru „măliga" zilnică. Nu părea un tip înapoia t mental, ci mai degrabă un abulic absolut dezinteresat în munca fără preget. La vorbă l-am aflat cumpănit, discret. Era o fire înclinată mereu către visare și libertate.

text. MCXXXVI

Nota critică 130 (satul Păulești — Vasili Stănescu, 73)

Afirmația că var. a pornit de la bunicul informatorului trebuie înlăturată: textul pleacă numai din școala primară: „Poizița dii carti-añ șetit-o. Añ găsi' *Niorîța* și-ñ carti", spunea bătrînul (*text.-conv.* r. 3—4). De altfel sint versuri desprinse aidoma din versiunea Alecsandri (55—84). Ezitarea — chiar la începutul textului („Daci țiești-așa, / Io nu țî-oj măi blăstăma. / Și daci iești năzdrăvani. . . / Și dî-o fi si mor' / În cim'(p) di mohor,"; 31—35) — este improvizarea bătrînului, memoria lui dibuind pînă ce-a dat din expunerea narativă (*text.-conv.* r. 10—25) în cursul poetic normal (26—89).

Pare posibilă o emendație la text. Alecsandri: se găsesc două versuri („*De toji întrebînd / Și la toji zicînd*,"; *Alecsandri, Poezii populare*. . . [ed. D. Murărașu, 1971], p. 12 v. 94—95), care includ un vag non-sens. Pot fi redatate printr-un singur vers din text. prezent: „*Pi toj întrebîn*:" (63). Vers. „*Și la toji zicînd*" este aproape superfluu. Redarea propusă o credem mai firească, în logica faptelor și structura normală a gîndirii poetice populare.

Se poate consemna atitudinea critică a bătrînului: pentru el *poemul* era o „poveste" din care se înlătură elementul miraculos oia năzdrăvană vorbitoare; r. 90—104). Dar mentalitatea bunicului său, mort prin 1910 în vîrstă „dî-o sutî ș-uñ an", ne pare falsificată de nepot. Fiindcă mentalitatea bătrînilor, trăitori în copilăria informatorului, înclinați spre „poveste" (aproximativ prin anii 1905—1907), nu putea să iasă, în satul Păulești, din primitivismul etnografic și să se îndrepte brusc spre modernitate și pragmatism.

text. MCXXXIX

Nota critică 131 (satul Păulești — Trifu Uñgurjanu, 78)

Var. — complet dispartată în plan — cuprinde un *fond păstoresc* destul de redus (1—15, 18—20, 47—52), contaminat cu textul literar vag și foarte împrăștiat (34—37, 77—78, 84—85); poate și cu ecou din lumea lăutarilor. Din cauza memoriei reduse textul¹ difuz are unele versuri improvizate prea fantezist („Și la cap si-m'

pui/Lemn di alămii;“ — 20—21; „Și miriș-am luat.. /Pi-o zupți-
niasî:/Zis, luna di mirjasi. .“; — 67—68; „Nașu nostru-a fost/
A păștiluj post. .“ — 82—83). Odată se ajunge la confuzie („Pi-o
guri di plaj, /C-uñ fișjor di craj. .“ — 71—72). În felul acesta sfi-
șitul textului rămîne obscur cînd partea primă (1—31, fără 20—21)
se prezintă în relativă claritate, cu vers. 1—8 dispuse în dialog după
norma planului local; dar cu vers. 9, 17 depășind măsura normală
metrică (12 și respectiv 9 silabe). Anomalia generală se explică
prin memoria redusă a informatorului.

Text.-conv. (r. 92—188) arată cum a pătruns în Vrancea nordică
(prin 1912) *bânta* (= fanfara) care cînta „Miorița“ pe la
cîrciumi și nunți. Rămîne pînă acum singurul caz confir-
mat în ținut.

text. MCXL, MCXLI

Nota critică 132 (satul Păulești — Irina Păpa, 81, 83)

În *experiment* text. MCXLI a fost notat, tot dialectal, *la doi
ani și două luni* după MCXL; și *la 40 ani după cel din 1927* (v.
Ținut. Vranc., I², 396 LIV).

După analiza acestor trei *texte de bază*, ne vom referi la o var.
publicată în 1956. Iată starea textelor MCXL—MCXLI:

Conținutul lor e mai redus ca la var. din 1927 (aici sînt 57
versuri; text. MCXL are 40 versuri, iar MCXLI 42 versuri). În
text. MCXL unele sînt disparate (45—46, 51—55), rămînînd mai
unitare în MCXLI. Dar și aici se întîlnește cite unul confuz („*Tărișî
la uluc ț-an dat.*“ — 9; în loc de sensul normal din primul text:
„*Apî diñ uluc ț-an dat.*“ — 24). În fond amîndouă textele au versuri
improvizate: în MCXL tînuitorii sînt „*Brîncovjanu* [sic!]/Și cu
Moldovjanu“ (27—28); dincolo „*Dumbrăvjanu*/Și cu *Nilcovjanu.*“
(12—13). Altă diferență: în MCXL „stăpînu“ vrea să fie îngropat
„În zocu nîilor, /Îm plăju berbeșilor, /În struîga oilor“ (32—34);
pe cînd în MCXLI „miorița“ îl va îngropa „Îm plăju berbeșilor, /
În zjocu meilor;“ (20—21). Același text are un adaus din fondul
local arhaic în legătură cu portretul „șjobănașului“ (35—42) —
lipsește și în var. din 1927. Aceasta are și ea versuri disparate (13—
16), iar citeva improvizate (9—10). Unele însă — adaus necesar —
înfățișează natura dinamică în legătură cu acțiunea din baladă
(39—43). Ca și în text. MCXLI, testamentul ciobanului rămîne
același: să fie îngropat de mioriță „Îm plăju berbeșilor, /În zjocu
nîilor“ (30—31). Însă în privința obiectelor dorite, aici e vorba de
„*Saricûș im pătîinăș, /Flușeraș în alunăș*“ (33—34, păstrate în text.
MCXL 38—39); pe cînd în MCXLI găsim obiectul schîmbat:
Saricûș im pătîinăș, /Bușjumaș în alunăș“ (22—23). Modificarea
esențială este în vers. 44—47: ciobanul, auzînd de tînuire, pleacă
pe nesimțite de la stîină cu turma de oi, întîlnindu-se cu „baba

bătrînă“. În sfișitul brusc și trunchiat (52—57), se află numai por-
tretul ciobanului, lipsit însă de vers. 34—39 din MCXLI.

Var. culesă în 1956 de A. Fochi (*Miorița*, 854 CDLXXIV),
are numai 31 versuri, deci cantitatea cea mai redusă în raport cu
cele trei var. culese de noi. Astfel lipsesc aici, din MCXLI îndeosebi,
vers. 22—27 (consecința obiectelor îngropării), pe lîngă descrierea
detaliată a portretului (32—42). Cauza acestor omisiuni poate să
fie graba anchetei („cu nipusu-m masi: într-uñ Kîșjor“, cum ne
spunea bătrîna, la 30.XII.1967). Încît memoria ei slăbită nu a
fost înviorată prin pauze și revenire în anchetă.

Tot din lipsă metodologică pleacă alterarea fonetică
a graiului bătrînei (de exemplu: „— *Mioriță lafe, /Laie,
bucdălafe, /De trei zile-ncăce /Gura nu-ș maj tače.*“ — *Miorița*, 854,
CDLXXIV 1—4; etc.). Cu siguranță că informatoarea octogenară
a rostit mereu în fonetismul vrăncean tipic: „*Niorișî lai, /Lai, bucđlai,*“
(var. din 1927, vers. 1—2, 13, 23—24; MCXL 12—13; MCXLI 2—3);
etc.

Notarea arbitrară, din 1956, s-a răsfrînt și asupra
textului nostru din 1927, transcris diferit de A. Fochi.

text. MCXLII, MCXLIII

Nota critică 133 (satul Păulești — Mărușța Săcăluș, 82; *Vasili
Săcăluș*, 82)

Ambele var. sînt notate de la doi soți egal octogenari. Ne pot
lămuri în privința modului cum se transmite *Miorița* de la soț la
soție, și invers. Cazuri asemănătoare am întîlnit și în *Andrejăsu-
di-zios* (CMXXI și CMXXXVII, CMXXIII și CMXXXVII), *Negir-
ești* (MLIV), *Nistoroști* (MLXXIII), *Pătîin* (MCXXII—MCXXIII
și MCXXX).

Se distinge uneori inegalitatea între soți: textul știut de soție
depășește pe-al soțului, la care balada este complet degradată
(CMXXXVII), ori aproape uitată (MLIV *Nota crit.* 81); sau există
încă într-un *text redus*, pe calea dezagregării (MCXXX *Nota crit.* 125).

În cazul de față bătrîna octogenară cunoaște o var. care hotărît
că duce spre fondul local arhaic (mai ales vers. 1—11). În rest se
întrezaște textul literar clasic, pe care l-a putut afla de la soț.
La acesta nu se vede nimic tradițional, ci numai cea-
invățat el „la școală-ñ carti“ (MCXLIII 1—10). Acum planul var. e
disparat, contopindu-se vorbirea directă cu cea indirectă (44—64).

În *text.-conv.* bătrînul arată că în satul Păulești invățătorul de
acum 80 de ani (retrospectiv 1887) obliga școlarii să
învețe textul întreg al baladei („[Zi-]șja ci s-o-
învățăm toati. .“) pentru declamat „pi la igzămîni.“ (r. 86—86).

În privința graiului: bătrîna păstrează fonetica străbună, pe
cînd soțul vorbește uneori emfatic, amestecînd rostirea locală cu

cea literară („Aşa-î daci Kerz *documentîli*: crejeru. . . un hoț di *romatizm*, așela m-a *digrădăt* măi rău. . .” (r. 83–85).

Încă se păstrează memoria despre *biket-benket* = punctul de „păzi-ñ gura hătășului” — „pi *Kișjoru Cózî*”, „pi *plăju Cózî*” — unde era „contrólu cin’ tresja di dificolu [din Ardeal] g’hitili, oili; ghitili marj, cirdurili di oț” în transhumanță prin Vrancea. Aici se făcea „contrólu di numărăt” (r. 71–78). Punctul acesta de „control” al transhumanței ardeleni era un „drum de transhumanță” secundar însă în legătură cu cele trei șleauri principale (v. Diaconu, *Păstorit Vrancea*, 5–6 [nota 2] — 8).

text. MCXLIV, MCXLV

Nota critică 134 (satul *Păulēști — Rusánda Bogdán*, 87 [A.]; *Marghjoala Săcătúș*, 60 [B.])

În *experiment* text. MCXLV a fost restabilit prin racordaj la o jumătate de oră după MCXLIV.

Avem un caz special despre circulația baladei în ținut: var. MCXLIV *reluată simultan prin două informatoare, mamă și fiică*. Ea își păstrează conținutul, căpătînd însă prin *racordaj* imagini noi, cînd își modifică unele elemente prozodice, mai ales măsura versului (cf. MCXLIV 9 — cu MCXLV 7 „Apa nu-ș plăși?” > „Or apa nu-ț plăși?”; MCXLIV 13 — cu MCXLV 10 „— Apa-m’ plăși” > „Ñiș apa-m’ plăși” etc.). Refacerea formală s-a petrecut în text. MCXLV. Dacă în filiația textelor primul (al bătrînei) are forma mai frustă (s-a văzut măsura inegală a versului); sau are versul repetat (8, 10 „Iarba or nu-ț plăși,” > „Or iarba nu-ț plăși?”), în schimb în var. MCXLV — unde ambele informatoare se completează reciproc, stimulîndu-și memoria — textul se întregesc în conținut, șlefuiindu-și totodată și forma. Această prelucrare simultană (în dublu aspect: ameliorarea formală și amploare descriptivă) se prezintă numai în text. MCXLV (cazul portretului, deși trunchiat: „. . . uñ șjóbănaș/C-um botej di cirlănaș?/Oki luj; ca mura cǎptf. . ./ Fețișqara luj/spuma laptiluj;/Mustășioara lui. . .” — 48–49).

Conlucrarea (în cadrul vieții de familie) se datorește memoriei fiecăreia, mai plastică a fiicei care, deși la 60 de ani, era normal să-și amintească ceva mai spontan ceea ce memorizase în copilărie și la tinerețe de la mama ei, acum aproape nonagenară. Vers. 35, apoi 44–45 — acestea raportate din text. MCXLV în corpul var. MCXLIV (între vers. 44–45), completînd vers. 44 din MCXLIV; iar vers. 50–53 din MCXLV (portretul ciobănașului), completînd vers. 48 din MCXLIV — ar fi rămas sacrificate în cazul unei notări fugitive. În modul acesta *var. princeps* — desigur cu fond local străvechi incontestabil — s-ar înfățișa lipsită de-un fond mai stabil și de oarecare limpezime formală. Deci lucru imperios: în cazul informatorilor deosebiți, revenirea pe terenul etnografic-folcloric-

dialectal rămîne, oricînd și oriunde, lege constantă. A fost criteriul nostru fundamental, pe care-l invocăm *critic*, din cînd în cînd, ca un memento în aceste *note critice*.

În ambele texte, spre sfîrșitul lor, în versul ultiu, s-a strecurat (inexplicabil cum, fiindcă apare foarte vag!) nota de modernizare privind personajele („C-au sf-l omqari/*Moldo-vjanu* și cu *ușgurjanu*” — A. 52–53; B. 56–57).

În privința transmiterii textelor, bătrîna analfabetă (ca și fiica ei) spunea de la începutul convorbirii noastre: „*Așa mă nigd-lijam cu băjeți pi vatrî: li cîntam, joti-așa. . .*” (A. text.-conv. r. 1). Melodia, cîntată stins, era variantă din fondul melodic local. Auzit balada (*melodie și text*) de la părinți (B. text.-conv. r. 58–59). Prin urmare vehicularea baladei, în trei generații, a fost prin cîntare. Fiica a prins cîntarea în același mod de la *babi* (mama ei, v. B. r. 66–68).

text. MCXLVI, MCXLVII

Nota critică 135 (satul *Pojána — Constantin Găini*, 66)

În *experiment* var. MCXLVII a fost notată la patru zile după precedentă.

Melodia cîntată (= „ghersu”) era inexpressivă din cauza slăbiciunii bătrînului suferind. Amîndouă textele arată ecoul versiunii clasice, fără atingere cu tradiția locală.

text. MCXLIX

Nota critică 136 (cătunul *Prahúda — Anonim(?)* [circa 1868–1878])

Var. rămîne un *document excepțional* pentru bibliografia generală a *Mioriței*: este unicul exemplar anonim din secolul trecut scris în Vrancea între anii 1868–1878 (data rămîne deocamdată probabil!) de un preot din cătunul *Prahúda*. Așa rezultă din *informațiile sumare* (uneori contradictorii: indicau și alt copist) aflate la 24 sept. 1967, cînd am descoperit textul într-un *miscelaneu* în posesia nepoatei presupusului notator (v. text. MCLII *Nota crit. 138*). Fiind de format redus (0.9 × 0.12 cm.), *miscelaneul* (în felul său o antologie de amator din lumea clerului) mai cuprindea — în aceeași grafie frustă a anonimului — texte lirice populare, un descîntec, o rugăciune, un material apocrif redus, două texte din lirica lui Alecsandri și A. Mureșanu („Deșteaptă-te, romîne!”). Fusese cartonat rudimentar (în carton cu legătura de cîneapă) prin cusătura cu ață tot de cîneapă, avînd foile din hîrtie folosită de „pîsării” „zăpesselor” vrăncene (secolele XVII, XVIII și prima jumătate a sec. XIX), provenită, bănuim, prin decupaj dintr-un felurit material documentar aflat cumva de anonimul copist în posesia familiei sale, sau în altă parte. Paginația — notată pînă la 190 — era întreruptă în trei locuri, *Meorița* rămîinînd intactă. Textul este intitulat

Meorița (ecou poate chiar din var. Alecsandri—1866); iar sfârșitul annotat lapidar: „Finitul cîntului”.

Transcrierea textului (cf. fascim. A.B.C.) am făcut-o reproducînd paralele forme lexicale, ori chiar versuri întregi, din var. Alecsandri—1852, 1866, spre a putea întrezări modelul literar folosit de anonim în prelucrarea sa. Ortografia și punctuația (aceasta însemnată numai o dată; vers. 27) — neglijate de altfel în *miscelaneu* — sînt redată tot după modelul (cum vom vedea, ipotetic) al anonimului: var. Alecsandri—1866. Am păstrat însă în cîteva versuri grafia particulară a originalului (vers. 1—2, 9, 11, 45, 46, 51, 74, 82 etc.), pentru a marca fantezia copistului mediocru; iar într-un caz fiindcă *redă* un fonetism actual caracteristic (vers. 9, 11, 46, 51 „Vrăncean”; cf. discuția critică asupra dubletului Vrăncean, Vrăncean, la text. MXLVII *Nota critică* 75).

Ce se poate stabili despre modelul literar folosit de anonim? Comparînd versiunea de față cu ambele var. Alecsandri, aflăm unele apropieri lexicale de var. 1852 (vers. 9, 11, 13, 23, 33, 37, 38, 46, 51, 72, 86, 94, 96, 98 etc.); însă apar și forme lexicale — ori chiar versuri intacte — întîlnite în var. 1866 (15, 41—42, 53, 57, 71, 92, 93, 112, 114 etc.). Găsim și grafie uniformă, ca în var. 52, 1866 (48, 52, 61, 63, 65, 67, 69 etc.). După cum întîlnim grafie proprie (5, 18, 21, 31, 35, 43, 81, 82, 85, 90 „passerele”, 106, 125), ca și stîngace inovații lexicale („bicălae”, „drăguțele”, „cîmp”-28, 34, 50, 88, 124), lingă cîteva noutăți morfologice (4, 14, 72, 73, 119).

Anonimul a interpolat în textul copiat cîteva versuri personale (67—70, acesta indescifrabil, 116—117 „Cu o fată crăeasă” [= „C-o fată de crai” — 1852, 1866]), „A lumii miriasă” [„Pe-o gură de rai.” — ibid]); însă lipsite de gust estetic, unul fiind chiar confuz (70 „Mult [zice] cu vers”, ori „Multu-i cu vers”?).

Anume particularitate fonetică (controversată astăzi, cînd s-a generalizat forma uscată *Vrăncean*, chiar în ortoepia academică) — este redată ca în var. 1852: *Vrăncean* (9, 11, 46, 51; însă *Vrăncean* în var. 1866 — v. același versuri). Ori, acesta este chiar fonetismul din graiul regional actual.

Concluzia, posibilă acum, este următoarea: *arhetipul* anonimului pare că a fost var. *Alecsandri-1866*, deși nu lipsesc forme lexicale întîlnite în var. 1852. Versiunea din *Prahúda* ne apare însă mai mult sub influența antologiei din 1866, admițînd că timpul transcrierii începe cu anul 1868.

Ne întrebăm: să fi pătruns în Vrancea o tipăritură de fast tipografic — ca aceea din „Tipografia lucrătorilor asociați, 1866” — pentru ca să ajungă, într-un cătun izolat, la îndemîna unui preot (de altfel cu o bună stare materială)? Faptul nu este exclus, deși cercetările noastre *bibliografice* corelative în ținut — între anii

1926—1970 — nu au putut afla asemenea *tipăritură* măreață *de epocă*. Poate să fi fost cumva în cauză alt izvor: vreo întîmplătoare tipăritură de colportaj, cu caracter antologic, dacă nu chiar reflexiv direct dintr-un manual școlar al vremii. În acest caz rămîne deschisă cercetarea modului în care era produsă *Miorița* prin cărțile didactice pentru învățămîntul rural între anii 1868—1878. Sigur rămîne un fapt: anonimul nu a produs mecanic var. *Alecsandri-1866*: nici în forma ei lexicală, după cum nici în grafie (odată apare cu totul lacunar vers. 126), și nici ca fond. El a modificat lexicul — ori l-a substituit — a neglijat aproape complet punctuația, cu desăvîrșire ortografia, și a plăsmuit imitativ versuri (unul — cum am, menționat — pare pe deplin amorf, vers. 70).

Chiar așa stînd lucrurile, versiunea — datată ipotetic între anii 1868—1878 — rămîne documentară, fiind generată fără îndoială de poemul estetizat mai mult în 1866 prin condeiul fascinator al lui Alecsandri. Numai prin vraja transpunerii literare clasice se poate explica de ce anonimul copist nu a notat vreo var. aleasă direct din bogatul filon popular vrăncean (cei cîntat de secole din fluier, din caval, din gură, pe atunci în puterea fondului arhaic); ci a preferat textul din 1866, răspîndit — după aceea — în țărînimea „vrănceană”, mai ales de învățămîntul timpului. Fusese descoperit, cum se știe, în 1846, tot în Vrancea, de Alecu Rusu, care (accentuăm și aici!) trebuie să-și aibă odată, la *Sovéja*, o întruchipare plastică alături de-a etnopedagogului Simion Mehedinți, întotdeauna evocatorul său avîntat (v. *Către noua generație* ³, 394; *Politica de vorbe...* ², 45; *Îndeosebi Premize și concluzii la Terra*, 115).

text. MCL

Nota critică 137 (cătunul *Prahúda* — *Măria Boroș*, 34)

Var. are legătură prea vagă cu fondul local păstoresc, numai prin începutul tipic al majorității textelor din ținut (vers. 59—72). În ce urmează se poate lesne distinge modul literar. Încît cu toată ămurirea evazivă a informatoarei (*text.conv.* r. 128—129), cuprinsul alternează între materialul didactic al versiunii clasice și redusă improvizare a fostei eleve.

Pentru documentarea etnografică *text.conv.* (este unul din cele caracteristice în această privință) ne prezintă sugestiv alcătuirea unei gospodării aproape nevoiașe (lucrurile și ocupația, interiorul), ca și traiul, împovărat în trecut, al bătrînilor din *Prahúda* Potretul „bătrînei Măriuța” — „mama lu mama mami, adică străbunica” aceea care „povestea di *Niorița*” — este evocator (r. 1—35, 36—58).

text. MCLI

Nota critică 138 (cătunul *Prahúda* — *Ráda Vilcán*, 39)

Var. conține destule versuri din textul clasic (8—20 etc.), *fără contaminare cu fondul local*. *Text.-conv.* este prețios pentru cunoașterea transhumanței ardelenene în Vrancea: un cioban brețcan (de longevitate impresionantă: a trăit 99 ani) rămăsese în *Prahúda*, unde s-a însurat, s-a gospodărit stăruiitor, ajungînd „stăpinul” „unui botei cu „suti di oî”. Soția lui, localnică, era fire bărbătoasă (aminteste de *Vitoria Lipan*, din *Baltagul* lui Sadoveanu): Ráda mergea călare la stîna numai noaptea, îmbrăcată bărbătește. Calea era lungă: de la *Prahúda* și *Páltin* la *Necúli* (40 km. în fostul județ Rîmnicul-Sărat), prin străfunduri de văi, tihărâi prăpăstioase și urcușuri pieptiș. După ce-și vedea soțul și stîna, se întocea, tot singură, la gospodărie, muncitoare și credincioasă păstorului pripășit (57—72).

text. MCLII

Nota critică 139 (cătunul *Prahúda* — *Gaștăna Bășu*, 69)

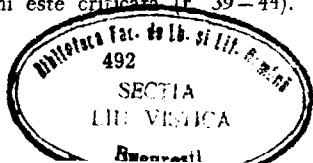
Var. este un reflex al versiunii copiate de-un anonim, între anii 1868—1878, după text. Alecsandri și aflată de noi la informatoarea de față într-un *miscelaneu* pe care l-am cercetat mai sus (v. MCXLIX *Nota crit.* 136). Vers. 99—100 din var. prezintă („Flujeraș di perșu, / Si cînti cu versu;”, comparate cu 69—70 din *text. miscelaneu* („Flujeraș di perj / Mult [zice?] cu vers”) arată că anonimul copist a fost din familia bătrinei, și că var. în cauză a circulat printre urmașii lui — dovadă chiar informatoarea aceasta care a memorat versuri asemănătoare cu cele din *miscelaneu*. Poate copistul a fost bunicul „*Ion Prîutu Tădru*” despre care se vorbește în *text.-conv.* r. 1—16) unde găsim știri privind învățămîntul primar din ținut (anii 1860—1867 pînă spre 1900): se făcea prin preoții și „dăscili di stráni” (echivalență, în *Amintirile* lui Creangă!), mai mult în vederea pregătirii de preoți și „dăscili di bisărici”, numiți și „dăscili di stráni” (r. 7—12).

text. MCLIII

Nota critică 140 (cătunul *Prahúda* — *Măriuța Coróju*, 78)

Este unica var. — aflată în *Prahúda* — în care fondul străvechi (vers. 10—32) pare să s-a contaminat cu textul clasic (4—7). Surprinzind aici vers. 3—5 („*Pi trij munșisorj / Trij cîrdurj di oî, / Cu trij șjóbănej:*”), pe care le-am întilnit într-o var. documentară din *Nistoréșj* (text. MXCV și *Nota crit.* 105). Îneit nu este exclusă transmiterea lor tot prin păstorit.

În *text.-conv.* se amintește de „cîntisile. . . di fruñzi, di haidușj de prin anii 1889—1900). Bătrîna informatoare admiră „*hóra bđrînășci. . . așázati*” (era în ritm calm și cu mișcări echilibrate); pe cînd dansurile tineretului de azi sînt lipsite de grație („Da acu: parcé fúlziri pîntri iș cîn' žjoaci”). Și lipsa de respect a tineretului de azi față de bătrîni este criticată (r. 39—44).

<i>Introducere</i>	V
<i>Texte</i>	1
<i>Note critice</i>	343

Lector : IOAN ȘERB
Tehnoredactor : VASILE CIUCA

*Bun de tipar : 8.05.1989. Apărut : 1989.
Coli tipar : 22.*

Tiparul executat sub comandă
nr. 1299 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 88-91,
București,
Republica Socialistă România